

శ్రీ

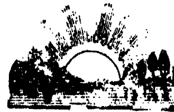
ఆంధ్ర విజ్ఞానము

(Telugu Encyclopædia)

నాల్గవ సంపుటము.

ప్రసాద భూపాలుఁడు

జమీందార్ ఆఫ్ దేవిడి.

జ్ఞానోదయము.

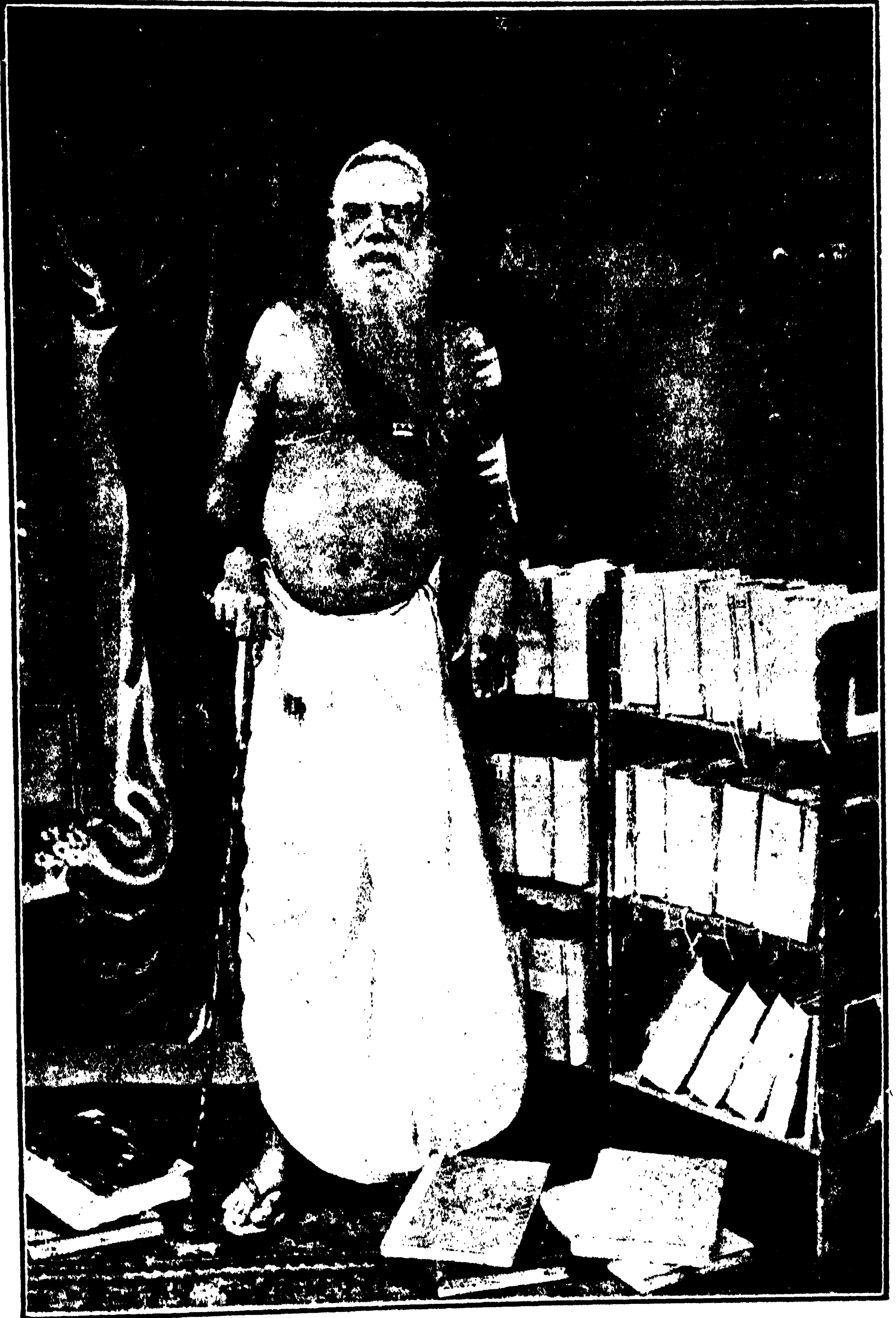
మొదటికూర్పు 2000 ప్రతులు.

1940

PRINTED AT THE RAZAN ELECTRIC PRESS

BY C. NAGARAJU, B. A.,

RAJAHMUNDRY.

శ్రీ రంపిణారి బాలసూర్యప్రసాదభూపాలుఁడు

(జమీందార్ ఆఫ్ దేవిడి)

విషయసూచిక.

నార్తుకేప్ అగ్రము—ఇది ఐరోపాఖండమునందలి నార్వేదేశపు ఉత్తరభాగమున నున్నది. ఉత్తరధ్రువ ప్రదేశ సీమయందుంటయేగాక ఇటనుండి నడుమ నేయాటంకములు లేక ఉత్తరధ్రువప్రదేశమును దర్శించుటకుగాని, అర్ధరాత్రియందు సూర్యబింబమును జూచుటకుగాని, సూర్యోదయమే లేని పగలు నిరీక్షించుటకుగాని, అత్యుత్తమస్థలముగ శాస్త్రజ్ఞులచే నిర్ణయింపబడిన దీయుత్తరాగ్రస్థలమే.

ఈ విచిత్రదృశ్యము ఆర్కిటిక్ సర్కిల్ లో చేరిన నార్వేదేశపు ఉత్తరభాగపు సీమయందంతటను గానవగును గాని అందునకిది [illegible] స్థానముగ నిర్ణయింపబడినది. ఉత్తరధ్రువ స్థానమునకే ఎవ్వరేని యరుగగల్గినచో వేసవియందలియు ఆఱునెలలు ఒకే పగలుగను, అనగా సూర్యాస్తమయమే లేని పగటికాలముగను, తక్కిన శీతకాలమందలియు ఆఱునెలలు రాత్రిగను, అనగా సూర్యోదయమే లేని రాత్రికాలముగను ఉండెడిని. అటనుండి దక్షిణ దిశగా ఆర్కిటిక్ సర్కిల్ దనుక [illegible] తగ్గిపోవుచు, ఆరేఖకు దక్షిణప్రదేశములందర్ధరాత్రి సూర్యుడును గాని, సూర్యుడు లేని [illegible] గాని గానిపింపదు.

[illegible]మున మే నెల ౧౩ తేదీమొదలు [illegible]లై ౩౧ తేదీవఱకు ఎనుబదిదినములు సూర్యుడస్తమించుట లేక గన్పట్టును. ఇంక నవంబరు నెల ౧౮ తేదీని సూర్యుడస్తమించి జనవరి నెల ౨౪ తేదీవఱకు సూర్యోదయమే యుండదు.

ఈ విచిత్రదృశ్యముం గాంచుయాత్రికులం గొంపోవుపొగయోడలు నార్వేదేశమందలి బెర్గెను పురమునుండి బయలుదేఱును. ఇది దీర్ఘకాలముబట్టును గాన పెక్కండ్రుయాత్రికులు బెర్గెను పురమునుండి ఇనుపదారిపై ప్రయాణమొనర్చుచు ట్రోండ్హెమ్ పురమున కరిగి అట పొగయోడ నెక్కుచుండుటయుంగలదు. ట్రోండ్హెమ్ [illegible]మ్మునిన సింహాసనముల నుండి నార్వేభూపతుల [illegible]ము. ఇది నార్వేదేశపు పురాతనపు రాజధాని. నేటికిని ఆదేశపు భూపతుల కీపురముననే పట్టము గట్టుకొను [illegible] నారాజము [illegible]. ఇటనుండి [illegible] దినములు పట్టును.

ఈ పొగయోడ [illegible] కాలమున [illegible] సనిమానసప్రదేశము అని అచ్చటివా[illegible] చెప్పుదురు. కొన్ని ప్రదేశములను కొండలను [illegible] కొన్ని [illegible] ముకు [illegible] సముద్రమును, కొన్ని [illegible] సముద్రపు [illegible] ద్వీపములు [illegible]

[illegible]

[illegible]ము, [illegible]

[illegible]ముగ [illegible] కాలమున [illegible]

[illegible]

[illegible] యొక్క [illegible] అచటనే [illegible] తావు గలదు. [illegible] కెక్కుటకు మార్గము కలదు. [illegible] (King Oscar's Column) కలదు. [illegible] ఇట [illegible] ఉత్తరధ్రువ [illegible] లేదని [illegible] చూచిన [illegible]

ఉత్తరాగ్రము [illegible] అర్ధరాత్రి సూర్యబింబము, సూర్యోదయములేని

గళ్ళు చూడనయ్యెడిని. (అర్ధరాత్రి సూర్యుడు కన్పించుట చూ. ఉత్తరధ్రువ మహాసముద్రము చూ.)

నార్తు ఫ్రిజిడ్ జోన్ (North Friged Zone—North Pole) ఉత్తర ధ్రువప్రదేశము ఉత్తరధ్రువము.

నార్తు వెస్టు ప్రోవిన్సెసు అండ్ ఔధ్—ఇది ఆగ్రా ప్రోవిన్సులకు వెనుకటి పేరు. (ఆగ్రా అయోధ్యాసంయుక్తరాష్ట్రములు చూ).

నార్తు వెస్టర్న్ ప్రొవిన్సు (North Western Province)—(పశ్చిమోత్తర సరిహద్దు పరగణా చూడుడు).

నార్మానిజమ్ (Normanism)-శిల్పమునందు నార్మను దేశీయుల పద్ధతి ననుకరించు విధానము.

నార్వే దేశము (Norway) —ఐరోపా ఖండమునందలి స్కాండినేవియా ద్వీపకల్పమునం దుత్తరభాగపు దేశము. దీనిని స్వదేశస్థులు నరగే యనెదరు. మనము వాడుచున్న నార్వే యనునది ఆంగ్లేయు లిడిన పేరు. ఐరోపాయందిదిచాలయుత్తరమున నున్న దేశము. ఐరోపాయం దుత్తరపుకడ యని చెప్పబడిన నార్తు కేపుఅగ్రమీ దేశమునం దేయున్నది.౧౨౪౦౦౦ చతురపు మైళ్ళ వైశాల్యముగల దేశము. కొండలమయమైన దేశము. సముద్రతీరములందు భూమిలోనికి జొచ్చుకొనివచ్చిన నీటికాల్వలంబోలిన ఫియోర్డ్సు అనేకములు కలవు. వాటికడ నచ్చటచ్చట కొండలును, దరినే సముద్రమున చిన్నద్వీపములును గలవు. దేశము యొక్క దిగువభాగమున నేజ్ (Nose) మొదలొక్కని ఉత్తరమునకడనలకు పర్వతపంక్తి కలదు. దీనిదక్షిణభాగమును హార్డెంజర్ ఫిజెల్డనియు, మధ్యభాగమును డోవ్రిఫిజెల్డనియు, ఉత్తరభాగము కియోలెన్ఫిజెల్డనియు పేరులం గల్గియున్నది. ఫిజెల్డనిన నార్వేభాషయందు మంచుమయమైన గ్లేసియరులసముదాయ మని భావము. ఎల్లప్పుడును కరగని మంచుపర్వతములకు ఫిజెల్డని యందురు. వీటియందు గోల్డుహోపిం గనుశిఖరము కలదు. అది ౮౫౪౦ అడుగుల ఎత్తుకలది. నార్తుకేపును మేగిరోద్వీపమునందుండి ఉత్తరసముద్రములోనికి వచ్చించి చొచ్చుకొనిపోయిన పర్వతమే గాని వేఱుకాదు. అది సముద్రపు నీటిమట్టముపై ౧౨౯౦ అడుగుల యెత్తుననున్న శిలాతలము. నార్తుకేపును జూడదలంచిన ప్రయాణికులు పొగయోడలో నటకుం జేర్పంబడుదురు. ఆకొండ నెక్కినపైని అగ్రస్థలమున ఓస్కారు భూపతి నిర్మించిన స్తంభము కలదు. అట నిలిచి స్థితిగతులను పరిశీలించెదరు.

ఈ ఉత్తరధ్రువప్రదేశములందు ఆఱునెలలు పగలును ఆఱునెలలు రాత్రియు నైయుండును. ఆఱునెలలు సూర్యుం డస్తమింపనే అస్తమింపడు. అస్తమించినపిదప ఆఱునెలలుదయింపనే ఉదయింపకుండెడిని.

ఈచిత్రమేమనన భూమియొక్క ఉత్తరపుకొన నుండినవారికి భూమధ్యరేఖపై నెత్తున ఆకసముననుండు సూర్యుడు, భూమి తనకు దానెంత గిరగిర తిరుగుచుండినను, ఉత్తరాయణమునందారునెలలు ఒకేరీతిని కన్పించుచునే యుండును. దక్షిణాయణమున సూర్యుడు వంగియున్నభూమి కవ్వల ఆఱునెలలు మఱుగుపడియుండుటంజేసి కన్పింపక రాత్రిగనే యుండును. ఇటులనే దక్షిణధ్రువమున (భూమియొక్కదక్షిణకొన నుండినవారికి భూమధ్యరేఖపై నెత్తున ఆకసమున నుండు సూర్యుడు భూమి తనకుం దానెంత గిరగిర తిరుగుచుండినను ఉత్తరాయణమునం దాఱు నెలలు ఒకేరీతిని వంగియున్న

భూమి కవ్వల ఆఱునెలలు మరుగుపడియుంటం జేసి కన్పింపక రాత్రిగనే యుండును) దక్షిణాయనమునం దాఱునెలలు సూర్యుఁడు ఒకేరీతిని గన్పించుచు పగలై యుండెడిని.

ఇంకను నార్త్కేపుకడ నవంబరు ౧౮ వ తేదీని అస్తమించి, జనవరి ౨౪వ తేదీని తిరుగ నుదయించును. ఈచీకటియందు అరోరాబోరియాలిస్ వెలుతురు కల్గుచుండెడిని. (చూ). వేసవియందు, అనఁగా పగలుగనే యుండుకాలమునందు, అర్ధరాత్రమున సూర్యునికాంతి ఇంచుక తగ్గి, ఎఱ్ఱపడి తిరుగ అచిరకాలముననే పగటివలె దీప్తి యతిశయించుచుండును (ఉత్తరధ్రువము చూడుఁడు).

లోఫోడెన్ దీవులను పేరుగల ద్వీపములీ దేశమునకుం జెందినవి. వాటిలో రెండు ద్వీపముల నడుమ రెండు సముద్రప్రవాహము లొకటి నొకటి ఎదుర్కొను వింత దృశ్యము కలదఁట. నీరు పైకెగయుటను Moelstrom అని వాడుచున్నారు.

నార్వే దేశపునదులు కొండజక్కరలం బోలి యుండును. వీటియందు పెద్దనదికి గ్లోమ్మెన్నగి యనిపేరు. ఇది స్కాగరాకునందు సంగమించును. ఈశీతలదేశమున వేసవిదినములు చాల తక్కువ సంఖ్యగను, శీతకాలము చాల దీర్ఘముగను నుండును. అందు కడుశీతలమై యుంట చలిబాధ ఎక్కువ.

నార్వే దేశపుగనులందు రాగి, ఇనుము దొరకుచున్నవి. భూమియు సారవంతమైనది కాదు. దక్షిణసీమలందు పీలగుతావులందు ఓట్సుధాన్యము, రైధాన్యము, బార్లీధాన్యము, కొంచెముగా గోధుమలు పైరుచేయంబడుచున్నవి. ట్రాండ్ఝేంపట్టణమున కుత్తరప్రాంతమున గోధుమపంట నిరర్థకము. అడవులందు ప్రశస్తమైన కలప గలదు. నార్వేయందుజనాభా చాల తక్కువ(ఐరోపాచూడుఁడు).చతురపుమైలునకు ౧౮ మందిగా లెక్కింపఁబడినది. నిష్కల్మషహృదయులు. అతిథిలభ్యాగతులనాదరించి భోజనమిడు ధర్మపద్ధతి వీరియందు గలదు. ప్రజలు చిరకాలజీవులు. నూఱుసంవత్సరములుజీవించుట సర్వసాధారణమే. ప్రొటస్టాంటు క్రయిస్తవ మతస్థులు.

క్రిస్టియానియా నగరము రాజధాని (–౨౩౦౦౦౦) ప్రభుత్వము లిమిటెడ్ మోనార్కీ. ఇట నొక విశ్వవిద్యాలయము కలదు. బెర్గెన్ పురము, ట్రాండ్ఝేమ్ పురము ఇతరపట్టణములు. ట్రాండ్ఝేమ్ అన (Thronehome) అని యర్థము. ఇది తొల్లింటి రాజధాని. ఇప్పటికిని ఈనార్వేరాజుల పట్టాభిషేక మిటనే జరుగుచుండును. క్రిస్టియానియానగరము నాల్గవక్రిస్టియన్ అనుభూపతిపేరునఁ బరఁగునది. నార్వేస్వీడనులు ఒకప్పుడు ఒకేభూపతిక్రింద నుండినవి. క్రీ. వె. ౧౯౦౬ నుండి వేర్వేఱు భూపతులక్రింద తిరుగ నుండుట కేర్పాటు జరిగినది. (స్వీడన్ దేశము చూడుఁడు.)

నాలందనగోత్రము–గనిష్ఠిరగణముచూ.

నాలంద విశ్వవిద్యాలయస్థానము– ఇది పాట్నా జిల్లాలోని రాజగృహము (రాజగర్) నకు వాయవ్యదిశగా ఏడుమైళ్ళ దూరమునంగల బరగాన్ కడ నుండిన తొల్లింటి నాలంద పుర ముండినతావు. తొల్లింటిపేరు విహారగ్రామము. దానుదాను బిహారగ్రామమై కడకిప్పటికి బారగాన్ ఆయెను. నాలందనామము విశ్వవిద్యాలయనామ మని పెక్కండ్రు తలంచుచున్నారు. ఇది తొల్లింట పెద్దనగర మనియు, నిందు పెక్కండ్రుజనులు,ఏనుఁగులు, గుఱ్ఱములు ఉండిన వనియుం దెలియుచున్నది. ఇది బౌద్ధమతవిద్యకు ప్రధానస్థానమై యుండెను. క్రీ. వె. ౧౩ శతాబ్దకాలమువరకుం బనిచేయు చుండె

నఁట. ఇప్పు డంతయు పాడుదిబ్బలమయమై యున్నది.

బుద్ధభగవానుని శిష్యుఁడగు సారీపుత్రుఁ డిట జన్మించినవాఁ డఁట. అతఁడు మరణించి నదియు నిచటనే. శంకరుఁడు, ముద్గరగ్రామణి యనుపేరుగల ఇర్వురు సోదరులు సారీపుత్రుని జన్మస్థానమున నీనాలందవిద్యాపీఠము నిర్మించి రని ప్రతీతికలదు. కాని సూర్యానచ్వాంగు శకాదిత్యుఁ డనునృపాలుఁడు నిర్మించె నని వ్రాసి యున్నాఁడు. మహాయాన పద్ధతికి నిర్మాత యగు నాగార్జున పండితుఁడు నివసించువాఁ డనియు, నాతఁడే దీనిని మహాయానపద్ధతులలోనికిఁ దెచ్చి నడిపె ననియు, నిది క్రీ. వె. ౧ వ శతాబ్దకాల మనియుం జెప్పఁ బడినది. విశ్వవిద్యాలయ భవనములు, మఠములు మొదలగునవిగల యానవాళ్లు బార్గాన్, జేగన్పూర్,ముస్తఫాపూర్,కపతియా,ఆనంద పూరు లనంబరఁగు గ్రామముల నాక్రమించి యున్నవి.

ఇం దొకసరస్సున నాలందుఁ డనునాగ ముండెడి దఁట. దాని నిప్పుడు కార్గిద్యపుఖార్ అనెదరు. ఇందు మహావీరస్వామి జైనదేవళము కలదు.

క్రీ. వె. ౧౨ శకాబ్దాంతమున భక్త్యార్కిల్జి యను మహమ్మదీయుఁడు భంగమొనర్పజే నఁట. (మగధరాజ్యము చూ.)

నాలాయనగోత్రము—జమదగ్ని వత్స ఉపగణము చూడుఁడు

నాల్గుకాలములు- ఎస్ట్రొనామీ శాస్త్రములగు నాల్గుకాలములు- (ఎస్ట్రొనామీ- సీజన్సు చూడుఁడు.)

౧ Spring Vernal equinox నుండి ప్రారంభము (మార్చి 21)

౨ Summer-Summer solsticesనుండి ప్రారంభము (జూన్ 21.)

3 Autumn-Autumnal equinoxనుండి ప్రారంభము (సెప్టెంబరు 23.)

౪ Winter-Winter solstices నుండి ప్రారంభము (డిశంబరు. 22).

నావలు—ఓడలు చూడుఁడు.

నావికాశాస్త్రము—ఈపేరుగల కళనుగూర్చినగ్రంథములు మనవాఙ్మయమునందు గాన రాకున్నవి. కాని యవి మనపూర్వులెఱుంగనివి కావు. ఇతరనిదర్శనములవలన నట్టిగ్రంథములు తొల్లి మనకుండినట్లు తెలియుచున్నది.

వృక్షాయుర్వేద మనంబడు పురాతనగ్రంథమున ఏయేజాతిచెట్లకలప ఏయేతరగతియోడలం జేయ నర్హమో చెప్పఁ బడినది. నావికాచ్ఛందోగ్రంథ మని చెప్పఁబడఁ దగినది కాకున్నను,యుక్తికల్పతరు వనంబడు చిన్న సంస్కృతగ్రంథమునందు సముద్రయానమునకైన యోడలు సామాన్యజాతి యనియు, విశేషజాతి యనియు ద్వివిధముగఁ జెప్పఁబడినవి.

సామాన్యజాతి దశభేదములు కలది. ౧ క్షుద్రజాతి, ౨ మధ్యమజాతి, 3 భీమజాతి, ౪ చపలజాతి, ౫ పాటలజాతి, ౬ భయజాతి, ౭ దీర్ఘజాతి, ౮ పాత్రపుటజాతి, ౯ గర్భజాతి, ౧౦ మందరజాతి యని వీట్లపరిమాణము లీయఁ బడియున్నవి.

విశేషజాతి దీర్ఘము లనియు, ఉన్నతము లనియు ద్వివిధము. అందు దీర్ఘజాతి ౧ దీర్ఘిక, ౨ తరణి, 3 లోల, ౪ గత్వర, ౫ గామిని, ౬ తరి, ౭ జంఘల, ౮ ప్లావిని, ౯ ధారిణి, ౧౦ వేగిని యని దశభేదములుగ నుండును. వీట్ల ఉపయోగములును వేఱుగ నుండెడిని. ఇంక నున్నతజాతియందు ౧ ఊర్ధ్వ, ౨ అనూర్ధ్వ,

3 స్వర్ణముఖి, ౪ గర్భిణి, ౫ మందార యని యైదువిధములుగఁ జెప్పఁబడినవి.

యుద్ధనావలు నిందే కలవు. అవి ఇవి యని చెప్పుటకు వలయు పరికరములు చాలవు. కాని యుద్ధనావలందు ౧ సర్వమందిరములు, ౨ మధ్యమందిరములు, 3 అగ్రిమందిరములు నను త్రివిధ భేదములుగ నుండినటు తోఁచెడిని.

అన్ని దేశములు నిద్రనుండి మేల్కొనక పూర్వ మీస్థితి భరతదేశమునం దుండినది ఇతరదేశములం దీ నావికాశాస్త్ర మభివృద్ధి గాంచి, ప్రస్తుతము సముద్రమునందుఁ బర్విడు చున్నస్టీమరులు యుద్ధనావలుగ నగు పరిస్థితులు గల్గినవిగాని, భరతదేశపుమందదృష్టమున నావలు, నహదారిపడవలు, సరుకులనుమోయు తొట్టిపడవలు వీటితోనే మనశాస్త్రము నిలిచిపోయియున్నది. ఆంగ్ల నావికాశాస్త్రము మన కిప్పట్టున నధికముగ చేదోడువాదో డగుఁ గాక. దాని నభ్యసించుటయే సమంజసమని తోఁచెడిని. ఈవ్యాసమున భరతదేశపుపూర్వస్థితి వివరింపఁబడినటు మాత్ర మెఱుంగఁ దగినది.

నావిగేటర్‌ద్వీపములు (సామోఆస్ ద్వీపములు)— ఇవి ఓసీనియాయందలి పోలినేసియా ద్వీప సమూహమునకుఁ జెందిన ద్వీపములు. వీటిని క్యాప్టెన్ కుక్కు (Captain Cook) గారు క్రీ. శ. ౧౭౭౦ లోఁ గనిపెట్టి, అందలి ప్రజలనావికాచతురత, వారునావమున నడుచునేర్పుల నెఱింగి వీటి కీపే రిడిరఁట. ట్లొంగోద్వీపములకు (ఫ్రండ్లీద్వీపములు) తూర్పుగా నున్నవి. స్వదేశస్థులు వీటిని సామోఆస్ ద్వీపము లనియెదరు. (ఓసీనియా, పోలినేసియా ద్వీపములు చూ.)

నాశరిగోత్రము—నిధృవగణము చూ.

శావ్యజనగోత్రము—వాధ్యస్వలేక మిత్రఉపగణము చూడుఁడు.

నాసాధితంకరణమ్ఇతిన్యాయము- నెఱవేఱి పూర్ణత నందిన సత్యముతోఁ జేయ నగును గాని అట్టి పరిపూర్ణత నందని సంగీత వేళొకచర్యయందు ఫలితము గల్గింపఁ జాలదనియు లేక గలించుపనికి రాము గానేని దనియు భావము.

నాసాశోషరోగము- ఆయుర్వేద వైద్య శాస్త్రమున ముక్కుయొక్క [illegible] నకు పేరు.

నాసిక జిల్లా(Nasik Dt — నాసిక్ పట్టణము ప్రధానస్థానము. (బొంబై రాజధాని చూ.)

నాసికామయము— ఆయుర్వేద వైద్య శాస్త్రమున పీనసరోగమునకుఁ బేరు.

నాసికాక్షేత్రము-బొంబై రాజధాని నాసిక జిల్లాలోని నాసిక్ అనంబడు పట్టణము. దీనిని మనియు నందురు. కాని, త్ర్యంబకక్షేత్రము నాసికకు పదునెన్మిది మైళ్ల దూరమునఁ గలదు. అది గోదావరీనది పుట్టిన తావు. గౌతముని యాశ్రమమ్మ యుండెను. ఇట నొక గండశిలనుండి మూఁడు రంధ్రములనుండి పైకి వచ్చుచుండు మూఁడు జలధారలే గోదావరీనది యగును. కాన నిది గోదావరీనదీ జన్మస్థాన మనంబరఁగెడిని. ఇట గౌతమేశ్వర శివ లింగము కలదు. దీనికి తొల్లింట జనస్థాన మనుపే రుండెనని చెప్పఁబడినది.

నాసికపట్టణమునకు పంచవటీక్షేత్ర మనియుం బేరుకలదు. గోదావరీనది కుభయతీరములందు వ్యాపించియున్న పట్టణము. నదీతీరములందు దేవళములు, సత్రములు, మఠములు విరివిగఁ గలవు. నదియం దొకద్వీపమున తొల్లింటి పంచవటి (ఐదు మఱ్ఱిచెట్లు) క్షేత్ర ముండెను. అందు పర్ణశాలనైచుకొని శ్రీరాముఁడు సీతతోఁ గొంత కాలము ప్రవాసముఁ గడపెనని చెప్పఁబడినది. రావణుండు సీతాదేవి నపహరించుట ఇటనే

యందురు. శూర్పణఖయొక్క ముక్కును లక్ష్మణుండు కోసినదాదిగ నీపురమునకు నాసిక్ అని పేరయ్యెనట. పంచవటియందు సీతారామాలయము కలదు. ఇత్తావున దీనిని పూర్వతీరమని చెప్పనొప్పును. ఇది ఊరిబయట అరమైలు దూరమున నున్నది. ఇట రామకుండమను కలదు. అందు శ్రీరాముఁడు జలకములాడుచుండెనట.

నాసికయందు పంచవటికడనున్న శివలింగము కడుపురాతనమనియు, శ్రీరాముఁడీశివలింగము నర్చించుచుండె ననియు ప్రతీతి కలదు. నాసికయందుఁ గల బలరామస్వామి దేవళము చక్కని పనితనమునకు పేరందినది. నాసికా ప్రాంతము సమశీతోష్ణస్థితి గలది గాన, నిట కూరగాయ లపరిమితముగఁ బెరిఁగి వృద్ధియగుట సుప్రసిద్ధము. ఇవి పెక్కురకము లిట చౌకగ నమ్మఁబడుటయే గాక విస్తారము బొంబైనగరమునకు పంపఁబడి శీఘ్రముగ నమ్ముడుపోవును. నాసికయందు ప్రభుత్వమువారి స్టాంపులు ముద్రించుయంత్రశాల కలదు. నాసిక ఇత్తడిచేతిపనులకు, రాగిచేతిపనులకు పేర్వడసిన తావు. ఇచటి పనులు అందమైన వని సుప్రసిద్ధి కలదు.

తొల్లింటి ఆంధ్రసామ్రాజ్యమునకు రాజధానిగనుండిన ప్రతిష్ఠానపుర మిచటికి నూటపది మైళ్ళ దూరమున కలదు. లీనా గుహయందలి శాసనములవలన ఆంధ్రు లీప్రాంత దేశమును క్రీ. పూ. ౨౦౦ సంవత్సరములనుండి పాలించిరని చరిత్రవిమర్శనములవలనఁ దేలుచున్నది. ఇది మహారాష్ట్రదేశ మనఁదగు నసితోఁ జెడిని.

నాస్యపంచకము— బౌద్ధమతధర్మమున ౧ అవిద్య, ౨ అస్మిత (నాడ యనక్రాంతి), ౩ అనురాగము, ౪ అభినివేశము (పట్టుదల), ౫ ద్వేషము, నాస్యపంచక మనంబడును.

నాహువిగోత్రము— ఉపమన్యుగణము చూడుఁడు.

నాళికాస్త్రములు (Fire Arms)—

నాళికాస్త్రము లనఁగా తుపాకులు, ఫిరంగులు మొదలగువానిని ప్రాచీనులగు నార్యు లెఱింగియేయున్నారు. కాని పాశ్చాత్త్యులవలన మన దేశమునకవి క్రొత్తగా వచ్చినవికావు. ఆర్యుల మహిమలఁ దెల్పుటకై వేదశాస్త్రపురాణముల నుండి కొన్ని ప్రమాణము లిందుదాహరింపఁ బడెః

తుపాకులకును, ఫిరంగులకును నళికములు, నాళీకములు, నాళికములు,సూర్ములు,శతఘ్నులు అను పర్యాయపదములు వేదశాస్త్రాదులయందు గాన నగుచున్నవి.

నళయంత్రమున వెలువడునది గావున నాళిక యనుపేరుగల బాణవిశేషము గలదు. శార్ఙ్గధర ధనుర్వేదమునందు,

"నాళికా లఘవో బాణా
నళయంత్రేణ నోదితాః
అత్యుచ్చ దూరపాతేషు
దుర్గయుద్ధేషు తే మతాః॥"

అని యున్నది. నళయంత్రమున వెలువడు నాళికలనుచిన్న బాణములు గడుదూరమునుండుకోటలను గొట్టవలసినయుద్ధములయందుపయోగించునని దీని తాత్పర్యము.

తుపాకులు మొదలగునవిగూడ యంత్రముల వలననే వెలువడును. కావున శబ్దశక్తినిబట్టి వానికిని నాళికములని వ్యవహారము గలిగినది. మఱియును నాళము గలిగినవి కావున నవి నాళికములగుచున్నవి. మీఁద నుదహరింపఁబడిన నాళికలనుబాణవిశేషములకంటె నాళికము లనంబడు తుపాకులు మొదలగునవి భిన్నములని నీతిప్రకాశికవలనఁ దెలియుచున్నది. అందు,

"నాళికా ఋజుదేహాస్యా త్తన్వంగీ
మధ్యరంధ్రికా, మర్మచ్ఛేదకరీ నీలా.....''
అనియు,

"గ్రహణం ధ్మాపనం చైవ
స్యూతం చేతి గతిత్రయం
తామాశ్రితం విదిత్వాతు
జేతాఽసన్నాన్ రిపూన్ యుధి"

అనియును జెప్పఁబడియున్నది. తిన్ననైన ఆకారమును, మధ్యరంధ్రమును గలిగి మన్నములను దొలుచునట్టి నాళిక నల్లనై సన్నముగా నుండును. పట్టుకొనుట, కాల్చుట, గుటిపెట్టి కొట్టుట, అను దానిత్రివిధగతులను జక్కఁగా గ్రహించినచో యుద్ధమునం దాసన్నులగు శత్రువులను జయింప నగునని దీనితాత్పర్యము. ఈవివరణమునుబట్టినాళికాశబ్దముచేత తుపాకులె చెప్పఁబడిన వనుట నిర్వివాదాంశము.

వేగమునఁ దెత్తిరీయసంహితయందు-

"ఏషావై సూర్మీకర్ణకావతీ త్యేతయా హస్మ వై దేవా అసురాణాం శతతర్హాం స్తృంహంతి య దేతయా సమిధమాదదాతి వజ్రమే వైతత్ శతఘ్నీం యజ భ్రాతృవ్యాయ ప్రహరతి"

అనియున్నది.

ఈమంత్రమునందలి సూర్మి యనఁగా లోహమయమగు మండునట్టి పోతవస్తువు, కర్ణకావతి యనఁగా లోపల రంధ్రము గలదియు లోపల మండునదియు ననియర్థము. ఒకదెబ్బతో నూర్గురను జంపునట్టియసురులను దీనితో దేవతలు చంపుదురు. కావున నీబుక్కు-చేత యజమానుఁడు సమిధ నాదానముచేసి వజ్రాయుధ సదృశమగు మీఁదఁజెప్పిన సూర్మి యను ఈశతఘ్ని శత్రువులమీఁదఁ బ్రయోగించు నని భట్టభాస్కరభాష్యమును, "సూర్మి" యనఁగా మండునట్టి లోహమయమగు పోతవస్తువు; అది కర్ణకావతి యనఁగా రంధ్రముగలది గనుకనే మండునది యనియర్థము. ఈబుక్కు దానివంటిది. ఒక్క-దెబ్బతో నూర్గురను జంపునట్టి శూరులు శతతర్హులు, అసురులలో నట్టివారి నీబుక్కు-తో (దేవతలు) హింసింతురు. దీనితో సమిదాధానముచేసి శతఘ్నియగు నీబుక్కును వజ్రాయుధముగా నొనరించి (యజమానుఁడు) శత్రువులను సంహరించుటకుఁ బ్రయోగించు నని సాయణాచార్య భాష్యమును దెలుపుచున్నది.

శుక్రనీతియందు నాలుగవయధ్యాయమున-

'అస్త్రంతు ద్వివిధం జ్ఞేయం నాళి మాంత్రికం తథా
యదాతు మాంత్రికం నాస్తి నాళికం తత్ర ధారయేత్॥
నాళికం ద్వివిధం జ్ఞేయం బృహత్ క్షుద్ర విభేదతః।
తిర్యగూర్ధ్వ ఛిద్రమూలమ్ నాళం పంచ వితస్తికమ్॥
మూలాగ్రయో ర్లక్ష్యభేదీ తిలబిందుయుతం సదా।
యంత్రాఘాతాగ్నికృత్ గ్రావచూర్ణ ధృక్కర్ణమూలకమ్॥
సుకాష్ఠోపాంగబుధ్నం చ మధ్యాంగుళ బిలాంతరమ్।
స్వాంతేగ్ని చూర్ణ సంధాతృ శలాకాసంయుతం దృఢమ్॥
లఘునాళిక మప్యేతత్ ప్రధార్యం పత్తి సాదిభిః।
యథా యథాతు త్వక్సారం యథా స్థూల బిలాంతరమ్॥
యథా దీర్ఘం బృహద్గోళం దూరభేదీ తథా తథా।
మూలకీల భ్రమాల్లక్ష్యసమసంధానభాజి యుత్॥
బృహన్నాళికసంజ్ఞం తత్ కాష్ఠబుధ్న వివర్జితం
ప్రవాహ్యం శకటాద్యైస్తు
సుయుక్తం విజయప్రదమ్॥"

అనియున్నది. అస్త్రము నాళిక మనియు, మాంత్రిక మనియు ద్వివిధము. మాంత్రికా

స్త్రము లేనియెడల నాళికాస్త్రము ధరింపవలయును. నాళికాస్త్రము క్షుద్రము (చిన్నది), బృహత్తు(పెద్దది)అని ద్వివిధము. అందు క్షుద్రమగు లఘునాళికము. (తుపాకి) అయిదు జేనల పొడుగుగలిగి నిడుపుగా లోపలరంధ్రమును మొదట నడ్డముగాఁ జిన్నబిలముగల నాళమును గలిగియుండును. మఱియును నాళమునకు మొదటను, చివరను గురిచూచుట కనుకూలముగా నుండు నూగింజవంటి బిందు వుండును. మొదట నగ్నిచూర్ణము (మందు) పోయుటకు చెవివంటిచోటును, కీలునొక్కుట చేత నిప్పురాలునట్టి ఱాయి (చెకుముకిఱాయి) యు నుండును.

నాళమునకు కాఁపుదలగా మంచికఱ్ఱతోఁ జేయఁబడిన యుపాంగము(పిడి,) కుందా మొదలగునది గలిగి నాళమునకు నుపాంగమునకు నడుమ నొకయంగుళ మొడముగల బిలమును గలిగియుండును. నాళములో నగ్నిచూర్ణము (తుపాకిమందును) బోసి దట్టించుటకుఁ దగిన గట్టి శలాక (గజము) యీబిలమునం దుండును. కాల్బలమును, గుఱ్ఱపుదళమును ధరింపఁ దగిన లఘునాళిక (తుపాకి) యిది. నాళముయొక్క త్వక్సారము (దళముఁ పటిమ మొదలగునవి) కొలదిని, బిలముయొక్క స్థౌల్యము కొలఁదిని, పొడుగుకొలఁదిని దూరభేదియగు బృహన్గోళము (పెద్దగుండు) ప్రయోగింపఁబడుచుండును. మొదటనున్న కీలుమఱను ద్రిప్పుట చేత గుఱి చూచి ప్రేల్చవలసియుండునదియుఁ, గఱ్ఱతోఁ జేసిన యుపాంగము లేనిదియు, శకటములు మొదలగు వానిపై నెక్కించికొని పోఁబడునదియు, విజయప్రద మగునదియు బృహన్నాళిక (ఫిరంగి) యనంబడునని తాత్పర్యము.

మఱియును శుక్రనీతియందే నాళికాస్త్ర ప్రయోగముంగూర్చి,

"నాళాస్త్రం శోధయే దాదౌ దద్యా
త్తత్రాగ్నిచూర్ణకం ।
నివేశయే త్తండేన నాళమూలే యథా
దృఢం ॥
తతః సుగోళకం దద్యాత్ తతః కర్ణేఽగ్ని
చూర్ణకం ।
కర్ణచూర్ణాగ్నిదానేన గోళం లక్ష్యే నిపాత
యేత్ ॥
లక్ష్యభేద యథా బాణో ధనుర్జ్యా
వినియోజితః ।
భవేత్ సంధాయతు తథా..."

అని చెప్పఁబడినది. తొలుదొల్త నాళికమును (తుపాకిని) శోధించి, పిమ్మట దానిలో నగ్నిచూర్ణము (మందు)ను బోసి, ఆవల నాళమూలమున గట్టిగా దండముతో (గజముతో) దట్టించి, తర్వాత మంచిగోళము (గుండు) ను వేసి, ఆ వెనుకఁ జెవిలో మందుఁ బోసి, అనంతరము దానికి నిప్పంటించి ప్రేల్చి గుండుతో గుఱిని గొట్టవలయును. ధనుస్సునుండి నారి నుంచి ప్రయోగింపఁబడు బాణము గుఱిదగులు నట్లె గుండును గుఱికిఁ దగులునని తాత్పర్యము.

మఱియు శ్రీమద్రామాయణమునందును—

"నాళీకై రథనారాచై ర్భల్లై రథ వికర్ణిభిః।
నిహతో లక్ష్మణః శేతే దివ్య మాహాయ
కార్ముకమ్॥"

అని యింద్రజిత్తు లక్ష్మణునిపై నాళికప్రయోగము చేసినట్లు చెప్పఁబడియున్నది.

భారతమునందుఁగూడ—

"కర్ణినాళీకనారాచానుత్సృజంతో మహారథః"
"కర్ణినాళీకనారాచాన్ సిర్జ్హంతి శరీరతః,,
"అస్యతః కర్ణినాళీకాన్ మార్గణాన్ హృద
యచ్ఛిదః"
"తతో నాళీకనారాచై ర్భల్లైః,,

అని యనేకస్థలములయందు నాళికాస్త్రప్రయో

గము చెప్పఁబడియున్నది. అథర్వ వేదమునఁ గొన్ని చోట్ల సీసముతో శత్రులను నశింపఁజేయు గాథలు గల మంత్రము లగపడుచున్నవి.

అందు-

" సీసాయాధ్యాహ వరుణః సీసాయాగ్ని రుపావతి।
సీసమ్ మఇంద్రః ప్రాయచ్ఛత్ తదంగం యాతుచాతనం"
"యది నో గామ్ హంసి యద్యశ్వమ్ యది పూరుషమ్।
తం హాత్వా సీసేన విధ్యామో యథా నోఽసో అవీరహాః"

అనియున్నది.

ఇంకను గొన్ని మంత్రములయందును సీసముతో శత్రునాశనము చెప్పఁబడి యున్నది. సీసముతో శత్రునాశనము చేయుట యనఁగా గుండుతోఁ గొట్టుట యనియూహింపవలయును.

పైనుదాహరించినయథర్వవేదము(శ్రు)తులకు గ్రిఫిత్ దొరగారి భాషాంతరీకరణము—

"Varuna's benson has blessed the *lead and Agni strengthens it. Indra has given me the lead; this verily repels the fiends."

"If thou destroy a cow of ours, a human being, or a steed,
We pierce thee with this piece of lead
So that thou mayst not slay our men".

The hymn has been translated and annotated by Dr. Julius Crill, Hendert Leider des Atharvaveda (pp. 1;75.)

*The lead: a piece of this metal employed as a charm against demons and socery: See Bk XII 2. 1, 19, 20, 53. So in England a horse shoe was in former times generally regarded as a protection against witches and is still sometimes nailed on or over the door of a house or stable.

Iron in other forms also was used as a charm for stables:—

"Hang up hooks and shears to scare,
Hence the hag that rides the mare,
Till they be all over wet with mire & the sweat,
This observed, the manes shall be,
Of your horses, all knot-free".

Herrick-charms and ceremonies LXVIII

అని వ్రాసియున్నారు. కాని యథర్వవేదము నందలి మంత్రప్రకరణములనుబట్టి పరిశీలించినను సీసశబ్దప్రయోగమునకు సన్నిహితముగా నగ్నిశబ్దప్రయోగము గనఁబడుచుండుటచేతను సీస మనఁగా సీసపుగోళ మనియో యర్థము చేయుట యుక్తయుక్తముగా నుండును. కాని, ఇంగ్లాండులో నినుపముక్కలను గుమ్మమునకు వ్రేలఁగట్టునట్టి యాచారమున్నదిగనుక నథర్వ వేదమునఁ జెప్పఁబడిన సీసమునకు సీసపుముక్క యేయని గ్రిఫిత్ దొరగారు వ్రాసినవ్రాత సహేతుకముగా నుండలేదు.

నాళికాస్త్రగోళకములు (గుండ్లు) అగ్నిచూర్ణము (మందు) (Bullets & Gunpowder) —

"గోళో లోహమయో ... ఽశ్మ
ముష్టికః కేవలోఽపి వా
సీసస్య లఘునాళార్థే
హ్యన్యధాతు భవోఽపి వా॥"

అనియున్నది. గోళము (గుండు) కేవలము

లోహముతోఁగాని, సీసముతోఁగాని యితర ధాతువులతోఁగాని చేయఁబడి లఘునాళికములకు (తుపాకులకు) గర్భఘుటికగా నుండునని దీని తాత్పర్యము. అగ్నిచూర్ణము (మందు) చేయుటంగూర్చి—

"సువర్చిలవణాత్పంచ పలానిగంధకాత్పలం।
అంతర్ధూమవిపక్వార్కస్నుహ్యా
ద్యః తః పలం।
శుద్ధాత్ సంగృహ్య సంచూర్ణ్య
సమ్మీల్య ప్రపుటే ద్రసైః।
శుద్ధార్కాణాం రసో నస్య
శోషయే దాతపేన చ।
పిష్ట్వా శర్కరవ చ్చైతత్
దగ్నిచూర్ణం భవేత్ ఖలు॥"

అనిచెప్పఁబడియున్నది.

సువర్చిలవణము అయిదుపలములు(20తు), గంధకము ఒక పలము (4తు॥), పొగపోకుండ కాల్చిన జిల్లేడుబొగ్గుగాని, జెముడుబొగ్గుగాని, ఆముదపుబొగ్గుగాని 1 పలము. వీనిని వేఱు వేఱుగా మెత్తగా నూఱి, కలిపి జిల్లేడు పాలతో మర్దించి తడి యిగురున ట్లెండఁబెట్టి మరల నూఱిన నిసుకవలె నగ్నిచూర్ణ మగునని దీనితాత్పర్యము.

నాళికాస్త్రముకొఱకు—

"సువర్చిలవణా ద్భాగాః
షడ్వా చత్వార యేవ వా।
నాళాస్త్రాగ్న్యగ్నిచూర్ణేతు
గంధాంగారౌతు పూర్వవత్॥

అని యింకొకప్రకారమును జెప్పఁబడినది. సువర్చిలవణము 6 లేక 4 పాళ్లును, మునుపటి వలెనే బొగ్గును, గంధకమును జేర్చిన అగ్నిచూర్ణ మగునని దీనితాత్పర్యము.

"అంగారస్యైవ గంధస్య సువర్చిలవణస్య చ।
శిలాయా హరితాళస్య తథా సీసమలస్య చ।
హింగుళస్య తథా కాంతరజః కర్పూరస్య చ।
జతోర్నీల్యాశ్చ సరళనిర్యాసస్య తథైవ చ।
సమన్యూనాధికైరంశై రగ్నిచూర్ణాన్యనేకశః
కల్పయంతి చ తద్విద్యా చంద్రికాభాది
మంతి చ॥"

అని యింక ననేకవిధము లగు నగ్నిచూర్ణములు వివరింపఁబడియున్నవి. బొగ్గు, గంధకము, సువర్చిలవణము, మనశ్శిల (మణిశిల), హరితాళము, సీసమలము, ఇంగిలీకము, ఉక్కుబీడు, కర్పూరము, లక్క, నీలి, సరళ (దేవదారు) నిర్యాసము వీనిలో నెచ్చుతగ్గులు గల పాళ్లను సమకూర్చి వెన్నెల మొదలగు వాని వన్నెలు గల వివిధములగు నగ్నిచూర్ణములను నేర్పరులు కల్పింతు రని దీనితాత్పర్యము. దీనింబట్టి చూడ యుద్ధములలో నుపయోగించు నగ్నిబాణముల చూర్ణములును, పొగలేని యగ్నిచూర్ణములును, విలాసార్థముగా నుపయోగింపఁబడు నాకాశ బాణములు, చిచ్చుబుడ్లు, మతాబులు మొదలగు వానిచూర్ణములను జేయునట్టి విధానము సూచింపఁబడుచున్నది.

ఈతీరున మనపూర్వులు నాళికాస్త్రములను, గోళములను, అగ్నిచూర్ణములను జక్కఁగా నెఱిఁగి యున్నను, నాళికాస్త్రప్రయోగ మాసుర మనియు, అది యధర్మయుద్ధమునఁ బ్రయోగింపఁ బడఁదగిన దనియు వారితలంపు. కాఁబట్టియే ధనుర్వేదము నందలి మాంత్రికాస్త్రములతో నాళికాస్త్రము సమ గౌరవమును బొందలేదు. దీనికన్న నధిక వీర్యవంతములగు మాంత్రికాస్త్రము లుండుటచేత నిది తుచ్ఛముగా నెంచఁబడు చుండెను. కార్యవశమున నొకానొకప్పుడు వారు దీనినిఁ బ్రయోగించినను దీని కంతగాఁ బ్రసిద్ధి రాలేదు.

మహాభారతమునందు ద్రోణపర్వమున—

"ధర్మయుద్ధ మయుధ్యంత ప్రేప్సంతో గతి
ము త్తమాం।

నత్ర తాసీ దధర్మిష్ఠమశస్త్రమ్యుద్ధమేవవా
న తత్ర కర్ణనాళీకో నాలిప్తో న చ వస్తుకః॥"

అని తుపాకులు మొదలగు తుచ్ఛాస్త్రములు మొదలగునవి యేవియు లేని ధర్మయుద్ధమే చేయఁబడినదని చెప్పఁబడియున్నది.

నాళీజంఘుఁడు— బకము (కొంగ). దీనికి రాజధర్ముఁ డనుబిరుదనామము కలదు. దీనికొక దైత్యుఁడు చెలికాఁడుండెను. గౌతముఁ డను నొక విప్రుని కొకమర్మాఘ్నుఁ డగు సుతుఁ డుండె నఁట. వాఁ డీబకము నర్థింపఁ దనచెలికాఁడగు దైత్యునితోఁ జెప్పిధనమిప్పింపఁ గైకొని మాంసాహార మపేక్షించి యీ బకమునే చంపఁబోయెనఁట. దాని మిత్రుండగు దైత్యుం డది చూచి బకమును బట్టుకొని రక్షించి యాకృతఘ్నునిఁ బరిమార్చె నఁట.

నిండుకుండ తొణఁకదు— ఆంధ్ర లోకోక్తి.

నిండుసున్న— అనుస్వారము చూ.

నింబపంచకము— ఆయుర్వేదవైద్య శాస్త్రమున నేలవేము, వేఁపచెక్క, తురకవేఁప, కరివేఁప, పెదమ్రాను (అనఁగా పెనువేఁప) చెట్లకు నింబపంచక మనిపేరు.

నింబార్క మతము— ఈమతాచార్యునకు భాస్కరాచార్యుండని పేరు. కాని యీ మహనీయునకు నింబార్కుం డని ప్రసిద్ధమగు వాడుకనామ ముంట నీమతమునకు నింబార్కమతమని పేరు ప్రసిద్ధియయ్యెను. ఆతండే యీ మతకర్త. సూర్యసిద్ధాంతకర్తయగు భాస్కరాచార్యుం డీతఁడే యని వాడుక గలదు.

నింబార్కుఁడు సూర్యునియంశమున జనించెనందురు. ఈతనిమతానుసారము వేదభాష్యమీమహాత్ముఁడు రచించెననియు, అది ఔరంగజేబు నాజ్ఞమేర కగ్నిపా ల్సేయఁబడినవాట్లతో బాటు రూపుమాసె ననియు నొకవాడుకయుం గలదు. భాగవతము నీమతస్థు లెక్కువప్రపత్తితో గౌరవింతురు. ఈ మతము వైష్ణవమతములలో నొకటి. విష్ణుపారమ్యము. వీరు రాధాకృష్ణులను పూజింతురు. గోపీచందనమునూర్ధ్వపుండ్రములం ధరింతురు.

గీతగోవిందమును రచించిన జయదేవకవి యీమతమునకుం జేరినవాఁ డని యీమతస్థు లందురు. అట్లగునేని ఇది చైతన్యమతమునకు దగ్గఱమతమై యుండవలయును. వీరును జీవాత్మను రాధ యగునాయికగాను, పరమాత్మను పతిగాను సంభావింతురు. జగదీశ్వరుఁ డొక్కఁడే యున్నాఁడనియు ఆవిగ్రహముంజూచి భూలోకమున నెటానందించు చుందురో అటే పరలోకమునందునను పరమాత్ముం డగు శ్రీకృష్ణుం గాంచి యానందింప నగు ననియు, అందుకు భక్తియే సాధన మనియు, రాధాకృష్ణులను జీవాత్మపరమాత్మల కైహికభోగము లాపాదింప రాదనియుఁ జెప్పఁబడినది.

ఈ మతగ్రంథములు గిరివ్రజము, రత్నమంజరి, రత్నమాల, సిద్ధాంతరత్నాంజనము, సేతుకము ననునవి గలవందురు.

నికారగువా ప్రజాపాలనదేశము— (Nicaragua Republic)ఇది మధ్యఅమెరికాయందలి ప్రజాస్వపరిపాలనదేశము. ౪౯-౨౦౦ చతురపుమైళ్ల వైశాల్యము గలది. ఇం దించుమించు ౪౪౦౦౦౦ జనులు వసించుచున్నారఁట. Leon పురము ప్రభుత్వస్థాన మున్న ప్రధానపురము. (మధ్యఅమెరికా చూ.)

నికారాగువా ప్రభుత్వము (Nicaragua)— మధ్యఅమెకా ఖండములోని ప్రజాప్రభుత్వదేశము. నలువదియొమ్మిదివేల రెండువందల చతురపుమైళ్ల వైశాల్య మనియు, ఏడు లక్షల ప్రజలు జనసంఖ్యయనియుం జెప్పఁబడినది.

నికుంపశాఖక్షత్రియులు—(క్షత్రియ కులము చూ.)

నికుంభుఁడు — తండ్రి కుంభకర్ణుఁడు. అసురుఁడు. లంకాయుద్ధమున హనుమంతునిచే నిహతుఁ డైనవాఁడు. మఱియు నిక్ష్వాకువంశ క్షత్రియుఁ డగు హర్యశ్వుని కుమారునకును నికుంభుఁ డనుపేరు కలదు. కుమారుఁడు బర్హణాశ్వుఁడు లేక అమితాశ్వుఁడు, లేక సంభాశ్వుఁడు, లేక సంహతాశ్వుఁ డనుపేర్లు కలవాఁడు.

నికోటిన్ (Nicotine)—ఇది పొగాకునం దుండెడి విషము. ఇది తొలుత రంగులేని దిగా నుండు ద్రవమేకాని మహావాయుపథము నకు బహిరంగపఱచిన పచ్చనిధాతువు కలదిగ నగును. లోనికిచ్చిన ప్రాణము దీయును. విష ములలోనిది గాఁ జెప్పఁబడినది. చుట్టగాల్చుటచే నిది కాలిపోవును గాన నంత యపాయకరము గాదఁట.

నిక్నేమ్ (మాఱుపేరు లేక పెట్టుడు పేరు) Nick Name—ఒకనికి తలిదండ్రులు బాల్యమునందిడిన వ్యావహారికనామము వానికిఁ బేరగుచుండును. భరతదేశమున నామకరణము నందు ఏనక్షత్రమున జన్మించెనో దాని కనుగుణమైన నక్షత్రనామముకూడ నుంచెదరు కాని అది వ్యవహారమున వాడుక నందియుండుట లేదు. క్రైస్తవులందు రామానుజీయ వైష్ణవ దీక్షయందు మతసంబంధనామములిడఁబడుచుండును. కాని వైష్ణవదీక్షానామము వాడుకలోనికి వచ్చుచుంటఁ గానరాదు. ఒకరొనర్చిన ఘనకార్యముల నీచకార్యముల మేరకు వారికి లోకులు వేఱొక పెట్టుడుపేరు లేక మాఱుపేరు పెట్టుచుండుటయు, అది వాడుకనంది ప్రసిద్ధమగుటయు నచ్చటచ్చట జరుగుట గాననగుచుండును. ఇట్టిపే రాంగ్లమున (Nick Name) (నిక్నేమ్) అనంబడుచున్నది. నిక్నేమ్ను మంచిదియైనను కావచ్చును. కొన్ని బిరుదము లవే చెలుటయుం గలదు. కొన్ని చెడ్డపేర్లు కొన్ని వెక్కిరింత (హేళన) పేర్లు కూడ నై యుండును. ఎట్లున్నను అట్టిపేర్లు నిక్నేమ్సనం బడుచుండునవియే. భరతదేశమున నిట్టి యాచారమున్నను, అమెరికాదేశమునవివి రాజకీయవ్యవహారములందుఁ గూడ వ్యాపించియుండుట గానఁగుచుండెడిని. కొన్ని జాతికంతకుం గల్గి, విదేశస్థులచే వాడఁబడుచుండును. కొన్ని ప్రత్యేకవ్యక్తులకుం జెంది వ్యవహరింపఁ బడుచుండును. కొన్ని దేశములకుఁ, గొన్ని పట్టణములకుఁ జెంది వాఁడబడుచుండును.

కలకత్తానగరమున కాంగ్లమున City of Palaces.

కాశ్మీర్ దేశమునకుకుంకుమపువ్వుల దేశము.

బెల్జియమ్ దేశమునందలి ఘెంటుపురమునకు City of flowers.

శ్రీజగన్నాథము (పూరీ) నకు యాత్రికుల యూరు.

జపాన్ దేశమునకు Land of Raising Sun.

ద్వీపమునకు Fairy land అనియు, Land of spirits అనియు నిక్నేమ్సు కలవు.

గ్రీసుదేశమునకు Land of Currents.

ఢిల్లీనగరమునకు Imperial City.

ద్వారకాపట్టణమునకు శ్రీకృష్ణునిపట్టణము.

నేపాలదేశమునకు కస్తూరిదేశము.

నార్వేదేశమునకు Land of Vikings.

ఫరాసుదేశమునకు Land of Fraternity, Equality, and Liberty.

బనారస్ పట్టణమునకు Holy City.

బొంబై నగరమునకు Commercial capital.

బెర్లిను (జర్మనీ) నగరమునకు City of Storks.

బ్రూజెస్ (బెల్జియమ్) పట్టణమునకు Dead City.

మైసూరునగరమునకు City of Electricity

బెల్జియము దేశములోని మెల్లిన్సుపురమునకు Town of Moon Quenchers.

ఫిన్లాండు దేశమునకు Land of Thousand lakes.

అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రములకు Land of Strips and Stars

సిమ్లానగరమునకు Viceroy's City, City of Political atmosphere.

సింహళద్వీపమునకు రాక్షసరాజ్యము.

స్విజర్లాండు దేశమునకు Play ground of Europe, Land of Avalanches.

హరిద్వారపురమునకు స్నానాలయూరు. విష్ణుపాదనగరము.

హృషీకేశమునకు బైరాగులపట్టణము.

హైదరాబాదునగరమునకు Aristocratic City.

హాలండు దేశమునకు Land of Tulips, Land of Windmills and Dykes.

అలహాబాదు (ప్రయాగ) పురమునకు City of Holy Baths, City of Distences.

ఈజిప్టు దేశమునకు Land of Pyramids.

ఐర్లాండు దేశమునకు Land of Humours and Emotions.

ఇటలీదేశపు ఫ్లారెన్సునగరమునకు City of Flowers.

ఐస్లాండు దేశమునకు Land of Guishers, Land of Ponïes నిక్నేమ్సు.

స్కాట్లండు దేశములోని అబర్డీనుపురమునకు Granite City.

ఈజిప్టు దేశములోని అలెగ్జాండ్రియా పురమునకు Delta City.

ఈజిప్టు దేశములోని కైరో నగరమునకు ఉమ్ముద్దున్యా. (భూమికి మాత యని యర్థము).

మెసపొటేమియా దేశపు బాగ్దాదుపురమునకు City of Caliphs.

పాలస్తీనా దేశపు జరూసలెమ్ పురమునకు City of Peace అనియు, City of the Great King అనియు, City of Herod అనియు నిక్నేమ్సు.

స్కాట్లాండు దేశపు ఎడింబరో నగరమునకు Maiden Town.

జిబ్రాల్టరు దుర్గమునకు Key of Mideteranian.

క్యూబా దేశపు హవానాపురమునకు Pearl of Antelles.

ఐర్లాండు దేశపు లిమరిక్ పురమునకు City of Violated Treaty.

ఇంగ్లాండు దేశపు లండను నగరమునకు Modern Babylon అనియు, City of Masts అనియు పేరులు.

ఇటలీ దేశపు మిలాన్ పురమునకు Little Paris.

చీనా దేశపు పీకిన్ నగరమునకు Celestial Town.

కనడా దేశపు క్యూబెక్ పురమునకు Gibralter of America.

ఇటలీ దేశపు రోమకపురికి Eternal City, City of Seven Hills.

ఇటలీ దేశపు వెనిస్ నగరమునకు Bride of the sea, Town of Gondola Roads.

ఆంగ్ల దేశపు సేద్యగానికి John Bull.

ఐర్లాండు దేశపు శూరునకు Vat.

డెన్మార్కు దేశపు శూరులకు Danish woulves.

అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్ర) బాల్టిమోరుపురమునకు Monumental City.
" బోస్టనుపురమునకు Puritan City యనియు, Hub of the Universe అనియు పేరులు.
" బ్రూక్లినుపురమునకు City of Churches.
" క్లీవ్లాండుపురమునకు Forest City.
" మెంఫిసుపురమునకు Bluff City.
" హోలియోకుపురమునకు Paper City.
" మిల్వాకీపురమునకు Cream City,
" న్యూఓర్లీన్సు పురమునకు Crescent City.
" న్యూయార్కు నగరమునకు Gothamఅనియు,Empire City యనియు నిక్నేమ్సు.
" ఫిలడల్ఫియానగరమునకు Quaker City యనియు, City of Brotherly Love అనియు పేరులు.
" పిట్సుబర్గుపురమునకు Iron City, Smokey City.
" పియోరియాపురమునకు Whiskey Town.
" రిచ్మండుపురమునకు City of Seven Hills.
" సాన్ఫ్రాన్సిస్కో పురమునకు Golden City.
" సాల్టులేక్సిటీ పురమునకు City of Saints.
" స్ప్రింగుఫీల్డుపురమునకు Flower City.
" టోలెడో పురమునకు Corn City.

అమెరికాసంయుక్తరాష్ట్రమునందలి వేర్వేరుసీమలు (States) నివాసముగాగల ప్రజలకు సాముదాయికము లగు నిక్నేమ్సు.

అలబామా	స్టేటు నివాసులకు	Lizards
కాలిఫోర్నియా	"	Gold Hunters.
కొలెరెడో	"	Silverites.
కనెక్టికట్	"	Nutmegs.
డెలావారా	"	Blue hen chickens.
ఇండియానా	"	Hoosiers.
ఇయోవా	"	Hawkeyes.
కాన్సాస్	"	Jayhawkers.
కెంటకీ	"	Corncrackers.

మేరీలాండు	స్టేటునివాసులకు	Clamthumpers.
మిచిగాన్	,,	Wolverines.
మిస్సౌరీ	,,	Bullions.
నివేడా	,,	Sage hens.
నార్తు హేంపుషైర్	,,	Granite Boys
ఓహియో	,,	Buckeyes.
వెస్టు వర్జీనియా	,,	Snake deggers.

ఇట్లే అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రముల ప్రెసిడెంట్లకుఁగూడ ఈనిక్నేమ్సు తప్పలేదు.

President: Washington--Father of his Country.
... Adams—Colossus of independence.
... Jefferson—Sage of monticello—Long Tom
... Madeson—Father of Constitution.
... Q. Adams—Old man eloquent.
... Harrison—Old Tip.
... Tyler—Young Hickory.
... Buchanan—Old public Functionary.
... Garfield—Martyr President and first gentleman in the land.
... Mackinly—Advance Agent of Prosperty.
... Roosevelt—Rough Rider Teddy.

నిక్షేపరాయఁడు— విగ్రహపుష్టి గల్గు నప్రయోజకుఁ డనిభావము. పైకి దర్పముగ నగపడుచున్న చేతగానివాఁ డనుట కీఉ కిని వాడుచుందురు. ఇది హేళన.

నిగీరియాదేశము— ఇది ఆఫ్రికాఖండమున సౌడాన్ లేక నిగ్రీటియా దేశమున నున్నది. ఇందు సోకోటోస్టేటు, బొర్నూస్టేటు అని రెండు స్టేట్సు చేరియున్నవి. నిగెరియా Royal Niger Company వారి టెరిటరీ యనంబడుచున్నది. (ఆఫ్రికాఖండము సౌడాన్ లేక నిగ్రీటియా దేశము చూ.)

నిగ్రీటియా—(సౌడాన్ లేక నిగ్రీటియా దేశము చూడుఁడు.)

నిఘంటువులు—ఏభాషయం దైనను నిఘంటువు లుండుట ఆభాషాప్రశస్త్యమును దెల్పెడిని. శబ్దము, దానియుత్పత్తి, దాని రూపనిష్పత్తులు, వానియర్థములం దెల్పు గ్రంథములు నిఘంటువు లనంబరఁగును. సంస్కృతభాషానిఘంటువులందు పైసంగతులే గాక ఆశబ్దము ఏలింగమో, ఏఅంతమో కూడ వివరింతురు. వీటికిందో మహానిఘంటువు(Laxican)లందు ఏయేగ్రంథములం దాశబ్దము లేయర్థముల నోసంగ నెట్లు ప్రయోగింపఁ బడినవియుం దెల్పుదురు. భరతదేశపు నిఘంటువు లాదికాలమునుండియు సూత్రరూపమునను శ్లోకరూపమునను నుండుచువచ్చినవి. ఆంధ్రభాషకుఁ బద్యరూపమునను, ఇటీవల మాటలుగను, (వాక్యములుగను) నిఘంటువులు వ్రాయంబడినవి.

సంస్కృతభాషానిఘంటువులం దమరసింహుఁడను బౌద్ధపండితునిచే శ్లోకరూపమున విర

చింపఁబడిన అమరకోశ మను వాడుకనామము నందిన నామలింగానుశాసననామక నిఘంటువు భరతదేశమునం దెక్కువ వ్యాపక మందియు న్నది. ఇందుఁ గానంబడని కొన్నిశబ్దములకు అమరశేష మని వేఱొకగ్రంథము కలదు. అమరకోశవ్యాఖ్య యనందగిన గురుబాలప్రబోధిక యనంబడు నిఘంటువొకటి కలదు. ఇంక ధనంజయ నిఘంటువు, నానార్థరత్నమాల, బహురూపకోశము, విశ్వకోశము, మేదినీకోశము, హారావళీకోశము, ఏకాక్షరకోశము, ద్వ్యక్షరకోశము, త్ర్యక్షరకోశము, మొదలగు కోశములు లెక్కకు మితిమీఱునట్లు గానంబడు చున్నవి.

ఇవి గాక వైద్యశాస్త్రమునకు ధన్వంతరికృతమగు ధన్వంతరినిఘంటువును, ధనంజయకృతమగు ఓషధీగుణకల్పమను వనౌషధినిఘంటువొకటియు, రాశినిఘంటువు, నక్షత్రనిఘంటువు, గ్రహనిఘంటువు మొదలగు జ్యోతిషశాస్త్రపరిభాషల నిఘంటువులును గలవు. ఇటీవల మహామహోపాధ్యాయ పరవస్తు రంగాచార్యు లయ్యవార్లుంగారు రచించిన సర్వశబ్దసంబోధినియు, ఆప్టేగారు రచించిన సంస్కృతాంగ్లకోశమును సుప్రసిద్ధములుగ వాడుక నందియున్నవి.

శ్రీవిజయనగర భూపాలురలో నొకరగు ఆనందగజపతి మహారాజుగారి పోషణము మేరకు తారానాథ తీర్థవాచస్పతి యనంబడిన మహావిద్వాంసుఁడు రచించిన వాచస్పత్యమును, దానినుండి సంగ్రహించి యామనహానియుఁ వేఱుగవ్రాసిన యొకనిఘంటువును ఉత్తమకోశములై దనరుచున్నవి. ఇంక ఇట్టివెన్ని యోగలవని యూరకుండుటయే సమంజసము.

ఇంక తెలుఁగు నిఘంటువులంగూర్చి యోచించిన నవియుఁ గొన్ని పద్యములుగను, కొన్ని మాటలరూపమునను ఉండుట గాన నగుట నిదియు సంస్కృతపద్ధతియే యని తోపకపోదు. తరాతకాలమున రచింపఁబడిన నిఘంటువులు శబ్దార్థములు మాటలుగనే యుండుట గాననగును.

తెలుఁగు భాషయందు నిఘంటువులు అమరకోశమునకువలె వర్గక్రమమునఁ గాక వర్ణక్రమమునసే యుండుట గాననయ్యెడిని. బహుజనపల్లి సీతారామాచార్యులవారి శబ్దరత్నాకరమును, ఓగిరాల జగన్నాథకవికృతమైన శుద్ధాంధ్రపదపారిజాతమును, రంగనాయకులు శ్రేష్ఠిచే విరచితమైన ఆంధ్రదీపికయును, బ. సీతారామాచార్యవిరచితమైన వైకృతదీపికయును, మహాకాళి సుబ్బరాయ విరచితమైన శబ్దార్థచంద్రికయును, మాటలుగ నున్న తెలుఁగు నిఘంటువులందగ్రగణ్యములుగఁ జెప్పం బడెడిని.

మఱియు కోటి వెంకనార్యకృతమైన ఆంధ్రభాషార్ణవనిఘంటువు, రాజా త్యాడ పూసపాటి సీరపరాజ దక్షిణకవాట దుగరాజా బహద్దరు వారు రచించిన ఆంధ్రపదాకరనిఘంటువును, పైడిపాటి లక్ష్మణకవిచే విరచితమైన ఆంధ్రనామసంగ్రహమును, అడిదము సూరకవిరచించిన ఆంధ్రనామశేషమును, రంగకవిచే విరచితమైన సాంబనిఘంటువును, వెంకనకవిచే విరచితమైన వేంకటేశాంధ్రమును పద్యములుగనున్న తెలుఁగునిఘంటువులం దగ్రస్థాన మాక్రమింపఁ దగినవిగ నెన్నంబడె యున్నవి.

పద్యరూపమున రచింపంబడిన ఆంధ్రభాషాభూషణము, ఆంధ్రభాషార్ణవమును, అడిదము సూరకవి రచిత కవిజనరంజన మనంబరఁగు నవియు, మామిడి వెంకయ్యగారి ఆంధ్రదీపికయును, బహుజనపల్లి సీతారామాచార్యవిరచితమైన బాలచంద్రోదయమును, ఆంధ్రభాషకైన గ్రంథములే. ఉత్కల (ఓఢ్ర) భాషయం

దిటీవలనే ప్రహరాజపండితమహాశయుని యాధిపత్యమున "బిష్వకోశో" యనంబడు మహానిఘంటు వొకటి వ్రాయంబడుచున్నదని వినుచున్నాము. తమ్మిళిమునను ఇట్టిగ్రంథ మొకటి వ్రాతయం దున్నదని విందుము. ఇట్లె వేర్వేరు భాష లిప్పుడు మేల్కొని ఇట్టిగ్రంథముల వ్రాతకుం గడంగుచున్నవని వినుచున్నాము. వంగభాషయందు హిందీభాషయందు నిదివఱకే నిఘంటువులు పెక్కు లున్నవఁట. ఉరుదు, పారశీ మొదలగు భాషల కిదివఱకే వ్రాయంబడినవి. ఆంగ్ల భాషయందు నిఘంటువులు, మహానిఘంటువులు, విజ్ఞానగ్రంథములు మితిమీఱి యుండుట సుప్రసిద్ధమే. ప్రభుత్వావలంబన మందినభాష కేమి కొదువ ?

నిచకుఁడు (నేమి లేక నేమిచక్రుఁడు)— పరీక్షిత్తు సంతతి. చంద్రవంశ క్షత్రియుఁడు. తండ్రి అసీమకృష్ణుఁడు. కుమారుఁడు ఉకుఁడు.

ఈతనినాఁడు హస్తినాపురము ఏటఁ గలిసి పోయె ననియు, పిదప కౌశాంబీనగరి మీ ప్రభువునకు రాజధాని యయ్యె ననియుఁ జెప్పఁబడినది.

నిచయాత్మకము— ఆయుః శాస్త్రమున సన్నిపాత రోగభేదములలో నొకటి. సన్నిపాతమన త్రిదోషము లనంబడు వాత పైత్య శ్లేష్మముల మూఁడింటియొక్క ప్రకోప మని యెఱుంగునది.

నిచ్చెనక్రింద దూరుట అయోగ్యము— ఒకగోడకు నిచ్చెన ఆనించియుండ దానిక్రింది నుండి దూరి నడుచుట శ్రేయముగాదని భరత దేశమున ప్రతీతి కలదు. ఇందుకుఁ గారణము లందఱికాళ్లను తనపై నానుమెట్లుగల నిచ్చెన క్రిందినుండి నడుచుట హేయమని తేలుచున్నది.

ఐరోపా దేశముల తొల్లింటికాలమున నేరస్థులను నిచ్చెనమెట్లు కుఁదియు నాచార ముండి యుంట నిచ్చెన క్రిందుగ నేగుట యమాంగళ్యముగఁ దలఁపఁబడుచుండిన దఁట. క్రైస్తవమతి ధర్మమున నిచ్చెనక్రింద దూరుట దోషమని పరిగణింపఁ బడెడిని. తొల్లి ప్రభువగు యేసు క్రీస్తు సిలువవేయఁబడిన పిదప నా శరీరము దింప ఆయనశిష్యులు నిచ్చెనవేసికొని పైకెక్కి దింపఁ బోయిరఁట. పిశాచములు నిచ్చెనక్రిందఁ జేరి దానిని వెనుకకుం గురుగఁ ద్రోయ ప్రయత్నములొనర్చినవఁట. గాన నిచ్చెనక్రింద దూరుట దోషముగఁ బరిగణింతురు.

ఎత్తుగుతావుల రంగువేయు రంగుపాత్రం గొని నిచ్చెన నెక్కి రంగులు వేయుతఱి, నిచ్చెన క్రింద నుంట కుంచెనుండి రంగుజాఱి మీఁదఁ బడుట మూలముననో, రంగుపాత్ర చేజాఱి మీఁదఁబడుట మూలముననో అదృష్టహీనత నిచ్చెనక్రింద దూరువానికి సిద్ధింపనోపునని ఐరోపాదేశముల నొక లోకోక్తి కలదు.

నిచోరాళిగోత్రము— పౌతిధ్యఉపగణము చూడుఁడు.

నిజ మాడితే నిష్ఠురము— ఆంధ్రలోకోక్తి.

నిజము నిలకడమీఁద తెలియును— ఆంధ్రలోకోక్తి.

నిజాము లేక నైజాము ప్రభువు గారు— వీరు హైదరాబాదురాజ్య మేలు మహాప్రభువులు. వీరికి "His Exalted Highness the Nizamulmulk" అనియు, "Faithful Ally of British Empire' అనియు బిరుదములు వంశానుగతములుగఁ గలవు. ఇప్పటి నిజాంప్రభువు అసఫ్‌జాహి నృప వంశపు ప్రభువులలో నేడవప్రభువు. ప్రపంచ మంతటిలో నెక్కువ భాగ్యవంతుఁ డని చెప్పఁబడినవాఁడు. వీరు పరిపాలించు రాజ్యము

౮౨౬౯౮ చతురపుమైళ్ళ వైశాల్య మనియు, అది గ్రేటుబ్రిటనునకు వైశాల్యమున సరిపోవు ననియుఁ జెప్పంబడినది. ఇందు పదునాల్గు మిలియనుల ప్రజ లున్నారఁట. అందు నూటికి తొంబదిమందికి హైఁగా తెన్గు లుందురఁట. వీరికి దినమునకు ఁబడి ఒకలక్ష పంబడివే లందురు. నిజాముల్ముల్కనిన ఆంగ్లమున Discipline of the Realm అని యర్థమగు నను చున్నారు. హైదరాబాదు నృపవంశమునకు అసఫ్ నృపుఁడు మూలపురుషుఁడు. ఆయన మొగలాయికాలము ఔరంగజేబు చక్రవర్తికడ సేనానిగ నుండి, పిదప హైదరాబాదునకు రాజప్రతినిధిగ నేతెంచి స్వతంత్రుఁడై నవాఁడు. హైదరాబాదు నైజాముప్రభువులు ఆదిని ఫ్రెంచివారికి సాహాయ్యయుండి, పిదప ఈస్టు ఇండియాకంపెనీవారికి దన్నుగ నిలిచి, విశ్వాస పాత్రులుగ నుంట వారికి Faithful Ally of the British Empire అనుబిరుద మీయంబడెనఁట. వీరు విద్యాభిమాను లనియు పేరొందినవారు. వీరి ఉస్మానియావిశ్వవిద్యాలయము సకలకళలను ఉర్దూభాషయందు నేర్పుచున్న సంస్థగఁ జెప్పంబడినది.

నిజామువంశనృపులు- తొలింటి బహమనీరాజ్యము క్రీ. శ. ౧౪౮౯ లో ఐదు చిన్నరాజ్యములుగ చీలుటతో నేర్పడిన రాజ్యములలో నొకటి యగును. అహమద్నగరు రాజ్యము నేలిన ముసల్మానునృపులలో చాందు బీబీ సుప్రసిద్ధురాలు.

నిట్చేవో— రష్యాదేశమున నిట్చేవో పదముయొక్క వాడుక అధికము. దీనికి ఫరవా లేదు అనియర్థము. ఏది ఎట్లుజరిగినను నిట్చేవో, ఆలస్యమైనను నిట్చేవో, లోప మేదివచ్చినను నిట్చేవో, నిట్చేవో అర్థము గ్రహింపఁ గల్గిన వారు రష్యావారి నెఱుంగఁ గలరను సామెత కలదు.

నితంతునిపుత్రులు--వీరు అతిసారుఁడు, సాత్వేయుఁడు మొదలగువారు. (ఎందలో సరిగాఁ దెలియకున్నది.) అందఱును అజిత యను కాంత నొక్కరితనే పెండ్లాడిరి.

నితుందిలగోత్రము- విష్ణువృద్ధ ఉపగణము చూడుఁడు.

నిత్యతార—(నక్షత్రములు, చరిత్రి చూ.)

నిత్యనక్షత్రము-- (నక్షత్రములు చరిత్ర చూడుఁడు.)

నిత్యము చచ్చేవానికి ఏడ్చేవా రెవ్వరు? -ఆంధ్రలోకోక్తి.

నిత్యలు (షోడశనిత్యలు) — దేవీఖడ్గమాలయం దిట్లు చెప్పఁబడినది.

౧ కామేశ్వరి, ౨ భగమాలిని, ౩ నిత్యక్లిన్న, ౪ భేరుండ, ౫ వహ్నివాసిని, ౬ మహావజ్రేశ్వరి, ౭ శివదూతి, ౮ త్వరిత, ౯ కులసుందరి, ౧౦ నిత్య, ౧౧ నీలపతాక, ౧౨ విజయ, ౧౩ సర్వమంగళ, ౧౪ జ్వాలామాలిని, ౧౫ చిత్ర, ౧౬ మహానిత్య.

నిత్యానిత్యవివేకశాంతము— దీనికి ఆత్మానాత్మవివేకశాంత మనిపేరు. (సాధన చతుష్టయము చూడుఁడు).

నిదాఘుఁడు ఋషి — పులస్త్యుని కుమారుఁడు; ఋభుని శిష్యుఁడు.

నిద్ర—ఎవ్వ రెవ్వరి శరీరస్థితింబట్టియు, మనస్థితింబట్టియు వారివారికి నిదుర కల్గుచుండును. పనిపాటులు లేక పగలు నిద్రించువారికి రాత్రులందు నిద్ర తక్కువగ నుంట సహజమే. రాత్రులందు తొలుదొలుత గాఢనిద్ర పట్టుటయు సహజమే. దానిని పాశ్చాత్యశాస్త్రవేత్తలు Beauty sleep అనియు, Beautiful sleep

అనియు వేఁడియున్నారు. గాఢనిద్రయందు స్వప్నము లుండవు. దానికిం గొంత తక్కువ గాఢమగు నిద్ర సర్వసాధారణనిద్ర యనంబడుచున్నది. ఇందు స్వప్నము లున్నను ఉండవచ్చును. ఇదియుఁ గొంతవఱకు విశ్రాంతికరమైనదిగనే యెఱుంగవలయును. పిదపఁ జెప్పఁదగినది కూర్కు (కునుకు) నిద్ర. ఇది చాల తక్కువబలము గల్గినది. ఇందు స్వప్నము లరుదుగఁ గల్గుచుండును. ఇందు మెళకువ యధికమై యుండును. గాఢనిద్రయందు మెళకువ చాల తక్కువగ నుండును గాన నిద్రనుండి లేపుట కధికధ్వని చేయవలసియుండును. తెలవాఱుజామున నిద్ర కూర్కు ద్రవగ నుండును. కోడి, కాకి, యఱచినధ్వనికే మెళకువ గల్గునంతటి బలహీనమైనది. ఇంక ప్రాతఃకాలపు వెల్గు మేల్కొంచఁ జేయునదియే. బయటనిదురించు పశుపక్ష్యాదులు వెల్గునుండియే మేల్కాంచు నఁట. పసిబాలు రలసినకతన గాఢనిద్రం జెందుటయు నెల్లరెఱింగినదే.

నిద్ర మేల్కొనుట— నిద్ర విశ్రాంతికరము. పగలంతయుఁ బనిచేసి యలసటవలన గలినబడలికఁదీర్చి తిరుగ బలముసంగ గాత్రములందు నిద్ర యవసరము. ఇది మానవశరీరధర్మముగా నెఱుంగఁ దగినది. పగలు వ్యయమైన శరీరత్రాణ నిద్రయందు విశ్రాంతినుండి తిరుగ శరీరమున బలపడుచుండును. వలయునంత నిద్రకు పిదప మెళకువ తనంతటనే గల్గుట సహజము. ఇంక పసిబాలురకీనిద్ర యెక్కువయావసరము. గొప్పగొప్పవైద్యవిద్యావిశారదులగు పరిశీలకులు పసిబాలు రాహారము వలన నిద్రయందే యెదుగుచుందు రని నుడివియున్నారు.

పసిబాలుర నిద్రంగూర్చి యొకనమ్మకము దేశదేశములందు వ్యాపకము గాంచియున్నది. బాల్యమున మనోబలము, బుద్ధిబలము చాల కుంటును గాన నిద్రయం దెక్కువకాలము గడచుచుండుట ఇది కన్నట్టి వారిని లేప యూహాగ మిసుచుచుంట పద్ధతిగ నేర్పడ యున్నదని యెల్లరెఱింగినదే. కాని ఇటీవల పరిశీలనలు, నిద్రకు పిదప మెలకువ గలుగుట యను నిద్రయొక్క యస్వాభావికమే యనియు, బాలు రవసరమైనంతకన్న నధికముగ నిద్రింపం జాల రనియు, నిద్రించుచుండుట అశక్తిమున కవసరమై యుండినదో యనియు బయల్పఱచినవి. ఎవరో బుద్ధిసిద్ధిగల బాలురును రోగముగలవారును దక్కఁ దక్కనవారు కదలిక నడికి మేల్కాంచుచునే యుందురు. నిద్రకుఁ గారణ ముల నట యని మనసునందుంచుకొనుట చాల సమంజసమని తోఁచెడిని.

నిద్రయందు శ్రోత్రేంద్రియపుపని-

నిద్రయందు శ్రోత్రేంద్రియము పనిచేయుచునే యుండును గాని, అనఁగా ధ్వనులు చెవ్వుల లోనికిం జేరి నాళములగుండ మేధస్సున కరుగును గాని అది విశ్రాంతిఁ గొని నిద్రించుచుంట చైతన్యశక్తి లేకయుండుం గాన ఇవి యటే వ్యర్థమై యుండును. ఇవి చిన్నచిన్న ధ్వనులు. ఇంక మేధస్సును ఉలికించి లేపఁగల పెద్దధ్వని యగుతఱి నైపనియే నడిచి మేధస్సుంగూడ నిద్రనుండి మేల్కొనం జేసి చైతన్యము ఆధ్వనిని గ్రహింపఁ జేయును.

విషమువల్ల మేధస్సును చైతన్యశక్తినుండి తప్పించి నిదురింపం జేసినతఱి, ఎట్టిధ్వనియు దానిని లేపఁజాలదు గాన వినిపింపఁ జాలదు. నిద్రించువానిచెవియందు రహస్యముం జెప్పి స్వప్నముం గల్గింప నగునని ఇటీవల కనిపెట్టంబడినది గాన, స్వప్నములకు ధ్వనిగూడ కారణమగునని తోఁచెడిని.

నిద్ర లేక నిదుర, నిద్దుర— శరీరమున కవస్థలు మూఁడు. జాగ్రదవస్థ (మెలకువ), స్వప్నావస్థ (కలఁ గనుట), సుషుప్త్యవస్థ (నిద్దుర). ఇందు నిద్రావస్థ విశ్రాంతి నిచ్చి మఱునాఁ డుదయమునకు తాజా పఱచుటకుఁ గల్గు తాత్కాలిక విశ్రాంతి. ఇది సర్వప్రాణులకుం గల్గుచుండు నవస్థయే. ఇందు నోటినుంచి తప్పును. నేత్రములపై ఱెప్పలు మూసికొనును. శరీరస్థమగు మాంసఖండములందు బిగి తగ్గిపోవును. చైతన్యపటిమ కొంతవఱకు తగ్గును. నరములు తమతమపనుల నాఁపును. స్వేచ్ఛగ ఊపిరి యాడుచుండుటదక్క తక్కిన యవయవములు తమతమపనులను చేయుచుండు బాహ్యతయు తగ్గియుండుస్థితి కల్గును. నోటినుండి లోపలికి గుటకలు వేయుచు ద్రవము మ్రింగుచుండుట మొదలైనవి నిలచి యుండినను ఉండును. ఆఁగిపోయినను ఆఁగిపోవును. ఇట్లు పరిణామక్రియ సంభవించుచు కొన్ని గంటల కాల ముండుచు శరీరమున కించుక వేడి అధికమగుటతో వదలి మెలకువగల్గుతఱి విడిపోయెడి యవస్థకు నిద్ర యనిపేరు. నిద్ర సంభవించుటకు శరీరమున మొదట విశ్రాంతిని గొనవలసియుండును. మలకోశమున ఉష్ణాధిక్యము లేక సమముగనుండి యుండవలెను.

పాదములు (అందు ముఖ్యముగ నరికాళ్లు), కర్ణరంధ్రములు ఇంచుక వేడితగ్గి వెచ్చఁదనము గోరు స్థితి గల్గియుండ వలెను. శరీరపుబడలిక గాని జాగ్రదవస్థయందలి కార్యములందు విసుగుదలయో లేక విముఖతయో మనస్సునకుఁ గల్గియుండి విశ్రాంతియందు వాంఛ పొడముట కున్ముఖమై యుండుట గల్గవలయును. ఇత్తఱి నిద్ర వచ్చుచున్నదని యనుకొందుము. విధిలేక వీలుగాక అట్టిస్థితి గల్గుతఱి మాటలాడుట, కూర్చుండియుండుట తప్పనియదనున కునికిపాటుపడుట సంభవించును. కునికిపాటు నిద్ర మొగ్రమ్ముటయే గాని వేఱు కాదు.

నిద్రించుటయందు తారతమ్యములు కలవు. స్వప్నములేని గాఢనిద్ర శరీరమునకు మిక్కిలి తేలికదనము నిచ్చును. చక్కఁగ జీర్ణమొనర్చి ఆఁకలి నుద్రేకింపఁ జేయును. శరీరబలమునకు నిర్బాధకస్థితి గల్గించి, మనస్సునకు వ్యాకులత లేని శాంతి నొసంగి, దృష్టి బలపఱచి, యోచనా శక్తిని వృద్ధిపఱచును. స్వప్నములతో నిండిన నిద్రకుఁ గలఁతనిద్ర యని పేరు. ఇది పైపనులం జక్కఁగ జరుగనీయదు. నిద్రాభంగము గల్గించి నిద్రయందు లేపుట యసౌఖ్యకరమై, కొద్దిగనో గొప్పగనో నిద్రలేని గుణములం గల్గించునని చెప్పఁబడినది. నిద్ర పట్టకుండు జబ్బునకు Insomnia అని యాంగ్లమున పేరు. నిద్ర లేకుండిన శిరస్సునందు వేడి, నేత్రములందు భారము, శరీరమునందు బడలిక, నరములందు బలహీనత, ఇంచుక యజీర్తిలక్షణములు సంభవించును. ఇంక నివి యిట్లే యధిక మగునేని ఒడలునొప్పి, తలబరువు, ఆవులింతలు, బలహీనత, బడలిక, భ్రమ, సోమరితనము, లేక చాఁడితనము, రొంప, దగ్గు, వాతము గల్గునని మనస్సునకు సూచించెడిని.

పసిబాలురు దినమున పంద్రెండుగంటల కాలము నిద్రింపవలె ననియు, వయస్సు ముదిరినకొలఁది నిద్ర తగ్గుచుండు ననియు, బలము గల్గిన యౌవనకాలమున ఎనిమిది గంటల కాలము నిద్ర యవసర మనియు, వార్ధక్యము వచ్చినకొలఁది నిద్ర తగ్గుననియుఁ జెప్పఁబడినది. వేసవికాలమున ఎండవేళల ఉష్ణాధిక్యమగుతఱి నిద్రించుట యవసర మనియు, ఉష్ణాధిక్యము లేక సౌఖ్యముగ నుండుతఱి పగటినిద్ర యనారోగ్యప్రదమై అన్నమఱుగకపోవుననియు, తమును ప్రేరేపించి బద్దకమును గలించు

ననియు, బుద్ధిమాంద్యము, దుర్బలత తోఁపఁజేయుననియుఁ జెప్పఁబడినది. ఇంక జ్వరము, ఉబ్బుజాడ్యము, అగ్నిమాంద్యము, పాండువు, వాతము, క్షయ, గలరోగులు పగలు నిద్రించుట కీడని చెప్పఁబడినది.

వైద్యులు బలముగలవారు తొమ్మిది గంటలు నిద్రించుట యవసరమనియు నందురు. ఒకపరి బాలకుఁడు బాధ్యతగల పనులు జేయుచుండు బుద్ధిశాలి కాఱుగంటలు నిద్ర చాలు ననియు, ఆరోగ్యము పూర్తిగఁ గలవారి కెన్మిదిగంటలును, బుద్ధిబలము తగ్గినవారికి బాధ్యతలేనివారికి పది లేక పన్రెండుగంటలు నిద్రకల్గుననియుఁ జెప్పియుండెను. నిద్రయందు కొందఱు గుఱ్ఱుపెట్టుదురు. కొందఱు కలవరింతురు. కొందఱు లేచి నడచుదురు. ఇట్టివన్నియు నిద్రావిధానమునవికారములగుటయొక్క పరిణామములనికన్గొనఁబడినది. నిద్రకు పైత్యమువిరోధి. పైత్యోద్రేకము గల్గువస్తువులం దినిన నిద్ర రాకుండును. అధికముగ భుజించిన స్వప్నములు కల్గును. యోచన లధికమై విశ్రాంతిచాలకుండిన స్వప్నములుకల్గుచుండును.

నిద్ర లేకుండుట (జాగరము)—

మనుష్యులు నిద్రయే లేకుండిన తొమ్మిదిదినములు మాత్రమే జీవింపగలరని వైద్య, శారీరక శాస్త్రవేత్తలు కనిపెట్టియున్నారు. నిద్రబొత్తిగా పట్టనిజబ్బును ఆంగ్లవైద్యవేత్తలు ఇన్సోమ్నియా (Insomnia) యనెదరు.

ఎంత బలాఢ్యుడైనను ఎడతెగక తొంబది గంటలకాలము నిద్రపోకుండ నుండఁజాలఁడని పరీక్షలవలన తెలిసికొనిరి. ఇంతవఱకు నిద్రింపకుండ శరించి జాగరము సల్పిన ప్రాణాపాయకరమగువ్యాధి గల్గునని తేలినది. ఇంకను శరీరమున నీనాల్గురోజులలోనే చాలఘోరమగు మార్పులు గల్గు నందురు. ఆ మార్పులలో ముఖ్యమగునవి మేనుఅపరిమితముగ భా మగుట, బలము క్షీణించుట, జ్ఞాపకము చుట ఇవి అన్నియో కొన్నియో గల్గెడిని.

మధ్యమధ్య కొంచెము కునుకుపట్టుచు మెళకువ కల్గుచు మాత్రమున నిద్ర లేదనుటయందు దిన్ని యాపదలు కలుగక పోవచ్చును. పూర్తి యగు ఇన్సోమ్నియా యగునేని మూఁడవ దినమున మాటలే యుండవు. (నిద్ర చూ).

నిద్రగన్నికచెట్టు—(నిద్రభంగి చూ.)

నిద్రభంగిచెట్టు (నిద్రగన్నిక లేక అత్తపత్తిచెట్టు)—ఆంగ్ల. Touch me not tree.

నిద్రభంగిచెట్టును నిద్రగన్నిక యనియు, అత్తపత్తిచెట్టనియు నందురు. దీనిపూవుల రంగులంబట్టి ఇది నాల్గు భేదములు కలదిగ వచింతురు గాని, అవి కానరాకున్నవి. దీనియాకులు సూర్యుఁ డుదయింపగనే విప్పుకొని సూర్యాస్తమయముతో ముడుచుకొనిపోవును. పగటియందు దీని యాకులు విచ్చియున్నతరి దేనితోనైన దానిని దాఁకి గదల్చితిమేని వెంటనే ముడుచుకొని తిరుగఁ గొంతవడికి విచ్చును.

నిద్రభంగికి నింతగుణములు చెప్పఁబడినవి. దీనిసమూలము పర్వదినములం దాదివారము గూడినతఱి తెచ్చి నీడ నెండించి, చూర్ణము చేసి, పుచ్చుకొనుచుండిన మొదటివారమున పురాణ జ్వరములు, పైత్యరోగములు నివారణ మగుననియు, రెండవవారమున పాండురోగము, మూలవ్యాధి నివారణ మగుననియు, మూఁడవ వారమున పొక్కువ్యాధి, పిల్లికలు, పొలుసువాఱు చర్మవ్యాధి, కుష్ఠము తగ్గిపోవుననియు, మఱియు నట్టికాలముననే తీసిన నిద్రభంగివేఱు మెడ చుట్టు ధరించిన మొండిదగ్గులు నివారణమగుననియు, మొలచుట్టు ధరించిన వీర్యనష్టము నివారణమగు ననియుఁ జెప్పఁబడినది. దీనివేఱు రసము లేక కషాయము మూత్రకృచ్ఛ్రమును నివారించు నందురు.

నిద్రాభంగియాకుపసరు న స ద్దోషమును వారించును. పైన రాయుచు: ఒకబీజము వారించును. దుష్టమగు కురుపులను శోధింపఁజేసి కుళ్ళుట నాపును. గడ్డలం జితుకఁజేసి లేక కరఁగించి కురుపుల మాన్పును. శరీరరక్తము చెడి కలిగిన వైవర్ణ్యము నివారించును. భగందరమును పుండ్లమాన్పును. వ్రణములలోను నాళ్లసెలలలోను పోయుటవలననవి మాన్పట్టును. దీనిసమూలం కషాయము లేక చూర్ణము మేహశాంతి, నైల్యశాంతి గల్గించి, ధాతునష్టము నివారించి, వీర్యవృద్ధి గల్గించుగుణము కలదనియు, మూలవ్యాధి భగందరములు మాన్పి, జఠరాగ్ని పనిచేయునని యు చెప్పఁబడినది.

నిద్రాంగపథగోత్రము— భరద్వాజఉపగణము చూడుఁడు.

నిద్రించినవానికాళ్లకు మ్రొక్కుట— ఆంధ్రభాషాసాంప్రదాయిక పదము. ఎవరికొఱకైన యొకపని చేయఁబడునో అపనినిగూర్చి వారు గ్రహింపలేని యవస్థను దెలుప నీయుక్తిని వాడుచుందురు. (ఆంధ్రలోకోక్తి)

నిద్రించుతఱి కనుఱెప్పలు వ్రాలియుండుట— కనుఱెప్పలు వ్రాలియుండుట యనఁ గండ్లు మూసికొనియుండుట యనిభావము. కండ్లు తెఱచుటకు కనుఱెప్పలను బ్రయత్నపూర్వకముగ నెత్తవలసి యుండును. నిదుర విశ్రాంతికొఱకై గల్గునది గాన శరీరావయవము లన్నియు తమతమ పనులను మాని విశ్రాంతి గైకొనెడిని. అట్లె కనుఱెప్పలును విశ్రాంతికై వ్రాలును. అత్తఱినే శరీరభాగమునను ఉత్సాహశక్తి (Activity) మరుగుపడి యుండెడిని. మేధస్సుయొక్క కొన్ని భాగములు విశ్రాంతికై చైతన్యస్థితిని వదలియుండెడిని. రక్తస్రావము మొదలగు శరీరరక్షణ పోషణ కార్యములు, ఊపిరి మొదలగునవి కొన్ని యత్యావశ్యకములు పనిచేయుచుండును గాని యివి అప్రయత్నముగ తమకార్యములు నెఱవేర్చుకొనఁ గల్గునవి. అట్లె ఊపిరితీయుట కేయాటంకమును ప్రయత్నమును అక్కఱ లేదని ఎల్ల రెఱింగినదే. విశ్రాంతికై నిద్రించుట గాన వెలుతురు కంట్లఁబడుట కష్టముగఁ దోఁచి కనుఱెప్పలు వ్రాలుటయు వాటి కవసరమని తోఁచకపోదు. ఇంక నిశ్శబ్దస్థితి నిదుర కట్టి యవసర మగ యే స్ఫురించెడిని. ఏలయన శబ్దము నిదురనుండి లేపఁగలుగును. ఇట్టివల నిద్రించువానిచెవిలో రహస్యము జెప్పి కలను గల్గింప నగునని కన్గొనఁబడినది. ఇదియు శబ్దసంబంధముగనే యున్నది. స్వప్నము గాఢనిద్రకన్న తక్కువ నిద్రయందు కలుగు నని ఇదివఱకే కన్గొనఁబడినది.

నిధులు (నవనిధులు)— ౧ మహాపద్మము, ౨ పద్మము, ౩ శంఖము, ౪ మకరము, ౫ కచ్ఛపము, ౬ ముకుందము, ౭ కుందము, ౮ నీలము, ౯ వరము.

నిధృవగోత్రము—నిధృవగణము చూ.

నిధృవగణము (కాశ్యపసంతతి)— ౨ నిధృవగణమునందు౧౮౧ గోత్రములు కలవు.

బోధాయన సూత్రోక్తగోత్రములు (౯-౨). ౧ అగ్ని, ౨ అగ్నిశర్మాయణ, ౩ అప, ౪ అభూత్య, ౫ అవిశ్రేణ్య, ౬ అగ్రాయణ, ౭ అతప, ౮ అనురాయణ, ౯ ఉత్తర, ౧౦ ఉదర, ౧౧ ఉల్కాయని, ౧౨ ఐతిశాయన, ౧౩ ఔటవృక్ష, ౧౪ ఔదలి, ౧౫ ఔపవ్య, ౧౬ ఔష్టకాయన, ౧౭ కవి, ౧౮ కంసాలాయన, ౧౯ కామ్బలోదరి, ౨౦ కాసలి, ౨౧ క్రోష్ట, ౨౨ కౌశికేయ, ౨౩ కాందాయన, ౨౪ గన్దేషు, ౨౫ గోమాయన, ౨౬ గౌరివాయన, ౨౭ భాగవ్య. ౨౮ చాన్దరి, ౨౯ చైల, ౩౦ జారమాత్స్య, ౩౧ జీవంత, ౩౨ దక్షపాణీ, ౩౩ ధర్మాయణ, ౩౪ ధూమలక్షణ, ౩౫ ధూమ్ర,

౩౬ ధూమ్రాయణ, ౩౭ దేవ, ౩౮ దేవపాత, ౩౯ దేవి, ౪౦ నిధ్రువ, ౪౧ నైధ్రువ, ౪౨ పంక్త్యాయనిక, ౧౪౩ పాంచాల, ౪౪ పాధిక, ౪౫ పాలస్య, ౪౬ పాస్యన్య, ౪౭ పింగాక్షి, ౪౮ పౌలవి, ౪౯ బైదల, ౫౦ భాగుర, ౫౧ భాలందన, ౫౨ మాఠర, ౫౩ మిత్రిత, ౫౪ మహాచక్రేయ, ౫౫ మారాయణ, ౫౬ మాజాలాయన, ౫౭ మాసపి, ౫౮ మితకుంభ, ౫౯ ముసల, ౬౦ మేషాతకి, ౬౧ రంభాణి, ౬౨ రోహితాయన, ౬౩ లాక్షాయన, ౬౪ వార్ధకి, ౬౫ వాష్కరాణి, ౬౬ విముత్స్య, ౬౭ విషగణ, ౬౮ వైకర్ణి. ౬౯ వైకర్ణేయ, ౭౦ వైనశ్య ౭౧ వైయకి, ౭౨ వైశంపాయన, ౭౩ వైశిష ౭౪ శంఖామిత్రేయ, ౭౫ శ్రీవస, ౭౬ సామశి, ౭౭ సాయస్వ, ౭౮ సావి, ౭౯ సుర ౮౦ సురేభ, ౮౧ స్థూణ, ౮౨ సూప, ౮౩ సూర్య, ౮౪ స్థూలబిందు, ౮౫ స్వాగి ౮౬ సౌనఘు, ౮౭ సౌమ్య, ౮౮ స్థాలకేశి, ౮౯ హరిత్య, ౯౦ హృద్రోగ, ౯౧ హిరణ్యావాయన, ౯౨ హెయాత.

కాత్యాయన సూత్రోక్త గోత్రాలు(౪౫)

౧ అగ్నికర్మాయణ, ౨ అన్యకృత్, ౩ అశ్వవాతాయన, ౪ అహోయాగాయక, ౫ ఆగ్రాయణ, ౬ ఉపత్వాయవి, ౭ ఔపప్రతిమ, ౮ కాచాయన, ౯ కాశ్వహాయన, ౧౦ కైకశి, ౧౧ కైరజ, ౧౨ కాశీదక, ౧౩ ఖగద, ౧౪ గవ్యాయన, ౧౫ చక్రిధర్మి, ౧౬ చేదు, ౧౭ చైకేత, ౧౮ త్రైక్రి, ౧౯ త్రైపణాయ, ౨౦ దేవయాత, ౨౧ ద్విహాయన, ౨౨ ఫణీసారహరేయ, ౨౩ పాణి, ౨౪ భాభూల, ౨౫ భావన, ౨౬ మాహుబాజ్య, ౨౭ మాతృప్త, ౨౮ మానగ, ౨౯ మాషక, ౩౦ రతికాయన, ౩౧ వాత్స్య, ౩౨ వీరాధ్వ ౩౩ శతేహ, ౩౪ శ్రేయ, ౩౫ శీఘ్రిక, ౩౬ సరాగోజ, ౩౭ స్వవభ్రిష్ఠ, ౩౮ సానుశ్రిత, ౩౯ సోమభృవ, ౪౦ సోమమాగ, ౪౧ హరితాయన, ౪౨ హాస్తి, ౪౩ హాస్కరి, ౪౪ హాసలాయన, ౪౫ హాస్య.

మాత్స్యసూత్రోక్త గోత్రములు. ( )

౧ అగ్రాన, ౨ అజీహాయన, ౩ కుస, ౪ కౌస్థాయన, ౫ కీ, ౬ కాశేతక, యన, ౮ జ్ఞానాగాధ, నా లాయన, ౧౧ పైలతేభి, ౧౨ పౌలి, ౧౩ బభ్రు, ౧౪ భృగు, ౧౫ భవనంది, ౧౬ ముసన, ౧౭ మారీవ, ౧౮ మాషరి, ౧౯ వసు, ౨౦ వాత్స్యాయని, ౨౧ శ్యామ, ౨౨ సర్వ, ౨౩ సాసిస, ౨౪ స్వాప, ౨౫ హరితాయన, ౨౬ హస్తలాయని, ౨౭ హాస్తిక, ౨౮ హాస్తిత.

ఇతరగ్రంథోక్తగోత్రములు (౧౬).

౧ కాండవాయన, ౨ కామేపానకి, ౩ కైజాలి, ౪ కౌరహ్య, ౫ చాకాత్రియణ, ౬ జ్ఞానహస్తి, ౭ నాగశిర, ౮ ప్రతిశ్రివ, ౯ పావానుయ, ౧౦ ప్రతిధేయ, ౧౧ భృగహా, ౧౨ భిక్షిరి, ౧౩ వాహుబాకాయన, ౧౪ వేలని, ౧౫ శౌకయ, ౧౬ స్వాపశాంత.

ఈ (కశ్యప-నిధ్రువగణ) గోత్రములకు ప్రవరరూపములు ఎన్మిది కలవు.

౧ కాశ్యప, అవత్సర, నైధ్రువ.

౨ కాశ్యప, అవత్సర, నైధ్రువ, రేభ, రైభ.

౩ కాశ్యప, అవత్సర, నైధ్రువ, రేభ, రైభ, శండిల, శాండిల్య.

౪ కాశ్యప, అవత్సర, అసిత.

౫ కాశ్యప, అవత్సర, శాండిల్య.

౬ కాశ్యప, అసిత, దైవల.

౭ కాశ్యప, అవత్సర, దైవల.

౮ శాండిల్య, అసిత, దైవల.

నినివే పట్టణము —ఇది టైగ్రిస్ నది ఎడమతట్టున నదీతీరముననే ఉండినపట్టణము.

అస్సీరియా రాజ్యములో నిదిగ నుండెను. మెసపొటేమియా దేశమునందు మసౌల్ పట్టణమున కెదురుగనుండిన తావున నుండెనట. పురిని జుట్టియుండిన కోటగోడల పరిమాణము ౧౮౦౦ యోజనము లుండినట్లు తెలుచున్నది. పట్టణము నకు ౧౫ ద్వారములు, పెక్కు బురుజులుం గలిగి మూడుదెసలందు ఈపురియందు టైగ్రిసునది లో చేరుకొను నొకపాటి చిన్నినదినుండి నీటిని నింపిన కందకమును, నాల్గవదెస టైగ్రిసునదియే కందకముగ నుండియుండెను. తూర్పువైపుగోడకు రెట్టింపుబలమీయంబడెనని పోల్పంబడుచున్నది.

ప్రాతిపనిముట్లుగ ఆయుధములు గలవారు తొలుతను, లోహపుపనిముట్ల వాడుకప్రజలు పిదపను, ఇట నివసించుచుండిరని తెలుచున్నది. వీరిదేవతకు 'నినా' యనిపేరు. ఆమె మత్స్యాకారమున నుండునది. ఆమెనుండియే వీరిపురికి నినివే అనిపేరు కల్గియుండునని తలంపంబడుచున్నది.

ఈదేవత కొకదేవళము నిర్మింపబడి యుండెను. క్రీ. ము. ౨౧౦౦ నాడు బాగు చేయించిరని తెలిసెడిని. ఆదేవత కింకను ఇష్టారనుబిరుదనామ ముండెను. క్రీ.ము.౧౮౦౦ సంవత్సరప్రాంతమున నిటకు మిటన్నియను లనం బడు ప్రజలు చేరి కాపురము కుదిరియుండిరనియు, క్రీ. ము. ౧౩౦౦ నాడు ఒకటవ షాల్మానేసరు క్రింద అసీరియనుజాతివారు దాడివెడలి ప్రవేశించిరనియు, ఈ అసీరియన్భూపతి షాల్మానేసరుగారు కలా యనుతావున తనరాజధాని నేర్పఱచుకొన్నను నినామత్స్యదేవతా దేవస్థానమును బాగుచేయించియుద్ధరించియుండెననియు పరిశీలనలు బయల్పఱచినవి. ఎమ్మట క్రీ. ము. ౧౧౦౦ ప్రాంతమున అషూర్బెల్కాలా యను పేరుగల ప్రభువు ఈ నినివే పురిని తనరాజధానిగ జేసికొనె నట.

పిదప నీదేశము పాలించిన సెన్నాచెరిబ్ ఒకరాజభవనమును, ఒకనక్షత్రశాలను (జ్యోతిషశాస్త్ర పరిశీలనాలయము) నిర్మించె నట. ఇటనే జోనాప్రవక్తసమాధి సుప్రసిద్ధమై యుండెనట. పట్టణమున దాహోపాదకపు కాల్వలు త్రవ్వించెనట. ఒకతోటను నిర్మించిరి. అందు విదేశపుచెట్లు, జంతువులు, పెంపంబడుచుండిన వట. అరేబియాపద్ధతి ఇట చక్కగ జరిగెనందురు.

పిదప ఎస్సార్హాడన్ నృపాలుడు నగరపు ఇఱుకువీథులను వెడలుపుచేయించి వేఱొకరాజభవనమును నిర్మించె నట. సెన్నాచెరిబున కుత్తరముగా అస్సూర్బానిపాల్ భూపతి తన ప్రాసాదనిర్మాణ మొనర్చుకొని, అందు ఒక గ్రంథనిలయము నేర్పఱచెను. అది కూనిఫారమ్ లైబ్రరీ అనంబడుచు నిప్పుడు బ్రిటీషుమ్యూజియమునం దున్నది.

ఇంత వృద్ధినందిన నినివే నగరము నశించి పాడుపడునని నహూమ్ జెఫానియా ప్రవక్త లిర్వురును ప్రవచించుచుండిరట. మీడియను దేశస్థుడగు సైనెక్సేరీసు దాడివెడలి వచ్చి కొంతగను, క్రీ. ము. ౬౦౬ లో బాబిలోనియా భూపతి నెబూపోలాసార్ను, నినివేపట్టణమును బడద్రోసి పాడుచేసి భంగ మొనర్చిరనియు జెప్పంబడినది. క్రీ. ము. ౪౦౧ లోనే ఎక్సనోఫను వాడాపాడుమీదుగా ప్రయాణ మొనర్చె ననియు, పిదప నాపాడుదిబ్బలపై పస్సేనియనులు గ్రామములు నిర్మించుకొని రనియు పరిశీలనలు బయల్పఱచినవి

నిన్న కుప్పా నేడు ఆళ్లూ—ఆంధ్ర లోకోక్తి.

నిప్పుకోడి (Ostrich)—పెద్దపక్షి, గాని ఎగురజాలదు. దీనిఱెక్కలు ఎగురుటకు పనికి రావు. ఆఫ్రికాఖండము, అరేబియా, మెస

ఘా టేమియా దేశపు విజనప్రదేశపు బయళ్లలో వసించెడిని. అడవిజంతువు. సాధువుగా నొనర్ప దనవుచేయ నగును. ఒకమనుజుని వీఁపు నెక్కించుకొని త్వరితగతిగల గుఱ్ఱముకన్న నతి వేగముగఁ బర్విడఁగలదు.

పక్షి ఐదడుగుల యెత్తు. మెడ ప్రత్యేకముగ మూఁడడుగులు. పాదములందు రెండేసి వ్రేళ్లు. శరీరముతో పోల్చినచో చిన్నది యనిపించును. అడవులం దుండుట గానరాదు. గ్రుడ్లను నేల పల్ల మొనర్చి అందిడి, పగలు, ఎండవేఁడిమికి వదలి, రాత్రులందు తండ్రిపక్షి పైనఁ గూర్చుండి పొదుగును. పగలు శీతలముగ నుండుచో తండ్రిపిట్ట పైనఁగూర్చుండుటయుఁ గలదు. అది తిండికిఁ జనుచో తల్లిపిట్టయుం బొదుగుచుండును. దీని వెండ్రుకలు విలువగలవి గా: ౧౮౬౭ మొదలు ఆఫ్రికా ఖండముననే గాక ఆస్ట్రేలియా, అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములు, అల్జీరియా, అర్జంటినా దేశములందు Ostrich Farms స్థాపింపబడి పక్షులు పెంపఁబడుచున్నవి. ఐరోపా దేశపు శీతోష్ణస్థితి కీపక్షులు బ్రతుకఁజాల వఁట. (రిహ్యానిప్పకోడి చూ.)

నిప్పను (ద్రైనిప్పన్)— జపాన్ దేశమునకు వారిస్వభాషయందు ద్రైనిప్పన్ అనియెదరు. "ద్రై" అనిన మహా యనియు, "నిప్పన్" అనిన మనము జపాన్ అనుచున్న దేశపుపే రనియు నర్థములు.

నిప్పును నీళ్లతో నార్పుట — నిప్పు కఱ్ఱపైనుండి గాని, రాతిసబొగ్గుపైనుండిగాని, దూదిమొదలగు నితరపదార్థములపై నుండిగాని చమురులు (Oils) చాల వేఁడిగ నగుటవలనఁ గాని, గంధకము మొదలగు నగ్నిప్రమాదకర పదార్థముల నుండిగాని, లేక ఫాస్ఫరస్ మూలమునఁగాని మండుటకు ఆక్సిజెన్ (Oxygen) కావలయును. లేకున్న అగ్ని ప్రజ్వరిల్లనేలేదు. ఆక్సిజెన్ గాలియం దుండునది గాన గాలితో సంబంధము నుండుట అగ్ని కవశ్యావసరము. యన నిట బహిరప్రపంచమహావాయుమండ యని మనసున నుంచుకొనవలయును. ఇ కాక ఏపదార్థము కాలుచున్నదో పరిమితికి తక్కువ గాని వేఁడి తగులుటగూడ మంట కవసరములే.

నీరు అగ్నిని తా నార్పలేదు. నూనె ఎక్కువ కాఁగి మండు నారంభించెనేని నీరు దానిని మఱింత ప్రజ్వలింపఁజేయునేగాని ఆర్పజాలదు. అగ్నిపై నీరుచేయుపని యిది. అగ్నిపై నీరు పోయుదుమేని అది ఒకపొరవలె నానిమిషమున దనర, బహిరప్రపంచవాయుమండలికిని ఆయగ్నికిని తా నడ్డమై ఆక్సిజెనును రాకుండ నడ్డగించును. ఇంకను అగ్నియందలి వేఁడిని జల్లార్చ మండకుండఁజేయును. ఈ రెండుపనులు అగ్నిని ప్రజ్వలింపనీయఁ జాలకుండఁ జేసియు, వేఁడిని తగ్గించియు అగ్నిని జయించును. కాని నీరు తాను స్వతంత్రముగ నగ్నిని జల్లార్ప శక్తికలది కాదు. ఎట్లైనను ఉదక సాహాయ్యముననే గొప్పగొప్ప యగ్నిప్రమాదములు నెమరొక్కన నగుచున్నది. నిజముగ నందు జరుగుపని యిది.

నిప్పు ముట్టుకుంటేనేగాని చెయ్యి చురుకదు—ఆంధ్రలోకోక్తి.

నిబంధరోగము — ఆయుర్వేద వైద్య శాస్త్రమున మలమూత్రావరోధ రోగమునకుఁ బేరు. నిబంధ మన వేఁపచెట్టునకును పేరుకలదు.

నిమిచక్రవర్తి—సూర్యవంశక్షత్రియుఁడు. (వైవస్వతమనువుచూ.)

ఈతఁడు గొప్పయాగ మొనర్చినవాఁడు. కారణాంతరమున వసిష్ఠ మహర్షికిఁ గోపము తెప్పించి ఆయనవలన శాప మంది, తానును ఆయనను శపించినవాఁడు.

శాపఫలముగ వసిష్ఠుని శరీరము బ్రహ్మమానసపుత్రత్వముఁ గోల్పోయి, కుంభసంభవుఁడై తిరుగ జన్మించి, తిరుగ వసిష్ఠత్వ మందెను. ఈతఁడును శరీరాంగముఁ గోల్పోయెను. ఱెప్పపాటునకు నిమిష మనిపేరు గలుట నిమియొక్క జ్ఞాపకార్థమే. ఈయన పేరుననే యని చెప్పఁబడినది.

నిమిత్తాభావే నైమిత్తికస్యాప్యభావః ఇతి న్యాయము— చేసినవాఁడు (కర్త) లేకుండిన చేయఁబడెడు [పని]యుఁ గూడ నుండ దని భావము.

నిమి (రెండవనిమి)- పాండవసంతతి క్షత్రియుఁడు. తండ్రి దండపాణి. పితామహుఁడు మహీనరుఁడు. పుత్రుఁడు క్షేముఁడు, లేక క్షేమకుఁడు.

నిమిలిజమ్ (Nimilism)— రష్యా దేశమున తిరుగుబా టొనర్చిన సోషలిస్టుల సిద్ధాంతము. ఒత్తిడి సహింపలేక తిరుగుబా టొనర్చినవారి కోర్కెలు 1 వార్తా పత్రికలందు వ్రాయు స్వాతంత్ర్యము, 2 ఉపన్యాసములం దభిప్రాయములం దెల్పు స్వాతంత్ర్యము, 3 మతసంబంధమున సమానస్వత్వము, 4 స్త్రీలకు సమానస్వత్వము, 5 భూమి ప్రజలకొరకే యనెడి సిద్ధాంతము. ఇవి వీరి సిద్ధాంతములు.

నిమి లేక నేమిచక్రుఁడు, నేమి, నిచకుఁడు— పాండవ సంతతి క్షత్రియుఁడు. చంద్రవంశము. తండ్రి అసీమకృష్ణుఁడు. పితామహుఁడు అశ్వమేధజుఁడు. కుమారుఁడు ఉష్ణుఁడు. నిమి రాజధాని కౌశాంబీనగరము.

మఱియు సూర్యవంశక్షత్రియుఁ డొక నిమి కలఁడు. అతఁడు చక్రవర్తి. ఇక్ష్వాకుమహారాజు పుత్రుఁడు. పితామహుఁడు వైవస్వతమనువు. కుమారుఁడు మిథిలుఁడు. వీరు విదేహ దేశ మేలినప్రభువులు. ఈనిమి ఒక యాగ మొనర్ప వసిష్ఠుని బ్రహ్మమానసపుత్రుని పిలిచె నఁట. వసిష్ఠుఁడు రాక దేవేంద్రునికడకు వేఱు పనికై యేగెనఁట. నిమి గౌతముని రావించి క్రతు వొనర్చెనఁట. వసిష్ఠుఁ డలిగి "నీ వంగహీనుఁడ వగు" మని శపింప, నిమి "నీవు దగ్ధశరీరుఁడవుగ" మ్మని ప్రతిశాప మిచ్చెనఁట. ఉభయులు నట్లు శరీరములం గోల్పోయి, వసిష్ఠ మైత్రావరుణులకుసుతుండుగ కుంభజుఁడై పుట్ట వలసివచ్చె నఁట. నిమి తిరుగ జన్మింప నిచ్చగింపఁడాయెనఁట. నిమిష (ఱెప్పపాటు కాలము) మాతనినామముగ నేఁటికిని వాడుచున్నారు.

నిమ్నుఁడు (సురథుఁడు)— అత్రి, చంద్ర, యాదవ క్షత్రియుఁడు. తండ్రి అనమిత్రుఁడు. సోదరులు శిని, వృష్ణి. అందు శిని కుమారుఁడు సత్యకుఁడు. వృష్ణికుమాళ్లు శ్వఫల్కుఁడు, చిత్రకుఁడు. నిమ్నుని కుమారుఁడు విమూరథుఁడు.

నిమ్నోన్నతములు- ఏల్టిట్యూడ్సుచూ.

నిమ్మగడ్డిచెట్టు— లా. Andropogon Citratis, Hemionitis Cordifolia ఆం. Lemon grass సం. సౌగన్ధికం. ఇంకను కటతృణ, సోదిమతృణయనియు వాడఁబడినది. కొందఱు కామాక్షిగడ్డి, కామంచిగడ్డి యనియు వాడుదురు. కొన్ని దేశములందు కామాక్షి పూరి, కామంచిపూరి (పూరి గడ్డి)అనుటయుం గలదు. ఇది పెద్దతుంగవలె నుండెడిగడ్డి. ఆకు నలిపి వాసన జూచిన నిమ్మకాయవాసనతోఁ గూడిన చక్కనిపరిమళము గలిగియుండును గాన పూఁదోఁటలందు నాటి పెంచెదరు.

దీని సమూలకషాయము బలకరము. జ్వరమునం దిచ్చిన చెమటపట్టించిజ్వరమునాపుటయే గాక మఱి యొకప్పుడు ముందు రానున్న

జ్వరముయొక్క బలము తగ్గించును. నిద్ర తెచ్చును. బడలిక దీర్చును. విషూచిరోగుల కను కాలమై యుండును. నీరసము మాన్పును. ఋతుబద్ధము నివారించును. అజీర్ణరోగాల, కడుపు నొప్పి, కడుపులో బల్ల, గుండెలలో మంట, దగ్గు, దోషజ్వరము, నీరసము, నీళ్ళవిరేచనములు, రక్తవాతము, వగరుప్పు, విదాహము, హృద్రోగముల నడంచును. నిమ్మనూనె (తైలము) మర్దన నొప్పుల నివారించును.

నిమ్మచెట్టు—లా. Citrus Bergamia, Citrus acida- ఇంగ్లీ. Lime Tree. సం. జంబీరః, జంబీరకః, దంతాఘాతః, వక్త్రశోధనమ్, వక్త్రశోధి.

గజనిమ్మకు సంస్కృతపుపేరు. దంతహారకః. తియ్యనిమ్మకు సంస్కృతపుపేరు. మధుజంబీరః.

నిమ్మచెట్టు తియ్యనిమ్మ యనియు, పుల్లనిమ్మ యనియు రెండు ముఖ్యభేదజాతులు కలది. తియ్యనిమ్మయందు పెద్దకాయలం గాచు జాతికి అఱవమున 'సాత్తుకుడి' యందురు. పుల్ల కాయలలో పెద్దకాయలం గాచుజాతికి గజనిమ్మ యందురు. నిమ్మకాయలలో కోలవాటపు కాయలం గాచుజాతికి పుట్టనిమ్మ యందురు. ఇవి పులుపుకాయలేగాని తీపిజాతి గానరాదు. ఇంకను తీంగనిమ్మ యనియు, అడవినిమ్మ యనియు రెండు అధమపుజాతులు వేఱుగం గలవు.

నిమ్మకాయలరసము కడు నారోగ్యకరమని ప్రాక్పశ్చిమదేశములందలి పండితులు పరిశోధనలవలనం గనిపెట్టి పొగడుచున్నారు. విస్తారము స్పానియా దేశమున నిమ్మ పెంచంబడు చున్నది. ఆంధ్రదేశమునందు సర్వత్ర నీరుగల చోట్లను, విస్తారముగా పశ్చిమగోదావరీమండలమున పాలకొల్లుప్రాంతములను, దక్షిణదేశమున తంజావూర్ మండలమున అయ్యంపేట పరిసరములను వృద్ధినొందుచున్నవి. నిమ్మకాయలందు పెద్దవి శ్రేష్ఠమందురు. చిన్నజాతిరసముతక్కువజాతి. అధమపువి.

నిమ్మపండ్లరసము త్రిదోషములను హరించి, ఆంకలి నభివృద్ధిపఱచి, విరేచనము వెడలించి, ఆరోగ్యము గల్గించు ననియు, విషదోషము నడంచి పైత్యరోగాలల నివారించి రక్తమును పరిశుభ్రపఱచి నిసానుల విఱచి వాంతి రాకుండ నాంపి సముద్రపుజబ్బు (Sea sickness) రాకుండం గాపాడు ననియుం జెప్పంబడినది.

నియతి—మేరుపుత్రిక. విధాతభార్య.

౨ నియమము (అంగయోగము) ౧౦ విధములు-నియమము, నియతి, నియమించుకొను దీక్ష, దశవిధములు- ౧ జపము, (చేయుచుండుట), ౨ తపము (శరీరమునకు వేడి గల్గించుటమూలమున లఘువుగ నొనర్చుకొనుచుండుట), ౩ దానము (కాంక్షను తగ్గించుకొనుచు త్యాగమున వెనుదీయకుండుట), ౪ వేదాంతశాస్త్రశ్రవణము (వేదాంతరహస్యములను వినుచుండుట), ౫ ఆస్తిక్యభావము (దేవునిగూర్చి సంశయమువీడుట), ౬ వ్రతము (వీలగునంత వఱకును జీవనము నియతులచే నడుపుట), ౭ ఈశ్వరపూజనము (భక్తి గల్గియుండుట), ౮ యదృచ్ఛాలాభసంతోషము (కల్గినదానికి సంతసించుట, దురాశ వదలుట), ౯ శ్రద్ధ, ౧౦ లజ్జ (దంభము మానుట). (అష్టాంగయోగములు చూ.)

నియాన్ వాయువు (Neon Gas) — ఇది గాసియస్ ఎలిమెంటని చెప్పంబడినది. Atmosphere నందు 80000లో నొక పాలుగ నుండును. Argon నందు లభించుచున్నది. దీనిని క్రీ. శ. 1898 లో Sir William Ramsay అను రసాయనశాస్త్రవేత్త కనిపెట్టెనట.

నియాన్ వాయువు నింపిన గొట్టముగుండా విద్యుచ్ఛక్తిని నడిపి యవ్వల దీపము వెలిగించిన మంచుగుండా పోవుచ్చునిపోవు దీప్తి కిరణములు గల వెలుఁగు నిచ్చు నదియు. దీని Chemical symbol Ne అనియు, Atomic weight 20.3 అనియు, Atomic Number 10 యనియుఁ జెప్పఁబడినది.

నియో క్రిస్టియానిజమ్ (Neo Kristianism)— [illegible] దేశమున (క్రీ. శ. 1782-1854 ప్రాంతమున [illegible] నూతనమతము [illegible] దేశమున [illegible] ప్రచురించెను. [illegible] నూతనపద్ధతి వచ్చినపుడు Neo అనఁగా క్రొత్త అను నర్థము [illegible]

నియోగులు-(ఆంధ్రబ్రాహ్మణులు చూ).

నియోడైమియమ్ (Neodymium)- ఇది Cerium group నకుం జెందిన Rare Earth metal అని చెప్పఁబడినది. దీని Chemical Symbol Nd అనియు Atomic weight 144.3 యనియు, Atomic Number 60 అనియు, Specific Gravity 6.956 అనియు, Melting point సెంటిగ్రేడు తెర్మామీటరు 84 డిగ్రీల వేడి అనియు చెప్పఁబడి నది. క్రీ. శ. 1885 లో Auer Von Welsbach అను రసాయన శాస్త్రవేత్త Didymium నుండి వేఱుపఱచి వెల్లడించెను.

నిరంజన నది— నిరంజన లేక నీలాజన నది ఒకటియు, మోహాననది యొకటియు (చిన్న నదులు) కలిసి ఫల్గుణీనది యనంబరఁగి గయాపట్టణము ప్రక్కగా ప్రవహించును. ఇందు నిరంజననది హాజారీబాగుజిల్లాలో సిమేరియాకడజన్మించునది. ఎత్తగుపర్వతములమధ్య దొరలుచు లోఁతుగాఁ గోయఁబడిన పల్లము గుండా ప్రవహించుచుఁ జని హాజారీబాగుజిల్లా లోని మాలుడా యనంబడు తావుకడ (ఛత్రా నుండి ౬ మైళ్లు) చాలఎత్తునుండి క్రిందికి జలపాతమై దిగజారి, బహుదూరము వినిపించు గొప్పధ్వని చేయుచు నగ్గిని ముందునకు నడచి బుద్ధగయ కెదురుగ రెండుపాయలుగ చీలి పోవును. అందు పడమటి తూర్పు శాఖకు నీలాజనము లేక నిరంజనమని పేరు.

రెండవదియగు మోహానయందు నిశ్చరా యనంబడు చిన్నది సంగమించు, రెంటను కలిసినతోడ ఫల్గుణీ యనంబరఁగి గయా పట్టణము ప్రక్కనుండి ప్రవహించెను.

నిరంజననది (ఫల్గుణీనది)— దీనిం గూర్చిన ప్రశంసలు పలుతావులం గలవు. అగ్ని పురాణము ౧౧౬ అధ్యాయమునను, మార్కండేయ పురాణము ౫౭ అధ్యాయమునను, ఇంకను పెక్కుబౌద్ధమత గ్రంథములందునను గానఁగను.

నిరమిత్రుఁడు— అత్రి చంద్ర పూరు వంశసంతతి క్షత్రియుఁడు. పాండవచతుర్థుండగు నకులుఁడు తండ్రి. చేదిదేశపు రాజపుత్రికయగు రేణుమతీదేవి తల్లి. భిన్నోదరసోదరుఁడు శతానీకుఁడు. మగధరాజవంశము. బార్హద్రథసంతతి క్షత్రియుఁడు. తండ్రి ఐతావు. పితామహుఁడు శ్రుతశ్రవుఁడు. పుత్రుఁడు సుక్షత్రుఁడు గాఁగల నిరమిత్రుఁడు వేరొకఁడుగలఁడు.

నిరర్థకజాతినామములు— ఆంధ్రభాష యందుఁ గొన్ని పదములు క్రిమికీటకాది కొన్ని జాతులనామములు చెప్పఁబడినవి. అవి కుమ్మరిపురుగు, వడ్రంగిపిట్ట, గొల్లభామ, మాలకాకి, సాలెపురుగు మొ॥

నిరర్థకౌన్నత్యనామములు— ఆంధ్ర భాషయందుఁ గొన్ని పదములు నిరర్థకౌన్నత్య

పదములను తను ప్రేక్షకు ముందు కల్గియుండును. అవి నేతిబీరకాయ, పుల్లగుమ్మడికాయ, బంగారు చిప్పళ, లక్ష్మీదేవిపురుగు, సీతాకోకచిలుక, నేతిదొండకాయ మొదలగునవి.

నిరశనార్కవ్రతము -- హిందూమతములందు సుశీలలగు స్త్రీలు మాఘమాసమున ఆదివారములందునను, శుద్ధసప్తమి అనఁగా రథసప్తమిదినమునను, అపక్వపదార్థములను మాత్రము తిని అశనముం దినక [illegible] సూర్యుని బూజించుదురు. (రథసప్తమి చూ.) [illegible] అపక్వభ[illegible] యను నొక కలదు. సర్వసాధారణముగ మాఘుపాది వారములనో మని యనుట కలదు.

నిరావిగోత్రము—(జమదగ్నివత్స గణము చూ.)

నిరాన్కోట (పాతాళపురము, హైదరాబాదు)— ఇప్పుడు సింధుదేశమున [illegible]దరాబా దనిపేరందిన పురమున కిది (నిరాన్కోట) యనియు, అటిని పాతాళపురమనియు [illegible] సనిష్ప్రాంతవాసులందురు. (సింధుదేశము చూ.)

నిరామజ్వరము— ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున పక్వమైన జ్వరమునకు పేరు.

నిరామయస్య కిమాయుర్వేదవిచేతి న్యాయము సంపూర్ణారోగ్యము కలనికి ఆయుర్వేదవైద్య విశారదునితోఁ బని యేమి? యని యర్థము. అవసరము లేదని భావము.

నిరిజచెట్టు— (నేరెడుచెట్టు చూ).

నిరుక్తము- నిరుక్తము వేదానుబంధముగ వేదాంగముగఁ జెప్పఁబడిన గ్రంథము. నిరుక్తమన నిర్వచన మని యర్థము. వ్యాకరణమువలన సాధ్యము గాని వ్యుత్పత్తులుగల శబ్దములను సాంప్రదాయము ననుసరించి వివరించి నిష్కర్షగఁ జెప్పుట యని భావము.

నిరుక్తమునకు శాకపాణి మొదలగువారు పూర్వాచార్యులుగ యాస్కర్షిచే [illegible] బడిరి. మఱియు వేదములందలి బ్రాహ్మణమున నుడువఁబడిన నిర్వచనమే [illegible] [illegible] నిర్వచనశాస్త్రమును [illegible] జేసిన [illegible] దని. [illegible] నిరుక్తమును పూర్వార్ధముగ [illegible]. [illegible] నిరుక్తమునకు [illegible] శాస్త్రపక్షమున [illegible] భాష్యమును. [illegible] భాష్యమే నిరుక్తమను [illegible] నున్నది. ఈ గ్రంథమునకు [illegible] ముల కలవు. ఇటీవల పరిశిష్టాధ్యాయములు రెండు పిదపఁ జేర్పఁబడినవి. ఈ నిరుక్తగ్రంథము [illegible] దుర్గాచార్యవ్యాఖ్యయు, దేవరాజయజ్వకృత మగు నైఘంటుక వ్యాఖ్యయుం గలవు. ఈ గ్రంథమునందలి "[illegible]" అను సూత్రమే బ్రహ్మయజ్ఞాంగముగ నున్నది.

నిరాప్ క్షత్రియులు-(నిరాపి క్షత్రియులు చూ.)

నిర్జలైకాదశి— జ్యేష్ఠశుద్ధైకాదశి. (పండుగలు చూ.)

నిర్మలక్షేత్రము- బొంబై బరోడా ట్రిన్జిడియా రైల్వే జేసిన రోడ్డు స్టేషనునకు పశ్చిమముగా నైరుతి దూరమున నిర్మలక్షేత్రముకలదు. ఇట నెనిమిది దేవాలయములు, శంకరాచార్యస్వాములలో నొకరి సమాధియుం గలదు. ఇట కార్తికమాసమున గొప్పయాత్ర జరుగును.

ఇచటికిఁ గతిపయదూరముననే జ్ఞానపర్వతముపై నొకయరణ్యమున నైదుగుహాలు కలవు. అవి పాండవులగుహ లందురు. ఇట ప్రతిష్ఠిత దైవమును వంధ్యలు పూజించుటవలన సంతానవతు లగుదురని ప్రతీతి కలదు.

చేసినోడ్డు స్టేషనుకడనే యున్న తూంగార్ పర్వతము సమశీతోష్ణప్రదేశము. ఇట వేసవి నివాసములు జరగును. ఇది అరణ్యప్రదేశమై యుండును.

నిర్విషమూలిక — ఇది హిమాలయ ముక్త బదరీకేదారప్రాంతమున గలదనియు, దీనికి విషువారిణీ, అపవిషా, విషవారిణీ, విషఘ్నీ అనుపేర్లు కలవనియు, ఇది అనేక విషములను హరించుననియు, తుంగవలె నుండుననియుఁ జెప్పఁబడినది.

నిర్వేరిణిగోత్రము— (అగస్త్యుపగణము చూడుఁడు.)

నిలుకడలేనిమాట నీటిలోనిమాట - (నీట ప్రతిఫలించిన మాటయొక్క ఛాయ యని భావము) ఆంధ్రలోకోక్తి.

నిలుచుటకు తావు దొరికితే కూర్చుండుట కాలోచింప వచ్చును — ఆంధ్రలోకో

నివధితగోత్రము—(ఆర్ష్టిషేణగణము చూడుఁడు.)

నివాతస్థితదీపన్యాయము— గాలిలేని చోటనుంచిన దీపకళికవలె ననిభావము. అనఁగా నిర్బాధకముగా జీవించుట యనిభావము.

నివారానది— ఇప్పుడు నీరా యనంబరఁగుచు భీమానదియందు సంగమించు నదిగా నున్నది. పడమటికనుమలందు జనించెను. పద్మపురాణ-స్వర్గ ఆది. 3 యందున దీనిప్రశంసకలదు.

నివాసస్థలములు (House sites)-- నివాసస్థలముల గొప్పసముదాయమును నగరమనియు, సాధారణముగ పెద్దదిగా నుండిన పట్టణ మనియు, తక్కువగా నుండిన గ్రామమనియు, అత్యల్పముగానుండినదానిని కుగ్రామ మనియు ననుచుందురు. ఎందె నను ఒకబాటకిరుపెసలందున్న నివాసములను వీథి యందురు. నివాసము లాదికాలమున భరతదేశమునందు తృణము (గోగ్రాసమునకును), కాష్ఠములు (వంటచెఱకునకును), జలము (దాహస్నానాద్యుపయోగమునకును) సమృద్ధిగ లభించు తావులందు నివాసముల నేర్పఱచుకొనుపద్ధతి యుండెడిది. ఇప్పుడట్టి దృక్పథము మాఱి సౌఖ్యము నంతగా పాటింపక ధనార్జనసాధనము లగుతావులందు పట్టణము లేర్పడుచున్నవి.

భారతదేశమున ప్రాముఖ్యము గల్గుచున్న తావులందు,పట్టణములు గాకున్న గ్రామములైన నేర్పడుటయు, అదివఱకే గ్రామ మటనుండిన నది పెరిఁగి పట్టణ మగుటయు, అదివఱకే యట పట్టణముండిన నది పెరిఁగి పెద్దది యగుటయుఁ గాననగుచున్నది. ప్రాముఖ్య మన ప్ర కార్యాలయములు, న్యాయస్థానములు స్థాపించుటయు, సముద్రపుటోడల నిలయస్థానము (హార్బరు రేవు) స్థాపించుటయు,ఇనుపబాటలకుఁ గాని, బండ్లబాటలకుఁ గాని, మోటారు సర్వీసులకుఁ గాని సంధిస్థానముగ నేర్పడుటయు, పడవలు నడుచు కాలువలకు సంధిస్థానముగఁగాని, మొగగాఁ గాని, రెండునుగూడఁ గాని ఏర్పడుటయు, ఆకాశవిమానములు నడుచు మార్గముల కూడలిగఁ గాని, మొగగాఁగాని, ఏర్పడుటయు, వర్తకుల నాకర్షింపఁ దగిన సంతలు మొదలగు కూటము లేర్పడుటయుఁ గల్గిన తావులందు కొద్దిగనో గొప్పగనో అభివృద్ధులు గాన్పించుచునే యున్నవి. అనఁగా నివాసస్థలములసంఖ్య యధికమగుచునే యున్నది.

ఇంక నన్యదేశములందు ఇతరఖండములందీస్థితి యెటులనున్నదియు నిట వివరించి ముగింతుముగాక.సర్వసాధారణముగ నితరదేశములందిట్టి పరిస్థితుల సందర్భమున నొకపాటి పెద్ద గ్రామము నైనను పట్టణ మనియే వాడు

చుందురు. పడవలు నడువందగిన లోఁతుగల నదులనే నదులుగఁ బరిగణింతురుగాని, నీరు తక్కువగల నదులను నదులుగఁ బాటింపరు. ఈ రెండు సంగతులును మనస్సునందుంచుకొనఁదగినవి.

పట్టణములు నదులనంటి యున్నవి, మార్గములనంటియున్నవి, చేతిపనులవలన ప్రాముఖ్యమునందినవి, వర్తకమునుండి ప్రాముఖ్యమునందినవి యని నాల్గు విధములుగఁ జెప్పుదురు. కొందఱు వర్తకప్రాముఖ్యమును వేఱుగ వివరింప నక్కఱలేదనియు, వర్తకసంబంధమే లేకున్న పైమూఁడింటికిని స్థానమేయుండదనియు, ననిరి. అందు నదుల నంటియున్న పట్టణములు:

౧ దూరమునుండి యరుదెంచిన సరకులను ఓడలనుండి కాలువపడవలలోనికిఁ గాని బాటలపై బండ్లు లారీలపైఁ గాని, ఇనుపదారి బండ్లలోఁ గాని ఎగుమతిదిగుమతులొనర్చుట, సరకులను కొనుట, అమ్ముట, ఇతరులకై మధ్యవర్తిగ నుండికొనుగోలుకార్యములొనర్చుట మొ॥ పనులు చేయు వర్తకస్థానము లున్న పట్టణములు.

౨ నదులపై వంతెనలు, వారధులుఉన్న లేక ఉండఁదగిన పట్టణములు (Bridge Towns.)

౩ నీటిధారల శక్తింగొని యంత్రముల నడుప వీలగుతావులు (Cataract Towns).

౪ అనేకనదుల నడుమను, కొండలపైనను నున్నవి (Defence Towns).

౫ నదీసంగమస్థలముల (వాణిజ్యాది సౌకర్యముల) కు నేర్పడినవి. (Confluence Towns.)

మార్గముల నంటియున్న పట్టణములు:—

౧ పెద్ద పర్వతపంక్తుల కవ్వలిదేశములకు వర్తకపుసరకులం జేర్చు బాట లాపర్వతపంక్తిం దాటఁదగిన కొండలోవ లేక కనుమ మార్గము నంటిగాని, దానికిం గలిపయదూరమున సర్వస్థలమున కట్టంబడిన పట్టణములు. (Mountain pass Town

౨ జలసంధులం దాఁటుతావునఁ గలవి. (ఇంగ్లాండు దేశపు డోవరు వంటివి) (Ferry Towns.)

౩ ఏవైన ఇతరవ్యాప్తులకాస్పదమైన తావు దేర్పడిన పట్టణములు. గనులు వ్యాప్తులు గలతావులందలివి.

౪ హాస్పిటల సంబంధపట్టణములు. ఇంక చేతిపనులవలన ప్రాముఖ్యమునందు పట్టణములు యంత్రపనుల కవసరమగు ముడిసరకులు(Raw-materials) దొరకుచు, సులభముగఁ జేరుటకు సముపాయములు గలతావునందుఁ గట్టంబడియుండును. వాటిని Industrial Towns అనియెదరు.

నివృత్తినది—మెసపొటేమియా దేశమున అస్సిరియా (శాల్మలిద్వీపము) యూఫ్రటీస్ అను పేరం బరఁగుచు నదిగా పోల్పఁబడిన నది.

దీనిప్రశంస బ్రహ్మాండ పురాణము ౫౩ అధ్యాయమునఁ గాననయ్యెడిని.

నివృత్తిదేశము—(నాగదేశము చూ.)

నిశాకరుఁడు-ఋషి. ఈతని యాశ్రమము వింధ్యారణ్యమున నుండెను. అందొక చెట్టుపై సంపాతియు, జటాయువు ననుపక్షులు వసించుచుండునవి. అవి యొకనాటి సూర్యునిపై పరుమింటికెగయ, జటాయువు మూర్ఛిల్లి జనస్థానమునందునను, సంపాతి రెక్కలు కాలి తిరిగి నిశాకరాశ్రమమునను పడెనఁట. నిశాకరుఁడు సంపాతి నాదరించి, శ్రీరాముని కాపద సంభవించునట్టి వానిమనుష్యుల కా యాపదసంగతి నెఱుంగఁ జెప్పినకతన, నీ రెక్కలు మరల మొలచునని యాదార్చెననియు, సీతను రావణుఁడు కొనిపోయినవార్త ఆంజనేయాదులకు సంపాతి తెల్ప రెక్కలుద్భవిల్లెననియుం జెప్పఁబడినది.

మఱియు నిశాకరుఁ డను పేరు చంద్రునకుఁ గూడఁ గలదు.

నిశాత్రయము-ఆయుర్వేదవైద్యశాస్త్రమున నాదాపసువు, కస్తూరిపసుపు, మానిపసుపులకు పేరు. నిశాద్వయ మన సాదాపసుపు, మ్రానుపసుపులకుఁ బేరు.

నిశాని, వ్రాలు, సంతకము—మనభరతదేశమున పత్రములందు (పదస్తావే జైసను పత్రమే) వ్రాసియిచ్చినవారు తనుపేరు వ్రాయుటమూలమున సంతక మొనర్చు నాచారము కలదు. సంస్కృతభాష వ్యాపకమునం దుండిన నాఁటి శాసనములయందు పేరునకుం బిదప "స్వహస్త మమ" అని చేర్చుచుండిరి. మధ్యకాలమునఁ బేరులకుం బిదప వ్రాలు అని చేర్చుచుండిరి. ఇది దస్కతు లేక సంతకము. ఇంక వ్రాయఁజాలనివారు ఏదేని యొకగుర్తు నాపత్రమునకై లిఖింప, లేఖకుఁడు సాక్షుల యెదుట "కలము ముట్టిన నిశాని" అని పత్రము సియిచ్చినవారిపేరునకుం బిదప చేర్చుచుండును. ఇంకను ఎడమచేతి బొటనవ్రేలిముద్రను సిరాతో నంటించు నాచార ముండుట (Thumb impression) గాననగును.

బ్రిటీషుసీమలందు తొల్లి చదువ వ్రాయ నేరనివారు కలముతో నొకసిలువను గుర్తుగ లిఖించి తమశీలును సిరాతో నద్దుచుండిరఁట. సిలువ క్రైస్తవమతపద్ధతి ప్రమాణముగను లేక ఒప్పుదలగను, శీలు (Seal) స్వంతగుర్తుగను నుండినవి. మధ్యకాలమున సిలువను (Cross) లిఖించి తనపేరును వ్రాయుట (సంతకము చేయుట) యాచారముగ నుండెను. ఇక్కాలమున సిలువ వ్రాయుట తగ్గి పేరువ్రాయుటతో (సంతకముతో) పూర్తియగుచున్నది. చర్చిసంబంధమగు ప్రతిపత్రమునందు సంతకములకుముందు సిలువను మాత్రము వ్రాయుచుండుట నేఁటికిని నిలిచియున్నది.

నిశాయనగోత్రము—(ఆత్రేయగణము చూడుఁడు.)

నిశీధసూర్యదర్శనము— (ఉత్తరధ్రువమహాసముద్రము చూ. నార్తుకేప్ అగ్రము చూడుఁడు.)

నిశ్శంక కొమ్మనకవి—ఆంధ్రకవులలో నాదికవులలో నొక్కఁడుగఁ బరిగణింపఁబడినవాఁడు. ఈతఁడు రచించినది శివలీలావిలాసము. ఇక్కవిం గూర్చి యంతగాఁ దెలియరాకున్నది.

నిశ్శబ్దతాళము— (తాళములు చూ.)

నిశ్శబ్దమార్గక్రియలు — (క్రియాప్రాణము చూ.)

నిశ్వాసాసనము—యోగశాస్త్రమునఁ జెప్పఁబడిన యాసనములలో నొకటి. కాళ్ళను ముందునకు నిలువుగాఁ జాఁచి, మడమల భూమి కానించి, పాదమును నిలువఁజేసి, రెండుమడమలను రెండు బొటనవ్రేళ్ళను దరిజేర్చి, పైకి నిలువఁబెట్టి కూర్చుండుట. ఇందువలన శరీరమునకు బలముకల్గి శ్వాసగతి నిలుచునని చెప్పఁబడినది.

నిశ్శ్రేయసగుణమార్గములు-౧ నిర్ద్వంద్వము, ౨ నిత్యసత్యత్వము (నిజాయితీ లేక సత్యవ్రతము), ౩ నిర్యోగము (కోర్కులు లేకుండుట), ౪ ఆత్మజ్ఞానము.

నిషధదేశము (నవనాగ) - గ్వాలియరు పురమునకు వాయవ్యదిశగా నలుబది మైళ్ల దూరమునఁగల నార్వార్ అనంబడు పురమును నిషధపురముగఁ బోల్చియున్నారు. ఈప్రాంత దేశము నిషధదేశముగా నుండియుండనోపు. తొల్లింట దీనికి నవనాగ దేశమనియుం బేరుండెనని తెలియుచున్నది. సర్వసాధారణముగ

కొంచెము ఎక్కువ తక్కువలతో మార్వారు దేశము నిషధదేశ మని తలంపఁబడుచున్నది. నార్వార్ పురము నలపుర మనుమాటయొక్క పరిణామరూపమా యని తోఁచెడిని.

లాసెన్ పండితుఁడు బీరారునకు వాయవ్యదిశగా నిషధదేశ ముండెననియు, బర్గెస్ పరిశోధకుఁడు మాల్వాకు దక్షిణముగ నిషధ యుండెననియు పరిశోధనలవలన ఫలితముగఁ దెల్పిరి. మహాభారతము,వనపర్వము,౫౩ యందు నిషధదేశప్రశంస కలదు. నిషధ యన బురదనేల లేక జౌకునేల యనియర్థము. పరిపాలకులుగ నిషధదేశసందర్భమున నలమహారాజుపేరును దమయంతిపేరును తెలుంగనివారు మనయాంధ్ర దేశమున లేనేలేరు.

తొల్లింటి నిషధదేశవాసులను ఇప్పటి భీలులుగ పోల్చుచున్నారు. వారు తఱచుగ నితరులచేఁ దఱుమఁబడుచు దక్షిణదిశగా మాల్వదేశ పశ్చిమభాగపు కొండలకు, ఖండ్ దేశములోని కొండలకు వింధ్యనగరమునందలి సాత్పుర వింధ్యపాదపర్వత భాగములకు, మాహీ,తపతీ, నర్మదా నదీతీరములకు నడిచి యటఁ జేరిరని Malcolm's Memoirs of Central India Vol 1, Page 452 యందుఁ జెప్పఁబడినది.

నిషధపర్వతము (కులపర్వతములు చూడుఁడు.)

నిషధుఁడు—అత్రి,చంద్ర,యదు, కురు సంతతి క్షత్రియుఁడు. తండ్రి కురుమహారాజు. సోదరులు పరీక్షిత్తు, సుధనుస్సు, జహ్నువు.

ఈతనినుండి ఈతఁ డేలిన దేశమునకు నిషధ దేశ మనిపే రయ్యెను.

నిషాత్ బాగ్ ఉద్యానవనము— (కాశ్మీరదేశపు సుప్రసిద్ధోద్యానవనములు చూ)

నిషాదస్థపతిన్యాయము- నిషాదులలో నధిపతికి స్థపతి యనిపేరు కలదు. ఇచట నిషాదులకు స్థపతి యనియు, తాను నిషాదుఁడనియు నర్థమిచ్చును. కాని కర్మబ్యంహితములేని పునరుక్తి కాదు.

నిషాదుఁడు — తండ్రి వేనుచక్రవర్తి. తల్లి సునీథ. సోదరుఁడు పృథుచక్రవర్తి. ఏలినది నిషధరాజ్యము. (ఉత్తరపాంచాలము చూ.)

నిషేధములు--నిషేధింపఁబడినవి.నిషేధమన తగనివని యర్థము. ఇట్టివి వేర్వేరు కార్యములకు వేర్వేఱు నిషేధములు చెప్పఁబడినవి.

రాజ్యపాలనయందుపక్షపాతము నిషేధము.

ఉద్యోగ నిర్వాహణమునందు లంచగొండితనము నిషేధము.

సంఘసంస్కరణమునందు తా నాచరింపకుండుట నిషేధము

వక్తృత్వమునందు అబద్ధములాడుట నిషేధము.

దానమునందు ప్రతిఫలాపేక్ష నిషేధము.

యుద్ధమునందు అప్రమత్తత నిషేధము.

సన్యాసమునందు కోపము నిషేధము.

ధనార్జనమునందు దురాశ నిషేధము.

వైద్యమునం దపథ్యము నిషేధము.

జ్ఞానమునందు ఆచరణాలోపము నిషేధము.

వైరాగ్యమునందు పట్టుదల నిషేధము.

భోజనమునందు మితి లేకుండుట (అబ). నిషేధము.

కార్యాచరణమునందు బద్ధకము నిషేధము.

తపస్సునందు నిశ్చలత లేకుండుట నిషేధము.

యాచనయందు దసంతృప్తి నిషేధము.

ప్రసంగమందు పరుషవాక్యములునిషేధము.

సభలయందు మితభాషిత్వము నిషేధము.

గురుత్వమునందు కనికరము లేకుండుట నిషేధము

అనురాగమునందు మితిమీఱి యుండుట నిషేధము.

గమనమునం దజాగ్రత నిషేధము

ఆరాధనయందు భక్తిహీనత నిషేధము.

సేవకావృత్తియందుద్రోహచింత నిషేధము.

గౌరవము లందుటయందు దురహంభావము నిషేధము.

లెక్కించుటయందనాలోచనమునిషేధము

ప్రత్యుత్తర మిచ్చుటయం దనాలోచన నిషేధము.

నిష్కము— నాల్గు మాషముల పరిమాణము.

నిష్క్రామము—ఇది సంగీతశాస్త్రమం దలి క్రియాప్రాణములోని మార్గక్రియయందలి నిశ్శబ్దక్రియలలోనొకటి. (క్రియాప్రాణముచూ.)

నిష్ఫలస్వప్నములు— ఇంతదనుక జెప్పఁబడినవి శుభాశుభ స్వప్నములు రెండును సఫలస్వప్నములు. ఇంక నిష్ఫల స్వప్నములు ముదిమి మిగిలినతఱిఁ గల్గునవియు, శోకభయాదులవలనఁ గల్గునవియు, ఆఁకలిదప్పులవలనఁ గల్గునవియు, మూత్రపురీష ప్రకోపనిరోధాదులవలనఁ గల్గునవియు, దివాస్వప్నములు నిష్ఫలములు.

దోషజ లేక రోగహేతుస్వప్నములు—

వాతప్రకృతితత్వములకు ఆకాశ గమనము, ప్రచండవాయువు, నల్లనిరంగు తెఱచుగ స్వప్నమునఁ గాననగుచుండు ననియు, పైత్యప్రకృతి తత్వములకు మనుష్యులు, బంగారము, రత్నములు, సూర్యాగ్నులు, దీపములు, జ్వాలలు, మెఱపులు స్వప్నమునఁ గానంబడుచుండు ననియు, శ్లేష్మప్రకృతి తత్వములకు చంద్రుఁడు, నక్షత్రములు, తెల్లరంగు, సముద్రతరణము, జలములు స్వప్నములం దగపడుచుండు ననియుం జెప్పఁబడినది.

౧ రాజయక్ష్మ(క్షయరోగము) శరీరమునం దంకురించి యుండుతఱిఁ గల్గెడి స్వప్నములు: గాడిద, ఒంటె, కుక్క వీట్లపై నెక్కుట స్వప్నమునఁ గలిగెనేని క్షయరోగ మంకురించి యున్నదని గ్రహింపవలయును.

౨ రక్తపైత్యరోగస్వప్నములు—లక్కరంగు, ఎఱ్ఱనిఆకాశము, స్వప్నమునఁ గాననగుట.

౩ రక్తరోగస్వప్నములు— ఎఱ్ఱనిరంగు,ఎఱ్ఱని వస్త్రములు, పుష్పములు, ఎఱ్ఱనిస్త్రీలు స్వప్నమునఁ గనఁబడుట.

౪ గుల్మరోగహేతుస్వప్నములు— కడుపు నొప్పి, అపస్మారము తనకుఁ గల్గినట్లు, అస్త్రరోగము సంభవించినట్లు, గోళ్ళు నల్లవడినట్లు స్వప్నమగుట, ఱొమ్మున లతలు మొలచినట్లు కల గనుట.

౫ కుష్ఠరోగలక్షణస్వప్నములు— దిగంబరత్వము, దేహమున నెయ్యి రాచికొనినట్లును, ఱొమ్ముపై పద్మముజనించినట్లును,లేనియగ్నిలో హోమము వేల్చినట్లును కలఁ గనుట.

౬ ప్రమేహరోగస్వప్నములు—స్నానము,చందనానులేపనము,తనపై తేనెటీఁగలు ముసరుట.

౭ మధుప్రమేహరోగస్వప్నములు—చండాల నీచ సాంగత్యములు, నేయి ద్రావుట స్వప్నమగుట.

౮ ఉన్మాదరోగ స్వప్నములు— రాక్షస సహవాసము, నీట మున్గుట, ఈఁదుట, అతివాదము, ఆనందము, క్రోధము, స్వప్నమునఁ గలుట.

౯ అపస్మారరోగ స్వప్నములు— అతి భయము, అతిక్రౌర్యము, పగ, నృత్య మొనర్చుట స్వప్నమగుట.

౧౦ బహిరాయామరోగ స్వప్నములు— చక్కిలములు, అపూపములు, (అప్పములు)

తినుట, కక్కుట, తనదేహనాడులు నిలిచి పోవుట స్వప్నమునఁ దోఁచుట.

౧౧ జ్వరరోగదోషస్వప్నములు – శరీరము జ్వరగత మగుకతన జ్వరపరిణామసంబంధము లుగ కోఁతులతో స్నేహము స్వప్న మగుట శోషసంబంధ మనియు, రాక్షసమైత్రి స్వప్న మగుట ఉన్మాదసంబంధ మనియు, పిశాచముల మైత్రి మూర్ఛాసంబంధ మనియు, నీరు ద్రావునట్లు స్వప్న మగుట మేహరోగ సంబంధ మనియు, దాహము ద్రావుస్వప్నము అతిసారరోగసంబంధ మనియు, తైలములు ద్రావుట కుష్ఠరోగ సంబంధ మనియు, శిరస్సు హృదయము చంకలు పిట్లయందు మొక్కలు మొలచినట్లు స్వప్నమగుట గుల్మ రోగసంబంధ మనియు, తినుట కక్కుట మార్గ గమనము శ్వాసపిపాసరోగసంబంధ మనియు, పసుపు దినినట్లు స్వప్నమగుట పాండురోగ సంబంధ మనియు, రక్తపానస్వప్నము రక్తపిత్త రోగసంబంధ మనియు ఋషులు చెప్పియున్నారు. (స్వప్నశాస్త్రము చూడుఁడు.)

నిస్సారుకము—(తాళములు చూ.)

నిహతగోత్రము—(ఔశనస ఉపగణము చూడుఁడు.)

నిహతనైకరిష్టగోత్రము—(ఔతథ్యఉపగణము చూ.)

నిహోన్‌దేశము—(జపాన్ దేశముచూ.)

నీకు రానిదీ నేను విననిదీ లోకములో లేనిదీ ఒకమాట చెప్పు మన్నాఁడఁట—ఆంధ్రలోకోక్తి.

నీచిర్వాగోత్రము—(ఔతథ్యఉపగణము చూడుఁడు.)

నీచో వదతి నకురుతే, నవదతి కురుతే సజ్జనః— ఇది సంస్కృత భాషయందలి లోకోక్తి. నీచుఁడు చెప్పును గాని చేయుట యందు బాధ్యతఁ గలియుండఁడు. సజ్జనుఁ డటు గాదు. చేసియుఁ జెప్పుటయందు బాధ్యతఁ గల్గియుండఁడు.

నీటిం గాచుతఱి పాత్ర యెఱ్ఱగఁ గాలకుండుట—నీటిం గాచుట యన పాత్ర యందు నీరుండు నని వేఱుగఁ జెప్ప నక్కఱ యుండదు. ఇంక నీరు బోయిలింగుపోయింటు వేఁడికిఁ గాని ఆవిరి యైపోదు. గాన నంతదనుక (బోయిలింగుపోయింటునకు తక్కువవేఁడియందే) ద్రవరూపము (Liquid form)నన్నే పాత్రయం దుండునని స్పష్టమగును. వేఁడితో నెంతదగ్గఱ సంబంధము గల్గించినను తక్కువఉంపరేచరునం దున్న దానిలోని నీరు పాత్రకుం గల్గుచున్న వేఁడిని పీల్చుకొనుచు లాగికొనుచుండుం గాని దాని నట్లే వదలి పెరుగనీయకుండును.

వేఱువిధముగ నీరంతయు నావిరియై యెగసి పోయినతఱి, పాత్ర వేఁడియై ఎఱ్ఱగఁ గాలినఁ గాలుంగాని, నీరుండుతఱి నెఱ్ఱగఁ గాలదు. నీరు లేని వట్టిపాత్ర ఎఱ్ఱగఁ గాలుటకు ప్రస్తుతాంశ ముతో సంబంధము లేదు.

నీటిమట్టము-- నీటిపైమట్టముసమముగ నొకేరీతి నుండు నని తలంపఁ బడుచున్నది. కాని ఇంచుక పరిశీలించిన నీతలంపు పొరపాటని తోఁచకపోదు. భూమి గుండ్రముగ నుండియు మధ్యమున(భూగర్భమున)గొప్ప యాకర్షణశక్తి గలదు. అదియే భూమిపైనుండు సమస్తపదార్థ ములను తనదిశ కాకర్షించుకొనుచున్నది. అట్లే భూమియొక్క ఉపరిభాగమును మధ్యభాగము వైపున కాకర్షింపఁబడుచునేయుంట భూమి గుండ్రనిబంతివలె నుండుట సంభవించెను. భూమిపై పల్లములందున్న నీరు సముద్రములుగను, సరస్సులుగను, నదులు మొదలగుజలాశయ ములుగను నున్నవి. ఇవియు భూగర్భము వైపు నాకర్షింపఁ బడుచునే యుండుట విధియై

యున్నది. నీరు భూమియం దింకుటకును ఆకర్షణశక్తియే కారణము. ఈఆకర్షణశక్తికి Gravity యని పేరు. సముద్రజలములును భూమితో పాటు తామును అనుకూలించుటకు భూమి గుండ్రముగ నున్నట్లే తను ఉపరిభాగమగు నీటిమట్టమును నించుక వంచి బంతివలె భూమి యుండునట్లు చేయుచున్నవి. చిన్న సరస్సులందలి నీరును భూమితోపాటు అటులనే తమ నీటి మట్టము నించుక వంచి యుండును. భూజలాదులను నొకేరీతి నాకర్షించు గ్రావిటీధర్మబద్ధమైన జలముల ఉపరిభాగము లిట్లు వంగియుండియు, ఆవంగుట చాల స్వల్పస్వల్పముగవంగియుంట, మననేత్రములకుఁ దెలియకుండుఁ గాని, పరిశీలనలవలన తెలియకపోదు. (గ్రావిటీ చూడుఁడు.) భూమి బంతివలె గుండ్రముగ నుండుటంగూర్చి వ్రాయనక్కఱయే లేదు. భూమి యెంత స్వల్పముగ వంగి బంతివలె గుండ్రముగ నగుచున్నదో అందలి పల్లములందు నిండియున్న సముద్ర సరస్సుల జలములును అట్లే తామును వంగుచు భూమి గుండ్రముగ బంతివలె నుండుట కనుకూలించుచున్నవని తెల్పుట సమంజసము.

నీటియడుగున నుండి చూచు చేఁపల కగపడుదృశ్యము— ఆంధ్రదేశమున పల్లెవాండ్రయందు "మన కగపడని చేఁపలు సైతము మనలం జూడఁ గలవు" అనుసామెత గలదు. దీనిం జక్కఁగఁ బరిశీలించిన నీటినుండి చేఁపలు ఒడ్డున నున్నవారిం జూడఁగల వనియు, దరినున్నవారలకు నీటిలోనిచేప లగపడుట దుస్తర మనియు స్ఫురించెడిని. దీనికి ముఖ్య కారణము ఒడ్డున బయట నున్నవారు ఎక్కువ వెలుతురునం దుండుటయు, నీటియందు తక్కువ వెలుతురుంట చేఁపలు మొదలగునవి తక్కువ వెలుతురునం దుండుటయు నైయున్నది. తక్కువ వెలుతురునం దుండి, యెక్కువ వెలుతురునం దుండువాటిని జక్కఁగఁ జూడఁ గల్గుదురు గాని, ఎక్కువవెలుతురునం దున్నవారు తక్కువవెలుతురునం దుండువాటిని జక్కఁగఁ జూడఁజాలరని యెల్లరెఱింగినదే. కాని యిచట నీటిగుండా చూచుట యనునది పరిస్థితులంగూడ కొంత మార్పు నందించెడిని. ఇటీవలి పరిశీలనలనుండి నీటి యడుగుభాగమున తానుండి పైకిఁ జూచిన చేఁప కగపడుదృశ్య మిట్లు వివరింపం బడినది. నీటియం దొకగుండ్రని ప్రదేశము నీటి యుపరి భాగమునుండి చేఁపకండ్లవలె కగపడి, దాని గుండా ఆకసమం దెగురుపక్షులు మొదలగు వాటికి చక్కఁగ నగపడునది వెలుతురుగా తెలిసెడిని. అం దగపడుటయే సంభవించునేని దరినున్నవికూడఁ జక్కఁగఁ గన్పించెడిని. అట్టి వెలుతురు (వృత్తము) తావుం జుట్టియున్న కొంత ప్రదేశము కదలిక గల్గినరీతిని బహుముఖముల అద్దమునందువలె చేఁపకుఁ గన్పడును. ఇంకను దానిం జుట్టి దూర మరిగినకొలఁది దృశ్యము బలము తగ్గిపోవుచుండును. ఒక్కొకతటి వెలుతురు రంగుల ననుసరించి చుట్టు వేర్వేఱురంగు లగపడుటయుంగలదు. దరినున్నవారికిఁ జక్కఁగా నీటిలోనివి కన్పడక వంగినట్లును, కదలునట్లును గూడ నీటిగుండా చూచిన దృశ్య ముండెడిని. చీకటిలో నసలే కన్పడకుండును.

నీటియావిరి, పొగ, ఫోర్సు— నీటిం గాచిన యావిరి బయలుదేఱును. ఆ యావిరిని బహిర్వాతావరణములోని కరుగనీక యొక యావరణమున నిర్బంధించితిమేని దానికిం బిదప వచ్చునావిరి యొత్తిడిగల్గింప మొదలిడును. ఒత్తిడి యుండుచు నాయావరణమంతయు నిండినపిదప నింకను గల్గుచుండు నొత్తిడిచే దానినుండి తప్పించుకొని బయటఁబడ ప్రయత్నింప మొదలిడును. ఆప్రయత్నమునే ఆంగ్లపండితుడు (Force) అనిరి. ఆఫోర్సునేయొకబలముగఁగైకొనియంత్ర

ముల నడిపించుచున్నారు. అట్టి యావిరియే మానవుల కుపయోగించుచున్నది. ఇంక నట్లు నిర్బంధింపఁ బడక బహిర్వ్యాప్తావరణమునంబడి గాలితోఁగలియుచుండునావిరి యెందులకుంబనికి రానిదియై పోవును. ఒకపాత్రలోఁ గొంతజలము పోసి, పైని పలుచని రేకుమూఁత నైచి కాచిన మేని ఈపనియే జరుగును. లోన నొత్తిడి యధిక మగుకతన నావిరి పైకిఁ దప్పించుకొను ప్రయత్నముగ పైమూఁత నొకవైపు ఇంచుక పైకెత్తి తాను దప్పించుకొనుచుండుట చూచుచునే యుందుము. ఇట్టి యావిరియే మానవోపయోగ మునకై యుపయోగించుచు యంత్రములను నడుపునది. తప్పించుకొని బయటఁబడిన యావి రియు, మూఁత లేక పైకెగురుచుండు నావిరియు నిరర్థకములే.

ఇంక పొగ ఒకగాలి (Gas) కానేరదు. నిర్బంధింపఁబడినతఱి తప్పించుకొను ప్రయత్నము చేయునది కాదు. దానియందు ఫోర్సు లేదు. అగ్నియందు కాలక తప్పిపోయిన పదార్థము. పరి గించినవారది గట్టిపదార్థమునందలి త్రస రేణువు లనిరి. అవి చులుకనయై గాలియం దెగురుఁగలవు గాని మానవోపయోగమునకుఁ బనికిరానివిగా నున్నవి.

నీటిలో జాడలు వెతకినట్లు— ఆంధ్ర లోకో...

నీటిలోనిమూట— ఆంధ్రభాషాసాంప్ర దాయార్థపదము.

మాయాకల్పితమగు భ్రమయేగాని నిజముగ లభించునది కాదని చెప్పుటకు నిరసనగా నీఉక్తిని ప్రయోగించుచుందురు.

"నీటిలో ప్రతిఫలించు ధనపు మూట వలె" నని భావము. ఇది "దర్పణదృశ్యమాననగరీ తుల్య" మను సుక్తి దీనినే పోలినయభిప్రాయము గలది.

నీటిలో నుండువస్తు వొకప్పుడు వంగియున్న ట్లగపడును—నీటిలోనుండు నొకవస్తువును చూచుట యన నీటిగుండా చూచుట యగును. నీటిగుండా చూచుట ఆనీటియంత దళసరి అద్దముగుండా చూచుట వంటిది.

ఇంక చూచుటయన నేమో యోచింతము. మన మొకవస్తువును చూచుటయన ఆవస్తురూప మును, వెలుతురుకిరణములు మన నేత్రానయవ మునకడకుం జేర్చుచున్నవని భావము. వెలుతురు కిరణములు పెక్కు కలవు. అం దేడు ముఖ్య ములు. ఈయేడును గలిసి ఎల్లదిక్కులం గాంచు తెల్లరంగు వెలుతురుకిరణము లగుచున్నవి. ఇట్టి వెలుతురుకిరణములు పరంపరగా నొకతెగక నొకరీతి నావస్తురూపమును మనకడకు తెచ్చు చుంటయు, మనదృష్టి నావస్తువుకడకుంగొంపోవు చుంటయు జరపుచుండుతఱి,కొంతదూరము నీటి గుండాగూడ ప్రయాణ మొనర్పవలసియుండును.

నీరు కదలక నిశ్చలముగానుండుతఱి, అద్దము గుండా నగపడునట్లు కొంత దర్పితమై (పెద్ద దగు రూపము కలదిగ) గానవచ్చుం గాని నీరేమాత్రమైనను గాలికిఁ గాని తోఁకకుటవలనఁ గాని కదలుచున్నతఱి, వెలుతురుకిరణములును నీటితోపాటుగనే కదలియు, వంకలు పోఱియు, వికారరూపము బహుముఖముల అద్దమునందలి రూపప్రతిబింబమువలెఁ గానగును. దీనిని వంగి నట్లు కనపడుచున్నదని తలంతుము.

నీడగడియారము —(ఛాయాగడియా రము చూ.)

నీపుఁడు—బృహదిషుని సంతతి వంశ క్షత్రియుఁడు. తండ్రి పారుఁడు. నీపునకు నూర్గురుసుతులు. (అందు జ్యేష్ఠుఁడు సమరుఁడు. కాంపిల్యాధిపతి యైనవాఁడు.)

నీరు కొట్టి చెయ్యి నాకినట్లు-(ఏమియు రాదని భావము). ఆంధ్రలోకోక్తి.

నీరుగొబ్బిచెట్టు— (గొబ్బిచెట్టు చూ.)

నీరు ఘనీభవించి మంచగుట— నీటియందుఁగూడ వేఁడి కలిసియుండును. పైన నుండుగాలి యధికమగు చల్లఁదనము కలదియగునేని క్రిందినీటియం దిమిడియుండు వేఁడింగూడఁ బీల్చుకొన నారంభించును. గాన తనయందిమిడి యున్న వేఁడింగూడఁ గోల్పోయిన యాయుదకమింకను జల్లఁబడుచుండును. కాని,యది లోఁతు తక్కువది కాదగునేని క్రిందిభూభాగ మించుక వేఁడిఁగల్గి యుండుంగాని, అది యుదకముతోఁ గూడ చల్లఁబడఁజాలదు. సెంటిగ్రేడు తెర్మామీటరునందలి లెక్కమేరకు నాల్గు డిగ్రీల వఱకు నీరు శీతలస్థితియందు బరువై, అడుగుభాగా దిగుచు, నించుక వేఁడి యధికముగ నున్న నీటిం బైకిపోనిచ్చుచుండుం గాని,నాల్గుడిగ్రీలు మొదలు జీరో వఱకును అట్లు జరుగక అడుగంటక పైననే యుండును. ఇట జీరో యనిన ఘనీభవించుహద్దని (Freezing point) యెఱుంగునది. అట్లు సెంటిగ్రేడు నాల్గుడిగ్రీలనుండి ఫ్రీజింగుపాయింటుదనుక బరువెక్కక తేలిక యగుట కారంభించి, కడకు మంచుగనై నీటి పైభాగ నేర్పడి యుండుంగాన,నీరు అడుగుననుండిగాక పైనుండి యడుగునకు ఘనీభవించు ననుధర్మ మేర్పడి యున్నది. ఇందువలన నింకను మెరకగ లోఁతధికముగ లేకయుండు చెఱువులందు వేగిరముగ ఘనీభవించెడిని. అట్టితఱి లోఁతునీరు నీరుగనే యుండునని యెఱుంగునది. దీని కుదాహరణము హిమవత్పర్వతసీమలందు కాళీనదీజన్మస్థానము కడ నున్న వ్యాసగుహాచెంగటి వ్యాససరోవర మెప్పుడు పైభాగ మంచుగను, దానిం గజములతోఁ బగులఁదీసిన లోనున్న జలములు ద్రవరూపముగను నుండెడిని. ఇది యాత్రాస్థలమై కైలాసశిఖరముకడ దర్చిన్ గ్రామమున కరుగు మార్గమం దున్నది.

నీరుడివిత్తులు—(బాదము చూ.)

నీరు తడుపుట- పాదరస మంటకుండుట—నీరును, పాదరసమును ప్రవహింపఁగల పలుచని ద్రవపదార్థములే. జిడ్డునుండి చేతులను శుభ్రముగా కడిగికొని నీట ముంచిన నానీ రించుక చేతంబట్టుకొని తడిగాచేయుంగాని పాదరస ముంచిన నట్లు గాక చేయి పొడిగానే యుండెడిని. ఈసందర్భమున శరీరచర్మమునకు జిడ్డుతో కొద్దిగ సంబంధ ముండియేయుండుననియు, ఆజిడ్డు శరీరములోనుండియే లూబ్రికేషన్ (Lubrication) మూలమునఁ గల్గుచుండుననియు మనసునం దుంచుకొన వలసియుండును. చేతిచర్మమునందు జిడ్డే యుండినతఱి నీరు గూడ చేతుల కంటకపోవచ్చుం గాని లేనట్లు వలె తడపఁజాలకుండును. పాదరస మట్లు గాక జిడ్డులేనిచో చేతి కంటదు. నీరు తడుపును. ఇట నీరుతడుపుట యన శరీరచర్మముచే నాకర్షింపఁబడి దానిం జేరుకొనుట యనియు, పాదరసము ట్లాకర్షింపంబడక యంటుకొనకపోవుట యనియు నెఱుంగునది.

నీరు పల్లమెఱుఁగు నిజము దేవుఁ డెఱుఁగు—ఆంధ్రలోకోక్తి.

నీరుల్లి—(ఉల్లి చూడుఁడు.)

నీరుల్లిపాయలు తఱుగుతఱి కండ్ల నీరుగల్గుట-ఘాటు— మన కండ్లలోని, కొంకభాగమునుండి నీరు ప్రవహించుమార్గములు సన్ననిరంధ్రములును, వేఱొకవైపున ఆనీటిని శరీరములోని కింకఁజేసి లోనికింగొంపోవు సన్ననిరంధ్రములును గలవు. వాట్లపని సర్వదా జరుగుచునేయుండును. అనఁగా తఱచుగ కండ్లలోనికి కొన్నిమార్గములగుండా కొంచెముకొంచె

ముగ నీరు వచ్చుచుంటయు, తోడనే మనకంటి ఱెప్పలు మూసికొని తోడనే తెఱచుటతో నానీటిచే కండ్లయందు పడఁగల చిన్నచిన్న అపరిశుద్ధపదార్థాణువులు కడిగివేయఁ బడు టయు (ఇట్లు నేత్రము పరిశుభ్రముగ నుంచఁ బడుట యైనతోడనే), తిరుగ నానీరు వేఱుమార్గ ములగుండా శరీరములోని కేగుచుంటయు సర్వదా జరుగుచునే యుండును. ఇది తెఱచు కనుఱెప్పలు మూసి తెఱచుతఱి నడుచుపని.

ఇంక నీరుల్లిపాయ పొరలనడుమ ఆక్రిడ్ ఆయిల్ (Acrid Oil) అనుపదార్థ ముండును. ఉల్లిపాయలు తఱుగుచున్నతఱి ఈ ఆక్రిడ్ ఆయిల్ కొంతకొంత బయటఁబడుచుండుట తట స్థించుచుండును. దీనిని వొలెటైల్ (Volatile) పదార్థ మందురు. వొలెటైల్ అన గాలిసంబం ధము గల్గునట్లు బయటఁబడఁగనే తాను నెగిరి గాలిలోఁ గలిసిపోయి తనయందున్న (గంధక ధృతి)పదార్థమును నలుదెసలకుఁ జిమ్మి పర్వెడఁ జేయునది యనియర్థము. ఈగంధకధృతి నేత్ర ముల మండఁజేయుఘాటు గాన దానిని పరిశు భ్రపఱుప నెక్కువ నీరు నేత్రములలోనికి దానంతట నదియే వచ్చును. దానిని దిరుగ శరీర ములోనికిఁ గొంపోవ రంధ్రములు చాలకుండుం గాన నానీరు బెటకుం గాఱ మొదలిడును. కండ్లనీరు గాఱుచున్నదని యనుకొందుము.

నీరుల్లి వ్యవసాయము—నీరుల్లి యన లోన నీరుగల ఉల్లి యని భావము. దీనిని ఎఱ్ఱఉల్లి యనియు ననుట కలదు. ఇట్టివాడుక యున్నను ఇందు ఎఱ్ఱనిరంగుగల పాయలు, తెల్లనిరంగుగల పాయలు రెండు ముఖ్యభేద జాతులు కలవు. ఉల్లిదుంపను గడ్డ యనియు, పాయ యనియు నందురు. రెండుజాతులను నీరుల్లి యనియే వాడెదరు.

ఈపైరు తోఁటపైరులలోనిది. భరత దేశము, ఈజిప్టు దేశము, మొదలగు పలుదేశము లందుఁ గలదు. బావులక్రింద నీరు తోడి యీపైరు పెట్టుచుందురు. విస్తారము వేళిక గా నుండని నల్లభూములు మొదలగున వన్ని యు నీపైరున కనుకూలములు. శీతకాలమున నీపైరు చేయుచుండుట వాడుక. చిన్నచిన్న పాయలను విత్తనపుపాయ లనియెదరు.

దీనివిత్తనము రెండువిధములుగా నున్నవి. చిన్న సన్నపు ఉల్లిపాయలు పాతిన, మొక్కలు బయలుదేఱి నడుమనుండి కాడలు పైకిలేచును. నాటికడను పూవువలెఁ బుట్టును. వీనిని ఉల్లికో ళ్లనియెదరు. ఆపువ్వు ముదిరిన నందే నల్లని గింజలు విత్తులుగ నేర్పడును. వాటిని పాతి నారుచేసిన నారు పుట్టును. వాటిని నూక్ష్మిసచో పైని ఉల్లికోళ్లు రావుగాని క్రింద పాయ లేర్పడును.

ఉల్లిపాయలను ఆ అంగుళముల కొకటిచొ తున పాతుదురు. ఉల్లిమడికి నీరు తోడుచుంట యవసరము. మామూలు పశువులపెంట, బుగ్గి, వీధుల ఊడ్పుచెత్త, ఎరువులుగ నైచెదరు. నీరు ముఖ్యము. మూఁడు నెలలకు పండును.

నీలకంఠక్షేత్రము— నేపాలదేశములోని శివపురి (పియోపురి యనుచున్నారు.) పర్వత పాదమునఁగల నీలకంఠశివక్షేత్రము. శివపురికి తొల్లింటిపేరు శతరుద్రపర్వతము. ఇది కట్మండు నగరమున కుత్తరదిశగా నైదుమైళ్లదూరము. దీనింగూర్చి బృహచ్ఛివపురాణము, ఉత్తరఖం డము 3-9 యందు ప్రశంసకలదు.

పేరొక నీలకంఠక్షేత్రము కౌశికీనదీ జన్మస్థా నమునఁ గలదనియు, ఇట నీలకంఠేశ్వరశివలిం గము కలదనియుం జెప్పఁబడినది. తావు సరిగాఁ దెలియదు.

ఇఁకను మైసూరుకడ నున్న నంజన్‌గుడి దేవ స్థానము నీలకంఠక్షేత్ర మనియు, నంజుండశబ్దము

నీలకంఠశబ్దమునకు కన్నడభాషానువాదపరమే యనియు నందురు.

నీలకూట (పర్వతము)-అసామునందు (తొల్లింటి కామరూపదేశము) కామాఖ్య (కామరూపి) దేవస్థానమున్న పర్వతము పేరు. (కామరూపదేశము చూ.)

నీలగంగ (నది)--గంగలో సంగమమగు నొక యుపనది. దీనిని నీలగంగ యనియు, నీలధార యనియు ననుచున్నారు. నిజముగ నిది యొక జలపాతము. హరిద్వారపురముకడ నున్నది.

నీలగిరిజిల్లా-అఱవదేశములోనిది. చెన్నపురిరాజధానిం జేరియున్నది. నీలగిరి పర్వతము పేరు. ఉదకమండలపట్టణము ప్రధానస్థానము. ఇది సమశీతోష్ణప్రదేశము. చెన్నపురి ప్రభుత్వమువారికి వేసవినివాసము. కూనూరు, వెల్లింగ్టను, కోటగిరి, యితర సమశీతోష్ణస్థానములు. కాఫీ, తేయాకు, చింకోనా, యూకలిప్టసు తోటలు విస్తారముగాఁ గలవు. దీని పరిపాలనయందు వేనాండు పరగణా చేరియున్నది. ఇందు బంగారుగనులు కలవు. మానంటాలి ప్రధానస్థానము. నీలగిరి పళనికొండలశాఖయే. వీటియందే తూర్పుకనుమలు, పడమటికనుమలు కలియును. పళనికొండలయందే పళని గ్రామముకడ సుప్రసిద్ధ సుబ్రహ్మణ్యక్షేత్రము కలదు.

నీలజ్యేష్ఠాష్టమి--భాద్రపదశుద్ధాష్టమిని జ్యేష్ఠానక్షత్రముకూడిన నీలజ్యేష్ఠాష్టమి యనెదరు. ఆదినమున నీలజ్యేష్ఠావ్రతమాచరింతురు.

నీలతాళము (నల్లతాడి, హింతాలము)--ఇది తాటిచెట్లలో నొకజాతి. చీకటిమ్రానినియు నందురు.

నీలధారా (నది)-హరిద్వారముకడ నున్న జలపాతపునది. (నీలానది చూ.)

నీలము-లా. Sapphirus. ఆంగ్ల. Sapphire. ఫ్రెంచి. Saphir జర్మన్. Sappheiros. హీబ్రూ. Sappir. సం. నీలః.

ఎక్కువభాగము స్వచ్ఛత గల్గినరత్నము. ఇది నవరత్నములలో నొకటిగఁ జెప్పఁబడినది. నీలి ఊదారంగు గల్గిన ఱాయి. ఇటీవలి పరిశోధనలు నీల మొక ప్రత్యేకజాతి గాదనియు, కెంపువలెనే యిదియు కురువింద (Corundum) జాతికిం జెందినదే యనియు వెల్లడించినవి. కెంపునకు నీలమునకు రంగునందుఁ దప్ప వస్తుతః భేదము లే దందురు. కెంపునకన్న నీల మించుక గట్టిగనుండు ఱాయి. ఇంకను కురువింద మెఱ్ఱనిది కెంపుగను, నీలి ఊదారంగుది నీలముగను అగునట్లు నీలమునందింకను భేదజాతుల రంగులు గల వందురు. నీలమునకు వేడిసంభవించిన రంగు గోల్పోయి స్వచ్ఛత మిగులును. తెల్లకురువిందమును నీటినీలము (Water sapphire) అందురు. పసుపుపచ్చనీలమును (కురువిందము) గలదు. దీనిని కనకపుష్యరాగ మనియు వాడుట కలదు. సగటున రంగులేని నీలమును తెల్ల నీల మందురు. (Leucosapphire.)

నీలము స్వచ్ఛత గల్గియుండి విస్తారము గాఢమగు రంగు గాక మనోహరమగు నొకపాటి నీలపురంగు గల్గియుండిన శ్రేష్ఠమని చెప్పఁబడినది. వర్షపుమబ్బుయొక్క నీలిధాతువు నీలమునందుఁ దోఁచుచుండిన నది ఇంద్రనీలమనంబడు నుత్తమజాతి యనియు, శ్రేష్ఠమగు జాతినీలము తనపరిమాణమునకుం దగినట్లు పచ్చగరిక లేతపరకను బట్టుకొని యాకర్షించుననియుఁ జెప్పఁ బడినది. దానిని తృణగ్రాహినీల మందురు. నీలమునం దొకప్పుడు పసుపుపచ్చ, తెలుపుధాతువు మచ్చ లుండుటయుం గలదు. నీలములోన మేఘముంబోలిన పొర

యుండును. ఇది దోషముగ నెన్నఁబడుచున్నది. ముదురురంగుగల నీలములకన్న లేఁతరంగు దట్టముగనున్న నీలము లెక్కువవెల కమ్ముడు వోవును. ఇట్లనుటవలన రంగుతక్కువ నీలములకు వెల బాగుగ నుండునని తలంపఁజనదు.

ఎక్కువ విలువగల్గిన నీలములు సయాం దేశమున లభించు చున్నవి. మఱియు సింహళ ద్వీపముననను, బర్మాదేశముననను నీలములు దొరకును. ఇవి తఱుచుగ కెంపులుదొరకు గనియందు దొరకుచున్నవి. మహానీల మణి యనంబడునది స్వచ్ఛమగు నాకాశవర్ణము గల్గియుండుననియు, దీనియం దాకర్షణశక్తి యధికముగ నుండుననియుఁ జెప్పఁబడినది గాని అట్టినీలము లభించుట దుస్తరము.

ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రోక్తముగ నీలమును భస్మము జేయుదురు. ఇది వేఁడిచేసి ఇంచుక పైత్యము జేయును. ఆకలిని రేఁపును. దగ్గులు నివారించును.

నీలాచలము—దీనికి నీలపర్వత మనియు వాడుక గలదు. (ఉత్తరదేశములోనిది)

జగన్నాథమున (పూరి) జగన్నాథదేవాలయ ముండిన చిన్నమిట్ట. ఇది పర్వతమని సాధారణముగాఁ దెలియమి నెత్తగు ప్రదేశమని తోఁచెడిని. కాని శిలాతల మగుట స్పష్టము. ౨౦ అడుగులయెత్తుండును. దీనింగూర్చి పద్మపురాణము.పాతాళ, ౯ అధ్యా. ప్రశంసకలదు.

మఱియు సమశీతోష్ణ ప్రదేశమగు నీలగిరి కొండలకును, అసామునందు (తొల్లింటి కామరూపదేశము) గౌహతీపురముకడ కామరూపిణీ దేవీదేవస్థానముండిన పర్వతముననును ఇదే పేరు కలదు. మఱియు హరిద్వారముకడ (శివాలిక్) కనుమలకును ఈపేరే కలదని తెలియుచున్నది. ఇందు జనించి గంగానదిలోఁ గలియు జలపాత ధారానదికి "నీలధార" యనిపేరు.

నీలాంజనము — దీనికి ఇతరభాషల యనువాదనామములుసరిగా తెలియరాకున్నది. ఇది Sulphate of Antimony జాతులలో నొకటి యని కొంద అనుచున్నారు. సంస్కృత భాషయందు పార్వతేయం, మేచకం, దుష్పదం, నీలం, అంజనం అను పేర్లు. ఇది సుర్మాకాయి వంటి కాయి. ఇది సుప్రసిద్ధమగు నంజనము. సుర్మాకాయిజాతిదే.

దీనిని శాస్త్రోక్తముగ భస్మ మొనర్చి లోని కిచ్చిన గుల్మరోగములు, నాసికారోగములు, మందాగ్నిరోగము, మూలవ్యాధి, విషదోషములు, శ్వాసకాసలు, రక్తకాస, క్షయరోగముల నివారించుననియు, అంజన మిడిన నేత్రరోగములు నివారించు ననియుఁ జెప్పఁబడినది. (సుర్మాకాతికి సౌవీరాంజన మందురు.)

నీలాత్రేయగోత్రము—(ఆత్రేయగణము చూడుఁడు.)

నీలానది (ఆఫ్రికా నైలునది)--(నైలు నది చూ.)

నీలాయనగోత్రము — (ఆత్రేయగణము చూ.)

నీలికారోగము ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున నేత్రరోగములలో నిది యొకజాతికి పేరు. కుద్రరోగము.

నీలిమందుచెట్టు (నీలిమందు)— లా. Indegofera Tinctoria (Dicum). ఆంగ్ల. Indigo. స్పానియా. Indico. ఫ్రెంచి. Indigo. జర్మన్. Indikon. సం. నీలికా, నీలీ, గ్రామణీ, గ్రామిణీ, గ్రామిణా, గ్రామ్యా, రంజనకేశీ.

నీలిమందుచెట్లు చిన్ననీలి, పెద్దనీలి యని రెండు భేదములుగ నుండును గాని అన్ని లక్షణములందు రెండు నొకటిగనే యుంట భేదము

పాటింపఁబడుట లేదు. నీలి చవిటినిస్సారపుపొల ములకు మంచిబలము నొసంగు నెరువు, గాన నట్టిపొలములందు నీలి మొలపించి ఎదిగినపైని కలియదున్ని వైచెదరు. సుప్రసిద్ధ మగు ఎరువగు వెంపలిచెట్టును అడవినీలి యనియెదరు. (Wild Indigo).

ఇది భరతదేశము మొదలగు ఉష్ణదేశము లందు పైరగును. ఈచెట్లనుండి నీలిమందు తీయ నగును. ఇట్లె కొన్ని యితరజాతి చెట్లనుండి కూడ నీలిమందు వచ్చునందురు. నీటియం దీచెట్లను కొన్నిగంట లూరవైచిన నీలిమందు నీటిలోనికి జారి వచ్చును. దాని కాంగ్లమున Indican అనిపేరు. దానిని కాచి నీలిమందు చేయుదురు. గాలి తాఁకనీయక ఆనీటినుండి నీలిమందును వేఱుచేయఁ గలుగుదు మేని, అది తెల్లనిగుండ యగును. దానికాంగ్లమునIndigo whiteఅని పేరు. దానియం దేరంగు నుండదు. గాలితాఁకు టతో ఆక్సిజెన్‌వాయువును పీల్చుకొని నీలిరంగు గల నీలిమం దగును.

ఇక్కాలమున నిదేరంగు ,కోల్తారు'నుండి చౌకగ తీయఁబడుట కనిపెట్టఁ బడినది. గాన నీలిమందు చెట్లనుండి చేయఁబడుట చాల భాగము తగ్గిపోయినది. ఆంధ్రదేశమున పెక్కు చోట్ల తొల్లింటికాలపు నీలిఫ్యాక్టరీలు పాడుపడి యుంటఁ గానవగుచుండును.

నీలిచెట్టువేఱు కషాయము జంతువిషము లను, పాషాణవిషములను హరించు ననియు, నీలిచెట్టుఆకు కషాయము సమస్తవిషములు, మూత్రకృఛ్రము, ప్రక్కశూలలు, నోటిపూత, నోటిరసపుపట్లు, పుప్పిపంటిబాధ, గజ్జి, చిడుము మొదలగు చర్మరోగములు, నరములవ్యాధులు, మూర్ఛ, ఒగర్పుదగ్గు, మూత్రనిరోధము నివా రించు నననియు, పైకిరాచిన మూత్రనిరోధము, శైత్యదాహ మడఁగు ననియు, వేఱునందు విరేచనముచేయు గుణము గల దనియుఁ జెప్పఁ బడినది. నీలిచెట్టు సమూలకషాయము ఎక్కువ బలముగ పనిచేయునందురు. (నీలిమందు చూ.)

నీలివార్త— ఆంధ్రభాషాసాంప్రదాయార్థ పదము. కేవలానృత మయ్యు ప్రజలు నమ్మునట్లు దేశమందు వ్యాపించినవార్తకు "నీలివార్త" యని వాడుదురు.

నీలుఁడు— అత్రి, చంద్ర, యదుసంతతి క్షత్రియుఁడు. తండ్రి అజమీఢుఁడు. సోదరులు బృహదిషుఁడు, బుతుఁడు. పుత్రుఁడు భర్మ్యాశ్వుఁడు.

మఱియు రాజసూయయాగమునకై పాండవులు దిద్విజయ మొనర్చుతఱి సహదేవునితోఁ గలహించిన మాహిష్మతీ పురాధీశుని పేరు నీలుఁడు.

ఇంకను సుగ్రీవుని సేనాధిపతులలో నొక నీలుఁ డనువానరుఁడు కలఁడు. ఈతఁడు అగ్ని వలన పుట్టినవాఁడు.

నీలోదరవృశ్చికము — ఇది మహావిష వృశ్చికజాతి. (తేలు). అపాయకరము.

నీవారానది — దీని నిప్పుడు నిబారా యనియు నందురు. నీరానది యని కొందఱు వాడెదరు. భీమానదిలో సంగమించు చిన్ననది. పడమటికనుమలలో నుద్భవించునది.దీనింగూర్చి పద్మపురాణము- స్వర్గ - ఆది. 3 అధ్యాయమున ప్రశంస కలదు.

నీళ్లు కొడితే రెం డగునా?— ఆంధ్ర లోకోక్తి.

నీళ్లు గాఁచుకొను పాత్రయందు మార్పులు (బలపము) నుంచుట — నీటియందు పెక్కు ఉప్పులు, పులుపులు(Salts & Acids) ఉండునని కనిపెట్టం బడియుంట యంద ఱెఱింగినదియే. నీరు వేఁడిమెనతఱి నవి

యన్నియు నడుగునకుం జేరుకొనుచుండును. పై నీరు వాడుకొన, అడుగున నుండిపోయిననీటియం దివి యుండిపోవుటతో అడుగంటి, రానురాను పొరవలె నేర్పడుచుంట సంభవించెడిని. కాఁగు నీటియం దొక బలపము నుంచుచుండిన, వాటి నాకర్షించుశక్తి గలది గాన, వాటి నొక తావు నకుం జేర్చి పైకి రానీయదు. దానిని శుభ్రముగఁ గడిగికొనుచుండిన వాడుకొనునీటికి వాటి బాధ యుండదు. ఐరోపా దేశములం దిట్లు Kettle పాత్రయందు నీటిం గాచుతటి నం దొక బలపము నుంచుట ఆచారమై వాడుక నంది యున్నది.

నుయ్యి తియ్యఁబోతే దయ్యము బయటపడ్డట్టు—ఆంధ్రలోకోక్తి.

నులిగడుపు—(ఆమాతిసారము చూ. అమీబా చూ.)

నులిదడ చెట్టు (మెలికాయ చెట్టు) తీఁగ— లా. Helicteres Isora. ఆంగ్ల. Indian Screw Tree. సం. ఆవర్తకీ, రంగలతా, రంగవల్లరీ. అఱవము-వాలంబిరిమరమ్.

దీనికాయలునులుచుకొనియుండును. చిన్నవి. కాయలచూర్ణ మాముదమునఁ గలిపి చెవిపైని పూసిన చెవిలోని కురుపులు మొదలగునవి మానును. దీనివేఱు, ఆకుల రసకషాయములు గుల్మము, ఉదరరోగము, విషదోషము లడంచి వీర్యస్తంభనము చేయుననియు, చీము మొదలగు దుష్టపదార్థములను వెడలఁజేయు ననియు, దీని యాకులకషాయము పిచికారీ చేసిన విరేచన మగుననియుం జెప్పఁబడినది.

నులిపురుగులు (Thred worms)—ఇది సూక్ష్మజీవుల (worms) నుండి సంభవించు నంటువ్యాధి జీర్ణకోశములోని పెద్దప్రేగుల నాశ్రయించుకొనియుండి, గ్రుడ్లం బెట్టుచు వృద్ధియగును. పురుగులు, గ్రుడ్లుఁ గూడ మలముతో బయటకు వెడలి, సంపర్కదోషమువలన తిరిగి మానవశరీరములోనికిం జేరుకొనుచు నంటు రోగముగఁ బరిణమించు నని చెప్పఁబడినది. ఈ రోగమువలన కడుపునొప్పి, ఆసనమున జిల కల్గుచుండెడిని. (అంటువ్యాధులు, సూక్ష్మ జీవులు చూడుఁడు.)

నువ్వు (ల) చెట్టు—లా. Sesamum Indicum. ఆంగ్ల. Gingily plant. సం. తిల వృక్షః. నువ్వు ప్రసిద్ధమగు పంట. నువ్వుచేను వ్యవసాయ మంద తెలిసింగినదే. నువ్వు తెల్ల నువ్వు, నల్లనువ్వు, ఎఱ్ఱనువ్వు, కాఱునువ్వు అని నాల్గుభేదములు కలది. ఇం దెఱ్ఱనువ్వులు శ్రేష్ఠ జాతిగను, కాఱునువ్వు లధమజాతిగను నెంచఁ బడుచున్నవి. అన్నిజాతుల నువ్వుగింజలనుండియు నూనె తీయుదురు. నువ్వులపప్పు ప్రసిద్ధభోజనోపయోగ పదార్థము. నూనెయు నట్టిదియే.

నువ్వుపూవును స్త్రీలముక్కుతోఁ బోల్చి తొల్లింటికవులు వర్ణించి యున్నారు. నువ్వుపూవులరసము లోనికిచ్చిన వాతదోషము హరించి వీర్యవృద్ధి గల్గించి క్రిమి శ్లేష్మరోగములఁ బుట్టించు ననియు, కండ్లలో వేసిన నేత్రరోగముల నివారించు ననియుఁ జెప్పఁబడినది. ఆకులందుఁగల జిగురు అనఁగా పచ్చిఆకులు చన్నీళ్ళలోను, ఎండుఆకులు వేఁడినీళ్ళలోను నానించినకల్గుజిగురు మృదుత్వపఱుప వలసినతావులకు (మోరులు కల్గినతావుల) పైన రాచిన ఆ ప్రదేశము మెత్తఁబడును.

నువ్వులచెట్టు నువ్వులు సహా కాల్చి చేసిన బూడిద (క్షారము) వేఁడి చేయును. అజీర్తి, శూలలు, కడుపునొప్పులు మొదలగు పెక్కుబాధలు లోనికిచ్చిన నివారించును. ఇంకను అనేక దోషములు విఱుచుటకు లోనికిత్తురు. సమూలము నువ్వులు సహా నూటి తేనెతో నుడికించి పైన

కట్టుటవలన పగులని గడ్డలు, కురుపులు కరఁగి అణఁగిపోవుటయో లేక మెత్తపడి పగులుటయో జరుగును.

నువ్వులు, నువ్వులపప్పు, నూనె మొదలగు వాట్లయందు పైత్యము, శరీరబలము, వీర్యవృద్ధి గల్గించి, యొంటికినీరు నాచ్చివైచి, మూత్రము వెడలుటను తగ్గించి, వ్రణములను మాన్పి, స్త్రీల ఋతురక్తమును చక్కఁగ వెడలించి, ప్రసవస్త్రీలఋతురక్తమును చక్కఁగ వెడలించి శరీరమును బిగదీసియు, ఆరోగ్యము గల్గించు గుణము కలదనియు, ఇంచుక మేహము నుద్రేకింపఁ జేయుననియు, ద్వంద్వతత్వములుగల వారి మూలవ్యాధి రోగులకు అనుకూలమనియు, ఉప్పు, కలిసిళ్లు, తేనె, నువ్వులపప్పు వేయించుట నువ్వులకు విఱుగుడు లనియుం జెప్పఁబడినది.

నువ్వుల వ్యవసాయము — ఇంచుమించు నువ్వులజాతియందుఁగాని వ్యవసాయమునందుఁగాని ఎక్కువ భేదములు గానరాకున్నను నువ్వులందు తెల్లనువ్వులు, నల్లనువ్వులు, ఎఱ్ఱనువ్వులు నను భేదములు గన్పట్టెడిని. ఇందు తెల్లనువ్వులు శ్రేష్ఠజాతి. ఎఱ్ఱనువ్వులను తురియాలనువ్వులని కొన్ని సీమలందు వాడుటకలదు. నువ్వులు పునాసపంటనువ్వు లనియు, పెరుపంట నువ్వు లనియు రెండుపంటలవి కలవు. అందు పునాసజాతికన్న పైరుజాతి శ్రేష్ఠ మందురు. ఎఱ్ఱజాతి కొంత అరుదుగా నున్నది. అది వైద్యగుణమునం దధికమని కొందఱు పరిశీలకు లందురు.

నువ్వులు చమురునకె పండించు పంట. భోజనపదార్థముగా నుపయోగించుచున్న పంట తెలకపిండి పశువుల కాహార మగుటయే గాక కొన్ని సీమలందు మనుష్యాహారముగఁ గూడ వాడఁబడు చున్నది. మొక్కల కిది మంచి యెరువుగ నున్నది. నువ్వులపెంటయు మొక్కల కెరువని చెప్పఁబడినది.

పునాసపంటనువ్వులు వర్షాధారమునఁ బెంచఁబడునవి. వీటికి తేలిక యగు గరపభూములర్హములు. పైరుపంటనువ్వులు భూమియందుఁ గల పదును నుపయోగించుకొనుచు మంచు చలవకు పండుపంట. వీటికి పదును విస్తారము నిల్పుకొను నల్లరేగటి నేలలు, మంచు విస్తారము పడు ప్రదేశములు శ్రేష్ఠములు. పూనానగరమునఁగల ప్రభుత్వపు వ్యవసాయశాస్త్ర పరిశోధకస్థానమున జరిగిన పరిశీలనలవలన నీక్రింది సంగతులు గ్రహింపఁబడినవి.

ఉండినట్లు తేలినపదార్థ నామములు	తెల్ల నువ్వులందు	నల్లనువ్వులందు	ఎఱ్ఱనువ్వులందు
తేమ Moist	4.87	5.42	5.37
నూనె Oil	48.13	46.50	46.20
జిగురు పదార్థము	14.05	9.06	15.87
Vegetable matter	4.49	6.52	4.18
Ash	5.96	6.69	7.35
ఎముకలనువృద్ధిపఱచుబలపదార్థము	22.50	25.81	21.03
Sand matter	.37	.66	1 35
ఉప్పు వాయుపదార్థము	3.60	4.13	3.37

మూఁడురకముల నువ్వులును కొంచె మెచ్చు తక్కువగ నాల్గు నెలలకాలవుపంట లే యైనను తెల్ల జాతినువ్వులు వేగిరముగ పండి కోతకు వచ్చెడిని. అది అన్ని విధములను శ్రేష్ఠజాతి యని తేలుచున్నది. పైపథకమునఁ జెప్పఁబడిన పదార్థములందు నువ్వుల నాడి నూనెను వేఱు చేయఁగా మిగిలిన తెలకపిండియందు మిగిలిన పదార్థము లుండునని చెప్పఁబడినది.

నువ్వులు ఎకరమునకు పాతికపౌను విత్తులు చల్లుదురు. నాలుగు నెలలలో ఎనుబది మొదలు నూటయిఱువదివఱకు పౌనులపంట పరిస్థితుల మేరకులభించునని పరిశీలనలనుండి తేలుచున్నది. చేను పండినపై నధికకాలము పొలమునునుంచిన కాయలు పగిలి గింజలు రాలిపోయెడిని. నువ్వుల కట్టెను గాల్చినబూడిద వైద్యోపయోగమైనది.

నూటొక్క తాళములు

-- (తాళములు చూడుఁడు.)

నూతనకవి సూరనామాత్యకవి —

ఆంధ్రకవులలో నాధునికుఁడుగఁ బరిగణింపఁబడినవాఁడు. నియోగిబ్రాహ్మణుఁడు. ఆపస్తంబసూత్రుఁడు. కాశ్యపసగోత్రుఁడు. తండ్రిపేరు తిప్పయ్య. తాతపేరు మల్లయ్య. తిక్కనసోమయాజిబంధువర్గములోనివాఁడు.

రచించినది సకలజనాభిరామ మనునామాంతరముగల ధనాభిరామ మను పద్యకావ్యము. దీనిని దాక్షారామ భీమేశ్వరస్వామికిఁ గృతి యొనర్చెను.

నూతనవస్త్ర ధారణము—

కం. గంటువడు ... ... ఆదివారము
కంటఁదడియును ... ...సోమవారము
అంటిన పుణ్యంబువాయు...మంగళవారము
అతిశుభ మిచ్చున్ ... ...బుధవారము
ఇంటికిఁ జుట్టముఁ దెచ్చును...గురువారము
వెంటనె వస్త్రంబు వచ్చు ...శుక్రవారము
వేగమె మాయున్. ... శనివారము

నూతనవస్త్రధారణమున నీవారములం దుదహరించినప్రకారము ఫలితములు కలుగఁ గలవని చెప్పఁబడెను.

నూనె తెలకపిండి

-- కొన్ని జాతుల చెట్ల గింజలు లేక కాయలలోని పలుకులం బిండి నూనె, గానుగయం దాడిగాని, వాట్లయందున్న చమురు పైకి తీయుట యాంధ్రదేశమున ప్రత్యేకముగు నొకకులమువారి వృత్తిగ సనాతనముగ నేర్పడి యున్నది. ఈ దేశమున తీయఁబడు చమురులలో ముఖ్యమైనదియు, పెక్కుండకు భోజనోపయోగ మగునదియు, ఊరూర నాకుల జులచే వృత్తిగ జరపఁబడి యుమ్మఁబడు చుండు నది నువ్వులచమురు. ఈ చమురులకు నూనెలనియుం బేరు కలదు. తిలలనుండి తైలముఁ దీయుకులమువారికి తిలకులస్థు లని పేరు. ఆ పేరు నానాటికి మాఱి తెలుకులవా రనియయ్యెను.

ఇంతియే గాదు. నువ్వులకు తిలలని సంస్కృత నామ మున్నటులనే నువ్వులనూనెకు తైలమనియు, నువ్వులనుండి తైలము పిండివేయఁగ మిగిలిన ద్రవ్యమునకు తిలపిష్ట మనియుం బేరు. అది మాఱి నేఁటికాలమునకు తెలగపిండి యై నిలిచెను. ఇటుల నీనామము లన్నియు నువ్వుల సంబంధమున నేర్పడినవే యైనను ఇతరజాతి గింజలనుండి పిండఁబడిన చమురునకుం గూడ నూనె యనియు, చమురు పిండివేయఁగ మిగిలి నిలిచిన ద్రవ్యమగు పిష్టములకు తెలకపిండి యనియు వాడుకనామములు వ్యాపించి నిలిచెను.

ఈవిధమున వేరుశనగనూనెయు, వేరుశనగ తెలకపిండియు, కొబ్బరినూనె, కొబ్బరి తెలకపిండియు, ఆవనూనెయు, ఆవతెలకపిండియు మొదలగు నామము లేర్పడియెను. ఇక్కాలమున పెక్కుజాతుల నూనెలు, తెలకపిండ్లు

చేయఁబడుచున్నవి. అందునువ్వులనూనె భోజన పదార్థమై ప్రాముఖ్యము నందియున్నది. పిదప ఆవనూనె, వేరుశనగనూనె, కొబ్బరినూనెలు భోజనపదార్థములుగ నుపయోగపడుచు,నితరోపయోగములంగూడఁ గల్గియున్నవి. ఇంకను బాదఁనూనె, వేఁపనూనె, కాఁగునూనె, అవిసినూనె, ప్రత్తినూనె, ఇప్పనూనె మందులలోఁ గలియునవిగను, దీపములం దుపయోగింపఁబడునవిగను,యంత్రములు వేఁడియెక్కి అఁగిపోకుండ వాట్ల ఇఱుకుసందులందు జాఱగుటకు కందెన వేయఁ బడునవిగను ఉపయోగించు చున్నవి. ఆలివునూనె యీ దేశపుదికాక విదేశములనుండి దిగుమతి చేయఁబడుచున్నను, అట్టిదియే వీట్ల తెలకపిండులు కొన్ని పశువుల కాహారముగను, కొన్ని చెట్లకు, చేలకు నెరువులుగను వేయుట కుపయోగించు చున్నవి. కొన్నినూనెలు తలకు రాచుకొనునూనెలుగఁ జేయఁబడు చున్నవి. కొన్ని సబ్బులు చేయుటయం దుపయోగించు చున్నవి. మంచిగంధపుకఱ్ఱనుండి తీయఁబడు నూనె పరిమళద్రవ్యముగను మందులందు చేర్చుటకును, సబ్బునందుఁ గల్పుటకును, వాడఁబడు చున్నది. ఇతరమగు కఱ్ఱలనూనెలు వార్ణీసులు చేయుటకును ఔషధములుగను వాడుచున్నారు. జీడిపప్పుపిక్కలనూనె ఔషధముల కుపయోగించుచున్నది. పొన్నకాయలనూనె, బలరక్కసిగింజలనూనె మొదలగునూనె లెన్నియో వేర్వేఱుపనుల కుపయోగించెడిని. సువ్వానూనె యనంబడునది వాసనకై యుపయోగింపఁ బడెడిని.

నువ్వులనూనె- ఇదియు, దీని తెలగపిండియు భోజనపదార్థములు. నూనె తలంటుకొనుటకు, వంటకములు చేయుటకు వాడుదురు. దీనియుపయోగము లెన్నియో గలవు. ఇంచుక పైత్యము చేయును. పుట్టాండ్రకు శరీరము గట్టిపడఁ జేసియార్చును. నువ్వుల తెలకపిండి పశువుల కాహారముగను, చెట్లకు, చేలకు నెరువుగను ఉపయోగించును. హిందువులు గ్రామదేవతల నారాధించునదనున తెలకపిండికూర నైవేద్య మిడుదురు. ఇది శరీరమునకు వేఁడి గల్గించును.

వేరుశనగనూనె-నువ్వులనూనెవలెనే భోజన పదార్థముగ వాడఁబడునది. ఇది యించుక పైత్యోద్రేకము గల్గించును. దీని తెలకపిండిని ఎరువులుగ నుపయోగింతురు. ఇది నువ్వుల నూనెకన్న రుచ్య మందురు.

కొబ్బరినూనె- ఎక్కువ ఉపయోగములు గల్గినది. మళయాళ దేశమునను, పశ్చిమ సముద్ర ప్రాంతదేశములను కొబ్బరిచెట్లతోఁటలు మెండుగగల్గియుంట నాప్రాంతములవారు కొబ్బరినూనెను నేయిగను, నూనెగను గూడ వాడుదురు. కొబ్బరి తెలకపిండి భోజనపదార్థముగను, ఎరువుగను గూడ నుపయోగించును. ఎండుకొబ్బరి భోజనపదార్థము. కొబ్బరినూనె ఔషధముల కుపయోగించును. యంత్రములకును, తలకు రాచికొనుటకును ఇంక నెన్నియో యుపయోగములు కలవు.

కొబ్బరినూనె పుండ్లు, గాయములు మొదలగువానిని మానఁజేయును. వలిసెనూనెకును నిట్టియుపయోగములు కలవందురు. అది అరుదు.

నూనెలు జలములు— జిడ్డుగల ద్రవ పదార్థము లన్నియు ఆంగ్లమున Oils అనంబడుచున్నవి. ఉదకములందు జిడ్డుండదు. అవి ఆంగ్లమున Waters అనంబడుచున్నవి. ఇవి యన్నియు నొకే పదార్థముగ నాంగ్లమున Liquids అనంబడుచున్నను, వీటియందలి పరమాణుపదార్థములు వేర్వేఱుజాతులవిగా నుంట నొకటితో నొకటి కలియకున్నవి. అట్టిపరమాణు పదార్థముల నాంగ్లమున Molecules అనఁబడు చున్నవి. ఆయిల్సునందలి మొలెక్యూల్సు ఒక

జాతివి. వాటన్నిటియందలి మొలెక్యూల్సు వేఱొక జాతివి. రెంటికి నొకటితో నొకటి కలిసిపోవు స్నేహబాంధవ్యము లేకుంట కలియకుండెడిని.

నూమిస్మెటిక్సు (Numismatics)—నాణెములు (Coins)పతకపుబిళ్ళలు (Medals) వీట్లంగూర్చి తెలుపుశాస్త్రము:

భరతదేశమున శ్రీరాముని పరిపాలనమున శ్రీరామమాడలనంబడిన నాణెములు ముద్రింపఁబడుట అందఱెఱింగినదియే. లైడియా(Lydia) పురమున ఆదిని ముద్రింపఁబడినసంగతిని పాశ్చాత్యులు తెల్పుచున్నారు. పిదప గ్రీకుదేశము లందు నాణెములు ముద్రింపఁ బడినవి. సిసిలీ ద్వీపమున చిరకాలమునుండి ముద్రణముజరుగుచుండెను.క్రీ.ము.ఇరువదవశతాబ్దకాలమందును. రోమనులు నాణెములను ముద్రించుట క్రీ. ము. ౩౫౦నుండి అనితెలియుచున్నది.మహమ్మదీయ ప్రభుత్వమున నాణెములు ముద్రింపఁబడుట క్రీ. వె. ఏడవశతాబ్దమునుండియు నని తేలినది. నగటున ఐరోపాప్రభుత్వములు నాణెములు ముద్రించుట, ఫ్లోరిన్సునగరమున ఫ్లోరినునాణెమును ముద్రించుటతో ప్రారంభమైన దని సర్వసాధారణముగఁ జెప్పుచున్నారు. ఇది క్రీ. వె. ౧౨౫౨-క్రీ. వె. ౧౨౮౦లో వెనిస్ నగరమున డ్యూకాట్ అనంబడిన నాణెము ముద్రింపఁబడిన దఁట. క్రీ. వె. ౧౩౪౪ లో నోబుల్ అనంబడిన నాణె మాంగ్ల ప్రభుత్వము ముద్రించిన దఁట. ఇది బంగారు నాణెము. క్రీ. వె. పదునాల్గవ శతాబ్దమునుండి నాణెముల ముద్రణము ఐరోపాదేశములందు సర్వసాధారణమయ్యెనని చెప్పవచ్చును.

మెడల్సు పదునాఱవశతాబ్దమునుండి బహుమతులచిహ్నముగా ప్రబలి వ్యాపించిన వనుచున్నారు.

నూఱుకల్లలాడి ఒకయిల్లు నిలుపుమన్నారు—ఆంధ్రలోకోక్తి.

నూఱుకాకులలో ఒకకోవెలపిట్టవలె—ఆంధ్రలోకోక్తి.

నూఱయ్యేవఱకు నన్ను కాపాడితే నూఱైనతర్వాత నేనే పెరుగుతా నన్నదఁట—(అనఁగా నూఱుమూపాయ లని భావము.)

నూఱుమాటలు ఒక్కవ్రాతకు సరిరావు—ఆంధ్ర లోకోక్తి.

నూర్భాన్క్షత్రియులు—(చౌహానులు చూడుఁడు.)

నృగుఁడు — అత్రిసంతతి. చంద్రవంశక్షత్రియుఁడు. తండ్రి ఉశీనరుఁడు. సోదరులు శిబి, నవుఁడు, క్రిమి, సువ్రతుఁడు.

మఱియు వైవస్వతమనుపుత్రుఁడునుఇక్ష్వాకుమహారాజు తమ్ముఁడును నగు నృగుమహారాజొకఁడు కలఁడు. ఈతఁడు బహుధర్మాత్ముఁడు. పేర్వడసిన నరపాలుఁడు. వాపీకూప తటాకారామాదుల పెక్కింటిని దాన మొనర్చినవాఁడు. ఇతఁడే తాను దానమొనర్చియుండిన గోవును తిరుగ దానమొనర్చుట,నూసరవెల్లిగ జన్మించి, శ్రీకృష్ణసందర్శనమున పాపవిముక్తుఁ డయ్యెనని చెప్పఁ బడినది.

నృచక్షుఁడు — పాండవసంతతి క్షత్రియుఁడు. తండ్రి సునీతుఁడు. పితామహుఁడు సుసేనుఁడు. పుత్త్రుఁడు సుఖీవలుఁడు.

నృత్యగోత్రము—(వశిష్ఠగణము చూ.)

నృత్యము-నాట్యము—మనస్సునకుఁ గల్గినయుత్సాహము నాట్యము గల్గించెడిని. ఉత్సాహశక్తి విజృంభించి చైతన్యమునకన్న నధికమై దాని నాక్రమించుకతన నృత్యమునకు శరీరావయవము లాయత్తమై నృత్యము సిద్ధ

మగును. అట్టిచర్యను వశపఱచుకొని మనోభావములను వెలిబుచ్చుట కర్తవ్యమగునట్లు విభజించి యుపయోగించుకొనునట్టికలకు నాట్యమని యెదరు.

ఒక ఆంగ్లవిద్యావిశారదుఁడు "Dance is an expression of the Joys of life, an outpouring of the soul such as we have in the burst of music form the throat of a nightingale" అని నృత్యమును నిర్వచించెను. భరతదేశమున నాదినుండియు నృత్యనాట్యముల కళంగూర్చి శివతాండవ మనుగ్రంథమును, అభినయదర్పణ మనుగ్రంథమును గలవు. వీటి నిటీవల డా॥ కుమారస్వామి పండితు లాంగ్లభాషలోని కనువదించిరి.అందు మొదటిగ్రంథమునకు రోమెయిన్ రోలాండు పండితుఁడు పీఠికను వ్రాసి పరిచయ మొనర్చెను. రెండవది నందికేశ్వరుఁడు రచించినది. ఇతరగ్రంథము లింకను గలవు కాని యివి మాత్ర మాదిగ్రంథములు.

అజంతాగుహా (అచింత్యకందరము) లందలి చిత్రములీ నాట్యకలను వేర్వేఱు భేదాకారములతో వివరించునవిగఁ జెప్పంబడు చున్నవి. ఇక్కాలపు నాట్యకలాధురీణుం డగు ఉదయ శంకర్ విద్వాంసుఁ డీ యచింత్యకందరములోని చిత్రములు ప్రదర్శించు నాట్యభేదములను ప్రదర్శించుచున్నాఁడని యెల్లరు"When Uday springs up on his feet an Ajanta fresco comes to life" అని ప్రసిద్ధికెక్క వాడుచున్నారు. (అచింత్యకందరము చూ.)

ఉదయశంకరుఁడు రాజపుత్ర స్థానమున ఉదయపూరునం దుదయించినవాఁడు. ఈయన తండ్రిపేరు పండిత శ్యామశంకర్. ఈయన గొప్ప సంస్కృతవిద్వాంసుఁడు. సంగీతకలానిధి. ఝూలాప్రపటన్ రాజ్యపు ప్రధానమంత్రిగ నుండిన ప్రముఖుఁడు. తండ్రి సభయందు నడచిన గానముల కనుగుణముగ నెవ్వరు నేర్పకయే తనంతట తాను నైసర్గికముగ నృత్య మొనర్చుట కనిపెట్టి యాశ్చర్యనుందుచుండ, ఉదయశంకరుఁడు కొన్ని సంగీతపరికరములను వాయింప నేర్చె నఁట. భూపతి యాశ్చర్యపడి దీన కార్యములే దనితలంచి, లండనునగరము నందలి రోయల్ కాలేజీ అఫ్ ఆర్ట్సు నందు చిత్రలేఖనము నేర్చుకొనుటకై ౧౯-౨౦ లో పంపెను. అట నుదయశంకరుఁడు Self Portraiture కళయందు George Clauson గారి బహుమాన మందుటయే గాక ౧౯- పట్టపరీక్షయందుఁ గృతార్థుఁ డయ్యెను. పిదప పారిస్ నగరమున కరిగి విదేశనృత్యవిధానముల నన్నిటిని విమర్శించుచు తన భరతదేశపు విధానములతో సరిచూచుకొనుచు నాలుగు వత్సరములు కృషి చేసెను. వీరి నృత్యాభినయములు శుద్ధములుగను, బలవత్తరములుగను, అందములుగను పేరందినవి. ఈయన విద్యానిపుణత ఐరోపాదేశములందే గాక అమెరికాయందు, తూర్పు దేశములందు పేరెన్నిక నందినవి. ఇటీవల సంయుక్త రాష్ట్రములందు ఆల్మోడా పురసమీపమున నొక విద్యాసంస్థ నేర్పఱచి, తనశిష్యుల నటనుంచి విద్యాబోధ లొనర్ప నేర్పఱచి,పనిచేయుచున్నాఁడని తెలియుచున్నది. (అభినయ భరతశాస్త్రము చూ. హస్తాభినయము చూడుఁడు).

నృత్యాయన గోత్రము— భరద్వాజ ఉపగణము చూడుఁడు.

నృపంజయుఁడు— పాండవ సంతతి క్షత్రియుఁడు. తండ్రి మేధావి. పితామహుఁడు సునయుఁడు. పుత్రుఁడు ధూర్వుఁడు.

నృపాన్నధాన్యము—దీర్ఘశూకరకములు చూడుఁడు.

నృపామయ రోగము— ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున క్షయ(రాజయక్ష్మ)రోగమునకు పేరు.

నృసింహజయంతి--వైశాఖశుద్ధ చతుర్దశి. ఈదినమున సోమవారము సంభవించి సాయంకాలమునకు స్వాతీనక్షత్రి మమరునేని మహాపవిత్రపర్వముగ నెంచి ఘూర్జరదేశస్థులు కదలీవృక్షసహితముగ సుమామహేశ్వరపూజ యొనరురు. (పండుగలు చూ.)

నృసింహచతుర్దశి-వైశాఖ శుద్ధచతుర్దశికీపేరుకలదు. ఇది నృసింహావతారదిన మందురు. ఇది శనివారమున సంభవించుటయు, స్వాతీనక్షత్రము సంభవించుటయుఁగూడ గల్గినచో చాలపవిత్రదినముగ నెంచి నృసింహదేవుఁడగు విష్ణు నారాధించుదురు.

నృసింహద్వాదశి-- ఫాల్గుణశుద్ధ ద్వాదశి (పండుగలు చూడుఁడు).

నృసింహావతారహస్తము— (హస్తాభినయము చూ. భరతశాస్త్రము చూ.)

నెగోషియెబిల్ ఇన్స్ట్రుమెంట్సు-- వాణిజ్యసంబంధ పరిభాషాపదము. Negotiable Instruments and Negotiable Paper హుండీలు, నోట్లు, చెక్కులు, బిల్సు మొదలగువానంటు బొండ్సు. ఇవిరూపాయలతో సమముగనే చూడఁబడునవి. ఎవ్వరు వాట్లకు సొమ్మిచ్చి గైకొనెదరో వారికే చెందుచుండునవి. మఱియుఁ గొన్ని హుండీలపైఁగాని, చెక్కులపైఁ గాని Not negotiable అని వ్రాయఁబడుటయుం గూడ కలదు. అట్టివి Not negotiables అనంబడుచున్నవి.

నెగ్రోపాంటిద్వీపము— గ్రీసుదేశములోని ద్వీపము (గ్రీసుదేశము చూ.)

నెట్ (Net or Nett)-వాణిజ్యసంబంధ పరిభాషాపదము. Net, Nett నికర మని యర్థము. ఇతరములను తీసివేయఁగా ఉన్న అసలు. అసలువస్తువుయొక్క నికరవుతూనికకు (అనఁగా ఒకబస్తాయందుఁగల ధాన్యమును తూచునప్పుడు సంచి, కట్టినపురికొస్ల బరువును, మినహాయింపఁగా ఉన్న ధాన్యముయొక్క అసలుబరువునకు) Nett weight అనిపేరు.

నెట్బాల్ (Net Ball)— ఈ యాట ఫుట్బాల్, హాకీఆటలను మనసునం దుంచుకొని కల్పించి నది కొంద అనెదరు. ఆంగ్లసీమలం దాఁడుపిల్లలు మిక్కిలిగా నాడుచుందురు రఁట.

ఆటనాంలతావున నొకపదియఁడుగులు భూమి పైకుండునట్లు స్తంభము పాతి, దాని కొనపల సంచి గట్టి వేలాడవైచి, ఆటగాగా కన్నిదిశలను దిశ కే రాటకాండ్రు నిలిచియుండి బంతి నెగురవేయుచు, ఆచిక్కుపుసంచియందు పడఁద్రోయునట్లు ప్రయత్నించుచు నాడెదరు. చేతులతో బంతి విసరవచ్చును, నెత్తితో నెడిచ్చి త్రిప్పివేయవచ్చును. కాని బంతిని తన్నరాదఁట. బంతిని బట్టియుండుటతో అడుగుతీసి యడుగు పెట్టరాదఁట. బంతి నెగుర వేయుట విసరుట దక్క చేతినిగాని, శరీరమును గాని, సాగదీసిగాని, చాచిగాని ఇతరులకందీయ రాదఁట.

నెదర్లాండ్సుదేశప్రభుత్వము (Nether lands)— (హాలండురాజ్యము చూ.)

నెప్ట్యూన్ గోళము(Neptune) —ఇది Solar System నకుం జెందిన యొకగోళము. సూర్యునినుండి 2822000000 మైళ్ళ దూరమున నాగోళమును జుట్టి 60624 దినముల పదునేను గంటలలో తిరిగివచ్చుచుండునది యనియు, భూమితో పోల్చి చూచిన దానికన్న 66 రెట్లధికమైన శరీరము కల్గిన దనియు చెప్పఁబడినది.

ఇది Primary planet గా చెప్పఁబడిన ప్రధాన గోళములలో నొకటి.

క్రీ. శ. 1846లో దీనిని ఫ్రెంచిదేశపు గణితశాస్త్రజ్ఞుఁడగు M. Le Verrier గారును, కేంబ్రిడ్జివిశ్వవిద్యాలయపు పండితుఁడగు Mr. Adams గారును, జర్మనీదేశపు బెర్లినునగర వాసియగు Dr. Galle పండితుఁడును కనుఁగొనిరఁట. ఇది Superior planet అని చెప్పంబడినది. ఇది తనకుతానై గిరగిర తిరుగుటకు ౧౦గ సంవత్సరము లగును. సూర్యునిం జుట్టినచ్చుటకు 165 సంవత్సరము లగును. కాని వెనిసుగోళమునకన్న నించుక చిన్నది యని తలంపంబడుచున్నది. నెప్ట్యూనున కాశ్రితగోళమగు చంద్రుఁ డొక్కఁడు కలఁడు. శాటరన్ గోళమును జుట్టియుండిన రింగువంటి రిం గొకటి కలదు. (శాటరన్ గోళము చూ. సోలార్ శిస్టమ్ చూ. ఎస్ట్రోనామీ చూ.)

నెపోటీజమ్ (Nepotism) — అధికారులు తమబంధువులు మొదలగు తమవారి యందుఁ జూపు పక్షపాతతాభిమానములకు వాడునట్టిపదము. తొల్లింట ఇటలీ దేశమున పోపుల యధికారకాలమున వారిబంధువర్గము వారిపట్ల నడిపిన అనర్హాభిమానమునుండి ఏర్పడిన ఉక్తి.

నెపోలియానిజమ్ (Nepoleonism)— నెపోలియను ఫ్రెంచి సేనాధిపతి. యూరపు ఖండము చాలభాగము తనయధికారముక్రిందికి దెచ్చుకొన్నవాఁడు. క్రీ. శ. 1804 లో తనంతటతానే ఫ్రెంచి దేశమునకుచక్రవర్తియయ్యెను. ఇతని పరిపాలనపద్ధతిని "నెపోలియానిజమ్" అందురు.

నెపోలియన్స్ప్రెవిన్స్—ఇటలీ దేశము చూ.

నెఫ్తాలైన్ఉండలపరిశ్రమ (Naphthaline)—ఇందు విస్తారము చతురత అనవసరమైనను హెచ్చువేఁడిమియుండు నెఫ్తాలెన్ నుండి పోవుపదార్థము కాన, మంట చాల సన్నముగ నుంచి కరఁగుదనుక జాగ్రతగా నుండవలసి యుండును. కరఁగినతోడనే అచ్చులలో పోసి యుండలుగఁ జేయుదురు. చల్లారుటతో గట్టిపడును.

నెఫ్తాలెన్ ఘాటగువాసన గల్గియుండి, కాగితపుపుస్తకములను, బట్టలను గొట్టివేయు చిన్న జాతిపురుగులను(Moths)చేరనీయకకాపాడును. ఇది హైడ్రోకార్బన్ అనియు, Dry distilation of Coal వల్ల నేర్పడిన దనియుఁ జెప్పఁబడుచున్నది. పుండ్లను మాన్పుగుణము గలది. రంగులందుఁ గూడ నుపయోగింపఁ బడును.

నెఫ్తోల్ (Nephthol)— ఇది గట్టిగ (ఘనరూపమున)నున్న హైడ్రోకార్బన్ అనియు, Phenola in their chemical properties తో సంబంధము కలది యనియు జెప్పఁబడినది. ఇది Alpha యనియు, Beta యనియు ద్వివిధము. రెండును పుండ్లను మాన్పుగుణము గలవి. రంగులందుఁగూడ నుపయోగించును. దీని Chemical formula. C. 16—HO—H అని చెప్పఁబడినది.

నెబులే (Nabulae)— ఒక దూరదర్శకసాధనముగు దుర్భిణిం దీసికొని (Telescope) పరిశీలించినచో ఆకాశమున నసంఖ్యాకములగు గోళములంబోలిన పదార్థములు వెలుగిచ్చునట్లు కొంతప్రదేశము నాక్రమించి మేఘమునుంబోలి గన్పట్టునదియే ఆంగ్లజ్యోతిషవేత్తలచే నెబ్యులా యనంబడునది. ఇది లాటిన్ భాషాపదము. దీని కర్థము మేఘ మనియే. అందు పెద్దవి, నేత్రదృష్టికి గన్పడునవి కూడ నుండును. అందు కొన్ని నక్షత్రములవలె నుండును. కాని నిజముగ నవి నక్షత్రములు కావని పరిశీలకు లనుచున్నారు. Nebula కు

బహువచనపదము Nebulae. ఇట్టివి ఆకస మున ౧౨౦౦౦౦ వఱకుఁ గలవఁట. వాటిని శాస్త్రవేత్తలు Glowing clouds of matter అనియెదరు. పాశ్చాత్యకవులు అట్టివాటిని Fire mist అని వర్ణించిరి. కొన్ని నెబ్యులేలే సోలార్ సిస్టమ్ ఆక్రమించిన ప్రదేశముసకన్న పెద్దవి కలవని తేలుచున్నది. కొంద ఱిట్టిదానిని Spiral Nabulae యనిరి కాని అం దట్టి తిరుగుడు ఆకార మేమియుఁ గానరాదు. కాని కొన్నితావుల హెచ్చుదళసరి ప్రదేశములు గానవచ్చెడిని. అవి నక్షత్రము లేమో యని కొందఱు సంశయింతురఁట. అట్టివారు సోలారు సిస్టమ్ మొదలగున విట్టి నెబ్యులానుండి యేర్పడి కల్గినవేయని తెల్పుచున్నారు. ఏదియో శక్తి ఆకాశమునందు పెక్కు మార్పులు గల్గించుచున్న దనియు, అది యిప్పటి నెబ్యులే లను మున్ముందు ఇంకం గొన్ని సోలారుసిస్ట ములంబోలిన సిస్టములం గల్గించు ననియు, ఆది నిట్టిదానినుండియే సోలారుసిస్ట మేర్పడిన దనియు నెల్లరంగీకరించు చున్నారు. దీనినిమిల్కీ వే (Milkey way) యనియు ననుట కలదు

నెమ్మటి (దుంప) చెట్టు- దీనింగూర్చి యంతగా తెలియరాకున్నది. దీనిపూవులందు క్రిమిరోగము, రక్తపైత్యము, స్త్రీలకుసుమ రోగముల నివారించి శ్లేష్మము నుద్రేకింపఁ జేయు గుణము గల దనియు, దుంపయందు అనఁగా దుంపచూర్ణమందు మేహశాంతి, పైత్య శాంతి గలించి శ్లేష్మోద్రేకము చేయుననియు నందురు.

దీనిని నెమ్మదుంప లేక నెమ్మగడ్డ యనియు నందురఁట

నెమలిఅడుగులచెట్టు (పూతికరంజ చెట్టు)-- లా. Guilandina Bonducella. సం. కలికారకః-కలిమారకః- పూతికరంజః. దీని ఆకు, వేఱు, చెక్క- రస కషాయములు కఫ దోషము, క్రిమిరోగము, కష్టము,గుల్మరోగము, మూలవ్యాధి, యోనిరోగములు, వ్రణములు నివారించి వేఁడిచేయు నని చెప్పఁబడినది.

నెమ్ కాన్ గుఱుతు— ఇది Nemine Contradicente అనుమాటలయొక్క- కుప్త పఱుపఁబడిన రూపము. (ఈడుక్కని)ఎవ్వరు నెదురొక్క-నలేనని యర్థము. సభయందు అంద అచే సంగీకరింపఁబడిన దనిభావము.

నెయ్యి— నెయ్యి పాలలోనుండు బలకర పదార్థము. పా లెంత శ్రేష్ఠమైనవో నేయియు నంత శ్రేష్ఠమై యుండును. పాలయం దావుపా లెంత ప్రశస్తమో నేతులం దావునెయ్యియు నంత ప్రశస్తము. వెన్న గాచిన నెయ్యి యగును. నెయ్యి ప్రసిద్ధభోజనపదార్థము. అప్పుడుకాచిన నేతికి సద్యోఘృత మనిపేరు. అది శ్రేష్ఠ మనియు, విషదోషమును హరించి నేత్రములకు బల మొసంగి వీర్యపుష్టి దేహ పుష్టి యొసంగుటయే గాక జఠరాగ్నిని వృద్ధి పఱుచుననియుఁ జెప్పఁబడినది. గాయము తగిలినవారికి, జ్వరపడి లేచినవారికి, అగ్గిసెగ తగిలినవారికి, క్షయ, కార్శ్య, విసర్పి రోగములు గలవారికి నెయ్యి మిక్కిలి అవసర మని చెప్పఁబడినది. వసంతర్తువునందు త్రికటుక చూర్ణముతోడను, గ్రీష్మర్తువునందు శర్కరతో డను, వర్షర్తువునందు పంచకోలములచూర్ణము తోడను, శరదృతువునందు యవధాన్యపు పేలాలపిండితోను,హిమవంతర్తువునందు సైంధవ లవణముతోను, శిశిరర్తువునందుపిప్పలిచూర్ణము తోడను నేతిని (అందు ముఖ్యముగ ఆవునేతిని) ఔషధప్రాయముగ(వీలగు నేనిసద్యోఘృతము) నుదయమునే పుచ్చుకొను చుండిన ఆయు రారోగ్యములభివృద్ధి గాంచునని చెప్పఁబడినది.

ఇటులనే అగ్నిమాంద్యరోగము గలవారును, కుసుమరోగముగల స్త్రీలును, కుష్ఠరోగులు, జ్వరగలితత్వము గలవారు, జలోదరరోగులు, భగందరరోగము గలవారు, శ్వాస శ్లేష్మప్రకోపము గలవారు, స్థూలకాయము పెరిగినవారును నెయ్యి పుచ్చుకొనరా దనియు, వారికి నపథ్యమనియుఁ జెప్పఁబడినది.

అప్పుడు కాచిన ఆవునేతి నొక క్రొత్తకుండయందు నింపి, మూకుడుతో బిగించి చీలమన్నిచ్చి దానిని వేరొకకుండయం దుంచి మూసి భూమియందు పాతి ఒక సంవత్సర ముంచి తీసి ఔషధమువలె లోనికిచ్చిన అపస్మారరోగము, ఉన్మాదము, మదము, మూర్ఛ జబ్బు, కర్ణజములు, నేత్రజములు, యోనిజములు, శిరోజములు నగు పురాణరోగములు నివృత్తి యగు ననియు, ఇది యించుక ఉష్ణము, గురుత్వము చేయుచుండును గాన జాగ్రత్తగ నడుపుచు పరిహారముగ పన్నీరు లోనికిచ్చుచుండవలె ననియుఁ జెప్పఁబడినది.

మేకనెయ్యి చలవజేసి నేత్రదృష్టికి బలమొసంగు ననియు, జఠరదీప్తి నిచ్చి బలము జేయు ననియు, జ్వరములు, మూలవ్యాధి, వాతదోషముల నడంచి ఇంచుక శ్లేష్మము నభివృద్ధిపఱచు ననియుం జెప్పఁబడినది. పులినెయ్యి యనంబడునది పులిక్రొవ్వుగాని నెయ్యి కానేరదు. వాతదోషముచేతను మహావాతముల చేతను కాళ్ళు, కీళ్ళు పడిపోయినవారికి పైని పులినెయ్యి (పులిక్రొవ్వు) మర్దన చేయుచుండిన నివారణమగు ననియు నందురు. చిన్నపిల్లలకు కాళ్ళు బలహీనమై నడక రాకుండిన పందినెయ్యి ఇట్లే పైని మర్దనచేయుచుండిన కీళ్ళు బలపడి నడక ప్రారంభింతురు.

నెరసి లేక నిరిజచెట్టు—లా. Cliodendron Roxburghii. దీనింగూర్చి సరిగా తెలియరాకున్నది. దీనివేఱుగంధము లోనికిచ్చియు, పైన లేపనము చేయుటవలన సర్పవిషము హరించుననియు, పైని రాయుటవలన వాపులు, ఉబ్బులు హరించు ననియు, దీనియందు వగరు ఎక్కువగఁ గల్గి యుండును గాన విరేచనములు కట్టుటయేగాక విరేచనబద్ధముగూడఁ గల్గించును గాన లోనికిచ్చుతటి జాగ్రత్తగ వాడవలయు ననియు నందురు.

నెర్వస్ సిస్టమ్ మెదడు (Nervous System Brain)—మనుష్యులు, పశువులు మొదలగు జంతుజాలమునందు నరములకూడలి స్థానమగు మెద డున్నది. దీనికి "నెర్వస్ సిస్టమ్ బ్రెయిన్" అని ఆంగ్ల శరీరశాస్త్రవేత్తలు పేరు లిడి యున్నారు. ఈపద్ధతి ఉత్తమ జాతియందలి విధానముగ తెలంచు చున్నారు. ఇంక కొన్ని యధమపుజాతి పురుగులం దట్లుండక మెదస్సు శరీరమందంతటను వ్యాపించియుండునట్లుండును. అవి అధమపుజాతిపురుగులుగ నెంచుచున్నారు. అట్టివాటి శరీరమును రెండుగ విభజించిన నాగాయములు మాన్ప వీలగునేని ఆరెండుభాగములు గూడ వేర్వేఱుగ జీవింపఁగల్గుననిపోల్పం బడినవి. ఇట్టివి ఆంగ్లమున Worms అనంబడుచున్నవి.

నెర్వస్ సిస్టమ్ బ్రెయిను గల పెద్దజాతిశరీరములందు బ్రెయినునుండి వేఱైన భాగము జీవింపనేరదు. ఏల యన దానియందు నరములను పనిచేయించు మేదస్సు (Brain that controls the nervous system) ఉండదు.

నెలగంటు—ఆంధ్రదేశమున రవి ధనూరాశియందు ప్రవేశించినదినమును నెలగంటు పెట్టిన దినమందురు. అనఁగా ఆనాటికి మకరసంక్రాంతిపండుగ (ఇంచుమించుగా) నెలదినము లుండుటను గుర్తించుటకే పేరు గానోపు. నాఁటినుండియు హిందువులవాకిండ్ల చిత్రవిచిత్రపు ముగ్గులను వరిపిండితో నిడి స్త్రీ లలంక

...ంతురు. విష్ణుదేవస్థానములందు ...ల్లవాళు ...ాముననే పూతులై పూజారులు వంటజేసి విష్ణుదేవునకు నైవేద్య మర్పింతురు. ఈనెలను ధనుర్మాస మనియెదరు.

ఈ నెలయందు బూడిదగుమ్మడికాయలకు కత్తిగంటు (గాయము, లేక నఱుకు, లేక కోఁత) అనర్హముగాన వడియములు పెట్టువారు గతపూర్వదినముననే గుమ్మడికాయలు కోసి వడియము లొనర్పుటంజేసి గాఁబోలు నెలకుఁ టనుపే రేర్పడినది.

నెల్లిచెట్టు— పెద్దనెల్లి లేక ధాత్రీఫలపు చెట్టు, చిఱినెల్లి, గబ్బునెల్లి యని మూఁడు భేదములు కలవి. అందు పెద్దనెల్లిచెట్టు పెద్దది యగును. ఆకులును పెద్దవియే. చిఱునెల్లి చిన్న చెట్టుగ నుండును. ఇది ఉత్తమజాతిగ నెంచుదురు. దీనియాకులను తెక్కలిక్కలికూర యనుపే రుం గలదు. ఇంక గబ్బునెల్లి అధమపుజాతిది.

నెల్లికూర పచ్చడి చేసి భోజనపదార్థముగ వాడుదురు. వైద్యోపయోగము: చిఱునెల్లి శ్లేష్మఘ్నము. లా. Clerodendrum phlomoides అని చిఱినెల్లిపెద్ద నెల్లులకును, Premma-integrifolia అని గబ్బునెల్లికిని పేర్లు.

సంస్కృతమున కర్ణికా యని నెల్లిసామాన్యమునకును, గణికారికా యని చిఱునెల్లికిని పేరు. కొందఱు అగ్నిమంథః అని గబ్బునెల్లినివాడిరి. కొందఱు నెల్లిజాతి కంతటికిని వాడియున్నారు.

నెల్లిచెక్క, వేళ్లు, ఆకులు వీటి రసకషాయము వేఁడిచేసి శరీరతత్త్వమును బాగుపఱచు ననియు, వాతపునొప్పులను హరించు ననియు, వేళ్లుగంధము పైని పూసిన చర్మరోగములు మాన్పుశక్తి కలదనియు, సమూలకషాయము నందు ఉబ్బుజాడ్యము, పాండువు, జ్వరము, మన్యపుజ్వరము, మలబద్ధముల నడంచు గుణముకల దనియు, నెల్లికాయలవరుగు మేహశాంతిగల్గించు ననియు, ఆకుల... లెము, పైత్యము, గుల్మము, మూలవ్యాధుల ఉద్రేకము తగ్గించుశక్తి కలదని యుఁ జెప్పఁబడినది.

గబ్బునెల్లి వేళ్లకషాయము జ్వరిమాంద్యముల నడంచి బలమొసంగు నందురు.

నెల్లూరి నెఱజాణ— నెల్లూరుప్రాంత సీమ లన్నిటికి నెల్లూరుపురమున నధికసంఖ్యాకులుగ నెఱజాణ లుండిరఁట. నెఱ శబ్దమునకు నేర్పరితనము లేక చతురత యనియర్థము. జాణ శబ్దము జ్ఞానశబ్దమునుండి కలిగినది. గాన నెఱజాణ యన నేర్పునం దాతితేఱిన యొకత గలవాఁ డని భావము. దీనింగూర్చి యొక వాడుక గలదు. నెల్లూరు మూలపేఁటయందు మూలస్థానేశ్వరుని దేవస్థానమునకడ వేమాలనుయ్యి (బహుశః వేములనుయ్యి లేక బావి) యుండెడిదఁట. దానియుదకములు త్రాగుచుండిన శరీరము కడుజాగరూకతను జెందుటయు, మనస్సునకు చక్కనిబలము, అభివృద్ధి, వికసనము గల్గు చుండు గుణ ముండెడిదఁట. దూరదేశవాసిగ నున్న యొక నెల్లూరుపురవాసి, అటనుండి యేతెంచిన వేళ నెల్లూరిబాలు నడిగినట్లు గాన్పించుచుని కిందిచాటుధారాపద్యమునందు దీనిప్రశంస కలదు.

శా. మల్లెల్ మొల్లలు సేమమా? సుకరమా?
మాకందముల్ సేగఁగుల్;
మొల్లం బాఱకయుండునా? సువతులున్
మోదంబు వాటింతురా?
పల్లుం గోలముఁ దీయునా మునుపుసు? నా
వేమాలనూ యున్నదా?
నెల్లూరన్ జెవసోమసిద్ధని గదా నీరాక?
జైవాత్రికా!

నెల్లూరి వీరరాఘవకవి— ఆంధ్రకవులలో నాథునికులలోఁ బరిగణింపఁ బడినవాఁడు. ఆర్వేలనియోగి బ్రాహ్మణుఁడు. ఇంటిపేరు

దేశిరాజువారు. తర్వాత నెల్లూరుకాఁపురమగుట నాపే రింటిపే రయ్యెనఁట. ఆపస్తంబసూత్రము కాశ్యపసగోత్రము. తండ్రిపేరు వేంకటపతి. తాతపేరు కొండనమంత్రి.

రచించినది యాదవరాఘవపాండవీయ మను త్ర్యర్థికావ్యము. అనఁగా ప్రతిపద్యమునందు శ్రీరామపర మైనయర్థము, పాండవులపరమగు నర్థము, శ్రీకృష్ణపరమగు నర్థము నిమిడియుండు పద్యకావ్యము. వసుంధరాపరిణయము గూడ వ్రాసెను. 3 ఆ.

నెల్లూరుజిల్లా- ఆంధ్రదేశములోనిది. చెన్నపురిరాజధానికిఁ జెందియున్నది. (పెన్నా) పినాకినీ నదీతీరమందున్న నెల్లూరు ప్రధాన స్థానము గూడూరు రైల్వేకూడలిస్థానము. అభ్రకపు రేకుల వ్యాపారము జరుగుతావు. అభ్రకపు గను లున్నతావు. బిట్రగుంట, యాదగిరి సుప్రసిద్ధ విష్ణు క్షేత్రములు. నాయఁడుపేఁట వేఁకటపట్టణము. పాకనాటి సీమ ఈజిల్లాలోనిది. (పాకనాటిసీమ చూ.)

నెస్టోరియానిజమ్-(Nestorianism) క్రీ. వె. ఐదవ శతాబ్దమునందు కాన్స్టాంటి నోపిలు నగరమునందు ప్రధానాచార్యుఁడు (Nestoreous అనుభవముగల, వయస్సుగల) తన యనుభవజ్ఞానమునుబట్టి ప్రబోధించిన తత్త్వము:- ఏసుక్రీస్తునందు రెండు వ్యక్తిత్వము లనియు, నొకటి స్వర్గీయమును, నిత్యము ననియు రెండవది మానసిక మనియు నీసిద్ధాంతము.

నేచరల్ థియాలజీ (Natural Theology)- ప్రకృతిసిద్ధము లగు (దృశ్య) ఉపపత్తులచేతనే మతమును ప్రబోధించు సిద్ధాంతము.

నేచరాలిజమ్ (Naturalism)— (Idealism) దృశ్యప్రపంచము మిథ్య యను వాదమును త్రోసివేసి ప్రకృతిపరిణామముల నుండియే సత్యమును గుర్తింపవలె నను సిద్ధాంతము. చిత్రకళయందును, కవితయందును దీనిని రియాలిజమ్ (Realism) అందురు. (అనుభవైక విషయములనే ప్రదర్శించుట).

నేచురల్ గాస్ (Natural Gas) — భూమియందుండి నిర్గమించు [?]మైన గాలి. ఇది కాలుట మొదలగుపనుల కుపయోగించునఁట. అమెరికా దేశములందు కొన్ని గనులు దొరకియున్నవి.

నేచురల్ డైస్ రంగులు—(రంగులు చూడుఁడు).

నేజ్-నెస్-నోస్-- Naze-Ness-Nose ఇవి యన్నియు అగ్రమున (Cape) కర్థములు. (Cape చూ. Land portions చూ.)

నేటాల్ దేశము — దక్షిణఆఫ్రికాయందున్న బ్రిటీషుకోలనీ. స్వపరిపాలనగల దేశము. క్రీ. వె. ౧౮౪౩ లో ఏర్పాటైన దేశము. పిదప ౧౮౯౭ లో జూలూలాండును దీనికిం జేర్చిరి. వైశాల్యము 30000 చతురపుమైళ్ళు. వ్యవసాయార్హప్రదమగు భూమి. వాస్కోడిగామా ఈదేశమును గనిపెట్టినదినము క్రీస్తుపుట్టినదిన మగుట వారిభాషయందు నేటివిటీ యనుట నాయన నేటాలని ఆపేరే ఈదేశమునకిడెనని చెప్పఁబడినది. Pietermaritz burg ప్రధానపురము. డర్బాన్ పురము, లేడీస్మిత్ పురము నుడువఁదగిన పట్టణములు. దేశమున 3000మైళ్ళు ఇనుపబాట కలదు. కేపుటౌను నుండి ఈజిప్టులోని కైరో నగరముతో ఇనుపబాటచే కలుపుకోరిక ప్రజలకుఁ గలదనియందురు. (దక్షిణఆఫ్రికా చూ.)

నేతగోత్రము—అశ్మరథ్యగణము చూ.

నేత్రనిర్మల్యకారీ — ధాతుకపరికర్మము. (నేత్రశబ్దము చూ.)

నేత్రపాటివిషయము — (నతపాటి సీమ చూ.)

నేత్రబలా-రసాంజనము (నేత్రశబ్దము చూ.)

నేత్రభూషణము — నీలాంజనము. (నేత్రశబ్దము చూ.) సుర్మాత్రాతికిఁగూడ నేత్రభూషణ మనునర్థము కలదు.

• **నేత్రమంగళకారీ** — ధాతుకపరి. (నేత్రశబ్దము చూ.)

నేత్రములకుఁ గన్పించువస్తువునకు నడుమ బలమగు నగ్ని యుండుతఱి గన్పించువస్తు విటునటు వణఁకునట్టు (Quiver) లగపడుట — చూచు నేత్రములకు చూడఁబడు వస్తువునకు నడుమ నగ్ని ప్రజ్వలించుచుండుతఱి వస్తువు గన్పించునది, ఇటునటు వణకుచున్నటులఁ గానఁబడుటకుం గారణము. అది వణకుట గానేరదు. ఇట్టి యగ్నియందు పొగ లేకపోవచ్చును. అగ్నియొక్క వేఁడిమి మాత్రమే యుండవచ్చును. వాతావరణపుగాలి పెక్కు డెన్సిటీలు (భారము దళసరి) కలదియై వీట్లనుండి ఏర్పడిన వేర్వేఱు పొరలుగ నుంట పరిశీలించినవారికిఁ దెలియఁగలదు. (డెన్సిటీ చూడుఁడు). ఇది నేత్రదృష్టిఁ మోసగించుటయే. ఇం దగ్నియొక్క వేఁడిని పైకిబంపుటయు, ఆవేఁడి వాయువునందున్న చెమ్మనుగ్రహించి దానిడెన్సిటీకూటమిం జెదరఁగొట్టియు, ఆ చెదరఁగొట్టంబడిన వాయువు ఇటునటు పలుచవడి పర్విడుటయు, దానినుండి యద్దముం బోలి స్వచ్ఛమైన వాతావరణమునందు చలనము (కదలిక) గల్గుటయు, ఆకదలికగుండా వెలుతురు తెచ్చి కంటి కగపడుచున్న అవ్వలివస్తువుయొక్క బింబము తిన్ననిపద్ధతిని మార్గమున ఇటునటు గదలి ఇంచుక బలము తగ్గుచు చూచువారి కంటికడకుం జేరి, నేత్రేంద్రియమున ప్రతిబింబించి అగపడుటయు, జరుగుచుంట వాయుచలనమునఁ గల్గిన బింబచలనమే గాని నిజముగ నవ్వలి వస్తుచలన మెంత మాత్రము కానేరదు.

వెలుతురు గాలిగుండా నవ్వలి కఱుగుతఱి తిన్నని మార్గమునందే యరుగునదై వస్తువుల బింబములచలనస్థితిని నేత్రములకడకుం జేర్చునదే యైనను ఈధర్మము కేడెన్సిటీయందు మాత్రమే నడుచు నని మనసునం దుంచుకొన వలసియుండును. డెన్సిటీ మాఱుతఱి దానిమార్గమును కొద్దిగనో, గొప్పగనో ఇటునటు మాఱవచ్చును. ఒక్కొకతఱి తప్పక మాఱనగును. వేఁడి తగులుట డెన్సిటీని (వాయువులందు) మార్చుచునే యుండునది గాని, ఒకతఱి మార్చి యూరకుండునది కాదు. ఇంక వాయువు వేర్వేఱు డెన్సిటీల పొరలం గల్గియుండినతఱి నింక నీమార్పు చలనముం గూడ వెలుతురునందు పోవుచుండు వస్తుబింబములకుం గల్గించుచుండును. గాన నిట్టివి నేత్రలోపము గాని, వస్తుభేదము గాని గాక వాతావరణభేద మని తెలియ నగును.

నేత్రరంజనము—అంజనము (కాటుక). (నేత్రశబ్దము చూ.)

నేత్రరోగాహ—తేలుమణి చెట్టు. (నేత్రశబ్దము చూ.)

నేత్రశబ్దము— నేత్రశబ్దమునకు కన్నని యర్థము. నేత్రనిర్మల్యకారీ యనిన ధాతు

కర్థము. నేత్రభూషణ మనిన నీలాంజనమున కర్థము. నేత్రమంగళకారీ యనిన ధాతుకపరి కర్థము. నేత్రరంజన మనిన అంజనమున (కాటుక) కర్థము. నేత్రరోగాహ యనిన తేలుమణి చెట్టున కర్థము. నేత్రభూషణ మనిన సుర్మాత్రాతి కర్థము. నేత్రారిః యనిన కాడచెముడున కర్థము. నేత్రోపమఫలః యనిన బాదంచెట్టు కాయ కర్థము.

నేత్రారిః-కాడచెముడు (నేత్రశబ్దము చూ.)

నేతిక్రియ — యోగాభ్యాసమున వాత పైత్య శ్లేష్మదోషసంజనితరోగముల నిరోధములు కలుగకుండ నిర్బాధకముగ ప్రాణాయామాభ్యాసము నడుచుచుండుటకు షట్క్రియలు చెప్పఁబడినవి. (యోగాభ్యాస క్రియాషట్కము చూడుడు.)

అందు నేతిక్రియ యొకటి. ఇది ఒకవిధము. ఒకజేనెడు పొడవు నూలుత్రాడు సన్ననిదిగ చూచి ముక్కురంధ్రముగుండా లోనికి దింపి, నోటిలోనికి దిగినపిదప ఆరెంటుకొనలను రెండు చేతులతోఁ బట్టుకొని ఇటు నటు కొంచెము సేపు జరిపి, నోటిగుండా పైకి లాగివేయుట నేతిక్రియ యనంబడును.

ఇందువలన శ్లేష్మరోగములు నశించుటయు, ఖేచరీముద్రకు వీలుకల్గుటయు, దివ్యదృష్టి గల్గుటకు సాధన మగుటయు సంభవించునని చెప్పఁబడినది.

నేతిపరిశ్రమ — వెన్న కాచిన నెయ్యి యగునని యందఱెఱిఁగినదే. ఇది చిన్న మంటపై వెన్నయుండలిసి ఎగిరిపోవునంతవరకు గాఁచిన చాలును. నీరంతయు నెగిరిపోయిన ధ్వని యాఁగిపోయెడిని. కాక ఎక్కువయయ్యె నేని ఒకవిధమగు వాసనగల్గును. దానిని వడకట్టి కుండయందుఁ గాని తగరపుపూఁతగల పాత్ర యందుఁగాని నిల్వయుంచినచాలకాలము నిలిచి యుండును. అపరిశుభ్రపదార్థము లందుండిన త్వరలో చెడి దుర్వాసన కొట్టును కాన వెన్న నవీనముగ నుండునట్టిదే పరిశుభ్రముగఁ గడిగి కాచవలయును.

నిల్వవాసన గొట్టునేతి నొకయినుపబాణలి యందుంచి రెండురెట్లు నీటిని జేర్చి అగ్నిపైఁ బెట్టి కలుపుచుండిన దుర్వాసనకు హేతువగు నపరిశుభ్రపదార్థమంతయు పైకిఁ దేలుచుండఁ దీసివేయుచుండవలయును. తక్కిన స్వచ్ఛమైన నేయి నీటిపైఁ దేలుచుండ జాగ్రతగా శుభ్రమైన పాత్రయందుఁ గైకొందురు.

తమలపాకులు, చలవమిరియాలు, లవంగములు, దాల్చినిచెక్కలగుండ కాఁగుచుండు దుర్వాసనగల నేతియందు వైచి కాచిన నపరిశుభ్రపదార్థమును వేఱుచేయును. ములగాకు నందుఁగూడ ఈశక్తియే కలదు. వర్తకమునకు నూనెను గాని (అనఁగా నూనెను నీటితో గిలకొట్టి వెన్నవలెఁజేసి వెన్నయందే కల్పి సంకరమొనర్తురు) గోధుమపిండినిగాని అరటిపండ్లను గాని కల్పి అపరిశుభ్రపఱచి మోసగింతురు. ఇవి దానికి వినాశకరములు గాని పరిశుభ్రమును నిల్పనేరవు.

నేతోమకలః బాదంచెట్టుకాయ. (నేత్రశబ్దము చూ.)

నేపాలదేశము (కింపురుషవర్షము).— ఆదినుండియు పేరు మార్చఁబడకయు, పాలనము మార్పఁబడకయు నేఁటివఱకొకేరీతిని దనరుచున్న దేశము నేపాలము. ఇది కస్తూరికి వాసిచెందిన దేశము. కాన పండితరాయ లను నొక సుప్రసిద్ధాంధ్రకవి "నేపాలభూప ఫాలభాగమున నొకవేళ నల్లబురద పడియుండినను దాని నందఱు కస్తూరి యనుకొందు"రని నుడివి యున్నాఁడు.

నేపాలదేశమునుగూర్చిన ప్రశంస వరాహపురాణము ౧౪౫-౨౧౫యందుఁ గలదు. బౌద్ధగ్రంథమగు స్వయంభుపురాణము ౧-౩ అధ్యాయములందు ఈదేశముంగూర్చి ఇట్లు చెప్పఁబడినది. తొలుత నేపాల మొకసరస్సై యుండెడిదట. అందు కర్కోటకనాగము వసించుచుండెడిదట. దానికి నాగవాస మనియు, కాళీహ్రద మనియు పేర్లుండెనట. పదునాల్గుమైళ్ళ పొడవును, నాల్గుమైళ్ళ వెడల్పును గల్గిన

యానసరస్సు జలార్ణవమై యుండ, మహాచీనా ప్రజలు చుట్టుపట్ల ప్రదేశముల కాఁపుర ముండుచు నేపాల మనుపేరుననే ఆదేశమును వాడుచుండువారఁట. మహాచీనా దేశములోని పంచశీర్ష పర్వతమునుండి యొకప్పుడు మంజుశ్రీ బోధిసత్త్వుఁడేతెంచి దక్షిణదిశనున్న పర్వతమును ఖండించి గండి యొనర్చి కాళీహ్రదమందలి జలముల నవ్వలకుఁ బాఱించి కాళీహ్రదమును కాళీచేసెనఁట. తోడనే భూభాగము బయల్పడ నం దెత్తగుతావున స్వయంభూజ్యోతి స్వరూపుఁడును, స్వయంభూనాథుఁడును నగు నాది బుద్ధుని గుహ్యేశ్వరీదేవిని (శక్తిని) ప్రతిష్ఠించి దేవాలయనిర్మాణము లొనర్చెనఁట. ఈసందర్భమున నుత్తర బౌద్ధ దేశములందు స్వయంభూనాథుఁడగు ఆదిబుద్ధుని, గుహ్యేశ్వరీశక్తిని పూజించు చుందురని మా చదువరు లెఱుంగఁ దగును. మంజుశ్రీ బోధిసత్త్వుఁడు హిందువుల దేవతాశిల్పి యగు విశ్వకర్మవంటివాఁ డని యెఱుంగునది.

ఇట్టి నేపాలభూమియందు ప్రధాననగర మగు కస్థమండపపురమును (ఇప్పటి కట్మాండూ నగరము)గూర్చి కూడ నించుక వివరించుట సమంజసము. ఇట్లు కాళీహ్రదముం బాఱించి భూమిని బయలుదేఱఁదీసిన మంజుశ్రీబోధిసత్త్వుఁడే నేపాలదేశమునకు బౌద్ధమతభక్తిని దెచ్చిన వాఁడనిస్వయంభూపురాణమను బౌద్ధగ్రంథమున జెప్పఁబడినది. కాశ్మీరదేశము నేలుచుండిన గుణకామదేవనృపతి భాగమతీవిష్ణుమతీనదులసంగమముకడ తనరాజధానిని నిర్మించి మంజుశ్రీ బోధిసత్త్వునిపేర మంజుపట్టణ మని పిలువసాగె నఁట. మఱియు మంజుశ్రీబోధిసత్త్వుఁడు విశేష కాంతి గలవాఁ డగుట కాంతిమతీపుర మనియుం బేరుండెనఁట. ఈపేరు లిటులనే కొంతకాలము వాడఁబడు చుండె నఁట. కాని, పురమధ్యమున నిర్మింపఁబడిన కస్థమండపము (ఇది చాలపెద్దది) ప్రఖ్యాతి యధికమై కస్థమండపపురమని వాడఁబడ నారంభ మయ్యెనఁట. నేఁటికదియుమార్పు నంది కట్మాండూ యనుపేరం బరఁగు నగరమై రాజధానిగనే యున్నది.

కట్మాండూ నగరమున రాజనగరునకుం జెందిన తులజాభవానీ దేవస్థానము గలదు. అది గొప్ప ధనవంతమగు శక్తిపీఠము. మఱి రాజకుటుంబముచేతను, ప్రజలచేతను గూడ నొకే విధముగ గౌరవింపఁబడుచుండు మత్స్యేంద్రనాథదేవస్థానమునుగలదు. మత్స్యేంద్రనాథుఁడు బౌద్ధుఁడగు యోగసిద్ధుఁడు. ఒకతఱి నేపాలమున వర్షములు లేక గొప్పక్షామము సంభవింప మనుష్యులే గాక, గడ్డి లేక పశువులు గూడ నాశన మగుచుండుట నరేంద్రదాసను నేపాలభూపతి సహింపనేరక తనసుతుని అస్సాం (కామరూప)దేశమున కంపి, మత్స్యేంద్రనాథ యోగిని రప్పించె నఁట. ఆతఁడు మహాత్ముఁ డగుట తనప్రభావముచే వర్షములు గురిపించి దేశమున సుభిక్షత వ్యాపింపంజేసె నఁట. పిదప నామహాత్ముఁ డటనే వసించుచు నటనేసిద్ధినందె నఁట. ఆతావే ఇప్పటి మత్స్యేంద్రనాథదేవస్థానమై యున్నది. అందా మహనీయునికాలమున నుండిన బొంతను భద్రపఱచి యున్నారు. ఏటేట గొప్ప యుత్సవ మొనర్తురు. జాతీయ గౌరవములతో దాని నందఱు జరపెదరు.

ఇంక దేశమందలి యొకరాజ్యభాగమునకుఁ గొంతకాలము రాజధానిగ నుండిన భాట్గాన్ తొల్లింట భక్తగ్రామ మనియు, పిదప భటగ్రామ మనియు పిలువంబడుచుండెడి దఁట.

మఱియు నీదేశమునందలి నదులలో విష్ణుమతియనంబడునది భాగమతీనదిలో సంగమించు నని మున్ను వివరించియుంటిమి. దీని కింకను కేశమతి యనియుం బేరు కలదు.

ఈ దేశమున ప్రధానమగు నది ఇప్పుడు బాచమతి యనంబడుచున్న వాచమతీనది. దీనికే యింకను భాగమతీనది యనియు, భగమతీనది యనియు, భగవతీనది యనియుఁగూడ వాడుక పేరులు కలవు. ఇతరనదులు చిన్న చిన్నవి దీని యందు సంగమించుచుండును. బౌద్ధులీనదీ సంగమములందుఁ జెప్పఁబడినతీర్థము లన్నియు బౌద్ధమతసంబంధములే యందురు కాని హిందువులును వానిని గౌరవించుచునే యుందురు. ఈనదియందు పదునాల్గుతీర్థములుకలవనిస్వయంభూ పురాణము, ౪ అధ్యాయమునఁ గలదు.

౧ మరధారికానదీ సంగమమున శాంత తీర్థము.

౨ మానసరోహిణీనదీసంగమమున శంకర తీర్థము.

౩ రాజమంజరీనదీసంగమమున రాజతీర్థము.

౪ రత్నావళీనదీసంగమమున ప్రమోద తీర్థము.

౫ చారుమతీనదీసంగమమున సులక్షణా తీర్థము.

౬ ప్రభావతీనదీసంగమమున జయాతీర్థము.

౭ చింతామణీనదీసంగమమునగోకర్ణతీర్థము

౮ శతలక్షణా నదియు, సురూపా నదియు భాగమతీనదిలో సంగమించుతావున త్రివేణీ తీర్థము.

౯ విమలావతీనదీసంగమమున కామతీర్థము లేక మనోరథతీర్థము.

౧౦ భద్రానదీసంగమమున నిర్మలతీర్థము (దీనినిగూడ త్రివేణి యనెదరు.)

౧౧ స్వర్ణవతీనదీసంగమమున నిధాన లేక అకరతీర్థము.

౧౨ పాపనాశనీనదీసంగమమున యువాన (జుగీన లేక జువన) తీర్థము.

౧౩ కనకవతీనదీ సంగమమున చింతామణీ తీర్థము.

౧౪ విష్ణుమతి లేక కేశమతీనదీసంగమమున విష్ణుతీర్థము.

భాగమతీనదీజన్మస్థానమునను, సంగమము కడను, పశుపతినాథ దేవస్థానముకడను రెండేసి చొప్పున ఆఱుతీర్థములు కలవు.

క్షేత్రములలో నగ్రగణ్యమగునది పశుపతినాథ దేవస్థానము. పశు వన ప్రాంత క్షేత్రము. దీనికిఁ దొల్లి మృగస్థలి యనియుం బేరుండెనఁట. భాగమతీ నదీతీరమున కెగువగ రెండుఫర్లాంగుల దూరముననున్న కట్మాండూ నగరమునకీశాన్యదిశగా మూడుమైళ్లదూరమున నున్న గుహ్యేశ్వరీదేవస్థానమును, పశుపతినాథ దేవస్థానమునుహిందువులకునుబౌద్ధులకునుగూడ నర్చనీయములై యున్నవి. గుహ్యేశ్వరీప్రశంస దేవీభాగవతమున కానవచ్చుచున్నది. (౭-౩౮) నేపాలము కింపురుషవర్ష మని యందురు.

నేపిల్సు నగరము- ఇటలీదేశముచూ.

నేబంతగొరిగించుకొమ్మంటేనెత్తంతా గొరిగించుకొని వచ్చినట్లు—(నేబు = డబ్బు, లేక రాగినాణెము) ఆంధ్రలోకోక్తి.

నేమ్ డే (Name day) — వాణిజ్య సంబంధపరిభాషయందు స్టాకు ఎక్స్ఛేంజితీర్మానమునకు మరుచటిదినము.

నేమిచక్రుఁడు— (నిచక్షుఁడు చూ.)

నేమినాథుఁడు — జైన తీర్థకరులలో నొకఁడు.(తీర్థకరులు చూ). ౨౨నేమినాథుఁడు. ఈయన శ్రీకృష్ణుని పితృవ్య పుత్రుఁడు. అనఁగా వసుదేవునిసోదరుఁడగు సముద్విజయునిసుతుఁడు. చిహ్నము శంఖము. యదువంశ క్షత్రియుఁడు. తండ్రి సముద్విజయుఁడు. తల్లి శివాదేవి. జన్మస్థానము సౌరీపూర్ (ద్వారక లేక ద్వారావతీ

పురము). పొడవు పది ధనుస్సులు. కృష్ణవర్ణము. ఆయువు వేయి సంవత్సరములు. గణధర్సంఖ్య ౧౧. నిర్వాణస్థలము గిరినార్ పర్వతము.(పాలిటానా సంస్థానములోనిది. దీనిని శత్రుంజగిరి యనియు నందురు)అంతరాళకాలము ౮౩౭౫౦ వత్సరములు. (గిరినగరము చూడుఁడు).

నేరెడుచెట్టు—లా. Syzygium Jambolanum;Engenia Jambolana.ఇంగ్ల. Jambul; Black plum సం. జంబుః (సాధారణమైన పండ్లు గల నేరేడు) జంబుకః (గులాబీ జామి యనంబడు గులాబీనేరేడు దీనినే అల్లో నేరే డందురు). జంబూరాజః (పెద్దపండ్లు గల నేరేడు). జంబూహాయం (రాజనేరేడు) దీని పండ్లు చాల పెద్దవి. ఇది చాల అరుదుగ నుండు జాతి.

జంబూరాజః అనంబడు పెద్దనేరేడుజాతిని జంబూనేరే డందురు. ఇది శ్రేష్ఠమగు జాతి. చిన్నపండ్లజాతి అధమపుజాతిగ నెన్నఁబడు చున్నది. అల్లోనేరే డనంబడు గులాబీనేరేడు నేరేడుమొక్క మొదలునకును (Rose apple) గులాబీజామిమొక్క కొమ్మకును అంటుకట్టుదురు. దీనిని తప్పుగా గులాబీజామి యనివాడు చున్నారు. కాని నిజముగ నది గులాబీనేరే డనఁబడఁ దగినది. (జామిసంబంధి కాదు.) నేరేడుచెట్టుయొక్క ముదిరినకఱ్ఱ తలుపులకు,ద్వారబంధములకు, వాసములకు, బల్లలకు,పనికివచ్చు కలపగ నున్నది.

నేరెడుచెక్క, వేఱు, పీటిరసము లేక కషాయము రసదోషము విఱచు ననియు, గొంతు కలో పుండు, నొప్పి మాన్పు ననియు, జిగటవిరేచనములు, రక్తగ్రాహణి, గ్రాహణి వీట్లను గట్టు ననియు, గర్భస్థవాతమును వెడలించి జ్వరమును గట్టు ననియు, పుండ్లను కడిగిన మఱికిని వదల్చి మాన్పు ననియుఁ జెప్పఁబడినది. నేరెడువేఱు నుండి నీరుతీసి యారసము లోనికిచ్చిన వాతము, చలవ, మేహశాంతి చేయుననియు, నేరెడాకుల రసకషాయములు రక్తగ్రాహణి మొదలగు గ్రాహణులు, పండ్లచిగుళ్ళవాఁపులు, పండ్లు కదలుట నివారించి కుదుళ్ళను బిగించు ననియు, నేరెడాకుల చూర్ణముతో పండ్లు తోముచుండిన పండచిగుళ్ళు గట్టిపడు ననియుఁ జెప్పఁబడినది.

నేరెడుపండ్ల రసము-కడుపులోనికి ప్రమాదవశమున పోయిన తలవెండ్రుకలను, రాళ్ళను హరింపఁజేయును గాన తప్పక సంవత్సరమున కొకసారి యైనను నేరెడుపండ్లను దినుచుండవలె నందురు.

పండ్లరసము - మేహశాంతి, దేహశాంతి యొసఁగి అజీర్తిని మాన్పి, ఆఁకలి నభివృద్ధిపఱచు ననియు, ప్లీహారోగమును నివారించు ననియు, గ్రాహణిని గట్టు ననియుఁ జెప్పఁబడినది. నేరేడు విత్తులచూర్ణము, ముషిడిగింజలవిషమును విఱచు ననియు, పచ్చిగింజలు ప్లీహారోగమును నివారించు ననియు, అతిమూత్రము నడంచి లోన పంచదారపుట్టుట నాఁపి రోగమును నిర్మూలించు ననియుఁ జెప్పఁబడినది.

నేరెడునకు శొంఠి, మిరియాలు, ఉసిరికపప్పు విఱుగుడులు. ఇంక నేలనేరే డనంబడు దీనికిం జెందిన హీనపుజాతికి లాటిన్భాషయందు Premna herbacea యనియు, సంస్కృతమున భూజంబు అనియుఁ బేరులు కలవు. దీనివేఱు యొక్క రసకషాయములు కఫమును, పైత్యమును, గళరోగమును నివారించి శుక్లవృద్ధి గల్గించు ననియు, నించుక మలబద్ధము చేయు ననియుఁ జెప్పఁబడినది.

నేలగుమ్మడిచెట్టు-లా. Ipomaea, Digitata, Convolulus Paniculatus. సం. భూకూష్మాండీ,విదారీ,విదారీకందః.ఇదిగుమ్మడి పాదుతో సంబంధము గలది గాకున్నను దాని

పేరనే పరఁగెడిని, గాన నిట వ్రాయఁబడినది. దీని దుంపయందు జిగురుండును. దీని చూర్ణము నిక్కాకె నడంచి, తత్వమును మంచికి మార్చి, నపుంసకత్వమును బాపి,రక్తమును శుభ్రపఱచి, స్త్రీల ఋతుస్రావమును క్రమముగనిల్పి, దేహ మెండిపోవుటను గుదిర్చి, క్షయ, రక్తపైత్యము, వాతదోషముల నడంచు ననియు, దీని దుంప చూర్ణమును ఆవువెన్న పంచదారలతోఁ గల్పి సేవించుచుండిన నతిత్వరితముగ నింద్రియపుష్టి, దేహపుష్టి, బలము నొసంగఁగల దనియుఁ జెప్పం బడినది.

దీనికిం జెందినది పాలగుమ్మడిచెట్టు ఒకటి గలదు. అది పాలుగల నేలగుమ్మడియేయం దురు. దీనిదుంప జ్వరములు, ఎండురోగము, వాతము, మేహముల నడంచి బల మిచ్చును. అతిమూత్రము నాఁపు నందురు.

నేలగురుగుడు చెట్టు— దీనిని నేల పురుగుడు, పురుగుడుచెట్టనియు వాడుట కలదు. లా. Heliotropum indicum. దీనింగూర్చి సరిగా తెలియ రాకున్నది. దీని యాకునందు ఉష్ణముచేసి వాతదోషము, చర్మరోగము, కండ్లరెప్పలపై లేచుపుండ్లు, ముఖముపై మొలచు మొటిమలు, దంతపు చిగుళ్ళనొప్పి నివారించు శక్తిగల దనియు, ఆకుపసరు గాని, ఎండాకుల కషాయముగాని లోని కిత్తురనియు, పైకి పసరు పూయుదు రనియు నందురు.

నేలతప్పటచెట్టు—దీనింగూర్చి యథా తగా తెలియదు. దీని వేఱురసము వేఁడి చేసి వాతరోగము, సన్నిపాతదోషము, స్త్రీలయొక్క సూతికావాతము నివారించునని యందురు.

నేలవేము—లా. Swertia chirata. ఆంగ్ల. Chirata సం. కిరాతః, కిరాతకః, కిరాత తిక్తః, భూనింబః.

నేలవేము జ్వరాంతకములగు పంచతిక్తము లలో నొకటిగఁ జెప్పఁబడినది. దీని సమూల కషాయము త్రిదోషముల నడంచి, సమస్త జ్వరముల నివారించి, రక్తశుద్ధి గల్గించి, సకల చర్మరోగములనివారించి, ఆమవాతపునొప్పులు, క్రిమిరోగము, కుష్ఠరోగము, గండమాల, గుల్మము, దగ్గులు, మురదలు, నిస్త్రాణ, రక్త కాస, వ్రణములు, విదాహదోషము హరించి, పునరారోగ్య మీయఁగలదని చెప్పఁబడినది.

నేవీ బిల్సు (Navy Bills)— వాణి జ్యసంబంధ పరిభాషయందు ఓడఉద్యోగులు నౌకర్ల జీతములబాకీలకై యిచ్చు హుండీల కన్వయించుపదము

నేషనల్ డెట్ (National Debt)_ ఒకదేశప్రభుత్వము ఆరాజ్యసంరక్షణమున కత్య వసరమగు వెచ్చమునకుఁ గాని రాజ్యమందలి ప్రజల యభివృద్ధికిఁ గాని ఉపయోగించుటకు ప్రభుత్వముచేసిన అప్పునకు 'నేషనల్ డెట్' అనియెదరు. ఇది దేశమంతకు నైన ఋణము. ఇవి War loans మొదలగునవి. ఇట్టిఋణము లకు బ్రిటీషుద్వీపమున Consols అనియు, ఫ్రాన్సుదేశమున Rentes అనియు పేర్లువాడు చున్నారు. ఈఋణములు Temporary Loans అనియు, Permanent Loans అనియు నిరుతెఱంగులుగ నుండును.

రాఁగలపన్నులు వసూలుపఱచిగాని, కొన్ని కర్చుల నిలిపియు, తగ్గించియు వేఱువిధముల ద్రవ్యము ప్రోగుచేసియు, తీర్చివేయుట కేర్పా టుతోఁ జేసిన అప్పు Temporary Loan అనఁబరగెడిని. ఇనుపదారులు, పంటకాల్వలు, ఆనకట్టులు మొదలగు నిర్మాణముల కిట్టి యప్పులు జేయుదురు. వీటి కింకను Floating Debt అనుటయు గలదు. ఇంగ్లాండు దేశము నందు తొల్లింటి భూపతులు William III భూపతిదనుక ఇట్టి ఋణములను యూదుల

నుండియు, Gold Smiths నుండియు, స్వదేశ విదేశమందలి ధనికులగు వర్తకులనుండియు, Antwerp, Amesterdam, Hamburg, London, Milan, Venice పురములందలి గొప్పగొప్ప ధనికులనుండియు తెప్పించి తీర్చి వేయుచుండి రట.

రెండవపద్ధతియగు Permanant Loans ఎప్పుడును తీర్పక వడ్డీగాని లాభముగాని ఏటేట నిచ్చుచుండు పద్ధతిని చేయంబడిన అప్పులు. ఇట్టివి, బ్యాంకులు మొదలగునవి దరిమిలా కాలమున నాగరికప్రపంచమున Credit System ను చక్కగా Development నడిచిన పిదపనే పెద్దమొత్తముల Permanent Loans నడుప మొదలిడినవి. బేంకు ఆఫ్ ఇంగ్లాండు ఇటుల నేర్పాటైన సంస్థయే. (బేంకాఫ్ ఇంగ్లాండు చూ.)

నైకజిహ్వాగోత్రము— (జమదగ్ని వత్స ఉపగణము చూ.)

నైకరిష్ఠిగోత్రము—ఆయాస్య ఉపగణము చూడుడు.

నెకషిగోతము—ఆర్ష్టిషేణగణము చూ.

నైకషిగోత్రము—కౌశిక్య ఉపగణముచూ

నైకర్షిగోత్రము—(జమదగ్నివత్స ఉపగణము చూడుడు).

నైకాయునిగోత్రము— (కఠ లేక కఠ్య గణము చూడుడు).

నైగలగోత్రము- (వసిష్ఠ గణము చూ).

నైగీరియా లేక బిటిషు అప్పర్గినియా దేశము— ఆఫ్రికాఖండమున ఆఫ్రికాపశ్చిమ భాగమున అప్పర్గినియా దేశమునం దున్న బ్రిటీషువారి దేశము. ఇది పరిపాలనకు ఉత్తర నైగీరియా యనియు, దక్షిణనైగీరియా యనియు రెండుఖండములై, రెండును గలిసి బ్రిటీషు అప్పర్గినియా యనంబడుచున్నది. ఇవి గాక ఇందింకను ఇతరమైన చిల్లరస్థలములును గలవు. వైశాల్యము ౫౦౦౦౦౦ చతురపుమైళ్లు కలవందురు. ఇవి ఒక హైకమీషనరుచే పరిపాలింపబడుచున్నవి. విస్తారము విదేశవర్తకము గలదు. నిగేర్ నది బెన్యూనదిలో సంగమించుతావునం గల లోకజాపురము ప్రధానకార్యస్థానము. బెన్యూ సైన్యస్థానమై యున్నది.

నైగ్రీస్టేటు— ఇది ఫెడరేటడ్ మలేస్టేట్సులో నొకటి. (మలేయాదేశము చూ.)

నైజాముప్రభువు—(నిజాము లేక నైజాముప్రభువుగారు చూ.)

నైటు టెంప్లర్సు (Knights Templars). ఇది మధ్యకాలమున మిలిటరీఆర్డరుగా నిర్మింపంబడినది. జరూసలెము నగరమున యాత్రికులరక్షణకై క్రీ. వె. ౧౧౧౮ లో నేర్పడి, ౧౩౧౨ లో పోపుగారి అధికారమున రద్దు పఱుపంబడినది.

నైటుహూడ్డు(Knight hood)-బ్రిటీషు సామ్రాజ్యమున Baronet నకు తరువాతిగౌరవ బిరుదము. ఇందు రెండువిధములు కలవు.బిరుద మందినవారి పేరునకు ముందు Sir చేర్చుదురు. ౧ Knights Bacholor ఇది తక్కువబిరుదు. కాని చాలపూర్వపుదై యున్నది. ౨ Knight of the various orders ఆ ఆర్డరులు పది కలవు. ౧. Garter, ౨. Thistle, ౩. St. Patrick, ౪. Bath, ౫. St. Macheal, ౬. St. George, ౭. Star of India, ౮. Indian Empire, ౯. Royal Victorian, ౧౦. British Empire. ఇది చక్రవర్తి Knight అని యందురు.

నైట్రేట్సు (Nitrates) **గనులు** — ఇక్కాలమున (గాలి యందలి) నైట్రోజను

నుండి చేయుచున్నారు. ఇవి పొలములలో నెరువు వేయుటయందును, Explosive పనులయందును నుపయోగించుచున్నవి.

కాని ఛిలీదేశము, పెరూదేశముల సముద్ర తీరములందు నైట్రేట్సుగనులు కలవు. ఇవిఏపాటి చిన్న వర్షపు జల్లున కైనను కరఁగిపోవును. ఆతీరములందసలే వర్షములు పడవు గాన నట నీగనులు నిలిచియున్న వందురు. అప్రదేశమున ౨౫౦ మైళ్ళ పొడవునను, మూఁడు మైళ్ళ వెడల్పునను నీఖనిజము కలదఁట. అట మఱియే పంటలును గానఁట.

నైతధాక్షి గోత్రము — (రథితర ఉపగణము చూ.)

నైతుంద్యగోత్రము: (విష్ణువృద్ధ ఉపగణము చూ.)

నైదర్ రైమ్ నార్ రీజన్ (Neither Rhyme nor Reason)-

Sir Thomas More మంత్రికడ కొకకవి తానువ్రాసిన యొక Poem తెచ్చి యభిప్రాయ మర్థించె నఁట. ఆమంత్రి దానిని వచనరూపమున వ్రాసి తన కిచ్చినచో బాగుగగ్రహింపఁగల్గుదు ననెనఁట. ఆకవి యట్లొనర్ప మంత్రిపుంగవుఁడు "మునుపు Rhyme లేదు, ఇప్పుడు Reason లేదు"అనెనఁట. పిదప నీఉక్తిని Spencer పండితుఁడు వాడియున్నాఁడు.

నైద్రాక్షిగోత్రము- గర్గఉపగణము చూ.

నైధ్రువగోత్రము— నిధ్రువగణముచూ.

నైన్ టైలర్సు మేక్ ఎ మేన్(Nine Tailors make a man)—

క్రీ. శె. ౧౭౪౨ వ సంవత్సరమున నొక గొప్ప కుట్టుపనివాని దుకాణముకడ కొక దీనుఁ డగు తల్లిదండ్రులు లేని బీదబాలుఁ డేతెంచి యడుగుకొన, నందు పనిచేయు తొమ్మండుగురు కుట్టుపనివాండ్రు వానిని గనికరించి తొమ్మిది షిల్లింగు లొసఁగిరఁట. వాఁ డాద్రవ్యము పెట్టి పండ్లు కొని, యిండ్లవెంబడి తిరిగి, విక్రయించి కొంత లాభము గొని యాచించుట మాని అట్లే వృత్తిజీవనము సల్పుచు ద్రవ్యమార్జించి, కొంతవడికి ధనికుఁడై కృతజ్ఞతతో పై ఉక్తిని తనచిహ్నముగ తనకార్యస్థానమున కిడె నఁట.

నైమిశగోత్రము — హారితఉపగణము చూడుఁడు.

నైమిశారణ్యము-

దీని నిప్పుడు నిమ్సార్ అనుచున్నారు. సంయుక్తరాష్ట్రములలోని సీతాపూర్ నుండి ౨౦ మైళ్ళదూరము. నగరమునుండి వాయువ్యదిశగా ౪౫ మైళ్లు.గోమతీ నదీప్రాంతభూమి. ఈ పవిత్రారణ్యమున తొల్లి అఱువదివేల మహర్షులు వసించిరఁట. పురాణ గాథ లనేకము లిటనే శౌనకాదులకు సూతుఁడుపదేశించెనఁట. ఇందు గోమతీ నదీతీరమున నాగపుర మను పట్టణ ముండిన దఁట. దీని ప్రశంసలు పలుతావులఁ గలవు. రామాయణము, ఉత్తరకాండము ౯౧ అధ్యాయమున ప్రశంసింపఁ బడినది. (అరణ్యములు చూ)

తొల్లింటికాలమున ౧ మరీచి, ౨ అత్రి, ౩ భృగువు, ౪ వశిష్ఠుఁడు, ౫ క్రతువు, ౬ ఆంగీరసుఁడు కలసి అర్వాతపస్థానమునకై బ్రహ్మ నర్థింప, మనోమయచక్రమును సృజించి దానిని దొరలించి "దీని వెంటనంటి జనుఁడు. అది యెచటఁబడునో ఆతావు మీకు తపస్థాన" మనియె నఁట. అది చనిచని యొకఅరణ్యమున "నేమి" (చక్రమును జుట్టియుండిన ఇనుపకట్టు లేక కమ్మి) ఊడి నేలంబడెనఁట. గాన దానికి నైమిశ మని పే రయ్యెనఁట. ఇది మహాపుణ్యక్షేత్రము. సంయుక్తరాష్ట్రములలో సీతాపూర్ సమీపమున నిమ్సార్ అను ధూమశకటస్థానముకడ (E. I. R. Nimsar Station)నున్నది.

నైమిష్యగోత్రము- (జమదగ్నివత్స ఉపగణము చూ.)

నైయాయికశాస్త్రమతము — (అక్ష పాదమతము చూ.)

నైరధిగోత్రము- భృగుసంతతి(ఆర్ష్టిషేణగణము చూ.)

నైలునదియందలి సడ్ ఆటంకము- ఆఫ్రికాఖండమందలి ఈజిప్టు దేశములోని నైలు నదియందు ప్రారంభ భాగముల, అనఁగా ఖార్టూమ్ ప్రాంతముల నది కడ్డముగ సడ్ అనం బను నాటంకము గల్గుచుండును. పలవలతో సహా వృక్షము లందు తేలుచుండ నందుకా ప్రాంతముల విస్తారముగ నీటియందు తేలు చుండు నాచు, మొక్కలు, తీఁగెలు మొదలగున వన్నియుం జుట్టుకొని, నదియం దిద్దరియద్దరులకు రహదారీ పడవలు మొదలగు వాటిని జోర నీయక, రాకపోకల కాటంకము గల్గించుచుండె డిని. సడ్ అనిన ఆటంక మనియే అరబ్బీ పదమున కర్థము. ఇటీవల ఖార్టూము పురమున వీటిని దరికిచ్చు యంత్రపరికరముల నమర్చి దరికిచ్చి యెండించెదరు. దాని నొకయంత్రసా హాయ్యమునఁజూర్ణముగఁ జేసి ఇటుకలుగనొక్కి భద్రపఱచుదురు. ఇవి నైలునదియందునడుచు పొగయోడలకు చక్కని ఫ్యూయల్ గా నుప యోగింపనగుచున్నవి. దీనిని గాల్చి స్టీమరు యంత్రముల నడుపుట పరిపాటి యైయున్నది.

నైలునది (తొల్లింటిపేరు నీలానది)- ఆఫ్రికాఖండమునందలి నది. విక్టోరియాసరస్సున జన్మించి, కియోగానదిగుండా నడిచి ఆల్బర్టు సరస్సు ప్రక్కగఁ జని, బహార్ ఎల్ జబెల్‌ను (White Nile) కలిసికొని, (ఖార్టూమ్‌కడ బహారెల్ అజారక్ నది (బ్లూ నైలు) బహారెల్ జబెల్‌తో చేరికొనును.) నడుచును. ఖార్టూమ్ నుండి సముద్రముకడకు దానిపొడవు ౧౭౫౦ మైళ్ళు. విక్టోరియా న్యాజాకడ జన్మస్థానము నుండి సముద్రముకడకు నదిపొడవు ౩౪౭౦ మైళ్ళని చెప్పఁబడినది.

ఈజిప్టు దేశమును నైలునదియే యుగోఫల వంతముగఁ జేయుచున్నది. దానిపొంపునను పొలముల కుపయోగించుచు, కైరోనగరము ప్రక్కఁబడి చని చీలి రోజెట్టా డామియెట్టాల సమీపమున మధ్యధరాసముద్రమునఁ జేరికొనును. ఖార్టూముకడను, రోజెట్టా డామియెట్టాలకడను ఆనకట్టలు కలవు. పెక్కు కాల్వలు కలవు. సెన్నారుకడ నొక యానకట్ట కలదు.

నైవాశ్రితేషు గుణదోష విచారణా స్యాత్-ఇది సంస్కృతభాషయందలియొకోక్తి. ఆశ్రితులయందలి గుణదోషములను పాటించు చుండుట (విచారణగా పరిశీలింపఁబడుట) జరుగు చుండదు. ఏలయన నాశ్రితులయందు సర్వసా ధారణముగా నభిమాన ముండుట సహజము. అది బలపడుటచేతఁ బరిశీలనకుఁ దావీయదని భావము.

నైషకిగోత్రము— ఔతథ్యఉపగణము చూడుఁడు.

నైసర్గికాహారము—శరీరపోషణమునకు గాను భుజించునది యాహార మనంబడును. ఇది జన్మించినదాదిగ ప్రారంభమై ఆమరణాంత ముండెడిది. చక్కఁగఁ బరిశీలించిన తల్లిపాలతో నారంభమైన యాహారము కొంత ముదిరినవెనుక మార్పులం జెంద మొదలిడును. చెట్లకు బాధ లేకుండ గైకొనఁ దగిన పండ్లు, కాయలు, గింజలు, కొన్నిదుంపలు మొదలగునవి నైసర్గిక ముగ సృష్టియందు మానవుల కేర్పరుపంబడిన నైసర్గికాహారము లని ఎలరికు దోఁపకపోదు. ఇదియె భరతదేశమున నాదికాలపు మహర్షుల వాడుకయం దుండినట్లు తెలిపెడిని. లక్కిన

వన్నియు తరువాత నేర్పడినట్లును, చేపలు, మాంసము మొదలగునవి నైసర్గికాహారములు కావనియు చక్కగఁబరిశీలించినతోఁపఁగలదు.

ప్రాగ్దేశపు నాగరికత వరిబియ్యముతో వండిన (Rice) యన్నము పైనను, పాశ్చాత్య దేశపు నాగరికత గోధుమరొట్టె (Loaf, Bread) పైనను ఆధారపడినదిగా ఆంగ్లమున నొకఉక్తి కలదు. ధాన్యపుపంట యథాస్థితినే యుండి వరిబియ్యమున కేయిబ్బందియుఁ గల్గుట లేదు, గాని పాశ్చాత్యుల గోధుమరొట్టెఁ వాడుకకు వలయుస్థితి చాలక, రొట్టెలధర హెచ్చిపోవు చున్న దని వాడుకలు ప్రబలి యున్నవి. దీనిని తినువారు తెల్లవా రనంబడుచుందురు. వారు వరిబియ్యపుటన్నమునందుకన్న గోధుమరొట్టె లం దధికబల మిచ్చుపదార్థములు, ప్రోటీను మొదలగునవి కలవనియు, అందునను వైట్ బ్రెడ్ నందుకన్న బ్రౌన్ బ్రెడ్ అధికజీర్ణశక్తి గల్గించి తానే గాక పాలు మొదలగు నన్యపదార్థము లంగూడ జీర్ణమొనర్చు శక్తిగలది అనియు నను చున్నారు. బ్రౌన్ బ్రెడ్డునం దిట్టి మహాశక్తి గల్గుటకుం గారణము, అందు కలిసెడి గోధుమ ఉముక (Wheat Bran) అందురు. అందు రంగు గల్గించు పదార్థముగూడ నుంట, తెల్లరంగును బ్రౌనురంగుగా మాఱఁ జేయునఁట. ఈ ఊక తినుటయుం దేయే మాహాత్మ్యము లింక బయల్పడనున్నవో వింత యయ్యెడిని. అందు ప్రోటీన్ (Protein) అధికముగ గలదఁట.

ఈ పాశ్చాత్య నాగరికతకు పునాది యనం బడిన Loaf, Bread రకములందు తెల్లరొట్టె యందు చెమ్మ యధిక మనియు, బ్రౌన్ రొట్టె Dry గా నుండుటయే దాని యాధిక్యమునకుం గారణ మనియు పరిశీలనలు తెల్పుచున్నవి. బిస్కట్లు మఱియు మంచివఁట.

నొప్పి—దీనింగూర్చి సరిగా వివరించుటకు వలనుపడదు. అలోపతీ వైద్యవిధానమున దీనికి Pain అని పేరుకాని దీనింగూర్చి సరిగా తెలి యుటలేదు. ఆయుర్వేద వైద్యవిధానమున నొప్పి శూల యనంబడి అనేకవిధములుగఁ జెప్పంబడినది. కాని, యిది శరీరావయవధర్మ మున నేల కల్గునో వివరింపఁబడలేదు. శరీరము నందు గల నాళములలో కొన్ని చర్మమునకుం దగులు పేగులకు చైతన్యనాళము లనిరి.(Sensitive nerves) అట్టినాళములకు ఇంచుక యుద్ధృతముగాని ఒత్తిడిగాని కల్గిన నవి చైతన్య నాళములు గాన లఘువుగ నగుత ఱి సుఖముగను, బలువుగ సంభవించుతఱి కష్టముగను, చైతన్యమును ప్రేరేపించెడిని. కష్టముగ నుండుతఱి గల్గిన బాధకు నొప్పి యని పేరు. ఏకారణముచేత నైనను చైతన్యమును ప్రేరేపింపఁ జాలకుండిన నట్టిబాధ తెలియకపో వచ్చును. అట్టిస్థితియందు చర్మము మొద్దుబాఱిన దని తలంచుచుందురు. నొప్పులందు తలనొప్పియు, కడుపునొప్పియు మొదలగునవి ముఖ్య ములు. నడుమునొప్పి, కీళ్లనొప్పులు మొదలగు కొన్ని వాతదోషము లోపల రేఁగి వుండగుట మొదలగుకారణములుగ నొప్పిగ నగును. గాన ము లేఁతస్థితియం దనఁగా తక్కువయగు ధ్వను లయందు చెవులకు శ్రావ్యమై, సుఖకరముగ నుండియు, కొంత హద్దు నతిక్రమించి అధికధ్వ నియందు చెవులకుఁ గష్టమై నొప్పి గల్గించెడిని. కొన్ని దృశ్యములు సైతము భయంకరము లగు కతన హృదయమునకు అహితములగుట నొప్పి గల్గించునవిగనే యగును. ఇట్టి పరిస్థితులందు నొప్పిగల్గించు మార్పులు, లోన నేమి సంభవిం చునో సరిగా తెలియదు. కాని నొప్పి నెల్లరు సర్వసాధారణముగ ననుభవించియే యుందురు గాన దీనివివరణము నెఱుంగ నవసరము గలుగు చుంటలేదు.

శరీరమందలి నరములు మంచి యవస్థయం దుండి, ఎంత యొత్తిడిని పనిని గల్గియుండవల యునో అంతగనే యుండిన తప్ప ఎక్కువ యొత్తిడి గాని ఎక్కువ పనిగాని కల్గి చేయ వలసివచ్చునేని మనచర్మమునకుంగల చైతన్యము నకు విపరీతదశ సంభవించును. దానిని నొప్పి యందురు. ఇది బాధాకరమై యుండు నవస్థ. నరములకు హానియే సంభవించునేని చర్మము నకు చైతన్యమే కలుగదు. నరములను రేపుట వలన బాధ కల్గునని చెప్పఁబడినది. కురుపును రేపిన బాధ కల్గుటకును ఇదియే కారణము. సంగీత మైనను ఎంత రుచికరముగ పాడినను కొంత ధ్వని చెవుల కనుకూలమై రుచికరముగ నుండును. ధ్వని యధిక మగునేని అది కర్ణేం ద్రియమందలి నరములకు పని నధికముగఁ గల్గించి ఒత్తిడి యధికమై కర్ణకఠోరమై నొప్పి గల్గించును. ఇట్టి నొప్పి శరీరమందలియింద్రియ ములలో దేనికైనను కలుగవచ్చును. అనఁగా మితిమీఱిన ఒత్తిడి గల్గుట నొప్పి యని మనము తలంతుము.

నొవాఖోలీ జిల్లా—మెగ్నా నదీముఖద్వా రముననున్న బురద నేలలజిల్లా. సందీప ద్వీపము మఱికొన్ని యితర ద్వీపములు నిందులోనివి. నొవాఖోలీపురము ప్రధానస్థానము. (బంగాళా దేశము చూ).

నొవేషన్ (Novation)— వాణిజ్య సం బంధ పరిభాషా పదము. ఒకఁడు తీర్పవలసిన అప్పును ఇంకొకఁడు తాను తీర్చెదనని సిద్ధపడి నచో అందునకు అప్పుతీసికొన్నవారు, ఇచ్చిన వారు, తాను తీర్చెదనని సిద్ధపడినవారు ముగ్గురు అనుమతింపవలయును. ఆ యనుమతుల కీపేరు వర్తించెడిని.

నోఖల్వాంధాః సహస్రమపి పాంథాః పంథానం విదంతీతి న్యాయము— మార్గమున నడుచు వేయిమంది గ్రుడ్డివారు రంద ఱేకీభవించినను, తా మేగవలసిన సరియగు బాట కనుఁగొనఁజాలరని యర్థము. అసమర్థుల ప్రయత్న మెంతయున్నను నిరర్థక మనిభావము.

నోట పుక్కిలించినతఱి నీటంగల్గు గడబిడధ్వని (Gurgling noise)—నోటి యందు నీటం బోసికొని పుక్కిలించునెడ గడబిడ ధ్వని కల్గును. దాని నాంగ్లమున Gurgling noise అనెదరు. గాలికి ఒత్తిడిబాధ కల దని ఎల్లరెఱింగినదే. నోట నీటం బుక్కిలించు తఱి, అందున్న గాలి కొత్తిడిఁ గల్గించుచుండును. ఇంక నీటిచే నింపఁబడిన యొకసీసాను (మూతి సన్నము గలది) వంచితిమేని నీరు ఒలికిన కొలఁది లోని కాళీస్థల మేర్పడుచుండుటయు, బయటనుండిన వాయువు లోనికిం జొచ్చుకొని పోయి యాకాళీస్థలమునకుం జేరుకొన మొదలి డుటయు సంభవించెడిని. గ్లాసువంటి మూతి వెడల్పుగల పాత్రనుండియైన నిటిధ్వనికారణము కలుగకుండును. మూతిసన్నపు సీసాలయం దిట్టి పరిస్థితు లుండును. లోనినీరు భూమియొక్క ఆక ర్షణశక్తి (Gravitation pull) వలన వెలు పలికిం దప్పించుకొనునదిగ జాఱుటయు, గాలి లోనికి బలాత్కారముగ త్రోసికొనిపోవం జొఱబడుటయు, సీసాయం దొకయుద్ధము వలె రాపిడి యొత్తిడిగన్నె యొండొంటితో నొఱసి కొనుటయందు కలఁతతరంగము (Disturbance wave) ప్రారంభమై గాలియందు కదలుచు వినఁబడును. దానినే పుక్కిలింతధ్వని యందుము. ఇది నీటంగల్గినది కాదుః గాలియే కారణముగాఁ గల్గినది.

నోటరీస్ (Notaries)- వాణిజ్యసంబంధ పరిభాషయం దవసరము లగు పత్రములను,

దస్తావేజులను ధ్రువపఱుప నధికారము నందిన వాఁడు.

నోటికదలిక చూచి మాటలు గ్రహించు విధానము (Lip Reading)— ఈ విధానమెల్లభాషలందు వ్రాసికొనఁదగియున్నది. ఆంగ్లమున Speach reading అనియెదరు. మూగ, చెముడు గలవారు నోటికదలిక చూచి అనినమాటలు గ్రహించుట కిది సాధనముగ నుండును.

ఇందు పెదవులు, నాలుకల కదలికయు, ముఖవైఖరులు (స్మిత హసిత విహసితాదులు) ఇందు ప్రధానములై ధ్వనులవలె భావములం దెలుపును. వీటిమూలముననే బధిరులతో ప్రసంగింప వీలయ్యెడిని. తొలుత నొకేధ్వనిగల (ఆభాషయందలి) ఏకాక్షరములను గుర్తింప నేర్పి, పిదప రెండు, పిదప మూఁడు ధ్వనులు గల పలుకులను గ్రహింప నేర్పుదురు. పిమ్మట కలిపి యుచ్చరింపఁదగిన యుమ్మడి పల్కులు గుర్తింపఁజేయఁ బ్రయత్నింతురు. క్రమముగ వాక్యములంగూడ గుర్తింపఁజేయఁ గల్గుదురని విందుము.

Mulb-walle విధాన మనంబరఁగు నీవిధానము తొలుత జర్మనుదేశపు బెర్లిన్నగరమున కల్గినదని విందుము. ఇటీవల అమెరికాయందు వ్యాపించినది.

నోటి శరింపులకు నొసలు అనుకూలించాలి— (నొసలన నుదుటివ్రాత యని భావము). ఆంధ్రలోకోక్తి.

నోటీస్ ఆఫ్ డిజానర్ (Notice of Dishonour)—ఒక హుండీసొమ్ము చెల్లింపక నిరాకరింపఁబడినప్పుడు హుండీచేతగలఆసామీ, హుండీయిచ్చిన ఆసామీకి (అది నిరాకరింపఁబడిన దని) యిచ్చిన తెలుపుడు పత్రము. ఆహుండీ తిరిగి ఆయనకు చూపియు, సొమ్ము చెల్లింపక నిరాకరించెనేని, నిరాకరించినట్లు ఒక Notary వలన దానిపై Endorse చేయించుటకు Noting a Bill అనిపేరు.

నోడ్సు (Nodes)-గ్రహణమునట్లు సూర్యునకు భూమికి నడుమ చంద్రుఁడును, చంద్రునకు సూర్యునకు నడుమ భూమియు, నడుచుట సంభవించిన యవస్థకుఁ బేరు. ఆ Point నకు నోడ్సుఅని పాశ్చాత్యులు పేరిడిరి. అమావాస్య దినమున సూర్యుఁడును, పౌర్ణమి దినమున చంద్రుఁడును నోడ్సు పరిసరముల నేగుచుండుట జరగుచుండును. నోడ్సుగుండా నడుచుట సంభవించునేని గ్రహణము గల్గును. (గ్రహణములు చూడుఁడు.)

ఇది Ascending Node అనియు, Decending Node అనియు ద్వివిధము.

నోబెల్ ప్రైజులు (Nobel Prizes)- ఐరోపాఖండమున స్వీడన్‌దేశపు ముఖ్యనగరమగు స్టాక్హామ్ నగరమున క్రీ. శ. 1833 సంవత్సరమున జన్మించి రసాయనశాస్త్రజ్ఞుఁడై గొప్ప పరిశీలకుఁడని· పేరందిన ఆల్‌ఫ్రెడ్ బెర్నార్డు నోబెల్ గొప్పధనికుఁడు. ఈయనకు నిరువది లక్షలపౌనుల యాస్తి కలదని చెప్పఁబడినది. దానినుండి వచ్చు రాఁబడివడ్డీనుండి రమారమీ ఎనిమిదివేలపౌనుల విలువగల బహుమానముల నైదింటి నేర్పఱచి, ఏటేట నిచ్చుచుండునట్లు ఉద్దేశ్యపత్రమును (will) వ్రాసి క్రీ. శ. 1896 సం॥రము మరణించెను. అందు ఒక్కొకటి ఎన్మిదేసివేలపౌనులవిలువగల బహుమానములు. ఒకటి ఫిజికల్ సయన్సు (Physical Science) నందునను, ఒకటి కెమిస్ట్రి (Chemistry) యందునను, ఒకటి మెడికల్ సయన్సు (Medical Science) నందునను ఎక్కువ పరిశీలనచేసి ఏదేని యొకగొప్ప విశేషమును కనిపెట్టినవారికి బహుమతిగా

నిచ్చుట కేర్పఱచెను. ఇంకను నొకబహుమాన మంతే విలువగలది విధిలక్షణయుక్త మనిపించు కొనఁదగిన పాండిత్య విద్యావిశేషరచన యగు గ్రంథము రచించినవారికిని (Remarkable litterary work of an idealistic tendency) ఇచ్చుచుండ నేర్పఱచెను. ఈ నాల్గు బహుమానములు స్వీడన్ దేశమేలు భూపాలుఁ డేర్పఱచిన యొకసంఘమువా రిచ్చుటకు నేర్ప ఱుపఁబడినది.

ఇంక నైదవబహుమాన మెనిమిదివేల పౌను లను, సర్వదేశ జనసౌభ్రాతృత్వ ధర్మమును వ్యాపింపఁజేయ నెక్కువసేవ యొనర్చినవారికి (For a person rendering the greatest service to the cause of international Brother-hood in reduction of standing armies and Furtherence of Peace congress.) ఈయఁబడ నేర్పఱచెను. ఇదిదేశము సైన్యములు తగ్గించుకొనియుద్ధబాధలు లేకుండపనిచేయుటకై యుద్దేశింపఁబడెను. ఈ బహుమానమును పార్ల మెంటు నిర్ణయించి యిచ్చుట కేర్పాటు. లోక మం దెవ్వరైనను ఈ బహుమానముల నంద నర్హులు.

నోమినల్ ఎక్స్ఛేంజి (Nominal Exchange)వాణిజ్యసంబంధపరిభాషాపదము ఒకానొక కాలమందలి అవసరమువలనఁ గల్గిన తాత్కాలికపు డబ్బుఒత్తిడివల్ల గల్గిన ధర గాక దేశమునందలి ధనధాన్యములస్థితినుండి గల్గిన ధరవరలు Exchange rate.

నోమినలిజమ్ (Nominalism)— దీనిని Scolastic philosophy అనియు నందురు. ఇది Realism సిద్ధాంతమునకు వ్యతిరేకమగు నెదురు సిద్ధాంతము.

ఇందు Individualనకుమాత్రము నిజమగు నునికి కలదు. కాని General-Species నకు రెండింటికి నిజమగు నునికి లేదనియు, అవి ధ్వనులుగను, మాటలుగను మాత్రమే యుండు ననియు, అవి వేఱుచేయఁ బడిన పరధ్యానము వలనఁ గల్గిన వనియుఁ జెప్పఁబడిన సిద్ధాంతము.

నోమోగ్రాఫీ (Nomography)— శాస్త్ర గ్రంథములు (Laws) వ్రాయునపుడు విషయ విభాగక్రమము ననుసరించి వ్రాయువిధానము.

నోమోలోజీ (Nomology)— నోమో గ్రాఫీ చూడుఁడు.

నోరమ్ (Noram)—స్టాటిస్టిక్సు చూ.

నోర్కశాఖ క్షత్రియులు-(క్షత్రియ కులము చూడుఁడు.)

నోరా వీఁపునకు దేకే!— (నోట తూలుమాటలు వచ్చిన వీఁపునకు దెబ్బలు తగులు నని భావము.) ఆంధ్రలోకోక్తి.

నో రుంటే తల కాస్తుంది- (ఆంధ్రలోకోక్తి.)

నోరు-ద్రవము—మన నోటియందు దగ పడని యెక్కు సన్నపురంధ్రములు కలవు. వీట్ల గుండా అవసర మగుతఱి నోటిలోని ద్రవము స్రవించుచునే యుండును. మనము భుజించు ప్రతిపదార్థమును నోటియందు దంతములతో నమలఁబడి మ్రింగఁబడుటకును,పిదప సుళువుగ జీర్ణమగుటకును సిద్ధపఱుపఁబడును. ఈరెండింటికిని నోటియందు ద్రవము సిద్ధముగా నుండుట (Saliva) అవసరము. అట్లు ద్రవము నోట భోజనపదార్థము నుంచుకొనునరికి సిద్ధమై యుండుటకు మార్గ మీరంధ్రములగుండా ద్రవము నోటిలోనికి వచ్చుటయే.

రుచికరములగు పదార్థములంగూర్చి మన స్సునకు పూర్వానుభవమువలన నెఱుక గల్గియే యుంట, వాట్లంగూర్చి తలంచునపుడు గాని,

వినునపుడుగాని, నోట పదార్థముంచుకొనఁబోవు నంతటి పనియే జరిగి మనస్సుయొక్క ప్రోత్సాహమున రంధ్రములగుండా నోటిలోనికి ద్రవము ప్రవహించును. నోరూరుచున్న దని అనుకొందుము. ఈద్రవము తఱచు మాటిమాటికి నోటిలోనికి ప్రవహించుచుండుటచేత తఱచు గుటకలు వేసి మింగవలసి వచ్చుచుంటఁగలుగుచున్నది.

జీర్ణశక్తి బొత్తిగా చెడిపోయినరోగికి నోట ద్రవము చక్కఁగా స్రవింపదు.

నోరుమంచిదైతే ఊరుమంచిదే--

(ఆంధ్రలోకోక్తి.)

నోవాస్ ఆర్క్ (Noah's Ark) **పడవ** మహమ్మదీయుల ఖురానునందు, క్రైస్తవుల బైబిలు పూర్వనిబంధనగ్రంథమునందు నోవా మహాత్ముఁడు ప్రవక్తగాఁ జెప్పఁబడినవాఁడు. ఈయనకాలమున ప్రజలు పాపులై రఁట. వారిని నశింపఁజేయ పరమేశ్వరుఁడగు యహోవ తలంచి, జలప్రళయమువలనోవారిసంతమొందింప సంకల్పించెనఁట. తనభక్తుండగు నోవామహాత్ముని, ఆతనికుటుంబమును, కొన్ని జాతుల మృగపక్ష్యాదులను సంకల్పిత జలప్రళయము నుండి రక్షింప నెంచి, యాయహోవదేవుఁడు నోవామహాత్మునకుఁ బ్రత్యక్షమై "భక్తుఁడా! గోఫ రనంబడుజాతి కఱ్ఱతో (ఇది బహుశః Cedar గాని, Cypress గాని కానోవు నని తర్వాతివ్యాఖ్యాత లర్థము చెప్పిరి.) నొక Flat bottomed boat ను నిర్మింప మొదలిడుము. దానిలోపలను, వెలుపలను పూత పూయవలయును. అది మూఁడంతస్థులలోనికి వెలుఁగు రా మార్గములు, ఒకద్వారము గల్గి, 300 మూరలుపొడవు, ౫౦ మూరలు వెడలుపు, 30 మూరలు ఎత్తు గల్గియుండ వలయు" నని విధించెనఁట. దాని నాతఁడట్లే రచింప, "నీవును నీముగ్వురు సుతులును, కోడండ్రు మొదలగు వారు రకమునకు రెండేసిచొప్పున మృగపక్ష్యాదులు (ఒకటి మగది, ఒకటి ఆఁడుది) అందు ప్రవేశింపుఁ"డన వారట్లు చేయ జలము లుద్భవించి లోకమును ముంచివేయ నాశనము సంభవించెనఁట. వీరు మాత్రము రక్షింపఁ బడిరఁట. అంత కొన్ని దినముల కాజలము లింకి, భూమి బయల్పడ, ఈఆర్కుపడవ ఇప్పటి ఎర్జెరమ్ పురము దరిని అరారాత్పర్వతశిఖరమున తేలుచు నిలచియుండె నఁట.

క్రైస్తవులం దీ నోవాఆర్కు సుప్రసిద్ధము.

నోవెల్సు— (నవలలు చూ).

నౌటికల్ ఆల్మానక్ (Nautical Almanac)-ఇది సముద్రమున నోడలునడుపు నావికులకుఁ దెలియఁదగిన సంగతుల నేఁటేట పంచాంగములనలె ప్రకటింపఁబడునది. ఇందు సోలారుసిస్టము, గ్రహముల (గోళముల) అనుదినస్థితులు, చలింపని నక్షత్రముల (గోళముల) స్థితులు, రాఁగల (భావి) స్థితుల విశేషములు మొదలగు విషయములు చేర్చి ప్రకటించుచుందురు. ఇట్టివి బ్రిటిషుప్రభుత్వము, అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రప్రభుత్వము మొదలగు గొప్ప ప్రభుత్వములు ప్రకటించు చుండును.

క్రి. శ. 1762 లో బ్రిటిషు ప్రభుత్వము ప్రకటించినది చాలగౌరవపాత్రమైనదిగఁ జెప్పఁబడినది. దీని నప్పుడు Astronomer Royal పదవియం దుండిన Dr. Maskelyne పండితులు రచించిరఁట. ఆయనకుం బిదప పంచాంగమువిలువ కొంత తగ్గెననియు, పిదప పథకములను చక్కఁగ సవరించి 1844 నుండియు ప్రకటింపఁ బడుచు సరిగా నడుచు చున్నదని ప్రతీతి కలదు.

నౌ నావికన్యాయము—నావ లేకున్న నావికుని ఉపయోగము లేదు. నావికుఁడు లేకున్న నావ యుండిన ప్రయోజనము లేదు.

రెండునుగూడ నుండిననే ఉపయోగమని భావము. దీనిని అన్యోన్యాశ్రయ మందురు.

నౌప్లియా పట్టణము-గ్రీసు దేశములోని యొకపట్టణము. ఒకప్పుడు రాజధానిగనుండినది. (గ్రీసు దేశము చూ.)

నౌలి (క్రియ)-యోగాభ్యాసమున వాత పైత్య శ్లేష్మదోష సంజనితరోగములు కలుగకుండ నిరోధపరిహారములుగను, ప్రాణాయామాభ్యాసము నడుచుచుండుటకును షట్క్రియలు చెప్పఁబడినవి. (యోగాభ్యాస క్రియాషట్కము చూడుఁడు.)

అందు నౌలిక్రియ యొకటి. ఇది ఒకే విధము. పొత్తికడుపునందలి నరములను కడుపు లోపల గిరగిర త్రిప్పుటయు, అటునిటు కదలించుటయు నౌలిక్రియ యనంబడును. ఇందువలన రోగములు నశించి జఠరాగ్ని బలపడునని చెప్పఁబడినది.

నౌసరి (తొల్లింటి నవరాష్ట్రము)-(నవరాష్ట్రము చూ.)

న్యగ్రోధగణము (మఱ్ఱిచెట్టు)-
౧ అశ్వత్థః రావిచెట్టు, ౨ ఆమ్రః మామిడిచెట్టు, ౩ ఔదుంబరః మేడిచెట్టు, ౪ కకుభః మద్దిచెట్టు, ౫ కదంబః కదంబవృక్షము, ౬ కపీతకః దిరిసెనచెట్టు, ౭ కోశామ్రః అడవిమామిడిచెట్టు, ౮ చోరకపత్రః లక్క, ౯ జంబూద్వయః నేరెడు పిన్న నేరెడు చెట్టు, ౧౦ తిందుకః తుమికిచెట్టు, ౧౧ న్యగ్రోధః మఱ్ఱిచెట్టు, ౧౨ నంది నందివృక్షము, ౧౩ పలాశ మోదుగుచెట్టు, ౧౪ ప్లక్షః జువ్విచెట్టు, ౧౫ పావరరోధ్రః, ౧౬ పియాల చారపప్పుచెట్టు, ౧౭ బంధులః బుషభకము, ౧౮ బదరీ రేగుచెట్టు, ౧౯ భల్లాతకః నల్లజీడిచెట్టు, ౨౦ మధుకః ఇప్పచెట్టు, ౨౧ మధూకః ఇప్పచెట్టులో భేదము, ౨౨ రోధ్రః లొద్దుగచెట్టు, ౨౩ రోహిణీ కరక్కాయచెట్టు, ౨౪ సలకీ అందుగుచెట్టు.

ఇంకను మతాంతరమున మతికొందఱు—
౧ అర్జునః ఏరుచెట్టు, ౨ ఆమ్రః మామిడిచెట్టు, ౩ కదంబః కదంబవృక్షము, ౪ కపీతకః దిరిసెనచెట్టు, ౫ కోలీ, ౬ జంబూద్వయః పిన్న పెద్ద నేరెడుచెట్లు, ౭ న్యగ్రోధః మఱ్ఱిచెట్టు, ౮ నందిః నందివృక్షము, ౯ పలాశః మోదుగచెట్టు, ౧౦ ప్లక్షః జువ్విచెట్టు, ౧౧ పిప్పలః రావిచెట్టు, ౧౨ పియాలః చారపప్పుచెట్టు, ౧౩ బంధులః బుషభకము, ౧౪ మధుకః ఇప్పచెట్టు, ౧౫ మధూకః ఇప్పచెట్లలో భేదము, ౧౬ రోధ్రయుగ్మ లొద్దుగచెట్లు రెండు జాతులు, ౧౭ విరలా తుమికిచెట్టు, ౧౮ సదాఫలాః సంధిపుష్ప వృక్షము, ౧౯ సోమవల్కః కాయఫలచెట్టు.

ఈచెట్లను న్యగ్రోధ గణ మనిరి.

న్యగ్రోధబీజన్యాయము-మఱ్ఱిపండు లోనిగింజ యణుమాత్రముగా చిన్నదియైనను దానినుండిపుట్టిమఱ్ఱిచెట్టు చాలగొప్పదిగనగును.

చిన్న కారణమును, గొప్ప కార్యమును తెలుపుటకీన్యాయము వర్తించును.

న్యగ్రోధుఁడు-యదుసంతతి. చంద్రవంశ క్షత్రియుఁడు. కంసుని తమ్ముఁడు

న్యాయములు(లేక న్యాయ్యములు)
ధర్మమునకు వ్యతిరేకింపని పద్ధతులు న్యాయము లనంబడును. న్యాయ మన యథావిధి యని భావము. ఎటుల ధర్మమో అటుల జరుగుట న్యాయము.

న్యాయబద్ధమై, తర్కవాదమున నోడింపఁబడక, నిలిచియుండుసిద్ధాంతములు న్యాయ్యము లనంబడును. వీటింగూర్చి సంశయపడ నక్కఱ యుండదు గాన వాడకములందు స్థిరపడిన ధర్మములే గాన, వాట్లను నుడువుచు సాదృశ్యము

జ్ఞప్తి యుందురు. ధర్మబద్ధము లగుటయే గాక న్యాయ్యము లర్థసాదృశ్యము లగునని వాడుక నందియున్నవి. ఈన్యాయ్యము లొకవిధమున నుండునవి కావు. కొన్ని లోకనటనలు లోకవ్యవహారముల కనుకూలించునవి. కొన్ని వ్యాకరణ శాస్త్రధర్మములం దెల్పున్యాయ్యములు, కొన్ని తర్కశాస్త్రధర్మములం దెల్పు న్యాయములు, కొన్ని కర్మ మీమాంసయందునను, కొన్ని బ్రహ్మ మీమాంసయందుననుజెప్పఁబడినన్యాయములు కలవు. ఇంకను పురాణములందు, ఇతిహాసములందు, ఆగమములందు, తంత్రగ్రంథములందు చెప్పఁబడినన్యాయములు కొన్ని గలవు. ఎచ్చటి వైనను లక్షణము లన్నియు నొకేరీతి గుణలక్షణములం గల్గియుండునవియె.

కర్మమీమాంసయందు జైమినికవసరములైన ధర్మము లన్నియు జైమినీన్యాయమాలయందుఁ గాననగును. పిదప రఘునాథవర్మ యనంబడు రాజపుత్రవిద్వాంసుఁడు కొన్ని న్యాయములం గూర్చి లౌకికన్యాయసంగ్రహమని యొకగ్రంథముం గూర్చెను. కొన్ని న్యాయములు తారానాథ తర్కవాచస్పతికృతమగు వాచస్పత్యమున వివరింపఁబడినవి. పండిత సత్యవ్రత సమాశ్రమి కొన్నిటింజేర్చి యొక చిన్నపుస్తకముగ నొనర్చియుంచెను. సాంఖ్యమతగ్రంథములందు వాడఁబడిన న్యాయములు లౌకికన్యాయములుగనే యుండును.

ఇందు కొన్ని న్యాయము లిండియా ఆఫీసు లైబ్రరీయందు రెండు వ్రాతగ్రంథములఁ గానంబడును. ఇన్ని తావులనుండి మాకు దొరకిన న్యాయము లీగ్రంథమున వాటివాటి వర్ణక్రమ ప్రదేశములందుఁగాననగును. కొన్ని సంస్కృత లోకోక్తులునున్యాయములవంటివే. ఎట్లయందు చేర్పఁబడి న్యాయముల వలెనే ఉపయోగించుట కీగ్రంథమున అక్షరవర్ణక్రమస్థానములం దుంపఁబడినవి. వాట్లను ఆయా తావులందు చూడవలయును

న్యాయము:— ప్రపంచమున నొకరివలన నన్యులకు నెట్టిబాధలు కలుగకుండ జరుగుటకైన యథాధర్మవిధానము. ఇట్టి ధర్మపద్ధతు లన్నియుం గూడినదియె న్యాయ మనంబడును. ఇది పరమేశ్వరసంబంధమని తోఁచెడిని. యోగ్యులు న్యాయధర్మమార్గానువర్తులై నడిచెదరు. వాట్ల నతిక్రమించి స్వార్థపరాయణులుగ కొందఱును, దుష్టులుగ కొందఱును ప్రవర్తించుటం జేసిదుర్మార్గులనిపించుకొనుచుందురు.

శాసనములు, న్యాయము నొకటియే యని భ్రమపడరాదు. శాసనములు మనుష్యనిర్మితములు. ఆయా దేశముల యాచారముల మేరకుఁ గాని, లేక ప్రజలసౌఖ్యములకు గాని, నిర్మింపఁబడి శాసింపఁ బడినవి. ఇంక ధర్మశాస్త్రము (Law) ప్రజలప్రవర్తనకై ఏర్పఱుపఁ బడిన పద్ధతి. శాసనములు, ధర్మపద్ధతులు ఒకప్పుడు న్యాయమైనవి కాకపోవచ్చును. కాననే అప్పటప్పట నివి మార్పఁబడుచుండును. కాని వీలగునంతవఱకు న్యాయమార్గము దాటకుండ నివి ఏర్పఱుపఁబడుచుండునని తలంపఁబడుచున్నది. వేర్వేఱు దేశముల వేర్వేఱువిధములుగ ధర్మశాస్త్రములుండును గాని,ప్రపంచమంతకు న్యాయము కేరీతిని దనరెడిని. న్యాయ మెక్కడను వ్రాయఁబడియుండ లేదు.అట్లయ్యును యోగ్యుల మనస్సులకు న్యాయాన్యాయములు స్ఫురించుచునేయుండును. దుర్మార్గులు దుష్టులకుం గూడ మనస్సులకు న్యాయాన్యాయములు స్ఫురించుచుండనోపుం గాని, వారు దానిం బాటింపక దాఁటుచుందురు. పరమేశ్వరుని న్యాయమూర్తి యందురు. భూపాలురు న్యాయపద్ధతినే తము పరిపాలన నెఱప ప్రయత్నింతు రని తెల్పుటకు తమ న్యాయస్థానముల త్రాసును గురుతుగ

తొల్లింటికాలమున నుంచువారంట.కొన్ని న్యాయ స్థానములందు సింహమును గురుగ వె చెదరు. ఇది పద్ధతుల నాచరణయందు బలాత్కరించుటకు ప్రభుత్వమునకుం గల బలమును సూచించెడిని. • పద్ధతులు గాని, శాసనములు గాని, ఆచార వ్యవహారధర్మములు గాని, నియతులు గాని, న్యాయమునకు లోంబడకుండిన నిరర్థకములు. ఆంగ్లమున Uncompromising as truth అనియు, Unbending as Justice అనియు సామెత కలదు. అనఁగా సత్యము, సఖ్యపడని దనియు, న్యాయము ఇతరములకు లొంగని దనియు భావము. న్యాయబుద్ధికి కనికరము, అభిమానము నుండరాదని చెప్పఁబడినది.

న్యాయశాస్త్రవిధి-న్యాయమునకు, న్యాయ పద్ధతులకు, న్యాయస్థానముల ఉత్తరువులకు నెల్లరు లోఁబడి నడువవలసియుండును. ప్రభువు పేరిట న్యాయపరిపాలనము నడుచుచున్నను ప్రభువులుకూడ న్యాయబద్ధులై దానికి లోఁబడ వలసియుండును. న్యాయమున కాంగ్లమున లా (Law) యనెదరు. అది ఆంగ్లోశాక్సనుపదము. Fixed అని ఆంగ్లభాషయం దర్థము. ఇట్టిపద్ధతులు, దేశాచారములు, ప్రజానుకూలధర్మములు, లోకవిహిత ధర్మవిహితములుగా నుండవలసి యుండును. భరతదేశమున మనుస్మృతి, పరాశరధర్మశాస్త్రము మొదలగుపూర్వగ్రంథములు న్యాయపద్ధతులం దెల్పునవి కలవు. పాశ్చాత్య దేశస్థులకు రోమనుల న్యాయ పద్ధతులు పునాదులుగా నున్న న్యాయశాస్త్రగ్రంథము లేర్పడియున్నవి. నిజముగ విధినిషేధములు, పరిహారములు, వారసత్వములు, శిక్షలుమొదలగు వాటి నివి యెరింగించుచుండునవి. వేర్వేఱు దేశములందు వేర్వేరు విధములుగా నుండునవి. అనఁగా దేశానుకూలములై యుండవలయునని భావము. ఆచారములపై నాధారపడిన పద్ధతులు గల న్యాయవిధులు ఆంగ్లమున Common Law అనంబడుచున్నవి. ధర్మన్యాయములపై నాధారపడిః పద్ధతులు Judicial Law అనంబడుచున్నవి. కనికరము నాధారపడిన ధర్మము Law of equity యనంబడుచున్నది.

న్యూకోంబు సిద్ధాంతము--(Newcomb Theory)-ఇది Simon Newcomb పండితునిచే రచింపంబడిన లా ఆఫ్ గ్రావిటేషన నకు సంబంధించిన విధానము. క్రీ. శ. పదునెన్మిదవ శతాబ్దాంతకాలమున చంద్రగోళము అర్క ముందున పదునాల్గు సెకెండ్లతావునం దాకసమున నుండినది. పంతొమ్మిదవ శతాబ్దాంతకాలము వచ్చువఱకు అర్క వెనుక పది సెకెండ్లతావున నుండెను. అనఁగా నిరువదినాల్గు సెకెండ్లు వెనుకఁబడిన దనిభావము.

లెక్కించి చూచినపిదప నుండవలసిన తావున నుండి పదిసెకెండ్లు వెనుకఁబడె నని తేలినది. ఇది ఒకవిధానమున లెక్కమేరకు గల్గిన వెనుకఁబడుట కాదనియు, గోళములు ఎదురుతిరుగుట, భూమి, చంద్రుల నడుమనుండు గ్రావిటేషను (ఆకర్షణ) శక్తి ఒకేవిధమున బ్రసరింపక మార్పులనందుట, సూర్యునందలి Magnetic activity సంబంధము ధృతమై మార్పు గల్గించుట మొదలగునవి దీనికారణము లనియు సిద్ధాంతపఱచెను. పిదప వేఱొకప్పుడు తొమ్మిది సెకండ్లు ముందుగ నుండుతావున నుంటఁ గానవచ్చెనఁట.

న్యూజీలాండు ద్వీపములు— ఇవి మొదటిద్వీప మనియు, మధ్యద్వీపమనియు, కడ ద్వీపమనియు మూఁడు ద్వీపములుగ నున్నవి. ఇవి ఓసీనియా, ఆస్ట్రేలేషియాద్వీపసమూహము నకుం జెంది, పసిఫిక్కు మహాసముద్రమున ఆస్ట్రేలియా ఖండమునకు ఆగ్నేయ దిశగా నున్నవి. మొదటి ద్వీపమునకు ఉత్తరద్వీప మనియు,

రెండవ ద్వీపమునకు మధ్యద్వీప మనియు, కడ ద్వీపమునకు Stewart Island అనియు వాడుకనామములు కలవు.

మొదటిద్వీపము ౪౪౫౦౦ చతురపుమైళ్ళ వైశాల్యము కలది. మధ్యద్వీపము ౫౮౫౦౦ చతురపుమైళ్ళ వైశాల్యము కలది. వీటిరెంటికి నడుమను కుక్కుజలసంధి కలదు. కడ ద్వీపము చాల చిన్నది. అది ౬౬౫ చతురపుమైళ్ళ వైశాల్యము కలది. పర్వతమయ ప్రదేశములు గల్గి సమశీతోష్ణపు తావులుగ నున్నవి. కొన్ని పర్వతశిఖరములం దెల్లప్పుడు మంచు కరంగక నిలిచియే యుండును. అగ్నిపర్వతములు, ఉష్ణోదకప్రవాహములు కొన్ని కలవు. భూకంపము లప్పటప్పట కల్గుచుండును. భూములు చాల సారవంతము లైనవి. మధ్యద్వీపమున బంగారు గనులు కలవు. గొప్పజాతివగు Fern చెట్లు విస్తారముగంగలవు. అందు కొన్నిజాతుల ఫెర్న్సు వృక్షముల వేళ్లు ఆహారమునకుం బనికి వచ్చు చున్నవి. ఇచ్చట నార చాల శ్రేష్ఠతర మని పేరందినది.

ఈద్వీపవాసులం దాదిమనివాసు లగు మలయ తెగవారికి మావోరీ లని పేరు. ఆదినివీరు నరమాంసభక్ష్యకులుగనుండి ఇప్పుడువిద్యాధికులై నాగరికత నొంది మానివేసిరి. ఐరోపాదేశస్థు లధికసంఖ్యాకులుగ నీదేశమునకుం జేరి వసించు చున్నారు. గొఱ్ఱెబొచ్చు, బంగారము ఎగుమతి చేయంబడుచున్నవి. దేశము బ్రిటీషు సామ్రాజ్యమున స్వపరిపాలన గల్గియున్నది.

క్రీ. వె. ౧౬౪౨ లో టాస్మన్ అనుపేరుగల హాలెండుదేశస్థుండే దీనిం గనుంగొనెనంట. కాని Captain Cook గారు దీనిని సర్వే చేయుటనుండి క్రీ. వె. ౧౭౭౦ నుండి కుక్కుజలసంధియనియు, మధ్యద్వీపమునందలి౧౩౨౦౦ అడుగులఎత్తుగల ఒక పర్వతశిఖరమును కుక్కుశిఖరమనియు, పేరిడి పిలుచుచున్నారు. ౧౮౪౦ లో స్వపరిపాలనగల బ్రిటీషుకోలనీ యైనది.

కుక్కుజలసంధి నంటియున్న వెల్లింగ్టను పురము ప్రభుత్వస్థానము. ఇందు ఏంబదివేల జనులు కలరు. ఉత్తరద్వీపమునం గల ఆక్లాండు పట్టణము తొల్లింటి రాజధానిగ నుండిన తావు. మధ్యద్వీపమున ఒటాగో సీమయందు ముఖ్య పట్టణము డూనిడిక్ పురము.

న్యూటన్సు లాస్ ఆఫ్ మోషన్—

(Newton's Laws of motion) (Newton's laws of deduction) హింబాగ్రిస సిద్ధాంతము చూ). వీటిని న్యూటన్సు లాస్ ఆఫ్ డిడక్షను అనియు ననుచున్నారు. వీటిని ఎస్ట్రోనామీ శాస్త్రప్రసిద్ధులు కెప్లర్సు త్రీ లాస్‌తో పాటుగ పోలికల నుపయోగించి ఆశాస్త్రమున వాడుచుందురు. (కెప్లర్సు త్రీ లాస్ చూ).

౧. The force under which a planet describes its orbit, always acts along the "Radius vector" in the direction of the Sun's centre.

౨. The force on any planet varies inversely as the square of its distance from the sun.

౩. The forces on different planets vary directly as their masses and inversely as the squares of their distances from the sun or in other-words the accelerations of different planets, due to the Sun's attraction very invresely as the squares of their distances from the sun.

ఇందు మొదటిది కెప్లరుయొక్క రెండవ లాకును, రెండవది కెప్లరుయొక్క మొదటి లాకును సరిపోయెడిని.

న్యూటన్ సిద్ధాంతము— ఇంగ్లాండు నందు చిరకాలము క్రిందట జీవించి యుండిన సర్. ఐజాక్ న్యూటన్ అనుపండితుఁడు (Sir. Isaac Newton) ఒక ఏపిలు చెట్టుక్రింద నుండుతఱి నొక Apple పండు రాలి ఆయన తలపైఁ బడె నఁట. తోడనే ఆయన 'కా పండు క్రింది కేల పడవలయును. ప్రక్కలకు, పైకి ఏల పడరాదు?' అను శంక కల్గెనఁట. పిదప చాల యోచనలు సల్పియు, చాల పరిశీలనలు చేసియు తుదకు ఆకర్షణపద్ధతిని (Law of gravity) ఆయన కనిపెట్టె నఁట.

ప్రతివస్తువును భూమి యాకర్షించు చుండు ననియు, సూర్యుఁడు, చంద్రుఁడు, నక్షత్రములు, భూమి మున్నగున వొకటి నొకటి యాకర్షించు (Attract) కొనుచున్న వనియు, గనుకనే అట్టివి అగ్రస్థానములం దుండును గాని వివిధాకర్షణములకు పాల్పడకున్న, వీలును చాలును లేకుండ నెగిరిపోవుటయో పడిపోవుటయో జరిగి యుండవలసినదనియు, ఆకర్షణములవల్లనే సర్వము ను ఆకాశమున విభ్యుక్తగమనములకులోనై యున్నవనియు, నాతఁడు కనిపెట్టి ఋజువు పఱచెను. Gravity యన లాటినుభాషయందు బరువన కర్థము. ప్రపంచమునందలి సర్వపదార్థములు బరువుగ నుండుటకు కారణము భూమి యొక్కయు, ఇతరపదార్థములయొక్కయు నాకర్షణమె (Gravity) యనియు, న్యూటన్ సిద్ధాంతము.

న్యూడమ్ పాక్టమ్ లేక పేక్టమ్ (Nudum Pactum)— వాణిజ్య పరిభాష యందు ప్రతిఫలములేనిదస్తావేజునకు, ఎగ్రిమెంటునకు యీపేరు వర్తించును.

న్యూఫౌండ్లాండు ద్వీపము (New found land)— న్యూఫౌండ్లాండు అనఁగనే ఆజాతికుక్కలస్వదేశమని స్ఫురింపకపోదు. ఈ సుప్రసిద్ధశునకజాతి ఈదేశపుదిగ పేరందినది. ఇది బ్రిటీషు దేశమునకు ప్రప్రథమమునఁ గల్గిన పురాతనపుకోలనీ యైయున్నది. ఉత్తర (బ్రిటిషు) అమెరికాయందు లాబ్రడోరునకు ప్రక్కగా నున్న Strait of Belle ద్వీపమునకు ప్రక్కగ నున్నది.

దీనిని క్రీ. వె. ౧౪౯౭ సంవత్సరమున Sebastian Cabot అను నావికుఁడు కనిపెట్టె నఁట. ఇట తొలుత బ్రిటీషుప్రజలు ఫ్రెంచి ప్రజలు కూడ నాక్రమించుచుండిరి గాని, క్రీ.వె. ౧౫౮౩లో పూర్ణముగ బ్రిటీషువారి వశమయ్యె నని చెప్పఁబడినది. చాల శీతలప్రదేశము. దీని తీరములందు Cod fisheries (for Cod liver oil) నుండి ఇది విశేష ధనవంతమగు చున్నది. దీనియందు సెంటుజాన్సు (St. Johns) పురము (౩౦౦౦౦) ప్రధానస్థానము.

లాబ్రడోర్ అనునది కెనడాకు ఈశాన్య దిశయందు దాని నంటియున్న సముద్రతీరప్రదేశము. ఇది ఎస్కిమోజాతి ప్రజలకు స్వదేశము. ఇది న్యూఫౌండ్లాండునకు చెందిన కోలనియై యున్నది. ఇందు ప్రజలు కొంతవఱకు Cod చేఁపలు పట్టుచుందురు.

సెంటు జాన్సు పురము ఐర్లాండు తీరమునకు వెయ్యిమైళ్ళదూరమని చెప్పఁబడినది.

న్యూమరికల్సు (Numericals)— పాశ్చాత్య విధాన సంఖ్యాస్థానములు. ఇందు ఆంగ్ల జర్మను దేశములవిధాన మొకటియు; ఫ్రెంచి అమెరికా దేశముల విధాన మొకటియు సుప్రసిద్ధవిధానములు కలవు. కొన్ని దేశములం దిదియు, మఱికొన్ని దేశములం దదియు వాడుకగా ప్రచారము నందియున్నది.

ఏకస్థానము మొదలు మిలియన్ అనఁగా పది లక్షలవఱకు నన్నివిధానము లొకేరీతి నున్నవి.

1 ఒకటి. ఏకస్థానము. సున్నలిం దుండవు. One.

10 పది. దశస్థానము. ఒకసున్న ఇం దుం డును. Ten.

100 నూఱు. శతస్థానము. రెండుసున్నలు Hundred.

1000 వేయి. సహస్రస్థానము. మూఁడు సున్నలు. Thousand.

10000 పదివేలు. దశసహస్రస్థానము. నాల్గు సున్నలు. Ten Thousands.

100000 లక్ష. శతసహస్రస్థానము. ఐదు సున్నలు. Hundred Thousands. ఈస్థాన మీశాస్త్రమునఁ జెప్పఁబడలేదు. వాడుకయం దున్నది.

1000000 మిలియన్. (వేయివేలు) ఆఱు సున్నలు. Million. (భరతదేశ గణితశాస్త్రమున నిది పదిలక్ష లనంబడుచున్నది.

మఱియు నిటనుండి ఆంగ్లజర్మనువిధానము లకును, ఫ్రెంచిఅమెరికను విధానములకును భేదములు గాన్పించెడిని.

ఆంగ్లజర్మనువిధానము - 1000000,000000 బిలియన్ (Billion.) (పండ్రెండు సున్నలు. అనఁగా మిలియనుమిలియను లని భావము). ఎస్ట్రోనామీ శాస్త్రమున ఆకాశమండలి గోళ ములదూరమును కొలుచుతఱి బిలియనుమైళ్ళ దూరమునకు లైట్ ఇయర్ (Light year)అని పేరిడి వాడియున్నారు.

ఫ్రెంచి అమెరికాదేశముల విధానము— బిలియను(Billion)1000,000,000. (తొమ్మిది సున్నలు.)

ట్రిలియను. ఆంగ్ల జర్మను విధానము— 1000000,000000,000000 (18 సున్నలు).

ఫ్రెంచి అమెరికా విధానము— 1000000,000000 (పండ్రెండు సున్నలు).

క్వాడ్రిలియన్ (Quadrillion)—ఆంగ్ల జర్మను విధానము— 1000000,000000,000000,000 (21 సున్నలు).

ఫ్రెంచి అమెరికా విధానము— 1000000,000000,000 (పదునేను సున్నలు).

క్వింటిలియన్ (Quintillion)—ఆంగ్ల జర్మను విధానము— 1000000,000000,000000,000000,000000 (ముప్పది సున్నలు).

ఫ్రెంచి అమెరికా విధానము— 1000000,000000,000000 (18సున్నలు)

సెక్స్టిలియన్ (Cextillion)ఆంగ్ల జర్మను విధానము 1000000,000000,000000,000000, 000000,000000 (ముప్పదియాఱు సున్నలు)

ఫ్రెంచి అమెరికను విధానము— 1000000,000000,000000.000 (21 సున్నలు)

సెప్టిలియన్ (Septillion) ఆంగ్లజర్మను విధానము—1, నలువది రెండు సున్నలు.

ఫ్రెంచిఅమెరికావారి విధానము- 1000000, 000000,000000,000000 (24 సున్నలు).

ఆక్టిలియన్ (Octillion) ఆంగ్ల జర్మను విధానము— 1 నలువదియెన్మిది సున్నలు. ఫ్రెంచి అమెరికనువిధానము- 1. 27 సున్నలు.

నానిలియన్ (Nonillion)ఆంగ్లజర్మనువిధానము- ఒకటిపై 54 సున్నలు. ఫ్రెంచి అమెరికనువిధానము— ఒకటిపై ముప్పది సున్నలు.

డెసిలియన్ (Decillion) ఆంగ్లజర్మను విధానము. ఒకటిపై అఱువది సున్నలు. ఫ్రెంచి అమెరికనువి ధానము— ఒకటిపై ముప్పది మూఁడు సున్నలు.

న్యూమిజ్ మటోలజీ (Numismatology) — నాణెములు మొదలైనవానిచరిత్ర పరిశోధనముచేయు విధానము.

న్యూరో ఫిజియాలోజీ — (Neuro Physiology) నరములంగూర్చిన శాస్త్రము. దీనిని పెక్కండ్రు పొరపడి న్యూరోలోజీ యనివాడుదురు. కాని అది నిజముగ నరములకు గల్గిన వ్యాధులసందర్భమున వాడఁదగిన మాట గాని నరములంగూర్చిన శాస్త్రమున కర్థపదము కాదు. ఫ్రెంచిభాషాపద మగు Neur పదమునుండి కల్గిన పదము. దానికి Neuro అనియు ప్రతిరూపము కలదు. నరము లని యర్థము. ఇది Physiology లోని యొకశాఖ. నరములనుగూర్చియు మెదడును (Brain) గూర్చియు వివరించు కల. నరముల సముదాయమున కాంగ్లము Nervous system అని వాడెదరు.

ఇది Higher ordered animals జాతులలో పరిపూర్ణత (Development) నొంది యున్నరీతిని Lower ordered animals జాతులలో అర్థస్థితికిఁ జెందియుండనట్లు గాన నమ్మోడిని. మెదడు శరీరాంగము లన్నిటియందు ముఖ్యము గాన దానింగూర్చి ఈశాస్త్రవిదు లగు పరిశోధకులు "Brain is the centre of nervous system" అనియు, "It is controlling all the systems of the body" యనియుఁ జెప్పియున్నారు.

నరములు రెండు రకములు గలవు. మెదడు నుండి వెలువడువాటి కీశాస్త్రమున Cranial nerves అనియెదరు. ఈసందర్భమున మెద డున్న పుఱ్ఱ భాగమునకు Cranium అనిపేరు గల దని మనస్సునం దుంచుకొనఁ దగును. రెండవతెగకుఁ జెందిననరములు Spinal nerves అనంబడుచున్నవి. ఏలయన అవి వెన్నె ముక (Spinal cord) తో సంబంధము కలవి. ఈ నరములు తిరిగి Sensory nerves అనియు, Motor nerves అనియు ద్వివిధ ముగఁ జెప్పఁబడియు నున్నవి.

Sensory nerves (నరములు) Sensory cell చేత చేయంబడినవి. ఇవి Feeling ను మెదడునకు నడుపుచుండునవి. ఇదియే చైతన్య మని యు నెదరు. రెండవ తెగకుఁ జెందిన Motor nerves మోటారుసెల్సుచే చేయఁబడినవి. ఇవి మెదడునుండి తిరిగి వచ్చి శరీర భాగము లందు Feeling ను కలుగఁ జేయును. వీటికి Working cells అనియుఁ బేరు వా చున్నారు. ఇట్టి మెదడు Control ఒక్కొక తటి నొక్కొకవిధమున ఇష్టముతోడను, వేఱొకతటి ఇష్టముతో సంబంధము లేకుండగను శరీర భాగములను Control చేయు చుండును (witting or unwitting).

మెదడు దనేక నరముల కూటములు (Nerve centres) కలవనియు, అవి అనేక కార్యములకు కారణములై యున్న వనియుఁ దెలుపుచున్నది. అందు ముఖ్యములు మూఁడు Nerve centres అని చెప్పఁబడినది.

1. Concious activity centre-ముందు స్ఫురించి పిదప పనిచేసెడి నరములకూడిక.

2. Co-ordinate activity centre-స్ఫురించుటయు, పనిజరుగుటయు ఒకేసారిగ (Symultaniously) జరుపు నరములకూడిక.

3. Automatic activity centre-తెలియక (స్ఫురించక) తనంతట తానే పని జరుగునట్లు Control నెఱపు నరములకూడిక.

ఇంక చిన్న చిన్నవి యగు నరములకూడికలు పెక్కులు గలవు. కాని, అవి అంతప్రాముఖ్యము నొందినవి కావు. ఇట్టి మెదడు (Brain)నందు మూఁడు భాగములు కలవు.

1. Cerebrum- ఇది పైనుండు భాగము. మెదడునందు 7/8 పరిమాణము గల్గియుండును. పొరలుపొరలుగా నుండి ఒకచీలిక (Fissure) గల్గియుండును. ఈ చీలిక ఎంతపెద్దది యైయున్న

అంత మేధాశక్తి అధికమై యుండునని చెప్పఁబడినది. కేవలము తగ్గియుండెనేని బుద్ధిహీనత యుండునఁట. దానికొకవైపున Sensary part అనియు, రెండవవైపున Motor partఅనియుఁ జెప్పఁబడినది.

2. Ceribellum - దీనిని Smaller Brain (చిన్న మెదడు) అనియు నందురు. ఇదికూడ పైవలెనే రెండు భాగములు గల్గియున్నది. ఇది పై మెదడునకు అనుకూలమై సాయ మొనర్చుచుండు ననియు, పై పెద్దమెదడున కించుక యపాయము వాటిల్లిన పిచ్చి యెత్తుట మొదలగు అవ్యగతలు గల్గినఁ గల్గనొవును గాని, చిన్న మెదడున కపాయము వాటిల్లిన మృతియే ఫలిత మని చెప్పఁబడినది. మఱియు నిది Equilibrum of musseles ను సరిగా నడుపుచుండునని చెప్పఁబడినది.

3. Medulla- ఇది చాల చిన్నదియు, మెదడుయొక్క క్రిందిభాగముగ వెన్నెముక నరములకు తలవలె నున్నది. దీనికి Circulation పైనను ఊపిరిపైనను Control కలదు. మఱియు జీర్ణశక్తితో సంబంధించిన దని చెప్పఁబడినది. ఇది ముచ్చిలిగుంటకడ నుండును. ఇట నేపాటిదెబ్బ తగిలినను ఏనుఁగువంటి బలమగు జంతువులు సైతము మృతినొందు నని చెప్పుదురు.

వ్యాయామమువలన శరీరావయవములు పెరిఁగి వికసించినట్లే Culture వలన మేదస్సు వృద్ధినొందు ననియు, దానికిఁ గల్గిన బాధలు Mental disorders గా పరిణమించుననియుఁ జెప్పఁబడినది. అందు ముఖ్యములు-

(1) Improper development of Brain.

(2) Brain Fag.

(3) Degenaration of Brain.

(4) Boncussions (మొట్టికాయలు తగులుచుండుట).

(5) Loss of Memory.

(6) Peralysis (పక్షవాతరోగము తగులుట).

(7) Epilepsy (మూర్ఛరోగము, Fits తగులుట).

(8) Idiocy (or Brainlessness).

ఇంకను అనేక కారణములు కలవు. అవి బలహీనములుగ చెప్పఁబడినవి.

న్యూస్ (News)-వార్తలు. New అనిన క్రొత్త యని యర్థము. క్రొత్తగ తెలిసినవార్త యని భావము. కొందఱు దీనిని N అనిన North నుండి యనియు, E అన East నుండి యనియు, W అన West నుండి యనియు, S అన South నుండి యనియుఁ దలంతురు. కాని,అది సరికాదని పెక్కండ్రయభిప్రాయము.

న్యూస్ ఏజన్సీలు— ప్రపంచమందలి వేర్వేఱు దేశములవార్తలు ప్రోఁగుచేయుచు, ననుదినము వార్తాపత్రికల కందించుచుండు సంస్థలకు న్యూస్ ఏజన్సీ లని పేరు. ప్రపంచమునం దిట్టిసంస్థలు నాల్గు ముఖ్యమైనవి కలవు. అవియే సుప్రసిద్ధములు.

1. Reuter Agency- ఇది బ్రిటీషు సామ్రాజ్యములోనిది. ఇది బ్రిటీషుదీవులలోని వార్తలనే గాక, బ్రిటీషు సామ్రాజ్యమందలి వార్తలను, జపాన్ దేశము మొదలగు మిత్ర దేశముల వార్తలను ప్రోగు చేయునది. ఇది సుప్రసిద్ధమైనది. దీని ప్రధానకార్యస్థానము లండను నగరమునఁ గలదు.

2. Havas Agency- ఇది లాటిన్ దేశముల (అనఁగా ఫ్రాన్సు, ఇటలీ, స్పెయిను దేశములు, పోర్చుగలు దేశము, బెల్జియం దేశము, దక్షిణఅమెరికా దేశములు, ఉత్తర

(ఆఫ్రికా దేశములు, వీట్లయొక్క) వార్తలు ప్రోగు చేయునది. ఇది యెక్కువ వ్యాప్తి గలది. దీని ప్రధానకార్యస్థానము పారిస్ నగరమునందుఁ గలదు.

3. Wolf Agency- ఇది ట్యూటానిక్కు దేశములు, స్లావూ దేశములు, స్కాండినేవియను (అనఁగా నార్వే, స్వీడను) దేశములు, వీట్ల యొక్క వార్తలు ప్రోగుచేయునది. దీనిప్రధాన కార్యస్థానము బెర్లిను నగరమునందుఁ గలదు.

4. Associated Press- ఇది అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రముల సంస్థ. చాల గొప్ప ఏర్పాట్లు గల సంస్థ. రైటరు ఏజన్సీ, హావాస్ ఏజన్సీ, వుల్ఫు ఏజన్సీలతో వార్తలను మార్చు కొను సఖ్యపు టేర్పాటులు గలిగినది. ప్రపంచ మం దన్ని నగరములందు ఆరిందాలగు ఏజంట్లు నుంచి, వార్తలు ప్రోగుచేయించుచుండు వ్యాపారము గలదిగ వినుచున్నాము.

స్వదేశమగు నమెరికాసంయుక్తరాష్ట్రములం దన్ని పట్టణములందునను, అలాస్కా, ఫిలిప్పైన్దీవులు, హావాయిస్ ద్వీపములు, మెక్సికో, మధ్యఅమెరికాస్టేట్సు, కరీబియన్సముద్రమందలి ద్వీపములందును ఈ సంస్థయొక్క ఏజంట్లు వ్యాపించియున్నారు. ఈన్యూస్ ఏజన్సీకి అద్దెకు తీసికొనిన ఏఁబదివేల మైళ్ళపొడవుగల టెలిగ్రాఫు లైనులు, టెలిఫోను లైనులు కలవఁట. వీటిపై అసోసియేటెడ్ ప్రెస్ ఏజన్సీకి సొంత యుద్యోగులు వీరికిఁ బనిచేయుచుందు రని చెప్పఁబడినది.

అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములలో నున్న ముఖ్యవార్తాపత్రికలే యిందు భాగస్థులై దీనిని నిర్మించియుంట దీనికి "అసోసియేటెడ్ ప్రెస్" అని పేరిడఁబడినది. ప్రపంచమంతటినుండియు వార్తలను బోగుచేయు నీమహాసంస్థ, కోఆపరేటివు పద్ధతులపై నిర్మింపఁ బడియున్నది. దీనినుండి వార్తలం గొనుసభ్యులు దీనిభాగస్థులుగ నుంట యేగాని, వారికి లాభములు గాని, డివిడెండ్లు గాని పంచుకొను నేర్పాట్లు లేవనియు, వారు తమతమపత్రికలకు తక్కువధనమిచ్చి ఈన్యూస్ ఏజన్సీనుండి వార్తలు కొనెద రనియు, అసామ్యంతయు వార్తలను ప్రోగుచేయుటకు అన్ని తావుల కనుపుటకు అగు వ్యయములకు వినియోగింపఁ బడుచున్న దనియు వినుచుందుము.

ఇందు ౧౨౦౦ వార్తాపత్రికలు భాగస్థులై దీనిని నడుపుచున్నవని తెలిసెడిని. వీరు Board of Directors ను తమలోనుండి ఎన్నుకొని యెదరు. ఆ డైరెక్టరులసంఘమునుండి జనరల్ మేనేజరు ఎన్నుకొనఁబడుచుండును. ఆయనయే వార్తలుప్రోగుచేయించుచు నలుదిశల కనుపుచు దానివ్యవహారములను బోర్డుతీర్మానముల మేరకు నడుపుచుండుపనికి బాధ్యత గల్గియుండువాఁడు.

ఇందు భాగస్థులుగనున్న సభ్యులు తమతమ వార్తాపత్రికలకు తమ సొంత రిపోర్టరులగుంపా తాము ప్రోగుచేసికొనిన వార్తలను తమతోడి భాగస్థులగు నన్యపత్రికలవారికిఁ గూడ నొసంగు చుండు నేర్పాట్లు గలవని తెలిసెడిని. దీనిప్రధాన కార్యస్థానము న్యూయార్కునగరమునందుంచఁ బడినది.

ఈఎసోసియేటెడ్ ప్రెస్సుఏజన్సీ అతిత్వరిత గతిని వార్తలుచేర్చి కూర్చి యందిచ్చు నేర్పాట్లు గల్గినదని సగర్వముగ నమెరికావారు తెల్పు చుందురు. ఇటలీ దేశములోని రోమకపురికడ నున్న "వెటికాన్" అనుభవనమున పదమూఁడవ లియో పోపు జగద్దేశికుఁడుమృతినొందుతఱి వెటికాన్వైద్యశిఖామణితో నీఏజన్సీవారు చేసికొనిన యేర్పాటులమేరకు రోమక నగరమందలి ఎసోసియేటెడ్ ప్రెస్ బ్రాంచిఆఫీసున కామృత వార్త తోడనే యనుపఁబడి, తక్షణమే ప్రధాన కార్యస్థానమున కావార్త తంతిద్వారా చేరి,

తొమ్మిది మినిట్లకాలమునకు న్యూయార్కు, సాన్‌ఫ్రాన్‌సిస్కో నగరములకనుపఁబడి, ఐరోపా ఖండమందలి దేశములకు నట్లేయనుపఁబడెనఁట. ఇటలీదేశమునకుగూడ ఈఏజన్సీనుండియే ఆమృతి వార్త దెలిసెనఁట. అమెరికాసంయుక్తరాష్ట్రములవారికి దంభవాక్యములు, గర్వము పరిపాటియేయని యుండ దెట్టెంగినదే. (పత్రికానిర్వహణకళ- పత్రికావిద్యాభ్యాసము చూ.)

పంకప్రక్షాళనన్యాయము— బురద యంటిన కడుగుకొనక తీర దనిభావము. లెప్పని కార్యములందు అనఁగా ప్రమాదము కల్గినతఱి దానినివదల్చుకొనుట కీన్యాయము వాడుదురు.

పంక్తిశూల-పరిణామశూల — ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున పరిణామశూలకు పేరు. భోజన పదార్థములు జీర్ణమగునదనునఁ గలెడి కడుపునొప్పి. ఇది కడుపుయొక్క అనేకభాగములందు లేచునది. ఒకప్పుడు డాఁకనివేళ కల్పించుటయుం గలదు. దీనికి సోడా మొదలగు నుప్పులు తాత్కాలికశాంతిని గల్గించెడిని. పులుపులేని చప్పనిమజ్జిగ దీని నివారించు నందురు.

పంగోడలాయన గోత్రము— (నిధ్రువ గణము చూడుఁడు).

పంగ్వంధన్యాయము- గ్రుడ్డివానిభుజములపైని కుంటివాఁ డెక్కి పోవుట కర్థము. నడువలేని కుంటివాఁడు గ్రుడ్డివానిపై నెక్కి నపోఁగల్గుటయు, చూడకన్నులులేని గ్రుడ్డివాఁడు కండ్లుగల కుంటివాని నెక్కించుకొని వానిసాయమున నిర్బాధకముగ మార్గమున పోఁగల్గుటయు, నుపాయముచే నన్యోన్యము పోఁగల్గుటను దెల్పుతఱి నీన్యాయము వాడుదురు.

పంచ కందలు (సిద్ధౌషధులు) — ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున సిద్ధౌషధు లేదు విధము లనియు, అవి తైలకంద, క్రోడకంద, సుధాకంద, రుదంతి, సర్పాక్షి యనియుఁ జెప్పఁబడినది.

పంచకద్వయము—ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున జీవనపంచమూలములకును హ్రస్వపంచ మూలములకును పేరు. (పంచమూలములు చూ.)

పంచ కన్యలు—౧ అహల్య, ౨ ద్రౌపదీదేవి, ౩ కుంతీదేవి, ౪ తారాదేవి, ౫ మండోదరీదేవి.

పంచకపిత్థములు—కపిత్థ మన వెలఁగపండన కర్థము. ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున పంచ కపిత్థములన వెలగచెట్టుయొక్క వేఱు, బెరడు, ఆకు, పండు, పువ్వు లని యెఱుంగునది.

పంచకర్తలు—(పేరిత చూడుఁడు.)

పంచకర్పాతదేశము— (పంచగౌడదేశము చూడుఁడు.)

పంచకల్పవృక్షములు — (కల్పవృక్షములు చూడుఁడు).

పంచకషాయము— ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున వస, మాంసరోహిణి, చేదుపొట్ల, ప్రియంగు, నింబ పీట్ల కషాయమునకు పేరు.

పంచకూళ కషాయము— (కూళము లైదు) "పిప్పలీ పిప్పలీమూలం చవ్యం చిత్రక నాగరమ్." ౧ పిప్పళ్లు, ౨ పిప్పలిదుబ్బులు, ౩ చవ్యము (ఒక గ్రంథేణపుదినుసు), ౪ చిత్రకము (చిత్రమూలము), ౫ నాగరము (శొంఠి).

పంచకృత్యములు — (పరమేశ్వర కృత్యములు ౫) ౧ సృష్టి (పుట్టించుట), ౨ స్థితి (పెరిఁగి పెద్దవియగునట్లొనర్చుట), ౩ లయము

(సమాసింపఁ జేయుట), ౪ అనుగ్రహము (పరమేశ్వరుని సమీపించు మార్గమున నడుపుట), ౫ తిరోధానము (పరమేశ్వరునకు దూరమగు నట్లు నడుపుట).

పంచకృష్ణానదులు—(దక్షిణ పంచనదములు చూడుఁడు.)

పంచక్షారములు— ఆయుర్వేద వైద్య శాస్త్రమున యవ, మోదుగు, గంటె, నువ్వు, మొక్కపు చెట్టు, వీటి క్షారమునకు (సమూలము కాల్చినబూడిదకు) పంచక్షారము లనిపేరు. అనఁగా నీచెట్లు కాల్చినబూడిద లేక రొయ్యి యని భావము.

పంచ క్షీర వృక్షములు— ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున మఱ్ఱి, రావి, జువ్వి, మేడి, కలజువ్వి [(లేక గంగరావి) దీనికి సంస్కృతమున గర్ధభాండ] వీటికి పంచక్షీరవృక్షము లని పేరు. అనఁగా పాలుగల చెట్లని భావము.

మతాంతరమున నింకను గొందఱు గర్ధభాండమునకు (కలజువ్వికి) బదులు జెత్తిపుచెట్టని చెప్పిరి.

పంచగంగలు— (గంగలు చూ.)

పంచగణము — ఆయుర్వేద వైద్య శాస్త్రమున నేలములగ, పల్లేరు, వాకుడు, కోలాకుపొన్న, ముయ్యాకుపొన్న యను నీయైదింటికి పేరు.

పంచగాని- సమశీతోష్ణప్రదేశము—(మహాబలేశ్వరము చూడుఁడు.)

పంచగౌరీదేశము-పాంచ్గోరాదేశము-పంచకార్వాతదేశము-దీర్సంస్థానరాజ్యము-హిందూకుష్పర్వతదక్షిణదిశను పాంచ్గోరా జిల్లాగాఁ బరఁగుచున్న సీమ. ఐదుతావులనుండి ఐదు నదులుగ జన్మించి ఐదును గలిసి గౌరీ నదియై యిప్పుడు పంచ్గోరానది యనంబరఁగుచున్నది. ఇది పంచగౌరీనది యనుమాటయొక్క వికారరూపమే కాని, వేఱు కానేరదు. మొదటి యైదునదులకుంగూడ గౌరీనదు లనియే పేరు. దీనిపై "పాంచ్గోరా" యను పురమును గలదు. బహుశః ఇది పంచగౌరీపురమేమో.

మహాభారతము, సభాపర్వము. ౩-౧యందు పంచగౌరీనదీతీరము పంచకార్వాత మనియు, దానిని సహదేవుఁడు జయించె ననియుఁ జెప్పఁబడిన దగుట, దీనికి తొల్లింటి పేరు పంచకార్వాత మనియు, దాని యొక్క రూపపు మార్పే పాంచ్గోరా యనియు స్ఫురింపకపోదు.

ఇప్పటి రాజధాని దీర్ పురము. ఈ దేశము దీర్సంస్థానరాజ్యముగ తెలుచున్నది.

పంచజన లేక పాంచజన్యగోత్రము—(ఆత్రేయగణము చూడుఁడు.)

పంచజ్ఞానములు (జైనమత పంచ జ్ఞానములు)—జైనమతధర్మమున ౧ మతిజ్ఞానము, ౨ శ్రుతిజ్ఞానము, ౩ అవధిజ్ఞానము, ౪ మనఃపరిజ్ఞానము, ౫ కైవల్యజ్ఞానము నను నవి పంచజ్ఞానము లని చెప్పఁబడినది. వీటిని స్వభాషలందు జైనులగు మార్వాడదేశస్థులు ౧ మతి, ౨ శ్రుతి, ౩ అవధి, ౪ మన్పర్య్జ్ఞాన్, ౫ కేవలజ్ఞాన్ అని పల్కెదరు. ఇందు మొదటి రెండును దూరదృష్టి, దూరశ్రవణములుగ తెల్పెదరు.

పంచతంత్రములు హితోపదేశ గ్రంథాతర్గతములగు నైదుతంత్రములు. ౧ మిత్రలాభము, ౨ మిత్రభేదము (ఇరువుర మధ్య కలహము జనింపఁజేయుతంత్రము), ౩ సంధివిగ్రహము (యుద్ధతంత్రమునందు మైత్రిభేదము), ౪ లబ్ధనాశము (దొరకినదానిని వదలివేయుట), ౫ అసంప్రేక్ష్యకారిత్వము (ఆలోచన లేని పని). (హితోపదేశము చూ.)

పంచతర్క్ర కర్మలు— ౧ చలనము (కదలుట), ౨ ధావనము (పరుగిడుట), ౩ ఆకుంచనము (ముడుచుకొనుట), ౪ ప్రసారణము (సాగుట), ౫ కంపనము (వణకుట).

మతాంతరము: ౧ ఉత్క్షేపణము (పైకి లేచుట), ౨ అవక్షేపణము (క్రిందికి దిగుట), ౩ ఆకుంచనము (వంగుట లేక ముడుచుకొనుట), ౪ ప్రసారణము (సాగుట), ౫ గమనము (పోవుట).

పంచతిక్తములు— ఆయుర్వేద వైద్య శాస్త్రమున ౧ వేము (వేప), ౨ తిప్పతీగె, ౩ అడ్డసరము, ౪ చేదుపొట్ల, ౫ వాకుడు అను నీ యైదింటికి పేరు.

పంచతిథులు— కృష్ణ పక్షమునందు ౧ పాడ్యమి, ౨ ద్వితీయ, ౩ తృతీయ, ౪ చతుర్థి, ౫ పంచమి.

పంచ త్రింశతి తాళములు (౩౫)— సంగీతశాస్త్రమునందు ౧ ధ్రువ, ౨ మధ్యమ లేక మఠిమ, ౩ రూపక, ౪ ఝంపె, ౫ త్రిపుట, ౬ అట, ౭ ఏక యని తాళము లేడు. సప్త తాళము లని ప్రసిద్ధములు. ఇం దొక్కొక్కటి త్రిశ్ర, చతుశ్ర, మిశ్ర, ఖండ, సంకీర్ణ జాతులుగ నేర్పడి యుంట ముప్పదియైదు తాళములుగ నేర్పడినవి. వాట్ల కిట్ల నామములను పూర్వకాలవిద్వాంసు లేర్పఱచిరి.

౧. ధ్రువ— త్రిశ్ర- మణితాళము. చతుశ్ర- శ్రీకరతాళము, మిశ్ర- పూర్ణతాళము, ఖండ- ప్రమాణతాళము, సంకీర్ణ-భువనతాళము.

౨. మఠిమ— త్రిశ్ర-సారతాళము, చతుశ్ర- సమతాళము, మిశ్ర- ఉదీర్ణతాళము, ఖండ- ఉదయతాళము, సంకీర్ణ-రావతాళము.

౩. రూపక— త్రిశ్ర- చక్రతాళము, చతుశ్ర- పత్తితాళము, మిశ్ర-కులతాళము, ఖండ- రాజతాళము, సంకీర్ణ- బిందుతాళము.

౪. ఝంపె— త్రిశ్ర- కదంబ తాళము, చతుశ్ర-మధురతాళము, మిశ్ర-సురతాళము, ఖండ-చణతాళము, సంకీర్ణ-కరతాళము.

౫. త్రిపుట— త్రిశ్ర-శంఖతాళము, చతుశ్ర-ఆదితాళము, మిశ్ర-లీలతాళము, ఖండ-దుష్కరతాళము, సంకీర్ణ-భోగతాళము.

౬. అట— త్రిశ్ర-గుప్తతాళము, చతుశ్ర-లేఖతాళము, మిశ్ర- లోయతాళము, ఖండ-విదళతాళము, సంకీర్ణ-ధీరతాళము.

౭ ఏకతాళము— త్రిశ్రజాతి-సుధతాళము, చతుశ్రజాతి- మానతాళము, మిశ్రజాతి-రాగతాళము, ఖండజాతి-రతతాళము, సంకీర్ణజాతి-వసుతాళము.

ఈ ముప్పదియైదు తాళములందు త్రిశ్రజాతి తాళములందు లఘువునకు మూడుమాత్రలును, చతుశ్రజాతితాళములకు నాల్గు మాత్రలును, మిశ్రజాతితాళములందు లఘువునకు ఏడుమాత్రలును, ఖండజాతిలఘువులం దైదేసిమాత్రలును సంకీర్ణజాతి లఘువులందు తొమ్మిదేసి మాత్రలును సప్తతాళములందుండునని యెఱుంగునది.

ఇంకను పైవరుసనే ధ్రువతాళమున మీఁది ఐదుజాతులందు త్రిశ్ర౧౧, చతుశ్ర౧౪, మిశ్ర౨౩, ఖండ౧౭, సంకీర్ణ౨౯ అక్షరములను, మఠిమ ౮, ౧౦, ౧౬, ౧౨, ౨౦ అక్షరములను, రూపకము ౫, ౬, ౯, ౭, ౧౧ అక్షరములను, ఝంపె తాళము ౬, ౭, ౧౦, ౮, ౧౨ అక్షరములను త్రిపుటతాళము ౭, ౮, ౧౧, ౯, ౧౩ అక్షరములను, అటతాళము ౧౦, ౧౨, ౧౮, ౧౪, ౨౨ అక్షరములును, ఏకతాళము ౩, ౪, ౭, ౫, ౯ అక్షరములను గల్గి యుండెడివి. (సంగీతశాస్త్రము చూ. పద్యగానకళ చూ.)

పంచతీర్థములు—హరిద్వారము పశ్చిమముగా గతిపయదూరమున రెండుకొండల మధ్యప్రదేశమునందు ౧ అమృతకుండము,

౨ తప్తకుండము, ౩ రామకుండము, ౪ సీతాకుండము, ౫ సూర్యకుండము నను నైదు కుండములు.

అర్జునుఁడు తీర్థమాడిన పంచతీర్థములు- సౌభద్రి, పౌలోమ, భారద్వాజ, కారంధమ, ప్రసన్నములు.

పంచత్యాజ్య(వర్జ)ములు—౧ మాసమందలి త్యాజ్యములు కరిదినములు, ౨ వారముయొక్క త్యాజ్యములు రాహుకాలము, ౩ నక్షత్రముయొక్క త్యాజ్యకాలము త్యాజ్యము, ౪ యోగముయొక్క త్యాజ్యకాలము మరణయోగములు, ౫ లగ్న లేక రాశియొక్క త్యాజ్యము.

పంచత్వక్కులు (పట్టలు)—౧ రావిపట్ట, ౨ మఱ్ఱిపట్ట, ౩ జువ్విపట్ట, ౪ మేడిపట్ట, ౫ మామిడిపట్ట వీట్లకు పంచత్వక్కు లనిపేరు.

పంచదశయోగములు— యోగములు చూడుఁడు).

పంచదార (శర్కర)—పంచదార దేశప్రసిద్ధపదార్థము. ఇది భోజనపదార్థములకు తీపిరుచి గల్గింపఁ గలుపుచుందురు. మనదేశమున శర్కర, కండశర్కర, (కలకండ లేక పటికపంచదార), చక్కెపంచదార, చీనాపంచదార, శర్కరైన్ (పలుకులపంచదార)(Sugar crystalls) అనునవి కలవు. కండశర్కరను కలకండ యనియు నందురు. ఇది శర్కరపాకమును ముదురునట్లు కాచి, అరఁబెట్టుటవలన పలకలుగలి గట్టిపడునది. ఇది కొంతవఱకు స్వచ్ఛత గల్గి యుండునది. చక్కెపంచదారయందు ఇంచుక యెఱ్ఱనిరంగు కలిసియుండి తీపురుచి అధికముగ గల్గియుండును. ఇంక చీనాపంచదార యనంబడునది చీనాదేశసంబంధి కాదు. చీనీ యన సర్వసాధారణముగ మాధుర్యమునకు వాడుచుందురు. ఇది ఇనుకవలెను, మెత్తనిగుండవలెను ద్వివిధముగ రచింపఁబడును. అందు మెత్తనిగుండను బనారస్-చీనీ యందురు. శర్కరైన్ బహుమూత్రరోగులకు సైత మీయఁదగురీతిని దోషరహిత మైనది. మఱియు పలుకులపంచదార తాంబూలమున కొన్నిచోట్ల వాడుచుందురు.

జొన్న, చోడి మొదలగుచెట్ల కాడలరసము తీయగ నుండును గాన అరసములనుండి పంచదార చేయ నగును. కాని, ముఖ్యముగ చెఱకుగడల రసమునుండియు, బీటుదుంపలనుండియు పంచదార చేయఁబడు చున్నది. రసవాదశాస్త్రమున (Chemistry) దీనిని Soluble and fermentable carbo hydrate with sweet taste అని పేరిడఁబడినది. ఉష్ణదేశములందు చెఱకుగడలనుండియు, సమశీతోష్ణదేశములందు Sugar-beat అను దుంపలనుండియు పంచదార విస్తారము చేయఁబడుచున్నది. ఫ్రాన్సు మొదలగు కొన్ని దేశములందు విస్తారమూల్యము పెట్టుబడి పెట్టి బీటుదుంపలను పెంచి శర్కరఁజేయు గొప్పగొప్ప ప్రతిష్ఠాపనలు కలవు. వాట్లకు Sugar bounties అనిపేరు. పంచదారను విస్తారముగ మిఠాయీలు చేయుటయం దుపయోగించుచుందురు.

శర్కర సముధాతువుగ నుండి చలవజేసి దాతువునకు బలము గల్గించును. ఏయౌషధముతో దీని ననుపానముగ లోని కిత్తురో, ఆ యౌషధగుణమును త్వరితముగ శరీరమంతటను వ్యాపింపఁజేసి గుణముఁ గల్గించును. కాన, ద్వంద్వరోగములం దనుపానముగ దీని నిచ్చుచుందురు. శర్కర నఱకులను మాన్పును. శరీరమున రక్తమును శుభ్రపఱచును. నరములకు బల మొసంగి, క్రిమిని హరించి, లోని దుష్టపదార్థకూటమిని సడలఁజేసి, కడుపునొప్పిని

శాంతింపఁజేసి ఆరోగ్యమును రక్షించు ననియు, ఉన్మాదము, ఎక్కిళ్లు, కామెర్లు, జ్వరతీవ్రత, తాపము, దాహము, ధాతునష్టము, ప్రదర (యోనిరోగ)ము, ప్రమేహరోగము, పాండురోగము, పైత్యవికారము, బడలిక, బలహీనత, మూత్రకృచ్ఛ్రము, మూర్ఛ, రక్తపైత్యము, వాంతులు, శ్వాస, శోష, క్షయ రోగముల నివారించు ననియుఁ జెప్పఁబడినది.

పంచధారను పరగడుపునఁ దినినను, అధికముగ దినుచుండినను ఆఁకలి మందగించి అజీర్తి కూడఁ గల్గించును. గర్భమున నెమిడికపాములను, నులిపురుగులను గల్గించును. ఈదోషములకు విఱుగుడు బాదంపప్పు, పాలు, పులుసు, తుంగముస్తలచూర్ణము నని చెప్పఁబడినది.

పంచధారల (తీర్థము)—ఇది విశాఖపట్టణమండలమున, సర్వసిద్ధి తాలూకాలో, అనకాపల్లినుండి పదునాల్గుమైళ్ల దూరముననను, యెలమంచిలినుండి యైదుమైళ్ళ దూరముననను ఉన్న తీర్థము. ఇటనున్న పర్వతమునకు "ఫణిగిరి" యనిపేరు. పర్వతదక్షిణభాగమున నైదు జలధార లుద్భవించి, సమీపముననే కలిసిపోయి యుంట నీపే రయ్యెను. అట నైదుఫర్లాంగుల దూరమున "పంచధారల" యనుపేరం బరఁగు గ్రామమును గలదు. ఆధారల కించుక యెత్తున కొండప్రక్కను శివదేవస్థాన మున్నది.

తొల్లి శివభక్తుం డగు మార్కండేయుని హింసించి, యముఁడు శిక్షితుఁ డగుటయు, మార్కండేయుఁడు రక్షితుఁ డగుటయు పురాణప్రసిద్ధమే. అత్తఱి నాయముఁడు తనదేశికుఁ డగు వరసిద్ధు నాశ్రయించి, యాయనసలహామేరకు ఫణిగిరిపై పంచధారల సమీపముననే గురువుగారిపేరిట వరసిద్ధలింగము ప్రతిష్ఠించి, పూజించుచు తపంబొనర్చి శివప్రసీదత నందెనఁట. ఆశివలింగము యమధర్మరాజుచే ప్రతిష్ఠితమగుట యమధర్మలింగేశ్వరుఁ డని ప్రజలచే వాడఁబడుచు వరసిద్ధలింగ మనుపేరు వాడఁబడక మాసిపోయెను.

కాలము గడచిగడచి ఆపేరింకను క్లుప్తపఱుపంబడి ఇక్కాలమున ధర్మలింగ మనుపేరఁ బరఁగుచున్నది. (శాలివాహన శక మేమొ?) ౧౩౪౫ సంవత్సరమున చోడచక్రవర్తి యీదేవస్థానమునకుఁ గొన్ని యావుల నిచ్చినట్లును, విష్ణువర్ధనుం డనునృపతి పిదపఁ గొన్ని యావుల నిచ్చినట్లును, ఉపేంద్రదేవచక్రవర్తి కుమారుఁ డగు నృసింహచక్రవర్తి కొన్ని యావుల నిచ్చినట్లును, దేవాలయావరణమున వాయవ్యదిశనున్న మంటపమున శాసనములు కలవు.

ఇటీవల ధారల కొక ఫర్లాంగుదూరముననే, సమీపముగ ధారపాలె మనుగ్రామము నిర్మింపంబడినది. శాలి ౧౬౬౨ సంవత్సరమున, విజయనగర మహారాజుగారీపంచధారల గ్రామమును బెడదకోట రామజోగిగారనువారికి ఇట యాత్రికుల కన్నదాన మిడుచుండుట కగ్రహారముగ నిచ్చివేసినట్లు రాగిరేకులశాసన మొకటి ఆగ్రామమునం దున్నదఁట. కాని, దీని శివారుపల్లె యగు ధర్మవరమును మాత్ర ముంచి, తక్కినదానిని విజయనగరమువారే తమసంస్థానమునకుఁ దీసికొనిరని యచటివా రనెదరు. ఆబెడదకోటవారును తమభూముల నమ్ముకొని రఁట. వా రెవ్వ రిప్పు డచ్చటఁ గానరారు. దేవస్థానమున కిప్పు డాఱువందల రాఁబడిగల భూస్థితి కలదఁట.

ఇటీవల నఱువది, లేక డెబ్బది వత్సరముల క్రిందట, ధారకు సమీపముననే మాధవస్వామి కొక చిన్న దేవస్థానము నిర్మింపంబడిన దందురు. ధారయందలి యుదక మించుక పులుపుతోఁ గూడిన మాధుర్యము గల్గియున్నది. దీనిని బరిశీలించిన రసాయనశాస్త్రవేత్తలు ధారయొక్క-

మార్గమునం దెచ్చుటనో గంధకసంబంధ ముండుటచే చర్మరోగముల నివారించు శక్తి యిందు గలదనినట్లు వదంతి కలదు. ముత్రికి వదలఁజేసి శరీరమునకు తేలికదన మిచ్చుటయందునను, బట్టలను పరిశుభ్రపఱచుటయందునను ధారోదకములు పేరందినవఁట. రెండుగ్రామములందును కొబ్బరి, యనఁటి, పోఁకతోఁటలు చక్కఁగాఁ బెరుఁగుచున్నవి.

పంచదేవతావృక్షములు— (దేవతా వృక్షములు చూడుఁడు.)

పంచనదములు-జప్యేశ్వరమున సంగమించు నైదునదులు. ౧ జాతోదకానది, ౨ త్రిశ్రోతానది, ౩ వృషధ్వనినది, ౪ స్వర్ణోదకానది, ౫ జాంబూనది యని లింగపురాణమున ౧-౪౩ అధ్యాయమునఁ గలదు.

ఇంకను దక్షిణాపథమున సంగమనదములకు దక్షిణపంచనదము లనిపేరు. అవి ౧ కృష్ణానది, వేణా, లేక వేణీనది, ౩ తుంగానది, ౪ భద్రానది, ౫ కోనా లేక కోయన నది యని విష్ణుసంహిత ౮౫ అధ్యాయమునఁ జెప్పఁబడినది. (నదములు చూడుఁడు).

పంచనారాయణములు-బదరీనారాయణములు—హిమవన్నగమునగార్వాల్ సంస్థానమం దున్న దరీనారాయణ క్షేత్రము (బదరీనాథము) నంటి యున్న నారాయణ క్షేత్రము పేరు.

౧ బదరీనారాయణము- దీనిని నరనారాయణ మనియు, బదరీనాథ మనియు నందురు. ౨ వృద్ధబదరీనారాయణము. ౩ యోగబదరీనాథము (పాండుకేశ్వరము). ౪ ఆదిబదరీనాథము. ౫ భవిష్యద్బదరీనాథము. ఇంకను త్రియుగీనారాయణక్షేత్ర మనివేఱొకటి కలదు గాని, అది బదరికారణ్యక్షేత్రము కా దందురు.

పంచనింబలు- నింబ యనిన వేము, లేక వేప కర్మము. ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున పంచనింబ లన వేపచెట్టుయొక్క-పైబెరడు, వేఁపాకు, వేపపూవు, వేపకాయ, వేఱుపైపట్ట (బెరడు) యని యెఱుంగునది.

పంచనియమములు— ౧ శౌచము. శరీరములోపలను, వెలుపలను గూడ శుచిగల్గి యుంచుట.

౨ తపము-కాయిక వాచిక మానసికముల మూఁటిని వ్రతనియమముచే తపింపఁ (వేఁడియగునట్లు) జేయుట.

౩ సంతోషము-సుఖదుఃఖములు, ఆపత్సంపదలు, కష్టసుఖములు, దారిద్ర్యైశ్వర్యములు, మొదలగు ద్వంద్వముల (రెండిటి)యందొకేరీతి నుత్సాహముతో వాట్ల వేదనలకు వెఱవక సహించి యనుభవించు చుండుట.

౪ స్వాధ్యాయము- వేదశాస్త్రాదులు పఠించుచుండుట.

౫ ఈశ్వరప్రణిధానము - పరమేశ్వరుని యందు మనస్సు నిల్పి ధ్యానించుట. (నియమము చూడుఁడు.)

పంచపల్లవములు— పుణ్యాహవాచనము, వ్రతములు మొదలగువాటియందు కలశములలో నైదు చిగుళ్ళ నుంచెదరు. ౧ అశ్వత్థపల్లవములు (రావిచిగుళ్లు), ౨ ఔదుంబరపల్లవములు (మేడిచిగుళ్లు), ౩ వటపల్లవములు(మఱ్ఱిచిగుళ్లు), ౪ ఆమ్రపల్లవములు(మామిడిచిగుళ్లు), ౫ ప్లక్షపల్లవములు (జువ్విచిగుళ్ళు).

ధూపమునకు పంచపల్లవములు-౧మామిడి, ౨ నేరేడు, ౩ వెలగ, ౪ మాదీఫలము (బీజపూర్వకము), ౫ మారేడు (బిల్వము).

తాంత్రికకర్మలకు పంచపల్లవములు: ౧పనస చిగుళ్ళు, ౨మామిడిచిగుళ్ళు, ౩ రావిచిగుళ్ళు, ౪ మఱ్ఱిచిగుళ్ళు,౫పొగడ(వకుళము) చిగుళ్ళు.

ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున ౧ మామిడి చిగురు, ౨ నేరేడుచిగురు, ౩ వెలగచిగురు, ౪ మారేడుచిగురు, ౫ మాదీఫలపుచెట్లచిగురు, వీట్లకు పేరు.

పితృకార్యములందు యజ్ఞములందు పంచపల్లవము లన ౧ ఆ శ్రావయ, (౪ అక్షరములు), ౨ అస్తు శ్రౌషట్ (౪ అక్షరములు), ౩ యజ (౨ అక్షరములు), ౪ ఏ. యజామహే (౫ అక్షరములు). ౫ వషట్ (౨అక్షరములు). వీటికి పంచపల్లవములని పేరు.

శ్లో॥ "చతుర్భిశ్చ చతుర్భిశ్చ ద్వాభ్యాం పంచభిరేవ చ। హూయతే చ పునర్ద్వాభ్యాం సమే విష్ణుః ప్రసీదతు॥" అని వచింతురు.

పంచపవిత్రసరోవరములు—౧ ఉత్తరమున- హిమాలయముపై టిబెట్టుదేశమున, కైలాసశిఖరముకడ మానససరోవరము (మాంధాతృచక్రవర్తి తపంబొనర్చపురాతనమునర్చెను.)

౨ తూర్పున-ఉత్కల దేశమునందలి భువనేశ్వరమున బిందుసరోవరము.

౩ దక్షిణమున-బళ్ళారిమండలమున జీర్ణవిజయనగరముకడ తుంగభద్రానదికవ్వలి నైజాం రాజ్యపు హద్దులలో ఆనెగొంది (తొల్లింటి కిష్కింధ) కవ్వలి కతిపయదూరమునఁ గల పంపాసరోవరము (సీతాదేవిస్నానమొనర్చెను)

౪ పశ్చిమమున-రాన్ ఆఫ్ కచ్ఛి యనంబడు దాని పశ్చిమపుకడను, సింధునది సముద్రగామి యగుతావుసమీపమున, లక్ప త్పురమునుండి నైఋతి దిశగా పదునెనిమిది మైళ్ళలోఁ గల నారాయణసరోవరము. దీని ప్రశంస భాగవతము ౬-౫ యందుఁ గలదు.

౫ అజ్మీరు పట్టణమునకు ౧౫ మైళ్ళదూరమునఁ గల పుభార్ అనంబడుచున్న పుష్కరసరోవరము. ఇది మధ్యనున్న సరోవరము. ఇచట బ్రహ్మదేవున(విధాత)కొకయాలయము కలదు. (శివజటాజూటగంగ చూడుఁడు.)

పంచపక్షులు—పంచపక్షి (యనంబడు ప శాస్త్రమున- ౧ డేగ-సంజ్ఞాక్షరము అ. ౨ గుడ్లగూబ (ఉలూకము)-సంజ్ఞాక్షరము ఇ. ౩ కాకి- సంజ్ఞాక్షరము ఉ. ౪.కోడి- సంజ్ఞాక్షరము ఏ. ౫ మయూరము (నెమలి)- సంజ్ఞాక్షరము ఓ.

పంచపాదినది— దీని నిప్పుడు పంఝూయనెదరు. అక్సస్ నదిలోసంగమించుచిన్న నది.

పంచపాశములు— ఇహలోకమందున సంసారనిమగ్నుఁడగు పురుషునకు పంచపాశము లావరించి యుండుట కలదు. ౧ ఆణవపాశము, ౨ కార్మికపాశము, ౩ మాయాపాశము, ౪ బైందవపాశము, ౫ నిరోధశక్తిపాశము.

పంచపితరులు— (పితరులు చూ.)

పంచ పిత్తములు (చేఁతికట్లు) — ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున చేఁప, పంది, మేఁక,దున్నపోతు, నెమలి వీటిచేఁతికట్లకుపేరు. ఇం దేది లభింపక పోయినను, దానికి ప్రత్యామ్నాయముగ మొసలిచేఁతికట్టు వేసికొందురఁట. ఇంకను గొందఱు దీనికి చేఁదుపొట్ల కూడ చేర్చుదు రని తెలిపెడిని

పంచప్రయాగలు ప్రయాగలు ౫. హిమవత్పర్వతప్రదేశమున నీవైదు ప్రయాగలును గలవు

౧ కర్ణప్రయాగ- అలకానందతో పిండారిగంగ,లేక కర్ణగంగ కలియుస్థలము. ఇటలంగరాజగు కర్ణుఁడు క్రతువు లొనర్చెను.

౨ రుద్రప్రయాగ-అలకానందతో మందాకినీగంగ కలియుస్థలము.

౩ నందప్రయాగ- అలకానందతో నందాకినీగంగ కలియుసలము.

४ విష్ణుప్రయాగ – అలకానందతో ధవళ (విష్ణు)గంగ కలియుస్థలము. ఇది జ్యోషిమఠము కడ నున్నది.

౫ దేవప్రయాగ– భాగీరథీనదితో అలకానందా,మందాకినీ నదులుకలియుస్థలము.సంయుక్తరాష్ట్రములలోని అలహాబాద్ నగరముకడ ధారాగంజిప్రయాగకడ గంగాయమునలు కలియును. దీనిని మాధవప్రయాగ యందురు.

త్రియుగీనారాయణముకడనున్న మందాకినీ గంగా శౌనకగంగా సంగమమున శౌనక ప్రయాగయు, బదరీనాథ(బదరీనారాయణ)మునకు నాల్గుమైళ్లదూరమున నున్న మణిభద్రపూరనుగ్రామముదరినున్న (కింపురుషవర్షముగోవి) అలకానందా సరస్వతీ నదులసంగమమున నున్న సరస్వతీప్రయాగయు,సంయుక్తరాష్ట్రములలోని అలహాబాదునగరముకడ,గంగాయమునా సరస్వతు (అంతర్వాహిను)ల సంగమముకడ మాధవప్రయాగయు, ప్రపంచ ప్రయాగలకుం గల్పి అష్టప్రయాగ లనెదరు.

పంచప్రేతలు– (ప్రేతలు చూడుడు.)

పంచబలములు (పంచబలా)— ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున ౧ బలా (ముత్తవపులగము), ౨ అతిబలా (దువ్వెన చెట్టు), ३ నాగబలా (జిబిలిక), ४ రాజబలా (గొంతెమ గొంమరు), ౫ మహాబలా (సహదేవిచెట్టు) వీట్లకు "పంచబలా" యని పేరు.

పంచబాణములు–(మన్మథ బాణములు చూడుడు)

పంచబీజములు – ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున ౧ పెద్దదోసగింజలు,౨ చిన్నదోసగింజలు, ३ దాడిమగింజలు, ४ తామరగింజలు, ౫ దూలగొండిగింజలు వీటికిపేరు.

మతాంతరమున౧ ఆవాలు,౨ అజా మోదము, ३ జీలకఱ్ఱ, ४ నువ్వులు, ౫ గసగసాలు. వీటిని పంచబీజము లని నుడివి యున్నారు.

పంచ బౌద్ధ (మత) శక్తులు— ౧ విరోచనధ్యాన బుద్ధుని శక్తిపేరు. వజ్రధాతేశ్వరీ శక్తి. ౨ అక్షోభ్యధ్యాన బుద్ధునిశక్తిపేరు లోచనాశక్తి. ३ రత్నసంభవధ్యాన బుద్ధునిశక్తి పేరు. మామకీశక్తి.४ అమితాభ ధ్యానబుద్ధుని శక్తిపేరు. పాండరశక్తి. (ఈతం డీకాలపు బుద్ధుండు). ౫ అమోఘసిద్ధధ్యాన బుద్ధుని శక్తి పేరు.తారాదేవీశక్తి (ఇతండురాంగలబుద్ధుండు)

ప్రజ్ఞాస్వాభావికబౌద్ధమున ఆర్యతారాశక్తి. వీరిక ప్రజ్ఞా, ఆర్యతారా ద్వంద్వము.

పంచబ్రహ్మమంత్రములు—౧ సద్యోజాత, ౨ వామదేవ, ३ అఘోర, ४ తత్పురుష, ౫ ఈశాన మంత్రము లైదును పంచబ్రహ్మమంత్రము లనంబడును. వీటను పరమేశ్వరుండు కౌశిక, కాశ్యప, భరద్వాజ, అత్రి, గౌతము లనుపంచర్షులను శైవులుగ నొనర్చ యుపదేశించెను. ఈమంత్రములను పరమేశ్వరుం డుపదేశించుటంజేసి పరమేశ్వరునకు ౧ సద్యోజాత ముఖము, ౨ వామదేవముఖము, ३ అఘోర ముఖము, ४ తత్పురుషముఖము, ౫ ఈశాన ముఖము ననునైదుముఖములు కలవని వాడుండొడంగిరి. పరమేశ్వరుని పంచబ్రహ్మాత్మకుం డందురు. ఈ పంచబ్రహ్మమంత్రము లెదింటిని వేదమూలము లందురు.

౧. సద్యోజాతమంత్రము– నకారరూపము, పశ్చిమదిశనుండి కల్గిన యుపదేశము. సిద్ధి, బుద్ధి, ద్యుతి, లక్ష్మి, మేధా, కాంతి, స్వధా, ధృతి యనంబడు నెనిమిది కలల కాశ్రయము.

౨. వామదేవమంత్రము– మకారరూపము. ఉత్తరదిశనుండి కల్గిన యుపదేశము. ౧ రజా, ౨ రక్షా, ३ రతి, ४ పాలీ, ౫ కామా, ౬ సంయమా, ౭ క్రియా, ౮ బుద్ధి, ౯ కార్యా, ౧౦

ధాత్రీ, ౧౧ భ్రామిణీ, ౧౨ మోహినీ, ౧౩ మనోన్మనీ యనంబడు పదమూఁడుకలల కాశ్రయము.

౩. అఘోరబ్రహ్మమంత్రము-శికారరూపము దక్షిణదిశనుండి కల్గిన యుపదేశము. ౧ తమా, ౨ మోహా, ౩ క్షుమా, ౪ నిద్రా, ౫ మృత్యు, ౬ మాయా, ౭ భయా, ౮ జరా అను నెన్మిది కలల కాశ్రయము.

౪. తత్పురుషబ్రహ్మమంత్రము- వాకార రూపము పూర్వదిశనుండి కల్గిన యుపదేశము. ౧ శాంతి, ౨ విద్య, ౩ ప్రతిష్ఠ, ౪ నివృత్తి యను నాల్గుకలల కాశ్రయము.

౫. ఈశానబ్రహ్మమంత్రము-యకారరూపము. మధ్యమస్థానమునుండి కల్గిన యుపదేశము. ౧ శశిని, ౨ అంగద, ౩ ఇష్ట, ౪ మరీచి, ౫ జ్వాలినీ యనంబడు నైదుకలల కాశ్రయము.

ఇట్లు పంచబ్రహ్మమంత్రములు శైవపంచాక్షరీమంత్రాక్షరరూపములై ముప్పది యెన్మిది కలల కాశ్రయములై వేదమూలములుగ నున్నవి గఁ జెప్పఁబడినవి.

పంచభద్రములు— ఆయుర్వేద వైద్య శాస్త్రమున తిప్పతీఁగె, పర్పాటకము, తుంగ ముస్త, నేలవేము, శొంఠి వీటికి పేరు.

పంచభర్తలు— (ద్రౌపది చూడుఁడు.)

పంచభూతములు—భూతములుచూ.

పంచభృంగములు ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున డావరుడంగి, వావిలి, జమ్మి (శమి), గంజాయి, తాళీసపత్రి వీటికి పేరు. గంజాయికి బదులు తేగడ అని కొందఱు వ్రాయుట గలదు.

పంచభ్రమములు—భ్రమపంచకముచూ.

పంచమహాలు జిల్లా— (బొంబైరాజధాని చూడుఁడు.) ప్రధానస్థానపు కార్యాలయములు వడిగోడుదుసూరమునందే యున్నవి.

పంచ మహాపాతకములు— (మహాపాతకములు చూ).

పంచ మహాశబ్దములు— ౧ ఘన శబ్దము, ౨ వితతశబ్దము, ౩ సుషిర శబ్దము, ౪ వంది శబ్దము, ౫ మాగధ శబ్దము.

పంచ మాతలు— (మాతలు చూ.)

పంచమార్గములు-గురుశిష్య ధర్మము— ౧ కపి మార్గము- కోఁతిపిల్ల తల్లినిఁ బట్టుకొనినట్లు శిష్యుఁడే గురుని వీడకుండుట.

౨ విహంగమార్గము- గుడ్లు పెట్టి వాటిపైఁ గూర్చుండి పొదిగి పిల్లలం జేసి రక్షించునట్లు గురుఁడే శిష్యునియందు బాధ్యత వహించి బోధించి మార్గమునఁ బెట్టుట.

౩ మార్జాల మార్గము- పిల్లి తన పిల్లలను నోటఁగఱచుకొని గొంపోవుచుండునట్లు గురుఁడు శిష్యుని తనతోఁగూడఁదిప్పికొనుచు బోధించుచు మార్గమునఁ బెట్టుట.

౪ మీనమార్గము- చేప గుడ్లుపెట్టి తాను జూచుచుండుట మాత్రమున నాగుడ్లన్నియు పిల్లలై బాగుపడునట్లు గురుండు శిష్యునకు బోధించుచు అప్పటప్పట తానే వానినరయుచు విద్యాభివృద్ధి పరిశీలించుకొనుచు మార్గమునఁ బెట్టుట.

౫ కూర్మమార్గము- తాఁబేలు ఒక తావున గ్రుడ్లనిడి యెచటికో పోగడిని. తిరిగి ఆతావునకు రాలేకపోయినను రాలేకపోవును. తన గ్రుడ్లను గూర్చి మనస్సునందు తలంచుకొనుచుండిన యంతమాత్రముననే యవి పిల్లలై పెరిగి పెద్దవి యగును. అట్లే గురుండు శిష్యున కుపదేశించి, తిరుగ నాతనిఁ గాంచకున్నను, తన మదియందాతని యభివృద్ధిఁ గాంక్షించుటంజేసి శిష్యుఁడు పరిపూర్తి నంది మార్గమునఁ బడును.

పంచముట్టిగంజి— బియ్యము, సెనగలు, పెసలు, యవలు, ఉలవలు సమభాగ

ములుగ గాచిన గంజి. వేఁడిది త్రిదోషహరమై పథ్యమై యుండును.

పంచముద్రలు — ౧ భూచరీముద్ర, ౨ ఖేచరీముద్ర, ౩ మధ్యమాముద్ర, ౪ షణ్ముఖీముద్ర, ౫ శాంభవీముద్ర. ఇవి ముఖ్యములగు ముద్రలని చెప్పఁబడినవి.

పంచమూలములు — ఆయుర్వేద వైద్యవిధానమున పంచమూలములు చెప్పఁబడినవి. (ఐదుజాతుల వేళ్లులనిఅర్థము). వేర్వేఱు రోగస్థితులపై నుపయోగించుటకివి పలువిధములఁ జెప్పియున్నారు. ఇందు బృహత్పంచమూలము లనియు, స్వల్ప లేక కనిష్ఠపంచమూలము లనియు, హ్రస్వపంచమూలము లనియు, తృణపంచమూలము లనియు, జీవనపంచమూలము లనియు, శతావరీపంచమూలము లనియు, బలాపంచమూలము లనియు, కంటకపంచమూలము లనియు, గోక్షురపంచమూలము లనియు, గుడూచ్యాదిపంచమూలము లనియు, మధ్యమ పంచమూలము లనియు భేదములు చెప్పఁబడి యున్నవి.

సర్వసాధారణముగ ౧ శేవ్యము, ౨ చిత్రమూలము, ౩ గంటుభారంగి, ౪ శొంఠి, ౫ దుంపరాష్ట్రము వీటిని పంచమూలము లనుచుందురు.

నేలములగ, వాకుడు, పృశ్నిపర్ణి, శాలిపర్ణి, పల్లేరుల వేళ్ళు వీటిని హ్రస్వపంచమూలము లని వాడుచున్నారు. తృణపంచమూలము లాయుర్వేద వైద్యగ్రంథములందు మూఁడు భేదాభిప్రాయములపాలై యున్నవి. చక్రదత్తని కుశదర్భవేళ్ళు, రెల్లుగడ్డివేళ్ళు, ముంజదర్భవేళ్ళు, కాకిచెఱకువేళ్లు, దర్భవేళ్లు పంచమూలము లనెను. చరకమునందు ముంజదర్భవేళ్ళు, కాకిచెఱకువేళ్లు, దర్భగడ్డివేళ్లు, తెల్లువేళ్ళు, కాలితృణపువేళ్లు పంచమూలము లని వచించెను. వైద్యక నిఘంటువునం దిటులనే చెప్పఁబడినది. ఇంక సుశ్రుతమున ముంజదర్భవేళ్ళు, కాకిచెఱకువేళ్ళు, దర్భగడ్డివేళ్ళు, తెల్లువేళ్ళు, కిక్కిసగడ్డివేళ్ళు పంచమూలములుగఁ జెప్పఁబడినవి. వీటికి తృణపంచమూలము లనియుఁ బేరిడంబడినది.

జీవనపంచమూలములకు జీవనీయగణ మనియుఁ బేరు కలదు. ఇవి ౧ జీవకము, ౨ ఋషభకము, ౩ మేధా, ౪ మహామేధా, ౫ కాకోలీ యని యనుచున్నారు. ఇవి ప్రచారమునందు లేవని ఒకవాడుకయుం గలదు.

శతావరీపంచమూలములు పిల్లితేఁగల సంబంధము. పిల్లిపెసర, పెసర, గల్లేరు, ముత్తవపులగము, ఆముదపుచెట్టు వీట్ల వేళ్ళని వాడుచున్నారు. ఇవి త్రిదోషహర మనుచున్నారు. వీటికి మధ్యమపంచమూలము లనియుఁ బేరు.

బలాపంచమూలములు-బల, నాగబల, అతిబల, మహాబల, రాజబల, యనంబడునవి. పసుపు, తిప్పతీఁగె, నేలగుమ్మడి, సుగంధి, ఒద్ది (మేడారింగి)వేళ్ళను బలాపంచమూలము లని వాడుటకలదు. మఱికొందఱు మతాంతరముగనో అభిప్రాయాంతరముగనో ౧ ముత్తవపులగపువేఱు, ౨ పెన్నేరువేఱు, ౩ సిగ్రిడీకూపము, (చంగోసి వేఱు), పాషాణభేదివేఱు, దుస్పెనచెట్టువేఱు బలాపంచకముగ వాడుటయుం గలదు. కొన్నిదేశములందు చిట్టిగుమ్మడివేఱు, తక్కలివేఱు, కలిగొట్టువేఱు, ముత్తవపులగపువేఱు, నల్లచండ్రవేఱు బలాపంచమూలము లని వాడుచు, వీటికషాయములు జ్వరములు, కఫములు, వాతములు హరించు ననుచుందురు.

కంటకత్రయ మనిన పల్లేరు, నేలములగ, వాకుడులకు పేరు. వీటి వేళ్ళును, కోలాకుపొన్న,

పంచాంగము— ౧ తిథులు- పాడ్యమి, ద్వితీయ, తృతీయ మొదలగునవి ౩౦.

౨ వారములు- ఆదివారము, సోమవారము మొదలగునవి ౭.

౩ నక్షత్రములు- అశ్విని, భరణి, కృత్తిక మొదలగునవి ౨౭.

౪ యోగములు- విష్కంభము, ప్రీతి మొదలగునవి ౨౭.

౫ కరణములు- బవ, బాలవ, కౌలవ మొదలగునవి ౧౧.

ఈ యైదునుగల గ్రంథమునకు పంచాంగ మనిపేరు. ఇది సంవత్సరమున కొక్కటిగ రచింపఁ గుణింపఁబడుచుండును. సంవత్సరమున కొక్కపంచాంగము.

పంచాంగములుచెడితే నక్షత్రములు తిథులు చెడవు—సాధ్ర్యలోకోక్తి.

పంచాచారములు—ఇవి శైవాగమము లందుఁ జెప్పఁబడిన మతధర్మములు.

శ్లో॥ లింగాచార స్సదాచారః శివాచార
స్తథైవ చ। గణభృత్యాచారకౌచ పంచ
చారాః ప్రకీర్తితాః।

శీలసంపాదనక్రమమునందు అనఁగా ౧ లింగాచారము, ౨ సదాచారము, ౩ శివాచారము, ౪ గణాచారము, ౫ భృత్యాచారము. ఇవి పంచాచారము లని చెప్పఁబడినవి.

పంచాచార్యులు (లేక వీరశైవమత పంచాచార్యులు)- వీరశైవమతవిధానమున (వీరశైవులు చూడుఁడు.) పరమేశ్వరుఁ డగు శివునకు సద్యోజాత, వామదేవ, అఘోర, తత్పురుష, ఈశానము లను నైదు ముఖము లాగమోక్తములుగ సుప్రసిద్ధములు. కావుననే పరమేశ్వరుఁడు పంచముఖుఁ డని చెప్పఁబడెను. అందు పశ్చిమదిశకుం దిరిగియుండు సద్యోజాత ముఖము శుక్ల మనియు, ఉత్తరదిశకుం దిరిగి యుండు వామదేవముఖము తామ్రవర్ణ మనియు దక్షిణదిశకుం దిరిగియుండు అఘోరముఖము నీలవర్ణ మనియు, ప్రాగ్దిశకుం దిరిగి యుండు తత్పురుష ముఖము ధూసర (బూడిద) వర్ణ మనియు, ఊర్ధ్వదిశకుం దిరిగియుండు ఈశానముఖము పింగళవర్ణ మనియుం జెప్పఁబడియున్నవి. ఇంక నీయైదు ముఖములను ధ్యానించు నైదు మంత్రము లాపేరులనే పరఁగుచు "పంచబ్రహ్మ మంత్రము" లని శైవలోకమునం దెల్లెడను శైవు లందఱచే వాడఁబడుచున్నవి.

ఇంక నీ పరమేశ్వరపంచముఖసంబంధులుగ నైదుగురు పరమేశ్వరాచార్యు లుద్భవించిరి. వారు సద్యోజాతముఖసంబంధులుగ రేణుకాచార్యులు, వామదేవ ముఖసంబంధులుగ దారుకాచార్యులు, అఘోరముఖసంబంధులుగ ఘంటాకర్ణాచార్యులు, (లేక శంకుకర్ణాచార్యులు), తత్పురుషముఖసంబంధులుగ ధేనుకర్ణాచార్యులు (లేక గజకర్ణాచార్యులు), ఈశానముఖసంబంధులుగ విశ్వకర్ణాచార్యులు ననంబడువారలు. ఈ మహాత్ము లైదుగురు మతగ్రంథములందు గణాధీశ్వరులనియు, పంచముఖోద్భవగణాధీశ్వరు లనియుఁ జెప్పంబడినది. వీరిని గురువులని యందురు వీరిసంతతివారే జంగమదేవరలు.

౧ రేణుకగణాధీశ్వరుఁడు- ఈజగద్గురునకుఁ గృతయుగమున నేకాక్షరశివాచార్యుఁ డనియు, త్రేతాయుగమున నేకవక్త్రశివాచార్యుఁడనియు ద్వాపరయుగమున రేణుకశివాచార్యుఁ డనియు, కలియుగమున రేవణాచార్యశివాచార్యుఁడనియు వారుకనామము లుండినది.

వీరికి కొల్లిపాకక్షేత్రమున సోమేశ్వరశివ లింగసన్నిధిని (బాళిహాళి) శ్రీక్షేత్రి వీరసింహాసనము స్థాన మనియు, వీరిది పోడ్వడీ (లేక పోడపటీ) సూత్రి మనియు, వీరేశ్వరగోత్రి

మనియు, ఏకాక్షరశివాచార్యప్రవర యనియు, రేణుకశాఖ యనియు, వీరు ఋగ్వేదాధ్యాయి యనియు, వీరిది అశ్వత్థదండ మనియు, రజతక మండలధారి యనియు, హరిత్ (లేక మణి మయకలశ మనియు, శ్వేతకంథ (దుప్పటము) ధరు లనియు, నకార ప్రధానముగ ప్రసాద పంచాక్షరి జపించినవా రనియు, పృథ్వీతత్త్వ లక్షణు లనియు, వీరి షోడ్వడి మహాసూత్ర మున ౧ పురాణ, ౨ పంచకంఠి, ౩ షడంగీ, ౪ సురగీ, ౫ మహిషీ, ౬ మురట, ౭ వేణి, ౮ చిత్తి, ౯ దిగంబర, ౧౦ వాటీ, ౧౧ శౌరి, ౧౨ సూతూన్ముసడీ యను ద్వాదశనామము లుద్భవించె ననియు, ౧ శతాంగ, ౨ ప్రముఖ, ౩ మర్కట, ౪ వృషభ, ౫ సహస్రాక్ష, ౬ వృషభేది, ౭ విషాద, ౮ మోదకకంద, ౯ పదర్మండ, ౧౦ కుంజరారి, ౧౧ శేషశిఖండ, ౧౨ హరిద్వీపకండ అనునవి వీరి ఉపసూత్రము లనియుం జెప్పఁబడినది. కొలనుపాక (కొల్లిపాక) ఇప్పటి నైజాము రాజ్యమున నున్నది. (కొలను పాకక్షేత్రము చూడుఁడు.)

౨ దారుకగణాధీశ్వరుఁడు (వామదేవముఖ సంజాతుఁడు)- కృత యుగమున ద్వ్యక్షర శివాచారి యనియు, త్రేతా యుగమున ద్వివక్త్రశివాచారియనియు, ద్వాపరయుగమున దారుకశివాచారి యనియు, కలియుగమున మరుళారాధ్యశివాచారి యనియు వాడుకనామములు గలవాఁడు.

వీరికి ఉజ్జయనీపట్టణశ్రీక్షేత్రమున, సిద్ధేశ్వర శివలింగక్షేత్రముకడ, వటక్షేత్రమఠమున జ్ఞాన సింహాసనము స్థాన మనియు, వీరిది వృష్టి సూత్రము, నందిగోత్రము, ద్వ్యక్షర శివాచార్యప్రవర యనియు, దారుకశాఖ, యజుర్వేదాధ్యాయి యనియు, పలాశదండము, తామ్రకమండలువు, మాణిక్యమయకలశము, రక్తవర్ణకంథ (దుప్పటము) ధరించినవా రనియు, మకారప్రధానముగ మయూరపంచాక్షరీజపపరాయణు లనియు, జలతత్త్వలక్షణు లనియుం ప్రంబ

వీరి వృష్టిమహాసూత్రమున ౧ లోహకంఠి, ౨ జ్వాలత్కంఠ, ౩ శృంగి, ౪ మమ్మతీ, ౫ కకారి, ౬ చైత్రి, ౭ కదారి, ౮ చాపికీ, ౯ కపాటి, ౧౦ కుక్షికంఠి, ౧౧ స్వర్ణకంఠి, ౧౨ సింహీ యను ద్వాదశనామము లుద్భవించె ననియు, వీరి ఉపసూత్రములు ౧ కేశనాక్ష, ౨ నాగదంత, ౩ మణావవ, ౪ వృషంబు, ౫ శీలాంగ, ౬ శృంగిశీర్ష, ౭ శతభుజి, ౮ చీలాంబరి, ౯ కుహాసన, ౧౦ సోలేశ, ౧౧ బహుజిహ్వా, ౧౨ మృగారి యనునవి ఉపసూత్రము లనియుం జెప్పంబడినది.

౩ ఘంటాకర్ణగణాధీశ్వరుఁడు - వీరి కింకను శంకుకర్ణగణాధీశ్వరు లనియు ననుట కలదు. (అఘోరముఖసంజాతులు). వీరికిం గృతయుగమున త్ర్యక్షరశివాచార్యుఁ డనియు, త్రేతా యుగమున త్రివక్త్రశివాచార్యుఁ డనియు, ద్వాపర యుగమున ఘంటాకర్ణ శివాచార్యుఁ డనియు, కలియుగమున ఏకోరామశివాచార్యుఁ డనియు వాడుకనామములు కలవు.

వీరికి ద్రాక్షారామ క్షేత్రమున, రామనాథ శివలింగము సన్నిధిని, హిమవన్నగరముపై కేదారక్షేత్రమఠమున, సద్ధర్మసింహాసనము స్థాన మనియు, వీరిది ముక్తిగుచ్ఛ మహాసూత్ర మనియు, వృషభగోత్రము, త్ర్యక్షరశివాచార్య ప్రవర యనియు, ఘంటాకర్ణశాఖ, సామవేదాధ్యయన మనియు, వీరు న్యగ్రోధదండమును, లోహ (ఇనుప) కమండలువును, నీలమణిమయ కలశమును, నీలవర్ణకంథ(దుప్పటము)ధరించువా రనియు, శికారప్రధానముగ సూక్ష్మపంచాక్షరీ

యణు లనియుఁ జెప్పఁ బడినది. తేజస్తత్త్వలక్షణము గలవారు.

వీరి ముక్తిగుచ్ఛ మహాసూత్రమున ౧ గోణికంతా, ౨ దంతీ, ౩ జడజడీ, ౪ త్రిగుణి, ౫ కేశకంతి, ౬ లలాట, ౭ వ్యాఘ్రకంతి, ౮ లోచన, ౯ భగిని, ౧౦ జాలుకంటి, ౧౧ నటన, ౧౨ భద్రదీ యను ద్వాదశనామము లుద్భవించె ననియు, వీరి ఉపసూత్రములు- ౧ సహస్రశీర్ష, ౨ సీతాంగ, ౩ గణనాయుండ, ౪ నిరీశన, ౫ యమద్వేశ, ౬ సప్తాంగ, ౭ లలితాంగ, ౮ మృత్యునాశన, ౯ సుశిన, ౧౦ ఘంటవక్త్ర, ౧౧ నిరోగ, ౧౨ భవ అను పేరుగల వనియుఁ జెప్పంబడినది.

౪ ధేనుక గణాధీశ్వరుఁడు- వీరి కింకను గజకర్ణ గణాధీశ్వరుఁ డనిపేరు కలదు. (తత్పురుష ముఖ సంజాతులు) వీరికి కృత యుగమున చతురక్షర శివాచారి యనియు, త్రేతాయుగమున చతుర్వక్త్రశివాచారి యనియు, ద్వాపరయుగమున ధేనుకర్ణశివాచారి యనియు, కలియుగమున పండితారాధ్యశివాచారి యనియు వాడుకనామములు కలవు.

వీరిక శ్రీశైలమున మల్లికార్జునశివలింగసన్నిధిని సుధాకుండాండక్షేత్ర మఠమున వైరాగ్య సింహాసనము స్థాన మనియు, వీరిది లంబమహాసూత్ర మనియు, భృంగిగోత్రము, చతురక్షర శివాచార్యప్రవర యనియు, ధేనుకర్ణశాఖ, అథర్వణవేదాధ్యయన మనియు, వీరు వేణు(వెదురు) దండము, కాంశ్య(కంచు)కమండలువు, ధూసర మణిమయకలశము, బూడిదరంగుకంథ(దుప్పటము)ధరించువా రనియు, వాకార ప్రధానముగ స్థూలపంచాక్షరీజపపరాయణు లనియు, వాయుతత్త్వలక్షణము గలవా రనియుఁ జెప్పంబడినది.

వీరి లంబమహాసూత్రమున ౧ త్రిపుటీ, ౨ రజ్జుకంతా, ౩ భస్మ, ౪ శిఖరి, ౫ రోమణి, ౬ చంద్రాగ, ౭ మృత్యుకాంత, ౮ కాష్ఠక, ౯ ముండీ, ౧౦ భర్గీ, ౧౧ రామగిరి, ౧౨ పమ యను ద్వాదశ నామము లుద్భవించె ననియు, వీరి ఉపసూత్రములు ౧ అగ్నిగర్భిత, ౨ హావిత, ౩ నిర్జంత, ౪ నిశారూఢ, ౫ నిశాఖ, ౬ లలాటాక్ష, ౭ కరాక్ష, ౮ పాదాస్య, ౯ జాబాలి, ౧౦ హరిన్ముఖ, ౧౧ శిలాద, ౧౨ విటగుండము లని పేరుగలవి యనియుఁ జెప్పంబడినది.

౫ విశ్వకర్ణగణాధీశ్వరుఁడు-(ఈశానముఖ సంజాతుఁడు) వీరికిఁ గృతయుగమున పంచాక్షరిశివాచార్యుఁ డనియు, త్రేతా యుగమున పంచవక్త్రశివాచారి యనియు, ద్వాపరయుగమున విశ్వకర్ణశివాచారి యనియు, కలియుగమున విశ్వారాధ్యశివాచార్య యనియు వాడుక నామములు కలవు.

వీరికిఁ గాశీక్షేత్రమున విశ్వనాథ శివలింగ సన్నిధిని జంగంవాడీ (విశ్వారాధ్య) మఠమున సత్కీర్తిసింహాసనము స్థాన మనియు, వీరిది పంచవర్ణ మహాసూత్రము, స్కంద గోత్రము, పంచాక్షర శివాచార్యప్రవర యనియు, విశ్వకర్ణశాఖ, సూక్ష్మవేదాధ్యయన మనియు, వీరు బిల్వ (మారేడు) దండము, స్వర్ణకమండలువు, పీతము క్షమణిమయ కలశము, పీతవర్ణ కంథ (దుప్పటము) ధరించువా రనియు, యకార ప్రధానముగ మూలపంచాక్షరీమంత్రజపపరాయణు లనియు, ఆకాశతత్త్వలక్షణము గలవా రనియుఁ జెప్పంబడినది.

వీరి పంచవర్ణమహాసూత్రమున ౧ పాశుపత, ౨ కంబళి, ౩ దశముఖ, ౪ గోధర, ౫ వృషభ, ౬ జరత్కుంద, ౭ గుహాగ్ర, ౮ గిరీన, ౯ పంచముఖ, ౧౦ ముసల, ౧౧ లగుడీ, ౧౨ వివితి యను ద్వాదశనామము లుద్భవించె ననియు, వీరి ఉపసూత్రములు ౧ త్రివదన, ౨ పంచద్వగ, ౩ గిరివక్త్ర, ౪ దశానన, ౫ వృషాస్య

౬ గోముఖ, ౭ అజాగ్రీవ, ౮ విమానన, స్వర్ణవిభవ, ౧౦ ఉగ్రశేష, ౧౧ శీతపావ, ౧౨ సహస్రస్కందము లనుపేరులు గలవి యనియుం జెప్పంబడినది. (వీరశైవులు చూ. వీరశైవలింగాయతమతము చూ.)

పంచాననది-మగధదేశమున రాజగిరి ప్రక్కగా ప్రవహించు నది. ఇంద్రబిలము. (ఇంద్రశైలగుహ చూడుఁడు.)

పంచాప్సరస్తీర్థములు — రామాయణమున పంచాప్సర స్తీర్థము గోకర్ణసన్నిధి నుండె నని తెలియుచున్నది. కొందఱు పరిశోధకులు నానాఁటి కాసారన్ని మెరకలైపో, అందు ౧ వు, ౨ బంధన్యాసు, ౩ బంతియు , ౪ పోని యను చిన్న చిన్న సంస్థానము స్థ తావుల నున్నవనియుఁ దెల్పుచున్నారు. ఇది గోకర్ణనాగపురాణమున నున్నది.

చైతన్యచరితామృతమున పంచాప్సరస్తీర్థములు గోకర్ణమున నున్నట్లు చెప్పంబడినది.

శ్రీధరస్వామి (వ్యాఖ్యాత) పంచాప్సరస్తీర్థములు ఫల్గుణాపురము (ఇప్పటి అనంతపురము. ఆంధ్రదేశమున అనంతపురముజిల్లా) కడఁ గల దని వ్రాసెను. భాగవతము ౧౦-౭౯ యందు దక్షిణదేశములం దని చెప్పంబడియుండుటయు, భారతము ఆది. ౨౧౭ అధ్యాయమున దీనిని అర్జునుఁడు, బలరాముఁడు కలిసి సందర్శించినట్లు చెప్పంబడి యుంటయు, ఆగ్నేయదిశగా ౫౭మైళ్ళ దూరమునందుఁ గల పంచాప్సరస్తీర్థమే సరియగునది యని పోల్చి యున్నారు. వీట్ల ప్రశంస మహాభారతము- ఆది పర్వము, ౨౧౭ అధ్యాయమునను, స్కంద పురాణ- కుమారికాఖండము ౧ అధ్యాయము నను గలదు.

పంచామృతములు- దేవపూజార్థమగు పంచామృతములు- పాలు, తేనె, నెయ్యి, పెరుఁగు, శర్కర అని చెప్పంబడినది. ఆయు ర్వేద వైద్యశాస్త్రమున పంచామృతము లన- తిప్పతీఁగె, పల్లేరు, నేలతాడి, శతావరి, ముసలి కాక లేక గోకర్ణము లని యని చెప్పంబడినది.

పంచాయతనము ఆయతనము మన స్థాన మని యర్థము. సామాన్యముగ పంచాయతనము మన దర్శనార్హదేవతలు పూజింపుమని యని భావము. ౧ ఆదిత్యము (సూర్యకాంత మణిలోఁ జేయఁబడిన గుండనిసూర్యకారము). ౨ అంబిక (స్వర్ణశక్తి (స్త్రీ) విగ్రహము), ౩ విష్ణుదేవుఁడు (సాలగ్రామము), ౪ గణనాథుఁడు (విఘ్నేశ్వర విగ్రహము. దీనిని శోణభద్రానదియం దొరకు నొకవిధమగుశిలతోఁ జేయవలయును), ౫ మహేశ్వరుఁడు (నర్మదా నదియందు దొరకుబాణలింగము గాని, లేకున్న స్ఫటికలింగము గాని యై యుండవలయును).

శ్రీరామపంచాయతనము- శ్రీరామ, సీత, భరత శత్రుఘ్న విగ్రహములు. ఆంజనేయవిగ్రహము కూడ చెలువుగ

శైవపంచాయతనము- శివ, పార్వతి, విఘ్నేశ్వర, నందికేశ్వర, భృంగీశ్వర విగ్రహములు.

విష్ణుపంచాయతనము-విష్ణుదేవుఁడు, శ్రీదేవి, గరుత్మంతుఁడు, విష్వక్సేనుఁడు, అనంతుఁడు, శేషుఁడు. (సాముపైని దేవుఁ డుండెడిని)

పంచార్థవివేకము- అర్థపంచకవివేకము—(రామానుజవైష్ణవమతమున) పంచార్థము లెఱిఁగియుండుట యనిభావము.

౧. స్వస్వరూపము-(అనఁగా ప్రాణియొక్క లక్షణలక్ష్యముల నెఱుఁగుట). ప్రాణులు ౧ నిత్యప్రాణులు, ౨ ముక్తప్రాణులు, ౩ బద్ధప్రాణులు, ౪ కేవలప్రాణులు, ౫ ముముక్షుప్రాణులు నని ఐదువిధములు.

౨. పరస్వరూపము- (అనఁగా పరమేశ్వరునియొక్క లక్షణముల నెఱుంగుట) పరమేశ్వరుఁడు ఐదుస్వరూపములఁ దెలియనగుచుండును. ౧ పరస్వరూపము, ౨ వ్యూహస్వరూపము, ౩ విభవస్వరూపము, ౪ అర్చాస్వరూపము, ౫ అంతర్యామిస్వరూపము నని యైదు విధములు.

౩. పురుషార్థస్వరూపము- ఇది ౧ ధర్మము, ౨ అర్థము, ౩ కామము, ౪ మోక్షము, ౫ పరమపదము అని యైదువిధములు.

౪. ఉపాయస్వరూపము- ఇది ౧ కర్మ, ౨ జ్ఞానము, ౩ భక్తి, ౪ ప్రపత్తి, ౫ ఆచార్యాభిమానము నని యైదువిధములు.

౫. విరోధిస్వరూపము- పైనాల్గింటిని సిద్ధింపనీయని యాటంకము లైదు. ఇవి ౧ స్వస్వరూపవిరోధి, ౨ పరస్వరూపవిరోధి, ౩ పురుషార్థవిరోధి, ౪ ఉపాయవిరోధి, ౫ ప్రాప్తి, లేక సిద్ధివిరోధి యని యైదు విధములు. వీట్ల వివేకము అనఁగా వీటి నెఱిఁగి ప్రవర్తించుట పంచార్థవివేకము.

పంచారామములు (క్షేత్రములు)-- గోదావరీమండలములలోని యైదు గ్రామములు. అమరారామ, కొమరారామ, భీమారామ, దాక్షారామ, క్షీరారామములు. వీటిని క్షేత్రములుగ నచటివా రనుచున్నను వీటి నిజస్థితి సంశయగ్రస్తముగ నున్నది.

౧ అమరారామము - దీనింగూర్చి యేమియుం దెలియరాకున్నది.

౨ కొమరారామము-దీనింగూర్చి యేమియుం దెలియరాకున్నది. సుప్రసిద్ధ స్థలమును కాదు. బహుశః కుమారారామ మేమో.

౩ భీమారామము-కృష్ణజిల్లా,గుడివాడయొద్ద నున్న భీమవర మని కొందఱును, చామర్లకోట కెదురుగనున్న భీమవర మని కొందఱును అభిప్రాయభేదములు కల్గియున్నారు. గుడివాడయొద్ద నున్న భీమవర మనువారు అచటి గునుపూడి గ్రామములోని (జంగాలగునుపూడి) సోమసుందరశివలింగక్షేత్రమును, చామర్లకోట భీమవర మనువారు (చాళుక్య)భీమవరములోని భీమేశ్వరశివలింగమును పవిత్రస్థలము లని వాదించెదరు.

౪ దాక్షారామము-ఇది గోదావరీమండలములోని కోటిఫలికి ఆఱుమైళ్లలో నున్నది. ఇట భీమేశ్వరశివలింగము కలదు.

౫ క్షీరారామము-పశ్చిమగోదావరీమండలములోనిపాలకొల్లును(బహుశః పాలకోలనేమో) క్షీరారామ మనియెదరు. ఇది వర్తకస్థలమై యున్నది. పశ్చిమగోదావరీమండలమున నర్సాపురమునుండి ఆఱుమైళ్ళదూరమందున్నది. ఇట రామలింగేశ్వర దేవస్థానమును,అందొకయెత్తైన గోపురమును నున్నవి.

పంచాలవగోత్రము—(పీతహస్య లేక యాస్కగణము చూడుఁడు.)

పంచావికములు— ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున మేఁకపాలు, మేఁకపెరుఁగు, నెయ్యి, మేఁకమూత్రము, పెంటికలు నని చెప్పఁబడినది.

పంచాస్త్రములు--(మన్మథబాణములు చూడుఁడు.)

పంచోపనిషత్తులు--ఉపనిషత్తులుచూ.

పంజరచాలనన్యాయము— వలలోఁ జిక్కిన పక్షు లన్నియు నొకేసారి యెగిరిన,వల నెత్తుకొని పోఁగల్గు నని భావము.

ఇఱుకుకొనఁబడుతఱిఁ గూడ, నంద ఱేక మనస్కులై ఒకేతఱి ప్రయత్నించిన జయము గల్గి విముక్తినందుదు రనుట కీన్యాయమును వాడుదురు.

పంజరముక్తపక్షిన్యాయము—పంజరమునుండి విముక్తిగాంచినపక్షివలె నని అర్థము.

పంజరమునుండి (అనఁగా నిర్బంధమునుండి) తప్పించుకొనిన పక్షికి స్వేచ్ఛ (స్వాతంత్రిత) గల్గుట యని భావము.

వేదాంతశాస్త్రమున ప్రాణికి కర్మబంధము నుండి విముక్తిగల్గుట కీన్యాయమును వాడిరి.

పంజరమునుండి తప్పించుకొనిపోయిన చిలుక పిల్లికంటఁ బడినట్లు — ఆంధ్ర లోకోక్తి.

పంజాబుదేశము — ఇండియా దేశము లోనిది. (పాంచాల దేశములు చూడుఁడు.) ఐదునదులనుండి కల్గినపేరు. (ఇండియా దేశము చూడుఁడు). ఉత్తరమున కాశ్మీర దేశము, తూర్పున యమునానదియు, దక్షిణమున రాజపుత్రస్థానము, పశ్చిమమున సులైమాన్ పర్వతపంక్తియు నెల్లలు. వాయవ్యదిశయందు నార్త్ వెస్ట్ ఫ్రాంటియరు ప్రోవిన్సు కలదు. వైశాల్యము ౯౭౦౦౦ చతురపుమైళ్ళుండును.

ఉత్తరమువైపున పర్వతములు కలవు. వాటి యందలి లోయలు చాల ఫలవంతమైనవి. వాటిని దేశభాషయందు "డూను" లని చున్నారు. వాటిదిగువ సింధునది కడ్డముగా సాల్టురేంజీ లున్నవి. ఇవి తూర్పున వితస్తా (ఝీలంనది)వఱకు వ్యాపించి యున్నవి. తక్కిన పంజాబుదేశ మంతయు చక్కని సమతలప్రదేశము. ఇది నైరృతిదిక్కువైపు ఏటవాలు కలది.

ఐదునదులు దేశమునఁ బ్రవహించుచుంట దీనికి పాంచాలదేశ మని పేరు కలిగినది. అవి సింధునదియందు జేరుకొనును గాన, పంజాబు నందు మొత్త మారు ప్రవాహములు కలవు. ఈ యారింటినడుమను, సింధుసాగరు దోఆబనియు, జేట్చి దోఆ బనియు, రెచ్నా దోఆ బనియు, బారీ దోఆ బనియు, జలంధరు దోఆ బనియు నైదు దోఆబులు కలవు. (దోఆబు చూడుఁడు). ఝీలమ్, చీనాబు నదులనడుమ జేట్చిదోఆబు, చీనాబు, రావినదులనడుమ రెచ్నా దోఆబు, రావి సట్లజి నదులనడుమ బారీదోఆబు, (ఇందు జనాభా యధికము). సట్లజి, బీయాస్ నదులనడుమ జలంధరుదోఆబునుకలవు. సింధునదికిని జీలంనదికిని నడుమ నున్నది సింధుసాగర్దోఆ బనంబడుచున్నది. ఇది చాల పెద్దది. వేసవియం దుష్ణాధిక్యమును, శీతకాలమున శీతలాధిక్యమును గలవు. ఉత్తరమున కొండలకడ నేటేట నలుబది యంగుళములు వర్షించుచు, దక్షిణమునకు (దిగువకు)వచ్చినకొలఁది వర్షము తగ్గిపోవుచు, సింధుదేశముహద్దున నేటేట పది యంగుళములు మాత్రమే వర్షించు చుండును. సాల్టురేంజీలయందు సైంధవలవణపుగను లధికముగ నున్నవి. కొండలు సింధునది కడ్డము వచ్చినప్రదేశమునఁగల కాలాబాగ్ (Black garden) పురమున పటిక విస్తారము చేయం బడుచున్నది. ఉత్తరమున కొండలందడవులు కలవు. నగటున పల్లపుప్రదేశము లిసుకప్రాంతం గల్గియుండున ట్లగపడు చుండును. వీటియందు చెట్లుచేమ లధికముగ పెరుఁగవు. కాంగ్రాలోయ లందు తేయాకుతోఁట లధికముగా పెరుఁగు చున్నవి. వెస్ట్ జమ్నా కెనాలు, సట్లజి కెనాల్సు, బారిదోఆ బ్కెనాలు మొదలగుపంట కాల్వ లవ్వారిగ పొలముల నింపుచుండ, భూములు ఫలవంతములుగ నున్నవి. చెట్లు నాటఁబడి పెంపఁబడు చుండును. గోధుమల పంట యధికముగాఁ గలదు. మూల్తాను (త్రొల్లింటి మూలస్థానము) ప్రాంతముల పట్టుపురుగులు విస్తారము పెంచఁబడుచున్నవి. తేనె, మైనము లధికముగా దొరకుచున్నవి. నూలుబట్టలు, ఉన్నిబట్టలు, పట్టుబట్టలు, శాలువలు విస్తారము నేయంబడు చున్నవి. ఉన్ని, ఇంగువ, ఎండుపండ్లు, అఫ్ఘనుస్థానమునుండి విస్తారము రప్పింపఁ బడుచున్నవ్యాపారము దేశ మంత

టను కలదు. గట్టము లాఘనూస్థనమునుండి గప్పింపఁబడుచున్నవి. నదులయందు పడవలు వర్తకపుసరకులం గొంపోవు చుండును. దేశమున నినుపదారులు వర్తకవ్యాపారములు కుదిరించు చుండును. పంజాబీ భాషయు, ఉర్దు భాషయు వాడుకయందున్న భాషలు. సిక్కు ములందు ఉరుదు దెక్కన నానక్ గురుడు. హిందూ పంజాబీ అధికముగను, సిక్కులు కొలందిమందిగను ఉన్నారు. మిగులనవిలకు లున్నారు. హిందూమహమ్మదీయులు దేశమున సమముగనే యున్నారని తెలియుచున్నది. (సిక్కుమతము-కీ వాదములను చూడుడు.) మైలునకు మంది యని లెక్కింపఁబడినది.

పంజాబు దేశము- లాహోరు, జలంధరు ఢిల్లీ, డెరాజాతు, రావల్పిండి యను నైదు డివిజనులుగను, అవి తిరుగ నిరువది మొనిమిది జిల్లాలుగను విభజింపఁబడి యున్నవి.

౧. లాహోరుడివిజనులో :- లాహోరు జిల్లా, ౨ అమృతసరజిల్లా, 3 గురుదాసూరుజిల్లా ౪ ముల్తానుజిల్లా, ౫ ఝాంగుజిల్లా, ౬ మాంటు గోమరీజిల్లా.

౨ జలంధరు డివిజనులో:- ౧ జలంధరు జిల్లా, ౨ హోషియారుపూరుజిల్లా, 3 కాంగ్రా జిల్లా, ౪లూధియానాజిల్లా, ౫ ఫిరోజుపూరుజిల్లా.

3 ఢిల్లీ డివిజనులో:-౧ఢిల్లీజిల్లా, ౨గుర్గాం జిల్లా, 3 కర్నాలుజిల్లా, ౪ హిస్సారుజిల్లా, ౫ రోహ్తకు జిల్లా, ౬ అంబాలాజిల్లా, ౭ సిమ్లాజిల్లా.

౪ డెరజాతు డివిజనులో:- డెరాగాజఖా జిల్లా, ౨ డెహరాఇస్మెయిల్ ఖాజిల్లా, 3 ముజఫర్ ఘురుజిల్లా, ౪ బన్నూజిల్లా.

౫ రావల్పిండి డివిజనులో:- రావల్పిండి జిల్లా, ౨ ఝీలమజిల్లా, 3 గుజరాతు జిల్లా, ౪ షహాపూరుజిల్లా, ౫ గుజరాన్వాలా జిల్లా, ౬ సియాల్కోటజిల్లా.

రావీనదీతీరమునందలి లాహోరు పట్టణము పంజాబు దేశమునకు ముఖ్యపట్టణము. కొంత కాలము మిది యుక్తరదేశము రాజధానిగా నుండెను. రంజిత్సింగుసమాధి చిక్కపట్టణము చూడదగినది. గొప్ప వర్తకస్థలము. హైకోర్టు కలదు. కోటయు దూరమున గల మియాన్మీరు సైన్యస్థానము.

అమృతసరు పట్టణము జిల్లాయందు ముఖ్య పట్టణము. సిక్కుల ప్రధాన దేవాలయము, ప్రధాన సరస్సు ఉన్నతావు. మహాప్రధాన నగరము. గొప్ప వర్తకస్థానము. శాలువలు, పట్టుబట్టలు, నూలుబట్టలనేత విస్తారము కలదు. పక్కనే రాజ్ పర్వతముపై రంజిత్సింగు మహారాజుచే నిర్మింపఁబడిన గోవిందఘుడ్ సైన్యదుర్గము చాల బలమైనది పేరొందినది. సెట్లజి నదీతీరమందలి లూధియానాపురము శాలువలనేతకు, ఇంగ్లాండు,పంజ్జు,వర్తకమునకుం బేరొందినతావు. అంబాలాజిల్లాయందు ప్రధానస్థానము సైన్యస్థానము నైయున్నతావు సిమ్లానగరు వైస్రాయి గారి వేసవినివాసము, ఇండియాప్రభుత్వస్థానము నైయున్నది. స్థానేశ్వరము కురుక్షేత్రములోనిది, యాత్రాస్థలము. ఇట నాదిని మహాభారత యుద్ధము జరిగెను. పానిపట్టు తొల్లింట యుద్ధములు జరిగినతావున నున్న పురము.

యమునానదిపైనున్న ఢిల్లీనగర మిండియా ప్రభుత్వమునకు ప్రధానస్థానము. తొల్లింట మొగలైచక్రవర్తుల రాజధానిగనుండిననగరము. ముల్తానుపురము చీనాబునదీతీరముననున్న గొప్ప సైన్యస్థానము. నేతపను లధికముగఁగలవు. వర్తకస్థలము. తొల్లింట హిరణ్యాకశ్యపునిరాజధాని. విష్ణుదేవుండు నృసింహావతార మెత్తినతావు. ప్రహ్లాదగిరి మొదలగునానవాళనేకములు గల

తావు. అటాక్పట్టణము సింధునదిపై నున్నది. ఇట నది దాటుటకు వంతెన గలదు. రావల్పిండి కాశ్మీరమార్గమున నున్న సైన్యస్థానము. ముర్రీ కాశ్మీరమార్గమునను న్న సమశీతోష్ణప్రదేశము. గుజరాను పట్టణ మిత్తడిపనులు విశేషముగ గలతావు. పఠానోకోట వర్తకస్థలము. ఇటనుండి సుప్రసిద్ధ సమశీతోష్ణప్రదేశ మగు డల్ హౌసీకేగు మార్గము కలదు. జలంధరపురము సైన్యస్థానము. తొల్లింట త్రిగర్తదేశపు రాజధానిగ నుండినది. నాగర్కోట కాంగ్రాలోయయం దున్నది. దీనిని కాంగ్రాపుర మనియు నందురు. ఇది సుప్రసిద్ధ దేవీక్షేత్రము. (పాంచాల దేశము చూ).

పంజాబునందలి యెదునదులు—

(పాంచాల దేశపు ఐదునదులు చూడుడు. సింధునదము చూడుడు.)

పంజికూరచెట్టు— దీనిం గూర్చి యంతగా తెలియరాదు. ఇది నలుపు, తెలుపు, ఎఱుపు రంగులచే త్రివిధ మనియు, దీని రస కషాయములు జ్వరదోషము నడంచి కఫము హరించు ననియుం జెప్పఁబడినది.

పంజిమ్పురము— (పోర్చుగీ సిండి యా చూడుడు).

పంటకాఁపులు— వీరు పదునాల్గుశాఖల కాఁపు లనంబడిరి. తొల్లింట కోసలదేశమందలి యయోధ్యనుండి యాంధ్రదేశమున కేతెంచిరఁట. పిల్లలమఱ్ఱి బేతాళరెడ్డి యనువారు వీరికి మూలపురుషు లనియు చెప్పుదురు. వీరియిండ్ల స్త్రీలమెడలయందు పసుపుకొమ్మునకుఁ గట్టిన త్రాటిని ధరియింతురు. వీరి కిలువేల్పు గంగమ్మ యనుదేవత కులదైవమై యుండెడిని. వివాహములందు గంగమ్మను పూజింతురు.

వీ రుత్తరమునుండి బెజవాడ మీఁదుగా త్రిలింగదేశభూపతియగు ప్రతాపరుద్రరాజ్యము నకుం జేరిరఁట. బేతాళరెడ్డి సూర్యవంశపు నెలవువాఁ డని యందురు.

పంటరెడ్లు— (రెడ్లు, రెడ్డికులము చూ).

పండితారాధ్యత్రయము — (ఆ

రాధ్యబ్రాహ్మణులు చూడుడు.

పండుగలు-పర్వతిథులు-వ్రతదినములు

— ౧ పాడ్యమితిథులందు సంభవించునవి:—

చైత్రశుద్ధ పాడ్యమి-"సంవత్సరాది".(చాంద్రమానమున ప్రారంభదినము). దీని నాంగ్లమున "Telugu new years day" అని యందురు. ఇందు నింబకుసుమ (వేఁపపువ్వు) భక్షణము విధింపఁబడినది. సంవత్సరాదిదినము తిన కీడు గడచునో, సంవత్సరమును తిన కీడు గడచునని ఈ దినమును సూచ్యార్థసూచక దినముగా నెంతురు. ఈ దినమున కొందరిగనో, ఎక్కువగనో అశ్విని నక్షత్రము సంభవించి తీరెడిని.

ఆశ్వయుజ శుద్ధ పాడ్యమి-"బలిపూజనప్రతిపత్తు." బలిచక్రవర్తిం బూజింతురు. దేవీనవరాత్రములగు దసరాప్రారంభదినము.

కార్తికశుద్ధ పాడ్యమి-"గోక్రీడనప్రతిపత్తు". గోవుల నలంకరించియు, మేపియు, ఊరిబయటికిం గొంపోయి వాటితో నాడుకొందురు.

౨ ద్వితీయాతిథులందు సంభవించునవి:—

ఆషాఢ బహుళ ద్వితీయ- "చాతుర్మాస్య ద్వితీయ." (యతుల కాషాఢబహుళ ద్వితీయ మొదలు కార్తికబహుళ ద్వితీయవఱకుం గల్గు నాల్గునెలలు వ్రతదినములు.వీట్లను చాతుర్మాస్య లందురు. ఇందు వారు సంచార మొనర్పక యొకేతావునని లిచి వ్రతదినములుగ గడపెదరు).

శ్రావణబహుళ ద్వితీయ - "బహుళల్ప ద్వితీయ"

ఆశ్వయుజ శుద్ధద్వితీయ- "ప్రీతిద్వితీయ"

కార్తికశుద్ధ ద్వితీయ- "యమద్వితీయ". "భ్రాతృద్వితీయ"

కార్తిక బహుళ ద్వితీయ - చాతుర్మాస్య ద్వితీయ. (యతులకు ఈదినముతో చాతుర్మాస్యవ్రతము ముగియును).

మార్గశిర బహుళ ద్వితీయ - "పరశురామ ద్వితీయ"

ఆదివారమున సంభవించిన ద్వితీయ "భాను ద్వితీయ"

3 తృతీయాదినముల సంభవించునవి:—

చైత్రశుద్ధ తృతీయ- "ఆందోళనతృతీయ." ఉయ్యాలలూగు పండుగ.

వైశాఖ శుద్ధ తృతీయ- "అక్షయ తృతీయ" నృసింహస్వామి దేవాలయములందు, దేవునకుం బూసిన చందనమును తీసివైచి, యభిషేకము లొనర్చి, తిరుగ చందనము పూయ మొదలిడుదురు. ఈదినమున రాత్రి ప్రథమ యామమున పునర్వసు నక్షత్రము సంభవించునేని పరశురామజయంతి యగును.

జ్యేష్ఠశుద్ధ తృతీయ-"రంభాతృతీయ."అనంటిచెట్టుక్రింద గౌరీదేవిం బూజింతురు.

శ్రావణశుద్ధ తృతీయ- "స్వర్ణ (షోడశ) గౌరీవ్రతము" ఈదినమున మంగళవారము తటస్థించునేని "కుజగౌరీవ్రతము".

భాద్రపదశుద్ధ తృతీయ-దక్షిణ దేశమునను కన్నడదేశమునను, స్వర్ణ(షోడశ)గౌరీ వ్రతము. దీనినే పెళ్ళికంఠ్రు మంగళగౌరీ వ్రత మనియు నందురు.

భాద్రపద బహుళ తృతీయ- "ఉండ్రముల తృతీయ" (ఉండ్రాళ్ళ తద్దె అని యందురు). బాల బాలికలు, అందు ముఖ్యముగ బాలికలు, తెల్లవారుజామున మేల్కాంచి, భుజించి, ఆటలాడుకొందురు. పిదప గౌరీదేవిం బూజించి యుండ్రముల నివేదన మర్పింతురు.

ఆశ్వయుజ బ॥ తృతీయ- "అట్లులతృతీయ" (అట్లతద్దె అని యందురు.) బాల బాలికలు, అందు ముఖ్యముగ బాలికలు, ఉండ్రముల తృతీయ వలెనే ఆటలాడి, గౌరీపూజ యొనర్చి అట్లను నివేదన మర్పింతురు.

४ చతుర్థిదినముల సంభవించునవి:—

శ్రావణశుద్ధ చతుర్థి- "ధూర్వా గణపతి వ్రతము" గరికె ధూర్వములతో గణపతిం బూజింతురు. నాగచతుర్థి. కొందఱు నాగపూజ చేతురు.

శ్రావణ బహుళ చతుర్థి- "సంకట హరణ చతుర్థి" సంకటహరణ వినాయకపూజ.

భాద్రపద శుద్ధ చతుర్థి-"వినాయకచతుర్థి" సిద్ధివినాయక పూజ యొనర్తురు. ఈ దినము మొదలుగ తొమ్మిది దినములు గణపతినవరాత్రము లందురు. మహారాష్ట్ర దేశమున నీతొమ్మిది దినములు గణపతిపూజలు విశేషముగ నొనర్తురు. దీనినే ఉండ్రాళ్ళచవితి యనియు నందురు.

కార్తికశుద్ధ చతుర్థి- "నాగ చతుర్థి" నాగపూజ. కొందరు గణపతిం బూజింతురు. పాముల పుట్టలో పాలు పోసి నాగపూజ యొనర్తురు.

మాఘశుద్ధచతుర్థి- "కుందచతుర్థి" మల్లెమొగ్గలచే గౌరీదేవిం బూజింతురు. ఆడుపిల్లలు మల్లెమొగ్గలజడలు వైచుకొందురు. ఇంకను "తిలచతుర్థి" యనియు,"వరదచతుర్థి"యనియు నీ దినమునకుం బేర్లు కలవు.

ఫాల్గుణ శుద్ధచతుర్థి-"శాంతిచతుర్థి"మంగళ వారమున చతుర్థి సంభవించు నేని భౌమచతుర్థి యనిపేరు.

౫ పంచమీదినమున సంభవించునవి:—

చైత్రశుద్ధపంచమి- "శ్రీపంచమి". "లక్ష్మీ పంచమి" అనియు నందురు. విష్ణుదేవస్థానము

లందు డోలోత్సవములు (విష్ణుదేవునయ్యలయందుంచి యూంపుట).

ఆషాఢ శుద్ధపంచమి- "స్కందపంచమి". కుమారస్వామిపూజ.

శ్రావణశుద్ధపంచమి-"నాగపంచమి" నాగపూజ, గరుడపూజ. ఈతిథి ఒకేదినమున చతుర్థి, పంచమి, షష్ఠియుం గూడ కొద్దిగనో గొప్పగనో సంభవించెనేని పవిత్రముగ నెంతురు.

భాద్రపదశుద్ధ పంచమి- "ఋషిపంచమి' వ్రతము. సప్తమహర్షులం బూజింతురు.

కార్తికశుద్ధపంచమి- " [illegible] పూజ.

మాఘ శుద్ధ పంచమి- 'మదనపంచమి' "వసంతపంచమి" వసంతప్రవృత్తిప్రతి మొనర్చి (మదనపూజ) హరిహరపూజ నొనర్తురు.

౬ షష్ఠిదినమున సంభవించునవి:—

ఆషాఢశుద్ధషష్ఠి- "కుమారషష్ఠి" కుమారస్వామిపూజ.

శ్రావణశుద్ధషష్ఠి- "సూర్యషష్ఠి" సూర్యుని పూజింతురు.

శ్రావణబహుళషష్ఠి"సూర్యషష్ఠి" సూర్యుని పూజింతురు.

భాద్రపద శుద్ధషష్ఠి-- "లలితాషష్ఠి"- ఘూర్జరదేశమున లలితాపూజచేయుదురు.

భాద్రపదబహుళషష్ఠి- "అవముచంద్రషష్ఠి" ఈ దినమున ఆదివారము, రోహిణీ నక్షత్రము, కుజపాతము గల్గినచో "కపిలాషష్ఠి" యందురు. సూర్యపూజ, కపిలగోదానము.

కార్తికశుద్ధ షష్ఠి- "సుబ్రహ్మణ్యషష్ఠి". దక్షిణదేశమున, అందు ముఖ్యముగ మళయాళమున, సుబ్రహ్మణ్యపూజ లొనర్తురు.

మార్గశిరశుద్ధషష్ఠి- "స్కందషష్ఠి" "సంహారషష్ఠి" "మల్లారిషష్ఠి" దక్షిణ దేశమున మళయాళమున సుబ్రహ్మణ్యపూజ, దక్షిణదేశారణ్యవాసులు చంపకాదేవిపూజ యొనర్తురు.

౭ సప్తమిదినమున సంభవించునవి :-

చైత్రశుద్ధ సప్తమి- [illegible] గా తీరప్రాంతముల [illegible]పూజ [illegible] త్రరియం[illegible] ముక్కలి

శ్రావణ బహుళసప్తమి- "శీతలాసప్తమి" ఉత్తరదేశముల శీతలాదేవిం బూజింతురు.

భాద్రపదశు॥సప్తమి-'అముక్తాభరణసప్తమి' వ్రతము.

మార్గశిర శుద్ధ సప్తమి - "మిత్రసప్తమి" సూర్యపూ[illegible] 'నందాసప్తమి' హిమవత్ప్రాంతములందు [illegible] (Kuman Division) ప్రాంతమునందలి నందాదేవి క్షేత్రమున నందాదేవిని బూజింతురు. "కాలభైరవసప్తమి"- కాశీప్రాంతమున కాలభైరవపూజ.

మాఘ శుద్ధసప్తమి- "రథసప్తమి" సూర్యపూజ. స్త్రీలు సూర్యుని చిక్కుడాకులు, చిక్కుడుకాయలు రథమున నుంచి పూజించి, చిక్కుడాకులలో క్షీరాన్ననివేదన మొనర్తురు. సూర్యచంద్రవ్రత మొనర్తురు. సప్తమి నాదివారమయ్యెనేని "భానుసప్తమి".

సూర్యపూజకు మరీ పవిత్రముగ నెంతురు. మొత్తమున మాఘమాసమున నన్ని నాదివారములందు స్త్రీలు సూర్యుని బూజింతురు.

౮ అష్టమిదినమున సంభవించునవి:—

చైత్రశుద్ధ అష్టమి - "అశోకాష్టమి". ఈతిథియందు బుధవారము, పునర్వసునక్షత్రము సంభవించునేని మరీ పవిత్రముగ నెంతురు. అశోకగౌరీవ్రత మాచరించి, (అశోకవృక్షము క్రింద) నాపూపములం బూజించి, వాట్లం దినెదరు. "భవాన్యుత్పత్తి" భవానిం బూజింతురు. మఱియు భవానినదీతీరముల నానదిజన్మదినముగ పూజ లొనర్తురు.

శ్రావణబహుళ అష్టమి - "కృష్ణాష్టమి" (శ్రీకృష్ణజయంతి). స్మార్తులీదినమున శ్రీకృష్ణ జన్మదిన మని పూజింతురు. రామానుజీయ శ్రీవైష్ణవులు శ్రావణబహుళ అష్టమి, నవమి, దశమి తిథులలో నెప్పుడైనను రాత్రియందు రోహిణీనక్షత్రము సంభవించినతేదిని శ్రీకృష్ణ జయంతి జరిపి పూజింతురు. ఒకవేళ చాంద్రమాన శ్రావణ మాసమున నట్లు సంభవింపనిచో సౌరమాన సింహామాసమున (అవణి మాసము) నెన్మిది, తొమ్మిది, పది తిథులలో నెప్పుడైనను రాత్రియందు రోహిణీనక్షత్రము సంభవింప శ్రీకృష్ణజయంతి జరిపి పూజింతురు. వారికి రోహిణీనక్షత్రము యందుంట ప్రధానము. ఇంక మాధ్వ వైష్ణవులకు రాత్రి యనునియమమును లేదు. అష్టమితిథి యందెప్పుడైనను రోహిణీనక్షత్రము సంభవింపం జూచి శ్రీకృష్ణజయంతి జరిపెదరు.

ఈతిథియు రోహిణీనక్షత్రము బుధవారముసం దుండుటయు, తులానాథుండగు శుక్రుండు ఉదయించుటయు సంభవించునేని దశఫలవ్రతము.

భాద్రపదశుద్ధ అష్టమి - "దూర్వాష్టమి" శివుని దూర్వముల (గరికె)చే పూజింతురు. ఈదినమున కేదారవ్రత మారంభము. మఱియు నీదినము మొదలు పదునాఱు దినములు (స్త్రీలు) మహాలక్ష్మీవ్రత మొనర్తురు.

మఱియు, నీతిథియందు జ్యేష్ఠా నక్షత్రము సంభవించినచో "జ్యేష్ఠాష్టమి" యనంబడును. ఇందు మృతవంధ్యలు (పిల్లలుచనిపోవుచుండుట వలన వంధ్యలైన స్త్రీలు)ను, కాకవంధ్యలు(ఒకే పిల్ల గల్గిన పిదప సంతానము లేక గొడ్డువారి నంధ్యలైన స్త్రీలు)ను, దోషపరిహారార్థముగా "అలక్ష్మీపరిహార జ్యేష్ఠావ్రత మొనర్చి, జ్యేష్ఠా దేవిం బూజింతురు. అట్టివ్రతమును అనూరాధా నక్షత్రమున ప్రారంభించి ...

జ్యేష్ఠానక్షత్రమున పూజయు, వ్రతాచరణమును, మూలా నక్షత్రమున వ్రతోద్యాపనమును నడిపెదరు.

భాద్రపద బహుళఅష్టమి- "మధ్యాష్టమి' "రుద్రాష్టమి."

ఆశ్వయుజశుద్ధ అష్టమి-"మహాష్టమి" దుర్గాష్టమి బంగాళమునను, కాశీప్రాంతమునను దుర్గాపూజలొనర్తురు. "కాళికాష్టమి" ఉత్తర దేశములను, ముఖ్యముగ శైవాలక దేశపుహరిద్వారమునను, దక్షయజ్ఞవినాశనియగు భద్రకాళి (మాయాదేవి)ని పూజించుచు, కాళికాష్టమి యని పిలిచెదరు. ఈదినమున సప్తమి కలియుటయు, అనవారి మగుటయు కూడదని యందురు.

ఆశ్వయుజ బహుళ అష్టమి-"అశోకాష్టమి" వ్రతము అశోకవృక్షము క్రింద గౌరీపూజ, అశోకకుసుమనైవేద్యము, భక్షణము చేతురు.

కార్తిక శుద్ధ అష్టమి- "గోష్ఠాష్టమి".

మార్గశిర శుద్ధ అష్టమి-"కాలభైరవాష్టమి" కాశీయందు కాలభైరవ స్వామిని దర్శించి పూజింతురు.

పుష్యశుద్ధఅష్టమి-"మహారుద్రాష్టమి' శివ క్షేత్రముల మహారుద్రాభిషేకము లొనర్చి రుద్ర శాంతిం గల్గింతురు.

మాఘశుద్ధాష్టమి- "భీమాష్టమి"

అష్టమితిథియం దార్ద్రా నక్షత్రము సంభవించిన "ఆర్ద్రాష్టమి".

అష్టమితిథియందు సోమవారము సంభవించిన "సోమాష్టమి".

౯ నవమిదినమున సంభవించునవి :—

చైత్రశుద్ధనవమి- "శ్రీరామనవమి" వసంత నవరాత్రములతో సంవత్సరాది దినముననే ప్రారంభించి (ఉత్తర దేశములందు, అందు ముఖ్యముగ ఉత్తరకోసల దేశమునందలియయో

శ్రీరామనవమి రోజున శ్రీరామ సీతాకళ్యాణముల నెరపి శ్రీరామజన్మసిద్ధాంతి జరిపెదరు.

భాద్రపదశుద్ధనవమి-"నందానవమి" హిమవన్నందాదేవిక్షేత్రమున నందాపూజయు, బదరీ కేదారక్షేత్రమున కేదారేశున శుభపేకార్చనాములును "కేదారనవమి" యని జరిపెదరు.

భాద్రపదబహుళనవమి-"అహ్నానవమి".

ఆశ్వయుజశుద్ధనవమి- "మహానవమి" దేవిపూజ, సరస్వతీపూజ.

కార్తికశుద్ధనవమి "అక్షయనవమి" వ్రతము. "కూష్మాండనవమి" (కూష్మాండాసురుడను రక్కసుని విష్ణుదేవుడు సంహారము జేసిన దినముగ) విష్ణుపూజ గావింపుదురు. గుమ్మడికాయలను దాన మొసగుదురు.

మార్గశిరశుద్ధనవమి-"మాధ్వనవమి" ఆనంద తీర్థస్వామి మోక్షపుణ్యదినమును మధ్వవైష్ణవులు జరిపెదరు.

౧౦ దశమిదినమున సంభవించునవి:—

చైత్రశుద్ధదశమి- "ధర్మరాజదశమి".

జ్యేష్ఠశుద్ధదశమి- ఈ దినమున ౧ జ్యేష్ఠ మాసము, ౨ శుక్లపక్షము, ౩ దశమితిథి, ౪ బుధవారము, ౫ హస్తనక్షత్రము, ౬ గరకరణము, ౭ వ్యతీపాతయోగము, ౮ కన్యారాశి (చంద్రలగ్నము), ౯ వృషభమునందు రవి యుండుట, ౧౦ సంధ్యాకాలము ఈ పది యోగములు సంభవించునేని "దశపాపహర దశమి" యగును. గంగాతీరదేశముల గంగాస్నానము, గంగాపూజయు మహాఫలప్రద మందురు. సర్వసాధారణముగ జ్యేష్ఠ శు. ౧౦ ని దశపాపహరదశమి యని వాడుదురు. తొల్లి యొకప్పుడిది మాసాంతముల సంవత్సరాదిగ నుండెడి దందురు.

ఆషాఢశుద్ధ దశమి- "దిగ్దేవతాదశమి" వ్రతము. దిక్పాలకపూజ.

భాద్రపదశుద్ధదశమి-"దశావతారదశమి" విష్ణుపూజ గావింతురు.

ఆశ్వయుజశుద్ధ దశమి- "విజయదశమి" శమీ (జమ్మిచెట్టు) పూజ. శేతాళిపూజ, ఆయుధపూజ, అపరాజితాదేవిపూజ.

౧౧ ఏకాదశీదినమున సంభవించునవి:—

సర్వసాధారణముగ అన్ని ఏకాదశీతిథులును పర్వములుగ నెంచబడును. విష్ణుభక్తు లన్ని మాసముల నుభయపక్ష ఏకాదశీతిథులయం దుపవసింతురు. రామానుజీయ వైష్ణవులును మధ్వవైష్ణవులును గూడ ఏకాదశిరోజున (హరివాసరమున) పత్రోప్పవలం గూడ పాటింపక నిలిపి మఱునాడు దోసర్చెదరు.

జ్యేష్ఠశుద్ధ ఏకాదశి- "నిర్జలైకాదశి".

ఆషాఢశుద్ధ ఏకాదశి - "శయనైకాదశి" ఈదినము మొదలు కార్తికశుద్ధ ద్వాదశి వఱకు గోపద్మవ్రతము నెరపి, లక్ష్మీనారాయణపూజ లొనర్తురు. శ్రీజగన్నాథక్షేత్రమున (రథయాత్ర) స్వామిని రథముపై నుంచి ఇంద్రద్యుమ్న నగరునకు గొంపోయి, యట తొమ్మిదిదినము లుంచి పూజించుచుందురు. ప దేవాలయమునకు జేర్చుదురు.

భాద్రపదశుద్ధఏకాదశి-"పరివర్తనైకాదశి"

కార్తికశుద్ధఏకాదశి-"బోధన (మేల్కొలుపు) ఏకాదశి". "ఉత్థానైకాదశి" యనియు నందురు. విష్ణుదేవుం డదివఱకు నిద్రించుచుండి, ఈదినమున మేల్కాంచు నట.

మార్గశిరశుద్ధఏకాదశి - వైతరణీనదీ తీర మందలి యజ్ఞవరాహక్షేత్రమున (Gagpur) యజ్ఞవరాహైకాదశీవ్రత మొనర్చి (కపిల) గోదాన మొసగుదురు.

మార్గశిర బహుళ ఏకాదశి- "ఉత్పన్నైకా

దశి"(ఉత్పన్నమయుని భార్య) కార్తికమార్గశిర మాసములయొక్క ఉభయపక్షముల ఏకాదశు లయందు "శుక్ల కృష్ణైకాదశీవ్రతి" మొనర్తురు.

పుష్య శుద్ధ ఏకాదశి- "వైకుంఠైకాదశి". దక్షిణ దేశమున కావేరీ శ్రీరంగ క్షేత్రమున, వైకుంఠద్వార మనంబడు నొక పవిత్ర ద్వారమును తెఱచెదరు. దానిగుండా యాత్రికు లసంఖ్యాకములుగ జని, స్వామిని దర్శింతురు. ఈకార మట విశేషవంతము గను, మహాఫలసంధాయకము గను తలంపఁ బడెడిని.

మాఘశుద్ధ ఏకాదశి - "భీష్మైకాదశి" అపుత్రవంతులు సంతానముకొఱకు గాంగేయుఁ డగు భీష్ముని పూజింతురు. ఇది వ్రతము. ఏను దినములు శరపంజరమున పండుకొని యుండి, పాండవులకు ధర్మముల నుపదేశించినభీష్ముం డీదినమున ప్రాణముల విడిచెను. ఏకాదశివ్రత మాచరించి, ద్వాదశి దినమున విష్ణుదేవునకు తులసీవివాహ మొనర్తురు.

౧౨ ద్వాదశిదినమున సంభవించునవి:—

చైత్రశుద్ధ ద్వాదశి- "వామన ద్వాదశి" దమనోత్సవవిష్ణుపూజ.

వైశాఖశు॥ద్వాదశి-"పరశురామద్వాదశి" ఈదినమున ౧ వైశాఖ మాసము, ౨ శుక్ల పక్షము, ౩ ద్వాదశితిథి, ౪ హస్త నక్షత్రము, ౫ వ్యతీపాతము, ౬ సింహమున గురు డుండుట, ౭ సింహమున కుజుఁ డుండుట, ౮ మేష రాశియందు సూర్యుఁ డుండుట సంభవించుచో "పాశద్వాదశి"యనిపేరు. మాధవపూజ యట్టి తఱి మహాఫలప్రద మందురు.

జ్యేష్ఠశుద్ధద్వాదశి- "రామలక్ష్మణద్వాదశి"

జ్యేష్ఠబహుళ ద్వాదశి- "కూర్మద్వాదశి".

ఆషాఢశుద్ధద్వాదశి- "వాసుదేవద్వాదశి" దధివ్రత మాచరింతురు.

శ్రావణశుద్ధద్వాదశి-"దామోదరద్వాదశి"

భాద్రపదశుద్ధద్వాదశి-"ఉపేంద్రద్వాదశి" ఆమలకద్వాదశి, కల్కిద్వాదశి, శక్రద్వాదశి, యని పేర్లు. ఈ దినమున శ్రవణనక్షత్రము భవించిన "శ్రవణద్వాదశి" ఇందు వామన పూజ యొనరురు.

ఆశ్వయుజశుదద్వాదశి - 'పద్మనాభద్వాదశి" గోద్వాదశీవ్రత మొనర్తురు.

కార్తికశుద్ధద్వాదశి- "యోగీశ్వరద్వాదశి- క్షీరాబ్ధిద్వాదశి" (చిలుకు ద్వాదశి) యని పేరు. (క్షీరసముద్రమథనము) తులసీసహిత లక్ష్మీనారాయణపూజ.

కార్తికబహుళద్వాదశి- "గోవత్సద్వాదశి"

మార్గశిరశుద్ధద్వాదశి-"అఖండ ద్వాదశి" "మత్స్యద్వాదశి".

పుష్యశుద్ధద్వాదశి-"కూర్మద్వాదశి-త్రివిక్రమద్వాదశి".

మాఘశుద్ధద్వాదశి - "వరాహద్వాదశి - ప్రహ్లాదద్వాదశి-తిలద్వాదశి".

ఫాల్గుణశుద్ధద్వాదశి- "నృసింహద్వాదశి".

౧౩ త్రయోదశిదినమున సంభవించునవి:-

చైత్రశుద్ధత్రయోదశి-"అనంగత్రయోదశి"

చైత్రబహుళ త్రయోదశి-ఈదినమున శని వారము శతభిషనక్షత్రము, శని శతభిషమున నుండుట సంభవించినచో "మహావారుణిత్రయోదశి." ఇది దుర్లభయోగము వ్రతము.

ఆషాఢశుద్ధత్రయోదశి- "జయాపార్వతీవ్రతము".

శ్రావణశుద్ధత్రయోదశి-శనివార మగునేని "శనిత్రయోదశి" పవిత్రదినము.

భాద్రపదశుద్ధత్రయోదశి-ఘూర్జర దేశమున "గోత్రాత వ్రత" మొనర్తురు.

ఆశ్వయుజశుద్ధత్రయోదశి- దక్షిణదేశమున "అశోకత్రిరాత్రవ్రత" మొనర్తురు

కార్తికశుద్ధత్రయోదశి, కార్తికబహుళత్రయోదశి- ఈ రెండుతిథులు శనివార మయ్యేనేని "శనిత్రయోదశి".

మార్గశిరశుద్ధత్రయోదశి-"అనంగ త్రయోదశి" శివపూజా వ్రతము.

౧౪ చతుర్దశిదినముల సంభవించునవి :—

చైత్రశుద్ధచతుర్దశి "భూతచతుర్దశి" భూతములు రాత్రియందు భ్రమించి తిరుగునని, తొల్లింటికాలమున భూతబలినిచ్చుచుండిరి. "శివచతుర్దశి" వ్రతము.

వైశాఖశుద్ధచతుర్దశి - "నృసింహ జయంతి" ఈదినమున సాయంకాలమున స్వాతినక్షత్రము సంభవించి, సోమవార మగునేని ఘూర్జరదేశమున కదళీవృక్షసహిత ఉమామహేశ్వరపూజ నొనర్చి మహాపవిత్రదినముగ నెంతురు.

భాద్రపదశుద్ధచతుర్దశి- "అనంతపద్మనాభచతుర్దశి" వ్రతము. తిరువానంతపురమందు అనంతపద్మనాభస్వామి దేవస్థానమున నిది విశేషముగ జరుగును. ఇంకను ఘూర్జరదేశమున "కదళీవ్రత" మొనర్తురు.

ఆశ్వయుజశుద్ధచతుర్దశి-"అవమచతుర్దశి".

ఆశ్వయుజబహుళచతుర్దశి-"నరకచతుర్దశి" నరకాసురుని చాముండీదేవి వధించిన జ్ఞాపకార్థపు పండుగ. ఈ దినమున స్వాతీనక్షత్రము సంభవించును.

కార్తికశుద్ధ చతుర్దశి - "పాషాణచతుర్దశి" "వైకుంఠచతుర్దశి" మహారాష్ట్రదేశమున కదళీ వ్రతము.

మాఘబహుళచతుర్దశి- "మహాశివరాత్రి" ఆరటంతీ చతుర్దశి" కృష్ణపక్షచతుర్దశి మంగళవార మగునేని "కృష్ణాంగారకచతుర్దశి"

౧౫ పౌర్ణమిదినమున సంభవించునవి:—

వైశాఖశుద్ధపౌర్ణమి-"మహావైశాఖపౌర్ణమి" (మహాపౌర్ణమి).

జేష్ఠశుద్ధపౌర్ణమి- "వృషభ పౌర్ణమి" వట (వృక్షచ్ఛాయ) సావిత్రీవ్రతము.

ఆషాఢశుద్ధ పౌర్ణమి - "వ్యాసపౌర్ణమి" యతులు వ్యాసపూజ నొనరురు. స్త్రీలు గోపద్మవ్రతము(విష్ణుపూజ) నొనర్తురు. ఉత్తరదేశములందు కోకిలావ్రత మొనర్తురు.

శ్రావణశుద్ధపౌర్ణమి- "జందెములపౌర్ణమి" యజుర్వేదుల ఉపాకర్మ, యజ్ఞోపవీతధారణము, రక్షాబంధనము.

భాద్రపదశుద్ధపౌర్ణమి- "ఉమామహేశ్వర వ్రతము".

ఆశ్వయుజశుద్ధపౌర్ణమి-"కౌముదీ పౌర్ణమి" కౌముదీజాగరవ్రతము. "ఆగ్రయణ (జూదముల) పౌర్ణమి". జూదములు, పాచికలాటలు ఆడుదురు. అనతిక్రాంత మగునేని దానఫలవ్రత మొనరురు.

కార్తికశుద్ధ పౌర్ణమి- "త్రిపుర (జ్వాలాతోరణ) దహనము" దీపాలపౌర్ణమి. భక్తేశ్వర (శివపూజ) వ్రతము.

మార్గశిరశుద్ధపౌర్ణమి- ద్వాత్రింశద్వ్రతము లొనరురు.

పుష్యశుద్ధపౌర్ణమి-"తూలాపరీక్షాపౌర్ణమి"

మాఘశుద్ధపౌర్ణమి- మహా(మాఘి)పౌర్ణమి.

ఫాల్గుణశుద్ధపౌర్ణమి- "డోలా (ఉయ్యాల) పౌర్ణమి" హోలీపండుగ, కామునిపున్నమి, మన్మథదహనము

౩౦ అమావాస్య దినము లందు సంభవించునవి:—

ఆషాఢ బహుళఅమావాస్య- "దిశాగౌరీ వ్రతము".

భాద్రపదబహుళఅమావాస్య- "మహాలయామావాస్య"(మాలాలమావాస్య)సంతానరక్షణకు కంద, బచ్చలి మొక్కలక్రింద

గౌరీదేవి నుంచి పూజింతురు. కర్ణాటదేశ స్త్రీలు ఫలగౌరీవ్రత మాచరింతురు.

ఆశ్వయుజబ॥అమావాస్య- "దీపావళిఅమావాస్య" చాముండీదేవి మహిషాసురునివధించిన జ్ఞాపకార్థముపండుగ. ఘూర్జరదేశమున సంవత్సరాది (ముఖునాడు) స్వాస్థ్యాజ వటవృక్షఛాయను కేదారేశ్వరుని పూజించి ౨౧ దినము వ్రతమాచరింప ప్రారంభింతురు.

కార్తికబహుళఅమావాస్య- "లక్ష్మీవ్రతం"

మార్గశిర బహుళఅమావాస్య- "గౌరీతపోవ్రతము".

మాఘబహుళ అమావాస్య- "అర్ధోదయ వ్రతము బ్రహ్మ విష్ణు రుద్ర పూజ."

ఫాల్గుణబహుళఅమావాస్య- "కొత్తఅమావాస్య".

అమావాస్యలందు సోమవారము సంభవించునేని "అమాసోమవారవ్రతం" మొనర్తురు. ఇది సూర్యగ్రహణతుల్యముగా పవిత్రవంతము.

సౌరమాససంబంధములు, వారగత, నక్షత్రగతములునగు ఇతరమైన పండుగలు, పర్వములు, వ్రతములు:—

వసంత నవరాత్రములు- చైత్రశుద్ధ పాడ్యమి మొదలు తొమ్మిదిదినములు.

ఇందు వసంతమాధవపూజ నొనర్చి వసంతోత్సవము లొనర్తురు.

గణపతినవరాత్రములు— భాద్రపద శుద్ధ చతుర్థి మొదలు తొమ్మిదిదినములు.

ఇందు మహాగణాధిపతి యగు వినాయకుని పూజింతురు.

శరన్నవరాత్రములు- వీట్లను దేవీనవరాత్రములనియు నందురు. ఆశ్వయుజశుద్ధ పాడ్యమి మొదలు తొమ్మిది దినములు దుర్గాదేవిం బూజింతురు.

మహాలయపక్షము- భాద్రపదబహుళమును మహాలయపక్ష మనియు, పితృపక్ష మనియు నందురు. మృతతిథులందు మహాలయశ్రాద్ధ మొనర్తురు. భరణీనక్షత్ర మున్నతిథియందు భరణీమహాలయశ్రాద్ధమును, వ్యతీపాతయోగమున్నతిథియందు వ్యతీపాతమహాలయమును, ద్వాదశియందు యతిమహాలయ శ్రాద్ధమును, చతుర్దశియందు విషశస్త్రహతిమహాలయశ్రాద్ధమును, అమావాస్యయందు తిథిమహాలయశ్రాద్ధమును, జరుగక నిలచిపోయినమహాలయములను జరిపెదరు. ఆశ్వయుజశుద్ధ పాడ్యమియందు దౌహిత్రకృత మహాలయశ్రాద్ధము జరిపెదరు. అష్టమి తిథియందునను అందరు జరుపుటకలదు.

మకరసంక్రాంతి, కర్కాటకసంక్రాంతులు:- సూర్యుడు మకరరాశిగతుండగుటకు ముందు దినము "భోగి" యనంబడును. తర్వాతిదినమగు "సంక్రాంతి"దినమున పితృార్చన విధింపఁబడినది. మూఁడవదినమును 'కను'మందురు. ఇది బలిచక్రవర్తిపరిపాలన జ్ఞాపకార్థముజరిపెడిపండుగ. మకరసంక్రాంతి ఉత్తరాయణమునకు ప్రారంభము.

కర్కాటకసంక్రాంతి :- దక్షిణాయనమునకు ప్రారంభము. ఇందునను పితృార్చన విధింపఁబడినది. ఇందు రవి కర్కాటకప్రవేశమున కిరువదిఘటికలకుం బూర్వముగా పుణ్యకాలమునను, మకరప్రవేశమున కిరువదిఘటికల పిదప పుణ్యకాలమునను పితృార్చన జరుప వలయును.

మంగళగౌరీవ్రతము:- స్త్రీలకు వివాహమైనదాదిగ శ్రావణమాసమునందలి మంగళవారముల మంగళగౌరీదేవిం బూజించి, వ్రత మైదు సంవత్సరములవఱకు జరుపుదురు. ఇది సౌమాంగల్యరక్షణకై యొనర్తురు.

వరలక్ష్మీవ్రతము :- స్త్రీలకు వివాహమైనదాదిగ శ్రావణమాసమునందలి శుక్రవారముల, వరలక్ష్మీదేవిం బూజించి, సుమంగలి యై

యున్నంతవఱకు వ్రతముజరుపుచుందురు. ఇది సౌమాంగల్యమును, ఐశ్వర్యమును భద్రపఱచుట కైన వ్రతము. స్వర్ణమును పూజించుచుందురు.

మహాలక్ష్మీవ్రతము:- స్త్రీలకు వివాహానంతర దాదిగ మార్గశిరమాసమున గురువారములందు సుమంగలి [illegible] యున్నంతవఱకు మహాలక్ష్మీపూజ [illegible] ఐశ్వర్యము [illegible] పుచుందురు. ఈదినములందు [illegible] (వెలగకాయ) ను నివే దింతురు.

[illegible] వ్రతము:- స్త్రీలు [illegible] మున ఆదివారములందుననూ, [illegible] లేక రథసప్తమినాడుననూ సూర్యుని [illegible] అపక్వపదార్థములను మాత్రము తినుచు [illegible] (అన్నము [illegible]) వ్రతము [illegible]. ఈ వ్రతమును [illegible] (ఆదివారము) వ్రతమనియు [illegible]. [illegible] మును (అన్నమును) దినకు [illegible] (అన్నము దినని) [illegible] (ఆదివారపు) వ్రత మనియు [illegible] దురు.

[illegible] వ్రతము:-గంగా యమునాసంగమ మున (ప్రయాగయందు) గాని, తుంగభద్రా నదీతీరమున గాని, ప్రారంభింప వలయు నని చెప్పబడినది. ఇది ఆతీరములందు ప్రాముఖ్యము వహించిన వ్రతము. రవి కర్కటకరాశియం దుండుతఱి శ్రావణమాసమున, శుక్లపక్షమున నీవ్రత మాచరింపవలయునని యందురు. అనఁగా పౌర్ణమికి ముందువచ్చు శుక్రవార మీవ్రతము నకు యోగ్య మని యందురు. ఇది స్త్రీలు సౌమాంగల్యరక్షణకై యాచరించువ్రత మని యెఱుంగునది.

సోమవారవ్రతము:-దీనింగూర్చి పెద్దవిధాన మెంతయో గలదు. ఇది పురుషులు, స్త్రీలు, బాలురు గూడ నాచరింతురు. చైత్రమాసము, వైశాఖమాసము, కార్తికమాసము, మార్గశిర మాసము, [illegible] ఈ నెలల [illegible] డైన [illegible] మువారమును [illegible] కాల [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

పండుగలు-పర్వదినములు పవిత్ర దినములు—[illegible]

దిన [illegible]

[illegible] గల్గిన యాభ్యుదయము, [illegible] ముల [illegible] [illegible] యగు [illegible] సంఘముచే గాని, [illegible] నాచర [illegible] దినములు [illegible] లనంబడును.

ఇట్టి [illegible] దినములు [illegible] లనంబడును. పీటిని పవిత్ర దినము లనంబడును. ఇవి మహాశివరాత్రి, వైకుంఠఏకాదశి, శరన్నవరాత్రములు మొద లగును.

పవిత్రదినము లాయా వ్రతముల నాచరించు టకైన దినములు. ఇవి అట్లతద్ది, ఉండ్రముల తద్దె, సంభార్యా [illegible], నాగులచవితి, రథసప్తమి మొదలగునవి. హిందువులందు వ్రతములు నందలింగులంద కలవందురు. కాని, యాచరణ మందు చాల తక్కువగ గానంబడియెడిని.

భరిత దేశమున సిముటికిగూడ [illegible] గొప్పగనో సంబంధ ముండియేయుండెడిని. గాన కల్పి [illegible] సమంజస మని యటుల వ్రాయంబడినది. వాటిని వేర్వేఱు తావులందు గానవగును.

పండుట ఎండుట—వరిగడ్డి, గోధుమ గడ్డి, పెక్కుజాతుల కాయలు, పెక్కుజాతుల ఆకులు వయస్సుకలుగకపూర్వ మాకుపచ్చని రంగుం గల్గియుండు ననియు, పండినపిదప పసుపు పచ్చరంగుగ మాఱుననియు, నెల్లరెఱింగిన దే.

ఆకుపచ్చ రంగునం దుండిన (Greens tuff) దానికి రసాయనశాస్త్రమున Chlorophyll) అను సాంకేతిక నామము నిడియున్నారు. అదియె ఆకుపచ్చరంగున నందు వ్యాపించియుండునది. ఆకుపచ్చరంగుయొక్క పరిణామముగ అది పండిన (ముదిరిన) పిదప పసుపుపచ్చ గందు ఏర్పడియెడిని. ఈరెండురంగులు నొకటి నుండి వేరొకటి కొన్నిటిం గలుపుట కొన్నిటిం దీసివేయుటలమూలమున నతిసులభముగనూర్చ నగుట రసాయనశాస్త్రపరిచయము గల కెల్లరకుం దెలిసినదే. ఆకులును ఇట్లే సూర్యరశ్మి సహాయమున వాతావరణపు వాయువునుండి కార్బన్-డై-ఆక్సైడును పీల్చుకొనుచుండునంత కాల మివి ఆకుపచ్చరంగుగనే యుండెడిని. అట్టి Chlorophyll వాటియందుండి దాని నిజవర్ణమయిన ఆకుపచ్చరంగు బదర్శించుచుండెడిని. లేతపరువున వాటిం గోసిన అపక్వస్థితియందున్న అపదార్థ మొండ కెండి, నీటం గుల్లి వేర్వేరుపికాలపురంగులుగ మారిపోవును. పక్వస్థితినందినకాలన నదియే పసుపుపచ్చరంగుగ మారిపోవును. అట్టిరికోసిననెండియు, నారంగు మారక నిలచెడిని. ఆకులును నిట్టి స్థితికే పాల్పడును. గరిక మొదలగు పచ్చగడ్డియు నిట్లె పరిణమించెడిని.

పందికి పన్నీరుగిండి యేల?— ఆంధ్ర లోకోక్తి.

పంది బురద మెచ్చు పన్నీరు మెచ్చునా?—ఆంధ్ర లోకోక్తి.

పందోద్వృత గోత్రము— అగస్త్య ఉపగణము చూడుడు.

పంఢార్పూర్-పాండురంగక్షేత్రము-- ఇది మహారాష్ట్ర దేశమునందున్న సుప్రసిద్ధ విష్ణుక్షేత్రము. పంఢార్పూరు పట్టణము గ్రేట్ ఇండియ న్పెనెన్సులా రెయిల్వే, బొంబై రాయచూరులైను (బ్రాడ్గేజి) కురుడ్వాడీసంధిమీాదుగా, బార్సీలైటు రెయిల్వే (లాతూరునుండి) ఖురుడ్వాడీ మీరాజులైను పైనున్న తావు. కాని పెక్కండ్రు యాత్రికులు పలుతావులనుండి మోటారులపైనను, బండ్లపైనను, పోవుట కలదు. ఈ సుప్రసిద్ధ యాత్రాస్థలమున కనుదినము తండోపతండములుగ భక్తు లరుదెంచుచు నేగుచుంట క్షేత్రము పట్టక కిటకిటలాడుచు నిలుకుగనేయుండెడిని. దీనిప్రసిద్ధి దేవస్థానమునుండియే గాక, ఇట భక్తి సల్పి తరించిన భక్తులనుండి యధికమని తోచెడిని. అట్టివారిలో పుండలికుండు, జ్ఞానబాయి, నామదేవుండు, తుకారామ్, కాన్హోపాత్రుండు, చోకమేళుండు, జ్ఞానేశ్వరుండు, ఏకనాథుండు ముఖ్యులని చెప్పుదురు.

దేవునకు పాండురంగ విఠల్, లేక విఠోబా యని పేరు. ఇట భక్తులు దేవతావిగ్రహమును స్పృశించుటయెగాక, కౌగిలించుకొని భక్తిపారవశ్యమునం దనరు నాచారముకలదు. విగ్రహమిసుక రాతితోం జేయంబడినది. (పాండుర మనిన ఇసుక యనియు, అంగ మనిన శరీర మనియు నర్థములు.) క్రీ. వె. పదునాల్గవ శతాబ్దమున జీవించియుండిన పుండలిక మహాభక్తుండును, నామదేవుండును, ఈ దేవస్థాన ప్రసిద్ధి నెక్కువగ వ్యాపింపంజేసి రందురు. నామదేవుం డిట వసింపలే దంట. ఇట కొకమైలు దూరమునంగల గోపాలపురమున వసించుచుండె నంట. కాని, యా మహాభక్తుండు తనశిష్యుల నర్థించి, తన శరీరమును దేవాలయద్వారమున కరుగుమెట్లక్రింద పాతున టొనర్చె నంట. దానిపైనుండి నడిచి లోని కరుగుభక్తుల పాదరేణువులు తనపైనుండ, నాయన వాంఛించెనంట. అట్లె చేయంబడె నని తలంపంబడుచున్నది. ఆ ప్రక్కగనే ఆ మహాత్ముని విగ్రహముంచంబడి, దానిం దొలుత పూజించి మ్రొక్కయే ప్రథా

దేవాలయములోని కరుగుట యాచారమై యున్నది. భక్తులకోర్కులం దీర్ప పాండురంగ విఠలుఁ డిట సంసిద్ధుఁడై యుండునసనియు నొక బలమగు ప్రతీతి భక్తులయందు కలదు గాన, తమవినతు లొనర్చి వెనుక నేతెంచు భక్తుల కిబుకు లేకుండ నేగవలయు నందురు. ఇట నాషాఢ కార్తిక మాసముల ఏకాదశులందు గొప్ప యుత్సవములు జరుగును.

పంపానది — పంపాసరోవరముకడనున్న యొక చిన్న నది. జలధారంబోలు చిన్నకాల్వ తుంగభద్రలో సంగమించును. (పంపాసరోవరము చూడుఁడు.)

పంపాపురము — ఇప్పుడు బింధాచల్ అనం బరఁగుచు, వింధ్యాచలవాసినీ దేవిపీఠ మున్న తావునకు తొల్లింటిపేరు పంపాపురము. ఇది సంయుక్తరాష్ట్రములందు, మిర్జాపూరు పరిసరముల, గంగాతీరమునందున్న క్షేత్రము. శక్తిపీఠము.

పంపాసరోవరము— జీర్ణ విజయనగరమున కవ్వల తుంగభద్రానదిదాటి, ఆనెగొంది పరిసరములనున్న పవిత్రసరస్సు. ఋష్యమూక పర్వతముకడ నున్నది. పంపాదేవి పార్వతీదేవి యొక్క వివాహాత్పూర్వ తపోవస్థ యని చెప్పఁ బడినది. ఇందు సీతాదేవి జలకములాడె నందురు. పంపాక్షేత్రము (ఇప్పటి హంపి) విరూపాక్షక్షేత్రముతో సంబంధము గలది. (పంచ పవిత్రసరోవరములు చూడుఁడు).

పంపాస్ ల్లానోస్ -- (Pampas and Llanos) దక్షిణఅమెరికా దేశములం దరణ్యములచే నాక్రమింపఁబడని బయళ్లకు పేరులు. (Land portions చూడుఁడు.)

పక్కిచెట్టు--లా. Tamarix gallica, Trophis aspera, ఆంగ్ల. Tamarisk. సం. ఝావుక, పిచులక.

దీనిని ప్రిక్కిచె ట్టనియు ననుట కలదు. పాలుండు చెట్టు. దీనిపాలు కాలిమడమపగుళ్ళకును, చర్మముపైపొర యూడిపోయిన తావులందునను అంటించిన మానునని యు, కంపుపట్టె కలిసిపోవు ననియు, ఋష్యవ్రణముల ముటికిం జొప్ప శుభ్రపఱచి మాన్పఁజేయు ననియుఁ దీని చెక్క కషాయమునందు ననేకగుణములు కలననియుం జెప్పఁబడినది.

పక్షగ్రహణము—గ్రహణములు చూ.

పక్షచ్ఛిద్రతిథులు — కృష్ణ పక్షము: చతుర్థి, షష్ఠి, అష్టమి, ద్వాదశి, చతుర్దశి.

పక్షములు — శుక్ల లేక శుద్ధ పక్షమనియు, కృష్ణ లేక బహుళపక్ష మనియు, నొక్కొక నెలయందు రెండు పక్షములు. శుక్ల పక్షము- శుద్ధపాడ్యమి మొదలు పౌర్ణమికడవఱకును, కృష్ణపక్షము బహుళపాడ్యమి మొదలమావాస్య కడనఱకును నుండును. శుక్లపక్షమున రాత్రులందు చంద్రిక (వెన్నెల)రోజుకు రోజభివృద్ధి నందుచు వెలుఁగు గల్గి యుండుం గాన, శుక్లపక్ష మని (తెల్లనిభాగ మని) యు, కృష్ణపక్షమున రాత్రులందు చీఁకటి యభివృద్ధి యగుచు,రాత్రు లంధకార బంధురమై యుండుం గాన కృష్ణపక్ష మని (నల్లనిభాగ మని) యు పేర్లు గల్గెను.

పక్షవాతము—ఆంగ్ల. Paralysis. శరీరముయొక్క సగము భాగమున కాలుచేతులందు వ్యాపించి, వాట్లసరముల సత్తువు లేకుండఁజేసి, పడఁజేయు రోగము. ఒక్కొకతఱి మూతిని వంకఱపోఁ జేయును. ఇది నరములరోగము.

నరములబలహీనత నెత్తిఁగి, రోగము బల పడకపూర్వమే తేనెను లోని కిచ్చుచు ధాతువు క్షీణింపకుండఁ జేయుటవలన నీరోగమును నిరోధింపఁదగు నని చెప్పఁబడినది.

ఈరోగి నంకురించినప్పుడే సనిపాత్ర రము లోని కిచ్చుట, శేషి గంధకిరోచనముల కౌషధ మిచ్చుట గావించవలసిన సహాయకి యుండును.

పక్షితీర్థము— దక్షిణ దేశమున చెంగల్పట్టునుండి నుంచి బోలును సుమారు మైళ్ళ దూరమున తిరుకళుక్కున్రమను గ్రామము నందున్న వేదగిరి యనుపర్వతము పైనున్న తావు. గ్రామమునందును తీర్థము నను స్నానఘట్టము మును, ఒక దేవాలయమును కలవు. పర్వతముపై కెక్కుటకు మెట్లు కలవు. పైలెల చక్కగను. వేదగిరిపై నొక చరియనెడ నొక గుహయుండు దొక చిన్నగూట చెక్కబడినది. దానిని పక్షి తీర్థమందురు. ఇట స్నానము లొనర్చుట లేదు.

రెండుపక్షులు మధ్యాహ్నకాలము కాగానే కొండపైకి వచ్చువాలును. అట నదివఱకే పాయసము నుండి వేచి యుండిన పండారము (అర్చకుండు) పాయసము నా రెండు పక్షులకు నొసంగును. పక్షులు రెండే వచ్చుటయు, తప్పక వచ్చుటయు, నదే కాలమునకు వచ్చుటయు నాశ్చర్యకరమై యుండును.

పురాణములందీ పక్షులు శాపమందిన ఇరువురు ఋషులని చెప్పబడినది. దేవాలయమునందుగల శాసనముల మేరకిది రెండువేల సంవత్సరముల నుండి యున్నట్లు తెలియుచున్నది. కొండపై తిరుమల చొక్కమ్మాణి (శ్రీగిరి సుందరి) దేవస్థానము నిక్కడి కలదు. ఈదేవిని పార్వతి యందురు. (వేదపర్వతము చూడుఁడు).

పక్షివృక్షన్యాయము—పక్షియొకకొమ్మ నుండి యెగిరి వేరొకకొమ్మపై వ్రాలుతరి బరువువల్ల నూఁగుచు రెండుకొమ్మలు కదలును. అనఁగా నదివఱకుండి విడిచినకొమ్మయు, వ్రాలిన కొమ్మయుం గూడ కదలి యూఁగును. జ్యోతిష శాస్త్రమునదుష్టగ్రహము ప్రవేశించుతరిని వదలి పోవుతరిఁ గూడ కొంత చలనము అలజడి కలుగుచుండునని చెప్పుటకీన్యాయమువాడఁబడినది.

పక్షిశకునపరీక్ష-- కాలజ్ఞానశాస్త్రమున వివరింపఁబడిన పరీక్షలలో నొకటి. (కాలవిజ్ఞానశాస్త్రము చూడుఁడు.)

పక్షిశకున పరీక్ష యనఁగా దేశమున నాఁగలసుభిక్షముంగూర్చి ఎఱుఁగఁగోరినవారు పైఁడికంటి శకునమును పరీక్షింపవలె ననియు, దాని నెఱుఁగుటకు తొలుత పైఁడికంటిపక్షి నివసించు వృక్షము నెఱింగి దానికెదురుం జని ఆ వృక్షమును సంభావింపవలయు ననియు సూచించి యున్నారు:

౧ పుష్పాంకురాల నావృక్షము కెదు నిది మనస్సునందు ప్రశ్న మొనర్చ, పైఁడికంటి పెసిగఁ బల్కిన నతివృష్టి యనియు, సరిగఁ బల్కిన స్వల్పవర్షమనియు,

౨ ఆచెట్టుకెడు చక్కెరను, మాంసఖండమును పక్షి కగపడునట్లు నేలంబెట్టి, అది ఆహారముగఁ గైకొని ప్రశ్నకుత్తర మిమ్మని మనంబునం దలంప, నాపైఁడికంటి తననివాసవృక్షము నుండి ప్రసన్నతతో దిగివచ్చి వాట్లం దాఁకిన శీఘ్రముగ పెద్దవర్షములు గురియుచిహ్నముగ నెఱుంగు మనియు,

౩ పైఁడికంటి నివసించువృక్షముం బూజింప, నాచెట్టుకొమ్మలనుండి నాపక్షి సమీపమునం గల వాపీకూపతటాకాదులతీరమున వ్రాలి, తన ఱెక్కలం దీర్చి సొంపున నేగిన నధికవర్షములు త్వరలో రానున్నటుల నెఱుంగుఁడనియు,

౪ పూజాకాలమున పైఁడికంటిపెద్దగ రొప్పినను, చెట్టునుండి దిగి వచ్చి నేల వ్రాలినను, మానికుడితట్టున నిలిచినను, చెట్టు వీడి యెగిరి యఱచినను, చెట్టునకు ప్రదక్షిణ మొనర్చినట్టు లెగిరినను, మూత్రము విడచినను, తప్పక వర్షయోగము కలుగనున్నట్లెఱుంగుఁడనియు,

౫ పూర్వాపశ్చిమకాలములందు పైండికంటి గాలి పైని, కట్టెపైనిమాత్రము, రెట్టవిసర్జనాదనియు, దానిగూడు జేసిన నుండినను దోషమనియు, శిలావృష్టిము, వడగండ్లవాన, సర్వనష్టము గల్గించు ననియు,

౬ ప్రశ్నకాలము లేక పక్షియుండగా లేక పోవునో యని తెలియు కాలమునందు గాని పైండి కంటి చెట్టునుండి ఎడమవైపునకు వనుటయు, దాని శిఖాగ్రమున నెగురుటయు, ఆగునా కనబడక నిర్గమించుచు కనబడుటయు (స్వప్న లేకపోవుట) నష్టముచేసి చిహ్నము లనియు,

౭ ప్రశ్న నడుగుటకై పైండికంటి పనిచేయు వృక్షమునకు కేగుచున్నంతటి— ౧ తూర్పువైపునుండిగాని, దక్షిణదిశనుండిగాని, వాయువ్యదిశనుండిగాని, ... పక్షి యేతెంచి తిర్చిపోయినను, లేక ఆదిశల కడపుజేరి నిలచినను శ్రేయముగ ప్రశ్నమునవ్వునని యెఱుంగుడనియు శకునజ్ఞానకుశాగ్రజ్ఞానమున జెప్పెను.

పక్షిశరీర మెగురుటకే యనుకూలము

పక్షిశరీర మెగురుటకే యనుకూలము—పక్షులశరీరము లెగురుటకును, మనుష్యులశరీరములు నడచుటకును నేర్పాటుచేయబడినవి. పక్షిశరీరము పీలగునంత చులకనగా చేయంబడి యున్నది. అందు Lungs ఉండవలసినంతకన్న పెద్దవియైన అవి గాలిచే నింపబడుపీలు కలదు. అంతియె గాక, దానిశరీరమునందు గాలిచే నింపబడదగిన గుల్లభాగములు పెక్కు కలవు. దానిశరీరపు ముందుభాగము సూదిగ నుండుటయు, వెనుకకు జక్కనివంక గల్గియుండుటయు, ఎగురుట కనుకూలించెడి పద్ధతినే సూచించెడిని. దాని మేని బొచ్చు, రోమములు Water proof గా నుంట, తడి యంటక తడిసినతిని దులుపుటతో పొడిగానే యుండెడిని. లేకపోయిన పక్షి నడిసినంతటి బరు వెక్కవలసి యుండెను. ఇంక దాని Muscles ఎగురుటకు ప్రధాన కార్యములగు దాని శరీరావయవములతో పోల్చిన నధిక బలము గల్గి రెక్కలను విప్పి యాడించుట నెగురుట సులభముచేసెను. పిట్టయందు బలమైన పక్షి శరీరపు భాగమునంతటిని మోయుటకు తగు బలముకన్న మించిన చేసెను. కావుననే అ సన్నని ముక్కు గాలిలో చొచ్చుకొని పోవుటకుగ గాలిలోనికి దుముకునట్టి నేర్పు కల్గియుండెను. ఇంక మరి నేపు అటునిటు నడుచుట చెట్లకొమ్మలపై వ్రాలుటకుమాత్రము పనియుకాళ్ళ రెండు సన్నముగను, గట్టిగను, పట్టుకొను పిడిగల కాలివేళ్ళు గల్గియుండును. తోకయొక్క మంచియుండలి చుక్కాని వలె పని చేయుచు నిటునటు దిరుగుట కనుకూలించుచున్నది. కాళ్ళు దాని శరీరము మోయుదగిన ట్లుండియు శరీరమును మోయగలవియై.

పక్షీశ్వరక్షేత్రము—ఉత్తర, అర్కాటు జిల్లా, మద్రాసు క్షేత్రములలోని ఆల్మోండా, లేక కాళీతురావుడి జిల్లాయందు నున్నది. అల్మోరా నుండి చెంబుదిగ్గ మైళ్ళ దూరము. ఇట బాంగ్లానది సముద్రముదగ్గ చేరును. ఇటనుండి ఆశలిసిన ప్రవాహమునకు శ్రాంతానది యనిపేరు. అశారద ప్రవాహము పక్షీశ్వర శివక్షేత్రముకడనే కాళీనదియందు సంగమించును.

పక్షీశ్వరము గొప్పపవిత్రస్థలిగ నెన్నబడుచు పరిసరప్రాంతముల గ్రామములకు శ్మశానస్థలమై యున్నది. బహుదూరమునుండి శవము లిటకు దేబడుచుండును.

పక్షులదృష్టి మనుష్యులదృష్టికన్న నధికబలమైనది

పక్షులదృష్టి మనుష్యులదృష్టికన్న నధికబలమైనది— మనుష్యుడు కొంత ఎత్తగుతావున కెక్కి—తిన్నగనుండు క్రిందికిం జూచిన కండ్లు తిరుగును. కండ్లు పచ్చబడుట (తాత్కాలికముగ దృష్టి యాగిపోవుట) సంభవించును.

ఇది దృష్టియందలిబలమున కన్నానుగుసంబెరం టె నధికమగు యెత్తునుండి క్రిందికిం జూచుటవలనం గల్గునని పరిశీలనలు తెలుపుచున్నవి. పక్షి యటులం గాక చాల యెత్తున కాకసమునం దెగురు చుండును. అది చూచుదృష్టి తిన్నగ క్రిందికే యుండుం గాని వేఱుకాదు. ఏల యన నది యపాయములనుండి జాగ్రతం గొనుచుండ వలసియుండునది యైయున్నది. అట్టితెరం గూడ మనుష్యులవలె నిలిచియుండక అది యెగురుచు, తెక్కల నాడించుచు, శ్రమనందుచుండుం గాన దానికి కండ్లు తిరుగుట సంభవింప వలసి యుండెడిని. కాని, యటుల జరుగకుండుట దాని దృష్టి మనుష్యులదృష్టికన్న చాల బలమైనదిగాం జెప్పందగి యుండెడిని.

పక్షులతెక్కలనుండి(ఈఁక)కలము లూడుట (Birds moulting feathers)

పక్షులతెక్కలకడ నుండు ఈఁకెకలములు మనుష్యుల నోటిపండ్లం బోలినవి. అవి వాటితెక్కల కడల నొకవరుసగను, వాటిక్రింద వేఱొకవరుసగను, వాటికిం దిగువ నింకొక వరుసగను, ఇట్లు పెక్కువరుసలుగనుండును. అవి ముదిరినకొలంది తెక్కలకడనుబయటికివచ్చుచుండును. ఈసమయము ప్రాంతతెక్కలరిగి, చిరిగి భిన్నమై, పటుత్వముం గోల్పోయి, ఒక్కొక్కటిగ రాలిపోవుచుండ, లోనిది పైకి రా మొదలిడుచుండును. ఇవి వాటి రోమములం బోలిన మృతపదార్థమే Dead material) యైనను, దానివలె బలహీనమైనది గాక, లోననే యేర్పడిన బలమగు మృతపదార్థముగను, నించుక గట్టిగను నుండునది. ఎగురుట యం దుపయోగించు శరీరావయవముగ నుండుంగాని, రోమములం బోలి (ఒక్కచలి నాఁపి వెచ్చగ నుంటఁ దక్క) వేఱొక నిరుపయోగ పదార్థము కాదు. ఏఁటేట నివి ఊడిపోయి క్రొత్తవి వచ్చుచుండు నని తలంపఁబడుచున్నది.

కాని, నత్తగుల్లలు, శంఖములు, గవ్వలు మొదలగువాటిగుల్లలం బోలి, జీవితకాల ముండునది కాదు. గుజ్జములు, గొఱ్ఱెలు, కుక్కలు మొదలగునవి వేసవియందు బొచ్చు రాల్చి శీతకాలమునకు తిరుగ బెంచుచుండును. పాములు శీతకాలపుకుబుసము (పైపొర)లను వేసవియందు ...చును.

పక్షులు నీరుతాగవు

పట్టలు నీరు త్రాగవు చూడుఁడు.

పక్ష్మకోపరోగము

—ఇది నేత్రవర్త్మగత రోగమునకుఁ బేరు.

పగటికలహము పనికిచేటు, రాత్రికలహము నిద్రకు చేటు

—ఆంధ్రలోకోక్తి.

పగడపుచట్టు (Coral reef)

—పగడపుచట్టు సముద్రములం దుండునది. సాధారణముగ గుండ్రముగనుండును. కొన్ని అర్ధవృత్తములుగఁ (Semi circle) గూడ నుండుట కలదు. ఇవి సముద్రమందలి పురుగులవలనఁ జేయఁబడి నిర్మింపఁబడును. ఏఁబదియడుగులకన్న లోఁతు లేనిదియు, జలచలనము లేనిదియు నగు మెరకప్రదేశపు నీటియం దివి ప్రారంభింపఁబడి, నీటిమట్టమునకు రాఁ జేయును. ఏకారణముచేత నైన సముద్రభాగము విపరీత పరిస్థితులకు లోనై, లోతుగ నగునేని, తిరిగి పైకి పెంచఁబడును. అట్లే సముద్రభాగము మెరక యగుచోట పగడపుచట్టు నీటినుండి పైకివచ్చి కనఁబడు చుండెడిని. కొన్ని పగడపుచట్టు లిట్టిపరిస్థితులకు లోనై పెరుఁగుచు, తిరుగ మెరకయగుచోట చిన్నకొండలవలె నై యగుపడుచుండుటయుం గలదు.

లోఁతుసముద్రములందు పగడపుపురుగులు బ్రతుకవు. పగడపు పురుగున కాంగ్లమున "Coral Polyp" అనిపేరు. చట్టు ముదిరిన తావులలోపల పండినభాగము ఎఱ్ఱనిపగడమగును.

పగడపుతీఁగెచెట్టు - (ఇదితీఁగనుబోలిన కొండ) లా. Arum colocosta. సం. కపోతాంగీ, విద్రుమలతా, విద్రుమ లతికా.

దీనిని గువ్వగుత్తిచెట్టనియు నందురు. దీని వేళులకులరసము చెక్క-కషాయము చలవ,సమధాతువుచేసి నేత్రరోగముల నివారించి, ప్రమేహము వలనఁ గల్గిన క్షీణావము నిల్పి, మూత్రకృచ్ఛ్రము, మేహదోషముల నాఁపి, రక్తశైత్యము నడంచి, విషదోషము హరించి, నఖరోగబాధల నివారించు నని చెప్పఁబడినది.

పగడము—(పవడము చూడుఁడు.)

పగడశీలకులగోత్రము-(ప్రౌఢశీలచూ.)

పగలు రాత్రి (Day and Night)—(దివారాత్రములు చూడుఁడు.)

పచ్చ— లా. Smaragdus. ఆంగ్ల. Emerald. ఫ్రెంచి Emeraude. జర్మను భాష. Smaragdos. సం. మరకతమణి.

పచ్చ ఆకుపచ్చవన్నెముగల రత్నము. ఇది నవరత్నములలో నొకటిగఁ జెప్పఁబడినది. పచ్చ నాంగ్ల రసాయనశాస్త్రవేత్తలు Beryl సముదాయమున నిది యొకటి యందురు. Beryl పదము జర్మనుపద మగు Beryllos నుండి కల్గినది. Emerald, Aquamarine, Morganite, Euclase అన్నియు Beryl సముదాయమునకుం జేరినవని యాంగ్ల విజ్ఞాన సర్వస్వమునందు చెప్పఁబడినది. అందు పచ్చను "Beryl" అనుచు అందు మత్తమజాతికి Gold Beryl అని పేరిడియున్నారు. అది పరిశుద్ధమైన పసుపుపచ్చ ధాతువులు గల్గిన ఆకుపచ్చ రాయిగను వివరించి, దాని కింకను Chryso beryl అని ప్రత్యేక నామ మిడిరి.

రసాయనశాస్త్రవేత్తలు "Berylను Silicate of Beryllium and Aluminium" అనెదరు. ఇది తూర్పు ల్పర్వతము లందునను, హంగేరీ బ్రెజిల్ దేశము లందునను లభించునని చెప్పఁబడినది.

పమనాఱవ శతాబ్దమునకు పూర్వకాలము నందు మన భరతదేశమునుండి ఐరోపాదక్షిణదేశసీమలకు పచ్చలు వెనిషియన్ వర్తకులే గాక ఇతరవర్తకులు గూడ నెగుమతి చేయుచుండుట సుప్రసిద్ధమే. కాని, భరతదేశవాసు లనాదిగ పచ్చలు గల్గియుండి రనుట నిస్సంశయము. తరువాత పమనాఱవ శతాబ్దమునుండియు స్పానియా దేశస్థు లీవర్తకమును బలపఱచుకొనిరి. బైబిలునందు వివరింపఁబడినది పచ్చకా దనియు, Carbuncle అను మణి యనియుం గొందఱు పరిశీలకులు చెప్పుచున్నారు. తొల్లింటికాలమున Upper Egypt నందీగను లుండె ననియు, క్లియోపాత్రా గనులనుండియే పచ్చలు లభించె ననియు నందురు. పచ్చ స్వచ్ఛమై గాఢమై యుండునట్టి చక్కని రంగు గలది శ్రేష్ఠము. దీనికి 'గరుడపచ్చ' యనిపేరు. గరుడపచ్చ విషదోషముల హరించు నని వాడుక గలదు. పచ్చలు రంగు తక్కువ మైనను, లోన మేఘముంబోలు పొరలున్నను దోషము లనం బడును. మంచిపచ్చకు వజ్రమునకన్న నెక్కువ విలువ కల దందురు. పచ్చలభస్మము రాజయక్ష్మ, పాండువు, మూలవ్యాధి, సన్నిపాతము, ఉబ్బుజాడ్యముల నివారించు నని చెప్పఁబడినది. (రత్నములు చూడుఁడు.)

పచ్చ పొడుచుట (Tattooing)—పచ్చపొడుచుటనవనాగరికపుపద్ధతుల కాక్షేపణార్హమో యనునట్లుండును. కాని, జ్ఞాపకమునకు లొంగని తొల్లింటికాలములనుండి పలు దేశముల వ్యాపకము నంది యుండెను. నేఁటికిని వ్యాపకమునం దున్న దియే

తొలుదొలుత భారతదేశమున సౌందర్యా

ధీక్యమును గాంక్షించి, నుదుట చిన్న గీత నొకటి పచ్చబొట్టు పొడుచునాచారము కలదు. హైలులు నందు ప్రాతగ్రంథము (Old Testiment) నందు యూదులకు పచ్చబొట్లు నిషేధింపబడినవి. ఐరోపా దేశములందు సైనికులు నేరముల ను విధానాముల పచ్చ పొడిపించుకొను చుండిరి. నేటికిని ఐరోపా సైనికుల కిది సామాన్యముగనే యున్నది. ౧౮౮౦ సంవత్సరము నాటి సైనికులు తప్పించుకొని పాఱిపోయినవారికిని, దుష్ప్రవర్తన గలవారికిని D. అక్షరము గాని, B. C. అక్షరములు గాని పచ్చపొడిచి గుర్తు కనబడునట్లు చేయుట శిక్షగా నిర్ణయించిరి. కొన్ని జాతులవారు తమ జాతిభాగపు అస్తిత్వము గుర్తుగ పచ్చ పొడుచుకొందురు. అడవులయందు వసించు మూర్ఖులగు సనాతనులు, శత్రువుల భయపెట్టుటకు వెఱ్ఱివికారములుగ, భయంకరముగ మోములు పచ్చ పొడిపించుకొ

పచ్చరంగు (కొన్ని మాకులపసరులు) తమ శరీరమున చిన్న సూదితో లోతు లేని గంధ్రము లొనర్చి, యందు రంగు జొప్పించి మాన్పుటచే "పచ్చ పొడిపించుకొనుట" యను పేరు గల్గెను. ఇం ద్రైరోపావారి పచ్చ పొడుచుటయందు అది పచ్చయే గాక వేర్వేఱురంగు లుండును.

పచ్చాకు చెట్టు— ఆకు లెండినను ఆకుపచ్చరంగు దీనికి నిలిచియుండును కాన, పచ్చాకని పేరందినది. దీనింగూర్చి యంతగా తెలియదు. దీనియాకులు మాత్రము పెల్లచోట్ల అంగడులందు లభించెడిని. ఇది పరిమళమునకుం గాను వాడఁబడు చున్నది.

కషాయము జీర్ణశక్తి నధికపఱచును. చూర్ణముగాని, కషాయము గాని, కఫదోషమును, వాతదోషమును హరించు నందురు.

పజ్ఝ్రచ్ఛయనిక గోత్రము — నిర్ధృన గణము చూడుడు.

పటంగిరి— పాండవుల స్వర్గారోహణ స్థానము. (గంగానది చూడుడు.)

పటనశిష్ట (పటనమశిష్ట) గోత్రము— (పంకకుల చూడుడు.)

పటములందుండు డిగ్రీ గీతలు— (Latitude and Longitude) భూగోళ పటము గాని, ఒక దేశపు పటము గాని చూచినగనే నిలువుగను, అడ్డముగను గీతలుండుటయు, వాని కిరుప్రక్కల సంఖ్య లుండుటయుం గాననగును. భూగోళ పటము (Map of Hamisphere) నందుఁ గల గీతలెక్కడ నెటుల నుండునో నన్నియుఁ దేశముల నెల్లను మెప్పించెడిని. ఇవి పటమునందలి యా దేశము నెఱిగించుటకు పనికివచ్చెడిని. ఒకపటమునందలి అడ్డగీతలకు తూర్పుపడమరలకు Longitude అనియును, నిలువుగీతలకు ఉత్తర దక్షిణములకు Latitude అనియును జెప్పఁబడుచున్నవి.

భూమియందొక గోళార్ధపు (Hemisphere) పటము పరిశీలింతము గాక. ఇందలి భూమధ్య రేఖ (Equator) గోళార్ధమును ఉత్తర దక్షిణ భాగములుగ విభజించుచుండెడిని. దీనిని మూలమునగల్గియుంటయు, నిటనుండియే గీతలెల్ల ప్రారంభమగుటయు, దీనిని సున్న గీతగ నెన్నుదురు. భూమధ్యరేఖాస్థానమున భూమి చక్క చుట్టుకొలత ౨౪౯౦౦ మైళ్ళుగ లెక్కింపఁబడినది. ఇంక నీభూమధ్యరేఖ కుత్తరముగ తొంబదిగీతలును, దక్షిణముగ తొంబది గీతలునుగీయుదురు. ఈగీత లన్నియు భూమధ్యరేఖవలె భూమిని జుట్టియుండునవియే. వీట్లకు డిగ్రీలనిపేరు. తొంబదియవడిగ్రీ ఉత్తరధ్రువము మధ్యగను,దక్షిణధ్రువముమధ్యగను పరిహద్దుగ చుక్కలు (Points) గ మాత్ర ముండెడిని. అనఁగా నీడిగ్రీ లావరించుతావు లేదనియు, ఇది ప్రదేశమాత్రమే అనియు నెఱుంగునది. తక్కిన ౮౯ డిగ్రీలగీతలు భూమధ్యరేఖ కిరుదెసలను

ఉత్తరమున ఉత్తరధ్రువమునందలి ౯౦ వ డిగ్రీ హద్దుదనుకను, దక్షిణమున దక్షిణధ్రువమునందలి ౯౦ వ డిగ్రీహద్దు దనుకను, మధ్యమధ్య నర్థస్థలములం దనరుచు, భూమిని చుట్టుకొని యుండును. ఈ గీతలకు "Parallels" అనిపేరు. ఇట్లు ఉత్తరధ్రువము (North Pole) నుండి, దక్షిణధ్రువము (South Pole కడకు ఈక్వేటరు కాక నూటయెనుబది డిగ్రీలనిఎఱుంగునది.

ఇట్లు ఉత్తరధ్రువమునుండి దక్షిణధ్రువపు కూడికస్థానమగు తొంబదియవ డిగ్రి స్థానము గుండా భూభాగమున కవ్వలి కేగి భూమిం జుట్టి, గ నుత్తరధ్రువమందలి తొంబదియవ డిగ్రీస్థానమునకుం జేరుకొనునట్లు నిలువుడిగ్రీ గీతల నిరువదినాల్గింటిని గీచెదరు. వీట్లకు మెరిడియన్సు అనిపేరు. ఈమెరిడియన్ మెరిడియన్ మధ్య పదునేను డిగ్రీల పరిమాణ ముండును. కాన, నిలువుడిగ్రీగీతలు మొత్తము (15 × 24) మూండువందల యఱువది యని యెఱుంగునది. పదునేను డిగ్రీల కొకటిగ నిరువదినాలుగు మెరిడియన్ గీతలను మాత్రము లిఖించుట గంటల సౌకర్యమున కని యెఱుంగ వలయును.

లాటిన్ భాషయందు Meridies అన మధ్యాహ్న మనియర్థము. కాన, మన మెరిడియనుకును అదే యర్థము. మధ్యాహ్న మన దినమందలి సగము కాలముగా నెఱుంగునది. అప్పుడు సూర్యుండు సరిగాం దలపైం గాన్పించుటయు, మననీడ మనశరీరమునందే సరిపోవుటయే గాని తూర్పునకుం గాని పడమరకుం గాని వ్యాపింపక యుండు కాలమని యెఱుంగునది. ఇందెఱుంగం దగినది ఏ మెరిడియన్ నిలువుగీతపై సరిగా తలపై సూర్యుం డుండునో ఆమెరిడియన్గీత పొడవునను సూర్యుండు సరిగా పైననే గన్పించుటయును, ఆగీతపై నుండు అన్ని తావులందు అప్పుడు మధ్యాహ్నమే అయి యుండుటయు సంభవించును.

భూమి తనకుం దాను గిరగిర తిరుగుచుండు తఱి ఇరువదినాల్గు మెరిడియను రేఖల దాంటి, మొదటి కేగుటకై, నిరువదినాల్గు గంటలకాల మగును గాన, నొక మెరిడియనునుండి తర్వాతి మెరిడియనుపైకి సూర్యుం డగుపడుకాల మొక గంట యగును. ఇంకను మెరిడియన గీతల మధ్యనుండు పదునేనేసి, డిగ్రీలలో నొక డిగ్రీ పైనుండి వేరొక డిగ్రీపైకి సూర్యుం డగపడుటకు నాలుగు నిమిషముల కాలము పట్టును.

భూమి తనకుం దాను గిరగిర తిరుగునప్పుడు సూర్యున కెదురుగ నుండు భూమధ్యరేఖా (Equator) ప్రదేశమున భూమిచుట్టుకొలత ౨౪౯౦౦ మైళ్ళుండును గాన, మెరిడియన్ మెరిడియనుల మధ్య ౧౦౩౭ మైళ్ళ నాలుగు ఫర్లాంగుల దూరమును, డిగ్రీ డిగ్రీల నడుమ ౬౯ మైళ్ళ ౧ ఫర్లాంగు ౨౩ గజములు ౧ అడుగు దూరమును ఉండెడిని. ఇట్టనుటవలన భూమధ్యరేఖకడ భూచలనము నిమిటునకు మై. ౧౭ ఫర్లాంగు. ౨ గజ. ౨౩ అడు. ౧ అని తేలుచున్నది.

పటల గోత్రము లేకపాటలగోత్రము—

(అగస్త్యఉపగణము చూడుడు.)

పటిక—లా. Alumen. ఆంగ్ల. Alum. సం. స్ఫటికా, స్ఫటికాత్మా, స్ఫటికారిః, స్ఫటికోపలః, స్ఫటీ, స్ఫాటికః, స్ఫాటికోపలః స్ఫుటికా.

ఇది Double sulphate of Potassium and aluminium అనిచెక్కుండుటమాత్రముగాని సరిగాం జెప్పవలయు నవిన Alum సంఘమునకుం జెందిన పటికలలో నిది యొకటి. (A member of Alum group) అని చెప్ప వలయును. మనదేశమున అంగడులలో దొరకు పటికను, మనము దేనిని పటిక యని పిలుచుచున్నామో ఆపటిక నిజముగ Potassium

Alum ఐయున్నది. Sodium Alum, Ammonium Alum మొదలగు పటిక లనేకము లింకను గలవు. ఈ జాతిపటిక లందు ఇతరపదార్థములు కొన్ని చేరియున్నను అల్యూమినియము తప్పక యుండితీరును. అర్థ స్వచ్ఛత గల్గి, అన్ని జాతుల పటికలు నొకేరీతిని గన్పట్టెడిని. గనులనుండి యెత్తబడిన పటిక మూలమునకు Alumite అనియు, Alum Stone అనియు నందురు.

ఇంకను Alum Shale, Alum Schist, Bauxita, Cryolite అను పదార్థముల నుండియు పటిక చేయుదురు. పటిక ముఖ్యముగ రంగులందు కలియును. కాగితములు చేయుటతి పటిక దానిని పీల్చుకాగితము కాకుండ జేయుచు దానియందలి రంధ్రాణువులు కప్పివేయును. వస్త్రమునందు తడిసిపోక నీటిని నిరోధించుబట్టలను (Water & Shower proof Cloth) చేయుటతి పటిక ఉపయోగించును. ఇంతయేల? ఛాయాపటములు తీసి కడుగుటయం దన్నికి గాలక నిరోధించి నిలుచునట్లు చేయుపనులందు Plaster of Paris తో బొమ్మలు మొదలగువాటిని జేసినపుడు వాటిని గట్టిపఱచుటకును, తోళ్లు బాగుచేయుటయందును పట్టణములందు మురికిజాగాలను శుభ్రపఱచుటకును బురదనీటినుండి బురదను విడిచి శుభ్రపఱచుటకును నీటిని మృదువుపఱచుటకును, అనగా సబ్బు కరగని నీళ్ళను మృదువుపఱచి కరగునట్లుచేయుటకును, ఇంక నెన్నియో పనులకును పటిక యుపయోగించును గాన విలువ గల్గియున్నది.

పటిక విషములను విఱచు ననియు, రసపు పట్టు విఱచు ననియు, పటిక కరగించిన నీరు కండ్లలో బోసిన నేత్రరోగములు, కండ్లయెఱుపులు, కండ్లకలక నివారణ మగు ననియు, నోట పుక్కిలించిన నోటిపూత, గళరోగములు నివారణ మగు ననియు జెప్పబడినది. పటికకు నెయ్యి విఱుగు డని చెప్పబడినది.

పటికపంచదార పరిశ్రమ—పటికపంచదారయు పంచదారలలో నొకపంచదారయే. దీని నాంగ్లమున 'Sugar candy' యనియెదరు. నీటియందు పంచదార చేర్చినచో కరగిపోవును. ఉడుకుచున్న నీటియందు పంచదార చేర్చుదురు. పంచదార అధికమైనచో నీటియందు శుభ్రముగ పలుచనై కరగదు. అట్టి స్థితిని జాగ్రత్తగ నిరీక్షించుకొనుచు, ఉడుకునీటియందు తెల్లచక్కెరను అధికముగాకుండ పోయ దగినంతకు తక్కువగాకుండ బోసెదరు. కరగినతరి సశుభ్రత కలదేని తీసివేసెదరు. లేకున్న వేడి చల్లారకుండ నడియ గట్టుదురు. ఆ వేడిపాకము నచ్చులందు గాని, కఱ్ఱపెండొలువంబడిన గుంటలందు గాని, పోసి చల్లార నిత్తురు. చల్లారి బిగిసిపోకుండ నాయచ్చులలోని పాకములోనికి దారములు నొనిపి బిగియ జేసి గట్టిపడినపిదప నవి వ్రేలాడదీయుదురు.

ఇది పటికంబోలి యుంట పటికపంచదార యని పేరయ్యె నందురు. కాని,పటికతో నేసంబంధమును దీనికి లేదు.

పటిరవాయురోగము— ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున సంధివాయువునకు బేరు.

పటుత్రయము (త్రిపటులు) — ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున కాచలవణము, బిడాలవణము, సైంధవలవణము వీట్లకు పేరు.

పటూత్తమము— ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున సైంధవలవణమునకు బేరు. ఇది లవణములం దుత్తమలవణ మని భావము.

పట్టణే విద్యమానే౽పి గ్రామే రత్నపరీక్షా— ఇది సంస్కృతభాషయందలి లోకోక్తి. "పట్టణము దరినుండగా పల్లెయందా రత్నపరీక్ష" యనిభావము.

పట్టమట్ట సోమనాథ కవి— ఆంధ్ర కవులలో నాధునికులలో నొకఁడుగఁ బరిగణింపఁబడినవాఁడు. ఆఱువేల నియోగి బ్రాహ్మణుఁడు. తండ్రిపేరు వేంకటరాజు.

స్కాంద పురాణములలోని సూతసంహిత నాంధ్రపద్యకావ్యముగ రచించి బిక్కనవోలి కామారెడ్డి కంకిత మొనర్చెను.

పట్టమెట్ట సరస్వతిసోమయాజి కవి ఆంధ్రకవులలో నాధునికులందుఁ బరిగణింపఁబడినవాఁడు. ఆఱువేలనియోగి బ్రాహ్మణుఁడు. హారీతసగోత్రుఁడు. తండ్రిపేరు పెదిరాజు. తాత పేరు పోతరాజు. కవి శివలెంక గంగనారాధ్యుని కడ విద్యాభ్యాస మొనర్చెనని చెప్పికొని యున్నాఁడు. ఈతని తండ్రి తాతలు కవు లనియు, అగ్రజుఁడు రఘునాథసోమయాజి యోగాభ్యాసి యనియు, తల్లి పేరు రమాంబ యనియు, ఈతనికి బాలసరస్వతి యను బిరుద ముండె ననియు, ఇతఁ డగ్నిహోత్రి యనియుఁ జెప్పఁబడినది.

రచించినది పృథుచరిత్ర మనుప్రబంధము. ఇది పల్నాటి రామభీమేశ్వరస్వామి కంకితముగ సమర్పించెను. శబ్దాలంకారముల విన్యాసమున నీతఁ డెక్కువ పటిమ గలవాఁడు.

పడవలు—(ఓడలు చూడుఁడు.)

పడాలు—కడు మన్యప్రదేశములందు గ్రామాధికారులకు "పడాలు" అని బిరుదనామము. వీరు చాల పలుకుబడి కలవారుగ నుందురు. ఇది ప్రభుత్వోద్యోగపు టధికారనామ మేయని తలంపరాదు. ధనము, పలుకుఁబడి, పెత్తనము గలవా రందరు పడా లనిపించుకొందురు.

పడిసెము పదిరోగాలపెట్టు—ఆంధ్ర లోకోక్తి.

పతంగిచెట్టు — లా. Caesalpinia Sappan. ఆంగ్ల. Sappan wood, Brasiletto. సం. పతంగః, పతంగమ్. చందనము జాతిలోని భేద మందురు. కుచందన మనియుఁ బేరు కలదఁట. దీని గూర్చి యింకను దెలియవలెను.

దీని మాను చెక్క కషాయము స్త్రీల ఋతు రక్తమును చక్కఁగ వెడలించుచు నిరోధములఁ బాపునని చెప్పఁబడినది.

పతంజలిగోత్రము (కపిఉపగణము చూడుఁడు.)

పతంజలి జన్మస్థానము—(గోనార్ద చూడుఁడు.)

పతంజలి మహర్షి- చిత్రపటములందు పతంజలిమహర్షి యాకారమును ఊర్ధ్వభాగము ఋషిగను, అధోభాగము సర్పముగను లిఖించుచున్నారు. ఈ మహాత్ముఁ డాది నాదిశేషుఁడుగ సహస్రజిహ్వలు గలవాఁడై యుండె ననియు నందురు. శంకరభగవత్పాదుల (ఆచార్య) పరంపర యను గ్రంథమునందు,

"శ్లో॥ హరితల్పహరాంఘ్రినూపురత్నా
ధరసౌమిత్రిబలాత్రి పుత్రజన్మా।

జయగోవిందముని స్వచంద్రనామా."

అని చెప్పఁబడి యుంటు నాదిశేషునకు విష్ణుదేవునితల్పము, హరుని యంఘ్రినూపురము, భూభారమును వహించి మోయుసర్పము, సౌమిత్రి (శ్రీరామునితమ్ముఁడగు లక్ష్మణుఁడు), బలరాముఁడు (శ్రీకృష్ణుని యన్న), పతంజలి మహర్షి (అత్రిసంతతియందలి ఆత్రేయుని సుతుఁడు), పూర్వాశ్రమమున చంద్రశర్మ (యనుపేరంబరఁగి సన్యాసము గైకొని గోవింద భగవత్పాదుఁ డనుపేరం బరఁగుచు శంకర భగవత్పాదులకు గురుండై తుర్యాశ్రమదీక్ష నిచ్చినవాఁడును) అవతారభేదములే యని తేలుచున్నది.

పతంజలి తల్లిపేరు గొనికా దేవి. ఈతఁడు రచించినవి మనోవాక్కాయముల పరిశుద్ధికిఁ గాను మూఁడుమహాగ్రంథములు. అనఁగా మనశ్శుద్ధికి పతంజలియోగసూత్రములు, వాక్శుద్ధికి వ్యాకరణమహాభాష్యము, కాయశుద్ధికి చరకసంహితయు (ఆయుర్వేద వైద్య గ్రంథము) నై యున్నవి.

పతంజలిమహర్షి ఆదిని తనవ్యాకరణవిధాన జ్ఞాన ముపదేశింపఁ దలంచి ఋషికుమారుల రావించె నఁట. వేయిమంది యరుదేఱఁ గూర్చుండ నియమించి, తనయుపదేశము ముగియువఱకుం దెవ్వరు నాతావు వదలిపోరా దనియు, పోయిన బ్రహ్మరాక్షసత్వము సిద్ధించు ననియుఁ దెల్పి, మనుష్యరూపమున నొకనొకరికి నుపదేశించుట కష్టమని తన తెరలోని కరిగి, తన పూర్వనిజాకార మగు సర్పరూపమున వేయి జిహ్వలతో నుపదేశింప మొదలిడెనఁట. వేయి మందిశిష్యులలో నొకయవివేకి తెరఁదీసి వారి యాకారమును గాంచఁబోవ, వేయి విషజ్వాలా వాయువులు శిష్యబృందముపై వ్యాపింప, తొమ్మన్నూటతొంబదితొమ్మండ్రుగురు మృతినందుటయు, ఒక్కఁడు డెల్లో తప్పించుకొని పాఱిపోవుటయు సంభవించె నఁట. ఆదిశేషుండగు పతంజలి దీనిని గాంచి వగచి చేయుటకేమియుఁ దోఁచక బ్రతికినవానిని రావించి యాతనికి వ్యాకరణ మంతయుఁ గల్గుటకుఁ గాంచెను సంతసించి, "నీపే రేమి?" యనియడుగ నాతఁ "డో గురువరా! గౌడపాదుఁ" డని తెల్పె నఁట. గురుండును ఖేదముతో "వత్సా! నీ విఁక బ్రహ్మ రాక్షసత్వముం బూని నర్మదానదీ తీరమున, నుత్తరదక్షిణముల కరుగు పెద్దబాట ప్రక్కనే యున్న పెద్దరావిచెట్టుపై వసించుచు, దారినేగు వారల కగపడక 'పక్' (వండుట) ధాతువునకు నిష్టతంజేర్చిన నేమగు? ననియడుగు మంటయు. నాబోధ నెఱుంగనివారి కది పక్తం అని తోఁచును గాన అట్లు పలుకుచుందురు. నే నిఁక ప్రయత్నము లారంభించి చంద్రశర్మ యను బ్రాహ్మణబాలుఁడుగ జన్మించి, ఆమార్గమున నరుగుచు నీకడ కేతెంచి నీవలన ప్రశ్నింపఁబడి నాబోధవిధానమున పక్వమ్ అని ప్రత్యుత్తర మిత్తును. తోడనే నన్నుఁగ నెఱుంగుము. నీ బ్రహ్మ రాక్షసత్వమును బాపువాఁడ" నని తెల్పెనఁట. ఈ సందర్భమున వ్యాకరణ శాస్త్రము (సిద్ధాంత కౌముది) నందలి "పకోవః" అను పాణినిసూత్రము మేరకు అట్టిరూపము పక్వం అని యగును గాని పక్తం కానేరదని చదువరులు మనస్సునందుంచుకొనదగును. తోడనే యట్లరిగిన గౌడపాదబ్రహ్మరాక్షసి నర్మదానదీ తీరమునం దారావిచెట్టు చేరి యట్లడుగుచుండెను. ఒకనాఁ డొక విప్రకుమారుఁ డామార్గమున నట కేతెంచి, బ్రహ్మ రాక్షసిచే ప్రశ్నింపఁబడి, పక్వమ్ అని ప్రత్యుత్తరమీయఁ, దన బ్రహ్మరాక్షసత్వ విముక్తికిఁ గాలమాసన్నమాయె నని గౌడపాదుఁ డెఱింగి, ఆ విప్రుని చెట్టుపై రావించి, వ్రాయ నియమించి తాను వచింప మొదలిడెనఁట. విప్రుండగు చంద్రశర్మ రావియాకుల తొమ్మిదిదినములు బ్రహ్మరాక్షసి చెప్పిన దంతయు వ్రాసెననియు, నదియే పిదప పతంజలికృత మహాభాష్యమనఁబరఁగె ననియుఁ జెప్పంబడినది. ఈచంద్రశర్మ ఆదిశేషుండగు పతంజలియవతారమని వేఱుగఁ జెప్పనక్కఱలేదు. పిదప నీచంద్రశర్మయే సన్యాసము స్వీకరించి, గోవిందభగవత్పాదుఁడు, లేక గోవిందముని యనఁబరఁగి శ్రీశంకరభగవత్పాదులకు గురుం డాయె నఁట. (గౌడపాదాచార్యులు చూ.)

ఈసందర్భమున నెఱుంగఁదగిన వేఱొక్క సంగతి. చంద్రశర్మ వ్యాకరణమహాభాష్యమును

రావిచెట్టుపై బ్రహ్మరాక్షసత్వము నందియున్న గౌడపాదుని నుడువుల మేరకు తీసికొనివచ్చుచుండి మార్గమధ్యమున నెచ్చటనో (బహుశః ఉజ్జయినీపుర మని యనుచున్నారు) కొంత ఒక మేక తినివేసె ననియు తక్కిన దే యిప్పుడున్న వ్యాకరణమహాభాష్యముగ నున్న దనియు, మేక తిని వేసినభాగమునకు "అజభక్షితభాష్య" మని పేరయ్యె ననియు ననుచున్నారు. నేటికిని నష్టపడి గతించి తిరుగ రానిదానిని అజభక్షితభాష్య మని సామెతగా వాడుచుందురు. చంద్రశర్మ పిదప ముగ్గురు భార్యలను బరిణయమై కొంతకాలము గృహస్థాశ్రమము నుండి, మువ్వురియందు నొక్కొక్కనిగ ముగ్వురు కుమారులం గని, పిదప సన్యసించి గోవిందభగవత్పాదాచార్యులయ్యె నట. (శంకరయోగి చూ.)

పతనత్వరితము — గ్రావిటేషన్ పుల ధర్మముమేరకు పతన మపాయము కానేరదనియు, ఏల యనగ నాకర్షణము చాల మందముగా జరుగుచుండును గాన నది నిరపాయకరముగనే యుండును. పైనుండి క్రిందకుం బడుటయందు క్రమక్రమముగం బడు శరీరపు (Mass) బరువును బట్టి హెచ్చుగ నగుచుండును గాన నపాయకరముగం బరిణమించు ననియుం గనిపెట్టంబడినది. నిజముగా నేదియు గ్రావిటేషను నాటంకపఱచునది యుండంజాలదు. ఆకాశమున నెచ్చటనో మేఘము లేర్పడిన వర్షబిందువు పడుట సాదృశ్యముగం గైకొనిన, అది పడుట ప్రారంభించునపుడు మందగమనముం గల్గి మొదటిసెకెండునం దించుమించు ౧౬ అడుగులు మాత్రమే పైనుండి క్రిందికిం బడునొప్పుం గాని, దాని (Mass) బరువు వేగశక్తి Forceగా నేర్పడి, రెండవసెకండునందు ౩౨ అడుగుల త్వరితగతిని క్రిందికిం బడెడిని. ఇట్లు రెండుసెకెండులకాలమున ౪౮ అడుగు లగును. పైనుండి క్రిందికిం గల యెత్తు ఎంతయుండునో దాని నిట్లు లెక్కింపవలయును.

పతనాంతాస్సముచ్ఛ్రయాః — ఇది సంస్కృతభాషయందలి శ్లోకోక్తి. పైకెగురుటలు తుట్టతుదకు క్రిందపడుటకే యనుభావము. సాహిత్య పాఠకులకు తెలియునట్టి నీతిశాస్త్రమందలి యీ శ్లోకోక్తి కలదు.

పతాక-సంజ్ఞాక్షరములు (జండాఅక్షరములు)-దీని నాంగ్లమున "Flag alphabet" అనియందురు. కొందఱు దీనిని Semaphore alphabet అనియెదరు కాని, సైనికోద్యోగులు వాడుచున్న సెమాఫోరునకును దీనికిని వ్యత్యాస మున్నది. ఇది ఐరోపాఖండ దేశములందు ప్రచారము నందియుండుట గానవచ్చును. దీనియందుం గొన్ని గుఱుతులు ఇరువదియేడక్షరములు కలవు. ఇవి చూపకరణములుగ వాడంబడును. ఒకమనుష్యుండును, అతండు చేతం బూనిన రెండుజండాలు నై యుండును.

గురుతులు ౧.

Ready to start.

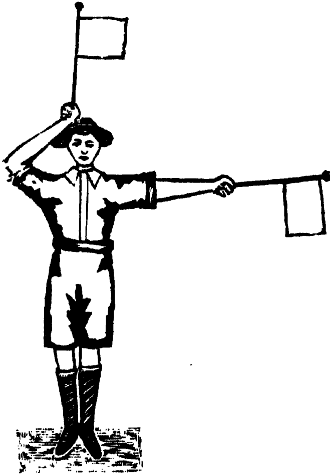
ప్రారంభము లేక శ్రద్ధగా నుండుము.

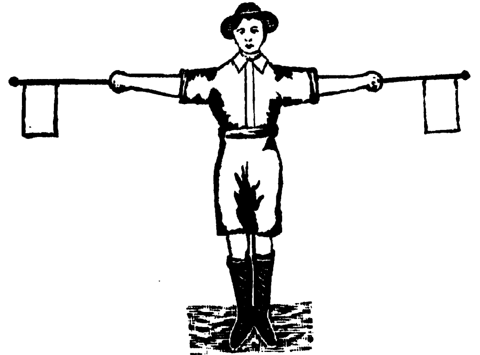
Repeat. తిరిగి చెప్పుము.

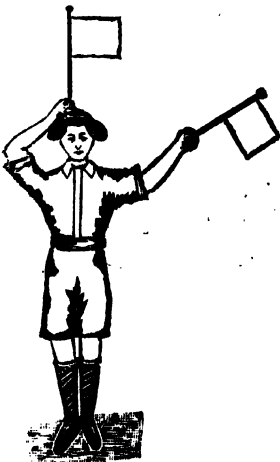
Cancill previuos Signal.
ఇదివఱకుఁ జెప్పినది రద్దుపఱుపఁబడినది.

Letters Follow.
అక్షరములు చెప్పుచున్నాను.

గ్రహించితి ననుటకు గుఱుతు.

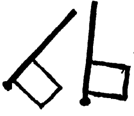

Numerical figures will follow.
అంకెలు చెప్పుచున్నాను.

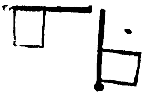

Crossed.
ఇది విరామమునకు గుఱుతు.

అక్షరములు ౨౬ ఆంగాక్షరములు:—

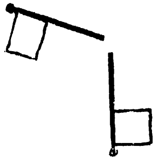

ఒకటవయంకె గుఱుతు.

B

రెండంకె గుఱుతు.

C

మూఁడంకె గుఱుతు.

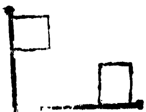
D

నాల్గంకె గుఱుతు.

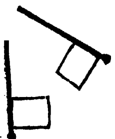
E

ఐదంకె గుఱుతు.

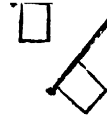
F

ఆఱంకె గుఱుతు.

G

ఏడవయంకె గుఱుతు.

H

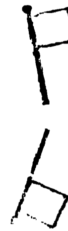
ఎన్మిదంకె గుఱుతు

I

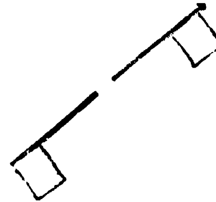
తొమ్మిదంకె గుఱుతు.

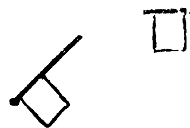

K

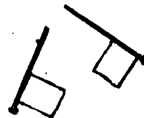
సున్నకు గుఱుతు.

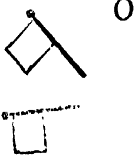
M

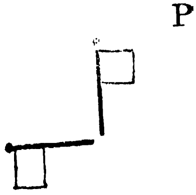
N

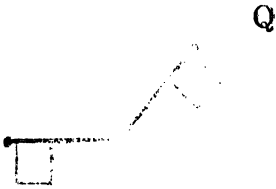
O

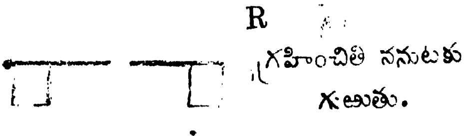
P

Q

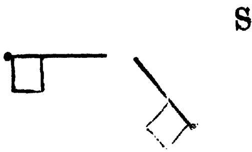

R

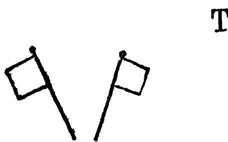

గ్రహించితి ననుటకు గుఱుతు.

S

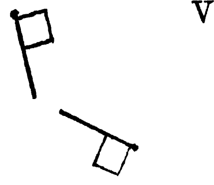
T

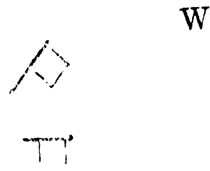
U

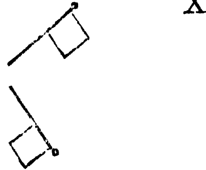
V

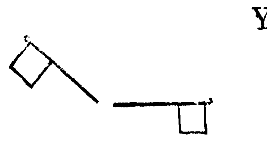
W

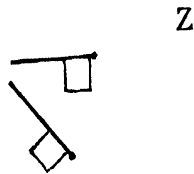
X

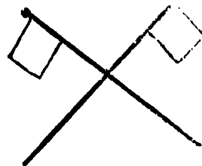

Y

Z

(Crossed) విరామము

పద్ధతులు లేక విధులు:-

౧ కుడిచేతి ఎడమచేతి జండాలు రెండును క్రిందికిదించి నిలిపిన సిద్ధముగా నున్నానని యర్థము.

౨ కుడిచేతి ఎడమచేతి జండాలు రెండును పైకెత్తి నిలువం బెట్టిన (అనఁగా వంకరలు లేక తిన్నగా నిలువంబెట్టిన) తిరిగి తెల్పుమని యర్థము.

3 చేతు లేనెపుడకుఁ జాఁపినను పూర్తిగాఁ జాఁపవలెను.

౪ జండాలు విప్పియుంచవలెను గాని చుట్టి యుంచరాదు.

౫ అక్షరమున కక్షరమునకును నడుమ కొంచెము కాలమును, మాటకును మాటకును నడుమ నింకఁ గొంత యధికకాలమును విరామ మొసఁగుచుండవలయును.

పతాకము (క్రియ)- పతాకహస్తముగా బట్టినచేతిని మీఁది కెత్తుటకు పేరు.

ఇది సంగీతశాస్త్రమున క్రియాపాణిమ లోని దేశ్యక్రియ లెన్మిదివిధములలో నొకటి. (క్రియాపాణిమము చూ.)

పతాకహస్తము-(హస్తాభినయము చూ. భరతశాస్త్రము చూ.)

పతిత (క్రియ)--పతాకహస్తముగాఁ బట్టి మీఁది కెత్తినచేతిని క్రిందికి దించుటకు పేరు.

ఇది సంగీతశాస్త్రమున క్రియాపాణిమ లోని దేశ్యక్రియ లెన్మదివిధములలో నొకటి. (క్రియాపాణిమము చూ.)

పత్తిచెట్టు—ఇది తెల్లపత్తిచెట్టు, ఎఱ్ఱపత్తి చెట్టు, పైఁడి (పచ్చ) పత్తిచెట్టు, చిట్లపత్తి చెట్టు, జందెములపత్తిచెట్టు అని ముఖ్యజాతు లయిదు. కాని, ఇందు లెక్కలేని భేదజాతులు కలవు. వేర్వేఱు దేశముల వేర్వేఱు జాతుల పత్తులు గానవచ్చెడిని. తెల్లపత్తి తెల్లపువ్వులను, ఎఱ్ఱపత్తి ఎఱ్ఱపువ్వులను, పైఁడిపత్తి పసుపుపచ్చ పువ్వులను పూచును. చిట్లపత్తి చిన్నచెట్టు. అధమపుజాతిది. జందెములపత్తి పెద్ద చెట్టు. గింజ లేడేసి కలిసియుండి పద్దకాయలు స్నిగ్ధ విస్తారము ఫలించు నవి. కొన్ని పంటచేనులందు వేయుదురు. ఈ దేశమునకు సంబంధించిన భూములు పత్తి కనుకూలములు. ఈ దేశముపయోగకరములు చెక్కగలవు. నూలునడకి బట్టల నేయుట ముఖ్య మైనది. పత్తి శుభ్రపఱచి పరుపులకు పరు పులు, తలగడలు కుట్టుదురు. దూదితో పలు విధములగు మెత్తలు చేయుదురు.

పత్తిగింజలనుండి నూనె తీయుదురు. అది నుండి చౌకగ లభించును. పత్తి గింజలు పాలిచ్చుపశువులకు మంచిబలము గల్గించునాహారము. పత్తిగింజలలోని పలుకులు జిగట విరేచనముల నాపుశక్తి గలవి కాన నౌషధము లందు వాడుదురు. జందెములపత్తిని జటపత్తి యనెదరు. దీనితో పరిశుభ్రమగు దూది లభించును. కాన దానినుండి యజ్ఞోపవీతము లకుఁ (జందెములకు) గాను దారము తీయు దురు. పత్తిచెట్టునకు లాటిన్భాషయందు Gossypium, Herbeceum అనియు, ఆంగ్ల. Cotton tree అనియు, సంస్కృతమున కార్పాసః, సూత్రపుష్పవృక్షః, బదరీ అనియుం బేర్లు.

పత్తి, ఆకు, కాయ, పువ్వులరసమందు నాభి విష పాషాణవిషదోషముల హరించుగుణముకల దనియు, కండ్లకలకలు, ఎఱుపులు, పోట్లు, నివారించుననియు, చెవిలో వేసిన పోటు మొదలగు కర్ణరోగములు నివారించు ననియు, లోనికిచ్చిన గ్రహిణి కట్టి, మేహశాంతి యొనర్చు ననియు, పత్తిపూవులందు (శ్లేష్మముగ పైఁడి లేక ఎఱ్ఱపత్తి పూవులని చెప్పఁబడినది) స్త్రీల కుసుమజాడ్యముల నాపుశక్తి గలదనియుం జెప్పఁబడినది.

పత్తిఆకులు రక్తగ్రహణికట్టి, నొప్పుల తీయు

ననియు, ఆకు చూర్ణముచేసి కషాయము గాచి లోని కిచ్చిన కలరా నివారించు ననియు, దీని వేఱునందు పూవులందు స్త్రీల ఋతుదోషము నివారించు శక్తిగలదనియుఁ జెప్పుదురు.

పత్త్యాల గోత్రము-(శౌనకి లేక గ్రత్స్నమదగణము చూ.)

పత్త్ర గోత్రము-(విష్ణువృద్ధఉపగణముచూ)

పత్త్రఫలన్యాయము— దీనిని ఫలపత్త్ర ఫలన్యాయ మనియుఁ గొందఱువాడుచున్నారు. ఒకచెట్టుఆకులు కటువుగా రుచిహీనమై యుండి నను ఫలములు రుచిగానే యుండును. సంబంధ పదార్థముల దోషముంబట్టి తక్కిన (కావలసిన) పదార్థమునందు దోషారోపణ మొనర్చుట అసమంజస మనిభావము.

పత్త్రము—(దీక్ చూడుఁడు.)

పత్త్రికావిద్యాభ్యాసము — పత్త్రికలు నడుపుట కొందఱు తలంచునటుల సులభసాధ్యమైనపని కాదు. దాని విధివిధానముల చక్కఁగ నెఱుంగుట కెక్కువ శ్రమ కోర్చుటతో నెక్కువ పరిజ్ఞానముం గల్గినవాఁడుగ నుండవలసియుండును. కొన్ని దేశములందలి విశ్వవిద్యాలయము లిట్టివిద్యల నొసంగు సంస్థలను నిర్వహించుచున్నవి. ఇది యొక స్పష్టమైనవృత్తి గాన చక్కని తరిబీయతు నందుట యత్యవసరము.

“A man behind the pen (in peace times) is as powerful as a man behind the Gun. (in war times)” అను సుప్రసిద్ధలోకోక్తి యేర్పడి యున్నది. ఇందు “Behind the pen” అనిన వార్తా పత్త్రికానిర్వహణ మొనర్చువాఁ డనియు, “Behind the gun” అనిన పటాలము నందలి సిపాయి యనియు భావము. పత్త్రికా విద్యాభ్యాసము లేని యెంతటివిద్యాధికుఁడైనను, ఈకార్యమున నిరర్థకుఁడే యగుచుండును.

పత్త్రికానిర్వహణశాస్త్రమున కాంగ్లభాష యందు “Journalism” అనెదరు. ఈవిద్య “General journalism”అనియు,“Technical journalism” అనియు ద్వివిధముగ విభజింపం బడినది.

జనరల్ జెర్నలిజము- భాషాజ్ఞానము, విదేశ భాషాజ్ఞానము కల్గినపిదప “Economics, Government procedures, Sociology, Philosophy” అనెడు విద్యలను నేర్వవలసి నదిగాఁ జెప్పఁబడినది.

టెక్నికల్ జెర్నలిజము నాల్గుభాగములుగ విభజింపంబడి నేర్పంబడుచున్నది. అవి ౧ Elementary course, ౨ Extended course, ౩ Editing and Editorial writing, ౪ Editorial management అనంబడునవి. వీటం బరిశీలింతము గాక.

౧ Elementary course — దీనికి “Newspaper Writing”అనియుం బేరు కలదు. ఇది కేవలము వార్తాపత్రికలరిపోర్టరులు (Reporters) చేయుపని యైయున్నది. అట్టి వారినమెరికాయందు“News-paper-man” అనియు ననుచున్నారు. ఇట్టివారు ప్రత్యేక వార్తల కొఱకొక్కొకతావున కంపఁబడుదురు. లేక ఒక్కొకతావున నియమింపంబడి, అచటివార్తల నన్నిటిం దెల్పుచుండుటయుం గలదు. వీరి కర్తవ్యభాగమందు వ్రాసిపంపుటను నేర్పుట ‘ఎలిమెంటరీకోర్సు’ అనెదరు.

౨ “Extended Course”—తరువాత నేర్చుకొనవలసినదానికి పేరు. దీనిని “Extended Assignments” అనియు ననుట కలదు. ఇదియు మొదటి పద్ధతిదే గాని “Higher problems” గూర్చియిందు వ్రాయ నేర్పుదురు. ఇం దెక్కువగా వేర్వేఱు విషయములం గూర్చి ప్రత్యేకముగ చదువ వలసి

ఉండును. ఇందు వార్తలబంపుటకగు చిన్న చిన్న వ్రాతలు గాక, పెద్దవ్యాసములు గూడ వ్రాయవలసియుండును. ఇంతటితో నాఁగక త్వరితముగఁ జదువుటయు, త్వరితముగ వ్రాయుటయుం గూడ నేర్చుకొనవలసి యుండును. ఇట్టి దీర్ఘవ్యాసము పరీక్షకు లోనుగావలసియుండును. ఆపరీక్షకు "Copy-reading" అనియెదరు.

ఇందు విమర్శనము, తర్కించుట, పునర్లేఖనము అను మూఁడుపనులు జరిగెడిని. ౧ ఇందేమైన లోపము లున్నవా? యనియు, వచ్చిన భోగట్టా సంపూర్ణమైనదా? యనియు, వరిపోర్టరు అడుగవలసిన యన్ని ప్రశ్నలు నడిగెనా? యనియు, ౨ ప్రారంభపు పేరా బలమగు మాటలతో వ్రాయఁబడి చక్కఁగ నర్థమగుచున్నదా? యనియు, ౩ కడపేరా చక్కఁగా నచ్చుఁజెప్పునట్లు వ్రాయఁబడినదా? యనియు, ౪ వ్రాయఁబడిన శబ్దజాలపుభాష చిన్నగను, స్పష్టార్థసంధాయకముగను, నధికపుమాటలు, అధికప్రసంగము లేకుండ వ్రాయఁబడినదా, లేక యధికశబ్దములం గల్గి గాని, ఈడ్చుచున్నట్లు గాని, దూరాన్వయము గల్గి గాని యున్నదా? యనియు నిందు విమర్శనము జరుగవలయును. ఇం దేదియేని కుదురకున్న దానిం దర్కించుటయు, కుదురనితావులం దిద్ది సవరించుటయుఁ గాని, లేక తిరిగి వ్రాయించుటఁ గాని జరుగవలసియుండును. కేవలము త్రిప్పివేయుంబడుటకు "Creen"అని పేరిడియున్నారు.

ఇంక నీవ్యాసము పూర్తిచేయబడినతోడనే దీనికి "Heading" వ్రాయఁబడ వలయును. అది అర్థవంతమైనదిగను, లోపలిప్రధానాంశములను స్ఫురింపఁ జేయునదిగను నుండునటుల వ్రాయ నేర్చుకొనవలయును. ఇది కొంతవఱకు కష్టసాధ్యముగనే యుండును.

3 Editing and Editorial writing- పిదప నేర్చుకొనఁదగినది ప్రధానవ్యాసములు వ్రాయునేర్పు. వీటినే సంపాదకీయము లనెదరు. ఇదియు ఈజర్నలిజమువిద్యయం దెక్కువ కఠినవిద్య. ఈయభ్యాసమునకు చరిత్రజ్ఞానము, రాజకీయజ్ఞానము, సైంటిఫిక్కు జ్ఞానము (Scientific Knowledge) జనసంఘమును గూర్చిన స్థితులవిజ్ఞానము (Sociology) ల పరిచయ జ్ఞానము లబ్ధియుండ వలసియుండును. ఏలయన నవి యనుదినము వ్రాతయం దవసరము లై యుండును.

ఇత్తఱి విద్యార్థి స్పష్టార్థములు స్ఫురించునటులను, అర్థవంతమగు భాషలో క్లుప్తముగను వ్రాయ నభ్యసింప వలసియుండును. చేవగలదేని Witt and humoı వ్రాతలయందు పొందుపఱుప నేర్వవలసి యుండెడిని. ఇత్తఱినే Colonial policy of Japan, Future of China, Turn over in Turkey మొదలగునవి చక్కఁగ నెఱింగి వ్రాయవలసియుండును. నగటున చాల సంగతుల నెఱింగినవాఁడుగ నాయత్తపఱుపఁ బడవలసియుండును.

నిజముగ గతచరిత్రమును చక్కఁగా నెఱుంగనివారు భవిష్యత్తు నెఱుంగఁ జాలరనుసత్యమిట బ్రత్యక్ష మగుచుండును. "Vagaries of style, inaccuracies of statements, unsoundness of Principles" అను త్రిదోషములు లేకుండఁ గుదిరెనేని సంపాదకీయములు నిర్దుష్టములుగ నెంచఁబడును.

పిదప నేర్వం దగినది వార్తాపత్రికా నిర్వాహణచరిత్ర. దీని నెఱుంగుట కనేకములగు నాదికాలపువార్తాపత్రికల నెఱింగి పరిశీలింపవలసి యుండును. క్రీ. వె. ౧౬౦౯ నాఁటి Leip-Zic relation (ఇది ప్రపంచమం దాదిని ముద్రింపఁబడిన వార్తాపత్రికగాఁ జెప్పఁ

బడినది), "News Letters" అనంబడిన పత్రిక యొక్క పాత సంచికలు, Weekly Diurnal పత్రికయొక్క పాత సంచికలు, London Gazette సంచికలు, Boston News Letters అనంబడిన పత్రిక పాత సంచికలు Mercurius Politicus పత్రిక యొక్కయు, Mercurius Anticus పత్రికయొక్కయు ప్రాతసంచికలు, దీని కనుకూలించునవిగ పెక్కండ్రు యభిప్రాయము. ముఖ్యముగ నెఱుంగఁదగిన యంశములు Illustrations గూర్చియు, Typography గూర్చియు, General make-up గూర్చియు నై యున్నవి.

౪ Editorial management- ఇది నిజముగ పత్రికానిర్వహణ మని చెప్పఁదగి యుండును. ఇందే నాల్గుభేదములగుపనులనిర్వహించు కొనవలసి యుండును.

(౧) Editorial Policy-ఇది దూరదృష్టి గల్గి ఎక్కువ జాగ్రత్తతో నప్పటప్పట కుదుర్చుకొనుచుండఁదగినది. దేశకాల పాత్రతల నెఱింగినఁ గాని ఇది చక్కఁగా నిర్వహింపఁబడ జాలదు.

(౨) Development of Public opinion-దీనిని జాగ్రతగా పరిశీలించు చుండవలయుం గాని తన కక్షి పట్టుదలలకు, తన గర్వాతిశయములకు, తావిచ్చి ప్రతిఫలం గోల్పోవ రాదు. ఇదియే పత్రికయం దామోదము గాని, విముఖత గాని గల్గించునది.

(౩) Organization—ఇది Editorial force (సంపాదకీయవర్గము)ను, Reportorial force ను అర్హులగువారిని కుదుర్చుకొని పత్రికయొక్క పోలసీమేరకు క్రమముగ పని నడుపుట. దీనికి అప్రమత్తత గల్గియుండుట అత్యవసరము.

(౪) Management of the concern as a whole- ఇది ఆర్థికపరిస్థితులు మొదలగు వాటిని జూచుకొనుచు నడుపుట యని భావము. (వార్తాపత్రికానిర్వహణకల చూడుఁడు.)

పదగండీర రోగము-- ఆయుర్వేదవైద్య శాస్త్రమున శ్లీపదరోగమునకుఁ బేరు.

పదార్థ్వ— పరమేశ్వరుని శబ్దతత్త్వము నుండి ఆకాశ మనంబడుచున్న భూతతత్త్వము కల్గెను. దానియందు సప్తకోటిమహామంత్రము లేర్పడెనని చెప్పఁబడినది. ఈ సప్తకోటిమహామంత్రములందు ముఖ్యపదము లెనుబదియొకటి వాడఁబడినవి. వాటికి సాముదాయికముగ "పదార్థ్వ"యని పేరిడియున్నారు. ఆపదములు క్రింద వివరింపఁబడును.

౧ ఓం పదము ఒకేఅక్షరము. శివాత్మక పదము, ౨ వ్యోమవ్యాపినే అ॥ ౫ శివాత్మక పంచాంగవాచకపదము, ౩ వ్యోమరూపాయ అ॥ ౫ శివాత్మక పంచాంగవాచకపదము, ౪ సర్వవ్యాపినె అ॥ ౫ శివాత్మక పంచాంగ వాచకపదము, ౫ శివాయ అ॥ ౩ శివాత్మక పంచాంగవాచకపదము, ౬ అనంతాయ అ॥౪ అనంతవాచకపదము,౭ అనాథాయ అ॥౪సూక్ష్మవాచకపదము,౮ అనాశ్రితాయ అ॥ ౫, శివోత్తమవాచకపదము,౯ ధ్రువాయ అ॥౩ ఏకనేత్రవాచకపదము,౧౦ శాశ్వతాయ అ॥౪ ఏకరుద్రవాచకపదము, ౧౧ యోగపీఠసంస్థితాయ, అ॥ ౮ త్రిమూర్తివాచకపదము, ౧౨ నిత్యయోగినే, అ॥ ౫ శ్రీకంఠవాచకపదము, ౧౩ ధ్యానాహారాయ, అ॥ ౫ శిఖండివాచకపదము, ౧౪ ఓం నమ శ్శివాయ, అ॥ ౬ గాయత్రీవాచకపదము, ౧౫ సర్వప్రభవే, అ॥ ౫ సావిత్రీవాచకపదము, ౧౬ శివాయ, అ॥ ౩ విద్యేశవాచకపదము, ౧౭ ఈశానమూర్ధాయ, అ॥ ౬ పంచబ్రహ్మవాచకపదము, ౧౮ తత్పురుష

వక్త్రాయ, అ॥ ౭ ప॥ ౧౯ అఘోరహృదయాయ, అ॥ ౭ పం॥ వా॥ ప॥, ౨౦ వామదేవగుహ్యాయ, అ॥ ౭ పం॥ వా॥ప॥, ౨౧ సద్యోజాతమూర్తయే అ॥ ౭ పం॥ వా॥ప॥, ౨౨ ఓం నమో నమః, అ॥ ౫ చండవాచకపదము, ౨౩ గుహ్యాతిగుహ్యాయ, అ॥ ౬ హృదయవాచకపదము, ౨౪ గోప్త్రే అ॥ ౨ శిరోవాచకపదము, ౨౫ నిధనాయ అ॥ ౪ శిఖావాచకపదము, ౨౬ సర్వవిద్యాధిపాయ అ॥ ౭ కవచవాచకపదము, ౨౭ జ్యోతిరూపాయ అ॥ ౫ నేత్రవాచకపదము, ౨౮ పరాయ చండనాదాయ అ॥ ౮ అస్త్రవాచకపదము, ౨౯ చేతనాచేతనాయ అ॥ ౭ ఆసనాత్మకపరమేశ్వరవాచకపదము, ౩౦ వ్యోమ వ్యోమ అ॥ ౪ ధర్మవాచకపదము, ౩౧ వ్యాపి వ్యాపినే అ॥ ౪ జ్ఞానవాచకపదము, ౩౨ అరూప అరూపినే అ॥ ౬ వైరాగ్యవాచకపదము, ౩౩ ప్రథమ ప్రథమ అ॥ ౬ ఐశ్వర్యవాచక పదము, ౩౪ తేజస్తేజః అ॥ ౪ కర్ణికావాచకపదము, ౩౫ జ్యోతిర్జ్యోతిః అ॥ ౪ అనంతవాచక పదము, ౩౬ అరూప అ॥ ౩ ఊర్ధ్వఅధోదిక్కులందుగల కేసరసంబంధవాచకపదములు ౩౨, ౩౭ అనగ్ని అ॥ ౩ ఊర్ధ్వ॥ కేసర॥ వా॥ ప॥ ౩౨, ౩౮ అధూమ అ॥ ౩ ఊర్ధ్వ॥ కేసర॥ వా॥ ప॥ ౩౨, ౩౯ అభస్మ అ॥ ౩ ఊర్ధ్వ॥ కేసర॥ వా॥ ప॥ ౩౨, ౪౦ అనాది అ॥ ౩ ఊర్ధ్వ॥ కేసర॥ వా॥ప॥ ౩౨, ౪౧ నానానా అ॥౩ ఊర్ధ్వ॥ కేసర॥ వా॥ప॥ ౩౨, ౪౨ ధూధూధూ అ॥౩ ఊర్ధ్వ॥ కేసర॥ వా॥ప॥౩౨, ౪౩ ఓంభూః అ॥ ౨ ఊర్ధ్వ॥ కేసర॥ వా॥ప॥ ౩౨, ౪౪ ఓంభువః అ॥ ౩ ఊర్ధ్వ॥ కేసర॥ వా॥ప॥ ౩౨, ౪౫ ఓంసువః అ॥౩ ఊర్ధ్వ॥ కేసర॥ వా॥ప॥ ౩౨, ౪౬ అనిధన అ॥ ౪ ఊర్ధ్వ॥ కేసర॥ వా॥ప॥ ౩౨, ౪౭ నిధన అ॥ ౩ ఊర్ధ్వ॥ కేసర॥ ప॥ ౩౨, ౪౮ నిధనోద్భవ అ॥౫ ఊర్ధ్వ॥ కేసర॥ వా॥ప॥౩౨, ౪౯ శివ అ॥ ౨ ఊర్ధ్వ॥ కేసర॥ వా॥ ప॥ ౩౨, ౫౦ శర్వ అ॥ ౨ ఊర్ధ్వ॥ కేసర॥ వా॥ ప॥ ౩౨, ౫౧ పరమాత్మ అ॥ ౪ ఊర్ధ్వ॥ కేసర॥ వా॥ప॥ ౩౨, ౫౨ మహేశ్వర అ॥ ౪ ఊర్ధ్వ॥ కేసర॥ వా॥ప॥ ౩౨, ౫౩ పరమేశ్వర అ॥ ౫ ఊర్ధ్వ॥ కేసర॥ వా॥ప॥ ౩౨, ౫౪ మహాదేవ అ॥ ౪ సద్భావేశ్వరవాచకపదము, ౫౫ మహాతేజ అ॥ ౪ సద్భావేశ్వరవా॥పదము

౫౬. యోగాధిపతి, అక్ష ౫. సద్భావేశ్వరవాచకపదము, ౫౭. ముంచముంచ అక్ష ౪ సద్భావేశ్వరవాచకపదము, ౫౮. ప్రథమప్రథమ, అ॥ ౬ సద్భావేశ్వరవాచకపదము, ౫౯. శర్వశర్వ అ॥ ౪ సద్భా॥ వా॥ ప॥ ౬౦. భవభవ అ॥ ౪ స॥ వా॥ ప॥ ౬౧. భవోద్భవ అ॥ ౪ స॥ వా॥ ప॥ ౬౨. సర్వభూతసుఖప్రద అ॥ ౮ స॥ వా॥ ప॥ ౬౩. సర్వసాన్నిధ్యకర అ॥ ౭ స॥ వా॥ ప॥ ౬౪. బ్రహ్మవిష్ణురుద్రపర అ॥ ౮ స॥ వా॥ ప॥ ౬౫. అనర్చితానర్చితాయ అ॥౮ స॥వా॥ప॥ ౬౬. అసంస్థితాసంస్థితాయ అ॥౮ స॥వా॥ ప॥ ౬౭. పూర్వస్థితపూర్వస్థిత అ॥ ౮ స॥ వా॥ ప॥ ౬౮ సాక్షిన్సాక్షిన్ అ॥ ౪ పత్రివాచకపదము. ౬౯. తురుతురు (ఇంద్ర) అ॥ ౪ అష్టదిక్పాలకవాచకపదము. ౭౦. పతంగపతంగ (అగ్ని) అ॥ ౬ అ॥ వా॥ ప॥ ౭౧. పింగపింగ (యమ) అ॥ ౪ అ॥ వా॥ ప॥ ౭౨ జ్ఞానజ్ఞాన (నిరృతి) అ॥ ౪ అ॥ శబ్దశబ్ద (వరుణ) అ॥ ౪ అ॥ వా॥ ప॥ ౭౪ సూక్ష్మసూక్ష్మ (వాయు) అ॥ ౪॥ అ॥ వా॥ ప॥ ౭౫. శివ (కుబేర) అ॥ ౨ అ॥ వా ౭౬. శర్వ (ఈశాన) అ॥ ౨ అ॥ వా॥ ప॥ ౭౭. సర్వదా అ॥ ౩ సర్వవిద్యాధిపవాచకపదము. ౭౮. ఓంనమోనమః అ॥ ౫ బ్రహ్మశిరోమృతవాచకపదము. ౭౯. ఓంశివాయ అ॥ ౪ రుద్రాణీవాచకపదము. ౮౦. నమోనమః అ॥ ౪ పాశుపత వాచకపదము. ౮౧ ఓం అ॥ ౧ వజ్రాదివాచకపదము.

ఇందు ౩౬ (అరూపశక్తి), ౩౭-౩౮-౩౯-౪౦-౪౧-౪౨ పదములు శివాగమోక్తపదము లనియు, ౪౩ (ఓంభూః) ౪౪-౪౫-౪౬-౪౭-౪౮-౪౯-౫౦-౫౧-౫౨-౫౩ పదములు పరమేశ్వరసంబంధ వాచకపదము లనియు చెప్పఁబడినవి. మఱియు ౩౬ (అరూపపదము) మొదలు ౬౭ (పూర్వస్థితపూర్వస్థితపదము) కడవఱకు ౩౨ పదములును ఊర్ధ్వాధోదిక్కులందుగల కేసరసంబంధ వాచకపదము లని చెప్పఁబడినవి.

పదార్థము— పదార్థ మన నైఘంటికముగ పదమునందలి యర్థ మని భావము. లోకమున నాడుకయందు పదార్థ మన ఏదేని యొకవస్తు వనిభావము. ఇంక నాయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున పదార్థమన ద్రవ్య (వస్తువు) గతమైన రసము (రుచి), గుణము (అది గల్గించుగుణము), వీర్యము (బలము), విపాకము, శక్తి ఈ యైదింటి పేరు. ఈ యైదు నొకవస్తువునందుఁ జేరియుండునవి. ఆవస్తువు భుజించుట మొదలగు నుపయోగములకతమున లోనికిం జేరి శరీరమునకుఁ గల్గించుగుణములు.

పదార్థములు పదార్థ మన వస్తువు (పదముయొక్క అర్థము) అని యర్థము

వైశేషికశాస్త్రమునందు పదార్థము లాఱు— ౧ ద్రవ్యము, ౨ గుణము, ౩ కర్మ, ౪ సామాన్యము, ౫ విశేషము, ౬ సమవాయము. మతాంతరమున వీటికి అభావమును జేర్చి సప్త పదార్థములని కొందఱు వాడియున్నారు.

న్యాయశాస్త్రమునందు షోడశ పదార్థములు— ౧ ప్రమాణము, ౨ ప్రమేయము, ౩ సంశయము, ౪ ప్రయోజనము, ౫ దృష్టాంతము, ౬ సిద్ధాంతము, ౭ అవయవము, ౮ తర్కము, ౯ నిర్ణయము, ౧౦ వాదము, ౧౧ జల్పము, ౧౨ వితండము, ౧౩ హేత్వాభాసము ౧౪ ఛలము, ౧౫ జాతి, ౧౬ నిగ్రహస్థానము

ఇందు ౧౫ వది యగు జాతి ౨౪ భేదములు కలది. ౧ సాధర్మ్యము, ౨ వైధర్మ్యము. ౩ ఉత్కర్షము, ౪ అపకర్షము, ౫ వర్ణ్యము, ౬ అవర్ణ్యము, ౭ వికల్పము, ౮ ప్రాప్తి, ౯ అప్రాప్తి, ౧౦ ఇతిసాధ్యత, ౧౧ ప్రసంగము, ౧౨ ప్రతిదృష్టాంతము, ౧౩ అనుత్పత్తి, ౧౪ సంశయము, ౧౫ అర్థాపత్తి, ౧౬ అవిశేషము, ౧౭ హేతువు, ౧౮ ప్రకరణము, ౧౯ కార్యము, ౨౦ ఉపలబ్ధి, ౨౧ అనుపలబ్ధి, ౨౨ నిత్యము, ౨౩ అనిత్యము.

మీమాంసమతమందలి ప్రభాకరపక్షమున పంచపదార్థములు— ౧ ద్రవ్యము, ౨ గుణము, ౩ కర్మము, ౪ సామాన్యము, ౫ పరతంత్రత. వీటను పంచపదార్థములందురు. మతాంతరమున వీటకు ౧ శక్తి, ౨ సాదృశ్యము, ౩ సంఖ్యలు నను మూఁటిని జేర్చి అష్టపదార్థములని మఱి కొందఱనిరి. వేదవ్యాసమతమున పదార్థములు రెండు— ౧ పురుష (ఆత్మ లేక ప్రాణి) యని యర్థము. ఆత్మలు పరమాత్మపదార్థమే గాన ఇందు జీవాత్మ పరమాత్మలు చేరియున్న వని భావము), ౨ ప్రకృతి (ఇది లోకము. పాంచభౌతికములగులోకములన్నియు నిందే చేరియున్న వని తాత్పర్యము. ఇంతకన్న వేఱు వస్తువులు లేవని భావము.

పాతంజలి గురునివలన ఉద్ధరింపఁ బడిన (శ్వేత యోగి కర) సేశ్వర సాంఖ్యమున త్రిపదార్థములు.

౧ ఈశ్వరుఁడు, ౨ ఆత్మ (ప్రాణి), ౩ ప్రకృతి. వీట్లయం దీశ్వరుఁడు ప్రకృతిసంబంధము కలుగుటచేఁ జలింపఁ డనియు, ఆత్మకు ప్రకృతిసంబంధము కల్గునంత సంసారవేదనల పాలగు ననియు, దానిని జయించుట కష్టాంగ యోగములు చెప్పఁబడినవి.

ద్వైతసిద్ధాంతమున-౧ ఆత్మ, ౨ పరమాత్మ, ౩ జడము (లోకము) నని త్రిపదార్థములు

జైనమతసిద్ధాంతమున- ౧ఆత్మ, ౨పరమాత్మ (జినదేవుఁడు), ౩ లోకము, ౪ కాలము, ౫ వేధము, ౬ కర్మము ననునవి షట్పదార్థములు.

అర మతమున ౧ జీవము (భోక్త), ౨ అజీవము (భోగ్యము జడపదార్థము), ౩ ఆస్రవము (శబ్దాది విషయములంగూర్చి శ్రోత్రాదీంద్రియములు పోవుట), ౪ సంవరము (ఇంద్రియ వ్యాపారమును దొంగిలింపఁ దగిన యమ నియమాది యోగములు మొదలగునవి), ౫ నిర్జరము (పాపపరిహారకరములుగ నీమత మునఁ జెప్పఁబడిన తప్తశిలారోహణాదికాయ శుద్ధి సాధనములు), ౬ బంధము (దీనినే కర్మ మనియెదరు), ౭ మోక్షము (కర్మపాశముల జయించి యూర్ధ్వగతి గల్గి నిర్వాణ మందుట) అనునీయేడును సప్తపదార్థములు.

శైవసిద్ధాంతమున- ౧ పశు(ఆత్మ), ౨ పతి (పరమాత్మ), ౩ పాశము (ప్రాణి పరమేశ్వర పదార్థ మయ్యు దానిని జేరకుండఁ జేయఁదగిన కర్మాదులగు నాటంకములు బంధరూపమున ప్రాణిని జుట్టుకొనియుంట పాశ మనఁబడెను).

ఇంక లోకమున తక్కిన సర్వమును శివ పదార్థమే యగుట పతియందే చేరి యున్నవని యెఱుంగ వలయును.

విశిష్టాద్వైతసిద్ధాంతమున-౧ చిత్తు (ఆత్మ), ౨ అచిత్తు (జ్ఞానశూన్యమై వికారాస్పదమై యుండునది. దీని సంబంధమున చిత్తు (ఆత్మకు) అజ్ఞానమయ మయ్యెడిని) ౩ ఈశ్వరుఁడు(నిరస్త సంసార కళంకమును, నిఖిల మంగళాధారభూత మును, అనంతమును, సృష్టిస్థితిలయకర్తయును, శ్రీభూనీలాసహితుఁడును నగు పరమేశ్వరుఁడు).

సూక్ష్మశరీర సప్తదశ పదార్థములు :— ఆత్మబోధ ప్రకాశికయం దిట్లు చెప్పఁబడినది-

పంచప్రాణములు-ప్రాణము లైదు
మనోబుద్ధులు-రెండు.
పంచజ్ఞానేంద్రియములు-ఐదు.
పంచకర్మేంద్రియములు-ఐదు.

పదార్థ పరిణామము (Matters Transformations)

—భూమి, చంద్రుఁడు మొదలగు ఆకాశగోళము లేపదార్థములచేఁ జేయఁబడినవో దాని నాంగ్లమున రసాయన శాస్త్రసంబంధమున"Matter"అని పరిభాషా పదము నిడివాడుచున్నారు. ఇంక పరిణామరూప ములనుTransformationఅనెదరుఅట్టిపదార్థ పరిణామరూపము లెనుబది యెన్మిది కన్గొనఁబడి నవి. ఇంక నాల్గు కన్గొననగు సూచనలు కలవు గాని బయటఁబడ లేదు గాన నిప్పటికి బయల్పడినవి యెనుబది యెన్మిదియే. (ఎలి మెంట్సు,రూపు చూడుఁడు. అటోమిక్ నంబరు చూడుఁడు). ఈ ఎనుబది యెన్మిదింటియం దిఱువది సర్వసాధారణముగ నెల్ల రెడలంగి నవే. అవి ౧ Oxigen, ౨ Selicon, ౩ Aluminium, ౪ Iron, ౫ Calcium, ౬ Magnecium, ౭ Sodium, ౮ Potasium, ౯ Hydrogen, ౧౦ Titanium, ౧౧ Carbon, ౧౨ Chlorine, ౧౩ Bromine, ౧౪ Phosphorus, ౧౫ Sulphur, ౧౬ Borium, ౧౭ Manganese, ౧౮ Strontium, ౧౯ Nitrogen, ౨౦ Fluorine అనంబడునవి. వీనియం దాక్సిజెన్ దృశ్యజగత్ప దార్థములం దర్థభాగమువఱకు నుండు ననియు, ఫ్లూరైను నూటొక్క-భాగమందలి దశాంశ ముగ నుండు ననియు, అంచనా వేయంబడి యున్నవి. శేషించిన యఱువదిఎన్మిదియుం గలిసి నూటొక్క-భాగమందలి సగమై యుండు నందురు. ఈ భాగములయంచనాలెక్క- భూమి యొక్క- ఉపరిభాగమం దుండు నని చెప్పఁబడి

పదుమువ్గురును భుజించిరనియు అది ద్రోహకర మయ్యెం గాన పదుమూఁడవసంఖ్య అశుభకర మనియు వచింతురు. తొల్లింటికాలమునుండియు ఇటలీదేశమునను, రష్యాదేశమునను, స్పానియా దేశమునను, పోర్చుగలు దేశమునను, మహమ్మదీయదేశమగు తురుష్క (టర్కీ) దేశమునను, పారశీ, ఆఫ్ఘను దేశములనుగూడ పదుమూఁడవసంఖ్యను అనారోగ్యముగా నెంతురు. క్రైస్తవమతమునకుం బూర్వమే యాంగ్లభూమియందు పన్నెండు శుభకర మనియు, (ఏల యన పండ్రెండు సరి, బేసి సంఖ్యల రెండింటిచేతను భాగింపఁబడ నగును గాన అది శుభకర మని యెంచిరి) తిర్యాతసంఖ్య పదుమూఁడు అశుభప్రదమనియు నెంచుచుండిరట.

పద్మ లేక కంబువేదిక — శిల్పశాస్త్రమున దేవాలయశిల్ప మనంబడు విమాననిర్మాణమునందుఁ జెప్పఁబడిన సప్తవేదికలలో నొకటి. (విమానలక్షణము చూడుఁడు.) ఈవేదికయందు పద్మములపంక్తిఁ జిత్రించి దాని పైనను, కడను, జలజంతువులు, లతలు, నాచు మొదలగునవి చిత్రించిన నది పద్మవేదిక లేక కంబువేదిక యనంబడు ననియు, పురుషవిమానములం దీవేదికకు అష్ట వసువులును, స్త్రీ విమానములందు రుద్రుఁడును, మిశ్రవిమానములం దాకాశమును, సంకరవిమానములం దగ్నియు నధిదేవతలనియు, అన్నివిమానములందు పద్మవేదికయందు గౌతముఁడు ఋషి యనియుం జెప్పఁబడినది.

పద్మకము చెట్టు (పుష్కరమూలము) — సం. పద్మగంధకం, పద్మగంధి, పద్మతీర్థం, పద్మపత్రం, పద్మపుష్కరజం, పుష్కరమూలమ్. తొల్లింట పుష్కరద్వీపము నుండి కల్గినది. కాన నీపేరు గల్గెనని యొక ప్రతీతి బలముగ నున్నది. ఇప్పుడు కాశ్మీరదేశమున పెరుఁగుచున్నది. దీని కింకను పుష్కరబీజం, పుష్కరశిఫా, పుష్కరసాగరః అనుపేర్లు గాన నగుచున్నవి. పుష్కరాంఘ్రి యనియు, పుష్కరాద్య మనియు, పుష్కరాహ్వ మనియు, పుష్కరిణీ యనియు, పుష్కరపాం అనియు నామకపేర్లు కలవు. యూనానీగ్రంథములందు "పుఖాహ్మాల్" అని వాడిరి.

ఇది మంపగ నీదేశమున దొరకెడిని. దీని చూర్ణము, రసము, లేక కషాయము వలన, సమధాతువు చేసి బుద్ధిని బలబఱచు ననియు, స్త్రీలగర్భమును నిలిపి రక్షించు ననియు, అన్నమందు అహితవు, ఉబ్బుజాడ్యము, కఫవాతము, కామిల, కాస, క్రిమిరోగము, చర్మరోగములు, రక్తపైత్యము, విదాహము, విషదోషముల నిర్మూలించు ననియుఁ జెప్పఁబడినది. శ్లేష్మ జ్వరములపై చక్కఁగ పనిచేయు నందురు.

పద్మకాష్ఠవృక్షము — దీనింగూర్చి యంతగా తెలియదు. ఇది హిమాలయోపరిభాగముల నుండు ననియు, దీనిచెక్క గంధముతీసి లోనికిచ్చిన స్త్రీల వంధ్యాదోషములు, మర్మావయవదోషములు నివారణ మగుననియుఁ జెప్పఁబడినది. ఇది కాయలు కాయుచెట్టు కాదందురు. దీని కింకను పద్మకం, పాటల, పుష్పవర్ణక, కేదరాడ, శుభపీతరక్త, హిమ యనుపేర్లు వాడుకయందుఁ గలవని తెలిసెడిని.

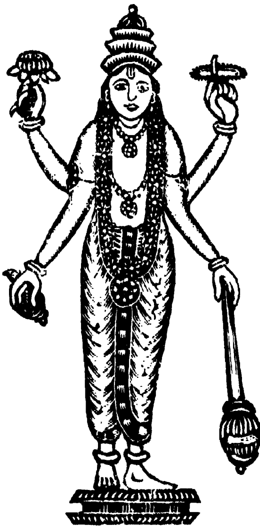
పద్మకోశహస్తము — (హస్తాభినయము చూడుఁడు. భరతశాస్త్రము చూడుఁడు).

పద్మగిరి — (శ్రావణబెలగొలము చూ).

పద్మనాభద్వాదశి-ఆశ్వయుజశుద్ధద్వాదశి. గోద్వాదశీవ్రత మొనర్చు వ్రతదినము. (పండుగలు చూ.)

పద్మనాభవ్యూహము — రామానుజీయ వైష్ణవ, చైతన్య వైష్ణవ మతధర్మము లందు

తదేకాత్మ రూప మహావిష్ణువు. అందు ద్వితీయ చతుర్వ్యూహములలో నొకటి యనియు, అనిరుద్ధ వ్యూహము లైదింటి లో నొక ఉపవ్యూహ మనియు, వైభవ విలాసమూర్తి యని యు, వరుసగ శంఖ, పద్మ, చక్ర, గద లాయుధము లని యుఁ జెప్పఁబడినది.

(విష్ణుదేవాలయవిగ్రహములు చూడుఁడు.)

పద్మనాయకులు— వీరిని వెలమ లనియు, రాచవెలమ లనియు నందురు. (వెలమవారు చూడుఁడు).

పద్మపత్రస్థితతోయన్యాయము— తామరాకుపై నీరు చల్లిన దాని నంట దని భావము. దేనికిని లోనుగాక అతిజాగ్రత్తగా నుండువాని కీన్యాయము వర్తించును. పుష్కరపలాశన్యాయముకూడ నిట్టియర్థము కలదియే.

పద్మపాదాచార్యులు— వీరు శంకర భగవత్పాదుల (శంకరాచార్యులవారి) శిష్యు లనియు, అద్వైతమత వ్యాపకు లనియు, తొలుత నహోబిల క్షేత్రమునుండి శంకరాచార్యులవారికడకు కాశికేగిన ఆంధ్రబ్రాహ్మణు లనియుఁ దెలియుచున్నది. శంకరాచార్యుల వారుతమకుగోవింద భగవత్పాదగురుం డొసంగిన కైలాస చంద్రమౌళీశ్వర శివలింగము, గణపతి విగ్రహము, శ్రీచక్రము, నవగ్రహయంత్రము, నృసింహ సాలగ్రామమును పద్మపాదాచార్యు నకే యొసంగి రని చెప్పఁబడినది. (శంకరాచార్యులు చూ.) పద్మపాదాచార్యులు విష్ణుదేవుని యవతారమని యామతస్థులు వ్రాసిరి.

పద్మపు (కాయు) తీఁగ— దీనింగూర్చి సరిగా తెలియదు. దీనికాయ గురుత్వము, అగ్నిమాంద్యము, అజీర్ణ, విరేచనబంధము గల్గించు ననియు, దీనింబరిహారము నువ్వులచెట్టు కాల్చిన క్షార మనియు నందురు.

పద్మపురము— బీరారులోని అమరావతికి సమీపమునఁ జంద్రపురమునకు పశ్చిమమున నున్న దని మాలతీమాధవ నాటకమున ౧, ౮, ౯, అంకములందుఁ బ్రశంసింపఁబడినది. ఇది ప్రసిద్ధుఁ డగు మహాకవి భవభూతి జన్మస్థానము.

పద్మపురమునకు పద్మావతీపుర మనియు, పద్మావతి యనియుఁ గూడ నామము లుండెను. విదర్భదేశమున సింధు, పారాతీనదుల సంగమముకడ నుండినట్లు మాలతీమాధవ చతుర్థాంకమునఁ జెప్పఁబడుటఁ జేసి నార్వార్ పురమునకు దిగువ సింధునదియందు మైళ్ళ దూరమునఁ గల విద్యానగరి యని పేరందిన విజయనగరి యని పోల్చుచున్నారు. విద్యానగరము తర్కశాస్త్రము నేర్పు విద్యాస్థానములచే క్రీ. వె. ౮వ శతాబ్దమున పేరంది యుండెను. భవభూతియు నాకాలమునాఁటివాఁడే యనుచున్నారు.

బొంబై రాజధానిలోని కొల్హాపుర సంస్థాన రాజ్యమునకు కరవీరపురము (ఇప్పటి కొల్హాపూర్) నకును పద్మపురి యని యొకప్పుడు పేరుండె నట. అట పద్మవర్ణుఁ డనురాజు పాలించినకారణమునన్, లేక తొల్లింట దాని నిర్మాత యగుటనో యీ పేరయ్యె నట.

కాశ్మీరదేశమున శ్రీనగరమున కాగ్నేయ దిశగా నాలుమైళ్ళ దూరమున జీలమ్‌నది కుత్తరతీరమున నొక పద్మపురము కలదు. అది కుంకుమపూవు విస్తారముపండుతావని పేరందినది. ఇది క్రీ. వె. తొమ్మిదవ శతాబ్దమున కాశ్మీరదేశ మేలిన బృహస్పతి మేనమామ పద్మవర్మచే

నిర్మితమై, యాయన పేరc బరcగునదిగc జెప్పcబడిన పురము.

ఉజ్జయినీ పురమునకును పద్మావతి యనిపేరుండెనని తెలియుచున్నది.

పద్మపురాణము— ఇది శ్రీ-దేవీ భాగవతమున పదునాల్గవ పురాణముగc జెప్పcబడినది, గాని తక్కిన అన్ని పురాణములందు రెండవదిగనే చెప్పcబడిన పురాణము. పద్మగర్భప్రోక్తము. పద్మకల్పవిశేషము లిందుc జెప్పcబడినవి. గ్రంథసంఖ్య బ్రహ్మవైవర్తమున ౫౯౦౦౦ గను, తక్కిన అన్ని పురాణములందు ౫౫౦౦౦ గను జెప్పcబడినది.

పద్మ పూతిక (గడ్డి)— ఈగడ్డి చూర్ణముగాని, కషాయముగాని, వేcడిచేసి విషదోషము, అపస్మారము, పైత్యము పెట్ట నడంచి బలము గల్గించు నందురు.

పద్మప్రభునాథుcడు— జైనతీర్థంకరులలో నొకcడు. (తీర్థంకరులు చూడుcడు.) వీరిచిహ్నమెఱ్ఱని కమలము. ఇక్ష్వాకువంశక్షత్రియుcడు. తండ్రి ధరణీనృపుcడు. తల్లి సుసీమాదేవి. జన్మస్థలము కౌశాంబీపురము. పొడవు ౨౫౦ ధనుస్సులు. (ధనుస్సు మూcడున్నరమూరల.) ఎఱ్ఱరంగుకమలవర్ణము. ఆయువు ముప్పది లక్షలు. గణధర్ సంఖ్య ౧౧౦. నిర్వాణస్థలము సుమేరు శిఖరము. (శిఖరీజీ లేక అద్భుతపర్వతశిఖరము.) తొమ్మిదివేలకోట్ల సాగర్.

పద్మరేఖ— (పురుషసాముద్రికము చూ. స్త్రీసాముద్రికము చూ.)

పద్మవ్యూహప్రదేశము— భారతయుద్ధరంగమున అర్జునుని వధింప పద్మవ్యూహము పన్నినతావు. స్థానేశ్వరమున (కురుక్షేత్రమున) కాగ్నేయముగ నైదుమైళ్ళ దూరము. ౨౦౦౦ అడుగులు పొడవుగల మిట్టప్రదేశము. చుట్టుపట్ల భూమట్టము కన్న ముప్పది యడుగుల యెత్తుగను పీఠభూమి. ఇట అదితి దేవస్థానము కలదు. ఆమె యిచ్చటనే తప మొనర్చి యిచ్చటనే సూర్యునిc గనె నcట. అభిమన్యుcడిటనే ద్రోణకి మృతినందె నcట. ఇక్కాలమున నిట అమీన్ అనుగ్రామము కలదు. ఇట నాదిత్యకుండ మనుపవిత్రతీర్థ మున్నది. చక్రవ్యూహస్థల మీప్రాంతమునందే కలదు.

పద్మశాలీలు— వీ రాంధ్రులుగ నున్నారు. సాధారణముగ వీరిని పట్టుశాలీలని వాడుచుండుటయుం గలదు. వీరు బట్టలనేత పరిశ్రమను వృత్తిగాc గల్గి యున్నారు. దక్షిణ దేశమున మధుర, రామనాథపురము జిల్లాలందలి సౌరాష్ట్రులం బోలియుందురు. కాని, వీరియందు తిరుమణి శ్రీచూర్ణధారులును, విభూతిధారులును గూడ కలరు. ఆరాధ్యులశిష్యు లగు లింగధారి శైవులు గూడ నచ్చటచ్చట గానవగుదురు.

వీరందఱు భృగుసంతతివారనియు, మార్కండేయగోత్రజు లనియు, పద్మశాలీ లనియు, బహూత్తము లనియు, సేనాపతు లనియు, కుల బిరుదములు గలవారు. ఇంకను పడమట, దక్షిణ దేశములందు శెట్టి (శెట్టి) యను బిరుదమును గూడc గల్గియున్నారు. వీరి కులపెద్దను తూర్పు సీమలందు "సేనాపతి" యనియు, పశ్చిమదక్షిణ సీమలందు "కులశ్రేష్ఠి, పెద్దశెట్టి, కులస్వామి" యనుచుందురు. వీరు శూద్రకులములలోని వారు కారు. ప్రత్యేక కులము.

నూలువడుకుట, బట్టలనేత వీరికి పవిత్రకుల ధర్మములు కాన, వీరియందు వేదాంతులు పడుగు "పరమాత్మ"యనియు, పేక "మాయ" యనియు సామెతగ వాడుచుందురు. ఇంకను కన్యమాడని (పాడిలేని) యిల్లును, కదురు త్రిప్పనికాంతయు హీనతగ నెంచcబడునcట.

విష్ణుదేవుcడు వీరికులమునకు భావమఱిది యనియు, లక్ష్మీదేవి వీరియింటి యాcడుపడుచు

చనియు, విష్ణుదేవుని నాభికమలపు (తామర) తంతువులను వీరి పూర్వుఁడగు భావనర్షి కొనంగ, నాయన దానిని వస్త్రముగ నేయుట నాయనసంతతి యగు వీరికులమునకు "పద్మశాలీయు"లని పేరును, భావనర్షి కిఁ వైరియై యాయనవలన శివదత్తమగు వస్త్రనిర్మాణవిద్య నపహరించిన విశాలపురాధీశుఁడగు కాళ్లనాసురునితో నొనర్చిన సంగరమున నీయన సుతులు నూటొక్కరును సేనాధిపతు లై యుంట, వారి సంతతివారగు పద్మశాలీయులకు "సేనాపతి"యని కులబిరుదము గల్గె ననియు, వీరియందు బలమగు ప్రతీతి కలదు.

వీరి పూర్వచరిత్ర ఇట్లుఁ జెప్పఁ బడినది. సృష్ట్యాదియందు బ్రహ్మమానస పుత్రులు– ౧ మరీచి, ౨ అత్రి, ౩ అంగిరసుఁడు, ౪ పులస్త్యుఁడు, ౫ పులహుఁడు, ౬ క్రతువు, ౭ భృగువు, ౮ వసిష్ఠుఁడు, ౯ దక్షుఁడు, వీరు నవబ్రహ్మలని పేరందిరి. అందు భృగువునకు (కర్దమప్రజాపతి ఏడవసుత యగు) ఖ్యాతి యను భార్యయందు, ధాత, విధాత యని యిర్వురు సుతులు కల్గిరి. వీరిభార్యలు మేరుపుత్రికలగు ఆయతి, నియతి యనువా రనియు, మహాలక్ష్మీదేవి (విష్ణుదేవుని భార్య) భృగుపుత్రిక యనియు వీరు తెల్పుచుందురు.

భృగుసుతుండగు ధాతకు (ఆయతియందు) మృకండుఁ డనుసుతుఁడు కల్గెను. ఆయన భోజపురనివాసి యనియు, ఆయనభార్య ముద్గలర్షి సుతయగు మనస్విని యనియు, వారిసుతుఁడు మార్కండేయుఁడునాఁ బరఁగె ననియు, ఆయన శివునిఁ గూర్చి గొప్పతపం బొనర్చి, చిరంజీవియై కపిలాచార్యునికడ వేదములం జదివి, విరక్తత్వంచారిగ (?) తిరుగుచుండువాఁ డనియు, బ్రహ్మమానసపుత్రులగు భావనర్షి, పంచపుటర్షి యనువార లిర్వురు మార్కండేయకృత యాగాగ్నికుండమునుండి యుద్భవించి రనియు, వారిర్వురు సహజ యజ్ఞోపవీతధారులును, కనకకుండలధరులు ననియు, అందు పంచపుటర్షి తపోనిష్ఠచే కాలము గడపె ననియు, రెండవ వాఁడగు భావనర్షి కనకాద్రిపుర నివాసి యనియు, విష్ణుదేవునినుండి పద్మతంతువులం గొని కృతయుగమునను, పిదప విష్ణుదత్తమగు ప్రవృత్తి తంతువులను నాఁటి, ... పండించి వాటి తంతువులచేతను వస్త్రములను నేయుచుండువాఁ డనియు, ఆవస్త్రనిర్మాణ మహామంత్రవిద్యను శివునివలన నుపదేశ మందె ననియు, ఆభావనర్షియె పార్వతివలన సంజీవనికరణియు, శివునినుండి రథమును, మహాలక్ష్మీదేవినుండి యమృతమును, విష్ణుదేవునినుండి పద్మతంతువులు ప్రవృత్తిపత్తులును గొనినవాఁడనియు, ఈయనభార్య సూర్యపుత్రిక యగు భద్రావతి యనియు, వారికి నూటొక్కసుతులు గల్గి రనియు, వారే ఈ పద్మశాలీల పూర్వులనియు, వీరిగ్రంథములందు చెప్పఁబడినది.

భావనర్షి వ్యాఘ్రాలధ్వజము కలవాఁడు. వ్యాఘ్రాలము నెక్కి తిరుగువాఁడు. శివునికి ధరింప పులిచర్మ మొసంగినవాఁడు. ఈయన చేతనే సృష్టింపఁబడి యాయనకు సేవకుఁడుగా నుండిన వారసేనుఁడు ఈయన యాజ్ఞ మేరకు పులుల సైన్యమును పెంచి వ్యవహారము చూచుచుండువాఁ డని చెప్పఁబడినది.

వీరి నివాసమగు కనకాద్రిపురమును పంచే నాటంబడిన ప్రవృత్తివిత్తు బ్రహ్మవిష్ణుదేవాలయ మని చెప్పఁబడినది. వీరి వైరి యగు విశాలపురాధీశుఁడగు కాళ్లనాసురుని ఈయనయు, ఈయనతనయులును జయించిరి. వీరి యిండ్ల వివాహములందు తంబొల్య (?) తాంబూలములర్పింతురు. అవి ౧ విఘ్నేశ్వరునకు, ౨ అష్టావహపునకు (?), ౩ బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరు

లకు, ౪ సరస్వతీలక్ష్మీపార్వతులకు, ౫ భృగువునకు, ౬ ధాతకు, ౭ మృకండర్షికి, ౮ మార్కండేయునకు, ౯ సూర్యచంద్రులకు, ౧౦ పంచపుటర్షికి, ౧౧ భావనర్షికి, ౧౨ భద్రావతికి, ౧౩ సింహాచలవరాహనృసింహస్వామికి, ౧౪ గ్రామదేవతకు, ౧౫ జక్కా అప్పలసెట్టికి, ౧౬ సీరం గడ్డెన్న గారికి ౧౭ చింత క్రింది అనాథ శెట్టిగారికి,౧౮ ఏబదియారు దేశములందుగల కులస్థులకు, ౧౯ పెండ్లియింటి పెద్దలకు.

పద్మశిష్ట (పద్మశ్రేష్ఠ)కుల గోత్రము—ఆర్యవైశ్యుల ౧౦౨ గోత్రములలో నొకటి. (వైశ్యగోత్రములు చూడుము.)

పద్మశిష్ఠ(పద్మశ్రేష్ఠ)కుల గోత్రము- ఏకార్షేయము ౨౦గోత్రము, సంస్కృతి గోత్రము. మునిరాజసః మునిరాజగణము. ఆపస్తంబయజుశ్శా ప్రమా—ఆద్యప్రవరఖండ. సమానగోత్రము. చ్యవనస. బ్రహ్మేశుడు దేవత. భార్య సర్వాంగి. జగన్నాథము తపస్థానము. సర్వాంబుధి తటాకము. జపము వెయ్యి. దీపములు ౩౬. క్షేత్రసంఖ్య ౨౭. అన్నముదానము. తామర వర్జనీయము.

పద్మానది—గంగానది పశ్చిమశాఖ బ్రహ్మపుత్రానదియొక్క శాఖతో సంగమమై యేర్పడిననదికి పేరు. దీనికి పుడ్డా యనియు పేరు కలదు.

పద్మావతదేశము—కరవీరపురము రాజధానిగ నుండిన దేశమునకీ పే రుండినటులఁ దెలియుచున్నది.

పద్మావతీపురము—కరవీరపురము. కొల్హాపూర్. (శైలాహార దేశము చూడుము).

పద్మాసనము (బద్ధపద్మాసనము)—యోగశాస్త్రమున చెప్పఁబడిన ఆసనములలో నొకటి. పద్మాసన మని చులకనగాఁ బాడుచుందురు గాని దీనికి శాస్త్రతః బద్ధపద్మాసన మని పేరు పెట్టఁబడియున్నది.

ఎడమతొడమీఁద కుడిపాదమును,కుడితొడమీఁద నెడమపాదమును ఉంచి, చేతులను వెనుకనుంచి వీపునంటి త్రిప్పి, కుడికాలి బొటనవ్రేలిని కుడిచేతి అంగుష్ఠ తర్జనుల చేతను, ఎడమ కాలిబొటనవ్రేలిని ఎడమచేతి అంగుష్ఠతర్జనుల చేతను పట్టుకొని, గడ్డమున రొమ్మున నానించి, భ్రూమధ్యమున దృష్టుల నిల్పి, శరీరము వంగిపోక దృఢముగా నిలుచునటుల నుంచుట "బద్ధపద్మాసన"మని చెప్పఁబడినది. దీనికి సవ్యాపసవ్యపద్మాసన మనియు, లఘుపద్మాసన మనియు, రెండు అవాంతరభేదసంబంధాసనములు కలవు.

దీనియభ్యాసమున క్రమముగ శ్వాస మందగించుటయు, వృత్తి ఏకాగ్రత నొందుటయు, నిద్రాలస్యములు తగ్గి చురుకుదనము గల్గుటయు సిద్ధించునని చెప్పఁబడినది.

పద్మిని (క్రియ)—అరచేతిని క్రిందుగా (అధోముఖముగ) చేయి చాచుటకు పేరు. ఇది సంగీతశాస్త్రమున క్రియాప్రాణములోని దేశ్యక్రియ లెన్మిదివిధములలో నొకటి. (క్రియాప్రాణము చూడుము).

పద్యగానకళ—పద్యములను రాగతాళములతోఁ జదువుకళకీపేరు వర్తించెడిని. రాగతాళము లన్యోన్యసంబంధము గలవియని గానవిద్యావిశారదు లెఱుంగుదురు. రాగము తాళయుతమై యుండును. తాళము రాగమునందే యుండును. పద్యముల నేదోయొక విధమున రాగయుక్తముగఁ జదువుచుంట సర్వసాధారణమే కాని, లయయుక్తముగఁ గూడ నుంటఁ గానరాకున్నది. దీనికిం గారణమగు లోపము పద్యములను రచించు కవులయం దున్న దని స్ఫురింపక పోదు. రచించుతఱినే (పాటలయందు రాగముఁబోలి) తాళముంగూడ నేర్పఱుచుకొని లయమేరకు నడుచునట్లు పద్యరచనకుఁ గడంగుటకు

కవి రాగ తాళ ధర్మములఁ జక్కఁగ నెఱిఁగిన వాఁడుగఁగూడ నుండవలసి యుండును. ఇట్టివా రుండుటయే యరుదు.

శ్రీకృష్ణరాయాస్థాన దిగ్గజకవులలో నొకఁ డగు రామరాజభూషణ మహాకవి ఈప్రయత్నమును గొంతవఱకొనర్చి, వసుచరిత్రపద్యములలోఁ గొన్నింటికి లక్షణంబులు గల్గించె నను ప్రతీతి యాంధ్రదేశమున వ్యాపించియుంటయే గాని, చదివి చూపువారు గానరారు. సాంగముగను, సాంతముగను నభ్యసించువారు లేమి నావిద్య యడుగంటిన దేమో తెలియరాదు. విద్వాన్ ఆంధ్రభారతీతీర్థోపాధ్యాయ సత్యవోలు రాధామాధవకవిగారనువారొకరు ముప్పదియైన తాళములకు (సప్తతాళములు ఐదేసి జాతులచేత) వసుచరిత్రపద్యము లమరియున్న వనిరి. ఆంధ్రదేశ మీవిద్య నభివృద్ధి పఱచుకొను నని మాయాశయము.

వీట్లం బాడుటయందు పద్యములందలి కొన్ని యక్షరములను తాళమున కమరున ట్లధికముగ సాఁగదీసి పాడవలసియుండుట గన్పించెడిని. ఐనను మచ్చునకు రెండుపద్యములు చూపి ముప్పదియైన తాళములను వివరింతుము గాక. (సంగీతము చూ. సంగీతాంగములు చూ.)

చదువరులు త్రిశ్రజాతికి మూఁడు, చతుశ్రజాతికి నాలుగు, ఖండజాతికి ఐదు, మిశ్రజాతికి ఏడు, సంకీర్ణజాతికి తొమ్మిది మాత్రలు లఘువున కనియు, ధృతమున కెప్పుడు రెండుమాత్రలనియు, అనుధృతమున కొకమాత్ర యనియు, ఈసందర్భమున మనసునం దుంచుకొనఁదగినది. ఇంకను ఒకటవకాలమునం బాడుతఱి మాత్ర కొకటియు, రెండవకాలమున మాత్రకు రెండును, మూఁడవకాలమున మాత్రకు నాల్గును అక్షరముల ప్రమాణమని చెప్పంబడినది. పద్యమం దక్షరములు తక్కువ యుండిన వాటిని సాఁగదీసి పాడుటయం దీ లెక్క కాలమును దెల్పెడిని.

మణితాళము-ధ్రువ. (।O।।) త్రిశ్రజాతి. లఘు ౩ ధృత ౨ లఘు ౩ లఘు ౩ మొత్తము ౧౧ మాత్రలు. మూఁడవకాలము మాత్రకు ౪ చొ॥ ౪౪ అక్షరముల ప్రమాణము.

సీ॥ ఒకచాయ ననపాయ (౩ మాత్రలు)
పికగేయ సము (౨ మాత్రలు)
దాయ మొకసీమ నా (౩ మాత్రలు)
నామయూరనిసద. (౩ మాత్రలు)
మొక్క మొగిక్రమోయ కదలీ (౩ మా.)
పన్న (౨ మాత్రలు)
కిన్నరీబృంద (౩ మాత్రలు)
బృందసంగీతరీతి (౩ మాత్రలు)
(తక్కినచరణములును ఇట్లేనడుచుట).

౨ శ్రీకరతాళము- ధ్రువ (।OO।।) చతుశ్రజాతి లఘు, ౪ ధృత, ౨ లఘు ౪ లఘు ౪ మొత్తము ౧౪ మాత్రలు. రెండవకాలము మాత్రకు ౨ చొ॥ ౨౮ అక్షరముల ప్రమాణము.

ఉ॥ ఆనగరాజ (౪ మాత్రలు)
భేదియును (౨ మాత్రలు)
నానగరాజము (౪ మాత్రలు)
నోరథంబుతో (౪ మాత్రలు)
(తక్కినచరణములును ఇట్లే నడుచుట).

ముప్పదియైన తాళములు:—

౧ మణితాళము-ధ్రువ (।O।।) త్రిశ్రజాతి. ఇందు లఘువు మూఁడు మాత్రలు, ధ్రుతము రెండు, లఘువు మూఁడు, తిరుగ లఘువు మూఁడు మాత్రలు గాన ౧౧ మాత్రలప్రమాణము. దీనికను (ఇది మూఁడవ కాలమున పాడఁదగినది గాన) మాత్రకు నాల్గు చొప్పున నలువదినాల్గు అక్షరముల ప్రమాణమని చెప్పంబడినది. నిజముగ పద్యము యొక్క చరణమునం దన్ని యక్షరములు లేకున్నను, అట్లు సాఁగఁదీసి పాడిననే

పద్యము "అని యనుపన్ వినోదసఖుఁ డచ్చటి" యనుచంపకమాలాపద్య మనియుఁ జెప్పఁబడినది.

౨౨. ఆదితాళము-త్రిపుట.(100) చతురశ్ర జాతి. ఇం దెన్మిదిమాత్రలు. మూఁడవ కాలమున పాడఁదగినది గాన,మాత్రకు నాల్గు చొప్పున ౩౨ అక్షరముల ప్రమాణ మనియు, దీని కమరిన పద్యము నాళీకాః సారకదళీనాగంగ" అను శార్దూలవిక్రీడితపద్య మనియుఁ జెప్పఁ బడినది.

౨౩. మప్కళ తాళము-త్రిపుట. ఖండజాతి. ఇందు తొమ్మిదిమాత్రలు. మూఁడవ కాలమునఁ బాడఁదగిన దగుట మాత్రకు నాల్గు చొప్పున ౩౬ అక్షరముల ప్రమాణ మనియు, అమరిన పద్యము, "నానాసూనవితానవాసనల నానం దించు" అను శార్దూలవిక్రీడితపద్య మనియుఁ జెప్పంబడినది.

౨౪. లీలతాళము- త్రిపుట. మిశ్రజాతి. ఇందు పదునొకండు మాత్రలు. మూఁడవ కాలమునఁ బాడఁదగిన దగుట మాత్రకు నాల్గు చొప్పున ౪౪ అక్షరముల ప్రమాణ మనియు, దీని కమరినపద్యము "అరిగాఁ బం చమ మేవగించి నవఁగా" అను మత్తేభ విక్రీడిత పద్య మనియుఁ జెప్పంబడినది.

౨౫. భోగతాళము- త్రిపుట. సంకీర్ణజాతి. దీనియందు పదమూఁడుమాత్రలు. ఇందు మొద టిచరణ మొకటవ కాలమున పాడవలసియుంట మాత్ర కొకటి చొప్పున పదుమూఁ డక్షరము లును, రెండు, మూఁడు, నాల్గు చరణములు రెండవ కాలమున పాడవలసి యుంట మాత్రకు రెండుచొ॥ ఇరువదియా అక్షరములును, మొత్త ము ఈపద్యమునకు ౩౯ అక్షరముల ప్రమాణ మనియు, దీని కమరినపద్యము "గిరియును, గిరిజామాతయు" నను కందపద్య మనియుఁ జెప్పంబడినది.

౨౬. గుప్తతాళము-అట. (1100) త్రిశ్ర జాతి. ఇందు పదిమాత్రలు. మూఁడవకాలమున పాడఁదగియుంట మాత్రకు నాల్గుచొప్పున నలు వదియక్షరముల ప్రమాణ మనియు,దీనికమరిన పద్యము"మెఱుఁ గొప్ప నెఱికొప్ప నెఱిగప్పు తఱిఁ గప్పు" అను సీసపద్య మనియుఁ జెప్పం బడినది.

౨౭. లేఖతాళము-అట.చతురశ్ర జాతి. ఇందు పండ్రెండుమాత్రలు. మూఁడవకాలమునఁ బాడ దగినది గాన మాత్రకు నాల్గు చొప్పున ౪౮ అక్షరముల ప్రమాణ మనియు, దీని కమరిన పద్యము "ఏపాటుపొదరిండ్ల నాపాటలాశోక" యను సీసపద్య మనియుఁ జెప్పఁబడినది.

౨౮. విదళితాళము-అట. ఖండజాతి.ఇందు పదునాల్గుమాత్రలు. రెండవకాలమున నిదిపాడఁ దగియుండుటను మాత్రకు రెండుచొప్పున ౨౮ అక్షరముల ప్రమాణ మనియు, నీతాళమున కమరినపద్యము "సారసనైరవంబులకుఁ జంద్రది నేంద్ర"అను నుత్పలమాలా పద్య మనియుఁ జెప్పంబడినది.

౨౯. లోయతాళము - అట. మిశ్రజాతి. ఇందు పదునెన్మిది మాత్రలు. రెండవకాలమున నిది పాడఁదగియుంట మాత్రకు రెండుచొప్పున ముప్పదియా అక్షరముల ప్రమాణ మనియు, దీని కమరినపద్యము "రాజీవాక్షుల నేచుపాత కివి చందా!" యను శార్దూలవిక్రీడిత పద్య మనియుఁ జెప్పంబడినది.

౩౦. ధీరతాళము- అట. సంకీర్ణజాతి. ఇం దిరువదిరెండు మాత్రలు. ఇది రెండవకాలమునఁ బాడఁదగినది గాన మాత్రకు రెండు చొప్పున నలువదినాల్గు మాత్ర లనియు, దీని కమరిన పద్యము "ఇమ్మైలై మరుహాజారమ్మైలై పొద లుండ"అను సీస మనియుఁ జెప్పంబడినది.

౩౧. సుధతాళము- ఏక. (1) త్రిశ్ర జాతి.

ఇందు(లఘువు) మూఁడు మాత్రలు. మూఁడవ కాలమునఁ బాడఁదగియుంట మాత్రకు మూఁడు చొప్పున తొమ్మిది అక్షరముల ప్రమాణ మనియు, అమరినపద్యము "లలనామణు లపు డపుడన" అను కందపద్యమనియుం జెప్పఁబడినది.

32. మానతాళము— ఏక. చతుశ్రజాతి. ఇందు నాల్గుమాత్రలు. మూఁడవకాలమునఁ బాడఁదగియుంట మాత్రకు నాల్గుచొప్పున 12 అక్షరముల ప్రమాణ మనియు, దీని కమరిన పద్యము "ఆజాబిల్లివెలుంగు" అను ఛందో విక్రీడిత మనియుఁ జెప్పఁబడినది.

33. గతితాళము—ఏక. ఖండజాతి. ఇందైదు మాత్రలు. రెండవ కాలము గాన మాత్రకు రెండు మాత్రల చొప్పున పది అక్షరముల ప్రమాణకాల మనియు, దీని కమరినపద్యము "ఓసఁ గయ్యిపాలు నన మేరువుల" అను లయ గ్రాహిపద్య మనియుం జెప్పఁబడినది.

34. రాగతాళము— ఏక. మిశ్రజాతి. ఇందేడు మాత్రలు. రెండవకాలమునఁ బాడఁదగి యుంట మాత్రకు రెండుచొప్పున పదునాలు గక్షరముల ప్రమాణ మనియు, దీని కమరిన పద్యము "తెరువులపొంత పొంచి వసుధానర మిత్రుఁడు" అను చంపకమాలాపద్య మనియుం జెప్పఁబడినది.

35. వసుతాళము—ఏక. సంకీర్ణజాతి. ఇందు తొమ్మిదిమాత్రలు. మూఁడవకాలమునఁ పాడఁ దగియుంట మాత్రకు నాల్గు చొ॥ ముప్పదియా అక్షరముల ప్రమాణకాల మనియు, దీని కమరిన (వసుచరిత్ర) పద్యము "కమనీయ ద్యుతిధామమా విమలముక్తాదామమా" యను మత్తేభవిక్రీడితపద్య మనియుఁ జెప్పంబడినది.

వచనముసైత మిట్లే తానమునకుఁ గుదురు నని కొంద అనుచున్నారు.

పనసచెట్టు—లా. Artocarpus integrifolia. ఇం. Jack fruit tree. సం. కంటకిఫలః, స్థూలఫలః, మూలఫలః.

పనస చెట్లలో పనస యనియు, చిన్నపనస యనియు, వేరుపనస యనియు ప్రభేదములు. దేశ పనసయందు కిట్టికపనస యనియు, గూటిపనస యనియు రెండుభేదములు. అత్తిపనస సీమ పనస యనియు, ఇంగ్లీషున Bread fruit అనియు, సీమపనసయనియు పిల్వబడును. ఇందు రెండుభేదములు కలవు.

కిట్టికపనస—దీనితొనలు పెంపుడుఫలములవలె పలు ఫలములుగా [illegible] కాని, స్పష్ట ముగా లేవు. పండ్లు పెద్దవిగాను, చిన్నవిగాను నూటికి నూరు కాయును. ఇది ఉత్తమజాతిగ నెన్నఁబడుచున్నది.

గూటిపనస—ఇదియు కొంచెము పక్వమునందున్నప్పుడు తొనలు గూటిపనస వలెను, గాని తొన పెలుసు పట్టు నిలిచియుండును. కాన, దీని కీ పేరు గల్గెను. దీనిని పండుకంటెఁ గాయకుఁగాను ఎక్కువ నుప యోగించుచుందురు. దీని నధమపుజాతిగ నెంచుదురు.

చిన్నపనస— దీనిని సహాపనస యనియు, సీమపనస యనియు నందురు. ఇది గుత్తులు గుత్తులుగ చిన్నకాయల నెక్కువగా కాచెడిని. ఇది త్రిగోణమునం దుండును. అందుచే దీనిని కూరకే యుపయోగింతురు. ఇది పనసయందు కూరకు పనికివచ్చుజాతిగ నెన్నఁబడు చున్నది.

వేరుపనస-ఇది చెట్టుకొమ్మలందు కాయలు కాచుటకు మారుగ భూమిలోఁ గాని, భూమి నంటి గాని, వేరునంటి కాయలు కాచును. ఈ పండుతొనలు చాల రుచిగా నుండును గాన, అత్యుత్తమజాతిగా నెంచుదురు. ఇది చాల యరుదుగ గానవచ్చుట అపురూపపు పనసజాతిగ నెంచుదురు.

పనసజాతి లేతవయస్సున కొమ్మలకడను కాయలు కాచుచు, చెట్టు ముదిరినకొలంది వలముగల కొమ్మలందుఁ గాయ నారంభించి, ముదిరినదశయందు మూలమునకడ కాయలు కాచులక్షణము గలది. కాపుస్థితి, స్థలము విల్లనుబట్టి పనసచెట్టుయొక్క వయస్సు నిర్ణయింప నగును. కాయ, పనసపండు, చాల అపథ్యమనియు, "పనస ప్రాణరోగములు బయటపెట్టు" నని సామెతగను చెప్పుదురు.

పనసపండు, అనఁగా తొనలందు పైత్యశాంతి, దేహపుష్టి, శుక్లవృద్ధి, బలము గల్గించి మలమును వెడలించుశక్తి కలదు. ఇవి శరీరరక్తము నభివృద్ధిపఱచి, నరములకు త్రాణ గల్గించును. కాని, పనసగింజలు, పిత్తోద్రేకము గల్గించి అజీర్తి, అగ్నిమాంద్య, శీతపైత్యముల కుద్రేకము గల్గఁజేసి కడుపునొప్పి, విదాహము, జ్వరదోషములు గల్గించెడిని. ఈదోషములకు నూనె, నెయ్యి, అరఁటిపండ్లు పరిహారములని చెప్పఁబడినది. కొందఱు పనసగింజలను నేతిలో వేయించుట దోషపరిహార మందురు. మఱికొందఱు చింతపండుపులుసు దోషపరిహార మందురు.

పనసా లేక పనసికారోగము— ఆయుర్వేదవైద్య శాస్త్రమున చెవియందలి క్షుద్రరోగమునకు పేరు.

పనసోదుంబరాదిఫలన్యాయము— పనసచెట్టు, బొడ్డచెట్టు పూయకయే కాచును. మధ్యావస్థ లేకయే తర్వాతి యవస్థ కేగుటను దెల్ప నీన్యాయము వాడుచుందురు.

పనామాకాలువ— మధ్యఅమెరికా పనామాభూసంధిగుండా కరేబియను సముద్రము నుండి పసిఫిక్కు మహాసముద్రమునకుఁ ద్రవ్వఁబడిన కాల్వ.

తొలుత ఫ్రెంచివారు దీనిని ద్రవ్వింపఁదలఁచి లెసెప్సిఇంజనీయరును నియమించిరికాని అపని వ్యర్థ మాయెను. క్రీ. శ. ౧౯౦౪ లో అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్ర ప్రభుత్వ మీహక్కులంగొని పనామాకంపెనీ నేర్పఱచి పని మొదలిడెను. అనఁగా కాల్వకు జాగాకొండ విలువ నిచ్చి కొనియెను. ఇట్లు కొనినప్రదేశము పదిమైళ్ళ వెడలుపని చెప్పఁబడినది. దీనికి "Cannal Zone" అని పేరిడియున్నారు. దీనిమధ్య నొక సరస్సు కలదు. దానికి నీరొకనదినుండి తెచ్చియున్నారు. ఈ కాల్వయందు లాకులు కలవు సరస్సు ముప్పదిమైళ్ళుండును. పనామాభూసంధి 70 మైళ్ళుండును. క్రీ. శ. ౧౯౧౪ లో కాల్వ తెఱువఁబడినది. పనామాపట్టణమును కాల్వముఖమునందే కలదు. ఇట నినుపదారి సంబంధ మేర్పఱచి యున్నారు. పెద్ద సముద్రపు టోడలిందు నడచెడిని.

పన్నా సంస్థానము (పున్నా సంస్థానము)— సెంట్రలిండియా ఏజన్సీరాజ్యముల లోని యొక చిన్న రక్షితసంస్థానము. ఇది వజ్రములకు పేరందిన రాజ్యము.

పనిలేనిమంగలిపిల్లితలగొరిగినట్లు— ఆంధ్రలోకోక్తి.

పన్నీరు— పన్నీరనాదిగ భరతదేశమునందుఁ జేయఁబడు చుండినది. కొందఱు ముసల్మానుల పరిపాలనకాలమున గులాబీచెట్లు రప్పింపఁబడిన వనియు, నాఁటినుండి పన్నీరు పరిశ్రమ మనదేశమున నారంభమయ్యె ననియు పొరపాటున తలంతురు. ఇది సరి కాదు. హిమవన్నగోపరిప్రదేశముల నమితముగ గులాబీచెట్లడవిచెట్లై పెరుగుచుంటయు, "పన్నీరు"శబ్దము సంస్కృతపదమై యుంటయుఁ దెలియక యెట్లు తలంచినను దలంపనగును గాని నిజముగ నిది యటు గాదు.

ఇప్పటికిని గులాబీతోఁట లధికముగాఁ గల

ఉత్తర హిందూస్థానపు నగరములలోఁ గొన్నిటి యందు పన్నీరుపరిశ్రమ కలదు. లోఁతుగుండ్ర ము త్తెడిపళ్లెములకు తగరపుపూఁతపూసి, నగము నకుకు నీరు నింపి,అందుగులాబిపువ్వులంబోసి ... తూఁత లిడి, ఆఱు గంటలసే పుంతురు. ... వాటినిఁ దీసివైచి, కోడియీకలతో నాసీటిపైఁ బాటిన జిడ్డు నూర్చి, బరిణలం దిడుకొందురు. ఇట్లు కొన్ని పర్యాయము లగునట్టు నాసీరు పరిమళయుతమగు పన్నీ రగును. ఆబరిణలలోనిది అత్తరు వగును.తురకలట్టియ త్తరువును స్తంబూల్ గులాబీ యందురు. ఏల యన స్తంబూల్ కాన్ స్టాంటినో పిలు నము (Constantinople) నుండి యిట్టియత్తరువుముద్ద మనదేశమునకు వచ్చుచు న్నది.

పన్నీరులు మొగలి మొదలగు సువాసనగల పువ్వులతోఁ జేయుదురు. ఇక్కాలమున Otto of Roses మొదలగు నవియు, లవంగాకును సీటఁ గల్పి కక్కుర్తిపన్నీరులు తయారు జేయు దురు. కాని, యవి యట్లే యుండవు గాక. పన్నీరు పరిమళమునకై వాడఁబడు చుండును. చలవజేసి సభయందు మనోహరమై యుండును. చెమట పట్టనీయదు. వాయుదోషములు దీని పరిమళముచే నడఁగఁ జేయుదురు.

పన్నులు-రేట్లు (Taxes & Rates)- ఈ రెండును ఒకేరీతిని స్ఫురించునుగాని, నిజస్థితి యందు భేదము కలదు. దేశమున శాంతికును విధాయకములగు పనులనిమిత్తము ప్రభుత్వము వారియేర్పాటుక్రింద విధింపఁ బడునట్టి భూమి పన్ను, ఆదాయముపన్ను మొదలగునవి పన్నులు (Taxes).

ఆయా ప్రదేశముల అవసరములకుఁగాను ఆయాప్రదేశసంస్థలగు మ్యునిసిపాలిటీలు, జిల్లా, తాలూకా, లోకల్ ఫండు బోర్డులు మున్నగు (Local bodies) వాట్ల ఖర్చులకుఁగాను ఆయా అధికారులచే విధింపఁ బడునవి రేట్లు (Rates). ఇట్టిపన్నులు వానికి ముఖ్యము గా నాస్తులమీఁదనే యుండును.

పబ్లికు కంపెనీ (Public Company)- వాణిజ్యసంబంధమైన సంఘము. సహాయకంగముగా చెప్ప దగినను వాటాలను కొని విలువగల క్లీనా తెరువ కంపెనీ. ఇందలి వాటాలను ఎవరైనను ... లేకుండ వాటా ముల్లుకొనుటకును, ఎవరైనను కొనుటకును వీలుగ నుండెడిని.

పయస్విని నది— ఇది చిత్రకూటము (కామదగిరిపర్వతము) నందు, బుందేల్ ఖండ మునఁ గల నది. దీనిప్రశంస వామనపురాణము ౧౩ సంధు, ౨౬ సంధుఁ గలదు. (చిత్రకూటము చూ.)

పయోముఖవిషకుంభన్యాయము- దీనిని విషకుంభపయోముఖన్యాయ మనియు నందురు. శ్రీనములు పైకిఁగన్పించుమనిపుపాత్రి యని యర్థము.

పైకొకటి లోపలొకటి నునట్టి తెలుపుట కీన్యాయము వాడుచుందురు.

పయోశ్వినీనది (పూర్ణానది)--(కౌశికానది చూడుడు.)

పయోష్ణినది— మధ్యరాష్ట్రములలోని పెన్గంగ యని పిలువఁబడుచున్న నదికి తొల్లింటి పేరు. పయోష్ణి భాగవతము ౫-౧౯-౧౭ యందునను, పద్మపురాణము ఉత్తర ౪౧ యందునను, మత్స్యపురాణము ౨౨ - 33 యందునను ప్రశంసింపఁబడినది.

ఇంకను తపతీనదిలో సంగమించు పూర్ణా నదిగ మహాభారతము, వనపర్వము ౧౧౯వలన తోఁచెడిని. (విదర్భానది చూ.)

పరకాయప్రవేశవిద్య— ఇది భరత దేశమున తొల్లింట ప్రచారమునం దుండిన కల. యోగాభ్యాసవిధానశక్తిచే ప్రాణమును

తనశరీరమునుండి పైకిదీసి వేఱు శరీరమును జొప్పించి ప్రాణము లేకుండిన యాశరీరమును జీవించియున్నట్లు నటింపఁజేయు సిద్ధి.

దీని నాంగ్లమున 'Transmigration' అని యెదరు. ఈవిద్యలో శంకరాచార్యులకు [illegible] కలదు. అమరుకకావ్య [illegible] కుపోద్ఘాతమై యున్నది.

పరకాయప్రవేశసిద్ధి—(అష్టసిద్ధులు చూడుడు.)

పరతంత్రం బహిర్మన ఇతిన్యాయము—మనస్సు బహిర్మనము, అంతర్మనము ద్వివిధము.

బహిర్మనము-లౌకిక కార్యములందు మనకు తోడ్పడుతుంది. అనఁగా నొకరియొక్క సహకారమ్మును యందుఁ గదుగుతలే వారికార్యములందు మనస్సున బాధ్యత గల్గియుండుట. [illegible] నుండుతలే వారికార్యములు [illegible] విశ్వాసము గోరయుండుట మొదలగు [illegible] కాస్పదమగు మనస్సు [illegible] మనము.

అంతర్మనము-తన స్వాధీనమైయుండి తాను నమ్మిన మతధర్మములందు భక్తిమొదలగు వాటి యందు వ్యాపించునది. ఇందు బహిర్మనము పరతంత్రతకు లోబడి యుండుననుట భావము.

పరపతిసంఘములు— వీని నాంగ్లమున "కో ఆపరేటివ్ క్రెడిట్ సొసైటీ" లని యందురు. కో ఆపరేటివ్ ఉద్యమము జూలై మాసాదినుండియు ప్రారంభమై జూన్ మాసముతో నంతమగు చుండునట్లు ప్రభుత్వమువారు ఏర్పఱచియున్నారు. ఇవి పెదసాదల కుపయోగించున ట్లేర్పఱుపఁ బడినవిగ తొలుత శాసన నిర్మాతల తలంపై యుండెను.

వ్యవసాయ ప్రదేశములందు విత్తనములు, ఎరువులు మొదలగునవి చిల్లరగ వేర్వేఱు మనుష్యులు కొనుటకన్న అందఱకొఱకు నీసంఘముద్వారా పెద్దమొత్తములుగ నొకేసారి కొనినచో అగ్గువకు కిట్టుటయు, భోజనపదార్థము [illegible] నీసంఘముద్వారా ఒకేసారి [illegible] లాభముగ [illegible] ననియు, [illegible] లాభము [illegible] లేదనియు [illegible] యభిప్రాయము. [illegible] ధన [illegible] గాని సంపాదించు, తాము మిగుల్చు [illegible] సంఘము [illegible] దాచుకొనుట పెరుగుటయు, అవసరములకు [illegible] యుపయోగములకు [illegible] నెరవేరును.

ఇట్టి పరపతిసంఘములకు ప్రభుత్వమువారు కొన్నికట్టుదిట్టములకై నిబంధన లేర్పఱచిరి. అంతేగాక సభ్యులు కొనుటకు ప్రభుత్వమువారీ సంఘములకు భూములు, తావులు, [illegible] మొదలగువాటియందు [illegible] గుచు పనుల నొసఁగుదురు. దీనికై నాటికి పద్ధతులు గలవు. ఒకొక్కకడో అవసరమగుతలే ప్రభుత్వమువా రీసంఘముల కప్పిచ్చి యుద్ధరింతురు. ఈసంఘసభ్యులు తమయాస్తి నీసంఘ బాధ్యతలకు పూచీగా నుంచుటయుం గలదు. ఇట్టిసంఘములు లాభము గడించినచో నది సంఘసభ్యులకే చెందునుగాన, వారు దీనికార్యములకు బాధ్యులుగా నుందురు.

పరబ్రహ్మ పాదచతుష్టయము —

౧ అవిద్యాపాదము- ప్రాణుల స్థూలదేహ జాగ్రదవస్థలు.

౨ విద్యాపాదము- ప్రాణుల సూక్ష్మదేహ సంబంధ స్వప్నాద్యవస్థలు.

3 ఆనందపాదము- ప్రాణుల కారణదేహ సంబంధ సుషు (నిద్ర) ప్త్యవస్థలు.

౪ తుర్యపాదము- ప్రాణుల తుర్యావస్థ. యోగశాస్త్రాభ్యాసమునఁ గల్గెడి సమాధి యందు నిమగ్నతతో నుండుట.

మతాంతరమున యాత్రాస్థ మైయుండుట చర్యాపాద మనియు, ఇష్టదేవతారాధనము క్రియాపాద మనియు, యోగాభ్యాస యోగ నిష్ఠలు యోగపాద మనియు, ధ్యానసమాధి నిమగ్నత జ్ఞానపాద మనియుం జెప్పిరి.

పరమదరోగము— ఆయుర్వేద వైద్య శాస్త్రమున సురాపానాధిక్యముచేఁ గల్గిన రోగమునకుఁ బేరు.

పరమర్షులు— ఋషులు చూడుఁడు.

పరమహంసాభ్యాస ఆశ్రమము— (ఆశ్రమచతుష్టయము చూడుఁడు.)

పరమాత్మ — ఆత్మ చూడుఁడు.

పరమార్ రాజకులక్షత్రియులు— అర్బుదశిఖరము చూడుఁడు.

పరమేష్ఠి— సర్వసాధారణముగ బ్రహ్మ (విధాత) కు పరమేష్ఠి యని వాడుచుందురు. ఇంద్రద్యుమ్నుని కుమారుఁడు పరమేష్ఠి యని పేరుగలవాఁడు కలఁడు.

పరవస్తు రంగాచార్యులవారి సీసమాలిక—మహామహోపాధ్యాయ శ్రీమాన్ పరవస్తు రంగాచార్యు లయ్యవార్లంగారను మహాపండితులు క్రీ. శ. ౧౮౭౦ లేక ౧౮౮౦ ప్రాంతములందు పరిశీలన లొనర్చి క్షత్రియుల యింటిపేర్లను కూర్చి పరిశీలించి యొకసీసమాలికను రచించిరి. అది "పరవస్తు రంగాచార్యుల వారి సీసమాలిక"యని ప్రసిద్ధ మయ్యెను. వీరు వసిష్ఠ, కశ్యప, కౌండిన్య, ధనంజయ, గోత్రము లంగూర్చి వ్రాసిరే కాని, భరద్వాజగోత్రపు క్షత్రియకుటుంబముల యింటిపేర్లం గూర్చి వ్రాయ ప్రయత్నింపనే లేదు.

క్షత్రియులలో భరద్వాజగోత్రస్థు లగు కొన్ని కుటుంబములు దక్షిణదేశమునందు పాలెము నుదుమున , ఆవరిసరములందునను కలవు. ఆంధ్రదేశమునఁ గానవగు క్షత్రియ కుటుంబములు వాసిష్ఠయు, వసిష్ఠ, ధనంజయ, కౌండిన్య, కాశ్యప, భరద్వాజ యను నైదు గోత్రములలో దేనితో నొకదానికి జెందిన వారే కాని, యితర గోత్రములవారు లేరు. మఱియుం గొన్ని యింటిపేర్లలో ఒకేగృహ నామము కలవారలలో రెండవ గోత్రమును, తిరుగోత్ర గోత్రమును చెప్పుచుండు వారును కలరు.

—♦ సీ స మా లి క ♦—

శ్రీమన్మహాపరిచ్ఛేదక వర్గాట
కోట కాళతి వంశపాటవముల
వాసిష్ఠ కౌండిన్య వరధనంజయ కాశ్య
పాఖ్యగోత్రంబుల సరసయిల్లు
మహనీయచారిత్ర మహితపవిత్రము లైన
వరపూసపాటి సద్వంశమాయి
కలిదిండి దాట్ల కాకర్లపూడి ఫులిసి
పెనుమెత్స లేజెళ్ళ పేరిచర్ల
పాకలపాటి భూపతిరాజు వలివర్తి
మంతెన నల్లూరి మందపాటి
గొట్టుముక్కల సాగి గోకింట కొప్పెర్ల
చింతలపాటియుఁ దంతులూరి
సాగిరాజద్వయ జంపన జంపెన
ముదునూరియు మృదుండి ములగపాటి
అడ్డాల పోత్తూరి అడ్డూరి చేకూరి
సేకూరి ఇసుకూరి చెరుకువాడ
చోడరాజు గండరాజు జుజ్జూరి చిట్రాజు
కొండూరి కంతేటి కొత్తపల్లి
నల్లపరాజు కూనపరాజు యుప్పల
పాటి బెల్లముకొండ పత్సమట్ల
కూనూరి నంబూరి గుంటూరి సరిపల్లి
కొప్పూర్వి చిరువూరి కొలుకులూరి

పెమ్మరాజు కరాటి బెజవాడ బ్రాలాజు
బైట్రాజు బేతాళ పాతిపాటి
గొడవర్తి యబ్బరాజ్ గుండాల కెమ్మొ
సకినేటి చంపాటి లకమరాజు
ఇందుకూరి రీమని దెందుకూర్ ముద్రాల
వేములవాడయు వేగిరాజు
ఏటుకూర్ నందేల యాదాపల్లియు
కోసూరి కసుమూరి కొండనవాడ
రావిపాడ్ గణపతిరా బయినమూపురి
ఫ్రయ్యారి వీపూరి యోరుగంటి
సామంతపూడి కూనముప్పూ(మూ)డియును ధను
కొండ ముమ్మడిరాజు గోకరాజు
గరికిపాటియు చల్లగల్ల వేగేశన
వాడపల్లియు నున్న నల్లమూడి
కొక్కెర్లపాటియు కుచ్చెర్లపాటియు
వేటుకూరియు మంతెన టుకూరు
తిరుమలరాజు నద్దేపల్లి కూసంత(?)
రాజు మఱియు గాదిరాజులయుగము
రుద్రరాజద్వయారూఢి పిన్నమరాజు
బుద్ధరా జుద్ధరాజ్ బొమ్మదేవల
చామర్తి దైవనాల్ సాగిపరాజన
(?)గరాజ్ కంకిపాడుమలరాజు
దోసపాటియు దంతు ముద్దరాజును కల్లె
పలియు నడింపల్లి వెలగలేటి
పోచిరాం జనగను బొల్సు మొదలు...

గీ॥ అష్టవింశోత్తరశతాహ్వయములవారి
ధాత్రిలోపల నాచంద్రతారకముగ
భద్రగిరిధాముఁడగు రామభద్రుఁ డెపుడు
పూర్ణకరుణార్ద్రదృష్టితోఁ బ్రోచుఁగాత!

పరశునాథము—పరశునాథము కొండలపైనున్న జైనమతస్థుల యాత్రాస్థలము. ఆ కొండలకు పరశునాథగిరు లందురు. ఈకొండలు కలకత్తానుండి 200 మైళ్ళు. ఈస్టుఇండియన్ రయిల్వే గ్రాండు కార్డులైనుపై నున్న గిరిధియా స్టేషనునుండి 18

దేవస్థానములు గల శిఖరము సముద్రపునీటి మట్టముపై 4480 అడుగుల యెత్తుననున్నది. దీనిని జైనులు "అస్మిద్ శిఖర్" (స్వర్గశిఖరము) అని పిలిచెదరు. మధువనమునుండి చిన్నపర్వతపంక్తులను రెండింటిని దాటి పోవలయును. మంచిబాట కలదు. శిఖరమున సమతల ప్రదేశము కలదు. అందిరువది జైన దేవళములు కలవు. జైన తీర్థకరుల యిరువది నల్వురిలో పదునందుగు రిట నిర్వాణపద మందిరి అని చెప్పఁబడినది. కాని, మఱి తొమ్మిదిమంది భౌతికదేహము లిట సమాధిచేయఁబడిన వంట. అనఁగా 20 సమాధులిటఁ గలవు. ఏటేట పదివేలమంది యాత్రికులు దీనిని దర్శించుచుందురంట. అక్టోబరునుండి మార్చినెలవఱకు యాత్రాస్థలముగ నిచ్చుచుందు రంట. వర్షాకాలమున పరశునాథశిఖరము మేఘావృతమై వర్షించుచుండును. కాని మేఘములేనిదినమున దృశ్యము చాల సుందరము. (శిఖరీజీ చూడుఁడు. తోటానాగపూరు ప్రోవిన్సు చూడుఁడు.)

పరశునాథుఁడు— జైన తీర్థకరులలో నొకఁడు. (తీర్థకరులు చూడుఁడు.)

వీరి చిహ్నము సర్పము. ఇక్ష్వాకుసంతతి క్షత్రియుఁడు. తండ్రి అశ్వసేనరాజు. తల్లి మహిమాదేవి. జన్మస్థానము కాశీపట్టణము (బనారస్). పొడవు తొమ్మిది మూరలు. నీల వర్ణము. ఆయువు నూఱుసంవత్సరములు. గణధర్సంఖ్య 10. నిర్వాణస్థలము. మేరుశిఖరము. (దీనికి 'శిఖరీజీ') యనియు, అద్బుద (అబూ) పర్వతశిఖరమనియు నందురు.) అంతరాళ కాలము 283 సంవత్సరముల మూఁడు నెలల పదిహేను దినములు. మఱియు నీ సుమేరు శిఖరము నందలి జైనక్షేత్రమునకు పరశునాథతీర్థకరుల

నుండియే పరశునాథము (పరేశనాథ్) అని పేరయ్యె నందురు.

పరశురామచక్రవర్తి— షోడశమహారాజులలోనొకఁడు. (మహారాజులుచూడుఁడు.)

పరశురామద్వాదశి — వైశాఖ శుద్ధ ద్వాదశి. పర్వదినము. మత్రియు నీదినమున ౧ వైశాఖమాసము, ౨ శుక్లపక్షము, ౩ ద్వాదశి తిథి, ౪ హస్తా నక్షత్రము, ౫ వ్యతీపాతము, ౬ సింహమున గురుఁడుండుట, ౭ సింహమున కుజుఁ డుండుట, ౮ మేషమునందు రవి యుండుట సంభవించునేని "మహాద్వాదశి" యనెదరు. ఆదినమున మాధవపూజ మహాఫలప్రద మందురు. సుప్రసిద్ధుండగు పరశురాముని పేరం బరఁగుదినము. (పండుగలు చూ.)

పరశురామద్వితీయ— మార్గశిరబహుళ ద్వితీయ. పర్వదినము. (పండుగలు, పర్వతిథులు, వ్రతదినములు చూడుఁడు).

పరశురామపంతుల రామమూర్తి కవి—ఆంధ్రకవులలో నాధునికులందు పరిగణింపఁబడినవాఁడు. నియోగి బ్రాహ్మణుఁడు.

తండ్రిపేరు పరశురామపంతుల లింగమూర్తి. (చూడుఁడు) తల్లిపేరు లింగమ్మ. తండ్రికడనే యోగాభ్యాస మొనర్చి, వేదాంతవిద్య నభ్యసించినవాఁడు. కవిత్వమునుతండ్రికవిత్వమువలెనే యుండి ప్రౌఢిమఁ గల్గి రసవంతమై యుండును. రచించినది "శుకచరిత్ర" మనెడి వేదాంత గ్రంథము.

పరశురామపంతుల లింగమూర్తికవి ఆంధ్ర కవులలో నాధునికులందు పరిగణింపఁబడినవాఁడు. నియోగి బ్రాహ్మణుఁడు. మహాదేవయోగిశిష్యుఁడు. తండ్రిపేరు రామరాజు. తల్లి తిమ్మాయమ్మ.

రచించినదిసీతారామాంజనేయసంవాదము. దీనిని సీతారామాంజనేయ మనుచుందురు. తారక సాంఖ్య రాజయోగములిందుఁ జెప్పఁబడినవి. జనులకెంతో ప్రయోజనకారి. రసవంతమగు కవిత్వము. ప్రౌఢమగు శైలి.

పరశురాముఁడు— భృగువంశజులగు రేణుకాజమదగ్నులకు కడగొట్టు పుత్రుఁడై జన్మించిన ... వాఁడని ప్రఖ్యాతి ...ను. ఇతనితల్లియగు రేణుక క్షత్రియాంగన యని ప్రతీతి. పరశురాముఁడు మహాతపస్వి; బ్రహ్మతేజోవిరాజితుఁడు, అనన్యసామాన్య పరాక్రమశాలి. పరశువ్యక్తిచే ... ప్రసిద్ధిగాంచి పరశురాముఁడను (... నామము) ... ప్రసాదము నందినవాఁడు. ఇందుచేతనే ... వానికి ... గలిగెను. విష్ణువు యొక్క దశావతారములలోఁ బరశురామావతార మొకటి. ఈతఁడు మహాప్రఖ్యాతులను ... అనేకము లున్నవి ప్రసిద్ధమై యున్నవి. పరశురామునిగూర్చిన కథ లనేకము కలవు. అన్నియుఁగూడ నాతని సాహసపరాక్రమాదిగుణములను ప్రకటించునవిగా నున్నవి.

ఒకదినమున పరశురామునితల్లి యగు రేణుక జలమునకై నదికేగి, తిరిగి వచ్చుటలోఁ గొంత తడవు నాలస్యము చేసెను. అందుల కామెపతి జమదగ్ని కుపితుఁడై కారణ మడుగ,నామెయు నదీజలవిహారము సల్పుచున్న గంధర్వుని వీక్షించుచుండుటచే నాలస్య మాయె నని ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. ఇందులకు మఱింత కుపితుఁడై యామె నామెను చంపుటకుఁ దన పుత్రుల కనుజ్ఞ నొసఁగెను. మాతృహత్యా దోషభయమున మొదటి నలువురును మిన్న కుండిరి. పరశురాముఁ డటులఁ గాక పితాజ్ఞను సారముగఁ దలిని వధించెను. ఈతని సాహసమునకు జమదగ్ని సంతసించి, పుత్రుని కోరికవర మీయ, నాతఁడు మరల నావరప్రభా

వముచేఁ దనకుఁ బ్రియతమయగు తనతల్లిని బ్రతికించుకొనియెను. మాతృహత్యాపాతకమున వ్యాకులితమనస్కుఁ డగు పరశురాముఁడు పాపనివారణార్థము పుణ్యతీర్థముల దర్శించి, చాల కాలమునకుఁ దిరిగి స్వగృహముఁ జేరుకొనెను. తా నిట లేనితఱి కార్తవీర్యార్జునుఁ డను నృపతి తనతండ్రి యగు జమదగ్నిమహర్షిని నిష్కారణముగ హత్యగావించినవాఁ డని యెఱిఁగి, రోషోద్దీపితుఁడై క్రూరకర్ములగు క్షత్రియులగరిఁ మడఁచుటకై ప్రతిజ్ఞ బూనెను. తనప్రతిజ్ఞను నిర్వర్తించుటకై యప్పటున్న రాజవంశములపై నిరువదియొక్కమాఱు దండెత్తి, తన్నెదిర్చినవారినెల్ల వధించి, వారి రక్తములతో పరశురాముఁడు పైతృక తర్పణ మాచరించె నని పురాణప్రసిద్ధమగు కథనము కలదు. ఆకాలమున పరశురాముని నామము వినినంతనే భూపాలు రందఱు భీతావహు లగుచుండిరఁట. కార్తవీర్యార్జునుఁడు తన యనుచరవర్గముతో నీతనిచేతనే చంపఁబడెను.

ఇప్పటి బంగాళాదేశమున,బోగ్రాజిల్లాలోని మహాస్థానఘుడమున నీతఁ డొకప్పుడు రాజ్యపాలన మొనర్చె నఁట.

కురువృద్ధుఁ డగు భీష్ముఁ డీతనియొద్దనే ధనుర్విద్యాభ్యాసము చేసెను. కాశీరాజు ప్రథమపుత్రిక యగు నంబ వివాహసందర్భమున, భీష్ముఁడు తనగురువగు పరశురామునితో యుద్ధ మొనర్చి యాతని నోడించె నఁట. సీతాకల్యాణానంతరము వధూవరయుతముగ దశరథభూపాలుఁడు పరివారయుతుఁడై అయోధ్యకు మగిడి వచ్చుతఱి, పరశురాముఁడు వారి నెదిరింప, బాలుఁడయ్యును శ్రీరాముఁ డాతనిని భంగపఱచెనఁట. ఆసమయముననే పరశురాముని యందుఁగల దివ్యతేజము శ్రీరామునియందుఁ బ్రవేశించె నందురు. విష్ణునిదశావతారములలో శ్రీరామావతార మొకటి. అసంఖ్యాకములగు రాజవంశముల హత మొనర్చిన పాపనివారణార్థము పరశురాముఁడు తుదకు తప మొనర్చుటకై యరణ్యముల కేగె నని పురాణములు చెప్పుచున్నవి. అరణ్యముల కేగుటకు ముందు భూపతులనుండి తాను జయించినభూభాగమును ఋషివర్యుల యుపదేశానుసారముగ భూసురులకు దాన మొసంగి నిజపాపనివారణ చేసికొన నెంచెనఁట. తాను దాన మొసంగినభూమియందు దిరుగను తా నుండుట కిచ్చగింపక, యాతఁడు సహ్యాద్రి (Western Ghats) కరిగి, వరుణు నర్చించి, తాను తన పరశువును సముద్రమున విసరివేయఁ గలిగినంతవఱకుఁ గల భూభాగము తనదిగ నెంచుకొను మనెను. అట్లే యాతఁడు తనపరశువును గోకర్ణమునుండి కన్యాకుమారి అగ్రమునఱకు విసరి, యాభూభాగమును సృష్టించెనఁట. అదియే యిప్పటి కేరళము. జ్ఞాపకార్థమై, పరశురామునిచే సృష్టింపఁబడిన యచటివారతనిపేరున "ఓనమ్" పండుగ నిప్పటికి నాచరింతురు. కేరళభూభాగ మొకప్పుడు సముద్రాంతరమగ్నమై యుండి అగ్నిపర్వతోద్రేక ఫలితముగ నేర్పడియె ననిన భౌగోళికశాస్త్రవాదముగూడ దీనినే బలపఱచుచున్నది. (ఓనమ్ పండుగ చూడుఁడు. జమదగ్ని చూడుఁడు.)

పరశుస్థాన(రాజ్య)ము— ఋగ్వేదమున "పరశు" లని పేర్కొనఁబడిన ప్రజలుండిన దేశము పరశుస్థానమనంబడెడిది. దీనిప్రశంస యింకను విష్ణుపురాణము ౨-3 యందు కలదు. ఇక్కాలమున "పహాయా" దని పిలువంబడుచున్న పురము తొల్లింటి శతరోచనపుర మనియు, ఒకప్పుడు రాజధానిగ నుండె ననియు, Journal of Asiatic Society of Bengal. 1911. page 729 యందున్నది.

క్షత్రియోపనివేశము, లేక ఉపనివేశ మనం

బడు దేశపు ప్రజలుగూడ పరశు లనంబడుదురు. వారి దేశమునకును పరశుస్థాన మనిపేరు గలదు. తొల్లింట నీరెండు దేశములొకటిగనుండెనేమో. (ఉపనివేశ దేశము చూడుఁడు.)

పరశువేది(పరసవేది)— దీని నాంగ్లరసాయనశాస్త్రవేత్తలు గేలిసేయుచు "Philosopher's Stone" అని పేరిడియున్నారు. అనఁగా "తత్త్వజ్ఞులమణి" యని యర్థము. వారు దీనిని నమ్మక, ఇటుల గేలిచేసినను, భరతదేశమున నిది సుప్రసిద్ధమగు మూలపదార్థముగ తలంపఁ బడుచున్నది. నేపాలదేశమున కొండలపై నీపదార్థము కలదని యచటివారు తలంచుచున్నారు. పరశువేది యినుము మొదలగు తుచ్ఛ లోహములను (Base metals) ఉత్తమ లోహములుగ (బంగారు మొదలగునవిగ) మార్చు నని చెప్పఁబడిన పదార్థము.

"రేడియమ్" అను ధాతుద్రవ్యమును, మేడమ్ క్యూరీ కనిపెట్టినపిదప, దాని శక్తిసామర్థ్యములు లోకమున వెల్లడియై, పరశువేది కేవల ఫిలాసఫర్సు స్టోన్ కాదనియు, అందు కొంత నిజ ముండిన దనియు, తలంపఁ బడుచున్నది. భోజమహారాజుకాలమున నొకసిద్ధుఁడు పరశువేదిశక్తిసామర్థ్యముల నాయన రాజనివాస భవనమున నుపయోగించి పనుల నొనర్చి చూపినటుల భోజరాజీయ మను గ్రంథమునందు చెప్పఁబడినది. దీనినే స్పర్శవేది యనికూడ నందురు.

పరస్థావి గోత్రము— లౌగాక్షిగణము చూడుఁడు.

పరస్పరవిరోధే హి న ప్రకారాంతర స్థితి రితి న్యాయము— ఇద్దరకు లేక రెంటికిఁ గల పరస్పరవిరోధమందు (అనఁగా అన్యోన్య విరోధభావములందు) ప్రకారాంతర మగు వేఱొకమార్గ ముండ నేరదని యర్థము.

ఒకరు "అగు" ననియు, వేఱొకరు "కా" దనియు ననుతఱి అగుటయో, కాకపోవుటయో తేలవలయుఁ గాని వేఱొకవిధమున నగుటకు వీ లుండదు. ఇట్టి వాట్లయం దీన్యాయము వర్తించును.

పరాన్నం ప్రాణసంకటమ్— ఇది సంస్కృతభాషయందలి లోకోక్తి. ఇతరులయి (వారుపిలువనిది) భుజించు దుర్గతి గల్గుట ప్రాణసంకటతుల్యమగు కష్టమని భావము.

పరామరులు— వీరుఉజ్జయిని రాజధానిగ మాళ్వరాజ్య మేలినవారు.

మహాదాతయు విద్యాపోషకుఁడు నని పేరందిన భోజమహారాజు, ముంజుఁడు నీవంశనృపులే. భోజునికాలమున రాజధాని ధారానగరమే.

పరార్ధము— ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున కుంకుమపువ్వు, చందనము, వట్టివేళ్లు వీటి పేరు.

పరావసువు— ఋషి. రైభ్యుని కొడుకు. అర్వావసుని సోదరుఁ డంతర్ధానుఁడు.

పరాశరగణము— (౫ వసిష్ఠ మహర్షి సంతతి, ౪ పరాశర గణము, ౬౪ గోత్రములు). బోధాయన సూత్రోక్త గోత్రములు (౩౧):-

౧ కండు, ౨ కపిముఖ, ౩ కృష్ణాజని, ౪ కార్ష్ణి, ౫ కాపాయన, ౬ కైశ్రుతి, ౭ కౌముది, ౮ క్రౌంచశాలి, ౯ ఖల్వాయని, ౧౦ గార్గాయని, ౧౧ గోపి, ౧౨ గోవాలి, ౧౩ పరాశరి, ౧౪ ప్లాక్షి, ౧౫ ప్రగోహి, ౧౬ పౌష్కరసాది, ౧౭ భైమతాయన, ౧౮ భాలుక్య, ౧౯ వాజిమతి, ౨౦ వాదరి, ౨౧ వారుణి, ౨౨ వార్ష్ణేయ ౨౩ వైకలి, ౨౪ శ్యామాయని, ౨౫ శ్యామేయ, ౨౬ స్యాతి (శ్యాతి), ౨౭ శివాజి, ౨౮ శ్వేతయూపి, ౨౯ క్రౌతపి, ౩౦ సహచౌలి, ౩౧ హర్యశ్వి.

లౌగాక్షిసూత్రోక్త గోత్రములు (౧౯):—

౧ అకమ్పన్య, ౨ అవిష్ఠాయన, ౩ ఇషీకహస్త, ౪ కపిశ్రోత్ర, ౫ ఘామి, ౬ కౌశసాది, ౭ జైమి, ౮ తప, ౯ తరణి, ౧౦ ప్రాలి, ౧౧ పౌకరసాది, ౧౨ బైల్వయూపి, ౧౩ మాండికే, ౧౪ వాహి, ౧౫ వాహని, ౧౬ వ్యాప్యాయని, ౧౭ నైరిణేయ, ౧౮ శ్లోకమయ, ౧౯ స్కంభిన్న.

ఇతర గ్రంథోక్త సూత్రములు (౧౪):—

౧ కాష్ణ్యాయన, ౨ వశిక, ౩ కౌరజాయన, ౪ ఖల్యాయన, ౫ పటిక, ౬ పారాశర్య, ౭ పార్థివయన, ౮ వధిక, ౯ వ్యాస, ౧౦ శాక్తి, ౧౧ స్యానయూని, ౧౨ శిబి, ౧౩ శౌకి, ౧౪ హార్యాలి.

ఈ పరాశర గణమునందలి ౬౪ గోత్రములకుఁ బ్రవర రూపము ౧:— వశిష్ఠ, శాక్త్య, పారాశర్య.

పరాశర లేక పరాశరిగోత్రము — (పరాశరగణము చూడుఁడు.)

పరాశరర్షిగోత్రము— (శిష్టకరణములు చూడుఁడు). ఈగోత్రము వారికిఁ బ్రధానర్షి వసిష్ఠుఁ డనియు, వీరిప్రవర వాసిష్ఠ, శాక్త్య, పరాశర యనియుం జెప్పఁబడినది. ఇంటిపేరు శమంతరావువారు. వీ రీగోత్రస్థులైయున్నారు.

పరాశరుఁడు— ఋషి. తండ్రి శ పితామహుఁడు వసిష్ఠమహర్షి. కుమారుఁడు వ్యాసుఁడు. పౌత్రుఁడు శుకుఁడు.

పరాశరుఁడు తనతండ్రిని కల్మాషరాక్షసుఁడు మ్రింగెనని రాక్షసకులముపై పగ బూని, యొకతఱి రాక్షసకులవిధ్వంసన మొనర్ప సత్రయాగ మొకటి మొదలిడె నఁట. దానికి వెఱచి పులస్త్యపులహ క్రతువులు వసిష్ఠుని దీనులై వేఁడుకొని సత్రయాగ మాఁపించి రాక్షసకులరక్షణము గావించుకొని రఁట.

మఱియొకతఱి పరాశరుఁడు యమునానదిని నావపై దాఁటుచు, దాశరాజు పెంపుడుకుమార్తె యగు మత్స్యగంధిని (తొల్లింటిపేరు సత్యవతి) జూచి మోహితుఁడై, గొప్పమంచు గల్పించి, యామెకు యోజనగంధిత్వ మొసఁగి, యామెను గూడి మనసు దీర్చుకొనియె నఁట. ఆమెకు యోజనగంధిత్వము గల్గుటతోఁబాటు గర్భమై వ్యాసుని గనె నఁట. పరాశరకృతగ్రంథము లనేకములు గలవు. ఋగ్వేదములో కొన్ని సూక్తములును ఈ మహాత్ముని పేరఁ బరఁగెడిని. పరాశరస్మృతి పండ్రెం డధ్యాయములది ముద్రితమై యున్నది. వేఱొకపరాశరస్మృతి యిరువదిరెం డధ్యాయములది కల దనియు, అందు సన్యాసధర్మములు కలవనియు వినుచున్నాము. ఇది యేమో పరిశీలింపం దగియున్నది. ఈయన పేరఁ బరఁగు గృహ్యసూత్రములు, ధర్మసూత్రములు సుప్రసిద్ధములే. ఈయనయే సమస్త పురాణప్రవర్తకుఁ డని విష్ణుపురాణమునఁ జెప్పంబడినది. పరాశరుని శైశవమున బ్రహ్మమానసపుత్రుఁడగు పులస్త్యుఁ డీతనిని పురాణశ్రేణికిఁ గర్తవు గమ్మని వరం బిచ్చె నని పరాశరుఁడు మైత్రేయునితోఁ జెప్పిన ట్లందుఁ జెప్పంబడియున్నది. ఈమహాత్మునిసుతుం డగు వ్యాసమహర్షి పురాణములను గవితమున రచించిన కారణమున నేమొ పురాణప్రవర్తక పేరందియున్నాఁడు

వేదవ్యాసమహర్షి తండ్రి (పరాశరస్మృతికర్త)యొకపరాశరుఁడు. (అదృశ్యంతి చూ.) వ్యాసునిమనుమఁ డొకపరాశరుఁడు కలఁడు. ఈయనకు వృద్ధపరాశరుండని పేరు వాడుకయుండె నందురు. ఈయన రచించినజ్యోతిష గ్రంథమొకటి యీయనపేరుననే నేఁటికిం బరఁగుచున్నది. (వృద్ధపరాశరుఁడు చూడుఁడు.)

పరాష్టక దేశము— ఈపేరుగల రాజ్య మొకప్పు డుండిన దని తెలియుటకన్న దీనిం గూర్చి యేమియుం దెలియరాకున్నది.

పరాసు (ఫ్రెంచి)దేశపుసామెతలు-

అడుక్కు తినేవాని కథకారంకలిగితే గర్వం వానివద్ద కావలియుంటుంది.

అధికప్రసంగం అబద్ధాలకు స్వగృహము.

అధికారి అన్యాయానికి వెఱవవలయును.

ఆపద లతిత్వరితంగా వస్తాయి గాని, అంత వేగంగా వెళ్ళవు.

అమ్మేవాళ్ళలో బుద్ధిహీనులు తక్కువ. కొనే వాళ్ళలో బుద్ధిహీను లెక్కువ ఉంటారు.

ఏజోలికీ పోక తప్పించుకుతిరిగేవాఁడే గడుసు వాఁడు.

కందినము వేయని ఇరుసుగల చక్రముల నడుమ కావలసినంత సంగీతము.

కోడి నలుపైనా ఎరుపైనా గ్రుడ్డు తెలుపే.

గడ్డికుప్పలలో సూది పారవేసుకున్నట్లు.

గడుసుతన మధిక మైతే కాలంలోనే దొరుకుతాఁడు.

గుఱ్ఱముపై నున్నంతసేపు కళ్లెమువదలరాదు.

చెడువార్తలు శీఘ్రముగా పరుగెత్తును.

చేపకు కీత నేర్పవలయునా?

చెప్పుట సులభమే కాని చేయుట కష్టము.

జీవించుట ఎట్లో తెలిసికొనుటకు సగముజీవితకాలం అయిపోతుంది.

తనకన్న తాను జేసినతప్పే బరువు.

తలుపు మూసియైనా ఉంచు. తీసియైనా యుంచు. ఓరవాకిలిగా ఉంచుట శ్రేయము కాదు.

తప్పినవాఁడు జాగ్రత్తం గొనినచో బుద్ధిశాలియే.

తిప్పుకుంటూ తిరిగే ఆడుది తెలివితక్కువదే.

దొంగను మోసపుచ్చుటకు దొంగయే కావలయును.

దొంగను మోసపుచ్చేవాఁడే సరియైన దొంగ.

నమ్మించి ఏమఱించి దొంగతనం చేసేవాఁడు మోసగాఁడు.

నడిచేదారిలో గడ్డి మొలవదు.

న్యాయవాది మంచివాఁడని పొగడుట కాపురం ముంచుట అపాయకరము

నీవేమి చెయ్యవలెనో చెయ్యి. మానకు. ఏమివచ్చినా రానీ.

నోరు మూసుకుంటే నోటిలోనికి ఈగ లెట్లు దూరును?

పంజరంచక్కదనం పక్షికి రుచించేది కాదు.

పొయికట్టె కెన్నివంకర లుంటేనేమి బాగా కాలుతుంది.

బడాయి పని నేర్పుటకు తావు గాదు.

మాటలాడుటకు ముందు నాల్కను భద్రపఱచుకోవలెను.

మొదట తగిలినది రెట్టింపుదెబ్బ.

రహస్యమును భద్రపఱచుకొను తావు నీమనస్సే.

రాజులకు చేతులు పొడవు; చెవులు పెద్దవి.

రోగమునుగూర్చిన భయముకన్న వైద్యునిగూర్చినభయ మధికము.

వాడుకవల్ల అరిగి నష్టపడుటకన్న ఇనుము తుప్పుపట్టుట మూలమున ఎక్కువనష్ట మనుభవిస్తుంది.

వింటూండేవారిలోనుండే వెక్కిరించేవారు బయలుదేరుట.

సముద్రమును పొగుడుదుము గాని భూమిని వీడము.

స్వల్పసుఖముల కాశిస్తే పిదప పశ్చాత్తాప పడవలసి వస్తుంది..

పరాసుదేశము—(ఫ్రాన్సు దేశముచూ.)

పరిక్రమతాళము- (తాళములుచూ.)

పరగర్భిక (రోగము- ఆయుర్వేద వైద్య శాస్త్రమున బాలపాపరోగమునకుం పేరు.

పరిణామవాదసిద్ధాంతము (Evolution)— ఒకవస్తువు పరిణామమునందు వేఱొక వస్తువుగా మాఱునను సిద్ధాంతము. ఈ సిద్ధాంతమును పాశ్చాత్యులందు Mr. Charles Robert Darwin అను నాతఁడు బయలుదేఱ దీసి క్రీ. వె. ౧౮౫౯ = గొప్పగ్రంథ మొకటి రచించెను. ఈ సిద్ధాంతము మేరకు మనుష్యులు కోఁతులయొక్క పరిణామ మని తేలుచున్నది. దీనిని డార్విన్ సిద్ధాంత మనెదరు.

పరిణామశూల— (పంక్తిశూల చూ.)

పరిత్యాజ్యపంచకము—బౌద్ధధర్మమున ౧ రూపరాగము, ౨ అరూపరాగము, 3 గర్వము, ౪ ఔద్ధత్యము (గొప్ప), ౫ అవిద్య (ఎఱుగమి), ఇవి యైదును పరిత్యజింపఁ (వదలివేయఁ) దగినవి.

పరిదర(రోగ)ము — దంతమూలము లందుఁ గల్గెడిరోగము.

పరిప్లవుఁడు-పాండవసంతతికుత్రియుఁడు. తండ్రిసుఖీవలుఁడు. పితామహుఁడు నృచక్షుఁడు. కుమారుఁడు సునయుఁడు.

పరిభవ గోత్రము—(సంకృతి ఉపగణము చూడుఁడు.)

పరిభవరోగము— పారిగర్భిక రోగము. బాలపాప చిహ్నరోగము.

పరిమి (పండ్ల) చెట్టు — దీని యితర భాషాసాంకేతిక నామములు సరిగా తెలియకున్నవి. బాగుగ పండిన పరిమిపండ్లు వాతహర మనియు, పథ్య మనియు, పండని కాయలు శ్లేష్మమును, పైత్యమును రేఁపుననియు నందురు.

పరిలేహి (కర్ణపాలి) రోగము- ఇదియు కర్ణరోగముగఁ జెప్పఁబడినది.

పరివర్తన ఏకాదశి—(మహాఏకాదశులు చూడుఁడు.)

పరివర్తనైకాదశి-భాద్రపదశుద్ధ ఏకాదశి. (పండుగలు చూడుఁడు.)

పరివర్తిక (గరో ము-శూకరోగము— పుంసుష్కులమర్మావయవరోగము. క్షుద్రరోగము.

పరివేషలక్షణపరీక్ష— కాలవిజ్ఞానశాస్త్రమున వివరింపఁబడిన పరీక్షలలో నొకటి. కాలవిజ్ఞానశాస్త్రము చూడుఁడు.)

చంద్రుని జుట్టి గాని, సూర్యుని జుట్టి గాని, చిన్నదిగనో, పెద్దదిగనో గుడిగట్టుటకు 'పరివేష మందురు.

౧ వర్షాకాలమునందు పరివేషము సూర్యునకుఁ గాని, చంద్రునకుఁ గాని గల్గుట వర్షయోగసూచక మనియు, మేఘములు లేనితఱిని నావృష్టిసూచక మనియు,

౨ సూర్యచంద్రుల పరివేషములు బంగారు రంగుతో నుండిన వర్షయోగ మనియు, ఇది వర్షాకాలమున వర్షయోగముగఁ దనరి, అన్యకాలముల ప్రజాసంక్షయకర మనియు,

3 వానకాలమున సూర్యునకుఁగాని,చంద్రునకుఁగాని, రెండుమూఁడు పరివేషము లుండిన, ధికవర్షములు కల్గుననియు,వానలేనికాలమునఁ గల్గిననృపులకుధనవిహీనత గల్గుచిహ్నమనియు,

౪ వానకాలమున పరివేషము తోఁచిన దిక్కున కలహములు గల్గుననియు,

౫ పరివేషములు తెల్లనికాంతి గల్గియుండిన ననావృష్టియోగ మనియు,

చంద్రపరివేషమున బృహస్పతి యుండిన విప్రులకుఁగీడు. శుక్రుడుండిన వర్షయోగము, శనియుండిన నృపులకుఁగీడు, కుజుడుండిన భూమి

యందు లోహాము లభివృద్ధి యగును. బుధుఁడుండిన శిశుపీడనము గల్గుననియు,

౭ చంద్రపరివేష మెఱ్ఱని రంగుతో నుండి, యందు కుజ, గురు, శని నక్షత్రములు లేక గ్రహములుండిన ప్రజలకువిపత్తులుగల్గుననియు,

౮ చంద్రుఁడ స్తమించునట్టి పరివేషముగల్గి, అందు బృహస్పతి యుండిన లోకదుర్భిక్షమనియు, శుక్రుఁ డుండిన బోయకులమునకుఁ గీడనియు రెట్టవిజ్ఞానిఁ దెల్పియున్నాఁడు.

పరిశుద్ధాత్మ— దీని నాంగ్లులు "Holy ghost" అనియు, "Holy spirit" అనియు నందురు. క్రైస్తవ మతధర్మమున తండ్రియగు ఈశ్వరుని, కుమారుఁ డగు ఏసుక్రీస్తుప్రభుని, పరిశుద్ధాత్మను "త్రితయ" మనెదరు.

పరిశుద్ధాస్తికమతమగు బ్రహ్మసమాజ మతనిషేధములు— విగ్రహారాధనయు, పరమేశ్వరుండగు బ్రహ్మమునందు శరణ్యము నిరాకరించుటయు, అజ్ఞానసంజనితపాపకార్యము లందు- అనఁగా సంఘవిరోధకార్యములందు మనస్సు దవిలియుండుటయు, పరమాత్ముని యాశీర్వాదములందు కృతజ్ఞత లేకుండుటయు, మనఃపరిశుద్ధుఁడు గాక యుండుటయు, పరమేశ్వరుఁడే సకలకారణకార్యకర్తగా నమ్మకుండుటయు, పరమేశ్వరునియందు సగుణారోపణము, ఇవి సప్తనిషేధకార్యము లని చెప్పంబడినది.

పరిషత్తు (విద్యాపీఠము లేక విద్వత్సభ— ఇది రానురాను విద్యాశాలలు, విశ్వవిద్యాలయములుగ నిక్కాలమున కేర్పడియున్నది. ఆదికాలమున భరతదేశమునం దిది విద్యయొక్క అన్నిశాఖలం బరిశీలించునదిగను, పండితులను పరీక్షించునదిగను నుండెను. విద్యలను విద్యార్థుల కుపదేశించువారి నధ్యాపకులనుచుండిరి. ప్రధాన విద్యాధికారికి "కులపతి" యని పేరుండెను.

ఇట్టివి భరతదేశమునందు భరద్వాజమహర్షి నాఁటినుండి యుండినటులఁ జెప్పవలసియున్నది. వారు కులపతులుగ నుండిరి. గంగాయమునల సంగమముకడనున్న ప్రయాగయందు వినాశాశ్రమమును, విద్యాపీఠమును (ఇప్పటి అలహాబాదునగరమున) గూడ నుండెను.

ఐరోపాయందలి గ్రీసుదేశమున Academus అను విద్వాంసుని పూదోఁటయందు వారును, Plato మొదలగు అక్కాలపు విద్వాంసులును కలిసికొనుచుండు నాచుక యుండి, అది విద్వత్సభగా యుండెను. ఆయన నుండియె అట్టిసభకు "Academy" అనిపేరు కల్గెను. ఆయనయనంతరమున విద్వాంసులట్టి సభలు జరుపుచు క్రమముగ ప్రభుత్వము వశమై స్థిరపడి యితరదేశములకు వ్యాపించెను. (ఎకాడమీ చూడుఁడు.)

పరిహ్వాగోత్రము - (ధనంజయగణము చూడుఁడు.

పరీక్షిత్తు- ఈపేరు గలవారు నల్వురు గానవచ్చుచున్నారు.

అత్రి, ... ద, యందు వంశమున కురుమహారాజుకుమారుఁ డొకఁడు పరీక్షిత్తు గలఁడు. ఈతఁడు సంవరుణుని పౌత్రుఁడు.

పాండవులలో నర్జునసుతుండగు నభిమన్యుని సుతుం డొకఁడు పరీక్షిన్నరేంద్రుఁడు. భార్య సుశోభ. కుమాళ్లు జనమేజయుఁడు, శ్రుతుఁడు, తలుఁడు. (కడపటిఇద్దరు వామదేవర్షి అశ్వము లనుహరించి నిహతులైరి.) ఈతఁడు వేఁటాడుచు మృగమును వెంటఁదరుముచు శమీకుఁడనుఋషి నిష్కర్షింప నాతఁడుమూఁగవ్రతమునకు కుపితుండై చచ్చినపామునాతనిమెడను వైవ,నాతనిసుతుఁడు శృంగి దానిం దెలిసి, యీపరీక్షిత్తు ఏడవనాఁడు సర్పదష్టుండై చచ్చునటుల శపించెను. పరీక్షిన్నరేంద్రుండును

చేయు నదిలేక పారియోప వేశమున (మృతిపొన్ప) నుండి, శుకయోగీంద్రునివలన తన పూర్వుల చరిత్రమగు భారతమును విని, తక్షకనాగదష్టుండై మృతినందెను.

ఆతనికుమారుడు జనమేజయ మహారాజు రాజ్యాధిపతియై తక్షకునియందు పగగల ఉదంకుడను ఋషిచే ప్రోత్సహింపబడి, తండ్రిని గఱచిన సర్పకులనాశనమునకై సర్పయాగము మొనర్పసాగెను. తక్షకుడు వెఱచి, యింద్రుని చింతామణీ భద్రసింహాసనమును జుట్టుకొని శరణ్యమందియుండ, నిట జనమేజయుడు సర్పయాగమునందు "సహేంద్రతక్షకాయ స్వాహా" యని హోమము వేల్చెను. అంత సింహాసనముతో అందున్న యింద్రునితో సహా తక్షకుడగ్నిగుండంబున బడనాయెను. అంత నాస్తీకుడను ఋషి (వాసుకిచెలియలగు జరాత్కారునిసుతుడు) జనమేజయుని ప్రార్థించి వారించి, వారల రక్షించెను.

పిదప జనమేజయుడు వ్యాసునియనుమతింబడసి, వైశంపాయనునిచే తనపూర్వులకథ యగు భారతమును వినె నట.

సూర్యవంశ నృపతులలో నయోధ్యాపు మేలిన పరీక్షిత్తు ఇంకొకడు కలడు. ఈతడు వేటాడ జని మండూకరాజపుత్రిక యగు సుశోభను పరిణయమై సంతానము గనినవాడు. ఆమె దుష్టురాలనియు, ఆమె సంతానము కపటులనియుం జెప్పబడినది.

పరుగెత్తి పాలు ద్రావుటకన్న నిలుచుండి నీరు ద్రావుట సౌఖ్యము — (ఆంధ్రలోకోక్తి.)

పరువిచ్చి పరువు తెచ్చుకోవలెను— (ఆంధ్రలోకోక్తి.)

పరుష్ణి నది-రావీనది(లేక ఐరావతి)- పాంచాలదేశపు ఐదునదులలో నొకటి. పరుష్ణి నది ఋగ్వేదము ౧౦-౭౫ యందు ప్రశంసింపబడిన నది.

ఈనదీతీరమున (ఆర్యుల కొత్తదినములలో) పదిమంది భూపతులు లేకస్తులై పురుల రాజగు త్రిత్సునితో గొప్పసంగర మొనర్చి జయమందినట. అందు త్రిత్సుభూపతి సుదాసనరపాలుడు నాయకుండట. పిదప "పురు" శబ్దము "పరు" యని మారె నట.

మఱియు బ్రహ్మపురాణమున ౧౭౭ అధ్యాయమున, గోదావరిలో సంగమించు పరుష్ణినదింగూర్చి ప్రశంస గలదు.

పరేపమతి గ్రోత్రము —భారద్వాజ ఉపగణము చూడుడు.

పర్జన్యన్యాయము—దీనికి పర్జన్యవత్ ఇతిన్యాయ మనియు నందురు. వర్షమన్నిరకముల భూములందును నొకేరీతిని వర్షించును. అనగా నాభూములు శ్రేష్ఠము లయినచో జక్కగ నుపయోగించెడిని. చవిటిపఱ్ఱ లగుచో నిష్ప్రయోగ మగును. ఇసుకనేల లగుచో నింకిపోయి వ్యర్థ మగును. రాతినేల పడబడిన దొరలి యున్యస్థలముల కావలపునీరు పోవును. కాని, వర్షమన్నిరకములతావులందు నొకేరీతిని కురియునని భావము. సమబుద్ధికీ న్యాయము వాడుచుందురు.

పర్జన్యుడు—మేఘముల కధినాథుడు. సూర్యునకు, వరుణునకు, ఇంద్రునకును పర్జన్యుడని నామాంతరము కలదు.

పర్ణమయిన్యాయము — పర్ణమయి యనగా కఱ్ఱతెడ్డు. పర్ణ మన ఫలాశ మని యర్థము. పాలాశపుకఱ్ఱతో చేయబడిన తెడ్డని యర్థము. ఇది క్రతువులయం దుపయోగించును. దీనికి "జుహూ" యని వేదమునందు పేరు కలదు. (తైత్తిరీయసంహిత 3-౫-౭). (ఇదియుగోదోహనన్యాయమువంటిదియేచూ.)

పర్ణాశానది — రాజపుత్ర స్థానములోని బనాస్ నది. చంబల్ (చర్మణ్వతీ) నదిలో కలియు నది. వాయుపురాణము ౧-౪౫ అధ్యాయమున ప్రశంసింపఁబడినది.

• మఱియు ఉత్తర గుజరాతులో ఆబూపర్వత పరిసరముల బర్నాశ యను వేరొకనది పుట్టి, కచ్ఛిసంయుక్తాగ్రగుడములో సంగమించు నని భగవాన్లాలు ఇంద్రజీ పండితుఁడు బొంబై గెజటీర్ ౧ భాగము, ౧ పుట, ౨౫ యందు వ్రాసెను. బర్నాశ పర్ణాశ యేమో. దీనిప్రశంస మత్స్యపురాణము ౧౧౪ అధ్యా - కలదు. మహాభారతము, ద్రోణపర్వము ౯ ౨ యందు పర్ణాశానదీప్రశంస కలదు. కాలస్థలవివరణము గానరాదు యమునానదిలో కలియు తమసానది కీపే రున్నదఁదురు. కాని మత్స్యపురాణము, ౧౧౪ అధ్యాయమున పర్ణాశ తమసలు రెండు చెప్పఁబడియుంట, వేర్వేఱునదులనుట స్పష్టము. రామాయణ యుద్ధకాండమున ౧౧ అధ్యాయ. దర్దురపర్వతముకడ పర్ణాశానది చెప్పఁబడినది.

పర్ణినీ-పర్ణీ — ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున పర్ణినీద్వయ మనిన మాషపర్ణి, ముద్గపర్ణి యనియు, పర్ణీద్వయ మనిన శాలపర్ణి, పృశ్నిపర్ణి యనియు, పర్ణీచతుష్టయ మనిన శాలపర్ణి, ముద్గపర్ణి, పృశ్నిపర్ణి, మాషపర్ణి యనియుఁ జెప్పఁబడినది.

పర్తాపఘుడ సంస్థానము (ప్రతాపఘుడము) — ఇండియా దేశములోని రాజపుటానా ఏజన్సీయందలి బ్రిటీషు రక్షితసంస్థానము లిరువదింటిలో నొక రాజపుత్రసంస్థానము. ప్రతాపఘుడపురము రాజధాని. (రాజపుటానా ఏజన్సీ చూడుఁడు.)

పర్పాటకము చెట్టు—లా. Mollugo Cerviana అనియు, Oldenlandia bilfora Red. సం. పర్పాట. ఇది తెలుపు, ఎఱుపు, నలుపు రంగుల త్రివిధము.

దీనిని కషాయముగను చూర్ణముగను వైద్యు లుపయోగించు చున్నారు. చేదుగల చి గెల్లు వస్తువు. పంచతిక్తములలో నొకటిగ జెప్పఁబడినది. జ్వరములను హరించును. అతిమూత్రమును తాపజ్వరముల నణఁచెడిని. వైత్యము, హము, శ్లేష్మములపై చక్కగ పనిచేయును. ఇందుకే నిరోధనశ్రమము గల్గించెడిని. ఒకొక్క కటి బాలుర క్రిమిరోగముల నడఁచుననియుఁ జెప్పంబడినది. దగ్గులు మాన్పును.

పర్యశ్వ కర్దమగోత్రము — శండిల గణము చూడుఁడు.

పర్యాషణము — జైనస్వాము లొకే తొప్పున నొకచో కాల మంతయు గడపుటకు పేరు.

పర్వతదేశము - పాంచాలములోని ముల్తాను పురమునకు వాయువ్యదిశగా ! రావి, సట్లెజి మధ్యను నుండిన దేశముగా పోల్చు చున్నారు. పాణిని అష్టాధ్యాయియందునను, ముద్రారాక్షసనాటకము తృతీయాంకమునను శ సింపఁబడిన రాజు. పర్వతకుఁడు లేక పార్వతీకుఁడు అనురాజు.

పర్వత పంక్తి (Chain of mountains or hills) — (పర్వతపంక్తి Mountains చూడుఁడు.)

పర్వతపాదము (Foot of the mountain or hills)— (దీనిం గూర్చి Mountains చూడుఁడు.)

పర్వతమార్గములు — (Passes) పర్వతములపై నివ్వలనుండి యవ్వల కేగు మార్గముల కనుకూలించు పల్లములు. (Land portions Mountains చూడుఁడు.)

పర్వతరేఖ—(పురుష సాముద్రికము చూ. స్త్రీసాముద్రికము చూ.)

పర్వతశిఖరము (Top of the Mountain)— పర్వతము యొక్క ఎత్తైన ప్రదేశమునకు Top అనిపేరు. (Mountains చూడుడు.)

పర్వతశిఖరములు-మంచు-- పర్వత శిఖరములపై మంచు పడుటవలన ...మునిల యము లగు నని యందు తెలిసిగినదే. తిరిగి పైగబడినమంచు అడుగునుండుచున నొత్తిడి గల్గించుచు పైబడునుగా నుండునని వేఱుగా జెప్ప నక్కఱ యుండదు. అడుగుభాగ నొక్కఁబడి గట్టిమం చగును. (ఈసందర్భమున మంచు నీటి కన్న తేలికపదార్థమైనను దానిబరువు దానికి లేకపోలేదని మనసునం దుంచుకొనవలసియుం డును). అది పిలగుతావులందు మంచునది (Glacier) గనో, మంచు కరఁగియైన జలములు ప్రవహించునది (River) గనో యై భూమి ...దిగును. ఎ... ...మంచుపలకు నీటి ...యావిరియై పారాకసమున కెగసి మేఘములందు చేరును ... ... కొన్ని మంచుపొరలు జాఱి, ఏవ లాంచి (Avalanche)యై జారి, యడుగంటి, ...మన...చేరియుం బోవ ...నును ...మంచు పర్వతములపైఁబడి దాని ...కెక్కువ ...ఎత్తును గల్గింప నేరదు.

పర్వతాసనము — యోగశాస్త్రమున జెప్పఁబడిన యాసనములలో నొకటి. పద్మాసనమువేసి (మకరము) రెండ్ఁటి చేతులు శిరస్సు పైకెత్తి జోడించి యుండుట పర్వతాసనము. ఉదానవాయు వికృతివలన బలపడునని చెప్పఁ బడినది.

పర్వతిథులు—(పండుగలుచూడుడు.)

పర్వతోద్భవద్వయము—ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున సింగిలీకము, పాదరసము లకుఁ బేరు.

పర్వభేద (రోగ)ము — సంధిభాగ రోగము.

పర్వములు ౫ (పంచపర్వములు)- కృష్ణపక్షమునందలి ౧ అష్టమి, ౨ చతుర్దశి, ౩ అమావాస్యలును, శుక్లపక్షమున ౪ పౌర్ణమి తిథి, ౫ సంక్రమణతిథి (ఆనెలయందలి సూర్య సంక్రాంతి) పంచపర్వతిథు లనంబడును.

పర్వవరౌంజివగోత్రము — (శండిల గణము చూడుడు).

పర్సిపోలిసు—(పారశీకదేశము చూ).

పర్సిపోలిస్ పట్టణము — (పారశీక (ఇరాను) దేశము చూడుడు).

పలకకులగోత్రము- ఆర్యవైశ్యుల౧౦౨ గోత్రములలో నొకటి. (వైశ్యగోత్రములుచూ.)

పలకకుల (పటునమశిష్ట లేక పటనశిష్ట)గోత్రము. ద్వాహ్వనేయ (౯) గోత్రము. సంస్కృత గోత్రము. ...భృగు దాల్భ్యగణము. ఆప స్తంబ యజుశ్శాఖ. ప్రమాణ ఆద్యప్రవరఖండ. వ్యాఘ్ర... దేవత. గంగాంబ భార్య. హిమాచలము తపస్థానము. గంధసాగరస్సు తటాకము. జప ము కోటి. దీపములు ౪౦. క్షేత్రసంఖ్య ౫౫. ...దానము. పాలపండ్లు నవసీయము.

పలకంపౌర్ణమి— తొల్లింట దీనిపేరు పల్లవపుపౌర్ణమి యని యుండనోపు. మార్గశిర పదపౌర్ణమి సపేరున వాడుచుందురు. చిగురు నకు పల్లవ మనిపేరు. కాన, దీనిని "చిగురుల పౌర్ణమి" యననోపు. ఈదినమునాఁటికి చెట్లు చిగుర్చుటయో పుష్పించుటయో సంభవించె డిని పలకంపౌర్ణమినాఁటికి పడమటికొమ్మలు పూచుట కారంభించునని మామిడిచెట్లంగూర్చి సామెతగాఁ బల్కుచుండుట యాచారమై యున్నది.

పుటికొందఱు తెల్పునట్లు పలకు అనుటకు

పండు లేక ...ంచు నని యర్థము గాన పలక వాఱుట యన ముదిరి ఫలోన్ముఖ మగుట కర్థ మగును. పలకంపౌర్ణమి (మార్గశిర శు॥ ౧౫) నాటికి వరిపంట ముదిరి ఫలోన్ముఖ మగుట నీపౌర్ణమికిఁ గల్గెనని వ్యవసాయ మొనర్చువారి యందొక ...డుక గలదు.

మన్యపుప్రదేశములందలి వివిజాతులవారీపౌర్ణమిని పలకమ్మ యను దేవతకు పండుగ చేసి పూజింతురని తెలిసెడిని.

పలనాటివీరచరిత్రము- పలనాటివీరులు మొదటి కాకతీయ రుద్రదేవుని లేక 1-వ ప్రతాపరుద్రుని కాలమునాఁటివారనియు, వీరియుద్ధము శ.౧౦౯౦-౧౧౦౮ అనియు నెంచుచున్నారు. ఈచరిత్రమును ... ద్విపదకావ్యములు వ్రాసి యున్నారు. అందు కవిసార్వభౌమ మహాకవిదని చెప్పంబడునది పలనాటిసీమ యందు సుప్రసిద్ధము. కాని, అందు పెక్కులు వ్యాకరణదోషములు గానంబడుచుండుట పరిశీలకులు సంశయింపఁ దగియున్నది. ముదిగొండ వీరభద్రకవివిరచిత మగునది నవీనము. క్రీ.శ. ౧౮౬౭నాఁటి కవనము. ఇది పద్యకావ్యము. ఇందు పాఠాంతరభేదము లనేకము లున్నవి.

పలనాటివీరుల కలహకథ యిట్లు వివరింపఁబడినది. హైహయరాజవంశమున కార్తవీర్యార్జునచక్రవర్తిసంతతియం దాతనినుండి యేడవ తరమువాఁ డనంబడిన అనుఁగురాజు, ఉత్తరదేశమున దాహాలమండలములోని బాలమాచాపట్టణము (లేక భంజనపూర్) నందుండి తన పూర్వుల మహాపాతకములు సంతతికి బాధించుచుండ, విసిగి వేసరి విరక్తిఁజెంది జీడిపిక్కల నూనెలో ముంచిన మైలవస్త్రములు ధరించుచు, తీర్థయాత్రలందు దినములు గడపుచు, దేశముల వెంటఁ దిరుగుచు, నాంధ్రదేశమున నమరావతి కరుదెంచి కృష్ణవేణీనదీస్నాన మొనర్చ, వస్త్రములు తెల్లనై పూతములాయెనఁట. అంతఁ దా నటనే వసించుచు తపము నాచరించుచుండ, నా ప్రాంతము నేలు సామంతభూపాలుఁ డాతని నాదరించి తనపురికిఁ గొనిపోయి, సాహసాద్యనేక దానగుణములకు మెచ్చి తనసుత మైలమ నిచ్చి వివాహ మొనర్చి పలనాటిసీమ నరణ మిచ్చెనఁట.

ఆవంశజులు గురిజాలయందు వసించుచు పెద్దనాయకులలో వృద్ధుఁడైన పెచ్చల్ల బేతినాయకుఁడు మంత్రిగా కార్యనిర్వహణ మొనర్ప, పలనాటిసీమ నేలుచుండిరి. అనుఁగుభూపతి కింకను విజ్జలదేవి, భూరమాదేవి యను భార్యలు గూడ నుండిరి. ఈ యనుఁగుభూపతికి మైలమదేవియందు నలగామరాజు, విజ్జలదేవియందు పెదమల్లదేవ, చినమల్లదేవ, బాలమల్లదేవులు (ముగ్గురు), భూరమాదేవియందు కామరాజు, నరసింగరాజు, పట్టిరాజు, పెళ్ళి ... సనువారలును సంతానము. అందు నలగామరాజును యువరాజుగఁ జేసెనఁట. వీరెవ్వరు జనించకపూర్వమే మంత్రిసుతుండైన పెద్దన్న, లేక బాదన్న యనువానిని బాలకముతీసుకొనె, నాతఁడును ఇటనే పెరుగుచుండువాఁడు. అతఁడే వీరిలో జ్యేష్ఠుఁడని చెప్పఁబడినది. ఆతనిభార్య పేరు ముకలనాంబ. ఆతండు తనవారితో కలహముగా వారిం బాసినూర్చి తిరుగ వచ్చెనఁట. పలనాటివీరచరిత్రమున నాతనిచర్య లద్భుతములు. మంత్రి బ్రహ్మనాయుఁడు గొప్పవిష్ణుభక్తుఁడు. ఆతనిశిష్యుఁడగు తెప్పలి యను మాలకులస్థుఁ డనుచరుఁడుగ నుండువాఁడు. ఆతఁడును పలనాటియుద్ధవీరులలోనివాఁడే. వారొకతిఱి నల్లగొండ వేఁట కరిగి, భూపతి యడ్డుకొన, వారితోఁ గలహించి, వారిం బరిమార్చి, వారిభూముల నీపలనాటిరాజ్యమున గలిపివేసిరఁట.

ఈకాలమునందే నాయకురాలనంబడు

ప్రముఖురా లొకర్తు రాజసమ్ముఖమునకుఁ జేరె నఁట. ఈమహాత్మురా లెవ్వరోగాని, పొలము దున్నుకొనుచున్న చౌదరి రామిరెడ్డి యను పేరుగలవానికి కొంతధనముతో నొకకంచెలో దొరుక, నాతం డాధనముతో భాగ్యవంతుఁడై యాపిల్లం దెచ్చి, యొకధని కిచ్చి పెండ్లిచేసె నఁట. ఆధనికుండును, రెడ్డియు నచిరకాలముననే మరణింప, నాధనవంతురా లగు నారీరత్నము ప్రముఖురాలై గడసరి తంత్రజ్ఞురాలు భేదతంత్రములు నెరుప నసమానప్రజ్ఞానిధి కలహప్రియురాలునై రాజాస్థానమునకుం జేరఁ బ్రయత్నించు చుండెనఁట. ఆవీరులయాస్థానమునం దిట్టిప్రముఖురా లవసరముగ నుండెనేమో. అచిరకాలముననే అనుఁగురాజునమ్మకమునకుం బాత్రురాలై, నాయకురా లని పిలువంబడుచు కొలఁది దినములలోనే ప్రభు మంత్రులకు మనస్పర్థలం గల్గించి, మంత్రిని వృద్ధుం డనునెపమున పదచ్యుతునిగ నొనర్చి, ఆయన రెండవసుతుండగు బ్రహ్మనాయని మంత్రిం జేసి, రాజును స్వర్గమున కరుగఁజేసి, యువరాజగు నలగామరాజును సింహాసన మధిష్ఠింపఁజేసె ననియు, నిది యామెప్రథమ తంత్రి మనియు నందురు. బ్రహ్మనాయకుఁడు మంత్రిగ నున్నను, నాయకురాలిప్రభ ప్రభుత్వ కార్యనిర్వహణతంత్రముల నెల్లెడలఁ గానవచ్చు చుండెనఁట. ఇట్టివెన్నియో చెప్పంబడియున్నవి. నలగామ ప్రభుం డీరాజనీతివిశారద కధికార మొసంగుచుండ, నొకతఱి నలగామరాజు సవతి తమ్ములు కుతంత్రముల పాలై చంపంబడనుండ, దొడ్డనీని భార్య శీలమ్మగారు వారి నాపద నుండి తప్పించి, తనసుతుండైన బ్రహ్మనాయని కప్పగించెనఁట. ఆతండును వారి నట నుంచుట గాని, తా నాపదవియం దుంట గాని, క్షేమము కాదని వెఱచి, రాజు నెటులనో యొప్పించి, వారిని దూరమునం దుండఁజేయు నెపమున చంద్రవంకనదీతీరమున మాచెర్లయందు వారి నుండ నియమింపజేసి, ఆప్రాంతపుతావు వారి వ్యయముల కిప్పించి, తానును తనపదవికి రాజీ నిచ్చి, వారితో నట నివసించుచు విష్ణుభక్తి యందు కాలముం బుచ్చుచుండె నఁట.

పలనాటి వీరచరిత్రమున ముఖ్యుం డగు బ్రహ్మనీనికుటుంబ మిట్లు వివరింపఁబడియున్నది. భార్యపేరు ఐతాంబ లేక ఈతమ్మ. తల్లి పేరు శీలమ్మ. సోదరుఁడు పేర్నిడు. భార్యపేరు గౌరమ్మ. పేర్నినిభార్య సీరమ్మ. మల్లినీనిభార్య మాచమ్మ. బ్రహ్మనాయునికి విష్ణువరప్రసాదమున సుతుఁడు బాలరాజు. కడమవా రెవ్వరో సరిగా తెలియదు గాని, విష్ణువరప్రసాదజనితులుగ బ్రాహ్మణస్త్రీవలన పోతరాజు, వేరొకపద్మనాయకస్త్రీ వలన గోర్నిఁడు, చాకలిస్త్రీవలన పెదచందన్న, విశ్వబ్రాహ్మణస్త్రీవలన చినచందన్న, కులాల (కుమ్మరి) స్త్రీవలన తేరుకుఁడు, మంగలిస్త్రీవలన మంచన్న అనునార్వురు బాలరాజునకుతమ్ములవలె చెలికాండ్రై మెలఁగుచు పినతండ్రియగుపేర్నిని యింటఁ బెరుఁగుచుండి రనియు, (వీరందరు పల నాటివీరులలోనివారే యఁట.) బాలరాజుభార్య గండు కన్నమనాయనిసుత మంచాలమ్మ యని యు, ఉంపుడుకత్తె వేశ్య సబ్బాయి యనియుఁ జెప్పంబడినది.

నాయకురాలు వీరి నిల్లునను బ్రతుకకుండ వీరి కనేకయాపదలం గల్గింప, దైవచింతనానిమగ్నుం డై దినములం గడుపుచున్న బ్రహ్మనాయుఁడు రాజు నెదుర్కొనుట యుపాయ మనియు, నాయకురాలిని నమ్మ వీలుకానిపని యనియు తలంచియేమో మాచర్లం గూడ వదలి, కృష్ణా నదిం దాఁటి, శ్రీశైలప్రాంతపుభూపతి యగు మారాజునుదర్శించి, యిరువదిమూఁడు గ్రామ ములు గుత్తకుం గుదుర్చుకొని "వీరమేడపి"

యను గ్రామమున నివసించుచు, కాలము గడపుచు, కష్టదినములేకుసంవత్సరములు ముగియ, నలగామరాజుయుల్లుండును, రత్నాల పేరమ్మ భర్తయు నగు అలరాచమల్లుని, నలగామరాజు నాయకురాండ్రకడకు రాయబార మంపుచు 'తమ్ముం దిరుగ రాజ్యములోనికి రానిచ్చి యట వసింప సెలవొసంగు'' మని ప్రార్థించెను గాని నాయకురా లియ్యకొనమి ప్రయోజనకారి గాక పోయెను. మీఁదుమిక్కిలి విషప్రయోగమున తిరుగుదలలో నారాయబారి మరణింప రత్నాల పేరమ్మయు సహగమన మొనర్చె నఁట.

పిదప బ్రహ్మనీఁడు యుద్ధము తప్ప వేఱు సాధనము లేదని నిశ్చయించెను. ఆయుత్తుఁడై బ్రహ్మనాయఁడును, పరివారమును, వీరులును కారెంపూడికి దక్షిణముగ నాలుమైళ్ళ దూరమున మేళ్లవాగుకడ దండువిడిసి, అచటనుండి కూడ నొక భట్రాజును ప్రభువుకడకు సంధికి రాయబార మనిపి, సంగరము మాని సఖ్యత నెఱపుమని యర్థించె నఁట. నాయకురాలును, ప్రభుఁడును, నిరాకరించి సంగరము నెఱపి శిక్షింతుఁ గాక యనెనఁట. ఇత్తఱినే అప్పటికి యువరాజుగ నుండిన కోట దొడ్డకేతరాజు రాయబారమును ఫలితములేని దయ్యె నఁట. (ధరణికోట సామంతరాజ్యము, ఆర్వేలనాటి సీమ చూ.) బాలరాజు సోదరులు చెలికాండ్రు గూడ యుద్ధమునఁ బాల్గొనినవారే. యుద్ధము ఎక్కువరంగముల వేర్వేఱుగ జరిగెను. ఫలితము వీరులమృతియు, నాయకురాలు దొరకి బంధింపఁ బడుటయు, నలగామరాజు బ్రహ్మనిని శరణు జొచ్చుటయు నై యున్నది. బ్రహ్మనాయఁడు వారలను క్షమించి పొమ్మని, తక్కిన తన కాలమును వైష్ణవమతబోధతో యుద్ధరంగమున నేగుట్టపుకొండబిలమున తపం బొనర్చుటతోఁ నఁట. నేఁటికిని అందే తపంబొనర్చుచున్నాఁడని యూహాప్రాంతములవా రనెదరు.

పలనాటియుద్ధకలహములు క్రీ. శ. ౧౧౮[illegible] - ౧౧౦౪ అని పరిశీలకు లనుచున్నారు. ఆదారిగ నేటివఱకు నాయుడుజ్ఞాపకార్థము కార్తికమాసమున నేటి[illegible] [illegible]మైహానమున చుట్టుపట్ల గ్రామముల ప్రజలు సంవత్సరా నుత్సవము జరుపుచున్నారు. అందు [illegible]వాస్య [illegible]కగా వనియు, పాడ్యమి [illegible] బారనునియు, మందపోరునియు, కోళ్ళపం[illegible]ము లనియు, కల్లిపాడనియు, ఏవేవో వింత పేర్ల ఉత్సవములు జరుగుచుండును. స్వామి నాఁడు ఎల్లజెండా నెత్తుదురు. ఈవీరపూజోత్సవముల జరుపు బ్రహ్మనాయనిముద్రకర్త యనఁబడు నొక యధికారి యుటుఁ గలఁడు. మూఁడవదిన మర్ధరాత్రమున నెల్లరు నిద్రాన్నముసు యుద్ధమైదానమున బలులు నిత్తురు. (పలనాటిసీమ చూడుడు. దండకవిలె చూ.)

పలనాటిసీమ—ఇప్పటి గుంటూరుమండలమున, కృష్ణానదికి దక్షిణతీరమునందు, సముద్రమునుండి ౧౨౦మైళ్ళదూరమునుండియు ౯౦మైళ్ళదనుక గల ౧౦౫౦ చదరపు మైళ్ళ వైశాల్యముగల ప్రదేశమును "పలనాటిసీమ"యనెదరు. దీనికిఁ దూర్పున చిట్టడవియు, ఉత్తరమున కృష్ణవేణీనదియు, దక్షిణమున దట్టమైన యడవియుం గలదు. దీనిగుండా నాగులేరు, చంద్రవంక నదియుం బ్రవహించును.

ఆది నీప్రాంత మంతయు నాగులనివాస భూమిగ నుండెను. ఆంధ్రభృత్యులపాలనకుఁ బిదప పల్లవులు దీని నాక్రమించినతఱి పల్లవనాడని వాడుక యేర్పడి, రానురాను పలనాడై నేఁటికిని నిలిచియున్నది. పెక్కండ్రు కవు లీ పలనాటిసీమను తమగ్రంథములందునను, చాటుధారాపద్యములందునను వర్ణించుటచేతనే గాక, ముఖ్యముగ దీనిప్రసిద్ధి పలనాటివీరులని చెప్పఁబడినవారి సంగరమునుండి కల్గినదని తోఁచక

పోదు. (పలనాటివీరచరిత్రము చూడుడు.) ఆది కాలమున మహాదేవి, లేక మాదేవి చెఱువులు (ఇప్పటి మాచెర్ల) ఇందు ప్రధానపురముగ నుండెడిది. గురిగింజల (మాధవి లేక గురివెంద గింజల) ఇప్పుడు గురజాల యనఁబరఁగుచు పేరొందిన పురము. కారెంపూడి మైదానము సంగరము జరిగినప్రదేశము. మాచెర్ల చెన్న కేశవదేవస్థానమునను, గురజాల త్రిపురాంతకదేవ స్థానమునను, క్రీ. శ. ౧౨ శతాబ్దపు చాగి బేతరాజుగారి శాసనములును, వేంకటేశ దేవస్థానపు శాసనమును, చారిత్రకపరిశీలకులకు సుప్రసిద్ధములు.

పలనాటివీరులనంబడినవారినాఁడు హైహయ వంశజులై, కార్తవీర్యార్జునచక్రవర్తినుండి వచ్చిన పురుషుండగు అనుగురాజును, అతనిసమయమునను నలగామరాజును, (అనఁగా పలనాటికలహములు ౧౧౮౮-౧౧౦౮ అని చెప్పఁబడె) ... బిరుదాంకరుద్రుఁడని పేరొందిన చాగి బేతరాజును పలనాటిసీమను భూలోకములునకు సామంతులుగ పాలించిరని చెప్పఁబడియెను. ఈయునయు హైహయక్షత్రియుఁడే. (పలనాటి వీరచరిత్రముచూడుడు.దండకవిలెచూడుడు).

దీనిని తిరుచు పలనాడని యందురు. పాఁడికి పేరందినది.

• పలనాటిసీమగుండా ఇనుపబాట మాచెర్లకు బోవును. కామెపల్లి, గణపవరము, ఈసీమ లోనివి. ఒకప్పుడు కామెపల్లి సుప్రసిద్ధమై కామేపల్లిసీమగా దానిపాత్రతదేశ మున్నఁబడు చుండెడిది.

పలము--ఇది నాల్గుతులముల యెత్తునకు పేరు. కొన్ని తావుల నెన్మిది తులముల యెత్తు నకుఁ గూడ పలమని వాడుదురని తెలిసినది.

పలలమేహము— ఛిద్రమయిన చిన్న చిన్న మాంసపురేణువులు మూత్రముగుండా పడునటుల లోనఁజేరెడి జబ్బు.

పలలాశయ(రోగ)ము— ఇం దజీర్తి గండరోగము లుండును.

పలాలకూటస్య సాదృశంకుంజరాదినా ఇతిన్యాయము—గడ్డిమొదలగు వాటితో నుత్సవములందలంకారార్థ మూరేగించుట కేనుఁగు నలెను, గుఱ్ఱములు మొదలగు జంతువులనలెను విగ్రహములు చేయింపరు. ఇవి బాహ్యకారభ్రమకరములు. ఇది చిత్రాంగనాన్యాయమువంటి యర్థము కలది. (చూడుడు.)

పలాశిగోత్రము-(హారితఋషిగణముచూ)

పలాశిగోత్రము--(వశిష్ఠగణముచూ.)

పల్మిటిక్ ఏసిడ్ (Palmitic Acid)- దీనిగుర్తు C 15-H 21-Co 2-H అనియు, ఇది పామ్ ఆయిల్ (Palm Oil) నుండి చేసుకొనదనియుఁ జెప్పఁబడినది.

పల్లపు ఏల్టిట్యూడ్సు, ఎత్తు ఏల్టిట్యూడ్సు, నీళ్లుకాఁగు బోయిలింగు పాయింటు(Lower Altitudes, Higher Altitudes, (Water) Boiling point)- లోయెస్ ఏల్టిట్యూడ్సన భూమిపై పల్లపుప్రదేశము లనియు, హైయర్ ఏల్టిట్యూడ్సన పర్వతములు మొదలగు నెత్తుప్రదేశములపై ననియు నెఱుఁగునది. ఇంక బోయిలింగుపాయింటన నీళ్లు గాఁచిన నావిరియై పాత్రనుండి పైని మూయఁబడిన మూఁత(యడ్డము) నెత్తి తప్పించుకొని బయటఁబడు వేఁడిస్థితి యనియెఱుఁగునది.

ఈ సందర్భమున నీ యావిరియై పైమూఁత నెత్తుటకు వాతావరణపుగాలియొత్తిడి (Pressure of the air) ప్రధాన మని మనసునందుంచుకొనవలసియుండును. ఈయొత్తిడి లోవరు ఏల్టిట్యూడ్సునందధిక (భార) ముగను, హైయ్యర్ ఏల్టిట్యూడ్సునందల్ప(భార)ముగను నుండునని యిదివఱకు తెలిసినదియే.

పైమూఁత నెత్తుటకధిక(భార)ము పిత్తిడియుండు తావుల నధికబలమును, అల్ప(భార)ముగ నొత్తిడియుండు తావుల నల్పబలము, నీటి యావిరియం దుండవలయునని దీనింబట్టి తెలియకపోదు. ఇట్లనుటవలన లోవరుపల్లిట్యూడ్సునందు నీ రెక్కువ కాఁగుటకును, ఆవిరి దట్టమై పైమూఁత నెత్తఁగలదిగ నగుటకును, వేఁడి యెక్కువ కావలసియుండెను. అనఁగా బోయిలింగుపాయింటు ఆలస్యముగ గల్గునని భావము. ఇంక హైయ్యర్ ఆల్టిట్యూడ్సునందంటే వేఁడి యవసర ముండదు. ఏలయన తక్కువఆవిరిబలమే పైమూఁత నెత్తుటకు జాలియుండును గాన, నట్టి యెత్తగుప్రదేశములందు వేఁడి తక్కువలందే బోయిలింగుపాయింటు త్వరితముగనే సంభవించుచుండును. (బాయిలింగుపాయింటు చూడుఁడు. అల్టిట్యూడును చూడుఁడు.)

పల్లవనృపతులు— ఆంధ్రదేశమును కాంచిపురము రాజధానిగ పాలించిరి. వీరు పశ్చిమచాళుక్యులచే నోడింపఁబడి పదభ్రష్టులైరి. దక్షిణదేశపు ద్రావిడ సాంప్రదాయ దేవాలయనిర్మాతలు పల్లవు లనియే చెప్పఁబడినది. మహాబలిపురమున శిలాశిల్పములు సుప్రసిద్ధములు.

పల్లెటూరికి పదిదారులు — (ఆంధ్రలోకోక్తి. సరియగు బాట ఉండదని భావము.)

పల్లేరుచెట్టు — ఇది కాచు కాయలు ముండ్లు (పల్లేరుముండ్లు) గాన పేర్వడినది. ఇది నేలపాఁకు చిన్నమొక్క. పసుపు, ఎఱుపు, తెలుపురంగుపూవులంబట్టి త్రివిధ భేదములు గలది. అందొక్కొక్కటి పెద్దజాతిపల్లేరనియు, చిన్నజాతిపల్లేరనియు (చిఱుపల్లేరు) ద్వివిధములుగ నుండును. పెద్దజాతి యానెకు గజపల్లేరనియు నందురు.

పల్లేరుకాయలు కేనుఁగులు వెఱచును. పల్లేరుముండ్లుగల బాటలో నడుగైన నిడక యేనుఁగు మూర్ఛించి వెనుకకు నిలుచును. ఏనుఁగులకు నెత్తి మదమెత్తి దానింబట్టుట కుపాయమని తోఁచిన నెత్తి దానిచుట్టు పల్లేరుకాయలు చల్లుదురు. దాని నాఁగి మార్గమధ్యమునఁ జిక్కిపోవును. తరువాత దానిని బట్టుకొందురు. ఏనుఁగును వెఱపించును గాన "గజరిపుః" అని పల్లేరునకు నామమిడిరి.

పల్లేరు—లా. Tribulus-Terrestris. ఇంగ్ల. Caltrops plant సం. కంటకఫలా, గోక్షురః. ఇవి పల్లేరుసామాన్యమునకును, షడంగః, స్థూలశృంగాలః, గజదంష్ట్రః అనునవి పెద్దపల్లేరు లేక ఏనుఁగుపల్లేరునకును త్రికంటః, క్షుద్రకంటకః, త్రికంటకా, స్వాదుకంటకః అను పేర్లు చిఱుపల్లేరునకును వర్తించును.

పల్లేరు సమూలకషాయము గాని, ముఖ్యముగా వేరు, ఆకు, కాయలు వీని కషాయములు గాని, సమశీతోష్ణము గల్గించి, త్రిదోషములను హరించి, శైత్య, మేహముల యుద్రేకముల నడంచి, ధాతుపుష్టి, వీర్యవృద్ధి, బలము గల్గించునని యుఁ జెప్పఁబడినది. మఱియు స్త్రీల ఋతు కష్టమును పురుషస్త్రీల మైలరక్తమును చక్కఁగ వెడలఁజేయుగుణము దీనికిం గలదనియు, స్త్రీల వంధ్యత్వముఁ బాపుననియు, అగ్నిమాంద్యము, కఫదోషము, కీళ్ళనొప్పులు, నోటిపూత, ప్రమేహము, పత్తికలు (కడుపులోని)బిళ్లలు, మూత్రనిరోధము, మూత్రకృచ్ఛ్రము, మూలవ్యాధి, రక్తపోడలు, శూలలు, శోష, తాపములు, సర్పవిషములు నివారింప నిది వజ్రాయుధము వలె పనిచేయు ననియుఁ జెప్పఁబడినది.

ముండ్లు దీసిన పెద్దపల్లేరుకాయలను ముమ్మారు ఆవుపాల నుడికించి లోపలకచ్చిన శిష్టమైన చూర్ణమును బాపడి ధాతుపుష్టి గల్గఁజేయునని యుఁ జెప్పఁబడినది.

పల్వాల్ (తొల్లింటి అపేలవము)— అపేలవము చూడుఁడు.

పల్సిమీటర్ (Pulsimeter)—చేతి నాడులయొక్క నిర్ణయమును దెల్పు పరికరము.

పల్సోమీటర్ (Pulsometer) — పల్సిమీటర్ వలెనే యుపయోగపడు గొట్టము వంటి పరికరము.

పవడము(పగడము) లా. Corallum. ఆంగ్ల. Coral. ఫ్రెంచి-De, corail జర్మను. Korallion. సం. ప్రవాలః, ప్రవాళః.

పగడ మెఱ్ఱజాతి తెల్లజాతి యని ద్వివిధము. ఇం దెఱ్ఱజాతి శ్రేష్ఠము. ఎఱ్ఱపవడము నవరత్నములలో నొకటి. ఎక్కువ విలువ గల్గినది. తెల్లపవడమునకు ధర లేదు. దీనిని రాయిగను, దానిని గాల్చి సున్నముగను రాళ్ళు లేనిచోట వాడుదురు. తెల్లపవడములు సర్వసాధారణముగ నెక్కువగ బడును. ఎచ్చటనైన నుష్ణప్రదేశముల సముద్రమున పగడము నీటిమట్టమున కించుక దిగువగఁ గాని, యించుక పైగాఁ గాని యుండును. మధ్యధరాసముద్రమున (Mediterranian Sea) లభించుచున్నది.

పవడ మించుమించు చంతెయు "Carbonate of Lime" అని పోల్పఁబడినది. ఎఱ్ఱపగడము జాతికి "Carallium rubrum" అని లాటి న్భాషయందు పేరిడి యున్నారు. పగడములు Polyp అనువాట్లవలన సముద్రపు నీటియందు లభించు నేదో యొక సున్నపు పదార్థముతో నిర్మింపఁబడిన వనియు, అటుల నిర్మింపఁబడిన శిలన వాటికి "Solid Skeleton of Zoophyts secreted from sea water within the tissues of polyps" అని రసాయన శాస్త్రవేత్త లనుచున్నారు. మఱియు నీ Coral polyp అనఁబడునదిజీవముగలజంతువు కాదని తేలినది. కాని, ఇది ఈపగడపుచట్టులను (లెక్క-లేనిరకముల చెట్లకుం బోలునటుల) నదే పనిగ కట్టుచు, కాలముగడచినకొలఁది క్రమశః తన నిర్మాణమును బూరి చేయునని కనిపెట్టఁబడినది. వాట్లనిర్మాణ మగు తెల్లపవడము చట్టులకు "Coral reef" అనియు, "Coral bar" అనియు నాంగ్లమున పేరిడియున్నారు. ఇట్టి పగడపుచట్టుల సముదాయములవల్ల పశిఫిక్ మహాసముద్రమున Coral island అనుపేరం బరఁగు ద్వీప మొకటి ఏర్పడియున్నది. ఇందు మనుష్యులు వసించుచున్నారు. కొబ్బరితోఁటలు మెండుగఁ గలవు.

పరిశీలకుల యిటీవలి పరిశీలనలు ఈపవడపు చట్టులన్నియు చిన్న చిన్న గూడుల సముదాయములనియు, అందు Polyp లు నివసించుటకుఁ గాను నిర్మించుకొనె ననియు, దానురాను కొత్త Polyp లు వాట్లపై కొత్తగూడుల నిర్మించుచుండి వసించుచుండె ననియు, ఇటుల కాలము గడచినకొలఁది పెరిఁగి పెరిఁగి ఏర్పడుచుండు ననియు వెల్లడించినవి. ఇందు వలన Polyps జీవముగల జంతువు లేమో యని తోఁచక పోదు. ఏది యెటులనను సూక్ష్మీటు. డెబ్బది డిగ్రీలవేఁడికిఁ దక్కువగ కాయు నెండగల తావులందునను, ముప్పది లేక నలుబది ఫాతముల కన్న నెక్కువ లోఁతుగల సముద్రపు నీటియందునను Polyps కానిపింపవు. ఇంకను సముద్రమునం జేరుకొను నదీముఖద్వారముల "Sediment" నీటియందు నిల్వయుండునుగాన నచట గాన్పించుట లేదు. ఇందువలన మంచి నీటియందు వర్ధిలవనియు నీటియందు మొదలగు ఏజాతి నీటియడుగున జేరుకొని అట నిల్వయగు నీటకవ్వగల తావుల వర్ధిల్లవనియు తెలుచున్నది. మఱియు నీకారణములనుండి భూమధ్య రేఖ (Equator) కిరువైపులను 30 డిగ్రీల పర్యంత దేశముగ భూమింజుట్టి పవడపుచట్టు లుండునేగాని

వాట్లనుదాటి ఉత్తర దక్షిణదిశల నెచ్చటను గానరావని యెఱుంగునది.

పగడము నాయుర్వేద శాస్త్రోక్తముగ భస్మ మొనర్చిన నావప్రివాళభస్మము శ్లేష్మములపై చక్కగ పని చేయుననియు, పైత్యము, మేహ కారకము, మేహవాతము, అగ్నిమాంద్యములనే గాక, చక్కగ అనుపానములతో సేవించిన త్రిదోషములను నివారించు ననియు, అతిమూత్రము, రక్తము స్రవించు మూలశంకరోగములు కూడ నివృత్తియగుననియుం జెప్పఁబడినది.

తేనెతో పగడము నరగఁదీసి నోటికిపూసిన జిహ్వాదోషము నివారణ మగునందురు. పగడమున పుప్పి తిన్నవెచినటుల గోతు లుండుట దోషము. ఎఱుపునందు తెలుపు ఇంచుక కలిసిన వర్ణము గల్గియుండుట గుణము. బరువు చక్కగ గల్గి, పెద్దవిగనుండియే వన్నెగల్గి దోషరహితమైన పవడములు మంచి ధర గల్గి యుండును. విలువగల యెఱ్ఱపవడములవర్తక మిక్కాలమున ఇటలీదేశ హస్తగతమై యున్నది. ఆంగ్లపరిశోధకులు పగడపుచట్టు సముదాయములను ౧ Fringing reef జాలరు వలె కన్నములుం గల్గియుండుచు గట్టువలె నుండు పగడపుచట్టు (లేక పగడపుకొండ) ౨ Barrier reef గట్టిదె నీటిని తనగుండా ఒకదెసనుండి వేఱొక దెసకు పోనీయక నిరోధించు పగడపుచట్టు (పొడవున నుండు పగడపుకొండ) 3 Atolls గుండ్రముగనో లేక అర్ధచంద్రాకారముననో లేక గుఱ్ఱపులాడముం బోలియో నీటిం జుట్టుకొని యుండు పవడపుచట్టు (లేక పవడపురాతికొండ). ఇది వంగియుండునది.

పవనతృతీయతిథి - చైత్రశుద్ధతృతీయ. గురువారము, అశ్వినీనక్షత్రము, వైధృతియోగము గూడి, అప్పుడు కన్యారాశియందు బృహస్పతియుండుట సంభవించునేని దానిని "పవన తృతీయ"యనెదరు.

పవనముక్తాసనము— యోగశాస్త్రమున చెప్పఁబడిన ఆసనములలో నొకటి. (ఆసనములు చూడుఁడు). కుడిమడమ కుడిపిఱుఁదునకును, ఎడమమడమ యెడమపిఱుఁదునకును తగులునటుల అంటములకిరుప్రక్కల నుండునటుల గొంతుగూర్చుండి చంకలను మోఁకాళ్లపై నానించి, వీలగునంత దగ్గరగఁ జేర్చి, రెండు చేతులచేత బంధము వైచి కూర్చుండుట "పవనముక్తాసన" మనంబడును.

ఈ యభ్యాస మపానమునందలివాయువు నడంచునని చెప్పఁబడినది.

పవనాసనము— యోగశాస్త్రమునఁ జెప్పఁబడిన యాసనములలో నొకటి. మోఁకాళ్ళ నేల నానించి వాటిపై నిలిచి నాభిని రెండు వ్రేళ్లతో నొత్తుట పవనాసన మనఁబడును. ఇది జఠరాగ్నిని బలపఱచునని చెప్పఁబడినది.

పవమానపర్వతము— దేవీభాగవతము ౮-౭యందు ప్రశంసింపఁ బడినది. ఇదిపారియాత్రపర్వతశాఖగా చెప్పఁబడినది. హిందూకుష్ పర్వతపంక్తియందలిపాఘ్మాన్ పర్వతమని పోల్చుచున్నారు. దీనిని పాఘ్మాన్ రేంజియనుచున్నారు

పవిత్రప్రవాహములు (నదులు) పది— (దశపవిత్ర ప్రవాహములు చూడుఁడు.)

పవిత్రము— పవిత్ర మన పూత మని యర్థము. ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున కుశదర్భ, జమ్మి (శమి), జలములు, తామ్రము, తులసి, తేనె, నువ్వులచెట్టు, నెయ్యి, పచ్చకర్పూరము, పుత్రజీవిచెట్టు, బంగారము, మేడిచెట్టు, రావిచెట్టు, హిజ్బల (సముద్రఫల) వృక్షముల కీపేరు వాడఁబడినది. యవలను పవిత్రధాన్య మని వాడిరి.

పవిత్ర సరస్సులు పండ్రెండు— (ద్వాదశ పవిత్ర సరస్సులు చూడుఁడు.)

పవిత్రస్థలులు (Holy centers)—హిందువులకు బనారసుపట్టణము పవిత్రనగరము.

మహమ్మదీయుల కరేబియా దేశములోని మక్కానగరమును, మదీనాపురమును పవిత్రస్థలులు.

యూదులకు, క్రైస్తవులకు పాలస్తీనాదేశపు జెరూసలెమ్ పురము పవిత్రనగరము.

పశ్చిమఅరబ్బులకు ఫెజ్ పురము పవిత్రస్థలి.

రష్యాదేశపు క్రైస్తవులకు మాస్కోనగరము, కీవ్‌పురము పవిత్రనగరములు.

మార్మన్ క్రైస్తవులకు అమెరికాసంయుక్తరాష్ట్రములలోని సాల్టులేకుసిటీ పవిత్ర

సిక్కులకు అమృతసర్ నగరము పవిత్రస్థలి.

చైతన్యమతస్థులకు బంగాళాములోని నవద్వీపము పవిత్రస్థలి.

కబీరుమతస్థులకు హిందూస్థాన్ దేశమందలి మాగర్‌గ్రామము పవిత్రస్థలి.

బౌద్ధమతస్థులకు గయాపట్టణముకడనున్న బుద్ధగయ పవిత్రస్థలి.

రోమన్కాతలిక్కు క్రైస్తవులకు ఇటలీదేశములోని రోమునగరముకడనున్న వెటికాన్ పవిత్రస్థలి.

జపాన్ దేశస్థులకు టోకియో నగరమునకు కొంత దూరముననున్న ఫుజిసామాపర్వతశిఖరము పవిత్రస్థలి.

తొల్లింటి గ్రీకుదేశస్థులకు ఆదేశమందలి ఒలింఫస్‌పర్వతశిఖరము పవిత్రస్థలి.

ద్వైత (మధ్వ) మతస్థులకు ఉడిపి(రజితపురి) పవిత్రస్థలము.

బైరాగులకు(సాధువులకు)హరిద్వారముకడనున్న హృషీకేశము పవిత్రస్థలము.

క్రైస్తవులు పాలస్తీనాదేశమందు క్రీస్తుప్రభువు తిరిగిన ప్రదేశమును Holy land అనుచున్నారు.

మహమ్మదీయులు మక్కానగరమును జుట్టి కొంతదూరముదనుక వ్యాపించియున్న అరబ్బీదేశభాగమును Holy land అనుచున్నారు.

బౌద్ధులగు చీనాదేశస్థులు బుద్ధభగవానునితో సంబంధముగల దేశమును Holy land అనెదరు.

గ్రీసులు ఓలింఫియా పర్వతప్రాంతమును Holy land అనియెదరు.

జపానీయులు ఫుజిసామాపర్వతప్రాంతమును Holy land అందురు.

పవిత్రారణ్యములు తొమ్మిది-- (నవ (పవిత్ర) అరణ్యములు చూడుడు.)

పశునాయకత్వము- -దీనిని పంచాంగములందు పశుపాలకత్వమనియు వ్రాయుచుందురు. ఏఏటట (ఆసంవత్సరమున కంతటికిని) పశునాయకత్వములు మారుచు పంచాంగములందు వివరింపబడుచుండును. ౧ యముడు, ౨ బలభద్రుడు, ౩ గోపాలుడు పశునాయకత్వములు వహించుచుందురు.

పశుపతి-పరమేశ్వరుడగు రుద్రునియొక్క యెనిమిది యాకారములలో నొకటి. (అష్టమూర్తులు చూడుడు.)

పశుపతినాథక్షేత్రము— ఇది నేపాల దేశపు రాజధానియగు కట్మండూ (తొల్లింటి ఖస్తమండప పురము) నగరమున కీశాన్యదిశగా మూడుమైళ్ళదూరమున మృగస్థలి యనంబడు కొండలోవయందు భగవతి లేక భగమతి యనుపేరుగల చిన్న జలప్రవాహముయొక్క పశ్చిమతీరమున దేవపట్టణ మనుపేరుగల గ్రామముకడనున్న శివక్షేత్రము. దేశముబౌద్ధాక్రాంతమైన పిదప దేవాలయమున శివలింగముకడ బుద్ధభగవానుని విగ్రహ మొకటికూడ నిడియున్నాడు. అట్లొనర్చియు శివలింగము

నర్చి పూజించు చుందురు. ఎదుటనున్న నంది అట్లేయున్నది.

ఇచట భగవతీనది యొకకొండను కోసికొని మృగస్థలిలోపలో ప్రవేశించి దేవీపట్టణముగుండా పశుపతీశ్వరుని దేవాలయమునకు తూర్పుగా దానినంటియే ప్రవహించుచున్నను. దీనివెడలు పాటుగజము లుండెడిని. మొలలోతున్నను దక్షిణవగా నుంట స్నానముల కనుకూలమై యుండును. జలము లతినిర్మలములు. నదికొంచె మధిక మనియే చెప్పఁదగును. మృగస్థలిలోనకు నేపాలదేశస్థులు మృగస్థలి యనియగ్నము వ్వసిద యొక్క లోవ యనెదరు. ఇందలి సజలతీర్థము మృతికర్మమగు పవిత్రస్థల మని. పశు ననిన ప్రాణమున కనము నాను పశుపతీశ్వరుఁడు ప్రాణుల కధినాథుఁడగు పరమేశ్వరుఁ డని చెప్పఁబడినది. ఈ క్షేత్రమున మరణించుట వలనఁ గలుగుఫలము పాశవిముక్తి. ఇట్లు వేదాంతశాస్త్రమున నిరూపింపఁబడిన పతి, పశు, పాశముల తా విధిగాఁ జెప్పఁబడినది.

పాశబంధమునుండి ప్రాణికి విముక్తి గల్గించు పతి (పశుపతి) క్షేత్రమున భగవతీనది పరమేశ్వరునిశక్తియొక్క మాయారూపస్థగాఁ దలంపఁబడుచున్నది. నేఁటికిని దేవాలయావరణము నందే మృతికై నిరీక్షించుచు రోగులు పరుండి మూల్గుటతోఁబాటు పశుపతినాథుని దలంచుకొనుచునుంట నను దినముకానవచ్చుచునే యుండెడిని. దేవాలయపు తూర్పువైపు గోడ కవ్వలనే నదీతీరమున నొకటికన్న నొకటి యెత్తుగ మూఁడు వరుసలను నదియందలి దేవాలయపుస్నానముల సోపానపంక్తి కిరుదెసలను దిమ్మలు గట్టి వాటిపై చనిపోయినవారి కళేబరములను దహన మొనర్చుచుంట నిట సార్వకాలిక దృశ్యమే యనిన నతిశయోక్తి కానేరదు. పశుపతినాథము కట్మండూ నగరమునకే గాక పరిసరసీమ కంతటికిని మహాశ్మశాన మని చెప్పఁదగును.

ఇట్టి మహాక్షేత్రమును కాదని అశోకచక్రవర్తికుమార్తె చారుమతీదేవి భక్తితో చనుదెంచి, తన శేషదినములు గడుప నిచ్చటనే స్థిర నొందె [illegible]. ఆమె [illegible] కట్టించిన [illegible] విరివిగఁ గట్టి [illegible]. క్షేత్రమున [illegible] గ్రామమునకు "చారుమతీదేవిపట్టణ" మని [illegible] నుండియే [illegible]. [illegible] మఠ యనుపురాతన [illegible] దేవిపట్ట ణము [illegible] న్నది. దేవాలయపు తూర్పు భాగమున [illegible] కట్టించి [illegible] మనిరి. దేవాలయమునుండి [illegible] గ్రామమునకలి [illegible] పోవును.

నది కిరుదెసలందు దేవాలయపరిసరము చిన్న చిన్న దేవాలయములు పెక్కు లున్నవి. ప్రధాన దేవాలయము నేపాలదేశపు గోపు భవనములవలె [illegible] యంత్రస్థులుగ నిర్మింపఁబడి కడకుబంగారుములామాచేసిన కొంతెపు దేశమును స్వర్ణశిఖరమును గలిగి యున్నది. ఇట్టివి కొన్ని దేవళములందుఁ గూడఁ గానవచ్చెడిని. పశుపతినాథుని యెదుటనున్న నంది నాగిలోహమునకు పోఁతపోయఁబడి బంగారుములామా చేయఁబడినది. ఉదయమునను, సాయంకాలమునను, నీరాజనము దీపములామాపనుల సౌందర్యము చూడఁదగినది. (నేపాలదేశము చూ.) భగవతీనది దాఁటుటకు రెండువంతెనలు కలవు ఈప్రాంతములు [illegible] పూజ లధికము.

పశువులు తమపిల్లలను శిక్షించుట-

తప్పొనర్చినకతన తమపిల్లలను ఆవులు పొడువఁబోవుటయు, పాలుగుడుచునపుడు బాధ గల్గించిన తన్నుటయుఁ గలదు. కోపముగల్గినతఱి తమ వైరిని దఱుముట, పొడుచుట, తన్నుట, కఱచుట పెక్కు మృగములు, పక్షులు, పశువులు మొదలగు జంతువులందుఁ గలదు. తమ పిల్లల కపాయము గలుగకుండునంతటి జాగ్రతతో శిక్షిం

చుట మనము పరిశీలించుచోఁ గానవయ్యెడిని. మాంద్యవిశేషముగలవగుట, కొంతవఱకోర్పుట విశేషముగఁగన్పట్టినను తమపిల్లలనుమందలించుననియే తెలియఁ గలదు.

పశువులజ్ఞానము—పశువులకు నైసర్గికముగఁగల లక్షణములవిధి తప్ప కృత్రిమములు కల్పితములు నగు ధర్మనిబంధనలు, విధినిషేధములు లేవు. వాట్ల బుద్ధియు మాంద్య మగునది. ప్రాణినైసర్గిక మగు ప్రేమయు, భీతియు, సంతసము, తృప్తి, కోపము, కొంచెము పాటిపగ ఇవి యున్నను, మఱవు విస్తారముగ నుండును గాన, తనపిల్లలును, తామును కలిసియేయున్న తావుల పెద్దవైనను తమపిల్లలను జ్ఞాపక ముండునేమో యని సంశయము కల్గెడిని. పశువుల యందు స్నేహము తాత్కాలికముగ నైన నుండును. కాన నాభావముననో, పరిచయము గలవారిపట్ల నుండు స్వల్పమగు మిత్రభావముననో, తనపిల్లలను తల్లి పెద్దవియైన పిదప నెఱుంగఁ గల్గెడిని. మగపశువులకు తమపిల్లలనియు, తమసంతతి యనియు నసలే తెలంపు గలుగదు. అచ్చటచ్చట పెద్దవియైనను పశువులు తమతల్లికడ వార్ధక్యమున నున్నను వినయము గల్గియుంట బాగుగ పరిశీలించినవారు కనిపెట్టి యున్నారు.

తన్నెడఁ బాసి కొంతకాల ముండి పెద్దదియైన తనపిల్లను ఆఁడుపశువు పరాయి పశువులను జూచినట్లు జూచి మెలఁగుట సర్వసాధారణమే. ఇందులకుఁ గారణము మఱపే.

పశువుల భాషలు — ఒకరి భావముల నింకొకరికిం దెల్పుటకై నోట ధ్వనిచేయుటకు మాటలాడుట యనెదరు. ఇతరులు తెల్పు భావములలో గల నోటిధ్వనులు గ్రహించుటకు మాటలు వినుట యనెదరు. ఇట్టిపని మానవులలో నొక్కొక్క తెగవారి కొక్కొక్క విధమగు ధ్వనుల యుచ్చారణ మర్థవ్యాకరణనిబంధనములతో ఆంధ్రము, కన్నడము, మహారాష్ట్రము, హిందీ, ఆంగ్లము, ఫ్రెంచి, జర్మను మొదలగు పెక్కుభాష లేర్పడియున్నవి. ఇవి మానవులందుఁగల యేర్పాట్లు. ఇందువలన భాషలకు మూల మన్యోన్యభావముల మార్పని తేలుచున్నది.

తక్కిన పశుపక్షిమృగాదులందు వ్యాపించియున్న భాషలు నైసర్గికములు. అనఁగా మానవభాషల వలె నభివృద్ధి నందినవి కాని, వికాసావస్థనందినవిగాని కావు. ఏలయన వాటియందు శాస్త్రపదములు, వైజ్ఞానికపదములు మొదలగునవి విరివినంది భాష వికసింపలేదు. అన్యభాషలపదము లాయాజంతువుల స్వభాషలం దసలే చేరియుండలేదు. కాని కోఁతులు మొదలగు కొన్ని తెలివిగల జంతువులభాషలించుక యధికములుగ నుండునేమో యనిపించెడిని. పక్షులభాష లేస్థితియం దున్నవో మనము చెప్పుటకు వీలు గాకున్నను నభివృద్ధి నందిన వనుటకు నిదర్శనములు గానరాకున్నవి.

పశువులు-పాలు—శరీరములందు తనకవసరమైనకార్యముల కుపయోగించు తిత్తులు (Glands) కొన్ని యుండును. అట్లే యింక గ్లాండ్సు కొన్ని శరీరమున కవసరము లేనివాటిని వడకట్టునవియు, కొన్ని మార్పుజెందించునవియు కలవు. చెమట యిట్లే రక్తమునుండి వడకట్టఁబడినది. వేఱుగ కొన్ని గ్లాండ్సు అన్యుల కుపయోగించుకార్యముల కనుకూలించు నవియు నుండును. పశువులకు పెయ్యలుండుతఱి వాటియాహారముగ నుపయోగించునట్లు రక్తము మొదలగువాటిని వడకట్టి పాలుగ మార్చి పెయ్యలయాహారముగ నుపయోగించునట్లు చేయునవియుఁ గలవు. అట్టిపాలను మనుష్యులుగూడ నుపయోగించుకొనుట పశువుల నధికోపయోగ

మునకు పాలొనర్చుట యని స్ఫురింపకపోదు. భూతయుద్ధముతో పశువులపొదుగులుపరిశీలించిన రక్తప్రవాహముకడనే దానినివడియఁగట్టిపాలుగ నొనర్చుగ్లాండ్సు కలవని తెలియఁగలము.

• పశువులు నిలువుటద్దములోని నీడ చూచినఫలితము—పశువులను నిలువుటద్దముకడకుఁ గొంపోయి చూపిన అద్దమునందలి తమనీడను జూడఁగలవు కాని, యది తమరూపమని పోల్పఁజాలవు. పశువులు వాసనవలన పసిపట్టునవి గాన నది యొకపశువని యనుకొనఁగల్గినను నమ్మవు. ఇతరపశులనీడను తనపెయ్యనీడను చూచినయావు పోల్చినను పోల్పఁగల్గెడిని. పోల్చుననియుఁ గనిపెట్టఁబడినది. కాని, తనరూప మెట్టిదో తా నసలే యెఱుఁగనిపశువు నిలువుటద్దమందలి నిజచ్ఛాయను త ముగా పోల్పఁగల దనుటకు వీలు లేదు.

కోఁతులు తమనీడ చూచుకొని యొనర్చు చేష్టలన్నియు నితరమగు కోఁతులు తమ్ము సమీపించుతఱి జరుపునవియే గాని తమరూపమును గాంచుతఱి తా మభినయించునవి గావని స్పష్టమగును.

పశువులు (ఎఱ్ఱనిబట్ట చూచి) బెదరుట—ఎఱ్ఱనిబట్టలు చూచిన పశువులు బెదరుట పెక్కం డెఱింగినదే. బలహీనమగు మనస్సును, ధృఢమగు వివేకజ్ఞానమును లేనిమనుష్యులకు కొందఱకు సైతము ఎఱ్ఱనిరంగు శరీరస్నాయుకము సడలించియు, శరీరము బరువెక్కించియు, ఆవేశము నొందించియు సివమూనునట్లుద్రేకము గల్గించును.

మానవత్వగతియే యిట్లుండ మూర్ఖత, అజ్ఞానము, స్వల్పమగు దూరాలోచనము, విశేషమూఢ్యము గల పశువులసంగతి ఎఱ్ఱనిరంగు గల బట్టలు మొదలగు పెద్దదృశ్యములచే నతి సులభముగ నాకర్షింపఁబడి, ఉన్మాదముగల్గించి వీరావేశమును గాని, భయమును గాని, ఉద్రేకింపఁజేసి, పొడుచుటకో లేక పాఱిపోవుటకో ప్రేరేపించును. దీనినే మనము బెదరుచున్న దందుము

పశ్చిమఆఫ్రికా—ఆఫ్రికాఖండముయొక్క పశ్చిమ భాగమును ఐరోపా దేశములవారు గైకొనియున్నారు. ఈప్రదేశ ముత్తరమున సహారాఎడారి మొదలు దక్షిణమున ట్రోపిక్ ఆఫ్ కేప్రికోర్న వఱకును, పశ్చిమమున అట్లాంటిక్కు మహాసముద్రతీరము మొదలు తూర్పున భూమి కొన్నివందలమైళ్ళదనుక వ్యాపించి యున్నది. ఈప్రదేశమున స్పానిష్ ఆఫ్రికా, సెనిగాంబియా దేశము లుత్తరమునను, అప్పర్ గినియా మధ్య భాగమునను, లోవర్గినియా దక్షిణమున దిగువ భాగమునను గలవు.

పశ్చిమఆఫ్రికాయొక్క యెల్లలలో వైపు కొంగుపర్వతములు కలవు. సియర్రలియోన (సింహగిరి, Lion Hill) సముద్రపుదరి నున్న పర్వతము, కామెరూన్ కొండలు, ఫెర్నాండో పో యనుపేరుగల ద్వీపమున కెదురుగా నున్నవి. ఈప్రాంతభూమికి 'Bight of Biafra' అనుపేరు కలదు. సెనిగాల్ నది, గాంబియానది, నిగేర్ నది, కోంగోనది ముఖ్యములు. తక్కిన పక్క చిన్న చిన్న నదులు తమముఖద్వారము అడవులచే మూయఁబడి తెలియఁబడక సముద్రమునఁ జేరుచుండునవి కలవు. నిగేర్ నదియొక్క దిగువ భాగము డెల్టాయై యున్నది. ఇది చాల పెద్ద డెల్టాయై యున్నది. నైలునది పెద్దదియైనను కాంగోనదిగుండా మెక్కువజలములు సముద్రమునఁ జేరుచుండు నందురు. దేశ మంతయు నుష్ణదేశము. ఐరోపా దేశస్థుల కనారోగ్యకరము. దీనిని కొందఱు White man's grave అని వాడుచుందురు. ఇంత అనారోగ్యకరమగు

దీని యేటియిసుకలందు బంగారము దొరకుచుండును. దుంపజాతులు, కసవధాన్యములు, మొక్కజొన్నలు, జొన్నలు, బటానీలు, నీలిమందు, మిరియములు, పైరుచేయఁ బడుచుండును. అరఁటితోఁటలు, Oil nut చెట్లతోఁటలు కలవు. అడవులం దేనుఁగుదంతము దొరకుచున్నది. జనులు నీగ్రోజాతివారు. ఇంత యనారోగ్య భూమియైనను కొన్ని ప్రదేశములందు కొంతమంది యైరోపాజాతులవారు వసించుచునే యున్నారు. మహమ్మదీయమతము ప్రధానమతము. బానిస వర్తకముండెను గాని యిప్పుడు త్రోసివేయఁ బడినది.

నీగ్రోజాతులు వినోదాభిలాషులు గలవారు. సాయంకాలములం దాటపాటలు విస్తారముగఁ గానఁగుచుండును. కొన్నిజాతులు యిండ్లలో మనుష్యులపునుకల లలంకారముగ నుంచుటయుఁ గలదు. ౧ స్పానిషూ పశ్చిమాఫ్రికా దేశము, ౨ సెనిగాంబియా, ౩ బాతుర్‌స్టు కోలనీ, ౪ అప్పర్గినియా, ౫ లోవర్గినియా అని యీ ప్రదేశ మైదుభాగములుగనున్నది. పీట్లుగూర్చి వేర్వేఱు తావులందుఁ దెలియనగును.

పశ్చిమగోదావరిజిల్లా—ఆంధ్రదేశములోనిది. చెన్నరాజధానిలోఁ జేరి యున్నది. ఏలూరు ముఖ్యపట్టణము. కొవ్వూరు, నిడదవోలు, తాడేపల్లిగూడెము, తణుకు, నర్సాపురము, భీమవరము, ఆకివీడు వర్తకస్థానములగు నితరపట్టణములు. కొల్లేరుసరస్సు ఈజిల్లాలోనిది. భీమడోలు సమీపముననున్న ద్వారకాతిరుమల సుప్రసిద్ధవిష్ణుక్షేత్రము. పంగిడిగూడెము జమీందారీస్థలము. పాలకొల్లు నిమ్మ, దబ్బ, నారింజతోఁటలకు పేరందినది. ద్వారకాతిరుమల ప్రాంతమున రెడ్డిసీమకలదు. (రెడ్డిసీమ చూ.)

పశ్చిమచాళుక్యులవంశావళి-[పశ్చిమచాళుక్యరాజులు(చంద్రవంశక్షత్రియులు)చూ.]

పశ్చిమచాళుక్య లిపి— చళుక్యవంశ నృపతుల పాలనములనుండి చాళుక్యశబ్ద మేర్పడినదిగ నెఱుంగ వలయును. అశోకబ్రాహ్మి (మౌర్య) దేవనాగరలిపినుండి యేర్పడిన గుహాలిపినుండి చాళుక్యలిపియు, దానినుండి పశ్చిమ చాళుక్యలిపియు నేర్పడినవి. చాళుక్యుల శాసనములలిపికాలము క్రీ. శ. ౫వ శతాబ్దప్రారంభము.

కల్యాణనగరము రాజధానిగ నుండిన మహారాష్ట్రదేశ మేలినప్రభువులు చాళుక్యులు. వీరియందు జైనుఁడగు బిజ్జల మహారాజుకడనే లింగాయత మతకర్త యగు బసవేశ్వరుఁడు మంత్రిగ నుండువాఁడు. ఇది క్రీ. శ. ౧౧౬౦ ప్రాంతము.

తూర్పుచాళుక్యలిపియందలి యక్షరములు నిలువుగను, చౌకముగను నుండఁగా పశ్చిమ చాళుక్యలిపియందలి యక్షరములు కుడివైపున కొంగియుండును. ఇది పెద్ద ముఖ్యభేద మని గణింపఁబడుచున్నది. క్రీ. శ. ౬౫౦ తరువాతి శాసనలిపులం దీభేదము తప్పక గాన్పించెడిని.

పరహల్లుపై రేఫము వ్రాయుట వేంగిలిపియందువలెనే దీనియందునను గలదు. క్రమక్రమముగ నిదియే తెలుఁగునందలి రకారపు పొల్లుగ నేర్పడియెను. కదంబరాజులనాఁటి శాసనములీ లిపివంటి (ఇంచుక భేదము గల) లిపియందు వ్రాయఁ బడినవి. (తెలుఁగు కన్నడ లిపులు, దాక్షిణాత్యలిపులు, భరత దేశపులిపులు, తెలుఁగులిపి చూడుఁడు).

పశ్చిమచిదంబరము-(పేరూరు చూ.)

పశ్చిమతానాసనము— యోగశాస్త్రమునఁ జెప్పఁబడిన యాసనములలో నొకటి. రెండుకాళ్ళు నిలువున చాఁచుకొని కూర్చుండి, కాలిబొటనవ్రేళ్ళను చేతులచేఁ బట్టుకొని, లలాటమును మోఁకాళ్ళకు తగులునట్లు వ్రాలి, (జాలం

ధరబంధము వేసి) భూమిమధ్యస్థానమును చూచు చుండుట "పశ్చిమతానాసన"మనంబడును. దీని యభ్యాసమున కడుపు పలచన యగుటయు, జఠరాగ్ని బలపడుటయు, ప్రాణవాయువు సుషుమ్నగత మగుటయు సంభవించు నని చెప్పఁబడినది. యోగాభ్యాసులు దీనిని తప్పక యభ్యసింతురు.

పశ్చిమమాళవ— (అవంతిదేశము చూ.)

పశ్చిమవాహినీకావేరీనది— మైసూరు రాజ్యమున శ్రీరంగపట్టణమునుండి యొకమైలు దూరమునఁ గలదు. కావేరీనదియందలి స్నాన తీర్థము. కావేరీనది పశ్చిమవాహిని (పశ్చిమ దిశగా ప్రవహించునది) గాన, మహాపవిత్రము మహాఫలదాయినియు నని చెప్పఁబడినది. ఇట మైసూరు స్టేట్ రెయిల్వేపై పశ్చిమవాహిని స్టేషను గలదు. గొప్ప సోపానములను మైసూరు ప్రభుత్వమువారు నిర్మింపఁజేసి యున్నారు.

పశ్చిమోత్తరపుపరగణాసరిహద్దుజాతి సీమలు- భరతదేశపుపశ్చిమోత్తరపుసరిహద్దు నకు "డురాండు లైను" నని యెదరు. (డురాండు లైను చూడుఁడు). ఈడురాండులైనున కవ్వల ఆఫ్ఘను దేశమును, ఇవ్వల కొండలప్రదేశమును గలవు కొండలగుండానే కైబరుప్యాసు నడుచుచు, ఇండియానుండి ఆఫ్ఘనుస్థానమున కేగు మార్గమైయున్నది. అనఁగా కైబరుప్యాసున కిరుదెసలను పర్వతప్రదేశములు కలవనిభావము. అవియే పశ్చిమోత్తరపుసరిహద్దుజాతి సీమలుగ పరఁగుచున్నవి.

మాసిడోనియాదేశస్థుఁడగు అలగ్జాండరు ది గ్రేటు యొక్క చరిత్రకారులు వీటికి "గెడ్రోసియా" యని పేరిడియుండిరి. మఱియు, మార్కాని అనియు వాడుకనామము కలదు. ఇది పర్వతమయమై పెక్కులోవలుగ నున్నది. అందు ప్రవహించు మెరకనదులనుండి వీటికి వేర్వేఱునామము లేర్పడియున్నవి. కుర్రం నది ప్రవహించుకొండలోవకు 'కుర్రంవేలీ' యనియు, గుమాల్ నది ప్రవహించులోవకు 'గుమాల్‌లోవ' యనియు, టోచినది ప్రవహించులోవకు 'టోచిలోవ' యనియు, గ్యూరోబ్ నది ప్రవహించు లోవకు 'గ్యూరోబ్‌లోవ' యనియు పేర్లు వాడుకయం దున్నవి. ఈలోవలందు నివసించుజను లిప్పుడు కాలవశమున భేదములపాలై పలు తెగలుగ మాఱియున్నను నందఱు నొక్కను దేశపువారగు ఆప్రీడితెగకుఁ జెందినవారుగనే గానవచ్చుచున్నారు. వారు మాట్లాడుభాషలు పుస్తుభాషాసంబంధములగు భాషలుగనే తెలియు చున్నను.

వీరిట్టివారయ్యు అలగ్జాండరుకాలమునకే రెండుభేదములుగ చీలియుండిరఁట. అప్పటిఅలగ్జాండరుచరిత్రకారులు వీరింగూర్చి ఖటాక్ లేక ఖటాకు తెగ యనియు, అప్రిరైటు తెగ యనియు వ్రాసియుండిరి. ఇక్కాలమునకు ఖటాకు ఆప్రిదీ లని రెండు ముఖ్యభేదములగు తెగలుగను, అందు ఆఫ్రిదీలందు ఆదమ్‌ఖేల్ ఆఫ్రిదీ లనియు, సాధారణపుఆఫ్రిదీ లనియు భేదము కలిగినది. వీరందఱు సున్నీ తెగవారగు మహమ్మదీయమతస్థులు.

ఈతెగలు వసించు పర్వతలోవప్రదేశము లన్నియుం గలిసి ఆంగ్లప్రభుత్వమువారి "Tribal Country" అని చెప్పఁబడు చున్నది. ఇది పెషావరు పురమునుండి కొంతదూరమున ప్రారంభమై, ఆఫ్ఘనుస్థానపు సరిహద్దగు డురాండులైనువఱకు వెడలుపుగను, నిలువు అచ్చటచ్చట ఏఁబదిమైళ్ళు మొదలు నూఱుమైళ్ళవఱకును వ్యాపించియుండి, కొండలోవలమయమై వేర్వేఱుసీమలక్రిందఁ బరఁగుచుండును. ఈప్రదేశపుసీమలందు వసించుప్రజ లొకపరిపాలనకు లోఁబడువారు కారు. వీరైనతమ వారిజాతివారఁడగునాయకునింగూడ నతిక్రమింప సంసిద్ధులై

యుందురని చెప్పఁబడినది. సర్వదా ఆయుధములు ధరించి యుందురు. దేశము ధనవంతము కాకుంట వీరి కేబాధయు ఏ పూచీపేచీలు, బాధ్యతలు లేనివారై, విద్యా జ్ఞానములు వ్యాపింపక, వారికివారికి దోచినట్లు చేయు సాహసము గల్గియుందురు. పిఱికితనము వీరికి లేదు. మతావేశము తప్ప ధర్మనియతియు వీరిని నిర్బంధింపఁజాలదు. వీరిప్రదేశములందు పోలీసు, న్యాయస్థానములు లేవు. వీరి దేశముగుండా ప్రయాణ మత్యేమమనియు నందురు. ఇక్కాల మున పెక్కుతెగలుగఁ జీలియున్నారు

ఈ పర్వతప్రదేశమున కుర్రంలోవగుండా కుర్రనది ప్రవహించుచుండును. ఇందు టూరీ తెగవారు వసించు చున్నారు. కుర్రం లోవ కొంతవఱకు ఫలవంతమైన దనియే చెప్ప వచ్చును. టోచిలోవగుండా టోచినది ప్రవహించును. గుమాల్ లోవగుండా గుమాల్ నది ప్రవహించును. టోచిలోవయందునను గుమాల్లోవయందునను వసించు ప్రజలకు "వజీరిస్" అని పేరు గాన నీప్రదేశమునకు వజీరిస్థానమని పేరయ్యెను. వజీరులలో సాధారణపు వజీరీ తెగవా రనియు, మహ్సూద్ వజీరీ తెగవారనియు ద్వివిధముగ నున్నారు. రెండవతెగ వారిని సాధారణముగ మహ్సూద్ లని వాడుట కలదు.

ఝోబ్‌లోవయం దాపేరుగలనది ప్రవహించుచుండును. అందు కొంచెముగ బెలూచీలును, విస్తారముగ వేర్వేఱుపఠాను తెగలవారును వసించుచున్నారు. ఇంక బెలూచిస్థానమున వేర్వేఱు తెగల పఠానుజాతులవారు కొంచెముగను, బెలూచీ లధికముగను గలరు. ఇంకను ఖైబరుప్యాసున కుత్తరదిశగా "ఆఫ్రిడీ సీమ" యనియు "మహామండుసీమ" యనియు, "యూసఫ్జాయిసీమ" యనియు, "బరాక్జాయి సీమ" యనియు నాయాజాతులవారు వసించు దేశములు కలవు. కుర్రంలోవకు తూర్పుదెసగా "కోహాట్" అనంబడు పురము గలదు. అచటి అఫ్రిడీ లందరు షిహా తెగవారు. ఆదక్షేలు ఆఫ్రిడీ దేశమున నొక ఆయుధకర్మాగారము. అందు తుపాకులు మొదలగునవి ప్రశస్తమైనవి చేయఁబడు చున్నవి. ఆకర్మాగారమున కాంగ్లప్రభుత్వసంబంధ మేమియు లేదని తెలియుచున్నది.

కుర్రంలోవ ఆఫ్రిడీ లాంగ్ల ప్రభుత్వముతో సంధి యొనర్చుకొని వారికి మిత్రులై మెలఁగుచుందురు. వారిదేశము ఫలవంతమై యుంట, ప్రక్కసీమలవారి రక్షణ గావలసి యుండును. వారినుండియె కూర్పఁబడిన వారిపటాలములు కలవు. కాని, దానియుద్యోగులను ఇండియా ప్రభుత్వమువారు తమసైన్యమునుండియె సరఫరా చేయు నాచారము కలదు.

ఆఫ్ఘనుస్థానములో డురాండుసరిహద్దున నచటనచట కొన్ని ఆఫ్ఘనుపటాలము లుంచఁబడి యున్నవి. ఖైబరుమార్గ మీాఫ్రిబలుసీమల గుండా నడుచునని పైన వివరింపఁబడియె యున్నది. (ఖైబరుమార్గము చూడుఁడు.) మఱియు నీఫ్రిబలుసీమలయందు బన్నూ, కోహాటులందు సైన్యము లుంచఁ బడినవి. అచటికి రెలుమార్గములు వేయంబడినవి.

పశ్చిమోత్తరపు సరిహద్దు పరగణా—

ఇండియా దేశరక్షణ నిమిత్తము సైన్యస్థానముల సదుపాయమునకుగా నిటీవల నేర్పఱిచిన క్రొత్త ప్రావిన్సు, ఆగ్రా ప్రావిన్సు చూడుఁడు.) ఉత్తరమునను, ఈశాన్య దిక్కునను కాశ్మీర దేశమును, దక్షిణమున బెలూచిస్థానమును, పశ్చిమమున ఆఫ్ఘనిస్థానపు సరిహద్దును హద్దులుగా గల్గి, Oblong రూపమున ౩౦౦౦౦ చతురపుమైళ్ళ వైశాల్యము గలదని తలంపఁబడుచున్నది. క్రీ. శె. ౧౯౦౧ లో ఏర్పాట్లు పూర్తియైనవి. ఆఫ్ఘనిస్థానపు మారములు

మూఁడింటిలో ముఖ్యమార్గమగు కైబరుప్యాసెందులోనిది. అది పెషావరు పురమునకు పశ్చిమమునను, కాబూల్ నదికి (కుభానదికి) దక్షిణమునను గల కనుమమార్గము. కొలఁదిపాటి హిందువులు, పంజాబీలు నుగాక, ఆఫ్ఘను తెగలగు వజీరీలు, యూసుఫ్జాయీలు, అఫ్రీడీలు మొదలగు పెక్కు తెగల పఠానుజాతులమహమ్మదీయులు ప్రజలై యున్నారు. ఉరుదు, పుస్తు మొదలగుభాషలను మాట్లాడుచుందురు. దక్షిణమున వజీరులును, ఉత్తరమున కోహిస్థానీయులును అధికముగ గలరు.

పెషావరుపురము (తొల్లింటి గాంధార దేశములోని పురుషపురము) ముఖ్యపట్టణము. ఇది కైబరుప్యాసుద్వారమున కొలఁది దూరముననే యున్నది. గొప్ప సైన్యస్థానము, కోటట్టురము. ఎడ్వర్డుడే సాబాదుపురము, అబోటాబాదుపురము ఇతర సైన్యస్థానములున్న పురములు. కైబరుప్యాసునకవ్వల ఆఫ్ఘనుస్థానపు హద్దున లండీకానా, లండీకోటల యనంబడు సైన్యస్థానములు రక్షణకై ఏర్పఱుపఁబడినవి. ముఖ్యమార్గమగు కైబరుప్యాసు గాక ఆఫ్ఘనుస్థానములోని కేగుటకు కుర్రంలోయగుండా నొక మార్గమును, గోమాల్ప్యాసుగుండా వేరొక మార్గమును గూడఁ గలవు. (చూడుఁడు.)

పసిపిల్లలు మాటలాడ నేర్చుకొనుట

ఈ విషయమును బరిశీలించినకొలఁదియు విచిత్రమనిపించెడిని. పసిపిల్లలు మాటలాడ నారంభించుట యన మాటలాడ నేర్చుకొనుటయే. అది సర్వసామాన్యముగ దేశదేశములందు పనియై యెల్లరుఁ గాంచుచున్నదే యైనను, పరిశీలించిన పిల్లయొక్క నిజస్థితి బయల్పడెడిని. ఇతరులఁ జూచి వారివలె మాట్లాడ నారంభించుట Imitation అయ్యెడిని. తన్నుం గూర్చి భద్రపఱచుట, పాలిచ్చి పెంచుట మొదలగు పనులఁజేయుచున్న, తనయెదుటను తిరుగు వినఁబడునట్లు మాటలాడువారు లేకుండ పిల్లను పెంచుచుండినఁ దానికి మాటలు వచ్చునదనుక వచ్చునవన్నియు సంజ్ఞలు, కేకలునై యుండును. తనకు కావలయు వస్తువునైనను చూపుచు మూక (మూఁగి) భాషనే యవలంబించును.

మాటలాడుట ఏభాషయందైనను మాటలాడు (లేక ధ్వనులు చేయు)చున్న యన్యులను జూచి తానును నక్కలుచేయ (Imitation) ప్రయత్నించుటయే. అందువలన బాలురకు నేత్రేంద్రియము కనిపించుచుండును గాని చెవులు వినిపించుట సరిగా స్థిరపడి (బాలబధి) యుండదు. చక్కఁగా విన్పించువఱకు మాటలాడు ప్రయత్నము యుండదు. కావునే సర్వసాధారణముగా మూఁగివారు చెవిటివారై యుండుట సంభవించుచున్నది. అనఁగా అదినే మూకత్వముగల్గి మాటలువిన్పింపక మాటలాడు ప్రయత్నము జరుగక ఆయింద్రియమున కవసరమగు నభివృద్ధి (Devolopement) కలుగక వాక్శక్తి చెడిపోవుటయెఱుంగనగును గాను బధిరత్వమే మూగ దేర్పడినదని మనసునందుంచుకొనఁ దగును.

తొలుత కర్ణేంద్రియము బలపడి మాటలు విన్పించుచు వాటి నొకటితో నొకటి వేఱుగ ధ్వనులను జొప్పునగు స్థితి పసిబాలునకుఁ గల్గుటతో నితరులవలెనే తానును ధ్వనుల నొనర్చుచు పలుకులు పలుకఁ బ్రయత్నింపఁ మొదలిడును. పుట్టుటతో దృష్టిబలముగూడ సరిగా నుండదు. కర్ణేంద్రియము కదుంగడు లేఁతదిగ నుండి పని చేయఁజాలకుండును. అవి బలమంది స్థిరపడుచు ధ్వనులు విననై నేత్రానందముగ తనపరిచయులు తనతో వినోదములాడుట యెఱింగినతోడ నేకల్గు హృదయవికాసము నవ్వుటకుఁ బ్రారంభించెడిని. అదివఱ కిట్టియభ్యాసమే లేని పసిపాపకు

మేధస్సు కను లేతదై పెరుగవలసియే యుండును. అది యాకలి యగుట బాధకల్గుటలే నేడ్చుటయు, మెలకువయందు కనులువిప్పిచూచుటయు, అలసట గల్గుటలే నిదురించి బడలిక బాపుకొనుటయు మొదలగు కార్యములను మాత్రమే చేయింప శక్తికల్గియుండెడిని. నాలుకయే గాక పెదవులపైఁ గూడ స్వాదుత్వము సరిగానుండదని తెలుపఁబడుచున్నది. పసిపాపకు దేనియందు పూర్వానుభవము లేకపోవుటచే నేపదినికూర్చి యైనను మొలకిగియుండదు గాని దేనికిని బ్రియత్నింపఁ జాలకుండును.

పసిపిల్లలు ఉయ్యాలలో నుంచి ఊఁపిన నిద్రించుకారణము—పసిపిల్లల కొక్కొ-కప్పుడు సరియగు శరీరవ్యాయామ మాడుకొనుటమూలమునను, ఏడ్చుటమూలమును గలుగక జీర్ణశక్తి సరిగా పనిచేయక తగ్గియుండును. కోడనే ఆ లేఁతశరీరమున నవిశ్రాంతి కల్గి నిద్రపట్టక పిల్లకు చికాకుజేయును.

ఉయ్యాలలో పరుండఁబెట్టి యూఁపుటయన పసిపిల్లకు చిన్నవ్యాయామమువంటిది. మఱియు నిందువలన జీర్ణకోశము కదలి, జీర్ణశక్తి ప్రజ్వరిల్లును. లోనిఅవిశ్రాంతి(Restlessness) తగ్గును. మనసునందదినటకు కల్గిన యలసట నిద్రవలన విశ్రాంతికి పురికొల్పును. పిల్ల నిదురించును.

పసిఫిక్ ఓషన్ (Pacific Ocean)—తనయందల్లకల్లోలములు లేక శాంతముగనుండునదిగాన Pacify శబ్దమునుండి (శాంతమహాసముద్రమని) పేరందినది. ఉత్తరమున ఆసియా, అమెరికా ఖండములును, వాటినడుమ నున్న ముప్పదిమూఁడుమైళ్ళ వెడలుపుగల బేరింగు జలసంధియు, తూర్పున నమెరికా ఖండమును, పశ్చిమమున నాసియాఖండము, ఆస్ట్రేలియా ద్వీపమును, వాటికి నడుమను దిగువనునుండు సముద్రభాగములును ఎల్లలు. దక్షిణపుహద్దు సిసలుగ నిర్ణయింపఁబడ వీలుగా నున్నది. కొందరు భూమధ్యరేఖనుండి దక్షిణమునకు నలువదిడిగ్రీలవఱకునని యు, మఱికొందరు దక్షిణధ్రువసముద్రమునకు నని యు సభిప్రాయభేదములం గల్గియున్నారు. అనఁగా దక్షిణ సముద్రము (Southern Ocean) దీనిలోనిదే యనిభావము. ఎటు లైనను ఏఁబదియు లేక అఱువదియు మిలియనుల చతురపుమైళ్ళ వైశాల్యము చెప్పవలసియుండును.

పసిబాలుఁడేడ్చుట-ఉపయోగము-పసిబాలురకేడ్పు స్వభావమని తలంపరాదు. అది కొంతవఱకత్యావశ్యకమే. ఏడ్చుటవలననే పిల్లకేదో కావలయునని మనమెఱుంగఁగల్గుదుము. ఏడ్పు పసిపిల్లకు వ్యాయామమై ఎదుగునట్లు (Developement)చేయును. ఏడ్చునప్పుడేవాని ఊపిరితిత్తులు(Lungs), గుండె(Chest) తెఱచుకొనుచు, మూసికొనుచు పనిచేయును. శరీరమంతటను రక్తమును ప్రవహింపఁజేసి శుద్ధి గల్గించును. ఏడ్పే ఆఁకలి, అసమ్మతి, చూడ వాంఛ, తన్నెత్తుకొనినవారి మార్పు, ఒకరు తన్ను చేరతీసుకొనుకోర్కి-మొదలగునవి తెలుపు భాష. ఇది పిల్లనవ్వగల్గుదనుకను పిదపవ్యాయామాదిఉపయోగము లున్నను. ఏడ్పు, బాధను, అనిష్టతను దెల్పును.

పసిబిడ్డ—పుట్టఁగనె పసిబిడ్డ యేడుపౌనుల బరువుండునని యూంగ్లవైద్యధర్మము లెఱిఁగిన పండితులు వ్రాసియున్నారు. కాని, యిటీవల పరిశీలనలవలన యావనులు బలాఢ్యులు నగు తలిదండ్రులకడుపునఁ బుట్టినబిడ్డలు పుట్టఁగనే పదిమొదలు పండ్రెండు పౌనుల బరువుకూడ నుండుట కలదని తేలినది. బిడ్డయొక్క-బరువారోగ్యస్థితిని సూచించెడిని. మఱియు జన్మింపఁగనే నాల్గుపౌనులు తూఁగినబిడ్డలు సైతము

జీవించుట కభ్యంతరములేదని యాంగ్లవైద్యులనుచున్నారు.

బిడ్డ పుట్టఁగనే కలబరుపు పిడప న్నాలైదురోజులలో తగ్గిపోవుననియు,పిడప పదిదినములనాఁటికి జన్మకాలమునాఁటి బరువు తిరిగి కల్గు ననియు ననుభవజ్ఞులగు స్త్రీలు చెప్పుదురు. ఒకటవనెల పదున్నరిపౌనులును, రెండవనెల పదునొకండు పౌనులును, మూఁడవనెల పదునొకండు పౌనులును, నాల్గవనెల పండ్రెండున్నరపౌనులును, ఐదవనెలకడను పదునాల్గు పౌనులును, ఆఱవనెలకడను పదునేనుపౌనులును, ఏడవనెల పదునాఱుపౌనులును, ఎన్మిదవనెల పదునేడు పౌనులును, తొమ్మిదవనెల పదునెన్మిది పౌనులును, పదియవనెల పందొమ్మిదిపౌనులును, పదునొకండవనెల యిరువదిపౌనులును, సంవత్సరపు బిడ్డ ఇరువదియొక్కపౌనులును చక్కఁగా పెరుఁగుట సంభవించుచున్నది బిడ్డలకు సాధారణముగా సర్వసాధారణమని చెప్పఁబడినది.

పసుపుచెట్టు—లా. Curcuma longa ఆంగ్ల. Turmeric Saffron. హిందీ హల్దీ. సం. పీతకః, పీతకదుమః,పీతబాలుకా, హరిద్రకః, హారిద్రాఅనునవి. పసుపు సామాన్యమునకును పీతకం,పీతనంఅనుపదములు కాశ్మీరదేశపుపసుపునకును, నిశా, పీతకా, హరిమన్త్రి,హరిద్రా,పత్రి కంటకా అనుపదములు కస్తూరి పసుపునకు లేక మ్రానిపసుపునకును పేర్లు.

పసుపునందు ముఖ్యభేదములు వలముగ దుంపలంబోలి యుండునది దుంపపసు పనియు, సన్నముగ కొమ్ములఁబోలి యుండునది కొమ్ము పసు పనియు, వెదురుగుంపులంబోలిన కణుపులుగల పసుపు మండపసు పనియు (ఇది వైద్యోపయోగ మైనది. గుంటూరుమండలములోని జాగర్లమూడిప్రాంతముల పైరుచేయఁబడుచున్నది), కస్తూరిపసుపు లేక మ్రానిపసుపనియు (ఇది ఇంచుక తెల్లనిధాతువు గల్గి కొంచెముపరిమళముగల్గి యుండునది),అడవిపసుపనియు నేయున్నవి. అడవిపసుపు మధుపు జాతిగను, కాశ్మీరదేశపుపసుపు పత్తుమజాతిగను వైద్యు లెన్నుదురు. దుంపపసుపునందు ధాతువు మెండు. ఇది ఎక్కువల వైద్యమునకు వాడుదురు.

పసుపు పసుపు-పసుపు నుపయోగములు. భోజనపదార్థములందు పసుపుగుండ నెల్లుదురు. హిందూగృహముల శుభకార్యములలో పసుపు ప్రధానపదార్థమై యగును. ఔషధములందును వాడుదురు. చాయకై పసుపు వాడుట మెండుగఁ గలదు. ఇంకను నుపయోగములు పెక్కు గలవు.

పసుపుపువ్వులరసము పైకిపూయుచుండిన శోభ నొందును. పసుపుకొమ్మునందు వేడి చేసి యిచ్చుచు రక్తమును శుభ్రపఱచి జ్వరశక్తినిరేపునక్తకులవనియు, ఉబ్బుజాడ్యము, ఒగర్పుగలదగ్గు, కామిల, క్రిమి, కుష్ఠరోగము, దగ్గులు, నురదలు, పాండురోగము, మేహవ్రణములు, విషదోషము, శ్లేష్మము మున్నగువాని నడంచునని చెప్పఁబడినది.

పసుపు నీళ్ళవిరేచనములం గట్టును. మూత్రరోగనిరోధముల నాఁపి చక్కఁగా వెడలఁజేయును. పండ్లనొప్పుల నివారించును. వ్రణముల మురికి బాపి శుభ్రపఱచి మాన్పట్ఁజేయును. చర్మరోగముల నివారించి మాన్పును. కండ్లకలక వ్యాపించుట నాఁపి మాన్పి కండ్లను తేరఁజేయును. తేలుకుట్టినచోట నలదుచుండిన విషబాధ లేకుండఁ జేయును. గర్భిణీస్త్రీలను సుఖప్రసూతలనుగఁ జేయును.

పసుపుపొగ అపస్మారమునుండి తెలివిదెప్పించును. పసుపుగుండ సున్నము కల్పి నూరిన పారాణియిడిన గోరుచుట్టు, మడమశూల

కణుపుమాద, పంగలిజెష్ట మానును. బ్రతికి యుండిన బ్రహ్మచెముడుచెట్టునందు చొప్పించి యేమగోజులు ఊరనిచ్చినపసుపుకొమ్ము నూరి పెన రాయుటవలన శ్వేతకుష్ఠము, తెల్లపొడలు, మచ్చలు నివారణ మగును. పసుపునకు నిమ్మ పండ్లరసము, నారింజపండ్లరసము, పంపరపనస పండురసము పరిహారములు (విరుగుడు).

పసుపు వ్యవసాయము — కొందరు వారు పండించుచు పసుపునకు జన్మదేశము చీనా యని యభిప్రాయపడెదరట గాని భరత దేశమున సనాదిగ ఋషులనాఁడు సైతము స్త్రీలు పసుపును వాడినట్లు చెప్పఁబడుట నిది భరతదేశము గూడ జన్మస్థానముగఁ గల్గియుండినదని తోఁచెడిని. ఈపంటకు నల్లభూములు, మధ్యప్రదేశములందలి యడవులలోని బలమగు నీడపరిదేశములు నహాప్రదేశములు. ఈపంట అల్లమువలెనే నీడను సైరుచేయ బడఁదగినది. ఇతరవిధానముల నీడంగు వచ్చి, నల్లభూములందు సేరుచేయువారు నీరుపోయుచుండుటయె గాక, ఒకసంవత్సరము పసుపు నాటినచో మఱువచ్చె సంవత్సరము మాని, వేఱే మలకని మెట్టపంట వైచుచుందురు. (అల్లము వ్యవసాయము చూడుఁడు). నీడకొలదేని పసుపు అల్లము కల్పి నల్లభూములందు నీటిపాఱుదల వనరు చూచుకొని నాటినచో, పసుపు వేగిరము పెరిఁగి, అల్లమునకు చల్లనివాతావరణమిచ్చి, చక్కఁగా పెరుగఁజేసెడిని. రెండింటికిని పాటూకటియే గాన సరిపోవును. అనుగుణగుణమారమున నీపసుపు చెట్లను నాటుదురు. పసుపుపండినపైని త్రవ్వి విత్తనమునకు పచ్చిపసుపు నుంచుకొని తక్కిన దాని నుడికించి యెండించి నిల్వచేసికొందురు. పసుపు భోజనపదార్థముగూడ నైయున్నది.

పస్యస్యద్రౌ జ్వలదగ్నిం నపునః పాదయో రథః ఇతిన్యాయము - కొండ మీఁద (సైతము) దూరముగ ప్రజ్వలించునగ్నిని గాంచుచున్నవు గాని, నీకాళ్ళక్రిందనే ప్రజ్వలించుచున్న యగ్నిని జూడఁజాలకున్నావని భావము.

అన్యులలోపములు చులకనగా గ్రహింపఁగలుగునుగాని తనలోపము తెలియుంగుట దుస్సాధ్యమని భావము.

పస్యాం పుస్యాం — పదిమందికలిసి ఆలోచించి తుదకు ఒక్కొక్కరే జాఱుకొడిచి నీరు గార్చి వేసినవ్యవహారమునకు "పస్యాంపుస్యాం" చేశారుఅనులోకోక్తి వ్యవహరింపఁబడుచున్నది. (ఆంధ్ర లోకోక్తి.)

పహారీజాతివారు — బీహారు దేశమున సంతాల్పరగణా కొండలయందు వసించు నొక కొండజాతివారు.

పహారీగోత్రము — (భరద్వాజ ఉపగణము చూడుఁడు.)

పళనికొండలు — నిజముగ నుదకమండలమున్న నీలగిరికొండలు పళనికొండలే. పళనికొండలు సుబ్రహ్మణ్యస్వామి దేవస్థానముచే ప్రసిద్ధిఁ గాంచినవి.

దక్షిణదేశమున సుబ్రహ్మణ్యభక్తి సుప్రసిద్ధము. ఆభక్తికి పళనియందలి సుబ్రహ్మణ్య దేవాలయము ప్రధానస్థానము. ఈదేవస్థానమొకపాటికొండపై నున్నది. అసంఖ్యాకులుగ జను లరుదెంచి యాత్ర సల్పుచుందురు. (నీలగిరి చూడుఁడు.)

పాంచజన్యము — శ్రీకృష్ణునిశంఖము. (పంచజనుఁడను రాక్షససంబంధము) (ధనుర్విద్య చూడుఁడు).

పాంచరాత్ర (మత) ము — ప్రత్యేకపు తెగయైన మతావలంబకులుగల మతము కాదు

న్నను పాంచరాత్ర మనునది యొక మతముగ నెన్నఁదగినది. ఇది వైష్ణవ మతభేదములలో నొకటి. దీనికి ప్రమాణగ్రంథము పాంచరాత్రాగమము.

ఈమతమును కొన్ని సిద్ధాంత భేదములతో కొందఱు వైష్ణవులు పాటించుచున్నారు. ముఖ్యముగ దేవాలయాదిప్రతిష్ఠలు, అర్చనాదికములు, సంప్రోక్షణములు, సేవాధర్మము లీపాంచరాత్రాగమములందుఁ గలవు. ముక్తి యైక్యముక్తి.

ఈ మతము వాసుదేవప్రణీతము. వాసుదేవుఁడే పరమేశ్వరుఁడు. ఈ మతశాస్త్రమున తత్త్వము లిఱువదియైదు కలవు. ౫ భూతతత్త్వములు, ౫ తన్మాత్రతత్త్వములు, ౫ జ్ఞానేంద్రియ తత్త్వములు ౫ కర్మేంద్రియ తత్త్వములు, ౩ అంతఃకరణతత్త్వములు, ౧ గుణతత్త్వము, ౧ వాసుదేవతత్త్వము ఇట్లిఱువదియైదు తత్త్వము లీమతమున (సాంఖ్యమత పద్ధతినే) చెప్పఁబడినవి. ఇఱువదియైదవ తత్త్వమగు వాసుదేవతత్త్వమే యీశ్వరస్థానము. వాసుదేవుఁడే పరమాత్ముఁడు. విష్ణుపారమ్యము.

ఈవాసుదేవ తత్త్వమునుండి ౧ కృష్ణవ్యూహము, ౨ అనిరుద్ధవ్యూహము, ౩ మకరధ్వజవ్యూహము, ౪ రౌహిణేయ వ్యూహము అను నాల్గు వ్యూహములు కల్గినవి. ఇవి జగదుత్పత్తి హేతువులు. వీట్లనుండియే చరాచరాత్మక మగు జగత్సృష్టి యంతయుఁ గల్గెను. జగద్వస్తు సముదాయ మగు జడాజడాత్మక సర్వమును వాసుదేవునిపరిణామము, వాసుదేవస్వరూపము నని చెప్పఁబడినది. అనఁగా వాసుదేవుని స్వపదార్థమునుండియె కల్గుటంజేసి పరమేశ్వర పదార్థమే (పరమేశ్వరస్వరూపమే) జగత్తని యీ మత సిద్ధాంతము.

[illegible] మగుట కారణము, సంసారములు కలుగుచున్న వనియు, సంసారము వేదన లనియు, దీనినుండి విముక్తికి పాంచరాత్రాగమోక్తదీక్ష నంది, ఆగమోక్త విధానమున వాసుదేవార్చన జరుపుచుండిన కర్మకలాపములు నశించి వాసుదేవస్వరూపమునం దైక్యమగుట గల్గెడిని.

ఇదియు యీ మతమునందు వివరింపఁబడిన యైక్యముక్తి. ఋగ్యజుస్సామాథర్వణాత్మక మగు వేదమునందు ధర్మార్థకామమోక్షము లనంబడు చతుర్విధ పురుషార్థములు గలవనియు, పాంచరాత్రమను వీరి యాగమమునందు నాల్గును గలవనియు నీమతసిద్ధాంతము.

ఇంక నీయాగమములందు వివరింపఁబడిన తెఱఁగున విష్ణు దేవాలయములందు స్థాపింపఁబడు విష్ణుదేవవిగ్రహము లిఱువదినాల్గు తెఱఁగులు. (విష్ణుదేవస్థాన విగ్రహములు చూడుఁడు.)

'పాంచరాత్రము' మను సంస్కృతనాటక మొకటి కలదు. అది రచించిన మహాకవి భాసుఁడు.

పాంచాల గోత్రము — (సిద్ధవగణము చూడుఁడు.)

పాంచాలదేశపు ఐదునదులు—౧ వితస్థానది (జీలమ్), ౨ శతద్రు (సట్లజ్), ౩ రవి (రావి), ౪ విపాశ (బీయాస్), ౫ చీనాబ్ (ఐరావతి లేక ఇరావతి).

పాంచాలీ(రీతి)— (లక్షణ చూడుఁడు.)

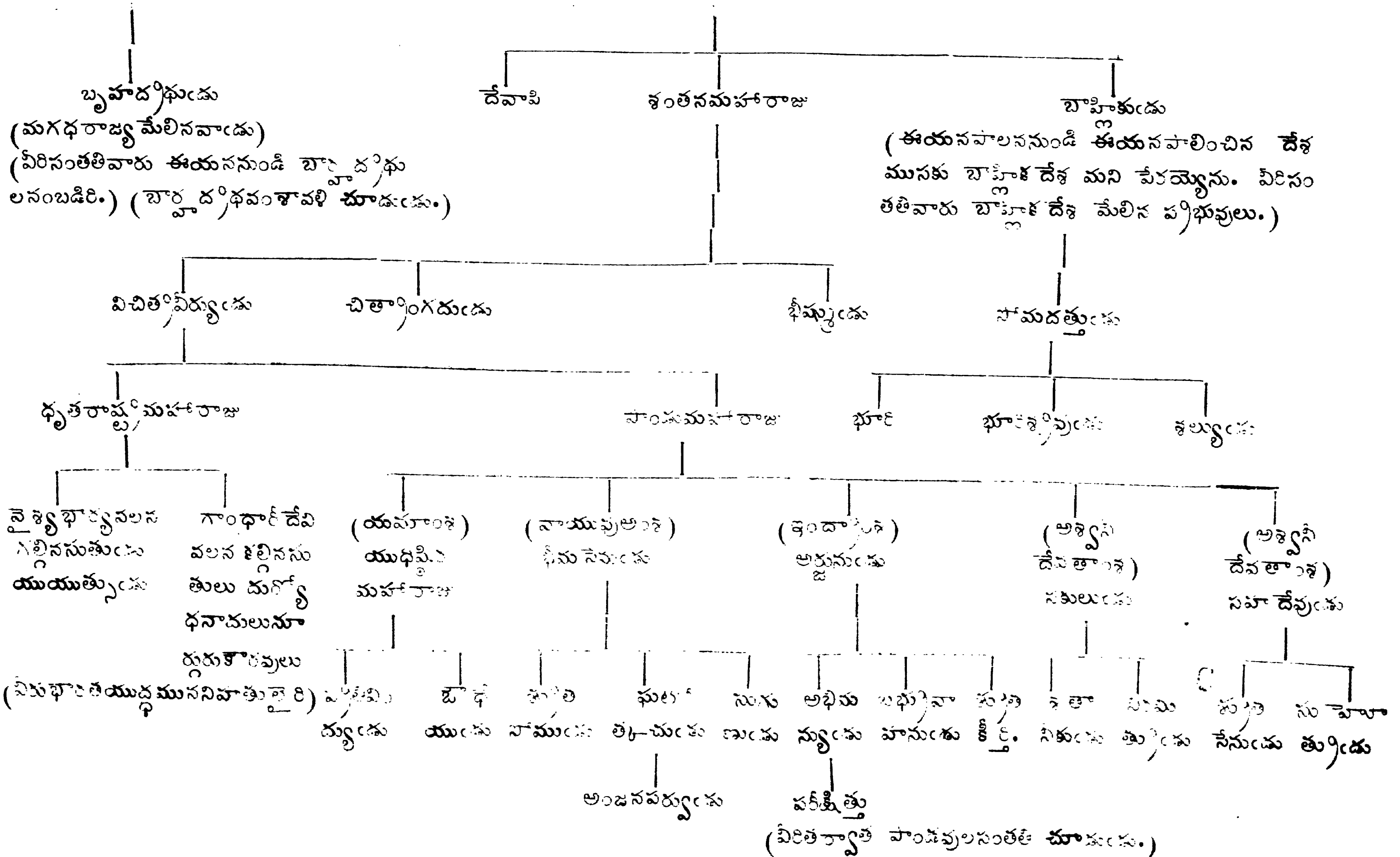
పాంచ్గోరాదేశము— (పంచగౌరీదేశము చూడుఁడు.)

పాండవ కౌరవ వంశావళి

అత్రిసంతతి—(చంద్రవంశము) పురూరవచక్రవర్తి—నహుషమహారాజు—పూరుమహారాజు—

హస్తిమహారాజు సంతతి నృపులు.

హస్తిమహారాజు
(హస్తినాపురనిర్మాత)
|
అజామీఢుఁడు
(ముగ్గురుసోదరులు)
|
ఋక్షువు
(ముగ్గురుసోదరులు)
|
సంవరణుఁడు
|
కురుమహారాజు
|
- సుధనుస్సు
  - ఉపరిచరవసువు
- పరీక్షిత్తు
- నిషధుఁడు
  (ఈయననుండి యీయన పాలించిన రాజ్యమునకు నిషధదేశమని పేరయ్యెనఁట.)
- జహ్నువు
  - ప్రదీపుఁడు
  - సురథుఁడు

బృహద్రథుఁడు
(మగధరాజ్యమేలినవాఁడు)
(వీరిసంతతివారు ఈయననుండి బార్హద్రథులనంబడిరి.) (బార్హద్రథవంశావళి చూడుఁడు.)
దేవాపి
శంతనమహారాజు
బాహ్లికుఁడు
(ఈయన పాలననుండి ఈయన పాలించిన దేశమునకు బాహ్లికదేశమని పేరయ్యెను. వీరిసంతతివారు బాహ్లికదేశమేలిన ప్రభువులు.)
విచిత్రవీర్యుఁడు
చిత్రాంగదుఁడు
భీష్ముఁడు
సోమదత్తుఁడు
ధృతరాష్ట్రమహారాజు
పాండుమహారాజు
భూరి
భూరిశ్రవుఁడు
శల్యుఁడు
వైశ్యభార్యవలన గల్గినసుతుఁడు యుయుత్సుఁడు
గాంధారీదేవి వలన కల్గినసుతులు దుర్యోధనాదులునూర్గురుకౌరవులు
(వీరు భారతయుద్ధమున నిహతులైరి)
(యమాంశ) యుధిష్ఠిరమహారాజు
(వాయువుఅంశ) భీమసేనుఁడు
(ఇంద్రాంశ) అర్జునుఁడు
(అశ్వినీదేవతాంశ) నకులుఁడు
(అశ్వినీదేవతాంశ) సహదేవుఁడు
ప్రతివింధ్యుఁడు
యౌధేయుఁడు
సుతసోముఁడు
ఘటోత్కచుఁడు
సర్వగుఁడు
అభిమన్యుఁడు
బభ్రువాహనుఁడు
శ్రుతకీర్తి.
శతానీకుఁడు
నిరమిత్రుఁడు
శ్రుతసేనుఁడు
సుహోత్రుఁడు
అంజనపర్వుఁడు
పరీక్షిత్తు
(వీరితర్వాత పాండవులసంతతి చూడుఁడు.)

పాండరీపురము (పంఢార్పూర్)— ఈ సుప్రసిద్ధ విష్ణుక్షేత్రము బొంబై రాజధాని యందలి షోలాపూరుమండలములోనిది. దేవుని "విటోబా" యనియు, "విఠల్" అనియు ననుచున్నారు. దేశభాషయందు పాండురంగ పురము లేక పాండరీపురము పంఢార్పూర్ అనం బడుచున్నది.

తొల్లింట నీయూర పితృభక్తికిం బేర్వడిన పండలికుండను విప్రుం డుండెనంట. ఆతండు తలిదండ్రుల సేవ నిరతము చేయుచుండిన యోగ్యుండని పేర్వడసియుండెనంట. శ్రీకృష్ణుం డొకతఱి వినోదార్థము రుక్మిణీదేవితో సయ్యాటలాడుచు నామె యిటకుం దప్పించుకొని రా నామెను వెంటాడించి నీయూరునకేతెంచియు పితృభక్తిచే సకలమహిమాన్వితుండగు పాండలికునిం జూడ నేగెనంట. ఆ తఱి నా పాండలికుండు తండ్రికిం గాళ్ళు గడుగుచుండి శ్రీకృష్ణునకొక యిటుకం జూపి దయచేయుండని పల్కి, పితృసేవ జరుపుచుండెనంట. కాని దానిని వీడనోపండయ్యెనంట. శ్రీకృష్ణుండు పితృభక్తికి మెచ్చి నీ కేమిగావలయు నని యడిగెనంట. పాండలికుండు తనచేతిపనిని విడక ఓమహాస్వామీ, నీ వచటనే దయచేసియుండవలె నని నాకు వాంఛ కలదనెనంట. పరమేశ్వరుండగు శ్రీకృష్ణుండు వల్లె యని యట నల్లె యుండి యున్నాండని చెప్పుదురు. శ్రీకృష్ణుని తేజంబీక్షేత్రమున కలదని యిట్లు బలమగు ప్రతీతి కలదు. పాండరీపురము భీమరథ లేక భీమరథ్యానదీ తీరస్థము. (పుండరీక్షేత్రము చూడుండు.)

పాండవగోత్రము (అగస్త్యఉపగణము చూడుండు.)

పాండవుల సంతతి వంశావళి — (అభిమన్యుని సంతతి నృపుల వంశావళి)—

పాండవుల కుమాళ్ళందరు భారతయుద్ధమున మడిసిరి. అభిమన్యుని కుమారుండగు పరీక్షిత్తు వంశాంకురమై మిగిలి రాజ్యమునకు వచ్చెను.

అభిమన్యుని భార్య భర్తపోవునప్పటికి గర్భిణియై యుండెనంట. యుద్ధకాలమున నొకబాణము ఆమె గర్భమును పరీక్షించుటం జేసి గర్భము విచ్ఛిన్నమగు నని యందరు తలంచినను, అట్లు జరుగక నిలిచి బాలుండు జన్మించుటం జేసి యా బాలునకు పరీక్షిత్తని పేరిడిరంట. పాండవులు స్వర్గారోహణ మొనర్ప పరీక్షిత్తు మహారాజై రాజ్యాధిపత్యమునకు వచ్చెనంట. ఆయన సర్పముచేం గఱవంబడి మృతినొందె, నాతని సుతుండగు జనమేజయుండు రాజ్యాధిపతియై పగంబూని సర్పయాగ మొనర్చెనంట. వారి సంతతివారిని క్రింద వివరించుచున్నాము.

౧ అభిమన్యుండు, ౨ పరీక్షిత్తు, ౩ జనమేజయుండు, ౪ శతానీకుండు, ౫ సహస్రానీకుండు, ౬ అశ్వమేధజుండు, ౭ అసీమకృష్ణుండు, ౮ నిమి లేక నేమిచక్రుండు. మఱియు నీతనికి నిచకుండనియు వారుకనామ ముండెను. ఈతని కాలముననే హస్తినాపురము గంగలోం గలిసి యంతమైపోవ, కౌశాంబీనగరమునకు రాజధాని మార్పంబడియెను. (కౌశాంబీ నగర మిప్పుడు "కోశాం" అనంబడుచు అలహాబాదునకడ నున్నది.)

పిదప ౯ ఉక్తుండు, ౧౦ చిత్రరథుండు, ౧౧ శుచిరథుండు, ౧౨ వృష్టిమంతుండు, ౧౩ సుసేనుండు, ౧౪ సునీతుండు, ౧౫ నృచకుండు, ౧౬ సుఖీవలుండు, ౧౭ పరిప్లవుండు, ౧౮ సునయుండు, ౧౯ మేధావి, ౨౦ నృపంజయుండు, ౨౧ ధూర్వ్వడు, ౨౨ తిమి, ౨౩ బృహద్రథుండు, ౨౪ సుదాసుండు, ౨౫ రెండవశతానీకుండు, ౨౬ దుర్దమనుండు, ౨౭ మహీనరుండు, ౨౮ దండపాణి, ౨౯ రెండవ నిమి, ౩౦ క్షేమకుండు రాజ్యముచేసిరి.

ఈతని కాలమునకు కలియుగమున వెయి సంవత్సరములాయెనని చెప్పఁబడినది.

పాండవులసంతతి క్షత్రియులు—

వీరింగూర్చిన గ్రంథములు మాకు లభింపలేదు. ఆనవాయితీకులములవారియం దనుశ్రుతముగను పరంపరగను ప్రచారమునందున్న కథన మిట్లున్నది. వీరు క్షత్రియులమని చెప్పుకొనుచున్నారు. కాని, వీరికిని ఆంధ్రదేశమున క్షత్రియులమనుకొను సూర్యచంద్రవంశ క్షత్రియులకును సంబంధములు గానరాకున్నవి. ఈ కథనము మేరకు వీరు చంద్రవంశక్షత్రియులు, లేక రాజులు [illegible]. పాండవుల [illegible] వారసమో, లేక యజ్ఞాతివారసమో [illegible] తతికి నెమనుగుని నెమనుగుని కన్యలను పర్వతారణ్యసములందు పరిణయమాడిరట. వారిభార్యలతో నా పాంతమునందే నివసించుచు సంతానము గనిరట. అది దెవ్వరిసంతతివారో యెవ్వరో మాకు సరియగు [illegible] తెలియలేదు. పాకశాలలందు నిర్దేశింపఁబడిన గుహక గ్రంథమునందు వివరింపఁబడిన కథనమునుబట్టి కోయజాతివారు పాండవద్వితీయుండగు భీమసేనునిసంతతివారని తెలియుచున్నది. (కోయజాతివారు చూడుఁడు.) వేణుచక్రవర్తి సుతుండును, పృథుచక్రవర్తి సోదరుండునగు నిషాదుని సంతతివారు నిషాదు లనంబడిరట. వారితో నీపాండవులు వైదుగురికి సంబంధములు నడచి సంతానము గలుగ, నైదుగురి సంతాన మైదు వేఱుతెగలుగ నాయెనట. ౧ వారుకొండదొరలు లేక కొండరాజులు, ౨ కోయదొరలు, ౩ మన్నె దొరలు, ౪ మూక దొరలు, ౫ గయితదొరలు లేక గదబదొరలు. వీరింగూర్చి సంగింవలన సంస్థానమున ప్రభువు లగు శ్రీరాజా మృత్యుంజయనిశ్శంకు బహద్దరువారు వేదొగ్రంథము రచించిరని కర్ణాకర్ణిగా వినుచుందుము గాని యది మాకు లభింపమికి వగచుటకన్నఁ జేయునది లేదు.

పాండురాజు

పాండురాజు — అత్రి చంద్ర పురూరవ సంతతి క్షత్రియుఁడు. తండ్రి విచిత్రవీర్యుఁడు. తల్లి అంబాలిక. ఈఁడు వ్యాసుని వలన నంబాలికయందు విచిత్రవీర్యుని పుత్త్రుఁడుగ [illegible] జనించెను. ధృతరాష్ట్రుఁడు ఇతనికి [illegible] యని యున్నవి [illegible] భార్యలు. ఈఁడు [illegible] భార్యగూడ భోగించువేళ కలుగలేదు(?). కాని కుంతిదేవియందు యమునివలన యుధిష్ఠిరుని, వాయువువలన భీమసేనుని, ఇంద్రునివలన నర్జునుని, అశ్వినీకుమారులవలన నకులసహదేవులను సుతులుగఁ బడసెనని చెప్పఁబడినది. ఇతఁడు [illegible] [illegible] చెప్పఁబడినది. ఈతని సుతులు [illegible] పాండవు లనఁబడుదురు.

[illegible] హాస్తినాపుర రాజ్యము నేలుచుండిన విచిత్రవీర్య చిత్రాంగదులు స్వల్పకాలముననే మృతులగుటను, [illegible] క్షేత్రములందు (అంబిక) అంబ, అంబాలికల యందు వ్యాసుని వలన సాత్యవతేయ [illegible] [illegible] ధృతరాష్ట్రుఁడు జాత్యంధుఁడగుటను, రాజ్యము [illegible] డగుటను, రాజ్యపాలనా [illegible] డగు నొకరుఁడు పాండుపు తప్ప మరియొకరు సత్యవతీదేవి సాత్యవతేయుం బ్రార్థించి, నాతని ప్రసాదము వలన జన్మించినవాఁడే పాండురాజు. ఈపాండురాజును గూర్చియు, నాతని రాజ్యపరిపాలనాస్థితిని గూర్చియు నప్పటి పెద్ద లాలోచించి [illegible] జననమునకుం గతిం బయ్యెను. విదురుండను శూద్రయోనిజుండగుట నాతఁ డనర్హుఁ డని నిశ్చయించి, ధృతరాష్ట్ర పాండుభూపతు లిర్వురిలో పాండుఁడే రాజ్యాధికారనిర్వహణమునకు దక్షుఁడని అప్పటి పౌరులలో పెద్దలును, సత్యవతీసాత్యవతేయ దేవవ్రత నామక [illegible] మూర్తులును గలసి పాండురాజే

యఖండ కురుసామ్రాజ్య మేలఁగల మేటియని యాతని కే పట్టముఁ గట్టెని. ఆతఁడును తనయన్న యగు ధృతరాష్ట్రునందున్న గౌరవము పెంపున తాను సార్వభౌముం డయ్యు, తనయన్న నే సింహాసనమునఁ గూర్చుండఁజేసి, తాను శత్రు దాడి వెడలి, నానా నదిని కప్పములం గొనుచు, నలుదిక్కులనున్న సరిరాజుల నెల్ల జయించి, వారిని నిజశాసనవశీకృతులం గావించి, వారివలన నేనుంగులును, గుఱ్ఱములును, విలాసినులును, అమూల్యరత్నములును కానుకలుగాఁ గొని తెచ్చి తనయన్నకిచ్చి, తన దిగ్విజయంబున కిది ఫలంబన్నట్టు తనయన్నచే శతాశ్వమేధము లొనర్పఁజేసి మహాప్రఖ్యాతి ప్రభుండై ప్రతిభ గాంచెను.

అనంతరమే యాతఁడు వేఁట వోవుటయు, శాపంబు నందుటయు సంభవించెను.

పాండురా— దంతపుబరిణె కథ —

ఇది క్రైస్తవులు కాకపూర్వము గ్రీకుదేశమున జరిగిన కథనముగాఁ జెప్పఁబడినది. నేఁటికి నా దేశమున సుప్రసిద్ధముగా వాడుచున్న కథనము. ఆ దేశపుహద్దులందు ఓలింపస్ (Olympus) పర్వతములు దేవతలనివాసస్థానము దేవగిరి యని వాడఁబడుచుండినవి. అట వసించు దేవతాసమూహమునకు జ్యూసుపితరు (Jupeter) అధిపతి. ఆయనసుతుఁడు వల్కనుఁడు, (Vulcan) శిల్పమునను చిత్రకళలందు నేర్పరి. ఆకాలమున మనుష్యులు దుర్మార్గవర్తనులై క్రూరులై యుండుకతన కఠినశిక్ష విధింపఁబడనుండి దేవతానాయకుండగు జ్యూసుపితరుఁ డవకాశమునకు నిరీక్షించుచుండెను. అత్తరుణ మదనుగ నెఱిఁగి జ్యూసుపితరుఁడు తనసుతునిం బిలిచి సౌందర్యములరాశి యగు నొక వనితామణిం జేయ నాజ్ఞయొసంగ వల్కనుఁడట్లు చేసి తెచ్చెను. దేవతాధిపతి దానింజూడ ఓలింపస్ పర్వతశిఖరములలో నొకతావున సమస్తదేవతాసమేతుండై యుండి దానిం గాంచి మెచ్చుకొనియెను. మినర్వాదేవి యాపనితనమున కచ్చెరువందుచు బుద్ధికి జీవము గల్గించి దానికి "పాండురా" యని ముద్దుపేరిడి గారవింప జ్యూసుపితరుఁడు పాండురాసుందరితో నీవు దేవగిరినుండి క్రిందికిఁ దిగి అతీనానగరమున భూపతికి పట్టపురాణివై యుండుమని మంగళాశాసన మిచ్చి గారవించెను. మఱియు మెర్కురీ (Mercurey) (దేవతలలో నొకఁడు) తోడ నరుగ నియమింప, దేవత లెల్లరు దివ్యాభరణములు పాండురాసుందరి కొసంగ, గారవించి, పర్వతాగ్రమునుండి దిగి అతీనానగరమున కరుగుచు దారిలో నొకయేటిజలప్రవాహమును దాఁటవలసి యచట నిలచిరి. ఆమె ఓలింపసుపర్వతాగ్రము వీడుతఱినే జ్యూసుపితరుం డామె చెవిలో నేదియో చెప్పి, యామెచేత నొకదంతపుకరండ మిడి, భద్రమని నుడివెను. పాండురాసుందరాంగియు నద్దానిని జాగ్రతగఁ గైకొని నడుచుచుండెఁగాని ప్రమాదమున నది జాఱి నీటఁ బడిపోయెను. ఆమెయు నగవున నఱచి ఖిన్నతనందియుండ, మెర్కురీ వలదని వారించినను ఆలతాంగి మిన్నకుండినందున నాతఁడు నీట దిగి యాదంతపుబరిణె తెచ్చి యందింపఁ గైకొనుతఱి గల్గిన ప్రతిధ్వనులుగ నాకాశవాణి దురదృష్టపరంపరలన ప్రతిధ్వనులును దానినె తిరుగ పలుకు అని ధ్వనించెను. వారచ్చెరువందు దేమియిది. దోషము శాంతించుఁగాక యన ప్రతిధ్వని శాంతి యని ధ్వనించెను. వారిద్దరు నడుచుచు నగరమునకుఁ జేరి రాజప్రాసాదమున భూపతిని దర్శింప నాతం డాయువ్వనిసౌందర్యమునకు విభ్రమమంది వలచి యామెను బరిణయమయ్యెను. అంత మఱునాఁ డా దంపతులు లామె తెచ్చినకరండపు చక్కఁదన

మును మెచ్చుకొనుటకై నామె యాకారంపు మూ౯త తెఱచెను. అప్పుడనే దానినుండి జ్వరములు, పీడలు, వ్యాధులు బయల్వెడలి దేశ మంతటను వ్యాపించి ప్రజలం బీడింప మొదలిడి, వారును క్రూరచిత్తులై గాన కలహము లొనర్చుచు, నొకరి నొకరు బాధించుకొన మొదలిడి, దుఃఖములు నాపదలు ననుభవింప దొడంగిరి. ఆ రాజదంపతులు వగచుచు, చేయునది లేక విలపించుచు, దేవుండగు ... సుపతిం గూర్చి దీనాలాపము లొనర్చి, నాకమునాయుం డెట్టకేలకు కరుణించి ... నాభి ... నుండియు యొక బంగారుపతిని బయల్వెడలి రాజదంపతుల నోదార్చి ... బులకు ... గల్గించి, దేశమున ... బాధల మాన్చి, సుభిక్ష మొనగూర్చెను. ... "కరుణ" యని చెప్పంబడినది.

పాండువు— ఆంగ్ల. Anaemia. దేహమున రక్తము క్షీణించియు, ఇంచుక చెడియు, ఉండవలసిన ... లేక నేత్రములందు, గోళ్లయందు, నెఱువు ధాతువు ... శరీరము వెల్లబాఱి ముఖము, కనురెప్పలు, పాదములు, గుహ్యస్థలముల నించుక వాపు కల్గించునట్టి రోగము. ఇది వాతసంబంధము. వెంటనే ... తెలిసి యౌషధపథ్యములచే నిరోధింపకున్న నసాధ్యకర మగుచుండును.

పాండ్యదేశపు తమిళసంగములు— (తమిళ సంగములు మూండు చూడుడు)

పాండ్యదేశపు నాడులు— (నవనాడులు బిగించుట చూడుడు.)

పాండ్యమహారాజు—అత్రిసంతతి చంద్రవంశపుక్షత్రియుండు. పాండ్య దేశ మేలినభూపతులకు మూలపురుషుండు. పాండ్య వంశమునకు మూలపురుషుండు. (పాండ్య దేశము చూ.)

పాండ్యదేశము—ఇప్పటి చెన్నపురి రాజధానిలోని అరవదేశమున దక్షిణసీమయం దిప్పటి మధుర తిన్నెవెల్లి జిల్లాల ప్రాంతదేశము. అగస్త్యమునిభార్యయగు చిత్రాంగదాదేవి యీ దేశభూపతి యగు మలయధ్వజునిపుత్రిక యని, విజయుని ... తీర్థయాత్ర చేయుచు ... కలిసి ... రాజ్యము క్రీ. పూ. ఆఱవ శతాబ్దమున నుండి యుండినదని తెలియుచు. ఇంకను నెక్కువ పరిశీలన జరుగ క్రీ. పూ. ౨౬—౨౭ సంవత్సరముల కాలమున రోమకచక్రవర్తియగు అగస్టస సీజరు కడకు రోమునకు ... రాయబారి నంపిన ... భూపతి పాండ్యరాజేమో యని తెలియుచు వారును ఉందురు కలరు. క్రీ. శ. ౧౧—వ శతాబ్దమున పాండ్య రాజ్యము భంగమై, తిరుగ నాయకరాజులలో ప్రసిద్ధుండగు విశ్వనాథనాయకుని ... పునరుద్ధరింపబడి తిరుగ నిలిచినది.

మాణిక్యపురము తొల్లింటి రాజధానిగ్గాను యుండెను. ఇదియే మలయధ్వజునకును చిత్రాంగదా ... కును పుత్రుండగు బభ్రువాహనునకును రాజధానిగ నుండెను, అశ్వమేధపర్వము ... యందుం జెప్పబడినది. కులశేఖరుండను భూపతి ... లేక ... నదీతీరమున తొల్లి హాలాస్యక్షేత్రమునను పేర బరంగుచుండిన నిప్పటి (దక్షిణ) మధురాపురమును నిర్మించెననియు, నాండు దిగ నది రాజధానియైయుండె ననియు, పద్మపురాణము, ఉత్తర ... బృహచ్ఛివపురాణము ౧౯—౨౦ యందు ప్రశంసింపంబడినది. క్రీ. శ. ౧౨౫౦—౧౨౫౧ కాలమున ఇట సింహాసన మెక్కిన కర్ణాటకరా జగు జటావర్మ హొయసల్యనృపతి యగు సోమేశ్వరుని జయించుటకై మధురయె రాజధాని యని చెప్పంబడినది.

ఒకప్పు డిప్పటి తూత్తుకుడి సమీపమున

గల కల్కొపురము రాజధానిగ నుండెనఁట. దీని నిప్పుడు "కొర్కై" యనుచున్నారు. క్రీ. వె. రెండవశతాబ్దమున టోలోమీ కోర్కైంగూర్చి ప్రశంసించియుండుటవలన నించుక కాలమును గూర్చి తెలియఁగలదు. అగస్త్యజాతక మను బౌద్ధగ్రంథమున కారాపురముంగూర్చి కలదు. ఆ కారాపురమీ కోర్కై యేమో పరిశీలింపవల సియున్నది. తామ్రపర్ణీనదీతీరమున ఉత్తరపు గట్టున తిరునల్వేలిజిల్లాలోనున్న ఆమలకగ్రామము లేక ఆమలకీలము పురాణములయందు చెప్పఁబడిన సహ్యములకగ్రామము నరసింహపురాణము ౬౬ యందు దీనిప్రశంస కలదు. సహ్యాద్రి (Western Ghats) పైనుంట సహ్యములకగ్రామమని పేరొందిన దఁట.

ఇంక నీపాండ్యరాజ్యము నేలిన పురాతనపు భూపతులనైనను సుప్రసిద్ధవిద్యాధికులును, చెన్నపురివిశ్వవిద్యాలయమున చరిత్రోపదేశకులుగను, విశాఖపట్టణకళాశాలకు ప్రధానాధ్యాపకులుగను పనిచేసియుండిన శ్రీయుత పి.టి. శ్రీనివాసయ్యంగారు, చరిత్రపరిశోధనఫలితముగ పురాతనకాలమునుండి క్రీ. వె. 600 సంవత్సరములవరకు తమిళులచరిత్రను వ్రాసి,యందు పైనుగురు ౧ ముదుకుడుమి, ౨ నెడుంజెలియన్, ౩ కలభ్రాన్, ౪ నెడుంజడయ్యన్, ౫ ఉక్కిరపెరువాలుది (లేక ఉగ్రపాండియ) భూపతులంగూర్చి వివరించిరి. ఇందు మొదటి మువ్వురును ఆర్యవిధానక్షత్రియులకు లోనుగాని వారనియు, మొదటిభూపతి క్షత్రియకులుఁడని గాని, గోత్రముగల్గినవాఁడని గాని చెప్ప వీలు గానరాదని వ్రాసియున్నారు. వారి యభిప్రాయ మెట్లున్నను అక్కాలమునకు చతుర్వేదపారంగతులగు విప్రులీదేశమున నుండిరనుటయు, పైని వివరింపంబడిన మొదటిభూపతి యజ్ఞశాలలను నిర్మించి, యూపస్తంభముల నాటించి, యజ్ఞయాగముల నాచరించి పాలించుకతన, "పాల్యాగశాలై" (యాగశాలపాలకుఁడు) అను బిరుదమును ధరించినవాఁడని వారిగ్రంథము నందే గానవచ్చుచుంటయు, భారతయుద్ధకాలమునకుఁ బూర్వము అర్జునుఁడు పాండ్యరాజపుత్రిని బరిణయమగునాఁటికే పాండ్యరాజధానికి "మణిపుర"మని పేరుంటయు, భూపతికి మలయధ్వజుఁ (సంస్కృతపు) పేరుంటయు, వారి మధురాపట్టణము సంస్కృతపద సంబంధము గల్గియుంటయు చదువరుల కెఱుకపఱచుచు వారిం గూర్చి వివరింప ముందునకుఁ జనియెదము గాక.

ముదుకుడుమి భూపతి- ఈయన పూర్తియగు నామము ముదుకుడుమి. ఇతఁడు చరిత్రాత్మకముగఁ జెప్పఁదగినవారిలో మొదటివాఁడు. ఈతనిపూర్వులు పెక్కండ్రు పాండ్యరాజ్యమేలుచుండిరనియు, యజ్ఞముల నాదరించువాఁడుగాన, పాల్యాగశాలై బిరుదము గలవాఁడనియు పాండ్యాధిరాజనంబడినభూపతి యనియు, పాగనూర్కుర్రమ్ సీమయందు కోర్కై గ్రామవాసియగు నార్కిర్ అనువాఁడు యజ్ఞమొనర్చుచు భూపతి నర్థింప నాగ్రామమునకు "వేళ్వికుడి" యని నామమిడి భూపతి దానిని వానికి దానమొసంగె ననియు, అప్పటికి రాగిపట్టాలిచ్చునాచారము లేకుండెనుగాన నీయఁబడలేదనియు, ఆకుటుంబ మాగ్రామము ననుభవించుచుండె ననియుఁ జెప్పఁబడినది.

పిదప రాజ్యమునకు నెడుంజెలియన్ ప్రభువాయెనఁట. ఈయన తనవైరులగు చేర, చోళ భూపతులను అలంగానాసంగరమున నెదుర్కొని యుద్ధపీకస్తకము నోడించె నని ప్రసిద్ధినందినవాఁడు. యుద్ధరంగమునకు తలై యాలంగానము (తలై = స్థలము; యాలం = యుద్ధము; గానమ్ = ఎన్నుకొనిన) పేరులు. ౧ చేరభూపతి, ౨ శెంబియన్ (చోళభూపతి), ౩ తిడియాన్భూపతి,

(ఈతఁడు భయంకరుఁడఁట), ౪ ఎలిలిభూపతి (ఈతఁడు స్వర్ణాభరణయుక్తుఁడఁట), ౫ ఎరుమయుర్యాగ్యూభపతి (ఈతని రాజ్యమున కల్లు (మద్యము) నాలెపట్టుతో వడకట్టుటను పేరొందెనఁట) ౬ ఇరుంగోవెల్యాభపతి (ఈతఁడు చందన వర్ణాన్వితుఁడఁట), ౭ పోకన న్నిభ్యాపతి, (ఈతఁడు దిశాధిపతియఁట. అలస్యముగ నేతెంచి యాలమునఁ జేసుకొన్నవాఁడఁట).

బాల్యముననే సింహాసనమునకు వచ్చిన పాండ్యనృపతి పదునెన్మిదిపంక్తుల యందవకాశమును గూర్చి సంగమమున కూర్చి, వైరుల నోడించెననియు, ఈతఁడు తెలియువంశస్థుఁ డనియు, యజ్ఞము నొనర్చినవాఁ డనియు, మధుర కాంచి నగరమనందగు 'మదురై కాంచి' పాట ఈ భూపతి కాలముననే రచింపఁబడిన దనియు, ఈతఁడు బహుశః క్రీ. శ. ఆఱవశతాబ్దమునాఁటివాఁ డనియు శ్రీ అయ్యంగారు సూచించిరి.

నెడుంజెలియన్ భూపతియొక్క కీర్తి చిన ట్రాగ్రంథమునందు చెప్పఁబడిన ... టనునది నెల్లూ రనియు, నది అలవదేశమున సముద్రపురే వనియు అలవపాటల దున్నట్లు వివరింపఁబడినది. నెల్లూ రలవదేశమునందని యును కాదు, సముద్రతీరపు రేవున్నై యుండినది యును కాదు. మధుర కు ప్రాంతమున నదీతీరమున సాలియూర్ - నెల్లూరను నొక నగర మున్నదనియు గ్రంథకర్తలచే చెప్పఁ బడినది. తననావికాబలమున పాండ్యరాజు నాక్రమించె నఁట.

ఇట్టి పురాతనరాజవంశమును సింహాసనము నుండి తొలఁగించి కలభ్ర ... బలాఢ్యుఁ డగువాఁ డొకఁడు పాండ్యరాజ్య మాక్రమించి వేల్వికుడి గ్రామమును నిల్పుకొనెనఁట.

పిదప నెడుంజడయ్యన్ భూపతి కాలమున నాలోక్రిమ్ ... వాఁ డను కామకాని నన్యాసి అనువాఁడు భూపతినుండి తిరుగ వేల్వికుడి గ్రామము దానము పడసి, తామ్రశాసన పూర్వక న్యాయము నడపెనని చెప్పఁబడినది. ఎపి గ్రాఫికా ఇండికా XVIII ... పుటయందుగల వేల్వికుడి శాసనమునం దీవిష యము లిఖింపఁబడియున్నది.

... చెప్పఁబడిన ... (ఉగ్ర పాండియ) నృపతి. ఈతఁడు "ఇరాసనూయం వెట్ట" రాజసూయ యాగ మొనర్చెనవియుఁ జెప్పఁబడినది. ఈతని ... మేరకు ... (పాటలు) రెండు ... పదియు రెండునందలును వెనకి ... చెప్పఁబడినది

పాండ్యరాజ్య ... రాజ్యపతాకపై మత్స్యము చిహ్నముగా నుండెడి దఁట. వీరి ... దేవత యగు మధురయందలి సుందరే శ్వరస్వామి యర్ధాంగు దేవికి మీనాక్షి (Fish eyed) యనిపేరు. ఆదినుండియు పాండ్య దేశస్థులు సముద్రముపై ఓడల (ఎగుమతి)వర్తకము చేయుచుండినవారు. (వీరి విద్యా ... చూ. పాండ్య రాజ్యము ... చూ.) ఇందు కుమారీనది, ... తామ్రపర్ణినది చెప్పఁబడినవి. కుమారీనదీప్రాంతమున మహోద్భూతమునఁ గలదు. ... కుమారీనదులు ... దేశములు సముద్ర గర్భమునఁ గానోపు.

పాండ్యవంశనృపతులు— వీరు చాల పురాతనక్షత్రియవంశస్థులు. కులశేఖరపాండ్య, ... (అద్దుమని సూమగారు) మొదలగువారు ఈవంశనృపతులు. భారతకాలమునుండి యున్నరాజ్యము. మాలిక్కాఫర్ వీరి సంతతి ... వెను.

పాంథిజమ్ (Pantheism)--జగత్తును దైవముగ భావించుమతసిద్ధాంతము. మిథ్యారూపములను (విగ్రహములు)దైవభ్రాంతిచే పూజించుమతము. ఎ. డి. 120-130లో హాడ్రియనుచే కట్టఁబడిన (Pantheon) గుడి క్రీ.శ. 610 లో క్రైస్తవచర్చిగా మార్చఁబడి యిప్పటికిని ఇటలీ ప్రభుత్వాధీనమై యున్నది. పారిసునగరమునను (Pantheon) గుడియును చర్చిగా మార్చఁబడినది.

పాకనాటిసీమ (లేక **పాకనాడు**) — ఇప్పటి గుంటూరుమండలములోని కొండవీడు మొదలుకొని నెల్లూరుమండలములోని నెల్లూరువఱకుఁగల ప్రదేశమునకు పాకినాడు లేక పాక్నాడని పేరు. ఇచటివారగు నియోగి బ్రాహ్మణులకు పాకినాటినియోగు లనియు, పాకనాటినియోగులనియు,తూర్పునాటినియోగు లనియు వాడుకనామములు కలవు.

పాకనాడు (ప్రాక్నాడు)— నెల్లూరు మండలములోని పాకనా డను పేరు సుప్రసిద్ధ నందియుండినతావునలన పొందిన పేరు. ఈ ప్రాంతమునఁగల పాకనాటినియోగు లీనాటి నుండియే పేరందియుండిరి. పాంజాప్రభువుల మిటీవల సంస్కరింపఁబడిన గ్రామము గాఁ దోఁచెడిని.

పాకపరికరములు(ఉప్పుతోతొమ్మిది)- వంటకు తొమ్మిది పరికరము లత్యావశ్యకములు. ఆంధ్రమున వీటిని "ఉప్పుతోతొమ్మిది" అని వాడెదరు. ౧ బియ్యము, ౨ పప్పు, ౩ కూర, ౪ నెయ్యి, ౫ మిరపకాయలు, ౬ చింతపండు, ౭ పోగుపుసామాను, ౮ కట్టెలు (వంటచెఱకు), ౯ ఉప్పు.

పాకము— కవిత్వ, కావ్య, పాకము. ఇది ద్రాక్షాపాకము,నారికేళపాకము నని ద్వివిధము. కొందఱు కదళీపాకముతో త్రివిధము లందురు. (లక్షణ చూడుఁడు.)

పాకము (వంట)— పాక మ వంట చేయుటవలనఁ గల్గినది యని భావము. పాకము చేయుట యన వంటచేయుట యని యర్థము. ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున ఔషధాదులు వంటచేయుటయందు ఏడు విధములు చెప్పఁబడినవి. ౧ భర్జనము, ౨ తలనము, ౩ స్వేదనము, ౪ పచనము, ౫ క్వథనము (ఇవి సిద్ధద్రవ్య రస గ్రహణము), ౬ తాందూరము, ౭ పుటపాకము.

౨ **కయజ్ఞములు ౭**.— శ్రాద్ధములు 3 విధములు.--౧ అష్టక శ్రాద్ధములు, ౨ పార్వణ శ్రాద్ధములు, 3 మాసశ్రాద్ధములు.

కర్మబలులు ౪విధములు. శ్రావణకర్మ :- శ్రావణశుద్ధపౌర్ణమిని సర్పబలి. మార్గశిరశుద్ధ పౌర్ణమిని సర్పబల్యుత్సర్గము; అగ్రహాయణీకర్మ. చైత్రశుద్ధపౌర్ణమిని చైత్రి లేక శూలగవ; ఈశానబలి. అశ్వయుజ శుద్ధపౌర్ణమిని అశ్వయుజి లేక హేమంతప్రత్యవరోహణకర్మ. ఇవి సప్తపాకయజ్ఞములు.

పాకశాస్త్రము— పాకశాస్త్ర మాయుర్వేదమున నొకభాగముగఁ జెప్పఁబడినది. దీని గ్రంథసముదాయ మంతగఁ గానరాదు. నలచక్రవర్తియు, పాండవమధ్యముఁడగు భీమసేనుఁడును పాకశాస్త్రవేత్తలుగఁ జెప్పఁబడిరి.

పాకశాస్త్రమునకు ౧ ఉప్పు, ౨ పులుసు, 3 కారము, ౪ చేదు, ౫ తియ్యదనము, ౬ వగరు నను నాఱురుచు లంగము లని చెప్పఁబడినది. వీట్ల న్యూనాధిక్య భేదములచేతను తైల, ఘృత, జల పక్వస్థితులొనఁగూర్చి ఇంగువ, ఆవాలు, మెంతులు, జీలకఱ్ఱ, అల్లము మొదలుగాఁగల వస్తువులనుండి పరిమళములనుగూర్చి రుచులను గుదిర్చి పెక్కువస్తువులు పెక్కురీతుల

పక్వము కానర్చుచుండును. నలమహారాజు ఒక్కొక్క వస్తువును పదునెన్మిది విధములుగ వేర్వేఱు రుచులతో పక్వము చేయగలవాఁడని చెప్పఁబడియున్నది.

పాకశాస్త్రము ననుసరించి సిద్ధపఱుచు భోజనపదార్థములు భక్ష్యములు, భోజ్యములు, చోష్యములు, లేహ్యములు, పానీయములుగ నైదు భేదములుగ విభజింపఁబడినవి. ఇవి వేర్వేఱు దేశములం దాయా దేశపరిస్థితుల మేరకు వేర్వేఱు విధములుగ నుండెడివి. క్షీరాన్నములు, పులిహోరాలు, కేసరిభాతు మొదలగు చిత్రాన్నములు కొన్ని గలవు. పిట్టను లెక్కించుచు వివరించుటకన్న దేశీయములుగ తెలుపుట శ్రేయము. శాస్త్రగ్రంథములు లేవు.

పాక్పట్టణము—(అనాథపుర చూ.)

పాకానుమతి గోత్రము-(జమదగ్నివత్స ఉపగణము చూడుఁడు.)

పాక్లాండుద్వీపములు—అట్లాంటికు మహాసముద్ర దక్షిణభాగమునందలి దీవులు. తూర్పు పాక్లాండుదీవులు–౨౫౮౦ చతురపుమైళ్ల వైశాల్యమును, పడమటి పాక్లాండు దీవులు ౧౭౦౫ చతురపుమైళ్ళ వైశాల్యమును గల్గి బ్రిటీషు సామ్రాజ్యమున కొలనీలుగా నున్నవి. స్టాన్లీపురము ప్రధాననగరము. క్రీ. శ. ౧౫౯౨లో జాన్ డేవిస్ గారివల్ల కనుఁగొనఁబడినవి. ౧౮౩౩లో బ్రిటీషుసామ్రాజ్యమునకు జేరిపోయినవి.

పాగులగోత్రము-(సాహులగణము చూ)

పాగ్వంశిగోత్రము—(భారద్వాజ ఉపగణము చూడుఁడు.)

పాచకగోత్రము-(శాండిలగణము చూ.)

పాటచ్చరదేశము (పటచ్చరదేశము)- ఇప్పటి అలహాబాదు (ప్రయాగ) మండలములోని భాగమును, బాందా జిల్లాయును గల్పి యున్నదేశ మనియెన్నట్లు తెలియఁబడుచున్నది. గంగాతీరప్రాంతము రాజధానిగ నుండెనని తలంచుచున్నారు.

జైమినిభారతము ౧౫ అధ్యాయమునను, మహాభారతమున సభాపర్వమున ౩౦ అధ్యాయమునను దీనిప్రసంగ మెలదు. సహదేవుఁడు దీని జయించినట్లు చెప్పఁబడినది.

పాటచ్చరలుంఠితే వేశ్మని యామిక జాగరణ మితి న్యాయము - దొంగలింటిలోఁ బ్రవేశించి దోఁచుకొని పోయినపిదప కావలివాఁడు మేల్కొనినట్లు. అనఁగా బుద్ధిహీనకనము. చేయి కాలినపిదప నాకులు పట్టుకొనుట యను నాంధ్రలోకోక్తివంటిది. ఆదియందు జాగ్రత్తచే నష్టము కల్గినపిదప జాగ్రత్తను దెలుపు నీ న్యాయము వాడుదురు.

పాటన మంతరేణ విషవ్రణానాం నోపశాంతి రితి న్యాయము—విషవ్రణము లుపశాంతి లేదు. దాని కోసి శస్త్రవైద్యమే సాధన మనిభావము. ఇందు విషవ్రణమున విషము పుట్టిన దనుపని భావము. ఇది చాల అపాయకరమైన వ్రణము. ఉపశాంతియగు ఔషధములు చేసినచ్చగాని, పైకి లేపనములు పూసినగాని మానున్నట. ఈ సాధనములు ప్రయోజనము లేనిచోట శస్త్రవైద్యమే (శస్త్రముతో కోసివేయుటయే) సాధన మనిభావము.

శస్త్రముచేయు సాధనమునకు Lancet అనిపేరు. అది రెండువైపులను వాడుగల కత్తి. ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున నిట్టి కత్తి కేమి పేరో మాకు సరిగాఁ దెలియకున్నది.

పాటపాడుట—అన్యులమనముల రంజింపఁజేసి వారికి సంతసముఁ గల్గింపఁ పాటలు పాడుట (సంగీతము) సర్వసాధారణముగ జరుగుచున్నది గాని సంగీతశాస్త్రము చక్కనివిద్య

గాన దానిని నేర్వవలసియుండును. పసిబాలురు పాటలు పాడుటకు వారిమనస్సునందుఁ గల్గిన సంతసము, ఉత్సాహము కారణములు గాని వారికి సంగీతశాస్త్రవిద్యాభ్యాస ముక్కఱలేదు. పక్షులు పాటఁబాడుటకు వాటికిఁగల్గినసంతసమే కారణమని కన్గొనఁబడినది. పక్షులకు సంతోష ప్రదమగు కాలమునఁ దమసంతసము దెల్పుటకో యన పాడనారంభించును గాని విద్యాప్రదర్శన మొంతమాత్రమును గానేరదు. ఇంతియనుక నీపాటబాడుట సంతసముఁ దెల్పు కార్యమని యెరుంగఁబడుచున్నది. గాని దుఃఖము దెల్పు కార్యముగా దని స్పష్టమగుచున్నది.

ఇటీవల నాటకాదులందు దుఃఖము నభినయించు పాటలు ప్రారంభమైనవి. మనోగత అర్థములఁ దెల్పుటకును దుఃఖము మనోగతమైన కష్టములఁ దెల్పుటకును పాటలు బాడుచుంటఁగాననగుచున్నది. కాని,ఇట్టివి సంగీతాభినయవిద్యలప్రదర్శనము గాని సరియగు సంతసస్థితినుండిగల్గిన స్వాభావిక గానము గానేరదు.

పాటలగంధి (పాటలగన్ని లేక గన్ధపర్ణి) తీఁగ—లా. Ophioxylon Serpentinum. ఆంగ్ల. Serpent Creeper. సం. చంద్ర. దీనివేరుచూర్ణము రసకషాయములుగ వాడుదురు. పాము, తేలు, వెఱ్ఱికుక్క, నక్క మొదలగు విషజంతువులకాటువిషమునివారించి యారోగ్యమొసఁగుననియు, స్త్రీలకు (గర్భిణీ) శీఘ్రప్రసవముగల్గింప దీనిచూర్ణము,కషాయము లోనికీయనగుననియు,చూర్ణము గాయములపై వైచుచుండిన మానుననియు, ఆకులరసము కండ్లలో పోయుచుండిన కాసలు మొదలగు నేత్రరోగములు నివారణమగుననియు, సమూల కషాయము కడుపునొప్పి, జ్వరము, ప్రేగుల లోనివ్యాధి, మఱడిజాడ్యము, రక్తగ్రహణుల నాపి నివారించుననియుఁ జెప్పఁబడినది.

పాటలపురము-(పాతాళపురము చూ. సింధుదేశము చూడుఁడు.)

పాటలవృక్షము—లా. Bignonia, Chelonoides, Bynonia Suaveoleus. సం. పాటలా. మధూద్దూతీ. కాలవృన్తా. సర్వసాధారణముగ కలిగొట్టుచెట్టనియు, కాఱుకొల్లిచెట్టనియు నందురు. వైద్యులు ఆకురసము గాని చెక్కరసము గాని, వేరుగాని, పిత్తులుగాని చూర్ణముగనో, కషాయముగనో [illegible]ముగనో వాడుచుందురు.

తీవ్రమైన వేఁడిచేసి రక్తవాంతము నడఁచును. ఉబ్బు, ఎక్కిళ్ళు, కఫము, జ్వరము, జిహ్వాదోషము, పైత్యముల నడఁచుననియు, ఆకురసములో నిమ్మపండ్లరసము కల్పి యిచ్చుచుండిన పిచ్చి కుదురుననియు,చెట్టునీడను వసించుటవలననే సర్పదోషములు పరిహారమౌ తాపము, రక్తపైత్యము శమించి, చలవజేసి సత్వమునకు పుష్టి కల్గుననియు చెప్పఁబడినది.

పూవులరసము లేక కషాయము లేక చూర్ణము జలదోషము నడఁచుననియు, బుద్ధికి బలము నొసఁగుననియు, నిత్యము సేవించుచుండిన పైత్య ప్రదేశము, తాపము, రక్తపైత్యముల శమింపఁజేసి జ్వరము రాకుండ నాఁపుననియుఁ జెప్పఁబడినది.

పాటలాదేవి (పాతాళేశ్వరి)—పాటలీపుత్రమునఁగలశక్తిపీఠము.మగధరాజ్యముచూ.

పాటలి గోత్రము—(జాతుకర్ణ్యగణము చూడుఁడు.)

పాటలీపుత్రము (పాట్నా నగరము)- ఇప్పుడు బీహారుదేశపు ప్రధాననగరము. దీనికి మొదటిపేరు కుసుమపురము. ఇది అజాతశత్రు నృపాలుని మనుమఁడగు ఉదయాశ్వమహారాజ నిర్మితమని తెలుచున్నది. పాటలపుత్రి యనునది దీనివాడుకనామము. వాయు పురాణమున

పై రెండు పేర్లును చెప్పఁబడినవి. గ్రీకుచరిత్రకారుఁడగు మెగస్తనీస్ స్పష్టముగా పలుకలేక నేమొ పాలిబోత్రా యని వ్రాసికొనియెను. ఇట్లె ఆమహనీయుఁడు చంద్రగుప్తునికి సాంద్రకోటస్ అని పేరిడియున్నాఁడు. కాని, మహమ్మదీయ ప్రముఖులు దీనికి అజీమాబాదని పేరిడిరి గాని ఎవ్వరును పాటించుటలేదు.

ఈప్రసిద్ధపురాతననగరము మగధరాజ్యమునకు రాజధానియై యుండినది. ఇప్పటి పాట్నా నగర మీపరిసరములనే పునర్నిర్మితము. సకల వైభవోపేతమునై గవర్నరుగారి నివాసమై యున్నది. పాటలీపుత్రమున పాతాళదేవి (పాటలదేవి) దేవస్థానము ప్రసిద్ధమైనది కలదు. ఇట సిక్కుమతస్థుల తొమ్మిదవగురుండగు గోవింద సింగు జన్మస్థానమగుటచే సిక్కులగురుద్వార దేవస్థానము కలదు.

పాటికాయన గోత్రము-(వాధ్ర్యశ్వలేక మిత్రయువగణము చూడుఁడు.)

పాటియాలా స్టేటు- పంజాబుదేశమున బ్రిటీషుసార్వభౌమ సంస్థానములు ౩౪ లో నొకటి. ఇది సిక్కుస్టేటులలో నొకటి. సర్హిందు జిల్లాలోనిది. ఫలవంతమైన భూములుగలరాజ్యము. పాటియాలాపురము రాజధాని. ప్రభువు సిక్కుమతస్థుఁడు.

పాట్ గాన్ టు పాట్ (Pot gone to pot)— ఈఉక్తిని చాపునకు, దివాలాతీయుటకు, జాతిభ్రష్టుఁడగుటకు వాడుచున్నారు. ఒకప్పుడు సముద్ర కొట్టుపనివాఁడు శ్మశానమునకేగు మార్గమున నుండువాఁడఁట. శ్మశానమునకుఁ గొంపోవఁబడిన ప్రతిశవమునకు కొక్కబెడ్డ కుండయందు వేచుచు లెక్కించుచుండువాఁడఁట. ఒకరోజున నాతఁడు మరణింప నొకహాస్యకుఁడు తనబెడ్డకూడ కుండలో వేసికొన్నాఁడా లేదా? అని విచారించెనఁట.

పాట్నా నగరము—(కుసుమపురము, మగధదేశము, బీహారదేశము చూడుఁడు.)

పాఠక్రమన్యాయము--పాఠక్రమమున మూలగ్రంథములందు చెప్పఁబడిన వరుస లేక క్రమమని యర్థము. ఇట్టి క్రమములు మీమాంసాశాస్త్రమున ఆఱు చెప్పఁబడినవి.

౧ శ్రుతిక్రమము- దీనికి శ్రుతిబలీయస్త్వ న్యాయమని పేరు.

అర్థక్రమము-దీనికి అర్థబలీయస్త్వ న్యాయ మని పేరు.

౩ పాఠక్రమము- దీనికి పాఠబలీయస్త్వ న్యాయ మనియు, సంప్రదాయ బలీయస్త్వ న్యాయ మనియు, ఆచారబలీయస్త్వ న్యాయ మనియు నానావిధ నామములు కలవు.

౪ ప్రవృత్తిక్రమము- దీనికి ప్రవృత్తి లేక ధబలీయస్త్వన్యాయ మనియుఁ బేరు. ప్రావృత్తికక్రమన్యాయ మనియు నందురు.

౫ స్థానక్రమము.

౬ ముఖ్యక్రమము.

పాఠ (విషబొద్దితీఁగ)— లా. Cissampelos Hernandifolia. సం. అంబష్ఠా, ప్రాచీనా, పాఠా. దీనివేళ్ళు అగరు వాసన యుండును. దీనివేళ్ళచూర్ణము గాని, కషాయము గాని అత్యుష్ణమును చల్లార్చుననియు, విషదోషములను నిలుపుననియు, వాతరోగముల నడంచుననియుఁ జెప్పఁబడినది. అగరుగంధి, శాంతికషాయము ఆహికజ్వరముల నివారించుననియు, పాఠచెట్టునందు ఆమదోషము కుసుమరోగము జ్వరము నడంచు గుణముగలదనియు, అగరుగంధి త్రిదోషహారమైనదనియు జెప్పఁబడినది.

పాడగా పాడగా రాగము కుదురుట మూలుగగా మూలుగగా రోగము ముదురుట—(ఆంధ్రలోకోక్తి.)

పాడలి గోత్రము-(కుశికగణముచూ.)

పాఁడి—పాలయందు మూఁడువిధములగు వస్తువులు కలవు. ౧ ఉదకము, ౨ క్రొవ్వుఉండలు, ౩ నీటగరఁగిపోయి దానితోఁ గలసియుండు తెల్లనిపదార్థమును. ఇందు నుదకము తెల్లనిపదార్థముతోఁ గలిసి తానును తెల్లనిరంగు కలదియై యుండును. రెండవది యగు క్రొవ్వు ఉండలవలె నతిసూక్ష్మములై గాలికి గట్టఁబడుచుపఁబడిన (మూఁడవది యగు) తెల్లని పదార్థపుపొరలచే జుట్టఁబడి యుండును. ఇవి పాల నట్లె నిల్వ యుంచితిమేని, గాలికి క్రొవ్వును జుట్టుకొని యున్న పొరలారి, తినుగ మఱియొకసారి చుట్టుకొని, దళసరి యగుటచే క్రొవ్వుఉండలు పెద్దవియై తేలుచు వానికు జేరుకొనుచు నుండును.

పాలు కాచితిమేని వేఁడి కాయుండలలోని క్రొవ్వు కరఁగి తెల్లని పదార్థము జేరుకొని పాలపై తెల్లనిపొరవలె నేర్పడి దళసరియై మీఁగడ యనఁబడును. ఇంక వేఁడికి పాలయందలినీరును కొంతయావిరియైపోవుటను పాలు చిక్కఁబడును.

ఆపాలను పులియునట్లు జేసితిమేని వెన్న చక్కఁగ బయలుపడును గాన, నాకాఁగినపాలయందు కొంచెము పుల్లనిమజ్జిగ గల్పి, పది లేక తొమ్మిదిగంటలకాలము నిల్వయుంతురు. అందువలన పులిసి పెరుఁగగును. మఱియు నందలి క్రొవ్వుభాగము పైకి తేలుచుండెడిని. దానిని దీసి వేఱొకపాత్రమునందుంచి, కొంచెము జలము గలిపి కవ్వముతోఁ గిలకొట్టిన నాయుదకమునకు క్రొవ్వుభాగమునంతయు దరిజేరుచు నొకటి నొకటి హత్తుకొనును. దీనిని దీసి యొకతావున జేర్చిన వెన్న యగును. ఇందు క్రొవ్వును, పైనావరించియున్న తెల్లనిపదార్థపు తొరకలు (పొరలు) కలిసి యుండును.

ఈవెన్న గాచిన క్రొవ్వంతయు కరఁగి నేయి యగును. మిగిలిన తెల్లనిపదార్థపుపొరలన్నియు మాడుటయో లేక యెఱ్ఱనివర్ణముగ మాఱియో యడుగునకు దిగి యట్టగట్టియుండ దానిని గోకుకొందురు. కొందఱు పిల్లలు దీనిని గోదారి యని పిలిచెదరు. దీనిని తినెదరు.

మిగిలిన పాలయందలి తెల్లనిపదార్థమును, దానితోఁ గూడియున్న జలమును, ఈరెండును గలిసినదానికి మజ్జిగ యనిపేరు. నీటఁగలిసిన తెల్లనిముద్దకు మీఁగడ (Cream) క్రీమ్ అనియు నందురు.

క్రీముమునుండి వేరుచేయఁబడిన నీటిని పాశ్చాత్య దేశములందు పందుల కాహారముగా నిత్తురు. దీనికి వే (Whey) అని భాషాదేశమున వైద్యులు విషజ్వరము (Typhoid fevers) లందు రోగి కాహారముగ నిచ్చుటయుంగలదు.

పాఁడిపశువులు-పాలపరిశ్రమ(Dairy Farms)— ఆవులు, గేదెలు, గొఱ్ఱెలు, మేఁకలు, మొదలగునవి సాధారణముగా పాఁడి పశువు లనిపించుకొనును. కొన్ని దేశములందు ఒంటెలు మొదలగు జంతువులపాలు కూడ మనుష్యు లుపయోగింతురు. పాలు, అందునుండి కల్గిన వెన్న, పెరుఁగు మొదలగు ఉపపదార్థములను (By products), వ్యాపారస్థానములకు ఆంగ్లమున డైరీ (Dairy) అనుచుందురు. ఈఫారములయందు ఆవులును, గేదెలును గూడ పాఁడికొఱకు ఒక వ్యాపారముగా పెంచబడును. ఈవ్యాపారమునకు మూలధనము మొదటపెట్టుబడికి ఆవశ్యకము. అమీఁద మంచిసంగడముల పశువులను జాగ్రత్తపఱచుట, ఆయుత్తపఱచిన జాతులను అప్రమత్తులై సంరక్షించు పరిశీలన సామర్థ్యము, పాలును, అందువల్ల లభించు నుపపదార్థములు, నెప్పటి కప్పుడు చెల్లిపోవుచుండు నట్టి గిరాకీ మొదలగునవియు ఫారములు లాభకరములుగా నుండుటకుఁ బ్రధానాంశములు.

మంచివంగడముల పశువు లధికముగా పాలిచ్చును. భరతదేశమునందలి కొన్ని వంగడము లైరోపా, ఆస్ట్రేలియా మొదలగు విదేశము లందలి పశువులకుఁ దీసిపోవని గోసంతానమందు విశేషానుభవజ్ఞానముగల పరిశోధకులు చెప్పుచున్నారు. వీనిలో హిస్సార్ (పంజాబు) సింధుదేశపు ఆవులును, ఢిల్లీయందలి మైరాంబీ అనుజాతి గేదెలును మంచివిగా నెంచబడినవి.

ఏదేని యొక పట్టణమునకు ఐదారు మైళ్ళ దూరములో నుండి పశువుల పుల్లరికిఁ దగినంత విశాలములైన తృణజలసమృద్ధములైన గయాళిబయళ్ళు విశేషముగాఁ గలతావులు డైరీఫారములు స్థాపించుట కనుకూలములై యుండును. పశువులను పెంచి, పాలుపితికి యమ్ము ప్రస్థలమును డైరీ యనఁబడును.

ప్రధానలక్షణములు మూఁడు. ౧ గోష్ఠమునఁగా పశువులను కట్టుటకు ఆరోగ్యవంతములైన విశాలములైన గోష్ఠశాల లుండుట. ౨ అంటు రోగములు వ్యాపింపకుండ నరికట్టుటకును, పశుగణమును నిరంతరము పరిపూర్ణమగు నారోగ్యస్థితియం దుంచుటకుఁ దగినంత యవకాశ ముండుట. ౩ వ్యాపారము బాహుళ్యముగా నడుపుటకు అవకాశము నొసంగు పరిసరపరిస్థితులు. అనఁగా తయారైన వెన్న, పెరుగు, మొదలగు నుపపదార్థములు నిలువయై చెడిపోవకుండునంతటి గిరాకీయుండుట.

పైనుదహరించిన లక్షణత్రితయము పట్టినప్పుడే కాని, డైరీవ్యాపారము జయప్రదముగా నెఱవేఱఁజాలదు. ఇవి లభించినను ముమ్ముందు పశువులను కొనుటకును, అవి ఫలోన్ముఖములగు నంతవఱకు భరించుటకును మదుపుకొంత కావలసి యుండును. తగినవారిచే సువ్యవస్థితముగా జరుపఁబడు డైరీఫారములు లేనిచోట్ల పరిశుభ్రమైన అసలుపాలు లభించుట దుర్లభము. ఒకవేళ విశేషవ్యయప్రయాసములవలన నిర్మలకలియని పాలు లభించినను పశువులు మేయు మేఁతను బట్టియు, నాటి మేఁపు దాణాను బట్టియు పాల గుణమును, రుచియును, మారుచుండును. ఆరోగ్యవంతములు కానట్టియు, అస్వభావముగా మేఁత మేయునట్టియు పశువులవలన లభించు పాలుగాని, నాసిరకపు ఉపదానములు గాని ఎంతమాత్రము నారోగ్యదాయకములు కావు. పీకులనుఁ దినుచుండు పుల్లాకులు, మలపదార్థములు మొదలగువానిని దిను పశువుల పాలు వాడుకచేయు నాగరిక సన్నిపాతజ్వరము సోకుట (Typhoid fever) వైద్యశాస్త్రవేత్తల పరిశోధనలవలనఁ దేలినది. పాలనుసంతానే స్వభావసిద్ధములగు గుణాతిశయస్వభావములు గలిగినవై యుండవలయును. గాని అనారోగ్యభూయిష్ఠములై క్షీణగుణములు గల్గిన పాలను వినియోగింపరాదు; అట్టి పాలనుపయోగింపఁగూడదు.

అపరిశుభ్రమగు జలము నందుంచఁ గలుపుట వలన పాలద్వారా జలవాహకములగు విషూచి, క్షయ మొదలగు కొన్ని రోగములు వ్యాపించుట సంభవించుచున్నది.

మంచిజాతులకు మంచిమేఁత పెట్టి మంచి రీతులచే నట్టి కట్టుదిట్టపోవుటచే రోగగణము నందలి మంచిసంగతులు నానాఁటికి క్షీణించుచున్నవి. వంగడములు రూపుమాసిపోవుచున్నవి. పాలు అన్ని దేశములయందును పసిపిల్లలు ముసలులు వృద్ధులవఱకును అందఱకు నత్యావసరమగు నారోగ్యకరమైన యాహారము. అయినను సరియైనరీతిగా సంగ్రహింపఁబడక దోషపూరితము లైనచో వానివలనఁ గలుగు మేలుకన్నఁ గీడే యధికముగా నుండును. సరియైన మూఁతలులేని పాలు నిలువ చేయు ముంతలలో ఈఁగలు, దోమలు మొదలగునవి పడి, కలరా మొదలగునంటువ్యాధులు వ్యాపింపఁ

పాణ్యావత్త గోత్రము- (పితహవ్య లేక యాస్కగణము చూడుడు).

పాతకములు (ఉపపాతకములు, మహాపాతకములు, పంచమహాపాతకములు)— పంచమహాపాతకములు:- ౧ స్వర్ణస్తేయము (బంగారమును దొంగిలించుట), ౨ సురాపానము (కల్లు సారాయము త్రాగుట), ౩ బ్రహ్మహత్య (బ్రాహ్మణుని హింసించి చంపుట), ౪ గురుతల్పగమనము, ౫ మహాపాతకిసహవాసము.

౬. స్త్రీ' శ్రీ'

వ్రాత్యత (ఉపనయనాది సంస్కారము లున్నా కాలమున జరుగకుండినవాడు వ్రాత్యుడు), ౩ చౌర్యము (దొంగిలించుట), ౪ ఋణానుపాతకము (అప్పు ఎగవేయుట), ౫ అనాహితాగ్నిత్వము (ఔపాసనాగ్ని పరిత్యజించుట).

దశపాతకములు:- మహాపాతకము లైదును, ఉపపాతకము లైదును గల్గి దశపాతకము లనబడును.

ఉపపాతకములు ౪౯:— ౧ గోవధ, ౨ అయాజ్యయాజకము (చేయరాని క్రతువు చేయుట), ౩ పరదారాభిగమనము, ౪ ఆత్మవిక్రయము, ౫ గురుత్యాగము, ౬ మాతృత్యాగము, ౭ పితృత్యాగము, ౮ స్వాధ్యాయత్యాగము (వేదము మఱచుట), ౯ అగ్నిత్యాగము, ౧౦ సుతత్యాగము, ౧౧ పరివిత్తిత (అన్నగారిని విడిచి తానెను పెండ్లాడుట), ౧౨ జ్యేష్ఠపరివేదనము (తమ్మునికి పెండ్లి చేయుట), ౧౩ పరివేత్రుకన్యాదానము (౧౧ కన్యనుదానమిచ్చుట), ౧౪ పరివేత్రుకన్యాదాన పౌరోహిత్యము, ౧౫ కన్యాదూషణ (నిందారోపణము), ౧౬ వార్ధుష్యపాతకము (ఎక్కువవడ్డి తీసికొనుట), ౧౭ వ్రతలోపము, ౧౮ తటాక విక్రయము, ౧౯ ధర్మారామవిక్రయము, ౨౦ దారావిక్రయము, ౨౧ అపత్య (సంతాన) విక్రయము, ౨౨ వ్రాత్యతా (సంస్కారహీనత), ౨౩ బాంధవత్యాగము, ౨౪ భృతాధ్యాపనము (డబ్బు తీసికొని వేదముచెప్పుట), ౨౫ భృతాధ్యయనము (జీతము పుచ్చుకొని వేదము చదువుట), ౨౬ అపణ్య (నువ్వులు, పాలు, నెయ్యి మొ॥) విక్రయము, ౨౭ సర్వాకారేష్వధికారము (గనులయందు), ౨౮ మహాయంత్ర (గానుగ) ప్రవర్తన, ౨౯ ఓషధీహింసనము, ౩౦ స్త్రీ హింసా (భార్యవలన) జీవనము, ౩౧ అభిచారణము (విరోధిని బాధించుట), ౩౨ మూలకర్మ (లోబఱచుకొని పాడుచేయుట), ౩౩ అశుష్క (ఎండిపోని) ద్రుమచ్ఛేదనము, ౩౪ ఆత్మార్థక్రియారంభము (అటన, దైవ, పిత్ర్య, కార్యములు మానుట), ౩౫ నిందితాన్నభక్షణము, ౩౬ అనాహితాగ్నిత (అగ్నిహోత్రపరిత్యాగము), ౩౭ చౌర్యము (దొంగతనము), ౩౮ దేవపితౄణావిముక్తి (ఋణము తీర్పమి), ౩౯ అసచ్ఛాస్త్ర (అయోగ్యశాస్త్ర) అభిగమనము, ౪౦ కౌశీలవ్యక్రియ, ౪౧ ధాన్యస్తేయము, ౪౨ పశుస్తేయము, ౪౩ స్వర్ణస్తేయము, ౪౪ మద్యప (మత్తిల్లియున్న) స్త్రీనిషేవణము, ౪౫ స్త్రీవధ, ౪౬ శూద్రవధ, ౪౭ వైశ్యవధ, ౪౮ క్షత్రియవధ, ౪౯ నాస్తిక్యము (దేవుని నిరాకరించుట).

పాతదొంగ ఎప్పుడో ఒకమాటు దొరకిపోవును—(ఆంధ్రలోకోక్తి).

పాతవి లేక పాతలి గోత్రము (నాహులగణము చూడుడు)

పాతాళపురము —రామాయణమున, ఉత్తరకాండమున, ౨౩ అధ్యాయమున, దీని ప్రశంస కలదు. దీనిని బొంబాయిపట్టణమునకు ఈశాన్యమునకు కొంతదూరమున అక్సస్ (బక్షునది

(మొక్క ఉత్తరదిశనున్న గ్నాపనగరాలోని) ఇప్పుడు [illegible]క్కు అని పిలువబడుచున్న తావును తొల్లింటి పాతాళపురిగా పోల్చియున్నారు. ఒకప్పుడీ పరిసరప్రాంత దేశమునకు పాతాళదేశ మని పేరుండెనట. భూపతులు నాగవంశస్థులు.

పాతాళము, బాహ్లిక లేక వాహ్లిక దేశము, బాల్ఖురాజ్యము (బేక్ట్రియా)—

దీనిని బాహ్లిక లేక వాహ్లిక దేశముగా పొరపడరాదు. [illegible] వేఱు దేశము. ఇది (వాహ్లిక లేక బాహ్లిక) వేఱుదేశమున నై యున్నది.

గ్రీకు చరిత్రకారులు బాహ్లికమును బేక్ట్రియా యనివ్రాసిరి. ఆపేరే నేటికిని నాంగ్లేయులు [illegible]చుచున్నారు. బృహత్సంహిత ౧౬ అధ్యాయమున [illegible] [illegible]హ్లికులని [illegible]బడియున్నది. ఇది తురుష్క-స్థానములోనిది. మత్స్య పురాణము ౧౨౧ యందు తుఖారదేశ మని పేర్కొనబడినది. తుఖారదేశము తుఖారముగ మారుటతో నాంగ్లేయ తురుష్కుల వశమైనదేమో.

[illegible] అశ్వదిశ్యము లీదేశపు ఉత్తమా శ్వములకై [illegible]బడినవి. తొలి [illegible] బేక్ట్రియా దేశమునందిప్పటి కాబూలు [illegible] [illegible]యనియు, ఒకప్పుడు బొఖారాయును, వేరొకప్పుడు ఖురాసాను దేశమును [illegible] [illegible]యుం జెప్పఁబడినది. దీనికి నిదర్శనములు [illegible]చున్నవి గాని, అవి మా [illegible]ములు.

ఈ దేశము పాతాళముగఁ [illegible]బడిన దేశము. పాతాళమునకు భోగవతీపురి మను నామము గలదు. పాతాళపురము రాజధానిగఁ జెప్పఁబడినది.

ఇప్పటి రాజధానియగు బాల్ఖుపురము [illegible] [illegible]యున్న పురాతనపు పాడుదిబ్బలు [illegible] దేశమును తొల్లింటి బాహ్లికపురముగ పోల్చుచున్నారు. బాహ్లికపురము బాహ్లికము మారియు [illegible] బాల్ఖుగ నయ్యెనని పరిశోధకులు తెలంతురు.

భోగవతీపురమే బాల్ఖుగ మారెనో, లేక బాహ్లికపురమే బాల్ఖుగ మారెనో [illegible] చరిత్రకారులు [illegible] యని వ్రాయుచున్నారు. హిందువులు పాతాళపు[illegible] [illegible]యు, పురాణములందు భోగవతీపురి యని వ్రాయఁబడినదియు, [illegible]కుల మతగ్రంథమగు జెండ[illegible] [illegible]యందు బఖ్ యని చెప్పఁబడినదియు నిప్పటి బాల్ఖు నందున్న పాడుదిబ్బలతో వే యని నిదర్శనములు గానవచ్చుచున్నవి.

తురుష్క-భాషయందు [illegible] అను రాజ నివాస మని యర్థము. భవిష్యత్పురాణమున ప్రతిసర్గ ౩-౭-౧౧ యందు బాహ్లిక మనియు, రామాయణమున ఉత్త. ౧౩ యందు [illegible]లి [illegible] మనియు, అమరకోశమున [illegible] మనియు ఈ రాజధానిపురము పేర్కొనఁబడినది. బాల్ఖు [illegible]ములందు [illegible] [illegible] [illegible]చినటు [illegible]బడిన నివాసభవనముల తావు [illegible] చూపుచున్నారు.

[illegible]మున [illegible] పాతాళమున [illegible] దేవుని [illegible] రాజ్యభ్రష్టుని గాఁ జేయఁ [illegible]యు, [illegible] దేశమున [illegible] [illegible]యు, [illegible] [illegible]యు, నా దేవుండు [illegible]డె పాతాళ రాజ్యాభిషిక్తు [illegible]యు, గాన నగుచుండినది ఈ బాహ్లిక దేశము. ఇది పాతాళముగ [illegible]బడినని తెలుచున్నది.

గ్రీకుచరిత్రకారుల వ్రాతలనుండి తొల్లింటి బేక్ట్రియా దేశము వైభవోపేత మనియు, కాబూలు, ఖురాసాని, బుఖారాసీమ లిందుఁ జేరి యుండెననియు నెఱుఁగుచున్నాము. పరశీలనల వలన ఆఱు,పది శతాబ్దములనడుమ నొకప్పుడు

గుస్తాస్పను లేక విటాశ యనుసంబంధు శాస్త్రజ్ఞ ప్రభుపాలనమున బేక్ట్రియా దేశమున స్పితముండను పేరుగల జరథుస్త్ర జగద్గురుండు కొంత కాలము వసించెనని చెప్పంబడినది. ఈసందర్భమున త్రైస్త యన వరుణుండనియు, జరా అన భక్తుండనియుం గొందఱును తలంచుచు జరాత్రస్త్ర యనుపదము కాలగతిని జరథుస్త్ర యాయె ననుచున్నారు. జరథుస్త్ర జగద్గురు శిష్యవర్గమగు పారశీకులు రాక్షస పక్షావలంబులగుటచేత దేవతలకు విరోధులైరి యాసుర్య అనియు, దేవాసురయుద్ధములకు పిదప జయమందిన దేవతాపక్షావలంబుల నెదుర్కొనుటకై వేరుపడిన వారనియు నెఱుంగునది.

బాల్ఖపురమునందు, అచట పాడుపడిన తావులందు మహమ్మదీయులకు భక్తిగౌరవము లధికమట. వారు దీనిని ఉమ్ముల్బిలాద్ అని గౌరవముగను, కుబ్బెతుల్ఇస్లా మని భక్తితోడను పిలుచుచుందురు. ఉమ్ముల్బిలా దన నగరములకు తల్లి యనియు, కుబ్బెతుల్ఇస్లా మన ఇస్లాముమతాలయోపరిభాగ మనియు నర్థములుగ తెలియ వలయును.

పారశీకు లిట తొల్లింటికాలమున నొక అగ్ని దేవాలయ ముండిన దనియెదరు. ఇప్పుడు దేశమంతయు మహమ్మదీయమతాక్రాంతభూమియై బాల్ఖదేశ మనంబరంగు చున్నది. రాజధాని బాల్ఖపురము.

పాతాళములు (సప్తపాతాళములు)-

౧ అతలము-Atelites నివసించు దేశము, ౨ వితలము- Abtelites నివసించు దేశము, ౩ నితలము-Neph-thalites నివసించు దేశము ౪ తలాతలము-Tocharis తెకులు నివసించు దేశము, ౫ మహాతలము- Haitalites నివసించు దేశము.

౬ సుతలము - Leidarites నివసించు దేశము. రసానది పైభాగమునం గల దేశము. దీనికి సురభి యనియు పేరు కలదు. ఇంకను సుపర్ణులు, గరుడులు అను పేరులు మహాభారతమున ఉద్యోగ. ౧౦౦-౧౦౧ అధ్యాయమునే గానవగు చున్నవి. వీరిలో శకులు జరథుస్త్రమతావలంబులైరి.

౭ రసాతలము- రసానది ప్రవహించులోయ. ఈలోయయందే సిథియనులు, హూనులు నివసించువారు. శకులును గలరు. వీరు నాగసంతతివారనంబడిరి. హూనుల తొల్లింటిపేరు హియుంజ్ను అనియుండె నట. వీరి జండాలపై నాగమే చిహ్నముగ నుండెడిని.

మహాభారతమున ఆదిపర్వము ౩౫ అధ్యాయమున నాగములపేర్లు వివరింపబడినవి. అవి యన్నియు ఈనాగవంశమువారిలోని భేదములు. ఇట్లే శేషునికులము సిసీస్ తెగ (సార్గియానా వారలు). వాసుకికులము ఉసుయివిన్ తెగ. తెకుకసంతతివంశపు తెగ టోచారిస్. అశ్వతర నాగసంతతి తెగ అసిన్. తిత్తిరనాగసంతతి తెగ తాతారులు, తార్తారులనంబడుచున్నారు.

దానవులు తొల్లింట పాతాళదేశములందుండియే ఇతరప్రాంతములకు వ్యాపించిరనియు, వారు తురేనియను సంబంధ మనియు పెక్కండ్రు పరిశోధకుల యభిప్రాయము. ఇప్పటి అస్త్రాబాద్ కడ నున్న హైర్కేనియా తొల్లింటి హిరణ్యాకశిపుని నివాసము. ఇది కాస్పియన్ సముద్రమునకాగ్నేయమునయున్నది. పిదప భరతభూమి కేతెంచి ముల్తాన్ పరిసర ప్రాంతముల తననివాసము గుదుర్చుకొనె నని తెలియనెడిని. బలిచక్రవర్తి నివాసభవనము సుతలము (Trans caspian District) నందుండెనని హరివంశము ౨౬౨ యందు పొడ కట్టెడిని. సప్తపాతాళములు క్రిందిలోకము

లనుతలంపు మధ్యకాలపుఅజ్ఞానజనితపరిశోధనా ఫలితములవల్లనైన యూహాహ్యమై యుండనోవు.

పాతాళవతీనది— చంబల్ నదియొక్క ఒక శాఖ. దీనిని భవభూతి మాలతీమాధవనాటకమున ప్రశంసించియున్నాఁడు.

పాతాళా (పాటలా) దేవీపీఠము— (పాటలీపుత్రము చూడుఁడు).

పాత్రాపాత్రవిచారస్తు ధేనుపన్నగయోరివ— ఆవునకు గడ్డివేసిన పా లిచ్చును. పామునకు పాలుపోసినను విష మిచ్చును. ఇట్లే పాత్రాపాత్రవివేక మెఱిఁగి దానము చేయవలె నని భావము. ఇది సంస్కృతభాషయందలి లోకోక్తి.

పాత్వీక గోత్రము— (ఔతథ్య ఉపగణము చూడుఁడు.)

పాదఅపానగమనాసనము— యోగశాస్త్రమున చెప్పఁబడిన యోగాసనములలో నొకటి. ఇది ద్వివిధము.

౧ వామపాదఅపానగమనాసనము- కుడిపాదమును ఎడమ మోఁకాలి సందునను, ఎడమ మడమను నాభికడ నుంచి కూర్చుండుట.

౨ దక్షిణపాదఅపానగమనాసనము- ఎడమ పాదమును కుడి మోఁకాలి సందునను, కుడిమడమను నాభికడ నుంచి కూర్చుండుట.

ఇది శాఖాసనము పోలికగలది. దీని వలన అపానవాయువు బహిర్గతమగు నని చెప్పఁబడినది.

పాదకాయనగోత్రము— (ఉపమన్యుగణము చూ.)

పాదగండీరము (పాదవల్మీకము) - ఇది శ్లీపద (బూరగాలు) రోగమునకుఁ బేరు.

పాదత్రికోణాసనము— యోగశాస్త్రమునఁ జెప్పఁబడిన ఆసనములలో నొకటి. ఇది మూఁడువిధములు.

౧ పూర్ణపాదత్రికోణాసనము- మోఁకాళ్లను నేల నానించి నిలిచి ఎడమపాదమును ఎడమ రొండికి సమముగను, కుడిపాదమును కుడిరొండికి సమముగను ప్రక్కకెత్తి పట్టుకొని ఒక్కొక్క మూరెడు దూరమునకు సాగించుట.

౨ వామపాదత్రికోణాసనము- కుడికాలిమడమ సీవనికి (గుదస్థానమునకు అండములకు నడుమ ప్రదేశమునకు) ఒత్తి కూర్చుండి, ఎడమ మోఁకాలిని నేల మోపి, ఎడమపాదమును ఎడమ రొండికి సమముగ నెత్తి, మూరెడుదూరము ముందునకు సాగించి చేతులను సిద్ధాసనము నందువలె నాభికడ నుంచుట.

3 దక్షిణపాదత్రికోణాసనము- ఎడమకాలి మడమ సీవనిస్థానమునకు ఒత్తి కూర్చుండి, కుడిమోఁకాలిని నేలమోపి, కుడిపాదమును కుడి రొండికి సమముగ నెత్తి, మూరెడుదూరమున నుండునట్లు సాగించి చేతులను సిద్ధాసనము నందువలె నాభికడ నుంచుట.

పాదప్రసారికాన్యాయము— "అడుగు పెట్టనిస్తే అంతా నాదే" అనినట్లును "వ్రేలు చూపితే మింగివేస్తా"మనినట్లును అర్థమిచ్చు న్యాయము. ఇది భిక్షుపాదప్రసారిణన్యాయమువంటిదే. (చూడుఁడు.)

పాదభూతగోత్రము—(ఆత్రేయగణము చూడుఁడు.)

పాదములందు కాయలు (Corns on feet)— పాదరక్షలు పాదముల కిఱుకైన కతన పాదములందు ఒత్తిడికల్గిన తావులందు చర్మము మొద్దుబాఱును. దానికి త్వరలో విడువలయు రక్తము శుద్ధముగ నట ప్రవహింపఁ జేసిన కలిసివచ్చెడిని. అటు గాక చాల కాలము రక్తప్రవాహ మట గలుగకుండె నేని చర్మము మొద్దుబాఱుటతో నాఁగక కాయ లేర్పడును. ఇది యాపద్దేశము వృథా యగుట

యుని భావము. అట చైతన్యశక్తి యుండదు. పాదమంతయు నొకేకాయ యగుచేని వాటిపని చేయ నిబ్బందియుఁ గల్గెడిని. తొల్లింట చీనా దేశమున స్త్రీలపాదములు బిగియఁగట్టఁబడి యెదుగనీయక పోయినకతన అక్కాలమునవారు నడువలేకపోవుట కిదియే కారణము.

పాదరసము (Mercury or Quick silver)— దీనికి ఆంగ్లరసాయనశాస్త్రమున Water silver అనిపేరు. కాని సర్వసాధారణముగ వాడుకయందు దీనిపేరు "మెర్క్యూరీ". ఈపేరు గ్రీకు లిడినది. వారి దేవదూత యగు మెర్క్యూరీయొక్క పేరు. ఇది యాంగ్లరసాయనశాస్త్రమున Element గా చెప్పఁబడినది. దీనికిఁగల పర్వీసుచు నొర్ల శక్తినుండియు, బాహ్యాకారము నుండియు దీనికి Quick silver అను పేరు వాడుక గానోపు. Quick అనిన జీవించియున్న అనియర్థమఁట. సంస్కృత గ్రంథములం దిది పరమేశ్వరవీర్యముగా చెప్పఁబడినది. రసాయనశాస్త్రవిదులు దీనిని లోహములలో నొకటిగఁ జెప్పినను లోహలక్షణము లిందుఁ గానరావు. ఇది బంగారమునందు కలియును గాని, కాల్చిన నెగిరిపోవు లక్షణము గలది. దీనిని భరతదేశపు రసాయనశాస్త్రవిదులు ముద్దగఁ జేయుచుండిరి. అట్టిస్థితియందు దీనితో చేయఁబడిన పాత్రిలోని పాలయందు కొన్నిరోగముల నడంచుశక్తి గలదియందురు. సర్వసాధారణస్థితియం దన్ని శీతోష్ణపరిస్థితులం దిది ద్రవరూపమునవే నిలుచును. దీనియందుఁ గల గుణవిశేషములవలన దీనికి భరతదేశపు వైద్యవేత్తలు పాద (మూల) రస మని పేరిడిరి.

ఆంగ్లరసాయనశాస్త్రవిదులు దీనిని ద్రవపదార్థము (Liquid) గా నెంచిరి. అట్లయ్యు దీని విచిత్రిగమనమునకుఁ (దొరలుటకు) గారణము బయల్పడలేదు. దీనియందలి పరమాణుసముదాయము (Molecules or particles) ఒకటినొకటి హత్తుకొనుటయం దధికాకర్షణము కల్గియున్నవని మాత్రము పోల్చిరఁట. ఏదియెట్లున్నను పాదరసము చాలబరువుగలదిగ నుండును. పైకిఁ జూచుట కిది ద్రవపదార్థ మనిపించదు. కాని ద్రవపదార్థము వలె ప్రవహించెడిని. ఇట్లయ్యు నొకగాజుగొట్టమునం దీపాదరసము నుంచిన వేడికి పైకిలేచుటయు, శీతలత్వమునకు క్రిందికి జారుటయు (ఆగొట్టమును నిలువఁ బెట్టినచో) గానవగును. తెర్మోమీటరుయంత్ర పరికర మీపాదరసముతో నిల్లే చేయఁబడినది.

ఇది ఉపరిభాగము (Surface) వలన నాకర్షింపఁబడునది గాక దీనియం దేదేని ఇడినతతి వెనుకకుఁ ద్రోయఁబడుచుండును. ఇది నీటితో దీనికిఁగల భేదవృత్తి.

లా. Hydrargyrum.ఆంగ్ల Mercury, Quick silver. సం.రసః, రుద్రజః, రుద్రతేజః, సూతః, సూతరాజః, శివబీజం, శివవీర్యం, పారదః, పారతః, ఈరః, ఈశ్వరః.

పాదరసము లోహములలో నొకటిగ నాంగ్ల రసాయనవేత్తలు లెక్కించుదురు గాని, అది కాదని తలంపఁబడుచున్నది. దీని atom weight 200. 61, Specific gravity 13.59. దీనిగుఱుతు Hg. అని చెప్పఁబడినది. ఇది సెంటిగ్రేడు 39.5 డిగ్రీల వేడికిఁ గరఁగును. పాదరసము మామూలు వేడియం దించుక హరించిపోవు ననికూడఁ గొందఱుపరిశీలకు లనెదరు. సెంటిగ్రేడు 357 డిగ్రీలవేడికి ఉడుకునది. (పాహ్రెన్హీటు తెర్మోమీటరు లెక్కకు 674.6 అగునని యెఱుంగునది.) విద్యుచ్ఛక్తి పట్లగాని, వేఁడిపట్లగాని, పాదరసము poor conductor అని వివరింపఁబడినది. పాదరసమితర లోహములతో కలిసి కడుసులువుగ రసమిశ్రిలోహ మైపోవుటకుపేరందినద్రవ్యము.

పాదరసము ఇంగిలీకమునందు ముఖ్యముగ దొరకెడిని. ఇంగిలీకమును Red Sulphide of Mercury అనెదరు. తొలుత దగ్ధపఱచఁబడినప్పుడొక్కొకతరి ఇంగిలీకమునుండి జాతి చిన్నచిన్న గోళములుగ చెదరియు ఒక్కొకచో జేరి పాదరసరూపమున విస్తారముగను కూడ గనులందు దొరకుటయుకలదు. గనులందు ద్రవ్యపఁబడిన పాదరస మాతృకాద్రవ్యము Horn quick silver, Coccinite, Tiemannite లుగనుండును. ఇందు Horn quick silver ను కెలమిల్ అనెదరు. ఇది Chloride రూపము. రెండవది యగు Coccinite అనంబడునది Iodide రూపము. మూఁడవదియగు Tiemannite అనంబడునది Selinide రూపము.

పాదరస మింకను బంగారు, వెండి లోహముల నింకియు, హత్తుకొనియుంగూడ దొరకుననియు, Coloradoite (ఇది Telluride రూపము) గను, Onofrite (ఇది మెక్సికో దేశములోని San Onofre నుండి పేరందినదఁట) గనుకూడ దొరకుచుండుననియు నందురు.

పాదరసము తెర్మోమీటరులందు, బారోమీటరులందు, ఉంచుట కుపయోగించును. అద్దములకు కళాయి వేయుట కుపయోగించును. అనేకౌషధములలోకలియును. పాదరసముతో శివలింగములంజేసి పూజించుట కాయసిద్ధనందిన యోగులందు సుప్రసిద్ధము. పాదరసమున కేదోకల్పి గిన్నెలుగజేసి యందు పాలు నిల్వయుంచి త్రావుదురు. ఇట్లనేకవిధముల నుపయోగింతురు.

చక్కఁగ శుద్ధిచేయఁబడిన పాదరసము రోగులు, ఆరోగ్యవంతులు కూడ సేవింపఁదగి యుండుననియు, త్రిదోషములను హరించి కుష్ఠరోగములు, వాతరోగములు, ధాతుగతరోగములు, సర్వవిధములగు విషములు నివారించి పుంస్త్వమును హెచ్చించి చక్షురింద్రియములకు బలమిచ్చి ముదిమినడంచునని చెప్పఁబడినది.

పలాస్త్రిగజేసి పైని రాచుటవలన సవాయి కురుపులు మొండివ్రణములు కూడ మానుననియు నందురు. క్రమముగ శుద్ధికాని పాదరసము కీళ్ళనొప్పులు రసపట్లు మొదలగు ననేకవికారములం గలిగించును.

పాదుకాసిద్ధి- (అంజనాద్యష్ట సిద్ధులు చూడుఁడు.)

పాదురక్షి గోత్రము—(అగస్త్య ఉపగణము చూడుఁడు).

పాధిక గోత్రము-(నిధృవగణముచూ.)

పాధిర్వాగోత్రము— (ఔతథ్యఉపగణము చూడుఁడు.)

పాధుశ్రవగోత్రము—(ఉపమన్యుగణముచూడుఁడు).

పాధోద్ధత గోత్రము—(అగస్త్య ఉపగణము చూ.)

పానిప్రస్థము—దీనికి కుశస్థలి యనియు, కుశప్రస్థ మనియు పేర్లు కలవు. (ఇప్పటి పానిపట్టు) (సామంతపంచకము చూ.)

పానుబోకరు వడ్డీకి అప్పిచ్చువాఁడని వాణిజ్యపరిభాషయందు అర్థము.

పాన్‌స్లేవిజమ్(Panslavism)-స్లావిన జాతులయందు సంఘీభావము ప్రబోధించు నుద్యమము. అఖిలదేశముల స్లావినజాతుల కాంగ్రెసు క్రీ.శ. 1877 సంవత్సరమున ప్రారంభింపఁబడినది.

పాపఘ్ని నది— దీని నిప్పుడు దక్షిణ పినాకినీనది యనుచున్నారు. నంది దుర్గమున జనించిన నది. తొల్లింటి చోళదేశములోనిది.

పాపనాశనతీర్థము-అఱవదేశమునతామ్రపర్ణీనది పుట్టినతావునకు సమీపమునసే ఒక

కుండముగుండా నది నడిచిపోవుచుండుటచే తావున తీర్థము కలదు. అందు చేపలు పెక్కుండును. తిరునల్వేలి మండలమున దక్షిణ ఇండియా South Indian Railway అంబాసముద్రము స్టేషను (కల్లిడైకురిచి తాలూకా) నుండి ఆఱుమైళ్ళదూరము. ఇచటికి కొంత దూరమున నదియందే బాణతీర్థము కలదు.

పాపనాశన (క్షేత్ర) ము — దక్షిణ దేశమున తంజావూరు మండలములోని యొక సుప్రసిద్ధ విష్ణుక్షేత్రమై యున్నది. సౌతిండియన్ రెయిల్వేపై పాపనాశనము స్టేషను కలదు.

ఇట నొక పార్వతీదేవాలయమున నూటయెన్మిది శివలింగములు కలవు. ఇట శ్రీరాముడు పూజించి యభిషేకాదు లొనర్చె నట. కాని, విష్ణుక్షేత్రము పిదపకాలమున ప్రసిద్ధి నంద నాగెనట.

పాపము—ఆర్యులసనాతనధర్మమున ఇతరులకు బాధగలుగఁజేయుట (పరపీడనము), మనోవాక్కాయకర్మలచే నొనర్చు ద్రోహములు, పాతకకార్యము లొనర్చుట, పాతకులతో సహవాసము, దుర్మార్గప్రవర్తనము పాపములం గల్గించునని చెప్పఁబడి పరిహారములు వివరింపఁబడినవి.

పాశ్చాత్యులందు దైవాపరాధము, దైవశాసనమగు ధర్మముల నతిక్రమించుట, పాపములనియు, తను నరించుట పరిహార మనియుఁ జెప్పఁబడినది.

దేవుఁడు లేడను మతస్థులకు పాపమనునదియే లేదు. దుర్మార్గకార్యము లన్నియు సంఘాపరాధములే యగుచున్నవి.

పాపముకలచోటనే భయము. కోపముకలచోటనే వైరము నుండును— (ఆంధ్రలోకోక్తి.)

పాపాపురము— (అపాపపురము చూ

పాపాయనిగోత్రము — (అశ్మరథ్యగణము చూడుడు.)

పాపాల్ ప్రభుత్వము— (ఇటలీదేశము చూడుడు.)

పాపాల్ స్టేటు (Papal State)-వీటిని State of the Church అనియు నందురు. పోపుసంబంధమగు విశేషణము పాపాల్ అను పదము. ఐరోపా భాషలందు పాపా (Papa) యనిన తండ్రివంటిమాన్యుఁడని యర్థము. పోపు దేశికునకు (Temporal soveregnty క్రింద నున్న సంస్థానరాజ్య మనిభావము.

Pope Innocent III యను వారికాలమున ఇది గొప్పరాజ్యమై యుండెనట. ఇది క్రీ. శ. ౧౨౦౦ సంవత్సర ప్రాంతకాలము. ఒక నెపోలియను గడబిడలకాలమునందక్క వీరి పరిభూత్వము ౧౮౬౦ వఱకు సాగుచుండెననియె చెప్పవలయును. అప్పటికి ఇటలీరాజ్య మేర్పడి కొన్ని భూము లాక్రమింపఁబడియెనట. పిదప మరికొన్ని కడకు ౧౮౭౦ లో అన్నియు ఇటలీ రాజ్యమునకుఁ జేరిపోయెను. పోపు ఒక్కమత గురువుగ నుండవలసియెను. ౧౯౨౯ లో Vatican Soveregnty వీరుగ పోపు దేశికున కంగీకరింపఁబడి యున్నది. (ఇటలీదేశము చూ.)

పాపిజమ్ (Papism)- రోమను కేథలిక్ క్రైస్తవమతమునందు పోపు అనఁబడు మతాధికారియొక్క ఆత్మోన్నత్యమును, అధికారమును అంగీకరించు సిద్ధాంతము. ప్రొటెస్టెంటు క్రైస్తవమతసిద్ధాంతమున కిది ప్రతివాదము.

పాపిటచెట్టు (పాపరచెట్టు)— లా. Pavetta Indica. ఇది పెద్దపాపర యనియు, చిన్న పాపర యనియు రెండుభేదములు గలది. చిన్న పాపరను పాపరబుడమ యందురు. పాపిట చెట్టనియు ననుట కలదు.

పెద్దపాపర వేడిచేసి విరేచనము కల్గించి కడుపును శుభ్రపఱచు ననియు, జలోదరాది సకలోదరరోగములఁ బాపి జఠరాగ్నిని రేఁపు ననియు, చిన్నపాపట సమూలకషాయము అను శూలలు, కాస, గుల్మరోగము, పాండువు, వాతము, శ్వాసరోగము మున్నగువాటిని నివారించు ననియుఁ జెప్పఁబడినది.

పాపైరస్ (Papyrus)—ఇది యొకజాతి తుంగ. మూఁడుపలకల కాడలుగల్గి పదియడుగుల యెత్తుగ పెరుఁగునది. దీనిని పొరలుపొరలుగ పలుచని కాగితమువలె విప్పనగును. తొల్లింటికాలమున దీనిపొరల నంటించి పొడవులుగ జేసి చుట్టలుగఁజుట్టి (Rolls) గ్రంథములను ఈజిప్టు, ప్రాచీనదేశములవారు వ్రాయుచుండిరి.

దీనికి Biblos అని గ్రీకుభాషానామము. ఆపదమునుండియే తొలుత పిదప వ్రాయఁబడిన క్రైస్తవమతగ్రంథమునకు బైబిలను పేరయ్యెనని చెప్పఁబడినది. నాలువేల సంవత్సరములకిందట మీఁద పాపైరస్ తాఁకులపై వ్రాయఁబడిన గ్రంథములు కలవు. అవి సిరాతోనే వ్రాయఁబడినవి. ఆకాలమున భరతదేశపు పురాతన గ్రంథములు తాటియాకులపై వ్రాయఁబడుచుండెను. ఆ తాటియాకులచెట్టు శ్రీతాళ మను శ్రేష్ఠజాతిగఁ జెప్పఁబడినది.

పాప్యులిజమ్ (Populism)—ప్రజ సంఘముయొక్క సిద్ధాంతము. (Peoples party) క్రీ.శ. 1892లో ప్రజల భూవసతుల హక్కులకొఱకును, ఆదాయపుపన్నునిబంధనల కొఱకును, రెయిల్వేల వ్యవహారములనుగురించియు పరిష్కారము చేసికొనుటకుగాను అమెరికాసంయుక్తరాష్ట్రములలో ఒకసంఘము నెలకొల్పఁబడెను. మొదట ఈసంఘమునకు ఇతర పార్టీలతో సంబంధ ముండెడిది కాదు. కాని, తరువాతతరువాత (Republican) ప్రజాస్వామ్యవాదుల పార్టీతో సంబంధ మేర్పడి అందులో కలిసిపోయినది.

"భారతదేశమునందును అతినావులు కాట్టియు ప్రజాక్షేమమును కోరునట్టియుఁ ... ఈపేరుతోనే (Peoples party) ఇట్టి (1927నుండియు) ప్రజాసేవ చేయుచున్నారు."

పాబియా క్షత్రియులు—(చౌహానులు చూడుఁడు).

పామ్ సండే (Palm Sunday)—క్రైస్తవమతస్థుల పర్వదినము. ఈస్టరుపండుగకు పూర్వపు ఆదివారము. ఇది క్రీస్తుప్రభువు జెరూసలెంపట్టణ ప్రవేశమునకు జ్ఞాపకార్థముగ జరుపఁబడుచున్నది.

పామన్నృపాలుఁడు—ఈఁవిచంద్రుఁడు క్రీ. పె. ౧౨౦౦ ప్రాంతమున సురపురసంస్థానమును పాలించిన ప్రభువని తెలియుచున్నది. ఈసురపుర మిప్పుడు నైజామురాష్ట్రమునఁ జేరియున్న ... భాగవత పురాణము నాంధ్రీకరించి పద్యకావ్యముగ రచించినవాఁడు. ...ప్పయు ... ...మయున్నది. కాపాడను ... పురాణమును, శైవశైవలీల యనంబడు నైవ... ములు కావ్యమును రచించి ... ముగ ర్చెను. ఈకావ్యము ... భద్రపరి ... ద్వాలసోమ భూపతి ... యనియుఁ జెప్పఁబడినది.

పామిర్పీఠభూమి (Pamir Plateau)—దీని నాంగ్లభూగోళశాస్త్రమున Roof of the World అని పిలుచుచున్నారు. కాశ్మీరదేశమున కుత్తరమున గల ఎత్తైనపీఠభూమి. దీని నుండి ... హిమాలయా, కారకోరమ్, హిందూకుష్ పర్వతపంక్తులు నాలువైపుల వ్యాపించియున్న ... భూగోళశాస్త్రవేత్తలు

హిమాలయపర్వతపంక్తులును దీని కంటెయున్న వియే గాన నవియు దీని నుండియే వ్యాపించిన వందురు. కాని వాటియందిట్టి వెన్నియో యుండ నది సరికాదని తోంచెడిని. సారికోలుపర్వతపంక్తి దీనియందు వ్యాపించినది. అందు ముజ్తా పర్వత మున్నది. ఇది సముద్రమట్టముపై ౨౫,౦౦౦ అడుగుల యెత్తుగలది. హిమాలయమున కుత్తరదిశయందున్న పర్వతములలో నిదియే ఎత్తైనది. ప్రపంచమున నెక్కువ గ్లేసరు లిటం గలవని ప్రతీతి.

పామీర్ పీఠభూమి మంచుగ్లేసరుల మయముగనుంట నిర్జనమై యున్నది. గ్లేసరుల నడుమ మంచుచేం గప్పంబడినపర్వతములు పెక్కు కలవు.

పాములజాడ పాములకే ఎఱుక, స్వాముల జాడ స్వాములకే యెఱుక-(ఆంధ్రలోకోక్తి).

పాములతో చెలిమి కత్తులతో సాము పోలీసువారితో స్నేహము ఒక లాటివే—(ఆంధ్రలోకోక్తి.)

పాములు పర్విడునేర్పు — దీనికి మూండుశరీరభాగములు చేయుపనులు ముఖ్యములని కన్గొనంబడినది. అవి Back bone, Ribs, Large horny scales underneath. వీటిని Muscles కదపుచుండుననియు, అట్లు పాము పాంకు ననియుం గనిపెట్టంబడినది. నిజమున Ribs కడలచే పాము నడుచునట్లయగును. ఇవి దానిశరీరమునం దనేకము లుండును. Back bone యొక్క ప్రతిభాగమున కొకటిచొప్పున నుండును. ఇవి కడుపు యొక్క Scales నకుం దగిలియుండుచు Muscles వల్ల ఒకటితరువాత నొకటి కదలుచు పామును పాంకం జేయును. నచ్చుచుతటి ఈ ప్రక్కనుండి ఆప్రక్కకు, ఆప్రక్కనుండి ఈ ప్రక్కకు మరలుచుంట యీంత యగును. కాళ్ళవలె పైకిని గిందకును గాదు. సాంగంగల వెన్నెముక దీనికి ప్రధానావయవము. అది కడుచులకనగ తెగిపో నగును. కాన వెన్నుపైం గొట్టిన చిన్న దెబ్బదానినడకకు బాధగల్గించెడిని.

పాములలో మెలంగవచ్చును గాని స్వాములలో మెలంగుట కష్టము—(ఆంధ్రలోకోక్తి).

పాయసమైనను కుక్క ఎంగిలిపాఱవేయవలసినదే—(ఆంధ్ర లోకోక్తి).

పాయాశ్వినీనది—చిత్రకూటపర్వతము కడ యమునానదిలో సంగమించు పైశునీనదికి తొల్లింటిపేరుపాయాశ్వినీనది. మఱియుదక్షిణపు కన్నడజిల్లాలోని చంద్రగిరియని నామాంతరము గల నదికిని ఈపేరు గలదంట. ఇంకను తిరువాన్కూరు రాజ్యములోని పాపనాశినీనదికీపేరుకలదని చైతన్యచరితామృతమున గలదు.

పాయిల లేక పావిలకూరచెట్టు—ఇది గజ్జేరులోని జాతి. దీనిని గంగపావిల, సన్నపావిల, పుల్లపావిల, గోళకూర మొదలగు పేర్లతో వాడుదురు. త్రిదోషహరమై, చలవజేసి మూత్రాశ్మరి, మూలవ్యాధి, సంగ్రహణి, విదాహము, నీరుచురుకు, పైత్యము, నిక్కాక మొదలగు జబ్బుల నివారించును. వెండ్రుకల కుదుళ్ళ బలపఱచును. రక్తమును శుభ్రపఱచును.

దీనికి పటికపంచదార, పుదీనా విఱుగుడులు. (గజ్జేరు చూడుండు.)ఇందు బొడ్డుపాయిల యని భేదజాతికలదు. అదియపథ్యకారి యనియు నజ్జు చేసి నిద్ర దెచ్చుననియుం జెప్పంబడినది. మఱియు నీజాతికిం జేరిన వెండ్రుకపాయిలకూర (రస, కషాయములు) వేడిజేసి వాతమును హరించుననియు, పైత్యమును బలపర్చి గుల్మవ్రణములు,

ప్రమేహము, నేత్రరోగముల నడంచుననియు జెప్పుదురు. ఇదియుం గూరగ నొనర్పఁదగినదే.

ఈజాతికిం జెందియు కొంత భేదము గల్గిన జాతికి శంగపావిల యనుజాతి యొకటి కలదు. ఇది వాతము, ఉబ్బు, మూత్రరోగముల హరించి, మలబద్ధము గల్గించి పైత్యశ్లేష్మముల ప్రేరేపించు నందురు.

పారణ గోత్రము — (పౌర్ణమాస ఉపగణము చూడుఁడు.)

పారశీక (జరథుస్త్ర) మతము మాజ్దాయాస్నా మతము — ఈమతమునకు సరియగు పేరు మాజ్దాయాస్నా మతము. ఈమతస్థుల మతగ్రంథమగు జెండవెస్తాయం దీపేరె వాడఁబడినది. ఈమతస్థులగు పారశీకులు ఆర్యులు తొల్లింటి భరతదేశపు ఆర్యులలోనివారే. తొల్లింట నార్యు లందరు మేరుశిఖరము (పారశీకులపేరు హర్బరేజా) ప్రాంతముల వసించుతరి వీరును వారును కలసియుండినవారే యందురు. దేవాసురయుద్ధకాలమున భరతదేశమందలి యార్యులు దేవతాపక్షావలంబులుగను, పారశీకుల పూర్వులగు నార్యులు అసురపక్షావలంబులుగను వేరైరని చెప్పుదురు.

ఈమతస్థుల కీశ్వరుఁడు వరుణుఁడు. ఆపేరు నానాటికి మార్పులంజెంది జెండుభాషయందు అహురయని మారెనట. అహురశబ్దము అసురశబ్దమునుండి మారెనని తలంపఁబడుచున్నది. వీరి తొల్లింటి యాదికాలమున రాజర్షులు ఈ మతము నుద్ధరించి నడిపిరట.

కృతయుగకాలమున జంషేదు నృపతియు (ఈతఁడు యముండని తలంపఁబడుచున్నాఁడు. కావ్యుఁడు శుక్రాచార్యుండుగ తలంపఁబడుచున్నాఁడు.) ఫరిదూన్ ప్రభువు (ఈతఁడు మంత్రబలముచే రోగముల నివారించిన మహనీయుఁడట.) వెరెత్రఘ్నుఁడను నామాంతరముగల బెహరాము నృపతియు వీరిమత ముద్ధరించిన రాజర్షులలో నగ్రగణ్యులని చెప్పఁబడినవారు.

వీరికిం బిదప నొకప్పుడు దోషాతిశయమున నహురభక్తి నశించిపోన నార్మైతీ (భూమి) గోరూపమున నహురుంగూర్చి మొఱలిడ ననుగ్రహించి ఈమతాధిపతియగు జరథుస్త్రు నను గ్రహించెనఁట. ఈతని తొల్లింటిపేరు స్పితముఁడు. తండ్రి పౌరుషస్పార్యుఁడు. తల్లి దుగ్ధోవ. ఇతఁడు తేజోమయుఁడని చెప్పఁబడినవాఁడు. పదునేనవసంవత్సరమునకు విద్య లభ్యసించి, మఱి పదునైదువత్సరములు తప మాచరించి, జ్ఞానియై, జరథుస్త్ర (ఋషి) యనంబరగి, జగద్దేశికు డనంబరగి, నలుబదియేడు వత్సరము లహురభక్తి (మాజ్దాయాస్నా మతము) నుద్ధరించి తన డెబ్బదియేడవయేట ఆతాష్బెహరామ్ (అగ్నిదేవాలయము)ను అన్యమతస్థులు భగ్నము నర్పఁ బ్రయత్నించిన, వారిలో బోరుతరి ఆకాశమునుండి యేతెంచిన యగ్నియం చైక్యమై అహురసన్నిధికిం జేరుకొనియెను. ఆతఁడే మతాచార్యుఁడు.

ఈమతమున వందనీయులగు షడమృతులు చెప్పఁబడిరి.

౧ అతర్ - ఈతఁడు అగ్ని, ఊర్ధ్వగాముఁడు, పవిత్రుఁడు. ఈతని ఆషావహిష్ఠ (వరిష్ఠుఁడని తలంపఁబడుచున్నది.) యనిపేరు గలదు.

౨ వోహుమానో - ఈమహాత్ముఁడు ఆత్మకు పరిశుద్ధత నొసంగ నధినాథుఁడు.

౩ క్షత్రవైర్య - అహురుని మహిమాధిపత్యస్ఫూర్తిగ నెన్నదగినవాఁడు.

౪ స్పెంటార్మైతి - (భూమి) ఈమె భక్తిస్వరూపురాలు. ఈమహాత్మురాలు ఆషావహిష్ఠతోసమానము.

౫ కార్వతాత్ - ఈమె ప్రస్ఫీత యనియు స్పెంట యనియుం జెప్పఁబడినది.

౬ అమేరితాతాత్ - ఈమెయుపస్థిత యని యు స్పెంట యనియుం జెప్పఁబడినది. ఈమ సుపవిత్రి.

ఇంకను జరధుష్ట్ర మతమున ఐదుగురు ప్రమథాగ్రగణ్యాతం బడసినవారు చెప్పఁబడి యున్నారు. వీరును వందనీయు లని చెప్పఁ బడినది.

౧ శ్రీవోష - ఈతని ఖడ్గమునకు ఇరుదెసలను వారు కలదనియు, దానిబూని రాత్రులం దీతఁడు భక్తులనురక్షింప నియమింపఁబడినా డనియుం జెప్పఁబడినది.

౨ ఆషీవంగుహీ - ఈమె భక్తి కధిదేవత. దాంపత్యసౌఖ్యసంధాయిని యనియు, సిరులకు నధినాథురాలనియుం జెప్పంబడినది.

3 ఆతర్ - అగ్ని. ఈమహనీయుఁడు ఆతాష్ బెహారాం (అగ్నిదేవాలయము) నందుంపఁబడి యారాధింపఁబడువాఁడు. దోషములను హరించువాఁడు.

౪ దయేన. ౫ ఫిస్తి - వీరిర్వురు ప్రాణులకు విశ్వాసబుద్ధి, వివేకము, భక్తులకొసంగుచు హితకరులై యుండువారు.

మఱియు నీ యైదుగురు అహురునియాజ్ఞల నవనియందు నెరవేర్చువారనియు, ప్రమథాగ్రగణ్యులనియుం జెప్పఁబడువారు. వీరు గాక నైర్యసంఘు యను మహాత్ముఁడు వేఱొక్కఁడు చెప్పంబడినవాఁడు. ఆతఁడు ఆదిదంపతులగు మాష్యో, మాష్యోయీలను అహురుని యాజ్ఞ మేరకుసృష్టించినవాఁడు. భక్తులరక్షించువాఁడు. దూతయై యహురునిఆజ్ఞల నిలకు సంధించుచుండువాఁడు. మహాజ్ఞాని.

జరధుష్ట్రమతమున ప్రాణికి పూర్వకర్మ, సంచితకర్మ మొదలగునవి చెప్పఁబడలేదు. పునర్జన్మమును చెప్పఁబడలేదు. ఏపనినైనను జేయుటకు స్వతంత్రత గలదు గాన, తానొనర్చిన పనియొక్క ఫలములను, శిక్షలను తానే అనుభవించునని చెప్పఁబడినది.

ఆత్మ అహురునిభక్తిగల్గి సత్ప్రవర్తనతో మెలంగుకతన ఆషీవంగుహీ (పరిశుద్ధత, అర్హాత) తనంతటతానే చేకురుచుండును. ఈయువిధానమున ఆత్మ కర్మలొనర్చు యనుభవించుటయే ఫల. అహురభక్తికి అర్చనకు యూహభక్తి నగదు. అహురజ్ఞాన మత్యావసరము. ఆత్మ పశువులను, భాగ్యములను, తనువును (శరీరమును), ధనమును బాసినను బాయనగునుగాని తానొనర్చిన కర్మఫలమును బాయఁజాల దని చెప్పఁబడినది.

గుణము, దోషము ఈరెండును ఒకేతావున జన్మించినవైనను ఎప్పుడు కలియదగనవి కావని యీమతసిద్ధాన్తమున చెప్పఁబడినది. మఱియు నీమతమున ఇంద్రుని అహ్రిమాను డనంబడువారిని దుర్గుణసాంద్రులనియు, దుష్టులనియు, వీరింగూర్చి ఉదాసీనదృష్టి నెరపి వీరిపట్ల అహురభక్తులు విముఖులుగ నుండవలయుననియు విధింపబడినది. ఇది ఈమతనిషేధము.

ఈమాజ్డాయాస్నామతధర్మమున సంస్కారత్రియము విధింపఁబడినది. ఈమూఁడును మతవిధులు; మతసంస్కారములు.

౧. నవజోత్ - ఇదిఅహురభక్తిక ప్రారంభసంస్కారము. బాలబాలికలకు బాల్యాతీతసమయమునసొనర్తురు. ఇందు (౧) హుమ్తా (పరిశుద్ధమానసము) (౨) హుఖ్తా (పరిశుద్ధవాక్కు) (3) హువార్ష్ట (పరిశుద్ధ ఆచరణము) ఈమూటి కూటమియు ఆషా (ఈమతధర్మము)కు మూలమగుట దానిచిహ్నముగ శ్వేతవస్త్రము (సిద్రే బా) నిచ్చి కటిసూత్రగూఢ బంధము బంధించి అహురభక్తి బోధించి అహురవీర్యము స్తోత్రముప దేశింతురు.

౨. అహురభక్తుల సంతతి యభివృద్ధియై మాజ్దాయాస్నామత మభివృద్ధి గాంచుటకు వివాహమీ మతస్థు లందరకును విధింపఁబడినది. వివాహమగువానికి అహురప్రసీదత గల్గి సకల శ్రేయము లందెడిని.

౩. అంత్యేష్టి- ఇది ప్రాణి శరీరమును విడిచిన పైని మూఁడుదినములు (శ్రవోష సంభోగము) దుండి నాల్గవదిన ముదయమున చిన్వత్ వారధి మీఁదుగ పరలోకమునకుం బోవఁబడును వారధిమధ్యమున దినంబరిగ నుండియు తాను జీవించియుండునాఁటి నొనర్చిన గుణదోషముల కర్మానుసారపుణ్యపాపములం జెంది యున్నవిధాననే యమునకు రష్ణు మిత్రు లను నిర్ణయ న్యాయాధిపతులచే విచారింపఁబడి అర్హఫలిఁతముగ అహురుని దర్శనము, అహుర సామీప్యవాసము, అహురునియం దైక్యము, ముక్తిగఁ గాని, దోష ఫలితముగ శిక్షగఁ గానిఁ నుండెడిని. అదియే ఈమతమున మృతికి బిదప నాత్మకుఁగలుగఁబోవు ముక్తి.

ఈ అహురమాజ్దాయాస్నానామకమగు జరధుస్త్రుజగద్గురు మతమున పరమేశ్వరుఁ డగు అహురుఁడు భౌతికసృష్టి నిమిత్తకారణముగను, ఆత్మసృష్టి యుపాదానకారణముగను ఒనర్చెననియు, అహురుఁడే జగత్కర్త జగద్భర్త యనియు, మతధర్మముల బోధింప జరధుస్త్రు దేశికుఁడు నియమితజన్ముఁడనియు, మతగ్రంథమగు జెందుభాషనున్న అవెస్తా పౌరుషము, అపౌరుషేయము నగు వేఁదమనియు, ఆతాషు బెహరాము(అగ్ని దేవాలయము)నందుఆతిష్‌ను (అగ్నిని) దర్శించి నతు లొనర్చుట యుచితమనియు సిద్ధాంతములుగ నెరుంగఁదగినవి.

పారశీకజరధుస్త్రమతనిషేధములు-

పరమేశ్వరుండగు అహురునియందు భక్తిలేకుండుటయు, అన్యదైవములందు భక్తి గల్గియుంటయు, ఆచారమార్గమున నమ్మకము లేకుంటయు, నవజోతుకర్మయందు విశ్వాసము లేకుంటయు, అవెస్తాయందు నమ్మకము లేకపోవుటయు, జరధుస్త్రుజగద్గురుండు మతబోధకుఁడుగ దైవనియమితుండను నమ్మకము లేకపోవుటయు, అహుర మైన్యమంత్రమహిమయందు నమ్మకము లేకపోవుటయు, మహమ్మదీయులు చెప్పిన గల్గుటయు, శ్రవోష, అశివంఘిహ, ఆతాషుబెహరాము, దేవస్థానమున నగ్ని, దయేనా, ఫరిస్తి, మైన్య సంఘులందు విశ్వాసము లేకపోవుటయు, ఇంద్రియనియమాను లందు నిగ్రహ, ఉదాసీన దృష్టి నిగ్రహపోవుటయు, జరధుస్త్రు జగద్గురు బోధితసిద్ధాంతములందు విశ్వాసహీనత, ఇవి ఏకాదశ నిషేధములని చెప్పఁబడినది.

పారశీకదేశపు ప్రభుత్వము (Persia)—

ఈదేశపు ప్రజలకు పార్సీ లనిపేరు. ఇది ఆసియాఖండమునందలి విదేశము. తొల్లి నిరాతంకపు పరిపాలనావిధాన దేశమై యుండెను గాని ఇటీవల Limited Monarchy యై యున్నది.

ఆఱులక్షల ఇరువదియెన్మిదివేలు దేశవైశాల్యమనియు, ఒకకోటి జనసంఖ్య యనియుఁ జెప్పఁబడినది.

తాఇరాన్ (Tehiran) నగరము జధాని. స్వదేశస్థు లీదేశమును ఇరాన్ దేశమని వాడుకొను చుందురు. రమారమి ప్రజ లందరు మహమ్మదీయమత మవలంబించినవారు. కొలదిమంది తొల్లిటి జరథుస్త్రు మతస్థులు అచ్చట చ్చట గలరు.

పారశీకదేశము—

ఆసియా ఖండమునందున్న సామ్రాజ్యదేశము. తొల్లింట భరతదేశమున మేరుపర్వత పరిసరముల ఆర్యులనం బడుచు వసించుచు, దేవాసురయుద్ధముల కాలమున రాక్షసపక్షావలంబులై, దేవతాపక్షావలంబులైన సూర్యులనుండి చీలి, రాక్షసులు

పరాజితు లైనకతన దేశమును వీడి తూర్పుగా గాంధారాపగ దేశములం గడచి, ఇప్పటున్న దేశమునకుం జేరి, యట పర్సిపోలిసునందునను ఆ ప్రాంతసీమలందునను నివాస మేర్పఱచుకొనిపారశీకులనంబడు ప్రజలు నివసించు దేశముగాన పర్సియా యనంబడుచున్నది. ఈ పేరు వీరవ గల్గియుండునని తోచెడిని. ఏలయన ఆభూమికి తొల్లింటగల్గిన పేరు ఇరాన్ దేశము. వీ రార్యులగుట ఆర్యశబ్దసంబంధమే ఇరాన్ అని పరిశీలనలనుండి తేలుచున్నది. పర్సిపోలిసునుండి కల్గిన పేరు పర్సియా గల్గియుండు నని తెలుపంబడుచున్నది.

వైశాల్యము 6,28,000 చతురపుమైళ్ళు దేశమధ్యమున పీఠభూమియు, దానిచుట్టు పర్వతములును కలవు. లోపలును తూర్పుభాగములును చవిటిపర్రలు. ఇసుక ఎడారిప్రదేశములు గలవు. ఉత్తరము వైపునను పశ్చిమము వైపునను ఫలవంతములగు ప్రదేశములున్నవి. దేశమున నదులు చాల తక్కువ యున్నను చిన్ననదులు, ఉప్పునీటిసరస్సు లనేకములు కలవు. పరిశియా పీఠభూమి 2000 అ.లు మొదలు 8000 అ.ల వఱకు సముద్రపు నీటిమట్టముపై ఎత్తుగల్గియున్నది. ఉత్తరపుహద్దున ఎల్బుర్జుపర్వతము లున్నవి. అందలి డెమావెండుశిఖరము 19,000 అడుగులయెత్తు గలది. ఇది కాస్పియన్సికి దక్షిణమున నున్నది. కారున్నది యొక్కటి పడవలు నడువందగిన లోతు గలది. అది షెటెల్లారబు నదిలో కలియు చున్నది. వాయవ్యదిశయందు ఉరుమియా యనంబడు గొప్పసరస్సుకలదు. అది సముద్రపు నీటిమట్టముపై 4300 అడుగులయెత్తున నున్నది. దానినీరు చాల ఉప్పగానుండును. పల్లపుప్రదేశములందు వేసవియందు వేడి చాల తీక్ష్ణముగను శీతకాలమున పీఠభూములపై శీతమధికముగను నుండును

పారశీక దేశమున వర్షహీనమగుప్రదేశము కొంత కలదు. గోధుమలు, ధాన్యము, ప్రత్తి, పొగాకు గసగసాలు, ఇంగువచెట్లు పైరుచేయం బడుచున్నవి. ఖుర్బానీ మొదలగుపండ్లతోటలపరిమితముగ గలవు. పండ్లతోటలు ఉత్తరభాగమునధికము. దేశమున గులాబీపూవులధికముగ నుంట అత్తరు పన్నీరులు చేయఁబడుచున్నవి.

తోటిపిటలు దేశమున విస్తారము కలవు. ఇవి బరువు మోయుచు వర్తకపుసరకులంగొంపోవుచుండును. గుఱ్ఱములు మేలుజాతివి. సింహము లీదేశమునఁ గలవు. పారశీకులు వినయగౌరవములు గల్గి మర్యాదవర్తనముగలవారు. సజ్జనులు.వినోదాభిలాషులు. వీరిని ఐరోపావారు French of the East అనియెదరు. తురుష్కులు మహమ్మదీయు లైనను వీరికి సరిపడరు. వీరు గాక దేశదిమ్మరులగుప్రజలు కొంతమంది యీ దేశమున హైయత్తు లనంబడువారుకలరు. హైయత్తు లన కుటుంబములని యర్థమఁట. ఈ పేరు బహుశః దేశదిమ్మరుల కుటుంబము లని యర్థము గానోపు. వీరిని మూఢులును, మూర్ఖులును ననెదరు. పార్సీభాష కర్ణశ్రావ్యమై, ఆహ్లాదమాధుర్యములకుం బేరందినది. తివాచీలు, శాలువలు, కత్తులు చేయుట,పట్టుపని నేత, నల్లమందు చేత, కొంతవఱకు నూలునేత, దేశమునఁగల చేతిపనులు. ఈ దేశపు గాడిదలు శ్రేష్ఠమైనవి. ప్రయాణములు గుఱ్ఱములు, గాడిదలు ఒంటెలపై విస్తారము వర్తకముఁ బోలి జరుగుచుండును.

పారశీకులందు తొలింటి మతస్థులగువారు జరథుష్ట్ర మాజ్దాయాస్నా మతస్థులు కొంత మంది అచ్చటచ్చట గానవగు చుందురు. గాని దేశమంతయు మహమ్మదీయమతస్థులై పోయిరి. వారుమియాలు,ఆర్మీనియనుక్రైస్తవులు కొందరు కలరు. వారు ఆర్మీనియనుచర్చివారై యున్నారు.

భరతదేశమునం దున్న పారశీకులు తొలుత నీ దేశమునుండి తిరిగివచ్చి చేరినవారే.

ప్రభుత్వము లిమిటెడ్ మొనార్కీయైయున్నది. చక్రవర్తిని "షాహిన్షా" (రాజాధిరాజు) అనెదరు. గొప్ప వైభవోపేతుండనెదరు. రాజ్యము ౧ ఫార్సిస్థానమనియు, ౨ ఇరాక్ జేమీయనియు, ౩ ఖురాసానియు మూడుఖండములుగా జేయబడి యున్నది. క్రీ.పూ. ౫౫౦ లో సైరస్ భూపతి అనేకదేశములు గెల్చి, మేడసులతో చేర్చి పారశీకసామ్రాజ్యమును స్థాపించెనని చెప్పబడినది. అది బలపడుచుండగా క్రీ.పూ. ౩౩౧ లో అలగ్జాండరు ది గ్రేటుగారు ఆక్రమించిరి. ఒక శతాబ్దమునకు బిదప పార్థియనులవశమై, క్రీ.వె. ఏడవశతాబ్దమున కాలీఫాలహస్తగతమాయెను. క్రీ.వె. ౧౭౨౨ లో ఆఫ్ఘనులవశమై అచిరకాలమునకే పరిశియనుండగు నాదిరాషా లేచివశపఱచుకొన, తిరుగ స్వదేశపాలన ప్రారంభమయ్యెను. క్రీ.వె. ౧౭౪౭ లో ఆయన చనిపోయినతోడనే, ఆయన సైన్యాధిపతులలో నొకరు దీనిని, వేరొక రాఫ్ఘనుస్థానమును గైకొనిరి. ఇటీవల స్వపరిపాలనయందు లిమిటెడ్ మొనార్కీయై యున్నది.

తెహరాన్పురము రాజధానీనగరము. దీనిని పాశ్చాత్యులు Teheran అనుచున్నారు. ఇందు మూడులక్షల జను లున్నారు. తొల్లింటి ఆర్మీనియాలోని టబ్రిజ్పురము గొప్ప వర్తకస్థలము. ఇందు రెండులక్షలజనులు వసించుచున్నారు. నైరృతిదిశగానున్న హమదాన్పురము తొల్లింటి ఎక్బాతనాపురముండినతావనియు, నిది మీడీలనాటి రాజధాని యుండినతావనియు నందురు.

తెహరానునగరమునకు దక్షిణముగానున్న ఇస్పహాన్పురము తొల్లి కాలీఫాలనాటి రాజధానిగ నుండినది. ఇప్పుడు విస్తారము వర్తకము గలతావై యున్న పురము. యెజ్డ్ పురము, మెషేద్పురము ఖొరాసాను వర్తకపుతావులు. అందు యెజ్డునందు జరథుస్త్ర పారశీకులు విస్తారము కలరు. షిరాజుపురము సుప్రసిద్ధులగు హాఫిజు, సాది యను పేరులుగల పారసీకకవిపుంగవుల గోరీల దేవాలయము గల్గి ప్రాముఖ్యస్థానమై యున్నది. ఈ పరిసరముల నే తొల్లింటి ప్రాచీన ప్రధానస్థానమగు పార్సిపోలిసునగరము ఉండిన తావు [illegible] యున్నది. మఱియు ఈ రాజ్యము మిక్కిలి ద్రాక్షారసమునకును, గులాబీ తోటలకును, అత్తరుపనులకును పేరొంది యున్నది. కాస్పియన్ సముద్రతీరమున రెష్టుపురము, బార్ఫ్రుష్పురమును, వర్తకస్థానములగు రేవులు. పారశీకసముద్రాగ్రముతీరముననున్న గొప్ప రేవుస్థానముగ నున్నపురము బుషీర్పురము.

ఇరాను బందరబ్బాసనబడుచున్న గొంబ్రూన్పురమును, లింఘాపురమును విశేషవర్తకస్థానములగు రేవుపట్టణములు. ఓర్మసుద్వీపము (గొంబ్రూనుదరిని) ఒకప్పుడు పోర్చుగీసువారిదై యుండి వర్తకపుతావై యుండినది. ఇప్పుడు పరిక్షయమును జెందియున్నది. బెలూచిస్థానపు సరిహద్దున మెకాృన్ తీరమున నున్న గ్వాదార్పురమున గొప్ప టెలిగ్రాపు స్టేషను నేర్పఱుపబడియున్నది. (ఇరాన్ దేశము, పాహ్లవదేశము చూడుడు.)

పారశీకదేశపు సామెతలు— అంగుడి

నాలుక పొడవైతే ఆయుర్దాయము తక్కువ.

ఇనుపపెట్టె పైన వేసుక యీగ తఱుదిగినట్లు.

ఎంతమంచికత్తియైనతనపిడికిగంటుపెట్టలేదు.

ఎవ్వరిపని వారిది.

కస్తూరి, వలపు కప్పి ఉంచితే దాగేవి కావు.

కాలమునుబోలినఘనబోధకుడుండబోడు.

కాలక్షేపము లేకపోతే కంచిమేకను కొనుక్కొమన్నారు.

కుక్కకు కోవెలలో పని యేమి యుంటుంది?

అగాసి ముండ్లపొదలు గులాబీపూలు పూచునా?

కొఱగానిభార్య గోడలోఁ బుట్టిన రావిచెట్టు వంటిది.

గోడకు పనికివచ్చే రాయైతే బైట పారేస్తారా?

చుట్టయినా (దూరమైనా) పెద్దబాటయే మర్యాదస్థుఁ డేగఁదగిన మార్గము.

తిననీడకు పోరకుండా తానుపరుగెత్తినట్లు.

నాల్కను జాగ్రత్తగా సముపుకోకపోతే ఫలితము తలదాకా వసుంది.

నీకున్న దానితో తృప్తిచెంది బ్రతుక గల్గితివేని, నీవును రాజువలె సుఖపడ నేర్చినవాఁడవే.

బట్టలు ముఱికిగానియెడ పరిశుభ్రత యెవ్వరికి నుండదు.

మిరపకాయల చిన్నదని మేలమాడ జనదు. నమిలిచూస్తే నాలుకే చెప్పుతుంది దానిసత్తువ.

విద్య జీర్ణంచేసుకోవానికి పదింతల తెలివి కావలెను.

విసరినరాయి, కసరిన కసురు తిరిగి వచ్చేవి కావు.

శునకములు తిని విడిచినదానిని సింహములు తినునా?

సంగీతం బాగుంటే సర్పాలుకూడా బయటికి వచ్చి వింటాయి.

స్నేహితుఁడే మైతే సూదిబెజ్జమంత దారే చాలును. బాధ్యత లేనివానికి ప్రపంచమంత వెడల్పున్నా ద్వారం చాలదు.

పార్థ గోత్రము—(వైన్యగణము చూ.)

పార్ణకాయన గోత్రము — (వశిష్ఠ గణము చూడుఁడు.)

పార్ణవల్క గోత్రము- -(వశిష్ఠగణము చూడుఁడు.)

పార్వతి గోత్రము—(జమదగ్నివత్స ఉపగణము చూడుఁడు.)

పార్వతీనది—ఇది విపాశ (బీయాస్) నదిలో కలియు నొకచిన్న నది. దీనితీరమున కొన్ని ఉష్ణోదకకుండములు కలవు. అందు అన్నము, పప్పులు, ఉడుకునంతటివేఁడి కలవి. వాట్లకిప్పుడు "మణికరణ్" అని పేరు. తొల్లింటి పేరు "మణికర్ణిక" యని యుండెనఁట. ఇది స్నానతీర్థమైయున్నది. ఇదియిప్పుడు కోహిస్థానమున పర్వానదిగనున్నది. (జలంధర్ దోఆబ్) బజౌరాపురమున కెగువను రెండుమైళ్లదూరమున సంగమించును. మణికర్ణికసంగమమున కెగువను ౨౦ మైళ్లదూరమున నదికి కుడితట్టున నున్నది. లెక్కలేని వేఁడినీటియూటలు చల్లనిజలప్రవాహమున కొన్నియంగుళములయెత్తునఁ గలవు. (మణికర్ణక్షేత్రము చూడుఁడు).

పార్వతీలోచనతాళము--(తాళములు చూడుఁడు.)

పార్శ్వారుణః -ఇది బాలపాపచిహ్న రోగభేదము.

పారాగుయె దేశము (Paraguay (Republic)—దక్షిణఅమెరికాయందు తొల్లి ఒక దేశముగా నుండి, పిదప అఖండమునందే లాప్లాటా దేశమునకుం జేరి, అంతఃకలహములచే వేఱుపడి ఏర్పాటైన మూఁడు ప్రజాప్రభుత్వములలో నొకటి. ౧౫౭౦౦౦ చతురపుమైళ్లవైశాల్యము గల దేశము. Asuncion పురము ప్రభుత్వకార్యాలయములున్న తావు. పిల్కొమె నది, పారాగుయెనది సంగమమగు తావున నున్నది.

పారాశర లేక పారాశర్య లేక పరాశర గోత్రము—(పరాశరగణము చూడుఁడు.)

పార్ణాగారి గోత్రము- (ఉపమన్యుగణము చూడుఁడు.)

పారిజాతపుచెట్టు—లా. Erythryna Fulgens. ఆంగ్ల. Coral tree. సం. పారిజాతః. హిం. తెజ్బల్.

పారిజాతమును స్వర్గీయకుసుమ మనియుఁ గూడ నందురు. తొల్లింట నీజాతిచెట్లు స్వర్గమునమాత్ర ముండెనఁట. శ్రీకృష్ణుం డటనుండి యొకకొమ్మను రావించి, దానిపూవులను రుక్మిణీదేవి కొసంగెనఁట. దాని కసూయజెంది సత్యాదేవి యలిగినవార్త దెలిసి శ్రీకృష్ణుం డామెకడ కేగి బ్రతిమాలి ప్రసన్నురాలుగఁ జేసికొనెనఁట. పారిజాత మిటుల భూగతమాయెనఁట. పారిజాతపుపూలు చక్కనిపరిమళముగలవి. పారిజాతపుకొమ్మను గొట్టి వర్షాకాలమున నేల పాతిన వేళ్ళుదన్ని బ్రతుకు మొండిజాతి. దీని శరీరము గొంగళిపురుగులకు నిలయము, వానికి ప్రీతి గావున, చెట్టును పరిశుభ్రముగ నుంచునట్లు జూడకుండిన తోటకె నష్టము వాటిల్లును.

పారిజాతపు ఆకురసమున సరిములకు వాల మొసంగి విరేచనము వెడలించుగుణము కలదు. ఉప్పుగల్పి సేవించిన క్రిమిజాడ్యమును, తేనె గల్పి సేవించిన పురాణజ్వరములు మొదలగు సమస్తజ్వరములు తగ్గిపోవును. లేఁతయాకు లల్లము కల్పి లోని కిచ్చుచుండిన వడసజ్వరము నివృత్తియగును కషాయమునం దీగుణము లన్నియుంగలవు. విత్తులచూర్ణమునందు తల కురుపులు, చుండు (పైనివాచిన) నివారించు శక్తి గలదు. పూవులరసమునందు నలపజేయు గుణము గలదు.

పారిమండలిగోత్రము—(జమదగ్ని వత్సఉపగణము చూడుడు.)

పారియాత్ర(పర్వత)ము—చంబల్ నది జన్మస్థానము మొదలు కాంబే సంయుక్తాగ్రగుడము దనుక వ్యాపించి యుండి వింధ్యనగ పశ్చిమభాగమునఁ గల పర్వతపంక్తికి "పారియాత్రపర్వత"మని పేరు. డాక్టరు భాండార్కరు పండితుఁ డిప్పుడు వింధ్యపర్వతపంక్తిగ పేరడఁబడిన పర్వతసమూహములందు, చంబల్ నది, బెట్వానది జన్మించు భాగమునకు పారియాత్రమని History of Deccan Sec. III యందు వ్రాసెను. వరాహపురాణ. ౫౫ అధ్యా. ప్రశంస కలదు.

ఇందు ఉదాసఖి, నాటప్రతిష్ఠానపు... పటాక్ పర్వతములు కల్పి యుండు నోవుపతాన పారియాత్రశబ్దముయొక్క ప్రకారమేమో పట్టణము జేర అపరాంత, సౌరాష్ట్ర, శూద్ర, మాలవ (మాళవ), మాలక మొదలగు దేశము లుండునని కూర్మపురాణ పూర్వ. ౪౭ అధ్యాయమున ప్రశంసింపఁబడినది. పారియాత్ర పర్వతము పశ్చిమతీరప్రదేశమని రామాయణము కిష్కింధాకాండము ౪౨ అధ్యా. శ్లో. ...ంచన గలదు. (కులపర్వతములు చూడుడు.)

పారిషదన్యాయము—పరిషత్తను సభ. ఒక్కరు నడిపినదానిని తక్కినవారు మోదించుటయో నిరాకరించుటయో జరుగుచుండును. ఒక్కడే పనిచేయుట జరుగుచుండినను, నందరు చేసినట్లు ఒప్పుకొనుచున్నది.

పారిస్ డిక్లరేషన్ (Declaration of Paris)–క్రిమియా యుద్ధానంతరము యూరోపా దేశములందు బలవంతములగు ప్రభుత్వము లీక్రింది నాలు సంగతుల నంగీకరించి ప్రకటించినవి. దానికి "డిక్లరేషన్ ఆఫ్ పారిస్" అని పేరు.

౧ Privateering is and remains abolished.

౨ The neutral flag covers enemy goods with the exception of contraband of war.

3 Neutral goods with the exception of contraband of war are

not liable to capture under the enemy flag.

౪ A blockading force must be able to prevent all ingress to and egress from the enemy Coast.

పార్చిమెంటు (కాగితము) (Parchment)—వ్రాయు కాగితపురకములలో నొకటి. గట్టిగ నుండి సాధారణముగ చిరుగనిది. అది నివి తోళ్ళుగ (చర్మములుగ) నుండినవి. పాపిరసు పొరల కివి ప్రతిగా పేరందినవి. క్రీ. పూ. రెండవ శతాబ్దమున విరివిగ గ్రంథభాండాగారములం దుపయోగింపఁబడెను. మైసియా దేశమున పెర్గామమ్ గ్రామమున తొలుత చేయఁబడుట పేరింది, మాఱిమాఱి నేఁటి కీ పార్చిమెంటని నిలిచినది.

కాగితములు బయలు దేఱుటతో వీటి ప్రాముఖ్యము చెడిపోయినది. ఇక్కాలమున దళసరి లేకున్నను గట్టికాగితములు పార్చిమెంటను పేరఁ బరఁగుచున్నవి. దస్తావేజులు మొదలగువాటి కుపయోగించుచున్నారు.

పార్టింగ్ (Parting)— వాణిజ్యసంబంధ పరిభాషాపదము. రెండింటియొక్క కలువుట కీపేరు వర్తించెడిని. బంగారము, వెండి కల్పిన దానిలో బంగార మధికమయిన Gold parting అనియుఁ వెండి యధికమయిన Silver parting అనియు వాడుచున్నారు.

పార్ష్ణివి గోత్రము—(జమగ్నివత్స ఉపగణము చూడుఁడు.)

పార్తినాన్ దేవళము—ఇది గ్రీసుదేశపు అతెన్సునం దున్నది. అతీనా దేవత యొక్క దేవాలయము. ఇప్పుడు పాడుదశయందున్నది. క్రీ. పూ. ౪౪౦ లో ప్రారంభింపఁ బడినది. అప్పటిమేస్త్రి ఫిడియాస్ అనుపనివాఁడు(శిల్పి). బేసుమెంటుపొడవు ౨౨౮ అడుగులు. వెడల్పు ౧౦౧ అడుగులు. Doric Style ౧౬౮౭ లోని వెనీషియనుల ముట్టడికాలమున పాడుచేయఁబడినది. ఎలిన్ ప్రభువు కొన్ని పనితనపుమార్బలు వాళ్ళు గొంపోయి ౧౮౧౬ సం ॥లో బ్రిటిష్ మ్యూజియమునకుఁ జేర్చ, నవి యిప్పుడు "ఎలిన్ మార్బల్సు" అనంబడుచున్నవి. (గ్రీసు దేశము, అతెన్సు నగరము చూడుఁడు.)

పార్థివగోత్రము-(ఆయాస్య ఉపగణము చూడుఁడు.)

పార్థివగోత్రము—(ఔతథ్య ఉపగణము చూడుఁడు.)

పార్థివగోత్రము—(ధనంజయగణము చూడుఁడు.)

పార్థివ లేక పార్థివయ గోత్రము—(పరాశరగణము చూడుఁడు.)

పార్షిగోత్రము—(కుశికగణము చూ.)

పార్షి గోత్రము—(గవిష్ఠిరగణముచూ.)

పార్ష్ణిక గోత్రము—(జమదగ్నివత్స ఉపగణము చూడుఁడు.)

పార్సిపోలిస్ (Persepolis)-తొల్లింట పారశీకరాజ్యపు రాజధానిగ నుండిన పురము. పారశీక దేశము (Persia) లేక ఇరాన్ దేశమున షిరాస్ పురమున కీశాన్యదిశగా ముప్పది యైదుమైళ్ళ దూరమున నున్నది. తొల్లింటి రాజభవనము, కచేరీలుండిన కట్టడములు చాల యెత్తున(పట్టణమునుండి కొన్ని మైళ్ళదూరమున) కట్టఁబడి, పట్టణమునుండి మనోహరమైన మెట్ల మార్గ మేర్పఱుపఁబడి యున్నది.

పారుఁడు— ఈ పేరుగలవారు ముగ్గురు గానవచ్చుచున్నారు. బృహదిషుని సంతతిలోని పృథుసేనునికుమారుని పేరు పారుఁడు. ఈతని సుతునిపేరు నీపుఁడు.

బృహద్విషునిసంతతియందే సదుకునిసుతుఁ డొకఁడు పారుఁడను పేరుగలవాఁడు కలఁడు.

మఱియు పారుఁ డనుఋషి యొకఁ డుండెను. ఈతనికుమార్తె కలావతి యనునామె రూప లావణ్యవిశేషముగలది. ఆమె నొకగంధర్వుఁడు చూచి మోహించి యామె నిమ్మని యడుగ నిరాకరించినందున నాగంధర్వుఁ డలిగి రాత్రి నిద్రించుచుండఁగా నాఋషిని జంపెనని చెప్పఁబడి నది. ఆంధ్రభాషా సంప్రదాయాను సారము పారుఁడన బ్రాహ్మణుఁ డని యర్థము.

పార్ (Par)— వాణిజ్య సంబంధ పరి భాషాపదము. మామూలు (సరియగు) ధర యెంతయో అంత యని యర్థము. ఈయర్థ సందర్భమున "Above Par" అనిన అర్థమును వెలకన్న నెక్కువ, లేక ప్రియ మనియు, "Below Par" అనిన అర్థమును వెలకన్న తక్కువ లేక చౌక యనియు నర్థముల వివరింప వలయును. ఒకదేశము యొక్క Exchange తో ఇతరదేశపు Exchange నిసరిపుచ్చినది లేక సరిగ నుండినదానికి "Par of Exchange" అనియెదరు. (ఎటా పార్ చూడుఁడు).

పార్‌కాపిటా — వాణిజ్యపరిభాషయందు "తలఒక్కంటికి" అని అర్థము.

పాలకసన్నిపాతము— (సన్నిపాతదోషము చూడుఁడు.)

పాలకాప్య ముని- హస్త్యాయుర్వేదము (ఏనుఁగులవైద్యము) రచించినవాఁడు. చంపా నాగూరునివాసి. జైనుఁడు. (అంగదేశముచూ.)

పాలంకి కూర—దీనిం గూర్చి యంతగా తెలియదు. దీనికి సంస్కృతమున పలక్యా, పాలక్యా, పాలంకకి, పాలంక్యా అను పేర్లు గలవు.

చలవ జేసి ప్రమేహము, పైత్యరోగముల నడంచును. శ్లేష్మమును రేఁపును. మూలవ్యాధి ను ద్రేకింపఁజేయును. దీనికి విరుగుడు ఆవాలచూర్ణ మని చెప్పఁబడినది.

ఇది రెండువిధములు. తియ్యపాలంకి, పుల్ల పాలంకి. పప్పులో వేసికొందురు తియ్యపాలంకి కూర. పులుసులో వేసికొందురు పుల్లపాలంకి కూర.

పాలకురికి సోమనాథుఁడు కవి— ఈయన "బసవపురాణము", ద్విపదగను "మల్లి కార్జున పండితారాధ్య చరిత్ర", "వృషాధిపశత కము", "సోమనాథస్తవ" మను ద్విపదయు రచించెను. కాకతీయ(త్రిలింగ) రుద్రదేవమహా రాజునకడ నాదరణనందిన పండితుఁ డఁట. శైవ మతగ్రంథము లనేకములు రచించినవాఁడు. "అనుభవసార" మొకటి యీయనకృతమైనది కల దందురు. ఈయనగురుఁడు మల్లికార్జునపం డితారాధ్యుఁ డఁట. ఇప్పటి వరంగల్లునకుఁ గొంతదూరమున నున్న పాలకురికి జన్మభూమి. కొంతకాల ముట నుంచెనఁట. ఈయనపే రా గ్రామమున నున్న సోమనాథ శివలింగము పేరే. ఈయన రచించిన ద్విపద స్తవ మీదేవునకే యని చెప్పఁబడినది.

సంస్కృతకావ్యము లాంధ్రీకరింపఁ బడుకాల ప్రారంభమున మూఁడువార్లు తెలుఁగుపదము లు పనటుల రచించినవాఁ డనియు, క్రీ. వె. ౧౧౬౦ ప్రాంతమున జన్మించి, బసవేశ్వర పండి తారాధ్యుల నిర్యాణకాలమునకు బాలుఁడై యుండి, ౧౧౯౦-౧౨౦౦ నడుమ బసవపురాణము ద్విపదగ రచించి, ౧౨౩౦ పండితారాధ్య చరి త్రను రచించి, పిదప నచిరకాలముననే మృతి నందెనని సుప్రసిద్ధ పరిశీలకులును, శైవులు నగు బండారు తమ్మయ్యదేవర గారు సిద్ధాంతీ కరించిరి. ఈయన జంగమదేవర కులస్థుఁ డగు శైవుఁడని శ్రీతమ్మయ్యదేవరగారును, ఆరాధ్య బ్రాహ్మణకులస్థుఁడగు శైవుఁడని శ్రీసోమరాజు

లక్ష్మణరావు గారును తీర్మానించుచు భేదాభిప్రాయులై యున్నారు. (త్రిలింగ కాకతీయ సామ్రాజ్యము చూడుడు.)

పాలకూరచెట్టు-(మనుబాలచెట్టు చూ.)

పాలగుండ పరిశ్రమ — పాలగుండ యనునది యొకవిధమగు దుంపనుండి చేయఁబడుపిండి. పాలగుండచెట్టువ్యవసాయము హెచ్చుగా మన్యప్రాంతములఁ జేయఁబడుచున్నది. పంట స్వల్పమగుటను సర్వసాధారణముగ వ్యవసాయము జేయుట లేదు. భారీగా చేయఁబడిన యెడల లాభకారి యగు వ్యవసాయము కావచ్చును. ఈచెట్టు పసుపుచెట్టువలెనే యుండును. పైరు పెట్టుటకు పిలకలు గాని విత్తులుండవు. అరఁటివ్యవసాయము వలెనే పిలకలు పాతి వ్యవసాయము జేయవలయును. పిలకలు హెచ్చుగా పెట్టుటయు గలదు. వర్షాకాలము కొన్ని దినములకు ప్రవేశించు ననఁగా పిలకలను పాతవలయును. పాతిన రెండుమూఁడు మాసములవఱకు పలుచగా గొప్పు త్రవ్వుచుండవలయును. వర్షాకాలముతరుపరి గొప్పులు త్రవ్విన దుంపకు భంగము గలుగును గాన మానివేయవలయును. పిలకలు నాలుగుమూరలదూరమున పాతవలయును. సమీపమునఁ బాతినపిలకలు చెట్టు విస్తరించుట కవకాశ ముండదు. అందుచే దూరముగ నాటవలయును. ఇసుకతో నెక్కువగా నుండు భూములందు నాటవలయును. బంకరేగడిభూములం దీవ్యవసాయము గాదు. చలువగలభూమియు, జలాధారము గలవియునైయుండవలయును. ఎరువులు బాగుగ వైచిన పంట కనకాలములై యుండును. పసువులగెత్తము, కుళ్లుటాకు, మేఁకలమంద లాఁపుట, ఈవిధములగు నెరువులచే సత్తువు జేయుట శ్రేష్ఠముగ నుండ నోపును. ఈచెట్లు పంటకాల మగుసరికి ఎండి పోవ నారంభించును. పక్వకాలము గనిపెట్టి దుంపలం ద్రవ్వవలయును. దుంపలయాకారము తెల్లకందమూలము వలెనే యుండును. చెట్టునకును, దుంపకును, సున్నితమగు తంతువు ప్రమాణముగల వేరుండును. చెట్టు 1కి దుంపలు ఐదారుండును. మఱి యంతయు ద్రవ్వి ముదురు ముక్కలను బాఱవైచి లేఁత పిలకలను ముందువత్సరమునకుఁ బాతవలయును.

ఈదుంపలు మెత్తగా చితుకఁగొట్టి రసము పళ్ళెమునఁ బిండి యెండఁబెట్టిన తెల్లగను, ముక్కలుగను ఎండి పేలును. ఈ ముక్కలను నిలువజేసిన సంవత్సరములతరబడి నిలువయుండును. రగుమనకు మారాత్రము పిండిగా మారి పెద్దగును.

ఇది ప్రస్తుతము మన్యప్రాంతములందు అనఁగా నవరంగపురము,జయపురము,ప్రాంతములందు తయారగుట గలదు. ఆప్రాంతములవారు తయారుచేయు టధికము గాన, మీఁద నుదహరించినవిధమునసున్నితముగ జేయక, చితుకఁగొట్టి రాళ్ళగుంటలయందు రసమును పిండియుంచుటచే నవకలు చేసి విక్రయించుపిండి కధికముగా త్రొక్కులుండుటయుం గలదు.

పంటలు సర్వసాధారణముగ సమస్తప్రదేశములందు లేకపోవుహేతువున ధర యధికముగ యుండును. ఈపాలగుండ శరీరమునకు చలవ చేయును. దీనిని పాలతోఁ గలిపి ముంజెలుగా తయారు చేయుటంబట్టి "పాలగుండ" యను సార్థకనామ మాయెనేమో తెలియరాకున్నది. పాలగుండతోఁ జేయఁబడు భక్ష్యమునకు "పాలముంజె" లనిపేరు.

పాలగురుగుచెట్టు—(మనుబాలచెట్టు చూడుడు.)

పాలగోత్రము-(పాలకుల చూడుడు.)

పాలచెట్టు పాలపండ్లచెట్టు-ఇది పెద్ద పాల యనియు, చిన్న పాల యనియు ద్వివిధము.

దీనికి సంస్కృతపు పేరులు రాజాదనీ, వానరప్రియః, క్షీరికా.

పాలచెట్టు మొక్కకు సపోటాకొమ్మతో అంటుగట్టి సపోటాఅంట్లు జేతురు. పాలపండ్లను దుచ్యములే. పాలచెట్టుతొఱ్ఱలలో సీఁగలు చిన్నిపూఁదేనె యను ప్రసిద్ధమైన తేనెపలుకులం జేర్చును. పాలు గిలవి.

దీనిపండ్లయందు త్రిదోష సన్నిపాతతీవ్రత నడంచుశక్తి గల దనియు, బలము, వీర్యవృద్ధి గల్గించి, పుంస్త్వబల మొసంగుననియు స్మృతితప్పుటను నివారించు ననియు, ఇంచుక గర్భములో వాయుబంధన మునర్చి నొప్పి గల్గించుననియు, దీనికి మినుములు విరుగుడనియుఁ జెప్పఁబడినది.

చిన్న పాలచెట్టునకు లా. Asclepias Rosea. సం. క్షీరాలీ, క్షీరాఫీ, గ్రాహిణి, కచ్ఛురా, తామ్రమూలా, మరుద్భవా. దీని వేరు, ఆకులు, పండ్లు, రసకషాయచూర్ణములు వాతము, మలబద్ధము, శుక్లవృద్ధి గల్గించును. కఫము హరించును. స్త్రీలగర్భమును నిల్పి రక్షించునందురు.

పాలతీఁగె — దీని గూర్చి యింతగా తెలియదు.

వాతము జేయుననియు పైత్యము శమింపఁజేసి నేత్రరోగముల బాగుపఱచి వీర్యవృద్ధి గల్గించు ననియు, స్త్రీలకు పాలు గల్గించు ననియుఁ జెప్పఁబడినది.

పాలతుత్తము—ఆం. White Vitriol పాలతుత్తము విరేచనములు చేసి నేత్రములకు బలము గల్గించును. ఇది శాస్త్రోక్తముగ శుద్ధిచేయఁబడవలయును. లేకున్న పైత్యవికారము వమనము గల్గించును. దీనికి నిమ్మపండ్ల రసము, నీళ్ళలో నానిన వరిపేలాలు విరుగుడని చెప్పఁబడినది.

చక్కఁగ శుద్ధి చేయఁబడిన పాలతుత్తము క్రిమి, కుష్ఠము, మందిలుగల్గించు విషమును హరించు ననియు, అమితముగ సేవించుట తగదనియుఁ జెప్పఁబడినది.

పాలను చూచినా భాండాన్ని చూచినా?—(ఆంధ్రలోకోక్తి.)

పాలన్పూరు స్టేటు—బొంబాయి రాజధాని ప్రభుత్వపు అధికారమునకు లోఁబడిన స్వదేశ సంస్థానము. కథియవాడ ద్వీపకల్పమునం దున్నది. పాలన్పూరు రాజధాని.

పాలస్తీనాదేశము(Palestine)—ఆసియాఖండమున సిరియా దేశమునకు నైరృతి దిశ నున్న చిన్న దేశము. ఇది మహమ్మదీయులకు క్రైస్తవులకు యాత్రాస్థల మగు పవిత్రభూమి. యూదులకు స్వదేశము. ఇశ్రాయేలీయులకు వారి దేవునివలన నొసంగఁబడిన రాజ్యభూమి. క్రైస్తవులుదీనిని హోలీలాండని భక్తితో పలుకుచుందురు. బైబిలునందు చెప్పఁబడిన చరిత్రాంశదేశ మగుట, యేసుక్రీస్తుప్రభువు పుట్టి, మానవుల పాపములకై సిలువ వేయంబడి మృతినొంది, మృతులనుండి లేచి యాకాశమునకు పరలోకమున కేగినట్టియు, ఆయన తనమతమును తానే బోధించినట్టియు దేశమని లోకమునకుఁ దెల్పుచుందురు. దేశము మొదటినుండియు కొండల దేశము.

దేశమంతటి యుత్తరభాగము లెబనాను కొండలనంటియున్నది. కార్మెలుకొండ సముద్ర తీరమునందున్న యెత్తగు శిలాతలము. దానికి తూర్పుగనున్నటు బూర్వ్యోత్తరముగను, జెరూసలెం కడనే యున్న మోరియా అనబడు ఒలివ్స కొండయుఁ జెప్పఁదగిన కొండలు. జార్డను నది యొక్కటియె చెప్పఁదగిన నది. దీని యుదకము

లందే క్రీస్తుప్రభువు జాన్ని బాప్టిస్టువలన జ్ఞాన స్నానము బడసెను గాన నిదిపవిత్రనద మనం బడుచున్నది. ఇదిహెర్మనుకొండ పాదమున బల మగు జలప్రవాహముగనే జన్మించును. ఈ పవిత్రనదము తొలుత మూఁడుతావుల త్ర్యంబ కాత్మకమై పుట్టి, అతిసమీపముననే సంగమమై నడుచును. జన్మస్థానమునకు "బనియాస్ జల బుద్బుద" మని పేరు. అటకు రెండుమైళ్లదూర మున టెలెల్కాడి యనంబడుతావున వేఱొక జన్మస్థానము కలదు. ఈప్రాంతమున పాడుపడిన యొకగ్రామ మరణ్యమయమై యున్నది. మూఁడవ జన్మస్థానము బనియాస్బుద్బుదము కడనే వేఱుగ నున్నది. ఇటుల త్రిపథగామిని యైన జార్డను నది అచిరకాలముననే కలసి యేకనదిగ నేర్పడి, ముందుకు నేడుమైళ్లదూర ములో కొన్ని సెలయేళ్ళ జలములం గలుపు కొని, ఒక పాపీరసుచెట్లకొలఁకులోఁబడి నడిచి సాస్నము జేసికొనును. దానినుండి యన్వాలకుఁజను ప్రవాహము శాంతమును, స్వచ్ఛమును నగు జలపూరితమై మఱి పదిమైళ్ళు నడిచి హులే యనుపేరుగల సరసునఁ జేరుకొనును. పిదప మఱి పదిమైళ్ళలో గలిలీసముద్ర మనంబడు పెద్దసరస్సుగుండా యవ్వలకు నడుచును.

గలిలీసముద్రముపై క్రీస్తుప్రభువు నడుచుట మొదలగు కొన్ని మాహాత్మ్యములు బైబిలునం దాయన జీవచరిత్రలో చెప్పఁబడినవి. గలిలీ సముద్రమునుండి వెడలుపగు నదిగ జార్డను బయలు వెడలి, దక్షిణవాహిని యై కుటిల గమనయై వంకలందిరుగుచు, నంతకంత కధో గామిని యగుచుండును. ఈపల్లపు ప్రదేశములు చాలవేఁడిగ నుండి నదీజలములున్నచోట చల్లగా నుండునవి. నది కిరుదెసల దట్టమైన వృక్షము లుండును. మెరకప్రదేశములనుండి చూచిన నీపల్లపుప్రవాహములు వింతగ నుండెడిని. ఇంక కొన్నిమైళ్ళు డెడ్సీ కలదనుతావున నది యొక పాటికొండలలోవగుండా నడుచును. ఇచట చె ట్లధికముగాఁ గలవు. దీనినాంగ్లేయులు "Pride of jordon" అనియు, "Swellings"అనియు ననుచున్నారు. ఇందొకతావున పవిత్రోదకము లందు క్రీస్తుప్రభువు జ్ఞానస్నాన మందినతావని చూపుదురు. అటనే యాత్రికులు స్నానము లొనర్చుచు, నచటి కొమ్మలతునకల నిండ్లకుఁ గొంపోవుచుందురు. ఇట్టినది డెడ్సీ యనంబడు నుప్పునీటిసరస్సున సంగమించి యస్తమించును. (డెడ్సీ చూడుఁడు). డెడ్సీ మధ్యధరాసముద్రపు నీటిమట్టమునకు దిగువ ౧౩౦౦ అడుగుల లోతున నుండి, మహాసముద్రోదకములకన్న నెన్మిదిరె ట్లధికముగ ఉప్పనై యుండును.

పాలస్తినాదేశచరిత్ర బైబిలునందు పూర్తిగ వివరింపఁబడిన సుప్రసిద్ధచరిత్రమే గాన, తిరుగ వివరించుట చర్వితచర్వణ మగును. ఇప్పుడు టర్కీవారిక్రింద నున్నది యనిన చాలును. రైతులు సిరియనులు. భాష అరబ్బీభాష. క్రైస్తవులు గ్రీకుచర్చివారు.

జరూసలెంపురము ప్రధాననగరము. పురా తనస్థలము. ఇందు తొల్లింటి జహ్వాదేవాలయ స్థానమున నిప్పు డుమార్మశీదు కట్టఁబడి యున్నది. దీనిలోని పవిత్రస్థానమునకు యూదు లను రానీయరు. వారు తొల్లింటి ప్రాకారగోడ ప్రారంభ నిర్మాణముకడం జేరి మతకార్యముగ నొక యరబ్బీగురుని ఉక్తులకు వెనుకపాట పల్లవి బాడుచు విలపించుచుందురు. ఇచట క్రీస్తుప్రభు వును సిలువవేసిన తావున గొప్పదేవాలయము కలదు. ప్రధానదేవళముంజుట్టి అందే వేర్వేఱు చర్చిలవారి దేవస్థానములు వేర్వేఱుగఁ గలవు. ఇంక పెక్కుతావుల జూపుదురు.

బెత్లెహేము పురము జరూసలెమున కారు

మైళ్ళదూరము. ఇట క్రీస్తుప్రభుని జన్మస్థానము కలదు. ఇదియు యాత్రాస్థలమే. ఇంకను దక్షిణమున పురాతనపు హెబ్రోన్పురమును, జార్డన్ నదికడ జూరిఛోపురమును, కార్మెయిల్ కొండకు తూర్పున నాజరేత్పురమును, గలిలీ సముద్రతీరమున టైబీరియాస్పురమును, ఉత్తర సముద్రతీరమున తొల్లింటి సైడన్ అనుపేరంబరగిన ఇప్పటి సైదాపురిమును, తొల్లింటి టైరను పేరంబరగినఇప్పటి టస్సరుగ్రామమును దేశమునందు చెప్పదగిన యితరతావులు. జాఫా (తొల్లింటి జొప్పా)పురము రేవుపట్టణము. అట నుండి జరూసలెమునకు ఇనుపదారి కలదు. రామ్లె నారింజపండ్లకు పేరందినది. గాజాపట్టణము వర్తకస్థలము.

దీనికి పెక్కుపేర్లుకానంబడుచున్నవి. క్రైస్తవులు భక్తిపారవశ్యమున "Holy land" అని యెదరు. మహమ్మదీయులు లొక చంద్రుడు, మూడు నక్షత్రములు వారిజాతీయపతాకము చిహ్నములుగా గైకొని ఆదేశ మనెదరు. యూదులు "Promissed land" అనియు, "Land of.milk and honey" అనియు, "Land of Israel" అనియు నందురు. ఇంకను "Land of Johova" అనియు, Johova's own Land" అనియు, Land of Jews, Johova's own people" అనియు పెక్కండ్రు వాడుచున్నారు.

ఇది యూదుల స్వదేశము. క్రైస్తవులకు పవిత్రభూమి. ఆంగ్లేయులు దీనిని "Holy Land" అనియెదరు. క్రీస్తుప్రభువు జన్మించి బోధించి, సిలువవేయబడి మృతినంది, తిరుగ మృతులనుండి లేచి ఆకాశమున కెగసిన పవిత్రసీమ యని చెప్పబడినది. ఆయనంగూర్చిన విషయములు నడిచిన తావులు పెక్కు చూపుచున్నారు.

తొమ్మిదివేల చతురపుమైళ్ళు దేశవైశాల్యమనియు, ఎన్మిది లక్షలు జనాభా యనియుం జెప్పంబడినది. జరూసలెమ్ పురము ప్రధాననగరము. వెనుక నిది టర్కీదేశపుపరిపాలనలో నుండెడిది. ఇప్పు డీదేశపరిపాలన బ్రిటిష్ ప్రభుత్వమునకు స్వాధీనమై యున్నది. టిటస్ అను పేరుగల రోమన్ చక్రవర్తి జరూసలెమ్ దేశమును కొల్లగొట్టి తీసికొనిపోయిన యూదు బానిసలలో జోసెఫస్ ఫ్లేవియస్ అను చరిత్రకారుడొకడుండెను. (జోసెఫస్ ఫ్లేవియస్ అను చరిత్రకారుడు చూడుడు.)

పాలవంశనృపతులు— గోపాలనృపతి అంగదేశ మేలెనని చెప్పబడినది. మఱియు నాయుంగదేశమును సామంతపాలుడనునృపతి యేలినటుల చంపాశ్రేష్ఠికథయను జైనగ్రంథమున గలదు. కుమారపాలుడనునృపతి భరుకచ్ఛదేశ మేలినటులను, అది క్రీ. వె. ౧౨వ శతాబ్దకాలమనియుం జెప్పబడినది.

గోపాల నృపతియు, ఆతనిసుతుండగు ధర్మపాలనృపతియు మగధరాజ్యమును క్రీ. వె. ౮౧౫ మొదలు ౮౬౦ వఱకు నలుబది యెదు సంవత్సరములు పాలించినటుల నిదర్శనములు కలవు. వీరికింబిదప మగధరాజ్యము మహమ్మదీయులపాలాయెనట. వారినుండి బ్రిటీషువారి వశ మాయెనట.

పాలవేకరి కదిరీపతి కవి—ఆంధ్రకవులలో నాధునికులందు పరిగణింపబడినవాడు. ఈ కదిరీపతినాయకుడు కరియమాణిక్యనృపపౌత్రుడును, కదిరిరాజపుత్రుడు నెల్లూరిమండల వాసి యని తలంచుచున్నారు.

రచించినది "శుకసప్తతి" పద్యకావ్యము. ప్రౌఢకవిత్వము

పాలసాచెట్టు - దీనింగూర్చి సరిగా తెలియదు. దీనిపండ్లు చలవ శరీరబలము గల్గించి

నొప్పులం దీసివైచునందురు. నూనె, పుదీనా, వేపగింజలు, కొంత దీనివిరుగుడు లంట.

పాలస్త్యగోత్రము— (నిధ్రువగణము చూడుడు.)

పాలింప్సెస్ట్ — ఒక పార్చిమెంటు (Parchment) పైగాని, లేక అట్టి కాగితము పైగాని, పై (Papyrus) మొదలగు వాటిపై నాదని వ్రాయబడిన (లేక గీయబడిన లేక చెక్కబడిన లేక గోకి యానవాలుగ జేయబడిన) యక్షరముల పైనను ఉన్నయున్నట్లుగా వ్రాయుటవలన నాయక్షరములు పలుసంబడిన గ్రంథముగాని లిఖితప్రతినిగాని "పాలింప్సెస్ట్" అనెదరు. ఇది గ్రీకు భాషాపదములనుండి యేర్పడిన శబ్దము. దీనికి తిరుగ గీకబడిన దని యర్థము న్యొసిని. క్రీ. పూ. ప్రాచీనకాలమునుండి యిది యొక కళగా గ్రీకుదేశము, పశ్చిమదేశములందు ప్రారంభమైనది. అనంతరము ఈజిప్టుదేశపు ప్రభుత్వాధిపతియగు కేలిఫ్ ఒమరాను ప్రభువు పేపైరస్ కర్మాగారములను భగ్నపఱచినపిదప ప్రాగంభమై కాగితములు విరివిగ జేయబడి వాడుక లోనికి వచ్చుటతో నాగిపోయినది. పెక్కు పురాతన గ్రంథములిట్లా దేశమునతిరుగ జీవింపగల్గినవట. ఇదప గన్గొనబడిన రసాయన ద్రవ్యముల సాహాయ్యమున రెండు మూడు వ్రాతలు కూడ నిటుల నొకప్రతినుండి గ్రహింప నెనదట.

పాలిరోగము—ఇది కర్ణ (చెవి) రోగము లలో నొకటి.

పాలు (క్షీరములు) పాలు ప్రసిద్ధ భోజనపదార్థము. భోజనద్రవ్యములలో చాల ప్రాముఖ్యము నందినది. పాలనుండియె వెన్న, నెయ్యి, పెరుగు, మజ్జిగలు గల్గెడిని. దేశము సుభిక్షమని చెప్పుట కాదికాలమునుండి పాడి పంటలు కలదేశమని వాడుచున్నారు. ఇట్లనుట యందు పాడి మొదట వచింపబడుట పాల ప్రాముఖ్యమును దెల్పెడిని. బైబిలునందు పాల స్తినాదేశముంగూర్చి పాలుతేనెలు ప్రవహించు దేశమని చెప్పబడినది. ఇందు పాలు భోజనము నకును తేనెరుచికిని చెప్పబడియు సమృద్ధిని దెల్పెడిని.

పాశ్చాత్యపరిశీలకులు పాలను "Natural emulsion consisting of minute globules of fat suspended in Liquid" అని వివరించిరి. పసిపిల్లలకు పాలు ముఖ్యాహారము. ఆహారవిధానమున పాలేదోవిధమున నుపయోగింపబడుచునే యుండును. స్విజర్లండు మొదలగు కొన్ని దేశముల నావుల నెక్కువగ బెంచి, పాలధికముగ దీయువసతులు గలవు. అట్టి సీమలందు పాలను Condenced milk గను, Cheeses గను చేయబడి చెడిపోకుండ నిల్వయుండునటుల డబ్బాల నింపబడి, విదేశముల కెగుమతి చేయబడుచున్నది. ఇంకను Dessicated milk గా కొన్నిపాలు వచ్చుచున్నవి. వీట్లు జేయుటకు పాలకు గొంతవేడి గల్గించి, నీరావిరి యగునట్లు చేసి, యించుక శర్కరభాగము కల్పి, గాలి చొరకుండ మూతలంటెంతురు. (ఆవుపాలు చూడుడు.)

పాలు సామాన్యగుణముగ బలము, దేహపుష్టి, వీర్యపుష్టి గల్గించి, వాతపైత్యములను హరించుననియు, విరేచనము గావించు ననియు చెప్పబడినది. కాచినవేడిపాలు తాపము శ్లేష్మముల నివారించి వీర్యపుష్టి బలము నిచ్చుననియు, కాగిచల్లారినపాలు పైత్యశాంతిగల్గించుననియు, పాలయందు సగము నీరు గల్పి నీరిగురంగా చినపా లనుకూలమైన పథ్యమనియు జెప్పబడి నది. కాచని పచ్చిపాలు బలము గల్గించుంగాని గురుత్వము గల్గించి అజీర్తి, ఆమవికారము,

వాతముల పేరేపించు ననియుఁ జెప్పఁబడినది. ఈనినపశువులపాలు రెండు లేక మూఁడు దినములవఱకు ముఱ్ఱుపాలనఁబడును. వీటితో జున్ను వండుదురు. అది గురుత్వముగనుండి మలమూత్ర నిరోధము వాపి, బల మొసంగి, ఆమాధిక్యమును వాతశ్లేష్మముల నుద్రేకింపించి, మూత్రాశ్మరిం గల్గించునని చెప్పఁబడినది. దీనికి విఱుగుడు పటిక పంచదార యందురు. ఉదయమున పాలుపుచ్చుకొనిన వీర్యపుష్టి, దేహపుష్టి, బలము, ఆఁకలి గల్గించు ననియు, మధ్యాహ్నము శ్లేష్మపిత్తమేహముల శమింపఁజేసి బలమొసంగు ననియు, రాత్రి పుచ్చుకొనిన సమస్తదోషముల నివారించి బల మొసంగు ననియు, పాలు పుచ్చుకొనంగనే రాత్రి నిద్రింపరాదనియుఁ జెప్పఁబడినది. క్షుత్పిపాసలు కల్గియున్నప్పుడు, అడలినప్పుడు, ఆయాసము గల్గినప్పుడు, శరీరోష్ణత తగ్గినప్పుడు క్షీరపానము శ్రేయము.

వెండిపాత్రలోనిపాలు శ్లేష్మహారి యనియు, కంచుగిన్నెలోని పాలు త్రిదోషహారి యనియు, మట్టిపాత్రలోనివి సమస్త రోగహారి యనియు, రసపాత్రలోనివి విషదోషముల హరించి రోగ శమనముగూడ గల్గించునని యు, గంధకిపాత్రలోనిపాలు శ్వాస కాస క్షయముల నివారించు ననియు, అయస్కాంతపాత్రలోనిపాలు సర్వ శ్రేయముల నొసంగు ననియు, త్రిదోషహారి యనియు, రాగిపాత్ర,(తామ్రపాత్ర)లోనివి సకల దోషములం గల్గించుంగాన సురాపానతుల్యమై యున్నదనియుఁ జెప్పఁబడినది.

పాలు కాచకుండ నుంచిన ౪౦ గడియలు (లేక పదునారుగంటల) కాలమునకును, కాచినవి ౬౦ ఘటికలు (లేక ఇరువదినాల్గుగంటలు) కాలమునకును చెడిపోయి విషతుల్య మగునని చెప్పఁబడినది. పాలకు అరఁటిపండ్లు, అల్లము, ఉశిరికకాయ, గోధుములు, చంచలికూర, ద్రాక్ష పండ్లు, పొట్లకాయ, మినుములు, మిరియాలు, ములగకాయలు (కాడలు), శర్కర, శొంఠి, సైంధవలవణము మిత్రము లనియు, అనంగా కల్పదగినవనియు, ఉలవలు, చల్ల, చింతపండు, తాంబూలము, తెలకపిండి, దుంపకూరలు, పప్పుదినుసులు, పెరుగు, బెల్లము, నేరేడుపండు, వెనుబదన్న, క్షీరశత్రువు లనియు, కలుపరాదనియు, రోగప్రద మనియుఁ జెప్పఁబడినది.

ఇంకను క్షీరములు కసరత్తుచేయుచుండువారలకును, గర్భిణీస్త్రీలకును, నల్లమందభ్యాసము గలవారికిని, బాలురకు, మందుపుచ్చుకొనుచుండు (ఔషధసేవజేయు) వారికి, వ్యాధినుండి నీరసపడినవారికి, వృద్ధులకు, శరీరము కృశించి యున్నవారికి పథ్యమనియు, అతిసారము, ఆమ రోగము, కఫరోగము, కుష్ఠరోగము, గళ రోగము, గ్రహణీరోగము, జ్వరము, పైత్య రోగము, భగంధరరోగము, మేహరోగము, రక్తగ్రహణి, వ్రణములు, విషూచిరోగము మున్నగునవి గలవారికి అపథ్యమనియు, ఇయ్యరాదనియుఁ జెప్పఁబడినది.

పాలమీఁగడ ఆపాలగుణంబులుగల్గి, ఆమ వాతము నడంచి అగ్నిమాంద్యము, గురుత్వము జేయుననియు, పోఁకవగ్గు, ఎక్కిళ్ళు, రక్తపైత్యముల నడంచి, సులభముగ జీర్ణమగుననియు, దీనికి తేనె, అల్లపుముక్కలు విరుగుడులనియు, పాలపిడుగు, పాలబలము గల్గియు త్రిదోషములను రేపి, రక్తమును విఱుచు ననియు, వాతశూల గల్గించుననియు, అపథ్యమైనదనియుఁ జెప్పఁబడినది.

పాలయందిట్టిగుణదోషములు కలవని వివరించుటేకాక, మానవశరీరమున కనుకూలములగు సమస్తవిధములగు Germs & Bacteriaలకు పాలే ముఖ్యసంధాయక మని పరిశీలకులు దెల్పు సంగతిని వివరింపక మానరాదు. ఈజరమ్స్,

బ్యాక్టీరియాలు, కలరా, విషజ్వరము (Typhoid fever), ఉబ్బసపుదగ్గు (Tuber culosis) లను శరీరములకు సంధించి ప్రయోగించునవి గూడ నుండును. దీని నాఁపుటకు పశువుల మేఁతను చక్కఁగ పరిశీలించి యిచ్చుచుంట యొక సాధన మనియు, పాలను జక్కఁగ గాచుట కొంత దోష పరిహార మనియు చెప్పుచున్నారు. పాలయందు నీళ్ళుకల్పిన దానిం గనుఁగొనుటకు "Lacto meter" అను యంత్ర మొకటి కలదు. ఇంక నేనుఁగుపాలు అజీర్తిం గల్గించుననియు, ఒంటెపా లతిబలకర మనియు, ఎనుము (గేదెపాలు) బలమై శైత్యప్రదమనియు, గొఱ్ఱెపా లధమ మనియుఁ జెప్పఁబడినది.

ఆవుపా లారోగ్యకరము (ఆవుపాలు చూ.) గుమ్మపాలు అప్పుడు పితికి వేడి చల్లారకుండ నురగపోకుండ నుండుదానికి పేరు. అవి మిక్కిలి బలమొసంగు నని యందురు. మేఁకలందు మాలెమేఁక లేక కంచిమేఁక యనంబడుజాతి యెక్కువపా లిచ్చునందురు. మేకపా లుబ్బు జాడ్యముగలవారికి పథ్యము. ఇవి చక్కని వేఁడి గల్గించునఁట. కాని, మేఁకలపాఁడి రోఁతయని ఒకప్రసిద్ధకవి వర్ణించియుండెను. ఇది బహుశః పాఁడికి గాని థ్యమునకుగా దని యాయన యభిమతమై యుండనోపు. గొఱ్ఱెపాలు వైద్యమున నుపయోగించెడిని. గాడిదపాలు పురిటి పిల్లలరోగముల రానీయక కాపాడుంగాన అత్తరిలోని కిత్తురు. పందిపాలు పట్టుబుఱ్ఱలకు రాచిన వెండ్రుకలు మొలచునందురు.

పాలు కాచుతఱి పొంగుట— ద్రవ పదార్థముల గాచుతఱి వేడితో సాంగత్యము గలుట నవి వేడి గాస్ (Gas) గా మారు చుండును. అది తక్కినదానికన్న తేలికయై పైకిఁ దేలుటకు క్రిందినుండి ఉపరిభాగమునకు జనుట కారంభించును. పాలయందలిజలము లిట్లగుతఱి పాలు దానింజుట్టుకొని బుడగ యగును. అది ఉపరిభాగమునకుఁ జననగుతఱి గిన్నెయందలివి పొంగక (అధికముగాక) తీరదు. ఆగిన్నెయందలివి నీరేయగుతఱి బుడగ లగుట సంభవింపక, ఆవిరిగనే యగుచు నెగసిపోయి యుండెడివి. పాలపొర చుట్టునేర్పడుట,బుడగ యగుట,సంభవించునని యెఱుంగునది. అనఁగాఁ గాచుట వలన కేవలము నీరేయగుతఱి పొంగకఆవిరియై పైకేగుటయు, పాలు గాన చుట్టును పొరగట్టి అధికముగ నగునట్లు పొంగుటయు సంభవించు నని భావము. ఇట్టిపాలపొర కడకు ఉపరిభాగముకుం జేరుచు మీఁగడ యనఁ బరఁగెడిని. దీని నాంగ్లరసాయన శాస్త్రమున "Valuable proteins" అనిపిల్చిరి. పాలను గలుపుచుండిన నీపొర యాటంక ముండక నీటియావిరి వెడలిపోవుచు పొంగకుండును. లేక వాటిపై చల్లనినీరు జల్లిన వేడి తగ్గి పొంగకుండును.

పాలు-క్రీమ్ (Milk & Cream)— పాలయందలి క్రొవ్వుభాగము క్రీమ్ అనంబడును. అందు దీనను ప్రోటీన్ (Protein) లేక ఎల్బుమెన్ (Albumen) కూడ క్రొవ్వు ముక్కల నడుమఁ గూడియుండును. పాలు పరిశీలించిన నవి గుండ్రని చిన్న పరమాణువులచే నిండి, ద్రవపదార్థముగ తెలియ నగును. అవి నేతిగ నగుపదార్థములు. పాలు పితికినతఱి నిట్టివి సమముగ నంతట నున్నను, కొంతసేపగునప్పటికి జిడ్డుపదార్థము నీటికన్న తేలిక గాన పాల యుపరిభాగమునకు జేరికొనును. ఇందుగల ప్రోటీను ఇందలి యుదకభాగముతో కలిసి యుండునుగాన నతఱి క్రీమ్ అగుటగ పరిణమించును.

పాలుపోసిపెంచినను పాముకఱవక మానదు — (ఆంధ్రలోకోక్తి.)

పాలు, వెన్న, క్రీము, చీసు, మైక్రోబ్సు సంబంధము (Milk, Butter, Cream,

Cheese, Microbes)-వీటియన్నిటికి ఇంతయో అంతయో మైక్రోబ్సుతో సంబంధము కలదు. పొదుగునుండి పాలు బయటికి వచ్చినదాదిగ దానియందు దదినటికే కలిసియుండు మైక్రోబ్సు, పాలకంటె తేలికవి యగుట పైకి తేల నారంభించి పైపొరగ నేర్పడును. క్రీము పాలయందే యుండును. పాలు మైక్రోబ్సువలన పులియుట కారంభించును. ఇటీవలి పరిశోధనలు మైక్రోబ్సునందనేకజాతు లున్నవనియు, కొన్ని జాతులనుండి చక్కని Flavour క్రీమునకు, ఛీసునకు, వెన్నకుఁగూడ కల్గుచుండు ననియు బయల్పఱచినవి. కొందఱు విద్యాధికులగు డైరీలను నడిపించినవారు మంచిజాతి మైక్రోబ్సును పెంచుచున్నారని కూడ వినుచున్నాము. (జెర్మ్సు, మైక్రోబ్సు, చూడుఁడు.)

పాల్కురికి సోమనాథ కవి- ఆంధ్రకవులయందు పూర్వకవులలో పరిగణింపఁబడిన వాఁడు. ఆరాధ్య బ్రాహ్మణుఁడు. నియోగి. భృంగిరిటగోత్రము. తండ్రిపేరు గురులింగము. క్రీ. శ. ౧౧౯౦ ప్రాంతమువాఁడని వి. శే. రా. బ. కందుకూరి వీరేశలింగముపంతులుగా రభిప్రాయపడియున్నారు. శైవగ్రంథము లనేకములు రచించెను. తెలుఁగుగ్రంథములలో పండితారాధ్యచరిత్ర, బసవపురాణము ద్విపదలుగ రచించెను. శివానుభవసార మనుపద్య కావ్యము రచించెను. ఇంతియే గాక చతుర్వేద సారసూక్తులు, సోమనాథభాష్యము, రుద్రభాష్యము, బసవరగడ, గంగోత్పత్తిరగడ, సద్గురురగడ, నమస్కారగద్యము, వృషాధిప శతకము మొదలగునవియుఁ, పెక్కు కన్నడ గ్రంథములును రచించి, కడకు చెన్నమల్లు సీసములు ౩౬ రచించి శరీరమును విడిచినమహాత్ముఁడు. జననము కాకతీయరాజ్యమందలి పాల్కురికి. నివాసము కర్ణాటదేశమునందలి కలికము. ఇతనిసమాధి యిటనే గలదు. పాల్కురికి యందు సోమనాథశివలింగ మున్నది. ఆరాధ్య బ్రాహ్మణుఁడు. తల్లి శ్రియాదేవి. తండ్రి విష్ణు రామదేవుఁడు. విద్యాగురువు కట్టకూరి పోత దేవుఁడు. కవితాగురువు కరస్థలివిశ్వేశ్వరుఁడు. రచించినవి శివానుభవసారము, పండితారాధ్య చరిత్ర, సోమనాథ (శైవ)భాష్యము, బసవ పురాణము మొదలగున వనేకములు కలవు. చతుర్వేద సూక్తులు, చెన్నమల్లుసీసములు, బసవపంచగద్య, శ్రీరుద్రభాష్యము, నమస్కార గద్యము, అక్షరాంకగద్యము, పంచప్రకార గద్యము, బసవరగడ, గంగోత్పత్తిరగడ, శ్రీసద్గురురగడ. సంస్కృతాంధ్రకర్ణాట కవిత్వములు చెప్పినవాఁడు.

పాలియోగ్రాఫీ (Palaeography)- పురాతనపు చేతివ్రాతల నెఱుంగదగిన వివరములు తెలుపు శాస్త్రము.

Papyrus పై వ్రాత, Vellim పై వ్రాత, కాగితము పై వ్రాత, తాళపత్రములపై వ్రాత, ఱాళ్లపై వ్రాయఁబడిన వ్రాత, బట్టలపై వ్రాయఁబడిన వ్రాత మొదలగునవన్నియు చర్చింపఁబడినవి.

పాలెయో లిథిక్సు (Palaeolithics) గడచిన కాలముల హద్దులను వివరించుశాస్త్రము. దీని కాంగ్లమున Pre - historic stone age అనెదరు. అప్పటికి లోహముల వాడుక కూడ నెఱుఁగకుండిరట. ఇది అనఁగా Palaeolithic కాలము ఎన్నదిగ Sir John Lubbock (Lord Avebury) లేఖకుఁడు విభజించియున్నాఁడు. ౧ Lower age అనియు, ౨ Chellean age అనియు, ౩ Acheculian age అనియు, ౪ Mousterian age అనియు, ౫ Upper age అనియు, ౬ Aurignacian age అనియు,

బాధ్యతలనుండి విశ్రాంతి గొనునట్లు, వైరాగ్యవంతుఁడగు ప్రాణియందు తనజ్ఞానము సిద్ధింపఁజేసి, యీశ్వరుఁడు తాను విరమించు ననియు, (అనఁగా పరమేశ్వరజ్ఞానము వైరాగ్యమువలన సిద్ధించు ననియుఁ) జెప్పఁబడినది.

“పశు”వన ప్రాణమనర్థము. “పతి”యన నధినాథుఁడగు పరమేశ్వరుఁడు గాన పాశుపత మతము పశుపతిసంబంధ ప్రతిపాద్యమాన మతము.

పాశుపతమతగ్రంథములు—పాశుపత సూత్రమును, గణకారికయును ముఖ్యగ్రంథములు. ఈమతమునం దెన్మిదివృత్తములు చెప్పఁబడినవి.

౧ లాభము—చేయఁదగిన ఉపాయఫల మని భావము. ౧ జ్ఞానము, ౨ తపస్సు, ౩ దేవనిత్యత్వము, ౪ స్థితి, ౫ శుద్ధి.

౨ మలము—మల మన దోషమని యర్థము. తన్ను ఆశ్రమించియున్న పంచదుష్టస్వభావములు మల మనంబడును. ౧ మిథ్యాజ్ఞానము, ౨ అధర్మము, ౩ సక్తిహేతువు, (ఒక విషయమున మనసు దగిలియుండుట), ౪ చ్యుతి(విడచుట), ౫ పశుత్వమూలము.

౩ ఉపాయము—సాధనకుఁ బరిశుద్ధి గల్పించు మార్గము. ౧ వాసచర్య, ౨ తపస్సు, ౩ ధ్యాననిష్ఠ, ౪ సదా రుద్రస్మృతి, ౫ లాభము లందలి ప్రతిపత్తి.

౪ దేశము—అర్థానుసంధానపూర్వక జ్ఞానతపోవృద్ధి నొసంగునది.

౫ అవస్థ—లాభము సిద్ధించుదనుక ఒకదానియందు స్థిరముగ నుండుట.

౬ విశుద్ధి - మిథ్యాజ్ఞానము నశించుట. ౧ పశు, ౨ పతి, ౩ పాశము, ౪ బద్ధజీవనము, ౫ ముక్తజీవనము నని యైదువిధములు.

౭ దీక్ష—ఇది ౧ గురుఁడు, ౨ నియమము, ౩ మంత్రము, ౪ జపము, ౫ తీర్థప్రసాదములు నని యైదు తెఱఁగులు.

౮ బలము—ఇది ౧ మనోబలము, ౨ వాగ్బలము, ౩ కాయబలము, ౪ కర్మబలము, ౫ తపోబలము నని యైదువిధములు.

ఈ పాశుపతధర్మమునందు ఆత్మ, పరమాత్మ, జగత్తు అను త్రిపదార్థములును సత్యము లేయని చెప్పఁబడినవి. తక్కినధర్మములు పాశుపతమహావ్రత, కాపాలమతములకు సమానముగఁ జెప్పఁబడినవి.

పాశుపత మతమునందు మాయాతత్త్వము ప్రధానతత్త్వమని చెప్పఁబడినది. ఈ పాశుపత సూత్రములకు కౌండిన్యుఁడు భాష్యపంక్తి వ్రాసియున్నాఁడు. ఈగ్రంథము “రాయల్ ఏషియాటిక్కు సొసైటీ ఆఫ్ బెంగాలు”యొక్క పుస్తకభాండాగారమునందు కలదు.

కాకతీయచక్రవర్తి గణపతిదేవమహారాజీమతస్థుఁడు. వీరిగురువును, ప్రధాన మంత్రియు నగు శివదేవయ్యగారు గోళకీమఠాధిపతి కాన నక్కాలపువారు “గోళకీపాశుపతశైవ” మనివాడుచుండిరి. కాని నిజముగ గోళకీమఠము పాశుపతశైవమునకుఁ జెందిన యొకమఠమే కాని భేదమతముగా నేరదు. డాహాలమండలములోని (తొల్లింటి త్రిపురరాజ్యము) గోళకీగిరిపై నున్నది గాన గోళకీమఠ మనంబడెను. త్రిపుర ఇప్పుడు తేవార్ అనంబడుచున్నది. ఈమఠాధిపతులలో మన శివదేవయ్యగారు పదియవవారు. వీరినిజనామము విశ్వేశ్వరశివదేశికుఁడు.

౧ సద్భావశంభుదేశికుఁడు, ౨ సోమశంభువు, ౩ వామశంభువు, ౪ (పేరు తెలియదు), ౫ (పేరు తెలియదు), ౬ శక్తిశంభువు, ౭ కీర్తిశంభువు, ౮ విమలశివుఁడు, ౯ ధర్మశివుఁడు, ౧౦ విశ్వేశ్వరశివుఁడు. ఇందు౧౦వ గురువు త్రిపురపురము (తేవార్)రాజధానిగ త్రిపుర(డాహాలమండల) దేశ మేలిన ఒకటవ యువరాజదేవ మహారాజునకు సమకాలికుఁడు. ౨వ గురుండు

సోమశంభువు. ఈమతమందు సోమశంభు పద్ధతి నేర్పఱచినవాఁడు. క్రీ. శ.౧౦౭౩ ప్రాంతమువాఁడఁట. ౮వ గురుఁడు విమలశివుఁడు. కేరళ దేశీయుఁడందురు. ౧౦వ గురువు విశ్వేశ్వర శివ దేశికుఁడు. త్రిలింగ కాకతీయ చక్రవర్తి (గణపతి దేవునకు) గురుండయ్యు ప్రధానమంత్రిగఁగూడ నుండినవాఁడు.

ఆమర్దక మఠాధిపతిగ నుండిన దూర్వాస గురుండు గొప్ప పండితుఁడు, కవియు నై పాశుపత మతగ్రంథములను పెక్కు రచించినవాఁడు. ఆలేఁడి మతప్రతిష్ఠాపకుఁ డనఁబరఁగెను. పరాశక్తిమహిమ్నమును (బ్రహ్మసూత్ర) దూర్వాస, భాష్యమును రచించినవాఁడు. ఈ మునిమున కింకను కాలాముఖశైవ మునియు, నకులీశ శైవ మునియుఁగూడ పేర్లు కలవు. పెక్కుండు విద్వాంసులు నకులీశుఁడును శివభక్తుఁడే యగుట యోగాచార్యులలో నొకఁడైనవాఁడుగఁ జెప్పఁబడిన లకులీశుఁడు నొకఁడే యని పోల్చుచుంట గాన నగును. కాని యిద్దరును భేదవ్యక్తులు.

పాశ్చాత్యదేశములందు చెట్లపేర్లు లాటిన్భాషయం దుండుట

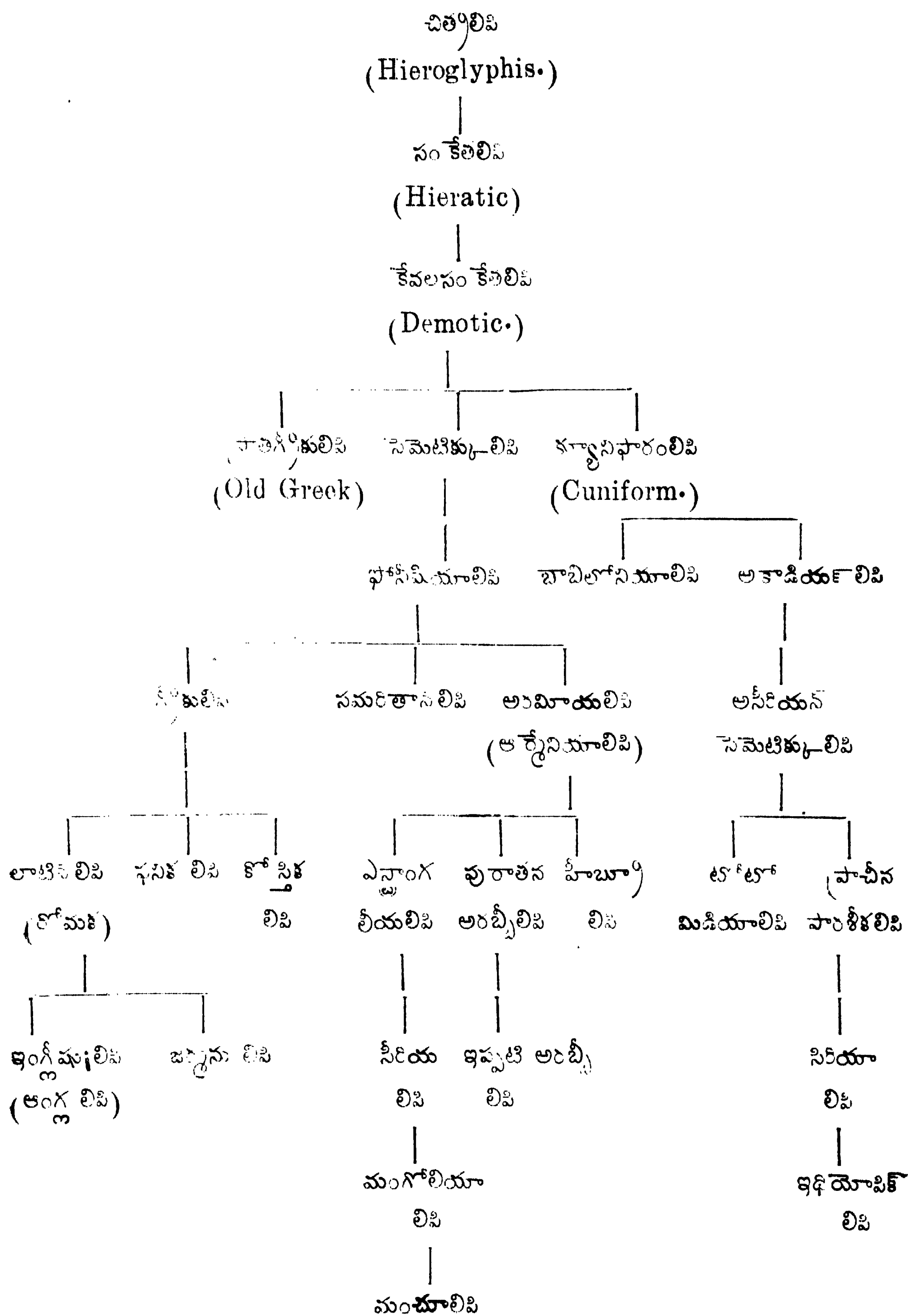
— ఇక్కాలమున లాటిన్భాష మాట్లాడుదేశము లేదు గాన, దానిని మృతభాష యనెదరు. కాని, ఆంగ్ల భాషయం దధికసంఖ్యాకపదము లీ లాటిన్ నుండి వచ్చిన వికృతములు, తద్భవములు, తత్సమములు నైయుండును. తొల్లి యూరోప్పుడా లాటిన్భాష ముఖ్యమై, విద్వాంసులు వాడు కొను భాషగా నుండుటచే, నా యనేక పదార్థములు తరుగుల్మలతాదులు మొదలగు వాటిపేర్లా భాషనే విద్వాంసులు వ్రాయు చుండిరఁట. ఉపన్యాసము లందే యుండుట గౌరవముగాఁ దలంపఁబడుచుండె నఁట. కొన్ని గ్రంథములుగూడ నాభాషయందుండుట గాన నగును.

స్వీడను దేశస్థుఁడగు Linnaeus అనెడి తుఁడు తరుగుల్మలతాదులకు పేర్లను [illegible]సినవాఁడు. ఆయన లాటిన్భాషయందే వ్రాసెను. నాఁడాదిగ నాభాషయందుండుపద్ధతియే సాఁగుచున్నది.

పాశ్చాత్య దేశములందలి తాపీ (బాండు)పని

— పాశ్చాత్యదేశములం దిటుకలు పొడవు తొమ్మిది, వెడల్పు నాలుగున్నర, దళసరి రెండుమ్ముప్పాతిక అంగుళములని మనసునం దుంచుకొనవలయును. ముందటు లొకటిపై నొకటి సరిగ నుండునటుల నాకుండ తాపీపని చేయుట కాంగ్లమున బాండు (Bond) అనియెదరు. ఇక్కాలమును పాశ్చాత్యసీమలం దెల్లెడలను వాడుకయందున్న తాపీపని విధానములు ఇంగ్లీషుబాండు ఫ్లెమిష్ బాండు, అనంబడునవియె. ఇంగ్లీషు బాండునం దొకవరుసగ ఇటుకలు నిలువు వరుసలుగను (పొడవువరుస) పైనొక వరుస అడ్డమువరుసలుగను వేయుచు (గోళీ కాదని యెఱుంగునది) గోడలను నిర్మింతురు. నిలువువరుసల కాంగ్లమున Stretcher వరుస యనియు, అడ్డవరుసలకు Header వరుసలనియుఁ బేరులు. కాళీవచ్చిన తావుల వేయఁబడు ఇటుకముక్కకు "Closer" అనియెదరు. ఫ్లెమిష్ బాండుపని యందు వరుసదప్పి వరుస హెడ్డరుగను, వరుసఁ దప్పివరుస స్ట్రెచ్చరుగను ఉండెడిని. అది మిగుల కష్టమైనను గట్టిపనిగా తలంపఁబడుచున్నది. ఇది ముఖ్యముగ లాదులందు వాడఁబడుచున్న విధానము.

పాశ్చాత్యలిపుల పరంపర.

పాషన్ ప్లే (Passion play)— ఇది ఐరోపా ఖండమున "ఓబెరమ్మర్గా" అను గ్రామమున పది సంవత్సరముల కొకతరి గ్రామస్థు లందఱిచే నాడఁబడు నాటకము. ఏసుక్రీస్తు ప్రభుని జీవితము ప్రదర్శింపఁబడుచుండును. ఇది క్రైస్తవమతభక్తి పునాదిగాఁగల ప్రదర్శనము గాన క్రైస్తవమతస్థులగు విదేశస్థు లనేకులు వచ్చి చూచి పోవుచుందురు. గతనాటకప్రదర్శనము క్రీ. శ. ౧౯౩౦ సంవత్సరమున నడిచెను.

నాటకము చూచువారలకు ప్రదర్శనశాలయందు మొదటితరగతివారు ౭౩౦౭ గురును, రెండవతరగతివారు ౧౨౭౮ గురును, మూఁడవతరగతివారు ౧౧౧౪ గురును కలిసి కూర్చుండుటకు వసతు లేర్పఱుపఁబడినవి. మొత్తమున రంగస్థలియందు ౫౨౫౦ మందికి జాగా యేర్పాటు కలదు. అనఁగా తక్కిన ౫౬౫ మంది యుక్త జాగా నాటకమును ప్రదర్శించువారికై విభజింపఁబడినది. ఇందు మొదటి తరగతి టిక్కెట్టు పందొమ్మిది మార్కులును, రెండవ తరగతిటిక్కెట్టు తొమ్మిదిమార్కులును, మూఁడవతరగతిటిక్కెట్టు ఆరు మార్కులును ఆ దేశమునందలి ధనమున మూల్యము నిర్ణయింపఁబడినది గాని అప్పటి యార్థికపరిస్థితుల ననుసరించి మార్పఁబడుచుండును.

ఈనాటకశాల ౧౯౦౦ సంవత్సరమున కట్టఁబడినది. పిదప ౧౯౨౮-౩౦ మధ్యకాలమున మార్పుల నంది మరమ్మతు చేయఁబడి విశాలమై యుండెడిది. ఇందు స్తంభములు లేవు గాన చూడ నాటంకము లుండవు.

క్రీస్తుప్రభువు జరూసలము ప్రవేశించుట, పిలాతున్యాయాధిపతియెదుట నుండుట, మొదలగుదృశ్యము లందు ఆఱువందలవఱకు నటకులు (పాత్రములు) నాటకరంగమునఁ గన్పింతురు. నగటున నాటకప్రదర్శనము భక్తిమై నిరావేశమున ప్రదర్శింతు రనియు, కొన్ని పాత్రములు తమ వేషమున కవసర మగు గడ్డములు తలయు, కొన్ని సంవత్సరములు ముందుగ పెంచుకొన నారంభింతు రనియు, నాటకప్రదర్శనము నిజనటనకు సమీపముగ నుండుననియు నాటకశాల కీర్తినందియున్నది. ఈ కథ ...

ఈ నాటకప్రదర్శన సంస్థనుగూర్చి ఓబెరమ్మర్గా గ్రామస్థులు గర్వపడెదరు. ఇందుఁ గుదుర్చఁబడు సంగీత మెక్కువ రుచికరముగ నుండునందురు. ఆగ్రామపు జనాభా ౨౬౦౦ అనియు, అందు వేయిమంది యీప్రదర్శనమున ... ముఖ్యపాత్రలనే కొనువా రనియుఁ దెలియుచున్నది. ఇందుదృశ్యముల (Scenes) యేర్పాటును చక్కని జాగ్రత్తతో చూపునని ప్రతీతి కలదు. తెరలు మంచిపనితనము గలవి. ప్రదర్శనమున నుంచువిధానదీపమార్గమును నిర్ణయించునాటికి లోఁబడువిధియు బాగుగఁ గానవచ్చెడిని. దుస్తులును విలువగలవిగనె యున్నవి. ఒక నాతిగురుని దుస్తు నూఱుపౌను లుండు నఁట. ౧౯౩౦ సంవత్సరమున నిచ్చిన దుస్తులు నుఱికొన్ని పెట్టఁబడినవఁట. గ్రామస్థుల యభిమాన బాధ్యతలపై నాధారపడియున్న సంస్థ. నాటకము లేనిచో మ్యూజియముగా నీశాల యుండెడిని.

పాషా— టర్కీ దేశపు బిరుదము. గొప్ప హోదావారికి కొసఁగఁబడునది. ఈజిప్టు దేశమునఁ గూడ ప్రచారమునఁ గలదు.

పాషాగిరి గోత్రము — (ఉపమన్యుగణము చూడుఁడు.)

పాషాణచతుర్దశి—కార్తికశుద్ధ చతుర్దశి. దీనిని "వైకుంఠచతుర్దశి" యని వైష్ణవుల నెదరు. మహారాష్ట్ర దేశమున కదళీవ్రతము లాచరించు పర్వదినముగ నున్నది. (పండుగలుచూ.)

పాషాణ పర్వతము— దీని నిప్పుడు "పిషాన్" అనియు, "అమాన్" అనియు నను చున్నారు. (అపగ దేశము చూడుడు.)

పాషాణము—ఆంగ్ల White oxide of Arsenic.

ఇది విషములలో నొకటి. పాషాణములు నవవిధము లందురు.

పాషాణమును శాస్త్రోక్తముగ శుద్ధిజేసి భస్మ మొనర్చియు, సింధూరి మొనర్చియు, లేక కట్టుగ నొనర్చియు వాడుదురు. చాల జాగ్రతగ వాడఁదగినది. అనేకరోగములనివారించి బలము, దేహపుష్టి, వీర్యవృద్ధి నొసంగు నని చెప్పఁబడినది. ఇంచుక మత్తుగూడఁ గలుగఁజేయును. పాషాణము పైనవేసిన పొక్కును. వ్రణములపై మితిముగ వేయవలెనుగాని నధిక మైన దానిని దినివేసి శుభ్రపఱచుటకుఁ దోడు పెద్దవుండుగఁ గూడఁ జేయును. నూనెలోఁ గల్పి తగు రీతిని పైన పూసిన గడ్డలు, కురుపులు, వ్రణములు హరించును. పక్వమైనవాటిని బగులఁ జేయును. చక్కఁగ శుద్ధిచేయఁబడినపాషాణము కుష్ఠము, జలోదరము, మూర్ఛరోగము, వెట్టికుక్క విష సంబంధమగు జన్నిరోగము, వాత, దారుణ వాత, మేహవాత, రుధిరవాతములు, వ్రణములు, పుట్టవ్రణములు, కఫ్ఫువ్రణములు, ఆహికజ్వరములు, చలిజ్వరములు, విడువనిజ్వరములు, శీతపైత్యజ్వరములు. శ్లీపద (బోదకాలు రోగము) జ్వరములు, సన్నిపాత జ్వరములు నివృత్తి యగునందురు.

పైడిపత్తియాకు, కాయ, పువ్వులరసమును, నీలివేరు, మిరియాలపొడుముల కషాయమును, నేరెడుచిగుళ్లను, కాకరాకుపసరును, వెలగపండ్ల గుజురును, తమ్మలపాకుతీఁగ, మిరియములకషాయమును, సబ్బునీళ్ళను, సున్నముపై తేరిన నీళ్ళను, నేరెడువిత్తుల చూర్ణమును పాషాణ దోషమును పరిహరించు విరుగుడు లని చెప్పఁబడినది. ఇంకను వమనముద్వారా గాని, విరేచనముగుండా గాని, పాషాణమును వెడలింపఁదగు ననియు, శరీరము దీనిదోషమున నుబ్బి జూపిన పనసచెక్కకషాయము లోని కిచ్చిన విరుగు ననియు, కుయదగ్గులపై పాషాణము వాడఁజన దనియు, వాడిన ప్రాణాపాయముఁ దెచ్చు ననియుఁ జెప్పఁబడినది.

పాషాణవైద్యము నగటున శరీరములు పాడు చేసి, దుర్గుణములఁగల్గించి,నీరసస్థితికి ననారోగ్యస్థితికిఁ దెచ్చును గాన, పాషాణవైద్యుల నాయుర్వేద వైద్యవిశారదులు హేళనగాఁ జూచి పరిహసించుచుందురు. ఉత్తరాదులందు పాషాణవైద్యులు గానఁబడుచున్నారు. ఆంధ్రులందును గలరు.

పాసిఫిజమ్ (Pacifism)— ప్రపంచ సైన్యములును,యుద్ధములును మాని,ప్రభుత్వము లన్నిటియొక్కయు ప్రాతినిధ్యముగల International) నానారాజ్య సంఘముద్వారా తగవులను పరిష్కరించుకొనుట మేలని చెప్పు సిద్ధాంతము.

పాహాంగ్ స్టేటు—ఇది ఫెడరేటెడ్ మలే స్టేట్సులో నొకటి. (మలెయా దేశము చూ.)

పాహ్లవ దేశము, పారశక దేశము, పారశీకదేశము, ఇరాన్‌దేశము— ఇప్పటి పారశీకుల పూర్వులు రాక్షసపక్షావలంబులగు ఆర్యులు. వారు దేవతాపక్షావలంబులగు ఆర్యులతో కలహించు చుండిరి. దేవాసురయుద్ధములకుఁ బిదప, వారు వేరై, యప్పటి హరబరేజా (మేరువు) పర్వతప్రాంతమునుండి బయలుదేరి పారశీపొలిసుకడకుం జేరి, యటనుండి పారశీకు లనంబడిరి. ఆర్యశబ్దము "ఇరాన్"గా మారెనఁట. వారి నివాసస్థలము, తొల్లింట "పాహ్లవ" యనఁబరఁగిన దేశము పారశీకము లేక "ఇరాన్" ఆయె నఁట. వారు నిర్మించుకొనిన రాజధానికి

"తా ఇరాన్"అనిపేరు. అది యిప్పు డాంగ్లులచే "పెహిరన్" యనం బరఁగు చున్నది. తొల్లింట "పాహ్లావి" యనంబడిన భాష జెంద భాషగ పేరొందెనఁట. వేద శబ్దము "అవెస్తా" యిూయె నఁట. ఋగ్వేదమున వాడఁబడిన "పృథు"శబ్దము "పాహ్లావి" యూయె నమదు. మహాభారతము, సభాపర్వము 32 అధ్యాయమున పాహ్లవదేశపు ఉత్తమాశ్వములంగూర్చి ప్రశంస కలదు. మత్స్య పురాణము 1-20 అధ్యాయమున పాహ్లవ దేశప్రశంస కలదు. బ్రహ్మాండపురాణము 41 అధ్యాయమున ర యందు పాహ్నవ యని పేరున్నది.

పాళీభాష— ఇది ప్రాకృతతుల్య మగు సంస్కృతజన్యము. పురాతనపుభాష. బౌద్ధులు పవిత్రవంతముగ నెంచిరి. బౌద్ధగ్రంథములీభాష యందుఁగలవు. లిపియు సంస్కృతలిపిజన్య మే.

పి(P)అక్షరమునకుం జెందినక్రైస్తవపురుషనామములు-Paget, Pakenham, Palmer, Parke, Parker నవీన కల్పితనామములు.

Pascoe హీబ్రూపదము Easter child అని యర్థము.

Pasha నవీనపదము. ఇది టర్కీమాట.

Patrick, Patricius లాటిన్పదము Nobleman అని యర్థము. ఐర్లాండు దేశ పోషకుఁడగు ఋషి యనఁదగిన "St. Patrick" మహాత్ముని పేరు. దీనినుండి కల్గిన ముద్దుపేర్లు Pat, Paddy అనునవి.

Paul, Paulet, Paulus, Paulivus, Pawel లాటినుపదములు. little అనియర్థము. St. Paul బోధకుని పేరు.

Payne లాటిన్పదము. Country man అని యర్థము.

Peile, Pelham, Penrose నవీన కల్పిత పదము.

Penticost, Penticoste గ్రీకుపదము. white sun side" అని యర్థము.

Percival, Percyvall సల్టిక్కుపదము. "Champion of the Chalice" అని యర్థము. దీనిముద్దుపేరు Percy.

Peregrine లాటిన్పదము. Traveller అనియర్థము.

Perrin Pering జర్మనుపదము. రాయి (శిల) యనియర్థము.

Peter గ్రీకుపదము. Rock అని యర్థము. St. Peter బోధకునిపేరు. Peter the great అను రష్యాచక్రవర్తి కీపేరుండెను.

Phelim ఐరిష్షుపదము. మంచి యని యర్థము.

Philander గ్రీకుపదము. Lover of fellow men అనియర్థము.

Philemon గ్రీకుపదము. Loving and thoughtful.

Philip, Philp. Fylip గ్రీకుపదములు. lover of horses అని యర్థము. పెక్కుర్రాజుల కీపేరుండెను. దీనికిఁగల్గిన ముద్దుపేర్లు Phill or Phil, Pip. ప్రాన్సు, స్పెయిన్ దేశపురాజుల కీపేరు తఱచుగ పెట్టబడునది.

Phineas Phinehas హీబ్రూప్పదము. Oracle లేక Aspect అనియర్థము.

Pierce Piers Pierre గ్రీకుపదము. same as Peter. „Rock" అనియర్థము.

Pilgrim లాటినుపదము. Traveller అని యర్థము.

Pius లాటిన్పదము. తొమ్మండుగురు పోపు గురుస్వాముల కీపే రుండెను.

Plantagenet లాటిన్పదము. Spring of broom అనియర్థము.

Pollock నవీనకల్పితపదము.

Polycarp గ్రీకుపదము. Fruitful అని యర్థము. St. Polycarp ఋషిపేరు.

Pompey Pompeius లాటిన్పేరు.

Ponce Pontius లాటిన్ పదములు. ఐదవసంతాన మని యర్థము.

Ponsonby (ఉచ్చారణ Punsunby అని) నవీనకల్పితపదము.

Popham నవీనకల్పితపదము.

Porcius లాటిన్పదము. Pigs అనియర్థము

Power, Prince, Pritchard నవీన పదములు.

Ptolemy గ్రీకుపదము. Mighty warrior ఈజిపురాజుల కీపేరుండెను.

Purcell, Purvis నవీనకల్పితపదములు.

Purvan రష్యనుపదము. మొదటి అని యర్థము.

పి (P) అక్షరముకుంజెందినక్రైస్తవస్త్రీల నామములు—

Palma లాటిన్పదము. తాటిచెట్టని యర్థము.

Pamela నవీనాంగ్ల కల్పితపదము

Patience లాటిన్పదము-ఓర్పని యర్థము.

Patrica Patrice లాటిన్పదము. గొప్ప యని యర్థము. Patrick యొక్క స్త్రీవాచక పదము

Paula, Paule, Paulina, Paulette, Pauline లాటిన్పదములు. చిన్నదియని యర్థము. Paul యొక్క స్త్రీవాచకరూపపదము.

Peace నవీనకల్పితపదము. అర్థముస్పష్టమె (శాన్తి యని).

Pearl, Pearline నవీన కల్పితపదము. ముత్యమని యర్థము.

Penelope గ్రీకుపదము. నేతపనికత్తె యని యర్థము.

Perceval సెల్టిక్కు-పదము. Percival యొక్క స్త్రీవాచకపదరూపము.

Perdita లాటిన్పదము. పోగొట్టుకొనబడిన యని యర్థము.

Perpetua లాటిన్పదము. సహించు భరించు,ఓర్పు అని యర్థము.

Perrine, Petrica Petrine, Petronella ఫ్రాన్సుదేశపు పదములు. శిల కర్థ మిచ్చునవి.

Persis లాటిన్పదము. Persius యొక్క స్త్రీవాచకపదము.

Philadelphia గ్రీకుపదము. ఇతరులప్రేమించెడి యని యర్థము. అమెరికాయందు, యునైటెడ్ స్టేట్సులో గ్రీకు క్వేకర్సుగూడి తొలుత నీపేరున పురనిర్మాణమునకుఁ గడంగిరి. వారి ముఖ్యవిధాన మన్యోన్య ప్రేమయె. నేఁటికి నాపేరఁ బరఁగుచునే యున్నది. దీనంగల్గిన ముద్దుపేరు Delphy.

Philine గ్రీకుపదము. అనురాగ మని యర్థము.

Philippa, Philippe, Philippine గ్రీకుపదము. గుఱ్ఱములయందనురాగముగలవాఁడని యర్థమిచ్చు Philipps యొక్క స్త్రీవాచకపదము. ఇది ఆంగ్లభూపతి మూఁడవఎడ్వర్డు యొక్క-రాణి యగు ఫిలిప్పారాజ్ఞి పేరుగ ప్రచారమందిన దఁట.

Phoebe, Phebe గ్రీకుపదములు. జన్మము యొక్క వెలుతు రని యర్థము.

Phrynia దీనింగూర్చి యేమియుఁ దెలియదు.

Phyllis, Phillis గ్రీకుపదము. పచ్చనికొమ్మ యని యర్థము.

Piety లాటిన్పదము. సచ్ఛరిత్ర, భక్తి, లేక దయామయహృదయము నని యర్థము.

Polly హీబ్రూపదము. మహాన్వమని యర్థము,

Polonia గ్రీకుపదము. గ్రీసు దేశము న సూర్యాధిదేవతకు 'అపోలో' అని పేరు. సూర్యసంబంధురాలు అనియర్థము.

Polyxena గ్రీకుపదము. అతిథిసత్కారి యని యర్థము.

Portia, Porcia లాటిన్పదము. Por అనిన వరాహ మని యర్థము.

Priscilla లాటిన్పదము. కొంచెము పెద్ద యని యర్థము. దీనినుండి కల్గిన ముద్దు పేరులు Scilla, Pris.

Prittie నవీనకల్పితము. Pretty అని యర్థమందురు.

Prudence, Prudella ఆంగ్లో శాక్సను పదము. ఆర్జితము అనియర్థము. దీనికిగల్గిన ముద్దుపేరులు Prue, Prudy.

Psyche గ్రీకుపదము. ప్రాణి యని యర్థము. ఇదియుక అధిదేవతపేరు. ఆమె Cupid (మన్మధుని) భార్య (రతీదేవి).

పింక్ ఐ (Pink eye)—ఇది పాశ్చాత్య వైద్యవిధానమున గుఱ్ఱములకుఁ గల్గు ఇన్ఫ్లూఇంజా జ్వరమునకుఁ బేరు.

పింగగోత్రము–(హారితఉపగణము చూ.)

పింగళాజపము—(త్రికరణశుద్ధి చూ.)

పింగళానాడి — (అష్టాంగయోగములు చూడుఁడు.)

పింగళి ఎల్లన కవి— ఆంధ్రకవులలో నాధునికులందు పరిగణింపఁబడినవాఁడు. [illegible] గిబ్రాహ్మణుఁడు. [illegible] నందనవాఁడు. భారద్వాజసగోత్రుడు. [illegible] నాగనా [illegible] [illegible] [illegible] కావు మని చెప్పుచున్నాఁడు.

[illegible]

[illegible] యోగానిస్వప్న [illegible] లేక యోగానిద్రాప్రతాప ముననో [illegible] మను "తో భ్ర [illegible] ముడు ([illegible] గ్రంథమును) పద్య కావ్యము [illegible]. దీని [illegible] యారాధ్య [illegible] [illegible] నుసర్పి [illegible] [illegible] తేజస్ధానోభ్యదరిత మది [illegible] కావ్యము [illegible] దాని నే పద్యము [illegible] నని యు, నది వేదా [illegible] (పింగళిగిరి అనుదికవి చూ.) ముస్నే [illegible] యుండు ననియు, రా. బ. కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులు గారు తలంచిరి.

పింగళివారి పేకి--ఎంత చెప్పినను వినక, ఎంత యిచ్చినను వదలక, ఎంత పొమ్మనినను పోక వెంబడించు మొండివారిని పింగళివారి పేకివలె వదలనిదిగా నామెరవలె ననుచుందురు. ఈ "పింగళివారి పేక" యనుట కొక పూర్వపు గాథ కలదు. ఇది యెంతవఱకు నిజమైనను, ఎంతవఱకబద్ధమైనను చిరకాలమునుండి యాంధ్ర దేశమున ప్రచారమునందు వాడుకయందుంట అందఱెఱింగినదే.

ఎఱింగి యున్నంతవఱకు పింగళికుటుంబము నకు మూలపురుషుఁడు గోకమంత్రి (లేక గోకర్ణ రాజు) గొప్పతపస్వియు, మంత్రవేత్తయునై యుండె నఁట. ఆయన యోగసాధనము

లొనర్చిన పూర్ణుఁడఁట. ఆయనకు స్వాధీనమై యొక పిశాచమో యక్షిణి (యక్షస్త్రీ)యో యొకటి పరిచారికగ నుండెడి దఁట. దాని కెల్లప్పుడు నేదేని యొకపని జెప్పి చేయించు చుండ వలయు నేగాని తీరుబాటుగ (పనిలేకుండ) నుంచిన నపాయకరమగు పనులుకూడఁ జేయు చుండు లక్షణవతి గాన, దాని కాయన కుటుంబమువారు కొంత వఱకు వెఱపొంది జాగ్రత్తం గొనుచునే యుందు రఁట. పైకి తనకుఁ జెప్పఁబడినపనులలో నింటిపనులే గాక దూలములు, దుంగలు, ఱోళ్ళు, రాళ్లు మొద లగు కసుభారముగువాటినిగూడ పాటింప కవలీల మోసికొని పోఁ గల్గినది గాన, నెట్టికష్టమైన పనులున్నను సరకుఁ గొనక, "పనిచెప్పుఁడు, పనిచెప్పు" డని వేధించుచుండిన దఁట.

వారియింట నున్నవారిలో నొక రొకనాఁటి దూరాలోచన యొనర్చి నొక్కులునొక్కులు వోయి ఉంగరములవలె చుట్టుకొను (తుప్పతల) తలవెండ్రుక నిచ్చి దీనిని తిన్నఁగ సాగఁదీసి వంకరలు తీర్పుమని పని నియోగింప, నా పైకి ఎంత జాగ్రత్తగ సాగఁదీసియు, లాగియు, తిన్నఁ జేయఁ బ్రయత్నించినను నదికుమరక తిరుగ తిరుగ వంకరలు చుట్టుకొని ముడుచుకొనిపోవు చుంట విసిగి, చెప్పక పలాయన మయ్యె నఁట. వారును అది పోయినందుకు సంతసించి రఁట. నాఁడాదిగ "పింగళివారి పైకి" యని వదలని మొండికసమునకును, మహాభూతమున కొక వెండ్రుకముక్క యనుమాట సులభోపాయము నకును సామెతలై యున్నవి.

పింగళి సూరనకవి — ఆంధ్రకవులలో మధ్యకవులందుఁ బరిగణింపఁ బడినవాఁడు. నియోగిబ్రాహ్మణుఁడు. ఆపస్తంబసూత్రము. గౌతమసగోత్రము. తండ్రిపేరు అమరరాజు. తల్లిపేరు అబ్బమ్మ. పితామహుఁడు సూరపరాజు. తమ్ములు అమరరాజు, ఎఱ్ఱంరాజు. ఈ పింగళివంశమునకు గోకరాజు మూలపురుషుఁడుగాఁ జెప్పఁబడినది. (పింగళివారి వంశవృక్షము, పింగళివారి పైకి చూ.) తొలుత కృష్ణాజిల్లావాఁ డనియు పిదప ఆకువీడు, నంద్యాల మొదలగు సంస్థానములకుఁ జేరినవాఁడనియు కీ. శే. రా. బ. కం. వీరేశలింగము పంతులువా రభిప్రాయపడియున్నారు. క్రీ. వె. పదునాఱవ శతాబ్దమధ్యమునం దుండినవాఁడని తేలుచున్నది. క్రీ. వె. ౧౫౬౦ తరువాతి కాలమువాఁడు.

రచించినవి:- కళాపూర్ణోదయము. (దీనిని ఆర్వీటి కృష్ణమరాజునకుఁ గృతి యిచ్చెను). రాఘవపాండవీయ మను ద్వ్యర్థికావ్యము. (దీనిని ఆకువీడు సంస్థానాధిపతియైన (కర్నూలు లేక కందనూరు మండలము) పెదవేంకటాద్రిప్రభున కంకిత మొనర్చెను. ఆకువీడు ఇప్పటి కోవెల కుంటకు పశ్చిమముగా పండ్రెండుమైళ్ళదూరమున నున్నది. అది తుంగభద్రానదీతీరము. అట విరూపాక్షేశ్వరశివలింగము కలదు. సూరన రచించినట్లుచెప్పఁబడిన గరుడపురాణ మిప్పుడు గానవచ్చుటలేదు. ప్రభావతీప్రద్యుమ్న మను ప్రబంధమునుగూడ నితఁడు రచించెను.

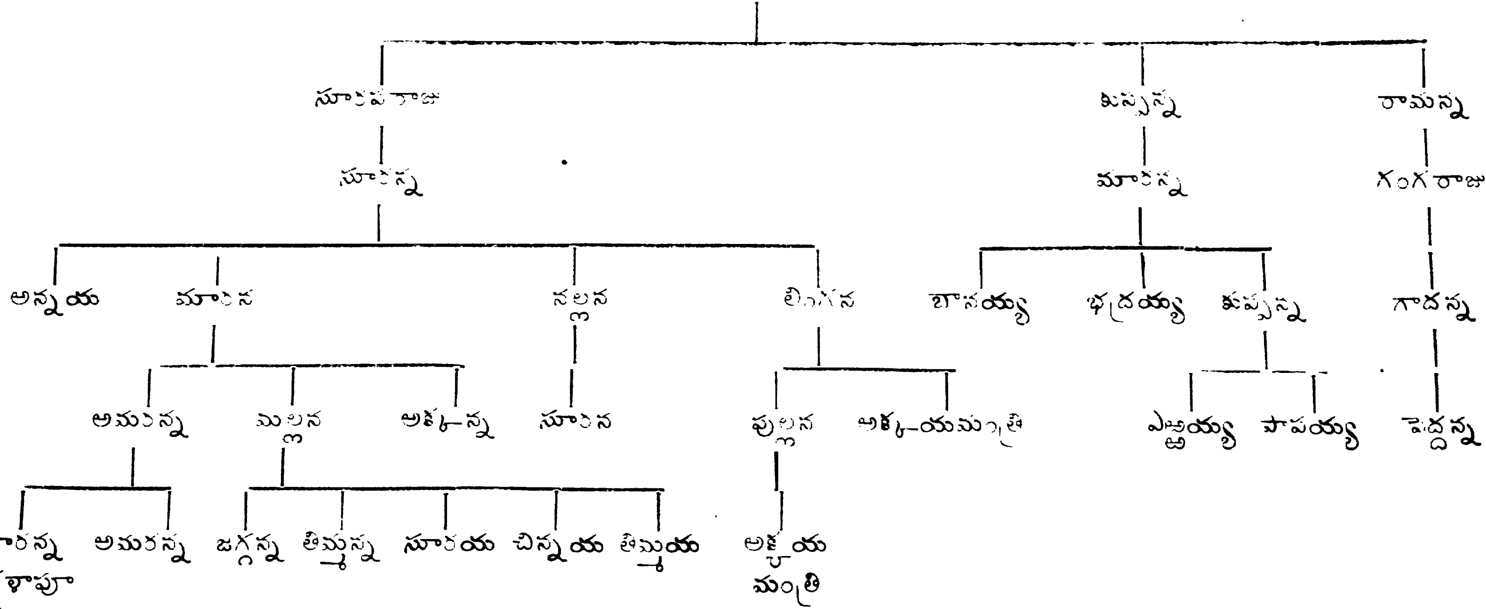
ఈ సూరకవి క్రీ. వె. ౧౫౭౦ ప్రాంతము వఱకు జీవించియుండినవాఁ డఁట. ఈతనిభార్య అల్లసాని పెద్దనామాత్యునిమనుమరా లఁట. పింగళి సూరన గిరిజాకల్యాణ మనుప్రబంధము సైతము రచించెనని చెప్పుదురు.

పింగళి సూరన్నకవి వంశావళి.

ఆపస్తంబ సూత్రము - యజుశ్శాఖ - గౌతమసగోత్రము.

ఈతండు రచించినవి రాఘవపాండవీయము, కళాపూర్ణోదయము, ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము.

ఇతడు మూలపురుషుండు గోకనామాత్యుఁ డనియు, పింగళివారి పేకళథ వారినాటిదే యనియుఁ జెప్పెను.

పింగాక్షి గోత్రము—(పింగాక్షి నామము చూడుడు.)

పింగాక్షి గోత్రము (విశ్వామిత్రనామము చూ.)

పింగాణీ (చైనా)పై నగిషీలు వ్రేసెడు రంగు మరకలు— చైనాదేశమున కాయోలిను చెనాసామాను అనియు ఇవి నిజముగ పింగాణీసామానే మనదేశము నుండి యెగుమతిచేయబడిన సరుకులు. ఇవి చీనాదేశమునుండి ఇతర దేశములకు పంపబడినవి కాబట్టి దానికి "చైనా సామాను" అని ఇంగ్లీషువారు పేరుపెట్టిరి. ఇదిగాక దానికి వలయునట్టి చైనా క్లే (China Clay) యనబడు మన్ను చాల దేశములందు నున్నట్లు కనుగొనబడి, చాల దేశములందు చేయబడుచున్నవి. ఈమట్టి పెద్దభాగములుగ చకుముకిరాళ్ళపొడియును, ఇంగ్లీషు మట్టిపొడియును అంకమట్టిని కలిపి, అక్కాకారములుగ నలిపి, యెండించి కాల్చి మెరుగిడుదురు. దీనియందు పొడులుగ చేయబడిన ఇనుప పరమాణువులు మట్టిలోకి జేరియుండును. వానిని దీసివేయుటకు అయస్కాంతముల (Magnets) నుపయోగించి ఆకర్షింపజేసి పరిశుభ్రమై అవి స్వచ్ఛముగ నుండునట్లు జేయబడియుండును. ఐనను కొన్నిటియందు ఇనుము పరిశుభ్రము కాకుండుటచే కాల్చినపిదప గోధుమరంగు (Brown colour) మచ్చలుగ నేర్పడి కన్పట్టుచుండును. ఇవి కొంతవరకు చిన్నవిగ నుండెడివి.

పింగ్పాంగు—(Pingpong or Table Tennis) దీనిని టేబి ల్టెన్నిస్సు అనుటయుం గలదు. ఇది లాంటెన్నిస్సు ఆటయే. బల్లపై నాడుదురు. తొమ్మిది అడుగుల పొడవు, ఐదడుగుల వెడలుపు, రెండడుగుల అంగుళములు ఎత్తుగల బల్లపై నడుమ నడ్డముగ చిక్కపుతెర కట్టుదురు. ఈ తెర ఆఱుమ్ముప్పాతిక అంగుళముల యెత్తుగలదిగ నుండెడిని.

ఆడుటకు చిన్న సెల్యులాయిడుతో చేయబడిన చిన్నబంతులను ఉపయోగింతురు. ఇవి ఉన్నిస్సు ఆటవలెనే ఆడుదురు. ఇది చాలకు ... పాయింటులవఱకు లెక్కింతురు.

పింటు (Pint)—ఇది ఇంగ్లీషు కొలతపరిమాణము. ఇంగ్లీషువారు ద్రవపదార్థములకును ఘన పదార్థములకును గూడ ఉపయోగించెదరు. ఇది ఇంపీరియల్ గాలనున ఎనిమిదవభాగ మని చెప్పబడినది 34.65925 ఘనాంగుళములు పట్టును. రెండుపింట్లు క్వార్టు అనబడును. పింటునందు నాల్గవభాగమునకు గిల్ అని పేరు. మూడు ఇంపీరియల్ పింట్లు నాల్గుగాలనులు దేశపుపింటగు నంటు. అమెరికాదేశమున పింటు 28.875 ఘనాంగుళము లంటు. దీనిని ప్రాండర్డు పింటు అనెదరు.

వైద్యశాస్త్రమునందు పరిమాణమున నిరువది Fluid ounces ఒక పింటుగ లెక్కించుచున్నారు.

పింగళవ గోత్రము—(కథ లేక కథ్యగణము చూడుడు)

పిండం త్యక్త్వా కరం లేఢి— ఇది సంస్కృతభాషయందలి లోకోక్తి.

పిండమును (మోదకము లేక లడ్డుండను) వదలి, చేతిని నాకినట్లు. అనగా ఉపయోగకార్యమును వదలిపెట్టి నిరుపయోగకార్యమవలంబించుట యనిభావము.

పిండ ముత్సృజ్య కరం లేఢి ఇతి న్యాయము-ముద్దను వదలి వ్రేలు నాకినట్లు అని యర్థము. ఉన్న దానిని (లేక కల్గినదానిని వదలి) వట్టిభ్రమలో పడుట యని భావము.

పిండవిజ్ఞానము(Embryology)లాటి న్భాషాపద మగు Embryo నుండి జనించిన

నము. ఇట్టిదియె ఒక్క ప్రత్యేకించిన భాగము కాదు. దీనికి "బ్రోయాలజీ" యని యర్థము. తక్కిన భాగమునకు "శాస్త్ర"మని అర్థము. పిండవిజ్ఞాన శాస్త్రమునందు పిండ మేర్పడుట. (అనగా గర్భోత్పత్తి) మొదలగుట, బయటకు వచ్చు (అనగా జన్మించుట) మొదలగు వానినిగూర్చి తెలుపు కలదు.

ఈ శాస్త్రము మేలు మనుష్యులు, జంతువులు గర్భముధరించుట యనంబడు ఉత్పత్తియు, చెట్లబీజములు మొలకెత్తుటయు, పక్షులు గ్రుడ్లుపెట్టి పొదిగి పిల్లలం జేయుటయు గా నుండుత్పత్తివిధానమే యనియు, దీని నూర్చిన విజ్ఞానమునకు పాశ్చాత్యభాష "ఎంబ్రియోలోజీ" యని పేరుకల్గి బడినది.

ఈ శాస్త్రమున మనుష్యులయందుం గాని, జంతువులయందుం గాని వృక్షములయందుం గాని Male and female cells సంయోగమగుట ఉత్పత్తికిం గారణమని చెప్పంబడినది. మనుష్యులందు, కొన్ని జంతువులందు ఇదిగర్భముధరించుటగను, పక్షులందు గుడ్లు పెట్టుటగను, చెట్లయందు కాచి, బీజము లేర్పడుటగను ప్రారంభమగునని చెప్పంబడినది. ప్రారంభమైనతోడనే మనుష్యులు, చతుష్పాతులు మొదలగునవి గర్భము ధరించి పిల్లలనుగను ప్రాణులందు తొలుత శిరస్సును, పిదప మొండెమును (Trunk) , పిదప కాళ్లు చేతులు ను, పొడసూపి, మెదిగి ఏర్పడుట ప్రారంభమగుననియు, ఇత్తతి తల్లిశరీరరక్తము బొడ్డుచేరు ద్వారా పిల్లలోనికిం బ్రవహించుచు, పుష్టి కొనంగి గించుచుండుననియుం జెప్పంబడినది. గర్భము ధరించి యుండుకాలము మనుష్యులందు ౨౭౦ దినములనియు, ఇది స్వాభావికపరిస్థితి యనియు, ఇంక నిది వేర్వేరు జంతువులందు వేర్వేరు కాలములుగ నిర్ణయింపబడియు, దీని నాంగ్లమున Duration period అనెడి పేరియుం బడినది.

పక్షులం దీగర్భధారణవిధానమే వేఱు. స్త్రీ పురుషసంయోగమునకు మఱునాడే గాని, మూడవనాడే గాని, ఇట్లు వేర్వేరు పక్షులు వేర్వేరు కాలములందు గాని గుడ్లు పెట్టివేయును. ఇది పక్షుల గర్భధారణకాలము. గుడ్డయందు అవయవములేర్పడి యెదిగి పిల్లలుగ బయటకు వచ్చువఱకుంగల కాలమున కాంగ్లమున "Embryonic devolopement period" అని పేరిడి యున్నారు. ఈకాలమున పక్షులు గుడ్లను పొదుగుచుండును గాన దానిని "Period of incubation" అనియు నందురు. గుడ్లను పొదుగుట కాంగ్లమున "Hatching" అనబడు. ఆకాలమున పిల్లకు గుడ్డునందే యాహారపదార్థ మమర్పబడి యుండి, పిల్లకు బలపోషణ లందించుచుండునని చెప్పంబడినది. పిల్లలు లోనుండియు, తల్లి బయట నుండియు నకాలమున గుడ్డును పొడిచి గుడ్డును పగుల గొట్టుకొని పిల్ల బయటికి వచ్చెడిని. ఇదియె పక్షులజన్మకాలము. దీనికి "Clucking" అని పేరిడి యున్నారు.

ఇంక చెట్లయం దీవిధానము మఱియొకవిధమున నున్నది. విత్తనపు గింజలందు బీజ మేర్పడి నిల్వయుండును. ఇట్టి Embryo విత్తనము

లందు నిలిచియుండుకాలమున దానికి "Vitality of the seed" అనియు నందురు. అట్టి విత్తనము తడిసినతోడనే Passive stage నుండి, Active stage ప్రారంభమగును. దానికి గాలి, నీరు, చెమ్మ, వెలుతురు, వెచ్చదనము అవసరములై, అవి గల్గినతోడనే మొలకెత్త ప్రారంభించును. మనుష్యులందు మావివలె వృక్షబీజములందు 'Seed coat' అనంబడుపొర బీజమును చుట్టుకొని దానిని జెడనీయక పటిమను గొంతవరకు నిల్పెడిని. దాని కాంగ్లమున "Testa" యని పేరిడియున్నారు.

ఇటుల మొలకెత్తినతోడనే యుపయోగమగు తాత్కాలికాహారమునుగూర్చి వివరింపవలయును. Monocotyledons (అనగా ఏకదళబీజము) లందు Endosperm అనబడుపదార్థము అట్టి తాత్కాలికాహారముగ నుపయోగించును. Dicotyletonous (అనగా ద్విదళబీజము) లందు సర్వసాధారణముగా నప్పబద్దలం దాహార మమర్పబడియుండి యుపయోగించును. దీనికి "Starch" అని పేరిడియున్నారు. ఇది క్రమక్రమముగ Sugar (మాధుర్యము) గా మారుచు నీటితో కలిసి పలుచనై మొలకయొక్క వివిధభాగములకు వ్యాపించును. చిన్న మొలకలకు "Germ plant" అని పేరిడియున్నారు.

ఇంక నీపిండోత్పత్తివిధానమున నెఱుగందగిన ముఖ్యాంశ మొకటి కలదు. Lower order జంతువులగు Bacteria, cholera germ మొదలగువాటియందు Sexual means (స్త్రీపురుషసంయోగము) అవసరము లేకుండగనే A sexual multiplication కలుగును. అనగా Cell division వల్లనే వృద్ధి సంభవించును. దీనినే Unicellular organisam అనియు, Amoeba అనియు నందురు.

సర్వసాధారణముగ తక్కిన జంతుజాలములందు Sexual means వలన పిండోత్పత్తి విధానము గల్గి, వృద్ధి సంభవించును. ఈ Embryology కి Maternity శాస్త్రములోని యొకభాగము.

పిండారకతీర్థము— (పిండారకక్షేత్రము చూడుడు)

పిండారకక్షేత్రము (పిండారకతీర్థము)

ద్వారకకడ నీక్షేత్రము కలదు. బొంబై రాజధాని. (తొల్లింటి సౌరాష్ట్ర దేశము). ఇందు కొందరు మహర్షు లొకప్పుడు తప మాచరించుచుండిరట. అత్తటి యాదవులు మత్తతతో శ్రీకృష్ణునిసుతుండగు సాంబుని గర్భిణీస్త్రీవలె వేషము వైచి వారికడకుం గొంపోయి కపటవినయముతో "నీయువతి కేశిశువు గల్గు" నని యడుగ నాఋషు లామాయ నెఱింగి కినుక వహించి "యాదవాధికార విధ్వంసకర మగు ముసలము (రోకలి) గల్గు" నని రట. అటులనే యచిర కాలమున నొక రోకలి జనించె నట. దానిని శ్రీకృష్ణుండెఱింగి ఖిన్నుండై వారల మందలించి యాముసలము నఱుగదీసి నీటం గల్పుడనె నట. వా రటులనే యొనర్ప కడ కొక గుంపు

అటుగక నిలువ దానిని బ్రాహ్మణుడైచి యూగంధపు ముద్దను నీటం గల్పిరంట.

అగుంపే ముల్కియై శ్రీకృష్ణునకుం దగిలి యాయున మృతికిం గారణ మాయెనంట. ఇంక నీటం గలిసిన యూగంధపుముద్ద తుంగవంటి మొక్కలుగ మొలిచి బలపడియుండెనంట. శ్రీకృష్ణనిర్యాణానంతరము యాదవులు మత్తులై ఒకరితో నొకరు కలహించుచు సంద్రము మడిసిరంట.

పిండారిగంగ—(కృష్ణగంగ చూడుము).

పిండారీలు (పిడికాండ్రు (దండు)—వీరు దోపిడికాండ్రు. వింధ్యాద్రికి సాత్పుర దేశములం దీదొంగల ప్రధానస్థానము లెన్నియో యుండెను. దోచుకొనియు, హత్యలొనర్చియు, ఆస్తులు కొల్లగొట్టియు పాలింపుచుండెడివారు. క్రీ. శ. ౧౮ వ శతాబ్దపు [illegible] కాలమున వీరిభయ మత్యధికమై యుండెను. వారన్ హేస్టింగ్సు గవర్నరుజనరల్ గారి ప్రయత్నములు ౧౮౧౭ ౧౮ సంవత్సరమున వీరి నడంచినవె నని చెప్పఁబడినది.

పిండికుంపచెట్టు—లా. Tranquibar justica. అరవములో తవశుము, పూరెసు, పూసక, వంగే. దీనియాకు నూరి కట్టినగాయములు, కవురుదెబ్బనొప్పులు నివారణ మగునని యు, సమూలరసము ఱొమ్ము, ప్రక్కనొప్పులు లందలినొప్పులు కుదుర్చు ననియు, చలవచేసి, విరేచనము వెడలించి, స్ఫోటకముల ఉద్ధృతిము నాఁపుశక్తి గలదనియుఁ జెప్పుదురు.

పిండికొంప (కొండపిండి లేక పిండి) చెట్టు—లా. Lycopodium Imbricatum.

సం. పాషాణభేదః, పాషాణభేదకః. పాషాణభేదనః, పాషాణభేదీ, అశ్మఘ్నః.

దీనిని తెలుపుపిండిచెట్టనియు, కొండపిండి చెట్టనియు, పిండిచెట్టనియు నాంటు రందురు. దీనిసమూలకషాయములు చక్కగ మూత్రమును వెడలించుచు బహుమూత్రము నాఁపు శక్తి గలదనియు, మేహశాంతి, పైత్యశాంతి, [illegible], [illegible], రక్తదోషము, గుల్మము, మూత్రవ్యాధి, వ్రణములు మాన్పు [illegible] పును శుభ్రపరచు ననియుఁ జెప్పఁబడినది.

పిండికొలంది రొట్టె - (ఆంధ్రలోకోక్తి.)

పిండిప్రోలు లక్ష్మణకవి — ఆంధ్రకవులలో నుసుకులందుఁ బరిగణింపఁబడిన వాఁడు. ఈ కవి [illegible] బ్రాహ్మణుఁడు. ఆపస్తంబసూత్రము. భారద్వాజసగోత్రము. తండ్రి [illegible]. ఈతఁడు గోదావరీమండలములోని [illegible] పరగణముల నున్న [illegible] గ్రామమున కరణముగ నుండినట్లు తెలియుచున్నది. [illegible] దేశములను రావు [illegible] పాలింప, నాతనిని దిట్టుటకు "[illegible]" యను గ్రంథమును రచించిన [illegible]. ఇతని కవిత్వమును మెచ్చుకొనుచుం [illegible] "రావణదమ్మీయము" మని [illegible] కలదు. శిష్టు కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి గారను మహావిద్వాంసుఁడగు కవిని పరాభవించిన ప్రతిష్ఠ.

పిండిప్రోలు లక్ష్మణకవి వంశావళి.

ఆపస్తంబసూత్రము — భరద్వాజసగోత్రము.

పిండిప్రోలు వీరరాజు

- పెదవేంకటేశ్వరులు
  - వీరభద్రుడు
    - గోపరాజు
      - భద్రిరాజు
        - వేంకటరాయుడు
          - బాపిరాజు
        - సర్వమంత్రి
- చినవేంకటేశ్వరులు
  - వీరరాజు
    - కృష్ణమరాజు
      - రాఘవన్నుడు
      - నరసయ్య
      - తిమ్మరాజు
        - రామకృష్ణయ్య
          - గోపాలయ్య
            - తిరుపతయ్య
            - రామకృష్ణయ్య
            - *లక్ష్మణకవి
            - రామయ్య
          - తిమ్మరాజు
          - పద్మనాభము
          - వేంకటాచలము
          - రామరాజు
        - తిమ్మయ్య
        - బుచ్చివెంకయ్య
      - సింగయ్య
      - నాదయ్య
    - [illegible]
    - సింగమంత్రి (ఇతఁడు గణపతిరాజువారను ప్రభువులయొద్ద దివానుగిరీ చేసినవాఁడు.)

* ఈతఁడు లంకావిజయమనునబడు రావణదమ్మీయము రచించినకవి. శిష్టు కృష్ణమూర్తిశాస్త్రికవిని బరాభవించినప్రతిస్పర్ధి. కయ్యూరుకరణము

పిండి ఎంతో రొట్టె అంతకు తగినటే- (ఆంధ్రలోకోక్తి.)

పిండోత్పత్తి (విధానము)-స్వరశాస్త్రమున పిండోత్పత్తివిధాన మిటు చెప్పఁబడినది. పిండోత్పత్తి స్వరోదయమునకు కారణము. ఇది ఇఱువదియైదు విధముల భేదములు కలది. శరీరమునందు స్వరము జనించును. స్వరమునందు నాడి జనించును. శరీరమునకి శాస్త్రగ్రంథములందు పిండ మనిపేరు. పిండము శుక్లశోణితసమ్మిశ్రమము. చైతన్యము గల్గియుండు నది. శుక్లశోణితములు నాల్గుదినములవఱకు అనుదినము మేళనమగుచుండుననియు, ఐదవదినమున ముద్దగను బుద్బుదవలెనుండి, పదిదినములకు రక్తమేర్పడి పదునేనుదినములకు మాంసపుముద్దయగుననియు, ఇఱువది దినములకు గట్టిపడుననియు, పిదప నాల్గైదు దినములలో మనుష్యాకారమేర్పడు ననియుఁ జెప్పఁబడినది.

ప్రథమ మాసమున పంచభూత సంకలితమగుననియు, ద్వితీయ మాసమున మేధస్సును, తృతీయమాసమున ఎముకలును ఏర్పడి, మజ్జ గల్గుననియు, నాల్గవ నెలయందు అవయవములేర్పడు ననియు, ఐదవ నెలయందు రంధ్రములతోఁ గూడిన చెవులు, ముక్కు, నోరు మొదలగునవి యేర్పడుననియు, ఆఱవ నెలయందు గళరంధ్రము, ఉదరము మొదలగునవి కల్గుననియు, ఏడవ నెలయందు జన్మము సంభవించిన, అల్పాయువు, బలహీనత, క్షీణధాతువులు గల్గుననియుఁ జెప్పఁబడినవి. ఎన్మిదవమాసమునజన్మము సంభవించిన తల్లి గాని, పిల్లగాని మృతిచెందుదురనియు, తొమ్మిది లేక పదియవ మాసమున జన్మించుట శ్రేయస్కరమనియుఁ జెప్పఁబడినది.

స్త్రీలకు ఋతుదినము మొదలుకొని పదునాఱుదినములవఱకు గర్భము నిలుచు ననియు, అందు సరిదినములందు నిలిచిన పురుషుఁడును, బేసిదినములందు నిలిచిన ఆఁడుపిల్లయు గర్భమున నేర్పడుననియు, స్త్రీబల మధికమైన ఆఁడుపిల్లయు, పురుషబల మధికమైన మగపిల్లయు గర్భమున నేర్పడుననియుఁ జెప్పఁబడినది. ఈ శాస్త్రమునందుమున మొదలు, వీర్యము, ఎముకలు [illegible] నేర్పడుననియు, రక్తము, రోమములు, మాంసము తల్లిసంబంధమున నేర్పడుననియుఁ జెప్పఁ[illegible]

రోమములు, ఎముకలు, చర్మము, మాంసము పృథివీతత్త్వసంబంధములనియు, మూత్రము, శుక్లము, పురీషము, రక్తము, ఆలస్యము మొదలగునవి ఉదకసంబంధములనియు, దేహకాంతి, ఆఁకలి, నిద్ర, దప్పిక, సోమరితనము అగ్నిసంబంధములనియు, నిలుచుట, పరుగెత్తుట, కదలుట, వాఁచుకొనుట, ముడుచుకొనుట వాయుసంబంధములనియు, కోపము, సిగ్గు, భయము, మోహము మొదలగునవి ఆకాశసంబంధములనియు, (అనఁగా ఇవి కల్గుటకు కారణము పంచమహాభూతములనియుఁ) గలదు.

పిక్రాస్ గోత్రము —(వాల్గస్థ్య లేక మిత్రియువర్గమును చూడుఁడు.)

-చెట్టు - దీనిని గూర్చి సరిగా తెలియదు. దీనివేరు పసుపు లేక చూర్ణము చలవయు, వీర్యవృద్ధియుఁ గల్గించు ననియు, త్రిదోషహరి మనియుఁ జెప్పుదురు.

పిక్టోగ్రాఫీ (Pictography)-- సాంకేతిక నియమములు గలిగినచిత్రములతోఁ గూడిన ఆకృతులుగల అక్షరసముదాయమును రచించు విధానము. చైనా, బాబిలోనియా, ఈజిప్టు దేశములలో ఈవిధి ప్రాచీనకాలమున నుండెను.

పిక్నిక్ (Picnic)— ఒకరు చేసినదికాక తమంతట తాము లేక అందఱు కలిసి చేసికొను

వినుచున్న కీర్తిం [illegible] చున్నది. ఇది బహుళ [illegible] సంవత్సరము [illegible] నుండి [illegible] వచ్చెను. [illegible] నౌన [illegible] Annual Regis[illegible]

పిక్రికాసిడ్ (ఆమ్లము) (Picric acid)- దీనికి Trinitrophenol అనియుం పేరు కలదు. [illegible] "Bright yellow Crystalline powder obtained by the action of Nitric acid on Carbolic acid" అని వర్ణించియున్నారు. కార్బోలిక్ ఆసిడ్ ను Phenol అనియు నందురు. [illegible] నొక పుష్పమునాన్న గుణములు కలవు. Explosives [illegible] ములు [illegible]

పిగెరీ (Piggery)— [illegible] ము. పాశ్చాత్యుల [illegible] ములలో [illegible] మాంసము ముఖ్యముగా చేసి [illegible] ముఖ్యమగు [illegible] దినది.

పిచ్చుటకము— ఇది నేత్రరోగములలో నొకటి.

పిచ్చికుక్కకాటురోగము (Rabies decease)- ఇది పిచ్చికుక్కలు, పిచ్చినక్కలు (రోగముతెగిలిన కుక్కలు, నక్కలు) కఱచుట వలన మనుష్యులకు తగులు వ్యాధి. ఈజంతువులు కఱచినతఱి వాటినోటియందలి చొంగ (Saliva) గుండా సిరోగపు సూక్ష్మజీవులు మనుష్యుల శరీరమున ప్రవేశించి వ్యాధిని గల్గించును. రోగలక్షణము కఱచిన కొన్ని వారముల దనుకఁ గనఁబడకపోవచ్చును. ఇది ఘోరాపాయకరమగు వ్యాధి.

రోగియందు రోగ మతిశయించినకొలఁది కఱచిన జంతువు అఱపులంబోలిన యఱపులను ఆరోగి అఱచుచుండును. ఇట్టి ఘోరతరమగు వ్యాధి ఒక్కమనుష్యులందే అపాయకర మను టకాదు. ఈవ్యాధి [illegible] కుక్కలకు, నక్కలకు స్వభావము మాఱి, [illegible] కలవఁ [illegible], స్థిమితము లేకుండుట, కనఁబడినదాని నెల్ల [illegible] బయల్వెడలుచుట, [illegible], మొదలగు పిచ్చిలక్షణములు [illegible] మొ పదిదినములలో బయలుపడి, మఱి పదిదినములలో [illegible] వెడలును. [illegible] వానిముచే [illegible] పూర్తి [illegible] గలదు.

నెగ్రి యనుపేరుగల [illegible] పిచ్చికుక్కలను బరీక్షి [illegible], మెదడు [illegible] దీపకపదార్థము [illegible] చేసి ఆ [illegible] పదార్థము నెగ్రి [illegible] యున్నను. అట్టి నెగ్రి పదార్థము దానిమెదడున [illegible] నే మోతయుని కుక్కగాని, నక్కగాని కఱచినచో దానిని బరిమార్చి మెదడును పరీక్ష కంపవలయును. లేకపోయిన కఱచిన పదిదినములలో నాకుక్కగాని, నక్కగాని వ్యాధిగ్రస్తము కానట్లు తేలిన నిరపాయమని యెంచఁగనగును.

భారతదేశమున సీరోగమునకు చికిత్సనొసఁగు సంస్థలు హిమాలయపర్వతములపై (ఉత్తర దేశమున) "కసౌలీ" యనుతావు నం దొకటియు, (దక్షిణదేశమున) "కూనూరు" నం దొకటియు రెండుసంస్థలు కలవు. వీటియం దిరువదియొక్కదినములు చికిత్స యొనర్తురఁట.

పిచ్చిగుంటవారు— పిచ్చిగుంటకులస్థులనుగూర్చి సరిగా తెలియదు. వారి యుత్పత్తిని గూర్చిన గ్రంథములును గానరాకున్నవి.

అఱవదేశస్థుఁడగు వెల్లాలజాతివానికి తెలుఁగు దేశస్థురాలిని బరిణయ మొనర్ప, వారికిఁ గల్గిన సంతతివారని వారియం దొక వాడుక గలదు.

పిచ్ఛితము-ఇది అస్థిభంగరోగసంబంధ రోగము.

పిచ్ఛిలానది-ఇది కామరూప దేశమందలి యొకనది. మహాభారతమున భీష్మపర్వమున ౯ యందు ప్రశంసింపబడినది. యోగినీతంత్రము మను గ్రంథమున ఉత్తరఖండ. ౧ అధ్యాయ మునఁ గూడ దీనిప్రశంస కలదు.

పిచ్చుకపై చంద్రాయుధము— ఆంధ్రభాషా సాంప్రదాయార్థ పదము. అల్పుఁడు, సాధువు నైనవానిపై బలవంతమును, ఘోరమును నగు బలప్రయోగమును జేయుటను దెల్పుటకు వాడుచున్నారు. పిచ్చుకపై చంద్రాయుధప్రయోగ మనిభావము. దీనిని కొందఱు బ్రహ్మాస్త్రప్రయోగ మనియు, బ్రహ్మాస్త్ర మనియుఁ గూడ వాడెదరు. అన్నియు నొక్కటియే. (ఆంధ్రలోకోక్తి)

పిచ్చుకపై బ్రహ్మాస్త్రమా?-(ఆంధ్ర లోకోక్తి.)

పిచ్ (Pitch)—ఇదిCoal tar సంబంధ మగు Product అని చెప్పఁబడినది. బొగ్గు నుండి వేఁడియందు మెత్తపడి శీతలమునఁ గట్టి పడునది. ఆస్ఫాల్టునందుఁ గలుపుచున్నారు.

పిచ్ స్టోన్ (Picth stone)— ఇది యొకరాయి. దీనియందు నీరుండి నిగనిగలాడు చుండునది. మూఁడు నాల్గు రంగులందు దొరకును. సాక్సనీ దేశమునను, అరాన్ దేశము నందునను దొరకుచున్నది.

పిటకత్రయము (త్రిపిటకములు)- బౌద్ధమతగ్రంథములకు త్రిపిటకము లని పేరు. కాశ్మీర దేశాధీశుం డగు కనిష్క మహారాజు కూర్చిన మహాసభయందు బౌద్ధభిక్షువులు బౌద్ధోక్తాది మహాధర్మబోధకోక్తులం గూర్చి మూఁడు వేర్వేఱు పిటకము (గంప) లందుఁ గూర్చిరి. నాఁడుదిని నాగ్రంథములకు "త్రిపిట కము" లనిపేరు.

అవి ౧ సుత్తపిటకము, ౨ వినయపిటకము, ౩ అభిధమ్మపిటకము నను బౌద్ధమతప్రధాన గ్రంథములు.

పిటికా లేక పిండకారోగము— ఇది మసూరికారోగమునకుఁ బేరు.

పిటీషనింగ్ క్రెడిటర్- బేంకిపట్సీ సందర్భమున బాకీయున్నవానిపై న్యాయస్థానమువారికి అర్జీ యిచ్చుకొను అప్పులవాని కీపేరు వచ్చును.

పిట్ట కొంచెము కూఁత ఘనము— (ఆంధ్రలోకోక్తి).

పిట్టలు నీరుత్రాగవు—ఒకని యధికార గరిమకు వెఱచి పక్షులైనను నీరుత్రాగ వెఱపందునని భావము. అనఁగా నశాంతికరమగు నధికారగరిమను దెల్పును. కాని, యొక్కొకతఱి దుర్మార్గులను కఠినముగ నణఁచుటను దెల్పుటకుఁగూడ నిట్లు వాడుచుందురు. అధికారగరిమ యనుట స్పష్టము. (ఆంధ్రలోకోక్తి).

పిట్టా పిట్టా పోరు పిల్లితీర్చినట్లు— తినివేసినట్లని భావము (ఆంధ్రలోకోక్తి.)

పిట్‌మేన్ (Pitman) — ఈ ఆంగ్లుఁడు Short-hand writing కనిపెట్టినవాఁడు. ఈమహామేధావిపేరు Sir. Isaac Pitman ఐ యున్నది. Trowbridge పురమున క్రీ. శె. ౧౮౧౩ జనవరి ౪ తేదీని జన్మించినవాఁడు. ఉపాధ్యాయుఁడై ౧౮౩౭ యందు Stenographic Sound-hand అను విద్య బోధించుచు ప్రకటించెను. ౧౮౩౯ లో తానే ఒక పాఠశాలను స్థాపించి (బాత్ పురమున) ఒక ముద్రాయంత్రమును నెలకొల్పి, Pitman's Journal అనంబడిన Phonetic పత్రికను

ప్రకటింప మొదలిడెను. 1842 లో Isaac Pitman & Sons అనుసంస్థను నెలకొల్పెను. 1894 లో ఈయనకు Sir బిరుదమీయబడెను. 1897 జనవరి 22 మృతినందెను. ఈయన విధానమునకు Short-hand అని వాడుక గల్గెను.

పిట్‌వజ్రము—(కోహినూరువజ్రము చూ.)

పిడపర్తి బసవకవి — ఆంధ్రకవులలో మధ్యకవులందు పరిగణింపఁ బడినవాఁడు. ఆరాధ్యబ్రాహ్మణుఁడు. బసవ పురాణము పద్యకావ్యముగ రచించిన పిడపర్తి సోమనాథుఁ డితనికి పెదతండ్రి. తండ్రి పేరు పాలనారాధ్యుఁడు. (పిడపర్తి సోమనాథకవి చూడుఁడు.)

ఈతఁడు, పాల్కురికి సోమనాథుఁడు ద్విపదగా రచించిన అల్లమప్రభు చరిత్ర మగు ప్రభులింగలీల నాంధ్ర పద్యకావ్యముగ ప్రభులింగలీల యనుపేరను రచించినవాఁడు.

క్రీ. వె. ౧౫౨౦ సంవత్సర ప్రాంతమున నుండినవాఁడని తలంపఁబడుచున్నది.

పిడుగు-ఉఱుము— మేఘములగుండా జరుగుచుండు ఎలక్ట్రిక్ డిస్చార్జిని (Electric discharge) పిడు గందురు. అది కన్పించుటయే మెఱపు. దానిధ్వనిని వినుట లేక దాని వలనఁగల్గు ధ్వనియే ఉఱుము. ఒక్కొకతఱి ఎలక్ట్రికల్ డిస్చార్జి మేఘములనుండి భూమిపైఁ బడుటకలదు. దానినే పిడు గందురు. ఆంగ్లమున పిడుగునకు Thunder bolt అనియెదరు. అది ఆదికాలపు పాశ్చాత్యులు తమ దేవుఁడగు జ్యూపిటర్ (ద్యౌసుపితరుఁడు) ఆగ్రహపరవశుండగుతఱి మేకు (Bolt) పడవేయుచుండు నను చుండిరి. గాన పిడుగునకు థండర్‌బోల్టు అని పేరయ్యె నఁట. ఇటీవల పాశ్చాత్యరసాయన శాస్త్రవిదు లిది ఎలక్ట్రిక్ ప్రవాహ మనిరి. పిడుగు చెట్లపైనను, పెద్ద కట్టడములపైనను, మనుష్యులపైనను పడి నష్టము గల్గించుచుండుటయుఁ గలదు.

పిడుగు--(ఉఱుము చూ. మెఱపు చూ.)

పిడుగువల్ల బాధకుఁలోబడనివృక్షములు— పెద్దపెద్ద వృక్షములపై పిడుగు పడుట తఱచు సంభవించుచుండు నని లోకప్రసిద్ధియే. అయినను శాస్త్రవేత్తలు జాగ్రత్తగ వేర్వేరు దేశములవారు పరిశీలనలు సల్పి కొన్ని జాతులచెట్లకు పిడుగుబాధ ఎక్కువ గల్గుచుండు ననియు, కొన్ని జాతులకు పిడుగుబాధ అంతతఱచుగఁ గల్గుచుండఁజాలదనియుఁ గొంతసంశయముతోఁ గనిపెట్టియున్నారు.

బీచి (Beech) వృక్షములు విస్తారము గను, ఇతర వృక్షము లక్కడక్కడను గల ఒక యడవియందు పరిశీలన పదునొకండు సంవత్సరములు జరపిరి. ఆకాలమున నితరవృక్షములపై పిడుగులు పడెను గాని విస్తారముగ దట్టమైయున్నను బీచివృక్షములపై పిడుగు పడలేదఁట.

పిడుగుకు గొడు గడ్డవా ?- (ఆంధ్రలోకోక్తి).

పిడుపర్తి సోమనాథ కవి-- ఆంధ్రకవులలో మధ్యకవులందు పరిగణింపఁ బడినవాఁడు. ఆరాధ్యబ్రాహ్మణుఁడు శైవుఁడు.

తండ్రిపేరు బసవయ్య. పితామహునిపేరు దేవరాజు. ప్రపితామహునిపేరు సోమనాథుఁడు, సోమరాజు. వీరిపూర్వులకు కాకతీయ ప్రతాపరుద్రుని రాజ్యములో దోకిపర్తి యను గ్రామ మగ్రహార ముండెడిది. అది చిక్కులలోఁ బడినకతన ప్రౌఢ దేవరాయలు దానిని ఈ కుటుంబమునకె తిరుగ స్వాధీనపఱచె నఁట.

ఈ కవి పాల్కురికి సోమనారాధ్యుఁడు రచించిన ద్విపద బసవపురాణమును పద్యకావ్యముగ రచించెను. ఈతఁడు క్రీ. వె. ౧౫౧౦ ప్రాంతమున నుండినవాఁడు.

సోమనాథుని తమ్ముని పేరు పాలన్న. పాలన్న సుతుని పేరు బసవరాజు. ఈతఁడు ప్రభులింగలీల పద్యకావ్యముగ రచించెను. ఈయన జంగము దేవర యని సుప్రసిద్ధపరిశీలకులగు బండారు తమ్మయ్య దేవర గారు చెప్పుచున్నారు.

పిణ్యాకయాచనార్థం గతస్య ఖారికా తైలదాతృత్వాభ్యువగమేతిన్యాయము

వదలివేసిన తెవ్వెను నువ్వుగింజలు నడుగఁబోయి పనునాలుగు సేర్ల నూనెను దండుగ సమర్పించుకొన నొప్పుకొనినట్లు. దండుగ తెచ్చుకొనిన పనిని దెల్పుట కీన్యాయము నుపయోగింతురు.

పితరులు (తండ్రితో సమానులు)-

పంచపితరులు:- ౧ దేశ మేలు ప్రభువు. (తనను పోషించుచుండు యజమానుఁడు సయితము). ౨ ఉపాధ్యాయుఁడు (విద్యాగురువు). ౩ తనను గన్న తండ్రి. ౪ తన భార్య తండ్రి. ౫ జ్యేష్ఠసోదరుఁడు.

ఏకాదశపితరులు:- శ్లో॥ ఉపాధ్యాయః పితా జ్యేష్ఠభ్రాతాచైవ మహీపతిః । మాతులశ్చ శ్వశురస్త్రాతా మాతామహ పితామహా బంధుర్జ్యేష్ఠ పితృవ్యశ్చ పుంస్యేతే పితరస్స్మృతాః॥ ౧ ఉపాధ్యాయుఁడు, ౨ తండ్రి, ౩ అన్నగారు, ౪ ప్రభువు, ౫ మేనమామ, ౬ మామగారు, ౭ అభయప్రదాత, ౮ మాతామహుఁడు, ౯ పితామహుఁడు, ౧౦ బంధువులలో పెద్ద, ౧౧ తండ్రిసోదరుఁడు. వీరు పితృసమానులు.

పితాపుత్రన్యాయము

తండ్రియందుకంటె కుమారునికి గౌరవస్థానము మఱియొకటి లేదు. కుమారునియందుకంటె తండ్రికి అసూయలేని స్థానము మఱియొకటి లేదు. అనఁగా తండ్రికంటె కుమారుఁడు విద్యాధికుఁడైనను, ధనాధికుఁడైనను, ఎక్కువగౌరవములు పొందుచుండినను, తండ్రికి ముదమే గాని అసూయ యుండదు. ఇది లోకమున ప్రసిద్ధానుభవము.

పితృకార్య పంచపల్లవములు —

(పంచపల్లవములు చూ.)

పితృగణము లేక పితృదేవగణము-

ఇవి మూఁడువిధములు:—

౧ వసుగణము. ఇది శ్రాద్ధములయందు పితృస్థాన మనియు, పదునొకండుకోట్ల సంఖ్య యనియుఁ జెప్పఁబడినది.

ఇది పితామహస్థాన మనియు, పదునొకండుకోట్ల సంఖ్య యనియుఁ

౩ ఆదిత్యగణము. ఇది ప్రపితామహస్థాన మనియు, పదునొకండుకోట్లసంఖ్య యనియుఁ జెప్పఁబడినది.

ఇట్లు పితృదేవతలగు వసురుద్రాదిత్యగణములు మూఁడును గలసి ముప్పదిమూఁడు కోట్ల (పితృ) దేవత లని చెప్పుదురు.

పితృమానము (కాలమానము)-

భూమి యొకసారి సూర్యుని జుట్టివచ్చుట కొక సంవత్సరకాలము పట్టు ననియు, అట్లు చుట్టివచ్చునపుడు తనకుఁ దాను గిరగిరతిరుగుచు నుఱికి యేగు ననియు, అట్లొకసారి తనకుఁ దాను తిరుగుట కిరువదినాలుగుగంటలు, లేక అఱువది గడియలు గల ఒకదినము పట్టు ననియు నెఱుఁగినదే. ఈదినము మనుష్యులకు మనుష్యమానముచే నని యెఱుంగునది.

ఇట్టి మనుష్యమానపు దినములు చాంద్రమానపు నెలయందు సమారుగా ముప్పది యుండును. ఇవి శుక్లపక్ష మనియు, కృష్ణపక్షము లేక బహుళపక్ష మనియు రెండు తెఱంగులు. ఇందు శుక్లపక్షము పితృదేవతలకు పగలనియు, కృష్ణపక్షము రాత్రియనియు, రెండుపక్షములును గలిసిన మాసమును, నొకపగలు, రాత్రియుం గలిసి దిన మనియుఁ జెప్పఁబడినది. అనఁగా మనుష్యమానపు మాసము పితృమానమున

నొక్కడిన యగుననె భావము. కాన నున ముప్పది మానములు పిత్రృమానమున నొక్క మాసమును, మన ముప్పది సంవత్సరములు పిత్రృమానమున నొక్కసంవత్సరము నగును.

పిత్రృసములు—(పితరులు చూడుడు)

పిత్తకఫోల్బణసన్నిపాతము—(సన్నిపాతదోషము చూడుడు.)

పిత్తళి—(ఇత్తడి చూడుడు.)

పిత్తోల్బణసన్నిపాతము—(సన్నిపాతదోషము చూడుడు.)

పిన్న కటుక రోహిణి—(నామములు చూడుడు.)

పినాక గోత్రము—(పాణిని ఉపగణము చూడుడు.)

పినాకము–శివునివిల్లు. (ధనుర్వేద్య చూ.)

పినాకినీనది— దీని కటవదేశపు పేరు పెన్న యనుచున్నారు. స్కాంద పురాణమున మహేశఖండమున (అరుణాచలమాహాత్మ్యము), అధ్యా. ౨ ప్రశంసింపబడినది.

ఇది ఉత్తరపినాకిని, దక్షిణపినాకిని యని రెండై యున్నది. మైసూరు రాజ్యములోని నందిదుర్గమను పర్వతమందు ఒకనీటియూటనుండి జనించు నది. ఉత్తరపినాకిని నెల్లూరు ప్రక్కగబడి ప్రవహించుచు బంగాళాఖాతమున బడును.

దక్షిణపినాకినికి పాపఘ్ని యనియు పేరు కలదు. (నందిదుర్గము చూ.)

పినాకినీ నదియందలి గండికోట (దుర్గము)— పినాకినీనది ఉత్తరపినాకినీ నది యనియు, పెన్న యనియు ననంబడునది. ఈ నదీప్రవాహము పర్వతభూములగుండా ప్రవహించుచు, మెత్తని ప్రదేశమును కోసి, గండిగ జేసి, దానిగుండా ప్రవహించుచున్నావున నెత్తగు ప్రదేశమున నీదుర్గము కట్టబడియుంట సర్వసాధారణముగ దీనిని "గండికోట" యని యొకగ్రామనామమును వలెనే వాడుచున్నారు. ఇది కడప మండలమున, జమ్మలమడుగుతాలూకాలో, పినాకినీనది గండికి కుడివైపున, (సముద్రపు నీటిమట్టమునుండి ౧౬౭౦ అడుగుల యెత్తుప్రదేశమున) కట్టంబడిన దుర్గము గండికోట. ఇట నది రెండుమూడుమైళ్ళ పొడవునను గండికోసి, అందు లోతుప్రవాహముగా పైకి రెండువందల యడుగులయెత్తునకు నెరగుచుం గొట్టుచు నరుగుల గ్రమ్ముచు దుర్గమునకు రక్షక కందకమువలె ప్రవహించుచుంట, శత్రువుల కజేయమగు దుర్గ మనిపించు చుండును. గొప్పగొప్ప సైనికోద్యోగులు దీనిని బరిశీలించి సరియైనస్థితియం దుంచి సైన్యపరికరస్థితి చక్కగ మర్చిన, పరుల కసాధ్యమగు దుర్గ మని నుడివియున్నారు. గండికోట కమ్మవారు పౌరుషశాలురని యిటనుండియే పేరందిరి. కోటయందున్న యొకశాసనమువలన కీసమీపముననే యున్న "బొమ్మనపల్లి" యందు వసించుచుండిన కాపప్రభుండను పాళెగాం డీదుర్గము నిర్మించెనని కలదు. ఇందున్న దేవాలయము కర్ణాటకాంధ్ర (విజయనగర) చక్రవర్తి హరిహరరాయలు నిర్మించెననియుం దెలిసెడిని. ఫెరిస్తా చరిత్రకారుని వ్రాతలం దీ గొప్పదుర్గము పేర్కొనం బడమి కొందరాంగ్లేయ పరిశీలకులు దీని నిర్మాణము క్రీ. వె. ౧౫౮౭ పూర్వముకా దని యభిప్రాయపడియున్నారు.

గోల్కొండనవాబు దీనిని బట్టుకొని సైన్యముతో మీర్ జుమ్లా సేనాని నిం దుంచెననియు, నొకప్పుడు కర్ణాటక బాల్ఘాటునకు ప్రధానస్థానముగ నుండె ననియు,కడప పఠాన్ నవాబుస్వాధీనమునం దుండెననియు, క్రీ.వె. ౧౭౯౧ టిప్పుసుల్తానుతో యుద్ధములలో కెప్టన్ లిటిల్ సేనానివశ మాయె ననియు

[illegible]త్రపటిశోధనలనుండి తెలియుచున్నది. దీని నంబయదేవ మహా[illegible]జు పాలించెనని బలమగు నాణెకలు కలవు. ఇటనుండి ములికినాటిసీను ప్రారంభ మట. ఈదుర్గము కడపపట్టణము నకు వాయవ్యదిశగా నున్నది. ఈప్రాంతపు గనులలో మైలతుత్తపు రంగుల సిలకలు దొరకెను. పులివెందల (పులివెందల) ప్రాంతము.

పిప్పలాద మహర్షి— [illegible] దధీచిమహర్షి. తల్లిలో [illegible] యను నామాంతరముగల సువర్చ దయ. భార్య [illegible] కన్యకుమార్తె యగు "పద్మ". దేవతలు [illegible] తలిదండ్రుల చావునకుఁ గారణమని [illegible] వారిపై [illegible] "కృత్య" యను మహా[illegible] ప్రయోగించి వేధించినవాఁడు. (దధీచిమహర్షి చూడుఁడు).

పిప్పలికుల గోత్రము— [illegible] ౧౦-౨ గోత్రములలో నొకటి. ([illegible] ములు చూడుఁడు.)

పిప్పలికుల (పిప్పాలకుల, పుప్పాల, పుప్పాల) గోత్రము. ఏకార్షేయము (౧ ఋ) గోత్రము. [illegible] గోత్రము. విష్ణువృద్ధస. విష్ణువృద్ధగణము. వేశలర్షి. ఆపస్తంబ యజుశ్శాఖ. [illegible] మాశ్వలాయన సూత్రము. సమాన గోత్రము. విష్ణువ. వేశలవ. [illegible] దేవత. భార్య [illegible] భాను. తపస్థానము గోదావరీనదీతీరము. భాను సరస్సు తటాకము. జపము [illegible]. [illegible] ౧౬. క్షేత్రసంఖ్య ౧౬. గోదానము. తెలకపిండి, గజపిప్పలి వర్జనీయము [illegible].

పిప్పలిచెట్టు—లా. Piper longum. ఆంగ్. Long pepper. సం. కోలకీ, కోలా, కోల్యా, మాగధీ, మాగధికా, పిప్పలిః. ఇవి సాధారణపు పిప్పళ్ళు లేక చిన్నపిప్పళ్ళు, లేక పిప్పలి సామాన్యమునకుఁ బేర్లు. పిపీలికః, పిపీలకా, పిప్పలీహాయం అనుపదములు [illegible] పిప్పళ్ళు లేక [illegible] బేరు. పిప్పలీ మూలం, మూలం, [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] అనుపదములు పిప్పలివేరు, పిప్పలిమూలము, పిప్పలికట్టు లేక పిప్పలిమాలకసు [illegible].

[illegible] ములలో నొకటి. ఇవి [illegible] పిప్పళ్ళు [illegible] పిప్పళ్ళు [illegible] నామమున్నారు [illegible] పిప్పళ్ళు [illegible] ములలో [illegible].

[illegible] వేసి పిప్పళ్ళు [illegible] యనియు, [illegible] స్త్రీ[illegible] యనియు, విరేచనము [illegible] యనియు, [illegible] యము, ఇచ్చిన [illegible] యనియు, నాణియు నానవాత, [illegible], [illegible] యనియు, [illegible] జేసి [illegible]. [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] యనియు, [illegible] యనియు, పిప్పళ్ళను [illegible] యనియు చెప్పఁబడినది. [illegible] మును పిప్పళ్ళకు పెనుగు

పిప్పలుఁడు- [illegible], మిత్రుఁడు. తల్లి [illegible]. (ఈతఁడు రెండవ కుమారుఁడు) జ్యేష్ఠ [illegible] డెవిష్ణుఁడు.

నాఁటియు పిప్పలుఁ డను దక్షసుని పుత్రుఁ [illegible] పిప్పలుఁడను పేరు కలవాఁడే.

పిప్పాలకుల గోత్రము—(పిప్పలికుల చూడుఁడు.)

పిపీలికాన్యాయము—చీమ తానుదిను పదార్థ మెంత దూరముగా నున్నను, ఓపిక పట్టుదలలతో నెన్ని వంకరలు మార్గమునందు

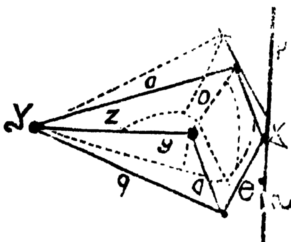
కల్గినను, ఇతరచీమలతో సహవాసముం గూర్చుకొనిపోయి గమ్యస్థానమును జేరును. దీనికి "పిపీలికాగతి" యనియు నందురు.

పిపీలికాయతి — ఇది సంగీతశాస్త్రసంబంధపు యతి. కవిత్వసంబంధము కాదు. (యతి ప్రాణము చూడుడు.)

పియెర్సు (Piers)--(వంతెనలు చూ.)

పియరౌసెల్లియర్ సెల్ (Peaucellier cell)—ఇది Machanical Engineering సంబంధమగు యంత్రాగమన విధానము. ఫ్రెంచిదేశస్థుడగు Lieut. C. N. Peaucellier గారు కనిపెట్టియుంట నయనపేరం బరగుచున్నది. క్రీ. శ. ౧౮౬౪ లో నాయన దీనిని వెల్లడించెను.

Consisting a pair of Links (a) of equal length pivoted together at one end (y), and at their other ends connected with opposit angles of four links (c. d. e. f) forming a rhombus. Pivoted to the links (c. d) is a further link (g) the end (z) of which is located half way between the point (y) and the junction of the links (c. d).

This is the principle of machanism. The dotes show how the points x moves up and down on the verticle line.

పిరాని కలియార్ - ఇది మహమ్మదీయుల ప్రసిద్ధ యాత్రాస్థలము. సహారాన్పూరు జిల్లా, రూర్కీ నుండి ఆరుమైళ్ల దూరమునందుగల ఈ పేరుగల గ్రామమునందున్నది.

ఇట "ఇమామ్షా" అను భక్తునియొక్కయు, అతని మేనల్లుడగు "సబీర్షా" యను భక్తుని యొక్కయు రెండు గోరీలు దేవస్థానమునం గలవు. ప్రతియేట ఎండకాలమున నిట ఉత్సవములు జరుగుచుండును. ఈతావును సర్వసాధారణముగా "కలియార్" అని వాడుచుందురు. రూర్కీ - హరిద్వారముల కిర్వుల ప్రభుత్వమువారి ఎంజనీరింగు వర్కుషాపు కళాశాలగల తావు.

పిరామిడులు (సమాధికట్టడములు)- పిరామిడ్సు అను నైగుప్తుదేశ భాషాజన్యమై, గ్రీసు దేశపు భాషనుండి మరల, ఇంచుక మార్పునంది, ప్రస్తుతరూపమున నున్నది. పిరామిడులన్నియు ఆదికాలమున నీజిప్టుదేశమేలిన భూపతులయొక్కయు, ఆదేశస్థులచే నక్కాలమున పవిత్రజంతువులుగ నెంచబడి పూజింపబడుచుండిన కొన్ని జంతువులయొక్కయు శరీరముల పాతి, భద్రపఱుప నిర్మింపబడిన సమాధికట్టడములు. ఆ భూపతులు మహమ్మదీయమతస్థులు కారని తేలినది.

పిరామిడు లైగుప్తుదేశమున నీలా (నైలు) నది వామభాగప్రదేశమున నిప్పటి కైరో పట్టణమునుండి మంచిబాటను కొన్ని మైళ్ళదూరమున నెలునది ఫలవంతముగ నొనర్చు ప్రదేశమును దాటి, యవ్వలి యిసుకయెడారి ప్రారంభమైనతోడనే బహిఃప్రదేశమున గిఝా యనుపేరు గల గ్రామపరిసరములం గానవచ్చెడిని.

పిరామిడులలో పెద్దదానియందు సెనేపెరూ భూపతిసుతుండగు కుఫూ (లేక ఛియోప్సు) ఫరోగారి సమాధియున్నది. దీని క్రిందిమట్టము

కొలత ౭౭౫ అడుగులును, ఎత్తు ౪౮౧ అడుగులును కలవు. ఈపిరామిడునందు ౮౫౦౦౦౦౦ ఘనపుటడుగుల కట్టడపుపని కలదనియు, బరువు ౬౮౦౦౦౦౦ టన్నులుగ నుండుననియు ఇంజినీయరులు లెక్కించి యున్నారు. చుట్టు కొలతలకు లోఁబడిన ఈపిరామిడుభూమట్టపు ప్రదేశ మించుమించు పండ్రెండున్నర యెకరములుండునందురు.

ఇంక నీపిరామిడులయాకార మెట్లు వివరింపనగును. భూమట్టపు చతురపుసమతలమున సమపరిమాణము లగు నాలుగు వైపులఁ గల యంచులనుండి ఆకాశమువైపు, పైకి ఏవైపునకావైపే సమత్రికోణాకారము లగునట్లును, అన్ని త్రికోణముల పైమూలలొకే తావునఁ గలియునట్లును, నిర్మించుటంజేసి సూదిగ తల యుండును. నాలుగుప్రక్కలు వెనుకకు వ్రాలియుండునని వేఱుగ వ్రాయ నక్కఱలేదు.

కాలము గడచి గడచి ఈపిరామిడుపైపూత మెరుఁగు ఛిద్రమైనకతన దీనిని లెక్కించుటకును, పైకెక్కుటకును వీలగుచున్నది. దీనియందలి రాతిపలక లొక్కొక్కటి రెండు టన్నులబరువుండునఁట. ఇట్టి రాతిపలకలవరుసలు ఒకదానిపై నొకవరుసగ రెండువందల పది వరుస లీకట్టడమున గలవని లెక్కించి యున్నారు.

ఈ రాతిఫలకములు అసౌఆను పురముకడ నుండి నైలునదిపై ఇటకుఁ దేఁబడినవందురు. దీనికిఁ బిదపఁ జెప్పందగిన పిరామిడు గిఝె గ్రామపరిసరములనే కలదు. అది కాఫ్రాఫరో గారి సమాధి గల్గియున్నది. దాని యెత్తు నాలుగువందల యేఁబదినాలుగడుగులు. తరువాతఁ జెప్పఁదగినదియు, గిఝె గ్రామపరిసరములందే వేఱొకటి కలదు. అద్దానియందు మెంకారా ఫరోగారి సమాధి యున్నది. దాని యెత్తు రెండువందల పందొమ్మిదడుగులు.

తక్కినపిరామిడులన్నియు వీటికి తగ్గియుండును. ఇక్కాలమున లెక్కింపఁదగినవి డెబ్బది యైదుగానగుచున్నవి. (ఈజిప్టు దేశము చూడుఁడు. కైరో నగరము చూడుఁడు. ఐగుప్తు దేశము చూడుఁడు).

పిల్లచచ్చినవాఁడు పిల్లకేడుస్తూంటే కాటికాపరి కాసుతెమ్మన్నాఁడఁట— (ఆంధ్రలోకోక్తి).

పిల్లవిడువనిదీతల్లియైనాపాలివ్వదు; అడుగనిదీ అమ్మఅయినా పెట్టదు— (ఆంధ్రలోకోక్తి.)

పిల్లరోగము — నేత్రములందు పుసులు పెట్టుచుండు రోగము.

పిల్లలకోడి నక్షత్రము— ఇది సప్తమహా నక్షత్రము లనఁబడునవి యేడును, అరుంధతి యనంబడు నక్షత్రమొకటియుఁ గలిసి గుంపు నక్షత్ర సముదాయముగ (Constalation) గన్పడు నక్షత్రములగుంపు.

దీనిని కొరొల్లాజాతి ఎనిమిది పుష్పములతో పాశ్చాత్యులు పోల్చి అపేక్షించిరి. అవి 1. Corolla, 2. Tubular, 3. Rotate, 4. Cruciform, (4. Infundibuli form), 5. Companulate, 6. Ligulate, 7. Bilabiate ringent, 8. Papilionoccous. దీనిని Southern Constalation అనుచుందురు.

కాని, కొరొల్లా తెగ ఎనిమిది పుష్పములు దృష్టుల నాకర్షించు తేజము కలవియై చిన్న కీటకాదుల నాకర్షించి పిల్చుకొనుజాతి వని చెప్పఁబడినవి.

పిల్లలమఱ్ఱి పినవీరన్న — తండ్రి గాదయ్య. తల్లి నాగాంబ. పెద్దవీరన్న (కర్ణాటక భూపాలునికడ మంత్రిగనున్నవాఁడు.) తమ్ముఁడు.

ఆర్వేలనియోగి. శివభక్తుఁడు. కాలము క్రీ. వె. ౧౪౫౦-౧౪౮౦. భాంతీర్థస్వామిశిష్యుఁడు.

రచించినది జైమినిభారతాశ్వమేధపర్వము. ఇది ఆంధ్రకర్ణాటక సామ్రాజ్యమేలిన సాళువ (గుండరాజపుత్రుఁడగు) నరసింహరాయల కంకిత మొనర్చెను. ఈతఁడు "వాణి నారాణి" యనినవాఁడఁట. ఈతనిఁగూర్చి యనేకకథలు చెప్పుదురు గాని నాటికి ఆధారము గాదు. ఆంధ్రకవులలో పూర్వకవులలో నొకఁడుగ నెన్నఁబడినవాఁడు.

పిల్లలమఱ్ఱి బేతాళరెడ్డి- ఈమహనీయుని పూర్వనామము చెవ్వారెడ్డ యఁట. అయోధ్య నుండి వచ్చిన ...ని కొన్ని తావులందు చెప్పఁబడెను గాని స్పష్టముగఁ దెలియకున్నది. (వీరిని గూర్చి వెలమవారు చూడుఁడు.)

పిలాటస్ శిఖరము (Mount Pilatus)—స్విజర్లాండు దేశమున ఆల్ప్సు పర్వతములందలి యొకశిఖరము. లూసెర్న్ పురిప్రాంతమున నున్నది.

క్రీస్తుప్రభుని సిలువవేయ విధించిన రోమనుగవర్నరగు పోంపియస్ పిలాత్తునాతనిప్రాణముశాంతిలేక ఈపర్వతశిఖరమందుండిన యొక చిన్న జలనిలయమున వేదననందుచుండెనఁట. దాని నొకవిద్వాంసుఁడు శాంతింజెందించెనఁట. నాఁడాదిగ నాశిఖరమున కీపేరయ్యెను. ఇక్కాలమున నాశిఖరము స్వచ్ఛమైగన్పించిన, చక్కనికాలము రానుండు ననియు, మేఘావృతమైన, గాలివానలు హిమపాతములు కల్గుననియు నచటివా రనెదరు.

పిలిగోత్రము-(పీతహవ్య లేక యాస్కగణము చూ.)

పిల్లి కండ్లు పోఁగొరునఁట, కుక్క ...(ఆంధ్రలోకోక్తి.)

పిల్లి కండ్లు మూసికొని పాలు త్రాగినట్లు— తన్నెవరును పాలకుండలోని పాలు తస్కరించి త్రాగుట చూడలేదని తలంచుచుండు ననిచెప్పునుసామెత. (ఆంధ్రలోకోక్తి).

పిల్లికి చెలగాటము, ఎలుకకు ప్రాణసంకటము—(ఆంధ్రలోకోక్తి.)

పిల్లికి ఎలుక సాక్షి, ఎలుకకు పిల్లి సాక్షి—(ఆంధ్రలోకోక్తి.)

పిల్లికోపము-తోఁక విదల్చుట--పిల్లికి కోపముగల్గుతఱి తోఁకను విదలుచుట చూతుము. పశువులకు తోఁక అవసరములందు శరీర బలమును సమకూర్చుటకు పడవను నడుపు చుక్కానివంటిది. నడుచుతఱి పశువులు తోఁకను నదల్చుచు నడుచుచుండుటయు, పరుగిడి కదలి పోవుకోర్కె కలుగుతఱి తోఁక జాడించుటయు ప్రసిద్ధమే. కుక్కలు, తోఁడేళ్ళు, కోఁతులు మొదలగునవి కోపమువచ్చినతఱి పండ్లు చూపునట్లే,ఎద్దును కోపముగల్గి వైరిపై లంఘించునపుడు తోఁక నదల్చును. పిల్లియు నట్లే తనవైరిపై లంఘించుతఱి తోఁక నదల్చును. తోఁక పిల్లి శరీరమున బలిష్ఠమైన అవయవము.

పిల్లిదృష్టి — పిల్లులు మొదలగు కొన్ని జంతువుల కండ్లయందు, కనుపాపలకు వెనుక ప్రక్కగ, నొకపాటి తళతళమని ప్రకాశమును ప్రతిఫలింపఁజేయఁదగిన రిఫ్లెక్టరు(Reflector) అవయవము కలదు. కావుననే రాత్రులందు మనము మోటారులు మొదలగు గాఢదీపము ముందుగల బండ్లలో నేగుచుండుతఱి, యెదురుగ వచ్చు నెద్దు, పిల్లులు మొదలగు జంతువుల ...లలో నీదీపముల వెలుతురుకిరణములు ప్రతిఫలించి, పెద్దవైదూర్యమరకతముల వలె వాటికండ్లలో ప్రకాశించుట గాంతుము. పిల్లి కండ్లు చీఁకటియందు మెఱయుచుంట సర్వసాధారణముగ నంద ఱెఱిఁగినదే.

పిల్లి పగలు తన కనుపాపలను చిన్నవిగ నుంచుకొని యుండును. పర్విడుతటి ఆ కనుపాపలను తెఱచి పెద్దవిగ నొనర్చుకొనును. రాత్రు లందుఁ జీఁకటిలో ఆ కనుపాపలను చక్కఁగ తెఱచియే యుంచుకొనును.

మనము రాత్రులందు చీఁకటియని యనుకొనినది సరియగు చీఁకటియే కాదు. ఆరుబయట నక్షత్రములో, ఆకాశమందు వెలుపో, మఱి యేదియో కొంత హీనమగు చిన్న వెలుతురును ఇండలోనికి సైతము పంపును. ఇంట నేకడనుండు దీపకాంతి లేశ మైనను కొంతయైన తెల్వి గల్గించును. ఈకొంచెపు వెలుఁగు పశువుల నేత్రములఁ బడి, లోని Reflector వలన ప్రతిఫలించి దానిముందునకు వెలివిని జూపును. అందుచే పిల్లి చక్కఁగాఁ జూడఁగల్గును.

కాని, తల వెండ్రుక దూరునంతటి సందైనను లేనిగదిలోనికి రాత్రి యేగి తల్పులు మూసికొనినను, భూమియందు లోతుగఁ ద్రవ్వఁబడి వెలుఁగు బొత్తిగాఁ జొరనితావున నైనను అట పూర్ణమైన చీఁకటి గాననగును. అందు మనుష్యులకే గాదు పిల్లికిఁగూడ నేమియుఁ గానరాదు. గాఢాంధకార బంధురస్థితిలో పిల్లి కండ్లును పనికిరావు.

పిల్లిపాటు- పిల్లిశరీరము దానిస్వేచ్ఛ నను సరించి ముడుచుకొనుటకుఁ గాని సాఁగఁదీసి చాఁచుకొనుటకుఁ గాని అనుకూలించు మృదు లక్షణమును, వ్యాపకలక్షణమును గలది. దాని కాళ్ళు మెత్తనివై రబ్బరువలె దెబ్బయొక్క తోపు నాఁపుకొనులక్షణము గలవి.

పడుటయందు శరీరమునకు పటిమ తప్పి చాఁచుకొనుట మామూలైనను పిల్లికిఁగల ప్రేలేశ మాపదయందు నపాయస్థితియందు నధికమై సాహసవంతమైన దగును. (వేఱుమారము లేనప్పుడు పిల్లి తిరుగఁబడి మనుష్యుల నెదిర్చి, యపాయ మొనర్చుట ప్రసిద్ధమే). తోడనే తనశరీరము నది ముడుచుకొని తిన్నగ నిలిచియుండునట్లు జాగ్రత్తగొని నేలఁ బడుతటి నాఁచుకొనఁగల్గును. కావున పిల్లి ఎత్తునుండిపడి దెబ్బతినుట తెలుచు గలుగును. మిఱిమీఱుతటి నలుచుకొనుచు కొంత గాసిగొనఁగల్గును. ఇది దానికి జాతిస్వభావశక్తి యని చెప్పఁబడు చున్నది.

పిల్లి యెత్తునుండిపడుటయు,జాగ్రతగొనిదెబ్బతగులకుండ పాదములపై నేల కలుపుటయు సినీమాఫిలుముల (Cinema films) లోని కెక్కించియున్నారు. కాని, మరీచాల యెత్తునుండి పడుటలో పిల్లికి జాగ్రత నిలువ దనియు, నపాయకర మగుననియుఁ దలంపఁబడుచున్నది.

పిల్లి అపాయములనుండి తప్పించుకొనునను నమ్మకమువలన నాంగ్లేయులందు పిల్లికి తొమ్మిది ప్రాణములు కలవను వాడుక గల్గెను. అనఁగా ప్రాణము పోవునంతటిగండము లెన్మిది సంభవించినను పిల్లి చావక బ్రతికియుండు నని భావము.

పిల్లిపీచర చెట్టు— (పిల్లితేఁగలు లేక శతమూలి, శతావరి) లా. Asparagus racemosus. సం. మదభంజనీ, శతపదీ, శతపత్రీ, శతమూలీ, శతవీర్యా, శతసుతా, శతా, శతావరీ, శతాహ్వా, అభీరు.

దీఁకి పిల్లితేఁగలనియు, శతమూలీ,శతావరీ యనియు వాడుకనామములు కలవు. ఇది సామాన్యపు పిలిపీచర లేక చిన్న పిలిపీచర యనియు, పెద్దపిల్లిపీచర యనియు రెండు భేదములు కలది. రెండింటికిని గుణ మొక్కటియే. లెక్కలేని (బహుశః నూఱు) దుంపలు దీనికుండును గాన నీపేరందినది. వేఁడిచేసి, దేహపుష్టి, వీర్యవృద్ధిగల్గించి, పుంస్త్వము నుద్దీపింపఁ జేయును. స్త్రీలకు పాలుపడజేయును. చర్మరో

గముల నడంచును. సెగరోగమును నివారించును. అతిసారము, ప్రమేహము, భ్రమ, మూర్ఛరోగము, మేహవాతము, రక్తపైత్యము, క్షయరోగము పిల్లను నివారించును. దీనికి పేనె, జలశల్య విలుగుడు అని చెప్పంబడినది.

పిల్లిబ్రహ్మహత్య — పిల్లిబ్రహ్మహత్య యని యుండవలెనేమో. ఇది నానార్థ దాయకమైన పదము. దీనునకు ఘూరమైనట్టి పాపము కట్టుకొనుటను దెల్పుటకై ప్రయోగించుచున్నారు.

పిలువనిపేరంటమును చెప్పనివిందు - (ఆంధ్రలోకోక్తి.)

పిల్లులు నీటికి వెఱచును - కుక్కలు, నక్కలు, కోఁతులు మొదలగు పెక్కుజంతువులు తమ చర్మమునుండియే అవసరమగుతేటి నూనెజిడ్డుపదార్థమును వెడలఁజేసి, తమశరీరములు నీటఁదడిసినతఱి, ఆతడినంతయు దాముచెల్లించుకొనఁగల్గును. కొన్నిటికి చర్మము దళసరిగానుంట ఏనుఁగులు, ఎనుములు మొ॥ తడి కసలేవెఱవకుండును. కోఁతులు, కుక్కలు మొదలగువాట్లకు రోమముల ప్రారంభమున కుమళ్ళకజిడ్డుగల్గి వెండ్రుకల పైభాగమె తడసియునుగాని, చర్మము నంటియున్న అడుగుభాగము తడిసియుక పొడిగా నుంట ములిపివేసిన తడి దులిపోవును.

పిల్లి కట్లు గాదు. నీటఁ బడవేసిన వెండ్రుకలు చర్మమువఱకు తడిసిపోవుటయేగాక, నీటిని లోన నిలుపుకొనునంతటి మెత్తగానుంట స్పంజివలె మేన నీరావరించి నిలిచియుండును. దీనికిఁదోడు పిల్లి కుక్కవలె తనశరీరమును దులుపుకొన చేతగానిది. వీలగునంత తన శరీరమును నాకికొనుటయే దానికి చేతనైనట్టి సాధనము. కావున తోడనే రొంపపట్టి రోగము గల్గును. పిల్లులు నీటికి చాలభయపడి దరిఁజేరవు.

పిశాచానాం పిశాచభాషయై వోత్తరం దేయ మితి న్యాయము - పిశాచములకు పిశాచభాషతోనె ప్రత్యుత్తర మీయవలయు నని యర్థము. ఎట్టివారి కట్టికార్యము నెఱపవలె నని భావము.

ఇంకను "అహృదయవచనా మహృదయముత్తరం" మితిన్యాయమును (మనస్ఫూర్తిగా కుండ పలికినమాటకు హృదయపూర్వకముగాని ప్రత్యుత్తరము నొసంగఁబడవలెను.) నిట్టియర్థమే కలదు. మూర్ఖం మూర్ఖభాషైవ బోధయేత్ (మూర్ఖునకు మూర్ఖభాషలో బోధింపవలెను) అనియుం గలదు.

పిశాయన గోత్రము — (వాధ్యోస్వ లేక మిత్రయువగణము చూ.)

పిష్టపేషణన్యాయము — పిండిని తిరుగ తిరుగలియందు పోసి విసరుట యని యర్థము. నిష్ఫలకార్య మొనర్చుటయం దీన్యాయమును వాడుదురు.

పిస్టల్ గ్రాఫ్ (Pistolgraph) — (ఫ్రెంచిభాషాజన్యపదము. ఆకస్మికఛాయాచిత్రములను తీయుట కుపయోగపడునట్టియు, పిస్తోలువలె చిన్నదిగా నుండునట్టియు "కెమెరా"కు సంబంధించిన యొక యంత్రపరికరము. దీని విధానము దెల్పువిద్యకు పిస్టలాగ్రఫీ అనిపేరు.

పిస్తాచెట్టు — లా. Pistacia vera. ఆంగ్ల. Pistachid or Pistacho tree. సం. దారుఫలమ్.

పిస్తాచెట్లు ఐరోపాదేశములందు, భరతదేశమునందు, సమశీతోష్ణప్రదేశములం బెరిగి కాఁచును. బాదముపప్పుగుణములే పిస్తాపప్పునకుండును. పిస్తాపప్పు భోజనపదార్థము. పప్పుతోక్కలందు పైత్యము, కడుపుబ్బరము గల్గించుగుణమును, పప్పునందు బలము, వీర్యపుష్టి,

దేహపుష్టి గల్గించుగుణమును గలదు. నూనె యందు స్త్రీలగర్భమును జెఱుపుగుణము కలదు. దీనికి పులుపు, దానిమ్మరసము విరుగుడులని చెప్పఁబడినది.

• • **పీకింగు నగరము**- చీనాపూర్వపురాజధాని. దీని నిప్పుడు పియ్పింగని యందురు. 13,00,000 జనాభా కలదు. చిహ్లీ సంయుక్త గ్రగుడసముద్రమునకు 100 మైళ్లుండును. దీని నిర్మాణకాలము తెలియదు. అది 1-2౬౭ సంవత్సరమునందు. ఇది చీనావారిభాగము, తార్తారులభాగము నని రెండు భాగములుగ నున్న నగరము. (చీనాదేశము చూడుఁడు).

పీక్ (Peak)-పర్వతశిఖరము. (Mountains చూ.)

పీట్ దుంపలు (Peat)- పల్లపునేలలందు భూమియందు పొరుదుంపలు. చాల పెద్ద పిడులు గట్టిగను, నుండును. పీటిని దకులుగ నరికి యెండించి వంటచెఱుకనలె వా

డెదరు. దేశములలో కట్టెలుగొరకని ప్రదేశముల పీటుదుంపలే కుంటే వంటచెఱుకు. ... నిచ్చును. ఒకటిరెండు నిప్పు ఆరి పోదు. కొన్నిచోటుల నరిసంగల పొరలు పొరలుగా ఇవి తేమపవని ప్రదేశములందు బయలు వెడలును. ఐర్లండుదేశములో పదవభాగ మిట్టి తంపర లనియు, అందివి కొద్దిపిగనో గొప్పవిగనో నిలిచియున్న వనియు చెప్పఁబడినది. కట్టకును రాతిబొగ్గునకును నిది మధ్యావస్థయని చెప్పబడినది. దీనియందు ఐదింటమూఁడుభాగములు కార్బన్ డై. ఆక్సైడ్ కలదని చెప్పఁబడినది.

పీటికామేహము- ఇది పచాయిసంబంధ వ్యాధి. దేహ మంతటను గట్టివి యగు పొక్కులు లేచెడి మేహరోగము.

పీఠవేదిక- శిల్పశాస్త్రమున "దేవాలయ శిల్ప" మనంబడు విమాన నిర్మాణమునందు చెప్పఁబడిన సప్తవేదికలలో నొకటి. (విమాన లక్షణము చూడుఁడు).

పురుషవిమానములందు పీఠవేదికకు బ్రహ్మయు, స్త్రీవిమానములందు విష్ణువును, మిశ్రవిమానములందు పృథ్వియు, సంకరవిమానములందు విష్ణువును అధిదేవత లనియు, అన్ని విమానములందును పీఠవేదికయందు కశ్యపు ఋషి యనియు చెప్పఁబడినది.

పుగళవేదిక:- శిల్పశాస్త్రమున దేవాలయ శిల్పమను విమాననిర్మాణమునందు చెప్పఁబడిన సప్తవేదికలలోనొకటి. (విమానలక్షణము చూ.)

పురుషవిమానమునం దీవేదికకు ఇంద్రుఁడధిపతి యనియు, స్త్రీవిమానములం దగ్ని హోత్రుఁ డధిపతి యనియు, మిశ్రవిమానములందు జల మధిదేవత యనియు, సంకర విమానములం దీశ్వరుఁ డధిదేవత యనియు, అన్నివిమానములందు కాగళవేదికయందు అత్రి మహాముని ఋషి యనియుఁ జెప్పఁబడినది.

పీతచందనము (చెట్టు)- ఇది మంచి గంధపుజాతిలోనిది. దీనిగంధము, చూర్ణము, కషాయము, అతిసారము, ఎక్కిళ్లు, చర్ది, తాపము, ప్రమేహము, రక్తపైత్యము, విదాహము, నప్పుమున్నగురోగముల నివారించునని చెప్పఁబడినది.

పీనస—ఆంగ్ల. Polypus of nose. ముక్కువెంట చీము, రక్తము దుర్గంధయుక్తమై పడెడి ముక్కుజబ్బు. ఇట్టిరోగము చెవికిఁగూడ కలుగుట కలదు.

పుంగీ— బౌద్ధసన్యాసి. (లామా చూ. లుంగీ చూడుఁడు.)

పుండరీక క్షేత్రము - దీనికి పాండరీపుర మనియు, పంఢార్పూర్ అనియు నిప్పుడువాడుచున్నారు. భీమరథినదీతీరము. బొంబై రాజధానిలోని షోలాపూర్ జిల్లాలోనిది.

దీని తొల్లింటిపేరు పుండరీకక్షేత్రమనియు, తాపసాశ్రమక్షేత్రమనియు, పౌండరీకపురమనియు, పాండుపురమనియు, పుండరీకమనియు, పాండేర్పూరనియు పెక్కు నామములం బరంగెనఁట. పుండరీకర్షి యిట తపమొనరించువాఁడు. శ్రీకృష్ణుఁడును, రుక్మిణియు నిట కేతెంచి యాఋషిం జూచిరి. ఇట విష్ణుదేవస్థానము చాల గొప్పది. కడు ప్రసిద్ధవంతము. దేవాలయమున శ్రీకృష్ణునివిగ్రహము పూజింపఁ బడుచుండెను. అమ్మవారు రుక్మిణీదేవి. దేవుని ప్రాంతమువారు "పాండురంగ విఠల్" అనియు, "విఠోబా" యనియు నందురు. విఠలునాథుఁ డనియు నందురు. ఇది చైతన్యులచేతను గూడ గౌరవింపఁ బడిన క్షేత్రము. చైతన్యచరితామృతము.మధ్య ౯ అధ్యా. ప్రశంసింపఁ బడినది. వరాహమిహిరుని బృహత్సంహిత ౧౪ శ్లో ౧౫ కమునను ప్రశంస కలదు.

పుండ్రదేశము లేక పుండ్రకదేశము— (కరూష యనియుం పేరు గలదు.) పుండ్ర, పౌండ్రక దేశము వేర్వేరు గాన నొకటే యని పొరపడరాదు. ఈసంగతి పార్గిటరు పరిశోధకుఁడు స్పష్టముగఁ దెల్పియున్నాఁడు. దీనిని కొందరు కరూష దేశమనియు వాడుచుండిరఁట. గాని, వేఱొక కరూశ యగు అధిరాజదేశము వేఱుదేశమై దీనితో నేసంబంధము లేనిదిగా నెఱుంగఁ దగును.

Prof. Wilson పరిశోధకుఁ డిప్పటి రాజషాయి, దినాజ్పూరు, రంగపూరు, మాల్డా, బోగ్రా, తిర్హూత్ మండలములు చేరియుండిన దనియు, పెరుగ్సన్పండితుఁడు దినాజ్పూర్, రంగపూరు, బోగ్రా ప్రాంతదేశములు చేరిన దనియు, కన్నింగ్హామ్పండితుఁడు మహాస్థానగడము, బోగ్రా జిల్లాలలో కరతోయానదిపై నుండినట్లును, పార్గిటర్పండితుఁడు మాల్డా జిల్లా పూర్నియాలోని భాగము (కోశనది తూర్పువఱకు) దినాజపూర్ రాజషాహి జిల్లాల భాగములం గల్పికొని యుండె ననియు నభిప్రాయము లిచ్చియున్నారు. మహాభారతము సభాపర్వము ౫౧ యందు గంగానది కుత్తరమున అంగవంగలమధ్య నని వివరింపఁబడెను. మఱియు నందు పుండ్ర, పౌండ్రక వేఱు దేశములని చెప్పఁబడెను. ఇటీవల పరిశోధకులు సంతాల్పరగణాలు వీరభూమి(Birbhum)హాజరిబాగు ఉత్తరభాగము పుండ్రదేశమని చెప్పిరి. ఇంకను కొందరు గంగానది కుత్తరమున పుండ్ర లేక పుండ్రకదేశమును, దక్షిణమున పౌండ్రక దేశమును ఉండిన వని చెప్పుచున్నారు. మహానది, కామరూప,కరతోయ,గంగానదులు కొంచెము హెచ్చుతక్కువ ఎల్లలనియు, ఉత్తరబంగాళమున కీపే రుండెననియు తలంపవలయునని తేలుచున్నది.

ఐతరేయ బ్రాహ్మణమున పుండ్రదేశప్రశంస గలదు. రాజధాని మహాస్థానపురము. ఇది మహానదీతీరము. ఇట పాటలీదేవి దేవస్థానము కలదని పద్మపురాణమున ఉత్తర ౫౧ యందు ప్రశంసింపఁ బడినది. ఇది ఇప్పటి బోగ్రా కుత్తరముగా నేడు మైళ్ళ దూరమున నున్నది. దీనికి వరేంద్ర లేక బరేంద్రపురమనియుఁ బేరుండె నఁట. పుండ్రవర్ధనమనియు నెక్కువ వాడుక యుండెనఁట. రానురా నది మాఱి, పాండువా యయ్యె నఁట. (మాల్డా కుత్తరముగా నాఱుమైళ్లు).

ఒకతఱి క్రీ. వె. ఎన్మిదవ శతాబ్దమున ఈ రాజధానిపై కాశ్మీరదేశాధీశుం డగు జయాపీడుఁడు వచ్చినటులను, అప్పుడు జయంతుఁ డనునృపతి పుండ్రవర్ధనము నేలుచున్నటులను.. రాజతరంగిణి IV యందు కలదు. ఈ దేశమేలిన నరపతులలో వాసుదేవుఁ డనునాతఁడు

శ్రీకృష్ణునిసమకాలికుఁడుగ హరివంశము ౨౮౧-౨౮౨ యందు కలదు. పద్మపురాణ, ఉత్తర ౯౮ యందునను, బ్రహ్మాండపురాణ పూర్వ ౫౫ యందును ఈసంగతి చెప్పఁబడినది.

• • వేఱొకతఱి తూర్పుబంగాళమునకు సోనార్గాన్ రాజధానిగను, పశ్చిమ బంగాళమునకు సాత్గాంవ్ రాజధానిగను నుండెనఁట. ఇక్కాలము క్రీ. శ. ౧౩౫౨ అందురు. సోనార్గాన్ ఢాకాకడ నున్నది. దీనిసంబంధ మెంతవఱకో కనుఁగొనవలసియుండును. ల్యాస్‌షా యనువాని క్రింద మహమ్మదీయసైన్యము వంగదేశముపై దాడివెడలి, తూర్పు, పశ్చిమ బంగాళభూపతుల నోడించి, పుండ్రవర్ధనమునకు (అక్కాలపు పాండువా) ఫిరోజాబాదను పేరిడఁబడెనఁటగాని ఎవ్వరును వాడకుండిరఁట. పిదప క్రీ. శ. ౧౮౮౫ వఱకు మహమ్మదీయపాలనము నుండెనఁట.

కాని, యింకొక్క సంగతికూడ తెలియుచున్నది. కాశ్మీరదేశాధీశుఁడగు జయాపీడుఁడు, పుండ్రవర్ధనమేలుచుండిన జయంతు నోడించెననియు, మఱియు తనమామగా నగు జయంతుని అట రాజుగాఁజేసి నిల్పెననియుఁ గూడ తెలియుచున్నది. అత్తరుణముననే లౌకికశకము లేక సప్తర్షిశకము ౩౮-౨౫ (క్రీ. వె ౭౫౦) ఈదేశమున స్థాపింపఁబడినదని చెప్పఁబడినది గాని దీనినిజ మింకను పరిశీలింపవలసియే యుండును.

పుండ్రుఁడు — అత్రిసంతతి. చంద్రవంశక్షత్రియుఁడు. తండ్రి బలి. ఈతనినుండి యాతఁ డేలిన దేశమునకు "పుండ్రదేశ" మని పేరయ్యెను. పుండ్రుని సోదరులు అంగుఁడు, వంగుఁడు, కళింగుఁడు, సుహ్మఁడు లేక సుబ్రహ్మఁడు. (పుండ్రదేశము చూడుఁడు.)

పుచ్ఛకశిలగోత్రము-(పునీతకుల చూ.)

పుచ్ఛకాయులదొంగా! అంటే భుజములు తడివి చూచుకున్నాఁడఁట--(ఆంధ్రలోకోక్తి.)

పుచ్ఛకుల గోత్రము -(పునీతకుల చూ.)

పుజియామా శిఖరము—దీనిని భక్తి కొలఁది జపాను దేశస్థులు "పుజిసాన్" దరు. జపాను దేశమునఁ గల పర్వతశిఖరము. ౧౨౩౯౫ అడుగులయెత్తు. చాల సౌందర్యవంతమై గంభీరముగ గన్పట్టునది. టోకియో నగరమునకు నైరృతిదిశగా నలువది మైళ్ళదూరము. తొల్లింట నిది యగ్నిపర్వతమై యుండెనఁట. దీనిబిలము చుట్టుకొలఁత మూఁడుమైళ్ళు, ఐదువందల యడుగులలోఁతు నుండును. జపానీయుల కిది పవిత్రయాత్రాస్థలము. సముద్రమునఁ బనుచున్న యోడలలోనివారికి దేశభూమి గానబడకమున్నె "ఫ్యూజీయామా శిఖర" మగుపడును. (జపాను దేశము చూడుఁడు.)

పుట్ (Put)-వాణిజ్యసంబంధ పరిభాషాపదము. Put- దీనికి Put option అనియు నందురు. చెల్లింపఁబడిన ప్రీమియము మూలఁబట్టి నిర్ణయింపఁబడిన మొత్తమునకు నిర్ణయింపఁబడిన దినమున అమ్ముటకు లేక అమ్ముట కేర్పాటునకు Put అనియెదరు. Option నకు రెట్టింపగుచోటి Put and Call అనియెదరు. Put Option నకు పైఁగా రెట్టింపు మొత్తమును గూడ నమ్ముటకు అనుమతిగల అమ్మకమునకు Put of more అనిపేరు.

పుటక లేక పుటస్రవ రోగము— ఇది నాసికా (ముక్కు) రోగము.

పుటత్రయము- (త్రిపుటములు చూ).

పుటపాకసన్నిపాతము— (సన్నిపాత దోషము చూడుఁడు).

పుటసప్తకము (సప్తవిధపుటములు)- ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున ఔషధములు పుటమువేయుట ఏడు విధములు.

౧ మహాపుటము, ౨ గజపుటము, ౩ వరాహపుటము, ౪ కుక్కుటపుటము, ౫ కపోతపుటము, ౬ గోవరపుటము, ౭ భాండపుటము.

పుట్టకొక్కులు (కుక్కగొడుగులు) (Agaricus)— ఆకారములచే లెక్కకెక్కలేనన్ని భేదములు గల పుట్టకొక్కులను ఆంధ్రదేశపువ్యవసాయకుఁ డాఱు ముఖ్యభేదములుగ విభజించును. ఇది సనాతనముగ నాంధ్రదేశస్థుఁ డెఱిఁగినది. మంచిపుట్టకొక్కు, గరుపు లేక కూటిపుట్టకొక్కు, దసరాపుట్టకొక్కు అను మూఁడు భేదజాతు లాహారముగ పనికివచ్చుననియు, పాముపుట్టకొక్కు, ధూళిపుట్టకొక్కు, మొండిచేయిపుట్టకొక్కు అనునవివిషప్రాయములై భోజనానర్హము లనియు చెప్పుదురు. పుట్టకొక్కులను కుక్కగొడుగు లనియు నందురు.

మంచి పుట్టకొక్కు:- ఇది తాటితేఁగవలె పొడుగుగ నొక్కొక్కప్పుడు తొమ్మిది అంగుళములవఱకు పొడవుగల్గియు, భూమిలోనికిఁ గూడ కొంత పాతఁబడియున్న కాడతో అంగుళము నర మొదలు ఐదంగుళములవఱకు అడ్డుకొలతలుగల గొడుగుల విప్పి తెల్లనిపొరలను ప్రదర్శించుచుఁ గన్పించును. ఇది తెలుపురంగుతప్ప ఇతరమగు రంగులను గల్గియుండదు. తాటితుడు పొరలం బోలి పొరలు పైకి అగపడుచునే యుండును. తఱచుగ నిది యెఱుపుసంబంధము. తాకని కంచెలకడను, పుట్టలపైని, చెట్లక్రింద ఎఱ్ఱమట్టి పచ్చమట్టిగలతావుల నుత్పన్నమగును.

గరువుపుట్టకొక్కు—దీనిని కూటిపుట్టకొక్కను టయుఁ గలదు. ఇది చిన్నదిగను, ఒక్కొక్కచో పెద్దదిగను కూడ నుండును. మంచిపుట్టకొక్కు జాతివలెనే అన్నిలక్షణములు గల్గి పరగడి బయళ్ళయందు నుత్పన్నమగును. ఇదియు భోజనోపయోగ మైనదియే.

దసరాపుట్టకొక్కు - ఇది ఆశ్వయుజమాస ప్రాంతముల నుద్భవించుటంజేసి దసరాకాలము గాన నాపేరిడఁబడి యుండనోపు. ఇదియు భోజనపదార్థమే. మంచిపుట్టకొక్కువలెనే అన్ని లక్షణములు గల్గియుండును. కాని,ఇది పెద్దదిగ నుత్పన్న మయ్యెడిని. ఇవి పుట్టలపైని, కంచెల కడను అచ్చటచ్చట స్వచ్ఛముగ పచ్చమట్టి, ఎఱ్ఱమట్టి బయళ్ళయందు నుత్పన్నమై విస్తారముగ దొరకును. పరిశీలకులు మంచిపుట్టకొక్కు, గరువుపుట్టకొక్కు, దసరాపుట్టకొక్కుల భేదములు కాలభేదము, స్థలభేదము, వర్ణభేదములనుండి కల్గినవే యని పొల్చిరి. ఈ మూఁడుజాతులు పెక్కండ్రకు భోజనోపయోగములుగ నున్నవి.

భోజనమున కుపచరింపని విషజాతి యగు పాముపుట్టకొక్కు గొడుగన వేర్వేఱు రంగులు, గీతలు, గఱులు మొదలగువాటిని గల్గియుండును. ఇందు పెక్కులు ఉండలుగనే తమగొడుగుభాగమును ప్రదర్శించును. ఒకవేళ గొడుగు విప్పినను వాట్ల మత్తినిపిండి జల్లినట్లు కన్పించు దృశ్యము కలది. ఆకారమే అట్లు గన్పించును గాని అందు పిండి యుండదు.

విషజాతియందు రెండవదియగు ధూళిపుట్ట కొక్కు ఇంచుక నీలవర్ణము గల్గియుండును. గొడుగు నించుక రేఁపిన, అందుండి నీలవర్ణపు ధూళి పైకెగురును. ఇది భోజనమునకువాడరు. విషజాతియందు మూఁడవది యగు మొండి చెయ్యిపుట్టకొక్కు భూమినుండి పైకి మొండి చెయ్యివలె లేచి ఒకటిరెండో వ్రేళ్ళు పైకి నిలువఁబెట్టినట్లు పిదప విడఁబాఱును. పుట్టకొక్కు లన్నిజాతులు ఒకేరాత్రియం దుద్భవించి తెల్ల వాఱువఱకు పెరిఁగి పెద్దవియై యుండును. ఇందు తినవలసినవాటిని పిదప పదిపండ్రెండుగంటలలో

తీసివేయువలయునే గాని ఆలసించిన నవి ముదిరి నార గట్టిపోవును. తిరుగ [illegible] నక్కకే పురుగుపట్టి చెడిపోయియుండు నందురు. ఒక్క మొలకెత్తియ్యమాత్రె [illegible] [illegible] యుండునందురు.

[illegible] మొలకెత్తియ్య ఇట్లుండునని, ఇట్టివైన [illegible] చూడ [illegible] దనియు, ఇట్టి [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. పుట్టకొక్కు [illegible] బలియుచున్నవి.

పుట్టకొక్కులను [illegible] ఇవి [illegible] మొక్కగాదనియు, కోటనొక్కుల [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] భూమి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. అనేక వృక్షశాస్త్రవేత్తలును ఇట్లు [illegible] [illegible]. [illegible] భూమికిం జేరినచో, అది ఎరువు (Manure) సంబంధము ఏదో (తెలియరానిది) దానికిం గలియుటచేత విషపూరితమగుచుండుననియు, వర్షమున నాసి

విజృంభించి పుట్టకొక్కగుటతో నది విష సంబంధమగు పుట్టకొక్కగుననియు, దానిని దినరాదనియు ననుచున్నారు.

ఆంగ్ల శాస్త్రవేత్తల పరిశీలనల మేరకు పుట్టకొక్కులందు Chlorophyll అనంబడు [illegible] [illegible] ముండదనియు, దీనికి [illegible] [illegible] (Atmosphere) [illegible] [illegible] [illegible] పీల్చుకొనుట [illegible] పుట్టకొక్కులను [illegible] వనియు [illegible]. పుట్టకొక్కులు [illegible] [illegible]నుండి [illegible]. [illegible] Sporesఅని [illegible] [illegible] పుట్టి పెరు[illegible]. [illegible] పుట్టకొక్కులను Ketchup [illegible] జేయుదురట.

[illegible] దీపుట్టకొక్కులు గుత్తములు [illegible] [illegible] [illegible] విస్తార [illegible]. [illegible] 3 మొదలు [illegible] [illegible] నైసర్గికముగ మే[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] శాస్త్రమున పుట్టకొక్కు[illegible] [illegible] విభజిం[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] యభిప్రాయము [illegible]. పుట్టకొక్కులు [illegible] నవి అగ్ని [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] కెత్తు జేసి [illegible], [illegible] [illegible] గురు[illegible] [illegible] జీర్ణమగునేని బలము, దేహపుష్టి గల్గించు ననియు, అధికముగం దినిన [illegible] గల్గించుననియు, పుట్టకొక్కుల సామాన్యగుణముగం జెప్పంబడినది. తెల్ల పుట్టకొక్కు వాతమును రేపి జ్వరమును గల్గిం

చుననియు, ఎఱ్ఱపుట్టకొక్కు వాతమును రేఁపి అగ్నిమాంద్యము గల్గించు ననియు, నల్లపుట్టకొక్కువాతమును రేఁపి కఫమును దేకింపించి నర్వ దోషములను గల్గించి శరీర మనారోగ్యము పాల్చేయుననియు, తెల్లపుట్టకొక్కునకు ఆవాలు జీర్ణౌషధములు పరిహారములుగ లోని కీయనగు ననియు, ఎఱ్ఱ నల్ల పుట్టకొక్కులకు కక్కించుటయు, విరేచనముల జేయించి వెడలించుటయు, ఆలస్యమైనచో జీర్ణౌషధములం దాగించి దోషశాంతి గలిగించుటయు పరిహారము లని చెప్పఁబడినది.

పుట్టని బిడ్డమొలకు పూసలుకొన్నట్లు—(ఆంధ్రలోకోక్తి.)

పుట్టవ్రణము (Cancer) సెలలు వేసెడి వ్రణము. ఇది చాల మొండికుఱుపు. మానుట చాల కష్టము. ఎక్కువ జాగ్రత్త గొనఁదగిన వ్రణము.

పుట్టించినవాఁడు పూరిమేపఁడు—(ఆంధ్రలోకోక్తి.)

పుట్టినన్నాళ్ళకు పురుషుఁడుయజ్ఞముచేసినట్లు—(ఆంధ్రలోకోక్తి)

పుట్టుట-(జననమరణములు చూడుఁడు.)

పుట్టుమచ్చ—పుట్టినప్పటినుండి శరీరము నందున్న మచ్చను పుట్టుమచ్చ యందురు. (తిలకఫలవిజ్ఞానశాస్త్రము చూడుఁడు.)

పుట్టెడుఆముదము రాచుకొని పొరలినా తనకుగానిది అంటదు—(ఆంధ్రలోకోక్తి.)

పుడ్డానది—(పద్మానది చూడుఁడు.)

పుణ్యకాలములు—రవి మేషాదిరాసు లందు ప్రవేశించు కాలమునకు సంక్రాంతి యనిపేరు. సంక్రాంతియందలి పవిత్రమగు ప్రధానకాలమునకుఁ బుణ్యకాల మని పేరు. ఇందు పితౄర్చన మొనర్తురు

సూర్యుఁడు మేష తులా రాసులందు ప్రవేశించుకాలమునకు విషువత్పుణ్యకాలమని పేరు.

సూర్యుఁడు వృషభ, సింహ, వృశ్చిక కుంభ రాసులందు ప్రవేశించు కాలమునకు హరిపద లేక విష్ణుపద పుణ్యకాలమని పేరు.

సూర్యుఁడు మిథున, కన్య, ధనుస్సు, మీన రాసులందు ప్రవేశించుకాలమునకు షడ పుణ్యకాలమని పేరు.

సూర్యుఁడు కర్కాటక మకర రాసులందు ప్రవేశించుకాలమునకు అయనపుణ్యకాల మని పేరు. ఇటుల సంవత్సరమున సంక్రాంతిపుణ్యకాలములు పండ్రెండని యెఱుంగునది.

ఇందు మకరసంక్రాంతిమొదలు కర్కాటక సంక్రాంతివఱకు ఉత్తరాయణ మనియు, అది మొదలు మకరసంక్రాంతివఱకు దక్షిణాయన మనియు సూర్యుఁడుత్తరదక్షిణదిశల నాకసమున సంచరించు మార్గముం గూర్చి అయనములం జెల్పుచున్నారు. అయనము అర్ధసంవత్సరముగ నుండెడిని.

కర్కాటకసంక్రమణ ప్రవేశమున కిరువది ఘటికలు(అనఁగాఎన్మిదిగంటలకు)ముందుగను, మకరసంక్రమణప్రవేశమున కిరువదిఘటికలతరువాతను పితౄర్చనము విధింపఁబడినది. అనఁగా ఉత్తరాయణమునందే పితౄర్చనలు జరుపవలయునని భావము. తక్కిన సంక్రమణములం దన్యకాలములందే పితౄర్చనలు సలుపవలయు నని చెప్పంబడినది.

పుణ్యదినములు-(మాధ్వవైష్ణవపుణ్యదినములు చూడుఁడు.)

పుణ్యానికి పుట్టెడిస్తే పిచ్చకుంచ మని పిక్కు తిన్నదఁట-(ఆంధ్రలోకోక్తి)

పుత్రికగోత్రము—(అత్రిపుత్రికాపుత్రుల

పుత్రిగోత్రము — (అగస్త్యఉపగణము చూడుడు.)

పుత్రిణగోత్రము-(విష్ణువృద్ధఉపగణము చూడుడు.)

పుత్రులు పండ్రెండు విధములు (ద్వాదశవిధపుత్రులు)— ౧ ఔరసుఁడు- తనధర్మపత్నియందు తనకుఁ గల్గిన సుతుఁడు. ౨ దౌహిత్రుఁడు - కుమార్తెయొక్క కుమారుఁడు. ౩ క్షేత్రజుఁడు- తనభార్య కితరునివలఁ గలిగినవాఁడు. ౪ గూఢజుఁడు - తన కన్యస్త్రీ యందు గూఢముగఁ గల్గినవాఁడు. ౫ కానీనుఁడు- అవివాహిత యగుకన్యయందుఁ గల్గినవాఁడు. ౬ స్వయందత్తుఁడు- తనంతట తానే పుత్రుఁడ నగుదునని చేరినవాఁడు. ౭ పౌనర్భవుఁడు- పునస్సంధానము లేనిస్త్రీకిఁ గల్గినవాఁడు. ౮ దత్తుఁడు - తలిదండ్రులవలన నొసంగఁబడినవాఁడు. ౯ క్రీతుఁడు - విక్రయింపఁబడి (కొనఁబడి) పుత్రుఁడుగ పెరిగినవాఁడు. ౧౦ కృత్రిముఁడు-వీని నభిమానపుత్రుఁడని యందురు. ౧౧ అపవిద్ధుఁడు-తలిదండ్రులు విడువఁగ తనచేఁ బెంపఁబడినవాఁడు. ౧౨ సహోఢజుఁడు - ఒక్కతల్లివలననె దత్తత ఈయఁబడినవాఁడు.

పుద్గల (Atoms) **సంకలిత పుద్గల** (Compound Atoms) **లేక మొలక్యూల్సు** — వేర్వేరు ఎలిమెంట్సు (Elements) యొక్క పుద్గలములను (Atoms) కలిపి Compound atoms గా చేసినప్పుడవి మొలక్యూల్సు (Molecules) అనంబడును. వాటింగూర్చి "They are all alike and of the same weight" అని చెప్పంబడి యుంట వాటింగూర్చి యించుక తెలిసెడిని. Dalton పండితుఁడు వీటింగూర్చి గొప్పపరిశీలనల నొనర్చినవాఁడు గాని కొంత పొరపడె నని చెప్పఁబడినది. ఆయన ౨౩ ఎలిమెంట్సు కన్గొనెనఁట. పందొమ్మిదవ శతాబ్దమునందు ౬౦ ఎలిమెంట్సు కన్గొనఁబడె నఁట. ఇక్కాలమున ౯౨కలవని కన్గొనఁబడియున్నది. (ఎలిమెంట్సుగూర్చిన్ని చూడుడు.)

వీటిని బరిశీలించి కన్గొనినమహనీయులు చిరస్మరణీయు లగుదురుగాక. డాల్టను పండితుఁడు శ్రేష్ఠుఁడుగా చెప్పఁబడినవాఁడు. పిదపఁ జెప్పఁదగినవాఁడు. క్రీ. వె. ౧౭౭౮-౧౮౫౦ నాఁటి వాఁడగు ఫ్రెంచిదేశసుఁడు. రసాయనశాస్త్రవేత్తయు నగు Gay Lussac పండితుఁడు. ఈయన gasesను కలువుటనుగూర్చిన (Uniting gases) ధర్మములఁ గన్గొనినవాఁడు.

దపఁ జెప్పఁదగిన మహనీయుఁడు క్రీ. వె. ౧౭౭౯-౧౮౪౮ నాఁటివాఁ డగు స్వీడనుదేశ విఖ్యాతినిగన్న Berzeliusపండితుఁడు. ఈయన మొలక్యూల్సు, ఏటోమ్సుయొక్క బరువులం గన్గొని నిర్ణయించి తెల్పినవాఁడు. చనిపోవు దినమువఱకు పరిశీలనల నెఱపుచుండినవాఁడని యాయనంగూర్చి చెప్పుదురు. గొప్ప రసాయనశాస్త్రపరిశీలకుఁ డందురు.

పిదపఁ జెప్పఁదగినవాఁడు క్రీ. వె. ౧౭౭౬-౧౮౫౬ నాఁటివాఁ డగునట్టి Avogadro పండితుఁడు. ఈయనపరిశీలనకు ఫలితముగా "Equal volumes of all gases when under the same pressure and at the same temperature shall contain the same number of molecules" అను ధర్మమును గనిపెట్టిన మహనీయుఁడు. నేఁటికి సిద్ధాంత మాయనపేరనే "Avogadro's Law" అనఁబడుచున్నది.

పిదపఁ జెప్పఁదగినవాఁడు క్రీ.వె.౧౮౨౬-౧౯౧౦ నాఁటివాఁడగు ఇటలీదేశస్థుఁడగు రసాయనశాస్త్రవేత్త Canizzaro పండితుఁడు.

ఈయన పరమాణుప్రమాణముల (Atomic weights) నిర్ణయించినవాఁడు. వాటి వరుస కుదిర్చినవాఁడు. ఏటోమ్సు, మొలక్యూల్సు అందలి భేదములఁ ... వాఁడు. మొలక్యూలు ఎట్లు రచింపఁబడెనో పరిశీలించి చూచినవాఁడు. ఈ కెల్లను చిరస్మరణీయు లగుదురు గాక.

పుదీనా—లా. Mentha Sativa లేక Arvensis. ఇం. Marchmint. సం. పూతిహ.

పుదీనా ... కడుపులో ... చెడిపోక నిలుచునట్లు చేయును. పుదీనాయాకు, కాడలు వేఁడి చేయును. సమూలచూర్ణకషాయములు వేఁడిచేసి ... అడుచును. వాంతులఁ గట్టును. మలమూత్రములను, స్త్రీలఋతు రక్తమును చక్కఁగ వెడలఁజేసి ... వచ్చు కడుపునొప్పి నాఁపును.

పుదీనా సేవనమున సన్నిపాతరోగము, ఉబ్బులు, కఫదోషము, పాండురోగము, వాతరోగము, వికారములు నివారింపఁ బడునని చెప్పఁబడినది.

పుదుక్కోట సంస్థానరాజ్యము — ఇది తిరుచినాపల్లి, తంజావూరు జిల్లాలనడుమ నున్న చిన్న స్వదేశసంస్థానము. భూపతికి "తొండైమాను మహారాజా" యను బిరుదము కలదు. రాజధాని పుదుక్కోటపురము. ఈరాజ్యమున కొన్ని సుప్రసిద్ధ దేవస్థానములు కలవు. ఇది బ్రిటీషు ప్రభుత్వరక్షితసంస్థానము. మదరాసు రాజధానిప్రభుత్వాధికారమునకు లోఁబడినది.

పుదుచ్చేరి — ఈనగరమును ఫ్రెంచి వారు "పోండీచ్చెరీ" యనియు, ఆంగ్లేయులు "పాండీచేరీ" యనియు, అజ్ఞులు "పుల్చేరి" యనియు వాడుచున్నారు. ఇది భరతదేశము లోని పరాసువారి పరిపాలనకు ముఖ్యనగరము. ఇట ఫ్రెంచిగవర్నరు నివసించుచున్నాఁడు. ఒక పాటి యెగుమతిదిగుమతులుగల రేవుపట్టణమై యున్నది. ఇట ఆర్టిజన్ వెల్సునుండి నగరమునకు నీటి సౌకర్యము లమర్పఁ బడినవి. (ఫ్రెంచిఇండియా చూడుఁడు.)

పునగశీలగోత్రము-(పునగోశీల చూ.)

పునగోశీలకుల గోత్రము — ఆర్య వైశ్యుల ౧౦౨ గోత్రములలో నొకటి. (వైశ్య గోత్రములు చూడుఁడు.)

పునగోశీల (పునగశీల, గోశీలకుల) గోత్రము దశార్ణేయ(౧)గోత్రము. సంస్కృత గోత్రము. పౌలస్త్యస. పులస్త్యగణము. ఈ గోత్రమునకు అంగీరసపౌలస్త్యేతి అని మొక దార్ణేయప్రవరయును, పునగోశీల యను గోత్రరూపమునకు గోశీల, ఉత్తమ గోశీల, పల్లవ గోశీల, పటు గోశీల, సత్యగోశీల, భీమగోశీల, శ్రీగోశీల, నంది గోశీల యనియు, అష్టార్ణేయప్రవరయును కలదు. ఇంకను కొందరీగోత్రజు లీఅష్టార్ణేయప్రవరకు కడను సూర్యకుల అని చేర్చిన ... ర్ణేయప్రవర చెప్పుదురు.

పునగోశీలగోత్రమువారిది ఆపస్తంబసూత్రము. యజుశ్శాఖ. ప్రమాణగ్రంథ మాద్య ప్రవర ఖండ. సమానగోత్రములు లేవు. ఈ గోత్రము కొందఱికి. పృథ్వీశానుఁడు దేవత. భార్య పుష్పాంబ. మందరగిరి తపస్థానము. పుష్పసరస్సు తటాకము. జపము లక్ష. దీపములు ౪౦. క్షేత్రసంఖ్య ౩౦. స్వర్ణముదానము. తెల్లపట్టు, పులిగోరులు, పునుగు, దేవకాంచనము వర్జనీయములని చెప్పఁబడినది.

ఈ గోత్రజులలో మఱి కొందఱకు సువర్ణేశుఁడు దేవత. సువర్ణాంబ భార్య. అంతర్వేది తపస్థానము. సువర్ణాంబుధి తటాకము. జపము దశకోటి. దీపములు ౩౬. క్షేత్ర ... ౬౫. స్వర్ణము దానము. ఎఱ్ఱచెఱకు వర్జనీయము. అనిచెప్పఁబడినది.

పునఖాపట్టణము—(బూటాన్ దేశము చూడుము.)

పునరుక్తి పదములు— ఆంధ్రులు భాషయందు కొన్ని పదము లనవసరముగ పునరుక్తములుగ నుపయోగించు చున్నారు. అగ్గినిప్పు, నిశిరాత్రి, కారుసలుపు, పైమీద, నారటెకపప, తాచుపాము మొదలగునవి.

పునరుక్తుల వలె నుండియు నొకటిపదము (1) ప్రత్యేకార్థము దెలుపుటకో అకును (2) విశేషణముగా నుండుటకో అకును వాడఁబడు చున్న పదములు కొన్నియు కలవు.

(1) పైమీద = భుజముపైని.

(2) కారుసలుపు = మిక్కిలిసలుపు.

పునర్వసు— యదుసంతతి చంద్రవంశ క్షత్రియుఁడు. తండ్రి దుందుభి. సోదరుఁడు దవిద్యోతుఁడు.

దక్షపుత్రికలలో పునర్వసు వనునామె యొకతె గలదు. ఆమె చంద్రునిభార్య. నక్షత్రము.

పునర్వసునక్షత్రము - ఆకసమున కుప్పొరసాసంబోలిన యేడునక్షత్రములసముదయము. జ్యోతిషశాస్త్ర గ్రంథములందు దీనికి అదితి ఆదిత్యం, దేవమాతా యనుమాటలను పర్యాయపదములుగ వాడియున్నారు.

దీని కదితి అధిదేవత యనియు, దేవగణ నక్షత్ర మనియు, తిర్యఙ్ముఖము, పుంస్వభావ మనియు, ప్రవేశించిన ముప్పది ఘటికలపై త్యాజ్య (విషఘటికలు) మనియు, ఏఁబదినాల్గు ఘటికలపై నమృతఘటిక లనియు, చరస్వభావ నక్షత్ర మనియుఁ జెప్పఁబడినది.

పునఃపునానది-గంగానదీ సంగమము-ఈ పవిత్రతీర్థస్థలి. పాట్నానుండియు, బంకీపూర్ నుండియు నెన్మిదిమైళ్ల దూరముననున్నది. గంగానదియందు పునఃపునానది సంగమించు తావునఁ గల గ్రామమునకు "ఫత్వా" యని పేరు. ఇట పితృర్చన లొనర్తురు. ఇచట గొప్ప గొప్ప స్నానయాత్రలు జరుగునఁట. సంగమమున కెగువనున్న బైకాస్తపూరు పెద్ద పట్టణము. ఇచట బట్టలు విస్తారముగ నేయఁబడు చున్నవి. ఇంకా కొంత యెగువను "పూనున్నా" వను బడు పట్టణము గలదు. దీనినేను నది నుండియె కట్టెనఁట. పూనున్నానదియందు స్నాతృలు గయయందు వలె నడుచును.

పునఃపునానది-దీని నిప్పుడు 'పున్పూన్' అనుచున్నారు. గంగానదిలో సంగమించునది. పాట్నజిల్లాలోఁ గాననగును.

వాయుపురాణము ౧౦౦ అధ్యాయమునను, పద్మపురాణము సృష్టి ౧౧ అధ్యాయమునను ప్రశంసింపఁబడినది.

పున్నచెట్టు- ఇది కోలాకుపున్న (కోలటి ఆకులుగల జాతి) యనియు, ముక్కాకు (మొ... ... మూడాకులుగల జాతి) పున్న యనియు రెండు భేదములు గలవు. అజ్ఞతవలన వాడుకయందు కోలాకుపొన్న యనియు, ముక్కాకుపొన్న యనియుఁ గొందరు వాడుచుండుట గలదు. కోలపొన్న చెట్టనియు వాడుట గలదు.

కోలాకులజాతి-లా. Phaseolus Trilobus అనియు, Hoemonites Cordifolia అనియు, Doodia lagopodioides అనియు పేరు. ... పృశ్నిపర్ణీ, అంఘ్రిపర్ణికా, చిత్రపర్ణికా, పృశ్నిపర్ణికా. దీనిగసము లేక సమూలకషాయము కొద్దిగ వేడిచేసి త్రిదోషహరమై యు ... జ్వరతాపము, జ్వరదాహము, శ్వాసకాసా ... వారించును.

ముక్కాకుల (పున్న) జాతి. లా. Hedysarum Gangelicum. సంస్కృతపుపేరు తెలియదు. కొందఱు విదారిగంధా, పర్యాను

కారిణీ, సాలపర్ణి యని వాడియున్నారు. వేరు రసము గాని, సమూలకషాయరసములు గాని, మిక్కిలి వేడిచేసి పైగుణములే గాక విషమజ్వరములు, మేహములు, కఠినములగు వాతములు, ఉబ్బులు నివారించును.

పునాది (Foundation)-పునాది యనుట వలన ఏపనికైనను ప్రారంభ మని యర్థమగుట గాననగుచున్నది. కట్టడములందు పునాది బేస్మెంటు (Basement) కట్టడము (Super Structure) అని మూడుభాగము లుండునటుల పాశ్చాత్య దేశపు శిల్పశాస్త్రవిధానమున (Western Engineering) చెప్పఁబడినది. పునాదులయేర్పాటు ఆయాతావులందలి మట్టినిబట్టియు, దానియందలి పొరలనుబట్టియు (Layers) నుండునని చెప్పఁబడినది.

అడుగుమట్టి స్వభావము మచ్చుగాతలం ద్రవ్వి (Trenches) గాని, బోరింగుచేసిగాని కనుఁగొన నగును. పిటికిమట్టి తావులందు గట్టిపొర తగులుదనుక నిట్టిశోధనలు జరుగవలసి యుండును.

పునాదు లేడువిధము లిక్కాలమున వాడుకయందున్నవి. గట్టిదగు రాతిప్రదేశమున, అనఁగా గండశిలాతలమున పునాది త్రవ్వ నక్కఱ లేకయే కట్టడనిర్మాణము చేయనగు నని చెప్పఁబడినది. అట్లనుటయందు శిలాతలమున బీటలు మొదలగునవి లేక ఏకశిలాప్రదేశమె యుండవలెనని భావము.

(1) Open concrete or masonry foundations- అనగా పునాదిగాతల నవసరమగునంతటి లోతుదనుక త్రవ్వి, వాటియందు Concrete గాని, Masonry గాని నింపి, పైని Basement చేయుట కీపేరు వర్తించెడిని. ఇది సర్వసాధారణమైన మార్గము. పునాదులందు నీ రూరునపుడు దానిని తోడివైచి Cement concrete ఉపయోగించుట శ్రేయము.

(2) Roft foundations - అడుగుభాగమున పిటికిమట్టి తగిలినచో భారమును సమానముగ నానునటులఁ జేయుటకు నిర్మాణావర్ణనమున నవసరమగులోతునకు త్రవ్వి వెచి ఉపరిభాగమున దూలములఁగాని, పలకలఁగాని వైచి పై బేస్మెంటుచేయుట కీపేరు వర్తించెడిని. ఇట్టి తావులందు తరచు Reinforced concrete నుపయోగించుటయె శ్రేయము.

(3) Slab foundations-అడుగుభాగమునందు చాల లోతువఱకు ఉన్నదంతయు గుల్లమట్టియై విశేషభారము నానుకొనవలసి వచ్చినతఱి సున్నపుపని (Masonry) విస్తారము కాకుండునటుల, కఱ్ఱదిమ్మలంగాని రెయిన్ఫోర్స్డు కాంక్రీటుపలకలంగాని పఱచి, వాటిపై తక్కువ వెడలుపు గోడలతో కట్టడములు గట్టుదురు. ఇట్టివి కేవలము పిటికిమట్టిప్రదేశములందు చేయుచుందురు. తొల్లింటికాలమున భరతదేశమునందు రాతిపలకలను పెద్దపెద్ద బండల నిటుల పునాదిగోతులందు నింపి, నడుమ ప్రదేశముల నిసుకతో నింపి, పైని కట్టడములను నిర్మించుచుండిరి.

(4) Pile foundations- చాల లోతు వఱకు పిటికిమట్టి యున్నభూములలో నధికములగు భారముగల కట్టడములు నిర్మింపఁ బడ వలసినతఱి Piles (స్తంభములవంటి) ఇనుపవి గాని కఱ్ఱవిగాని Rain forced concrete వి గాని, నిలువుకొయ్యలను పునాదులందు దింపి, లేక వరుసగ దిగఁగొట్టి, పైని పలకలు పఱచి దానిపై కట్టడపునిర్మాణ మొనర్చుట కీపేరు వర్తించును. ఈపద్ధతిపునాదులు తరచుగ డెబ్బది లేక యెనుబది యడుగులలోఁతు పిటికి మట్టిగల ప్రదేశములందునను, ఒక్కొకతఱి

నూరడుగుల లోఁతుగల ప్రదేశములందునను వాడుచుండుట గాననగును.

(5) Well Foundations-ఇవి తఱచుగ నీరు పాఱుచుండు జీవనదులపై వంతెనల నిర్మించుతఱి రెయినోర్సుడు కాంక్రీటుతోఁ గాని, ఇటుక సిమెంటులతోఁ గాని నూతు లంబోలిన పునాదులం ద్రవ్వుచు పునాది గోడలను దింపుచు, పైని తిరుగఁ గోడలం గట్టుచు, తిరుగ దింపుచు, పైనిపలకలను వైచి పైని వంతెనదిమ్మలను నిర్మింతురు. ఇట్టిపునాదుల కీపేరు వర్తించెడిని.

(6) Caisson foundations- ఎక్కువ లోఁతుగల అగాధజలప్రదేశములందు పునాదుల కినుపరేకులయావరణము నిర్మించి, లోన కాంక్రీటుతోనింపి, పైన కట్టడమును నిర్మింతురు. ఇట్టిపునాది కీపేరు వర్తించెడిని.

(7) Sand foundations- నల్లరేగడిభూములు గట్టివిగ గన్పట్టినను, బీటలువారుగుణము గలవిగాన, పునాదులం ద్రవ్వి యిసుకచే నింపి పైని పునాదుల నిర్మించి కట్టడము గట్టుదురు. ఇట్టి పునాదులకు నీపేరు వర్తించెడిని.

పున్నాసంస్థానము— (పన్నా సంస్థానము చూడుఁడు.)

పునీతకుల (పుచ్ఛకుల)గోత్రము- ఆర్యవైశ్యుల ౧౦౨ గోత్రములలో నొకటి. (౧౦౨ గోత్రములు చూడుఁడు.)

పునీతకుల (పునీత, పుచ్ఛకుల, పుచ్ఛకశిల) గోత్రము. ఏకార్షేయ (౧౮) గోత్రము. సంస్కృతగోత్రము. సుకాంచనస. సుకాంచనగణము. ఆపస్తంబ యజుశ్శాఖ. ప్రమాణగ్రంథమూద్యప్రవరఖండ. విమలేశుఁడు దేవత. భార్య విమలాంబ. పురుషోత్తమక్షేత్రము తపస్థానము. విమలాంభోధి తటాకము. జపము వెయ్యి. దీపములు ౪౦. క్షేత్రసంఖ్య ౪౦. మణులు దానము. తెల్లఅనుములు పుచ్ఛకాయ వర్జనీయములు.

పుబ్బదేశము- ఈ పేరుగల రాజ్య మొకప్పు డుండిన దని తెలియుటకన్న దీనిం గూర్చి యేమియుఁ దెలియరాకున్నది.

పుబ్బ (పూర్వఫల్గుణి) నక్షత్రము— ఇది ఫల్గునీనక్షత్రమునందలి పూర్వార్ధము. ఆకసమున నిదియు, ఉత్తరఫల్గునియుఁ గలిసి నేత్రాకారమున నిరువదియైదు నక్షత్రములు గూడియుండిన నక్షత్రవితతి. దీని కింకను పర్యాయపదములు పూర్వాఫల్గుణి, భాగ్యం, భగాఖ్యం, భగసంజ్ఞకం అనునవికలవు. భృగుఁ డధిదేవత. మనుష్యగణము. అధోముఖము. స్త్రీస్వభావము. ఆఁడుఎలుక, గద్ద, పాలాశచెట్టు ఈనక్షత్రసంబంధములు. ప్రవేశించిన యిరువదిగడియలపై త్యాజ్యమనియు, నలువదినాల్గు గడియలపై యమృత మనియు, నిది క్రూరస్వభావనక్షత్ర మనియుఁ జెప్పఁబడినది. (ఉత్తర (ఉత్తరఫల్గుణి) చూడుఁడు.)

పుమా న్దుష్కీర్తిసంయుక్తో జీవన్నపి మృతోపమా—అపయస్సు(అపకీర్తి) జీవనము గలవాఁడు జీవించియున్నను మృతి జెందినను లేనివారిలోననే లెక్కింతురు.

పురగిరిక్షత్రియులు- వీరిని అజ్జులు పెరికీలని యనుటయుఁగలదు. వీరియందు రాచపెరికీలనియు, పీచుపెరికీ లనియు ద్వివిధముగ వాడుచుంట గలదఁట. రాచపెరికీలలో స్త్రీలకు రాణివాసము కలదు. పీచుపెరికీలయందు లేదఁట. ఇందువలన రాచపెరికీలు క్షత్రియకుల సంబంధు లని స్ఫురించెడిని. దీనికిం దోడు పై రెండుతెగలకు సంబంధ బాంధవ్యములు లేవనియెదరు.

వీరింగూర్చిన గ్రంథములు సరిగా దొరకకున్నవి. "పురగిరిక్షత్రియచింతామణి" యను

గ్రంథ మొక్కటి గానంబడు చున్నను అది అసమగ్రముగ వీరికథనముం దెల్పెడిని.

ఆదిని వీరు సూర్యవంశక్షత్రియు లనియు, పరశురామునిదాడికి వెఱచి పాఱిపోయినకతన పిఱికివా రనియు, పిఱికిక్షత్రియు లని లోకులు వాడుచుంట, నానాఁటి కాపదము పిఱికిగా మాఱి, వీరికి పెరికీలని పేరు [illegible] వాడ బడుచున్న దనియు, వీరియందు బలమగు వాడుక అనుశ్రుతముగ వచ్చుచున్నది కలదు.

ఈ కులమువారికి మూలపురుషుఁడు మహాత్మా జనియు, [illegible] డనియు, ఆయనసంతతివారికి [illegible] నాము [illegible] ననియు, పరశురాముని దాడికి వెఱచినవాఁడు శూద్రవేషధారులై [illegible] చెప్పుదురు. వీరివివాహములందు వధూవరులకు రక్షాబంధములు కట్టుకొన నిచ్చి, ఖడ్గమును బూజింపఁజేతు రంట. [illegible] యజ్ఞోపవీతములను, అందఱు ఖడ్గబంధ[illegible] మును జేయుట యాచార మంట. [illegible] కుటుంబములు శక్తిపూజయు, బలియు నొసఁగు రంట. వీరు సూర్యభక్తులని (సూర్యదేవభక్తులు) చెప్పఁబడుచున్నారు.

తొల్లింట పరశురాముని యున్న కుమార్తె యగు గౌరీదేవి యనునామె, [illegible] సుభుఁడో లేక సంతతివారి యగు [illegible] మరణయముఁడే ననియు, [illegible] గాను సంగమము నడచి, ఎట్టకేలకు [illegible] కుదర వివాహమాయె ననియు, [illegible] జ్ఞాపకార్థమే వీరివివాహములందలి [illegible] కార్యముల నడుపుచున్నా రనియు వాడుక కలదు.

పదప ఈమల్లురు త్రిలింగదేశమున [illegible] కుదర పురగిరియను పేరుగల పట్టణమునివాస మొనర్చుకొని, యటనుండి పురగిరిక్షత్రియ నాము మంద ఇతరస్థలములకు వ్యాపించి రంట.

ఇక్కాలమున పెక్కండ్రు ఇప్పటి విశాఖపట్టణ మండలమునను, గోదావరీమండలద్వయప్రాంతములను, కృష్ణాతీరములందునను, నైజాము రాజ్యమునను, కొందఱు బొంబాయిరాజధాని ప్రాంతములను గానఁబడుచున్నారు. పెక్కండ్రు నాయుఁడుల మనియెదరు. కొందఱు పాండవ సంతతిక్షత్రియులతో సంబంధములు గల్గి[illegible]. (తెలగాలు చూడుఁడు. బలిజలు చూడుఁడు. పాండవసంతతి క్షత్రియులు చూ.) [illegible] పరశురామునిసంతతివారు [illegible] చున్నారు. పురగిరిక్షత్రియు లాంధ్రభూమికి [illegible] కాలమున [illegible] కలదు. ఆ [illegible] తెలిసిన దాఁగవలసి యున్నది.

పురంజయుఁడు— [illegible] ఇక్ష్వాకువంశపు [illegible] [illegible] (పురంజయుఁడు [illegible]) [illegible] ఇక్ష్వాకువంశ [illegible] (ఇక్ష్వాకువంశ [illegible]) [illegible] పురంజయుఁడు [illegible] (ఇక్ష్వాకుఁడు చూడుఁడు.)

వేఱొక పురంజయుఁడు లేక రిపుంజయుఁడు [illegible] బృహద్రథుని సంతతి క్షత్రియుఁడు కలఁడు. తండ్రి విశ్వజిత్తు. మంత్రి [illegible] సత్యజిత్తు.

రిపుంజయుని కాలమునకు కలియుగమున [illegible] సంవత్సరము లాయెను. పురంజయుని మంత్రియగు శునకుఁడు తనరాజును జంపి తనపుత్రుఁ డగు ప్రద్యోతునకు మగధరాజ్యాధిపత్య మిచ్చెను. కాన రిపుంజయునితో మగధ బార్హద్రథరాజవంశము సరి.

పురవిూఢుఁడు— అత్రి చంద్ర పూరు సంతతి క్షత్రియుఁడు. తండ్రి హస్తిమహారాజు.

పుర్యష్టకము— ౧. పంచ భూతములు-(పృథివ్యప్తేజోవాయురాకాశ పంచకము), ౨. పంచతన్మాత్రలు-(గంధరసరూపస్పర్శశబ్ద పంచకము) ౩. పంచకర్మేంద్రియములు- (పాయూపస్థపాదపాణివాక్పంచకము), ౪. జ్ఞానేంద్రియ పంచకము- (ఘ్రాణజిహ్వాచక్షుస్త్వక్ శ్రోత్ర పంచకము) ౫. అంతఃకరణత్రయము- (మనోబుద్ధ్యహంకారములు), ౬. పంచ కంచుకములు-(రాగనియతికాలవిద్యాకళాతత్త్వ పంచకము) ౭. ప్రకృతి, ౮. పుంస్త్వము లేక పురుషతత్త్వ లక్షణము.

మతాంతరమున:- ౧ జ్ఞానేంద్రియములు, ౨ కర్మేంద్రియములు, ౩ అంతఃకరణ చతుష్టయము, ౪ ప్రాణ, లేక వాయుపంచకము (అజ్ఞానమను భావము), ౫ భూతము లైదు, ౬ కామము, ౭ కర్మ, ౮ తమస్సు.

పురాణజ్వరము---(Cronic fever) దేహమున జీర్ణించి వెన్నుపట్టిన జ్వరము.

పురాణములు(Epics)- పురాణ మన తొల్లింట జరిగిన విశేషమని యర్థము. ఇది పూర్వపుచరిత్ర యని చెప్పఁదగినది. మీమాంసాశాస్త్రమునందు చర్చింపఁ బడుచున్న సంగతిని వేదమునుండి విధినిదర్శనము చూపి, తదనుగుణముగ తొల్లింట నడిచిన చరితమును పురాణములనుండి ఉపబృంహకమును జూపుచుందురు. ఉపబృంహక మన సమీపమున విస్తరించిచెప్పుటయని భావము. పురాణములు ధర్మములను జక్కఁగఁ దెల్పునవిగాన, విస్తరించిచెప్పుటగాఁ నెంచఁబడినది. అనఁగా క్లుప్తపఱచుట కాదని యభిప్రాయము. పురాణములు వేదోక్తులవలెను, కల్పసూత్రాదులవలెను విశేషార్థపదములను గుప్తముగఁ బల్కునవిగాక స్పష్టమగు భాషతోఁ దెలుపఁబడి యుండును. శ్లోకరూపములఁ దనరునవి.

పురాణసమూహమునకుఁ బురాణసంహిత యనియుఁ బేరు కలదు. సంహిత యన సంధింపఁబడినది యని యర్థము. పురాణములు పదునెన్మిదియు, ఉపపురాణములు పదునెన్మిదియుఁ గలిసి పురాణసంహిత యయ్యెడిని. పురాణములు పదునెన్మిదింటిని శ్లోకరూపము సంస్కృతభాషయందు వ్యాసమహర్షి రచిచెను. అతనినుండి నేర్చినట్లు సూత మహర్షి శౌనకాదిఋషులకుఁ దెల్పి ప్రకటించినవాఁడు. సూతుఁడు సకలపురాణవేత్తుఁడు. ఉపపురాణములు పదునెన్మిదియును, వేర్వేఱు పురాణములను వేర్వేఱు మహాత్ములు రచించిరి.

పురాణములందు ౧ సర్గము, ౨ ప్రతిసర్గము, ౩ వంశము, ౪ మన్వంతరము, ౫ వంశానుచరితము నను నైదు లక్షణములు వివరింపఁబడియున్నవి కావుననే "పురాణం పంచలక్షణ" మ్మని యెదరు. భాగవతము, భారతము పురాణముల లోనివి గావు. భారతము వ్యాసప్రోక్త మైనను ఇతిహాస మనంబరఁగుచున్నది. భాగవతము బొప్పనపండితుఁడు రచించినదిగాని, వ్యాసప్రోక్తము కానేగాదు. వ్యాసప్రోక్తమై పదునెన్మిది పురాణముల సంఖ్యలోఁ జేరినది దేవీభాగవతము. రామాయణము వాల్మీకిప్రోక్తమగు నాదికావ్య మనఁబడునది, కాని పురాణముల సంఖ్యలోఁ జేరినదికాదు పురాణేతిహాసములు తెనిఁగించినవారు పెక్కండ్రు కలరు.

పౌరాణికమతమున మీమాంసకు లంగీకరించిన ౧ ప్రత్యక్షము, ౨ అనుమానము, ౩ ఉపమానము, ౪ శబ్దము. ౫ అర్థాపత్తి, ౬ అనుపలబ్ధి యను షట్ప్రమాణములే గాక, ౭ సంభవము, ౮ ఐతిహ్యము లను అష్టప్రమాణము లంగీకరింపఁ బడియుంట గాననయ్యెడిని.

ఇవిగాక బసవపురాణము, చెన్నబసవపురాణము, నందికేశ్వరపురాణము, ఆత్మపురాణము,

కన్యకాపురాణము, దేవాంగపురాణము మొదలగు పెక్కుపురాణములును, జైనమతగ్రంథమగు మేరుమందిర పురాణము మొదలగు నవియుఁ గలవు. అవి వేర్వేఱు కాలముల వేర్వేఱు మహనీయులు రచించినవి.

పురాణలక్షణములు ౫— ౧ సర్గము (సృష్టివిధానము)

౨ ప్రతిసర్గము (ప్రతిసృష్టివిధానము లేక ప్రళయవిధానము)

౩ వంశము. (వంశానుక్రమణిక)

౪ మన్వంతరము (మన్వంతరకాలాదుల వివరణము).

౫ చరిత్ర (కథలు, సందర్భము).

మహాపురాణలక్షణములు ౧౦. ౧ సర్గము, ౨ ప్రతిసర్గము, ౩ వృత్తి, ౪ రక్ష, (పరిపాలనముస భద్రత). ౫ మన్వంతరము, ౬ వంశము, ౭ వంశానుచరితము (సూర్య చంద్ర వంశజుల చరిత్ర), ౮ సంస్థ (స్థితి), ౯ హేతువు (త్రొల్లింటి కారణములు, ౧౦ అపాశ్రయము (వచించు కథావిధానము).

పురాణవైరాగ్యన్యాయము—పురాణము వినుచుండినతఱిఁ గల్గిన వైరాగ్యము నిలుచునది కాదని భావము. ఇట్టి యర్థమునే ప్రసూతి వైరాగ్య,శ్మశానవైరాగ్యన్యాయములు నిచ్చుచున్నవి.

పురాణస్థలము— వైష్ణవ మతస్థులకు యాత్రల నొనర్చు పురాణస్థలము లాఱు.

౧ శ్రీముష్ణము- చిదంబరమునకు సమీపమున (పడమరగా ౨౦ మైళ్ళు) స్వయంవ్యక్త స్థలము. వామన విమానము. నిత్య పుష్కరిణి. పశ్చిమ ముఖము. అశ్వత్థనారాయణునకు ప్రత్యక్షస్థానము.

౨ పాపవినాశము-తంజావూరు మండలము నందున్నది. పుండరీకపుష్కరిణి. ప్రాఙ్ముఖము. పాపవిమోచనవిమానము. చోళమహారాజునకు ప్రత్యక్షమైన స్థలము.

౩ రాజమన్నారుకోవెల- (మన్నార్ కోవిల్ అని వాడుదురు.) తంజావూరు మండలమునం దున్నది. హరిద్రానదీతీరము. చంపకారణ్యక్షేత్రము. ప్రాఙ్ముఖము. రాజమన్నారుస్వామి లేక రాజగోపాల స్వామి యందురు. స్వయంభూ విమానము. సంతాన గోపాలస్వామి. గోప్రళయమహామునికిఁ బ్రత్యక్షమైన తావు. ఇట రజిత ధేనువు, పంచభైరవులు కలరు. దీనిని "దక్షిణ ద్వారక" యని యిచటివా రనెదరు.

౪ తిరునారాయణపురము-దీనిని మేలుకోట యనుచున్నారు. ఇట రామానుజ దేశికులు కొంతకాలము వసించి రఁట. ఈ నాల్గింటిని శ్రీమద్రామానుజీయ వైష్ణవపురాణస్థలము లని యెదరు.

౫ శ్రీపెరుంబూదూరు- దీనిని భూతపురి యనియెదరు. చెన్నపురికి సమీపము. రామానుజుల జన్మస్థానము.

౬ బృందావన క్షేత్రము - వ్రజమండలములోని శ్రీకృష్ణుని బాల్యపు స్థలము.

ఈయాఱింటినిషట్పురాణస్థలములనియెదరు.

పురిహర (శాఖ) క్షత్రియులు— అర్బుదపర్వతముపై ఋషులచే నొనర్పఁబడిన తపోహోమాదులవలన రుద్రాంశసంభూతులుగఁ జెప్పఁబడినవారు. అక్కాలమున ఋషులచే పురిహరశాఖక్షత్రియులకు నవమరుస్థలి, లేక నవకోటిమరుస్థలి రాజ్యముగ నీయఁబడినది. (క్షత్రియకులము చూడుఁడు.)

వీరిలోని అంతశ్శాఖలు పండ్రెండు కలవని చెప్పఁబడుటయే గాని, కానవచ్చుట లేదు. అందు ఇండోశాఖ యొకటియు, సింధిల్ శాఖ యొకటియు ముఖ్యములుగఁ గానవచ్చెడిని. చౌరా లేక చావూరాశాఖ యని వేరొక్కటి

కలదు. అది సూర్యవంశమునకుఁ గాని, చంద్ర వంశమునకుఁ గాని చెందినదికా దనుచుందురు. పాటలందు తప్ప వీరినిగూర్చి యేమియుఁ దెలియ రాదు.

చౌరారాజుల రాజధాని దేవబందద్వీప మని చెప్పఁ బడినది. ఇది సౌరాష్ట్ర దేశముకడ పశ్చిమసముద్రమునం దుండెనని ప్రతీతికలదు. వీరికి బలభీనగరరాజ్య మేలుచుండిన సూర్య వంశక్షత్రియులతో సంబంధబాంధవ్యము లుండె నని చెప్పఁబడినది. చౌరారాజులు యదుసంతతి వా రనియుఁ గొంద అనుచున్నారు. వీరివాఁడే యనంబడిన బాణరాజును, ఆయనసంతతివారును నూటయెనుబదినాల్గు వత్సరములకాలము పాలన నెఱపి రని మాత్రము పాటలందుఁ గలదు గాని తాపులు వివరింపఁబడ లేదు.

కడపటిభూపతి భోజరా జనియు, ఈయన సుత నే చాళుక్యమూలపురుషుఁడగు జయసింహ మహారాజు పరిణయమాయె ననియుఁ జెప్పఁ బడినది. శ్రీరామునిసంతతివాఁడగు ఉదయజవ నాథసింగుగారి తల్లి చౌరావంశ క్షత్రియ కుమార్తెగఁ జెప్పఁబడినసాధ్వి. వీరివారే యనం బడుచున్న జిత్ జాతి క్షత్రియులు యాదవుల మనుచున్నారు.

ఇప్పటి ఝోద్పూరున కుత్తరముగా నైదు మైళ్ళలోనున్న మందాఊర్ తొల్లింటి మందా విపురమే యనియు, అది యప్పటి మార్వార్ దేశములో నుండి పురిహారశాఖ రాజులకు రాజధానిగనుండి వారినుండి లాగుకొనఁ బడిన దనియుఁ జెప్పఁబడినది.

పురుకుత్సుఁడు (మహారాజు) —

ఇక్ష్వాకుసంతతి. సూర్యవంశ క్షత్రియుఁడు. తండ్రి మాంధాత. పురుకుత్సుఁడు షడ్చక్ర వర్తులలో నొకఁడు. భార్య నర్మద(నాగకన్యక). మహర్షుల మునివలనఁ గల్గిన సంతానముగు మానేయులవలననైన బాధనుండి ఈమహారాజు నాగములను రక్షించుటం జేసి, నాగములు తమ సోదరియగు నర్మద నీతని కొసంగిరని చెప్పఁ బడినది.

కుమారుఁడు త్రసదస్యుఁడను నామాంతరము గల వసుదుఁడు.

పురుగుడు (పలుగుడు) తీవ—

Fluggea Leucopyrus తెల్లపురుగుడు Phyllanthus నల్లపురుగుడు. సంస్కృతమున తెల్లపురుగుడునకు కాంభోజీ, రాజపర్ణీ, వాతాం గిణీ యనియు, నల్లపురుగుడునకు కృష్ణకాంభోజీ, క్షిప్రపతంగినీ. ... యనియు కొంద అనిరి గాని యీ పేర్లు నైఘంటికముగఁ గానరాకున్నవి. ఇది నలుపు , తెలుపు భేదములచే ద్వివిధము.

తెల్లపురుగుడు వేఱు చెక్క అరుచనము ... రస కషాయములు, రక్తగ్రాహిణీ, రక్త స్రావమును గట్టి, మేహశాంతి గల్గించి, వీర్య మునకు బలము గల్గించి, యౌవనపటిమను నిల్పు ననియు, కండ్లకలకను మాన్పుగుణ మాకు నందు, విరేచనములను గట్టుశక్తి వేఱునందుఁ గలదనియు, దీనికాడతో దంతధావనముచేయు విధివలన నిందిత్రయనష్టము వాయు ననియుఁ జెప్పఁబడినది.

నల్లపురుగుడు చలవ, మేహశాంతి చేసి మూత్రము వెడలించి శరీరములోని దుష్టప దార్థకూటమును విప్పు శక్తిగలది యనియు, శరీరతత్త్వమునుసుస్థితిలోనికిఁ దెచ్చుననియు, ఆకులందు నోటిపండ్లరోగములు మాన్పుశక్తి గలదనియుఁ జెప్పఁబడినది.

పురుజిత్తు—యదుసంతతిలోనను, చంద్ర వంశక్షత్రియులలోనను ఇరువురీపేరుగలవారు గాననగుచున్నారు. రుచికునిసుతుఁడు పురుజిత్తు. వసుదేవుని తమ్ముఁడగు కంకుని మూఁడవ కుమారుఁడును పురుజిత్తనుపేరుగలవాఁడే.

పురుజుఁడు-పూరుసంతతి. చంద్రవంశ క్షత్రియుఁడు. తండ్రి సుశాంతి.

పురువిూఢుఁడు-- పూరుసంతతి. చంద్ర వంశక్షత్రియుఁడు. తండ్రి హస్తికుఁడు. సోద రుఁడు అజమీఢుఁడు.

పురువంశనృపులు-మహాకవి కాళిదాసు శకుంతలనాటకమున వివరించిన దుష్యంతమహా రాజు పౌరవవంశనృపతి. ఆ వంశమును, పురువంశ మును ఒకటిగా పొరపడరాదు. పౌరవులు క్షత్రి యులు.

ఈపురువంశనృపుఁడు అలగ్జాండరుతో పో రిన పోరసు నృపతి. ఈవంశ సన్యులు పురుషో త్తముఁ డనిరి కాని అది యతనిపేరు కాదు.

పురుషతిరస్కృత(స్త్రీ)లు-కొంద ఱుస్త్రీలు పురుషులను తామేతొలుత వాంఛించి భగ్నమనోరథ లగుటయు, పదపడి యాపురు షులపైఁ బగ సాధించుకొనుటయు, మఱికొన్ని యెడల పురుషతిరస్కృతావమానమును భరింప లేమి నేమియుఁ జేయఁజాలక మిన్నకుం డుటయు దెలిపెడి గాథలను పురాణములయం దును, దేశచరిత్రలందును వినుచున్నాము. అట్టి పురుషతిరస్కృతస్త్రీలు మన కిపుడు లెక్కకు వచ్చువారు పదుగురు.

1 అంబ- తనతమ్ముఁడగు విచిత్రవీర్యునకు వివాహము సేయు భీష్ముఁడు కాశీరాజు కుమా ర్తెలగు అంబను, అంబికను కరినగరమునకుఁ గొనివచ్చెను. అంబ సాళ్వుని వరించియుంటి ననియు, తన్ను తంనగరమునకుఁ దోడ్కొని పోవల దనియు స్పష్టముగఁ జెప్పినను సరకు గొనక బలాత్కారముగా నామెను భీష్ముఁడు గొనిపోయెను. విచిత్రవీర్యుఁ డంబికను వరించి, అంబను విడిచెను. భీష్ముఁ డంబను మరలఁ గాశీ రాజుకడనే విడిచెను. ఆమె సాళ్వుని వరించి యుండుట, నతనిని బరిణయ మొనర్పు కొనఁ గోరెను. తనంతదా వలచివచ్చిన కన్నియ యగుట సాళ్వునిచే తిరస్కృత యయ్యెను. భీష్ముఁ డీమెను కరినగరమునకు అంబికతోపాటు గొనిపోయెనుగదా యనియు, విచిత్రవీర్యునిచే నేలుకొనఁబడిన అంబిక గాక మిగిలిన యీమె పరిత్యక్త యనియు నెంచి, అంబ యొనర్చిన ప్రార్థనములను వినక ఆమెను విసర్జించెను.

పర్యవసానము- భీష్మునివలననే తన కింతటి చేటు మూడెనుగదా యని ఆతనిపై పగబూని, భారతయుద్ధకాలమునాఁటికి "శిఖండి" యై పాండవపక్షమూని, ఆభీష్మున కభిముఖయై, ఎదుర్కొని, ఆతని సమరపరాఙ్ముఖునిగ నొనర్చి తుద కాతని మరణమునకే హేతుభూతురా లయ్యెను.

2. ఉత్తర దిక్కాంత:- అష్టావక్రుఁడను మహర్షి ఒకయెడ హిమాలయపర్వతముపై నొక తరుణమున నొక హేయమగు భవనమున భువన మోహనమైనసుందరీనికాయమధ్యమునను డవ లసినపరిస్థితు లేర్పడినవి. ఒకరాత్రి కడనా యష్టా వక్రుఁడు బసచేయుండిన సెజ్జకడ కొక నవయౌ వనవతి తన విలాససంపదలతో సమీపించి ఆతనిసెజ్జపైఁ గూర్చుండెను. అష్టావక్రమహర్షి, యీపరిస్థితులకు వికలచిత్తుఁడు కాలేదు. తా నున్న దిశ యుత్తరదిశ యగుట, నాయుత్తరది క్కాంతయే పరీక్షించుటకు దన్ను సమీపించె నని యెంచి, మెలకువతోఁ బ్రవర్తించెను.

పర్యవసానము:- ప్రత్యేకపర్యవసాన మేమి యు లేదు గాని, పండితులు మాత్ర మిదియంత యు స్వప్నదృశ్యమనియు, స్వప్నసదృశ మని యు నెంతో తేలికగా వ్యాఖ్యానము సేయఁ గల్గుట సంభవించినది.

3. ఊర్వశి - అర్జునుఁడు:- దేవలోకమున కొకానొకసమయమునఁ జుట్టపుచూపుగా నేగిన

యర్జునుని జూచి, కామించి, తానుసింగారించు కొని వివిక్తప్రదేశమున విభావరీసమయమున నాతనిసమీపించి తనకోరిక నెఱుంగఁ జేసెను. అర్జునుఁడు ప్రాతివావ్రులు పెగులఁదీసి, తన్నామె కామింపఁదగదనియు, నట్టికోరిక యసమంజస మనియు నచ్చఁజెప్ప, నామెయు నొచ్చుకొని తానుతిరస్కృత యగుట క్రోధదీప్తులతో "నీవు నపుంసకుఁడ వగుదువు" అని శపించెను.

పర్యవసానము:- ఊర్వశిని తిరస్కరించుట వలన నామెచే శపింపఁబడుట యను (Direct) పర్యవసాన మటుండనిచ్చినచో ఈశాపమర్జునున కొకసమయమున ననఁగా పాండవులు విరటునగ రమున కేఁగి యట నిటుగొల్వుంజే, యజ్ఞాత వాసదీక్ష జరుపుకాలమున పేడిగ (మీసములు లేనివాఁడై) నపుంసకుఁడుగ నెన్నఁ జేసె సమయ భంగము గాకుండుటకు దోహదపడినది.

4. గంగ- చంద్రవంశమున కురురాజ్యమే లిన రాజులలో నొకఁడగు ప్రతీపుఁడను మహా రాజు పరమనిష్ఠాగరిష్ఠుఁడై గంగయొడ్డున తప ము జేసికొనుచుండ, నాతనిసుగుణసంపద నదివ అకే పిసి యాతనిపై మరులుకొని, మోహించిన గంగాదేవి యాతనిసమీపించి తనకోరిక నెఱిం గించెను. ఆతఁ డంగీకరింపలేదు. అతనితొడపైఁ గూడ నీగంగాదేవి కూర్చుండెను. మఱింత బ్రతిమాలుకొనెను కాని, ప్రతీపుఁ డంగీకరింప లేదు. ఇట్లు ప్రతీపతిరస్కృతయగు గంగాదేవి యాతనిపైఁ బగసాధింపలేదు.

పర్యవసానము:- ఇట్లు ప్రతీపునిచే నంగీక రింపఁబడని గంగను ఆతని పుత్రుఁడగు శంత నుఁడు వరించి యామెవలన సంతానము వడ సెను. ఆసంతానమున కడగొట్టువాఁడే మన భీష్ముఁడు.

5. చిత్రాంగి- ఈమెచరిత్ర అద్భుతచరిత్ర ములలో నొకటిగ నెన్నఁబడుచునే యున్నది. తన్ను ద్వితీయజాయగా వివాహమొనర్చుకొ నిన రాజరాజునకు వలపుల మోహనాంగియై యుండియు, రాజరాజునకుఁ బట్టమహిషి యగు రత్నాంగిపుత్రుఁడగు సారంగధరుని కామించి, యాతనిచేఁ దిరస్కృతయైనది.

పర్యవసానము:-దుర్లభమని యెంచక సారం గధునిపై మరులుగొనిన యీచిత్రాంగి, తన మోహము ద్వేషముగా మాఱ, నాతనియుత్త రీయమును సంగ్రహించి, అదియె యాసవాలు గఁ [illegible] చేఁగొనుచుని దావలచిన యాతని భౌతికశరీరము మఱి లేకుండఁ జేసెను.

6 తిష్యరక్ష-కుణాలుఁడు - అశోకచక్రవర్తి కుమారుఁడు కుణాలుఁడు. ఈతనియుంపుడుకత్తె తిష్యరక్ష. ఈమె నుంగరిటి.

(నోటు :- ఈ"రక్ష"శబ్దము మంగలిజాతి యాఁడవారికి నామాంతరమునఁ జేర్చెడు పదము.)

ఈతిష్యరక్ష కుణాలుని జూచి కామించి, యాతని నెంత బలవంతపఱచినను ఆతఁడియ్య కొనమి నీమె కుణాలతిరస్కృత యైనది.

పర్యవసానము:- పరిభవఖిన్నయగు నీమె అశోకచక్రవర్తికీగాథ యంతయు దాఱుమా ఱుగఁజెప్పి, కుణాలునం దంతఃపురద్రోహము మోపించి, యాతనికన్నులూడఁ బెఱికించెను.

(నోటు:- చరిత్రాత్మకమైన ఈ తిష్యరక్ష కుణాలునగాథయే కాలము నడుమనడుమ మన ముసలమ్మలు కథలు చెప్పురీతి ననుసరించి ఈ నోట నానోట పోయిపోయి, రాజరాజనరేం ద్రుని నెత్తికి జుట్టబడియుండునని కూడ పరిశీలకు లనుకున్నారు.)

7 దేవయాని-కచుఁడు- తనతండ్రియగు శుక్రునియొద్ద విద్యాభ్యాసమొనర్చు చుండిన కచుని, అనాథయగు దేవయాని వలచినది. కచుఁడు కానరానినాఁడీ దేవయాని యాహారము

మానియుండినకాలమును గలదు. కొన్నికొన్ని విపత్తరుణములలో కచుని తప్పించి ఈమె రక్షించినది. కచుఁడు శుక్రునికడ విద్యాభ్యాసము చాలించి గురువునొద్ద ననుజ్ఞగైకొని పోనున్న సమయాన, నీ దేవయాని తన్ను బెండ్లాడవలసినదని కచుని బ్రతిమాలెను. తనకుఁ దా వలచి వచ్చిన యాకన్యారత్నమును కచుఁడు వలదని కాలందన్నినట్లు తిరస్కరించెను.

పర్యవసానము:-- కచతిరస్కృతయగు దేవయాని పరిభవాగ్నిచే సంతప్తయై క్రుద్ధురాలై కచునిఁ జూచుచు, "నిన్ను వలచివచ్చిన నన్నింత చులకన జేసితిరస్కరించితివి. కావున నాతండ్రికడ నీనేర్చినవిద్య యెల్ల నీ కుపయోగపడకుండుఁ గాక" యని యామె కచుని శపియించెను.

8. రంభ- దేవవేశ్యలందఱిలో నీమె మిక్కిలి రూపసి. రూపసులలోనెల్ల నీమెయే పేరుమోపినది. ఒకతరుణమున రావణునివంటి జగదేకవీరుని గూడ తిరస్కరించి, తూష్ణీంభావముఁ జూపినయీరంభ, శుకమహర్షిని సమీపించి తన్ను వరింపుమని యెంత ప్రార్థించినను, అమ్మహర్షి సమ్మతింపక తిరస్కారముఁ జూపెను. "మాకీవిశ్వంబున గెల్వఁగూడని విభుండే లేఁడు లేఁడెప్పుడున్" అని గర్వించినరంభ, ఖిన్నురాలై పరాభవాగ్నికిఁ దాళఁజాలక వెడలిపోయెను.

పర్యవసానము:- శుకయోగీంద్రుని దావలచినది ప్రత్యేకకారణమున నగుట, నాతనియెడ పగ బూనక మెల్లమెల్లన వెనుదిరిగి పోయెను.

9. వరూధిని- ప్రవరాఖ్యుఁడు- సిద్ధుఁ డొసగిన పాదలేపన మంత్రబలము గలదో (సోదా) పరీక్షింప నెంచి, తననివాసస్థలమగు నరుణాస్పదమునుండి కాశీ, గయా, ప్రయాగ మొదలగు పుణ్యస్థలములఁ జూడఁ బోనెంచక, తన బుద్ధిజాడ్యజనితోన్మాదంబున హిమవన్నగముం జూడఁ బోఁగోరి, తత్పాదలేపన మహిమమున నట జేరి, కొంతవడి యటనున్న వినోదములం బరికించుచు, సాయంసమయ మగుట నింటికి మరలనున్న సమయానఁ, దన పాదలేపనము గరఁగిపోవుట(నిఁకనిలు సేరజాలక)ఆందోళనమున త్రోవ వెదకికొనుచున్న ప్రవరాఖ్యు నాసమీపముననున్న వరూధిని యను గంధర్వకాంత కాంచి, మోహించి, తన్నంగీకరింపుమని వానిని ప్రార్థించి, యెన్నిమాయలు పన్నినను ఎన్నెన్ని వలపుపలుకులు బలికినను నవి వానియెడ కార్యకారి కాకుండుట నెఱింగి, తుట్టతుదకు తన "పాలిండ్లు పొంగారఁ బయిఁజేల్ మోవఁగఁ గౌఁగిలించియధరంబాసించె." అంతకును ప్రవరాఖ్యుఁ డియ్యకొనక నామెను "పో"మ్మంచున త్రోసివైచెను. తనంతఁ దా వలచి వచ్చినకాంత కుంతికన్న నింకేమి పరాభవము కావలెను?

పర్యవసానము:- తా నాశించిన పురుషుఁడు తనకుఁ జిక్కకపోవుటకుఁదోడు తన్ను వెనుకకు త్రోసివైచెనన్న పరాభవమునకు లోఁబడియు, ద్వేషభావమూనని దీమానినీమణి.

10 శూర్పణఖ - తనభర్తయగు విద్యుజ్జిహ్వుఁడు తనయన్నయగు రావణునిచే కాలకేయులతో నొనర్చినరణమధ్యమున నిహతుఁడయ్యెను. గతభర్తృక యగు నీమెకుమారుఁడగు జంబుకాసురుఁడు మఱికొంచెముకాలమునకే నరులచే(రామాదులచే)నిహతుండయ్యెను. ఇంతదుఃఖములో నుండియు, తనకుమారుని జంపిననరునిఁజంపు ప్రయత్నమునబయలుదేఱిన యాశూర్పణఖకు, శ్రీరాముఁడు దృగ్గోచరమైన వెంటనే క్రోధాగ్ని మన్మథాగ్నిగా మాఱిపోయినది. ఈవలపుకాఱులో, తాను గతభర్తృకనని గాని, తన్ను వేధించుచున్న పుత్రవియోగానలము గాని, తనకు జ్ఞాపకము రాలేదు. ఆమె వలచిన శ్రీరాముఁడు గాని, శ్రీరామునను జ్ఞను నామె సమీపించిన లక్ష్మణుఁడుగాని, యామె నంగీక

రింపలేదు సరిగదా, ఆశాభంగమునకునవమానము తోడైనట్లు, తనవలపుపొలివోవ తనముక్కు సెవులకు గోతయు సంభవించినది.

పురుషపురము(పెషావరుపురము)- (ముందు దేశము చూడుడు.)

పురుషరేఖ — (పురుషసాముద్రికము చూడుడు. స్త్రీసాముద్రికము చూడుడు.)

పురుషసాముద్రికము—(సాముద్రికశాస్త్రము చూడుడు.)

౧ పాదముల రేఖలు-ఇచట ధ్వజరేఖ, వజ్రరేఖ, అంకుశరేఖ, ఛత్రరేఖ, చామరరేఖ, శంఖరేఖ, పద్మరేఖ, కలశరేఖ, మత్స్యరేఖ, కుండలరేఖ, మాలరేఖ ఇవి అన్ని గాని, కొన్ని గాని యుండిన ధనవంతుఁడుగఁగాని భూపతిగఁ గాని చెప్పవలయును. రేఖలు ఎఱ్ఱగ, దళములై లోతుగనుండిన శుభప్రదము. ప్రతిభ గల్గువాఁడని గ్రహించునది. ఈరేఖ లాయా వస్తువులపోల్కిఁగల్గి యుండునని యెఱుంగునది. కొందఱ కఱచేతియందు, అఱచేతివ్రేళ్ళయందు, అందు ముఖ్యముగ వ్రేళ్ళ కడభాగమునందుం గన్పట్టెడిని.

౨ పాదతలములు- తామరపూవుం బోలి యెఱ్ఱనై మృదువుగను, చెమట లేకయుండినను నైశ్వర్యవంతుఁ డనియు, చేటలవలె పాదములుండినను, చెమట గల్గియుండినను, కాలివ్రేళ్ళ నడుమ సందు లుండినను, పాదములు తెల్లబాఱి యెఱుపు లేకయుండినను దారిద్ర్యదుఃఖము లనుభవించువాఁడుగ నెఱుంగునది.

3 పాదనఖములు(కాలిగోళ్లు)- ఎఱ్ఱగను, తామ్రవర్ణముగలవిగను నుండిన ధనవంతుఁడు సౌఖ్యజీవియు నని యెఱుంగునది.

౪ పాదాంగుళములు (కాలివ్రేళ్లు)- ఇవి పొడవుగను, సమముగను నుండిన సుఖ మనియు, వ్రేళ్ళకొనలు సమములయి వంకరలు లేకయుండిన భూపతి యనియుఁ జెప్పవలయును. వంకరలుతిరిగి విరళములుగ వేర్వేఱుగఁ గన్పించు చుండిన దుఃఖి యని చెప్పఁదగును. బొటన వ్రేలికన్న రెండవవ్రేలు పొడవుగ నుండిన స్త్రీ భోగమునం దాసక్తి మెండనియు, మూఁడవవ్రేలధికముగ నుండిన భార్యలేనివాఁడనియు నాల్గవవ్రేలు కుఱుచగ నున్న పరనారీలంపటుఁ డనియు, కడవ్రేలు కుఱుచ యగునేని భోగి యనియుఁ జెప్పవలయును.

బొటనవ్రేలు, రెండవవ్రేలు, మూఁడవ వ్రేలు సమము లయిన నుత్తముఁడనియు, చిటికెనవ్రేలు పొడవు వ్రేళ్ళమధ్య నెడముగ సందులు గానగు చుండునేని దాసత్వజీవనము గల్గువాఁడనియుఁ జెప్పఁబడినది.

౫ మీఁగాళ్లు- తాఁబేలువలె నున్నతములై ఎఱ్ఱనిచిగురువంటి వన్నెయు గల్గియుండిన ప్రభువనియు, మన్నయున్న భోగి యనియు చెప్పఁబడినది.

౬ మడమలు- సమముగ నెఱ్ఱనిరంగున నుండిన సౌఖ్యజీవి. లేకుండిన విస్తారము నడుచు వాఁడని చెప్పఁబడినది.

౭ చీలమండలు- సమముగను చిన్నవిగను నుండుట సల్లక్షణము.

౮ గతి (నడక) - ఎద్దు, సింహము, పులి, ఏనుఁగు, హంస వీనింబోలిన గమనము గల్గిన శ్రేయము. ఇది ప్రభుత్వమునకు భోగతమునకు లక్షణము.

లొట్టియు, కుక్క, దున్నపోతు, పంది నడక వంటినడక గల్గిన ధనహీనుఁడని చెప్పఁదగును. కాకివంటి నడకగల్గిన దుఃఖి యనియు, గుడ్లగూబనడకవంటి నడకగల్గిన రోగియనియుం జెప్పఁబడినది.

౯ పిక్కలు- తురగమువలె నున్న ధనవంతుఁడు, లేడివలెనున్న దీర్ఘాయుష్మంతుఁడు,

వలమగుపిక్కలుగల్గిన నడుచువాఁడు, యాత్రార్థి యగును. సింహముంబోలిన బలశాలి, పులిం బోలిన కీర్తియుతుఁడు, సృగాలముం బోలి రోమములు లేకుండిన దరిద్రుఁడు, ముసలి, పంది వీట్లంబోలు పిక్కలు గల్గిన లక్ష్మీకటా క్షముగలవాఁడు, సూక్ష్మములయిన భోగి, లొట్టి యంబోలిన నాపదలుగలవాఁడు. కాకజంఘుఁ డైన ప్రభులక్షణము. కరికిజంఘుఁడు శ్రీమం తుఁడు.

౧౦ దేహమున కురుళ్ళున్నందలి రోమ ములు- కుదురునం దొక్కొక్క రోమమున్న ప్రభుత్వలక్షణము. రెండేసి యుండిన ధనవం తుఁడు. మూఁడేసియుండుటవిద్వాంసుని లక్షణ ము. బహురోమములు దారిద్ర్యలక్షణము.

౧౧ మోఁకాళ్లు- నునుపు,గుండ్రని యాకా రము, సమముగా నుండుట, ఉత్తముని లక్షణ ములు. లేకున్న దుర్మార్గుఁడు.

౧౨ తొడలు- పొడవుగ మాంసయుక్తము లై లావుగ నెముకలయానవాళ్ళు కానరాకుం డిన ప్రభుత్వలక్షణము. రోమములు దట్టముగ నుండిన భోగియో లేక దయాంతరంగము గల వాఁడో యైయుండును.

౧౩ అండములు- సమముగానుండుట దీర్ఘా యుర్లక్షణము. చిన్నవిగ నుండుట ప్రభుత్వ లక్షణము. వంకర సేవకావృత్తి జీవనమునకు లక్షణము. నీర్బీజము లయ్యేనేని పౌరుషహీన లక్షణము.

౧౪ లింగము- ఎడమవైపునకు వ్రాలిన ధనవంతుఁడు. కుడివైపునకు వ్రాలిన పుత్రవం తుఁడు. స్థూలమగునేని దుఃఖి, దీర్ఘమైన దరి ద్రుఁడు. కృశించియున్న భాగ్యవంతుఁడు. సూక్ష్మమైన రక్తవర్ణపు జాలలం గల్గియుండుట ప్రభుత్వలక్షణము. ప్రలంబవక్త్రమైన సుఖి. ధవళవర్ణమైన నిర్ధనుఁడు.

౧౫ మూత్రము- విరివిగ దక్షిణావర్తముగ నేకధార ప్రభుత్వలక్షణము. కడకు ఏకధార రెండుగ చీలుచుండిన ధనికుఁ డగును. ఎక్కువ ధారలు చీలుటయు నిశ్శబ్దముగ పడుటయు దరి ద్రలక్షణములు. ధ్వని యగుట సుఖవంతుని లక్షణము.

౧౬ శుక్లము- స్ఫటికమువలె తెల్లనై యుం టయు,తామరపూవు, మదిరగంధము (వాసన) గల్గియుండుట ప్రభుత్వలక్షణములు. తేనెవా సనయు, చేపలవాసనయుఁ గల్గిన స్త్రీసంతతి యధికమై ధనవంతుఁ డగును. లక్క వాసన గల్గిన భోగి యనియు, మాంసమువాసన గల్గిన రోగి యగు ననియు, దుర్గంధమును, ఉప్పు నీటివాసనయుఁ గల్గిన దరిద్రుఁ డగుననియు నెఱుంగునది. శీఘ్రస్ఖలనము దీర్ఘాయుష్మంతు నకును, చిరస్ఖలనము అల్పాయుర్దాయ వంతు నకును లక్షణములు.

౧౭ రక్తము- లత్తుకదూదిరంగు ధనవం తుఁడు. పగడపురంగు ప్రభువు. తామరాకువలె నున్న స్త్రీసంతతి యధికము; దుఃఖముగల వాఁడు. గోమయవర్ణము రోగియగును. జంతు రక్తముంబోలిన నిర్ధనుఁ డగునని చెప్పఁబడినది.

౧౮ పిఱుఁదులు- సింహము, అశ్వము,పులి వీట్లంబోలి బలిసియున్న ప్రభుత్వలక్షణము. విశాలమై ఎత్తు తక్కువగనున్న బహుపుత్ర వంతుఁడు. కోఁతిపిఱుఁదులవలె శుష్కించియున్న ప్రతిష్ఠలేనివాఁ డని చెప్పఁబడినది.

౧౯ నాభి- (బొడ్డు).దక్షిణావర్తమై గుండ్ర ముగ గంభీరముగ నున్న యోగ్యుఁడు. వామా వర్తమై కడులోఁతుగల్గి మూసుకపోయియున్న దుశ్చరిత్రగలవాఁడు. ఉబ్బెత్తుగనున్న దుఃఖి.

౨౦ కడుపు-గంభీరమైన ప్రభుత్వలక్షణము. పెద్ద (బానపొట్టి) దయ్యేనేని ధన్యుఁడు. పులిని బోలు కడుపుగలవాఁడు ఏనుఁగులు గలవాఁ

డగును. నక్కవలె ఎండుకడుపు గలవాఁడు అధముఁ డగును. నృసింహోదరుఁడైన ధన ధాన్యసమృద్ధి గలవాఁడు.

౨౧ నడుము- సింహముంబోలిన శ్రేష్ఠము.

౨౨ వళులు(కడుపుపైనున్న ముడుతలు)-ఒక మడతగల్గిన శస్త్రహతుఁ డగును. రెండుగల్గిన స్త్రీలను గెల్చువాఁడు. మూఁడుగల్గిన స్త్రీసుఖ మనుభవించువాఁడును, నాల్గుగల్గిన పుత్రవంతుఁడును పరాక్రమశాలియు నగును. పార్శ్వములు (ప్రక్కలు) వంకరలుగల్గినవాఁడు నిత్యసంతోషి యగునని చెప్పఁబడినది.

౨౩ రొమ్ము-ఎత్తుగ నునుపుగల్గిన శూరుఁడు. వెంట్రుకలు లేకున్న వాఁడు కపటి. ఎండురొమ్ములు కల్గి (మాంసహీనుఁడు) కురూపముగల రొమ్ములున్నవాఁడు దుఃఖి యగును. రొమ్ముల మధ్య భాగ మెడముగ నున్న దీర్ఘాయుష్మంతుఁడు. స్వల్పమైన అల్పాయుష్మంతుఁడు. హృదయ మధ్యమున గుంట లోఁతుగ నుండిన మాట దాచఁగల దూరాలోచనాపరుఁడు.

౨౪ వక్షము- విశాలమై దృఢమైన ధన ధాన్యసంపన్నుఁడు, దయామయుఁడు. నరములు గానఁబడునేని దుఃఖి.

౨౫ జత్రువు- (మూఁపునకు మెడకుఁ గల సంధిప్రదేశము) గూఢముగ నున్న యోగ్యుఁ డగును.

౨౬ స్కంధము- (మూఁపు లేక మూఁపురము) వృషస్కంధుఁడు మహాభోగి. గజస్కంధుఁడు ధన్యుఁడు. కదళీ (అరఁటి) స్కంధుఁడు రాజతుల్యుఁడు.

౨౭ భుజములు - ఏనుఁగుతుండములవలె నుండి ఆజానుబాహువు (మోఁకాళ్ళవఱకు పొడవుగల బాహువులుగలవాఁడు)భూపతియు, అదృష్టవంతుఁడు నగును. కుఱుచలైన నిర్భాగ్యుఁడు.

౨౮ కక్షములు (చంకలు)- ఎచ్చుతగ్గులైన దుఃఖి. సమమైన సంతోషి. రోమరహితుఁడైన దరిద్రుఁడగును.

౨౯ మణిబంధములు - (ముంజేతులు) కుఱుచఁగ నందముగ నున్న ప్రభుత్వలక్షణము. ముడఁసులు గానంబడుచున్న దుఃఖి. మూఁడు రేఖ లుండిన భూషణముల ధరించువాఁడు.

30 హస్తపృష్ఠము- అట మచ్చ యున్న కులనాశకరుఁడు.

౩౧ హస్తతలములు (అఱచేతులు)- మోదుగుపూవుంబోలిన వర్ణము గల్గిన ప్రభుత్వలక్షణము. కఠినములైన ప్రతిభ గలవాఁడు. లోఁతుగనున్న ధనవంతుఁడు. గట్టిగ నున్న స్త్రీలోలుఁడు. మెఱుఁగు లేకయున్న దరిద్రుఁడు. సమముగనుండక వ్యత్యాసముగనున్న ధనహీనుఁడు, కష్టజీవియు నగును.

౩౨ హస్తాంగుళములు (చేతి వ్రేళ్ళు)- ఎడము లేక పొడవుగ నున్న యోగ్యుఁడును, భోగియు నగును. ఎడము గల్గిన నిర్ధనుఁడు. వంకరలున్న క్రూరుఁడు. నరములు గన్పించిన పాపకర్ముఁ డగును.

౩౩ హస్తాంగుళనఖములు(చేతివ్రేళ్లయందలి గోళ్ళు)- ఎఱుపురంగును సొగసైన కళయును గల్గిన ప్రభుత్వలక్షణము. గుండ్రముగ నున్న నైశ్వర్యవంతుఁడు. మొనలు వంకరలు గల్గి త్రిశూలములవలెనున్న దరిద్రుఁడు. తెల్లనైన దుఃఖి. పుప్పుగల్గిన దుశ్శీలుఁడు. మెఱుఁగులేకుండిన కామభోగహీనుఁడు.

౩౪ హస్తరేఖలు(అఱచేతియందలి రేఖలు)- ఇవి అసంఖ్యాకములు కలవు. శాస్త్రగ్రంథములందు పెక్కులు వివరింపఁ బడినవి. అందు ముఖ్యములను వివరించుచున్నారము.

(౧) ఆయుర్దాయ రేఖలు:- చిటికెనవ్రేలి మొదటినుండియు భిన్నము గాకుండ రెండవ వ్రేలి

(మధ్యను) మొదటికి జేరిన ౧౦౦ ఏండ్లు ఆయుర్దాయము చెప్పఁబడినది.

ఈ ఆయుర్దాయ రేఖయే మూఁడవవ్రేలు (అనామిక) మొదటికిఁ జేరిన ౮౦ సంవత్సరములాయుర్దాయము చెప్పఁబడినది.

ఈ రేఖయే నాల్గవ వ్రేలి మొదటికిఁ జేరిన నలువది సంవత్సరములాయుర్దాయము చెప్పఁబడినది

చిటికెనవ్రేలి మొదలున ఊర్ధ్వరేఖ యున్న పరదేశవాసియైనూటలు సంవత్సరములు జీవించెడిని.

చిటికెనవ్రేలినాల్గవ(చూపుడువ్రేలు)పర్వము (మూఁడవకణుపు) నుమించియున్న ౧౦౦ఏండ్లును సమముగనున్న ౮౦ఏండ్లును, ఇంచుక తక్కువయైన ౬౦ సంవత్సరములును ఆయుర్దాయము.

(౨) ప్రభుత్వలక్షణ రేఖలు :- బొటనవ్రేలి మొదటనూర్ధ్వరేఖలున్న ప్రభుత్వలక్షణము. దండసహితాతపత్ర రేఖ (గొడుగుకఱ్ఱసహా) గాని, చామరద్వయ రేఖలు (౨ చామరములు) గాని, హస్తమందుండిన చక్రవర్తియంతటి ప్రలక్షణము. మత్స్య(చేప) రేఖ గాని, చక్ర(చక్రము) రేఖ గాని, కుండల (మకరకుండలము) రేఖ గాని, ధ్వజ(జెండా) రేఖ గాని, వజ్రరేఖ గాని, అంకుశ రేఖగాని, ఛత్రరేఖగాని, శంఖరేఖగాని, పద్మ(తామరపూవు) రేఖ గాని, కలశ(చెంబు) రేఖగాని, హాల(నాఁగలి) రేఖగాని హస్తములందుండుట ప్రభుత్వ లక్షణమని చెప్పఁబడినవి.

శక్తి, తోమర, దంతి (ఏనుఁగుదంతము), ఖడ్గ(కత్తి), చాప, గద రేఖ లఱచేతియందుంట రాజలక్షణములు.

(౩) ధన రేఖలు:-పురుష రేఖ సమీపమునందుండి, నాల్గవ (చూపుడు) వ్రేలి నడుమవఱకుండునది ధన రేఖ యనంబడును. హస్తమున పద్మ రేఖలున్న కోటీశ్వరుఁడని చెప్పవలయును. మీన రేఖ ధనసంపత్తిని దెలుపుటయే గాక కర్మసిద్ధిని, బహుసంతానవృద్ధిని గూడఁ దెలుపును. మకర రేఖ ధనవిశేషమును దెలుపును. అంకుశ రేఖ, శంఖ రేఖ, కలశ రేఖ, హాల (నాగలి) రేఖ, చక్రరేఖ, కుండల రేఖ ధనికుని లక్షణములు. ఖడ్గ రేఖ, అష్టకోణ రేఖ ధనవంతుని లక్షణములుగ పెక్కండ్రు నుడివియున్నారు. మత్స్య రేఖ లెదురైరెండున్న అష్టైశ్వర్యములుగలవాఁ డగునని చెప్పఁబడినది.

(౪) విద్యా రేఖలు:-ఆయుష్య రేఖకునునాల్గవ వ్రేలికిని నడుమ నిలువుగ నుండునది విద్యా రేఖ యనంబడును. శంఖ, చక్ర, మత్స్య, ధ్వజ రేఖలు విద్యావంతుని లక్షణములుగఁ జెప్పఁబడినవి.

(౫) జీవనము:-చేతి నాల్గు వ్రేళ్ళయందు నూర్ధ్వ రేఖలున్న కృషీవలనజీవనమును, ధనధాన్యపుత్రపౌత్రాదులును, కష్ట సుఖములును జెప్పఁబడినవి. చిటికెనవ్రేలు మొదటికి ఊర్ధ్వ రేఖ లున్న పరదేశజీవనమును, స్వల్పరేఖలున్న నిర్ధనజీవనమును, బహు రేఖలున్న దరిద్రజీవనమును, నాల్గు రేఖలు సౌఖ్యజీవనమును, రక్తరేఖ లున్న సుఖజీవనమును, కృష్ణరేఖలున్న దాస్యజీవనమును, త్రికోణ, సీర(నాగలి), ముసల(రోఁకలి), ఉలూఖ (ఎలుక) రేఖలు హస్తమునందుండుట కృషీవల (వ్యవసాయ) జీవనమును తెల్పు రేఖలుగ నెఱుంగునది.

(౬) సంపద రేఖలు:-(సంపదయనకుటుంబాభివృద్ధి). ఆయుష్య రేఖకు దిగువను మణిబంధమునకు మీఁదను కరపార్శ్వమందలి రేఖలు సంతానసంఖ్య తెలుపునవి. బొటనవ్రేలి మొదటినుండి మణిబంధమువఱకుఁ గల రేఖలు సోదర సంఖ్యను వివరించునవి. మూఁడవవ్రేలు మొదటనూర్ధ్వ రేఖలున్న ధనవంతుఁడైన పుత్రపౌత్రసంపదగలవానికి లక్షణ మని చెప్పఁబడినది. నాల్గవ వ్రేలునందు ఊర్ధ్వ రేఖలున్న కృషీవలన ధనమును, పుత్రపౌత్రగృహసౌఖ్యములును గల

వాఁడని చెప్పఁబడినది. మీనరేఖ(మత్స్యరేఖ) బహుసంతానవంతుఁడని తెలుపును.

(౭) సుఖ(సౌఖ్య)ము దెలుపు రేఖలు:- బొటనవ్రేలినడుమయవరేఖ(యవధాన్యముంబోలిన రేఖ) యుండిన భోజనసౌఖ్యము కలవాఁడనియు, హస్తమున స్వస్తికరేఖ యున్న సకల సౌఖ్యములు కలవాఁ డనియు, చాప, ఖడ్గ, అష్టకోణరేఖ లున్న సౌఖ్యవంతుఁ డనియుఁ జెప్పఁబడినది.

(౮) భార్యా రేఖలు:-మణిబంధము నడుమ నుండి బొటనవ్రేలు రెండవకణుపునకును, రెండవ వ్రేలు నడుమకణుపునకును వ్యాపించియుండు రేఖ పురుషరేఖ యనంబడును. పురుషరేఖకు ఆయుష్యరేఖకు నడుమనుండి పురుషరేఖతోఁ గూడియుండునది స్త్రీరేఖయనంబడును. చిటికెన వ్రేలి పార్శ్వము మొదటను ఆయుష్యరేఖ సందునను నుండు రేఖలు భార్యలసంఖ్యను దెలుపు రేఖ లని చెప్పఁబడినది.

(౯) గండపు రేఖలు:-బొటనవ్రేలు రెండవ వ్రేలు నడిమి రేఖలు ఒకనికి సంభవించు గండముల సంఖ్యను దెలుపును.

(౧౦) పశురేఖలు-: బొటనవ్రేలి పార్శ్వ రేఖలు ఒకనికి గల్గుపశువులసంఖ్యను దెలుపును.

(౧౧) సత్కర్మరేఖలు:-హస్తమున మత్స్యరేఖయున్న కర్మసిద్ధి యగుపురుషుఁ డని చెప్పఁబడినది. కరమధ్యమునందు త్రిశూలరేఖయున్న యజ్ఞాదికర్మలు, దానధర్మాది సత్కార్యములు చేయువాఁడని చెప్పఁబడినది.

(౧౨) పూజ్యతరేఖలు:- మత్స్యరేఖ సర్వపూజ్యతగలవాని లక్షణ మనియు, అంగుళిపర్వముల దక్షిణావర్తములు గల్గి, యెఱ్ఱనై ఎత్తుగల నునుపగు నఖములుండుటపూజ్యుఁడగుపురుషుని లక్షణము లనియు, పర్వతరేఖయు, కంకణ (చేతికంకణము) రేఖయు, యోని (త్రికోణ) రేఖయు, కరమునం దున్న పురుషుఁడు మంత్రిత్వ మొనర్చువాఁ డనియు, రెండవవ్రేలు మొదట నూర్ధ్వరేఖలున్న రాజదూతయైయుండు వాఁడుగను, అట్టివాఁడు రాజదూత యయ్యు నితరధనరేఖలు బలముగ లేకుండునెడ ధననాశన మనియుఁ జెప్పఁబడినది.

౩౭ పృష్ఠము (వీపు)- వీపున మచ్చయున్న అన్యులచే సత్కరింపఁబడి వారలకోర్కెలీడేర్చు గుణముగలవాఁడని చెప్పఁబడినది. పాఁడవమధ్యముఁడగు సగ్జునకట్టి మచ్చ వీఁపునఁనుండెడిదఁట.

౩౮ ముఖము- పూర్ణచంద్రునిం బోలి సమముగ నుండిన దానధర్మనిరతుఁ డగు ననియు, కరాళమైన దరిద్రుఁ డనియు, హయవక్త్రము, మర్కటవక్త్రముగలవాఁడు దుఃఖదరిద్రజీవనుఁ డనియు, జంబుకవక్త్రుఁ డైన కుటిలుఁ డనియుఁ జెప్పఁబడినది.

౩౯ కంఠము- గుండ్రమై సరిమలు గాన రాక యుండిన ధనధాన్యసంపదలు గలవాఁడు. శంఖముం బోలిన యాకారమునఁ దనరుట ప్రభుత్వలక్షణముగల ఉత్తముఁడు, భోగి యని చెప్పఁబడినది. మహిషగళ ముండినవాఁడు భోజనప్రియుఁ డనియుఁ జెప్పఁ బడెను.

౩౮ చుబుకము (గడ్డము)- రోమములు లేకుండిన అపుత్త్రవంతుఁడో నపుంసకుఁడో యగుననియు,చివరలు పగులక కుదురుగ నున్న నైశ్వర్యలక్షణ మనియుఁ జెప్పవలయును.

౩౯ అధరము (క్రిందిపెదవి)- పవడపు రంగుతోఁ దనరిన ప్రభుత్వలక్షణము. ఎఱుపు రంగు భోగి యగుటఁ దెల్పును. వక్రత (వంకర) దుఃఖమును, వలముగనుంట యశస్తతను నిరూపించును.

౪౦ దంతములు (నోటిపండ్లు)- మల్లె మొగ్గలవలె రూపకాంతులు గల్గిన ప్రభుత్వలక్షణ మనియు, రాక్షసులంబోలిన పండ్లున్న

నిశ్చయము. కలినప్పాలుగల వాఁడనియు, కోఁతిపండ్ల వంటి పండ్లున్న ఐశ్వర్యము, దారిద్ర్యము, కానట్టి సామాన్యస్థితి గలవాఁడనియు, వరుస దప్పినపండ్లు, ముడిపండ్లు, విడిపండ్లు, పుప్పిపండ్లు ఉంట పాపకర్ములలక్షణము లనియు, ముందు నకునచ్చినపండ్లుగలవాఁడు ముక్కోఁపియనియుఁ జెప్పవలయును.

౪౧ తాలువులు (బుగ్గలు)- తామరరేకులం బోలిన తాలువులు ప్రభుత్వలక్షణము. వర్ణములైన ధనికుఁడౌ భోగియగును. నీలవర్ణముగల్గిన దరిద్రుఁ డగును.

౪౨ జిహ్వ (నాలుక)- నాలుక దళసరియై స్థూలమైన నసత్యవాది, క్రూరుఁడు, అవిద్యావంతుఁ డనియు, రక్తవర్ణమై పలుచగ నున్న విద్వాంసుఁ డనియు, తామరపూవుంబోలిన రంగుగల్గిన భోగి యనియు, తెల్లనిధాతువు గల్గిననాల్క యుంట ఆచారహీనుఁ డనియుఁ జెప్పఁబడినది.

౪౩ స్వరము (కంఠధ్వని)- హంసస్వరము ధన్యజీవనమును, మేఘస్వరము (ఉఱుమువలె పెళపెళలాడు గంభీరధ్వని) ప్రభుత్వలక్షణమును, తుమ్మెదవంటిస్వరము అధికారలక్షణము గాని, భోగి యగుట గాని వివరించును. క్రౌంచపక్షిం బోలిన స్వరము ధనవంతుఁ డగుటఁ దెలుపును. దుందుభిస్వరము గల్గినవాఁడు సుఖి. గార్దభస్వరముగలవాఁడు నిర్ధనుఁడు, కాకివంటి స్వరము గలవాఁడు దుష్కర్ముఁ డనియుఁ జెప్పఁబడినది.

౪౪ హసితము (నవ్వు)- తఱచుగ నవ్వు చుండువాఁడు అంతఃకరణశుద్ధిగలవాఁడు. లేని వాఁడు కుటిలుఁడు. ఊరక బెకబెకనవ్వువాఁడు పటిమలేనివాఁడు. కొంచెముగనుమధురముగను నవ్వుట ఉత్తమునిలక్షణముగ నెఱుంగవలెను.

౪౫ మీసపు వెండ్రుకలు- తుమ్మెదవర్ణమున నీలములై దీర్ఘము లగుట ప్రభుత్వలక్షణము. కపిలవర్ణము గల్గినమీసములు గల వాఁడు శూరుఁడు. మృదుత్వముగల్గి సూక్ష్మమై కొనలు దేఱి యుండిన సుఖవంతుని లక్షణము. ముందు మీసమును, పిదప గడ్డమును వచ్చిన దీర్ఘాయుష్మంతుఁడనియు, ముందే గడ్డమువచ్చి పిదప మీసము వచ్చిన అర్ధాయుష్మంతుఁ డనియుఁ జెప్పఁబడినది.

౪౬ నాసిక (ముక్కు)- చిలుకముక్కు వలె నున్న ప్రభుత్వలక్షణము. దీర్ఘనాసిక భోగియొక్క లక్షణము. హ్రస్వనాసిక ధర్మశీలుని లక్షణము. నాసిక సౌందర్యయుక్తముగ నుండిన మేలు. వికారాకారముగ నుండిన నిర్ధనికుఁడు, నిర్భాగ్యుఁడు, శీలరహితుఁడు, క్రూరచిత్తుఁడు నని యెఱుంగునది.

౪౭ నేత్రములు- ఎఱ్ఱనిజీర లున్న నేత్రములు ధనవంతునకు లక్షణమును. పులివంటినేత్రములు ముక్కోపిలక్షణము. కోడికండ్లవంటి నేత్రము లుండిన దుఃఖి యగును. లేడినేత్రములవంటివి గలవాఁడు లాభము నొందు చుండువాఁ డని యెఱుంగునది. పిల్లికండ్లు, హంసకండ్లు నరాధముఁ డనిపించుకొని యాపదలపా లగువానివి. నెమలి కండ్లు, ముంగిసకండ్లు గలమానవుఁడు మధ్యము డని కొందఱనిరి. నేత్రాంతము లెఱ్ఱనైన ధనవంతుఁ డగును. మధుపింగళ (తేనెరంగు) వర్ణము గల్గియుండిన నైశ్వర్యారోగ్యములు గల్గినవాఁ డని కొందఱు ఋషు లనిరి. కాని, పెక్కండ్రు ఇది ప్రతిభగలవాని లక్షణము గా దనిరి. ఒక నేత్రము జన్మదారభ్య గలవాఁడు, క్రూరకర్ముఁ డనియు, మిడిగ్రుడ్లు కలవాఁడు నైష్ఠికులలో మూర్ఖుఁ డనియుఁ జెప్పఁబడినది. తడికన్నులు గలవాఁడు దుఃఖి యనియు, గుంటకన్నులు దరిద్రలక్షణ మనియు నెఱుంగునది.

౪౮ కనుబొమలు- వర్తులాకారముగ వంగి దక్షిణావర్తమైయున్న శతాయుష్మంతుఁడనియు

ఇవి దళమైన యధికారమూర్తి యనియు, సన్నముగ దిద్ది తీర్చినటుల నున్న ప్రభు వగు ననియు, పార్శ్వశిరోజముల నంటియున్న నల్పాయువనియుఁ జెప్పఁబడినది.

౪౯. కర్ణములు-కర్ణములు పెద్దవిగ నుంట దీర్ఘాయుష్మంతునిలక్షణము. చిన్న చెవు లుండిన నల్పాయువుగఁగాని లేక మహానుభావుఁడై గాని యుండును. రోమములు గల్గియుండిన సుఖి. మచ్చ యున్న ధార్మికుఁడు.

౫౦. శిరము(శిరస్సు)- విశాలముగ నుండుట ప్రభుత్వలక్షణము. శిరమున మచ్చ గల్గియుండిన రాజ్యలాభము నందువాఁ డని చెప్పఁబడినది. నరములు గానవగు బుడుపులుగల శిరము గలవాఁడు కష్టము లందువాఁడుగను, ఎండిన శిరమువలె నున్న శిరముగలవాఁడు దుఃఖియు నగునని చెప్పఁబడినది.

౫౧. లలాటము (నుదురు)- అర్ధచంద్రుని వలె నుండుట ప్రభుత్వలక్షణము. త్రిశూల రేఖ నుదుటఁ గల్గియుండుట మండలేశ్వర లక్షణము. నుదురు వెడలువుగ నుంట విద్వాంసుఁడనియు, దీర్ఘాయుష్మంతుఁ డనియు, నుదుట నాల్గు రేఖ లున్న ౮౦ సంవత్సరములును, మూఁడు రేఖ లున్న ౬౦ సంవత్సరములును, రెండు రేఖలున్న నలుబది వత్సరములును ఆయుర్దాయమనియుఁ జెప్పఁబడినది. నుదురు విశాలము తక్కువ యైన కొలఁదినల్పాయుర్దాయమును విద్యాలోపమును సూచించెడిని. నుదుట నైదు రేఖ లుండుట మహావైభవముల నందువాఁడు, దీర్ఘాయుష్మంతుఁడు నని చెప్పఁబడినది. నుదురు విపులమైన బహుధనికుని లక్షణము. నుదుట సుడి యున్న దరిద్రుఁ డగును. మచ్చ యున్న స్థానభ్రష్టుం డగునని చెప్పఁబడినది.

౫౨. తలవెండ్రుకలు- పొడవుగ నుండిన దీర్ఘాయువు, సాపుగ నుండుట ఐశ్వర్యవంతుని లక్షణము. విరళములు, నునుపు గలవి, తుమ్మెదరంగు గలవి, సుఖవంతునకు భోగికి లక్షణములు. ఉంగరములజుత్తు కాముకత్వసూచక మని కొందఱనిరి. ఎఱ్ఱని రావిచిగురువంటి ధాతువుగల వెండ్రుకలు దరిద్రుని లక్షణములుగఁ జెప్పఁబడినది. కుప్పతల ద్రవ్యహీనుం డగు వేషధారి లక్షణము. కుఱుచబాఱిన మొండివెండ్రుకలు, ఎంతసంరక్షించినను తిరికెలవలెనుండు శిరోజములు ప్రతిభాహీనతం దెలిపెడిని. కళాహీనములగు వెండ్రుకలు గలవాఁడు ధనహీనుఁడని చెప్పఁబడినది. ఎఱ్ఱని వెండ్రుకలున్న క్రూరకర్ముండని చెప్పఁబడినది.

పురుషలక్షణములందు మొత్తమున దేహము మిక్కిలిపొడవును, మిక్కిలిపొట్టియు, నలుపును, కేవలము తెలుపు మించినయవస్థయుఁ గాక, మధ్యరకముగ నుండుట యోగ్యమని చెప్పఁబడినది.

భోజనము, నిద్ర, రతి శీఘ్రముగను, స్నాన మాలస్యముగను జేయుచుండువాఁ డిబ్బందులు లేక కాలముఁ గడుపువాఁ డనియు, ౧౦౮ అంగుళముల పొడవుగల శరీరముగల వాఁడు దివ్యపురుషుఁ డగు ననియుఁ జెప్పఁబడినది. ఇవి పురుష సాముద్రికలక్షణములు.

పురుషార్థములు నాలుగు-౧ ధర్మము, ౨ అర్థము, ౩ కామము, ౪ మోక్షము.

పురుషోత్తమవ్యూహము— రామానుజీయవైష్ణవ, చైతన్యవైష్ణవ మతధర్మములందు

తదేకాత్మరూప మహావిష్ణువు. అందుద్వితీయ చతుర్వ్యూహ ములలో నొకటి యనియు, వాసుదేవ వ్యూహము లైదింటిలో నొక ఉపవ్యూహ మనియు, విలాసమూర్తి అనియు వరుసగ చక్ర, పద్మ, శంఖ, గదలాయుధము లనియు జెప్పఁబడినవి. (విష్ణు దేవాలయము లందలి విగ్రహములు చూడుఁడు).

పురుహోత్రుఁడు— అత్రి, చంద్ర యాదవవంశక్షత్రియుఁడు. తండ్రి అనూరథుఁడు. పుత్రుఁడు సత్యశ్రుతుఁడు.

పురూషుఁడు— యదుసంతతి. చంద్ర వంశక్షత్రియుఁడు. తండ్రి వసుదేవుఁడు. తల్లి సహదేవి.

పురూరవచక్రవర్తి— షట్చక్రవర్తులలో నొకఁడు. చంద్రవంశము. తండ్రి బుధుఁడు, తల్లి ఇలాదేవి. (వైవస్వతమనువు చూడుఁడు). ఇతనిరాజధాని ప్రతిష్ఠానపురము. ఇది సంయుక్త రాష్ట్రములలోని ప్రయాగకు సమీపము. ఇప్పటిపేరు ఝూంసి. చంద్రవంశపునృపతులలో మొదటివాఁడు.

పురూరవునకు ఊర్వశివలన ౧ ఆయువు, ౨ ధీమంతుఁడు, ౩ అమవసువు, లేక విజయుఁడు, ౪ చిరాయువు, లేక శతాయువు, ౫ వసుమంతుఁడు లేక శ్రుతాయువు నను నైదుగురు పుత్రులు గల్గిరి.

జాతవేదుఁడు అను నగ్నిని గల్గించినవాఁడీ పురూరవుఁడే యని చెప్పఁబడినది. ఆయగ్నియె ఆహవనీయాదిరూపముల నెగడిన దఁట.

పురోచనుఁడు—ఒకశిల్పి. దుర్యోధనుని చెలికాఁడు. లాక్షాగృహ (లక్క-యిల్లు) నిర్మాత. (ఇందు పాండవులంగాల్చి చంప నేర్పాటు.)

పురోధస గోత్రము— (జమదగ్నివత్స ఉపగణము చూడుఁడు.)

పుట్టినబుద్ధిపుడకలతోఁగాని పోదు— (ఆంధ్రలోకోక్తి.)

పులగముపై పప్పు— అవసరములేని క్షేమని భావము. (ఆంధ్రలోకో_.)

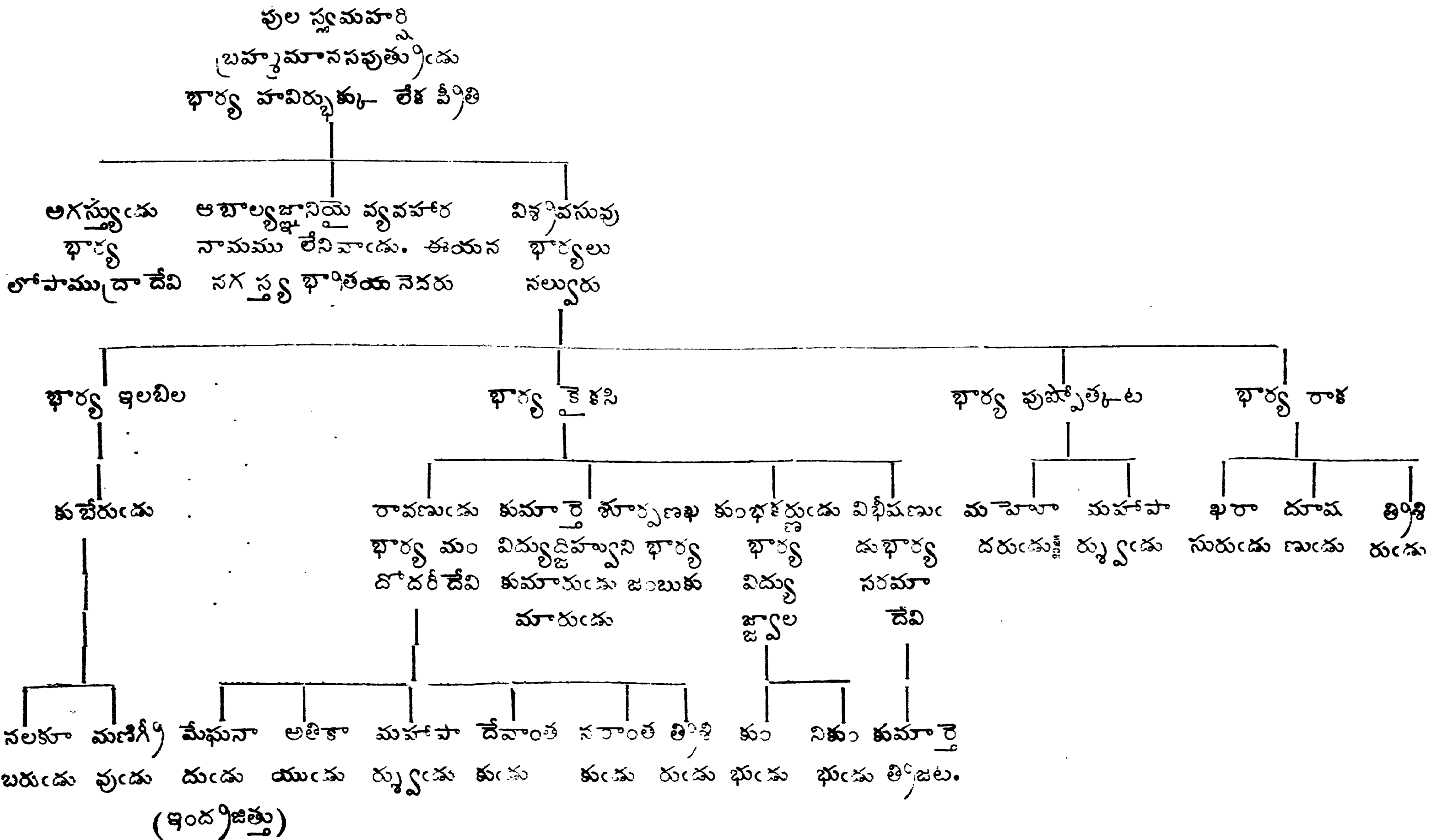
పులస్తి గోత్రము—(జమదగ్నిభిదా ఉపగణము చూడుఁడు.)

పులస్తిగోత్రము-(అగస్తిఉపగణముచూ).

పులస్త్య నక్షత్రము లేక గోళము-(నక్షత్రములు భారతీయులు గుర్తించినవిచూ).

పులస్త్య మహర్షి— బ్రహ్మమానస పుత్రులలో నొకఁడు. ఊర్వశిపైగల వలపున జనించినవాఁ డని కొంద అనెదరు. పులస్త్యుని యొక్క-భార్య యదుమహర్షికుమార్తె యగు ప్రియమతి. ఈమెవలనవిశ్రవసుఁడు, అగర్తుఁడు కల్గిరి. వేఱొకభార్యతృణబిందుమహర్షికుమార్తె. ఈమెవలన విశ్వవసోబ్రహ్మ కలిగెను. ఇంకొక భార్య హావిర్భువు. ఈమె కర్దమ ప్రజాపతి కూఁతురు. ఈమెవలన అగస్త్య విశ్రవసువులు కల్గిరని దేవీభాగవతమునందునను ఉత్తరరామాయణమునందునను చెప్పఁబడినది.

పులస్త్యమహర్షి సంతతి.

పులహ గోత్రము--(అగస్త్యుపగణము చూడుఁడు).

పులహ నక్షత్రము లేక గోళము--(నక్షత్రములు భారతీయులు గుర్తించినవి చూ.)

పులహాశ్రమము--సాలగ్రామనదియొద్ద నుండెననివరాహపురాణము ౧౪౩యందున్నది. (సాలగ్రామనది చూ. గండకీనది, సాలగ్రామ క్షేత్రము చూడుఁడు).

పులహుని సంతతి--పులహుఁడు బ్రహ్మ మానసపుత్రుఁడు. నవ బ్రహ్మలలో నొకఁడు. భార్య క్షమాదేవి (దక్షప్రజాపతికుమార్తె). (కర్దముఁడు ఈతనికొడుకని కొందరనెదరు). ఈతని సంతతివారు కొందరు కిన్నరులు, కొందరు కింపురుషులు ననిపించుకొందురు.

పుల్లగ్రామము--దీని నిప్పటిఆసాములోని చిట్టగాంగుపురిగా పోల్చియున్నారు.

పులి--సంస్కృతమున వ్యాఘ్రమనంబడిన అటవీఘాతుకమృగము. ఇది పెద్దజాతి చిన్నజాతి యని ద్వివిధజాతులు గలవు. పెద్దజాతిని పెద్దపులి యనియు, చిన్నజాతిని చిఱుతపులి యనియు వాడిరి. కాని, యాంగ్లమున పెద్దపులికి "Tiger" అనియు చిఱుతపులికి "Cheeta" యనియు వాడుచున్నారు. రెండును ఘాతుకమృగములే. చిఱుతపులిని కొందఱు వేఁటకాండ్రు మచ్చికచేసి మాంసాహారమిడుచు తమవెంటఁ గొంపోయి చిన్నచిన్న జంతువులను వేఁటాడునటుల నేర్పి వేఁటయందుపయోగించు చుందురని తెలియుచున్నది.

పులికట్టు సరస్సు-- ఇది చెన్నపురి ఆగ్నేయదిశగా పొన్నేరిస్టేషనునుండి యీశాన్యదిశగా ౧౦ మైళ్ళదూరమున నున్నసరస్సు. పొన్నేరు స్టేషనునుండి బకింగ్హాము కాలువద్వారా పడవలలో పోవుటయుఁ గలదు. అది యిందే చేరిపోవును. సరస్సు 33 మైళ్ళపొడవును వేర్వేఱు తావులందు రెండు మొదలు పదునొకండుమైళ్ళవఱకు వెడల్పును కల్గియుండును. తీరమున పులికట్టుగ్రామము కలదు. అది తొల్లింటి డేన్మార్కువారి సెటల్మెంటుగ చెప్పంబడినది. ఇట వారు ఆదిని Geldria అనుపేరుగలకోటను తమ ఫేక్టొరీలను నిర్మించుకొని వర్తకము సాగించిరఁట. ఇప్పు డాయూన శేమియుఁ గానరకున్నవి.

పులిని జూచి నక్క వాతపెట్టుకొన్నట్లు-- పులిచారలవలె తనయొడలిపై వాతలిడుకొనుట యని భావము. (ఆంధ్రలోకోక్తి.)

పులింద దేశము- దీనింగూర్చి పెక్కుసందియములు గలవు.

మహాభారతము-వనపర్వము ౧౩౯యందు ప్రశంసింపఁబడిన పులిందదేశము హరిద్వారపురమునకు వాయవ్యదిశయందుండినటుల చెప్పఁబడినది.

వామనపురాణమున ౨౬ అధ్యాయమున చెప్పఁబడిన పులింద, బుందేల ఖండములోని పశ్చిమభాగమును, సాగరప్రాంతసీమలం గల్పుకొని యుండినటుల తెలుచున్నది.

"తారాతంత్ర" మనుగ్రంథమునఁ జెప్పఁబడిన పులింద, శిలాహట్పట్టణమునకు తూర్పున నుండినటులఁ గాన్పించెడిని. ఒకవేళ శిలాహట్పట్టణ మిప్పటి సిల్హెట్ పురమేమో. మఱియు

యెల్లయని చెప్పఁబడినది.

దీని నింకను చక్కఁగఁ బరిశీలించి మూఁడుపులింద లెవ్వియో గనుఁగొనఁదగియున్నది.

పులిపక్క జోరీఁగ--(ఆంధ్రలోకోక్తి.)

పులిపిల్ల పులిపిల్లే, నక్కపిల్ల నక్కపిల్లే, తొండపిల్ల తొండపిల్లే—ఇది విత్తన మొకటి నాటితే చెట్టు వేఱుజాతిది పుట్టదను నట్టి సామెతవంటిదని భావము కలదియే. (ఆంధ్రలోకోక్తి.)

పులిమీఁది పుట్ట—ఒక పాంథుఁ డడవి నడుచుచు రాత్రి యెద్దనుకొని యొక పులిపై నెక్కి పరుగెత్తించుచుండె నఁట. ఆపులి వానిని మనుష్యుండని యెఱుంగక పులిమీఁదిపుట్ట యను జంతువుగా భావించెనఁట. ఉదయమున వాఁ డది పులిగా నెంచి జడిసి యొకకొమ్మను బట్టుకొని చెట్టెక్క, పులి తనను పుట విడిచినదే చాలు నని గొడ్డువైచి పాఱిపోయె నఁట. (ఆంధ్ర లోకోక్తి).

పులిమీసాలు పట్టుకొని ఉయ్యాల లూఁగినట్లు- (ఆంధ్రలోకోక్తి.)

పులోమ— దక్షప్రజాపతికుమార్తెలలో నొకరిత. కస్యపమహర్షి భార్య. ఈమెసంతతివారు పౌలోము లనంబడిరి. దేవేంద్రునిభార్య యగు శచీదేవి యీామె సంతతిలోనిదె. (కస్యపుని భార్యలు చూడుఁడు.)

పువ్వులమ్మిన ఊరనే కట్టెలమ్ముట- (ఆంధ్రలోకోక్తి).

పుష్కరము-తీర్థము — ఈ మహా తీర్థమును తీర్థరాజ మనియు, తీర్థనాయక మనియు నందురు. రాజపుత్రస్థానపు అజమీరు (తొల్లింటి అజయమేరు) పురమునుండి యేడు న్నరమైళ్ల దూరమున నున్నది. ఇచటి గ్రామ మునకు "పుఖా" రని వాడుచున్నారు. ఇది కొన్ని వేలజనాభాగలచిన్న గ్రామము. పుష్కర తీర్థము (చెఱువు)నకు మూఁడు దెసల స్నాన ఘట్టములు దేవాలయములతో నిండి యున్నవి. ఇది పితామహుని (విధాత) పశ్చిమవేది.

ఆదిని పరమేశ్వరుఁడగు శంకరుఁడు శక్తిని పరిణయమగు కాలమున చూడవచ్చినవారిలో చపలచిత్తుఁ డగు విధాతకు మనస్సునందు మోహావేశము కల్గుకతన, మానసికదోషమే గాక, కాయికదోషము గూడ సంభవమై, సభ యందు హాహాకారమును, స్త్రీలయందు విన్న దనమును జనింప, పరమేశ్వరుఁ డనుగ్రహించి అంతటి సంతోషసమయమున రక్షింప నెంచి, భూమియందలి సారముఁదీసివిధాతకిచ్చి, యిందు స్నాతుఁడవై పూతుఁడవుగమ్మనియె నఁట. దాని నావిధాత గైకొని పూతుఁడై తనకమండ లువున నిడికొనియె నఁట. పిదప వామనావ తారకాలమున బలిచక్రవర్తి నడిగి మూఁడు పాదములప్రదేశము నందిన వామనుని పాదము బ్రహ్మలోకమున కరుగ,విధాత దానినితనతండ్రి పాదముగ నెఱింగి తనకమండలువునందలి గంగో దకమున పాద్యమిచ్చి కడిఁగెనఁట. అది యట నుండి జాఱి యిచటఁబడి ఈతీర్థమయ్యె నఁట. పద్మపురాణమున దీనిగాథ కొంత చెప్పఁబడి నది. విధాత యిట నొక క్రతువు నాచరింప నెంచి, తనభార్యలగు సరస్వతీ సావిత్రులు రా నిరాకరించినందున గాయత్రితో నిట క్రతు వొనర్చె నఁట. దాని నాప్రక్కకొండ యగు రత్నగిరినుండి గాంచుచుండిన సావిత్రి యలిగి వారల నందఱను శపించెనఁట. నాఁడాదిగ నాగి రికి "సావిత్రీగిరి"యని పేరయ్యెను. పిదప గాయ త్రియే ఆశాపమును బాపె నఁట.

ఇట ప్రధాన దేవళము బ్రహ్మదేవునిది గాయత్రిదేవితోఁ గూడియున్నది. పుష్కరము నందు జ్యేష్ఠవేది, మధ్యమవేది, కనిష్ఠవేదులు కలవు. పుష్కరసరస్సునందు తీర్థసంఖ్య పదికో ట్లని యందురు. కార్తికపౌర్ణమి నిట గొప్పస్నా నయాత్ర జరుగును. ఇట నక్కాలమున గొప్ప పశువుల సంతయు, పశువుల ప్రదర్శనమును,

జరపుచున్నారు. అందు ఒంటెలు, ఎద్దులు, గుఱ్ఱములు విక్రయింపఁ బడుచుండును. రాజపుత్రులు, పంజాబీలు, ఆఫ్ఘనులు మొదలగువర్తకులు వాణిజ్యము నడుపుదురు.

ఈ పుష్కరుఁడు పండ్రెండు నదులయందు పండ్రెండుసంవత్సరములలో తిరుగుచుండునఁట. బృహస్పతి యేరాశియం దుండునో ఆకాలమాసంబంధినది యని యెఱుంగునది. వాటినే "ద్వాదశనదీపుష్కరము" లనియెదరు.

ఈపుష్కరుఁ డాయానదులయందు ప్రవేశించి ముఖ్యముగా పండ్రెండు దినము లుండెడి నని చెప్పఁబడినది. ౧ గురుఁడు మేషరాశిగతుఁ డగుతఱి గంగానదీపుష్కరము. ౨ వృషభరాశిగతుఁ డగుతఱి నర్మదా(రేవా)నదీపుష్కరము. ౩ మిధునమున సరస్వతీనదిపుష్కరము. ౪ కర్కాటకమున యమునానదీపుష్కరము. ౫ సింహమున గౌతమీ (గోదావరీ) నదీపుష్కరము. ౬ కన్య కృష్ణానదీపుష్కరము. ౭ తుల కావేరీనదీపుష్కరము. ౮ వృశ్చికమున తామ్రపర్ణీనదీపుష్కరము. ౯ ధనుస్సున సింధునదీపుష్కరము. ౧౦ మకరమున భద్రా (తుంగభద్రా) నదీపుష్కరము. ౧౧ కుంభమున భీమరథీపుష్కరము. ౧౨ మీనరాశిగతుం డగుచుండఁగ (గురుఁడు) ప్రణీత లేక ప్రాణహితానదీపుష్కరమును వచ్చును. పుష్కరము గురుని ప్రవేశముతో ప్రారంభమై పండ్రెండుదినములవఱ కుండునని చెప్పఁబడినది.

పుష్కరవతి (పురము)- శ్రీరాముని సోదరుఁ డగు భరతుని రెండవసుతుఁడగు పుష్కరునిచే నిర్మింపఁబడిన పురము.

పుష్కరారణ్యము — అజయమేరు (ఇప్పటి అజ్మీరుపురము) ప్రాంతమున విధాత పశ్చిమవేదిక యగు "పుఖార్"కడ పుష్కరమను సరస్సు కలదు. ఆ ప్రాంతారణ్యమునకు పుష్కరారణ్యమని పేరు. (నవారణ్యములు చూ).

పుష్కరారుణి-పూరుసంతతి చంద్రవంశక్షత్రియుఁడు. బ్రాహ్మణుఁడైనవాఁడు. తండ్రి ఋక్షయుఁడు. ఇతనిసంతతివారు బ్రాహ్మణులైరి.

పుష్కరాంశ—జ్యోతిషశాస్త్రమునందు మేషరాశిలో నిరువదియొకటవభాగమును, వృషభరాశిలో పదునైదవ భాగమును, మిధునరాశిలో నిరువదినాలుగవ భాగమును, కర్కాటకములో ఏడవభాగమును, సింహరాశిలో నిరువదియొకటవ భాగమును, కన్యారాశిలో పదునాలుగవ భాగమును, తులలో నిరువదినాలుగవ భాగమును, వృశ్చికములో నేడవభాగమును, ధనుస్సునం దిరువదియొకటవభాగమును, మకరరాశియందు పదునాలుగవ భాగమును, కుంభరాశియం దిరువదినాలుగవ భాగమును, మీనరాశియం దేడవభాగమును పుష్కరాంశ లనఁబడును. ఇవి శుభప్రదము లయిన మేలును, లేకున్న కీడు నని చెప్పఁబడినది.

పుష్కరిణి— ఈ పేరుగల వా రిద్దరు స్త్రీలు గాన నగుచున్నారు. ఉల్ముకుని భార్య యొక పుష్కరిణి. ఈమె కుమారుఁడు అంగుఁడు. వ్యుష్టిభార్యయొకతె. ఉల్ముకునిభార్య మఱియొక పుష్కరిణి. కుమారుఁడు సర్వతేజస్సు.

పుష్కలద్వీపము—ఆక్సస్ నది కుత్తర భాగము మొదలుపశ్చిమతార్తార దేశభాగమును గల్పుకొనిన మధ్యఆసియా యనంబడు దేశభాగము. దీని కుత్పత్తి భూష్కర. (ఇప్పటి బొఖారా)శబ్దమని పెక్కండ్రు తలంచుచున్నారు.

పుష్కలావతీ పురము — తొలుత ఉత్పలావతీపురము. ఇప్పుడు 'కేలీ' యనంబడు తావు. (గాంధారదేశము చూడుఁడు.)

పుష్పకము-- ఆకాశగమన అంతరాళిగమన శక్తులుగల యొక విమానము. ఇది తొలుత బ్రహ్మదేవునివలన కుబేరున కీయఁబడుట 'కుబేరపుష్పక' మని వాడుక యయ్యెను. ఇం దెందఱు కూర్చుండినను నింకొక్కరికిఁగూడ తావుండెడి దఁట. కాన నేఁటికిని అనుకొన్నలెక్కకన్న నెక్కుడుమంది కూర్చుండఁ గల్గినతావు నకు 'కుబేరపుష్పక' మని సామెతగానందురు.

రావణుఁడు కుబేరు నోడించి యీ పుష్పకము నపహరించె ననియు, లంకాయుద్ధమున రావణుఁడు నిహతుఁ డైనతరువాత నీపుష్పకము శ్రీరామునివశమయ్యె ననియుఁ జెప్పఁబడినది.

పుష్పకాసీసము-ఆంగ్ల. Green Sulphate of Iron సం. పుష్పకాసీసం. ఇది యించుక పచ్చరంగుధాతువు గల్గియుండునది. వేఁడిచేసి కఫరోగములు, కంఠరోగములు,కంటి దగ్గరపుట్టిన వ్రణము (అనఁగాలూతికరోగము), తాపము, శీతలము, శ్వేతకుష్ఠము (అనఁగా బొల్లి),వాతరోగములునివారింప నగునని చెప్పఁబడినది.

పుష్పగిరి తిమ్మన కవి— ఆంధ్రకవులలో నాధునికులందు పేర్కొనఁబడినవాఁడు. బ్రాహ్మణుఁడు. ఆశ్వలాయన సూత్రుఁడు. విశ్వామిత్రసగోత్రము. తండ్రి పే రప్పన్న. నివాసము నెల్లూరు మండలములోని మోడేగుంట యని చెప్పఁబడినది.

ఈతఁడు రచించినది "సమీరకుమారవిజయము", "భర్తృహరినీతిశతకము" (తెనిఁగించినది.

పుష్పగిరి (పర్వతము)— దక్షిణదేశమున మలయపర్వతమున నిప్పుడు "వైగై" యనఁబడుచున్న (దక్షిణమధురాపురముప్రక్కనంతర్వాహినిగ ప్రవహించుచున్న) కృతమాలానది జన్మించుతావునఁగల పర్వతభాగమునకు పేరు. ఇది తొల్లింటిపేరని పెక్కండ్రు తలంచుచున్నారు.

దీనిప్రశంస మార్కండేయపురాణము ౫౭ అధ్యాయమునను, విష్ణుపురాణము ౨-౩ యందునను గానసగుచున్నది.

పుష్పగిరి (పీఠము) — పుష్పగిరిపీఠమన నంద తెలిఁగినమాటయే. ఇది శ్రీ శంకరాచార్యస్థాపితపీఠములలో నొకటి. పుష్పగిరి దేవాలయము సుప్రసిద్ధము. M.S.M. రైల్వే బొంబై లైనుపై నున్న కమలాపురం స్టేషనునుండి ఈశాన్యదిశగా ౫ మైళ్లలో పుష్పగిరిఉన్నది.

పుష్పదంతనాథుఁడు— జైనతీర్థకరులలో నొకఁడు. (తీర్థకరులు చూడుఁడు). వీరి చిహ్నము మొసలి. ఇక్ష్వాకువంశక్షత్రియుఁడు. తండ్రిపేరు సుగ్రీవరాజా. తల్లి రామాదేవి. జన్మస్థలము కాకంది నగరము. (కాకనద పురము ఇప్పటి భోపాలు రాజ్యములోని సాంచి). పొడవు నూఱుధనస్సులు.(ధనుస్సు మూఁడున్నర మూర). శ్వేతవర్ణము. ఆయువు రెండులక్షలు. గణధరసంఖ్య ౮౮. నిర్వాణస్థలము సుమేరు శిఖరము. (శిఖరీజీ లేక అగ్నపర్వతశిఖరము). తొమ్మిదికోట్ల సాగర్.

పుష్పపుటహస్తము -(హస్తాభినయము చూ. భరతశాస్త్రము చూ.)

పుష్పఫలపరీక్ష —(కాలవిజ్ఞానశాస్త్రమున వివరింపఁబడిన పరీక్షలలో నొకటి. (కాలవిజ్ఞాన శాస్త్రము చూడుఁడు).

చెట్లు పూవులు పూచుట, కాచుట ఎఱుంగఁదగినవి.

౧ అశోకవృక్షములు, బ్రహ్మదండి లేక బ్రహ్మ మేడిచెట్లు విస్తారముగ పూచి కాచినసంవత్సరము పైరుపంటలు బాగుండు ననియు,

౨ కర్పూరపు టరఁటిచెట్లు బాగుగ కాచిన సంవత్సరము నల్లయవిసె మొదలగు నల్లధాన్యములు చక్కఁగ ఫలించుననియు,

3 చింతచెట్లు, పాలచెట్లు నల్లవేములు విస్తారముకాచిన ధాన్యము చక్కఁగా పండుననియు,

౪ తుమ్మికచెట్లు (తిందుకము) విస్తారము కాచిన జొన్నలు చక్కఁగా పండుననియు,

౫ ములుమోదుగులు విస్తారము పూచికాచిన కొఱ్ఱలు చక్కఁగా పండుననియు,

౬ మొల్లలు విస్తారముపూచినను, రావిచెట్లు విస్తారము కాచినను, ఆవాలు, జనుము,ప్రత్తి చక్కఁగా ఫలించుననియు,

౭ నావిలిచెట్లు విస్తారముపూచినచో ముత్యములు విస్తారము దొరకుననియు,

౮ తిలకములు (బొట్టుగుచెట్లు) విస్తారము కాచినచో వెండి చౌకయగు ననియు,

౯ బిక్కిచెట్లు, మారేడుచెట్లు విస్తారము కాచినచో బంగారము చౌకయగు ననియు,

౧౦ అత్తిచెట్లు విస్తారము కాచినచో రాగి చౌకయగు ననియు,

౧౧ ఎఱ్ఱగోరింట చెట్లు విస్తారము కాచిన వజ్రములు చౌకయగుననియు,

౧౨ మంకెనచెట్లు విస్తారము పూచినకాలమున పగడము లధికముగ దొరకు ననియు,

౧3 బచ్చలిచెట్లు విస్తారము కాచినచో ఒంటెలు వృద్ధియగు ననియు,

౧౪ అరఁటిచెట్లు విస్తారము కాచిన సంవత్సరము గొఱ్ఱెలు వృద్ధియగు ననియు,

౧౫ బలరక్కసిచెట్లు విస్తారము పూచిన సంవత్సరము ఏనుఁగులు వృద్ధియగు ననియు,

౧౬ పాదరిచెట్లు విస్తారము పూచిన గోవు లభివృద్ధి నందుననియు,

౧౭ అడవితంగేడు, రెల్ల, అనప, కుసుమ ఈవృక్షములు విస్తారము పూచినచో దేశము సుభిక్షతమై యుండు ననియు,

౧౮ తామరలు విస్తారము పూచినసంవత్సరము బ్రాహ్మణశాఖ లభివృద్ధిగాంచుననియు,

౧౯ కలువలు విస్తారము పూచినకాలముల క్షత్రియశాఖ లభివృద్ధి గాంచుననియు,

౨౦ జమ్మిచెట్లు, చండ్రచెట్లు విస్తారముగ గాచినకాలమున దేశమున పంటలు చక్కఁగ ఫలించు ననియు,

౨౧ వేఁపచెటు విసారముగ గాచినకాలమున దేశమున రోగబాధలు లేక ప్రజ లారోగ్యమున మనెద రనియు,

౨౨ అడవులలో వృక్షములు విస్తారముగ గాచినకాలమున దేశమున పంటలు తక్కువగ ఫలించు ననియు,

౨3 కొడిసెచెట్లు విస్తారముగ కాచినకాలమున దేశమందు జనులు రోగపీడితులై యుండు రనియు,

౨౪ కడపచెట్లు విస్తారము కాచినకాలమున వర్షములు స్వల్పముగ గురియుననియు,

౨౫ జీడిచెట్లు విసారము కాచినకాలమున ప్రజలకు భయముగల్గి యుండుననియు,

౨౬ నాగకేసరములు విస్తారము కాచిన కాలమున దేశమున వాంతివ్యాధులు కల్గి యుండు ననియు,

౨౭ బిళ్ళుడుచెట్లు విస్తారము కాచినకాలమున దేశమం దగ్నిభయ మనియు,

౨౮ వెలగచెట్లు విసారము కాచినకాలమున గాలి మిక్కుటముగఁ గల్గియుండు ననియు,

౨౯ బుడమచెట్లు విస్తారము కాచినకాలమున అంతఃకలహములు కల్గియుండు ననియు,

30 లొద్దుగ(లోధ్ర), దిరిసెన విస్తారము పుష్పించినకాలమున దేశమున పంటలు తక్కు-

వగ ఫలించు ననియు రెట్టనుతమునఁ జెప్పఁబడినది.

పుష్పలగుడన్యాయము-అఱచిఅలరి చేయుచున్న కుక్కలలో నొకకుక్కపైవిసరినకఱ్ఱ, దానిచుట్టుపట్లనున్న కుక్కలంగూడ శాంతింపఁజేయును.

బాధగల్గించుదుష్టులలో నొక్కనికిఁబ్రనొసంగిన శిక్షనవారు శాంతింతురనిభావము.

పుష్పవంతగోత్రము—(ఔతథ్యఉపగణము చూడుఁడు.)

పుష్పవంతుఁడు- ఉపరిచరవసువుసంతతివాఁడగు నొకనరపాలుఁడు.

పుష్పవంతోపకారన్యాయము—ఇది జ్యోతిశ్శాస్త్రమందలి న్యాయము. పుష్పవంతులన సూర్యచంద్రులని యర్థము. వీరుపకారము చేయుటయందు దక్షులని చెప్పఁబడినవారు.

పుష్పవతీనది—ఇప్పుడు తిరువాన్కూరు రాజ్యమున "పంచ్చై" యనుపేరఁ బరఁగుచున్న నది. వరాహపురాణము ౧౫౫ అధ్యాయమున దీనిప్రశంస గాననగు చున్నది.

పుష్పాంజనము--ఇదియొకజాతి రాయియనియు, దీనిచూర్ణము లేక భస్మము ఊపిరిగొట్టునొప్పి, ఎక్కిళ్ళు, ఎలుకకాటు విషము, కఫము, పీనస, నేత్రములనుండి నీరుకాఱుజబ్బు, లూతిక (నేత్రములకడ వ్రణములు) శ్వాసకాసలు నివారించునని చెప్పఁబడినది.

పుష్పార్ణుఁడు- తండ్రి వత్సరుఁడు. తల్లి సర్వర్థి. పితామహుఁడు ధ్రువుఁడు. (ఈతఁడు జ్యేష్ఠపుత్రుఁడు). భార్య లిద్దఱు.

౧ ప్రభ- ఈమెవలన సుతులు ప్రాతర్మధ్యందిన సాయంతనములు. ౨ దోష- ఈమె వలన సుతులు ప్రదోష, నిశీథ, వ్యుష్టులు.

పుష్పాలగోత్రము- (పిప్పలికులగోత్రము చూడుఁడు).

పుష్పి గోత్రము— (ఆత్రేయగణము చూడుఁడు.)

పుష్యమి నక్షత్రము — ఆకసమున తొండమూవమును బోలి కనిపించు మూఁడు నక్షత్రములు కలిసియుండిన నక్షత్రసముదాయము. జ్యోతిశ్శాస్త్రగ్రంథములందు దీనికి అమరేజ్యః, ఆద్యః, ఇజ్యః, గురునామకః, జీవః తిష్యః, దేవపురోహితః, పుష్యః పూజితః, వాగీశః అను పదములను పర్యాయపదములుగ వాడియున్నారు. దీనికి బృహస్పతి అధిదేవత. దేవగణము నక్షత్రము. ఊర్ధ్వముఖము, పుంస్వభావము. ఆఁడుమేఁక, నీటికాకి, రావిచెట్టు ఈ నక్షత్రసంబంధము లనియు, ప్రవేశించిన యిరువదిగడియలు త్యాజ్యము (విషఘటికలు) నియు,నలువదినాల్గుగడియలపై నమృతమనియు, క్షిప్రస్వభావనక్షత్ర మనియుఁ జెప్పఁబడినది.

పుష్యమిత్రుఁడు— మగధదేశ మేలిన శృంగవ శనృపతులలో మొదటివాఁడు. ఈతని సుతుఁడగ్నిమిత్రమహారాజు.(భార్యమాళవిక).

ఈవిషయము మహాకవి కాళిదాసకృతమగు మాళవికాగ్నిమిత్రమున స్పష్టీకరింపఁబడినది.

తొలుత పుష్యమిత్రుఁడు మౌర్య (మురసంతతి)వంశనృపతులలో కడపటివాఁడగు బృహద్రథునికడ సేనాధిపతియై యుండి వీలుచూచికొని యాతనిఁజంపి తాను రాజైనవాఁడు.

పుష్యరాగము— పుష్యరాగము నవరత్నములలో నొకటిగఁ జెప్పఁబడినది. ఇది వజ్రముయొక్క ప్రారంభదశయని పెక్కండ్రు తలంతురు. రసాయనశాస్త్రవేత్త లిది మరకతకుటుంబమునకుఁ జెందిన దనెదరు. దీని నాంగ్ల రసాయనశాస్త్రవేత్తలు "A transparent

or translucent precious stone composed of oxides of aluminium, silicon, and fluorine" అని వివరింతురు. ఇది సామాన్యముగ తెల్లదిగ నుండును గాని, యిందు పసుపుపచ్చరంగువి, ఒకప్పుడాకుపచ్చ రంగువి. ఊదారంగువి, ఎఱుపురంగువి, రంగులే లేక కేవల స్వచ్ఛతగలవి కూడ గల్గుచుండు నందురు. ఇందు మేలుజాతి పుష్యరాగములు అన్నివిధముల వజ్రపుతళుకులం గల్గియుండును.

ఆంగ్లఖనిజశాస్త్రము మనఁదగిన Mineralogy మేర కిది A mineral aluminium fluosilicate అని వివరింపఁ బడినది. పుష్యరాగము Greiss (లేక Granite) శిలలం గూడి దొరకెడిని. ఇంకను Tinstone Tourmaline, Mica, Beryl లతో సంబంధము గల్గి దొరకెడిని.

పుష్యరాగములం దించుక దట్టమైన నారింజ రంగు ధాతువు గల్గినమణికి విలువ యధికముగ నుండు నందురు. శ్రేష్ఠము లగు పుష్యరాగములు ఊరల్ పర్వతములందు దొరకునఁట. బ్రెజిల్ దేశపు రాళ్లను శ్రేష్ఠము లందురు. బ్రెజిలు పుష్యరాగములు వేడి చూపిన Pink వర్ణము నందునఁట. ఇవి చౌకధరలు గల్గియుండును. ఇందు హీనపుజాతికి Topazolite అనెదరు. ఇవి పసుపుపచ్చ, ఆకుపచ్చ, ధాతువులు గల్గియుండు నఁట.

లా. Tapozos. జర్మను, Topazos. ఆంగ్ల Topaz. సం. పుష్యరాగమణిః.

పుష్యరాగము శాస్త్రోక్తముగ భస్మము చేసిన, నది వాతదోషము నడఁచి యధికముగ జఠరదీప్తి నిచ్చుననియు, ఆయుర్వృద్ధి, వీర్యవృద్ధి, బుద్ధి బలము గల్గించు ననియుఁ జెప్పఁబడినది. మన దేశమునపుష్యరాగములు తెల్లనివి మాత్రమే తఱచు గానవగు చుండును. లేత తెల్లనిరాళ్లనె పుష్యరాగము లనుచుందురు.

పుస్తకభాండాగారము లేక లైబ్రరీ— భరతదేశమున పుస్తకభాండాగారము లనాదిగ నుండినవి. వాటిని సరస్వతి కాలయములుగ తలంచెడివారు. లైబ్రరీయందు గ్రంథములను నిల్వజేసియుంచుదురు. ఈజిప్టుదేశమునను, బేబిలోనియా దేశమునను, ఆసియామైనరు దేశమునను కొన్ని పుస్తకనిలయములు తరువాత చెప్పఁదగినవి యుండినవి. ఐరోపాదేశపు లైబ్రరీలు క్రిస్తువును మహావ్యాప్తికిఁ బిదప నేర్పడినవి. ఇక్కాలమున వ్రాతగ్రంథములు, అచ్చుగ్రంథములు, కాగితపుపుస్తకములె గాక, తాళపత్రగ్రంథములు మొదలగున వన్నియు పుస్తకములే. ఐరోపాయందు గొప్పగొప్ప పుస్తకభాండాగారము లేర్పడి యుంట విచిత్ర మనిపించెడిని. బరోడా సంస్థానమునందు "ట్రావెలింగు లైబ్రరీలు" కలవఁట. అవి చక్రములపై నూఁరూరి కంపబడుచు తిరుగుచుండు నఁట. విజ్ఞానము వెదఁజల్లు నీపుస్తకసముదాయములు విద్యావ్యాపకసాధనములు.

పుస్తకము – సంచితమైన యొకవిషయము పుస్తక మనంబడును. పుస్తకమునందు చేర్పఁబడిన విషయము విజ్ఞానమైనను గావచ్చును, లేక శాస్త్రమైనను గావచ్చును. కేవలవిషయములచే నిండి మనోరంజకమైన ప్రబంధపద్యములుగఁ గాని, కథలుగఁగాని, నవలలుగఁ గాని, ఇతరవిషయములు నిండినదిగఁ గాని చరిత్రగఁ గాని ఉండవచ్చును. ఏది యైనను నొకచోఁ జేర్పంబడినది పుస్తక మనిపించుకొనును.

భరతదేశమున నాదికాలమునుండి పుస్తకములు తాళపత్రములతో చేయఁబడినవిగ నుండినవి. అందు శ్రీతాళ మనంబడిన వెడలుపు పొడవు నధికముగఁ గల్గిన యొక శ్రేష్ఠమగు

జాతితాళపత్రము (తాటియాకు)లు పుస్తకములుగఁజేయుపద్ధతి చరిత్రవ్రాయ జ్ఞాపకములేని తొల్లింటి కాలమునుండి భరతదేశమున నుంట సుప్రసిద్ధమే.

ఇప్పటి కేడువేల సంవత్సరములకు పూర్వము ఖాల్డియనులు వారి గ్రంథములను మట్టిఇటుకలం బోలిన దిమ్మరేకులపై లిఖించి కాల్చి గట్టిపఱచి పుస్తకభాండాగారములందునిల్వయుంచువారని బయల్పడియుంట యందరెఱింగినదే. ఈజిప్టుదేశమున పాపిరస్ (Papyrus) చుట్టలను విప్పి వ్రాసి వాటిని దిరుగ చుట్టి గొట్టములలో దూర్చి నిల్వయుంచుచుండెడివారు. తర్వాత పార్చిమెంటు కాగితములు, గోనెపీచు కాగితములు, వాటిస్థానము లందుకొని పుస్తకములు కాసాగినవి. ఆకాలమున పలుచని చర్మములపై వ్రాసి చేసినపుస్తకములును గలవు. ఇవి యన్నియు వ్రాతగ్రంథములే.

క్రీ. వె. ౧౪౫౦ వద్దనుండి ముద్రాయంత్రములును, వాటితోపాటు కాగితముల యభివృద్ధియు, నూతనపరిస్థితులు గల్గించినవి. ఇప్పుడు కాగితములపై నచ్చువేయఁబడిన గ్రంథములు సర్వసామాన్యములే. (కాగితములుచూడుఁడు).

పూచినపూవులన్నీ కాయలే యైతే పుడమి భరింపఁగలదా?-(ఆంధ్రలోకోక్తి)

పూతికచెట్టు (తూతికచెట్టు, పూతికపండ్లచెట్టు)—లా. Morinda Citrifolia, Mulberry tree. పూతికచెట్టుపై పట్టుపురుగు నివాసమేర్పఱచుకొని చక్కఁగ పెరుఁగును గాన పట్టుపురుగులఁ బెంచువారీచెట్లను నాటి పెంచుదురు. ఇవి పండ్లకుఁగూడ పెంచుట కలదు. ఇది పెద్దపూతిక, చిన్నపూతిక యని ద్వివిధము. పెద్దపూతికపండ్లు నాలు గంగుళముల పొడవు వఱకుఁ బెరిగి పెద్దవిగా నుండును. చిన్నపూతికపండ్లు ఒకటి లేక ఒకటిన్నరయంగుళమునకంటె పెరుఁగవు. ఈ రెండింటియందు తీయనిరుచి గలవి పుల్లనిరుచి గలవి యని యొక్కొకటి ద్వివిధమై యుండును గాన పూతిక నాల్గు భేదము లని చెప్పఁదగి యున్నది.

పండ్లు సమధాతువు గల్గించును. శరీరరక్తమును శుభ్రపఱచును. పట్టుపురుగులకు దీని యాకులు మంచియాహారము గాన వాట్లపై బ్రతికి పట్టుకాయల (Cocoons) నిచ్చును.

తీయనిపూతికపండ్లకు సికింజబీనును, పుల్లనిపండ్లకు తేనెయు పరిహారములని చెప్పఁబడినది.

పూతికరంజచెట్టు — (నెమలిఅడుగులచెట్టు చూడుఁడు.)

పూతిమాష గోత్రము—(సంకృతి ఉపగణము చూడుఁడు.)

పూతిమాష గోత్రము—(జాతూకర్ణ్యగణము చూడుఁడు.)

పూతిమాష గోత్రము—(వసిష్ఠగణము చూడుఁడు.)

పూతిమాష గోత్రము—(భరద్వాజ ఉపగణము చూడుఁడు.)

పూనానగరము— బొంబై రాజధానియందు బొంబైనుండి ౧౧౯ మైళ్ళదూరమందున్న మహారాష్ట్రనగరము. తొల్లింట "పునఖా" యని పేరుండిన యీపురము రాను రాను 'పున' యనఁబడి, ఆంగ్లకాలమునాడు "పూనా" యయ్యెను. మహారాష్ట్రులు "పూణే" యనెదరు.

మూఠా నది (ముక్తిదా నది) మూలానదిలో (భీమరథీ లేక భీమరథ్యానదికి మూలమగునది) సంగమించుతావున తొల్లింట నిర్మింపఁబడి నలు దెసల వ్యాపించి, యిప్పుడు గొప్పనగరమై యున్నది. పరిసరములఁ గల పార్వతీగిరిపై నుండు పార్వతీ దేవాలయము సుందరమై సుప్రసిద్ధమై యున్నది. ఇట సంవత్సరమున రెండు నెలలు బొంబై గవర్నరు నివాసమొనర్చు నుగాన ప్రభుత్వభవనములు, కచేరీలు "గణే యఖం"డనంబడుతావున నిర్మింపఁబడియున్నవి. పూర్వము మహారాష్ట్రుల ఔన్నత్యకాలమున నిది పీష్వాపరిపాలకులకు నివాసనగరమై యుండెను. వారినాటి భవనములు, కట్టడములు, నిటీవల నిర్మింపఁబడిన శివాజీమహారాజువిగ్రహము, చక్కనినవీనమైనకట్టడములు, నగరసౌందర్యము నభివృద్ధిపఱచినవి. పీష్వాలనాటి హీరాబాగు నందలి వారి వినోదభవన మిప్పుడు టౌన్‌హాలుగ నున్నది. విద్యావంతమగు స్థానము. ఇచట సైన్య స్థానమగు "కిర్కీ" నాల్గు మైళ్ల దూరమున గలదు. వేఁడి తగ్గి యించుక సమశీతోష్ణప్రదేశ మగుట పూనాపరిసరముల వృక్షములు మొక్కలు లతలు చాల బాగుగ పెరుఁగును. కాన నీనగర మున తోఁటలధికముగఁ గలవు. పదిమైళ్ల దూరమునం దున్న శింగూర్ నందలి శింఘఘడము (దుర్గమును), ఇరువదిమైళ్ల దూరమునం దున్న పురంధరదుర్గమును, మహారాష్ట్ర ప్రభుత్వమునాఁటి దుర్గము లిప్పుడు చల్లదనపు టారోగ్యప్రదేశములుగ వాడఁబడు చున్నవి. బొంబాయినుండి పూనాకు ఎలక్ట్రిక్ రెయిల్వే సంబంధము కల్పఁబడియున్నది.

... బొంబై రాజ్యమున, బొంబై కిఁ బిదప, ముఖ్యనగరము. క్రీ.శ. ఎన్మిదవ శతాబ్దమున తెలిగాంవద్ద దొరకిన రాగిరేకుశాసనములందు పూనానగరమునకు తొల్లింటికాలమున పునాక-పౌనిక-పున యని పేర్లుండినటులఁ దెలియుచున్నది.

దీనిప్రశంస వాయుపురాణము ౪౫ అధ్యాయమునఁ గాననయ్యెడిని.

పూనీశాఖ క్షత్రియులు— (ప్రమార శాఖ క్షత్రియులు చూడుఁడు).

పూపరి గోత్రము — (శండిలగణము చూడుఁడు.)

పూమిస్ రాయి (Pumice stone)-

ఇది లాటిన్ భాషా జన్యపదము. నురగరాయి యని యర్థము. స్పంజింబోలిన చులకనిరాయి. నురగంబోలియుండును. అందు గుల్లతావులందు గాలి యుండె ననియు, నిది భూగర్భమందలి మహాతీక్ష్ణమైన వేడి కేర్పడిన దనియు పరిశీలనలు తెల్పుచున్నవి. ఇది అగ్నిపర్వతముఖముల నుండి వెలువడుచు బైటఁబడుచుండును. ఇంచుక ఇండియారబ్బరుకన్న గట్టిదై, అది చేయుపనినే అధికమగు బలముతో చేయుచుండునది.

ఇది లాటిన్భాషాపదమగు నురగ యనునర్థ మిచ్చు Pumex పదజన్యము. నీటినురగ వలె నుంట నీపేరందినది. అగ్నిపర్వతశిఖరములనుండి ద్వారముగుండా నొక్కొక్కప్పు డుడుకుచున్న ద్రవముచే నెగురఁగొట్టఁబడి బుడగలసహితముగ నతిత్వరితముగ చల్లారి గట్టిపడునది. ఇంచుక కరకుగ నుంట సిరామరకలను వదలఁగొట్టుటకు దీనితో రుదుచుందురు. దీనిపొడుము పండ

పొడియం దొకభాగముగఁ గల్పుచుందురు. Metal polish నందిది చేర్పఁబడుచుండును.

ఇది భూమిలోపలినుండి యేర్పడునది గాన పరిశీలకులు భూమిలోపలి పదార్థములను దీని నుండి యెఱుంగుచున్నారు

పూరకము—యోగశాస్త్రమునఁ జెప్పబడిన అష్టాంగ యోగములలో ప్రధానమగు నది ప్రాణాయామము. ఆ ప్రాణాయామము పూరక, కుంభక, రేచకాత్మకము. (ప్రాణాయామము చూడుఁడు.)

పూరక మనఁగా వాయువును లోనికి పీల్చి శరీరములోపలిభాగమున పూరించుట(నింపుట) యని యర్థము. యోగశాస్త్రమునందు యం అనువాయుబీజమును పదునాఱుసారు లుచ్చరింపఁ దగినకాలమున కుడిముక్కును మూసియుంచి, యెడమముక్కుద్వారమున వెలుపలి వాయువును లోనికిం బీల్చుట పూరక మనఁబడును. (ప్రాణాయామము చూడుఁడు.)

ప్రథమప్రాణాయామ మనియు, ద్వితీయ ప్రాణాయామ మనియు, తృతీయప్రాణాయామ మనియు ప్రాణాయామాభ్యాసము త్రివిధముగఁ జెప్పఁ బడినది. అందు ప్రథమప్రాణాయామమున పూరకము కుడిముక్కు రంధ్రమును మూసి, యెడమముక్కురంధ్రముతో వాయువును లోనికింబీల్చుట యనియు, ద్వితీయప్రాణాయామమున పూరకము ఎడమముక్కును మూసి, కుడిముక్కురంధ్రముగుండా వాయువును లోనికిం బీల్చి పూరించుట యనియు, తృతీయప్రాణాయామమున పూరకము రెండు ముక్కురంధ్రములగుండా వాయువును లోనికిఁ బీల్చి పూరించుటయనియుఁ జెప్పఁబడినది.

పూరకక్రియ కధిపతి బ్రహ్మ యనియు, ఇది ఉత్పత్తిచిహ్న మనియు, పండ్రెండంగుళములవఱకు వాయువును బిగియఁబట్టి లోపలికిఁ బీల్చవలె ననియు, క్రమముగ నభ్యాసాతిశయమున దేహమునందలి సర్వావయవములు నిండు నట్టుల వాయుగ్రహణ మొనర్పనగు ననియు, దీని యభ్యాసము పుష్టి, ధాతుసామ్యత, బలము, తేజము, అగ్నిదీపనము గల్గించుననియుఁ జెప్పఁబడినది. (అష్టాంగయోగములు చూ).

పూరణ (లేక పౌరణ) గణము—ఇది విశ్వామిత్రసంతతియందలి యొకగణము. దీనిని పౌరణగణ మనియు నందురు.

ఇందు ౧ పూరణస, ౨ పౌరణస, ౩ వారిధాపయంతస అని (౩) గోత్రములు కలవు. వీట్లకు ప్రవరరూపములు రెండు కలవు.

౧ విశ్వామిత్ర, పౌరణ, ౨ విశ్వామిత్ర, దైవరాత, పౌరణ.

పూరణ లేక పౌరణ గోత్రము—(పూరణగణము చూడుఁడు.)

పూరీ (పురుషోత్తమ క్షేత్రము)—(చరిత్రపురము చూడుఁడు).

పూరుషామృగము—దీనివృత్తాంతము కొంతవఱకు భారతాంతర్గతమగు సౌగంధికహారణకథను బోలియుండును. ధర్మరాజు రాజసూయము చేయుటకు సంకల్పించుకొని తద్విషయములగు నేర్పాట్లంగూర్చి శ్రీకృష్ణునితో నాలోచించుచుండ దినమునకు కోట్లకొలఁది భుజించు భోజనశాలలను పరిశుభ్రముగ నుంచువిషయమగు ప్రసంగము వచ్చెను. ఎంతమంది పరిచారకుల నేర్పాటుచేసినను నిత్యము కోటానుకోట్లు భుజించి పోవుచుండు భోజనాగారములను ఆరోగ్యకరమగు పరిశుభ్రస్థితిలో నుంచుట కష్టతరమనియు, అందులకు శక్తికలది పూరుషామృగమను పేరిటి నరమృగాకారమగు వింతజంతువు కలదనియు, అయ్యది యతిమానుషప్రజ్ఞగలది యగుట కేవలము భోజనశాలలే గాక, యజ్ఞావరణ మంతయు నిరంతరము పరిశుభ్రస్థితియందుండునట్లు చూడఁగలదనియు, కావున దానిని రప్పించుట వాంఛనీయ మనియు శ్రీకృష్ణుఁడు ధర్మజునితోఁ జెప్పెను.

అందుచే నద్దానిని దోడ్కొని రా భీముఁడు నియోగింపఁబడెను. భీముఁ డుత్తరాభిముఖుఁడై శ్రీకృష్ణనిర్దిష్టమార్గమున బయలు వెడలెను. హిమవన్నగము దాటి కొంతదవ్వేగిన యనంతరమక్కడ నిరుదరుల నెత్తయినపర్వత పంక్తులచే నాక్రమింపఁబడిన యొక యిరుకైన మార్గమున మారుతి పోవుచుండెను. దారి కడ్డుగా జరాకృశమైన యొక వృద్ధవానరము పండుకొనియుండెను. మర్కటము నధిగమించిపోవుట శుభోదర్కము కాదని భీముఁడు దారినుండి తొలఁగుమని యాముసలికోఁతిని సామ భేద దాన దండోపాయములనంప్రదించెనుగాని కార్యము లేకపోయెను. భీమసేనుఁడు తనబలమంతయువినియోగించినను ఆపండుకోఁతితోఁకనైనఁ గదల్పఁజాలఁడయ్యెను. అందుపై భీముఁ డదిసామాన్యమగు వానరముకాదనియు, తనయన్న యగువాయుపుత్రుఁడే (హనుమ) తన్నిట్లు పరిశోధించుచుండె ననియు గ్రహించి శరణాగతుఁడై తనకార్యము నివేదించెను.

ఆంజనేయుఁ డనుగ్రహించి సోదరుని హెచ్చరించి పూరుషామృగోదంతమంతయు పూర్తిగా నెఱింగించి తనవాలమునందలి రోమములను రెండు గుప్పిళ్ళు తీసికొనిపొమ్మనియు, వానిలో నొక్కొక్క రోమము విడిచిన చోటునందెల్ల నొక్కొక్క శివలింగ ముద్భవించుచుండు ననియు, ఆపూరుషామృగమునకుఁ దాను శివలింగము నెక్కడఁ జూచినను ముమ్మాఱు ప్రదక్షిణము చేయునియమము గలదనియు మఱికొన్ని సంగతుల నెఱింగించి దీవించి వీడ్కొల్పెను.

భీమసేనుఁడు పూరుషామృగముండు పట్టునకుఁ బోయి తనయన్నగారికార్యము నివేదించెను. పూరుషామృగము వచ్చుట కంగీకరించెను గాని యొక్కసమయము కోరెను. యజ్ఞశాలలో ప్రవేశించులోపున భీమసేనుఁడు తన కెక్కడఁబట్టువడినను చంపి తినివేయుదుననియు, యజ్ఞశాలలో ప్రవేశించినవెనుక నీనియమము లేదనియుఁ జెప్పెను. భీముఁ డందుల కంగీకరించి బయలుదేఱెను. పూరుషామృగము వెంటఁబడుచుండెను. భీముఁడు ముందు పూరుషామృగము వెనుక. మృగము దగ్గర పడినపుడెల్ల భీముఁ డొక్కొక్కరోమము రాల్చుచుండెను. వెంటనే యక్కడ నొక శివలింగము పుట్టుచుండెను. పూరుషామృగము తన యాచారప్రకార మాలింగమునకు ముమ్మాఱు ప్రదక్షిణము చేయుటలోఁ గొంత కాలాతీత మగుచుండెను. భీముఁ డింతలో ముందగుచుండెను.

ఇట్లు రాజసూయయజ్ఞశాలాద్వారమువఱకు వచ్చిరి. భీమునిశరీరములో నర్ధభాగము శాలా

వరణములో నున్నది. మిగిలినసగము పైనున్నది. పూరుషామృగము పట్టుకొన్నది. తగవు ప్రారంభమైనది. ఉభయులును ధర్మరాజునే తగవరిగాఁ గోరియుండిరి. ధర్మరా జుభయవాదములను పూర్తిగా విని నిష్పక్షపాతబుద్ధితో సగముశరీరమునందు పూరుషామృగమునకు హక్కుగలదనియు, భీముఁడు తనశరీరమునందలి పైనుండి పోయిన యర్ధభాగమును గోల్పోక తప్పదనియు తీర్పు చెప్పెను.

పూరుషామృగము ధర్మరాజు ధర్మబుద్ధికి నెంతయు సంతోషించి భీముని సగముశరీరము ధర్మజున కిచ్చివేసి రాజసూయానంతరము వఱకు వారిచెప్పుచేతలలో నుండి పిదప వెడలి పోయెను.

పూర్ణగిరిమాయా దేవీక్షేత్రము — ఆగ్రా అయోధ్య సంయుక్తరాష్ట్రములలోని తనక్పూరు రెయిల్వేస్థానమునుండి "సుఖిడంగ్" (నిజ్జల) పర్వతము, తుండ్యాసుల్ మీఁదుగా ౧౩ మైళ్లుండును. ఇది సుప్రసిద్ధ దేవీక్షేత్రము. చంపావతీ పట్టణమునుండి సాలిగ్రామము, బ్రిహాందేవుమండి (బజాపు) ప్రాంతరోడ్డు తుండ్యాస్ మీఁదుగా నడుచును. ఈమార్గమున చంపావతినుండి పూర్ణగిరిమాయాక్షేత్రమునకు ౧౮ మైళ్ళదూరముండెడిని. ఇది దేవీపురాణ ప్రసిద్ధమగు క్షేత్రము.

పూర్ణతిథులు-- కృష్ణపక్షమునందు షష్టి, సప్తమి, అష్టమి, నవమి, దశమి.

పూర్ణదర్భ — కాలాంజరమున కీపేరు గలదని వాయుపురాణము ౭౫ యందు కలదు.

పూర్ణపాదాసనము- యోగశాస్త్రమునఁ జెప్పఁబడిన ఆసనములలో నొకటి. రెండుపాదములు నేల మోపి, తిన్నగ నిలువంబడి, రెండు చేతులను మోఁకాళ్ళకడకు వ్రేలవేయుట "పూర్ణపాదాసన" మనఁబడును. దీనివలన నిద్రయు, నాలస్యమును తగ్గిపోవునని చెప్పఁబడినది.

పూర్ణానది — తపతీనదియొక్క శాఖ కీపేరు కలదని పద్మపురాణము, ఉత్తర ౭౧ వలన తెలిసెడిని. (కార్తికాశికానది చూడుఁడు).

పూర్ణానుస్వారము (అనుస్వారము చూడుఁడు).

పూర్ణిమ — ధాతకు అనుమతి యనుభార్య యందుపుట్టిన కుమార్తెకు పూర్ణిమ యని పేరు. మఱియు మరీచికి (బ్రహ్మమానసపుత్రుఁడు) కళ యను భార్యయందు గల్గిన కుమార్తెకును పూర్ణిమ యని పేరు.

చాంద్రమాసమున చంద్రుఁడు షోడశకళాపరిపూర్ణుండై యుండు మధ్య (పదునేనవ) దినము, లేక శుక్లపక్షమునందలి కడదినమునకు పూర్ణిమ (పౌర్ణమి) యని వాడుచున్నారు.

పూర్బియాక్షత్రియులు-(చౌహానులు చూడు.)

పూర్వకర్మ సిద్ధాంతము (విధి విధానసిద్ధాంతము చూడుఁడు.)

పూర్వగంగ — నర్మదానది కీపేరు కలదు.

పూర్వచాళుక్య లిపి — ఇది తూర్పు చాళుక్యలిపి యని గూడ వాడఁబడుచున్నది. ఇది వేంగిలిపినుండియు, నది గుహాలిపినుండియు, నయ్యది (మౌర్యాశోకబ్రాహ్మి) దేవనాగరి లిపి నుండియుజనించినది. (దాక్షిణాత్యలిపులు చూ.) పూర్వపశ్చిమ చాళుక్యలిపులు తిరిగి కలిసికొని సంధికాలపులిపి యైనది. (దానిం జూడుఁడు) పూర్వచాళుక్యలిపి యిప్పటి తెలుఁగులిపికి ఎక్కువగా పోలికకలసంబంధమున నన్నిహితపూర్వస్వరూప మని సుప్రసిద్ధపరిశీలకులగు శ్రీకోమరాజు లక్ష్మణరావు ఎం. ఏ., గారు పేరిడి యున్నారు.

నన్నయ భట్టారకుఁ డీలిపియందే ఆంధ్రభారతమును రచింపఁ బ్రారంభించెను. ఇప్పటి యాంధ్రపూర్వగ్రంథము లీలిపియందు పెక్కులు వ్రాయఁబడి యుండనోపు.

తూర్పుచాళుక్యరాజులగు వేంగిదేశాధీశులగువారి శాసనములు పెక్కు కలవు. అందు మిక్కిలి పురాతన మనఁబడిన క్రీ. శ. ౬౦౦ నాఁటి విష్ణువర్ధనమహారాజు వేయించిన దొకటియు, రాజరాజనరేంద్రుని నాటి నందఁపూడి శాసన మొకటియు భాషాలిపుల పరిశీలనలకు మిక్కిలి యుపయోగకరము లగుట ముఖ్యములుగ నెంచఁబడు చున్నవి. నందంపూడి శాసనలేఖకుఁడు నన్నయభట్టుగారే.

(దాక్షిణాత్యలిపులు, భరతదేశపు లిపులు, తెలుఁగులిపి చూ. తెలుఁగుకన్నడలిపులుచూ.)

పూర్వ మీమాంసాంగములు — (అంగములు చూడుఁడు.)

పూర్వశ్వాననక్షత్రగోళములు లేక లఘుశ్వాన గోళములు—(నక్షత్రములు భారతీయులు గుర్తించినవి చూడుఁడు.)

పూర్వస్థలి— బంగాళములోని బర్ద్వాను జిల్లా (తొల్లింటి రాఢా దేశము)లోని గంగానదీ తీరమందలి పారాలీస్ అనంబడు గ్రామ మని పోల్చియున్నారు.

పూర్వాగమములు-(ఆగమములు చూ)

పూర్వాతిథి గోత్రము—(గవిష్ఠరగణము చూడఁడు.)

పూర్వాభాద్ర నక్షత్రము—ఇది భద్రా నక్షత్రమందలి పూర్వభాగము. పూర్వాభాద్ర ఉత్తరాభాద్రలు కలిసి మంచపుకోళ్ళంబోలిన నాల్గు నక్షత్రములుగఁ గన్పట్టును. దీని కింకను అజా యనియు, ఏకపాత్తనియు, పదా యనియు, ప్రోష్టపదా యనియు పర్యాయనామములు కలవు. దీని కళైకపాదుఁ డధిదేవత. మనుష్య గణము. అధోముఖము. పుంస్వభావనక్షత్రము. ఖడ్గరూప నక్షత్రము.

సింహము, పావురము, బూరుగుచెట్టు ఈ నక్షత్రసంబంధము లనియు, ప్రవేశించిన పదునాఱుగడియలపై త్యాజ్య (అనఁగా విషఘటికలు)మనియు, నలువదిరెండు గడియలపై నమృతఘటిక లనియు, క్రూరస్వభావనక్షత్ర మనియుం జెప్పఁబడినది. (ఉత్తరాభాద్ర నక్షత్రము, నక్షత్రములు చూడుఁడు.)

పూర్వాషాఢ నక్షత్రము—ఇది ఆషాఢ నక్షత్రముయొక్క పూర్వార్ధము. పూర్వాషాఢ ఉత్తరాషాఢలు కలిసి యాకసమునందొకచోకము వలె నాల్గునక్షత్రములకూడిక యై యుండును. దీని కింకను ఆపః, ఉదకం, జలః తోయం అను పర్యాయపదములు జ్యోతిషశాస్త్రగ్రంథములందు వాడఁబడినవి. దీనికి జల మధిదేవత. మనుష్యగణ నక్షత్రము. అధోముఖము. స్త్రీస్వభావము. దండాకార నక్షత్రము. కోఁతి, కొంగ, చింతచెట్టు ఈ నక్షత్ర సంబంధము లనియు, ప్రవేశించిన యిరువదినాల్గు గడియలపై త్యాజ్య (విషఘటికలు)మనియు, నలువదియెనిమిది ఘటికలపై నమృతఘటికలనియు ఇది క్రూరస్వభావనక్షత్ర మనియుఁ జెప్పఁబడినది. (ఉత్తరాషాఢ నక్షత్రము చూడుఁడు.)

పూర్వాహ్ణచ్ఛాయా న్యాయము — పూర్వాహ్ణచ్ఛాయ ఆదియందు (సూర్యోదయముతో) పెద్దదిగ ప్రారంభమయి, క్రమముగ మధ్యాహ్న మగువఱకు తగ్గిపోవుచుండును. గర్దభరుతన్యాయమును (గాడిదకూత) ఇట్టిదే.

పెద్దదిగా నారంభమై రానురాను క్షీణదశ నందుటను దెల్పుట కీన్యాయము వాడుచుందురు.

ఫూల్ (Pool) — వాణిజ్యసంబంధమున కొందరేకస్థులై లాభనష్టములను సమముగా ననుభవింప కలిసి పనిచేయుట యని యర్థము.

ఫూల్ ఆట (Pool)-- ఈయాటయందు పక్షురంగులబంతుల నొక్కొక రొక్కొక రంగుగ మూఁడేసి బంతులతో పెక్కుమంది ఆడుదురు. ఈయాటబల్లపై ఫూల్ అనంబడు గుంటయు, హెూల్ అనంబడు కన్నమును, ఒకచిక్కుపు సంచియు నుండును. ప్రతిఆటకానికి మూఁడు Life లు చొప్పున గల్గియుండెడిని. ఒకనిబంతి హెూలునందు బడిన నొకవైపు లెక్కకు వచ్చును. తిరుగ అతఁడె ఆడుచుండ వలెను. హెూలు తప్పిపోవువఱకు అతఁడేఆడుచుండును. అతనిబంతిచిక్కుపుసంచి(Pocket)యందు పడినచో నతని కొకవైపు నష్టము లెక్కింపఁ బడును. కడకు మిగిలిన ఆటకానికి ఫూల్ (Pool)అపజయము సిద్ధించును. ఇద్దరుసమాన భాగులు మిగిలిరేని లాటుస్సు తీసికొని యెవ్వరో యొక రపజయపుఫూలునకు పాల్పడుదురు.

ఇటులనె "రష్యన్పూల్" అను నాటయుఁ గలదు గాని, యందు చిక్కైన విధానములు చాల గలవు.

పూలచెట్ల నిద్దుర-మెలకువ— ఆంగ్ల వృక్షశాస్త్రవిదులు పూలచెట్లు నిద్దురమెలకువలు గల్గియున్నవిగా పోల్చుచున్నారు. అవి పూవులు పూచుట మెలకువకాలమునందే యనెదరు. పూవులు రాలిపోవుట గాని, తిరుగ ముకుళించుకొనియుండుట గాని, నిదిరించుకాల మని పోల్చిరి. దాసాని (మందార) సూర్యోదయమైనపిదప మేల్కాంచుటతో పూవులుపూచుననియు, సూర్యాస్తమయముతో పూవులను రాల్చివేయుట, లేక తిరుగ ముడుచుకొనుట, నిద్రను సూచించు నందురు. చంద్రకాంతపూల చెట్లు సాయంతనమే మేల్కాంచిపూచుననియు, రాత్రియంతయు గాక మఱునాఁ డుదయమైన పిదపఁ గూడ నించుక కాలము మేల్కాంచియుండి పూలుకళాహీనమై ముడుచుకొనుటతో సాయంతనముదనుక నించుక స్వల్పకాలమే నిద్రించునఁట. హాసనోహానా (Night queen)అనంబడు జపానుదేశపు పూలచెట్లు రాత్రులందు మేల్కాంచి యుండుచు, పగలు పూవులు ముకుళించుకొనినిదురించి,తిరుగ రాత్రి మేల్కాంచునెదరు. తామరలు సూర్యోదయముతో నిద్రనుండి మేల్కొని సూర్యాస్తమయముతో పూవుల ముకుళింపఁ జేసి నిద్రారంభించుటను దెల్పుదురు. అట్లే కలువలు చంద్రోదయముదనుక నిదురించుచు, అత్తఱిమేల్కాంచితిరుగచంద్రాస్తమయకాలమునకు నిదురింప నారంభించు నందురు. వీని కనూవాస్యలందుఁ గూడ చంద్రోదయము (ఉదయము)తో మెలకువగల్గి చంద్రాస్తమయము (సాయంతనము)ననే నిద్ర నారంభించు నఁట. నిద్రభంగి (Touch me not) పెద్దఉసిరిక, వన్నపుచెట్టు మొదలగునవి పగలు మేల్కొనియుండి, రాత్రులం దాకులు ముడుచుకొని నిదురించు నందురు. సర్వసాధారణముగవృక్షజాతులు రాత్రినిదురించుచు పగలు వెలుతురునందు మేల్కొని యుండు నందురు

పూవులు—తేనె—తేనెటీఁగలు

పెక్కుఁడు తలఁచునటుల తేనె పువ్వులం దుద్భవించుటయు, దానిని తేనెటీఁగలు గొంపోయి తమపట్టునందు భద్రపఱచుకొనుటయు నిజము కానేరదు. పూవులుపూచు చెట్లు తమయుపయోగార్థమై వేళ్ళతో నాహారముఁ గైకొనునట్లు తేంట్లుపూవులందు తీపిపదార్థము నింపునుగాని ద్రవరూపమగు తేనెగ నొనర్పవు. అతీపిపదార్థమగుటకు చాల యాలస్యము పట్టును. అట్టిదాని నాంగ్లశాస్త్రవేత్తలు కెమికల్ప్రోసెస్ గా నెంచి

యున్నారు. దానినుండి ద్రవపదార్థమును దానికి చేర్చి తేనెటీఁగలు తేనెచేసి తమ తేనెపట్టులం దుంచుకొనునని కనిపెట్టఁబడినది. ద్రవము చేర్పకము న్నాటిపిపదార్థమును గట్టిపఱచి, పలు కులవలెఁ జేయుటయుఁ గలదు. అట్టిపలుకులను చిన్నిపూఁదేనె(Cristal honey) యందరు. అట్టిపని తఱుచుగ పాలచెట్లతోఁటలయందు జర గుచుంటఁ గాంచనగు చున్నది. సర్వసాధారణ ముగ తేనె, తేనెటీఁగలు కూర్చుమైనపుపట్టులం దేర్పడుచున్నను, పుట్టలందుఁ గూడ తేనెప ట్లుండుట కలదు. వాటికి పట్టుతేనె యనియు, పుట్టతేనె యనియు పేర్లు వాడుకయం దున్నవి. ఇటీవలఁ గొన్నిదేశములందు తేనెటీఁగలను పెట్టెలయం దుండఁజేసి పెంచి తేనెపట్లు బెట్టించుటయుఁ గలదు. తేనె ధాతుపుష్టి నతి త్వరితముగ నొసంగుబలపదార్థము. ఆయుర్వేద వైద్యవిధానమున తఱుచుగఁ దేనె యనుపాన ముగ (Vehicle)గా వాడుచుందురు. అందు వలన ఔషధ మతివేగముగ గుణమిచ్చు నఁట.

పూవులుపూచు చిన్నజాతిమొక్కలు

— ఆంగ్ల వృక్షశాస్త్రవేత్తలు పరిశీలించి విభజించినమేరకు వీటియం దీడు భేదజాతులు కలవని తెల్పుదురు. క్రీ. శ. ౧౯౦౦ సంవత్స రపు ప్రొఫెసరు వైన్సు పండితునిలెక్కమేరకు ఈక్రిందవిభజనము తెల్పఁబడినది.

కేవలము పూవులుపూచు మొక్కలజాతులు (True flowering plants) ౧౦౩౦౦౦.

ఫంగస్, బేక్టీరియాజాతులు (Funguses and Bactaria) ౪౦౦౦౦

ఆల్గే లేక సముద్రపు గడ్డిజాతులు (Algae or sea Weeds)- ౧౪౦౦౦.

మాస్ జాతులు లివరువర్ట్సు జాతులు (Mosses and Liver worts) ౭౫౦౦.

నాచు జాతులు (Lichens) ౫౫౦౦.

పూవులుపూయని జాతులు (Flowerless plants with vessels) ౩౫౦౦

విత్తనములనుండి పుట్టుజాతులు (Nature seeded plants) ౨౫౦౦. మొత్తము ౧౭౬,౦౦౦ జాతులు.

పూవులుపూచుకాలములు

— చెట్లు పూవులు పూచుకాలము ఋతు వని చెప్పఁ బడుచున్నది. ఈఋతుకాలములు వేర్వేరుచెట్లకు వేర్వేరుగ నుండెడిని. వేసవియందు మల్లెలు, వర్షారంభమున విరజాజులు పూచునట్లే, అన్ని వృక్షములు తమతమ ఋతువులందు పూచి కాచి ఫలించు చుండెడిని. కాని, అన్నివృక్ష ములు ఉష్ణదేశములందు మండువేసవియందును, శీతలదేశములం దతిశీతలకాలమునను, పూచుట యాగియుండెడిని. దీనినుండి చెట్ల ఋతుకాల ధర్మమున కత్యుష్ణము, అతిశీతలము అనను కూలములని తేలుచున్నది. ఇట్లగుట శీతలదేశ ములందు వేసవియందునను, ఉష్ణదేశములందు వర్షాకాలశీతకాలములందుననుపూవులుపూచుట చక్కఁగా నడిచెడిని. హిమవన్నగముపై నుండు శీతలప్రదేశములందు గులాబీ లధికముగ వేసవి యందు పూచుట, త్వరితముగనె యలసి చచ్చి పోవుచుండును గాన పూఁత యధిక మగుట చెట్టునకు బలహీనత గల్గించునని తోఁచెడిని.

పూషానాడి

— (అష్టాంగయోగములు చూడుఁడు.)

పూషాశాఖక్షత్రియులు

వీరు ప్రమార శాఖవారు. (క్షత్రియకులము చూ.) పూషా క్షత్రియులు చిత్తూరునుండి వెలువడి దక్షిణ దేశమునకరిగిరని Lef. Col. James Todd చరిత్రకారుఁడు వ్రాసియున్నాఁడు. పూషవాడ్ (లేక పూసపాటి) వారుగ ఆంధ్రదేశమునందు

వీరు తాము ఆశాఖవారము కామని చెప్పుచున్నారు. "కీచీ" యను పేరుగల (హిందీ పాటల) కవి. తన పాటలందు వీరినిగూర్చి వ్రాసియున్నాడు. పూసపాటివారు మొదలగు కుటుంబములు పరిమార శాఖవారని తెలిసెడిని. (క్షత్రియకులము ఆంధ్రదేశమండలిక్షత్రియులు చూడుడు.)

పూషుడు—ద్వాదశాదిత్యులలో నొక యాదిత్యుడు. దక్షాధ్వరధ్వంసకాలమున వీని భద్రస్వామి యీతని పండ్లూడదన్నె నని చెప్పబడినది.

పూసపాటి తమ్మభూపాలకవి—ఆంధ్ర కవి. క్షత్రియుడు. సూర్యవంశము. రచించిన శ్రీకృష్ణవిజయ మను ప్రబంధము.

పృథ్వీశిష్ట గోత్రము- ఆర్యవైశ్యుల ౧౦౨ గోత్రములలో నొకటి. (వైశ్యగోత్రములు చూడుడు). పృథ్వీశిష్ట (పృథ్వీశ్రేష్ఠ) గోత్రము. ఏకార్షేయ (౩౨) గోత్రము. సంస్కృత గోత్రము. భార్గవస, భృగుగణము. ఆపస్తంబ యజుశ్శాఖ. ప్రమాణగ్రంథమాద్య ప్రవరఖండ. పృథివీశుడు దేవత. రామపార్థవభార్య. గజతాద్రి తపస్స్థానము. పార్థవసరస్సు తటాకము. జపము లక్ష. దీపములు ౨౩ క్షేత్రసంఖ్య ౧౭. భూమిదానము. నేరేడుపండ్లు వర్జనీయము.

పృథుచక్రవర్తి (వైన్యుడు)- స్వాయంభువమను సంతతివాడగు వేనచక్రవర్తి సుతుడు. తల్లి పేరు సునీథ (మృత్యుపుత్రిక). భార్య కేతవీదేవి. సోదరుడు నిషాదుడు. నిషధ(ధ) రాజ్య మీతనినుండియే పేరందినది. నిషాదజాతుల కితడు మూలపురుషుడు గానోపు. షోడశమహారాజులలో నొకడు. (మహారాజులు చూడుడు).

పృథుధాక పృధుంధాక (పిహోవా లేక పిహివా)— ఈపట్టణము కురుక్షేత్రము లోనిది. సరస్వతీనదీతీరము. స్థానేశ్వరమునకు పశ్చిమముగా పదమూడు మైళ్ళ దూరమందున్న పవిత్రస్థానము. స్నానతీర్థము. పురాతన పుణ్యక్షేత్రములు కొన్నియిట గలవు. పృథుధాక యనఁ వెడల్పగు జలము లని యర్థమందురు. బహుశః సరస్వతీనది పొంగి వెల్లువ యగుటచేత నుండుస్థితినిబట్టి కల్గినపేరై యుండనోపు.

పృథులాక్షుడు—చతురంగుని కుమారుడు.

పృథువు (త్రిధన్వుడు)-మరీచి, ఇక్ష్వాకుల తర. సూర్యవంశ క్షత్రియుడు. తండ్రి సుయోధనుడను నామాంతరము గల అనరణ్యుడు, లేక అనేనస్సు. పితామహుడు కకుత్స్థుడు. కుమారుల్లు సుంద్యాన్యుడు, లేక త్రయ్యారుణ్యుడు, విశ్వగంధుడు, యువనాశ్వుడు నను మువ్వురు. పృథుచక్రవర్తికి శాశ్వతుడనియు, విశ్వకుడనియు, త్రిధన్వుడనియు బిరుదనామములు కలవు.

మఱియు, బృహదిషునిసంతతియందు పారుని కుమారుడు పృథుడను, యదుసంతతియందలి రుచికుని కుమారుడు పృథుడను వేరొకప్రసాదుడను వానిసుతుడు పృథువను నామములు కలవారు. ఇంకను స్వాయంభువునివంశమున వేరొకపృథుచక్రవర్తి కలడు. అతనితండ్రి పేరు వేనుడు. భార్య అర్చిదేవి. సుతులు విజయాశ్వుడు లేక అంతర్ధానుడు, ధూమ్రకేశుడు, హర్యశ్వుడు, ద్రవిణుడు, వృకుడు. ఇతను సనత్కుమారుని శిష్యుడై బ్రహ్మజ్ఞాని యయ్యెనని చెప్పబడినది. మఱియు నితడు గోరూపధారిణి యగుభూమిని, మను వను వత్సనుంచి, ఓషధులు పితికెనని చెప్పబడినది.

పృథుశ్రవుడు— యదుసంతతి. చంద్రవంశక్షత్రియుడు. తండ్రి శశిబిందుమహారాజు. కుమారుడు ధర్ముడు.

పృథుసేనుఁడు—బృహద్విషువిసంతతి. క్షత్రియుఁడు. తండ్రి పాజ్ఞుఁడు. కుమారుఁడు పారుఁడు.

పృశ్ని—అత్రి చంద్రయాదవ హేహయ వంశక్షత్రియుఁడు (తాళజంఘుఁడు). చేదిదేశాధిపతి. తండ్రి ఒకటవ మాహిష్మంతుఁడు. కుమారుఁడు వృష్ణి.

ఇంకను వేఱొకపృశ్ని యాదవ(చంద్రవంశ) క్షత్రియుఁడు. తండ్రి అనమిత్రుఁడు. కుమారుఁడు శ్వఫల్కుఁడు; సత్యకుని పినతండ్రి.

పృషదశ్వ గోత్రము — (ఆథిరస ఉపగణము చూ.)

పృషదుఁడు— పాంచాలదేశాధీశుఁడు. తండ్రి సుజన్మకృతుఁడు. కుమారుఁడు ద్రుపద మహారాజు.

పృష్ఠతాడనా ద్దంతభంగన్యాయము- .... కొట్టిన నోటిపండ్లకు దెబ్బ తగులుట యని యర్థము. అసందర్భమని భావము.

పృష్టాకోటిన్యాయము—అడిగినదానికి ప్రత్యుత్తర మిచ్చుటలో సెంతవఱ కవసరమో అంతవఱకే ప్రత్యుత్తర మీయవలెను. దాని సంబంధమె యైనను అనవసరమగు సంగతులు నుడువుట సమంజసము కాదని భావము.

పెంకులపరిశ్రమ (Tile Industry)- ఇది కొంచెము హెచ్చుతక్కువ ఇటుకలుచేయు పరిశ్రమవంటిదియే కాని యెక్కువ శ్రద్ధయు, ఎక్కువ జాగ్రతయు నిందవసరములు. మన్నును ఎక్కువపరిశుభ్రమైనదిగా నుండవలసియుండును. (ఇటుకలపరిశ్రమ చూడుఁడు.)

పెంకులందు ఇంటిసేత పెంకు (Roofing tiles),మూలపెంకు లేక వెన్నుపెంకు(Ridge tiles), గొట్టముపెంకు (Pot tiles), బిళ్ళ పెంకు (Flat tiles), తూములపెంకు(Drain tiles, లేక Gutter tiles), దోనెపెంకు (Pan tiles), మెంగుళూరు మచ్చుపెంకు (Manglore pattern tiles- Glazed tiles or Paving tiles or Encaustic tiles for Flooring or Paving tiles. వీటినే(Ornamental tiles అనియునందురు) మొదలగు కొన్నిరకముల పెంకులు వాడుకయందున్నవి.

భరతదేశమున ఇండ్లు నేయుటకు వాడుకయందున్న ముఖ్యజాతుల ఇంటిపెంకు మంగుళూరుపెంకు లైయున్నవి. అందు మంగుళూరు మచ్చువి పెద్దపెంకులుగాన, దళసరిగా జేయఁబడును. దేశవాళీఇంటిపెంకులు కొంతపలుచనగా నుండుటయే గాక చిన్నవిగాఁ గూడ నుండెడివి. ఈ రెండువిధములగు పెంకులందు ఇండ్లనేత పెంకులు,మూలపెంకులు, దోనెపెంకులు మొదలగు వివిధోపయోగముల పెంకులు చేయఁబడుచున్నవి. ఇవిగాక,గ్లేజింగుటైల్సు లేక ప్లోరింగు టైల్సు, లేక పేవింగ్ టైల్సు అనఁబడునవి అలంకారార్థ మగునవి. వాటితో నేలభాగములను (Floors), గోడలును (Walls) గిలాబావలె నతికించి సుందరముగ నొనర్తురు.

పెంకులపరిశ్రమ- Civil Engineering కళయందలి గృహనిర్మాణపరిశ్రమకుఁ జెందిన విద్య యైయున్నది. ఈవిద్య బంకమట్టిజాతిపైనను, దాని కొనసంగుపదునుపైనను, దాని కొనసంగుకాల్పుపైనను ఆధారపడి యుండును

వర్షములకు ముందు తఱచుగ నీబంకమట్టి త్రవ్వి యెండ వాన గాలులకు అస్పదమగునట్లు బహిరంగ పఱచుదురు. దీని కాంగ్లమున Weathering లేక Mellowing అనియెదరు. ఈ పెంకులమట్టియందు ఇటుకలమట్టియందున కన్న ఇసుక తక్కువగా నుండవలయును. ఇట్లు వర్షాకాల మంతయు నిల్వయుండుట శ్రేయము.

పిదప నామట్టిని దెచ్చి అడుగులోఁతుగల నీ రింకనికుండులయందుఁ బోసి పైని నీరు నింపి ఇరువదినాల్గు గంటల కాలము నాననిత్తురు. పిమ్మట నామట్టిని ఇంటినీడకుఁ జేర్చి, పండ్రెండు గంటలకాలము నీ రాఱనిచ్చి పదును గల్గిన తోడనే మెత్తగఁ గ్రుమ్ముదురు. ఇందు చక్కని పదును కల్గదనుకఁ గ్రుమ్ముచునే యుండవలయును. ఇందు ముతుకయిసుక గాని, చిన్న చిన్న ఱాళ్ళుగాని ఉండరాదు. ఉండెనేని పెంకు పేలి పగులుటయు, విచ్చిపోవుటయు సంభవించును.

పదునుగల్గిన యామట్టిని నిలువున సిలువఁ బడునట్లు దిమ్మలుగ వైచి పలుచని రేకులుగ అడ్డగాఁ గోయును అచ్చులం దుంచి, వలయు పెంకులుగ రూపములు కుదిర్చి మట్టిపెంకులు చేయుదురు. తఱచుగ నీపనివాండ్రు మూఁగు రేక కాలమునఁ గూడి చేయుట కలదు. వారిలో నొకఁడు మట్టిపదును చూచుకొనువాఁడుగను (Temperer), వేఱొకఁడు అచ్చులలో రూపము కుదుర్చువాఁడుగను (Moulder), వేఱొకఁడు చేసిన పెంకులు పరిశుభ్రపఱచువాఁడుగను (Cleaner) ఉందురు. అందు క్లీనరుపని నేర్చుకొనుచుండువాఁడు బాలుఁడుగ నుండవచ్చును.

ఈ చేఁతయందు చేతికి మట్టి అంటుకొనకుండ కొంచెము నీరు చల్లుటకాని, పొయిబుగ్గి లేక కుమ్మరబుగ్గి చల్లుట గాని చేయుటకు Watering అనియు, అచ్చులయం దణఁచుటకు శబ్ద మిచ్చు ఘాతకు Striking అనియు, సర్వసాధారణముగ అచ్చునుండి పెంకు చేయుటకు Moulding అనియు ఆంగ్లనామములు కలవు. ఈ పెంకు నీడనే ఆఱవలయును గాన ముప్పదివేలపెంకు వారము మొదలు పదిదినములవఱకు ఆఱనిచ్చి గుండ్రని యావములందుఁ గాని, లేక ఇటుకబట్టీలపైఁ జేర్చి గాని కాల్చుదురు.

వీటిని గాల్చుటకు పిడకలను కఱ్ఱలతోఁ గల్పి, అవము పేర్చి, తొలుదొలుత వేడి తక్కువగా ప్రారంభమై క్రమక్రమముగ హెచ్చుచు మూఁడుదినములు కాలునట్లు ఏర్పఱచి కాల్చుదురు. బహుశః నూటికి పదిపెంకులు సరిగా కాలకపోవు నని చెప్పుచున్నారు.

మంగుళూరు మచ్చుపెంకు తొలుదొల్త కొంకణదేశమందలి మంగుళూరుపురప్రాంతపు ఫరోకు పురమునఁ జేయఁబడి అట్లు పేరొందినది గాని, ఇక్కాలమున మన్ను అనుకూలించు పలుతావులందుఁ జేయఁబడుచునే యున్నది. అర్నమెంటల్ టైల్సు అనంబడు పెంకల కెక్కువ మెఱు గియఁబడుటయు, కొన్ని లతలు పద్మములు గల్గి యుంటయు వేఱువిధమగు పనియై యుండును.

పెంటాటుచ్ (యూధమతగ్రంథము)-

ఇది జహ్వేదేవునకు బలిగా సమర్పింపఁ బడిన గొఱ్ఱెల యొక్కయు, మేఁకపిల్లల యొక్కయు, చర్మములపై లిఖింపఁ బడినదఁట. అదివఱకే యుండిన మతగ్రంథము క్రీ. పూ వేయి సంవత్సరములకుఁ బూర్వమే కూర్పఁబడిన దనియు, ఇప్పటి యీ పెంటాటుచ్ గ్రంథము క్రీ. పూ. ౮౦౦-౯౦౦ మధ్యకాలమున వ్రాయఁబడె ననియు నందురు.

"పెంటాటూచ్" అను మాట జర్మనుభాషా పదములగు పెంటం అన నైదనియు, టూచోస్ అన సంపుటము లనియు నర్థముగల పదముల నుండి కల్గినది. "పంచసంపుటములు" అని యర్థము. క్రైస్తవుల యాదివిధాన మగు పురాతనగ్రంథము (Old Testament) నందలి మొదటి యైదుగ్రంథములు నని భావము.

(డియూటరోనోమీ లేక హెక్సాటూచ్ చూడుఁడు).

పెంటోగ్రాఫీ (Pentography)-పెంటోగ్రాపు చిన్నపటములను పెద్దవిగా వ్రాయుటకు గాని, పెద్దపటములను చిన్నవిగా వ్రాయుటకుఁ గాని ఉపయోగించు పరికరము. దీనికి పెంటోగ్రాఫ అనియు, ఆ కృత్యమునకు పెంటోగ్రాఫీ యనియుం బేరు.

పెండలపు తీఁగె-- పెండలపు దుంపకై పెండలము తీఁగలు పైరు చేయఁబడుచున్నవి. భోజన పదార్థము. పెండలమునందు తెల్లనిస్వచ్ఛ ధాతువు గలది తెల్లపెండల మనియు, ఇంచుక యెఱుపు ధాతువు గలిగినది ఎఱ్ఱపెండల మనియు, ప్రధానజాతి పెండలము రెండుగఁ గలదు. కాని ఈభేదము పాటింపఁబడుటయే లేదు. కాని తెల్ల పెండల మిందు శ్రేష్ఠమని తలంపఁబడుచున్నది. ఎఱ్ఱపెండలము ఇంచుక దురద గలిగియుండి తక్కువగా నెంచఁ బడుచున్నది. నాగపెండల మనంబడుజాతి వేఱొకటియు, కఱ్ఱపెండలమనం బడుజాతి మఱియొకటియు నీగ్రమునఁ గలవు. కాని, కఱ్ఱపెండలము ప్రత్యేకజాతి గాని,యిందు చేరదని తోఁచెడిని. అది కఱ్ఱ పాతిన వేళ్ళు దక్క బ్రతుకునది గాని తిన కాదు. అది యంత రుచికరముకూడ కాదు గాన పెండలపువిలువ దానికుండదు.

తెల్ల, ఎఱ్ఱ పెండలములజాతికి లాటిన్భాష యందు Disoscorea alata యనియు,ఆంగ్లమున Yam అనియు పేరులు.

ఎఱ్ఱ, తెల్ల పెండలములు ప్రతియేట త్రవ్వి దుంపలు తీసికొందురు. ఇవి చలువయు, ఆమము, వాతము జేసి, వీర్యపుష్టియు, దేహపుష్టియు, బలమును గల్గించు ననియు, మేహశాంతి గల్గించి, మూత్రమును చక్కఁగా వెడలఁజేసి ఇంచుక మలబద్ధము, వాయుదోషము, కఫము నుద్రేకింపఁ జేయుననియుఁ జెప్పఁబడినది.

పెండలపుపాదులు కాచుకాయలును భోజన పదార్థముగ వాడఁబడు చున్నవి. పాదులు త్రవ్వక అట్లే నిలువయుంచిన రెండవసంవత్సరమున కాయలు కాచెడిని. కాయ లించుక వేడియు, పైత్యమును జేసి దేహపుష్టి, బలము గల్గించి, వాతదోషమును హరించి నీరసము గల్గించు నని చెప్పఁబడినది.

నాగపెండలమునందు పెండలపు గుణముల తోపాటు పైత్యశాంతియు, కఫశాంతియుఁ గల్గించి వీర్యవృద్ధి, బలము గల్గించి ఇంచుక మలబద్ధము గల్గించు గుణము కల దనియు, పెండలపుదోషమునకు బెల్లమును, తములపాకులును పరిహారము లనియుఁ జెప్పఁబడినది. (కఱ్ఱపెండలము చూడుఁడు.)

పెండెచాటు — బధిరమున (చెవుడున) కర్థముగ వాడుచున్నారు. ఇది ఆంధ్రభాషా సాంప్రదాయార్థపదము.

పెండ్లికులగోత్రము-(ఉద్వాహకులచూ).

పెండ్లికొడుకు- పెండ్లి యన మనియు, కుమారుఁ డన సద్యంశజాతుఁ డనియు భావము. ఇంగ్లీషు Bride-groom అనెదరు. ఇది కొంత వికారముగ నుండును. గాని దీని పూర్వోత్తరములు లేవు. Old English పదములగు Bryde guma అనెడి పదములగతి Bride-groom ఐనది. ఇందు Bryde పెండ్లిసంబంధార్థము. Guma అన మనుష్యుఁ డని యర్థము.

పెండ్లి సందడిలో పుస్తెలు మఱచినట్లు: (ఆంధ్రలోకోక్తి.)

పెంపుడుజంతువువలన సంతసము గల్గుట మనుష్యులు తాము పెంచిన కుక్కలు, పిల్లులు, మొదలగు గృహమున మచ్చికయగు జంతువులను పెంచి వాట్లతో

నానందించుట గానమగును. అందుకుఁ గారణములు రెండు. ఎల్లరు తలంచురీతిని ఉపయోగమని యొకకారణము గన్పట్టెడిని. పెంచిన జంతువులవలన అర్థోపయోగప్రతిఫలము గల్గినను, కలుగకపోయినను ఆజంతువులు తనకు లోబడి తనయందు యాజమాన్యభక్తి గల్గియున్నంతవరకుఁ వాట్లను గాంచినంతనే సంతస మతిశయించును. ఇందువలన మానవస్వభావము తా నధిపతియై యుంటయు, ఇతరములు తనకు లోబడి తనస్వాధీనమున మసలుటయు వాంఛించు చుండునదిగఁ దెలుచున్నది. ఇది సర్వసాధారణము. ఒక్కొక్కప్పుడు ఒక్కొక్కరియం దీవాంఛ తగ్గి యుండుటయు, కేవలోపయోగ వాంఛయే అతిశయించి యుండుటయుగూడఁ గానవగును.

పెగ్స్ ఎండ్ విషిల్సు (Pegs and whistles) — కలహము, క్రమము చేయుట, గల్లంతు అనుట కీయుక్తి నుపయోగింతురు.

పెటగోనియా దేశము (Patagonia Republic)—దక్షిణ అమెరికాయందున్న ప్రజాప్రభుత్వదేశము. అఖండమునకు గొంచెదక్షిణముగ నున్నది. చాల చలిదేశము. ఱాళ్ళమయమై నిరుపయోగ ప్రదేశములమయమై యున్నది. రెడ్ఇండియను లిందు నివసించుచున్నారు. వీరుచాలకౄరులు. సదా గుఱ్ఱములపై తిరుగుచు వేటాడుచుండువారు. ఇప్పుడీదేశము అర్జంటైను రిపబ్లికునకుజెందియున్నది. పట్టణములని వేఱే లేనిదేశము. (అర్జంటైను దేశము, లాప్లాటా దేశము, దక్షిణఅమెరికా చూడుఁడు).

పెటర్నాలిజమ్ (Paternalism)---తండ్రియే గృహయజమానుఁడై అందఱయొక్క యోగక్షేమముల నరయుటను, రాజ్యమునందలి ప్రజలకు రాజొక్కఁడే పాలకుఁడై పరిపాలించు పద్ధతిని సమర్థించుసిద్ధాంతము.

పెట్టితే తినేవారే కాని తిట్టితే పడేవారుందురా?—(ఆంధ్రలోకోక్తి).

పెట్టినవారికి పుట్టినదే సాక్షి, పెట్టనివారికి పుట్టనిదే సాక్షి-(ఆంధ్రలోకోక్తి).

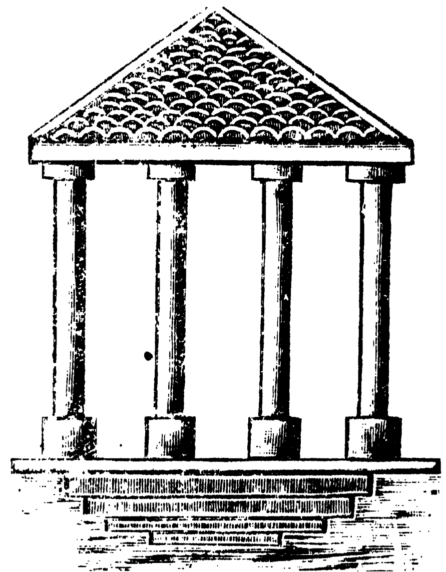
పెట్టు చుట్టము. తిట్టు వైరము — (ఆంధ్రలోకోక్తి).

పెట్రోలియమ్ —(మట్టితైలము చూ).

పెట్రోలోజీ (Petrology)— ఱాళ్లను గూర్చిన శాస్త్రము. ఆంగ్లకల. జర్మనుభాష యందు Petra యన ఱాతి శిలము. ఇది జియాలోజీలోని యొక భాగముమైన పాలోజీవంటి శాస్త్రము. ఱాతియందుఁగల వివిధపదార్థములు, వాటిరంగులు, గట్టితనము మొదలగునవి వివరించుటకల.

పెడిమాంటు-(ఇటలీ దేశములోని యొక ప్రావిన్సు చూడుఁడు).

పెడిమెంటు (Pediment) — గొప్ప భవనముల నంటి స్తంభము పైన

అందముకొఱకు త్రికోణాకారముగ నిర్మింపఁబడునది.

పెడోమీటర్ (Pedometer)-- నడుచుతఱి నెక్కినమైళ్లెన్నియో లెక్కతెల్పు యంత్ర పరికరము.

పైథగోరియానిజమ్—(Pythagorianism) గ్రీకుతత్త్వశాస్త్రజ్ఞుఁడగుPythagoras) అనువాని సిద్ధాంతములు.

పెథటిక్స్ (Pathetics)-గ్రీంచిభాషా జన్యపదము. దుఃఖపరిస్థితులవలన కలిగెడు భావములను జాలిపుట్టించునట్లు కరుణారసప్రధానముగ కవితచెప్పుపద్ధతి. ఆంగ్లమునందు "Oliver Twist" అనుగ్రంథ మీవిధానమునకుఁ జెందును. ("ఉత్తరరామచరిత్ర" నాటకము సంస్కృతమునందు, "సుగుణమణి" తెలుఁగునందును గలవు. నవీనవాఙ్మయమునం దిట్టి గేయము లెక్కువగ రచింపఁబడుచున్నవి.)

పెథోలజీ (Pathology)—రోగలక్షణ పరిణామములను దెలుపు శాస్త్రము.

పెదవికి మించిన (నోటి) పండ్లు, ప్రమిదకు మించిన వత్తులు బాధాకరములే—(ఆంధ్రలోకోక్తి).

పెదవి దాఁటితే పృథివి దాఁటుతుంది— రహస్యమై యుండదని భావము. (ఆంధ్రలోకోక్తి).

పెదవేంకటాద్రిప్రభువు—క్షత్రియుఁడు. వీరియింటిపేరు ఆకువీటివారు కానోవు. కౌండిన్యసగోత్రము. నివాసము విజయనగరము. (ఆంధ్ర కర్ణాటక రాజ్యము). వీరు రాఘవపాండవీయము సు పింగళి సూరనామాత్యునిచేఁ గృతినందిరి. వీరిసోదరులు చినవేంకటాద్రిరాజు, వేంకటరాయుఁడు, వేంకటవరదరాజు ననువారలు. వీరి తండ్రిపేరు తిమ్మరాజు. ఈయన విజయభైరవుఁడని బిరుదమందినవాఁడు. పినతండ్రి బొమ్మరాజు. పితామహుఁడు ఇమ్మరాజు. (ఈయన రాజమహేంద్రవరము జయించినవాఁడని చెప్పఁబడినది.) ప్రపితామహుఁడు భావరాజు. ప్రప్రపితామహుఁడు ఇమ్మరాజు. (ఆకువీటి పట్టణాధిపతి. ఈకుటుంబము శ్రీకృష్ణరాయ సార్వభౌముని కుటుంబమునకు) ఆంధ్రకర్ణాటకసామ్రాజ్యమునకు సామంతరాజులు.

పెదవేంకటాద్రిప్రభువు-ఆకువీటివారి వంశావళి—

క్షత్రియులు. కౌండిన్యసగోత్రము. నివాసము ఆకువీడుదుర్గము. (కందనూరుమండలము, ఇప్పటి కర్నూలు) జీర్ణవిజయనగరమున వీరి నివాసభవన ముండెనఁట.

ఇమ్మరాజు (ఆకువీటిపురాధిపతి)
|
భావరాజు
|
ఇమ్మరాజు (శ్రీకృష్ణరాయనికి రాజమహేంద్రవర యుద్ధమున జయము తెచ్చినవాఁడు)
|
- తిమ్మరాజు (విజయభైరవబిరుదమందినవాఁడు)
  - పెదవేంకటాద్రి ప్రభువు (పింగళిసూరన్నచే రాఘవపాండవీయము కృతినందినవాఁడు)
  - చినవేంకటాద్రి రాజు
  - వేంకటరాయలు
  - వేంకటవరద రాజు
- బొమ్మరాజు కనిష్ఠుఁడు

పెద్ద ఆంటిలీ ద్వీపములు(Greater Antilles)--ఇవి పశ్చిమగోళార్ధమున పసిఫిక్ మహాసముద్రమునందు వెస్టిండీస్ దీవులకుఁ జెందిన మూఁడు ద్వీపసమూహములలో నొకద్వీపసమూహము. (వెస్టిండీస్ దీవులు చూ.) ఇందు క్యూబా ద్వీపము, హెయిటిద్వీపము, జమైకా ద్వీపము, పోర్టోరికో ద్వీపము ముఖ్యమైనవి. తక్కినవి వీటికిఁ జెందిన చిన్న చిన్న దీవులు. వాట్లనుగూర్చి వేర్వేఱు తావులందుఁ జూడనగును.

పెద్దఈఁగలు - (ఈఁగలు చూడుఁడు).

పెద్దగుమ్మడి (పెగ్గుమ్మడి)చెట్టు- ఇది గుమ్మడికట్టుచెట్టువంటిచెట్టు గాని గుమ్మడి పాదుజాతి కానేరదు. ఆఙ్గ. Pumpkin. సం. మధుపాలికా.

దీనివేఱుచెక్క-ఆకుల రసకషాయములు తీవ్రమైన వేఁడి నడంచుననియు, త్రిదోషహర మనియు, రక్తపైత్యము, అరుచిదోషము, జ్వరము, తాపము, విదాహరోగము వీట్లను నిర్మూలించు ననియుఁ జెప్పుదురు.

పెద్దగోపన్నగారి పెట్టె— గోల్కొండ ప్రభువై యుండిన తానీషాకడ ప్రధానులుగ నుండిన అక్కన్న, మాదన్న గార్లకు మేనల్లుఁడగు కంచెర్ల గోపన్నగారు భద్రాచలము దేవస్థానాధికారిగ, తహశ్శీలు ఉద్యోగిగ నుండిరి. వారు శ్రీరామభక్తులు. దాశరథి శతకమును వ్రాసిన కవిశిఖామణి. స్వంతద్రవ్యమునేగాక ప్రభుత్వమువారి ద్రవ్యమునుగూడ దేవాలయ మంటపాముల నిర్మాణమునకై వ్యయపఱచివేసెనఁట. ప్రభుత్వధనాగారమునందలి పెద్దపెట్టె ఖాళీ యైపోయెనఁట. దానిని "పెద్దగోపన్నగారి పెట్టె" యని (గోపన్నగారి పెద్దపెట్టె యని) లోనధనము లేకుంట హేళనగా నందఱు వాడసాగిరఁట. నేఁటినికి పెద్దగోపన్నగారిని స్ఫురింపజేయునట్లు వాడుకయం దున్నది. ఈగోపన్నగారికే రామదాసుగా రను వాడుకనామము గలదు. (ఆంధ్రలోకోక్తి).

పెద్దతామర (కమలము)(Victoria Regia)—దీని నాఙ్గ్లశాస్త్రవిధులు Gigantic water lily అనియు ననెదరు. వారే దీని కాఙ్గ్లమున విక్టోరియారిజియా అని పేరిడిరి. దీనియాకులకాడలు (తూండ్లు) చాల వలముగ నుండి ఆకులు సర్వసామాన్యముగ ఏడడుగులు మొదలు పదిఅడుగులవఱకు నడ్డుకొలత (Diameter) గల్గియుండును. ఉష్ణదేశములం దను కూలపరిస్థితు లమరిన నింతకు రెట్టింపుగ నుండు నని శాస్త్రవేత్త లనుచున్నారు.

బురద నేలలందు నీట నిది చక్కఁగా పెరిగెడిని. ఏమజాన్ నదీతీరమున బురదలందు,కోమోనన్నుత్తీ ప్రబురదలందు, St. Paul Minnesola పురప్రాంతముల నివి బురదనేలలనీటి యందు చక్కఁగా పెరుగుచున్నవి. చిన్నపిల్లల నీయాకు మోయఁగలదఁట. ఆకులకొనలు పైకి వ.గి గుండ్రని పళ్లెమువలె నగపడుచుండును. దీనిపూవులు చాలపెద్దవి. గాటపు పరిమళముగల్గి ఎఱ్ఱనిరంగు గలవి. పూవులఅడ్డుకొలత పండ్రెండంగుళము లుండును.

పెద్దవస్తువులు—(ప్రపంచమున పెద్దవి చూడుఁడు).

పెద్దిశిష్టకులగోత్రము— ఆర్యవైశ్యుల ౧౦౨ గోత్రములలో నొకటి. (వైశ్యగోత్రములు చూడుఁడు).

పెద్దిశిష్టకుల. (పెద్ద శ్రేష్ఠ బద్దశిష్ట బధశిష్ట) గోత్రము. ఏకార్షేయ (౧)గోత్రము. సంస్కృతగోత్రము. చామర్షణస. చమర్షణగణము. శ్రీతమనస్మృతి. ఆపస్తంబయజుశ్శాఖ. ప్రమాణ ఆద్యప్రవరఖండ. సమానగోత్రములు బుమరుస,

పీఠతమనస్కాస. జయేశుఁడు దేవత. రాజాంబ భార్య. జయవాటి తపస్థానము. రాజాంబుధి తటాకము. జపము లక్ష. దీపములు ౫౦. క్షేత్ర సంఖ్య ౨౧. మహిషము దానము. పచ్చ పెసలు వర్జనీయము.

పెద్దశ్రేష్మ గోత్రము — (పెద్దిశిష్ట చూ.)

పెద్దాపుర సంస్థానము

-ఇప్పుడు పెద్దాపురసంస్థాన మంతరించిపోయినది. ఇది తూర్పు గోదావరీమండలమున చామర్లకోట రెయిలుస్టేషనున కనతిదూరమున నున్నది. అచట ప్రభుత్వముండిననాఁటి పాడుపడిన కోట యున్నది. ఈ ప్రాంత దేశమున కొకప్పుడు కిమ్మూరుసీమ యని పేరుండెను. (కిమ్మూరుసీమ చూడుఁడు.)

ఈసంస్థానపు రాజధానిగ నుండిన పెద్దాపురము, కిమ్మూరుసీమను సామంతరాజ్యముగ రెడ్ల ప్రభుత్వకాలమునం దేలిన ఇనుకొల్లి పెద్దానాయుఁ డను పాలకుఁడు తన పేరఁ గట్టించి, పెద్దాపుర మని పేరిడె నని చెప్పఁబడినది. పిదప నారాజ్యమేలిన విస్సమ్మ యను రెడ్డిరాణి వత్సవాయి ముసలితిమ్మరాజుగారిను వారియొద్ద అప్పు తీసికొని దీనిని కుదువపెట్టెను. ఆయన అదివఱకు రెండువేల సైన్యమునకు ఫౌజుదారుగ నుండె ననియు, పిదప బలపడిన హేతువుగ నీసీమకు ప్రభుండై యేలె ననియు, ఆయనయే ఈ సంస్థానాధిపతులలో ప్రథముఁ డనియు నందురు. ఈయన సూరా గారి పుత్రుఁ డనియు, జగ్గరాజుగారి పౌత్రుఁ డనియు, తిరుపతిరాజుగారి ప్రపౌత్రుఁ డనియుఁ జెప్పఁబడినది. వీరింటిపేరు వత్సవాయివారు. ఆదిని సాగి లేక సాగిరాజువారని యుండెడి దఁట. ఈ తిరుపతిరాజుగారి ప్రపితామహుఁ డగు (ముత్తాత తండ్రిగారు) శ్రీరామరాజుగారు వత్సవాయ గ్రామ నివాసులగుట వారినాఁటి నుండియు నింటిపేరట్లు మారెనందురు. అసలు సాగి శబ్దము. త్యాగి పోతరాజు (లేక త్యాగ పోతరాజు) గారి నుండియు, త్యాగి శబ్దము సాగిగ వాడఁబడుచు నేర్పడియె నఁట. ఆత్యాగి పోతరాజుగారు పైని జెప్పఁబడిన శ్రీరామరాజు గారికి ప్రపితామహులని యందురు. అంతకు పూర్వులు అగ్గురపేర్లను శ్రీపెద్దాపుర సంస్థాన చరిత్రయందు వివరించియుండిరి. కాని వారి ఇంటిపేర్లు వివరింపఁబడ లేదు.

ఈ ముసలితిమ్మభూనాథుఁడు స్వతంత్రుఁడై రాజ్యమేలెనో లేక ఒకరికి సామంతుఁడై రాజ్యమేలెనో గాని, ఈయనయే మొదటిభూనాథుఁ డని చెప్పఁబడినది. ఈయనను గూర్చిన యితర సంగతులు శ్రీకాకుళపు నవాబగు షేరుమహమ్మదుఖానునుండి యొకకత్తిని బహుమానముం దెననియు, విశ్వనాథకవికృత శేషధర్మమును కృతి నందె ననియు, వీరి పెద్దాపురపు కోటయొక్క ఒకబురుజుపై (తాళ్లబురుజు) నృసింహ దేవాలయ మేర్పఱచెన నియు, ఈతఁడు వైష్ణవ మతావలంబుఁ డనియు, ఈయనకాలము క్రీ. శ. ౧౫౫౭-౧౬౦౭ స॥ అనియు ననెదరు.

ఈయనకుఁ బిదప ఈయనసుతు రాయపరాజుగారు రాజ్యమునకు వచ్చిరి. (౧౬౦౭-౧౬౪౯). ఈయన "హరిభక్తిసుధోదయ" మను ప్రబంధమును గృతి నందె నఁట. కాని, అది బయల్పడుట లేదు. వీరికిఁ బిదప వీరి కుమారుఁడు రెండవతిమ్మజగపతిరాజుగారు రాజ్యమేలిరి. వారికాలము ౧౬౪౯-౧౬౮౮.

ఈయనకడ రామవిలాసమురచించిన ఏనుఁగు లక్ష్మణరాజు(కవి)గారి పితామహుఁడు లక్ష్మణకవిగారు ఆస్థానపండితులుగా నుండిరఁట. ఈయనకు కీర్తితిమ్మరాజుగారనియు, సార్వభౌమ తిమ్మజగపతి యనియు నామములుండె నని వీరివా రనుచున్నారు. వీరు ద్రౌపదీపరిణయము కృతినందెనందురు. కాని యది గానవచ్చుట లేదు.

వీరికిఁ బిదప వీరితమ్ముఁడుగారి కుమారులు రాయజగపతిరాజుగారు పరిపాలనకు వచ్చిరి. ఈయన కుద్దండుఁ డని బిరుద ముండెనఁట. వీరికాలము క్రీ. శ. ౧౬౭౮-౧౬౯౪. వీరికిఁ బిదప వీరిసుతుఁ డగు మూఁడవ తిమ్మజగపతి రాజుగారికి రాజ్యము వశమయ్యెను. ఈయనఁ తండ్రిపోవునప్పటికి పది వత్సరముల బాలుఁడు గాన, తల్లిగారగు రాఘవయ్యగారు (రాగయ్య గారు) ప్రజాపాలన నడుపుచుండిరఁట. కాని, యీ బాలుని నొకసుబేదారో (నాజీమనే మహమ్మదీయోద్యోగి) హత్య చేయనెంచె నఁట. ఇది ౧౭౨౩ సం॥లో జరిగెను. తోడనే తల్లిగారగు రాగమ్మగారును చిన్ని కొడుకు మరణించిరఁట. పిమ్మట పెద్దాపురరాజ్యము మహమ్మదీయుల వశమయ్యెను. ఆ తిమ్మరాజుగారి కొక సంవత్సరము వయస్సుగల బాలుఁ డుండెను. ఆ బాలుని విజయనగరసంస్థానాధిపతులు పెంచి పెద్దఁజేసిరి. ఆ బాలుని పేరు జగపతిరాజుగారు. విజయనగరమువారే ౧౭౪౭లో ప్రయత్నముతో మహమ్మదీయులను గెలుచుకొని, తిరుగ పెద్దాపురరాజ్యమునకు పట్టాభిషిక్తుని జేయించిరి. జగపతిరాజుగారి కాలము ౧౭౪౭-౧౭౫౮ అని చెప్పఁబడినది. అనఁగా పదునేను వత్సరములు మహమ్మదీయుల వశమందు సంస్థానముండెను.

జగపతిరాజుగారికాలమున ౧౭౫౮ సం॥లో వారు విజయనగరప్రభుఁడగు ఆనందగజపతిచే నొకయుద్ధమున బలాత్కరింపఁబడి రాజ్యమును వీడి వారికి వశపఱుపవలసివచ్చెను. పిదప ౧౭౫౯ వారు వేఱొకసంగరమున నిహతులైరి. తోడనే రాజ్యము విజయనగరగజపతులవశమాయెను. ఇటుల ౧౭౬౦ వఱకు నుండెను.

క్రీ. శ. ౧౭౬౦ లో పెద్దాపుర సంస్థానము జగపతిరాజుగారి కుమారుఁడు తిమ్మరాజుగారి వశము చేయఁబడెను. వీరికాలము ౧౭౯౭ వఱ కుండెను. వీరు నాల్గవతిమ్మ జగపతిరాజుగా రనంబడిరి. వీరియాస్థానముననే సుప్రసిద్ధుఁడగు ఏనుఁగు లక్ష్మణకవి (రామవిలాసగ్రంథకర్త) కవిశ్రేష్ఠుఁడుగ నుండినవాఁడు. వీరికాలముననే ఆనరెబిల్ ఈస్టిండియా కంపెనీవారి యధికార ముత్తరసర్కారులందు స్థిరపడెను. తోడనే పెద్దాపుర సంస్థానము జమీందారీ యయ్యెనందురు.

వీరి పుత్రులు రాయజగపతిరాజుగారు సంస్థానాధిపతులైరి. వీరికాలము ౧౭౯౭ నుండి ౧౮౦౪ వఱకు చెప్పఁబడినది. ... లక్ష్మీనరసయ్యగారనియు, బుచ్చిసీతయ్యగారనియు, బుచ్చిబంగారయ్యగారనియు ముగ్గురు భార్య లుండిరఁట. సంతానము లేక ... పెంపుడు పుత్రుని స్వీకరించిరఁట. వీరికిఁ బిదప జ్యేష్ఠపత్ని లక్ష్మీనరసయ్యగారు సంస్థానాధిపత్యమునకు వచ్చిరి.

వీరికాలము ౧౮౦౪-౧౮౦౮ అని చెప్పఁబడినది. వారికాలముననే ... వీరిగారి నుండి ... ఎస్టేటు పెద్దాపురమువారు వత్సవాయ జగన్నాథరాజుగారికి ... చేయఁబడెనఁట. అది ౧౮౧౧ ... వీరికిఁ బిదప రెండవభార్యయగు బుచ్చిసీతయ్యగారు అధిపతులై ౧౮౩౧లో ... వారికిఁ బిదప మూఁడవభార్యయగు బుచ్చిబంగారయ్యగారు అధిపత్యమునకు వచ్చి ౧౮౩౫ లో మరణించిరి. వీరికిఁ బిదప వీరిసమీపజ్ఞాతులు, కోటాంజమీందారులగు వత్సవాయ సూర్యనారాయణ జగపతిరాజుగారు (జగన్నాథరాజుగారిపుత్రులు) సంస్థానాధిపతులైరి. కాని వారు కోటాం మాత్రము తమకిచ్చిన నిమకొని పెద్దాపుర సంస్థానము బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారికి వదలివేసి ౧౮౩౭ లో వశపఱచినని చెప్పఁబడినది.

పెనాంగుసెటిల్మెంటు—ఇది స్ట్రెయిటు సెటిల్మెంట్సులో నొకటి. (చూడుడు)

పెనుగొండ దుర్గము-ఆంధ్ర దేశమున, అనంతపురమండలమున, పెనుగొండ కలదు. అది దుర్గముచే పేరుగాంచినది. విజయనగర సామ్రాజ్యకాలమున నిది ప్రాముఖ్యమునందిన సైన్యదుర్గముగా నుండినది. క్రీ. శ. ౧౫౬౫లో తాలికోటయుద్ధముజరిగి, విజయనగరము ధ్వంసము చేయబడినతరువాత రాజకుటుంబము పెనుగొండకు జేరి, యట ౧౫౭౫ వఱకు నివసించెను. తదుపరి చంద్రగిరి కేగెను. దీనిని విజయనగరచక్రవర్తి యెవరునిర్మించిరో సరిగా తెలియరాకున్నది.

క్రీ. శ. ౧౫౭౭లో బిజాపూరునవాబు దీనిని ముట్టడించి యోడిపోయెను గాని ౧౬౫౨లో బిజాపూర్నవాబులస్వాధీనమైనతోడనే హిందూ దేవాలయములు, నాశనముచేయబడి మసీదులు కట్టబడెనట. పిదప నచిరకాలముననే మహారాష్ట్రులు, మొరారిరావుసేనాని క్రింద పెనుగొండను ముట్టడించి, మహమ్మదీయులను దరిమివైచిరి. వారినుండి ౧౭౬౨లో హైదరాలీకి వశమయ్యెను

విజయనగరరాజులనాటి గగనమహల్ నేటికిని గలదు.

పెనంబ్రానీడ- (గ్రహణము చూడుడు. నీడచూడుడు.)

పెనుపల్లె బాపనామాత్యకవి--ఆంధ్రకవులలో ధ్వనికులందు బరిగణింపబడినవాడు. నియోగి బ్రాహ్మణుడు. తండ్రిపేరు గోనయ్య. రచించినది సీతావిజయము.

పెనెన్సులా— (ద్వీపకల్పము చూ.)

పెనోలజీ (Penology)-నేరముచేయుట శిక్షింపబడుట అనునది లేకుండ నేరములనే చేయకుండునట్లు సంఘమును సంస్కరింపవలె నను సిద్ధాంతము

పెన్నేరుచెట్టు (అశ్వగంధ) లా. Physalis Flexuosa సం. అశ్వగంధా, అవరోహకః, అవరోహికా, వాజికరీ, వాజిగంధా, నామా, వాజినీ. ఇది పెద్దపెన్నేరు, చిన్న పెన్నేరు అని ద్వివిధభేదములు కలది. కాని రెండింటికి గుణభేదము లేదు. దీనిదుంపను పెన్నేరుగడ్డ, పెన్నేరుదుంప యనెదరు. దీని రస కషాయ చూర్ణములు ఉబ్బసము, కఫము, మేహము, రక్తపైత్యము, వాతరోగములు, సన్నిపాతము, స్త్రీల సూతికావాతము, క్షయరోగములు వీట్లను నివారించు ననియు, మలమూత్రములను వెడలించి జఠరాగ్ని బలపడునట్లొనర్చి బలము, వీర్యవృద్ధి గల్గించి, పుంస్త్వము నధికపఱచు ననియుం జెప్పఁబడినది.

పెన్నేరుదుంపను నూతి పైనవేసి కట్టిన మూననివర్తనములు, మొండిజాతికుఱుపులు మానును. వాతపునొప్పులు, మేహవాతపునొప్పులు హరించును. పెన్నేరుపండ్లు మూత్రమును వెడలించును. విత్తులు పాలను తోడుకొనునట్లు చేయును. కొందఱు చిన్న పెన్నేరు బలముగ పనిచేయు నందురు.

పెన్మెచ్చ బుచ్చిరాజ కవి— ఆంధ్రకవులలో నాధునికులందు బరిగణింపబడినవాడు. క్షత్రియుడు. ధనంజయగోత్రుడు. తండ్రిపేరు వేంకటపతిరాజుగారు. సూర్యవంశము. కాపురము కల్లపాలెము. రచించినది పరతత్త్వప్రకాశిక యను వేదాంతగ్రంథము. ఇది భాగవతమునందలి కపిలదేవహూతిసంవాదములోని కథ నాధారముగఁ గైకొని రచించినదందురు.

పెన్యనిజమ్ లేక సిన్ఫనిజమ్ (Fenianism) — పెన్యనిజమును సిన్ఫనిజమ్

అనియు వాడిరి. ఐరిష్ దేశచరిత్రమున పేరందిన ఫెన్నా లేక ఫియన్నా (Fianna) అను పదమునుండి కల్గిన శబ్దము. ఐర్లండు నుండి అమెరికాకు వలస పోయినవారును, ఐర్లండు దేశవాసులగు కొందఱును గలిసి బ్రిటీష్ ప్రభుత్వ పాలనము తప్పించి, స్వతంత్రపరిపాలనము నెలకొల్పు నుద్దేశ్యముతో బయలుదేఱదీసిన తిరుగుబాటుపక్షమునకు పేరు. పిదప సామ్రాజ్యాంతర్గతమగు ఫ్రీస్టేటుగా నేర్పాటును కంగీకరించి లోఁబడి యున్నారు.

పెన్సలు— తొల్లింటికాలమున నిప్పుడు వాడుకయం దున్న పెన్సలు లేకుండుటచే సీసపు కడ్డీలను కాగితములపై వ్రాయుట కుపయోగించుచుండిరి. కాని అది సరిగానంటక, వ్రాయునది సరిగా తెలియకుంటయు, అతిశీఘ్రముగ నే యావ్రాత గూపుమాసిపోవుచుండుటయు సంభవించుచుండెను.

పిదప కొంత యభివృద్ధి కల్గి, గ్రాఫైటు (Graphite) అనఁబడు నొకవిధమగు లోహపదార్థమును గల్పి చేసియు, పిదప గ్రాఫైటుతో బంకమట్టిని జేర్చి, పెన్సలుగఁ జేసియు వాడ నారంభింపఁ బడినది. ఆ పెన్సలును రబ్బరుతో చెఱిపినఁ జెఱిగిపోవును గాని కొంతకాలము వఱకు స్పష్టముగఁ గన్పించెడిని. ఇందు సీసము మానివేయఁబడినను సీసపుపెన్సలు (Led pencil) అని వాడుక అచట నచట నింకను నిలిచియుండుట గాననగును.

పిమ్మట దానియందు ఏనిలైన్ (Aniline) రంగును, బంకయుఁగూర్చి పెన్సలు చేయఁబడ నారంభ మయ్యెను. దీనికి ఇండెలిబిల్ పెన్సల్ (Indelible pencil) అని పేరు. ఇది కొంచెము కాగితములోనికిఁ జొచ్చు శక్తిగల పదార్థముతో వ్రాయుటఁ జేసి త్వరితముగఁ జెడదు. రబ్బరుతో అంత స్పష్టముగను జెఱిగిపోకుండును. కాని తడిపి వ్రాసినను, లేక తడికాగితముపై వ్రాసినను కాగితములోనికి చొచ్చుకొని పోయి, సిరాతో కలముచే వ్రాసినఫలితమునే ఇచ్చెడిని. సిరాలో ముంచి కలముతో కాగితముపై వ్రాయుట అందఱకు స్పష్టమే. తొల్లి భరతదేశమున తాటియాకులపై సూదిమొనగల గంటముతో వ్రాయుచుండిరి. అది తాటియాకుపై పొరను చించి నడుచుటచే చెఱుపుటకుఁ గాని, దిద్దుటకుఁగాని వీలుకాదు.

పెప్సిన్-హైడ్రోక్లోరికాసిడ్ (Pepsin & Hydrocloric Acid)— భుజించిన పిదప గ్రాండ్సు, సెల్సు, కోష్ఠికపు (Stomach) నందు చేయుపని స్పష్ట మొనరబరచెడిని. ఇది విచిత్రకార్యము. అజీర్తి కల్గియున్నటులైన నాంగ్ల వైద్యులు హైడ్రోక్లోరిక్ ఆసిడ్ అను నౌషధము నిచ్చుచుందురు. భోజనపదార్థములతో లోని కరగని లవణము రక్తమునందుఁ జేర పోష్ఠికపుపులోనికి జేరగును. ఇంక పోష్ఠికపుపులోని వేరొకతెగ సెల్సు (Cells) లెక్కలేని చిన్నచిన్న తిత్తులు గల్గియుండును. ఆసి ద్రవమునుండి జనించినపిగ జీర్ణించియున్నారు. ఇది మొత్త-పుయంత్రము భోజనాహార్యములు చూచిన గాననగును. భోజనానంతరము పసి గానరాకుండును. ఇవ్వ్యాప్తి ప్రాపుపుపదార్థములని పరీక్షలవలు బయల్పెట్టినవి. దీనిపేరు పెప్సిన్ అనెదరు. ఇదియే జీర్ణశక్తికి మూలకారణ పదార్థము. అంగడులమ్ముకొను పెప్సిన్ పసుపుపచ్చరంగుగల చూర్ణము. ఇది గోవులందుఁగూడ లభించెడిని. దీనికి గోరోజన మని ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమునఁ బేరిడంబడి యున్నది.

అజీర్ణకాలములం దీపెప్సిన్ రోగుల కిచ్చిన జీర్ణమగును గాని, దీనియం దొకదోషము కలదనియు, ఆరోగ్యము కల్గినపిదపఁగూడ పెప్సిన్

వలన జీర్ణము చేయించుకొన మరిగిన పొత్తికడుపులోని గ్రంథులు పనిచేయుక, దీనిపైననే జీర్ణాధారము నేర్పడుచున్నదనుటకు మూర్ఛించి జీర్ణశక్తి గలిగించు చెప్పినను చేసికొనక నూను ననికసి పెట్టబడినది. గాన వైద్యవిద్యావిశారదు లేదో ఒకప్పుడు తప్ప వీనిని వాడుటనిరాకరించుచున్నారు. దీనినుండియే అల్లోపతీ వైద్యులు "All life that the health of any part of the body can be maintained only if it does its own work" అను ధర్మ మేర్పడియుండుట గానవచ్చుచున్నది.

ఈసందర్భమున తొలుత హైడ్రోక్లోరిక్ ఆసిడ్ భుజించిన పదార్థములందు కలిసి పెప్సిన్ పనిచేయుట కనుకూలతను గల్గించి ఆయుత్పన్నమగు చుయు. దానిని జీర్ణముగ నొనర్చు వేర్వేఱు పదార్థములు విడదీసి క్రమమునకు గల్పవలసిన దాని నందుచు గల్గునదియు, పలకేల వలను ఏర్పడియున్నాయి. ఇట్లు జీర్ణము కుటకు Ferment అను సాంకేతికనామము ఆంగ్లవైద్య శాస్త్రపరిభాషాపదముగ నిడిరి. కొంత యసవ సనపదార్థము మలకోశమునకు (Bowles) చేర్పబడి వేఱగును. అది తాపీగా జరుగును సమయోచితముగ జరుగుపని కాదందురు. ఇందు నుండి భోజనము మితముగా నుండిన మేలని తోచకపోదు.

పెస్సిమిజమ్ (Pessimism)—
(మాలిజమ్ చూడుడు.)

పెరటిచెట్టు మందునకుఁగాదు
(ఆంధ్రలోకోక్తి)

పెరసనల్ప్రోపర్టీ వాణిజ్యపరిభాష యందు ఫీర్లు హాల్లు గాక తక్కిన ఆస్తి యని యర్థము. మఱియు దీనికి పెర్సనాలిటీ అనియు ననుచున్నారు.

పెరాక్ స్టేట్— ఇది ఫెడరేటెడ్ మలే స్టేట్సులో నొకటి. (మలెయా దేశము చూ.)

పెరిపెటెటిక్టిసిజమ్ (అరిస్టాటలిజమ్) (Peripateticism)--తత్త్వశాస్త్రమునందు అరిస్టాటలుయొక్క సిద్ధాంతము.

పెరిముదా ద్వీపము-- బొంబాయినద్ద సాలసెటీ ద్వీపమని పోల్చియున్నారు. గ్రీకు వారు దీనిని మూలా యని వ్ర

పెరిశియా (ఇరాన్) దేశము—
(పారసీక దేశము చూడుడు.)

పెరిశిష్టగోత్రము — (పెరుశిష్ట చూ.)

పెరిస్కోపు—(Periscope) పెరిస్కోపు అనంబడుదూరదర్శకదుర్భిణియు ప్రతిబింబములు సబ్మెరైను ఓడలపై నడుచువారు తమ చుట్టుపట్ల నుండువారిని స్పష్టముగ నెఱుంగుటకు చూడ నుపయోగించునది. ఇది పొడుగుపాటి గొట్టము లునుండి సీటిపైమట్టమునకు అందియుండును. ఇందు ప్రతిబింబముచూపు Reflecting prisms or mirrors గల్గియుండుట ఓడలోన ఒకకోననుండి చూచువాడు ఈ పెరిస్కోపున కెదుట నుండువారిని జూడఁగలరు. ఈపెరిస్కోపు ముఖమును అన్ని దిక్కులకుఁ దిప్పుకొన వీలు కలదు. ఈత్రిప్పుడు సాధనము ఓడయందే అమర్పఁబడియుండి పనిచేయుచుండు నని చెప్పఁబడినది. (సబ్మెరైన్ ఓడ చూడుడు.) యుద్ధరంగమునకు బోయిందిలయందు నుపయోగించుచుండురు. చుట్టుపట్లనుండు లేక జరుగుచుండు సంగతులు గమనించుచుండుట కుపయోగింపఁబడుచున్నది.

పెరిహిలియన్ (Perihilion)-(మోషన్ ఆఫ్ ది ఎర్తు చూడుడు.)

పెరుఁగు—పాలుకాచి దానికి మజ్జిగఁబోలు తోడు గల్పిన తోడుకొని పెరుఁగగును. పైత్యశాంతి గల్గించి వీర్యవృద్ధి బలముం గల్గిం

చునః ఇంచుక విరేచబద్ధమును బలపర్చును. గురుత్వముగ జీర్ణమగును. ఊపిరిగొట్టునొప్పి నివారించునని చెప్పఁబడినది. పెరుగు సుప్రసిద్ధభోజనపదార్థము. భోజనాంతమున పెరుగు తోఁ గల్పిన యన్నము తిందురు. పెరుగునకు ఉప్పు, జీలకఱ్ఱ, బెల్లము, వర్ణావాలు వేఁచిన పిప్పిళ్లు, శంఖభస్మము, శొంఠిపొడుము, సైంధవలవణము విరుగుడులనియు, పెరుగువలనఁగల్గిన దుర్గుణముల నివారించు ననియుఁ జెప్పఁబడినది.

ఉదయముననే వచ్చుతలనొప్పి, ఒంటికణతనొప్పి, ఉదయముననే పెరుగుఅన్నము తినిన నివారణ మగునందురు. పెరుగునందు మెంతులను నానించి ఒకరాత్రి నిల్వ యుంచి పుచ్చుకొనిన జిగటవిరేచనములు కట్టునందురు. నగరమున పెరుగుఅన్నము చక్కాఁగ నడచునని చెప్పఁబడినది.

ఆయుర్వేద వైద్యశాస్త్రమున మార్గశిర, పుష్య, మాఘ, ఫాల్గుణ మాసములందు పెరుగు పుచ్చుకొనుట శ్రేష్ఠమనియు, చైత్ర, వైశాఖ, జ్యేష్ఠ, ఆషాఢ, ఆశ్వయుజ, కార్తిక మాసములందు పెరుగు పుచ్చుకొనుట అనారోగ్యకర మనియుచెప్పఁబడినది. పరగడుపునను భోజనమున కాదియందునను పెరుగు పుచ్చుకొనుట అనారోగ్యకర మందురు. ఇది అపక్రియము పెరుగుపుచ్చుకొనుటవలెనే యగును. అతిశీతల దేశములందు వసించువారికిని సమశీతోష్ణ దేశముల నుండువారికిని పెరుఁగు అనారోగ్యకరమందురు. మేహకారకపైత్యాతిత్వములు కలవారు, నల్లమందభ్యాసమున్నవారు తప్ప తక్కినవారికి రాత్రి కాలముల పెరుఁగు అపథ్యమని చెప్పఁబడినది. పెరుఁగునకు గంజి, ఉశిరికకాయలు, తేనె, పాలు, పెసరపప్పు, మినపపప్పు, సితాఫలము విరుద్ధపదార్థములు గాన నివి పెరుఁగుతో పుచ్చుకొనరాదనియు, పాలతో పెరుఁగుమజ్జిగలు కల్పి పుచ్చుకొనరాదనియు, విషతుల్యమై పాండువు, కుష్ఠము, సర్పి మొదలగురోగములు గల్గించు ననియుఁ జెప్పఁబడినది.

కొందఱాయుర్వేదవైద్యవిశారదులు పరిశీలనలవలనఅతిసారము,అజీర్ణదోషము,కాలేయరోగము, గ్రహణి, దోషజ్వరి (Typhus fever) ఆరంభకాలము (తీవ్రావస్థ మినహా), పీనసరోగము, మూత్రకృచ్ఛ్రము, విషజ్వరము, శీతజ్వరములందు పెరుఁగనుకూలమై యుండు ననియు, అగ్నిమాంద్యరోగము, ఆముజ్వరము, ఉబ్బు, కఫరోగము, కుష్ఠరోగము, దగ్గు, మేహరోగము,వగరుపు,వాపులు ఇఁకవ్రణముల వలనబాధనందుచుండు రోగులకు పెరుఁగు విషతుల్యమై బాధించు ననియు కనిపెట్టియున్నారు. పెరుఁగునందలి నీరు కఫమును, వాతమును నణఁచి, జఠరదీప్తి కలిగించుననియు, ఎండవేళ శ్రమ బాహ్యము తాపముల నడఁచు ననియు, దీనిని రాత్రులందు పుచ్చుకొనరా దనియు

మీఁగడతోనున్న పెరుఁగు బలమును, వీర్యవృద్ధిని గల్గించుననియు, గురుత్వముగ నుండు ననియు, జఠరదీప్తి బలముగఁ గలవారు పుచ్చుకొనఁదగుననియు చెప్పఁబడినది. మీఁగడ తీసివేసిన పెరుఁగు తేలికగ నుండి, ఆఁకలి నుద్రేకింపఁజేసి, యించుక మలబద్ధము, వాతము, అరుచి దోషము గల్గించుననియుఁ జెప్పఁ బడినది. పెరుఁగుపైనుండి తీయఁబడి పెరుఁగుతో సంబంధముగల్గియుండిన మీఁగడ మిశ్రగుణములు గల్గియుండుననియు, చిక్కనిమంటల నడఁచి, మేహవ్రణముల మాన్పఁజేసి, వాతముల శమింపఁజేసి, వీర్యపుష్టి బలము గల్గించుననియు, గురుత్వముగ నుండి యగ్నిమాంద్యమును బలపఱచి కఫరోగము, పైత్యరోగములనే గాక యితరరోగములఁగూడనుద్రేకింపించు

ననియు, దీనికి తేనెయు, అల్లపుముద్దయును పరిహారములనియుఁ జెప్పుదురు. మఱియు వడకట్టినపెరుఁగు అనఁగా లోననున్ననీరు తీసివేసినపెరుఁగు వాతమును, శైత్యమును శమింపఁజేసి, దేహపుష్టి నొసంగి, కఫోద్రేకముగల్గించు ననియు, అన్నహితవు నధికపఱచు ననియు నందురు.

సగటున తియ్యనిపెరుఁగు ఇంచుక శైత్య శాంతి గల్గించి నిక్కాకల నడంచి కఫోద్రేకము గల్గించి విరేచనబద్ధము జేయుననియు, పులిసిన పెరుఁగు పైత్యోద్రేకము, అజీర్తి, శ్లేష్మప్రకోపముల గల్గించుననియు, పెరుఁగుదోషములకు ముఖ్యపరిహారములు సైంధవలవణము, శొంఠి యనియు జెప్పఁబడినది.

ఇంక నీపెరుఁగునకు నీరు కల్పిగాని కల్పకగాని చిలికినది తక్ర (చల్ల) మనంబడును. చల్ల పెరుఁగుతో సకలసంబంధములు గల్గియె యుండునుగాన దశవిధ తక్రములు (చల్ల) చక్కఁగ పరిశీలించి యెఱుంగఁదగును.

పాలు తోడుపేయ నది తోడుకొన నారంభించి, తోడుకొనుట పూర్తియగులోపున నది "మండక"మను పేరుగల పెరుఁగగును. ఇది దోషముజేయు ననియు, త్రిదోషములను రేపు ననియు, మలమూత్రముల వెడలఁజేయుశక్తి దానియందు కలదనియు, పుచ్చుకొనుట శ్రేయస్కరము గాదనియుఁ జెప్పఁబడినది.

ఆంధ్రదేశమునం దంతటను పెరుఁగు నిండ్లకుఁదెచ్చి విక్రయించునాచారమే కలదు. కాని ఒక్కమచిలీపట్టణము, బందరు Masulipatamలో మాత్రమే"చల్లబజారు"అనుపేర ప్రత్యేకవిక్రయశాల కలదు. ఇట్లు ప్రత్యేకముగా చల్ల, పెరుఁగు, పాలు, మీఁగడ, వెన్న మొదలగు పదార్థములను విక్రయించుటకు ప్రత్యేక విక్రయశాల యేర్పడుట, బుస్సీ, డూప్లే మొదలగు ఫ్రెంచిగవర్నరు, గవర్నరుజనరలు ఈ మచిలీపట్టణము స్వాధీనపఱచుకొనినకాలముననే యని తెలియుచున్నది.

Dealon:- 1. ఇవి తయారుచేయుజాతి, 2. ద్రాక్ష, నారింజ మొదలగువాని చికిత్సలవలె నిదే యీచల్లచికిత్సయు, 3. పచ్చిపాలనుండి వెన్నతీయుకళ, 4. నెయ్యి తయారుచేయువిధములు, వెన్న యక్కఱలేకయే నెయ్యి తయారుచేయు విధి.

పెరుగుంట విఱుగుటకొఱకే — (ఆంధ్రలోకోక్తి).

పెరు స్టిర్ప్స్ — దీనిని బైస్టాక్ (By stock) అనియు, బైస్టంపు (By stump) అనియు బైరూటన్ (By root) అనియు కూడ వాడుచుందురు. సంతతివారికి ఆస్తి సంక్రమించుట యని వాణిజ్య పరిభాషార్థము.

పెరూదేశపు ప్రభుత్వము—(Peru) దక్షిణఅమెరికాఖండమునందలి ప్రజాప్రభుత్వ దేశము. ఐదులక్షల యేఁబదివేల చతురపు మైళ్ళు దేశవైశాల్య మనియు, ఏఁబదిమైదు లక్షలు జనసంఖ్య యనియుఁ జెప్పఁబడినది.

పెరూ దేశము —దక్షిణఅమెరికాఖండములోని ప్రజాప్రభుత్వ రాష్ట్రము. ఉత్తరమున ఈక్వెడార్ దేశము, తూర్పున బ్రెజిల్ దేశము, దక్షిణమున బొలీవియా దేశము, పశ్చిమమున పసిఫిక్ మహాసముద్రమును ఎల్లలు. వైశాల్య మించుమించు 200000 చతురపుమైళ్లనియుందురు. సముద్రముదరి నిసుక బయళ్ళు కలవు. అవి వేఁడిగనుండును. మధ్యభాగమున ఆండీసు పర్వతములును, వాటిమధ్య లోవలును కలవు. తూర్పుభాగమున గొప్ప మైదానములు గలవు. వీటియందు కొన్ని యరణ్యప్రదేశములు,కొన్ని పచ్చికబయళ్ళు. ఏమజాన్నదియు, దాని ఉపనదులును వీటినితడుపుచు వర్ధిలఁజేయుచుండును.

సముద్రతీరపుబయళ్ళలో వర్షములు, మెఱపులు, ఉఱుములు ఉండనేయుండవు. ఈ దేశపు ఆండీస్ పర్వతములందుఅమజాన్నది జన్మస్థానముకలదు. పెరూ దేశమున చింకోనా(క్వినైను)తోఁటలధికము. తొల్లింట నీదేశమున వెండిగను లుండెను. ఇప్పుడు చాలభాగము తగ్గిపోయినవి. రాగి, గనులందుదొరకుచున్నది. చెఱకు,ప్రత్తి,కాఫీపైరు చేయఁబడుచున్నది. ఆల్పకఉన్నినిచ్చు ఆల్పక గొఱ్ఱెలమందలు పచ్చికబయళ్ళయందు విస్తారముగ పెంచఁబడుచున్నవి. ప్రజలు ముఖ్యముగ ఇండియన్‌జాతులవారు. ఐరోపా దేశస్థులపాలనములు ఈదేశముపై బడువఱకు బలమును,నాగరికతయుగల్గినప్రభుత్వ మీ దేశమందుండెనఁట. దానిని క్రీ. శ. ౧౫౩౩ స్పానియాదేశ మాక్రమించి చిరకాల మేలెనఁటగాని ప్రజలు తిరుగఁబడి [illegible] ముక్తినంది ప్రజాప్రభుత్వమును స్థాపించుకొనిరి. ఇటీవల పెరూదేశము చిలీదేశముతో కలహించి, నష్టపోయి ఒక సీమను గోల్పోయెనని చెప్పఁబడినది.

ఈ దేశమునకు లైమానగరము (౧౦౦౦౦౦) రాజ్యకార్య ప్రధానస్థానము. దీని కేడుమైళ్ళ దూరమునందున్న కాలావోపురము రేవుపట్టణము. లైమానగరపు నర్చియందు దానిని ప్రారంభించిన స్పానియాదేశస్థుఁడగు Pirarro (క్రీ. శ. ౧౫౩౫) అనువారి సమాధి కలదు. సముద్రపు మట్టముపై ౧౩౭౨౦ అడుగుల యెత్తునయున్న పాస్కోప్రాంతములనుండి గనుపటోట కలదు. పాస్కోపురము ప్రపంచములోని పురములలో నెక్కువ యెత్తగు తావున నున్న పురమని చెప్పఁబడినది. ఆరిక్విపా మరియొక పేరందిన పురము. కుజ్కోపురము తొల్లింటిరాజ్యమునాటి రాజధానిగనుండినపురము. ఇటఆ నాటిసూర్యుని దేవాలయముయొక్క పాడు చూడఁ దగినది. తొల్లింట అది చాల గొప్ప దేవస్థానమై యుండనోపు.

పెరెంథిసీస్ (Parenthesis) —ఇది యాంగ్లభాషా సాంగత్యమున నాంధ్రభాషలోనికి తెచ్చుకొనిన యొకగురుతు. అదివఱకు చెప్పఁబడినసంగతిలోనుండి అధికారవశముగు క వివరణము తెల్పుటకుగాను, ఆవివరణమును కిరుదెసలందు అది వివరణమని సూచించుటకు మొదట (ఇట్టిగురుతును .కడను ఇట్టిగురుతును) ఇడుదురు. అనఁగా (గురుతు మొదలు) గురుతువఱకు గల్గవాతి అదివఱకు చెప్పఁబడిన సంగతికిచేరిన ముఖ్యవివరణమని యెఱుఁగునది. అది యెక్కువ స్పష్టముగఁ దెల్పునదియని భావము.

పెరోటైప్ ప్రింటింగ్ (Block printing by Machine)--యంత్రసహాయమున చేయు అచ్చుకము. (కలంకారిపరిశ్రమ చూ.)

పెర్నెలిజమ్ (Parnalism)— క్రీ. శ. 1846-91 ఐర్లండు దేశీయుఁడగు చార్లెస్ స్టూవర్టు పార్నెల్ అనువాని రాజకీయసిద్ధాంతము. పార్లమెంటుసభ్యుఁడుగ నుండి ఐర్లండు దేశమునకు [illegible] పలికిన [illegible].

పెర్మిట్— వాణిజ్యసంబంధ పరిభాషయందు "అంగీకారపత్రి"మనియు, "అనుమతి నొసంగినకాగితము" మనియు నర్థము.

పెసరచెట్టు (పెసలచెట్టు) — పెసలు లేక పెసరగింజలపప్పునకై పెసర పైరు చేయఁబడుచున్నది. పెసర ప్రసిద్ధ భోజనపదార్థము. పెసరజాతియందు పచ్చపెసలు, నల్లపెసలు, ఢిల్లీపచ్చపెసలు, అడవిపెసలు, గొమ్ముపెసలు, పిల్లిపెసలు అను ముఖ్య జాతిభేదములు గన్పడెడిని. ఇందు దేశవాళీ పచ్చపెసలు ఉత్తమజాతిగను, ఢిల్లీపచ్చపెసలు అత్యుత్తమజాతిగను ఎన్నఁబడుచున్నవి.

దేశవాళీ పచ్చపెస లాకుపచ్చరంగు గల్గియు, నల్లపెస లాకుపచ్చయం దించుక నల్లరంగు కలిసినరంగు కల్గియు, పిల్లిపచ్చ పసుపుపచ్చరంగు కల్గియు నుండును. లాటి న్భాషయందు దేశవాళీ పచ్చపెసలకు Phaseolus mungo (ఇంగ్లీ. Green Gram) అనియు, నల్లపెసలకు "Phaseolus Radiatus" అనియు పిల్లిపెసలకు Phaseolus Tribolus" అనియు పేర్లు కలవు. సంస్కృతమున ముద్గః అని పెసరి సామాన్యముగను హరితముద్గః అని దేశవాళీ పచ్చపెసరకును, హరిమంథకః, కృష్ణముద్గః అని నల్లపెసరకును ముద్గపర్ణీ, ముద్గపత్రి, [illegible], కాకముద్గా, వనముద్గా, కులీనకః అని పెసరకును పేర్లు గానవచ్చుచున్నవి. మరియు [illegible] పెసరకు [illegible] పెస అనియుం గూడ వాడుకనామములు కొన్ని సీమలందు కలవు. పిల్లిపెసరకు పేర్లు నానావు. లెక్కన పసుపుపచ్చరంగు పెసజాతికి దేశవాళీ పచ్చపెసర పేరే ఆయాదేశములందువాడ బడుచున్నదని తెలియుచున్నది.

దేశవాళి పచ్చపెసలును పిల్లిపసుపుపచ్చ పెసలను పప్పుజాతులలో శ్రేష్ఠమనియు, మేహశాంతి, పైత్యశాంతి గల్గించుననియు, రక్తపైత్యమును కఫదోషమును శమింపఁజేయుననియు చెప్పఁబడినది. పిదప శ్రేష్ఠమగునది నల్లపెసర జాతి. ఇది పెగుణములకుఁదోడ్పడించుక [illegible] మును, శీతపైత్యమును రేపునని చెప్పఁబడినది. కొమ్ముపెసరయందు పైత్యశాంతియు, బలము, వీర్యవృద్ధి, యించుక చలవగుణములును, అడవి పెసరయందు చలవజేసి పైత్యశాంతి, మేహశాంతిగల్గించు ననియు, తాప ముడంచుననియు, శరీరమునందలి నులిపురుగులఁ జంపుననియు, శుక్లవృద్ధి గల్గించుననియు ఇంచుక కఫ్రోదేకముఁ గూడఁ జేయుననియుఁ జెప్పఁబడినది. పిల్లిపెసర పైత్యతత్వము గలవారికి చాల అనుకూలమనియు, మేహశాంతి, పైత్యశాంతి గల్గించి తలతిరిగ్డ్వు, వికారము నడంచి, దేహబలము, వీర్యపుష్టి జేసి చలవజేయుననియుఁ జెప్పఁబడినది.

పెసరజాతికి ఉత్తరేణిచెట్టు (తెల్లది శ్రేష్ఠము) సమూలము కాల్చినబూడిదయు, తేనె, సున్నపు నూనె, అల్లము, [illegible], పుల్లనిమజ్జిగ విరుగుడులనియు, పప్పునైతోక్కయందు పైత్యశాంతియు, జీర్ణశక్తియుఁ గలదనియు, అధికముగా నించుక కపుజ్వరము గల్గించుననియుఁ జెప్పఁబడినది.

పెసరవ్యవసాయము

—ఇది మినుములవంటిపంట. భారతదేశపుపంట. పప్పుజాతి. అన్నికాలలోని నెలుసదీతీసములందుఁగూడ పైరు చేయఁబడుచున్నది. పెసలందు పసుపుపచ్చ, ఆకు [illegible], నల్లరంగులపెసలు కలవు. ఉత్తరహిందూస్థానమునందు పసుపుపచ్చపెసర వ్యవసాయము చేయఁబడుచున్నది. ఆంధ్రదేశమున సర్వసాధారణముగఁ గలది ఆకుపచ్చరంగు పెస [illegible]. నల్లపెస లధునుపుజాతిగ నెంచఁబడుచు నరుదుగ వ్యవసాయము చేయఁబడుచున్నది.

సర్వసాధారణముగ పల్లపువరిపొలములందు పల్లపుగోధుములందు ఆపంటలుకాగానే పెసలు చల్లుదురు. ఇతరములగు పంటలతోఁ గూడ గల్పి తొలకరియందే జల్లుటయుఁ గలదు. సలరేగడి భూములందుపరిశస్తముగ పైరగును. సంవత్సరమునకు 30 దుక్కులకన్న నధికవర్షములు పడని సమస్తప్రదేశములు పెసరవ్యవసాయమున కనుకూలములనియు, అంతకెక్కువ వర్షించుతావుల నీవ్యవసాయము నష్టముఁ గల్గించు ననియు, చేనుపూతపట్టు నదనున వర్షముపడిన నాపంట నష్టమనియు, పరిశీలనలవలన తేలినది. ఏసంవత్సరమునం దైనను ఈపంటకాలమున నధికవర్ష

ములు పడిన ఈపంట నష్టమని అనుభవజ్ఞులగు రైతు లనుచున్నారు. ఎకరమునకు 15 మొదలు 20 పౌనులవఱకు విత్తులు చల్లుదురు. గొంగళి పురుగు, అధికవర్షములు లేని మంచికాలమున ఎకరమునకు 300 మొదలు 600 పౌనులపంట పండును. పెసరచేను వేయుచుంటవలన భూమి బలపడునని చెప్పఁబడినది. (మినుముల వ్యవసాయము చూడుఁడు.)

పెస్టాలోజీ (Pestology)— బాధాకరమైన చిన్న పురుగులు (Pest) గూర్చి వివరించు శాస్త్రము.

పేకాట (చీట్లాట)— ఈయాటనే చీట్లాట లేక చీట్లపేకయాట యనియుఁ గూడ నుడుక కలదు. ఇం దున్నవి నాల్గురంగులు.

నాల్గు రాజుల బొమ్మలు, నాల్గు రాణుల బొమ్మలు, నాల్గు మంత్రుల బొమ్మలు అని మనము పోల్చుచున్నాము. ఇఁక నాపైనున్నవి ఒకటి మొదలు పదివఱకును చుక్కలు. 1 హార్ట్సు (Hearts), 2 స్పేడ్సు (Spades), 3 డైమండ్సు (Diamonds), 4 క్లబ్సు (Clubs) గా గుర్తింపఁబడుచున్నవి.

ఈయాకృతులను సృష్టించుట తొల్లి 1390 లో ఫ్రాన్సు దేశములో జరిగినట్లు తెలియుచున్నది. అప్పటి ఫ్రాన్సురాజు ఛార్లెస్ VI (Charles VI). ఆరాజునకు ఆకాలమున సంఘటిల్లిన జాయావియోగముచే పలుమాఱు సంభవించుచుండెడి Fits of Melo-ncholy (మనసున జీర్ణించుచుండిన దుఃఖకారణమున సంభవించెడు) మూర్ఛలవలన బాధ పడుచుండుట చూచి, రాజమిత్రుఁ డొకఁడీయాటను గల్పించెను. ఈయాటలో నున్న నాల్గురంగులలో నాల్గు ప్రధానచిత్రములను ఆనాఁటి నాల్గువృత్తులను తెలియఁజేయుటకును, తన్మూలమున రాజుమనసు త్రిప్పుచు, అతని దుఃఖము మఱల్పఁ బ్రయత్నించుటకును, ఆ రాజమిత్రుఁడు సంకల్పించెనని తెలియుచున్నది.

(1) హార్ట్సు (Hearts) అనఁగా-ఇది హృదయాకారాకృతి గలది. ఈయాకృతిగల రూపము చిత్రించి, మతాచార్యుని ముఖరూపముతో ఐక్యము చేయఁబడినది. అనఁగా హృదయమునందు మతి మున్నదని భావము.

(2) ఇస్పేటు (Spades-spears)— ఈ చిత్రము మొట్టమొదట స్పియర్స్ అనియే వాడుకయందుండెను. ఇది మిలిటరీ, నోబిలిటీ తెలియఁజేయుటకు సంకల్పింపఁబడెను. ఈ చిత్రమునందుఁ జూపఁబడిన చుక్కయొక్క ఆకృతి ఈటె (Spear) యాకృతి. ఆకాలమునాఁటి మిలిటరీ (పటాలము) గుర్తును సూచించుచుండ, చిత్రమునందున్న ముఖాకృతి Nobi-lityని (ఘనతగల మండలాధిపుని) స్ఫురింపఁజేయుచున్నది. అట్లగుటనే ఆముఖమున వీరత్వమును, ఘనతయు సూచింపఁబడుచున్నవి.

స్పేడ్ స్పియర్ అనుశబ్దము లుచ్చరించుటకు సౌలభ్యము చాలనందున, మొదట 'ఇ' అను నొకఅచ్చుఁ జేర్చి, ఇస్పేటు అని యుచ్చరించుటయె ఇప్పటివాడుకకు కారణము. (ఇట్టి పరిణామరూపమే (School) స్కూలు.)

(3) డైమండ్సు (Diamonds)—దీనినే ఉచ్చారణసౌలభ్యమునకై డైమాను అని యనుచున్నారు. ఈచిత్రమునందు వజ్రాకృతిగ నొకచుక్కయు, వజ్రములవర్తకులయొక్కయుఁ లేక జెనరల్ (ట్రేడ్స్‌మెన్) సాధారణవర్తకుల యొక్కయు రూపమును జిత్రించినాఁడు.

(4) క్లబ్సు (Clubs)-దీనినే మనవా రిపుడు కళావరు అనుచున్నారు. ఈ క్లబ్స్‌నే (Picks) పిక్స్ అని కూడా నందురు. ఈయాకృతి కర్షకుల చేతనుండు ఒకవిధమగు పనిముట్టును బోలియుండును. కాని, ఈయాకృతి తొల్లి క్లోవరుఅను

నొక సువాసనగల పొట్టి గడ్డియొక్క ఆకృతిని బోలియుండెను.

ఆస్ట్రియాలో నిప్పటికిని వాడుకలో నున్న కర్షకుల పనిముట్టుయొక్క ఆకారమును బోలియున్న ఈతబ్బు అనుదానిని ఇప్పటివారు కళావరు అనుపేర వాడుచున్నారు.

ఇట్టి నాల్గు వృత్తులను అనఁగా (1) మతాచార్యుఁడు, (2) సేనానాయకుఁడు, (3) వర్తకుఁడు, (4) కర్షకుఁడు ననునాల్గురూపముల స్ఫురింపఁజేయుచు, నాలాజమిత్రుఁడు సృష్టించినాఁడు.

మనవారి రంగులలో నున్న చిత్రములయందు (1) కర్షకుని చిత్రము చూచి, రాజనియు, (2) మతాచార్యుని చిత్రము చూచి రాణియనియు, (3) సేనానాయకుని చిత్రము చూచి వజీరు లేక మంత్రియనియు, (4) సేవ్యగాని చిత్రము చూచి జనియు నిటు పొరపడి, వేర్వేఱు పేర్లచే సంకేతము లేర్పఱచుకొని మనవారిలోఁ గొందఱు విలాసమునకై కాలము పుచ్చుచుండుటయు, మఱికొందఱు పందెముల నైచుచు, తమతమఆస్తులు గోల్పోవుచు, వ్యసనములలోఁబడి చెడిపోవుచున్నారు. ఈపేకాటయే జూదముగమాఱి సప్తవ్యసనములలో నొకటియై కుటుంబములు కూలుటకుఁ గారణ మగుచున్నది.

పేఁగుచుట్టమా? పెట్టుచుట్టమా?-- (ఆంధ్రలోకోక్తి.)

పేటకగోత్రము-(ఖండినగణము చూ).

ప్పేటెంటు లెదర్ (Patent leather) **జోళ్ళు**— చాలకాలముక్రిందట కాలిజోళ్ల ఆకారములు మారుచుండిన కాలమున, నాంగ్లసీమలందు కాలిజోళ్ళుచేయుట కనుకూలించు నొకమంచిచర్మమునకు నల్లరంగు పూసి, నిగనిగ మెఱయునటు చేసి విక్రయించుచో నారహస్య మితరు లెఱుంగకుండునట్లు గోప్యముగ నుంచి దానిని ప్రభుత్వపుశాఖయందు పేటెంటు (Patent) చేయించిరి. ఇందువలన నితరు లీవిధానమువ తోలు తయారుచేయరాదని రక్షణ గల్గించుకొని యుండిరి.

ఆతోలుతోచేసిన కాలిజోళ్లు నిగనిగ మెఱయుచు, మంచివెలలకమ్ముఁబడుచుండ పెక్కండ్రు వేర్వేఱువిధముల పరిశీలన లొనర్చుచు, తమతమ విధానమున నల్లరంగువిడి మెఱుఁగు గల్గించి పెక్కువిధానముల నాతోలుమచ్చునసే చేసి పాదరక్షలుగ నొనర్ప మొదలిడిరి.

కాలానుగుణముగ నీపెక్కు నల్లని నిగనిగ మెఱయు చర్మసముదాయ మంతయు పేటెంటు లెదర్ (Patent leather) అను పేరునఁ బరఁగుచు, ప్రభుత్వ కార్యస్థానమున పేటెంటు చేయఁబడనివయ్యు, రక్షణ నందినట్లు తెల్పు పేటెంటుపదమును పేరుగ (నామమాత్రముగ) గల్గి, నిగనిగలాడు నల్లతోలుతో చేయఁబడిన పాదరక్షలకు "పేటెంటు లెదరు జోడు" లని వాడుక వ్యాపించెను.

నేఁటికి నట్లె యున్నది. ఇప్పు డాపేటెంటుపేరొకవర్తకపు గురుతుగ గ్రహింప నగును. (Trade mark).

పేట్రు న్నేయింటు స్- (క్రైస్తవ సంప్రదాయాభిమానులు చూడుఁడు.)

పేట్రినిజమ్ (Petrinism)-సెయింటు పీటరునువారియొక్క క్రైస్తవతత్త్వసిద్ధాంతము.

పేట్రిమొనీ (Patrimony)— ఇంగ్లీషుభాషాజన్యపదము. ఏదియేని ఆస్తి పైతృకసంబంధ మగువారసత్వరీతిని సంక్రమించుటయును ఏదియేని ధర్మాదాయము పూర్వాచారము ననుసరించిశిష్యపరంపరకు సంక్రమించుటయును లేక మరణశాసనపూర్వకముగ చెందుటయును విధించుసిద్ధాంతము.

పేట్రియాటిజమ్ (Patriotism)— స్వదేశమును ప్రేమించుచు ప్రజాసంఘమునకు

వలయు స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించుట స్వసౌఖ్యమును, ఐశ్వర్యము ను త్యాగముచేసి ధీరుఁడై పనిచేయు సిద్ధాంతము.

పే డే (Pay day) — వాణిజ్య సంబంధపరిభాషా పదము. పైసలాటీ దినము. Stock exchange పైసలాటీలకు నిర్ణయింపఁ బడినదినము. వర్తకసంఘములందు లెక్కల బరిష్కరించుకొనుదినమునకును ఈపేరు వాడెదరు. పనివాండ్రకు జీతములు, లేక కూలుల నిచ్చుదినమునకును ఈపేరు వర్తించును.

“Pay” అనిన చెల్లించుట కర్థమగును. పరిష్కరించుట యనియర్థము. ఎవ్వరికి సొమ్ము చెల్లింపఁ బడవలయునో వారికి “Payee”, ఎవ్వరు చెల్లింతురో వారికి “Payer” అనియు పేరులు. ఒక Bank లోనికి ఒక Customer సొమ్ము చెల్లించుటకై, ఆసొమ్ము మొత్తమును తప్పీళ్లు వ్రాసియిచ్చు అచ్చుఫారముపత్రము నకు “Paying in Slip” అని యందురు. తన కంగీకారము లేకయుండియు విధి లేక బలాత్కారముగఁ జెల్లింపవలసివచ్చి చెల్లించుటకు “Payment supra under Protest” అనియు, “Payment under Protest” అనియు నను చున్నారు.

పేథోలోజీ (Pathology) — రోగపరిశీలనాశాస్త్రము లక్షణముల బరిశీలించి రోగ నిర్ణయము చేయువిధానము. ఇది ఆంగ్ల వైద్య సంబంధమని యెఱుంగునది.

పేదవానికోపము పెదవులకుచేటు— (ఆంధ్ర లోకోక్తి)

పేనపాస్తలిన గోత్రము— (జమదగ్ని వత్స ఉపగణము చూడుఁడు.)

పేనారాజభవనము(Pena Palace)— “గాలిలోమేడ” యని లోకోక్తికలదు. అనఁగా గాలిలో తేలుచు నంతరాళమునం దుండు భవనమని యర్థము. నిజముగాని మాయాకభవనముల కీయుక్తిని వాడుచుందురు. కాని, నిజముగ నట్టిదికాకున్నను, అట్లగపించు విచిత్రభవన మొకటి కలదు. పోర్చుగీసుదేశమున, లిస్బను నగరమునుండి ఉత్తరదిశగా పదునేను మైళ్ళ దూరమున సింత్రాపట్టణమును, వెనక నే సముద్రపుసీటిమట్టముపై ౧౭౦౦ అడుగుల యెత్తుగల కొండలవరుసయుఁ గలవు. దానిపశ్చిమపుకొన సముద్రములోనికి చొచ్చుకొనిపోవుట ఆదికాలపుజ్యోతిశ్శాస్త్రవేత్తలు దానిని Great Promontary అని వాడియున్నారు. అక్కాలపు అరబ్బులు చంద్రునిపర్వత మనిరి. దానియందు దేతెన తావున నీ పేనాప్రాసాద మున్నది. దానినుండి చూచిన దక్షిణముగా టేగసునది, లిస్బనునగరము, వాయవ్యదిశగా మాఫ్రా విశాలమైదానమును, అవ్వలి అట్లాంటిక్కు మహాసముద్రమును గాన్పించెడిని. అది సిత్రాపును ౧౧౪౭లో పోర్చుగీసురాజ్యస్థాపకుఁడైన డాన్ అల్ఫానో హెన్రి క్వీసుభూపతి మూరులనుండి లాగికొని రాజ్య మేర్పఱచెను. క్రీ. వె. ౧౫౦౧లో అప్పటి ఒకటవ మాన్యు అల్ భూపతి, ఒకమఠమును గట్టించి, క్రైస్తవసన్యాసుల కిచ్చెను. పిదప Ferdinand of Saxe-coburg Gotha (Prince Consort) గా రీపేనారాజభవనము నొకజర్మను నిర్మాతపరిముఖమున నిర్మింపఁ జేసెను. ఈయనశిలావిగ్రహము ప్రక్కనున్న వేఁగో శిఖరమున స్థాపింపఁబడినది. లోన దేవస్థానము, భూపతి వసించు గదులు, నేరస్థులుండు బందిఖానాకొట్లు, చుట్టు తిరుగుచు మీఁదియంతస్థుల కెక్కు చంద్రకాంత శిలాఫలకనిర్మితసోపానపంక్తులు, గొప్ప పనితనము ప్రదర్శించు కిటికీలు, తలుపులు, చక్కని క్రిందిచప్టాలు కలవు. ఒకగదియం దొక

భూపతిపిశాఖ మున్నదని కావలివా రనెదరు. గోడలపై మూరులకాలమునాఁటి చిత్రపువన్నె రెంకులతో నిగ్రహ చిత్రములు గచ్చులో బిగింపఁబడియున్నవి. ఆనాఁటిసామాను లట్లే కొన్ని యుంచఁబడినవి.

ఇట్టి ప్రాసాదమునకు 'Castle in the air' అను పేరు కల్గెను. ఈ వింతపేరు గల్గుటకు కారణము గలదు. క్రింది పట్టణపు సరసీము తేమ గల పల్లపు ప్రదేశ మగుట, నేలచే నేర్పడిన నీటిఆవిరి దట్టమై, రాత్రులందలి శీతల వాయువులచే తెల్లని మేఘములుగ నేర్పడి, కొండలను బూర్తిగఁ గప్పివేసి మెఱుగుపఱుప, మేఘములపై గాలిలో నల్లలాడుభవనము వలె దూరమునుండియే గాక, దగ్గర కేగినవారికిని, కొండపై నెక్కుచున్నవారికిఁ గూడఁ గనబట్టు చుండుటంజేసి దీని కీ పేరు కల్గెను. కొండ నెక్కుటకు బాటలు కలవు. దారి యాశ్చర్యమయము. భవనమునుండి చూచిన మూరులనాఁటి వేలకొలది దుర్గము మందముగుండా నీడవలెఁ గాన్పించెడిని.

వేప (బెత్తము) చెట్టు -- ఇంగ్ల. Rattan (cane) Plant.

వేపచెట్టునందు లెక్కలేని జాతి భేదము లున్నను లెక్కింపఁబడలేదు. దీని బెత్తములతో కుర్చీలు, చేతికఱ్ఱలు మొదలగునవి చేయఁబడును. కొన్నిచోట్ల పెట్టెలు, బుట్టలు, తట్టలు, చేతి కఱ్ఱలు, గొడుగుకఱ్ఱలు చేయఁబడుచున్నవి. మలాకా నగరమునకు నుండుజాతి చేతికఱ్ఱలకు శ్రేష్ఠమందురు. మలబారుదేశపుజాతి మిగుల వలమగుజాతి బెత్తపుకఱ్ఱల నిచ్చును. సన్నపు బెత్తముల నిచ్చుజాతి పేముయొక్క పైనార పెచ్చుతో కుర్చీలు చేయుదురు. ఇంక నెన్ని యో యుపయోగములు కలవు. వేపచెట్టునందు అంప మునుబోలిన పండ్లు ముండ్లవలె పొడవై పెరిగి అల్లుకొనును గాన తోఁటలకు కంచెలుగ వేపచెట్లు నాటెదరు. నల్లరేగడిభూములందు బలమైన భూములందు వేపచెట్లు చక్కఁగా పెరుగును.

వేపపండునందు రుచిగ నుండి, అగ్నిదీప్తి నిచ్చి, దాహము నడంచి, ఇంచుక వాతమును రేపుగుణముగలదనియు, వేపఆకుచిగుళ్ళయందు కఫపైత్యముల నణంచి ఇంచుక వాతము చేయు గుణము కలదనియు, వేపజాతికి సజ్జాతీయము విఱుగుఁడనియు నందురు.

పేపర్ షెల్ బాదము-(బాదము చూ).

పేరలెల్సు (డిగ్రీలు) Parallels-

భూగోళముయొక్క పటమునందలి అడ్డుగీతలు (తూర్పు పడమరల కుంకునవి). ఇవి భూమధ్య రేఖకు Parallel గా నుండున వనిభావము. (డిగ్రీలు చూడుఁడు).

పేరాఫిన్ (Paraffin)

—ఇది హైడ్రో కార్బన్ జాతులలోనిది. ఘనీభవించి (గట్టిపడి) యుండును. పెట్రోలియమ్ ఉన్న తావులందును రాతిబొగ్గు ఉన్న తావులందును దొరకును.

క్రొవ్వువత్తులు చేయుట కుపయోగించు చున్నారు. అగ్గిపుల్లలు చేయుటకును, Water proof గుడ్డలు చేయుటకునుగూడ నుపయోగింతురఁట.

పేరాసైటు జంతువులు

-ఇతరజంతువులపైఁ గాని, మనుష్యులపైఁ గాని ఆధారపడి అంతకాలముగాని, కొంతకాలముగాని జీవించునట్టి పేలు, దోమలు, నల్లులు మొదలగు చిన్న జంతువుల కీపే రిడియున్నారు. ఇట్లే ఏపనిపాట్ల కుపయోగింపక స్వంతంత్రజీవనములేని పోషితులను పేళనగా "పేరాసైట్సు" అను నా పదముచే వాడుట కలదు. ఇందుఁ గొన్ని జంతుజాతికిఁ జెందినవిగను, మఱికొన్ని వృక్షజాతికిఁ జెందినవిగను ఉన్నవి. ఒకచెట్టుపై,

మొలచి దానిశరీరమువలననే బ్రతుకు బదనిక మొదలగుచెట్టిజాతికిఁ జెందినవి. ఏలిక పాములు, బొదకాలుపురుగులు, కొంకిపురుగులు మొదలగునవి ముఖ్యముగ నిట్లే శరీరములో మనుచుండును. (అంటువ్యాధులు చూడుఁడు. సూక్ష్మజీవులు చూడుఁడు).

పేరింటచెట్టు— లా. Corchorus olitorius. దీనినిగూర్చి సరిగా తెలియకున్నది. ఇది కొన్నిమాసములు జీవించు కూరచెట్టనియు, దీనిని కొందఱు కూర వండుదు రనియు, ఇది మేహశాంతి, పైత్యశాంతి గల్గించు ననియు, దీనియాకు నెండించి చూర్ణము చేసి నేతితో వేయించి లోని కిచ్చిన జీర్ణశక్తి యధికమగు ననియు, దీని గింజలరసమునందు సర్పవిషము హరించుగుణమును, గింజలచూర్ణమునందు కుష్ఠరోగము నడంచుగుణమును, చెట్టునందు బుద్ధికి బలమిచ్చి శిరోనాతము నడంచుగుణమును గల దనియు నందురు.

పేరీ— పాశ్చాత్య పురాణ ధర్మమున హిందువుల అప్సరసవంటి సమ్మోహ అప్సరస కానిదియు, స్వర్గమున కేఁగ సమర్థత లేనిదియు నగు నొక తెగవారు.

పేరీలు పిశాచములకన్న నెక్కువమై అప్సరసలకుఁ దక్కువమై రెండింటికిని మధ్యజాతిగ నెన్నఁబడినవి. సుందరమును, నిరపాయకరమును నని చెప్పఁబడినజాతి.

పేరుశిష్ట కుల గోత్రము —ఆర్యవైశ్యుల ౧౦౨ గోత్రములలో నొకటి. (వైశ్య గోత్రములు చూడుఁడు).

పేరుశిష్ట (పెరిశిష్ణ పైరుశిష్ట) కులగోత్రము. ఏకార్షేయ (౬) గోత్రము. సంస్కృతగోత్రము బృహదశ్వన, బృహదశ్వగణము. ఆపస్తంబయజుశ్శాఖ. పరిమాణగ్రంథ మాద్యపరివరఖండ. పాణికేశుఁడు దేవత. భార్య సర్వాంబ. గం తటము తపస్థానము. సస్యసస్య సోమాసము. జపము అర్చనము. దీపములు ౫౦. క్షేత్రసంఖ్య ౨౦. ముక్త్యములు దానము. గొత్తి పెరుంగు వర్జనీయము.

పేరూరు (పశ్చిమ లేక మలైచిదంబరము)— పేరూరు ప్రాంతపు నాంగనూరు నుండి ద్రావిడులు మన ఆంధ్రదేశమున కరుదెంచి, ఇప్పటి తూర్పుగోదావరీమండలములోని పేరూరు అను గ్రామమునిర్మాణ మొనర్చుకొని ఆంధ్రులలోనివారుగ పేరూరుద్రావిడు లనం బడువారినిగూర్చి చెప్పఁగుదుము. (ద్రావిడ బ్రాహ్మణులు చూడుఁడు). ఆయుబన (ద్రావిడ) పేరూరు తొలింటి కొంగుదేశము లోనిది. కోయంబత్తూరునకు పశ్చిమముగా నాల్గుమైళ్ళ దూరమున, నోయూల్ (పూర్వపు పేరు కాంచీ) నదీతీరమున తొల్లింటి సుప్రసిద్ధమైనదున్న శివక్షేత్రము. కొంగుదేశ మునేలినవారికి నేలిన మొదటిస్వతంత్ర (కొంగు) చోళభూపతి శ. ౧౦౦౪-౨౫ మొదటివాఁడనియు, [illegible] ఆలయమున [illegible] శాసనములు కలవు. దేవాలయము ౯౦౦ సంవత్సరములనాటి దని శాస్త్రవేత్తలు తెల్పియున్నారు. అదివఱకే యుండిన ఇచటిశివలింగము నొక పశువుపాక (ఆవుదూడ ప్రక్క) యందుంట పట్టీశ్వరుఁ డని పేరయ్యెనఁట. మరికొత పట్టిదేవి అమ్మ— —

పేరూర రనిన పట్టణము మనియర్థ మఁట. దీని కింకను వేర్వేఱుకాలములందు అధిపురము లేక అధిక్షేత్రము, కామధేనుపురము అను పేర్లు వాడుకయందుండెను. ఇప్పుడు పశ్చిమ చిదంబరము (కొండ లెదిరిటినుండి), మలైచిదంబరము అనంబడుచున్నది. ఈయూరనే వేయుతావునఁగల కనకసభ యనఁబడుగు నొకమంటపమున నటరాజస్వామిమొక్కయు,

శివకామినీదేవి యొక్కయు విగ్రహములు పూజింపఁబడుచున్నవి.

ఇటనే పరమేశ్వరుఁడు నృత్య మొనర్చె నందురు. ఇది గొప్పపనితనము ప్రదర్శించు స్తంభముల పై నిర్మింపఁబడినమంటపము. చూడఁ దగినపనితనముగల చిత్రము. కాంచీ(నొయాల్) నదియందు స్నానతీర్థములు కలవు. ఇందువేయఁబడిన యస్థులు (ఎముకలు) రాతి మగునఁట. ఎముకల యాకారమేగలఱాళ్ళిందు కానవచ్చుచున్నవి. నేఁటికిని మృతులయస్థులానదియందు భక్తితోఁ బడవైచుచుందురు.

ఇచటఁగల వేదకైలాస మను దేవస్థానప్రాంతమున, రేడియమ్ లోహము భూమియందు కలదని యనుమానించుచున్నారు. ఈ దేవస్థానమునందలి శివలింగము బ్రహ్మచే ప్రతిష్ఠింపఁబడినదందురు. ఇటనే గల బ్రహ్మకూపము, పవిత్రతీర్థము(నూయి), దీనిజలములలోఁబడినలోహపు నాణెములు ప్రకాశవంతము లాయెడిని. జలకములాడిన మనస్సున కుత్సాహము గల్గుటచే క్రమముగ శరీరము నిరోగమై, తేజోవంత మగునందురు. ఇట ఫేడ ఎన్నాళ్ళు మురగఁ బెట్టినను కుళ్ళి చెడదందురు. ఒకతాటిచెట్టు ఇట నున్నది. అది చావులేని దనుచున్నారు. అప్రిక్కనే గల చింతచెట్టు, చావులేకపోవుటయే గాక,వి త్తనము నిర్వీర్యమై మొలక లెత్తదని చెప్పుచున్నారు. అత్తావుననే గల బ్రహ్మ (యాగ) కుండమునందలి విభూతి స్త్రీలవంధ్యత్వము బాపుగుణము కలదిగ నెంచఁబడు చున్నది. (తిరువెలంగాడు చూడుఁడు. చిదంబరము చూడుఁడు).

పేలయోంటోలోజీ (Palaeontology)- ఖనిజము లేక భూమిలోనుండితీయఁబడిన Fossil ఓషధులకు, జంతువులకు సంబంధించిన పరిశోధనావిధానము. ఓషధులకు సంబంధించినదానికీపేరే Palaeo botany అనియు కలదు.

ప్లేలస్టైన్ దేశము- (పాలస్తినాదేశము చూడుఁడు.)

ప్లేసివ్ బాండ్సు (Passive bonds)- వాణిజ్యసంబంధ పరిభాషాపదము. ప్రత్యేకముగ నప్పటప్పట వడ్డీనీయక అంతకు నొకేసారి అదనపు మొత్తముగ తీర్మానముగల పత్రములకు ఈపేరు వర్తించెడిని. అట్లే లాభమునీయక నిల్వయుంచి విలువ నెక్కువిచేయు వాటాలకు Passive Share అనియెదరు.

పైంగలగోత్రము—(హారిత ఉపగణము చూడుఁడు.)

పైంగలాయన లేక పైగలాయన గోత్రము—(గర్గ ఉపగణము చూడుఁడు.)

పైంగలాయనిగోత్రము— (జమదగ్ని వత్స ఉపగణము చూడుఁడు.)

పైజానగరపు టొరగినగోపురము— ఇది మధ్యకాలములందు ప్రపంచమందలి గొప్ప వింతలలో నొకటిగ పరిగణింపఁబడినది.

పైజానగరము ఇటలీదేశమున సుప్రసిద్ధమైనది. టిస్కాన్ కొండలయందు ఆర్నోనదీ తీరమున నున్నది. ఇచట నొక కెతీడ్రల్ కలదు. దాన గంటనుంచుటకు నిర్మింపఁబడిన గోపురమే ఒకదెస కొరగియుంట, "పైజానగరముయొక్క ఒరిగిన గోపుర"మని పేరంది యున్నది. ఈకట్టడము లన్నియు మార్బల్ రాతితో నిర్మింపఁబడియు Lombard Gothic architecture అను పనితనముచే నొప్పుచున్నది. దీని నచటివారు Campanile అని యనెదరు. ఆంగ్లమున Bell Tower అని పేరు. ఈ మార్బెలునకు "కరారామార్బ్" లనియెదరు. దీనిరంగులు ఉదయమున, సాయంతనమున, ఎండవేళ, వెన్నెలయందు వేర్వేరై కన్పించును.

పెక్కు సంవత్సరములు గోపుర మొకదిక్కు

కొరగియుంట పోల్పలేక పలుపలువిధములుగఁ దలంచుచుండిరి. కాని ఇటీవల పునాది త్రొక్కి వేయుటవలన యొరగిపోయిన దని తేలినది. కాని కట్టడము బలవత్తర మగుట నంతయు నొకేరీతి నొరగినది. కాని మెచ్చటను శిథిలము కాలేదు. ఒరగుట స్పష్టముగాఁ గాన్పించును. కొంతకాలము పైజానగరమున వసించుచుండిన Galileo పరిశీలకుఁడు ఈఒరగిన గోపురముననే తన Gravitation పరిశీలనలను నడుపుచుండు వాఁడఁట.

పైడవ గోత్రము—(వశిష్ఠగణము చూ.)

పైడికులగోత్రము-(ప్రియాణికుల చూ).

పైఁడిపాటి వేంకటనృసింహకవి— ఆంధ్రకవులలో నాధునికులందు పరిగణింపఁబడినవాఁడు ఆర్వేలనియోగిబ్రాహ్మణుఁడు. ఆపస్తంబసూత్రము. శతమర్షణగోత్రము. తండ్రిపేరు లక్ష్మీపతి. తల్లి వేంకమాంబ. నెల్లూరుమండలములోని పైఁడిపాడు నివాసము. ఇది కందుకూరిసీమలోనిది. రచించినది నృసింహవిలాసమను ప్రబంధము.

పైఁడిమఱ్ఱి వేంకటపతికవి—ఆంధ్రకవులలో నాధునికుఁడుగపరిగణింపఁబడినవాఁడు. నియోగిబ్రాహ్మణుఁడు. తండ్రిపేరు చిన్నపర్వతరాజు. పెద్దపర్వతన్న, బోడిపర్వతన్న, తిరుమలన్న, కేశవన్న యనునాలు సోదరులు. కృష్ణరాయభూషణుఁ డనుబిరుదము కలవాఁడు.

రచించినది చంద్రాంగదాచరిత్ర మనుప్రబంధము. ఈకవితండ్రి పర్వతరాజు. తాత కేశవరాజు. ముత్తాత రామరాజు గా చెప్పఁబడినది.

పైతాగరస్ సూత్రము— దీని నాంగ్లమున "Pythagoras Theorem" అని యెదరు. ఇది పాశ్చాత్యుల రేఖాగణితశాస్త్రమగు జియోమిట్రీ సంబంధమగు సూత్రము. దీనిని వివరింపకపూర్వము పైతాగరస్‌నుగూర్చి వివరింతుము గాక.

ఈయు క్రీ. ము. ఆఱువందల సంవత్సరములకిందటివాఁడని యనుచున్నారు. తనశిష్యులకుబ్రహ్మచర్యవిధి విధానములు, మౌనము, రేఖాగణితశాస్త్రధర్మములు బోధించినవాఁడని బలముగుప్రతీతి కలదు. అది గ్రీసుదేశములందు వ్యాపించియున్నది. మఱియు నీతఁడే Transmigration of Souls కూడ బోధించెనని యందురు.

ఆపస్తంబర్షి బుద్ధభగవానునకు పూర్వుడనుట సిద్ధవాదాంశము. బౌద్ధమత వ్యాపకమునకై బౌద్ధగురువులు విదేశముల కరిగి పనిచేసియుండిరి. ఇప్పుడు బీహారుదేశ మనఁబడుచున్న మగధదేశమున కాదిని ఫలాస దేశ మని పేరుండెడిది. ఫలాసదేశస్థు లన్యదేశములందు పలాస్గీ లని వాడఁబడుచుంటయు, వారే గ్రీకుల పూర్వులగుట నాపేరఁ బరఁగిరనియు ఇటీవలి పరిశీలనలనుండి బయల్పడుచున్నది. కొందఱు పరిశోధకులు రాజగృహా (మగధరాజధాని లేక ప్రధాననగరము) దేశస్థు లన్యదేశములందు తొలుత గ్రీహులు లనఁబడి. కాలము గడచినకొలఁది గ్రీకులుగ మాఱి రని దెలుప నారంభించియున్నారు. ఇది యింకను కొంత కాలము నిరీక్షించి యోచింపఁ దగినదిగా తలంపఁబడినను, ఒక సంబంధమును బయల్పడఁ జేయుచున్నవి గాన, సిద్ధిగా విడువఁ దగినవి కావు. వీటిని ఎడ్వర్డు ఫోకోక్ పరిశీలకుఁడు తన "ఇండియా ఇన్ గ్రీస్" అను గ్రంథమున సూచించియే యున్నాడు.

ఇటులనే మతబోధకై విదేశముల కరిగిన బౌద్ధమతగురువు (పేరేమో కాని) క్రమక్రమము గనో లేక గ్రీకులచే పైతాగర స్వామె నని పరిశీలకు లనుచుంట యిటీవల వినఁబడుచునే

యున్నది. ఇదియే నిజమగునేని ఈయనఁబోధించినశాస్త్ర ధర్మములలోని రేఖాగణితధర్మము లాప స్తంబశుల్బసూత్రధర్మము లై యుండునని తలంపవలసివచ్చును. ఇటుల బౌద్ధ గురుశిష్యము పైతాగరస్ శిష్యముగమారినసంగతియు ఫోకోక్పండితుఁడే అభిప్రాయపడి యున్నాఁడు. ఇట్టి రేఖాగణితము గ్రీకు దేశమున నభివృద్ధినంది "జియోమిట్రీ" ఆయెనఁట. ప్లేటో పండితుఁడు దీని నుద్ధరించెనఁట.

పైతాగరస్ గారి సిద్ధాంతసూత్ర మాంగ్లభాషలోని కనువదింపఁబడినది యిట్లున్నది—

"The Square on the Hypotenuse of a right angled triangle is equal to the sum of the squares on the other two sides"

ఈసూత్రమును "Basis of the Trigonometrical Science" అని వాడుచున్నారు. అనఁగా త్రికోణగణితమూలధర్మమని భావము. దీని నంకెలతో వివరింతుము.

$3 \times 3 + 4 \times 4 = 5 \times 5 = 25.$
$5 \times 5 + 12 \times 12 = 13 \times 13 = 169.$
$8 \times 8 + 15 \times 15 = 17 \times 17 = 289.$
$7 \times 7 + 24 \times 24 = 25 \times 25 = 625.$
$12 \times 12 + 35 \times 35 = 37 \times 37 = 1369.$
$15 \times 15 + 36 \times 36 = 39 \times 39 = 1521.$

ఇంక నీవిషయ మాప స్తంబశుల్బసూత్రమున నిటుల వివరింపఁబడియున్నది.

త్రికచతుష్కయోః ద్వాదశికపంచికయోః పంచదశికాష్టికయోః సప్తికచతుర్వింశికయోః ద్వాదశికపంచత్రింశికయోః పంచదశికషట్త్రింశికయోః ఇత్యేతాసూపలబ్ధిః.

పరిశీలకులు నిజము బయటఁబెట్టుదురుగాక.

పైత్యవికారములు పది విధములు, అనుపానములు అఱువై విధములు, వెఱ్ఱి వెయ్యివిధములు-(ఆంధ్రలోకోక్తి)

పైనాబట్ట (Pina Cloth)—ఇది ఫిలిప్పైన్ ద్వీపములందు అనాసపండు చెట్టుఆకుల నాననుండియు ఇంక నిట్టివిమొదలగు నారలనుండియు నేయఁబడును. మిగులనందముగఁ గప్పించునై ఖరీ కలది. జేబురుమాళ్ళు మొదలగువాని నీబట్టతో జేయుదురు.

పైప్ (Pipe)— 1 ఇది పాశ్చాత్యదేశముల కొలఁతపరిమాణము. ఇం దనేకభేదములు కలవు. ఒకపైపునందు సర్వసాధారణముగ రెండు హాగ్స్హెడులును, ౧౦౫ ఇంపీరియల్ గాలనులును అని లెక్కింతురు. ఇది ౧౨౬ వైను గాలనులుగ సరిపోవును. ఒకటన్నునందు రెండు పైపులు సరి యగును.

Maderia పైపునకు తొంబదిరెండు గాలనులును, పెర్రీపైపునందు నూటయెన్మిది గాలనులును, పోర్టులెను పైపునందు నూటపదునేను గాలనులును ఉండునఁట.

II ఇంగ్లాండున నెలుకలబాధ భరింపరానిదిగ నున్నకాలమున (900A. D.) ఎలుకలనుపట్టుటకు పైప్ అను నొకవిధమగు (పిల్లనగ్రోవివంటి)వాద్యవిశేషము నుపయోగించుచు వచ్చిరి.

పైపొర మంచుచేఁగప్పఁబడిన సరస్సున జీవజంతువులు వసింపఁగల్గుట-

హిమవత్పర్వతసీమలందు ఆల్మోడానుండి కైలాసశిఖరమున కరగుమార్గమున కాళీనదీజన్మస్థాన పరిసరముల వ్యాససరోవర మను సరస్సును దఱినే వ్యాసగుహాయనుకందరమును యాత్రాస్థలములై యున్నవి. అది యాదిని వ్యాసమహర్షి నివాసముగ కొంతకాల ముండెనఁట. ఆసరస్సునందు అడుగుదళసరిని పైపొర గట్టి మంచుచే గప్పఁబడియుండును. ఆక్రిందనున్న సరస్సునీటి భాగమునకు వాతావరణముతో

సంబంధముండదు. అందువసించుజీవజంతువులు ఊపిరి దీయుటకై పీల్చుటకు ప్రాణవాయువు (Oxigen gas) వచ్చువీలు గానరాదు. నీటి యందు కరఁగియున్న ప్రాణవాయువు నవి పీల్చి వేయఁగనె క్రొత్తగాలి యెట్లు దానిలోనికి వచ్చునని శంక చూచువారలకుఁ గల్గకపోదు.

పరిశీలన లీసరస్సులోనికి క్రిందిభూభాగము నుండి యొకజలమార్గము కలదనియు, దాని గుండా నిల్వనీ రవ్వలికిఁ బోవుచు క్రొత్తజల మూరుచు వచ్చు చుండు ననియు, ఆక్రొత్తనీటను గరఁగియున్న ఆక్సిజెనుగాలిని అందలిచేఁపలు మొదలగు జీవజంతువు లుపయోగించుకొనుచు జీవింపఁ గల్గుచున్నవనియు పోల్చియున్నారు.

పైప్పలగోత్రము- (శండిలగణము చూ.)

పైప్పలాదిగోత్రము— (కుండినగణము చూడుఁడు).

పైప్పలాదిగోత్రము—(శండిలగణము చూడుఁడు.)

పైఁబడ్డమాట మడిఁబడ్డనీళ్లు వృథా పోనేరవు—(ఆంధ్రలోకోక్తి.)

పైయోనీర్ (Pioneer) — ఒకక్రొత్త భూమిని మొట్టమొదటకనిపెట్టినవారికిని, తదితరు లనుసరించుట కనుకూల మగు మార్గము నిర్మించినవారికిని, ఏదేని యొకనిర్మాణమును తొలుదొల్త ప్రారంభించినవారికిని వర్తించును.

పైరామిడ్సు ఆట (Pyramids) — ఇది యొక మాదిరి బిలియర్డ్సుఆటగాఁ దలంపఁ బడుచున్నది. ఒకమేజాబల్ల కొకకడను త్రికోణా కారముగనుండు నొకచట్రమున పదునేను ఎఱ్ఱ బంతుల నమర్చి, ఒక తెల్లబంతితో ఆట నారం భింతురు. ఆట ప్రారంభించునాతఁడు చట్రపు మూలకడను బల్లకు కొననుండి యాట నారం భించును. ఎక్కువ ఎఱ్ఱబంతుల నేయాటకాఁడు చిక్కపుసంచియందు త్రోయఁగల్గునో యాతఁడు జయమందిన ట్లెంచఁబడెడిని.

తప్పిపోయినచో రెండవవాని కాట ప్రారం భించుట లభించుచుండును. తెల్లబంతిని చిక్కము నందు త్రోయుట గాని, కొట్టలేక తప్పిపోవుట గాని ఒక పోయింటు (Point) తగ్గిపోవునట్లు లెక్కింపఁబడుచుండును. బల్లపైనుండి బంతి పైకి పడిపోయినను ఒక పోయింటు తగ్గుటయే. కడకు మిగిలినవారు, అప్పులు పడినవారు ఓడినట్లు లెక్కింపఁ బడుదురు. ఎక్కువ యెఱ్ఱబంతులను చిక్కపు సంచియందు త్రోసినయాటకానికి జయము గల్గును.

ఈఆటయందు "Shell out" అనంబడు నింకొక భేదపుఁగాట కలదు.

పైరుశిష్టగోత్రము—(పేరుశిష్ట చూ.)

పైరోగ్రాఫి (Pyrography)— కఱ్ఱల మీఁదను ఇతర గట్టిపదార్థములమీఁదను వేఁడి చేసి చిత్రములను తయారుచేయువిధానము.

పైరోనిజమ్ (Pyrrhonism)-సంశయ జ్ఞానము. ఈశ్వరుఁ డున్నాఁడా లేఁడా యను సందేహముతో కూడుకొన్న జిజ్ఞాస.

పైరోఫొటోగ్రాఫి(Pyrophotograph)- ఫ్రెంచిభాషాజన్యపదము. ఫొటోగ్రాపుతీయఁ బడిన పటముయొక్క రూపము నొక తగరపు అద్దముపైఁ గాని, పింగాణీపైఁ గాని, యంత్రముచేఁ జిత్రించుకల. ఇట్టి కాగిత ములు కావని యెఱుంగునది.

పైరోమీటర్ (Pyrometer) పాద రసము సాధనముగాఁగల థెర్మామీటరులు చూపలేని వేఁడిని చూపు యంత్రపరికరము.

ఎలక్ట్రికల్ పైరోమీటరు Radient heat వలన చూపునది. Optical పైరోమీటరు కాలినవస్తువురంగునుండి వేఁడిని దెలుపునది.

పైర్హస్ జయము (Pyrrhus Victory)— పూర్వకాలమున ఎపిరస్ పుర భూనాథుఁడగు "Pyrrhus" అను పుడమితేఁడు గ్రీకులపక్షమున తోఁజేరి రోమనులపై దండయాత్రి వెడలి సంగర మొనర్చె నఁట. ఇది క్రీ. ము. ౨౮౦ నాటికాల మఁట. రెండు సంగరములందు నాతఁడు జయమందియు, సైన్యపుచావులు, గాయములు, ధనవ్యయములచే కడుసష్టములంది, అంతెకన్న నోడి పలాయన మగుటయె మెరుగని తోఁచి సిసిలీయందు తల దాచుకొనవలసి వచ్చెనఁట. నాఁడాదిగ జననష్టము, ధనసష్టము ఫలితములుగఁగల్గిన నిరర్థక జయమును పైర్హిక్ జయమని (Pyrrhic Victory) హేళనగా వాడుచుండు నుక్తి యేర్పడిన దఁట.

పైల గోత్రము—(జమదగ్నివత్స ఉపగణము చూడుఁడు.)

పైలన్వాయనగోత్రము— (జమదగ్నివత్స ఉపగణము చూ.)

పైల (లేక పాలి) గోత్రము (భరద్వాజ ఉపగణము చూడుఁడు.)

పైలలేబి గోత్రము— (నిధృవగణము చూడుఁడు).

పైలుఁడు— ఈపేరుగల ఋషు లిద్దరు గలరు. వ్యాసశిష్యుండగు ఋగ్వేదాధ్యాపకుఁడొకపైలుఁడు కలఁడు. రెండవఋషి జాతకర్ణి శిష్యుఁడు.

పైల్ ఫౌండేషన్(Pile foundation) (పునాది చూడుఁడు.)

పైశ్వంగ గోత్రము- (గర్గఉపగణము చూడుఁడు.)

పైశాచీభాష— ఇది ప్రాకృతభాషా భేదము. ఇది పైశాచి యనియు, చూళికా పైశాచి యనియు ద్వివిధముగ నుండునది. ఈభాషపిశాచదేశములనినపాండ్య, కేకయ, నేపాళ, బాహ్లిక, కుంతల, చోళ మొదలగు దేశములందు వాడఁబడునదిగఁ జెప్పఁబడినది. (ప్రాకృతభాష చూడుఁడు.) ప్రాకృతజన్యము అష్టభాషలలో నొకటి. (భాష ఎన్మిదివిధములు చూడుఁడు.)

పైశ్వికాయనగోత్రము-(గర్గఉపగణము చూడుఁడు).

పొంగల్పండుగ — (మకరసంక్రాంతి పండుగ చూడుఁడు).

పొంపీనగరపుపాటిస్థలము — ఇటలీ దేశమునందు నేపిల్సునగరమున కాగ్నేయదిశగా పదునొకండుమైళ్ళదూరమున వెసూవియస్ పర్వతపాదమునను న్నది. లావాచేతఁ గప్పఁబడి ఇటీవలత్రవ్వఁబడినది. క్రీ. వె. ౬౩లోకొంతవఱకును ౭౯లో పూర్తిగనులావాచే పూడిపోయెను. ౧౭౪౮లో త్రివ్వుట ప్రారంభింపఁబడి, ఆకాలము రోమకజీవనవిధానమునుబయల్పఱచినది.

పొగ—అగ్ని మండుటకు పూర్వము పొగ పైకిలేచును. పొగయందు కాలనిపదార్థపుత్రిన రేణువులు, బొగ్గుత్రిన రేణువులు, ఆవిరి యుంట కల్గ కగపడుచుండెడిని. పొగాకుచుట్ట కాల్చినను పొగ వచ్చును. సరిగా కాలని ఫలితము పొగ యనియు, చక్కఁగాకాలిన కొన్ని గాలులును పైకి లేచునని కన్గొనఁబడినది. పొగ కండ కగపడును గాని, గాలులు కండ్ల కగపడవు.

పొగయందు కాలని కార్బను విస్తార ముండు నని కనుగొనఁబడినది. ఇంకను నందు ననేకములగు Gases & Acids కూడ నుండును. పొగ ఆకాశమున కెగయును. మహావాయు మండలముగుండా తేలుచుఁ బోయి మేఘము లందుఁ జేరుకొనును. పైకెగసినకొలఁదిపలుచనై తుదకు నేత్రములకుఁ గానరాకుండునంతటిదిగ చెదరిపోవును.

వంటచెఱకుపైఁగాని, బొగ్గుపైఁగాని, ఉముక (ఊఁక)పైఁగాని అగ్ని ముట్టించి ప్రజ్వలింపఁ జేసినచో వేఁడి కలుగుటతో నందుండు గాస్ (Gas) ఆవేఁడికి బయటపడును. ఆ గేసునకు బాహ్యమందలి మహావాయుమండలియందలి ఆక్సిజన్‌సంబంధమున మంట గల్గును. మంట వేఁడిని గల్గించుచుండుఁ గాన ఎక్కువ గేస్ (Gas) బయటపడుచు కాలుచు నిల్లె పని చేయుచుండి తుదకు సర్వము రొయ్యి (ashes) యై చల్లారిపోవును. ఇది సామాన్యపరిస్థితియందు జరుగు కృత్యము.

కట్టెలు, బొగ్గు మొదలగు Fuel తడిగా నుండి మండక పోయినచో వేఁడి చాలకుండును. గాన Gas సరిగా బయటపడదు. అట్టిగతి Fuel నందలి అపరిశుద్ధపదార్థములును లెగిరి పడును గాక, అఱకాల్పు Gas ను విస్తారముగ పైకి వచ్చుచుండును. అప్పుడు అగ్నిని విసరుచు వేఁడి ఎక్కువచేయ ప్రయత్నింతుము. అదియె పొగ. మనము విసరుటవలన అగ్ని ప్రజ్వరిల్లి వ్యాపించి వేఁడి యధికమగుతఱి తిరుగా గేస బయటపడుట, మండుట మొదలగునవి సంభవించుతఱి పొగ రాక నిలిచిపోవును.

పొగ (Smoke) కాల్పు నందలి లోపము వలనఁ గల్గినదిగ నిర్వచింపఁబడి ఉన్నది. సరిగా కాలుటవలన గాలులు తప్ప, మఱియేది గలుగదు. అందు మిగిలినది బూడిదయే. గాలులు (Gases) నేత్రముల కగపడునవి కావు. రాక్షసబొగ్గు కాల్చిన చిన్నచిన్న ముక్కలు మిగులుటయు, అందు కాలిపోయిన బుగ్గి కలిసియుంటయు సంభవించి, పొగయందు జిడ్డుగల పరమాణువు లెగసిపోవును. అవి వేటికైన నంటుకొనుచుండును. కాలుటయం దేర్పడి కాలకుండనుండు ముక్కలను Cock అనెదరు. అల్లెగసిన రాక్షసబొగ్గుపొగ యధికమగుతఱి సూర్యరశ్మినిగూడ మేఘములవలె మరుగుపఱచి తిరుగ నేలఁబడుటయందు ప్రతివస్తువును రంగు మాపి మొక్కలనే గాక చెట్టుచేమలను పాడుచేసి పీల్చెడి యూపిరిగాలితో శరీరమందలి ఊపిరితిత్తులలోఁ (Lungs) బ్రవేశించును. ఇది సరిగా కాలనిఫలితమే.

కట్టెలఁ గాల్చుటయం దిట్టిచిక్కు లంతగా నుండవు. అవి చక్కఁగా కాలుట తఱచుగ సంభవించుచుండును. పొగ గల్గినను అందంత యపాయకరపదార్థము లుండవు. ఇంకను దట్టమైనపొగకు అగ్గిపుల్ల గీచి ముట్టించిన కాలుటయుఁ గలదు. ఏలయన అందు హైడ్రొజెన్ ఆక్సిజెన్ మొదలగు గాలులు కూడ నుండెడిని.

పొగచుట్టలపైనుండుచిన్న "పేరుల ఆనవాళ్ల కాగితములు" (Brands)—

ఆదికాలమున పొగాకునకు క్యూబా (Cuba) దేశము స్వస్థలము, జన్మభూమి. ఆ దేశము నుండియే పెక్కు దేశములకుఁ గొంపోఁబడి పండింపఁ బడుచున్నది.

తొల్లింటికాలమున క్యూబా దేశస్థులు పుగాకు నగ మారియు, నగమారకయు నుండుతరుణమున చుట్టలు చుట్ట కపడమునుమీఁదనే కాల్చువారఁట. ఇప్పటివలె ఆరినది గాక చుట్టలు గాల్చుట వారికి రుచ్యము కాకుండినదఁట. అది యొక మోస్తరు చలిదేశముగాన, అచటిధనికులు, సాధారణులుగూడ ధరించువస్త్రములువలెనే చేతులకు (వ్రేళ్లకు) గ్లోవ్సు (Gloves) కూడ ధరించువారఁట. ప్రాస్త్రగా ఆని పచ్చిపొగాకుచుట్ట కాల్చుతఱి దానిపైఁగ్రమ్ము నికోటైన్ (Nicotine), అనఁగా పొగాకుననుండెడి నల్లనిరసము (దీనినె Nicotine Poison అనెదరు.) స్పానియా దేశమునుండి క్యూబా దేశభూమి నాక్రమించి నివసించుచుండిన వేషాభిలాషులగు ధనికుల చేతిగ్లోవ్సును మచ్చలపాలొనర్చి పాడు

చేయ మొదలిడె నఁట. దానికొఱకు కాల్చువారొకకాగితపుపీలికనుజుట్టి పట్టుకొని కాల్చుచుండిరఁట. చుట్టలవర్తకులు దీనిం గాంచి, అకాగితపు పీలికలను తామె చుట్టి మఱియు విక్రయించుచుండిరఁట. అంతొకబుద్ధిశాలిఆకాగితపు పీలికపై తనపేరు ముద్రింపించి తనవ్యాపారకటన మొనర్చి ధనవంతుఁడగుటగాంచి యెల్లరు నాపనికే మొదలిడి రఁట. రానురాను నది పరిపాటియై చుట్టలపై బ్రాండు, కాగితపు పీలికలు చుట్టఁబడుచున్నవఁట.

పొగడచెట్టు-లా. Mimusops elengi సం. మధుపుష్పః,వకులః,కొందరు సింధుగంధః అని వ్రాసిరి.

ఇది పొగడపూవులకై పెంచఁబడు వృక్షము. దీనిపూవులందు చక్కని పరిమళము కలదు. పూవులచూర్ణము లోనికిఁబీల్చిన శరీరమందలి నొప్పులు, తలనొప్పి, పడిసెము నివారణమగు ననియు, లోనికిచ్చిన తీవ్రజ్వరము, శిరోవాతము, నేత్రరోగములు నడఁగుననియుఁ జెప్పఁబడినది. పొగడపండు చలవజేసి ప్రమేహము, సంగ్రహణి, శ్లేష్మదోషము, పైత్యరోగము నడంచుననియు, దంతములకు పటిమ నిచ్చు ననియు, ఒక్కొక శరీరమునకు ప్రేగులలోని వాతమును బంధించుననియు, దీనికి విఱుగుడు దీని వేరుచక్కయనియు చెప్పఁబడినది. మఱియు పొగడగింజలలోని పప్పు తీసినైచి నూరి తినిన విరేచనము జేయుననియు, పొగడపండ్లలోని గుంజు పంచదారతో లోనికిచ్చిన విరేచనములే గాక పురాణరక్తగ్రహణి సైతము నివారణ మగు ననియుఁ జెప్పఁబడినది.

పొగడచక్క రసకషాయములు చలవజేసి విషదోషము హరించు ననియు, సంగ్రహణి, జ్వరము హరించి, మూత్రమార్గమునఁ గల పుండ్లను మాన్పి చీముకారుట కట్టుననియు,నోట పుక్కిలించుచుండిన దంతరోగములు నివారణమై దంతములు, చిగుళ్లు, గట్టిపడు ననియు, చెక్కచూర్ణము లోనికిచ్చిన స్త్రీల వంధ్యత్వదోషము నివారణమై సంతానముగల్గు ననియుఁ జెప్పఁబడినది.

పొగమంచు (Fog)--పొగ గ్రమ్మినటుల దట్టమైయుండునది. శీతలముగ నున్నతఱి సముద్రముపై వెచ్చనిగాలి వీచెనేని చల్లనీటిసాంగత్యమునఁనాగాలి చల్లబడిపోవును. అది వెచ్చగ నున్నప్పు డందుఁగల నీటియావిరి అదుమఁబడినటుల దట్టమై వాయుప్రవాహమున భూమిపైకిఁ దరుమఁబడెనేని భూమిపైనను, లేకున్న సముద్రముపైనను దట్టమైన మంచుగ నుండి, ఒక్కొకతఱి దారిని గూడ మరుగుపఱచుచుండును. (మీటియారోలోజీ)స్లీటు,ఉదకము, దానికార్యములు మంచు చూడుఁడు.)

పొగమంచునందు ధ్వని సరిగా విన్పింపకపోవుట— ధ్వనియొక్క గాఢత్వము (Intensity of sound) అది పయన మొనర్చుపదార్థపు శరీరత్వమునుండి యుండును. దీనిని "Law of Physics" అని యాంగ్ల రసాయనశాస్త్రవిదు లనెదరు. ఈధర్మము వెలుతురునకు,వేఁడిమికి, ఆకర్షణశక్తి (Gravitation Pull)కినిగూడవర్తించునఁట.దూరమునకు ధ్వని తగ్గి వినిపించుట యెల్ల రెఱింగినదే. వెలుతురును దూరమునకు తగ్గి కన్పట్టును వేఁడిమియు తగ్గిపోయి తెలియ నగును. ఆకర్షణశక్తియు నటుల నగునదే. ఇది యిట్లున్నను దేనిగుండా నివి నడువవలయునో దానిదళసరి (Density) నుండికూడ (డెన్సిటీ చూడుఁడు) మార్పు నందవలసియుండును. మంచు బాగున్న రాత్రులందు ధ్వని చక్కఁగ విన్పించుచుంట యెల్లరెఱింగినదే. గాలి దళసరిగానుంట త్వరితముగ ధ్వనిని నడువఁజేసి యందిచ్చుచుండును.

వేసవివేఁడియందునను, పర్వతోపరిభాగములం దుంను Rarety of air స్థితియందునను, గాలి పలుచఁబడియుంట చానిగుండా ధ్వనులు తగ్గి విన్పించునుగాని, సరిగా విన్పింపకుండెడిని. పొగమంచు (Fog) నందు గట్టిపరమాణువులు పెద్దవిగ నుంట, ధ్వని నడుచుట కాటంకము గల్గించునవిగ నుండి ధ్వనిని తగ్గఁజేయును.

పొగమంచు (Fog) స్మోగ్ (Smog)-

భరత దేశపుస్థితినుండి భేదముగల ఇంగ్లాండు దేశమున పొగమంచు ద్వివిధముగ చెప్పఁబడు చున్నది. దేశమందు సంభవించు చుండునది భరత దేశమున నెఱిఁగినపొగమంచువంటి దేగాని, లండనునగరము మాంచెస్టరునగరము మొదలగు కర్మాగారము (Factories) లధికముగాఁ గల నగరములందు పొగమంచునం దధిక భాగము రాతిసబొగ్గుపొగ. అందలి పరమాణువులు వేరియుంట, దానిస్థితియే వేఱుగనుంట, దానికి ఫాగ్ అని పేరున్నను పెక్కండ్రు (Smog) అనివాడు టయుఁ గలదు. బ్రిటీషుదీవులందుగల్గుచుండునది దట్టమైన Dense mist గాని వేఱు కాదు. అది మేఘమే కాని భూమికిఁ గడుసమీపమునం దుండుటయేదానికిని మేఘమునకును గలభేదము. ఆ దేశపరిసరసముద్రములం దిది కల్గినతఱి, ఓడలకు దారి తెలియక కష్టమగు చుండెడిని. అది చాల స్వచ్ఛత గల్గి శరీరస్థితి కపాయకరము కాదు. నగరములందు కల్గిన స్మోగ్ నందు కాలీ కాలని రాతిసబొగ్గుపొగవంటి అపాయకరపదార్థములు దట్టముగ నుంట, అది గల్గినతఱి వేలకొలఁది జనుల యారోగ్యమును జెఱుపును. దారి గన్పడక రహదారీ ఆగిపోవలసివచ్చును. గొప్ప భవనములను మకిలిరంగుపాలుచేసి అంచులను పాడుచేయును. శీతము గల్గి ఈ స్మోగ్ సంభవించినఫ్యాక్టరీచిమ్నీలనుండి పొగ పైకి పోక ఇందుచేరుకొని పైకష్టము నధికపఱచెడిని.

పొగయోడజీతము లిచ్చివేయుట

(Paying off a Ship)--పొగయోడలందలి యుద్యోగులకు పరిచారకులకు జీతములు సంవత్సరమునకుఁగాని నెలనెలకుఁగాని యిచ్చునవి గావు. ఒకనబురుకింతయని నిర్ణయింపఁబడి, ప్రయాణ మారంభించినతావునుండి తిరుగ నా తావునకుఁ జేరువరకు నిర్ణయింపఁబడును. ఇందు కొందరు పెర్మెనెంటుగా నోడ గనిపెట్టుకొని యుండువారున్నను, వారికి జీతము వేఱుగనున్నను నబురుముగిసి తనసొంత రేవునకుఁ జేరినపైని ఆ నబురున కేర్పఱచుకొన్న నిర్ణీతధనమునిచ్చివేయుదురు. దీనికి 'Paying off the Ship' అనెదరు.

ఇంక యుద్ధనావికులకు కొన్ని సంవత్సరముల పరిమితికాలములకు ఏర్పాటు లుండును గాని, ఆనావ యొకకమీషనుపైతిరిగివచ్చినపిదపఅడ్వాన్సులు మొదలగువానిని లెక్కించుకొని,అక్కడి కనిని నిచ్చివేయుటయుఁగలదు. యుద్ధనావలందుండు సైనికులకు జీతములయేర్పాటే యుండును.

పొగయోడల యందు కాలమును లెక్కించు విధానము

—సముద్రమున నడుచు యోడలయందు పనిచేయు నావికులు సగమునుండి పనిచేయుచుందురు. తక్కిన సగము మందియు విశ్రాంతిగొనుచుండి మొదటివారు విశ్రాంతి కేగుతరి తాము పనిలోఁ జేరి ఓడను నడుపుచుందురు. ఇటుల పొగయోడలు రేయింబవళ్లు కేరీతిని నడుపఁబడుచుండును.

వీని కాలపరిమితి పగలు పండ్రెండుగంటలు మొదలు, అపరాహ్ణము (Noon) మఱునాఁడపరాహ్ణమువఱకు కిరువదినాల్గు గంటలు. ఇందు పగలు మధ్యాహ్నమున కాలము ప్రారంభమై పండ్రెండు గంటలవఱకు నొకగంటయు (One bell), ఒంటిగంటకు రెండుగంటలును (Two bells), ఒంటిగంటన్నరకు మూఁడుగంటలును

(Three bells), రెండుగంటలకు నాలుగుగంటలును (Four bells), రెండున్నరగంటలవేళ ఐదుగంటలును (Five bells), మూడుగంటలవేళ ఆఱుగంటలును (Six bells), మూడున్నరగంటలవేళ ఏడుగంటలును (Seven bells) నాల్గుగంటలవేళ ఎనిమిదిగంటలును (Eight bells) కొట్టుచుందురు. ఇక్కడికి మధ్యాహ్నపుపహారా లేక డ్యూటీ ముగియును. (Afternoon watch). పిదప నాలుగుమొదలు రాత్రి ఎనిమిదిగంటలగువఱకు డాగ్ వాచ్ (Dog watch) కాలము. ఇందు సాయంకాలము నాలుగుమొదలు ఆఱుగంటలవఱకు మొదటి డాగ్ వాచ్ (First Dog watch) అనియును, పిదప రాత్రి ఎనిమిది గంటలవఱకును రెండవ డాగ్ వాచ్ (Second Dog watch) అనియును, ఈ యెనిమిది గంటలకాలమును రెంటు డ్యూటీల కాలముగ పరిగణింతురు. మఱియు నిందుఁగూడ అరగంటకొకటి-చొప్పున, నొకటిమొదలు నాలుగువఱకు గంటల (Bells) కొట్టుచునే యుందురు.

రాత్రి ఎనిమిదిమొదలు అర్ధరాత్రిమున పండ్రెండుగంటలవఱకు మొదటికాపలా (First watch) డ్యూటీ యనెదరు. అర్ధరాత్రి మొదలు తెల్లవాఱుజామున నాలుగుగంటలవఱకు మిడిల్ వాచ్ (Middle watch) డ్యూటీ యని పరిగణింతురు. తెల్లవాఱుజామున నాల్గుమొదలు ఉదయ మెనిమిది గంటలవఱకు ఉదయపుకాపలా (Morning watch) యనియు, అంతటినుంచి మధ్యాహ్నము పండ్రెండుగంటలవ॥ ఫోర్ నూన్ వాచ్ (Forenoon watch) యనియు డ్యూటీ (Duty) లను పరిగణింతురు.

ఇటుల After noon watch నాలుగు గంటలు, పిదప మొదటిడాగ్ వాచి రెండుగంటలు, పిమ్మట రెండవడాగ్ వాచ్ రెండుగంటలు కాలము కలిసిన నాలుగుగంటల కాలమును డాగ్వాచ్ (Dog watch) రాత్రి 8 to 12 P.M. మొదటికాపలా First watch తర్వాత తెల్లవాఱుజామున నాలుగుగంటలవఱకు మిడిల్ వాచ్ (Middle watch), పిదప ఉదయ మెనిమిదిగంటల వఱకు మోర్నింగు వాచ్ (Morning watch), పిమ్మట నపరాహ్ణము పండ్రెండు గంటలవఱకు ఫోర్నూన్ వాచ్ (Forenoon watch) యును, కల్సి యిరువది నాలుగుగంటలకాల మగును. మఱియు ప్రతియరగంటకు నొక్కొక్క-వాచ్ యందు ప్రారంభమున నొకటిమొదలు కడ కెనిమిది యగుచో, ప్రతి యరగంటకును బెల్సు (Bells) గంటలు కొట్టుచుందురు. ఇది సముద్రమున నడుచు పొగయోడల యందలి కాలపరిమాణ విధానము. ఇది నావికులోడ నడుపుటకును, విశ్రాంతిగొనుటకును తగు సౌకర్యమున కేర్పఱుపఁబడినది.

పొగయోడలు— (ఓడలు చూడుఁడు.)

పొగాకు లేక పుగాకు— లా. Nicotiana Tobacum. ఆంగ్ల. Tobacco. ఫ్రెంచి పదము. Tobac. సం. కలంజః, తామ్రకూటః, తామ్రకృమిః, ధూమ్రపత్రా, ధూమ్రపత్రికా, ధూమ్రపాహ్వ.

పొగాకుచెట్టు అనాదిగా భరతదేశమున నుండినచెట్టు. దీనియాకుపొగ బీల్చుటకుపచరించి యుంట దానిపేరులే చెప్పుచున్నవి. స్పానియా దేశపువైద్యుఁడగు Francisco Fernandeo అనునాతఁడు క్రీ. వె. 1558 సంవత్సరమున పొగాకువిత్తన మ్యెరోపాలోనికి దెచ్చె నట. ఇట్టిగాధ లీపొగాకునుగూర్చి పెక్కు కలవుగాని ఈగ్రంథమునకనవసరము. దీనినాంగ్లవృక్షశాస్త్రవేత్తలు "Plant of the genus nicotina అనెదరు. ఐరోపాదేశములందు పొగబీల్చు నభ్యాసము నెఱుఁగక మున్నె పొగాకుచెట్టు

గాల్చుట నితర దేశములం దెఱిఁగి యుండిరని చెప్పఁబడినది. పొగాకునందు నికోటైన్ విషము కలదు.

పొగాకుచెట్టు ఆఱడుగులవఱకు పెరుగునని యు, ఆంగ్లసీమను పూఁదోఁటల నిది పూవులకై పెంచఁబడు ననియు నందురు. బంకమట్టి బురద నేలలు, ఇసుక నేలలు దీనికిఁ బనికి వచ్చునవిగఁ జెప్పఁబడినవి. మన దేశమున లంకభూములు, పాటి నేలలు, పొగాకు సేద్యమున కమరియున్నవి. ఇసుకభూములందు పండినది పసుపురంగుగ నుండుననియు, దీనియాకు పలచన యనియు, ఇట్టి యిసుకల కడుగున బంకమట్టి (Sub soil)యుండుట శ్రేయ మనియుఁ జెప్పఁబడినది. మన దేశమున పొగా కెంతయైనను పాశ్చాత్యుల మెప్పు బడసినది కాదు. ఇక్కాలమున పేరొందిన పొగాకు పంటలు Virginia, North Carolina, Syria, Kentucky, Turkey, Cuba, Jamaica, Sumatra, Borneo,Canada,Australia దేశములు విరివిగ పండించుచున్నవి. జపాన్ దేశమున, దక్షిణఆఫ్రికాలో, పొగాకుపంట విరివిగనే పండించుట ప్రారంభమైనది. దక్షిణాఫ్రికాయందలి Rhodesia పొగాకుపంటకు ప్రాముఖ్యము నందినది.

జమైకాయందు పొగాకునకు "జాకాస్ రోపు" అందురు.

పొగాకునుండి చుట్టలు,పొడుము,గాక హుక్కాలోఁ బెట్టి కాల్చు పొగాకుముద్దయు, సిగరెట్లు పైపుటొబాకో యనఁబడు Cutting ను కూడ చేయఁబడుచున్నది. పొగచుట్టపొగను మితముగ బుచ్చుకొనుట దురభ్యాసములలో లెక్కింపఁబడినను,పలువురచే స్వేచ్ఛగ కాల్చఁబడుట గానవచ్చుచుండును. ఆంధ్రదేశమున శ్రోత్రియులు చుట్ట గాల్చుట అనాచారమని యందురు గాని పొడుము పీల్చుట యనాచారముగ నెంచరు. ఇంకను పొగాకు బీడీయందుంచబడి కాల్చఁబడుట ఉత్తరదేశములం దలవాటైనది. దక్షిణహిందూస్థానమున చుట్టగాల్చుట అనాచారమందురు. జరథుస్త్ర మతస్థులగు పారశీకు లగ్నిపూజ నొనర్చువారు గాన, చుట్ట కాల్చుట దోషమని మానుదురు. రామానుజీయ శ్రీవైష్ణవమతస్థులు చుట్ట కాల్చుట కేవలదోష మందురు. ఇంచుక నవనాగరికులు చుట్టలకన్న సిగరెట్లు గాల్చుచుందురు. ఉత్తరసీమలందు హుక్కా నాగరిక మనియు, సుకుమార మనియుఁ దలంపఁబడుచున్నది.

మితముగ పొగచుట్ట కాల్చుటవలన వాత శ్లేష్మములను హరించి విరేచనము గల్గించు ననియు, ఉబ్బసపుదగ్గు, ఎగువులుగల దగ్గు, జలుబు నివారించుననియు, పొడుము బుద్ధికి చురుకుదనము గల్గించుననియు, పొగాకు పైన వేసికట్టిన కురుపులను పగిలించి, దుష్టపదార్థమును వెడలించి మాన్పఁజేయు ననియుఁ జెప్పఁబడినది. మొలగజ్జి, చిడుము మొదలగు చర్మవ్యాధుల నివారించు నందురు. కొబ్బరికాయనీళ్ళు దీనికి విరుగుడు. పొగాకువ్యవసాయమున కడుగున గులకరాయి తగిలి, పైని బంకమట్టిపొరగల చలవభూమి వ్యవసాయమునకు మిగుల శ్రేయము. డిండిగల్ ప్రాంతముల పొగాకు పండునట్టి భూములు ఎఱ్ఱమట్టిపొర గల్గినవి గాని, బూడిదరంగు మట్టి గల్గినవి గాని యైయున్నవి. కృష్ణా, గోదావరీ, భవానీ లంకల నున్నమట్టి కేవల మిసుకగలిసిన బంకమట్టిభూములే. గుంటూరుజిల్లాయందు పాటిమట్టిభూములలో పొగాకు పండుచున్నది. కొంచెము ఉప్పునీటి నూతులనీరు పారు భూములందు పండెడు పొగాకుమిక్కిలిరుచికరమయినదని చెప్పుదురు. పొగాకునకు మెత్తగ భూమిని దున్నవలయును.

గొఱ్ఱెలమంద గాని, మేఁకలమంద గాని, పొలములం దాఁపి వెంటనే దుక్కిచేసిన ఈవ్యవసాయమునకు మిక్కిలి బలకరమని తెలియుచున్నది. పెంట, చెత్త, బూడిద మొదలగునవి గూడ రైతు లెరువుగ వేయుచున్నారు. పొగాకు నారుగట్టి, నాటి నీరు పోసి పెంచుదురు. నారుగట్టిన పిదప ఈతకమ్మలు గప్పుదురు. ఒక యెకరమునకు నాలుగు టీచంచాలవిత్తనములు చాలును.

నారు ఆఱేడువారములలో మూఁడునాలు గంగుళముల పొడు గెదిగి అన్ని ఆకులు వేసియుండును. నాటిదినమున ఉదయమున పొగాకు మళ్ళకు నీరుగట్టి, సాయంకాలము నారు పీకి నాటుదురు. అదివఱకె పొలములో నీటిబోదెలు చేసియుంచుదురు. అవసరమువెంబడి ప్రతియుదయమునను నీరు పోయుచు, పిదప దినము విడిచి దినము నీరుపోయుదురు. మొక్క బ్రతికి తిరుగ ఆకువేసినపిదప నీరుకట్టనారంభించి, దినము విడిచి దినము గాని, రెండురోజుల కొక్కతడి గాని యిచ్చుచుందురు. ఈ మధ్యకాలమున పెద్ద వర్షము పడినచో మొక్కలు కుళ్ళిపోయి పంట నష్టమగును. కాన, వర్షములు వెనుకఁబట్టినపిదపనే నాటవలసియుండును. ఈమధ్యకాలమున కలుపు పుట్టకుండ చూచుచుందురు. దిండిగల్లుప్రాంతముల గొప్పు త్రొవ్వుటకు రెండురోజులకుఁ బూర్వము ప్రతిమొక్కకు పేడనీళ్ళు పోయు నాచారము గలదు. ఇంకను పొగాకుమొక్కయొక్క జీవితకాలమున నిట్లే మూఁడుసార్లు పేడనీళ్ళు పోయునాచారము పెక్కు తావులందు గలదు. మొక్క రెండున్నర, లేక రెండడుగుల యెత్తు సమీపించునంతటి లేఁతభాగ మగు తలను చిక్కివేసి వాటిని దూరముగ పాఱవేయుదురు. అప్పటికి మొక్కయందు తొమ్మిదిమొదలు 12ఆకులుగల్గియుండవలయును. చిక్కివేసేతలలలందు జిగట విస్తారముగల్గియుండును. ఆజిగట యితరఆకులపైఁ బడియుండినచో ఆకులు కుళ్లియు, మచ్చగట్టియు చెడిపోవును. గాన వాటిని దూరముగ పాఱవేసి మట్టిచేఁ గప్పుదురు. తలలు తుంచుటవలన ఆకులు పొడవుగను, వెడల్పుగను, పెరుఁగుటయే గాక అధికముగ నాకులు వైచును. చెట్టు పెరుఁగకముందే తల తుంచివైచినయెడల చెట్టు గిడసబాఱి ఆకు దళసరియగును. దానిని పొడుముపొగా కనియెదరు. ఆకులయందు పురుగులు పట్టినయెడల పొగాకు గుడ్డిలలోనికి కోళ్ళను తోలుదురు. అవి పురుగులను తినివేయును.

పొగాకు సర్వసాధారణముగ నూఱుదినములలో పండి కోతకువచ్చును. బలపవురంగుగాని, పసిమిరంగుగాని చెట్లయందు కనిపించుటతో పొగాకుపంట సిద్ధమగుచుండును.

పిదప కోసికొని పొగాకు నెండించుకొనుట. నెఱపుకొనుట మొదలగుకార్యముల జేయుదురు

ఒకతావున నెక్కడనైన కొంతచేను నిలవయుంచుకొని విత్తనములు సేకరించుకొందురు.

పొగాకుగొట్టములు (Tobacco pipes)

పొగాకుగొట్టములు Wooden tobacco pipes కఱ్ఱవయ్యును పొగాకు కాలుచో నివి కాలిపోక నిలిచియుండును. దీనికికారణము పొగాకు కఱ్ఱలవలె నిలిచి కాలునది కాక, కాలుటతోనె బొగిలిపోవుచు రొయ్యి (Ashes)గా మాఱును గాన సరియైనవేఁడియే గలుగదు. కఱ్ఱ కాలునంతటివేఁడి యుండదు. మఱియు గొట్టములు చేయుకఱ్ఱను చాల గట్టిజాతికఱ్ఱగా నెంచుదురు.

ఇంకను పొగాకునందు పెక్కు పరిశుభ్ర పదార్థములు కలవు. అవి యన్నియు పొగ గల్గించునవియెగాక, సరిగా వేఁడిగల్గునట్లు కాలనిచ్చునవి గావు. కాలని గట్టికఱ్ఱను Incombustible అనెదరు.

పొట్లపాదు— పొట్లకాయ భోజనపదార్థము గాన పెంచఁబడును. పొట్లకాయలు పథ్యమగుకూర. పొట్ల సాధారణపుపొట్ల (లేక తీయపొట్ల) యనియు, చేఁదుపొట్ల యనియు రెండు ముఖ్యభేదములు కలజాతి. మంచిపొట్లయందు పొడవుకాయల గాచుజాతియు, పొట్టికాయల గాచుజాతియుఁ గలవు. అందు పొడవుకాయల జాతి శ్రేష్ఠ మందురు. చేఁదుగ నుండుజాతి యందు పొడవుకాయ లుండవు. ఇందు మించు గుండ్రముగ నుండును. ఇందు చేఁదుపొట్ల, లేక అడవిపొట్ల యనుజాతియు, లింగపొట్ల యనుజాతియు రెండుభేదములు గలవు. అందు చేఁదుపొట్ల పంచతిక్తములలోనిది. దీనికాయలందలి పైపొర గీచివేచి కూరజేసియు, ఎండించి వరుగుజేసియు భోజనపదార్థముగ వాడుదురు. లింగపొట్లకాయలు గుండ్రముగనె యుండి ఇంకను చిన్నవిగ నుండెడిని. ఇందలిగింజలు శివలింగములంబోలిన యాకారముగ నుండును గాన నీపేరందెను. ఇదియు చేఁదుజాతియె. దీనిని భోజనపదార్థముగ వాడుట లేదు. కొందఱు కూర చేతురంట గాని ప్రసిద్ధము గాదు. ఇంక పణతపొట్లయను పేరున నొక తీయనిజాతి కలదు. కాని, యది పొట్లతో సంబంధము కలది గాదు.

తీయజాతిపొట్లకు లాటిన్భాషయందు Momordica charantia అనియు, ఆంగ్లమున Snake gourd creeper అనియు, సంస్కృతమున జ్యోత్స్నీ అనియు పేర్లు. చేఁదుజాతి పొట్లకు Trichasanthes Cucumerina అనియు, ఆంగ్లమున Wild snake gourd creeper అనియు, సంస్కృతమున పటోలీ, పటోలికా యనియు పేర్లు చెప్పఁబడినవి.

మంచిపొట్ల (సాదా లేక తీయపొట్ల)కాయ త్రిదోషహారమై సమశీతోష్ణముగల్గించుననియు, అగ్నిదీప్తిని గల్గించి విరేచనము చేయుననియు, ఆమవాతము, కఫదోషము, జ్వరము, పైత్యముల నడంచు ననియుఁ జెప్పఁబడినది. మఱియు పొట్లఆకునందు పైత్యశాంతియు, పొటతీఁగె యందు కఫదోషశాంతియు, పొట్లకాయయందు త్రిదోషశాంతియు, పొట్లవేరునందు విషదోష శాంతియుఁ జెప్పఁబడినది. పొట్లఆకులను కొంచె ము కూరచేతు రనియు, అది చలవజేసి త్రిదోషము లడంచు ననియుఁ జెప్పఁబడినది. పెద్దజాతి చిన్నజాతి పొట్లకాయల గుణ మొకటియే. చేఁదుపొట్ల లేక అడవిపొట్ల చిగుళ్ళు, లేక

విరేచనము గల్గించు ననియు, జీర్ణశక్తిను దీపింపించు ననియు, పచ్చి సూరుకులనము శాంతిగల్గించు ననియు, కామిల

నెడలించు ననియు, వేగు

యనియు, సమూలకషా

యము త్రిదోషహారమై ఉబ్బురోగము, కామిల రోగము, కుష్ఠము, జ్వరములు, పాండు రోగములు నివారించి, ప్రాణములకూర్పు బలము గల్గించు ననియుఁ జెప్పఁబడినది. లింగపొట్లయం దరుచిదోషము, ఉబ్బుజాడ్యము, పైత్యరోగము, వాతరోగములు నివారించు గుణము కలదని చెప్పఁబడినది. పొట్లజాతి కంతకును ఆగాకర కాయ, అవాలచూర్ణము, దోసకాయ, మోదుగ క్షారము పరిహారము లని చెప్పఁబడినది.

పొటాషియుమ్ (Potassium metal). ఇది ఆల్కాలైను Metal అని చెప్పఁబడినది. దీని Chemical symbol K. అరబ్బీ (Arabic kall) అనియు, Atomic weight 39.1 అనియు, Atomic number 19 అనియు, Specific gravity 0.87 అనియు, Melting point సెంటిగ్రేడు తెర్మామీటరు 62 డిగ్రీల వేడిమియం దనియు చెప్పఁ బడినది. ఇంచుక Violet ధాతువుగల తెల్లని రంగుగల లోహము. నీటికన్న తేలికగానుంట నీటియందు

తేలును గాని దానికిఁ దగిలిన నీటిని Decompose అగునట్లు చేసివేయును. దీనియందు విస్తారముగా నీటితో సంబంధము కలదని చెప్పఁబడినది. అనఁగా Oxgen తో సంబంధముండుట నీటిలోని ఆక్సిజెనును లాగునని తేలుచున్నది. ఇది Metalic base of Potash అని చెప్పఁబడినది.

ఇది ప్రత్యేకముగ భూమియందు దొరకునది కాక Felspar తోను, Mica తోను గ్రానైట్ గాళ్లయందును చెదరి దొరకును. దీనికలుపులు అనేకములు కలవు.

పొటాసియము — క్షారలవణములను నీటఁగరఁగించి, బలమగు విద్యుత్ప్రవాహమునందునను భేదించిన బయల్పడిన ధాతువులలో నొకటి. పరిశీలకుఁడు సర్. హాంఫ్రీ డేవి పండితుఁడు. (హాంఫ్రీ డేవి పరిశీలకుఁడుచూడుఁడు.) ఇది క్షారధాతువు.

ఇది తెల్లనిరంగు కలది. మైనమునుబోలిన మెత్తదనము గలిగినది. గాలి తగులుటచే రంగు మారునది. నీటఁ బడవైచిన చిటపటధ్వని చేయుచు నేరేడుపండురంగు మంటలతో గిరగిరఁ దిరుగుచు నీటిని భేదించి, యందలి హైడ్రోజను గాలిని వెడలించి, క్షారము నేర్పాటుచేయును దీనిని సీసాలలో చమురునందు నిల్వయుంచవలసియుండును.

పొటికి పోవుట (Dry rot)-గాలితగులని తావున చెమ్మ గాని, ఎక్కువవేఁడి గాని ఉండిన పరిస్థితులయందు కఱ్ఱ కొంకరోగము పొంచియున్నట్టు తెలుచుగి సిద్ధమైయుండెడిని. దానికి "ఫంగస్" (Fungus) అని పేరు.

తోడనే దానినిబరిహరించి కఱ్ఱకు పురుగుల జంపఁగల ఘాటగు లేపనమును రుద్దకుండిన ఆకఱ్ఱయందలి చిన్న చిన్న గూడులను Cells తిని వేయ లోనికేగి సర్వమును పటిమ లేకుండ జేయును. ఈరోగము పూర్తిగ పనిచేయగల్గినచో మిగులునది కఱ్ఱపొడుము మాత్రమే. మఱియు నీరోగమంటువ్యాధి యని తలంపఁబడుచున్నది.

ఇండ్లు కట్టుతఱి వేసిన దూలముల కిరుదెసల గాలి వచ్చుచు పోవుటకు ఖాళీజాగా వదలుట ఈరోగము గలుగకుండుటకే.

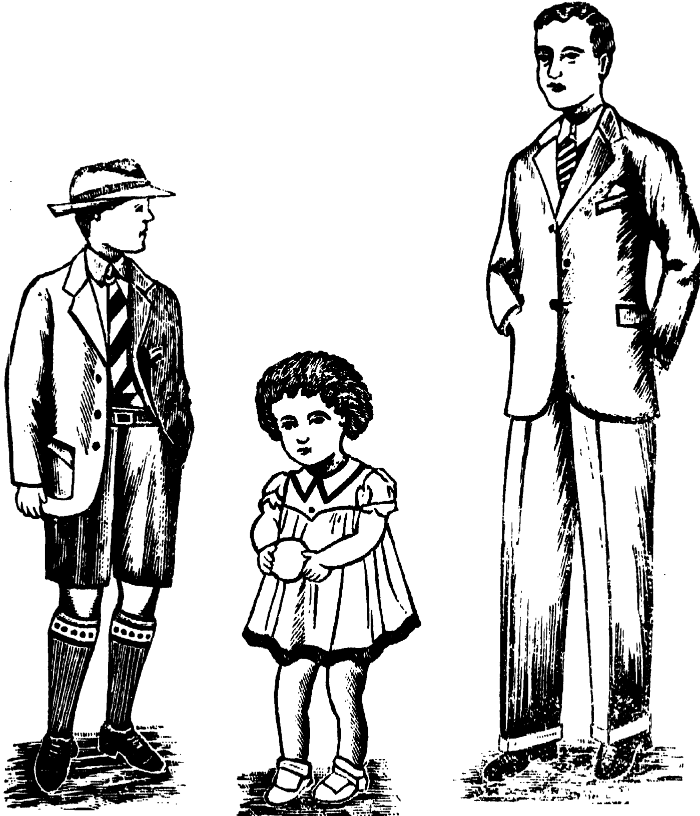
పొట్టికాకర-- (కాకరచెట్టు చూడుఁడు).

పొట్టి పోతరాజుకొల్పు (ఆంధ్ర లోకో క.)

పొట్టివానికి పుట్టెడుబుద్ధులు — ఈసామెత వామనుఁడు బలిచక్రవర్తి నడంచు (వంచించు) టకు పన్నినపన్నుగడచే వచ్చినది.

పొట్టివారు (వామనులు) — ఉండవలసినంత పొడవు లేకపోవుటకు "పొట్టి" యని ఆంగ్లదేశస్థులు వాడుచుందురు. భరతదేశపు విధానమున అన్యములతో పోల్చి పొడవు, పొట్టి, వలము, సన్నము, గొప్ప, కొలఁది యనవలయునే కాని, ఇట్టివి స్వతంత్రశబ్దార్థములుగ వాడరాదని సిద్ధాంతపఱుపఁబడినది. మనుష్యులు సర్వసాధారణముగ నుండు ఎత్తుకన్న తక్కువగ నుండువారి నాంగ్ల దేశస్థులు "Dwarf" అనియెదరు. అట్టివారు దక్షిణాఫ్రికాయందలి (అ॥ ౪ అం॥ ౭) గల బుష్మెను జాతివారు, ఆఫ్రికామధ్య భాగములందుఁ గానవగు (అ॥ ౪ అం॥ ౧౦ ల) పిగ్మీజాతివారును నైయున్నారు.

పొట్టి— పొట్టివారిని వామనులని యందురు. ఉండవలసినంతపొడవు లేక ఎత్తు ఉండక తగ్గియుండుటను పొట్టి యందురు.

పొట్నూరు— ఆంధ్రదేశమున, విశాఖ పట్టణ మండలమున సింహాచల క్షేత్రమునకు కొంతదూరమున నీగ్రామ మున్నది. అది యొకప్పుడా ప్రాంతసీమ నేలిన మేదినిరావువారనుప్రభుపరంపరకు రాజధాని యైయుండెను. వీరిలో "కళింగమేదినీరావు" అనునొక నృపుని పేరు వాడుకయందున్నది.

కళింగదేశ భాగములందు వైశ్యరాజువారనియు, పొట్నూరువారనియు ఇంటిపేరులు గల కళింగకోమటు లనంబడు వైశ్యులు కలరు. వారిలో కులసంబంధమర్యాదలలో వైశ్యరాజువారు రాజమర్యాదలను, పొట్నూరివారు దివాన్గిరీమర్యాదలను కులకట్టుబాటుగ నందుచున్నారు. ఆ పొట్నూరివారీయూరినుండియె వెడలిరట. ఈవిషయమై యింకను పరిశీలనలు జరుగవలసి యుండును.

పొట్నూరు సీమ—పొట్నూరు విశాఖపట్టణ మండలమున సింహాచల ప్రాంతమున నున్నది. తొల్లింటికాలమున నీసీమను రాయవంశజుడగు అజ్జనదేవరాజుకుమారుం డేలినట్లు తెలిసెడిని. అది క్రీ. వె. ౧౪౦౧ ప్రాంతము. శ్రీకృష్ణదేవరాయ చక్రవర్తి దండయాత్రకాలమున పొట్నూరుసీమను బాహుబలేంద్రబిరుదాంకితులగు మేదినిరావువా రేలుచుండినటుల కృష్ణదేవరాయల పొట్నూరుజయస్తంభమున కలదు.

పొట్నూరున పొట్నూరువారను ఇంటిపేరు

గల కళింగకోమట్లు దివానులుగ నుండిరంట. నేటికిని వారిలో భోజనమర్యాదగా పోట్నూరు వారికి మంత్రిమర్యాదలు జరుగుట యాచారమై యున్నది.

పొటెన్షియోమీటర్— (Potentio meter)— ఎలక్ట్రో మోటివ్ ఫోర్సు కొలిచి లెక్కించు యంత్రపరికరము.

పోటమోలోజీ (Potamology) — నదులకుసంబంధించిన పరిశోధనములు సలుపు శాస్త్రము.

పొడపత్రి (ఆకు) చెట్టు— దీనింగూర్చి సరిగా తెలియదు.

దీని రస కషాయములు కాంక జేసి, నూనె వలనంగల్గిన పైత్యవికారాదిదోషముల నడంచు ననియు, తేలువిషపు బాధను నివారించు ననియు, జ్వరదోషము, నేత్రరోగములు, వాత రోగములు శమింపంజేయు ననియు నందురు.

పొత్తపినాటి సీమ ... జిల్లాలో బద్వేలు, పుల్లంపేట, సిద్దవటము తాలూకా లీపేరంబరగుచు మట్లభూపతుల పాలనయం దుండెను. క్రీ. శ. ౧౫౭౦లో పొందలూరులోని దేవస్థానమునకుం గొన్ని భూము లిచ్చినటుల నం దలి శాసన మున్నది. ౧౭ శతాబ్ది ప్రారంభమున మట్ల అనంత (రాజు) రాజు గొప్పదాత యని పేరందిన భూపతి. ఈకుకునాదర్పుత్రుండే మట్ల అనంతభూపాలకవి.

పొత్తిదుంప-లా.Gloriosa, Superba ఆంగ్ల.-Country poison root అని కొంద రనెదరు గాని సరియగు ననువాద నామము దొరకలేదు. సం. అగ్నిశిఖః, కలిహారిః. దీనినే అడవినాభి యని కొందఱనెదరు. కాని అడవి నాభియుంప వేరని కొందఱనుచున్నారు. కాక జేయు ననియు, స్త్రీలకు గర్భస్రావము గల్గించు ననియుం జెప్పంబడినది.

దీని సత్తుదీసి జాగ్రతగా వాడిన వాత రోగము, ఉబ్బుజాడ్యము, అగ్నిమాంద్యరోగము నివారించు ననియు, దీనిగంధము పైన పూసిన గడ్డలు హరించుననియు, జెట్టి, తేలు, పురికొన కఱచినవిషబాధ మానుననియు, ప్రసవవేదన పడుచుండు స్త్రీల హస్తపాదములకుం బూసిన శీఘ్రప్రసవము గల్గించుననియుం జెప్పంబడినది.

నాభియు పొత్తిదుంపజాతిదే. (నాభి చూ.)

పొదుగు కోసి పాలు త్రాగందలంచి నట్లు—(ఆంధ్రలోకోక్తి).

పొన్నగంటికూరచెట్టు- లా.Achyranthes triandra. సం. లోహమారకః.

నీటివార పెరుగునట్టికూర. భోజనపదార్థము. చలవజేయునది. త్రిదోషహరము. సమస్త నేత్రరోగములం బోనడంచి పథ్యమైయుండును. దీనిపసరునందు నేత్రరోగములుకుదుర్చుశక్తియు గాయములు మాన్పుశక్తియుం గలదందురు.

పొన్నచెట్టు— లా. Calophyllum Inophyllum ఆంగ్ల. Alexandrian Laurel సం. దేవవల్లభః (సురపొన్న), నాగ పుష్పకః (సాధారణపుపొన్న), పున్నాగం (పొన్నసామాన్యము). పొన్నపూవులందు చక్కనిపరిమళము కలదు. గాన పూందోటలందు నాటి పెంచుదురు. ఇది ఏటివార నిసుకలందు, సముద్రతీరములందు, ఇసుకలలోంగూడ పెరుంగు నది. పెద్దపూవులు పూచుజాతిని సురపొన్న, లేక పెద్దపొన్న యనియు, చిన్న(సాధారణపు) పూవులుపూచుజాతిని పొన్న యనియు వాడు దురు గాని రెంటును నొకేజాతిగ నడచెడిని. పొన్నకాయులలోని పిక్కలనుండి నూనె తీయుదురు.

దీని చెక్క, ఆకుల రస కషాయములు, మూత్రము వెడలించు ననియు, దీనిచక్క గంధము గాని, ఆకులు వెచ్చంజేసి గాని, పైన

నలదుంపవలనను, కట్టుటవలనను గడ్డలు హరించుననియు, పొన్న నూనె మర్దనచేసిన మేహవాతపు నొప్పులుశమించుననియుఁ జెప్పఁబడినది. ఇందధమపుజాతి అడవిపొన్న యనఁబడుజాతియొకటి కలదు. దీనిచెక్క రసమునందతిమూత్రమునడఁచు గుణము కలదందురు.

పొన్నాడీలు- (ఆంధ్రబ్రాహ్మణులుచూ.)

పొన్నిగంటి తెలగన్నకవి— ఆంధ్రకవులలో ముఖ్యకవులందు పరిగణింపఁబడిన వాఁడు. నియోగి బ్రాహ్మణుఁడు. ఆపస్తంబ సూత్రము. తండ్రిపేరు భావరాజు. అచ్చతెలుఁగుకావ్యములు రచించుటకు ప్రథమమున ప్రయత్నించి శుద్ధాంధ్ర పద్యకావ్యమును రచించినకవి.

ఈతఁడు యయాతిచరిత్రమను శుద్ధాంధ్ర ప్రబంధము రచించి, అమీనాఖానను మహమ్మదీయప్రభున కంకితము గావించెను. అమీన్ ఖాన్, ఇభరాముషా కొలువునందు గొప్ప యుద్యోగి యని తెలియుచున్నది. ఇబ్రహీం కుతుబ్షా గోల్కొండ నవాబులలో మూఁడవ వాఁడు. ఇతనితండ్రిపేరు జంషీద్ కులి కుతుబ్షా. క్రీ.శ. ౧౫౫౦-౧౫౮౧ కాలము. అమీనాఖానుసుతుఁడు ఫాజిలఖాన్.

పొమోలజీ (Pomology) పండ్ల జాతుల వ్యవసాయమునుగురించిన పరిశోధక గ్రంథము. అడవియందలి వృక్షజాతులనుండి చక్కనిపండ్లజాతులను సేకరించి యభివృద్ధిలోనికి దెచ్చువిధాన మంతయు నిం దుండును.

పొమ్మనలేక (ఇంటిలో) పొగపెట్టినట్లు—(ఆంధ్రలోకోక్తి.)

పొయ్యి అఱచుట—పొయ్యియందు కట్టెలు మండుతఱి నొక్కొకప్పు డొకవిధముగు చుంయిధ్వని గల్గించును. దానిని పొయ్యిఅఱచుచున్నదనియు, ఇంటికి బంధుగులు వత్తురనియు నందురు.

మనుష్యశరీరములందు వలెనే వృక్షములశరీరములందునను అంతటను చిన్నచిన్న గూళ్ళు, వాని నడుమ సన్నని రంధ్రములునుండును. అట్టి గూళ్ళ రంధ్రములు కట్టెయొక్క నాటును అనుసరించి పొడవుగనో పొట్టిగనో గొట్టములవలె నుండును. వీటిలో రసముండును. ఈరసమునే చెట్లు వేళ్లమూలమున భూమినుండి పీల్చుకొనుచుండును. కొన్ని గూళ్లయందు నూనెయు నుండుటకలదు. ఈనూనె చెట్టుముదిరినకొలఁది అధికమగును. చెట్టు చచ్చినపిదప కొంతకాలము వఱకు నూనె యందే నిలిచియుండును గాన చచ్చిన కట్టె మండెదని మన మెఱుగుదుము.

కట్టెయందలినూనె కట్టెఎండిన కొలఁది కట్టెను బట్టి చిరకాలము నిలిచియుండును. దానిని యంత్రసాహాయ్యమున దీసి కట్టెనూనె యందురు. మంచిగంధమునుండి తీసినతైలము (Sandal wood oil) గూడ కట్టెకట్టెనూనెయే.

కట్టెయు కాలుచున్నతఱి వేఁడెక్కి బయటకొచ్చిన రసముకాని గొట్టము నందలి వాయువుగాని పొగ వచ్చును. అప్పుడు పిల్లలు బూరాలూదినరీతి సంభవించు ధ్వనియును, గట్టిగుంపులు కాలుతఱి పేలుడుధ్వనియును సంభవించును. ఈధ్వనినే పొయ్యి అఱచుచున్నదని పల్కుదురు. వెదురు బొంగులుగల ఇండ్లుకాలుచున్నతఱి గుంపులుకడ ధ్వనిచేయుచు పేలుట పెక్కండ్రెఱిఁగినదే.

వృక్షశరీరమునందలి గూళ్లు వలయాకారముగనుండెడివి. మొక్క ఎదిగినకొలఁది చుట్టును వేర్వేరుగూళ్ళు జనించుచు, మొక్కవలమగుచో వేర్వేరువలయములుగ నేర్పడును. చెట్టు పెద్దదగుకొలఁది ఈవలయములొకటినిబట్టి వేరొకటి ఏర్పడుచు చెట్టు ముదురువఱకు పెక్కు లేర్పడును. ముదిరినవృక్షము నడ్డముగఁగోసిన నీవల

యములు గాన్పించెడిని. వీట్లను గ్రయిన్స్ ఆఫ్ వుడ్ (Grains of wood) అని వాడెదరు.

ప్రాయ్యాఅఱిస్తే చుట్టాలు, కుక్కలుకూస్తే కఱవు, పిల్లు లఱిస్తే కలహము—(ఆంధ్రలోకోక్తి).

ప్రాయ్యి ఊఁదినమ్మకు బుక్కెడైనా వుండకపోతే ఏలాగు? — (ఆంధ్రలోకోక్తి).

ప్రాయెట్రీ (Poetry)— కవిత భావోద్రేకపూరితమును, ఛందోబద్ధమును నగు భాషారచనము.

అలంకారయుతముగను, అభినయసూచకము గను తనభావములను మృదు మధుర శైలిలో వెల్లడించుటయే పద్యము. మానవజీవితమునందలి పరమరహస్యములను వెల్లడించి కళాప్రవాహములో తేల్చి యానందింపఁజేయునది కళ.

గిరుత త్త్వశాస్త్రజ్ఞుఁడు "మాథ్యూఆర్నాల్డు" (Mathew Arnold) మానవజీవితమును విమర్శించుటయే కవితయనెను.

పొరిగింటు చూడరా నాపెద్దచెయ్యి (ఆంధ్ర లోకోక్తి.)

పొరిగింటి కలహము వినవేడుక— (ఆంధ్రలోకోక్తి.)

పొలిటికల్ ఇకానమీ (Political Economy)— ఈశాస్త్రము పాశ్చాత్యకల్పితమైయున్నది. ఇది దేశమందలి ధనపరిశీలనము "National wealth of Country" అని చెప్పఁబడినది.

ఇది "Production" అనియు, "Consumption" అనియు, "Distribution" అనియు మూఁడుభాగములుగ వివరింపఁబడినది.

౧ ప్రొడక్షన్- అనిన దేశమునందు పండిన పంటలు, చేయఁబడిన వివిధవస్తుసామగ్రి మొదలగు నాయత్తపఱుపఁబడిన వస్తుసంపద.

౨ కన్సంషన్ అనిన ఏదేశమున పండిన పంట లాదేశమున నుపయోగించుకొని అనుభవించుట, ఏదేశమున చేయఁబడిన వస్తువు లాదేశమునందే వాడుకొనఁబడుట, ఉపయోగించుకొనుట మొదలగునవి. అనఁగా ఆదేశపు ప్రజలచే నుపయోగించుకొనఁబడుట యని భావము.

౩ డిస్ట్రిబ్యూషన్ అనిన స్వదేశమునం దవసరములేని పంటదినుసులను చేయఁబడి ఆయత్తపఱుపఁబడిన వస్తువితతి నితరదేశముల కమ్మి విక్రయించి ధనముగ మార్చుకొనుట.

ఇది నవీనశాస్త్రము. క్రీ. వెనుక ౧౭౭౬ సంవత్సరప్రాంతముల "Adam Smith" అను మహనీయుఁ డొనర్చిన పరిశీలనలు వ్రాసిన వ్రాతలు నీశాస్త్రమునకు మూలములు. దీనిపై ననేకగ్రంథములు వ్రాయఁబడినవి.

పోర్టొరైకోద్వీపము (Portoricol Island)— ఇది పశ్చిమ గోళార్థమున పసిఫిక్కు మహాసముద్రమునందు వెస్టిండీసు అను పేరుగల ద్వీపములందు పెద్దఆంటిలీద్వీపములనిచెప్పఁబడు ద్వీపములలో నొక ద్వీపము. ౩౫౦౦ చతురపుమైళ్ళవైశాల్యముగలది. అమెరికాసంయుక్తరాష్ట్రమువారికిఁజెందినది. తొల్లింట స్పానియాదేశమువారిదై యుండెను. (వెస్టిండీసు ద్వీపములు చూడుఁడు. పెద్ద ఆంటిలీద్వీపములు చూ.)

పాంపీస్ పిల్లరు (స్తంభము) Pompey's Pillar)— ఇది అలగ్జాండ్రాపురము (ఈజిప్టు)నందు కలదు. తొల్లి యీపురము రోమకసామ్రాజ్యమునం దుండినతఱి నీపేరు గల్గి యుండనోపు. కాని, పాంపీసంబంధము తెలియరాకున్నది. దీనిని స్థాపించినవారు "Diocletian" అను పేరుగల చక్రవర్తియని దానియందలి శాసనమునఁ గలదు. ఇది

అసో ఆన్ దేశపు గ్రెనైటురాతిపని. గుండ్రని స్తంభాకారమున నున్నది.

ఇది ఒకటవ సెటీ అను పేరుగల ఫరో ప్రభువు కాలమునందుండిన యొక దేవస్థానమును పునాదిగఁజేసి ఒక Oblilisk స్తంభము యొక్క మూలలు చెక్కివైచి గుండ్రని స్తంభాకారముగ నొనర్చి తలను నిర్మించిరనియు, ఇది రోమనుల యధికారకాలమునఁ జేయఁబడినపని యనియు నిటీవలి పరిశోధకు లనుచున్నారు. ఒకటవ సెటీ ఫరోప్రభువు క్రీ. పూ. ౧౩౦౦ ప్రాంతమువాఁడు.

ఇందువలన అలగ్జాండరు నిర్మించిన అలగ్జాండ్రియాపురము తొల్లింటనే యుండినపుర ప్రదేశమున నిర్మింపఁబడి ఆయనచే తనపే రిడఁబడినదిగాఁ జెప్పవచ్చును. తొల్లింటి ఒకటవ సెటీ కాలమునాటి దేవాలయ మేదియో పేరేమో తెలియరాకున్నది.

పోఁకచెట్టు— లా. Areca catechu ఇంగ్లీ. Areca nut లేక Betel nut. సం. గువాకః, గుహపుష్పః, పూగః, పూగవృక్షః, పూగీ, వల్కతరుః, దీర్ఘపాదపః.

నీటిపారుదల వసతి గల తావులందు పోఁక చెట్లు చక్కఁగ పెరిఁగి కాఁచి ఫలించునది. నీరు లేకున్న కాపు సరిగా ఫలింపక వ్యర్థ మగును. దీని యుపయోగములు పెక్కు గలవు. పోఁక మాను ముదిరినది పెట్టెగ నుండి గానములు శ్రేణులుగ నుపయోగించును. పోఁకపా త్తితో దొన్నెలు జేయఁబడుట విలువగలది. పోఁక పూవునందు చక్కని పరిమళము గలదు. పోఁక చెట్టు కాయలగెల పండినంతనె పలురకముల పోఁకచెక్కలఁ జేయుదురు. గాన విలువగల్గి యుండును. పోఁకచెటను దగ్గరదగ్గరగా నాటుట వలన తక్కునజాగాలో నెక్కువచెట్లు నాటనగును. పోఁకకాయ విరేచనము జేయును. దంతములకు బలము జేయును. జలుబు హరించును. తాంబూలమునందు పోఁకలు తప్పనివి.

పచ్చిపోఁకకాయల విషయము పుచ్చుకొనరాదనియు, పోఁకకాయ ఒక్కొక్కప్పుడు కల్గించు పెక్కుపట్టు, వికారము, ఆయాసమునకు చింతపండు, వెట్టిపుచ్చవేరు రసము, తడిసినబట్టగాలియు పరిహారములు.

పోకారు శాఖ క్షత్రియులు—(కుత్రియులు చూడుఁడు.)

పోచనకవి— ఆంధ్రకవులలో నాధునికులందు పరిగణింపఁబడినవాఁడు. వెలనాటి బ్రాహ్మణుఁడు. తండ్రి పేరు నృసింహ సోమయాజి. రచించినది చంద్రాభ్యుదయమను ప్రబంధము.

పోచిరాజు వీరన్నకవి ఆంధ్రులలో నాధునికులందు పరిగణింపఁబడినవాఁడు. ఆర్వేల నియోగిబ్రాహ్మణుఁడు. కౌండిన్యసగోత్రుఁడు. తండ్రిపేరు వీరభద్రయ్య. తల్లిపేరు మూర్తి మాంబ. నివాసము గుంటూరు మండలములోని కొలకలూరు.

ఈ కవి రచించిన గ్రంథములు కృష్ణార్జున సంవాదము, విభూతి మాహాత్మ్యము, మార్కండేయచరిత్ర, మనువంశపురాణము, ముక్తి దేవుని కథ, ఆనందలహరి, సౌందర్యలహరి, సుభాషితము, భల్లాణచరిత్రము ననునవి. ఈకవి పంచకావ్యములుగూడ రచించెనఁట. ఇందు మనువంశపురాణమునకు ఖండికపాలాఖ్యాన మనిపేరు. ఇది బెజవాడలో మల్లేశ్వరస్వామికిఁ గృతి సమర్పింపఁబడినది. భల్లాణచరిత్ర బందరుపుర ములోనివైశ్యకులక్షత్రియులగు (ముచ్చికులము) దాము మొగ్గన్నగారికిఁ గృతి యీయఁబడెను.

పోజటివిజమ్ (Positivism)— దీనికి కర్త Auguste Comte యనంబడు ఫ్రెంచి దేశస్థుఁడు. క్రీ. శ. 1798–1857 మధ్య జీవించి యుండినవాఁడు. ఈయన కనిపెట్టిన సిద్ధాంతము మనుష్యు లెఱుంగఁదగిన జ్ఞానము. అది జగత్పదార్థవిజ్ఞానమేయనియు, మనుష్యుల యూహాలకు

మూడంతరము లుండు ననియు, మొదటి యవస్థయందు దేవునియందు, లేక దేవతల యందు నమ్మకము, రెండవ యవస్థయందు గడించుటయందు చిత్తము లగ్నమగుట, మూడవ యవస్థయందు పదార్థవిజ్ఞాన చింతనము. (ఈమూడవయవస్థకే ఆయన "Positive stage" అని పేరిడెను.) ధర్మము లని పేరుము న్నవి. వీరిమతమున మానవారాధనమే ముఖ్య విధి. దీనినే "Humanity" అని వివరించెను.

పూర్వులపేర్లను, వారి ఘనకార్యములను వివరించుచు ఈయన యొక Calander ను గూడఁ గూర్చెను. అందు అనేక సత్యములను పొందుపఱచెను.

ప్రోటుల లేక ప్రోతల గోత్రము —

(హారితి ఉపగణము చూడుఁడు).

ప్రోటు కాలమున నెక్కువ నీరు, పాటువేళ తక్కువనీరు

--సముద్రమునకు పోటు ఇతర లోకముల యాకర్షణమునుండి కలుగును. ఆకర్షణతాకని తావులనుండి తాకిన పోటుతావులకు జలములుచేరి అధికమైన పోటు తగిలినదందురు. జలములు పోటునకుఁబోయి (ఆకర్షింపఁబడి) నీరు తగ్గిపోయినతావులు పాటు నందె ననుచుందురు. పాటు అనిన పతన మని యర్థము. ఆంగ్లమున పోటునకు "High tide" అనియు, పాటునకు "Low tide" అనియు నందురు. పోటునందు నీ రెక్కువ యగుటకు "Ebb" అనియు ననుట కలదు.

పొడవగువృక్షములు వైర్లెస్ వార్తలను లాఁగికొనుట

--జీవించియున్న పొడవగు వృక్షములు వాయువార్తల నాకర్షించు నని General Squier అనుపేరుగల అమెరికాదేశపు ఇంజనీరుగారొకఁ డిటీవల కనిపెట్టియున్నాఁడని తెలియుచున్నది. అట్టివార్తల నాకర్షించు శక్తి వాటికిఁ గలదఁట. ఇది యింకను నిదానపడని సంగతిగా నున్న దందురు.

పోడూరి పెదరామామాత్య కవి

ఆంధ్రకవులలో నాధునికులందు పరిగణింపఁబడి నవాఁడు. ఆరువేలనియోగిబ్రాహ్మణుఁడు. ఆపస్తంబసూత్రము. భారద్వాజసగోత్రము. తండ్రి పేరు శివరామయ్య. తల్లిపేరు సీతమ్మ.

రచించినది శివరామాభ్యుదయమను ద్వ్యర్థి కావ్యము. దీని నాచంటగ్రామములోని రామలింగేశ్వర స్వామికిఁ గృతి సమర్పించెను.

ప్రోతలభవనము

—(లహాసాపట్టణము చూడుఁడు).

ప్రోతలమఠము (లహాసాపురి)—

(Potala, Lahasa) లహాసా పట్టణము టిబెట్టుదేశమున ప్రధానపురము. దేశపరిపాలకుఁడగు దలైలామాస్వామికి (బౌద్ధభిక్షువు) నివాసము. వారినివాసభవనమునకు పోతలమఠ మని పేరు. ఇది యొక కొండపర్రక్కగ శిఖరముదనుక నిర్మింపఁబడిన గొప్పభవనము. పట్టణపుపశ్చిమ ద్వారము గడచి దీనిని జేరవలసి యుండును. పురముబైట నొకమైలు దూరముండును.

టిబెట్టుదేశము వృక్షరహితమగున దైనను, లహాసాపుర మంతయు చెట్లువిస్తారముగ పెంచఁబడినవి. పోతలమఠభవనము పొడవు తొమ్మిదివందల అడుగులు. ఇంచుమించు పమునే నంతస్తులుగ నిర్మింపఁ బడినది. ఇది లండను నగరమందలి సెంటుపాల్సు దేవాలయమునకన్న రెబ్బది యడుగు లధికమగునెత్తుకలదిగ జెప్పుచున్నారు.

మఠమునకు మధ్యభాగమందున నెత్తగు భాగపుమేడలకు పోడాంగు మార్పో యనిపేరు. ఇందు దలైలామా జగద్దేశికుఁడు వసించుచుండును. ఇందు మధ్యమునందు ప్రధాన దేవస్థానము కలదు. దానిద్వారమున ఎనుబది యడుగుల పొడవు, ఇరువదియైదడుగుల వెడల్పుగల

యొక్క రోమములతో నేయఁబడిన పసుపుపచ్చ రంగుగల యొకటి వ్రేలాడుచు రోమములను దాయును వ్రేలాడఁదీయఁబడిన ట్లగపడుచుండెడిని. పైని బంగారు మలామా కప్పివేయఁబడి యున్నది.

పోతులూరివీరబ్రహ్మంగారిమఠము- ఈ ప్రసిద్ధ మఠము కడపజిల్లా, బద్వేలు తాలూకాయందు "కందిమల్లయపాలె" మను గ్రామమునందున్నది. ఈమఠము వీరబ్రహ్మము గారి సమాధి ముఖ్యమైనది. వారు విశ్వబ్రాహ్మణ కులజులు. పోతులూరి [illegible] పిలిచెదరు. జననకాలము తెలియదు. ఇది గొప్ప యాత్రాస్థలముగా నుండును. ఈ ప్రాంతమున గ్రామములు అధికముగ లేవు. ఒకటి రెండటికి కనుమారము. వీరికాలమున ఆగ్రామమున వసించియుండినవారు [illegible]. నీటివసతికి లోతైన గొప్పబావియుండినది. కాని లోనికి దిగుటకు [illegible] [illegible] మిగుల ప్రమాదకరముగ నుండును. వీరబ్రహ్మము గారు గొప్ప తత్త్వజ్ఞులు. ఆయన పాటలు "పోతులూరి వీరబ్రహ్మంగారి తత్త్వములు" అని పేరొందియున్నవి. వీరి శిష్యులు కలరు. అందు దూదేకుల సిద్దయ్యగారు ముఖ్యులు. వారి క్షేత్రమునకనే ఉన్న 'ముడుమాల' అను గ్రామమున ప్రత్యేకమఠము కలదు. వా కొన్ని తత్త్వపు పాటలు రచించినవారే. ఆంధ్రదేశమందు విశ్వబ్రాహ్మణుల కీమఠమునందు భక్తి యధికము. ఇతరకులములవారైనను భక్తితో శ్రీమఠమును దర్శించుచుందురు. ఏటేట శివరాత్రులందు దీపావళుల జాతరలు జరుపుచుందురు.

పోతాండరోగము దీనిని గుజ్జపు ముష్కరోగ మని యందురు.

పోనీ లేక టంగణాగుఱ్ఱము—చిన్న జాతిగుఱ్ఱ మనియర్థము.

ఇంగ్లాండు దేశమునందు మేలిరకముపోనీ లని యుందురు. బర్మాదేశమునందు పెగూపోనీ లని కలవు. ఇట్టివి పెక్కు జాతు లున్నవి.

పోపీ డే (Poppy day)— యూరోపా మహాసంగ్రామ విరామదినమును కీర్తించు [illegible] పేరిది. అది Armistice day అనియును [illegible] నవంబరు 11 తేదీని యున్నది.

నాఁడు పోపీపుష్పములను స్మృతికిఁ బుష్పములుగా ధరించి అమ్మి మహాయుద్ధమున గాయపడినవారి కుపయోగించెదరు.

పోపుదేశికుఁడు — రోమను కాథలిక్కు మతస్థులగు క్రైస్తవులకు పరదేశికుఁడు, మత పరిపాలకుఁడు గాన పోంటిఫ్ అను బిరుదనామము క [illegible] పరంపర (సెంటుపీటరునకు శిష్యపరంపరయైనవాఁడు) కనుక [illegible] ముందు పేరినుండి 'పోప్' అను పదమేర్పడినది. [illegible] అందరు క్రైస్తవులకు [illegible]. ఇప్పుడు రోమనులు మహాపురుషులచే ఎన్నుకొనఁబడుచున్నాఁడు. (వాటికాను చూ. రోమునగరము చూ. ఇటలీదేశము చూ. పోపుమహాత్ముని ఎన్నిక చూ.)

పోపుమహాత్మునిఎన్నిక (Election of Pope)— పోపు మహాశయుఁడు రోమను కాథలిక్కు క్రైస్తవమతస్థులకు ప్రధానాచార్యుఁడు. ఇటలీ దేశమున రోమునగరమునఁ గల వాటికానునందు మఠాచార్యుఁడే గాక, వాటికాను నందలి సింహాసనము నధిష్ఠించువాఁడు. వీరిని Cardinals అనఁగా వాటికాను నందలి ఆచార్యులు కలిసి ఎన్నుకొందురు. వారిసభకు Conclave అని పేరు. ఈపదము తాళపుచెవి అని యర్థమిచ్చు Clavia అనుపదమునుండి కల్గినది. ఒకపోపు చనిపోయిన పదియవదినమున మఱియొకపోపు నెన్నుకొనుటకు Conclave సభ కూర్పఁబడును. ప్రథమమున నందలి

ప్రధాన దేవస్థానమున ప్రార్థనలు జరిగి పిదప ఎన్నికలు జరుగును.

అప్పటికి Cardinals లో Master of ceremonies ఉద్యోగి Papal cross ను పట్టుకొని దేవాలయమునకు తక్కిన Cardinals వెంట రా నడుచును. అందు Apostolic constitution విధానమును దాటుటయు మనియు అందులను చక్కగా గమనించుమాని మనియు, ఆ నాయకప్రాయమునుగూడ మే యనియు, Cardinal ఆచార్య పదవులను ప్రమాణము లొనర్తురు. ఇది ప్రారంభము. ఇట్లనే కొన్ని రోము నాస్తికులకు మహోత్సవములు జరుపబడును. సాయంత్రపు సమయమున ఆచార్యులగు కార్డినల్సు తప్ప తక్కినవారందఱు, ఎన్నికలు జరుగు ప్రదేశమును విడిచి, ఇవతలకు వచ్చివేయవలెను. లోపలనే లోన కార్డినల్సు తాళము వేసుకొనెదరు. లోపల మూడుమసాల కాగితములపై సమ్మతులను వ్రాసి రహస్యముగ ఎన్నికలను నడుపుదురు. మూడువంతులలో రెండువంతులు ఎవ్వరికి వచ్చునో వారు ఎన్నుకొనబడిన ట్లెంచబడుదురు. అప్పటికి కార్డినల్సులోని Deau అధికారి గట్టిగ నుపన్యసించుకొనుచును ఎన్నుకొనబడిన Cardinal ను సంబోధించి ఎలుగెత్తి "మీ రెన్నుకొనబడితిరి. గాన మీ యంగీకారము దెల్పుడు" అనును. ఆయన యంగీకరించినతోడనే Senior Cardinal Deacon అధికారి తాళము తీసికొని వెలుపలికి వచ్చి అచటం గూడియుండు వారలకు, ప్రజలకు ఆసంగతి ప్రకటించును. "I announce to you all a great joy. We have as pope (Pontiff) the most Eminent and most Reverend. పేరు—Cardinal of the Holy Roman Church, who has taken the name of—" అనును. ఇది లాటిన్ భాషకు ఆంగ్ల భాషానువాదము.

పోపు మహాత్ముని ప్రభుత్వ సంస్థానము—(ఇటలీదేశము చూడుడు.)

పాప్సి (Popsy)— ఫ్రెంచిభాషాజన్య పదము. కన్యను ప్రేమించుటను దెల్పువిధానము.

పోమికల్చర్ (Pomiculture)— పండ్ల యభివృద్ధులనుగురించిన కళ.

పోయింటు (Point)-Promolutory Head, Naze, Ness, Nose, Ras, Capo ఇవి అగ్రమునకు వాడబడు పదములు. Cape సముద్రములోనికి చొచ్చుకొనియుండు వెడలుపు లేని భూమియొక్క కొన. (Land portions చూడుడు.)

పోరానితావులకు పోతే రారాని నిందలు రాకమానవు-(ఆంధ్రలోకోక్తి).

పోరిజమ్ (Porism)- ప్రాచీన గ్రీస్ దేశీయక్షేత్రగణితమునందలి సిద్ధాంతము.

పోరునష్టము పొందు లాభము— (ఆంధ్ర లోకోక్తి.)

పోర్చుగలుదేశము-ఐరోపాఖండమున ఐబీరియ ద్వీపకల్పమందున్న దేశము. దీనికు తూర్పునను ఉత్తరమునను స్పానియా దేశమును, దక్షిణమునను పశ్చిమమునను అట్లాంటిక్ మహాసముద్రమును ఎల్లలు. దీనికి తొల్లింట రోమనులకాలమున లూసిటానియా యని పేరిడిరి. మనదేశమున కొందఱు వీరిది బుడతకీచు దేశ మని పేరు వాడుచున్నారు. 36,000 చతురపుమైళ్ల వైశాల్యముగల దేశము. స్పానియా దేశమునందలి పర్వతపంక్తుల శేషమే యీదేశమునందలికొండలు. దేశము పీఠభూమి. ఉత్తర భాగమున మిన్హోనది, డౌరోనది; టేగస్ నది, మధ్యభాగమునను, గువాడియానానది దక్షిణ

భాగమునను ముఖ్యమగు నదులై యున్నవి. దేశము పశ్చిమమువైపు పేటవాలుగ నున్నది. సియ్రా-డి-ఎస్ట్రెల్లా పర్వతపంక్తి కొస్టిలియను పర్వతశాఖయొక్క సాగుడుగ దనరి, కేపాక్ లేక రాకాప్లి స్పన్ గా ముగియుచున్నది. సమశీతోష్ణస్థితిగల్గి, యారోగ్యవంతమై సారవంతమైన భూమిగల [illegible]ము గాని వ్యవసాయము విస్తారముగ వ్యాపించియుండలేదు. కొంచెము ధాన్యములు, ద్రాక్ష తోటలు, నారింజ తోటలు, నిమ్మతోటలు, ఓలివ్ తోటలు, అంజూరా తోటలు అపరిమితముగ గలవు. స్పానియా దేశమునకన్న సస్యాధిక్యముగల దేశము. ఎఱ్ఱసారాయము. (Port wine) ఈ దేశమున ప్రసిద్ధి. అది ఒపోర్టో రేవునుండి ఇంగ్లాండునకు ఎగుమతి చేయబడుచున్నది.

ప్రజలు స్పానియా దేశస్థులవంటివారు. ఆచారములును తత్సంబంధములుగనె యుండును. కాని, ఇరు తెగలవారికిని అంతరంగములుకలసిన మైత్రి అమరలేదు. ఒకప్పుడిది స్పానియా దేశములో చేరియుండెను. క్రీ. వె. ౧౧౩౯లో వేఱై స్వతంత్రదేశ మాయెను. క్రీ. వె. పదునేనవ శతాబ్దమున నావికాయాత్రా సాహసములకు పేరందిన దేశమై యుండెను. అప్పటి గొప్ప వర్తకదేశముగను, పెక్కు కోలనీరాజ్యములు కలదిగను గూడ పేరందియుండెను. పిదప క్రీ. వె. ౧౫౮౦ లో రెండవఫిలిప్పు స్పానియా భూపతి దీని నాక్రమించి స్వాధీనపఱచుకొనెను. క్రీ. వె. ౧౬౪౦ లో తిరిగి విడిపించుకొని స్వతంత్రదేశ మయ్యెను. పిదప లిమిటెడ్ మొనార్కీయై యుండెను. కాని ఇటీవల రిపబ్లిక్కు (ప్రజాపాలనదేశము) గా జేసికొనిరి.

లిస్బను నగరము ముఖ్యపట్టణము. ఇది టేగసునదిపైనున్నది. విస్తారము వర్తకస్థలమును రేవును నై యున్నది. క్రీ. వె. ౧౭౫౫లో భూకంపమున చాల ప్రమాదముకు లోనై, ౬౦౦౦౦ ప్రజలను గోల్పోయినది. ౩౬౦౦౦౦ జనులిందు వసించుచున్నారు. డోరోనదీ ముఖద్వారముకడ నున్న ఒపోర్టో పురము గొప్ప రేవుస్థలమును వర్తకస్థానమును నై యున్నది. ఇది ౧౮౦౦౦౦ జనులు గల నగరము. సేతూబాల్పురము దక్షిణమున రేవుపట్టణము. సాల్టుగల్లీలు గలతావు. దేశమధ్యమందున్న కోయింబ్రా పురము విశ్వవిద్యాలయస్థానము. ఇట నైరోపాయందంతకు నధికవర్షములు కురియుచుండును. సిన్ట్రాపురము నైరృతిదిశగా నున్న పురము. ఇది లోకప్రసిద్ధనావికుడగు వాస్కో-డిగామా జన్మస్థలము. (పోర్చుగీసు ఫారెన్ ఏజెన్సి, ఐబీరియన్ పెనిన్సులా, ఐరోపాఖండము చూడుము).

పోర్చుగల్ దేశప్రభుత్వము (Portugal):— ఐరోపాఖండమందలి ప్రజాపరిపాలన దేశము.

ముప్పదినాలుగువేల నాలుగునందల తొంబది చతురపుమైళ్ళ [illegible]త్ర మనియు, ఒక కోటి యేబదిలక్షల జనసంఖ్య యనియుం జెప్పంబడినది. లిస్బనునగరము ప్రధాననగరము.

పోర్చుగీస్ ఇండియా— పోర్చుగీసు ఇండియా యనగా పోర్చుగీసు టెరిటరీస్ ఇన్ ఇండియా యని యర్థము. ఇవి పశ్చిమసముద్రతీరమందలి కొంకణదేశపు హద్దులలోని గోవా ప్రావిన్సు ఆతీరమునందే బొంబాయికి ఉత్తరముగ నున్న డామానును, కథియవాడ ద్వీపకల్పము కడ నున్న డయ్యూ ద్వీపమును నై యున్నవి. గోవాపట్టణమును మర్మగోవా యనియు, మర్మగావో యనియు నందురు. ఇట చక్కనిహార్బరు రేవుకలదు. పట్టణము పాడగుచున్నది. పంజము అను తొల్లింటిపేరుగల క్రొత్తగోవా నిర్మించి ప్రధానస్థాన మేర్పఱిచి యున్నారు. పోర్చుగీస్

ఇండియా [illegible] ౧౯౬౧ లో [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]ములు [illegible].

పోర్చుగీస్ కోలనీ ఆఫ్ 'అంగోలా దేశము—[illegible] భాగమున [illegible] దేశమున నున్నది. [illegible] దక్షిణముగానున్న దేశము. ఇందు [illegible] St. Paul De-Loanda [illegible]. [illegible] పట్టణము. ([illegible] దేశము చూడుడు.)

పోర్చుగీసు తూర్పు ఆఫ్రికా సెటిల్మెంట్సు—[illegible] ఆఫ్రికాయందున్న కాలనీలు. ([illegible] చూడుడు). [illegible] ద్వీపము [illegible] ప్రధాన కార్యస్థానముగల పట్టణము. పోర్చుగీసు రాజ్యము కేప్ [illegible] మొదలుకొని దక్షిణమున [illegible] వ్యాపించియున్నది. ఇది మొజాంబిక్కు మనియు [illegible] మనియు రెండు భాగములుగ నున్నవి. జాంబిసీముఖద్వారమునందలి క్విలిమానీ పట్టణము రేవుస్థానము. సేనాపురము జాంబీసీనదిపైనున్న [illegible] పట్టణము. [illegible] పట్టణము దక్షిణముగా సముద్రతీరమునను్న రేవుపట్టణము.

పోర్చుగీసు ఫారెన్ పొజిషన్సు—అట్లాంటిక్ మహాసముద్రమున అజోరీసు దీవులు, మడైరాస దీవులు, కేపువెర్డిదీవులును పోర్చుగీసుప్రభుత్వమునకు చెందియున్నవి.

ఆఫ్రికాఖండమున అంగోలాటెరిటరీ, కాంగో టెరిటరీభాగ దేశము, మొజాంబిక్కు దేశమును పోర్చుగీసువారికి చెందినవి.

ఇండియా దేశమున పశ్చిమసముద్రతీరమందున్న గోవా రాష్ట్రము, డయ్యూ, డామన్ పరగణాలు పోర్చుగీసువారివి. చీనా దేశమున మకావో రాష్ట్రము వీరికి చెందినది. అజోరీస్ ద్వీపములందు సెంట్ మైకేలుద్వీపము పెద్దది. ఈ ద్వీపములు నారింజలకు సుప్రసిద్ధములు. సగటున వీరి కోలనీల వైశాల్యము ౮౦౦౦౦౦ చదరపుమైళ్లని చెప్పబడినది. ౧౮౨౨ వరకు బ్రెజిల్ వీరి హస్తగతమై యుండెను. పోర్చుగీసువారు ఆదిని గుడ్‌హోపు అగ్రమును చుట్టి ఇండియాకు మార్గమును కనుగొనినారు. పోర్చుగీసుభాషలో దీనికి గుడ్ హోప్ అగ్రమని పేరిడినవారని చెప్పబడినది.

పోర్చుగీసు (పోర్చుగల్) దేశపు సామెతలు—కుదురని రోగ మేదంటే బుద్ధిహీనతయే యన్నట్లు.

[illegible] కూడా [illegible] ఉంటుంది.

[illegible]యుంచినపట్టు దేవునికి కూడ భ్రమ కలిగిస్తుంది.

తొందరగా అడిగిన ప్రశ్నకు నిదానముగా జవాబు చెప్పవలెను.

నీరు దేనిని తేలుస్తుందో దానినే ముంచుతుంది.

నోరు జట్టి తేనడం, తల అనుభవించడము.

పొరుగువారు మంచివారుకాకపోతే దారము లేకుండా సూదిని ఎరువిస్తారని చెప్పబడినది.

పోర్బందరు స్టేటు—బొంబై రాజధాని ప్రభుత్వపు టధికారమునకు లోబడిన చిన్న స్వదేశసంస్థానము. ఇది కచ్ఛి ద్వీపకల్పము లోనిది. పోర్బందరుపురము రాజధాని.

పోర్శితెయినను-(ఇమారీసాగూను చూ.)

పోలమ్మ-దేవత—విశాఖపట్టణ మండల ప్రాంతమున నొకయూర పోలిరెడ్డి యను నొక పంటరెడ్డి కాపుర ముండువాడు. ఆయన భార్య

పేరు పోలమ్మ. పోలిరెడ్డిగారి కేశ్వరుసోదరులు. వారిందఱు సంతానవంతులు; పెద్ద పెద్దకుటుంబములు కలవారు. పోలిరెడ్డిగారు ధనవంతులయ్యు సంతానము లేకుండుటకు వగచుచును, ఒకవిప్రుని రావించి బహూకరించి సాధనము నడుగఁ జేసి ప్రార్థింప నాతఁడు భాద్రపద బహుళ అమావాస్య దినమున కందచెట్టు, బన్నిలిచెట్టు జెప్పపెట్టి, వాటికెదుద గౌరీదేవిని పూజించునట్టి సంతానగౌరీవ్రత ముపదేశించె నఁట. పోలమ్మయు నావ్రత మట్లు నాచరించి, సంతానమువడసెను. గాని అనుమానించినవారై నను భర్త సహించుచున్నను వాటి ఒక నిర్లక్ష్యముగ భక్తిహీనురాలై దానిమున సంతానగౌరీదేవిని బరిహసించి తనతో మేలమాడుచు నైనీ భర్తమాట కాదనలేక పూజచేయునట్లుగను నటించెనఁట. ఆదోషముచే నామె మృతవంధ్య … సంతానము కలుగుచు నశించుచు వచ్చుచుండెనఁట.

పోలమ్మయు మిక్కిలి దుఃఖించుచుండఁగా గౌరీ బంధుపత్నము చేసెను, … పిల్లలచావు నుండి తాము మెల్లగా వ్రతమాచరింప వీలు లేకుండుటకు, తోడికోడండ్రచేతను … పూజ పద్ధతి తెలిపినంత భక్తితో గౌరీదేవిని పూజించుచు స్మరించుచు పశ్చాత్తప్తురాలు కాఁగా, ఆగౌరీమహాదేవి కనికరించి నామె మృతవంధ్యాదోషము బాపి, సంతానవంతురాలయ్యెను. పిదప భక్తురాలైన పోలమ్మ యోగినియై యెల్లరచే గౌరవింపఁబడుచు ఈవ్రతము నెల్లరకుపదేశించి బోధించుచుండ, నానాటి కీవ్రతమునకు పోలేరమ్మనోమనియు, పోలకమ్మగారినోమనియు, వాడుకగల్గి నేఁటికిని యెల్లరచే నాచరింపఁ బడుచున్నది. అందు ముఖ్యముగ రెడ్లయందు యోగినియైన పోలమ్మగారి పేరు కడుభక్తితో గౌరవింపఁబడుటయే గాక నేఁడు … దేవతగా దేవాలయములం దుంచఁబడి కూడ గౌరవింపఁబడుచున్నది.

పోలరిస్కోప్—(Polariscope)— ప్రకృతివిజ్ఞానశాస్త్రీయ ప్రయోగములలో వెలుతురును Light పరిశోధించుటకు పనికివచ్చు యంత్రము.

పోలసీహోల్డరు— వాణిజ్యపరిభాష యందు పోలసీలాభమును బడయఁగోరి ఒక పోలసీ గైకొనినవాఁడని యర్థము.

పోలాండు (Poland)— (రష్యా దేశము చూడుఁడు).

పోలాండుదేశప్రభుత్వము (Poland)- ఐరోపాఖండమునందలి స్వతంత్రపరిపాలనగల దేశము. అనఁగా తొల్లింటి సామ్రాజ్యప్రభువుల దేశమైయుండి, ఇటీవల నూతనంబుగ మిడి స్వపరిపాలనాస్వతంత్రతల నందినది.

ఒకలక్ష యేఁబదివేల చదరపు మైళ్ళ వైశాల్యమునియు, మూఁడుకోట్ల జనసంఖ్య గలదియుఁ జెప్పఁబడినది.

పోలికులగోత్రము-(ప్రోలేఖకులుచూ.)

పోలిగేనిజమ్ (Polygenism)— జీవజంతుకోటియందు ఏరూపముగాని సాంప్రదాయముగ ఒకేరూపమున వచ్చుచుండలేదనియు, అనేక పరిణామములనొంది పరిష్కృతరూపములు పొందినవనియు ప్రతిపాదింపఁబడిన సిద్ధాంతము.

పోలిటిక్సు— (రాజ్యపరిపాలనాచతురత చూడుఁడు.)

పోలిడేమోనిజమ్ (Polydeamonism) అసంఖ్యాకములగు దయ్యములు, దేవతలు, ప్రకృతిశక్తులను స్వాధీనపఱచుకొని అధిష్ఠించి యున్నవనెడు ప్రాచీనకాలపు నమ్మకము.

పోలిథియిజమ్ (Polytheism) — ఏకేశ్వరోపాసన గాకుండునట్టి బహుదేవతా

రాధనము. యూదులును, ప్రాచీనగ్రీకుదేశీయులును, రోమనులును ఈవర్గమునకు జెందినవారే. ఆసాంప్రదాయము కొన్ని క్రైస్తవసంఘములలో నిలిచియున్నది.

పోలిస్ట్రోవిన్సు—(ఆస్ట్రియాదేశముచూ.)

పోలినేసియా ద్వీపములు — ఇవి ఓసియానాయందు పోలినేసియా ద్వీపసముదాయము. పోలినేసియా యను పాశ్చాత్య నామమున కనేక భూప్రదేశములని యర్థము. ఇవియన్నియు పసిఫిక్కు మహాసముద్రమునందున్న ద్వీపములే. పశ్చిమమున మలేశియా ద్వీప సముదాయము, ఆస్ట్రేలేసియాద్వీపసమూహములకివ్వలతూర్పున నమెరికాఖండమువనుక గల సముద్రభాగమంతయు పోలినేసియాద్వీపములే వ్యాపించియున్నవి. పెద్దద్వీపములందు మిక్కిలి యెత్తుగల పర్వతములు కలవు. అందు కొన్ని అగ్నిశిఖరములు కలవి. కొన్నిద్వీపములు పగడపుచెట్లులచే నేర్పడినవి. (పగడపుచెట్లు చూడుడు). ఈద్వీపములందు సముద్రపుగాలి వీచుటచే చల్లగనుండును సర్వసాధారణముగ భూమి సారవంతముగనే యుండి చెట్లుచేమలు చక్కగా పెరుగును. సదాపనస, కొబ్బరి, అరటి తోటలును, పెండలపుపాదులు, కందమూలము,(గెనసుగడ్డ, టాగోదుంపలు(చారకంద)విస్తారముగా నగును. పందులు వీటియందు దాదిమనివాస జంతువులు. కుక్కలు తరువాతివి.ఎలుకలుకూడ కానవగును. గాని యితరజంతువులు వీటియందుఁ గానరావు.

కుక్కల నీద్వీపముల కన్యదేశస్థులు తెచ్చుకతన,వీటియందాదిమనివాసులుగ నుండిన అనాగరికపు మలేతెగప్రజలు వాటిని అఱచుపందులని పిలువసాగిరి. గుఱ్ఱములను, మనుష్యులను మోయుపంది లని వాడుచుండిరి. ఏదో యొక దినుసు చెట్టుయొక్క పట్టను నానఁబెట్టి మోదిబాది మెత్తనివారగఁజేసి, దానితో ముతుకబట్టలుగ నేసి ధరించుచుండిరని చెప్పఁబడినది. ఈ ద్వీపములందలి ప్రజలు మలేతెగవారే యైనను, పొడుగాటి బలాఢ్యులుగ నుందురు. ఒకరికి లోఁబడనివారు. ధైర్యవంతులు.యుద్ధములందు సాహసమె గాక క్రూరులుగఁగూడనైయుంట కొన్నిద్వీపములు కేవలనిర్మానుష్యములై యుండినవి. వీరిమత మేమో తెలియదు గాని నరబలు లుండెననియు, వీరిలో కొందరు నరమాంసభక్షకు లుండిరనియు అన్యదేశస్థులనెదరు గాని యిప్పు డివ్వియుఁ గానరావు.

క్రైస్తవమత మీద్వీపవాసులకు చాల నిర్వాహక మొనర్చెనని క్రైస్తవపాదిరీ లనెదరు గాని, అమత మంతగా వీరియందు వ్యాపించి యున్నట్లు గానఁబడదు. కొన్ని తావులందు క్రైస్తవమతదేవాలయము లమర్పఁబడినను, వాటిలోని కేగు భక్తులు నంతగఁగానరారు. జీతము లందుకొనుచుండు పాదిరీగురువులు మాత్రము వాటిని వీడకుండ, నటఁగట్టఁబడిన వసతిగృహములందు వసించుచుందురు.

పోలీనేసియా దీవపము లాఱు సమూహములుగ భూగోళశాస్త్రజ్ఞులచే విభజింపఁబడినవి. అవి సాండ్విచ్ ద్వీపసముదాయము, టోంగాద్వీపసముదాయము (దీనినే Friendly islands అనెదరు). సామోవాస్ లేక Navigator islands, సొసైటీద్వీపసముదాయము, మార్కెసాస్ ద్వీపసముదాయము, లోఆర్చిపిలెగో (Low Archipolago) ద్వీపసముదాయము నని. (వీటింగూర్చి ఆయాతావులందు జూడనగును.)

మొవ్నాకియా (Mownakea) పర్వతము ౧౩౯౫౩ అడుగులయెత్తు కలది. ఓసీనియాలో పెద్దదిగా నెన్నఁబడినది. మొవ్నాలోవా (Mowna Loa)అగ్నిపర్వతము ప్రపంచమున పెద్ద అగ్నిపర్వతమని చెప్పఁబడినది. దీనికి

Kilanea అనియు పేరు వాడుకగలదు. ఇం దగ్నిశిఖరముఖద్వారము (Crater) మూఁడు మైళ్ళచుట్టుకొలత గలది. లోన నగ్నితరంగములనుయమై ఒక్కొకతితి చూడనగు చుండును.

పోలు (Pole)—భూమియొక్క ఉత్తరపు కొనకు pole అనిపేరు. అప్రాంత ప్రదేశమునకు "Polar region" అనిపేరు. ఉత్తర ధ్రువమున కెప్పుడు పైగా నుండు నక్షత్రమునకు Polar Star ధ్రువనక్షత్ర మని పేరు.

'North Pole' అనియు, 'South pole' అనియు రెండు ధ్రువప్రదేశములుగ నున్నవి.

పోలెమోస్కోపు (Polemoscope) దూరదృష్టి కనుకూలించు అద్దములతో నమర్పఁబడిన యంత్రము. ఇది 17-వ శతాబ్దమున "Johanu Hevelius" అను ఖగోళశాస్త్రజ్ఞునిచే కనుఁగొనఁబడెను.

పోలేరమ్మ—ఈమె గ్రామదేవతా భేదములలో నొకతె. పరశురాముని తల్లియగు రేణుకాదేవి ఆదిశక్తియొక్క అంశముగఁ జెప్పఁబడినది. ఆమెయే పోలేరమ్మ అని చెప్పిరి.

పోలోఆట (Polo)— హాకీఆటను గుఱ్ఱములపైనుండి యాడుటకే "పోలో" యనిపేరు. దీనియం దుపయోగింపఁబడు గుఱ్ఱములకు ప్రత్యేకముగ నీయాటకు నలయుపరుగును, నడకలను నేర్పియుందురు. మఱియునిందుపయోగించు చేతికఱ్ఱలు (Mallets) పొడవుగ నుండెడివి. బంతులను విల్లోచెట్టువేళ్ళతో చేయుదురు. తెల్లనిరంగు వైచెదరు. అవి మూఁడంగుళముల యడ్డుకొలత గల్గియుండును. రంగస్థలి కొక్కొకప్రక్కను నల్వురాటకాండ్రుందురు. ఇందు నాల్గవసంఖ్యగల కడవాని కెక్కువకష్టమందురు. (హాకీయాట చూడుఁడు.)

పోలోఆటయం దుపయోగించు గుఱ్ఱములు Fourteen hands two inches size కలవిగ నుండవలయునని యొకవాడుక గలదు.

పోలోఆటను ఈతగాండ్రు నీటియందాడుట కలదు. దానికి "Water Polo" అనిపేరు. ఇందు మూఁడడుగులలోఁతుకన్న మొనకగనుండు జలప్రదేశము పనికిరాదు. అందు కడలను జలమట్టముపై మూఁడడుగులపైగా నుబారుండునటుల ఒకటికొకటి పదియడుగులదూరమున రెండు స్తంభములను నీట పాతి, వాట్లమధ్యగా ఇరువదియన్ని దంగుళముల చుట్టుకొలత గల్గి లోన గుల్లగ నుండియు, నీటఁ దడియకయుండు బంతిని విసురుచు నాడుదురు. రంగప్రదేశము ముప్పదియడుగుల పొడవును ఇరువదియడుగుల వెడల్పును గల్గియుండవలెను. దీనిని పాలించి తీర్మానించు నధికారము ఇద్దరు Goal scorer లును, ఒకప్పై నొక Referee యును, ఒక Time-keeper ను వయుందురు. ఒక్కొక దినమునకు కోకు నిమిషములమేర కాట కిరు వెనల్ పదునాల్గు మిషిట్లు విధింపఁబడినది.

ఇన్ని నియమములతో నున్న ఈ "పోలో" యాట ప్రసారహించిన నియమములతోడనే మన దేశమునఁ గూడ చిరకాలమునుండియు అనఁగా పాశ్చాత్య నాగరికత మన దేశమున ప్రవేశింపకపూర్వము నుండియు వాడుకలో నుండె నని మన వంగళ సూరనామాత్యుఁడు రచించిన ప్రభావతీప్రద్యుమ్నమున నిక్రింద నుదహరించిన పద్యములం దెల్పియున్నాఁడు.

పాశ్చాత్యదేశముల నీయాటయం దుపయోగించు బంతి "విల్లో" చెట్టువేళ్లతోఁ జేయుటయు, మన దేశమున వెదురుగుంపతో చేయుటయు మాత్రము ప్రధానముగ గమనింపఁ దగిన విషయము

మఱియు పాశ్చాత్య దేశములం దీపోలో ఆటలం దుపయోగించు చేతికఱ్ఱలు Mallets పొడవుగ నుండు పాలకఱ్ఱవంటి కఱ్ఱలతో తయారు చేయుదురు. ఆటలలో పందెముల గెలుపొందిన వారికి కఱ్ఱల ... గులు చెక్కించి బహుమతులుగా నిచ్చునాచారము పాశ్చాత్య దేశములం దుండ, మన దేశమున నీయాటలలో పందెము గెలిచినవారికి "కనకంపుగోలలు" "రత్నమయదండములు" కానుకలుగా, బహుమతులుగా నొసంగునాచారము కలదు.

ఈ పోలోకఱ్ఱలకు (Mallets) మన దేశమున "కోల" లనియు, "దండము" లనియు వాడుక కలదు.

చ. తనహృదయంబు వెంబడిన
తప్పక ఘోటక మంతినంతన
పనుపడ నిల్చి, ముందఱికి
బాఱి కెలంకులకుం దొలంగగా
వెనుకకు నేగుదెంచి, కడు
వేడ్క యొసర్పఁగ బంతియాడ న
మ్మిని గనకంపుఁగోల నట
మింటనె త్రిమ్మరఁ దాల్చి కొట్టుచు

చ. ఎగురఁగ వైచి కొట్టుటకు
నొంతభరం బని బంతి యగ్రగా
మిగ వడిఁ బాఱవైచి బుడమిం
బడనీకయె దాని మీఱి చి
త్రగతి హయంబుఁ దోలుచును
గ్రమ్మఱ మీఁదికిఁ గొట్టియాడె పిం
తెగఁ దనచేతి రత్నమయ
దండము కాంతులు గాడిపాఱఁగన్.

ఈ రెండుపద్యములయందు ఆటనేర్పే గాక ఆటనాడువిధానముగూడ కవి నేర్పునఁ జూపుటయు గమనింపఁ దగియున్నది.

పోల్ (Pole)—దీనిని "Rod" అనియు నందురు. పొడవుకొలుచుకఱ్ఱ. ఇది ఐదున్నర అడుగులు లేక అఱువదియా అంగుళములపొడవు ఉండును. ఒక చౌకపుపోల్ అనిన 30 1/4 (చౌకపుగజముల) ప్రదేశ మని భావము.

పోల్ స్టార్ (ధ్రువనక్షత్రము) (Pole star)— ఇవి రెండు. ఉత్తరమున నొకటియు దక్షిణమున నొకటియు గలవు. ఈ రెండును ఉత్తరదక్షిణధ్రువము లనంబడు Celestral Poles కడ నుండెడిని. రెండుధ్రువములకు ఒక Straight line నిలువున గీచి, Equator ... టిన తావులకడ నాలుగు రెండు వంగిలు ఏర్పడునట్లు జేసిన యెడల ఆగీత కొనకడను ఒక నక్షత్రమును, రెండవకడ నొక నక్షత్రమును ..., ఆగీతకడనుండి ... కొంచెము దూరమున నొకటి జుట్టి తిరుగుచుండునని పాశ్చాత్యఖగోళశాస్త్రవేత్త లూహించుచున్నారు. ఇవి తిరుగుచున్నను చూచువారలకుదూరముగుట నిలిచియుండు నట్లనే గన్పట్టుచుండు ననియెదరు.

ఈ రెండునక్షత్రములు సూర్యునివలెనే స్వప్రకాశముగలిగినవిగ చెప్పియున్నారు. వీటి రెంటికి "Ursa minor" అనియు, "Lessor Bear constillation" అనియు, "Polar star" అనియు పాశ్చాత్య ఖగోళ శాస్త్రవేత్త లిడిన నామములు కలవు.

ఈ రెండును సూర్యునికన్న నెన్నియో రెట్లధికపరిమాణముగల్గియున్నను, దూరముచేఁజిన్నవిగఁ గన్పించుచు, మినుకు వెల్గు గల్గి కన్పించుచున్నవఁట. భూమధ్యరేఖ కుత్తర ప్రదేశముల వారికుత్తరపుపోలార్ స్టార్ను, దక్షిణప్రదేశముల వారికిదక్షిణపోలార్ స్టారును కన్పించుచుండెడిని. భూమినుండి ఈ నక్షత్రములకుఁగలదూర మూహింపఁదగినదియేగాని నిర్ధారణగవివరింప వీలులేదనియు, ఇంచుమించు బదివత్సరములు (Light years) కాలమున నటనుండి భూమికి వెలుతురే తేర పట్టునని కొందఱూహించుచున్నారు.

ఈసందర్భమున సూర్యునికాంతి భూమికిం జేర నెన్మిదిసెకండుల (క్షణికములు లేక లిప్తలు) కాలము పట్టునని మనసునం దుంచుకొన వలయును. ఇంకను Velocity of light per second. ఒకలక్ష ఎనుబదిఅఱువేల మైళ్ళు లేక మూండులక్షల కిలోమీటరు లని యెఱింగియెయున్నాము. దీనింబట్టి యాగోళముల దూరమును, పరిమాణమును నూహించుకొనం దగియుండును. వీటి నెఱుంగుటకు Astronomical Telescope యొక్కయు, Theodilate సర్వే సాహాయ్యమునను కన్గొనంబడునని చెప్పంబడినది.

ఈ సందర్భమున నింకొకసంగతి వివరింప వలయును. నక్షత్రములు కొన్ని భూవలయ రేఖ (Horizon) కెల్లప్పుడు పైననే గన్పించు నవి యనియు, కొన్ని యెల్లప్పుడు భూవలయ రేఖకుం గ్రిందుగ నుండుట గన్పింపనే గన్పింప వనియు, కొన్ని ఉదయాస్తమయములం గల్గి యుండునవి యనియు, అందీపోలారు స్టార్సు ఎల్లప్పుడు భూవలయరేఖకుం బైనం గన్పడు చుండునవి యనియు వివరింపం బడినది.

ఈ నక్షత్రరాజములు రెండును పెద్దగు వృత్తము (Circle) ఒకేడిగ్రీ పరిమాణమున మున్నే వచింపంబడుట నుఱవరాదు.

సప్తమహర్షు లనంబడు నక్షత్రములలో (దీనికి "Ursa major" లేక "Great Bear" అనియు పేరు చెప్పంబడినది) మొదటి రెండు నక్షత్రముల కొక Straight line (నార పోలున) గీచి దానిని భూవలయరేఖదిక్కునకుం గ్రిందికి పొడిగించినచో నటం గాననగు నని దిక్కు చూపంబడినది.

పోసిటివిజమ్ (Positivism)—

(Positive Philosophy) మానవత్వము స్వతంత్రమని శాస్త్రీయ (Scientific) నిద ర్శనపూర్వకముగ నిరూపించు సిద్ధాంతము. వైజ్ఞానికప్రపంచమున సత్స్వచ్ఛదశ నొందునది మానవత్వమే యని యీ ప్రధానమునందలి ముఖ్యాంశము. ఈసిద్ధాంతప్రాయమునందు భగవంతుని పూజించుటకు మారుగ మానవ సంఘసేవచేయుటయే పరమార్థముగ నిర్ణయింప బడినది.

పోస్టు ఓబిట్ బొండు (Post Obit Bond)—

వాణిజ్యపరిభాషయందు: "చనిపో యిన ఒకనినుండి సంక్రమించునట్టి నావంతుసొమ్ము రాంగానే బాకీ తీర్చుపద్ధతిని అప్పుతీసుకొని యిచ్చిన పత్రమునకీ పేరు వర్తించును.

పోస్టునోటు (Post note)—

వాణిజ్య పరిభాషయందు "ఆరునెలలు పిమ్మట చెల్లించంబడి నావి కిచ్చునట్టి లభించవలసిన బాంకినోటు" అని యర్థము.

పోస్టేజిస్టాంపుం జుట్టియున్న చిన్న రంధ్రసముదాయము—

పెద్దపెద్ద కాగిత ములపై ఒకేసారి పోస్టేజి స్టాంపులు పెక్కు ముద్రింపబడును, స్టాంపునకు స్టాంపునకు నడుమ సూక్ష్మముగ సన్నరంధ్రములవరుస లన్నిదిశల నుం డుట మనమెఱిఁగినదే. అట్టిరంధ్రములవరుసల కాంగ్లమున పర్ఫొరేషను (Perforation) అనియెదరు. నిజమునకు నిటువంటియుపాయము యోగించుటకని పరిశీలించిన తెలియంగలదు. తెక్కించుటకుం గాను నీపర్ఫొరేషను అవసర మనిపించెను.

పోస్టేజి స్టాంపులు క్రీ. శ. ౧౮౪౦ లో ప్రారంభింపంబడి మేనెలలో వాడుక ప్రారంభ మయ్యెను. కాని ౧౮౫౪ జనవరినుండి గాని యీపెర్ఫొరేషను రంధ్రములపద్ధతిఆచరణలోనికి రాలేదు. బ్రిటీషు పార్లమెంటునందు హౌస్ ఆఫ్ కామన్సునందు స్టాంపుల పెర్ఫొరేషను పద్ధతియొక్క యుపయోగమును Archer గా రనువారు చూపిరంట. ఆపద్ధతియొక్క ఉపయో

గము ప్రభాంగీకారము బడయుచు ౧౮౫౧ నుండియు జరిగి ౧౮౫౩ లో వారికి నాల్గువేల పౌనులధనము బహుమానమిాయఁబడెనఁట. ఇది కొంత సంగతితో కూడిన నాయన యందురు. తపాలాస్టాంపు కాగితములు Marginal perforation చిల్లులుండు మధ్యభాగముగాను యున్నది. కాగితములందునను ఇటు

పోస్రాశాఖ క్షత్రియులు -(పోమూర శాఖ క్షత్రియులు చూడుఁడు.)

పౌంఢరీయక(పౌండరీయక)ము- సం. పౌండరీకం. దీనిని పుండరీకము, పౌండరీయక అని యందురు. హిందీలో పుండేరీ యందురు. సుగంధముగల చెట్టు. చిన్న చెట్టు. దీని సమూలమును కషాయములందు నేత్రములకు చలవచేసి తీవ్రమైనట్టి కుసుపులను మాన్పు గుణము కలదనియు, తియ్యనిది తాపనాశకమై వీర్యము గాను, మూత్రము గాను నడిపించెడి శక్తి సంపాదించెడి రోగముల నణంచి నిర్మూలించు ననియు, వ్రణములను మాన్పుననియు, పైత్యము, రక్తపైత్యము, రక్తనాశము, మూలవ్యాధి వీట్లను నివారించుననియు నందురు.

పౌండ్రము — భీముని (పాండవద్వితీయుని) శంఖమునకుఁ బేరు. (ధనుర్విద్య చూ.)

పౌకరసాది గోత్రము — (పరాశర గణము చూడుఁడు.)

పౌజిష్ఠ గోత్రము-(ఔతథ్య ఉపగణము చూడుఁడు.)

పౌజిష్ఠ గోత్రము--(కారేణుపాలి ఉపగణము చూడుఁడు.)

పౌతికలాయున గోత్రము— భృగుసంతతి. (ఆర్ష్టిషేణగణము చూడుఁడు.)

పౌర గోత్రము— (ముద్గల ఉపగణము చూడుఁడు.)

పౌరణగణము —దీనిని పూరణగణమని యందురు. విశ్వామిత్ర సంతతిలోని గణము. (పూరణగణము చూడుఁడు.)

పౌరణ గోత్రము --(పూరణ చూ. పూరణగణము చూడుఁడు.)

పౌరపదేశము (పురులదేశము)— జీలమ్‌నది తూర్పుతీరమున నొకప్పుడీదేశ ముండెననియు, ఇందు గుజరాతుమండలము (ఘూర్జర కాదు) చేరియుండె ననియు, ప్రజలకు పురు లనిపే రుండె ననియు, అలగ్జాండరుతో పోరిన పోరస్ భూపతి పురువంశీ యగుటఁ గల్గినపే రనియు, నితనికి పురుషోత్తముఁ డనుపే రన్యులగు నార్యులు వాడినదనియు పోల్చుచున్నారు.

మహాభారతమున, సభాపర్వమున ౨౭ యందును దీనిప్రశంస కలదు. హర్షచరిత్ర ౬ యందుఁగూడ దీనిప్రశంస గానవచ్చుచున్నది.

పౌరవీ దేవి --బాహ్లికుని కుమార్తె. వసుదేవుని భార్య.

పౌరవులు— పూరుసంతతి. చంద్రవంశ క్షత్రియులు.

పౌరశ్రవగోత్రము- (వసిష్ఠగణము చూ).

పౌర్ణమాసఉపగణము—ఇదిఅగస్త్య ప్రగణమునందలి యొక ఉపగణము. ఇందు ౧ పౌర్ణమాస, ౨ పారణ, ౩ దార్భవాహ అను మూఁడుగోత్రములు గలవు.

ప్రవర- అగస్త్య, దైఢచ్యుత, దార్భవాహ.

పౌర్ణమాసగోత్రము— (పౌర్ణమాసఉపగణము చూడుఁడు.)

పౌర్ణమి లేనిపాశ్చాత్యమాసము— ఇది విచిత్రము. సూర్యసంక్రాంతి లేని మాసమును అధికమాస మనుచున్నాము. ఈవిచిత్రపు నెల పాశ్చాత్త్యులమాసములోని నెల. ఇందు పౌర్ణమి యుండదు. కాని, దాని ముందు నెలా

యందు, వెనుక నెలయందుఁగూడ రెండేసి పౌర్ణములు సంభవించును. ఇట్టి మాసము ఇరువది యెనుబదుల సం॥రముల కొకసారి గలుగుచుండు నని పాశ్చాత్యజ్యోతిషవేత్త లనుచున్నారు.

సృష్ట్యాదిగ నెప్పుడైన సంభవించిన దేమో ఎవ్వరును జెప్పఁజాలకున్నారు. కాని, క్రీ. శ. ౧౮౬౬ సం॥రమున ఫిబ్రవరి నెలయందిట్లు సంభవించినది. ఆనెలయందు పౌర్ణమి లేదు. ఆసంవత్సరము జనవరినెలయందు రెండు పౌర్ణములును, మార్చి నెలయందు రెండుపౌర్ణములును సంభవించెను.

పౌర్ణసౌగంధిగోత్రము — (జమదగ్ని వత్స ఉపగణము చూడుఁడు.)

పౌర్వతికగోత్రము —(అత్రేయగణము చూడుఁడు.)

పౌలగోత్రము-(సాంకృతిఉపగణము చూ.)

పౌలవిగోత్రము- (నిధృవగణముచూ.)

పౌలస్త్య గోత్రము--(జమదగ్నిభిదాఉపగణము చూడుఁడు).

పౌలాహలి గోత్రము-(కణ్వఉపగణము చూడుఁడు).

పౌలి గోత్రము-(గర్గఉపగణము చూ.)

పౌలిగోత్రము--(సిధృవగణము చూ.)

పౌలోమి-పులోముఁడను రాక్షసునిపుత్రిక. ఇంద్రునిభార్య. శచీదేవి యనంబడుచున్నది. (శచీదేవి చూడుఁడు.)

పౌల్ట్రిఫారమ్ (పక్షిదోహదస్థానము)

అన్ని జాతులపక్షులను బెంచుతావులకు సర్వసాధారణముగా పౌల్ట్రిఫారమనుపేరు వర్తించినను, ఇక్కాలమున కోళ్ళు, బాతులు,గువ్వలు, పావురములు, టర్కీ-కోళ్ళు, గిన్నీకోళ్ళు మొదలగు కొన్ని జాతుల పక్షులను బెంచుతావులకే ఈనామము వాడుచున్నారు. (కోళ్ళజాతులు చూడుఁడు). కోళ్ళు మొదలగు పక్షుల రముకొఱకు పెంచుట, వాటిఅండములను పొదిగించుట మొదలగుపనులు లీనానములందు నెఱపఁబడుచుండును. ఈపనులు నెఱపుటకు ప్రత్యేకవిద్యాజ్ఞాన మవసరము. ఏలయన వాటికిఁగల్గు రోగాదుల నివారణము నెఱపవలసి యుండెడిని. అట్టివిద్యాసంపన్నులను భరతదేశమునందుఁ గలవు ఈశాస్త్రమును వ్యవసాయవిద్యయందలి యొకశాఖయే

పక్షులన్నియు వెన్నెముకగల జంతువులు. వీని కాంగ్లమున Vertebrates అని సాంకేతికనామము కలదు. వీనిని High ordered animals అనియు ననెదరు. వెన్నెముక లేని జంతువులకు Low ordered animals అనియుఁ బేరుకలదు. వీని రక్తము వెచ్చగనుండును. కాన, Warm blooded animals అనియు ననుట కలదు. పక్షులు గ్రుడ్లు పెట్టునవి గాన Oviparous animals అనియు ననెదరు.

కోళ్ళయందు ౧ Leghorns అనియు, ౨ Minorca అనియు, 3 Polish Fowls అనియు ముఖ్యమగుమూఁడుజాతులను Meditaranian group అనియెదరు. ఏలయన నీజాతులు మధ్యధరాసముద్రప్రాంతసమశీతోష్ణప్రదేశములందుండును.

ఇందు Leghorn కోళ్ళయందు White, Black, Buff, Cuckoos, Browns, Piles మొదలగు కొన్ని జాతులు రంగులనుండి పేరుఁబడినవి కలవు. Minarka కోళ్ళయందు Whites, Blacks అనఁబడు రెండుజాతులు మాత్రమే కలవు. Polish fowls లెగ్హారస్గ్రూపునకుఁ జెందినవైనను ఇంచుక భేదముగల్గిన జాతి యగుట జతకట్టించుట కభ్యంతర ముండదని చెప్పఁబడినది. ఈమిడిటరేనియన్ గ్రూపు పెద్దగుడ్లు పెట్టుటయు, శరీరపరిమాణము తక్కు

నగనుంటయు స్వభావలక్షణములు గాన గ్రుడ్ల కొఱకుమాత్రమే వీటిని పెంచుచున్నారు. ఈజాతులు భారతదేశపు శీతోష్ణస్థితికి తగునట్టి గుణముగల్గిన జాతులని చెప్పఁబడినది. గ్రుడ్డుబరువు (scaling) రెండున్నర మొదలు మూడున్నర ఔన్సులవరకుండు నని నిర్ణయింపఁబడినది. [illegible] మన నీజాతులు తమగుడ్లను తాము పొదుగవేయవు గాన వీనిగ్రుడ్లను కోళ్ళచేత పొదిగించుటయో Incubator నందు పొదుగుటయో జరుపవలసి యుండెడిని.

పిదపఁజెప్పఁదగినది Dual purpose group అనఁబడునది. ఆహారమునకును, గ్రుడ్లకునుగూడ నీకోళ్ళపునందలిజాతు లుపయోగించును గాన నీపేరు పెట్టఁబడిన ట్లున్నది. ఇవి American Types అనఁబడుచున్నవి. ఇవియును భారతదేశమున చక్కఁగా వర్ధిల్లుచుండుటఁ గాన నమ్మఁదగినవి. వీనిలోను ౧ Plymouth Rocks, ౨ Barreds, ౩ Whites, ౪ Buffs, ౫ Blacks మొదలగుజాతులు కలవు.

తరువాతఁ జెప్పఁదగినవి Wiandotes అనఁబడు కోళ్ళపునఁ జెందినజాతులై యున్నవి. ఇందిదివఱకుఁజెప్పఁబడినట్టిగుజాతులు అన్నియు నొకతెగయందున్నను, తెల్లని గుడ్జాతి మాత్రము భారతదేశమున నెక్కువ వ్యాపకముగ నున్నదనియే చెప్పవలసియున్నది. ఇదియును American Types లోనిదిగనే చెప్పఁబడినది.

పిదపఁ జెప్పఁదగినకోళ్ళు Rhode Island Reds అనఁబడు జాతియు నమెరికా జాతియే (Type) యనుచున్నారు. ఇంతియేగాక భరతదేశమున నమెరికన్ టైపు కోడిజాతులు పెక్కులచ్చటచ్చట వ్యాపించియున్నవి. (Widely kept) Rhode Island Reds జాతికోళ్ళు గ్రుడ్లకుఁ గాక కేవలాహారమునకైనజాతి యని యందురు.

ఇంతవఱకు నీఅమెరికన్ కోళ్ళ విషయము నాడి, భరతదేశమున వ్యాపించి యున్న ఆంగ్ల కోళ్ళపుజాతులనుగూర్చి వివరింపఁ దగును. ఆంగ్లకోళ్ళపుజాతులను భరతదేశమున వ్యాపించి పేరందినజాతులందు Light Breeds అనియు, Heavy farming Breeds అనియు రెండు తెగలు కలవు. ఇవి కేవలమాహారమునకే గాని గ్రుడ్లకు పెట్టువులు కావని యనుచున్నారు. వీనియందు Light farming Breeds నకుఁ జెందినవి Sussex జాతియు, Orpington జాతియు ముఖ్యములని చెప్పఁబడినవి. ఇవి గ్రుడ్లనుండి జన్మించిన మూఁడు నెలలకే mature స్థితి కే తెంచి, తిరుగ నవియు గుడ్లు పెట్టునవిగ నగును కాన ఈత్వరితమును బట్టి Light farming జాతులుగ పేరందినవి. Heavy farming Breeds లలో Brahma జాతియు, Kochin అనఁబడు జాతియు, English Dorking జాతియు పేరు ముఖ్యము నందియున్నవి. మఱికొన్ని జాతులును గలవు. ఇందు English Dorking జాతి రుచియందు Indian Asil జాతితో పోల్పఁదగినదని చెప్పుదురు. ఇండియనేసిల్ జాతికి భరతదేశము జన్మస్థాన మనియు ననెదరు.

మిగిలిన హిందూదేశపుజాతికోళ్ళను అధమపుజాతులని యనుచున్నారు. అవి చౌకగ లభించునఁట. పరిమాణమునం దింకీయనుజాతులు చిన్నవిగఁగూడ నుండునఁట. ఇంతియేకాక వీటింగూర్చి వివరింపనగునంగతి వేఱొకటి కలదు. విదేశపుజాతికోళ్ళుగ పైని వివరింపఁబడిన జాతులు సంవత్సరమునకు ౨౫౦ మొదలు 300 దనుక గ్రుడ్లుపెట్టు నఁట. ఇది అవి తినునాహారము (అనఁగా ముఖ్యముగ Calcium food పై నను వాట్లంగూర్చి తీసికొను శ్రద్ధనుబట్టియు

నుంచునని పరిశీలకు లనుచున్నారు. భారతదేశపు జాతికోళ్ళు సంవత్సరమున నూటయేబది మొదలు రెండువందలవఱకు మాత్రము గుడ్లు పెట్టునని యందెదరు. విదేశపుజాతులు పెద్దగను ఇండియనుజాతులు (Country breeds) చిన్నవిగనుండి వాటికన్న చాలతొందరగ ... నందురు. భారతదేశపుజాతుల కోడిగుడ్లుగూడ తొందరగనే వేఱుగ నిట వ్రాయనక్కఱలేదు.

భారతదేశపు కోడిజాతి పెట్టలను విదేశపు కోడిపుంజులతో జతకూర్చినచో కలుగు సంతానము Half breeds అనియెదరు. ఇవి భారతదేశపుకోళ్ళకన్న ఎక్కువగా పెరిగి బరువుగా నుండును, ఇట్టిపెట్ట గుడ్లను భారతదేశపుకోళ్ళ చేతనే పొదిగించుచుందు రనియు నానుడి గలదు. కోడిగుడ్లను పొదిగించుట (Hatching) కిరువదియొక్క దినములు పట్టునంట.

కోళ్ళ కిచ్చుమగు నాహారము ధాన్యము జాతులు (బహువిధ గింజలు) ... సిద్ధము, ... ఇంక నైట్రొజను కల్గియుండు మేకుల ... చెప్పబడినది. అవి పురుగులనుగూడ దినును. వేళ్ళను, చదపురుగులను మిగులప్రీతిగ భుజించును. బలమగు నాహారము మిక్కిలి ఒకటొన్నచును ఎన్నికన్న సమతౌల్యాహారము తినుచుండును గాన ఎక్కువబలముగు నాహారము మిక్కిలి గుడ్లు చక్కగ నిచ్చుచుండు నని పరిశీలనలనుండి తేలినది.

కోడిగుడ్లయందు జీవముగలవాటిని Fertile eggs అనియు, నిర్జీవము లగువాటిని Barren eggs అనియు, జతకట్టుటను Fertilization అనియు పేరు లాంగ్లమందిడి యున్నారు. కోళ్ళమదినము జతకట్టుచుండిన సజీవాండములును, లేనిసమయమున నిర్జీవాండములును పెట్టుచుండు ననియు, గుడ్డెట్టిదెన దియు నేఁడుదినములలో తెలియనగు ననియు, సగటున నూటికి ... మొదలు ఎనుబదివఱకు గుడ్లు సజీవాండములుగనుండి పిల్లలు కల్గున నియు బలముగు ప్రతీతి కలదు.

కోళ్ళకు తగులు తెగుళ్ళయందు ముఖ్యములు Chickenpox, Smallpox, Fever (జ్వరము), Roup (ఇది ముక్కు వేలవేయు ... రోగము), Diarrhoea (విరేచనములజబ్బు) అని చెప్పబడినది. రోగముతగిలిన కోడిని తక్కినవానినుండి వేఱుగ దూరముగ నుంచుట యునని ... ను, స్థలము పరిశుభ్రపఱచుట ... ... మనియు, Disinfection చేయవలయు ననియు నందురు. కోడిరెట్టలు (Guano) పాదులకు విలువగల యెరువు గాన ఎక్కువమూల్యమున కమ్ముడుపోయెడిని. కోళ్ళ ... ...

... ... , పావురములను, కువ్వలను, టర్కీ ... ... కోళ్ళను గూడ పెంచుట ... చెప్పబడినది.

పౌష్కజితి గోత్రము — (ఔతథ్య ఉపగణము చూడుడు.)

పౌష్కరసాదిగోత్రము—(... గణము చూడుడు.)

పౌష్టావత గోత్రము— (పితిహవ్య లేక ...-గణము చూడుడు.)

పౌష్టి గోత్రము — (కుండపగణము చూడుడు)

పౌష్పికగోత్రము—(ఆత్రేయగణము చూడుడు.)

పౌష్యందిగోత్రము —(ఔతథ్యఉపగణము చూడుడు.)

పౌష్యందు— ఉదంకునకు కుండలము లిప్పించినభూపతి

ఫ్యూయెల్ (ఇంధనము) (Fuel)— సర్వసాధారణముగా పొయిలో కాల్చుకట్టెలను వంటచెఱకనెదరు. కాని వంటకు యంత్రాగారముల బాయిలరు (Boiler)లందు కాల్చు రాతిసబొగ్గు, వంటల కుపయోగించు రాతిసబొగ్గు, ఇనుపప్రొయిలందు కుంపటులందు కాల్చు కట్టెబొగ్గు, ఊక, పిడకలు, ఆయిల్ ఎంజినులందు కాల్చుక్రూడాయిల్, హాలండు దేశమున కాల్చు పీట్ దుంపరేకులు మొదలగు వేడికై కాల్చు వాటి నన్నిటిని Fuel అనెదరు. ఇందులకు సంస్కృతమున ఇంధన మని యర్థము. టిబెట్టు, పాలస్తినా మొదలగుకొన్ని దేశములందు మేకలయొక్కయు, గొఱ్ఱెలయొక్కయు పెంట్రుకలు కాల్చెదరు. బంగాళమున రాతిసబొగ్గు గాల్చెదరు. హిమవన్నగసీమలందలి భాట్ పరిగణాలో పామామొక్కలు చీలి కాల్చుదురు. హాలండు దేశమున పీట్ దుంపలుచీలి యారేకుల నెండించి కాల్చెదరు. ఏ దేశములం దేది చౌకగ లభించునో యది యట ఫ్యూయెల్ నుండును. ఇంధనము వేర్వేఱుతావుల వేర్వేఱుగనుండెడి

వీటితో పోల్చిచూచిన హైడ్రొజెను ఇంధనములం దగ్రగణ్యమని చెప్పనొప్పు. అనఁగా ఒకకొంత హైడ్రొజెను కాల్చి కల్గింపఁగల వేడి అంత ఇతరపదార్థములు కాల్చి కల్గింపఁజాలవనిభావము. కాని, అధికవ్యయమునగాని పొసఁగదు కావున భరింప వీలుగాని వ్యయ మగుట వాడఁజాలరు. రాతిసబొగ్గు కాల్చుటయందధిక భాగము కాలి యుపయోగించునని పరిశీలనవలన తేలినది. అది తడిసినను, పొడిగా నుండునేని సీటని బీల్చుకొని తడిసిపోదు. దానియందు హైడ్రొజెనుకలదు. గర్భితమైచెమ్మ యుండదు. ఎందుకట్టెలం దైనను లోన నించుక చెమ్మ యుండెడిని. పిడకలు హెచ్చువేఁడి నీయఁజాలవు. ఎండుకట్టెలును అంతటివే. కట్టెబొగ్గులు రాతిసబొగ్గు కాల్చినంత వేఁడి నీయఁజాలవు. వాటివలె నిలువక త్వరలో రొయ్యిగామారును. ఊక వేఁడినిచ్చినను ఎక్కువసేపు నిలువఁజాలదు. పీట్ దుంపలవేఁడి యధికము. ఎక్కువసేపు నిలుచున దైనను నధికముగా దొరకఁజాలదు.

ఇటీవల రాతిసబొగ్గునందుఁగల కార్బన్ (Carbon)చక్కఁగా కాలునట్టి వేఱుజాతిదిగా తలంపఁబడుచున్నది. అది హైడ్రొజనునకంటె నించుక తక్కువగా కాలునదఁట. కట్టెలు మొదలగువాటియం దుండునట్లు రాతిసబొగ్గునందుఁ గూడ నుండెనేని ఆచెమ్మ దానివలనఁ గల్గు వేఁడి నించుక చల్లపఱచి మామూలుగ అనఁగా కట్టెయు, బొగ్గులు, పిడకలు, వీట్లనిచ్చు కన్న హెచ్చువేఁడి గల్గింపనీయకుండెడి దఁట.

ప్యూరిటాన్ క్రైస్తవ మతము

ప్యూరిటానులనిన పరిశుద్ధక్రైస్తవు లనిభావము. ఇంగ్లాండునందు ఎలిజబెత్తు మహారాజ్ఞి కాలమునుండి ప్రొటెస్టెంటు క్రైస్తవమతప్రారంభము దనుకఁ గల క్రైస్తవమతబోధకుల కీపేరువాడుక యయ్యెనఁట. నిష్కల్మషమైన వర్తనము, సాధుత్వము, నిర్దుష్టముగ నుండుట, లఘుపూజ వీరి ధర్మములుగ నుండెనఁట.

ప్రకాశక్షేత్రము - బొంబై రాజధాని, ఖండేశజిల్లా, ధూలియానుండి ౨౫ మైళ్ళదూరమున తపతీవేలీ రెయిల్వేపై నున్న దనాలా స్టేషనుకడ ప్రకాశక్షేత్రము కలదు. ఇట తపతీనదియందు రెండు ఇతరనదులు సంగమించు త్రివేణీసంగమము కలదు. ఇది గొప్పస్నానతీర్థమై యున్నది. ఇట గౌతమేశ్వరశివలింగము కలదు. బృహస్పతి సింహరాశిగతుఁ డగుతఱి గొప్పస్నానయాత్ర జరగును.

ప్రకాశవంతములు, నప్రకాశవంతములు నగు పదార్థములును, వెలుతురుబింబములు నగపడురీతులు—

(Luminous & non_luminous things, Light images, manner of appearing) దీనికి Selective reflection అని పేరుకలదు. కాని, దాని నంతగా రసాయనశాస్త్రవిదులు వాడుట లేదు. ఇది సూక్ష్మమైన యర్థము గల్గి దృష్టినందు చేరియున్నదియే. (దృష్టిసూత్రము చూడుడు). ప్రకాశవంతములగు పదార్థములు (తమంతట నెట్టి-నప్రకాశవంతములగు పదార్థములు ఎదుట వాటి నెదురుగాచు ప్రకాశింపజాలకున్నను) చీకటియందు తమకుం దామే ప్రకాశింపగలవని యెల్లరెరింగినదే. అప్రకాశవంతపదార్థములు తమంతటదామై ప్రకాశింపజాలవు గాని వాటిపై నెట్టి వెలుతురును ప్రసరింపజేసిన నట్టిరంగునం గానవచ్చుచుండెడిని. దానిపై నెఱ్ఱరంగును బడజేసిన యెఱ్ఱగం గానవచ్చును. అన్నిరంగుల సముదాయమునగు తెల్లరంగును బడజేసిన నవి తెల్లరంగుగం గానవచ్చును. ఇదియే ప్రకాశ, అప్రకాశవంతములగు పదార్థముల భేదము.

అప్రకాశవంతములగు కొన్ని పదార్థములపై కొన్నికొన్ని రంగులు పడజేసినటులే, అనగా నానారంగుల వెలుతురును ప్రసరింపజేసినటులే, అందుకుందు గల్పితమైన రంగులలో కొన్నిటి నెన్నుకొనినట్లు (As if selected) వాటిని ప్రదర్శించుచు వాటి వెలుతురునందు తామే గానవచ్చును. దీని కాంగ్ల రసాయనశాస్త్రమున Selective reflection అనిపేరిడియున్నారు. ఇట రంగులు లేక రంగుల వెలుతురన Certain wave lengths అని మనమునందుంచుకొని గ్రహింపవలసి యుండును. (రంగుల నిజతత్త్వము చూడుడు. కిబోర్డు ఆఫ్ ఇన్విజబుల్ హీట్ వేవ్స్ చూడుడు.) ఇట్లు ఒక అప్రకాశవంతపదార్థముపై తెల్లని రంగు వెలుతురును బ్రసరింపజేసిన నది కారణాంతరములచే నెఱ్ఱరంగును బ్రదర్శించును, అనగా నెఱ్ఱగ నగపడుట సంభవించునేని నాయెఱ్ఱరంగు వెలుతురు Selective (red colour) reflection గా నెంచంగవలసి యుండును. దీనికి సాదృశ్యముగ నల్లనిదానిరంగుగల బట్టపై నెఱ్ఱరంగును బ్రసరింపజేసిన నల్లరంగును బ్రదర్శించునేగాని ఎఱ్ఱగ నగపడదు. ఇచట నల్లరంగు ఎఱ్ఱరంగునుండి ఎన్నుకొనిన సెలక్టివ్ కలర్ రిఫ్లెక్షన్ (Selective colour reflection) గా నెంచగవలయును. ఇటులనే నల్లనిదానిరంగు బట్టపై ఆరెంజి, పసుపుపచ్చ రంగుల వెలుతురుల బ్రసరింపజేసినతఱి నీనల్లరంగే గనబడుచుండి. ఇటులు గాక బ్లూ, వయొలెట్, గ్రీన్ (ఆకుపచ్చ) వెలుతురుల ప్రసరింపజేసినతఱి ఆరంగులే గనబడునుగాని మారవు. (అనగా సెలక్టివ్ రెడ్ను) రిఫ్లెక్షను జరుగదని భావము. తెల్లరంగు అన్నిరంగుల సముదాయము గాన, దానిని బ్రసరింపజేసిన బూడిదరంగ గనబడును. గాన సక్రీస రంగులను బట్టి గుణాలక్షణములు గోచరించును అని భావము.

ప్రకోపత్రయము- బౌద్ధమతధర్మమున కాయప్రకోపము, వాక్ప్రకోపము, మనఃప్రకోపము నని ప్రకోపములు మూడు.

ప్రక్కి వేంకటనరసయ్య కవి- ఆంధ్రకవులలో నాధునికులందు పరిగణింపబడిన వాడు. గౌడబ్రాహ్మణశాఖకు జెప్పుకొను శిష్టుకరణకులజుడు. భారద్వాజసగోత్రుడు. తండ్రిపేరు నారాయణమంత్రిపాఠకుడు. విశాఖపట్టణమున క్రిస్టియన్ ఉన్నతపాఠశాలయందాంధ్రోపాధ్యాయుడై యుండినవాడు.

ఈ కవి రచించినవి శకుంతలాపరిణయము మను ప్రబంధము, అమరపదకల్పద్రుమము, నారాయణశతకము, మదనసాయకాపరిణయము మను

ప్రబంధము, కవిదర్పణచ్ఛందము, నారాయణ శతకము, కుమారీశతకము. లక్షణయుక్తమైన చక్కని కవిత్వము.

ప్రచేతస్సు—గాంధారుని సంతతి. క్షత్రియుఁడు. (గాంధారుని పౌత్రునిపౌత్రుఁడు.) ఈతనికి పెక్కుసుతు లుండిరి గాని వారందఱు మ్లేచ్ఛులైరి. ప్రచేతసుఁడు, ప్రచేతుఁడు అను నామములు వరుణునకుఁగూడఁ గలవు. ప్రాచీనబర్హికి సముద్రతనయ యగు శతధృతి యను భార్యయందుఁ గలిగిన పదుగురు సుతులకుఁ గూడ ప్ర[illegible] లనిపేరు. వీరందఱు నొకే నామము, ఒకే రూపగుణవృత్తులు గలవారనియు, బహుతపోధనులనియు, వీరిభార్య మారిష యనియుఁ జెప్పఁబడినది.

ప్రచండవాయువులు-- (నవప్రచండవాయువులు చూడుఁడు.)

ప్రజాపతి — ఈతఁడు కృష్ణయజుర్వేదములో ౯ కాండములకు కర్త. సామాథర్వవేదములలోఁ గొన్ని సామములు, సూక్తములు కూడఁగలవు. "కశ్యపప్రజాపతి" యను పేరితో నీతనిఁగూర్చియే కొన్ని పురాణములు చెప్పుచున్నవి.

నోటు :- కశ్యపనామముతోఁ [illegible]న్ని ఋక్కులును, సామములును గలవు. అచటనే 'మారీచకాశ్యపుఁడు' అనుటచేత నీతఁడు వేఱయుండనోపునని తలపవలసివచ్చుచున్నది.

ప్రజాపతి గణము— బ్రహ్మమానసపుత్రులు ౩౪ గురిలో ౧ మరీచి, ౨ అత్రి, ౩ అంగిరసుఁడు, ౪ పులస్త్యుఁడు, ౫ పులహుఁడు, ౬ క్రతువు, ౭ భృగువు, ౮ వసిష్ఠుఁడు, ౯ దక్షుఁడు ననువారలు నవబ్రహ్మలు లేక నవ ప్రజాపతు లనంబడుదురు. వీరివలననే సృష్టి ముఖ్యముగా వృద్ధినందెను.

భారతమున బ్రహ్మసుతుఁడు మనువనియు, మనువు సుతుఁడు ప్రజాపతి యనియుఁ జెప్పఁబడియున్నది. అతనికి ౧ ధూమ్ర, ౨ బ్రహ్మవిద్య ౩ రస, ౪ శ్వస, ౫ మనస్విని, ౬ శాండిలి, ౭ ప్రభాస అని యేడుగురుభార్యలనియు వారికుమాళ్ళు అష్టవసువులనియుఁ జెప్పఁబడినది

ప్రజాపతిగోళము లేక నక్షత్రము-- కశ్యపప్రజాపతి యనిభావము. (నక్షత్రములు భారతీయులు గుర్తించినవి చూడుఁడు.)

ప్రజాపతివేదికలు ౫ — బ్రహ్మయజ్ఞ మొనర్చినతావులు. (యజ్ఞవేదికలు).

౧ తూర్పున ప్రాగ్వేదిక- గయాక్షేత్రమునందు (ఫల్గుణీనదీతీరమున).

౨ దక్షిణవేదిక- ఉత్కల (ఒరిస్సా) దేశమున వైతరణీనదీతీరమందలి జాజిపూర్ (యజ్ఞపురము) నందలి విరజాక్షేత్రమున దశాశ్వమేధముకడ.

౩ పశ్చిమవేదిక- అజ్మీరుకడ. పుష్కర క్షేత్రమున.

౪ ఉత్తరవేదిక- కురుక్షేత్రమున సామంతపంచకముకడ.

౫ మధ్యమవేదిక- అలహాబాద్ నగరమున ప్రయాగ (ధారాగంజి) యందలి దశాశ్వమేధఘట్టమున గంగాతీరమున.

ప్రజాపతులు ౧౦ (దశప్రజాపతులు)

౧ మరీచి. బ్రహ్మమానసపుత్రుఁడు. భార్య కర్దమపుత్రికయగు కళాదేవి.

౨ అత్రి. బ్రహ్మమానసపుత్రుఁడు. భార్య అనసూయ.

౩ అంగిరసుఁడు. బ్రహ్మమానసపుత్రుఁడు. భార్య తార.

౪ పులస్త్యుఁడు. బ్రహ్మమానసపుత్రుఁడు. భార్య హవిర్భుక్కు.

౫ పులహుఁడు. బ్రహ్మమానసపుత్త్రుఁడు. కిన్నరకింపురుషాదులు పుత్త్రులు.

౬ క్రతువు. బ్రహ్మమానసపుత్రుఁడు. భార్య దక్షప్రజాపతికుమార్తెయగుసన్నతీదేవి. కుమాళ్లు వాలఖిల్యులు ౬౫ మంది.

౭ ప్ర ...ఁడు (వరుణుఁడు). బ్రహ్మమానసపుత్త్రుఁడు.

౮ వసిష్ఠుఁడు - బ్రహ్మమానస పుత్త్రుఁడు. భార్య అరుంధతి. కుమారుఁడు శక్తి.

౯ భృగువు - బ్రహ్మమానస పుత్త్రుఁడు. పుత్త్రుఁడు కవి. (పౌత్త్రుఁడు శుక్రుఁడు).

౧౦ నారదుఁడు- బ్రహ్మమానసపుత్త్రుఁడు. మతాంతరమున వామదేవుఁడు.

ఏకవింశతి ప్రజాపతులు— భాగవతమునం దేకవింశతి ప్రజాపతులు చెప్పఁబడిరి.

౧బ్రహ్మ, ౨స్థాణుఁడు, ౩మనుప్రజాపతి, ౪ దక్షప్రజాపతి, ౫ భృగువు, ౬ ధర్మప్రజా ౭ యమప్రజాపతి, ౮ మరీచి, ౯ అంగిరసప్రజాపతి, ౧౦ అత్రి, ౧౧ పులస్త్యుఁడు, ౧౨ పులహుఁడు, ౧౩ క్రతువు, ౧౪ వసిష్ఠుఁడు, ౧౫ పరమేష్ఠి, ౧౬ సూర్యుఁడు, ౧౭ సోముఁడు, ౧౮ కర్దమప్రజాపతి, ౧౯ క్రోధప్రజాపతి, ౨౦ అర్వాకప్రజాపతి, ౨౧ ప్రీతిప్రజాపతి.

ప్రజ్ఞలేని శౌర్యముపదునులేనిఖడ్గమువంటిది— (ఆంధ్రలోకోక్తి.)

ప్రణవపంచాకృతులు (పంచాకారములు)— కపిలగీతయందు:—

శ్లో॥ ప్రథమం తారకం చైవ ద్వితీయం దండ ముచ్యతే । తృతీయం కుండలాకారమ్ చతుర్థం చార్థచంద్రకమ్। పంచమం బిందు సంయుక్తం చోమితి జ్యోతిరూపకమ్॥

౧ తారకాకృతి, ౨ దండాకృతి, ౩ కుండలాకృతి, ౪ అర్ధచంద్రాకృతి, ౫ బిందుసంయుక్తాకృతి.

దీనినే యోగులు పంచకృత్యములు, పంచశక్తులు, పంచభూతములు, పంచశస్త్రులు, పంచకలలు, పంచాక్షరము లనియు నందురు.

ప్రణవము—(ఓంకారము చూడుఁడు)

ప్రణవశాఖ - విశ్వబ్రాహ్మణులు— వీరు విశ్వకర్మసంతతిలోని సుపర్ణక సంతతివారుగాఁ జెప్పఁబడిరి. ప్రణవశాఖవారి మతధర్మగ్రంథమునకు "విశ్వజ్ఞసూత్ర" మనిపేరు. వీరియందు చండాలవర్ణ మనియు, స్వర్ణకారవర్ణ మనియు రెండువర్ణములు చెప్పఁబడినవి. (విశ్వబ్రాహ్మణులు చూడుఁడు.)

చండాలవర్ణవిశ్వబ్రాహ్మణులు-పర్యాయవృత్తి వీరిది. సూర్యసంతతి. సంజ్ఞాశక్తిపీఠము వని చెప్పఁబడెను. వీరియందు రోశ ఆదిత్యసేన గణమును, అయిదు గోత్రములును గలవు.

స్వర్ణకారవర్ణ విశ్వబ్రాహ్మణులు-ఆదివృత్తి వారనియు, వీరది విశ్వజ్ఞసంతతి యనియు, జ్ఞానశక్తిపీఠ మనియు, ఈ విశ్వజ్ఞుఁడే జ్యోతిషమును చించె ననియు, అతఁడే కరణమున కధిపతి యనియు వీరనెదరు. వీరియందు ౧ క్రోధకగణము, ౨ మైత్రేయగణము, ౩ మణిభద్రగణము, ౪ సుపర్ణగణము నను నాల్గు గణములును, అం దిరువది గోత్రములును గల వని చెప్పఁబడినది.

ప్రతర్దనుఁడు—చంద్రవంశక్షత్రియుఁడు. ఈతనికి కువలయాశ్వుఁ డను నామాంతరము కలదు. ఈతఁడు కాశ్యపునిసంతతివాఁడు. కుమారుఁడు అలర్కుఁడు.

వేఱొక ప్రతర్దనుఁడు దివోదాసుని కుమారుఁడు. ఆతనికి శత్రుజిత్తనియు, ఋతుధ్వజుఁ డనియు నామము లుండిన వందురు. (ఋతుధ్వజుఁడు చూడుఁడు).

ప్రతాపఘుడ సంస్థానము— (పర్తాపఘుడసంస్థానము చూడుఁడు.)

ప్రతాపరుద్రదేవమహారాజు- ఈయనను చరిత్రలందు మొదటి ప్రతాపరుద్రదేవుఁ డని యందురు. కాకతీయ రాజ్యమును క్రీ. శ. ౧౧౮౦ మొ॥ ౧౧౯౬ వఱకు పాలించినప్రభువు. ఆంధ్ర కవులందు పూర్వకవులలో పరిగణింపఁబడిన రాజకవులలో నొకఁడు. శివభక్తుఁడు. పాల్కురికి సోమనాథకవి యీతనివలన నగ్రహారము లంది నవాఁడు. విద్యావిభూషణుఁ డని పేరొందినవాఁడు. నీతిసార మనుగ్రంథము సంస్కృతమున రచించి, దానినే తెలుఁగునఁ గూడ రచించెను.

ప్రతాపశేఖరము—(తాళములు చూ.)

ప్రతితాళము— (తాళములు చూ.)

ప్రతిధ్వని (Echo)- మనము మాట్లాడు తఱిగాని, ఏదేని చప్పుడుచేయునప్పుడు గాని ఆధ్వని గాలియందుఁ బ్రవేశించి, ధ్వని కెరటము వలె నలుదెసలకుఁ బర్వును. అట్లు పర్వుచో వినువారిచెవులఁ జొచ్చి కర్ణేంద్రియమును దాఁకి లోనికి తెలుపును. దానినే మనకు వినఁబడు చున్నది అనుకొందుము.

ఇంక నీధ్వనియె పెద్దపెద్దగండశిలలు, పెద్ద భవనములు మొదలగునవి(ధ్వనియొక్క-యలలు పర్వెడుతఱి)అడ్డముగానుండుచో అలలు వాట్లకుఁ దాకి తిరుగ వెనుకకు ద్రోసివేయఁబడి, మరలి తిరుగ మనకడకే జేరి మనచెవులంబడి మన కర్ణావయవములకుఁ దాఁకి మనకె వినఁబడును. దీనినే ప్రతిధ్వని (Echo) యందుము.

ఇట్టి యాటంకములు చుట్టునుగల ప్రదేశమున ధ్వని యొనర్చితిమేని ఇటనుండియు అట నుండియు మరలమరల ప్రతిధ్వను లొకేధ్వనికి సంభవించును. అంతకు నిదియె కారణము.

దీనింగూర్చి యొకచిత్రమగుకథ పాశ్చాత్యు లందు కలదు. దేవతకు పరిచారికగ నుండిన హెరన్ అనునామె ఆమెకు కోపముకల్గించి లిచినతఱి తప్ప, తక్కినకాలముల మౌనము వహింప నాజ్ఞాపింపఁ బడెనఁట. పిదప హెరన్ నార్సిసస్‌ను మోహించె నఁట, గాని యాతఁడు నిరాకరించినందున దుఃఖితయై యుండ, దేవత శిలయగునట్లు శపించెనఁట. గాన నిప్పుడు శిలయై యట ధ్వనిచేసిన (ప్రతిధ్వని నిచ్చు) పలుకుచుండు నఁట.

ప్రతినిధిన్యాయము-ఒకటికి బదులుగ నింకొకటి ఆపనినే కొనసాఁగించుటకు నియమింపఁ బడినది "ప్రతినిధి" యనంబడును. అట్లొనర్చుటయె ప్రతినిధిధర్మము.

ప్రతిఫలము—(కన్సిడరేషన్ చూ.)

ప్రతిబంధపంచకము — బౌద్ధమత ధర్మమున ౧ కామము, ౨ ద్రోహచింత, 3 స్త్యానము (సోమరితనము), ౪ గర్వప్రవర్తనము, ౫ సంశయచిత్తము. ఇది ప్రతిబంధ పంచక మనఁబడును.

ప్రతిబాహువు- శ్రీ కృష్ణునివంశస్థుఁడు. వజ్రునికుమారుఁడు.

పతిబింబవాదము- అవచ్ఛిన్న వాదము-వేదాంతశాస్త్రమున జీవాత్మంగూర్చి పై రెండువాదములుగ అభిప్రాయభేదములుకలవు.

౧ ప్రతిబింబవాదము-అంతఃకరణమునందు ప్రతిబింబించు చైతన్యమే జీవము గాని, వేఱుగ లేదు.

౨ అవచ్ఛిన్నవాదము- అంతఃకరణావచ్ఛిన్నమైన చైతన్యమే జీవము గాని వేఱు కాదు.

ఆకాశమంతయు నొకటి యనుట నిర్వివాదాంశము. ఐనను ఘటావచ్ఛిన్నమును ఘటాకాశ మని యన్నటుల చైతన్య మంతయు నొక్కటి యైనను, అంతఃకరణావచ్ఛిన్నమైన చైతన్యమును జీవుఁ డనుచుందురనియు, ఇది గుర్తనియు, చైతన్యముకంటె వేఱు కాదనియు వీరివాదము.

ప్రతిమధ్యతాళము-(తాళములుచూ.)

ప్రతివింధ్యుఁడు — అత్రి, చంద్ర, పూరు, కురు సంతతి క్షత్రియుఁడు. తండ్రి పాండవాగ్రేసరుఁ డగు యుధిష్ఠిరమహారాజు. (ధర్మరాజు). తల్లి ద్రౌపదీదేవి. భిన్నోదర సోదరుఁడు యౌధేయుఁడు. ప్రతివింధ్యుఁడు ఉప పాండవులలో నొకఁడు. ఉపపాండవులు యుద్ధానంతరము నిద్రించుచుండ రాత్రి అశ్వత్థామచేఁ జంపఁబడిరి.

ప్రతిశ్రవగోత్రము-(నిధ్రువగణముచూ.)

ప్రతిసూర్యాతపవాయులక్షణపరీక్ష -(కాలవిజ్ఞానశాస్త్రము చూడుఁడు.) సూర్యుఁడు సరిగా తూర్పున నుదయించిన వర్షములు చక్కఁగఁ గురిసి కాలము సరిగా నుండును. ప్రజల కించుక భయము గల్గియుండుననియు, ఈశాన్యదిశ వైపున వంగి ఉదయించిన వర్షయోగ మనియు, ఆగ్నేయదిశ వైపున వంగి ఉదయించిన ఎక్కువగాలి వీచుననియు, అట్లే ఈఫలములనే అస్తమించుటకును నెరుంగఁ దగుననియు రెట్ట దైవజ్ఞ శేఖరుఁడు నుడివియున్నాఁడు.

ప్రతిచంద్రులు (Mock moons)— ఉత్తరధ్రువ ప్రదేశములను గనుంగొనుటకుఁ బశ్చిమఖండవాసులు గొంద ఱప్పుడప్పుడు బయలువెడలి సముద్రములో నోడలునడుచు నంతవఱకు నోడలతో నేగి, యావల సముద్రదిశ మంతయు జాతివలెఁ బేరుకొన్న మంచుమీఁద జరుగుళ్ళవంటి బండ్లపై నెక్కి, వానికి కుక్కలు మొదలగు జంతువులను బూన్చి ప్రయాణము సేయుచుండిరి. ఇపుడిపు డంతకష్ట మక్కఱలేకయే ఏరోప్లేన్ మొదలగుసాధనములచే మునుపటికన్న సులువుగ ప్రయాణము సేయఁ గలుగుచున్నారు. ఉత్తరధ్రువప్రాంతములనున్న ఎక్స్విమకను కుక్కల నాజరుగుడు బండ్లకుఁ గట్టి అందుఁ గూర్చుండి ప్రయాణము సేయుచుండుకాలమున వారు మంచు గడ్డల మీఁదనే, మంచు దిమ్మలమీఁదనే కడుదూర మరుగుచు, నక్కడక్కడ కొన్ని కొన్ని దినము లుండుచు ధ్రువప్రదేశ తత్త్వములఁ బరీక్షించుచుండిరి. వెన్నెలగేల వారి కాకాలములఁదఱచుగఁ జంద్రబింబములు రెండేసి కానవచ్చుచుండెను. అందు నిజబింబ మేదో, ప్రతిఫలితబింబ మేదో పోల్చుకొనుట కవకాశము లేకుండెనఁట. ఆప్రదేశ మంతయు స్ఫటికమువలె నిర్మలమగు శిలీభూతహిమమహిమచే నావృత మయి యుండుటవలనఁ బ్రతిచంద్రుఁ డగపడుచుండుట కెంతేని యవకాశము కలదు. ఈప్రతిచంద్రదర్శనరామణీయకము నెంతయు వారు గొనియాడుచు, దానిని జూచి తీఁవలె నంతియుకాని చెప్ప నలవికాదని వ్రాయుచువచ్చిరి. ఈప్రతిచంద్రులకే 'మాక్ మూన్సు' అని వాడుచువచ్చిరి.

ఇంక మనవా రీప్రతిచంద్రుల నెఱుంగుదురో యెఱుఁగరో కాని, ప్రతిసూర్యుల నెఱింగి యుండుటయు, ప్రతిసూర్యులవలన లోకమున కుఁగలుగు ఫలములను గ్రహించి యుండుటయు మాత్రము సత్యమని మన కీక్రిందిపద్యముల వలన సుబోధకము కాఁగలదు.

చం॥.................................

.............................కి।

ప్పలగుమి గూసెనేనిఁ బ్రతి
భాస్కరుఁ డప్పుడె పశ్చిమంబునన్
బొలిచిన వర్షము ల్గురియు
భోరున........................"

అనియు,

సీ॥ ఊహింప సూర్యుందు నుత్తరదిశయందుఁ
బ్రభవించెనేని వర్షంబు గురియు,
నొగి యామ్యదిక్కున నుదయించినను గాలి
ప్రబలఁబుగా వీచుఁ బశ్చిమమునఁ

బొడమె నేనియు వాన జడిఁబట్టి కురియును,
హర్షంబు నొందుదు రఖిలజనులు
ప్రాగ్భాగమునను జూపట్టిన బహువృష్టి
యొసఁగియుండును భీతి హెచ్చఁ బ్రజకు"

అనియు, ప్రతిసూర్యలక్షణమున నయ్యలరాజు అయ్యలకవి, భాస్కర కవులు చెప్పియున్నారు.

ప్రతిష్ఠాన (కోట) పురము— ఇప్పటి పఠానోకోటపురము ... దున్నది. రావీనదీతీరము. (దహ మేఱ దేశము చూడుఁడు.) సంయుక్తరాష్ట్రములలోని అలహాబాద్ నందలి ప్రయాగకడ గంగానదికవ్వల నిప్పుడు ఝూన్సీ (దగ్ధమని యర్థము) యనంబడు తావు తొల్లింటి చంద్రవంశపు రాజు లగు పురూరవాదుల రాజధానిగ నుండిన ప్రతిష్ఠానపురి మని మహాభారతము, వనపర్వము. అధ్యా ౮౫ యందునను, కూర్మపురాణము 32, అగ్నిపురాణము 3 అధ్యాయములందునను ప్రశంసింపఁ బడినది. మఱియు విక్రమోర్వశీయనాటక ద్వితీయాంక రంగస్థల మిదియె. ఇది ఇలాదేవి (బుధునిభార్య) వలన నిర్మింపఁ బడినటుల రామాయణోత్తర. ౯౦ అధ్యాయమువలన తెలిసెడిని.

ఇంకను లింగపురాణ. ౧-౬౫ భవిష్యపురాణ ప్రతిసర్గపర్వ ౨-౨ యందుఁగూడ దీనిప్రశంసలు కలవు. ఇట ఉత్తమముగ హంసప్రపాతన తీర్థమును, గంగాతీరమున ఊర్వశీతీర్థమును గలవు.

ఇంకను నిప్పటి పంజాబులోని గురుదాస్పూరుజిల్లాలోని పఠానోకోటపురము తొల్లింటి ఔదుంబర దేశ రాజధాని ప్రతిష్ఠానపుర మని పోల్చియున్నారు.

ఇంకను నిప్పటి ఔరంగాబాద్ జిల్లా (నైజాం రాజ్యము) లోని ఔరంగాబాదుపురికి దక్షిణముగా నిరువదియెన్మిదిమైళ్లదూరమున గోదావరీ నది కుత్తరతీరముననున్న "పైఠణ్" అనుపురము తొల్లింటి అశ్మక (మహారాష్ట్ర) దేశపు రాజధానిగ దనరి వేర్వేఱుకాలముల "పత్తణ, మంగిలపత్తణ, ముంగిపత్తన, ముంగిపైతన" నామములచేఁ బరగిన బ్రహ్మపురి ప్రతిష్ఠానపురముగ పోల్చియున్నారు. ఇది శాలివాహనునిజన్మస్థానము, రాజధాని అని కూడ తెలియుచున్నది. శాలివాహనశకము క్రీస్తువెనుక ౭౮ సంవత్సరమున ప్రారంభమయ్యెను. మఱియు నిది ఆంధ్రదేశములోని దనియు, ఆంధ్రరాజధానిగఁగూడ నొకప్పు డుండిన దనియు, పద్మపురాణము ఉత్తర ౬౨ అధ్యాయ. ప్రశంస కలదు. కథాసరిత్సాగరమున నిట్లు చెప్పఁబడినది.

మఱియు బ్రహ్మవర్తదేశపు బిథూర్ (బ్రహ్మావర్తము) న రాజధానియు ప్రతిష్ఠాన నగరమె. తొల్లింటి కోట ఉత్తానపాదనిర్మితమని యిప్పటికిని జూపుచున్నారు. ఈ ఉత్తానపాద నరపతిసుతుండగు ధ్రువుఁడు జన్మించిన దిచటనే యనియు, అతఁడు మధురారణ్యముల తపం బొనర్చె ననియుఁ జెప్పఁబడినది.

ప్రతిసూర్యులు (Mock suns)
(ప్రతిచంద్రులు Mock moons) చూడుఁడు.)

ప్రత్తివ్యవసాయము— పాశ్చాత్యులు ప్రత్తిజాతిని పొడవునారగలజాతిప్రత్తి యనియు, పొట్టినారనిచ్చుజాతిప్రత్తి యనియు ద్వివిధములుగ విభజించిరి. వీటియందు అనేకము లంతర్భేదజాతులు కలవు. భరతదేశమునం దగపడుచుండినజాతులను పొట్టినారనిచ్చు జాతులుగఁ దెల్పుదురు

ఇచట నార యనిన ప్రత్తికాయలోని ప్రత్తియందు నూలు వడికిన వచ్చుదారముంగూర్చి యైయున్నది గాని చెట్టునార కానేరదు. పొడుగు నారగలజాతి యని చెప్పఁబడిన ప్రత్తినుండి చక్కని సన్న దారములు వచ్చును. పొట్టినార

యని చెప్పఁబడిన ప్రత్తిజాతులనుండి ముతక నూలు మాత్రము తీయనగును.

ప్రత్తిజాతు లన్నిటికి గుల్లభూములు శ్రేష్ఠములు. కుంకటివేరు క్రిందికి లోతుగఁ జొచ్చుకొని పోవుచెట్లుగాన భూమి గుల్లస్వభావముగలదిగ నుండవలయును. లేకున్న చెట్లు పెరుగవు. గట్టిగా బిగియలాగుకొనిపోవుస్వభావముగల భూములు, అడుగున రెండుమూరల లోతుగా రాయిగల ప్రదేశములు, ఏజాతిప్రత్తిపంట కైనను అనర్హములే. ప్రత్తిమొక్కలచుట్టుకలుపు పెరుగరాదు. ప్రత్తిజాతులకు నీరుకట్ట నవసరములేదు. ప్రారంభమున భూమియం దించుక తేమ యుండిన చాలును. వర్షములు మితముగా పడుటయు, భూమియం దార్చుకొని ఇంకిపోవుటయు, వేరు యొద్ద నీరునిల్వగాక ఆరియుంటయు ప్రత్తిజాతుల కవసరమని యెఱుంగునది. మఱియు నిది యా చెట్లకు మోదావహమని పరిశీలకులనుచున్నారు.

ప్రత్తిజాతులు కాపు ప్రారంభించుటకుఁ గొంత కాలము పట్టును. కాయనారంభించినది మొదలు కొంతకాలము కాయుచునే యుండును. అన్ని జాతులచెట్లకు తొలికాపు చాల ప్రశస్తమై యుంటయు, పిదప కాపులు క్రమక్రమముగ quality యందు క్షీణించుచుంటయుఁ గల్గును గాన, వేర్వేరుకాపుల ప్రత్తిని వేర్వేరుగా నిల్వ చేయుదురు. ఇంచుక ప్రత్తి పేలుటతోఁ గోసి వేయవలెనుగాని, ఆలస్యమయిన వలకలు, బంక మొదలగునవి పట్టి నూలు వడకుట కనర్హము లగును. ప్రత్తిని గోయుటకు ప్రాతఃకాలము తగుకాలము లని చెప్పఁబడినది. ఏరుటయం దజాగ్రతయు,తప్పులును ప్రత్తిధరను పాడుచేయు కారణము లగును.

ప్రత్తిజాతులకు నల్గు తెగుళ్ళలో బాల్వర్మను ప్రత్తికాయను చిల్లులుచేసి, లోని గుజ్జును దినివేయును. పైరెల్ల నాశన మగును. పచ్చ యీఁగ యనంబడు తెగులు పంటను పాడు చేసెడిని. డస్కీకాటన్ బగ్ అనంబడు ముక్కు పురుగులవంటి పురుగుల తెగులు ప్రత్తిపంటకు హానికర మైనది. పక్వస్థితికి రాకముందే కాయలను పగులఁజేసి, లోని దూదిని తమమూత్రముచే పచ్చరంగుగ నొనర్చి పాడుచేయును. ఇవి కిరస్నాయిలునంపఁ జచ్చును.

ప్రతీకారసిద్ధి—(లోకనీతిసిద్ధులు చూ.)

ప్రతీచ్య(పాశ్చాత్య)రహస్య లేఖనము-ఈవిద్య అనేక విధములుగ నెల్ల దేశము లందునను ఎల్లభాషలందునను గానవచ్చెడిని. ఐరోపాదేశములం దెక్కువగ ప్రచారము నంది యున్న విధానములు రెండు కలవు.

ఐరోపాదేశములభాషలందే ఆయామాటల వర్ణక్రమము (Spelling) నార్యయఁ బడును. అక్షరము లుండుతావునను చుక్కలం బెట్టుట ఒక విధానము. ఎక్కు చుక్కయుంచిన నా యక్షర మని యెఱుఁగునది. (1990 పుట చూ.)

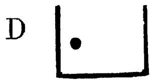
ఈ భాషా విధానమున మాటకు మాటకు నడుమ నించుక కాళీప్రదేశమును వదలుచుండు టయు, వాక్యాంతమున (Fullstop) నడుం బడులు...ఇటుల మూఁడుచుక్కలిడుచుండుటయు పద్ధతి. తక్కిన కామాలు, సెమికోలను, ఇంటరాగేషన్, ఎక్స్‌క్లమేషన్, కొటేషన్, బ్రాకెట్లు మొదలగు గుర్తు లన్నియు యథాప్రకారమే యుండెడిని.

A	B	C	D	E	F	G	H	I
J	K	L	M	N	O	P	Q	R
S	T	U	V	W	X	Y	Z	Ch.

A

B

C

D

E

F

G

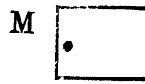
H

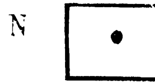
I

J

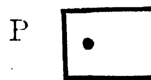
K

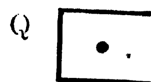
L

M

N

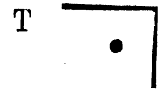
O

P

Q

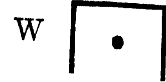
R

S

T

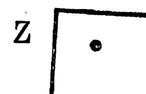
U

V

W

X

Y

Z

Ch.

ఇంక రెండవ విధానము అంకెల భాష. అనగా భరతదేశపువిధాన మిది కాదనియు, ఐరోపాదేశముల అంకెలభాష యనియు మనస్సునం దుంచుకొనవలెను. ఇందు A,E,I,O, U అను నైదచ్చులు ప్రధానాక్షరములు.

A	1	J	31	S	44
B	11	K	32	T	45
C	12	L	33	U	5
D	13	M	34	V	51
E	2	N	35	W	52
F	21	O	4	X	53
G	22	P	41	Y	54
H	23	Q	42	Z	55
I	3	R	43	—	

ఇందు ప్రతి అక్షరము తరువాతను చుక్క (Fullstop) ఉంచవలయును. ప్రతి మాటకు పిదప చిన్న అడ్డుగీత (Hyphen) ఉంచవలెను. ప్రతి వాక్యము (Sentence)కు పిదపమూడు చుక్కలు ... (Three fullstops) ఉంచుచుండవలెను.

ఈ రెండువిధానములవ్రాతలందు పెద్దఅక్షరములు (Capitals & Small letters) అనియు, చిన్నఅక్షరము లనియు భేదములు పాటింపబడనక్కరలేదు.

ప్రతీంధనుడు (ప్రతిరథుడు) — ఇక్ష్వాకు సంతతి. సూర్యవంశ క్షత్రియుడు. తండ్రి మరువు లేక మరుత్తు. పితామహుడు హర్యశ్వుడు. పుత్రుడు కీర్తిరథుడు.

ప్రతిష్ఠార్షిగోత్రము - (శిష్టుకరణములు చూడుడు.) ఈగోత్రమువారికిం బ్రధానఋషి పరాశరుడనియు, ప్రవరరూపము మను, మాండవ్య, లోహిత, పురూరుహ, పరాశర, వైధృవ, ప్రతీశ్వర యనియు, త్ర్యార్షేయముగ చెప్పబడినది. శిష్టుకరణములలో చక్రధరసుహాంతివారను ఇంటిపేర్లవా రీగోత్రస్థులై యున్నారు.

ప్రతీపుడు — భీమసేనుని కుమారుడు. భార్య సునంద. కుమారులు దేవాపి, శంతనుడు, బాహ్లికుడు. ఇందు దేవాపి బాల్యముననె తపస్వియగుట శంతనుడు నరపతి యాయెను.

ప్రత్నసగణము — ఇది విశ్వబ్రాహ్మణులయం దొకగణము. ఇం దైదుగోత్రములు చెప్పబడినవి. (అధర్వణశాఖ విశ్వబ్రాహ్మణులు చూడుడు) ౧ ప్రత్నసగోత్రము:-ప్రత్నస, శిల్పి, వాస్తుక, రుచిదత్త, సనాథ (పంచ). ౨ రుచిదత్తార్షిగోత్రము - శిల్పి, వాస్తుపతి, రుచిదత్త (త్ర్యార్షేయప్రవర). ౩ వాస్తుపతి గోత్రము- వాస్తుపతి, రుచిదత్త, సనాథన (త్ర్యార్షేయప్రవర). ౪ కౌశలగోత్రము- రుచిదత్త, సనాథన, దైవజ్ఞ, కౌశల, ఐంద్రి

౫ సనాథర్షిగోత్రము-సనాథ, దైవజ్ఞ, కౌశల, (త్ర్యార్షేయప్రవర).

ప్రత్యంగతాళము- (తాళములు చూ).

ప్రత్యంగములు-భరత (నాట్య) శాస్త్రమున మూపు, బాహువులు, వీపు, కడుపు, తొడలు, పిక్కలు, మణికట్టులు, మోకాళ్ళు, మోచేతులు ప్రత్యంగములని చెప్పబడినవి. కాని పెక్కండ్రు భరతశాస్త్రవిదులు తరువాత వాని ప్రత్యంగము లుపాంగములలోనివే కాన వేఱుగ ప్రత్యేకింప నిరాకరించిరి. (హస్తాభినయము చూ. భరతశాస్త్రముచూ. షడంగములు చూ. ఉపాంగములు చూ).

ప్రత్యగ్రహపురము — అహిచ్ఛత్రపురమున కీపేరు కలదని హేమకోశమునందు కలదు. మహాభారతము.ఆదిపర్వము ౬౩యందు ప్రశంసింపబడినది.

ప్రత్యగ్రుడు—అత్రి, చంద్ర, పూరు, కురు వంశక్షత్రియుడు. తండ్రి ఉపరిచరవసువు.

సోదరులు బృహద్రథుఁడు, కుసుంబుఁడు, మత్స్యుఁడు, చేదిషుఁడు.

ప్రత్యభిజ్ఞాశైవ లేక అభినవగుప్తాచార్యమతము— కాశ్మీరదేశస్థుఁడగు అభినవగుప్తాచార్యుఁ డీమతకర్త యనియు, లేక శివప్రోక్తమగు తొల్లింటి మతమును సంస్కరించిన సంస్కర్తగను, ప్రవర్తకుఁడుగనుగూడ చెప్పఁబడినవాఁడు. ఈమహనీయునకు "మహేశ్వరాచార్యుఁ" డను బిరుదనామము కలదు. ఇది అద్వైతమతములలో నొకటి. శివపారమ్య మతము. శివుఁ డేనను జ్ఞానము కల్గుట "ప్రత్యభిజ్ఞత" యనఁబడును.

ఈమతము జగత్తంతయు పరమేశ్వరునకు శరీరప్రాయము. ఆత్మ శివపదార్థ మయ్యు, మాయకు లోఁబడుకతన తానును, జగత్తును, పరమేశ్వరునకు భిన్న మని భ్రమించుచుండు ననియు, మాయాసంజాత మగు కర్మవలన చచ్చుచుఁ బుట్టుచుండుట సంభవించుచుండు ననియు, గురూపదేశమున మాయను జయించి తానే మహేశ్వరుఁడనని (పరమేశ్వరుఁడేయని) ఎఱుక గలుగఁగనే బంధవిముక్తి గల్గి, మాయ తొలఁగి, మహిమలు శక్తులు గలుగనారంభించును. దీనికి గుణ మనిపేరు. ఈగుణముగల్గుట కాత్మస్వభావము తెలియుట ముఖ్యము. బంధమునుండి విముక్తిగాంచుటయె మోక్షముగఁ జెప్పఁబడినది. బంధమగు మాయ అనాదిగ నున్నదనుటకన్న దానింగూర్చి యీమతగ్రంథమునం దేమియుఁ దెలియరాకున్నది.

ఈమతకర్త యగు అభినవగుప్తాచార్యుఁడు "ప్రత్యభిజ్ఞావివృతివిమర్శని" యను పేరుగల శైవ సూత్రభాష్యము రచించి యున్నాఁడు. ఈమతస్థులు కాశ్మీరదేశవాసులుగ నున్నారు.

ప్రత్యయపంచకము(పంచప్రత్యయములు — బౌద్ధవైభాషికులు జ్ఞానేంద్రియము లైదింటిని ప్రత్యయపంచక మనెదరు.

ప్రత్యక్షే కి మనుమాన మితిన్యాయః కన్పించుచున్నది ప్రత్యక్షప్రమాణము. కన్పింప కున్ననుపూర్వానుభవ ప్రసిద్ధపూర్వకమగుఇతర మైన ఆసవాళ్లింబట్టి ఉన్నట్టుల తెలియఁబడుట అనుమానప్రమాణ మనంబడును. ప్రత్యక్షముగఁ గన్పట్టుచుండినదాని కనుమానము నిరర్థకమనియు అనవసరమనియు భావము.

ప్రత్యాసత్తిన్యాయము-- కల్గియుండుట కార్యసిద్ధికి సాధనమని భావము.

ప్రత్యాహారః యోగశాస్త్రమునఁ జెప్పఁబడిన అష్టాంగయోగములలో నొకటి. (యోగశాస్త్రము చూడుఁడు.) ప్రత్యాహారమన స్వతస్సిద్ధమైనవృత్తినుండిమరలించి వేఱొకవృత్తియందు (మనస్సును, ప్రాణమును) ప్రవేశపెట్టుట యని యర్థము. ప్రాణాయామవిధానమున ఉత్తమప్రాణాయామకుంభకకాలమునకు పండ్రెండురెట్లకాలముగ పండ్రెండుమినిట్లనలుబదియెన్మిది సెకెండ్ల కాలము కుంభించియుండఁ గల్గినచో ప్రత్యాహారావస్థ సిద్ధించిన దని చెప్పఁబడినది. యోగులు ప్రత్యాహారమును యోగసంబంధప్రత్యాహార మనియు, జ్ఞానసంబంధప్రత్యాహార మనియు ద్వివిధముగఁ జెప్పుచున్నారు.

౧ యోగసంబంధము- తాలుమూలముకడనున్న విశుద్ధచక్రము చంద్రకళాయుత మనియు, అధోముఖ మనియు, దానినుండి అమృతము స్రవించుచు, నాభిస్థానమందలి సూర్యకళాయుతము, ఊర్ధ్వముఖము, జఠరాగ్నియుక్తము నగు మణిపూరకచక్రమునంబడి హరించిపోవుచుండు ననియు, యోగాభ్యాసమున విపరీతకరణీముద్రసాధనమున విశుద్ధచక్రము నూర్ధ్వముఖముగను, మణిపూరకచక్రము నధోముఖ

ముగను మరలించి, తా ననుభవించుటనే ఇట ప్రత్యాహారమని చెప్పుచున్నారు.

—౨ జ్ఞానసంబంధార్థము– ఇదివఱ కభ్యసించి స్వాధీనపఱచుకొనిన యమ, నియమ, ఆసన, ప్రాణాయామ సాధనాభ్యాసములవలన వైరాగ్యము, శరీరేంద్రియ స్వాధీనచిత్తైకాగ్రతల నుపయోగించుచు సిద్ధాంతవిచారము చేయుచుండుట ప్రత్యాహార మనుచున్నారు.

ఈసందర్భమున యోగశాస్త్ర సంబంధ సిద్ధాంత మీటుల వివరింపఁబడినది. ప్రపంచ మంతయు పంచభూతాత్మకము. ఆపంచభూతములు తన్మాత్రలనుండి కల్గినవి. పంచతన్మాత్రలు పంచజ్ఞానేంద్రియసంబంధము కలవి. పంచజ్ఞానేంద్రియవ్యాపారము మనస్సాహాయ్యముననే గల్గునది. మనస్సు జడము గాన దీని కీవ్యాపారశక్తి గల్గించునది జ్ఞానశక్తి. ఆజ్ఞానశక్తియు సుషుప్త్యవస్థయందు నిర్వ్యాపారదశయం దుండునది. అట్టిశక్తిగూడ సాక్షీభూతుఁ డై శక్తిసహితుఁడై యుండినపరమేశ్వరుఁడే పరాత్పరుఁడు గాన, సర్వజగత్తు పరమేశ్వరీపరమేశ్వర పదార్థమే. పరమేశ్వరస్వరూపము వినుధ్వనులు, చూచుపదార్థములు, వాసనగల్గినద్రవ్యములు, త్వగింద్రియగ్రాహ్యాస్పర్శములు, జిహ్వేంద్రియగ్రాహ్యములగు రుచులు పరమాత్మస్వరూపమె గాన లోకపదార్థములందు ఇష్టము, అనిష్టము నను హేయోపాదేయభావన వదలివేయవలెను. తానును పరమాత్మపదార్థమె గాన "సోఽహం బ్రహ్మాస్మి" అని చింతించుచుండునదిగా చెప్పఁబడినది.

ప్రథమ బౌద్ధమతమహాసభ– (మగధ రాజ్యము చూడుఁడు).

ప్రథమైకాదశి– (ఏకాదశితిథులు చూ).

ప్రథాననాడులు— ఇడా, పింగాళా, సుషుమ్న. (నాడి,నాడులు,స్వరనాడులు చూ.)

ప్రధానమల్లనిబర్హణన్యాయము — ప్రధానశత్రువును బడిమార్చిన తక్కినవారు తోడనె లొంగిపోదురనుట కీన్యాయము వర్తించెడిని.

ప్రదరము–(తెలుపురోగము చూడుఁడు.) ఆంగ్ల. Leucorrhoea.

ప్రదీపే ప్రదీపం ప్రజ్వాల్య తమో నాశాయ యతమానేతి న్యాయము— ఒకదీపమునకు వెల్గు చాలదని వేఱొకవత్తినిగూడ దీపమున జాపఱచుట కార్యము. యోచనలేని దుర్వ్యయమును గుఱించి న్యాయమువాడుదురు.

ప్రదోషము (తిథి) — రాత్రియందొకగడియ యుండునను త్రయోదశి తిథి యున్నతటి (కృష్ణపక్షమున) దానిని ప్రదోష మనియు, మాసశివరాత్రి యనియు ననెదరు. ఇది శివప్రీతికరమని చెప్పఁబడు.

మతాంతరములందు చతుర్థి, సప్తమీ తిథులును ఇట్టి ప్రదోషము లగునని చెప్పఁబడియున్నది గాని యందు ఈదేశమున పాటింపఁబడుట లేదు.

అనుదినము ప్రదోషకాలము లని, సాయంకాలములను వాడుచుందురు. త్రయోదశి ప్రదోషము నాఁడు శనివారము గలిగిన దానిని శనిప్రదోష మని పవిత్రాధిక్యము నొసంగుచుందురు.

ప్రద్యుమ్ననగరము — బంగాళము లోని హుగ్లీజిల్లాయం దిప్పుడు పాండువా యను పేరఁ బరఁగుచున్న పురము.

ఇది తొల్లింటి పుండ్రవర్ధనమగు (మాల్దా సమీపమున నున్న) ఫిరోజాబాదని మాఱుపేరిడఁబడిన పాండువా కాదని యెఱుఁగునది. ప్రద్యుమ్ననగరమునకుఁ దొల్లింటి పేరుబిుతావంత మని యుండెనఁట. శ్రీకృష్ణుని సుతుండగు ప్రద్యుమ్నుఁ డిట శంబరాసురుని వధించెనఁట.

దానం జేసె మూరపుర మనియు, వాడుక గల్గెనఁట. దీనింగూర్చి హరివంశము ౧౬౬ అధ్యాయమున వివరింపఁబడినది.

బుద్ధభగవానుఁడు తండ్రియొక్క కపిలవస్తు రాజ్యమును కాంక్షింపమిం జేసి, శుద్ధోదనునకుం బిదప శుద్ధోదనుని చిన్నాన్నకుమారుఁడగు పాండు లేక ప్రద్యుమ్న శాక్యుఁడు కపిలవస్తు పురాధినాథుఁడై కొంతకాలము పాలించెను. పిదప కోసల దేశమును జయించి విరుధకనుహారాజాక్రమించుటయు, కపిలవస్తుపురముపై దాడివెడలి చిదపఁడుటయు మారెనికి వెఱగంది ప్రద్యుమ్న శాక్యుఁడు కపిలవస్తు దేశమును తాను విడిచిపెట్టి వెడలి, ంటి యువ్వాల కొంతదూరమేఁగి, యీ మూరపుర మనఁబడెడి ఋక్షావంతమున కేఁగి, యట నొక రాజ్యము స్థాపించుకొని పాలించు చుండెనఁట. ప్రద్యుమ్న శాక్య తండ్రిపేరు అమితోదనుఁ డనిరి.

ప్రద్యుమ్ని కుమార్తె భద్రకచ్ఛన దేవి (బంగాళములోని హుగ్లీజిల్లా సింహాపుర మనఁ బిలువఁబడుచున్న) సింహాపురాధీశుఁడగు పాండువాసుదేవనృపతి రాణియయ్యెను. సింహళద్వీపముపై దాడివెడలి యాక్రమించి యట రాజ్యమేలిన విజయభూపతికిఁ బిదప నీ పాండువాసుదేవుఁడే రెండవభూపతి (సింహళమున) యయ్యెను.

నాఁటాదిగ పాండునగరమనియు, ప్రద్యుమ్న నగర మనియు వాడుక మూరపుర మనుపేరును ఋక్షావంత మనుపేరును వెనుకకుఁ ద్రోసివేయ సాఁగెను. అందు పాండునగర మనుపేరె ఎక్కువవాడుకయై కాలవశమున మార్పులం జెంది కడకు పాండువా యని నిలిచెనఁట.

క్రీ. వె. ౧౩ వ శతాబ్దాంతమున మహమ్మదీయాక్రమణ మీపాండువాకు తప్పనిదయ్యెను. రెండవఫిరోజిషా మేనల్లుఁడు షాషుఫీ యను నతఁడు తన మేనమామసైన్యబలము చేయూతగఁ గొని ఇట రాజ్యమేలుచుండిన భూపతిని జయించి యాక్రమించెను. మఱియు నాతఁడే ఇచటి శృంఖలాశక్తి దేవస్థానమును బడఁగొట్టించి యట మసీదు గట్టించినవాఁడఁట. ఇచటి ౧౨౫ అడుగులయెత్తుగల పాండువా పెద్దస్తంభ మనుపేరుగల Towerను తనజయస్తంభముగనో లేక అట మసీదు ముయుద్దీన్ పిలుపులఱపుల స్తంభముగనో నిర్మించినది ఆ షాషుఫీయె అని చెప్పుదురు.

ప్రద్యుమ్నవ్యూహము — రామానుజీయ వైష్ణవ, చైతన్యవైష్ణవ మతధర్మములందు తదేకాత్మరూపమహావిష్ణువు అందు ఆదిచతుర్వ్యూహములలోనొకటిగను చెప్పబడినది. దీనిని మకరధ్వజ వ్యూహములోని ఉపవ్యూహమనియు, విలాసమూర్తి యనియు, వరుసగ చక్ర, శంఖ, గద, పద్మములాయుధము లనియు చెప్పఁబడినది. (విష్ణుదేవాలయములందలి విగ్రహములు చూ.)

ప్రద్యుమ్నుఁడు—అత్రి, చంద్ర, యాదవ క్షత్రియుఁడు. తండ్రి శ్రీకృష్ణుఁడు. తల్లి రుక్మిణీదేవి. సోదరులు (శ్రీకృష్ణుఁడు చూడుఁడు). కుమారుఁ డనిరుద్ధుఁడు. అనిరుద్ధుని బాణాసురునిమనుమరా లగు ఉష వివాహమాడెను.

ప్రద్యుమ్నునిభార్య రతీదేవి యని కొన్ని చోట్లను, రుక్మికుమార్తెయని మఱికొన్ని చోట్లను కలదు.

ప్రద్యుమ్నుఁడు పరమేశ్వర నేత్రాగ్నిచే దహింపఁబడిన మన్మథునియవతారమని చెప్పఁబడినది.

ఇంకను ప్రద్యుమ్నుఁడు శిశువుగ నుండుతఱి శంబరుఁడను అసురుఁడు దాని నెత్తుకపోయి నీటఁ బాఱవైచె నఁట. దాని నొకచేఁప మ్రింగెనఁట. అది జాలరులచే పట్టువడి శంబరునిగృహముం జేరె నఁట. వా రాబాలుని గుర్తింపఁజాలక పోయిరఁట. మాఱువేషమున శంబరునియింటికి పనిపాటలం జేయు సేవకురాలివలె నేతెంచి కాలము గడపుచు మాయావతి యనుపేరున మెలఁగుచుండిన రతీదేవి, వంటవాఁడను బ్రార్థించి యాబాలుని గైకొని తానుపెంచుకొనుచు పెద్దవాఁడైనపిదప నాతనికి తాను భార్య యగుటయు, శంబరుఁడొనర్చిన దుష్కార్యము నెఱింగించి ప్రద్యుమ్నునిచే శంబరునిజంపించి, తానాతనిం గైకొని ద్వారకయందున్న రుక్మిణీ శ్రీకృష్ణుల కడ కేగి సర్వము నివేదించి వారమన్ననలంది సుఖంబుననుండె నఁట.

ప్రద్యోతుఁడు (మహారాజు)- మగధ దేశాధీశుఁడు. తండ్రి సునీత్రుఁడు. తొల్లింట సునీత్రుఁడు మగధరాజ్యమునకు మంత్రియై యుండి, రిపుంజయుఁడను భూపతిని జంపి, తన సుతుఁడగు ప్రద్యోతునునకు సింహాసనమిచ్చినవాఁడు. ఈతనిసుత యగు వాసవదత్త కౌశాంబీనగరమున రాజ్యమేలిన అగ్నిమిత్రమహారాజుభార్య.

ప్రధ్వంసాభావము — (అభావములు చూడుఁడు.)

ప్రపంచమందలి సముద్రభాగము-- ప్రపంచమున సముద్రము మూఁడుపాళ్లును, భూమి యొకపాలు నుండునని భూగోళశాస్త్రపఠు లనెదరు. దీని నిజతత్వ మారయుట సమంజసము. మూఁడుపాళ్ళన నీటి యుపరిభాగపు లెక్క గాని లోఁతు కానేరదు.

పరిశీలకులు సముద్ర మింక నాఱువందల అడుగులలోఁ తధికముగు నేని భూమినంతను ముంచివేసి జగమంతయు నొక టేజలనిలయముగ నగునని అంచనా వేసియున్నారు. వారే సముద్రము ఇక నారువందలయడుగులు మొకయుగునేని, పెక్కుతావుల అడుగుభూమి బయల్పడి ఇంగ్లాండు, ఆస్ట్రేలియా మొదలగుద్వీపము లన్నియు భూమితో సంబంధమేర్పడు నందురు

ఇప్పుడున్న మహాసముద్రములలో పశిపిక్ మహాసముద్రము గొప్పది. లోఁతుప్రదేశములం దగ్రగణ్యము. పిదపఁ జెప్పందగినది యటాంటిక్కుమహాసముద్రము. తరువాతచెప్పదగినది హిందూమహాసముద్రము. పిమ్మట నుత్తర దక్షిణాధ్రువసముద్రములు.

పశిఫిక్ మహాసముద్రపు నీటిపైభాగపుపరిమితి భూపరిమితియంత యుండునని చెప్పఁబడియున్నది. అనఁగా నించుమించు ౬౪౦౦౦౦౦౦ మైళ్ళపరిమితి యుండునఁట. అం దధికభాగము ౧౨౦౦౦ అడుగులలోఁ తనియు, అం దింకను కొన్నితావులు ౧౫౦౦౦ లోఁతున్నవి కలవనియు, ఇంకఁ గొన్నిప్రదేశములు హిమాలయపు గౌరీశంకర (Everest) శిఖరముకూడ నందుమునిఁగిపోవగినలోఁతు గలవి కలవనియు నందురు గాని కొందరు కీకడపటిసంగతియం దభిప్రాయభేదముకూడ కలదు. ఇంకను గొందరు పరిశీలకులు పసిఫిక్కుమహాసముద్రమున నెక్కువ లోఁతగుతావు 3౨౦౮౮ అడుగు లనుచున్నారు. అట్లాంటిక్కుమహాసముద్రముయొక్క జలముల ఉపరిభాగము 30000000 మైళ్ళకన్న నించుక యధికముగా నుండునని అంచనావేసియున్నారు. దీనిలోఁతు సగటున ౧౦౨౦౦ అడుగులుండునని అంచనాలెక్క గుదిర్చిరి. దీనియం దెక్కువ

లోఁతగుతావు ౨౭౦౦౦ అడుగులఁట. హిందూ మహాసముద్రముం గూర్చిన యిట్టిలెక్కలు లభింపకున్నవి. ఉత్తరధ్రువ దక్షిణధ్రువసముద్రముంగూర్చిన వివరముల నెఱుంగుట కశక్య మగుచున్నది. అహా! మంచుచేఁ బడి పోవనశక్యములు.

పిదప సముద్రమునం దున్న ఉప్పులు, చిప్పలు గూర్చి విచారింతము. పరిశీలన జరిపినచో కే సముద్రజలములందు పాళ్ళ సముద్రలవణము కలదని యియ్యల్లుబడినది. కాని, యివి అన్ని సముద్రములందున్న లెక్క కానేరదు. ధ్రువసముద్రములందు లవణము చాల తక్కువ యుండెడిని. సముద్రమునందు కొన్ని తావుల నధికముగ నున్నను, సగటున నీట్లు లెక్క కుదుర్చఁబడియున్నది. కొంచెము పాళ్ళు, salts of lime ను, magnesium salts ను, potassium salts కొన్ని భాగము లును గలవు. ఇవి తక్కువగా నుండెడిని. ఇందు సముద్రలవణ మధికము. ఇ యుఁ బ్రోగు చేయఁగల కేని భూమియంతయు నిప్పనగునఁట. సముద్రజలములందు కార్బను-డై-ఆక్సైడు గాసును, ఆక్సిజెన్ గాసును, నైట్రోజన్ గాసును కరిగిపోయి కలిసియున్నవని రసాయనశాస్త్ర విదులు వొల్చుచున్నారు. Lime Salts నుపయోగించుచు Shell creature జంతువులు తమ చిప్పలం జేసికొను ననియు, అవి చచ్చినపిదప వాటిమెత్తనికళనములు నీటఁగరిఁగి కలిసిపోయి చిప్ప లడుగంటి ఒకపొరగ నగు చుండునఁట. అట్టిపొర కాంగ్లమున "Ooze" అనిపేరు. అందు కడుచిన్న చిప్పలుగల జంతువుల కాంగ్లమున "Globigerinae" అని సాంకేతికనామ మిడియున్నారు. శాస్త్రగ్రంథము లందు అట్టి చిన్న చిన్న చిప్ప లడుగంటినపొరకు సాంకేతికముగ "Globigerina oose" అని వాఁడియుంటఁ గానవగును. అది రంగుగల బురదవలెనే కానవగును. అది సముద్రపుటడుగు భాగమున ౮౭౦౦౦౦౦ చతురపుమైళ్ళ వైశాల్యప్రదేశ మాక్రమించి యున్నటుల నంచనా వేసియున్నారు.

ఇంకను సముద్రపు టడుగుభాగమున Diatoms అనఁబడిన మొక్కలబీజ కలదనియు, అవి స్వచ్ఛమై అద్దమువలె నుండుననియు, ఇవియుఁ జిప్పలసముదాయముగఁ గన్పడునదే యనియు తెలియుచున్నది. ఇంకఁ గొన్ని తావుల నెఱ్ఱరంగుగలబురద కలదనియు, నందు సొర్చుల పండ్లు, వేలు, జంతువులఎముకలు గలిసియుండు ననియు వినుచున్నారము. ఇంక నీసందర్భమున సముద్రతరంగములం గూర్చియు, సముద్రజల ప్రవాహములం గూర్చియు, సముద్రపు పోటు పాటులం గూర్చియు నించుక వివరించుట సముంజసము.

సముద్రతరంగములంగూర్చి యెల్ల తెలిసిన దే. అవి నీటికదలిక గాలివలన కలుగుచుండు నవి. తుపానునం దివి యధికములుగను, పెద్దవి గను, అపాయకరముగను ఉండి, శాంతకాల మున చిన్నవిగను, తగ్గియు నుండును. బలపడి యున్నప్పుడు దరుల పాడుచేసి ఓడలను ముంపఁ గలుగును. సర్వసాధారణముగ నేఁబది యడు గుల యెత్తుకన్న మించకుండును గాని ఒక్కొ కచో వాటినీటియెగురుదల రెండువందల యెత్తు నకుఁ గూడ జనెడిని. స్కాట్లండు దేశములోని డన్బారున జరిగినపరిశీలనలనుండి కెరటములం దలిప్రతిఘనపుటడుగు నీటియందు౩౦౦౦పౌనుల ఒత్తిడి యుండునని తేలినది. అట్టి తుపానునం దలి కెరటములు ముప్పదినలుబదిటన్నులబరువు గల రాళ్ళను గదిలించి నెట్టఁగలబలముకలవిగ తేలుచున్నది. పోటుపాటులు చంద్రసూర్యుల యాకర్షణములవలన సముద్రజలములు ఒక

తావునకుం జేరుకొని ఆతీరములందు నీ రధిక మగుట పోటుగను (Ebb) ఇతరమైన తీర ములనీ రాకారణమున తగ్గిపోయియుంట పాటు గను చెప్పఁబడుచున్నవి. భూమధ్యరేఖాపరిసర ముల పోటుపాటులు కన్పింపవు. ఏలయన నట సర్వకాలము సూర్యాకర్షణమున పోటే గాని పా టుండదు. చంద్రాకర్షణ మట పనిచేయదు. చేసినను అందే చేరిపోయి యుండును. పోటు పాటులు సర్వసాధారణముగ నాలుగంగుళములయెత్తు కన్న మించి యుండక లోపుననే యుండెడిని గాని బ్రిటీషుదీవులందలి కార్డిఫ్ (Cardiff) రేవున డాకులవద్ద నొక్కొకతఱి నలుబదిఅడుగు లయెత్తుదనుక సముద్రపు పోటుపాటులు గల్గు చుంటఁ గాననగుచుండెడిని. ఇది యెప్పుడో గాని కల్గుచుండదు. ముగల్లాక్ జలసంధివద్ద ఇరువది యంగుళములయెత్తునకు పోటుపాటులు గల్గుచుం డుట చిత్రమనిపించును. ఫండే వియుక్తాగ్రగు ణము (Funday Bay)కడ సతతము డెబ్బది యంగుళములయెత్తు పోటుపాటులు గల్గుచుండును. దీనికి గారణము సూర్యచంద్రుల యాకర్షణలే గాక ఇతరకారణములుగూడ నుండియుండవలె నని తోఁపకపోదు.

ప్రపంచము (Universe) — జగ ద్వస్తుసముదాయమునకు ప్రపంచక మనిపేరు. పంచక మన నైదని యర్థము. పృథ్వి, జలము, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశము ననునీ యైదును ప్రపంచకము. జగమంతయు నీయైదువస్తువుల సముదాయమే. ఆకాశమునందు గాననగు గోళము లన్నియు ప్రపంచక మనఁబడును.

గట్టిపదార్థములగు భూమిమొదలగు సమస్త వస్తువులు,శరీరమందలి మాంసపదార్థము, చెట్ల యందలి గట్టిపదార్థములు మొదలగునవన్నియు భూపదార్థములే. ఇంక జలములు,సమస్తవస్తువు లందలి రసములు, రక్తమందలి యుదకపదా ర్థము మొదలగు సమస్తద్రవపదార్థములు జలము లుగ(జలభూతముగ) దలంపఁబడెడిని.

అగ్నియు, తత్సంబంధమగు వేఁడియు, వాయువునందున్న వేఁడియు మొదలగునవి యగ్నిభూతముగను, వాయుమండలము, సమస్త ములగు గాలులు వాయుభూతముగను నెంచఁగఁ దగును. ఇంక ఆకాశ మనిన సావకాశ మని యర్థ మేర్పడును. భూమియు, సూర్యుఁడు, చంద్రుఁడు, నక్షత్రములు మొదలగు సమస్త గోళములు ఆకాశమున సంచరించుటకు ఉండు టకగు విశాలబహిఃప్రదేశమంతయు ఆకాశమే. ఖాళీగా నున్న జాగా యంతయు ఆకాశ మగును. ఇదియే ఆకాశము. ఇటుల పృథివ్యప్తే జోవాయురాకాశము లను నైదుభూతములును వివరింపఁ బడినవి.

ఇట్టి ప్రపంచ మనఁబడు జగత్సముదాయ మంతయుఁ గూర్చినవిజ్ఞానము ఖగోళశాస్త్ర ముతో సంబంధము కలదియైయున్నది. ఖగోళ శాస్త్రమును మఱి జ్యోతిషశాస్త్రమునందలి యొకభాగముగ నున్నది (Astronomy).

దీనింగూర్చినవిజ్ఞానతగ పాశ్చాత్యులుSimon Newcomb పండితుని గౌరవింతురు. పాశ్చా త్య నాగరికతయని తలంపఁబడు దానిప్రారంభ కాలమునుండియు నీవిజ్ఞానము పెంపొందినా పడియుండెను గాని, ఇటీవల యంత్రసాహాయ్యము కల్గుటతోన కొంతవఱకు నవిజ్ఞానము తమకు బయల్పడినదని పాశ్చాత్యులు పల్కుచున్నారు. ఎవరివిజ్ఞానము నెవ్వ రెంత గాఁ జెప్పుచున్నను, ఆకాశమునందలి గోళముల సంఖ్య రెండు తెగలుగ నెన్నుట గలదు. అం దొక గొప్ప సముదాయముంగూర్చి సునకంతగఁ దెలియదు. తెలియుననువారును తమయూహల నె చెప్పు చున్నారు. కాని, నిజసిద్ధాంతమని తెల్ప సాహ సింపఁజాలరు గావ దాని నింతటవదలి వేఱొక

తెగ ఖగోళముల సముదాయముం గూర్చి యోచింతము.

ఇంక రెండవ తెగఖగోళములందు ముఖ్యము లగునవి పది. అందు భూమియొక్క గోళము Mercury, Venus, Mars, Jupiter, Saturn, Uranus, Neptune అనునవియు సూర్యబింబమును, చంద్రబింబమును కలిసి పది యగును. ఇందు చంద్రుఁడు భూమినిజుట్టి తిరుగు చుండును. తక్కిన వన్నియు భూమిసహా సూర్యునింజుట్టి తిరుగుచుండును. భూమి, చంద్రుఁడు తన్నుజుట్టి తిరుగుచుండ, దానితోసహా తాను సూర్యునింజుట్టి తిరుగుచుండును. మఱియు నిందు Mercury సూర్యునకు సమీపముగా నుండునది గాని మానవనేత్రమునకు (యంత్ర సాహాయ్యము లేక) గానరాకుండునది. ఇంకను Uranus అనుగోళమును Neptune అను గోళమును యంత్రములగుండా చూడనగునవిగా నున్నవి.

ఈ రెండవ తెగయందు ప్రధానముగా రింబఁబడినగోళములు పదియునుగాక ఇంకను అసంఖ్యాకములగు గోళములు కలవు. అవి ఏదో గ్రహముం జుట్టి తిరుగునవిగనో లేక స్వతంత్రములుగ తిరుగుచుండునవిగనో లేక సూర్యునింజుట్టి తిరుగుచుండునవిగనో యుండును గాని స్పష్టముగ మనకు తెలియ కున్నది. అందు ముఖ్యములగునవి భూమికిఁగడుసమీపముగ నుండునట్లుఁ జెప్పఁబడినది Alpha centauri అనంబడుగోళము, మఱియుArcturus అనంబడునదియు Vega అనంబడునదియు Altair అనంబడునదియు. Sirius అనంబడునదియు నాల్గు గోళములు పేరిడబడినవి కలవు. ఇంకను లెక్క తెలియనివి పెక్కుగోళము లిందుఁ గలవు.

ఇందు సూర్యుఁడు ప్రధానము. దానియందు శక్తియొక్క ప్రభావ మతిశయముగఁ గలదు. అం దగ్నిజ్వాల లంతటను గలవు. వాట్లమూలమున నే ఎండయు వేఁడిమియు మనకుఁ గల్గు చుండుట మనపూర్వులు సూర్యప్రతిపాదకమగు గాయత్రీమంత్రము మనస్సును పరిశుద్ధపఱుప ప్రేరేపించు నని త్రిసంధ్యలందు జపించుచుండు వారు. సూర్యుఁడు తక్కినగోళముల నాకర్షించుచుండునుగాన దానిం బరివేష్టించి తిరుగుచుండునని పాశ్చాత్య విద్వాంసులు నుడివిరి. దీనికి వారు Gravitational pull అనిరి. మఱి కొందరీ Gravitation ను శక్తి (Energy) యనిరి. ఇట్లు తిరుగుచుండుగోళములకు "Planets" అని పేరిడియున్నారు. మఱియు నీసూర్యు నాశ్రయించి తిరుగుచుండు గోళసముదాయమునకు "Solar system" అని ఆంగ్ల పండితులు వాడెదరు.

ఈమధ్యకాలమున భూమినిచుట్టి తిరుగునట్టి చంద్రునివంటి ఉపగోళములు కొన్ని కొన్నిగ తక్కిన Mercury, Venus మొదలగు నితరగోళములకుఁ గూడఁ గలవని తెలియు చున్నది. అవియు వాటివాటిం జుట్టి తిరుగుచుండునవియె.

ఈగోళము లన్నియు gravitation pull వలన తనకుఁ దాను గిరగిరం దిరుగుచు, తానాశ్రయించియుండు గోళమును జుట్టివచ్చుచుండుట నందుపై నుండువారలు రేయింబవళులు కల దినముల భేదమును గల్గియుండ వలెను. ఇట దినము లనుతఱి భూమి తనకుతానై యొకసారి గిరగిర తిరుగుతఱి నఱువది గడియలు లేక యిరువదినాల్గుగంటలకాల మగునటుల వేర్వేఱు గోళములు సూర్యునిం జుట్టి తిరుగుచో తమకు తాము గిరగిర తిరుగుట యొకసారి యొకదినముగ నెఱుంగ వలయును. ఇంకను వేర్వేఱు గోళముల దినముల గోళములకు వాట్ల పరిమా

ణము తిరుగు వేగముల మేరకు దినపరిమాణమును వేర్వేఱు విధముగ నుండెడిని.

అటుల సూర్యునకు సమీపమునఁ దిరుగుచుండునటులఁ గానంబడు Mercury గోళము నందు, దినమున కిరువదియైదుగంటలు లేక అరువది రెండున్నరఘటికలనియు, ఆగోళ మొకతఱి సూర్యునిం జుట్టివచ్చుట కెనుబదియెన్మిది దినములు పట్టుననియు లెక్కింపఁబడినది.

తరువాత వెలుపలగా సూర్యునింజుట్టి తిరుగుచుండు "Venus" అనంబడుగోళము. దీనియందలి దినమునకుఁగలకాలము సరిగా తెలియరాకున్నది. ఐనను నిది సూర్యు నొకతఱి చుట్టి వచ్చుటకు రెండువందల ఇరువదియైదుదినములని పొడకట్టెడిని.

పిదపఁ గలది మన ముండుభూమి. ఇందు దినమున కఱువది గడియలకాల ముండును. (అనఁగా నిరువదినాల్గుగంటలు) ఇది యొకతఱి సూర్యునింజుట్టిరా మూఁడువందల అఱువదియైదు దినములపై పండ్రెండున్నర గడియలు లేక అయిదుగంటల కించుక ఎక్కువకాలము నడిచెడిని. ఈకాలమునె మనము సంవత్సర మనుచున్నారము.

తరువాతఁగలగోళము Mars అనంబడునది. ఇందు దినమునకు అఱువదియొక గడియలును పదునేను విఘటికలును కాలమగును. అనఁగా నిరువదినాల్గు గంటలనర కాలమగునని యెఱుంగునది. ఇది యొకసారి సూర్యునిం జుట్టిరా నారువందల యెనుబదియేడుదినము లయ్యెడిని.

తరువాత వెలుపలఁ దిరుగునది Jupiter అనంబడు పెద్దగోళము. తనకుతా నతివేగమున తిరుగుచుండునది గాన దినమున కిరువదియైదు గడియలకాలము, లేక పదిగంటలకాలము పట్టెడిని. మఱియు నిది సూర్యునిం జుట్టివచ్చు కాలము పండ్రెండుసంవత్సరము లని లెక్కింపఁబడినది.

పిమ్మటఁ గలది Saturn అనంబడుగోళము. ఇందునను దినమున కిరువదియాఱు గడియల పదునేను విఘటికలు లేక పదిన్నరగంటల కాలమనియు, ఇది సూర్యునింజుట్టి పంద్రెండు సంవత్సరముల కాలము పట్టుననియు తెలియుచున్నది.

పిదప వెలుపలఁ దిరుగుచుండునది Neptune అనంబడుగోళము. దీనియందలి దినపరిమాణమును సరిగా తెలియఁబడకున్నది గాని, కొంద ఱాంగపండితు లిది సూర్యునింజుట్టివచ్చు కాలము నూట యఱువదియైదు సంవత్సరము లనుచున్నారు.

కొందఱు పండితులు భూమి సూర్యునిం జుట్టి తిరుగుతఱి నిమిషమునకు వేయిమైళ్ళకన్న నధికముగనే బర్వెడుచుండు నదని లెక్కించిరి. అట్లొకతఱి చుట్టివచ్చు కతనఁబర్వెడినదూర [illegible] కోట్లమైళ్ళ దూరమని తలంపవచ్చును. భూపరిమాణముకన్న సూర్యునిపరిమాణము (శరీరము) మూఁడులక్షల ముప్పది మూఁడువేల నాల్గువందల ముప్పదిరెండురెట్లధికమని కొంద ఱాంగ పండితు లభిప్రాయపడిరి.

చంద్రుఁడును భూమినిజుట్టి తిరుగుచుండుటకు భూమియందలి ఆకర్షణశక్తి (Gravitational pull) కారణమై యుండవలెను. మఱియు నిట్లు తక్కినమహాగోళములచే నాకర్షింపఁబడిన చిన్నగోళములు వాట్లంజుట్టి తిరుగుచుండుటకును నిదియె కారణము గానోపు.

తొల్లింటి యార్యులందలి జ్యోతిషవేత్తలు లెక్కనగ్రహము లన్నియుఁ గలిసి పరిమాణమున సూర్యునితో సరిగావని నుడివిరి. మఱియు పరిశీలనవలన భూమి సూర్యునినుండి పదునెన్మిది కోట్ల ఏఁబదిలక్షలమైళ్ళ దూరమున నుండునని

లెక్క తేలుచున్నది. మఱియును సూర్యుని శరీరముగుండా రంధ్రము వైచిన నారంధ్రము పోవుటకొలది యెన్మిదిలక్షల అఱువదివేలు మైళ్లుండునని ఆంగ్లజ్యోతిషవేత్తలనెదరు.

ఇంక నాకాశమునందలి గోళములసంఖ్యయు ఆకాశపరిమాణమును లెక్కింపఁ బ్రయత్నించుట యసంభవము.

ప్రపంచమున గాలి వీచునేర్పాటులు- ప్రపంచమునందలి క్షేత్రభాగముల శీతోష్ణస్థితుల మేరకు ఉష్ణాధిక్యము వలన తావుల గాలిగూడ నెండలకు వేఁడియగుటయు, వేఁడిగానున కొలంది చులకనయగుటయు, చులకన మైనకొలంది నాకసమునకు తేలుచు పోవు ని (అనఁగా సామర్థ్య (Energy) మగు వేఁడితోఁ గూడియుంట ఆకాశమునకు తేలుచు పోవుచుంటయందును బలముగనే) పోవుటయు సంభవించెడిని.

అట్లు పైకెగసిన గాలి ఖాళీస్థానము కాళీయగుట, ప్రక్కలనుండు గాలి యచ్చటి జేరును. ప్రక్కలనుండి వచ్చుటయున కొంచెము కొంచెముగనే ప్రక్కనుండి ... వందలమైళ్ళకడకుఁ దాకుట గలదు. అనఁగా చల్లనిగాలి యా తావునకుఁ జేరుకొని దాను నకాలమున అదియును వేఁడియెక్కి పైకెగు చుంటయు, ప్రక్కలనుండి అదేపనిగ చుంటయు, గాననగుచుండెడిని.

భూమి గుండ్రముగ బంతివలెనుండు ననియు దానినడుమగ నీక్వేటరు (Equator) అనఁబడు భూమధ్యరేఖాప్రదేశ ముండు ననియు మనము మనసునం దుంచుకొనవలయును. తన కుతాను గిరగిర దిరుగుటయందునను తాను సూర్యునింజుట్టివచ్చుటయందుననుగూడ భూమి యీ భూమధ్యరేఖాస్థానముననె సూర్యున కెదురుగనుండునట్లెల్లప్పుడు తిరుగుచుండును. అనఁగా సూర్యుఁడు భూమి నాకర్షించుశక్తికి (Attraction) మధ్యస్థాన మీభూమధ్యరేఖాస్థానమే యని యెఱుంగవలయును.

అట్టి భూమధ్యరేఖాస్థానము Equator కడ వేఁడి యధిక మై యుండునని చెప్పనే యే చెప్పుచున్నది. ఏలయన నెల్లప్పుడు సూర్యున కెదురుగ నున్నగ ప్రక్కలకన్న కొద్దిగనో గొప్పగనో సమీపముగ నుండుటయు భూమధ్యరేఖాప్రదేశ ముష్ణప్రదేశమని స్పష్టమే. దక్షిణదేశమున ఈక్వేటరు సమీపమైనకొలంది వేఁడి యెక్కువగుచునే యుండును.

ఇచటిగాలి నిత్యము వేఁడిగాను నాకాశమున కెగురుచుండుటయు, దక్షిణమునుండియు, ఉత్తరమునుండియు బలముగ గాలులు ఈక్వేటరున వీచుచుండుటయు వాయుభ్రమణము మేరకు జరుగుచుండవలసినపనియే కాని, భూమి తనలోఁ దాను దిరుగుచుండు వేగము భూమియొక్క అన్నిప్రదేశములు మిక్కిలి తక్కువగానుండు ఉత్తర దక్షిణధ్రువముల కడకన్న భూమధ్యరేఖాప్రదేశమున చాల ఎక్కువ వేగముసఁ దిరుగవలసియుండును. (ఇరువది నాల్గుదినములు లేక అఱువదిగడియల కాలమున భూమియొక్క మధ్యభాగ మంతయుఁ దిరుగవలసినదే). కాన ఆ వేగమునకు ఉత్తర దక్షిణములనుండి ఈక్వేటరును సమీపింపఁ బోవు గాలి వంగి వెనుకబడుటయు, మరలుటయు, సంభవించి వేఱుదిశలఁ బర్విడుటతో భూమధ్యరేఖా ప్రదేశమున సరియగు గాలి లేకయేయుండును.

ఈక్వేటరున కిరుదెసల నిటు పరిగెడుచు నెల్లప్పుడు నొకేరీతిని భూమినిజుట్టి తిరుగుచుండు గాలులకు ట్రేడు విండ్సు (Trade winds) అనిపేరు. వీట్లకు పెక్కుశాఖలు గలవు. అందొక శాఖ దానినుండి ఉత్తరముగ మనదేశమునకు

వీచును. దానినే మనము దక్షిణదిక్ (తెరిపి) వాయు వనియందుము.

ప్రపంచమున గొప్ప పగడపుచట్టు.

ఇది ఆస్ట్రేలియాఖండపు క్వీన్సులాండుతీరమున కెదురుగ కోరల్ సముద్రమునందు (ఆస్ట్రేలియా ద్వీపముయొక్క ఈశాన్యదిశయందు) ఉత్తర దక్షిణములకు వ్యాపించియున్న పగడపుచట్టు. (Coral reef) దీనిపొడవు పండ్రెండువందల మైళ్లు. వెడలుపులు మారుచు సగటుసముప్పది వేల చతురపుమైళ్ల వైశాల్యము గల్గియున్నది. దీని ఉత్తరపుకొనయందు క్వీన్సులాండుతీరమున కిరువదిమైళ్ల దూరమును, దక్షిణపుకొనయందు నూఱుమైళ్లదూరమును నుండును. ఈమధ్యమార్గమునందు గొప్ప పొగయోడలు నడుచును. పగడపుచట్టుగుండా కూడను నోడలు పోదగిన లోతుమార్గములు కొన్ని కలవు గాని వాట్ల గుండా ఓడ లతిజాగ్రతతో నడువవలసియుండును. దీనిని Great Barreer reef అని నావికు లనుచుందురు.

ప్రపంచమునందలి యెత్తైన పర్వతశిఖరములు

శిఖరములు—ఇవి ఆయాఖండములవారీగా వివరింపఁబడినవి.

ఆసియాఖండము:—

గౌరీశంకరశిఖరము (Mt. Everest.) సముద్రపునీటిమట్టముపైనుండి లెక్కింపఁబడిన ఎత్తు అడుగులు హిమాలయపర్వతములందున్నది ౨౯౦౦౨.

కే. 2. శిఖరము. కారకోరమ్ పర్వతము ౨౮౨౭౮.

కాంచనగంగ (Kanchanganga) హిమాలయపర్వతము ౨౮౧౬౦.

ధవళగిరి. హిమాలయపర్వతము ౨౬౭౨౬

Highest Peak Kuem-lun ౨౨౦౦౦

Highest Peak Thianshan ౨౧౦౦౦

Dernavend Elburz. ౧౮౦౦౦

ఆరారాత్ శిఖరము. ఆర్మీనియా ౧౭౦౦౦

క్లయూచెవ్స్కా శిఖరము. కామ్స్కట్కా ౧౫౮౦౦.

అగ్నిజ్వాల తో పర్వతము ౧౬...

ఫుజియామా (ఫుజియామా) జపాను దేశము ౧౨౫౮౦.

తఖ్తిసులైమాన్. సులైమాన్పర్వతము కాశ్మీరము ౧౧౩౦

శిఖరము. ఆల్టాయిపర్వతము ౧౧౦౦౦.

లెబనాన్ శిఖరము. లెబనాన్ పర్వతము ౧౦౦౬౧.

ఎత్తైన శిఖరము ౮ ౩౮.

దోడబెట్టశిఖరము. ర్వతము ౮౬౪౦

ఎత్తైనశిఖరము (మూసాశిఖరము) సీనాయి పర్వతము ౮౫౩౬.

పెదొరతలగల శిఖరము. సింహళద్వీపము ౮౨౯౫.

టాల్ప్స్ శిఖరము. ఊల్పర్వతము ౫౪౩౦.

అర్బుద శిఖరము (Mt. Abu) ఆరావళి పర్వతము ౫౬౫౦.

ఆఫ్రికాఖండము:—

కిలిమంజారో శిఖరము తూర్పు ఆఫ్రికా ౧౮౬౮౧.

కెన్యాశిఖరము. కెన్యా ఆఫ్రికా ౧౮౦౦౦.

రాస్ దోట్చెన్ శిఖరము. అబీసీనియా దేశము ౧౬౦౦౦.

కామేరూన్శిఖరము. పశ్చిమఆఫ్రికా ౧౩౭౦౦.

టెనిరిఫ్. కెనరీద్వీపము ౧౨౧౮౦.

మిల్ట్సిన్ (Miltsin) శిఖరము. అట్లాస్ పర్వతము ౧౧౪౦౦.

కలిర్కాని శిఖరము. జార్జికెన్స్టన్ ౧౦౩౫౭.

అంకారాత్ర శిఖరము. మొడగాస్కరు ద్వీ. ౯౦౦౦.

టేబిల్ మాంటెన్ శిఖరము. కేప్ కోలనీ ఆఫ్రికా ౩౫౫౦.

ఐరోపాఖండము:—

ఎల్బ్రుస్ కాకసస్ పర్వతము ౧౮౫౭౨.

మోంటుబ్లాంకు (Mt. Blanc) ఆల్ప్సు పర్వతము ఫ్రాన్సు ౧౫౭౮౪.

మోంటురోసా ఆల్ప్సుపర్వతముస్విజర్లాండు ౧౫౨౧౭.

గ్రాండుపారేడీసు. (Grand parades) ఇటలీదేశము ౧౩౩౦౦.

Ortle. Spitze ఆస్ట్రియా ౧౨౮౧౪.

ముల్హాసెన్ శిఖరము. సియరానెవాడా ౧౧౬౬౧.

మాలడెట్టా శిఖరము. పైరినీస్ పర్వతము ౧౧౧౬౮.

ఎట్నా శిఖరముసిసిలీద్వీపముఇటలీ౧౦౮౪౦.

Relo dagh శిఖరము. డెస్పాటో టర్కీ ౯౮౪౨.

Zug. Spitze బవేరియన్ ఆల్ప్సు ౯౭౧౬.

Carno శిఖరము Apennines పర్వతము ౯౫౪౩.

ఎత్తైనశిఖరము. ట్రాన్సల్వేనియా ఆల్ప్సు ౯౫౨౮

Galdhoppig శిఖరము. నార్వే దేశము ౮౫౪౬

హెక్లాశిఖరము. ఐస్లండుద్వీపము ౫౨౦౦.

బెన్ నోవిస్ శిఖరము స్కాట్లాండు దేశము ౪౪౦౬.

వెసూవియన్ శిఖరము. నేపిల్సుసమీపము ఇటలీ ౪౦౧౦.

స్నోడన్ శిఖరము. వేల్సు దేశము గ్రేటు బ్రిటన్ ౩౫౭౦.

Scawfell శిఖరము. ఇంగ్లాండు దేశము ౩౧౬౧

ఓసీనియా ద్వీపములు:

మౌనాకియా శిఖరము. హావాయి ద్వీపము ౧౩౯౫౩.

మౌనాలోవా శిఖరము. ౧౩౭౬౦

కినబాలూ శిఖరము. బోర్నియో ద్వీపము ౧౩౬౯౮.

Owen Stanley న్యూగినియా ౧౩౨౦౫

Mt. Cook న్యూజీలాండు. ౧౩౨౦౦

ఎంబన్ శిఖరము-ఆస్ట్రేలియాద్వీ. ౧౨౪౦౦

ఓఫిరు శిఖరము-సుమత్రాద్వీ. ౯౯౪౦

కోస్కియుస్కో శిఖరము- ఆస్ట్రేలియా ద్వీ. ౭౨౫౬.

అమెరికాఖండము:—

Aconcagua Andesచిలీ దేశము ౨౩౦౦౦

సొరాటాశిఖరము-బొలీవియా ౨౨౯౯౦

చింబోరేజోశిఖరము- Ecuador ౨౦౪౦౦

ఏంటిసానాశిఖరము ౧౯౧౩౭

కోటోపాక్సి ,, ౧౮౮౭౫

Popocatipeti శిఖరము. మెక్సికో ౧౭౮౦౦

Mt. Hooker Rocky mountains ౧౬౭౫౦

ఎత్తైనశిఖరము Cascade mountains ౧౫౭౫౦

సెంటుఎలియాస్ శిఖరము Pasific coast ౧౩౫౦౦

బ్లూమౌంటెన్సు-జమైకా ద్వీ. ౮౮౧౫

బ్లాక్డోమ్ (Black dome శిఖరము) Alleghanees. ౬౭౦౭

ప్రపంచమున పెద్దదియగు బుద్ధ విగ్రహము—దీనిని కామకురా డైబుట్సు అనియు నందురు. జపాను దేశమున కామకురా పురమునం దున్నది. దాని నొకతడవ జూచిన తిరిగి చూడవలయు నను భ్రాంతి కలుగునంతటి పనితనము గలది. ఎత్తు 49 అడుగు లుండును. మఠము వైచుకొని కూర్చున్నట్లు చెక్కcబడిన బుద్ధవిగ్రహము. మఠముకడ చుట్టుకొలత తొంబదియేడడుగుల రెండంగుళములు. ముఖమే 8 అడుగుల 5 అంగుళము లుండును. నుదుట నున్న వెండిబొట్టు ముప్పదిపౌనుల తూనికగలిగి 15 అంగుళముల అడ్డుకొలత గలిగియున్నది. నేత్రములు బంగారుతోc జేయcబడి మూcడడుగుల పదునొకండంగుళముల పొడవు గలిగి యున్నవి. చెవులు 6 అడుగుల 6 అంగుళములును, ముక్కు మూcడడుగుల మూcడంగుళములును పొడవున్నవి. నోటికొలత పొడవు మూcడడుగుల రెండంగుళములు.

ఇది యిత్తడిరేకులతోc జేయcబడిన విగ్రహము. దీనిలోపల గుల్లగనుండి, తలయొద్ద కెక్కుటకు మెట్లమర్పcబడి, తలయొద్ద నొక పీఠమున బుద్ధవిగ్రహము ప్రతిష్ఠింపcబడి యున్నది. ఇది క్రీ॥ ము॥ ౧౨౫౨ కాలమునాcటి దందురు. తొల్లింట నిది యంతయు నొకమంటపమునం దిమిడియుండె ననియు, ౧౩౬౯-౧౪౯౮ సంవత్సరమునందుc గలిగిన రెండుగొప్పయుప్పెనలు మంటపమును భగ్నపఱచినను, డైబుట్సు బుద్ధవిగ్రహమును, అందలి దేవతాస్థలమును జెడక యట్లే నిలిచియున్న వనియు నచటివారనెదరు.

ప్రపంచమున పెద్దవి (The biggest in the World)-

ప్రపంచమున పెద్దగంట—రష్యాదేశమున మాస్కో నగరమునందు Monark of Moscow అని పిలువబడుచుండిన గంట. దీని యెత్తు డయామీటరు (అడ్డుకొలత) ఇరువదియొక్క అడుగు. తూనిక బరువు ౧౯౩ టన్నులు. క్రీ. శ. ౧౭౩౫ లో పోత పోయcబడినది. మహాగ్నివలని ఉత్పాతమునందు నేలcబడి పోయి దెబ్బతిని పగిలినది. క్రీ. శ ౧౭౩౭ నేcటినుండి ౧౮౩౬ వఱకు నట్లే భూమియందు పడియుండి ఎత్తcబడి అటనే నిర్మింపcబడిన ఒక Chapel నందు Dome నమర్పcబడియున్నది.

ప్రపంచమున పెద్దగుహ— అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రములందు కెంటకీ సీమలో Mammoth Cave అనcబడు చున్నది. Bowling Green నుండి ౨౮ మైళ్ళు. Cave City నుండి ఆఱు మైళ్ళదూరమున Green నదీతీరమునc గలదు. ఇందు దనేకములగు గదుల వంటి భాగములు కలవు. కొన్ని పెద్దవి. వివిధమగు నెత్తులందుc గలవు. చూచువారల కిది యొక ప్రాcతబడిన ప్రాసాదమా యనిపించును. చుట్టుపట్ల కొన్ని వింతచేcపలును, కొన్ని వింతజంతువులును ఈ పరిసరములందుc గాననగును. చేcపలం దిరువదిజాతుల వింతచేcపలు గలవcట

ప్రపంచమున పెద్దనాటకశాల — ఇది ఫ్రాన్సు దేశమున పారిస్ నగరమున Opera House అనcబడుచున్నది. మూcడుఎకరముల ప్రదేశము నాక్రమించిన గొప్ప భవనము. ఇందు ౮–౨౦౨౦౦౦ మంది కూర్చుండుటకు తావు కలదు. దీనిని గట్టుటకు ౧౦౦౦౦౦౦౦౦ ఫ్రాంకుల మూల్యము వ్యయపడిన దcట.

ప్రపంచమున నెక్కువ పలుచనిబంగారురేకులు—జర్మను దేశమున బెర్లినునగరవుపనివాండ్రు సాcగcగొట్టినబంగారురేకులను పారిస్ ఎగ్జిబిషనునందు ప్రదర్శింపcబడినవి. ౨౦–౨౦౦౦ రేకులు కలిసి యొకఅంగుళముదళసరి యగును

ఎక్కడను ధిక్రియులు, సంక్రియులు లేక బలముగు Electric Light వెలుతురు వీటిగుండా [illegible]సరుండెను.

ప్రపంచమున నెక్కువవేడిగలభూప్రదేశము— పొం[illegible]దేశము [illegible] — [illegible] దేశము [illegible]మున నెక్కువ [illegible] దేశ [illegible]యున [illegible] దేశ మీాసముద [illegible] దేశము [illegible], [illegible], [illegible] నెలలందు [illegible] యందు సూర్యుని డిగ్రీల వేడి తగ్గక, పగళ్ళు నూట ఇరువది లేక ముప్పది డిగ్రీల వేడి గల్గియుండెనని.

ప్రపంచమున నెక్కువ పొడవుగల Suspension Bridge— అమెరికాసంయు[illegible] ములలోనివ్యూయార్కు పట్టణమునుండి బ్రూక్లిన్ పట్టణమునకు పోవునా[illegible]మునఁగలఁ Suspension Bridgesలో పెద్దదిగా చెప్పబడినది. దీనిపొడవు ౫౯౮౦ అంగులులు. మధ్య కానా యొక్కటియు ౧౫౯౫ అంగులని చెప్పఁబడినది.

ప్రపంచమున నెక్కువ పెద్దదియగు ఎడారి— ఆఫ్రికాఖండపువాయవ్యదిశగను, పశ్చిమదిశగను నున్న సహారాయెడారి ప్రపంచమందలియెడారులలో గొప్పదిగా చెప్పఁబడినది. సహారాయనిన ఎడారులప్రభువని యర్థము. ఈజిప్టుదేశపు నైలు నెట్టా మొదలు అట్లాంటెక్కు (పశ్చిమము) మహాసముద్రముదనుక వ్యాపించియున్నది. తూర్పు పడమరలకు 3000 మైళ్ళు, ఉత్తరదక్షిణములకు ౯౦౦ మైళ్ళు గల్గి 2000000 చతురపుమైళ్ళ వైశాల్యముం గల్గియున్నది. ఇసుకమయమై యున్నది. ఇందు ఐదు పది లేక ఇరువదిసంవత్సరముల కొకసారి గొప్పవర్షములు పడుచుండునఁట. వేసవులందు పగటిభాగములు చాల తీక్ష్ణమైనవేడి విసరుచునుండ రాత్రులందు చలిగాలులు కల్గియుండునని చెప్పఁబడినది.

ప్రపంచమున నెక్కువయెత్తుగల అగ్నిపర్వతము— ఇది అమెరికాయందు మెక్సికోదేశమున Puebia పురమునుండి నైరృతిదిశగా ముప్పది మైనుమైళ్ళదూరమునఁ గలదు. దీనియెత్తు సముద్రపుమట్టముపై ౧౭౭౮౫ అడుగు లని యు, ముఖద్వార మొకమైలుచుట్టుకొలతగల్గి, వెయ్యి అడుగులలోఁ తుందనని చెప్పఁబడినది.

ప్రపంచమున నెక్కువపొడవుగల వం[illegible]న— ఇది అమెరికాదేశమున సాల్టు లేక్ (Salt Lake) పై Southern Pacific Railway కంపెనీ [illegible]వారిచే నిర్మింపఁబడినది. దీనిపొడవు [illegible]మైళ్ళని చెప్పఁబడినది.

ప్రపంచమున నెక్కువపొడవుగల కోటగోడ— దీనిని "Great Wall of China" అనుచున్నారు. ౧౫౦౦ మైళ్ళ పొడవనియు పది [illegible]సైనికులు [illegible]వగల వెడలుపు కలదనియుఁ జెప్పఁబడినది. (చూ[illegible].)

ప్రపంచమున నెక్కువపెద్దది యగుసొరంగము— స్విజర్లాండు దేశమునుండి ఇటలీలోని కేగు ఆల్ప్సుపర్వతము త్రవ్వఁబడిన Tunnel అయియున్నది. దీనికి Simplon అనిపేరు 5630 గజములు పొడవు. వంకలు లేని తిన్నని మార్గము. దీనిగుండా ఇనుపదాది వేయఁబడినది. ఇది St. Golhard కన్న చాలపెద్దసొరంగము.

ప్రపంచములోని దుర్గములలో నెక్కువ పరాక్రమవంత మగుదుర్గము—స్పానియా దేశము కడ మధ్యధరాసముద్రపు పశ్చిమముఖద్వారమున సముద్రములోనికిం జొచ్చుకొని, యొక్క శిలామయద్వీపకల్పమున జిబ్రాల్టరనుపేరుగల యొకదుర్గమును, ఆదిగువనే అదేపేరుగల యొక పాటిపట్టణమును కలవు. అవి బ్రిటిషుప్రభుత్వము వారివి. ఆదుర్గము కట్టడపుబలిమిచే మాత్రము గాక, ఆస్థలమున నుంట ప్రపంచదుర్గములలో నెల్ల నధికపరాక్రమవంతమై దనరారుచున్నది.

ఇందలి బురుజులపై ఫిరంగులు మధ్యధరాసముద్రమును, అట్లాంటిక్కు మహాసముద్రమును శత్రువుల యోడల బారినుండి కాపాడఁగలవు.

దుర్గము పొడవు మూఁడుమైళ్ళు, ముప్పాతిక మైళ్ళ వెడలుపు గల శిలాతలమున నిర్మింపఁబడినది. మధ్యప్రదేశము సముద్రపు నీటిమట్టముపై ౧౮౩౫ అడుగుల యెత్తుండును. తూర్పు దక్షిణము పడమరదిక్కులం దీశిలాతలప్రదేశమున కెక్క వీలులేనంత యేటవాలులేని యెత్తగుట ఆదిశలందు దుర్గమమై యుండును. దీని మునకు దక్షిణముగ సముద్రముదనుక జిబ్రాల్టరుపుర ముండును. ఇది Military assault నకు అన్యులకు శక్యము కాదని చెప్పఁబడినది. ఇది బ్రిటీషువారి సైన్యములుండు దుర్గము యున్నది.

ప్రపంచములోని వృక్షములలో పెద్దవృక్షము- (కేలిఫోర్నియా మహావృక్షములు చూడుడు.)

ప్రపంచములోని నూతులలో నెక్కువలోఁతుగల నుయ్యి (బావి)- ఇది జర్మను రాజ్యమున Silesia సీమయందలి Ratibor నకు సమీపమున Parnsdrowitz అను తావున ప్రష్యను ప్రభుత్వమువారు త్రవ్వించిన Boring well 6573 అడుగుల లోఁతు గలది.

ప్రపంచమున పెద్ద Cantilever bridge- నయాగరా ఉక్కుకాంటిలీవరువంతెన ఆజాతి వంతెనలలో పెద్దదిగాఁ జెప్పఁబడినది. క్రీ. శ. ౧౮౮౮ లో నిర్మింపఁబడినది. పొడవు ౯౧౦ అడుగులు. బరువు ౩౦౦౦ టన్నులు. నిర్మించుటకైన వ్యయము ౨౨౨౦౦౦ డోలరు లనిచెప్పఁబడినది. (U.S.A.)

ప్రపంచమున పెద్ద Movable bridge— అమెరికాసంయుక్తరాష్ట్రములందలి షికాగో నగరముకడనున్న షికాగోనదిపై నున్న వంతెన ప్రపంచమున Biggest lift bridge అని చెప్పఁబడు చున్నది. ఇందు కదలుభాగము ౨౨౩ అడుగులపొడవు. ... steel bridge అందురు. ... భాగములు రెండును ౨౦౦౦౦౦౦ పౌనులు బరువట.

ప్రపంచమున నెక్కువ పెద్దనది— మిస్సోరీనది. ౪౩౦౦ మైళ్ళ పొడవు.

ప్రపంచమున నెక్కువ ఎత్తయిన పర్వతశిఖరము.— హిమాలయపర్వతశిఖరముగు గౌరీశంకరశిఖరము. దీనిని Mount Everest అనుచున్నారు.

ప్రపంచమున నెక్కువ పెద్దదియగు సరస్సు— అమెరికాసంయుక్తరాష్ట్రములకుఁ జెందిన Lake Superior ప్రపంచమందలి సరస్సులలో పెద్దదిగఁ జెప్పఁబడినది.

ప్రపంచమున నెక్కువ పెద్దడెల్టా గంగానది బ్రహ్మపుత్రానదులు కలియుతావున ప్రపంచమునందలి ఎక్కువ పెద్దడెల్టా యేర్పడియున్నది. ఇది బంగాళమునకుఁ జెందినది. సుందరివనము దీనిలోనిదే.

ప్రపంచమున నెక్కువ పెద్ద అగ్నిముఖద్వారముగల అగ్నిపర్వతము-ఓసీనియాయందు పోలీనేసియా ద్వీపసమూహమునకుఁ జెందిన సాండ్విచ్చిద్వీపములలో నున్న Mowna Loa అగ్నిశిఖరము. దీనిని Kilanea అనియు నను చున్నారు. దీనిద్వారము(Crater)చుట్టుకొలత మూఁడుమైళ్ళుండును. ఒక్కొకతఱి దరి చూడనగును. ఇం దగ్నికెరటములు దొర్లు కాననగుచుండెడిని.

ప్రపంచముననెక్కువలోతునకు త్రవ్వఁబడిన గోతులు—ఇట్టివి గనులుగ నున్నవి. అందుబంగారుగనులెక్కువలోతైనవిగ నున్నవి. అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములలోని West Virginia గనులు భూమట్టమునుండి క్రిందికి ౭౫౦౦ అడుగులలోతును, బ్రెజిల్ దేశమున St. John-del-Reyని ౬౭౦౦ అడుగులలోఁతును గల్గియున్నవి. వీనిలో నేఁటి యధికమై యుండునుగాన పనిచేయుటకు కొన్ని నటుల Cooling plant యంత్రములనుంచి, లోనికి చల్లగాలి నంపుచుందురు. అయ్యెని మాఁగనలో నీటియందు ... మీటరునందు ౧౬౦ డి... యుండునఁట.

ప్రపంచమున నెక్కువ పెద్దవి—పర్వతపంక్తులలో దక్షిణఅమెరికా పశ్చిమభాగమునయున్న ఆండీసుపర్వతపంక్తులు ప్రపంచమున నెక్కువ దీర్ఘమైనవి. దీనికి గార్డిల్లెరా పర్వత పంక్తి యనియుఁ బేరుకలదు.

నదులలో నెక్కువ వెడల్పైనది దక్షిణ అమెరికాయందలి ఏమజాను నది. మఱియు నిది యెక్కువ నెడల్పు లోఁతులకుం గూడ పేరందిన నది. ముఖద్వారముకడ నిదియు నూరుమైళ్ళ ప్రదేశమున సముద్రమువలెనే యుండునని చెప్పఁబడినది.

అగ్నిపర్వతములలో ప్రపంచమున నెక్కువ Terrific most అని పేరందిన అగ్నిపర్వత శిఖరము. దక్షిణ అమెరికాలోని ఈక్వెడోరు రాష్ట్రమున, ఆండీసు పర్వతపంక్తియొక్క తూర్పుపంక్తియం దున్నది.

ఎక్కువ వర్షములు కురియు తావులలో ప్రపంచమున నెక్కువ వర్షము గురియు తావు ఇండియాయందు అసాము దేశములోని చిరాపుంజియం దని చెప్పఁబడినది

ఎక్కువ పొడవైన నదులలో ప్రపంచమున నెక్కువ పొడవైననది ఉత్తర అమెరికాయందలి మిసిసిప్పి మిస్సోరెస్ నదుల సంయుక్త ప్రవాహము. దీనిపొడవు ౪౧౦౦ మైళ్లు.

ప్రపంచములో నెక్కువఎత్తైనతావున గట్టఁబడినపురము. దక్షిణ అమెరికాలోని పెరూ దేశమునందున్న పాస్కోపురము. అది సముద్రపునీటిమట్టముపై ౧౩౭౭౦ అడుగులయెత్తు.

ప్రపంచమున నెక్కువ శీతలప్రదేశము ఆసియాలోని సైబీరియా దేశమందలి యాకుటస్కుపురము.

ప్రపంచమున పెద్దద్వీపకల్పము అరేబియా. ఇది ౧౨౦౦౦౦౦ చతురపుమైళ్ళ వైశాల్యము కలది. (ఇండియా ద్వీపకల్పము కాదని పెక్కుండ్రు భూగోళశాస్త్రజ్ఞులమతము).

ప్రపంచమున నెక్కువయెత్తైన పీఠభూమి, (Table Land) టిబెట్టుదేశము. ఇది సముద్రపు నీటిమట్టముపై ౧౩౦౦౦ అడుగులయెత్తు కలదిగాఁ జెప్పఁబడినది.

ప్రపంచమున నెక్కువపెద్దపుష్పము Victoria regia అనుపే రిడఁబడిన తామర. దీనికి తొల్లింటిపేరు "మహాపద్మము".

ప్రపంచములో నెక్కువపొడవైన నీటికాల్వ చీనామహారాజ్యములో గ్రాండు కెనా లనంబడు కేటన్ కెనాలు. ఇది ౯౦౦ మైళ్ళ పొడవు. మంచినీటి పంటకాల్వ.

ప్రపంచములోని సరస్సులలో కాస్పియన్సీ పెద్దసరస్సు. ఇది ఉప్పునీటిది. ఇది ఆసియా ఐరోపాల నడుమ నున్నది.

ప్రపంచములోని మంచినీటి సరస్సులలో ఉత్తర అమెరికాలోని లేక్ సుపీరియరు పెద్ద సరస్సు. దీనివైశాల్యము ౩౧౨౦౦ చ॥ మైళ్ళు దీని నీటిమట్టము సముద్రపు నీటిమట్టముపై

౽౦౧ అంగుళములయెత్తు ననున్నది. నీరు చాల స్వచ్ఛమైనది.

ప్రపంచములో నెక్కువయెత్తయిన గొప్ప వృక్షములు- అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములలోని యోసెమైటులోవయందున్న మరిపోజా గ్రోవునందున్న మహావృక్షములు. వాటిని జెయింటుట్రీస్ అనియెదరు. అందు గ్రిజ్లీజయంటు అనుపేరుగల మహావృక్షము చాల పెద్దది.

ప్రపంచమున నైసర్గికోద్యానవనములలో అమెరికాసంయుక్తరాష్ట్రములలోని Yellow-stone National Park అనుబృహద్వనము- ఇది ౩౩౪౭౫ చతురపుమైళ్ల వైశాల్యము. ఇది ప్రభుత్వమువారాక్రమణాలనుండి సంరక్షణనొందుచు యున్నారు. ఇందు పెక్కు గీజరులు కలవు.

ప్రపంచములో నెక్కువపొడవుగల Lift bridge - అమెరికాసంయుక్తరాష్ట్రములందు షికాగోనగరముకడ నున్నది. ఇందు Movable Part 275 అడుగులు.

ప్రపంచములో నెక్కువయెత్తయిన పర్వత శిఖరము మవత్పర్వతమునందలి గౌరీశంకర శిఖరము. దీనిని ఎవరెస్టుశిఖర మనుచున్నారు. (హిమాలయపర్వతములు చూడుడు.)

ప్రపంచములో నెక్కువచిన్న ప్రజాస్వామ్యప్రభుత్వము

—మధ్యధరాసముద్రమున "Tarolare" అనుపేరుగల ద్వీపము కలదు. ఇది సార్డీనియాద్వీపమునుండి ఏడున్నర మైళ్ళదూరము కలదందురు. ఇది మెల్లున్నర ద్వీపము.ఇం దేబదిమైదుగురు వసించుచున్నారు. ఇది ప్రజాస్వామ్యప్రభుత్వము. అగ్రాసనాధిపతిగ నొకపెద్దను ఆరుసంవత్సరముల కొకసారి యెన్నుకొందురట. ఎవ్వరికిని జీతములు లేవు. స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్యము కలదట. చేపలు పట్టుటవలన జీవనము. అన్యప్రభుత్వము లీదేశ ప్రభుత్వముతో జోక్యము కలిగించుకొనరట.

ప్రపంచపు ఏడుమహావింతలు(ఆదికాలపువి)

— (ఆదికాలపు ప్రపంచమందలి గొప్పవింతలు చూడుడు.)

ప్రపంచపు ఏడు మహావింతలు (మధ్యకాలపువి)

—(మధ్యకాలపు ప్రపంచమందలి గొప్పవింతలు చూడుడు.)

ప్రపంచపు సప్తమహాసముద్రములు-

(సప్తసముద్రములు చూ:)

ప్రపానకరస న్యాయము

— పానకరసమున కాంగ్లమున Syrup అనియు, హిందీ భాషలో షర్బత్తనియు నందురు. కొన్నివస్తువులు కల్పి యొక ప్రపానకరసము చేసినను కలిసినది ఏకము కన్పట్టును. కొన్నిటి కలుపుదలచే నొకవిధమైన రుచిగలుగును. ఎన్నిటిని కల్పి చేసినను నది ఏకము నొకటిగనే యుండును యిట్టి కన్యాయము నాడుదురు.

ప్రపామేలన్యాయము

— చలిపందిరి (అనగా దాహము లిచ్చుతావు)కడకు దాహాతురులైనవారు వెంటనేజేరి దాహముపుచ్చుకొని ఎవరిదారిని వారు పోవుదురు. ఇట్టిసందర్భముల నీన్యాయము వాడుదురు.

ప్రపోర్షనాలిజమ్(Proportionalism)-

నాజశాస్త్రమునందు వస్తువిభాగతత్వము. రాజకీయమునందు జాతులయొక్కయు, పార్టీలయొక్కయు సంఖ్యనుబట్టి శాసనసభలలో భ్యత్వస్థాననిర్ణయవిధానము. ఏదేని తక్కువ జనసంఖ్యగల సంఘమునకు స్థాననిర్ణయము నొసంగు విధానము.

ప్రపౌండరీయకము

-- (పౌండరీయకము చూడుడు.)

ప్రబంధము

—కవులు రచించినకావ్యములందు ప్రబంధములు శ్రేష్ఠములని చెప్పబడినది. గద్య పద్యాత్మకములై వర్ణనలు కల్గినవి

ప్రబంధములని యందురు. ప్రబంధములు మహా ప్రబంధము లనియు, ప్రబంధము లనియు, క్షుద్రప్రబంధము లనియు త్రివిధము

యక్షగానము లనియు, జంగము కథలనియు, నాటకములనియు, గద్యకావ్యములు లేక వచనకావ్యము లనియు, చంపువు లనియుం గూడ గలవు. ఇవి యన్నియుం గావ్యములే.

౧ మహాప్రబంధము- ఇందు పదునెనిమిది వర్ణన లుండవలయునని విధించియున్నారు. ౧ నగరవర్ణనము (పురవర్ణనము), ౨ సముద్రవర్ణనము, ౩ పర్వతవర్ణనము, ౪ ఋతు (వసంతాది షడృతువులు) వర్ణనము, ౫ చంద్రోదయవర్ణనము, ౬ సూర్యోదయవర్ణనము, ౭ ఉద్యానవనవర్ణనము (ఉద్యానవనవిహారము) ౮ జలక్రీడావర్ణనము. ౯ మద్యపానవర్ణనము, ౧౦ వివాహవర్ణనము, ౧౧ విప్రలంభవర్ణనము, ౧౨ రతివర్ణనము, ౧౩ కుమారోదయవర్ణనము, ౧౪ మంత్రిజపతిపోవర్ణనములు, ౧౫ ద్యూతవర్ణనము, (జూదమాడుట), ౧౬ ప్రయాణవర్ణనము, ౧౭ యుద్ధవర్ణనము, ౧౮ నాయకాభ్యుదయవర్ణనము

౨ ప్రబంధము- ఇందు పైన చెప్పిన పదునెనిమిది వర్ణనలలోఁ గొన్ని తక్కువయైన (సాధారణ) ప్రబంధ మనఁబడును.

౩ క్షుద్రప్రబంధము- ఇది సంఖ్యాబద్ధము లనియు, సంఖ్యారహితము లనియు ద్వివిధము.

(౧) సంఖ్యాబద్ధక్షుద్రప్రబంధము-ఇది పదునాల్గుభేదములు కలది. ఈపదునాలుగింటిని చతుర్దశచాటువు లనియు, చాటుధారి లనియుఁ గూడ నందురు.

౧ ముక్తము-ఒకవిడిపద్యము, ౨ లోక్యము-మూఁడుపద్యములు, ౩ వారధిమాల- నాల్గు పద్యములు, ౪ పంచరత్నములు- ఐదుపద్యములు, ౫ ధారణమాల- ఎనిమిదిపద్యములు, ౬ నవరత్నములు- తొమ్మిదిపద్యములు, ౭ అవతారమాల-పదిపద్యములు, ౮ భాస్కరమాల- పంద్రెండుపద్యములు, ౯ శశికళ- పదునారు పద్యములు, ౧౦ నక్షత్రమాల- ఇరువదియేడు పద్యములు (దీనిని తారావళియనియు నందురు). ౧౧ రాగమాల- ముప్పదిరెండు పద్యములు, ౧౨ విద్యామాల - అఱువదినాల్గు పద్యములు, ౧౩ తత్త్వమాల- తొంబదియాఱు పద్యములు, ౧౪ శతకము- నూరుపద్యములు. తఱుచుగ దీనిని నూటయెనిమిది పద్యములుగ రచించుచుండుటయుఁ గలదు.

(౨) సంఖ్యారహితక్షుద్రప్రబంధము- ఇది ఆఱువిధములుగ నున్నది.

౧ రగడలు- ఇవి వలయునన్ని చరణములతో నొక్కొకరగడగఁ జెప్పనగును.

౨ కలికోత్కలికారగడ-నాల్గేసి పాదములుగ నసంఖ్యాముగ నీరగడలు చెప్పుదురు.

౩ ద్విపద- ఇది చరణమునకు రెండేసి పాదములచొప్పున ఎన్ని చరణములుగ నైనఁ జెప్పనగును.

౪ దండము.

౫ సింహావలోకనము- అనేకచరణములుగ వచించినగద్యము. ఇందు బిరుదగద్య మనం బఱునదియు నొకటి కలదు.

౬ మాలిక- చంపకము, సీసము మొదలగు పద్యములను గొన్నిటిని ఎన్నిచరణముల నైనను మాలికగాఁ జెప్పుదురు.

గద్యలు, పద్యములు, దరువులు, తోహరాలు మొదలగువాటిని గల్పి యక్షగానములను పేర రచింతురు.

జంగముకథ లనంబడునవి-- ఒకమట్టుపై నంతయు నొకరీతిని పాడఁగల్గునట్లు రచించు వీధిపాటలు. ఒకమకుటమును, గొన్నిచరణములను గల్గి అనియమముల మేరకు పాటగ పాడఁదగినంతరీతిని ఎన్నిచరణముల నైనను శారద

రామాయణమునుబోలి రచించునవియు నీతెగ లోనివే.

నాటకములు-దశరూపకములు (నాటకములు చూడుఁడు).

గద్యకావ్యములు- నవలలు,కథలు మొదలగు వచనకావ్యము లనఁబరగెడిని.

పద్యములు- వృత్తము లనియు, జాతు లనియు, ఉపజాతు లనియు త్రివిధములు. చంపకములు, మత్తేభవిక్రీడితములు, శార్దూలములు మొదలగునవి వృత్తములు. కందపద్యములు, ద్విపదలు, దండకములు, రగడలు, తరువోజ, మధ్యాక్కర, మంజరులు, లయగ్రాహి, లయవిభాతిపద్యములు మొదలగునవి జాతు లనంబడును. సీసము, గీతపద్యములు ఉపజాతు లనంబడును. (ఛందస్సులు చూ)

ప్రబంధాంకము మూర్తిరాజకవి — (రామరాజభూషణకవి చూడుఁడు.)

ప్రబంధాంకమువారి వంశావళి — (రామరాజభూషణుఁడు, భట్టుమూర్తివంశావళి చూడుఁడు.)

ప్రబోధ—కర్త శ్రీకందుకూరి బాలసూర్య ప్రసాదభూపతి. శైవుఁడు.అద్వైతి. ఈతఁడు తన యనుంగుపత్ని శివైక్యము నొందఁగా దుఃఖాక్రాంతచేతస్కుఁడై యామెజ్ఞాపకార్థ మద్వైత శైవసిద్ధాంతధర్మము నీనాటకరూపమున నాంధ్రమున రచించెను.

ప్రబోధచంద్రోదయము— కర్త కృష్ణమిశ్రుఁ డను గౌడబ్రాహ్మణయతి. అద్వైతి. ఈతఁడు శుద్ధాద్వైతసిద్ధాంతధర్మమును నాటకరూపమున సంస్కృతభాషయందు రచించెను.

ప్రభాకరాచార్యుఁడు-ఇదియు నించుక భేదముతో పూర్వమీమాంసా (కర్మవాది) మతమును బోలి యుండుమతము. (పూర్వమీమాంసామతము చూడుఁడు). ఈయన భట్టాచార్యశిష్యుఁడు. గురునిమతమున కించుక భేదముగల్గి ప్రాభాకరమత మనఁ దనరెడిని.(భాట్టమతము చూడుఁడు). ఆత్మ శూన్యము కాదయు, ఆనందకోశమే ఆత్మ యనియు, బుద్ధి ఆత్మయొక్కగుణ మనియు నీతని మతసిద్ధాంతము.

ప్రభాయనగోత్రము—(జమదగ్నివత్స ఉపగణము చూడుఁడు.)

ప్రభావతి — ఈపేరు గలవారు మువ్వురు గాననగుచున్నారు. వజ్రనాభుఁ డనురాక్షసుని కుమార్తె యొకప్రభావతి. ఈమె ప్రద్యుమ్నుని భార్య.మఱియొక ప్రభావతి ఇంద్రుని మోహించి గొప్పతప మాచరించి తనసాహసముచే నాయనను మెప్పించినది. ఆమె తప మొనర్చినతావు బదరీపాచకక్షేత్ర మని చెప్పఁబడెను. ఇట నీమె రేఁగుపండ్లువంటచేయ నియమితురాలై ఇంద్రుని మాయచే నెంతకు నుడుకకపోఁగా కట్టె లన్నియు నైపోవుటతో తనకాళ్లు లగ్నియం దుంచి మంట చేయ మొదలిడ, నింద్రుఁడు మెచ్చుకొనియె నఁట. అదియే బదరీ, (రేఁగు,పాచక = వంట). క్షేత్రము.

సూర్యునిభార్యయగు సంజ్ఞాదేవి ప్రభావతి యనునామము గలదియే.

ప్రభాస—ప్రజాపతిభార్య. ఈమెసుతులు ప్రత్యూషుఁడు, ప్రభాసుఁడు నను వారు. వారిర్వురును వసువులే.

ప్రభాసతీర్థము (సోమతీర్థము)— కతియవాడ్ లోని జూనగర్ సంస్థానమున సోమనాథక్షేత్రముకడనున్న ఒక ప్రసిద్ధమగుతీర్థము. దేవపట్టణ మని పేరు. విరావల్ పురమున కాగ్నేయముగ రెండుమైళ్లదూరమున దేవపట్టణమున కొకమైలుదూరమున రౌనా యను చిన్ననది సముద్రగామి యగుచుండును. ఆనదీతీరమున నే స్నానతీర్థము, దేవళము గలతావు. శ్రీకృష్ణ

నిర్యాణస్థలము. భాలకాకుండము లేక బాల్కుం డనంబడు జలనిలయము. (ఇది సోమనాథదేవ స్థానమునకు వెనుకగ నున్నతావు.) శ్రీకృష్ణుఁడు భౌతికశరీరమును విడచినతావుగఁ జూపుదురు. కలియుగప్రారంభదినమునసంభవించినదనియు, అటకుఁ గొంతదూరమునఁగల అమరపురి 'గోపితలా' యనంబడుతావున నాఁటిరాత్రి యాదవు లొకరితో నొకరు కలహించి మరణించినతావని భాగవతమున ద్వాదశస్కంధమున ౩ అధ్యాయమునఁ జెప్పఁబడినది.

సోనాక్షీనది సరస్వతీనదియే యని వామన పురాణమున ౮౪ అధ్యాయమునఁ జెప్పఁబడినది. జైనులు ప్రభాసతీర్థమును చంద్రప్రభాస యనియు, చంద్రప్రభాసప్రభాస యనియుఁ బిలిచెదరు.

చంద్రునకు క్షయరోగశాపము సంభవింప నిట స్నానము లొనర్చుచు నిచటి శివలింగము నారాధించుటచే నివృత్తియగుటవలన నీక్షేత్రము నకు సోమనాథ సోమ (చంద్ర) నాథక్షేత్ర మని పేరొచ్చెనని శివపురాణమున ౧-౪౫ యందును, మహాభారతమున శల్యపర్వమున ౨౬ అధ్యాయమునను జెప్పఁబడినది. సోమ నాథశివలింగము ద్వాదశజ్యోతిర్లింగములలో నొకటైయున్నది. ఇది గుజరాతుదేశమేలిన చాళుక్యవంశప్రభువులకు నిలువేల్పని తెలియు చున్నది.

అదినుండి దేవాలయము కఱ్ఱతోఁ జేయఁ బడినది యుండెనఁట. అనహిలా నగరము రాజ ధానిగ నీరాజ్య మేలిన కుమారపాలుఁ డీరాతి దేవాలయమును గట్టించెనఁట. ఈనిర్మాణమున హేమచంద్రుఁడు ప్రోత్సాహ మొనర్చువాఁ డఁట. హేమచంద్రుఁడు సిద్ధహేమవ్యాకరణము, అభిదానచింతామణి యను గ్రంథములను రచించినవాఁడు. వీరావల్ (దేవీపట్టణము చూ.)

కురుక్షేత్రమున చమసోద్భేదముకడ సరస్వ తీనది తిరుగనుద్భవించుతావునవేఱొకప్రభాసతీ ర్థము కలదు. అది మహాభారతము, వనపర్వమున ౧-౮౯ అధ్యాయమున ప్రశంసింపఁ బడినది.

కృష్ణుని తండ్రియగు వసుదేవుఁ డిట నొక యాగ మొనర్చినట్లు భాగవత దశమస్కంధ మున ౮౪ అధ్యాయమునఁ జెప్పఁబడినది. శ్రీకృష్ణునితో రాధికయు, గోపికలును పునస్సమ్మే ళన మగుట ఇటనే యని బ్రహ్మవైవర్తపురా ణమున, కృష్ణజన్మఖండమున ౫౪ అధ్యాయ మున శ్లో. ౨౦-౨౩ యందుఁ జెప్పఁబడినది.

(బల్లిపురమునుగూర్చిన శాసనము చూ.)

ప్రభాసుఁడు — అష్ట వసువులలో నొకఁడు. తల్లి ప్రభాస. భార్య యోగసిద్ధి. కుమారుఁడు విశ్వకర్మ. సోదరుఁడు ప్రత్యూ షుఁడు. ఇతఁడే భీష్ముఁడుగ జన్మించినవాఁ డని చెప్పఁబడినది.

ప్రభోన్నతగణము—ఇది విశ్వబ్రాహ్మ ణులయం దొకగణము. ఇం దైదుగోత్రములు చెప్పఁబడినవి. (సానుశాఖ విశ్వబ్రాహ్మణులు చూడుఁడు.)

౧ ప్రభోన్నతర్షి గోత్రము - ప్రభోన్నత, దేవల, వినయ, (త్రియార్షేయప్రవర.)

౨ దేవలర్షి గోత్రము - దేవల, వినయ, వైనేయ (త్రియార్షేయప్రవర.)

౩ వినయర్షి గోత్రము - వినయ, వైనేయ, జగదక్ష (త్రియార్షేయప్రవర.)

౪ బ్రహ్మదీక్షితర్షి గోత్రము- బ్రహ్మదీక్షిత, హరిధర్మ, జగదక్ష, జాంబవ, వినయ (పంచా ర్షేయప్రవర.)

౫ హరిధర్మర్షి గోత్రము-హరిధర్మ, జగదక్ష, జాంబవ (త్రియార్షేయప్రవర.)

ప్రమతి— ఋషి. తండ్రి చ్యవనుఁడు.

తల్లి సుకన్యక. కుమారుఁడు రురుఁడు. భార్య ఘృతాచి యను నప్సరస.

ప్రమదాన్యాయము—భర్తకు భార్య వలననే ఐహికసుఖములలో నెక్కువ భాగము కల్గును. మఱియు నాభార్యకొఱకే కొన్ని బాధలును నతఁడు పడవలసివచ్చును. ఇంకను భార్య వలననే భర్త సంసారబంధములోఁ దగుల్కొని తప్పించుకొనలేని యవస్థకు పాల్పడవలసి యుండెడిని.

సుఖదుఃఖములు రెండును నొకేవస్తువునుండి కల్గుటం దెల్పుతఱి నీన్యాయము వర్తించును.

ప్రమాణచతుష్టయము— తొల్లింటి పూర్వకాలమున:-

౧ మానము-గజకోల. కొలుచుటకు నిలువు పొడవు గల కఱ్ఱ. (తొల్లింటికాలమున ఇన్ని నిలువులపొడుగని లెక్క యుండెడిది.)

౨ జూకము- త్రాసు. తూఁచుట కుపయోగించుచుండెడిది. ఇప్పటికి నాంధ్రదేశమందలి కొన్ని దూరప్రదేశములందు తూఁచుటకు జోకుట యని వాడుచుందురు.

౩ ప్రమాణము- కొలుచుపాత్రలు. పడి, కుంచము, సేరు, తవ్వ, సోల, గిద్ద మొదలగు కొలపాత్రలకు ప్రమాణమని పేరు.

౪ లెక్క- పాదముల (అడుగుల) కొలతకు లెక్క యని పేరు. ఈనాల్గింటికి "ప్రమాణచతుష్టయ" మని పేరుండెను.

ప్రమాణములు ౮ (అష్టప్రమాణములు)— తర్కశాస్త్రమున:-

౧ ప్రత్యక్షప్రమాణము- ఎదురుగకన్పించుటంజేసి యొక వస్తువు కలదని నిరూపించువిధానము లేక సాధనము. ఈప్రమాణమును తర్కమీమాంసా శాస్త్రములందునను, పురాణములందునను, కణాదమతమునను, సాంఖ్యమతములను, చార్వాకమతమునందునను నంగీకరించి యున్నారు.

౨ అనుమానప్రమాణము- ప్రత్యక్షముగ నగపడనివస్తువును లోకానుభవ సాదృశ్యముల మూలమున నుండిన తెల్లమగుటను నిరూపించు విధానము లేక సాధనము. ఈప్రమాణమును తర్కమీమాంసాశాస్త్రములందునను, పురాణములందునను, కణాదమతమునను, సాంఖ్యమతములందునను అంగీకరించి యున్నారు.

౩ ఉపమానప్రమాణము - దీనిని కొంద అనుమానములోని అంతర్భూతిమని యంగీక ప్రత్యక్షముగ గపడనివస్తువును ఉపమాన (దృష్టాంతము) లమూలముగ నుండిన తెల్లమగుటను నిరూపించువిధానము లేక సాధనము. ఈప్రమాణమును తర్కమీమాంసా శాస్త్రము లందునను, పురాణము లందునను అంగీకరించి యున్నారు.

౪ ఆగమప్రమాణము, లేక శాబ్దప్రమాణము- ప్రత్యక్షముగ నగపడనివస్తువును తొల్లి పరమేశ్వరునినుండి కల్గిన ఆగమములందు (వేదములందుఁ గాని, ఆగమములందుఁ గాని. ఈ రెండును ఆగమములే యని యెఱుంగునది) చెప్పఁబడుటంజేసి కనుపంపకున్నను ఆవస్తువు ఉండిన తెల్లమగుటనునిరూపించువిధానము లేక సాధనము. ఈప్రమాణమును తర్క వేదాంతశాస్త్రము లందునను, పురాణము లందునను, సాంఖ్యమతమందునను అంగీకరించియున్నారు.

౫ అర్థాపత్తి ప్రమాణము - (అర్థాత్ సిద్ధము) అర్థమునుండి తేలిన సారాంశ మని భావము. ఇది అనుమాన ప్రమాణములోని యంతర్భూతమే యని కొంద అభిప్రాయపడి యున్నారు. ఒకఁడు "పగలు భోజనము చేయకున్నను (బలిసి) బలాఢ్యుఁడై యున్నాఁడు" అనునప్పుడు బలాఢ్యుఁడై యుండుటవలన రాత్రి

భోజనముచేయునని స్ఫురించుచునే యుండును. దీనికర్థాపత్తి యనిపేరు. ప్రత్యక్షముగఁ గనపడకున్నను కలసంగతులంబట్టి ఉండినదని యర్థము వలన నిరూపింపనగుసాధనము లేక విధానము. ఈప్రమాణమును వేదాంతశాస్త్రములందునను పురాణములందునను అంగీకరించి యున్నారు. దీనిని కైముత్యన్యాయ మనియు నందురు.

"ఒకఁడు నడుచుచు వెళ్ళిపోయిన ట్లగుపడుటం" జేసి అతఁడు జీవించియున్నవాఁడే యని వేఱుగఁ జెప్పనక్కఱయుండదు. ఇట్టివి అర్థాపత్తి ప్రమాణముచే నిశ్చయించునవిగ నెఱుంగునది.

౬ సంభవప్రమాణము - ఇదియును అర్థాపత్తియందు చేరియున్న దేయని కొందఱభిప్రాయపడియున్నారు. సంభవమన సంభవించినది లేక కల్గియున్నదియనియర్థము. చెప్పనక్కఱలేకయే ఉన్నట్టు స్ఫురించుచుండుట సంభవప్రమాణము. కోటీశ్వరునికడ లక్షరూపాయలున్నవని వేఱుగఁ జెప్పనక్కఱలేదు. కట్టపనివాఁడు పెట్టెలం జేయుచున్నాఁ డనునప్పుడు నికడ పనిముట్లున్నవని స్పష్టపడుచునేయున్నది. ఈప్రమాణమును అనుమానప్రమాణాంతర్భూతమే యని తోఁచెడిని. దీని నసంభవ మని కొందఱనిరి.

అనుపలబ్ధిప్రమాణము-దీని నభావప్రమాణమని యందురు.

ప్రమాణవ న్త్యదృష్టాని కల్ప్యాని సుబహూ న్యతీతిన్యాయము- కారణమునుండి కార్యము గల్గినట్లే, కార్యమునుండి పిదప కొన్ని ఉపకార్యములు (ఫలితములు) కల్గుచుండును. సద్యః ఫలితములుగఁ గొన్నియును, దూరమున ఫలించునవిగ కొన్నియును నుండును. అవి సిద్ధాంతపఱుపఁ బడనిది చెల్లనేరవు. అనధికారజన్యము లగునవి చెల్లవని చెప్పఁబడినది ఈ సందర్భమున నదృష్టము వివరింపఁబడఁదగినది. అదృష్ట మన కన్పింపనిది యని యర్థము. అప్రయత్నముగ నదే సంభవించిన దాని నదృష్ట మందురు. దానికి అపూర్వమనియు నందురు. అపూర్వ మన నిది వఱకు లేక అధాత్తుగా కల్గినదని భావము. అపూర్వముకానిది సంస్కారము.

ప్రమాణవత్త్వాదాయాతః ప్రవాహకేన వార్యతేతి న్యాయము — సహేతుకముగ ఋజువుపఱుపఁ బడుచున్న వాదము నందలి ధోరణి నాఁపుట మసాధ్యమనిభావము. వాదమునందలిబలము, ప్రోత్సాహము గల్గించునని యిందలియంతరార్థము.

ప్రమార (శాఖ) క్షత్రియులు—వీరు అగ్నికులక్షత్రియుల నాల్గుశాఖలలో నొకశాఖ వారు. ఇంద్రాంశసంభూతులుగఁ జెప్పఁబడిన . వీరి కాదియందు అబు, ధార్, ఉజ్జయిని రాజ్యము లొసంగఁ బడినటుల చెప్పఁబడినది. ఏ రెక్కువపరిమితిగల రాజ్యభాగములం గల్గియుండిరని ప్రతీతి కలదు. జగము ప్రమారుల దేయనులోకోక్తి పరిదేశములందు వ్యాపించియుండెనఁట.

పిరిప్రదేశమునకు "నవకోటిమరుస్థలి" యని పేరయ్యెను. ఇది సట్లెజినదినుండి సముద్రము దనుకను, సింధునదిమొదలు యమునానదిదనుకను వ్యాపించియుండినది. ఇందు ౧ నవకోటిశిఖరము, ౨ అర్బుదశిరము, ౩ ధాతమందాద్రిశిఖరము, ౪ ఖైరాలుశిఖరము, ౫ పాకార్కరుశిఖరము, ౬ రోమర్వాశిఖరము, ౭ పూగలుశిఖరము ననుసప్తశిఖరము లుండెనని చెప్పఁబడినది. ఆదియం దిది తొమ్మిదిభాగములుగ విభజింపఁబడి నవకోటిమరుస్థలి యని పేరందె నందురు. ఇదియె రాజపుత్రస్థానము. ఇందు ప్రమారక్షత్రియులలోని ముప్పదియైదు అంతశ్శాఖలవారికిని రాజ్యము లుండెనందురు. వీటి రాజధానులలో ముఖ్యములైనవి. ౧ మహేశ్వ

రము, ౨ ధార్‌పురము, ౩ మండూపురము, ౪ ఉజ్జయిని, ౫ చంద్రభాగ పురము, ౬ చిత్తూరు, ౭ అర్బుదపురము, ౮ చంద్రావతీపురము, ౯ మహామైదానపురము, ౧౦ పద్మావతీపురము, ౧౧ అమరకోట, ౧౨ చికేర్పురము, ౧౩ లోదుర్వాపురము, ౧౪ పట్టన్ అనునవి పెద్దవియై పేరందియుండెనందురు.

క్రీ. వె. ఏడవశతాబ్దమునను ప్రమార ప్రభువంశములనుండియే పెక్కుశకము లేర్పడిన వని బలమగుప్రతీతి కలదు. భోజశక మిందుకు సాదృశ్యమనెదరు. వీరిరాజ్యము నర్మదానదిని దాటి, అవ్వలివైపునం గూడ వ్యాపించి యుండెను.

చేదిదేశపు మహేశ్వర పురాధిపతు లగు హైహయులు, చిత్తూరుప్రభువులు, ప్రమార శాఖాక్షత్రియులుగం జెప్పంబడినవారు. రాము ప్రమారుం డనునృపాలుండు తెలింగానారాజ్య మేలినటుల చౌహానుల వందిమాగధులలో నొకండగు చందనునాతండు తానురచించిన పాటలలోం దెల్పియున్నాండు. ఇది క్రీ. వె. తొమ్మిదవశతాబ్దకాలమనితలంపంబడుచున్నది.

ప్రమారక్షత్రియులందు ముప్పదియైదంత శ్శాఖలు కలవు. ౧ మోరీశాఖ. వీరు మగధ దేశమేలిన మౌర్యులు, ౨ సొగ్టిశాఖ, ౩ ధాత్ శాఖ, ౪ శాంగ్లశాఖ (వీరు పూగల్ప్రభువులు; మార్వారుదేశమేలినవారు), ౫ ఖైరాలు (వీరు ఖైర్పూరురాజ్య మేలిన వారు). ౬ ఉమ్రా, లేక సుమ్రా (వీ రిప్పుడు మహమ్మదీయ మతస్థులై పోయి యున్నారు. తొల్లింట వీరిది మెడారిప్రదేశమై యుండెను.) ౭ వెహిల్ లేక విహిల్ శాఖ (బిహిల్). వీరు చంద్రావతీ ప్రభువులు. ప్రమారశాఖ లన్నిటిలోను ప్రముఖులని పేరందినవారు. ౮ మెయిపావత్ శాఖ (వీరు మేవాడులోని బిజోళీ ప్రభువులు.) ౯ బుల్హార్ శాఖ (వీరిరాజ్యమున ఉత్తరంపు టెడారి లేక పెద్ద యెడారి యనిపేరు. ౧౦ కాబా (తొల్లింటి సౌరాష్ట్రదేశమున శిరోహి సంస్థానపువారు.) ౧౧ ఓమ్యూ తవరశాఖాక్షత్రియులు (వీరు మాళవదేశమును పంన్రెండు తరములు పాలించిరి. ఇది ప్రమారులపాలై యుండిన రాజ్యములలోను మిగుల గొప్పది. క్రీ. వె. ౧౮౧౭ యుద్ధము నుండి వీరు స్వతంత్రతం గోల్పోయి బ్రిటీషు రాజ్యమున సామంతులైరి.) ౧౨ రేహారుశాఖయు, ౧౩ ఘూండశాఖయు, ౧౪ సొగతీయశాఖయు ౧౫ హరైరు శాఖయు (నాల్గుశాఖల క్షత్రియులు) తొల్లింట మాళవ దేశమునందు గ్రేసియా సామంతప్రభువులలోనివా రని చెప్పబడినవారు. ఇంకను ౧౬ చవొండాశాఖ, ౧౭ కెజూన్ శాఖ, ౧౮ సద్రోశాఖ, ౧౯ బర్గోటాశాఖ ౨౦ పూనీశాఖ ౨౧ సంపల్ శాఖ, ౨౨ బీబాశాఖ, ౨౩ కాలూప్సల్ శాఖ, ౨౪ కల్మోశాఖ, ౨౫ కాలాశాఖ, ౨౬ ప్యూపాశాఖ, ౨౭ కహిహారిమూశాఖ, ౨౮ ధండ్ శాఖ (వీరు చంపావతీ రాజ్య మేలినవారు), ౨౯ దేబాశాఖ, ౩౦ బర్హర్ శాఖ, ౩౧ జేసాశాఖ, ౩౨ పొసాశాఖ, ౩౩ ఘూంతాశాఖ, ౩౪ రికంవాశాఖ ౩౫ నైకాశాఖ.

ఈ అంతశ్శాఖలు గాక ఇంకను గొన్ని యంతశ్శాఖలు కలవందురు తెలియరావు. మహమ్మదీయాక్రమణకాలమున వీరిలో కొందఱు బలహీనులై మహమ్మదీయ మతస్వీకారిణ మొనర్చి తమ రాజ్యాధిపత్యములను నిలుపుకొనిరనియుం జెప్పంబడినది. అట్టి వారు సింధునదీకవ్వల నున్నవారని చెప్పంబడినది.

ప్రమారశాఖాక్షత్రియుల ముఖ్యపట్టణములు ౧౫ — ౧ మాహేశ్వరము, ౨ ధార్‌పురము, ౩ మండూపురము, ౪ ఉజ్జయిని,

౫ చంద్రభాగపురము, ౬ చిత్తూరు, ౭ అర్బుద పురము, ౮ చంద్రావతీపురము, ౯ మహా మైదానపురము, ౧౦ పద్మావతీపురము, ౧౧ అమరకోట, ౧౨ చికేర్పురము ౧౩ లోదుర్వా పురము, ౧౪ పట్టన్.

ప్రముచుండు—ఋషి. ఇతఁడు రైవతక పర్వతమునం దుండువాఁడు. కుమార్తె రేవతి.

ప్రమేహము—సెగరోగము యొక్క పరిణామము. ఇందు తత్కారణముగఁ గల్గిన అతిమూత్రవ్యాధికూడ నుండును.

ప్రమోంటోరీ (Promontory) —(అగ్రము చూడుఁడు.)

ప్రయాగ— ప్రయాగలు హిమవత్పర్వతమునపై నైదు కలవు. అవి పంచప్రయాగ లనంబడుచున్నవి. ప్రయాగ యన యాగ ప్రధాన మగుపవిత్రస్థలి యని భావము. సాధారణముగ ననేకనదు లొకచో కలియుతావులకు, అనఁగా ఒకనదిలో వేఱొకనది సంగమించుతావులకు ప్రయాగత్వ మారోపింపఁబడుచుండును.

భరతదేశమున ప్రయాగ యన సంయుక్త రాష్ట్రములలోని అలహాబాద్ పురముకడ గంగానదిలో యమునానది సంగమించు తావున ప్రయాగ యని దేశమంతటను ప్రతీతి కలదు. మఱియు నత్తావుననె సరస్వతీనది యంతర్వాహినియై వచ్చి గంగానదిలో సంగమించునని చెప్పఁబడియుంట త్రివేణి యనియు నందురు. సరస్వతి గానరాదు. ప్రయాగ యనిన దేశమంతటంగల ప్రతీతి ఇత్తావునకే. తొల్లిటి ప్రయాగ కీనడుమకాలమున ధారాగంజ్ అనియు, అవ్వల పిదపకాలమున కెరిఁగినసగరమున కలహాబా దనియు క్రొత్తపేరులు సిద్ధమై, ఇక్కాలమున కట్లే యున్నను, ప్రయాగ యని మాత్రము వాడుక తగ్గలేదు. ఇట నదీ సంగమముకడ మాధవస్వామిదేవస్థాన మున్న కారణమున నాదేవుని వేణీమాధవస్వామి యనియు, నీక్షేత్రమునకు మాధవప్రయాగ యనియు ననుచున్నారు.

ఈ ప్రయాగ తీర్థనాయక మని చెప్పఁబడినది. శ్లో॥ త్రివేణీం మాధవం సోమం భరద్వాజంచ వాసుకిం। వందేఽక్షయవటం శేషం ప్రయాగే తీర్థనాయకే॥ యని యిటఁగల పుణ్యస్థలులు వివరింపఁబడినవి. తొల్లింట నిట భరద్వాజాశ్రమ ముండెను. ఆనాటి శివలింగము దర్శించుచున్నారు. సంగమముకడ నక్బరుచక్రవర్తి కట్టించిన కోటయందు పాండవాగ్రేసరుఁడగు యుధిష్ఠిరమహారాజుకట్టించిన పాతాళపురి దేవాలయము కలదు. అందే అక్షయవట మున్నది. మఱియు ప్రియాగయు లోపీ దేపిశ క్తి పీఠమును ప్రజాపతివేదికయుం గలతావు.

ప్రయాగ తొల్లింట రామాయణకాలమున నయోధ్య కోసలరాజ్యమునకును,(రామాయణ కాలమున కోసలదేశమునకే జెందియుండెనని చెప్పఁబడినది.) చంద్రవంశపురాజులకాలమున ప్రతిష్ఠానపురరాజ్యమునకు జెందియుండె నని జెప్పఁబడినది. ప్రతిష్ఠానపురము రాజధానిగ గల రాజ్యమునకు ప్రయాగదేశ మనియేపేరుండెనని తెలియుచున్నది. ఇటకు గంగానదికవ్వల నేయుండు జూసీ(తొల్లిటి ప్రతిష్ఠానపురము) చంద్రవంశపురాజులకు రాజధాని. అందే పురూరవ చక్రవర్తియు, నహుష మహారాజు, యయాతిమహారాజు, పురుమహారాజు, దుష్యంతమహారాజు, భరతమహారాజు రాజధానిగ రాజ్యపాలన మొనర్చిరని బ్రహ్మపురాణము ౧౦-౧౧-౧౨ అధ్యాయములను, లింగపురాణము ౧-౬౩ యందునను చెప్పఁబడినది. ప్రతిష్ఠానపురము కాలవశమున చెడి దగ్ధమై పోయిన

శతన ఝాన్సీ (కాలిపోయినతావు) యనుపేరు వహించి నేటికి నట్లే యున్నది.

ప్రయాగ కామేశ్వరకవి— ఆంధ్రకవులలో నాధునికులందు పరిగణింపఁబడినవాఁడు. తెలగాణ్య బ్రాహ్మణుఁడు. విశాఖపట్టణమండల వాసి. కౌశికసగోత్రము. తండ్రిపేరు సర్వేశము. తాతపేరు నారసింహము.

రచించినది గోపాలలీలాసుధాలహరి యను శృంగారకావ్యము. దీనిని రామతీర్థస్వామికిఁ గృతి యిచ్చెను.

ప్రయోజన మనుద్దిస్య న మందోపి ప్రవర్తతేతిన్యాయము—ఎంతబుద్ధిహీనుఁడైనను ప్రయోజనములేని పనికి జొరఁడని భావము.

ప్రయోజనానుబంధము-(అనుబంధచతుష్టయము చూడుఁడు. అందులో నొకటి.)

ప్రలంబ (పుర) ము— గోహిల్లందు సందు పడమరగా బిజనోర్పురమున కుత్తర దిశను ఎన్మిదిమైళ్ళదూరమున మడవార్ లేక ముండోర్ అనియు పిలువఁబడుచున్నది. దీని గూర్చిన ప్రశంస రామాయణము, అయోధ్యా కాండము ౬౮ అధ్యాయమునఁ గలదు.

దీనికి మతిపుర మనియు నొకప్పుడు పేరుండె నని తెలియుచున్నది. (మతిపురము జూడుఁడు)

ప్రలాపసన్నిపాతము — (సన్నిపాత దోషము చూడుఁడు.)

ప్రవణుకులగోత్రము—(ప్రహీణికుల చూడుఁడు.)

ప్రవరపురము— కాశ్మీరదేశములోని శ్రీనగరమునందలి యొకభాగము. రాజతరంగిణి యం దీపేరె వాడఁబడినది.

ప్రవరసేనపురము— (కాశ్మీరదేశము చూడుఁడు.)

ప్రవర్తన ననుసరించియే బ్రతుకు తెలియు వుండుట— (ఆంధ్రలోకోక్తి)

ప్రవారేయగోత్రము —(వీతహవ్య లేక యాస్కగణము చూడుఁడు.)

(భరద్వాజఉప గణము చూడుఁడు.)

ప్రవాహేశ్వరవాదిశైవము- ఇది చతుర్విధసభేదమతములలో నొకటి. (చూడుఁడు.) ఈమతమున త్రిపదార్థములు, మలత్రయము, శివసమవాదిశైవమునందు వలెనే యుండును. ఇందు విశేషముగ ముక్తాత్మలు చెప్పఁబడిన నిందును. ముక్తాత్మలు ఈశ్వరాధిష్ఠితములు. వీరి కనాది యగుణములు లేదనియు, మాయా బంధము నొంది శరీరేంద్రియములచేత సైహి కాముష్మికసుఖ దుఃఖము ననుభవించియుందు రనియు నందురు. మాయాకర్మమూలమగు జన్మములందు మునుండునది యాత్మ (ప్రాణము) యనియు, వీరి మలిదీక్ష సందుగాచే మాయయు, కర్మలును నశించి శుద్ధావస్థ యాత్మకుఁ గల్గుననియు, అదియే ముక్తియనియుం జెప్పుదురు.

ప్రవాహ్లాయగోత్రము (భరద్వాజ ఉపగణము చూడుఁడు.)

ప్రవీరుఁడు— (మలయధ్వజుఁడు చూ.)

ప్రవిరోధనమన్యువు లేక ప్రవీరుఁడు పురుజాతిలో ఋచీయుఁడు తండ్రిగా పుట్టిన వాఁడు.

ప్రవేశము—ఇది సంగీతశాస్త్రమునందలి క్రియాంగ పాణములోని మార్గక్రియలయందలి నిశ్శబ్ద క్రియలలో నొకటి. (క్రియాంగపాణము చూ.)

ప్రశస్తగోత్రము--(ఔశనసగణము చూ.)

ప్రశస్థగోత్రము — (ఔశథ్య ఉపగణము చూడుఁడు.)

ప్రశ్రవణగిరి (పర్వతము) — భవభూతి ఉత్తరరామచరిత్ర ౧ అంకమువలన గోదావరీనదీతీరమున జనస్థానమునం గలదని కలదు. ఇది గోదావరీతీరమున ఔరంగాబాదు పురముకడ కొండలని పోల్పంబడినది. ఇట జటాయు (పక్షి) నివాసమై యుండవలెను. రామాయణము- అరణ్యకాండము ౬౪ అధ్యాయమున ప్రశంసింపంబడినది.

మఱియు రామాయణ కిష్కింధాకాండ ౨౭ అధ్యాయమున తుంగభద్రానదీతీరమున కిష్కింధ (ఆనెగొంది, నైజాంరాజ్యము-బళ్ళారి జిల్లా- జీర్ణవిజయనగరప్రాంతము) పరిసరముల జటాయు (పక్షి) నివాసముగ వేఱు ప్రశ్రవణగిరి ఉండినటులం గానవచ్చెడిని. బహుశః భవభూతి చెప్పినది మాల్యవనగిరియు, తుంగభద్రానదీతీరమున నున్నది మాల్యవంతపర్వతము నై యుండనోపు.

ప్రశ్నార్థకపు గురుతు (Question mark)- ఇది యాంగ్లభాషాసాంగత్యమునుండి ఆంధ్రభాషలోనికి తెచ్చుకొనిన గురుతు. దీని కాంగ్లమున Note of Intorogation అనియు, Querry అనియు నందురు. వ్రాతలం దొకప్రశ్న యిడినపిదప నీగురుతునిడుదురు. (?)

ప్రశ్రముండు— యదుసంతతి. చంద్రవంశక్షత్రియుండు. వసుదేవునకు శాంతయందు కలిగిన సుతుండు. సోదరుండు ప్రశ్రితుండు.

ప్రశ్రితప్రమాణము— (ఆయుర్వేదమానము చూడుండు.)

ప్రశ్రితుండు— యదుసంతతి. చంద్రవంశక్షత్రియుండు. తండ్రి వసుదేవుండు. తల్లి శాంత. సోదరుండు ప్రశ్రముండు.

ప్రష్యాదేశము- ఐరోపాఖండమునందలి జర్మనుదేశములోని యొకరాజ్యము. ఇది జర్మను దేశమున సగ మున్నది. ౧౩౪౦౦౦ చతురపుమైళ్ళ వైశాల్యము కలది. రెనునదీతీరములు నైఋతిదిక్సరిహద్దును కొండలమయము నైతక్కిన భాగము సమతలమై యున్నది. ఈశాన్యదిశయందిసుకబయళ్ళు లొకనేలలు, తంపరలు కలవు. బాల్టిక్కుసముద్రమునందలి రూగెన్ ద్వీప మీదేశములోనిది.

నీమెన్నది, విశ్చులానది, ఓడరునది, బాల్టికుసముద్రమున సంగమించును. ఎల్బి, వేసర్, రైను నదులు జర్మనుఓషనునందు సంగమించును. తూర్పునదులు సముద్రసంగము మగుతావులందు సరస్సుల వలె నగును. వాటికి జర్మనుభాషయందు Haffs అని పేరు. దేశమున నైదవవంతు ప్రదేశము కొండలయందు నరణ్యమయమైయున్నది. సమతలములందు గోధుమలు, బంగాళదుంపలు, రైధాన్యము, ఓటుధాన్యము, పొగాకు, నారచెట్లు పెరుచేయం బడుచున్నవి. రైనునదీతీరముల ద్రాక్షలు విస్తారము పెరుంగుచున్నవి. దేశమున వ్యవసాయ మధికము. ఇనుప పనులు, లినెన్బట్ట నేత పరిశ్రమలు, పది విశ్వవిద్యాలయపీఠములు కలవు. అందు బెర్లిన్, బ్రెస్లా, గొటింజెన్, హాల్లి, బోన విశ్వవిద్యాలయములు సుప్రసిద్ధములు. యూదులీదేశమునందు కొందఱు కలరు. (జర్మనీదేశము చూడుండు.)

బెర్లిన్ నగరము దీనికే గాక జర్మనీ కంతకును ప్రధాననగరము. ఎల్బినదియొక్క ఉపనది యగుస్ప్రీ నదిపై నున్నపురము. పందొమ్మిది లక్షలజనులు కలరు. పొట్సుడమ్ పురమున వెనుకటి జర్మనుచక్రవర్తులు వేసవియందు నివసించుచుండిరి. ప్రాంకుఫోర్టు ఆన్ ది ఓడర్ లో జరగుసంతలు దేశప్రసిద్ధములు. అత్తటి గొప్పవర్తకము సాగుచుండును.

మేగ్డిబర్గు-ఎల్బీనదీతీరము. గొప్పకోటగలదు. చేతిపనులు జరుగుచుండు వర్తకస్థలము.

విట్టెన్బర్గుపురము- ఎల్బీ నదీతీరము. వర్తకస్థలము.

హాల్లీపురము- విశ్వవిద్యాలయము సుప

జేనాపురము- విశ్వవిద్యాలయము సుప్రసిద్ధము. క్రీ. వె. ౧౮౦౬ లో నెపోలియను యుద్ధము జరిగినతావు

బ్రెసాలు- ఓడర్నదీతీరము (సిలేసియా స్టేటులోనిది). లినెను బట్టలనేత పరిశ్రమ కలదు. ఉన్ని వ్యాపారము మిక్కిలి సుప్రసిద్ధము.

పోసెన్- వర్తకస్థలము.

స్టెటిన్-ఓడర్నదీ ముఖద్వారమున నున్న రేవుస్థలము.

డేన్జిగ్ పురము- (డేనుల తావని యర్థము.) విశ్చులానదీముఖద్వారముననున్న రేవుపట్టణము

కోనిగ్సుబర్గు-King's Town అనియర్థము. ఇది తొల్లింట నొకప్పుడు ప్రష్యాకు రాజధానిగానుండెను.

టిల్సిట్ పురము- ఇట నెపోలియనునకును రష్యాభూపతియగు ఒకటవ అలెగ్జాండరునకును క్రీ.వె. ౧౮౦౭లో సంధిపత్రము జరిగినతావు.

కీల్ (Kiel)- బాల్టిక్కు సముద్రతీరము. కీలుకాలువకడ నున్నది.

విల్హెమ్సు హేవెన్- ఉత్తర సముద్రముపై నున్న నావికాస్థానము

హెలిగోలాండు- జర్మను ఓషనునందుఁ గల ద్వీపమున నిర్మింపఁబడిన సైన్యదుర్గస్థానము.

హానోవరు నగరము- తొల్లి హానోవరుస్టేటునకు రాజధానిగా నుండిన నగరము గొప్ప వర్తకస్థలము. ఫ్రిలాన్.

గోటింజెన్- విశ్వవిద్యాపీఠ మున్న తావు.

మున్స్టేర్- తొల్లింట వెస్టుఫాలీయా స్టేటున ప్రధాననగరముగా నుండినపురము.

కేసెల్పురము- తొల్లింటి కెసిల్ స్టేటున ప్రధానపురము. వర్తకస్థానము.

డస్సెల్డోర్ఫు- రైనునదీతీరము. ఓడల రేవు.

బార్మెన్ పురము, ఎల్బెర్ఫీల్డు- చేతిపనుల వర్తకస్థానములు.

ఎస్సెన్- సుప్రసిద్ధమగు కుప్కర్మాగారమున్న పురము. ఇనుపపనులు విశేషముగఁ గలవు.

కోలోన్- రైనునదీతీరము. గొప్ప వర్తకస్థలము. పురాతననగరము. ఇచట చేయఁబడు యూ-డీ-కోలోన్ సుగంధద్రవ్యము లోకప్రసిద్ధము.

బాన్పురము- సుప్రసిద్ధ విశ్వవిద్యాలయస్థానము.

ఆఛెన్పురము- దీనిని Aix-la-Chapello అనియెదరు. ఇట వేడినీళ్ళయూటలు సుప్రసిద్ధములు. Charlemagne భూపతి కిది ప్రియనివాసస్థలము.

కోబ్లెంజ్- రైనునది, మోసెల్లీనది సంగమస్థానమునఁ గల గొప్పవర్తకస్థలము

ట్రీవీస్ పురము- మోసెల్లీనదీతీరము. జర్మనీ దేశమున చాల పురాతనస్థలము.

ఫ్రాంకుఫోర్టు ఆన్ ది మెయిన్- తొల్లింట ఫ్రీసిటీ అయియుండెను. క్రీ. వె. ౧౮౬౬ లో ప్రష్యాకుఁ గల్పఁబడినది.

వైస్బాడెన్ పురము- ఇట సుప్రసిద్ధమగు Baths కలవు.

ప్రష్యానిజమ్ (Prussianiem)—

ప్రష్యా దేశీయుల సమరవాంఛ. ప్రపంచమందంతటను జర్మనుప్రభుత్వమును జర్మనునాగరకతను వ్యాపింపఁజేయవలె నను సిద్ధాంతములను బోలినయూహలు.

ప్రసక్తానుప్రసక్తన్యాయము- ఒకేపనియందు ప్రసక్తి (ఒకఫలితము) అనుప్రసక్తి (వేఱొకఫలితము) కూడ గల్గుటయం దీన్యాయము వాడుదురు.

ప్రసంగయానము - రాజనీతియందు చెప్పఁబడిన పంచయానములలో నొకటి. (షడ్గుణము, లేక షడ్గుణైశ్వర్యములు చూడుఁడు.)

ప్రసవగండములు (ప్రసూతిగండములు చూడుఁడు.)

ప్రసాదగోత్రము-(కణ్వాఉపగణము చూ.)

ప్రసాదుఁడు— ఇ[illegible] సిసంతతివాఁడగు నొకనృపాలుఁడు.

ప్రసూతిగండములు (ప్రసవగండములు)—ఇవి జననమునందు ౧ తిథిగండములు, ౨ లగ్నగండములు, 3 నక్షత్రగండములు నని త్రివిధములు. (ఈగండముల కాలముంగూర్చి దోషములు చూడుఁడు.)

అమావాస్య ప్రతిపత్తులయొక్క సంధియందును, పంచమీషష్ఠులయొక్క సంధియందును, దశమీ ఏకాదశులయొక్క సంధియందును, పూర్ణిమాప్రతిపత్తులయొక్క సంధియందును, రెండుగడియల కాలము తిథిగండ మనబడును. కటకసింహములయొక్క సంధికాలమందును, వృశ్చికధనుస్సులయొక్క సంధికాలమందును, మీనమేషములయొక్క సంధికాలమందును,అరగడియకాలము లగ్నగండమనబడును. రేవతి అశ్వినులయొక్క సంధికాలమందును, ఆశ్లేషా మఖలయొక్క సంధికాలమందును, జ్యేష్ఠమూలలయొక్క సంధికాలమందును ఎనిమిది గడియలు నక్షత్రగండ మనఁబడును.

ఈ గండకాలములయందు జనించిన శిశువులకు శాస్త్రోక్తరీతిగా శాంతిజరుగవలెను. దుష్టనక్షత్రములయందు జనించినయెడలను శాంతి విధ్యుక్తముగా చేయవలెను. గండత్రయమందు జనించినశిశువు జీవించుట దుర్లభము

ప్రసూతివైరాగ్యము, శ్మశానవైరాగ్యము, పురాణవైరాగ్యము నిలుచునవి కావు—(ఆంధ్రలోకోక్తి.)

ప్రసూతిశాంతులు— ఉత్తరానక్షత్ర ప్రథమపాదము, పుష్యమీనక్షత్ర ద్వితీయ తృతీయపాదములు, పూర్వాషాఢయొక్క తృతీయపాదము, చిత్తానక్షత్రముయొక్క ప్రథమ ద్వితీయపాదములు, ఆశ్లేషానక్షత్రముయొక్క చతుర్థపాదము, మఘానక్షత్రప్రథమపాదము, రేవతీనక్షత్రచతుర్థపాదము, అశ్విని ప్రథమపాదము, జ్యేష్ఠమూలనక్షత్రముల ఒకటి రెండు మూఁడు నాల్గుపాదములు, తండ్రిజన్మనక్షత్రమునను, పిల్లగాని, పిల్లవాఁడు గాని జనించిన శాంతి చేయవలయును.

ఇంకను తిథిగండములు, నక్షత్రగండములు, రాశిగండములుగూడా శాంతి చేయవలసినవే యగును. మఱియు కృష్ణపక్షచతుర్దశి అమావాస్యలయందు జననము సంభవించిన శాంతిచేయవలయును. (గండములంగూర్చి దోషములు చూడుఁడు).

ప్రసేనచిత్తుఁడు— ఇక్ష్వాకు సంతతి. సూర్యవంశ క్షత్రియుఁడు. తండ్రి మాంధాత సోదరులు సుసంధి, ధ్రువసంధి, అంబరీషుఁడు.

ప్రసేనచిత్తుఁడు జమదగ్నిమామ యనియు, రేణుకతండ్రి యనియు, పరశురాముని మాతామహుఁ డనియుఁ జెప్పఁబడినది.

ప్రసేనుఁడు—అత్రి చంద్ర యాదవవంశ క్షత్రియుఁడు. తండ్రి శూరుఁడు. అన్నగారు సత్రాజిత్తు. (శమంతకమణి, అక్రూరుఁడు చూ.)

ప్రస్తము—(ఆయుర్వేదమానము చూ.)

ప్రస్తరప్రహరణన్యాయము — ప్రస్తర మన పిడికెడుదర్భగడ్డి యని భావము. కొన్ని క్రతువులందు పిడికెడుదర్భగడ్డిని వేదికయందు దాస్తరణగ వైచి, దానిపైపాత్రల నుంచుదురు. అంతమున నీప్రస్తరమును సైత మాయగ్ని యందే హోమము మొనర్చుదురు. రెండుకార్యములకు పనికివచ్చుటంగూర్చి యీన్యాయము వాడుచుందురు.

ప్రస్తలదేశము-పాటియాలాసంస్థాన రాజ్యము - ఇప్పటి ఫిరోజపూరు, సిర్సా, పాటియాలా ప్రాంతసీమల కొకప్పు డీపేరుండె నని తలంపఁబడుచున్నది.

మహాభారతము, ద్రోణపర్వము ౧౭ యందు దీనిప్రశంస గలదు.

ప్రస్థానత్రయము— ఉపనిషద్భాష్యము, బ్రహ్మసూత్రభాష్యము, గీతాభాష్యము వీట్లకు ప్రస్థానత్రయ మనిపేరు. వీట్లకు వేర్వేరుసిద్ధాంతములమతములవారు వారిపద్ధతుల కనుకూలమగురీతిని వేర్వేరుభాష్యములు రచించుకొనిరి.

ఉపనిషత్తు లన నిట అన్నిమతములవారును అంగీకరించిన దశోపనిషత్తు లని యెఱుంగునది. ౧ ఈశావాస్యోపనిషత్, ౨ కేనోపనిషత్ ౩ కఠోపనిషత్, ౪ ప్రశ్నోపనిషత్, ౫ ముండకోపనిషత్, ౬ మాండూక్యోపనిషత్, ౭ తైత్తిరీయోపనిషత్, ౮ ఐతరేయోపనిషత్, ౯ ఛాందోగ్యోపనిషత్, ౧౦ బృహదారణ్యకోపనిషత్. ఇవి దశోపనిషత్తు లనఁబడును. ఇంక బ్రహ్మసూత్రములు వేదవ్యాసకృతములును, గీత యన భగవద్గీతయు నని యెఱుఁగునది.

ప్రహర్షణగణము - ఇది విశ్వబ్రాహ్మణులయం దొకగణము. ఇం దైదుగోత్రములు చెప్పఁబడినవి.

(అథర్వణశాఖ విశ్వబ్రాహ్మణులు చూ).

౧ ప్రహర్షణగోత్రము- ప్రహర్షణ, శిలాదండ, లోకవేత్త, (త్ర్యార్షేయ).

౨ లోకవేత్తగోత్రము- లోకవేత్త, గోత్రభేద, సహస్రబాహు (త్ర్యార్షేయ).

౩ చిత్రకమను-శిలాదండ, లోకవేత్త, గోత్రభేద, సహస్రబాహు, చిత్రక. (పంచార్షేయ ప్రవర.)

౪ సహస్రబాహు-సహస్రబాహు, చిత్రక, భావబోధ (త్ర్యార్షేయప్రవర).

౫ దేశికమనుఋషిగోత్రము-సహస్రబాహు, చిత్రక, భావబోధ, మాందిని, దేశిక. (పంచార్షేయప్రవర).

ప్రహిణికుల గోత్రము — ఆర్యవైశ్యుల ౧౦౨ గోత్రములలో నొకటి. (వైశ్యగోత్రములు చూడుఁడు). ప్రహిణికుల (ప్రవణుకుల లేక పైఁడికుల) గోత్రము. ఏకార్షేయ (౨౯) గోత్రము, సంస్కృతగోత్రము. గార్గ్యస గర్గగణము. అంగీరసఋషి. ఆపస్తంభయజుశ్శాఖ. ప్రమాణగ్రంథములు ధర్మసింధు, నిర్ణయసింధు. సమానగోత్రము అంగిరస. పరమేశుఁడు దేవత. పుష్పాంబ భార్య. పంపాతీరము తపస్స్థానము. పుష్పసరస్సు తటాకము. జపము లక్ష. దీపములు ౩౦. క్షేత్రసంఖ్య ౪౦. పనసపండు దానము. కాకరకాయ వర్జనీయము.

ప్రళయము—ప్రళయమన కలిగినసృష్టి నశించుట యని యెఱుంగునది.

తొల్లి కలిగినసృష్టి నశించుటకగు నేర్పాటులు చిత్రములు. ప్రాణులకు నిత్యప్రళయము, నైమిత్తికప్రళయమునని ద్వివిధముగల్గును. నిత్యప్రళయము నిద్రఁజెంది మృతినందునట్లే చేష్టలు దక్కియుండుట. నైమిత్తికప్రళయము మృతి.

సృష్టినందిన జగత్తంతయు పరమేశ్వరునిచేత-పరమేశ్వరునియొక్క సృష్టి యొనర్చు నవస్థకు

'విధాత, లేక బ్రహ్మ" యని నిరూపణా కారము. ఇట్టి బ్రహ్మయొక్క చర్యలు మృతి యన. సృష్టియొక్క కార్యములు, కల్గిన సృష్టి యొక్క నశింపు నని భావము. దీనికే ప్రళయ మని పేరు.

మనుష్యమానముచే వేయిమహాయుగముల కాల మగు ౪౩౨౦౦౦౦౦౦౦ సంవత్సరముల కాలమును బ్రహ్మకు పగలని యెఱుంగుదుము. దీనికి సృష్టికాల మనిపేరు. బ్రహ్మయొక్క రాత్రికాలముగ నెంచఁబడిన మరింతకాలము ప్రళయకాలము నందు సృష్టి యంతయు లయ మయ్యెడిని. ఇంక సంధులకాలము సృష్టిప్రళయముల నడుమఁగల సంధికాలములే. ఇది నైమిత్తికప్రళయ మనంబడును.

బ్రహ్మయొక్క ఆయు వని చెప్పఁబడు మనుష్యమాన ౩౧౧౦౪౦౦౦౦౦౦౦౦౦౦ సంవత్సరములకాలము గతించి, సృష్టియొక్క పరమాయువుసమాప్తిచెందఁగనే, సృష్టి సమసించి తిరుగ సృష్టిని పరమేశ్వరుఁడు తలంచువఱకు (అనఁగా తిరుగ వేఱొక బ్రహ్మ కలుగువఱకు) ప్రళయకాలమే గాన సృష్టి యుండదు. దానికి ప్రాకృతికప్రళయ మనిపేరు.

పరమేశ్వరునకుఁగలస్థిత్యవస్థనువిచారింతము. బ్రహ్మసృష్టికి నిరూపణాకార మైనట్టి పరమేశ్వరునిస్థితికి విష్ణువు నిరూపణాకారము. శివుఁడు లయావస్థకు నిరూపణాకారము. బ్రహ్మయొక్క పతనము విష్ణువున కొకదిన మనియు, విష్ణుదేవుని ఆయు పీ లెక్కను ౧౦౦ సంవత్సరములు గడచి విష్ణుపతిన మగుట శివున కొకదిన మనియు, ఇట్లు శివుఁడును నూఱుసంవత్సరములు గడపి పతనమగుకతన అత్యంతికప్రళయము కల్గును. అట్టితఱి నొక్కపరమేశ్వరుఁడే ఆనంద లక్షణమాత్రుఁడై సర్వసంహార మధ్యమునం దుండెడిని. దానికే మహాప్రళయ మందురు.

ప్రళయములు— ప్రళయ మన సర్వనాశకరమని యర్థము. ఇవి నిత్య, నైమిత్తిక, ప్రాకృత, అత్యంతిక ప్రళయము లని నాల్గు విధము లగ నద్వైతులును, లఘు గురు ప్రళయములుగ ద్వైతులును చెప్పుదురు.

నిత్యప్రళయము- నిద్రించి సర్వచేష్టలుదక్కి యుండుట.

నైమిత్తికప్రళయము-ఔషధాదులవలనను, యోగసాధనలవలనను చైతన్యముబాసి చేష్టలు దక్కియుండుట.

ప్రాకృతప్రళయము -మృతి.

అత్యంతికప్రళయము- జగత్తంతయునాశన మగుట.

లఘుప్రళయము- తుపాను, గాలివానలు, అగ్నిప్రమాదములు మొదలగు వాట్లవలన వీరువా రనుభేదము లేకుండ ప్రాణులు శరీరములను విడువవలసివచ్చుట.

గురుప్రళయము- ఇది అ[illegible] వంటి జగత్తంతయు నాశన మగుటయె.

ప్రక్షాళనాద్ధి పంకస్య దూరాదస్పర్శనం వరమ్—ఇది సంస్కృతభాష యందలి లోకోక్తి.

బురద తనకుఁ దగిలినపిదప కడిగుకొనుట కన్న దూరము తొలఁగి తగులకుండ తప్పించుకొనుటయే శ్రేయమని భావము.

ప్రాంశువు— ప్రజానియొక్క తండ్రి.

ప్రాకామ్యసిద్ధి—(సిద్ధి-సిద్ధులు చూ.)

ప్రాకృత భాష—ద్వితీయప్రకృతి. అష్టభాషలలో నొకటి. (భాషఎన్మిదివిధములుచూ.)

ప్రాకృతభేదములు — ప్రాకృతభేదములు ౬. నాటకాదులయం దుపయోగించెడి ప్రాకృతభాష ఆఱువిధములు.

౧ ప్రాకృతభాష. ఇది తొల్లి మహారాష్ట్ర దేశమున వాడుకయం దుండెను. సంస్కృత నాటకములందు స్త్రీపాత్రలకు విదూషకునకు వాడఁబడును.

౨ శౌరసేని. శూరసేనదేశమున తొల్లి యీభాష వాడుకయం దుండెను సంస్కృత నాటకములం దధమపాత్రల కీభాష వాడఁబడును.

౩ మాగధి. మగధదేశమున తొల్లి ఈభాష వాడుకయం దుండెను. సంస్కృతనాటకములం దత్యధమపాత్రల కీభాష వాడఁబడును.

౪ పైశాచి. తొల్లి పాండ్య, కేకయ, నేపాళ, కుంతల, చోళ మొదలగు కొన్ని దేశముల నీభాష వాడుకయం దుండెను. సంస్కృత నాటకములం దీభాష రాక్షసపిశాచాది నీచ పాత్రలకు వాడఁబడెడిని.

౫ చూలికాపైశాచిభాష. ఇదియు పైశాచి భాష వాడఁబడుతావులందే వాడఁబడును.

౬ అపభ్రంశము. అడవిభాషగను, చండాల యవనాదిపాత్రలకును వాడఁబడును.

పాత్రోచితములుగ నీయాఱుభాషలు నాటకములందుపయోగింపఁ బడుచుండును. మఱియు నీషట్ప్రాకృతములందు తత్సమ, తద్భవ, దేశ్య భేదములచే పదునెన్మిదివిధము లగును. గాన అష్టాదశప్రాకృతము లని వాడఁబడుటయుఁ గలదు.

ప్రాకృతయోగము (మంత్రయోగము)—(అభ్యాసయోగములు చూడుఁడు.)

ప్రాక్కాళీనది (Kalinadi East)— ఇది కుమాన్డవిజను కడభాగమున, యూర్కా సమీపమున, కాళాపాణి యనంబడుతావున జనించెడి కాళీనది కానేరదు. ఇది వేఱునది యని యెఱుంగునది.

ఈనదియు కుమానుడివిజనునందే గల పర్వతములందు జనించి పూర్వమార్గమన యగుచు సంకాశ్యపురము, కనూజల ప్రక్కంబడి నడిచి ధవళగంగ, గౌరీ, చంద్రభాగలం గల్పుకొని కాళీగంగ యని పేరంది, కాళీనది, కాళిన్దినది యనియుఁ బరఁగుచు గంగానదియందు సంగమించును. దీనిప్రశంస పద్మపురాణ, స్వర్గ ౧౯ యందు కలదు. సుప్రసిద్ధమహాకాలక్షేత్ర మీనదీతీర మని చెప్పఁబడినది.

ప్రాగభావము —(అభావములుచూ.)

ప్రాగల్భ్యహీనస్యనరస్యవిద్యాశస్త్రం యథా కాపురుషస్య హస్తే — ఇది సంస్కృత భాషయందలి లోకోక్తి. జ్ఞానశూన్యుని విద్య కాపురుషుని (మూర్ఖుని) చేతియందున్న ఆయుధమువంటి దని భావము.

ప్రాగావసు గోత్రము—(కణ్వఉపగణము చూడుఁడు.

ప్రాగ్జ్యోతిష పురము—ఇప్పటి ఆసామునందలి గౌహాతిపురము. తొల్లింటి కామరూపదేశపురాజధాని ప్రాగ్జ్యోతిషపుర మని పోల్చియున్నారు.

ఇంకను వేత్రవతీనదీ (ఇప్పటి బేట్వా) తీరమున వేఱొక ప్రాగ్జ్యోతిషపుర ముండినటుల రామాయణము, కిష్కింధాకాండ, ౪౨ అధ్యాయమువలనను, బ్రహ్మపురాణము ౨౧౯ అధ్యాయమువలనను తెలియుచున్నది. ఇదియే నరకాసురుని పురమని సరిపోల్చుట యుక్తము.

ప్రాగ్బోధిపర్వతము—ఫల్గుణీనది కడ్డముగా నున్న మోరాపర్వతము. ఇది బుద్ధగయకు వాయవ్యదిశగా . మూఁడుమైళ్లు దూరము. ఆర్కియాలోజికల్సర్వే రిపోర్టునందు(3-౧౦౫) బుద్ధభగవానుఁ డీకొండనుండి బుద్ధగయ కేగెనని చెప్పఁబడినది.

ప్రాగ్వాల్ పట్టా- కాశియందు గంగా పుత్రులును, గయయందు గయావళులును, ప్రయాగయందు ప్రాగ్వాలురును ఆదియందొక తెగవారే గాని తరువాత వేఱై చీలిపోయిరఁట. అలహాబాదు పట్టణమున (ప్రయాగయందు) త్రివేణిలో స్నానమాడు యాత్రికులకడ వీరు సుంకము గొనుచుందురు. తొల్లి యక్బరు చక్రవర్తి అలహాబాదు కోట గట్ట పునాదులు త్రివేణీసంగమస్థలికడఁ దీయింప నొక నరబలి యీయనిది ఆకోటగోడ నిలువక పునాదులు జారిపోవుచుండె నఁట. అట్టితఱి నొక ప్రాగ్వాల్ చక్రవర్తికడ కేగి తనవారికి త్రివేణియందు స్నానసుంకము శాసింపఁబడుట ప్రతిఫలముగా తన ప్రాణము నాకోటపునాదులందుఁ గోల్పోవ సంసిద్ధుఁడ నని విన్నవించె నఁట. అక్బరు అంగీకరింప నాతఁ డట్లె పడి మడిసెనఁట. ఆ పునాదులు నిలిచి కోటగోడలు లేవ, చక్రవర్తి అట్లె ప్రాగ్వాలుసంఘమునకు త్రివేణీస్నానము నొనర్చువారినుండి సుంకముఁగొన పట్టా నిచ్చెనఁట. నాఁటినుండియు తమ కది హక్కుగ నేర్పడియె నని వచింతురు.

ప్రాగ్విజయ (పుర) ము—ఇది యిప్పటి ఆసామునందు జ్యంతియా యనుపేరం బరఁగుచున్నది. మార్కండేయపురాణము ౫౭ అధ్యాయమున దీనిప్రశంస కలదు.

ప్రాచార్యగోత్రము—(అగస్త్యఉపగణము చూడుఁడు.)

ప్రాచీకుఁడు (బుచేయువు)-(ప్రాచిన్వానుఁడు చూడుఁడు.)

ప్రాచీనయోగ్యగోత్రము--(జమదగ్నిభిధాఉపగణము చూడుఁడు.)

ప్రాచీనబర్హి లేక బర్హిషదుఁడు—తండ్రి హవిర్ధానుఁడు. తల్లి ధిషణ. ఈతఁడు పెక్కుయజ్ఞము లొనర్చి ప్రాచీనాగ్రకుశలు జగమంతయుఁ గప్పినవాఁడని పేరందినమహనీయుఁడు. భార్య శతధృతి. ఈమెయందు సమానరూప గుణ సాహస లక్షణములు గలవారు పదిమంది సుతులు గల్గిరి. వా రందరు ప్రచేతసులను పేరుగలవారే. అందరు తపస్సంపన్నులే. (ప్రచేతసులు చూడుఁడు.)

ప్రాచిన్వానుఁడు లేక ప్రాచీకుఁడు లేక బుచేయువు- అత్రి చంద్ర పూరు వంశక్షత్రియుఁడు. తండ్రి మొదటిజనమేజయుఁడు. కుమారుఁడు అంతిసారుఁడను నామాంతరము గల మతిసారుఁడు.

ప్రాజ్యాటిసీమ— (పాకనాడు చూ).

ప్రాజ్ఞుఁడు— పూరుసంతతి. చంద్రవంశక్షత్రియుఁడు. తండ్రి రుచిరాశ్వుఁడు.

ప్రాటిక్వ్ (Pratique)-వాణిజ్యపరిభాషాపదము. అంటువ్యాధు లీరేవున లేవనియు, ఓడయిటనుండి ఫలానారేవులకు జని వర్తక మొనర్పవచ్చు ననియు, ఓడకిచ్చెడి యుత్తరువు, లేక అనుమతిపత్రము.

ప్రాణనాథిస్కులు (ధామకుగురజీ)—వీరు బోధించిన మతమునకు 'ధామఃక్మత'మని పేరయ్యెను. హిందూ మహమ్మదీయు మతములందలి వేదాంతతత్త్వసారములం జేర్చి వీ రేకమతతత్త్వముగ బోధించుచుండి రఁట. ప్రాణనాథిస్కునకు బుందేల్ఖండ మేలిన క్షత్రియ ప్రభువులయాదరణ యుండెడి దఁట. వీరు తమ దేవాలయములందు మతగ్రంథములనిడి పూజించువారని చెప్పఁబడినది.

వీరికి ప్రాణనాథిస్కవైష్ణవు లని వాడుక నామము కలదు. "సమరసవేదు" లని కొందఱనెదరు. సర్వసాధారణముగ నందరు ధామకులనివాడుచున్నారు. ప్రాణనాథిస్కునకు ధామక్గురూజీ యని వాడుక యుండెనట.

ప్రాణవాయువు (Oxygen) — ఇది మహావాయుమండలియందు ముఖ్యభాగ మని చెప్పఁబడిన గాలి. అం దిది ఐదవభాగముగ నుండెడిని. ఊపిరితీయుటలో పీల్చుటచే లోని కేగినగాలినుండి ఆక్సిజెనుగాలి శరీరమందలి రక్తమును శుభ్రపఱుప నుపయోగపడి, కొంత వఱకు చెడి, కార్బన్‌తో కలసి Carbon-dioxide గనై బయటికి వచ్చి తిరిగి పరిశుభ్రపడుటకు మహావాయుమండలియందు చేరెడిని. ఆక్సిజెన్‌గాలి లేనియెడల ప్రాణములు శరీరమందు నిలుచుట యుండదు. అగ్నియు రాజదు.

ఆక్సిజెనునందు రంగు, రుచి, వాసన లుండవు. ఒకపాలు ఆక్సిజెనుగాలియు, రెండుపాళ్లు హైడ్రోజెనుగాలియు (Hydrogen gas) కలిసిన ఉదక మయ్యెడిని. ఆక్సిజెను ఆక్సైడ్లు (Oxides) లు చేయుట కితరపదార్థము లందు కలుపుదురు. ఆక్సిజెను, హైడ్రోజెను కలిసిన మండును. Lime light నందిది వాడఁబడును. దీని మంటవేఁడికి లోహము లతుకుచున్నారు.

ప్రాణవాయువు (Oxygen) ఊపిరి-గ్రీన్‌స్టఫ్—ప్రాణవాయువును ఆంగ్లమున ఆక్సిజెన్ అనెదరు. అది ప్రాణులు ఊపిరితీయుటయందు ముఖ్యపదార్థము. అది గాలిలోని ప్రధానభాగముగ వాతావరణమునం దున్నది. అది లేనిది జీవించుట యసంభవము. మనుష్యులు, జంతువులు, పక్షులు, చేపలు మొదలగు జలచరములే గాక, చెట్లుగూడ ప్రాణవాయువునే పీల్చును. ఆక్సిజెనునకు వెలుతురు ముఖ్యమని కనిపెట్టఁబడినది. ఆక్సిజెనుగాలి లోనికి పీల్చఁబడి, Carbon అనంబడుగాలితో కలుపఁబడి, పైకి ఊపిరి విడుచుటతో వెడలనంపఁబడుచుండును. ఈకార్బను ఈసందర్భమున వజ్రములు, రాతిబొగ్గు, గ్రాఫైటు(సీసములోని నల్లగ్రాయు భాగము)లం గల్గించునదియని వివరించి విడిచెదము గాక. కార్బను [illegible] అవస్థయందు Carbon Dioxide అనఁబడుచుండును. అనఁగా ఆక్సిజెనుతో కార్బనుతో కలిసియున్నస్థితియం దీ[illegible] వర్తించునని యెఱుంగునది. ప్రాణులు, మొక్కలు మొదలగున వన్నియు జీవించుటకు మొదలిడినక్షణమునుండియు ఆక్సిజెనును పీల్చుచు, కార్బను డియాక్సైడును పైకి వదలుచుండును. ఈపని మృతినందుదనుక విధియే. ఇది లేకపోవుట Suffocation అని ఆంగ్లమున పేరు.

దీని నట్లు వదలి సూర్యరశ్మి ప్రాణులు జీవించుటకు ముఖ్యమని తొలుత వివరింపవలసియుండును. దీని ప్రాముఖ్యమునుండియే. ఆంగ్లశాస్త్రవిదులు "No Light, No Life" అనుసూక్తి నేర్పఱచి వాడుచున్నారు. చెట్లు ఆక్సిజెనును చాల తక్కువగను, ఆలస్యముగను పీల్చుకొనును. ఇంక చెట్లయందు, అందు ముఖ్యముగ వాటి ఆకులందుఁ గలరంగునకు ఆంగ్లవృక్షశాస్త్రమున "Chlorophyll" అని పేరిడియున్నారు. అంత సోఁడవుగను, తినఁగుడుగను ఉన్న ఆశబ్దమును వాడఁగష్టముగనుంట నేమొ. పెక్కండ్రు ఆంగ్లేయులు దానిని "Greenstuff" అని [illegible]డఁ దొడఁగిరి. ఈపదార్థము పుట్టకొక్కు లేక కుక్కగొడుగులు (Mushrooms) మొదలగు నథమపుజాతులందుఁదక్క, తక్కిన సమస్తములగు చెట్లయందును [illegible] ఉండితీరును. ఇదియె ముఖ్యమైన పదార్థము. ఇట్లయ్యును సూర్యరశ్మియే లేకుండిన నిది చెట్లునకు నిరర్థకమే. ఇంకనుగొందఱు సూర్యరశ్మియె ఈగ్రీన్‌స్టఫ్‌ను చెట్లునందుఁ గల్గించునని యనుచున్నారు. తిరుగ నదియె సూర్యరశ్మినుండి చెట్లున కుపయోగముఁ గల్గించుచున్నదనియు ననెదరు.

ఏది ఎట్లైనను చెట్లు కార్బనడైఆక్సైడును పీల్చుకొని, అందలి కార్బను నుపయోగించుకొనుచు, ఆక్సిజనును పైకి వదలివేయుచుండును.

అది ప్రాణవాయువనియు, ప్రాణులకు జీవనాధారమగు ఊపిరికైన వాయు వనియు మున్ను వివరింపఁబడి యున్నదే. ఇట్లు చెట్లుజీవజంతువుల కుపయోగించుట వివరింపఁబడియున్నది. ఇట్టి కార్బను డిఆక్సైడునుండి మొక్కలకుఁగాను కార్బనును తక్కినజంతుజాలమునకుఁగాను ఆక్సిజెనునువేఱుపఱుపఁగలశక్తియొక్క సూర్యరశ్మియందేకలదుగాని అన్యత్రా గాన రాకున్నది.

ప్రాపంచిక సాముదాయిక భాష—

భరతదేశవ్యుత్పత్తినిబట్టి కొన్నిసంజ్ఞలు ప్రాపంచికసాముదాయికభాషగ తలంపఁ బడినవి. ఏలయన నట్టిసంజ్ఞలు జగ మంతట నన్ని దేశముల వారిచే నొకేరీతిగ వాడఁబడుచు, గ్రహింపఁబడెడిని. సాదృశ్యముగ ముఖ మడ్డముగఁ ద్రిప్పిన వల దనియు, ఇటునటుఁ ద్రిప్పిన వల్లెయనియు చేయి జాచిన ఇమ్మనియు, హస్తము జూపి ఇటునటు నాడించిన అక్కఱ లేదనియు గుర్తులుగ నెల్లదేశములవారి కొకేరీతిని అర్థము గాక పోదు. గాన నిట్టివిప్రాపంచికభాషగా నెఱింగిరి. బాలురకుఁ గూడ తోఁచెడిని.

కాని,యధికారమదాంధత యైశ్వర్యమదాంధతచే నాక్రమింపఁబడిన చిత్తములుగల కొందఱు తమభాషయే లోకభాష మున్ముందు కాఁగలదని యాశించుచుండువారు కలరు. ఎకోపావారు లాటిన్భాషను,ఆంగ్లేయులుఆంగ్లభాషను, భారతీయులు సంస్కృతభాషను ఇట్లే వాంఛించుట హాస్యాస్పదము. అమెరికావారు తమదేశముల వాడుకనందున్నరీతిభాషల నిట్లే నభిలషించుట యెన్నటికిని జరుగని పనియే. బద్ధకముకలవారు వ్యాకరణరహితముగ భాషయుండిన బాగుండునని (సులభమని) తలంచినట్లే ఉండెడిని.

ఇటీవలి లెక్కించుటలమేరకు ఎకోపా భాష లేడనియు, అవి అఱువదికోట్ల జనులచే (౬౦౦ మిలియనులు) వాడఁబడుచున్నదని తెలిసెడిని. 'అందాంగ్లభాష పదునేడుకోట్లజనులును జర్మను పండ్రెండు కోట్లును, రష్యను పది కోట్లును, ఫ్రెంచి ఏడుకోట్లును, స్పానిష్ ఐదుకోట్ల ఏబది లక్షలును, ఇటాలియను నైదుకోట్ల ఏఁబదిలక్షలును, పోర్చుగీసు మూఁడుకోట్లజనులును మాటలాడువా రని తెలియుచున్నది

సగటు ప్రపంచ మంతటను పదునెన్మిది వందల మిలియనులు, లేక ౧౮౦ కోట్లజనులు (మాత్రమే) కలరనియు, వారు మాట్లాడునవి ౩౮౨౪ భాషలనియు, పాశ్చాత్యులు అంచనా వేసిరి కాని ఇందెంత నిజము కలదో పరిశీలన జరుగవలసియే యుండును.

ప్రాణహితానది —

వింధ్యపాదమున జనించు వరదానదియు,వైనగంగయు నొకటితో నొకటి కలిసి ప్రాణహితానది యనంబరఁగుచు మధ్యరాష్ట్రములగుండా ప్రవహించి గోదావరీ నదియందు సంగమించును.

ప్రాణాత్మవాదిమతము-

దీనికి హిరణ్యగర్భమత మనియు వాడుక గలదు. ఇది చార్వాకమతముతో సంబంధించినమతము. దానికిని దీనికిని గల భేద మొక్క యాత్మనిర్వచనమునందు కలదు. వీరు చార్వాకులవలె ఇంద్రియసంయోగమె ఆత్మయని గాని, జీవించుట ఇంద్రియముల యధీనమం దుండు నని గాని, లేక స్థూలశరీరమే ఆత్మ యనిగాని, అంగీకరింపక ప్రాణము, లేక ఆత్మ యనంబడునది ఇంద్రియములకన్నను, శరీరముకన్నను వేఱుగ శరీరమునం దుండునని య నెదరు. నిద్రించుతఱి నింద్రియములు లేకయే(అనఁగా నింద్రియసంబంధము లేకయే) ప్రాణము వేఱుగ నుంట, జీవించుట, సంభవించుచున్నది.గానశరీరేంద్రియములకును, ఆత్మకును వేరువేరుగ స్థితి కలదనియు, మృతియందు శరీరేంద్రియముల వలెన ఆత్మయు

నశించుననియు వీరిసిద్ధాంతము. తక్కిన వన్నియు చార్వాకమతమునుండియే గ్రహింపఁబడినవి.

ఈమతకర్త హిరణ్యగర్భుఁడనిచెప్పఁబడినది.

(చార్వాక మతము, దేహాత్మవాది మతము, ఇంద్రియాత్మవాదిమతము చూడుఁడు).

ప్రాణాయామము (యోగము)—

౧ పూరక మనియు, ౨ కుంభక మనియు, ౩ రేచక మనియు త్రివిధముగ నుండి, మూఁడును గలిసినదియే ప్రాణాయామ మనిపించుకొనును. వాయుధారణము (ధరింపఁబడిన వాయువు) శరీరములోన నంతశ్శుద్ధిని గలిగించుంగాన దృఢశరీరము ఏర్పడును.

పూరక రేచక కుంభకము లగుప్రాణాయామమే యోగాభ్యాసమున ప్రధాన మని తోఁచెడిని. వీట కాలపరిమాణాదులు పలువిధములుగను, ఎవ్వరెవ్వరిశరీరస్థితి కనుకూలించునటుల వారివారికిం గుదురునట్లును తెలియఁగలదు. గాన దానిని అసలుశాస్త్రగ్రంథములకును అభ్యాసానుభవమునకును వదలి, ప్రాణాయామవిధానమందలి యంతర్భేదములను వివరింతుము గాక.

౧ పూరకము- వాయువును లోనికి పీల్చుటకు పూరకమని పేరు. ఇది నాసికారంధ్రముగుండ పీల్చవలయును. పూరక మొకేవిధము.

౨ కుంభకము- ఇం దష్టభేదములు కలవు. ఒక్కొకదానియం దింకను అంతర్భేదములు కలవు.

(౧) సహితము-ఇది యిరుతెరంగులు.నిర్గర్భసహిత కుంభక మనియు, సగర్భసహిత కుంభక మనియు ద్వివిధముగ నున్నది.

(౨) సూర్యభేదకుంభకము

(౩) ఉజ్జయీకుంభకము.

(౪) శీతలము- ఇది శీతలకుంభక మనియు, అవాంతరమున సీత్కారీకుంభక మనియు భేదములు రెండుగ నుండును.

(౫) భస్త్రికకుంభకము.

(౬) భ్రామరీకుంభకము- ఇందు ఏకాదశావస్థలు (దశనాదములు) కలవు.

౧ చిణిచిణీనాదావస్థ, ౨ వంశనాదావస్థ, ౩ మేఘగర్జితనాదావస్థ, ౪ భ్రమరీనాదావస్థ, ౫ ఘంటానాదావస్థ, ౬ భేరీనాదావస్థ, ౭ మృదంగనాదావస్థ, ౮ దుందుభీనాదావస్థ, ౯ అనాహతనాదావస్థ, ౧౦ మహానాదా (ధ్వని) వస్థ. వీట్లను దశనాదము లందురు. (దశనాదములు చూడుఁడు.) ౧౧ జ్యోతిర్దర్శనావస్థ.

(౭) మూర్ఛాకుంభకము- ఇది మూర్ఛాకుంభక మనియు, ప్లావినీకుంభక మనియు ద్వివిధము.

(౮) కేవలకుంభకము. ఇది ఒకేవిధము.

౩ రేచకము-వాయువును నాసికారంధ్రముగుండా వదలివేయుట. (ఒకేవిధము.)

ప్రాణాయామము (అభ్యాసము)--

వాయుధారణమునకు ప్రాణాయామ మనిపేరు వాయువును లోనికిం బీల్చి లోన నంతశ్శుద్ధి గావించి వెలికి వదలుటను "వాయుధారణ" మనియు, ప్రాణాయామ మనియు నందురు. ఇది యోగశాస్త్రమునకుఁ జెందినక్రియ. అష్టాంగయోగములలో నొకటి. ప్రాణాయామము చిత్తస్థైర్యము నొసంగునది. అంతశ్శుద్ధి గల్గించి శరీరబలారోగ్యములను దృఢపఱచును. ఇది పూరకము, కుంభకము, రేచకము నను త్రివిధక్రియలచేఁ దనరారునది.

ఎడమముక్కు రంధ్రముగుండా నడుచు శ్వాసమునకు చంద్రస్వరమనియు, కుడిముక్కు రంధ్రముగుండా నడుచు శ్వాసమునకు సూర్యస్వర మనియుఁ బేర్లు కలవు. రెండు

ముక్కు రంధ్రములగుండా నడుచు స్వర మగ్ని స్వర మనంబడును. అగ్ని స్వరము సూర్య చంద్రస్వరముల కాధార మనియు, కామరూప ధారిగ వృద్ధిగల్గించు ననియుఁ జెప్పఁబడినది. యోగాభ్యాసి ప్రాణాయామ మొనర్చుతతి నడుము గట్టిగ బిగించుకొని, పద్మాసనమువైచి, (మకరమువైచుకొని) కూర్చుండి, సహజముగు తినసత్తువుకొలఁది పూరక, కుంభక, రేచకములు నెఱప నగునని యోగాభ్యాసపరులగు ప్రాణాయామవిధానవేత్తలు నుడివిరి. (పూరక కుంభక రేచకములు చూడుఁడు.)

యోగులు ప్రాణాయామమున ప్రాణవాయువును దానిసహజగతినుండి మరలించి విపరీతగతి గల్గించి నిరోధించి యుపయోగించు కొనుటకని నుడివియున్నారు. పాతంజల యోగ శాస్త్రమున "యోగ శ్చిత్తవృత్తినిరోధః." అనఁగా యోగము చిత్తవృత్తిని నిరోధించునని పాతంజలయోగసూత్రములందుఁ జెప్పఁబడెను. అనఁగా చిత్తస్థైర్య మని యర్థము. అట్టియోగమునకు ప్రధానాంగమగు ప్రాణాయామమును గూర్చి యిట వివరింతుము.

ప్రాణాయామములు పూరక, కుంభక, రేచకములుకల్పినది మెుకటియగును. అట్టివిదినమున కెనుబది చొప్పున నభ్యసింపవలయు నని అనుభవజ్ఞులందురు. ప్రాణాయామాభ్యాస మొనర్ప ఉదయము, మధ్యాహ్నము, సాయంతనము, అర్ధరాత్రము అర్హాకాలములని చెప్పఁబడినది. సూర్యోదయమునకు పూర్వము ఒకటిన్నర గంటయు, పరమందు గంటన్నరయుఁగల్పి మూఁడు గంట లర్హాకాలము. ఇటులనే సాయంతనమును మూఁడుగఁటలకాలము ప్రాణాయామకాలము. మధ్యాహ్నకాలములందు, అర్ధరాత్రములందు పదిగంటలన్నరమొదలు ఒంటిగంటన్నరవఱకు (మూఁడేసిగంటలకాలము) అర్హాకాల మని చెప్పఁబడినది. కాన నాల్గు కాలములందు, కాలమున నెనుబదిచొప్పున దినమునకు మున్నూటయిరువది ప్రాణాయామములు చేయ నగును.

ప్రాణాయామము పూరక, కుంభక, రేచకాత్మకమని మున్ను వివరింపఁ బడినది. వాట్లను గూర్చి వేర్వేఱు తావుల వివరింపఁబడును. ఆమూఁటను ఆచరించుటకు ముక్కు మూయ వలసియుండును. యోగశాస్త్రమునదానివిధాన మిట్లు చెప్పఁబడినది. స్త్రీసంపర్కము లేని బ్రహ్మచారులు, యతులు కుడిచేతిబొటనవ్రేలితో కుడిముక్కును, అనామిక, కనిష్ఠికలతో నెడమ ముక్కును రంధ్రముల మూయుచు, తర్జనియు మధ్యమయు (వ్రేళ్ళు) ముక్కునకు తగులకుండ ముడిచియుంచవలె ననియు, గృహస్థులు, వానప్రస్థులు కుడిచేతిబొటనవ్రేలితో కుడిముక్కును, తక్కిన నాల్గువ్రేళ్ళతో ఎడమ ముక్కును మూయవలె నని చెప్పఁబడినది.

యోగశాస్త్రమున ప్రాణాయామము కనిష్ఠ ప్రాణాయామ మనియు, మధ్యమప్రాణాయామ మనియు, ఉత్తమ ప్రాణాయామ మనియు మూఁడు తెఱఁగులుగఁ జెప్పఁబడినది. కనిష్ఠప్రాణాయామమున పూరకము ఎన్మిదియు, కుంభకము ముప్పదిరెండును, రేచకము పదునాఱును సెకెండ్లకాల మని చెప్పఁబడినది. మధ్యమప్రాణాయామమున పూరకము పండ్రెండును, కుంభకము నలువదియెన్మిదియు, రేచకము ఇరువదినాల్గును సెకెండ్లకాల మనియు, ఉత్తమప్రాణాయామమున పూరకము పదునాఱును, కుంభకము అఱువదిఎన్మిదియు, రేచకము ముప్పదిరెండును సెకెండ్లకాల మని చెప్పఁబడినది. ఈ సందర్భమున ఇటనొక్కసంగతి వివరింపవలసియుండును. శాస్త్రగ్రంథములందు సెకెండ్లువివరింపఁబ

డ లేదు. ఓంకారమును మందస్వరమున నుచ్చరింపఁదగిన కాలమును మాత్ర యనిరి. మఱికొన్ని గ్రంథములందు మోఁకాలునుజుట్టి చేయిద్రిప్పి చిటికె వేయఁదగిన కాలము మాత్ర యని చెప్పఁబడినది. పరిశీలించితిమేని ఆ మాత్రయు సెకెండును నొక్కటే యగునని తేలఁగలదు.

ప్రాణాయామమునందలి కుంభకమును పండ్రెండుమినిట్ల నలువదియెన్మిదిసెకెండ్లకాలము వఱకు (అనఁగా ఉత్తమప్రాణాయామకుంభక కాలమునకు పండ్రెండురెట్లకాలము) కుంభింపఁగల్గిన, నది ప్రత్యాహారావస్థ యనియు, అట్టివి ౧-౨ రెట్లగునేని (అనఁగా గం-౨ మి౩౩ సెక.౩౬ కాలమువఱకు) కుంభించియుండఁ గల్గుతఱి నది ధారణస్థితి యగు ననియు, అట్టి ధారణాకాలములు పండ్రెండగునేని (అనఁగా గం ౩౦, మి౪౩, సెక.౧-౨ కుంభించి యుండఁగల్గినచో) అది ధ్యానావస్థయగు ననియు, అట్టిధ్యానకాలములు పండ్రెండగునేని(అనఁగా దినములు ౧౫, గంటలు ౮, మినిట్లు౩౮, సెకండ్లు ౨౪కాలము కుంభించి యుండఁగల్గినతఱి) అది సమాధిస్థితి యగుననియు,అదియే పూర్ణయోగసిద్ధి యనియు యోగశాస్త్రవేత్తలు నుడువుచుందురు.

ప్రాణాయామ మభ్యసించుతఱి పూరకక్రియ యందు మూలబంధమును, కుంభకక్రియయందు జాలంధరబంధమును, రేచకక్రియయందు ఒడ్యాణబంధమును జెప్పఁబడినవి. ఏలయన మూలబంధమువలన లోపలివాయువు అధోముఖమున పోకుండ నాఁపుటయును, జాలంధరబంధమున లోపలివాయువు కంఠము దాఁటి పైకిపోకుండ నాఁపుటయును, ఒడ్యాణబంధమున లోపలి వాయు వంతయు నిశ్శేషముగ వెలువడి పైకి వచ్చుటయు జరుగును గాన ఈబంధములలో నాచరించుట ముఖ్యమని చెప్పఁబడినది.

ప్రాణాయామాభ్యాసకాలమునకనిష్ఠప్రాణాయామము సిద్ధిగల్గిన, మేన చెమట పట్టుటయు, మధ్యమప్రాణాయామముసిద్ధిగల్గిన మేను వడఁకి కంపము గల్గుటయు, ఉత్తమప్రాణాయామము సిద్ధిగల్గిన ప్రాణవాయువు బ్రహ్మరంధ్రమునఁ జేరి భూమిపైనుండి లేచుటయు, ఉత్సహించి కప్పగంతులవలె శరీరము దూఁకినట్లు చలనము గల్గుటయు లక్షణములని చెప్పఁబడినది. అట్టి చెమటను గుడ్డతో నొత్తుటగాని, విసరుటగాని, గాలితగులునట్లుండుటగాని తగ దనియు, అది నిస్త్రాణ గల్గించి చాల చెడుగుగఁ బరిణమించు ననియుఁ జెప్పఁబడినది. ప్రాణాయామాభ్యాస కాలమున నెయ్యి, పాలు కలిసిన యన్నము భుజించుచుండవలె ననియు, మార్గగమనము, శ్రమ, అతిప్రసంగము, శరీరకష్టము, ఉపవాసముండుట, స్త్రీసంపర్కము తప్పక వర్జింపవలె ననియు, తగని పనియుఁ జెప్పఁబడినది.

ప్రాణాసనము— యోగశాస్త్రమునఁ జెప్పఁబడిన యాసనములలో నొకటి. కుడి మడమ నెడమతొడపైని, కుడిచేతిని కుడిమోఁకాలిపైని ఉంచి, ఎడమఱచేతిని ఎడమ ప్రక్కను భూమి నానించి, ఎడమమోఁకాలి నెడమభుజముపై నిడి, ఎడమమడమను లింగస్థానమున నానించి, వ్రేళ్ళను భూమి నానించి కుడివైపున కొరగియుండుట ప్రాణాసన మనం బడును.

ప్రాణీ-ప్రణహిత లేక ప్రాణహితానది—వార్ధా, వెయిన్‌గంగల సంయుక్త ప్రవాహానదీభాగమునకు పేరు. దీనికి ప్రణీతానది యనియు వాడుక యుండెను. దీనింగూర్చిన ప్రశంసలు అగ్నిపురాణమున ౨౧౦ యందును, పద్మపురాణమున ఉత్తరఖండము,౬౨యందును గలదు. ఇది గోదావరీనదిలో సంగమించు నది. సంగమమునుగూర్చి బ్రహ్మపురాణమున ౧౬౧ అధ్యాయమున ప్రశంసింపఁ బడినది.

ప్రాణుడు—తండ్రి విధాత. తల్లి నియతి. కుమారుడు వేదశిరస్సు.

ప్రాణులు సప్తవిధములు- ౧ పుణ్యప్రాణులు (దేవదానవవిద్యాధరగంధర్వ యక్షకిన్నరకింపురుష సిద్ధ సాధ్యాప్సరోభూత పిశాచ జాతులు), ౨ మిశ్రప్రాణులు (మానవులు), పాపప్రాణులు ఏమనఁగా- ౩ వృక్షజాతులు. (తరు గుల్మ లతాదులు), ౪ జలచర జాతులు (మత్స్యకూర్మతిమితిమింగిలాదులు) ౫ పశుజాతులు (చతుష్పాద జంతువులు మొదలగునవి) ౬ పక్షిజాతులు (రెక్కలుగల్గి యెగురునవి), ౭ క్రిమిజాతులు (చిన్న చిన్న పురుగులు మొదలగు సమస్తజంతువులు).

ప్రాతిధేయగోత్రము- (నిధ్రువగణము చూడుఁడు).

ప్రాప్తి- జరాసంధుని కుమార్తె. తోఁబుట్టువు అస్తి. ప్రాప్తి కంసుని రెండవభార్య. (జరాసంధుఁడు మగధరాజు. శ్రీకృష్ణునివైరి. భీమసేనునిచే నిహతుఁడైనవాఁడు).

ప్రాప్తిసిద్ధి— (సిద్ధి-సిద్ధులు చూడుఁడు).

ప్రాభాకరమతము- దీనిని ఆనందమయకోశాత్మకమత మని కొందఱు వాడియున్నారు. ఏలయన ఆనందమయకోశమే యాత్మ యని ఈమతాభిప్రాయము. ఇది జైమిని రచించిన పూర్వమీమాంసామతము ననుసరించి యున్న మతము. దీనిని నైయాయికమత మనుటయుఁ గలదు.

ఈమతమునకు కర్త ప్రాభాకరుఁడు. ఈయన భాట్టమతకర్తయొక్క శిష్యులలో నొకఁడు. (భాట్టమతము చూడుఁడు. పూర్వమీమాంసామతము చూడుఁడు). ఈమతమునందు ఆత్మ నైసర్గికముగ జడస్వభావమునం దుండును. మనస్సంయోగమున జ్ఞానవంత మగునని చెప్పఁబడినది. తోడనే ఆత్మ చేతన మగునని చెప్పఁబడినది. బుద్ధి విజ్ఞానమయకోశమునం దుండునదిగాఁ జెప్పఁబడినది. బుద్ధి ఆత్మకు గుణమై యుండునదిగాఁ జెప్పఁబడినది.

వివేకము లేనివారికి ప్రతీతియు కలుగనియట్లు నిద్రావస్థయం దుండుటచే నాత్మకు బుద్ధిగుణము లేక జ్ఞాన ముండదని చెప్పఁబడినది. కావుననే ఆత్మ బుద్ధి యనెడిగుణయుక్తము గాకుండినచో జడమని పోల్పఁబడినది. ఇందువలననే ఆనందమయకోశ మనంబడు నాత్మకు జ్ఞానము గల్గించుగుణము బుద్ధియే యని ఈమతసిద్ధాంతము. బుద్ధి ఆత్మకు జ్ఞానగుణ మెయుంట అతి గుప్తముగ నుండుటచేత వివేక మెఱుఁగనివారికి గోచరముగ నుండెడిని. ఆత్మజ్ఞానము ప్రాణి యందు నిత్యజ్ఞానముగ నుండలే దనియు, అది అనిత్యముగ నైయున్న దనియుఁ జెప్పఁబడినది.

ఆత్మతో మనస్సంయోగమునఁ గలెడి జ్ఞానమునందే ధర్మాధర్మవివేకము, రాగద్వేషములు, సుఖదుఃఖములు మొదలగున వన్నియుఁ జేరియుండునని ఈమతాభిప్రాయము. ఇచ్ఛలు, ప్రయత్నములు, అభిప్రాయభేదములు కూడ ఆత్మకు మనస్సంయోగమున సంభవించుచేత నావస్థకుఁ జెందినవే యని మతాభిప్రాయము.

ఆత్మ శూన్యము కాదని యీమతమునందు సిద్ధాంతము చేయఁబడినది. ఏది అనుభవించునో అది ఆత్మగాన ఒకరిని (అనఁగా వారియాత్మను) "శూన్యావస్థ ననుభవించితివా?" యని యడిగినచో లే దనిన ఆయాత్మ శూన్యము కాదని సిద్ధించుచునే యున్న దనియు, "శూన్యావస్థ ననుభవించితి" నని ఉత్తర మైనచో శూన్యత ననుభవించినయాత్మ శూన్యమునుండి వేఱైన దని తేలుచునే యున్న దనియు, ఎట్లైనను ఆత్మ వేఱుగనే కన్పించుట ఆత్మ శూన్యము కాదని యీమతసిద్ధాంతము.

ప్రభాకరాచార్యుని దేశికుఁడగు భాట్టునకు వార్తికకారుఁ డనియు వాడుక కలదు.

ప్రాయణ గోత్రము— (విష్ణువృద్ధ ఉపగణము చూడుఁడు)

ప్రాయోపవేశము — తనకు మృతి రానున్నదని యెఱిఁగి దానికి సిద్ధమై దర్భశయ్యపై శయనించి ఎదురుచూచుచుండుట. పరీక్షిత్తు ప్రాయోపవేశ మొనర్చెను.

ప్రారబ్ధములు మూఁడువిధములు.

౧ ఇచ్ఛాప్రారబ్ధము- తాను ప్రయత్నించి చేసిన కార్యఫలితమును తా ననుభవింపనగుట.

౨ అనిచ్ఛాప్రారబ్ధము- అప్రయత్నముగ తా నొనర్పని కార్యఫలితము తనకు నిర్బంధముగ సిద్ధించి తా ననుభవింప నగుట.

3 పరేచ్ఛాప్రారబ్ధము- అన్యుల ప్రయత్నమూలమునఁ గల్గినఫలిత మన్యులకుఁ గాక తనకు సిద్ధించి తా ననుభవింప నగుట.

ఈప్రయత్నములు చేయుటలు, ఫలితములు సత్ఫలితములుగఁ గాని దుష్ఫలితములుగఁ గాని యుండునని యెఱుంగునది.

ప్రారోహి లేక ప్రాలోహి గోత్రము— (పరాశరగణము చూడుఁడు.)

ప్రార్థనాసనము— యోగశాస్త్రమునఁ జెప్పఁబడిన ఆసనములలో నొకటి. ధీరాసనమునఁ గూర్చుండి మోఁకాళ్ళపై నిలిచి చేతులను హృదయమందుఁ జేర్చుట (జోడించుట) ప్రార్థనాసన మనంబడును. ఇందువలన కుండలినీప్రబోధ మగునని చెప్పఁబడినది.

ప్రాశోదరి గోత్రము-(కుశికగణముచూ.)

ప్రావర్యగోత్రము-(నిధృవగణముచూ.)

ప్రాలి గోత్రము — (పరాశరగణము చూడుఁడు.)

ప్రాలంబాయన గోత్రము— (ఉపమన్యుగణము చూడుఁడు.)

ప్రార్థితస్వప్నములు—(స్వప్నశాస్త్రములు చూడుఁడు.)

ప్రాసము— పద్యములకు యతిప్రాసములు ముఖ్యములు. (యతులు చూడుఁడు) పద్యమందలి ప్రతిచరణముయొక్క మొదటి యక్షరస్థానమును, ఆయాపద్యములకు విధింపఁబడిన వేరు అక్షరస్థానములు యతిస్థానములని చెప్పఁబడినవి. అటులనే రెండవయక్షరస్థానములు ప్రాసములని చెప్పఁబడినవి. లాక్షణికులు ప్రాసముల నాఱుభేదము లనిరి.

౧ సుకరప్రాసము- సర్వసాధారణముగ నాల్గుపాదములందు రెండవయక్షరము లేకాక్షరములుగను, వాటిపై గదియించి యుండు అచ్చులు మైత్రి గలవిగను (అనఁగా అ, ఆ, హ, య, ఐ, ఔ లు మిత్రములుగను, ఇ, ఈ, ఎ, ఏ, వట్రుసుడియు మిత్రములుగను, ఉ, ఊ, ఒ, ఓ లు మిత్రములుగను నెఱుంగఁ జెప్పఁబడినది.) ఉండి సుకరముగఁ గుదురునవిగ నుండిన సుకరప్రాస మనంబడును.

౨ దుష్కరప్రాసము- కటువుగను, సులభముగఁ గుదురున ట్లుండనిరీతి యక్షరములుగను విసర్గపూర్వకముగ నుండుప్రాసలు మొదలగునవి దుష్కరప్రాసము లని చెప్పఁబడినది.

3 అనుప్రాసము - రేఫయుక్తాక్షరములు మొదలగునవి చెప్పిన అనుప్రాస మనంబడును.

౪ ద్విప్రాసము - ప్రాసస్థానాక్షరము, తర్వాతియక్షరము గూడ రెండేసియక్షరములు నాల్గుచరణములం దొకేరీతి జెప్పిన ద్విప్రాస మనఁబడును.

౫ త్రిప్రాసము - ప్రాసస్థానాక్షరము, తర్వాతి రెండక్షరములు గూడ నొకేరీతిని

మూఁడేసియక్షరముల నాల్గుచరణములందుఁ జెప్పిన త్రిప్రాస మనంబడును.

౬ అంత్యప్రాసము- రెండవ ప్రాసాక్షరములు విధిగాఁ జెప్పి చరణాంతాక్షరములు ప్రాసలుగనె భావించి నాల్గుచరణములం జెప్పిన అంత్యప్రాస మనంబడును.

ప్రాసములు ౬ (షట్ప్రాసములు)- ౧ సుకరము, ౨ దుష్కరము, ౩ అనుప్రాసము, ౪ అంత్యప్రాసము, ౫ ద్విప్రాసము, ౬ త్రిప్రాసము.

ప్రాసాదవాసిన్యాయము- వా మేడలో నున్నారనుటలో సర్వదా ఆమేడలో నున్నారని యర్థము కాదు. ఆమేడయున్న ఇంటియం దుందురని భావము.

ప్రి-ఆదమిటీజనులు— క్రైస్తవమతధర్మము మేరకు ఆదాము, ఈవులు సృష్టియం దాదిమజన్ములని చెప్పఁబడిరి. అనఁగా తొలుత సృష్టింపఁబడినవారని భావము. దీనిని సంశయించువారును వారియందు కొందఱు లేకపోలేరు. అంతకుపూర్వమును ప్రపంచమున జను లుండిరనియు, వారిని Pre Adamitesఅనుట సమంజస మనియు తలంచెడివారు కొందఱుండి రంట. వారిచే ఆదము ఈవులతో ప్రారంభమైనది క్రొత్తసృష్టి యనియు, అదివఱ కుండినవారి స్థానమున క్రొత్తసృష్టివారు కల్గిరనియుఁ జెప్పఁబడెనఁట. ఈవాదము క్రీ. వె. ౧౫౯౬-౧౬౭౬ కాలమువాఁ డగు Izac de la Peyrere గారిచే నుద్ధరింపంబడి వారి అనుచరవర్గమువారికి ప్రి-ఆదమిటీలనిపేరు వచ్చెనని చెప్పఁబడినది.

ప్రిజూడీస్ (Prejudice)— వాణిజ్య పరిభాషాపదము. పూర్వసంబంధ మని యర్థము. ఉత్తరప్రత్యుత్తరములలో పూర్వసంబంధ మగు తకరరులకు ఈవ్రాత బాధింపకుండునటుల దర్శిలా ఉత్తరములలో without prejudice అని వ్రాయుదురు. వాట్లకు పూర్వము చెల్లింపవలసినదానికి Pre Pre-ferencial అందురు.

ప్రిన్సాఫ్ వేల్సు పదవి - ఇది ఇంగ్లాండు దేశపు రాజ్యకార్య సంబంధమున భరతదేశపు యువరాజుపదవిం బోలినపదవి. భావికి భూపతిపదవికి అర్హతఁ గల్గియున్న వారి కీపదవి యిచ్చి వేల్సు దేశపుసామంతునిజేయుట క్రీ. వె. ౧౩౦౧ నుండియు నాచారమై పద్ధతిగ నడుచుచున్నది. అప్పటి భూనాథుండగు ఒకటవఎడ్వర్డు భూపతి అప్పటికి తన జ్యేష్ఠసుతుంపుగ నుండిన ఎడ్వర్డు అనుపేరుగల రాకొమరున కీపదవి నొసంగి, వేల్సు సామంతరాజ్యమున కధిపతిగ బిరుద మొసంగెను. ఆయనయే యీపదవినందిన మొదటి రాజపుత్త్రుఁడఁట. నేఁటికిని నట్లె జరుగుచు నడుచుచున్నది.

ప్రిఫరెన్సు (Preference)--వాణిజ్యపరిభాషాపదము. దీనికి పలువిధముల ఉపయోగార్థములు కలవు. నియమితమగు వడ్డీ కలిగి, ఇక్కట్టన సామాన్యపత్రములపై డివిడెండు బయుట పెట్టఁబడకపూర్వము చెల్లింపఁబడవలసినపత్రములకుPreference Bonds అనిపేరు. ఇట్టివాటాలకు Preference Share లేక Preference Stock అనిపేరు. Ordinary అప్పులబాకీలు తీర్పకపూర్వము, తనఖాపత్రముల అప్పులను తీర్మానము చేయుటకు ఒక దివాలాఆసామీ ఆస్తులను వినియోగించుటకు Preferencial payments అనిపేరు.

ప్రిమిల్లెన్మయిలిజమ్-- Premillenmailism నిత్యమగు శాంతియు సత్యమగు నానందమును పొందుకాలము క్రీస్తు రెండవ మాఱు భూలోకమున నవతరించునపుడు పొందఁగలమను నమ్మకము.

ప్రీమేజి (Primage)--వాణిజ్యపరిభాషా పదము. ఓడయందు వేయు సామానులFreight కు కలిపి తీసికొను పన్ను. ఇది ఓడయజమానికి Chartering, వార్ఫేజి, Lighing :Pilotage మొదలగు వ్యయములకుఁగాను నియ్యఁబడునది. ఓడపైనుండి సరకులను దింపుటకు ముందు, ఓడయందలిసరకులవిలువను నమూదు చేసుకొనులెక్కకు Prime Entry అనెదరు.

ప్రియంవద--ఈపేరుగలవారు పెక్కండ్రు గలరు. నహుషునిభార్య పేరు ప్రియంవద. శకుంతల చెలికత్తియు వేఱొకప్రియంవద.

ప్రిష్టచంపచంపాదేశము-ఇప్పటి బీహారు దేశమున కీపేరుండెనని వాడుక గలదు. ఇది బౌద్ధనామము.

ప్రిస్క్రిప్షన్—(ఆంగ్లవైద్యమున గ ముల కౌషధనిర్ణయవిధానము చూడుఁడు.)

ప్రీతి లేక హవిర్భుక్కు--పులస్త్యుని భార్య. నామాంతరము హవిర్భుక్కు.

ప్రీతితో పెట్టునది పిడికెడైనను చాలునన్నట్లు—(ఆంధ్రలోకోక్తి.)

ప్రీతిలేనికూడు పిండాకూడువంటి ది-(ఆంధ్రలోకోక్తి.)

ప్రీతిద్వితీయ-- ఆశ్వయుజశుద్ధద్వితీయ. పర్వదినము. (పండుగలు, పర్వములు, వ్రతదినములు చూడుఁడు.)

ప్రీతోద్ధారిణీనది—ఇప్పుడు దీనిని పైరీ యనుచున్నారు. రాజు అనుతావున మహానది యందుఁ జేరుకొనును.

ప్రీమియమ్ (Premium)—వాణిజ్య పరిభాషయందు ఒకవ్యవహారమున వాయిదాలవెంబడి చెల్లింపవలసిన మూల్యములలో నొకవాయిదామూల్యమున కీపేరు వర్తించును.

ప్రివీ కౌన్సిల్ సభ—ఇంగ్లాండుభూపతియు, భరతదేశపుచక్రవర్తియు నగు నరపాలుని యాలోచనాసభ. భరతదేశపు ఉన్నతన్యాయస్థానములనుండి అప్పీళ్ళు ప్రీవీకౌన్సిలునకు చేయఁబడుచుంట సర్వసాధారణమైన సంగతిగనే యున్నది. అట్టి అప్పీళ్ళయందలి న్యాయాన్యాయముల నారసి తీర్మానించుటకు భూపతికి సలహాలనిచ్చు నందలి ప్రత్యేకసభకు 'జ్యూడీషియల్ కమిటి ఆఫ్ ది ప్రివీకౌన్సిల్' అనెదరు.

ఇప్పటి బ్రిటీషుప్రివీకౌన్సిలుచరిత్ర వేర్వేఱు కాలములందు వేర్వేఱు విధములుగ నడిచెను. మూడవహెన్రీ నరపాలుని: కాలమున నది Barons యొక్క అధికారపుసభగా నుండెనఁట. అప్పుడు Magnum Concilium అనంబడెను. ఒకటవఎడ్వర్డు భూపాలుని కాలమున భూపతికి కేవలము వశవర్తిగనై Royal Council గా నుండె నఁట. వేఱొకప్పుడు అనఁగా రెండవ ఎడ్వర్డుభూపతి కాలమున Concilium Continuum Secretum లేక Privatum గా నుండెడిది. ఎన్మిదవహెన్రీ భూపతికాలమున హౌస్ ఆఫ్ లార్డ్సు అనంబడె నఁట. అంతవనుక నీసభ బ్రిటీషుపార్లమెంటు లోనఁగాని, వెలుపలఁగాని కూడ జరుగుచుండు నాచార ముండునది హౌస్ ఆఫ్ లార్డ్సుగా మాఱిపోయినది. పార్లమెంటులోన జరుగు సభగా నెఱుంగునది.

పార్లమెంటు వెలుపల గూడునదిగా నున్న సభ పెద్ద రెబిలియనుకో నంతరించెనని యనుకొనఁబడినదికాని అట్లు కాలేదు. రెండవ ఛార్లు ప్రభువుకాలమున ప్రీవీ కౌన్సిల్ అనఁబరఁగె నఁట. కాని క్రీ. శ. ౧౪౦౫ నకు పిదప దీనింగూర్చి ఏమియుఁ దెలియకుండెను.

ఏడవ హెన్రీభూపతికాలపుకడను దీని కొక అగ్రాసనాధిపతి యుండినట్లు తెలియు చున్నది కాని ఎన్మిదవ హెన్రీ నృపతికాలమునుం దిది

చక్కని ఆర్గనైజేషన్నుస్థి నందెను. అనఁగా క్రీ. వె. ౧౫౪౦ నుండి చక్కఁగ పనిచేయ నారంభించినది. తొలుత పదునాలు పదునేడుశతాబ్దములం దీసంస్థద్వివిధకార్యాచరణము లొనర్చుచుండెడిది. సోమ, మంగళ, గురు, శుక్రవారములందు కౌన్సిల్ బోర్డు అనంబడుతావునఁ గూడి, రాజకీయవ్యవహారముల నాలోచించి, నరపాలునకు సలహా నిచ్చుచుండుటయు, బుధ శుక్ర వారములందు స్టార్ ఛేంబరు అనంబడు తావునఁ గూడి న్యాయతీర్మాన వ్యవహారములను విచారించి న్యాయమిచ్చుతీర్మానమునీయ నరపాలునకు సలహా నిచ్చుచుంటయు నైయుండెను. ఈసంస్థ యొనర్చిన ఇతరవ్యవహారములతో నిపాఁసమునకుఁ బనిలేదు. క్రీ. వె. ౧౬౪౦ లో లాంగు పార్లమెంటు ప్రివీకౌన్సిలుయొక్క కోర్టులు బోర్డుకార్యములను రద్దుపఱచి వూర్త ముర్చెను. గాన నంతటినుండియు సామ్రాజ్యమున నిది మహోన్నతన్యాయస్థానముగ నిలుపఁబడెను. ఇట్లనుటవలన నిది స్వతంత్రముగ న్యాయస్థానము కానేరదు. భూపాలునకు సలహా నిచ్చుటయే దీనిపని గాన భూపతితీర్మానమే న్యాయస్థానాగతముగ నుండెడిని.

(బ్రిటీషురాజపరంపర చూడుఁడు. బ్రిటీషు పార్లమెంటుహౌసులు చూడుఁడు.)

ప్రూఫ్ ఆఫ్ పుడ్డింగ్ — (Proof of pudding is the eating of it) దాని ఉపయోగము దానికి కల్గినయామోదమునుండియే తెలియు ననుట కీఉక్తివాడుచున్నారు. ఆంగ్లసీమలందు ఒకటవజేమ్సునరపతి పాలించుకాలమున, నాయనకై ఒకక్రొత్తభక్ష్యము చేసిరఁట. దాని నాతఁడు భుజింపఁబోవుచు నీప్రసిద్ధోక్తి పల్కెనఁట. అదిమొదలుగ నీఉక్తి ప్రచారములోనికి వచ్చి సామెత యాయెనఁట.

ప్రెష్షర్ ఆఫ్ లైట్ (Pressure of light)—(వెలుతురు కల్గించు నొత్తిడి చూ.)

ప్రెయిరీస్ (Prairies)—ఉత్తరఅమెరికాదేశములందు (పచ్చికపట్టియున్న) మైదానపు (సమతల) ప్రదేశములకు Prairies అనిపేరు. (Land portions చూడుఁడు.)

ప్రెసిడెంటురూజువెల్టుగారి నాల్గుపోయింట్లు విదేశరాజ్యాంగవైఖరి, విధానము- —ఈసుప్రసిద్ధవైఖరి, విధానము ఆంగ్లమున Four point foreign policy of United States of America by Persident Roosevelt అని వాడుచున్నారు. ఇది క్రీ.వె. ౧౯౩౯నాఁటి దేశకాలపరిస్థితుల కనుగుణముగఁ బ్రకటింపఁబడినదిగా తెలంపఁబడుచున్నది. దీని నాయన క్రీ.వె. ౧౯౩౯ ఫిబ్రేవరి ప్రారంభకాలమునఁ గూడిన ఒకప్రెస్ కాన్ఫరెన్సున కంపి ప్రకటించెను.

ఒకటవపోయంటు- ఒకకార్యమునందు తగుల్కొనఁజేయునట్టి సాహచర్యసఖ్యతలను అమెరికాసంయుక్తరాష్ట్రప్రభుత్వ మంగీకరింపదు. (U. S. A. is against entangling Alliances.)

రెండవది- ప్రపంచవాణిజ్యము ప్రతివారిది అను ధర్మమును రక్షించుటయందు అ.సం రా. ప్ర.సుముఖత వహించుచున్నది. (U. S. A favours the maintenance of world trade for everybody.)

మూఁడవది- ఆయుధబలములు తగ్గించుటకుఁ గాని, మితమును నేర్పఱచుటకుఁ గాని నడుచు ప్రతి ఏయుద్యమముతోనైనను అ.సం.రా.ప్ర. సంపూర్ణసానుభూతి గల్గియున్నది. (U. S. A. is in Complete sympathy with any and every effort to reduce or limit armaments).

నాల్గవది-తానును ఒకజాతిగ ప్రపంచజాతుల అన్యోన్యరాజకీయ,ఆర్థిక,సాంఘిక, స్వాతంత్ర్యములను శాంతియుతముగఁ గాపాడుచు నిలుపుటయందు సానుభూతి గల్గియున్నది.(U.S.A. as a nation, is in sympathy with the peaceful maintenence of the political, economic, and social independence of all nations of the world.)

దీనిని బ్రకటించుటయందు దాయగ్రాసనాధిపతి రెండురాజకీయసిద్ధాంతముల ననుసరించెనని తలఁపఁబడు చున్నది. అందు మొదటిది "That Economic Solutions are more vital to recovery than political remedies" అను సిద్ధాంతము దీనికొఱకు International economic readjustment ఆయన అవసరమని తలంచెనని తోఁచెడిని. అగునేని దానికి Free trade అవసరమని చెప్పకయే చెప్పుచున్నది. విదేశవాణిజ్యము ఆటంకములేక ప్రతివారికి సందుబడిలో నుండవలెనని ఆయన తలంచెనని యూహింపఁబడుచున్నది. రెండవది "Good neighbour" సిద్ధాంతము. దీనినే Samaritan Policy అని యనుటయుంగలదు. "The good neighbour who respects his own obligations and respects the sanctity of his agreements in and with a world of neighbours" అనునది దీని మూలసిద్ధాంతము.

దీనిప్రకటనకు ముందు కొలఁదిదినములుగ పెరూదేశపు లీమాపట్టణమున జరగిన పశ్చిమగోళార్ధ అంతర్జాతీయ మహాసభయందు మన్రో సిద్ధాంతము ఆధర్మము (Manro Doctrine) పశ్చిమ గోళార్ధదేశ ప్రభుత్వము లంగీకరించి యుండు ననియు, ఇది వీరిప్రోత్సాహముననే నడచియుండుననియుఁ గొంద ఱనుమానించుచున్నారఁట. (మనోసిద్ధాంతము చూడుఁడు).

ప్రెసిడెన్సీ (Presidency)— ఈస్టిండియాకంపెనీ పరిపాలనక్రింద మన యాంధ్రాదిదేశము లుండినతఱి ఫ్రెసిడెంట్లు పాలించుచుండిరి దానినుండి ప్రెసిడెన్సీ యనుపేరేర్పడి నేఁటికిని స్థిరముగ వాడుకయం దున్నది

ప్రెస్ బైటేరియను (క్రైస్తవ) సిద్ధాంతము- ప్రెస్బైటరు అనిన పురాతనపు నవధర్మమున జ్యేష్ఠుఁ డని (పెద్దయని) యర్థము. ఈపేరు బోధకున కన్వయించును. చర్చియుద్యోగుల కీపే రన్వయించునది యైనను అన్య లీమతస్థుల నందఱ నీపేరుతో వాడుచున్నారు. స్కాట్లాండుదేశమునం దీమతస్థులు కలరు. జేష్ఠులచే పరిపాలింపఁబడుమతము లేక మతధర్మసంస్థ యని వీరియభిమతము.

ప్రేంకణపు లత- లా.Aglaia roxburghiana. సం. ప్రియఁగుః, ప్రియవర్ణా, ప్రియవల్లీ, ప్రియవల్లీ, ఫలినీ. దీనియాకులు తములపాకులఁ బోలియుండును. ఈచెట్టు సాదా ప్రియంగు, ఘూల్ప్రియంగు అని ద్వివిధము. ఘూల్ప్రియంగునం దొకవిధమగు సుగంధముండెడిని.

దీని సమూలకషాయములు బలముగల్గించి, అతిసారము, జ్వరదోషము, రక్తపిత్యము, వాతదోషము, విదాహదోషము నడంచునని చెప్పఁబడినది.

ప్రేతపర్వతము— (గయ చూడుఁడు.)

ప్రేతలు— (ప్రక్షేణఇతః = ప్రేతః) ఐదు విధములు- ౧ బ్రహ్మ. (సృష్టికి పరమేశ్వరనిరూపణాకారము), ౨ విష్ణువు. పరమేశ్వరుని సితినిరూపణాకారము), 3 రుద్రుఁడు లయ

నిరూపణాకారము), ౪ ఈశ్వరుఁడు (పరమేశ్వరుని ఐశ్వర్యాకారనిరూపణాకారము), ౫ సదాశివుఁడు (పరమేశ్వరుని అధి[illegible] నిరూపణాకారము). ఈ యేదాకారములకు పంచప్రేతలని పేరు. ప్రేతయన నెప్పటికిని ఉండెడిదనియర్థము.

పరమేశ్వరునిశక్తిని (సాయుజ్యమును లేక మహిమను) పంచప్రేతాసనాసీనా (ఐదు మహాకారములం దధిష్ఠించి యున్నది) అనియందురు. ఈశక్తికి ఐదురూపములు ౧ సరస్వతీ, ౨ లక్ష్మి, ౩ పార్వతీ, ౪ ఉన్మనీ, ౫ మనోన్మనీ అని. దీనిఁ గూర్చి బ్రహ్మాండపురాణమునందునను, దేవీభాగవతమునందునను చెప్పఁబడినది. బ్రహ్మ, విష్ణు, రుద్ర, ఈశ్వర, సదాశివులను పంచశక్తులనియు, పంచభర్తలనియు ననుచున్నారు.

పంచభర్తలనుటయందు ద్రౌపదీ పాండవులని ఇట తలంపరాదు.

ప్రేష్యంగ గోత్రము— (గర్గఉపగణము చూడుఁడు.)

ప్రైమరీ ఎయిర్ కరెంట్సు— (Primary air currents) ఉత్తర దక్షిణ ధ్రువములనుండి భూమధ్యరేఖవైపుగా భూమిని గాని, సముద్రమునుగాని అంటి క్రిందుగ వీచు శీతలవాయువులును, భూమధ్యరేఖకడ వేఁడిమెక్కుటం జేసి చులకనయైకొంతవఱకాకసమున కెగసి అటనుండి పైఁగా నుత్తర దక్షిణధ్రువములవైపుగా వీచు వెచ్చనిగాలులును Primary air currents అనంబడును. (వాయువు దానికార్యములు చూడుఁడు.)

ప్రైమరీ ప్లానెట్సు (Primary planets)—(సోలార్ సిస్టమ్ చూడుఁడు.)

ప్రైమ్ మినిస్టర్ (PrimeMinister) ఆంగ్లసామ్రాజ్యమున ప్రధానోద్యోగి (ప్రధానమంత్రి) యనియర్థము. బ్రిటీషుచక్రవర్తిగారికి సలహాలనిచ్చు ప్రధానోద్యోగి. ఈయనను Premier అనియు నందురు. పార్లమెంటు సభ్యుఁడైయున్నవాఁడును, హౌస్ ఆఫ్ కామన్సునందు ఎక్కువమంది సభ్యులకు నాయకుఁడుగనో నమ్మకస్థుఁడుగనో ఉండినవాఁడు కావలయును. ఈయన కేబినెట్ మంత్రుల నెన్నుకొనుస్వాతంత్ర్యతకలవాఁడు. జీతము నెలకు నాలువేలపౌను లందురు.

ప్రైరీస్— (సెవన్నాస్ చూడుఁడు).

ప్రైవేటు ఎరేంజిమెంటు (Private arrangement)— వాణిజ్యపరిభాషాపదము. ఉభయపార్టీల అంగీకారముపై మధ్యవర్తుల తీర్పు అనవసరము లేకుండునట్లు అయినఏర్పాటు. ఒక చిన్న లిమిటెడ్ కంపెనీకి Private Company అనియు నందురు.

ప్రొటగోరాస్ సిద్ధాంతము — దీని నిటుల వచించుటయె గాని ఈ Protagorus మహాత్ముఁ డెవ్వఁడో తెలియవచ్చుట లేదు. ఆంగ్లేయుల విజ్ఞానగ్రంథములందు దీనిని థియరీ యని [illegible] దాని "Knowledge is only relatively true" అని వివరించిరి. అది మూఁడుభాగములు.

౧. Positive knowledge is impossible. మానవచైతన్యములు, బుద్ధిపోహలు మాఱుచుండునుగాని స్థిరముగ నొకేరీతి నుండునవి కావు గాన వాటిస్థితి ఇదమిత్థమని నిర్ణయింప వీలుండదు. అవియెట్లుఉన్నట్లగపడుచుండునో దానింబట్టియే యన్యులు యోచింపవలసియుండెడిని. మానవుఁడుసకలజగత్పదార్థములకు పరిమాణపుకొలతగ మాత్రముండువాఁడు.

ప్రతివారికిని వేర్వేఱువస్తువులు వారివారికగపడున ట్లొఱుంగఁ బడుచున్నవి. అనఁగా గ్రహింపఁబడుచున్నవి గాన వేర్వేఱు మనుష్యులకుఁ దోచిన పదార్థవిజ్ఞానము వేర్వేఱుగ నుండవచ్చును. గాన Knowledge(విజ్ఞానము)

is relative అని చెప్పఁబడవలయు నని భావము.

౨. Our knolwedge of particular things depends upon the relations in which they stand to other things

వేర్వేఱువస్తువులం గూర్చి వేర్వేఱుమానవులకుఁ గల్గెడివిజ్ఞానము ఆవస్తువు లితరపదార్థములతోఁ గల్గియుండిన (లేకయున్న) సంబంధసందర్భములనుండి కల్గినది గాని స్వతంత్రముగ నేర్పడినది కాదని భావము.

3. In Psychology the view that sensations only possess importance when related to other simultaneous or immediately previous sensations in the mind.

తాత్కాలికముగఁ గాని అంతకుఁ బూర్వమప్పుడే గాని మనస్సునం దుండిన స్మారకము (Sensation)లతో సంబంధించినవిగ నుండిననే అప్పుడు గల్గినస్మారకము ప్రాముఖ్యముగ దోఁచు ననెడి ధర్మము మానసిక శాస్త్ర (Psychology) సంబంధ మని భావము. అనఁగా నా శాస్త్రసంబంధధర్మ మట్లుండునని భావము.

ప్రొటెస్టు— వాణిజ్యపరిభాషయందు "అనంగీకారము లేక ఇష్టము లేకుండుట" దెల్పుట లేక అంగీకారనిరోధమున కర్థము.

ప్రొడ్యూస్— వాణిజ్యపరిభాషాపదము. Produce అన చేయుటయని యర్థము. చేతిపనులకర్మాగారపు యజమానికి Producer అనిపేరు. అట్లు చేయించుపనికి Production అనిపేరు. అట్లు చేయించుటకు వలయుపనివాండ్రు, వాండ్రపనికిని Productive labour అనిపేరు

ప్రొద్దుతిరుగుడు చెట్టు (సూర్యకాంతపుచెట్టు)- లా. Croton plicatum. ఆంగ్ల. Sun flower tree. సం. ఆదిత్యభక్తా, సూర్యభక్తవృక్షః, సూర్యభక్తా, సూర్యపత్రః, సూర్యవృక్షః, సూర్యకాంతవృక్షః, ఇంకను ఈజాతివృక్షము తీఁగగలదనియు, దానికి సూర్యలతాయని పేరనియుఁ జెప్పఁబడినని గాని యది యెచ్చటను గానరాకున్నది. ఇది యేటేట జనించుచెట్టు. దీనిపువ్వు లించుమించు సూర్యుని వైపునకో లేక మఱియొకవైపునకో తిరుగుచుండుగాన ప్రొద్దుతిరుగుడుచెట్టని పేరయ్యెను. దీనిపూలరెక్కలకాడలు దీనికిని తైలములువాటిం గొన్నిదేశములవారు నోట నములుచుండుఁనభ్యాసము గల్గియుండునఁట. దీనిని సూర్యావర్తచెట్టని కొన్నిసీమలవారు పిలుతురని తెలిసెడిని.

దీనిఎండినఆకులందు కడుపునొప్పి నివారించుగుణమును ఎండినకాడలందు (ఆవాలచూర్ణముం గల్పి) కషాయము గాచియిచ్చిన కుష్ఠవ్యాధినివారించుగుణము గలదనియు, సమూలరసకషాయచూర్ణములందు కుష్ఠరోగము, దగ్గులు, క్షయరోగముల నడంచుశక్తి కలదయు, వేఁడి కషాయము ఒంటికి పడమిచ్చిన నరముల బలహీనత మానునియుఁ జెప్పఁబడినది.

ప్రొప్రైటరీ కంపెనీ (Proprietory Company)— వాణిజ్య సంబంధ పరిభాషాపదము. తమకు భూములు గనులు త్రవ్వుటమొదలగు పనులకుం గల్గియుండియు, నందొక భాగమితరులకు వేరువ్యవహారమునకు గాను, కొంత లాభమిచ్చు నేర్పాటుతో నొసంగిన కంపెనీకి Parent Company యనియు, Proprietory Company యనియు పేరు.

ప్రొఫెషనాలిజమ్ (Professionalism)—వృత్తికి సంబంధించిన గుణములు, అధికారములు, స్థితి గలిగియుండుటనుగురించిన కళ.

ప్రొమోటర్ — వాణిజ్యపరిభాషయందు ఒక కంపెనీ మొదలగు సంస్థను ప్రారంభదశ యందుద్ధరించి పనిచేసి దానిని పనిచేయుస్థితి (Working order) నకుం దెచ్చినవాఁడని యర్థము.

ప్రొటోప్లాసమ్ (Protoplasm) — న్యూక్లియస్ (Nucleus) అనంబడునది దేహమున సెల్సు (Cells) నందు ప్రధానపదార్థము. అది లేకుండ సెల్సు జీవించియుండ నేరవు. వాటి కేదేని యపాయము సంభవించుతఱి దానిం గుదుర్చుకొనుటకు న్యూక్లియస్ ప్రధానమని చెప్పఁ బడియున్నది. న్యూక్లియస్ నుండియె సెల్సు తమగుణము నందునని చెప్పఁబడినది. స్త్రీ పురుషలక్షణములు భేద మగుట అనఁగా శరీరము లోకేవిధముగ నున్నను గుణమున భేదమగుట న్యూక్లియస్‌నుండియె జరుగునని పోల్పఁబడినది. అట్టి భేదకారణపదార్థమునకు ప్రొటోప్లాసమ్ (Protoplasm) అని ఆలోపతీవిధాన ఆంగ్లవైద్యశాస్త్రవేత్తలు సాంకేతిక నామముగ పేరిడియున్నారు. ఇది అనేక ఎలిమెంట్సునుండి చేయంబడినదని పరిశీలకులు పోల్చియున్నారు. ఇందు కార్బన్, సిల్వర్, ఆక్సిజెన్ మొదలగునవి కలవు. (Carbon-silver oxygen and so on) ఇందుఁగల జలము ఆక్సిజెన్, హైడ్రోజన్ కలసినదని యెల్ల రెఱుంగుదురు. ఇందలిచిత్ర మేమన ప్రొటోప్లాసమ్ నందు జలమున్నదనుటకన్న ప్రొటోప్లాసమ్ జలమునం దున్నదనుటయే సమంజసము. ఏలయన ప్రొటోప్లాసమ్ ఎండిపోయినను జలముయొక్క ఘనరూపమగు మంచునం దుంట సంభవించినను జీవించుట యసంభవమేయగును. అట్టితఱి ఎదుగుట,ఊపిరి తీయుట, శరీరమున కాఁగిపోవుంగాన ద్రవరూపమగు నుదకమునం దున్నట్లె యెఱుంగఁదగినది. ఇంతియే గాక ప్రొటోప్లాసమ్‌నందు ఆక్సిజెన్, హైడ్రోజను లధికభాగము లుండునటులఁ గాననయ్యెడిని. ఈయధికభాగములు వేర్వేఱు ఎలిమెంట్సుతో కలసియుండుట గాననగుచున్నది. అందు ముఖ్యముగ కార్బన్, ఆక్సిజెన్ హైడ్రోజెన్, నైట్రోజెను, ఫోస్ఫారస్‌లతో నని చెప్పందగును. ఇంకను సల్ఫర్ (Sulphur) కలదేమో యని సంశయము గల్గుంగాని ఇది నిశ్చయమని పరిశీలకు లనఁజాలకున్నారు. వీట్ల కలయికలును అసాధారణవిధానమని తలంపఁబడుచున్నది. వీటికాఁడికల కాంగ్లరసాయన శాస్త్రవిదులు కాంపౌండ్సు (Compounds) అనియెదరు. వీట్లచేత నీశరీరములు చేయంబడినటుల పోల్చియున్నారు.

ప్రోలేఖకుల గోత్రము- ఆర్య వైశ్యుల ౧౦౨ గోత్రములలో నొకటి. (వైశ్యగోత్రములు చూడుఁడు).

ప్రోలేఖకుల (పోలికుల)గోత్రము. త్ర్యార్షేయ(ర)గోత్రము. సంస్కృతగోత్రము. పుండ్రకస, పుండ్రకగణము. ఆపస్తంబ యజుశ్శాఖ. ప్రమాణఆద్యప్రవరఖండ. ప్రోలీశుఁడు దేవత. భువనాంబ భార్య. మధ్యార్జునము (తిరువడమరుదూర్) తపస్థానము. భువనాస్తి సరస్సు తటాకము. జపము కోటి. దీపములు ౩౨. క్షేత్ర సంఖ్య౫౩. పాలకీదానము. నల్లజీడివర్జనీయము.

ప్రోలెటేరియానిజమ్ (Proletaria-nism)—ప్రోలిటేరియట్ అనఁగా పనిచేసి జీవించుసంఘము. వర్తకులయొక్కయు, ధనికుల యొక్కయు సంఘములతో పనివారల మేలుకొఱకు ఘర్షణము సాగించు సిద్ధాంతము

ప్రొహిబిషన్(అడ్డు లేక నిర్బంధము) వాణిజ్యసంబంధ పరిభాషాపదము. Prohibition కేవలము వెళ్ళకూడని ఆటంకము నకు పేరు. కొన్ని కట్టుబాట్లు ఆటంకములు

విధింపఁబడినచో దానికి "Restriction" అనిపేరు.

ప్రొక్రుస్టీజ బెడ్ Procrustean Bed దుర్మార్గులచేతంజిక్కినవారికి వాఁడొనంగు సౌఖ్యములఁగూర్చి యీ ఉక్తి వాడుచున్నారు. Procrustes అనువాఁడు గొప్పదొంగ. మహా దురాత్ముఁడు. పాంథులంబట్టి దోఁచుకొనుటతో తనవినోదార్థము వారిని చిత్రవధంజేసి తనవినోదార్థ మధికారము నెరపువాఁడు.

ఆతనికడ నొక కవాచీమంచ ముండెనఁట. దానిపై మనుష్యుని పవళింప బలాత్కరించి కాళ్ళుపొడవుండిన తెగనఱికియు, పొట్టిగ నుండిన సాఁగలాగించియు వినోదించువాఁ డఁట.

ప్రోక్రోనిజమ్ (Prochronism)— కార్యము సంఘటనము వీనినిగురించినది.

ప్రోక్సీ (Proxy) — ప్రతినిధి యగువాఁడొకసభయందు "ఒకరికిఁ గాని ఇంకొకఁడు" ప్రోక్సీగా పంపఁబడి, అభిప్రాయములం దెల్పుట సమ్మతినిచ్చుట మొదలగుపనుల నొనర్చును.

ప్రోజయిజమ్ (Prosaism) — వచనరూపకమగు శైలితో వెల్లడించదగినభావములు

ప్రోటోప్లాసమ్ (Protoplasm) — (బోటనీ చూడుఁడు.)

ప్రోపెర్టీ (ఆస్తి) (Property) — ఇది ద్వివిధము. భూమి, ఇండ్లు మొదలగు వాటిని Corporal Property అనియు, వాటాలు, హక్కులు మొదలగు నదృశ్యమగు ఆస్తులకు Incorporal property అనియు (అనఁగా దృశ్యములు, అదృశ్యములు) ద్వివిధము. ఇంకను కదప వీలులేని ఆస్తులకు స్థిరాస్తు లనియు, ఒకతావునుండి యింకొకతావునకు తీసుకొనిపోఁగల ఆస్తులను చరాస్తు లనియు నందురు. నగదు, పత్రములు, నోట్లు మొదలగునవి చరాస్తులగును.

ప్రోఫిట్ (లాభము) Profit-వాణిజ్య పరిభాషాపదము. పెట్టినమూల్యమునకు వడ్డీయు, తగిన వ్యయములనుగాక వచ్చిన అమ్మకపు మూల్యమునందలి నికరమగు మిగిలిన లాభము.

ప్రోబబిలిజమ్ (Probabilism) — వ్యతిరేకగుణములు గలవానియందు బలమును ఆవశ్యకతను తలంపక సత్యమగుదానినే స్వీకరింప వలయుననుసిద్ధాంతము. ఇదియు రోమను కాథలికుధియాలజీకి సంబంధించినదే యైనను, ప్రోబబిలియారిజమునకు వ్యతిరేకసిద్ధాంతము.

ప్రొమిస్సరీనోటు—వాణిజ్యపరిభాషాపదము. Promissory note- దీనిని Pronote అనియు నందురు. ఇది అడుగగనె సొమ్ము అసలువడ్డీ లిచ్చివేయునటుల వ్రాయఁబడును. ఇది Negotiable Instruments అగును.

ప్రొవిన్సుసీమ— తొల్లింటి ఛార్లెమాగాన్ చక్రవర్తి పాలించినరాజ్యములోని యొక పరగణా యైయుండెను. రోమకసామ్రాజ్య భాగమని చెప్ప నొప్పును. ఇప్పటి ఫ్రాన్సుదేశము న చేరియున్నది. దీనివిచిత్ర మేమన ఇందలి జనులు ప్రత్యేకభాషను మాట్లాడుదురు. దానికి ప్రోవిన్షలుభాష (చూడుఁడు) యనిపేరు. ఆల్ప్సుపర్వతములు, రోనునది, మధ్యధరా సముద్రము ఈసీమకు ఎల్లలని చెప్పవచ్చును. దీనిప్రధానపురము తొలుత Aix గా నుండెను. పిదప కొంతకాలము Arles ఆయెను. మార్సిలీసుపుర మిందులోనిదియె. బర్గండీతో ఈసీమకు కొంతరాజకీయసంబంధ ముండినను, రెండు నెపుడు కలుపంబడ నేలేదు. ఆఱవశతాబ్దకాలమున ఫ్రాంకులపాలనక్రింది కీసీమ చేరిపోయె నందురు. (రోమేన్సుభాషలు చూడుఁడు.)

ప్రోస్పెక్టస్ (Prospectus)— వాణిజ్య సంబంధపరిభాషాపదము. ఒక సంస్థ యొక్క—

వ్యాపారవృవిధులు, ఉన్న ఆస్తులు, ఇదివఱలోని యాదాయవ్యయములు మొదలగు సంగతులను వివరించెడి పత్రము. ఇది లోకులు నమ్మకము. ఇందు చేర ప్రోత్సాహములకొఱకు లిచ్చాత్రై ముద్రింపఁ బడుచుండెడిని.

ప్రోస్ఫరస్ —(భాస్వరము చూడుఁడు).

ప్రౌఢకవి మల్లన కవి — రచించినది ఏకాదశీమాహాత్మ్య మను నామాంతరముగల రుక్మాంగదచరిత్రము. (ప్రబంధము).

ప్రౌఢపాదాసనము- యోగశాస్త్రమున చెప్పఁబడినయాసనములలో నొకటి. కుడితొడ క్రింద నెడమపాదమును, ఎడమతొడ క్రింద కుడి పాదమును ఉంచి మఠముపై కూర్చుండి కుడి మోఁకాలిపై చిన్ముద్రపట్టినకుడిచేయి నానించి, ఎడమచేయి నెడమమోఁకాలిపై నుంచి కూర్చుండుట. ఇది విశ్రాంతికరమని చెప్పఁబడిది.

ప్రౌఢయాజికులగోత్రము-ఆర్యవైశ్యుల ౧౦౨ గోత్రములలో నొకటి. (వైశ్యగోత్రములు చూడుఁడు.) ప్రౌఢయాజకుల (ప్రౌఢ యాచకుల ప్రౌఢయాజి) గోత్రము. ఏకాగ్నేయ (౮౬)గోత్రము. సంస్కృతగోత్రము. సౌవర్ణస సువర్ణగణము. మానసలర్షి• ఆపస్తంబయజుశ్శాఖ. ప్రమాణ ఆద్యప్రవరఖండ. సమానగోత్రములు పార్థివస, మానసలస. ప్రౌఢేశుఁడు దేవత. పృథ్వీ భార్య. తామ్రపర్ణీతీరము తపస్థానము. పృథ్వీసరస్సు తటాకము. జపము దశలక్ష. దీపములు ౧౮. క్షేత్రసంఖ్య ౧౮. గోదానము పొట్లకాయ వర్జనీయము.

ప్రౌఢశీలకుల గోత్రము— ఆర్యవైశ్యుల ౧౦౨ గోత్రములలో నొకటి. (వైశ్యగోత్రములు చూడుఁడు.)

ప్రౌఢశీల(పగడశీల,ప్రౌఢశీల)కులగోత్రము. చతురాగ్నేయ(౧.గోత్రము.సంస్కృతగోత్రము. పారాశర్యస. పారాశరగణము. ప్రమాణగ్రంథ మాద్య ప్రవరఖండ. సమానగోత్రములు లేవు. శ్రీకేశుఁడు దేవత. పావకాంబ భార్య. శ్రీశైల శృంగముతపస్థానము. క్షీరాంభోనిధి తటాకము. జపము లక్ష. దీపములు ౨౦. క్షేత్రసంఖ్య 30 ఫలములు దానము. ఖర్జూరము, కర్పూరము, మొగలి, నిమ్మ వర్జనీయములు.

ప్లవ గోత్రము— (జమదగ్నివత్సఉప గణము చూడుఁడు).

ప్లవంగమగతి న్యాయము— కోతి తిన్నగా మార్గమున నడచిపోదు. అనేకదిక్కులకు నానావికారంపుపనులు చేయుచు, కొమ్మ లెక్కుచు, దూఁకుచు మార్గమున పోయెడిని.

ఇట్టి వక్రగతిం గూర్చి యీ న్యాయము వాడుదురు.

ప్లక్షావన్నృపతులు--శకవంశ నృపతులు. (క్రివిదేశము చూడుఁడు.)

ప్లక్షోదద్వాదశి--(వరాహద్వాదశి చూ.)

ప్లక్షి గోత్రము-(గవిష్ఠిగణము చూ.)

ప్లాటో లేక ప్లేటో (Plateau లేక Plateaux)- దీనిని Table land అనియు నందురు. ఎత్తగు(పర్వత)ప్రదేశముపైనున్న సమతలమగు జాగా. (Mountains చూడుఁడు.) Altitude తక్కువగ నున్న Table land అనియు, ఎక్కువగనున్న Plateau అనియు సాధారణముగ వాడుచున్నారు.

ప్లానెటరీథియరీ— (హిల్బ్రానుసిద్ధాంతము చూడుఁడు.)

ప్లానెట్సు(Planets) — (జర్మనుభాష యందు తిరుగునదియని యర్థము). ఒకపెద్ద గోళము నాశ్రయించుచు దానిని జుట్టితిరుగు గోళములకు Planets అనిపేరు.

ప్లాక్షి గోత్రము- పరాశరగణము చూ.

ప్లిమ్సోలీ లైను (Plimsoli line)— స్టీమరు కర్మాగారములగు బరువు నెక్కించుకొనిన పిమ్మట నీటమునిగిన భాగమునకు పైగా నొకగురుతు వేయబడియుండును. ఆగుర్తునకు ప్లిమ్సోలీలైను అని పేరు. అది నీట మునుంగక పైకగపడుచుండునట్లు దానియందు బరువువేయవలె నను నిబంధన కలదు.

స్టీమరుల యజమానులు దురాశకొలంది ఎక్కువ బరువువైచికొనకుండ ఓడనౌకర్ల ప్రాణరక్షణకొఱకీనిబంధన ఇంగ్లండులో ఏర్పడియుండెను.

ప్లిమ్సోల్ మార్కు (Plimsoll mark)— సముద్రపుటోడలందు బరువును ఎంతలోతునకు ఓడ నీటియందు క్రిందికిదిగువఱకు లోన బరువువేయందగునో ఆతావున గురుగీత వేయంబడును. ఓడయందు సరకు అంతకుఅదనముగ నెక్కించి ఆగీతకూడ నీట మునుంగునట్లు బరువు వేయరాదని శాసనములు కలవు. ఈయేర్పాటుచేయుటకు గారకుడగు Samuel Plimsoll అనువారిపే రీగుర్తుంకిడంబడినదంట.

ప్లీహ- ఆంగ్ల. Enlarged spleen. ఇది గుల్మసంబంధము కాకుండ కడుపులో బల్లవలె పెరుంగుజబ్బు.

ప్లీహావన్నృపాలురు -(ఇండోపార్తియను చూడుడు).

ప్లూటోగోళము (Pluto)— నెప్ట్యూన్ గోళమున కవ్వలనున్న యొకగోళమునకు క్రీ.వె. ౧౯౩౦ సంవత్సరమున నీపేరిడంబడినది. దీని నాసంవత్సరమున Arizona యందు Lowell observatory (నక్షత్రశాలయందు) జనవరి నెలలో కనిపెట్టిరంట.

ప్లూటోనొమీ (Plutonomy) — వస్తువ్యుత్పత్తికిని, ధనవ్యుత్పత్తికిని, సంఘమునకు పంచుటనుగురించిన శాస్త్రము. ఇదియును రాజకీయఅర్థశాస్త్రమువంటిది.

ప్లెయిన్ (Plain)—మైదానపు (లేక సమతలమైన)భూమి.(Land portion చూ.)

ప్లెయిస్టోసిన్‌కాలము — (Plesiosaurns period) పాశ్చాత్యదేశములందు చరిత్ర లారంభమగుటకు వెనుకటి కాలము. అనంగా ఉర్ద్రియరీకాలమునకును చరిత్రకాలమునకును నడుమ కాలమునకు పేరు. (ఉర్ద్రియరీ కాలము చూడుడు.)

ఈకాలమున కథలు పాటలమూలమున కొన్ని నడిచియుండినగాథలు తెలియును. కాని అకాలమున చరిత్రలు లేవు.

ప్లేగువ్యాధి—(మహామారివ్యాధి చూ.)

ప్లేటో- (ప్లాటో. చూ.)

ప్లేన్ (Plane)—సమతలము.దీనికిపొడవు వెడల్పు లుండును గాని దళసరి ఉండదు.

ఒక pointకు ఉనికియే గాని పొడవు వెడల్పులుండవు. ఒక (లైన్)గీతకు పొడవేగాని వెడల్పుండదు. అట్లే ఒక plane కు పొడవు వెడలుపుఉండును గాని దళసరి యుండదు. ఇది లెక్కలకొఱకె పరిగణించుకొను పదము. (ఈశబ్దముయొక్క ఆలంకారిక ప్రయోగము Mental plane కూడ చూపనగును.)

ప్లేసింగు షేర్సు (Placing Shares) వాణిజ్యపరిభాషయందు అమ్మకమున కొక బ్రోకరు బహిరంగపఱచియున్న వాటాలని యర్థము.

ప్లైవుడ్ పరిశ్రమ— తేలికైన ప్యాకింగ్ పెట్టెలు మొదలగువానిని సర్వీసుతో నంటించి తయారుచేయుదానికి ప్లైవుడ్ అనిపేరు. ఈ కఱ్ఱయొక్క ప్రత్యేక ప్రయోజన మేమనంగా

ఇతర దేశములకు విశేషముగా రవాణాచేయఁబడు తేయాకు మొదలగువానిని పేక్ చేయుటకు తేలికగా నుండుపెట్టెలు చేయుట.

రైల్వేరేట్లును, స్టీమరురేట్లును అపరిమితముగా హెచ్చిపోవుచుండుటచే వ్యాపారస్థులు తాము ఎగుమతిచేయు దినుసులు పంపుటకు పెట్టెలెంత తేలికగా నుండిన అంతలాభకరముగా నుండునని కనిపెట్టుటయే ప్లయివుడ్ పరిశ్రమ అభివృద్ధియగుటకు కారణమయినది. అందులో ముఖ్యముగా తేయాకు ఎగుమతి చేయుటకు మిక్కిలి తేలికయైన పెట్టెలు కావలసివచ్చినది.

హిందూదేశమునందు తేయాకుఎగుమతి అభివృద్ధియైనకొలఁదిని రైలుమీఁదను స్టీమరుమీఁదను కేవులను సాధ్యమయినంతమట్టుకు తగ్గించుటకు తేలికయగుప్యాకింగ్ పెట్టెలవసరములైనవి. అంతకుముందు బరువైనకఱ్ఱతో చేయఁబడినపెట్టెలలో పోసి తేయాకు రవాణాచేయుచుండుటచే వ్యాపారస్థులకు ఖర్చులు విశేషముగాఁ దగులు చుండెను. యుద్ధమునకుఁ బూర్వము ప్లయివుడ్ అనఁబడు ఈకఱ్ఱ యూరోపు ఖండమునుండి విశేషముగా రవాణా చేయఁబడుచుండెను. యుద్ధానంతరమున ఆ ప్లయివుడ్ అనఁగా దేవదారువంటి తేలికయగు కఱ్ఱ రవాణాచేయఁబడుట ఆఁగిపోయెను. ఒకేపరిమాణముగల ప్లయివుడ్ పెట్టె 16 పౌ॥ లేక 18 పౌనులుగలది మామూలుజాతికఱ్ఱతోఁ జేయఁబడినది 28 పౌనులబరువుండును. అందుచే రవాణాఖర్చులలో విశేషనష్టము వచ్చును. ఇంతేకాక ప్లయివుడ్ పెట్టె మామూలుజాతికఱ్ఱపెట్టెకన్న బలముయినదిగాను సులభముగా వంగునదిగాను అయియుండును.

1906-7సంవత్సరములలో 23½ లక్షలరూపాయలకు వచ్చువిలువగల ప్లయివుడ్ ధర యుద్ధానంతరమున 1924-25 సంవత్సరములో తొంబది లక్షలవఱకు పెరిఁగిపోయినది. ఇది కనిపెట్టి హిందూదేశపుటడవులలో ఈజాతివృక్షములను పెంచుటకు సుర్మావేలీ సా మిల్సువారు,పూనుకొని ఈజాతి మొక్కను దిగుమతిచేయుటకు తొలి సర్టిఫికేటు పొందియుండిరి. తరువాత అస్సామ్ సా మిల్సువారు టింబర్ కంపెనీవారు మొదలగువారు ఈజాతివృక్షములను హిందూదేశమునందు పెంచనారంభించిరి.

ప్లయివుడ్ పెట్టెలు అనేకములగు దినుసులు రవాణాచేయుట కుపకరించును. కాని హిందూదేశమునందు తేయాకు రవాణాచేయుటకే విశేషముగా నుపయోగింపఁ బడుచున్నవి.

ప్లయివుడ్ పెట్టెలుచేయుటకుకావలసినముఖ్యపదార్థములు రెండు. ఒకటి ఆజాతికఱ్ఱ, రెండు దాని నంటించుటకు సర్వీసుగాని సిమెంటుగాని సాధారణముగా తేలికయైన నిట్టిపెట్టెలు చేయుటయందు ఐరోపాఖండవాసులచే ఓక్, గమ్, పాప్లర్, బిర్చ్, ఫర్ జాతులకఱ్ఱ లుపయోగింపఁబడును. హిందూదేశమునందును నిట్టితేలికకఱ్ఱగల జాతులవృక్షములు విశేషముగా నుండుటనే ఈపరిశ్రమ అభివృద్ధిపొందుటకు విశేషమయిన యవకాశము కలదు.

ఫంగస్— (అగారిక్ చూడుఁడు.)

ఫండింగ్ (Funding)— వాణిజ్యసంబంధపరిభాషాపదము. Funding- ఒకకంపెనీవారు ఋణమును Floate చేసియుండఁగ దానిని వాటాలక్రింద మార్చుట కీపేరు వాడుదురు.

ఫండెడ్ డెట్ (Funded debt)— వాణిజ్యసంబంధ పరిభాషా పదము.

Funded Debt తీర్మానవు తేదివివరింపబడక గాని లేక తీర్మానముకడుదూరమునదీర్ఘకాలము పిదపనుండునట్లు గాని పత్రములుగల (ప్రభుత్వమువారు గైకొనిన) ఋణము.

ఫణిభట్టు— ఈయాంధ్రకవి పరతత్వ రసాయనమును యెదాశ్వాసముల వేదాంత గ్రంథమును పద్యకావ్యముగ రచించి తన వేదాంతగురుండగు సదానంద యోగి కంకిత మొనర్చెను.

రావుబహదూర్ కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులువారీతని పూర్వకవులలో లెక్కించి యున్నారు.

ఫణీసార హారేయ గోత్రము— సిధృవ గణము చూడుడు.

ఫతేపూర్జిల్లా—ఫతేపూరునగరము ప్రధాన స్థానము. (అ. ప్రోవిన్సు చూడుడు.)

ఫతేపూర్ శిక్రి— ఆగ్రానుండి ౨౩ మైళ్ళ దూరమున శాటవా శిక్రీగ్రామముగలదు. ఇది బేబరుచక్రవర్తి చిత్తూరు యుద్ధకాలమున తన శిబిరములు నాటించుచు విడసి యుండినతావు. ఆయనయె ఆగ్రానుండి శిక్రీకేతెంచుమార్గమున క్రోసు స్తంభములను నాటించెను. అవి ఇరువదియడుగులపొడవుగు ఏకశిలా స్తంభములు. ఇప్పుడందు రెండుమాత్రము నిలచియున్నవి. తక్కినవి పోయినవి. వాటను మిదకూరుమినారనియు, కిరావోలిమినారనియు వాడుచున్నారు. హిందూస్థానీభాషయందు మినారనిన స్తంభము. ఈ సందర్భమున బేబరు చిత్తూరును ముట్టడించుట క్రీ. వె. ౧౫౨౭ అని మనసునం దుంచుకొనవలయును.

శిక్రియందాదికాలమునుండియు నేటివఱకు చుట్టుపట్ల రాతిగనులనుండి రాయిత్రవ్వి మలచు పనివారు నివసించుచున్నారు. ఇచటికి అక్బరు కాలమున షేఖు సలీమ్ ఛిస్తీ యను పేరుగల భక్తుడొకడుచేసి తొలుత నొక గుహయందు వసించుచుండెను. ఆతని మహిమలు, కీర్తివిస్తారముగ వ్యాపించి అక్బరునకుగూడ చేరెను. అక్బరుకప్పటికి సంతానము కలుగలేదు. గుజరాతుంబట్టుకొని తిరుగవచ్చుతఱి అక్బరుచక్రవ శిక్రియందు పరమ భక్తునిదర్శించి కోర్కెం దెలిపెను. అట్లు ఆయన వరప్రసాదమున అక్బరునకొక సుతుండు గల్గెను. భక్తితనాబాలుని కక్బరు సలీమ్ అని పేరిడెం గాని అక్బరునకుం బిదప సింహాసన మెక్కుచో నతండు జహాంగీరను ప్రసిద్ధనామము ధరించిన చక్రవర్తి యాయెను.

గుజరాతుం జయించిన సంతోషమునకుం దోడు సుతుండుగలిగిన సంతోషాతిశయముచే నతిభక్తి గల్గిన యక్బరు శిక్రియందే నివసింప నేర్పరుచుకొని దానికి ఫతెపూరను (జయముల నగరము) అని పేరిడి అట నొకనగరనిర్మాణ మారంభించి పూర్తిజేసి యందు వసింపనారంభించెను గాని ఆయనకడకాలమున రాజపరస్థితు లాగ్రాయందే తానుండక తీరనిస్థితిం దెచ్చెను. అక్బరుమరణానంతరము జహాంగీరువలన ఫతే పూర్ పూర్తిగా వదలివేయంబడి ఆగ్రానగరమె రాజనివాసమాయెను. ఫతేపూరు బందిపట్టువాండ్లకు వనమృగములకు నివాసమై పాడుగా నారంభించెను. జహాంగీరు (అప్పటిసలీము) శిక్రియందే జన్మించినవాడు. అక్బరు ఆగ్రాయందే మృతిజెందు అటకైదుమైళ్ళదూరమున నొక్క గొప్పభవనము నిర్మింపజేసి యందు జహాంగీరు గోరీచేయించెను. ఆభవననిర్మాణము తానే జహాంగీరు పరిశీలించుచుండువాడట.

ఫతెపూరు శిక్రీపట్టణమున నివసించుటలేదు. పాతశిక్రీగ్రామమున యథాప్రకారమె రాతిపనివాండ్రు వసించుచున్నారు. ఫతెపూరుం జుట్టి మూడువైపుల కోటగోడలు బురుజులు

కట్టఁబడి నాల్గవవైపంతయు గొప్ప చెరువు త్రవ్వఁబడినది. చెరువునుండి చుట్టుపట్ల అనారోగ్యప్రదమౌట నిటీవల నాచెరు వెండింపబడి పొలములైనది. ఆగ్రానుండి ఒక ఇనుపదారి బాట నిర్మింపఁబడి డెబ్బదివేలరూప్యముల వ్యయమున చూచువారికై యొక విడిదిబంగళా నిర్మింపఁబడినది. ఫతెపూరు కేవల మొగలయిల యాకారమెగల్గి మార్పుఁ జెందనితావు. ఇట భిస్తిభక్తుని గోరీ యాత్రాస్థలమై యున్నది. తావులంజూపు గైడులు కావూరువారిలో పెక్కండ్రు భిస్తిభక్తుని సంతతివారమని చెప్పుదురు.

ఆగ్రాకోటలోనున్నట్లె ఇక్కడను గొప్ప గొప్ప దర్వాజాలు మహాలులు నివాసభవనములు ఆటలతావులు మొదలగునవి పెక్కు గలవు. పంచమహాలనంబడు ఐదంతస్తుల మేడయు, అక్బరు సభాభవనములు, జుమ్మామసీదు, టంకశాల, ట్రెజరీ, దివానే ఆమ్, దివానీఖాస్, పచ్చీసీఆటవాకలి, అంకామిచౌలీ, (జ్యోతిష్కుని గృహము) ఖాస్ మహాల్ తొల్లింటికాలవు వైద్యశాల మహారాజావీరబలుని భవనము, స్త్రీలమసీదు (నాగినామసీదు), సరై (ధర్మశాల), మొదలగునవి కలవు. అన్నియు చూడదగినవిగనె నుండును. శిక్రీనిర్మాణప్రారంభము క్రీ. శ. ౧౫౬౯ గా చెప్పఁబడినది. సలీంభిస్తిభక్తునిచావు శిక్రీయందె జరగెనట.

ఫరీదుకోట సంస్థానము— పంజాబులోని బ్రిటిషు రక్షిత సంస్థానములు ౩౪ లో నొకటి. సిక్కుసంస్థానము ఫరీదుకోటరాజధాని.

ఫరీదుపూరు జిల్లా- ఫరీదుపూరు ప్రధాన సంస్థానము. (బంగాళాదేశము చూడుఁడు.)

ఫరూఖాబాదు జిల్లా— ఫరూఖాబాదు నగరము ప్రధానస్థానము. (ఆగ్రా ప్రోవిన్సు చూడుఁడు.)

ఫరాకీ నృపాలురు— వీరిని ఘోరీ నృపులనియు వాడుచున్నారు. వీరు మాళవ దేశమును పాలించిన ముసల్మాన్ నృపులు.

ఫర్ మనీ (For money)—వాణిజ్యసంబంధపరిభాషాపదము. స్టాకుఎక్స్ఛేంజిపదము. సొమ్ముకొఱకు అమ్మక మని యర్థము. ఇందు అమ్మకము, కొనుట పూర్తియైన వెంటనే సెటిల్మెంటు ఒప్పజెప్పుటయు, తోడనె సొమ్మిచ్చివేయుటయు జరిగెడిని. మఱియు Next setting దినముననే పైసలగు Current Account లోని Stock Exchange వ్యవహారమునకు For the account అందురు.

ఫర్మాన్-ఫర్మానా—ముసల్మాను ప్రభుత్వమున ప్రభుత్వపు టేర్పాటుగా నొసంగఁబడిన ఆజ్ఞకు పేరు.

ఫలకీ (అస్తిఖండము) వనము— (కురుక్షేత్రవనములలో నొకటి.)

ఫలవత్సన్నిధానవ త్సఫలం తదంగ నీతిన్యాయము-- తనసొంతమగు ఫలితము లేనిది అన్యత్రి ఫలితము గల్గునదిగ నుండెనేని, అది అట్టి అన్యస్థలసంబంధఫలితమునె ఒసంగునని భావము. అనఁగా ఏసంబంధ ఫలితము గల్గునో ఆఫలిత మాసంబంధమే యై యుండును గాని మఱియొకటిగ నుండదని భావము.

ఫలాశినీ నది— గిరినార్ (జూనగడ్) పర్వతముప్రక్కగ ప్రవహించు నది. కతియవాడ్దేశము. ఇది ఎక్కువవడిగ దొరలుచు ప్రవహించునది. మహాభారతము, భీష్మపర్వము ౯ అధ్యాయమున దీనిప్రశంస గలదు. (గిరినగరము చూడుఁడు.)

ఫల్గుణీనది— (నిరంజనానది చూ.)

ఫల్గుణుఁడు లేక అర్జునుఁడు
ఉత్తరఫల్గుణీనక్షత్రమున జన్మించినవాఁడుగాన నిది నామనక్షత్రము.

ఫస్టు (First)— వాణిజ్య సంబంధ పరిభాషాపదము. మొదటిది అని సర్వసాధారణముగ నర్థ మిచ్చెడిని. First of Exchange Bill అనునది మూఁడు నకళ్లుగ (Triple Copied) వచ్చిన విదేశవ్యుహుండీ యగును. ఇందు మొదటిది చెల్లింపఁబడెనేని తక్కినవి తోడ నేరద్దగును. First open water అన Baltic Ports మొదలగుశీతలప్రదేశములందలి రేవుల కేగు, లేక రేవులనుండి బయలుదేరు ఓడలు, మంచుకరఁగి సముద్రమున దారినిచ్చు మొదటినభుని యర్థము.

ఫస్టుక్లాసు పేపర్ (First Class Paper)—వాణిజ్యసంబంధ పరిభాషాపదము. సొమ్ముపోవునని సంశయ మెంతమాత్రమును లేని గవర్న మెంటు అప్పుపత్రములు, నోట్లు మొదలగువాని కీపేరు వాడెదరు.

ఫాంథాఁ ఆట—ఇది చీనాదేశపుఆట. ఆ దేశమున జూదపుఆటగా తలంపఁబడుచున్నది.

ఫాగ్ (Fog) **పొగమంచు** – మిస్టు, బుగ్గిమొదలగు పరమాణువుల నాధారముగఁ గైకొని దానిపై నేర్పడినట్లు ఫాగ్ పొగమంచనఁబరఁగును, పొగయందలి పరమాణువుల నాధారముగఁ గైకొని, వాటిపై నేర్పడునది. (మిస్టు చూడుఁడు. మంచుబిందువులు గరికపై నేర్పడుట డ్యూపోయింటు, టెంపరేచర్ చూ. హొరార్ ఫ్రోస్టు చూడుఁడు.) ఇట పొగ పరమాణువులందు కోల్టారు మొదలగు జిడ్డుపదార్థములుండునని మనసునందుంచుకొనవలయును. అవి ఆజలపరమాణువులపై నొకవిధమగు పలుచనిజిడ్డుపొర గల్గించునుగాన నవి తక్కినజల కణములవలె త్వరితముగ నావిరి గాక ఇంచుక తడవు అట్లు నిలువఁగల్గియుండును. ఇది ఫాగ్ నందనియు, మిస్టునందు కాదనియు మనము మరవరాదు. ఇంకను ఫాగ్ పరమాణువులు ఒకటికొకటి హత్తుకొనుటయందధికశక్తి గల్గియుండి, ఇంచుక బలము మూర్ఛితలఁ గల్గియుండునని తోఁపక పోదు. లండను మొదలగు నగరములందీఫాగ్ కొన్నివారము లట్లు నిలిచి కరఁగిపోక సూర్య రశ్మిని మరుగుపఱుపఁజాలుచుండెడిని. ఫాగుస్థైర్యమునకుఁగిసిన నాణ్యమును కనిగివేయును గాన నది సమసిపోయెడిని. గాలి బలముగ వీచినను, ఫాగు కొంతదూరము కొట్టుకొనిపోవుటయుఁ గలదు. అట్టితతి చీలినను కలుగూడ పాగుముక్కలుగ వేరెవాతావరణమున దేలుచుఁగ నట్లుచుండును.

ఫాతమ్ (Fathom)—నావికాసంబంధ కొలతలని. సముద్రపులోతు మొదలగువాటిని ఫాతములలెక్కతో కొలుతురు. ఆఱడుగుల లోతునకు ఫాతమని పేరు.

ఫాతీమా – మహమ్మదు జగద్గురుని కుమార్తె పేరు ఫాతిమా. తల్లిపేరు ఖాదీజా బేగము. భర్త పేరు అలీ. కుమాళ్లు అల్హాసేన్, అల్హుసేన్, అల్మహసిన్ అనువారలు.

Perrault's story of blue beard నందు వివరింపఁబడిన ఫాతిమా యనియొకవ్యక్తి గలదు.

ఫాదర్ క్రిష్టమస్ (Father Christmas – ఈయన పేరు సెంటు నికలాస్ (St. Nicholas). రష్యాదేశస్థుఁడు. క్రైస్తవబోధకుఁడై యుండెనట. అచట నచట ఎవ్వరి కగపడకుండ మంచిమంచి వస్తువులను (బాలు రాడుకొనునవి) తెలచియుండినకిటికిలగుండా లోనికిఁ బడవేయుచుండువాఁడఁట. రష్యా దేశమున నీమహాత్ముని తమదేశరక్షకుఁడగు రుసిగాఁ దలంతురు. రష్యాలోని లాప్లాండు (Lapland in Russia) దేశప్రజలు తమ దేవతలలోని నికలాస్ ఋషినొక్కనిగాఁదలంచి పూజింతురు. ఈయనరూపము పాదములదనుకంబడు తెల్లని పొడుగుకోటు, ఒకహుడ్డు, మెడచుటు విస్తా

నక్షత్రములు పెద్దచిన్న తారతమ్యములనుండి యాఱుతెగలుగ నిటీవలిపరిశీలకులు విభజించి యున్నారు.

Milkey way లేక Gaalxy అనంబడు Constallation చిన్ననక్షత్రసముదాయము నిండే చేర్చిరి. (చూడుడు.)

ఈఫిక్సెడ్స్టార్సు పరిశీలనలందు విచిత్రములు చెప్పంబడినవి. కొన్ని మరుగునుండుటతో క్రొత్తవి గన్పడుటయు, అవి మాయమగుటయు తొల్లింటివి తిరుగ గన్పడుటయు, కొన్ని పరిమాణములు, కాంతులు, మార్పుజెందుటయు ఒక్కటిగ గన్పట్టు నక్షత్రము రెండుగను, మూడుగను, నాల్గుగను కన్పట్టుటయుం జెప్పం బడినవి. ఇట్టి విచిత్రనక్షత్రము లేడువందల వఱకుం గలవని Dr. Herschel పరిశీలకుండు వివరించియున్నాడు. ఒక Double starనందొకటి మెఱుపు, రెండవది ఊదారంగుగ నుండిన దనియు, ఒకేనక్షత్రముగ నగుపడు Harp నక్షత్రమునందు మూడు తెల్లవి ఒకటి మెఱుపుగల నాల్గునక్షత్రము లుండుట చెప్పం బడినది.

కీ. శ. ౧౫౭౨-వ లో నగుపడిన వేరొక నక్షత్రము మధ్యాహ్నమునం దధిక తేజోవంతముగ (Venus కన్న నధికముగ) గన్పడి, తెల్లనిరంగు పసుపుపచ్చగ మారెననియు ౧౫౭౩ మే నెలలో నెట్టిగ నగుపడి రానురాను రంగుతగ్గి యదృశ్యమాయెననియు చెప్పంబడినది. ఇంక విటదూరములును అపరిమితమై యుచ్చెరువు గొల్పెడిని. నక్షత్రములందెలియు Constallations కుంగాను ఆకాశమును మూడుగ ఖండములుగ నేర్పఱచి, భూమధ్య రేఖపైనుండు ఆకాశ భాగమునకు Zodiacal అనియు, ఉత్తర భాగమునకు Northern అనియు, దక్షిణ భాగమునకు Southern అనియు నేర్పఱచిరి. (కాన్స్టలేషనులు చూ. ఎస్ట్రోనామీ చూ.)

ఫిజికల్—ఎస్ట్రోనామీ — (ఎస్ట్రోనామీ చూడుడు).

ఫిజిక్సు (జగద్వస్తుశరీరధర్మ శాస్త్రము)—Physics పాశ్చాత్యకల. జగద్వస్తువులు లెక్కలేనివి కలవు. వాట్ల శరీరములు (Matter) ధర్మములు వాటియందుంగల సామర్థ్యము (Energy) ల వివరణముంను వివరించుకల.

దీనిని Laboratory physics అనియు, Mathematical physics అనియు ద్వివిధములుగం జెప్పంబడినది. Matter సంబంధి Energy విషయము Mathematical physics క్రింద నె చెప్పంబడినది.

ఫిజిద్వీపములు— వీటికి విటిద్వీపము లనియుం బేరు కలదు. పసిఫిక్ మహాసముద్రపు దక్షిణభాగమున నున్నవి. రెండువందల ఏంబది ద్వీపములు బ్రిటీషుసామ్రాజ్యమున కొన్నోక్కలోగా నున్నవి. ఇం దెన్మిదింట జనులు వసించుచున్నారు. మూ ... ది. విటిలెవు అనంబడు పెద్దదీవియందున్న సువా పురము ముఖ్యనగరము. ఈద్వీపములందు కొబ్బరిచెట్లు కోకో చెట్లు పెరుగును. మొత్తము ౭౦౮౩ చతురపు మైళ్ళ వైశాల్యము కలవి. ఇందు ౯౨౧౮౯ స్వదేశస్థులు. ౭౭౭౧-వ హిందువులని తెలియుచున్నది.

ఫిజియాగ్రఫీ (Physiograpy)-భూమి యొక్క స్వభావగుణమును పరిణామముల కారణములను పరిశోధించువిధానము. సముద్రమున నదులు, పర్వతములు, సరస్సులు మొదలగు భూగోళవిభాగము లన్నియు నన్నిటి స్వభావ పరిణామములు నీశాస్త్రము విశదీకరించును. తుపానులు, భూకంపములు మొదలగు నాకస్మిక పరిణామముల నీ శాస్త్ర సహాయము వలన గుర్తించుటకును వీలుగ నుండును.

ఫిజియాలోజీ (Physiology)— ఇది జంతుదేహశాస్త్రము. ఇది పాశ్చాత్యకల. శరీరములందలి వేర్వేరవయవములు చేయుపనులంగూర్చి తెల్పువిద్య. లాటిన్భాషా పదమగు Physis అనఁగా (Nature) అనుపదమునుండియు, Logos (అనఁగా discourse) అను పదమునుండియు నేర్పడినది. సంపూర్ణారోగ్య స్థితియందు శరీరమునందలి వేర్వేరు అవయవములు చేయుపనులఁగూర్చి యెఱుఁగఁజేయువిద్య. శరీరావయవముల Structureనుగూర్చి తెల్పు కలకు anatomy అనిపేరు. అదియును దీనికిఁ జేరినదే. మఱియు నివి జూఆలోజీలోని ఉపకళలని చెప్పఁబడినవి. (జూఆలోజీ చూడుఁడు.)

ఫిజియాలోజీవిద్యకుం జేరి ఉపకళలుగా Embriology (study of foetus) గర్భస్థపిండముల విజ్ఞానకల Ostelogy (Study of the bones) ఎముకలవిజ్ఞానమునుగూర్చినకల Neurology (నరములు మొదలుగూర్చిన విజ్ఞానమును దెల్పుకల)లును జెప్పఁబడినవి. ఇంతియె గాక రక్తము, హృదయము (గుండె) మూత్రపుతిత్తులు, ఊపిరితిత్తులు, చర్మము, చెట్లలోని Sap (సొన) యనంబడురసము, ఈ మొదలగువాటినిగూర్చి యీ శాస్త్రమునందే వివరింపఁబడినది.

ఈఫిజియాలోజీ-కల. Human physiology (అనఁగామనుష్యశరీరసంబంధశాస్త్రము) Animal physiology (అనఁగా మనుష్యులు తప్పతక్కినజంతువులయొక్క శరీరసంబంధశాస్త్రము) Plant physiology (అనఁగా వృక్షముల శరీరసంబంధశాస్త్రము) అని మూఁడు భేదములుగ వివరింపఁబడియున్నది. జీవజంతువుల శరీరములందలి ధర్మములు ముఖ్యముగ రెండని చెప్పఁబడినవి. శరీరములు తన ధర్మములను నిర్వహించుచు పనిచేయుచుండుటకు రెండు ముఖ్యపదార్థములు గల్గియుండుట అవసరమనియు, అవి ౧ Protoplasm అనునదియు, రెండవది Energy యనియుఁ జెప్పఁబడినది. జీవకాలమున శరీరము సదా మార్పులం జెందుచుండును. భోజనముజీర్ణమగుకొలఁది నదివఱకుండిన Protoplasm నశించుచు క్రొత్త Protoplasm బిస్థానమునకువచ్చుచుండును. ఈపని సదా నడచుచునే యుండును. మఱియు నిప్రోటోప్లాసమ్ ఎనర్జిని కల్గించును. ఆయెనర్జి నిల్వయగుచుండును. అట్లు నిల్వయయి యుండిన ఎనర్జి పనిచేయుశక్తి కొంతకొంత వ్యయమగుచుండును. ఇది శరీరబలము లేక సామర్థ్యము. ఆహారము జీర్ణమై సద్వినియోగమగుటకు Assimilate అని పేరిడియున్నారు. మఱియు నీశాస్త్రవిధానముననే ఆహారము జీర్ణమగుట యే Raw material అగుననియు, అది శరీరమున Transmute అయి Living Protoplasm అగుననియు వివరింపఁబడినది.

ఫిజియోగ్నమీ (Physiognomy)—ముఖముయొక్క కళలనుబట్టి స్వభావమును గ్రహించువిధానము. రెండవ జార్జిరాజుకాలములో ఈవిద్యననుసరించి ఫలములను చెప్పునట్టిపండితులను కొరడాదెబ్బలను కొట్టియు, కారాగృహమునం దుంచియు శిక్షించుచుండెడివారు. ఈకాలమున నీవిధానముకూడ ఉత్తమ శాస్త్రములయందు జేర్పఁబడి గౌరవింపఁబడుచున్నది.

ఫిజియోగ్రఫీ (Physiography)—ఫిజియోగ్రఫీ భూగోళ శాస్త్రమునకుఁ జెందిన ఒకకలయై యున్నది. ఇందు జియోలజీ (భూశాస్త్రము), మినరాలోజీ (ఖనిజ శాస్త్రము), Soil Physics and Chemistry భూకంపములు, అగ్నిపర్వతములు, పర్వతములు, నదులు, సముద్రములు, సరస్సులు, ద్వీపములు, అగ్రములు

మొదలగువాటిని గూర్చిన శాస్త్రము. వీటికి Configuration of Earthఅని శాస్త్రమున పేరు వాడఁబడినది. ఇంకనుదీనికి Applied Science అనియుఁ గొందరు అనియున్నారు. (సర్వే చూడుఁడు.)

ఈశాస్త్రసాహాయ్యమువలన నేపర్వతములు నదులు, అగ్రములు మొదలగునవి ఆసనేర్పడినవో తెలియుచున్నది. మఱియు వేసవి, శీతకాలము,వర్షకాలము మొదలగు కాలభేదములు గలుగుటకు కారణములు తెలిసికొనిరి. ఇంకను ఈకాల భేదవిజ్ఞానమునకు Meteriology అని పేరిడి, దానిని ప్రత్యేకశాస్త్రముగ నిటీవలివారేర్పఱచి విభజించిరి. మఱియు ఫిజియోగ్రఫీ కలను Physical geography అనియు కొందఱు వాడిఉన్నారు.

Migration of animals and plants యీ శాస్త్రమునకుఁ జెందినవిగాఁ జెప్పఁబడినవి. జంతువుల యెముకలు, అస్థిపంజరములు, వృక్షములు (చనిపోయినవి) మొదలగువాటిం గూర్చిన పరిశీలన లీశాస్త్ర సంబంధములుగనే చెప్పఁబడినది.

ఫిజియవొగారి ఎక్సుపెరిమెంటు (Fizeau's Experiment) — ఇది సుప్రసిద్ధమగు పరిశీలనము A. H. L. Fiziau పండితుఁడు. తానుకనిపెట్టిన ఒకముల్లుగలచక్రముం ద్రిప్పి వెలుతురు రేకయుద్ధముపైఁ బడునట్లొనర్చి చేసినపరిశీలనలు వెలుతురుయొక్క Velocity (గమనవేగము) తెలియనగుచున్నది.

ఫిజోర్డు— (ఫియోర్డు చూడుఁడు.)

ఫిడ్యూసియరీ లోన్ — వాణిజ్యసంబంధపరిభాషాపదము. Fiduciary Loan. తనఖాఆస్థి లేకుండా నిచ్చిన నమ్మకపుఋణము. Fiduciary Note. అందుకుతగిన మనీరిజర్వు లేకుండా ఒకబాంకియొక్క మోతుబరితనము, గౌరవప్రతిష్ఠలు, ప్రజలనమ్మకములపై నాధారపడి ఒకబాంకీ Issue చేసిన బాంకినోట్లకీపేరు వాడెదరు.

ఫినామినా (Phenomena)— ఆశ్చర్యమునుగల్గించు దృశ్యము. సర్వసాధారణముగ నెవ్వరికగోచరమైనకారణమునఁ గల్గిన విపరీత పరిస్థితులు గోచరమగుట. ఇది యొకదృశ్యము.

ఫిన్లాండుదేశము— ఐరోపాఖండమున రిష్యాస్వీడనుల నడుమనున్న దేశము. తూర్పున రష్యాదేశము, దక్షిణమున లడోగా సరస్సు, రష్యాదేశము, ఫిన్లాండుసంయుక్తాగ్రగుడమును, పశ్చిమమున గల్ఫాఫ్ బాతినియా, స్వీడ న్దేశమును, ఉత్తరమున నార్వేదేశమును ఎల్లలుగా గల్గినదేశము.

ఫిన్లాండను పేరువిదేశస్థులిడినది. స్వదేశస్థులు వారిఫినిష్ భాషయందు "Suomi"అనియెదరు. తడినేలయని ఫినిష్ భాషయందు దానికర్థము. వారిచరిత్రాత్మకములకు పాటలకు Runos అనిపేరు. వాట్లయం దీదేశము వీరులభూమియని వాడఁబడియున్నది. ఈదేశముఁజూచియచ్చెరుపడిన విదేశస్థులు దీనిని Land of thousand lakes అని కొందరును, Land of thousand isles అని కొందరును దీనిని ప్రశంసించెదరు. గాని నిజమున వేయికన్న నధికముగనే నీదేశమున సరస్సులును ద్వీపములును కూడ కలవని జెప్పఁబడినది. బాలురు దీనిని Strawberry land అనియెదరఁట. ఏలయన ఇం దాపండ్లు సమృద్ధికిమించి పండుచుండు నఁట.

సరస్సు లధికముగనుండిన నీదేశమున కాలువలు, నదులు వీటిని సంయుక్తమొనర్చు చువారములతరబడి నీటిపైనోడలయందు ప్రయాణ-

మొనన్ని వీలుగలిగించినవి. నగటున ఫిన్లాండు దేశ వైశాల్యమునందు పదియవవంతు జలమయమైనవనియు, నీరు, భూమి, కొండలు, అరణ్యములు ఇంతగాఁగల దేశములు ఇతరము లేవియు కావనియు చెప్పుదురు. ఇది ఉత్తరధ్రువప్రదేశ పరిసరమగుట వేసవియందు దీర్ఘదివసములు కలవు. జూన్ నెలయందు రాత్రియే యుండదు. పశుపక్ష్యాదులు నిద్రించుట మానియుండును. బాలురలసిపోయినతఱి నిద్రించుచు తిరుగ మేల్కొనుచుందురు. రేయింబవళ్ళు సూర్యాస్తమయమనునది లేక, ఒకేరీతి నుండును. ప్రభుత్వమును దీని ననుసరించి మే నెల మొదలు సెప్టెంబరువఱకు బడులు మొదలగువాటికి సెలవులిచ్చుచుందురు. శీతకాలమున ఉదకములన్ని ఘనీభవించి మంచుగ నుండును. అప్పుడు మార్గగమనములు సెలలపైని జరుగును. ఇంకను Skating sleighing skiing (snow shoeing) విస్తారము సర్వత్ర దర్శనమగుచుండును.

ఫిన్లాండు దేశమునఁగల ఓడలకాలువలందు సైమా కెనాలనునది గొప్పది. (సైమా కెనాల్ చూడుఁడు). ఫిన్లాండుప్రజలందు గొప్పవిద్యాధికులు విస్తారముమంది కలరు. వారు మూఁడు నాల్గుభాషలందు ప్రవీణులుగను, ఆంగ్లము, రష్యనుభాష తప్పక నేర్చినవారుగను ఉందురు. బుద్ధిశాలురు.

సైమాకాల్వదరినే యున్న Monrepose Estate నందు ఫిన్లాండుదేశాకారము నేర్పఱచి అందు యథారీతిని సరస్సులు, పర్వతములు, నదులు, సముద్రములు, పట్టణములు, దుర్గములు, అడవులు మొదలగువాని నొక భూపటమున చిన్నచిన్న రూపములు వీలగునన్ని తబిశీళ్ళు రచించియున్నారు.

దేశమున నడవులు దట్టమైనవి గల్గియుంట కలప అపరిమితముగ విదేశములకు నంపఁబడుచుండును. పొగయోడలందు సైతము కాల్చునది కలపయె, వంటచెఱకుగను కాల్పఁబడుచున్నది. ఓడలనరంగు నీదేశము గొప్పశక్తిసామర్థ్యముతో చతురత గలవారని పేరొందియున్నారు.

దేశమున జలతంత్రములందు Saw-mills అనేకములు కలవు. ఇందు వలసినపరిమాణములకు కలప కోతగోయుట జరుగుచుండును. ఉత్తరభాగములందు Lapp జాతివారును, దక్షిణమున ఫిన్జాతివారును ముఖ్యులు. ఉత్తరధ్రువదేశములుగల రష్యా, ఫిన్లాండు, స్వీడను, నార్వే దేశముల ఉత్తరసీమల నున్నటని లాప్లాండని వాడుచున్నారు. (చూడుఁడు.) లాప్లాండరులు పొట్టివారు, గట్టివారు, పిఱికివారు, అనాగరికులు, విద్య చాల తక్కువగలవారు. వీరి మధ్య కొందఱు క్రైస్తవమిషనరీలు ప్రవేశించి జీవనోపాధనందుచు వీరిని క్రైస్తవులం జేయుచు, లోతరిస్సని, ప్రొటెస్టాంట్లని, కేతలిక్కులని చెప్పుచు మతవార్తఁ బ్రకటించుచుందురు గాని, నిజమున నావార్తయేమో వారి కర్థము కాకుండునని ప్రతీతి కలదు.

వారు వసించు దేశపరిస్థితుల మేరకు లాప్లాండరులందు అడవితెగ, కొండతెగ, చేపలతెగ యని మూఁడుముఖ్యభేదములు గల్గియున్నారు. చేపలంబట్టువారియందు దించుక విద్య వ్యాపించినదని యనెదరు. రష్యావారియందు దీచేఁపల లాపువారు వేరేఁట. వారికి విద్యయు శూన్యమే. అన్యులు వీరిని లాప్లాండరులని యనెదరు గాని వీరిలోపి రన్యోన్యము Samelat అని పిలుచుకొనెదరు. వారి దేశమును Same అనియెదరు. ఒక్కొకతఱి అపహాస్యముగా వాడుచుందురు. ఫిన్లాండుభాషయందు లప్పయనిన Land-End Folk అని యర్థము. ఫిన్నులందు లాప్లాండరు

లకు గౌరవమును, లాప్లాండరులకు సుహృద్భావమును గలదు. రష్యనుల కట్లు లేదు.

నైసర్గికముగ లాప్లాండరులు క్రొత్తమార్పుల నొల్లరు. వీరియందు దొడ్డికాళ్లుగలవా రెక్కువ మంది కలరు. అందరు మన దేశపు బుడబుడక్కలవారివలె నొకచేతి డమరుగమును వాయించుచు భవిష్యత్తుం దెల్పుచుందురు. ఒకప్పటి రష్యా దేశమేలిన జారులలో నొకరు వీరిని భవిష్యత్తును గూర్చి సలహా చేసియుండె నని చెప్పఁబడినది. వారివిషయమై వారిగమనాదుల నీడమరుగమును వాయించుచుఁ దెల్పుకొనుచు అట్లె నడుచుచుండువారని ప్రతీతి కలదు. వీరికి రైండీరుమృగముల పశుధనమే ధనము. దాని పాలు ద్రావుదురు. ఛీస్ చేసికొందురు. దాని చర్మము దుస్తులగును. అవి వీరి సెజిబండ్లు లాగును.

నాల్గింట మూఁడువంతుల ప్రజలు వ్యవసాయము, అడవి కలపపనులు గలవారు. కొందరు కలపంగాల్చి వాటినుండి తారుతీయువృత్తి గలవారు. ఇది పైనమొదలగు అడవిచెట్లనుండి వచ్చును. కాగితములు చేయునిమిత్తము Wood pulp కొందరుచేయుచుందురు. తామెర్ఫోర్సునందులినెన్ బట్ట ఉన్నివస్త్రములు నేత విస్తారము కలదు. ఫిన్లాండునందు పేపరుమిల్సు, ఫెల్టుమిల్సు, సెల్యూలోయిడ్మిల్సు కలవు. (రష్యా దేశము చూడుఁడు).

ఆబోపురము, హాంగోపురము రేవుస్థలములు. శీతకాలమున సముద్రపునీరు ఘనీభవించి బిగిసిపోయినతరి స్టీమరులు మంచును పగులఁదీసి దానిని ఓడలు నడువ వీలగునట్లు జేయు నేర్పాటులు కలవు. గాన ఈరేవు లెప్పుడు తెఱచియుండును.

క్రీ. శ. పండ్రెండవ శతాబ్దము వఱకు ఫిన్లాండు నిజచరిత్రి తెలియదు. అప్పుడుస్వీడను భూపతియగు ఎరిక్భూపతి అర్చిబిషప్హెన్రీయను మతాచార్యుని వెంటఁగొని ఈదేశమున కేగి కొందఱను క్రైస్తవులం జేసితనయధికారమునట స్థాపించెనని చెప్పఁబడినది. అప్పుడు ఆబోపురము ముఖ్యపట్టణముగా నుండెనఁట. ఆయనతో పెక్కుమంది స్వీడులు అటకేగి అట నివసింప నారంభించిరి. వారికి భూవసతు లట నొసంగఁబడినవి. ఆరుశతాబ్దములలో నిట్లు జనులు అట దట్టమైరి. బాల్టిక్కుసముద్రమున తమయధికారము స్థిరపఱచుకొను ప్రయత్నముంగాంచి రష్యా తానాక్రమింప నెంచెను. యుద్ధములును ప్రజల క్రొత్తకోరు నదేపనిగ నుండె క్రీ. శ. ౧౮౦౯ లో రష్యా స్వాధీనమగునట్లు తోఁచెను. నెపోలియనుతో కలహములందు స్వీడను నిమగ్నులుగనుండు నదనున రష్యా కలుపుకొనియెను. అక్కాలమున రష్యా ప్రభువగు ఒకటవయలగ్జాండరు, ప్రజలు లొంగకున్నను వారిస్వతంత్రపరిపాలన నంగీకరింతునని సంధిసేసి తనరాజ్యమునకు గల్పుకొనెను ప్రజలు చేయునదిలేక ఆపరిస్థితులందు రష్యా జారును తమగ్రాండ్డ్యూకుగా నంగీకరించి, పట్టాభిషేక మొనర్చిరి. రెండవఅలగ్జాండరు వారి యాచారములను మన్నించుచు వారిని స్వాధీన మొనర్చుకొనియెను. అదిమొదలు ఐరోపామహాసంగ్రామకాలమున రష్యా ప్రజాస్వామ్య దేశమగుటతో ఫిన్లాండును స్వతంత్రత కుఁదొడు వేరుదేశ మాయెను. ఇప్పుడు ప్రజాప్రభుత్వదేశమై యున్నది.

ఫిన్లాండుదేశపు ప్రభుత్వము (Finland)–

ఐరోపాఖండమునందలి ప్రజాప్రభుత్వదేశము. ఒకలక్ష నలువదినాల్గువేల మూఁడు వందల చతురపుమైళ్ల వైశాల్య మనియు, ముప్పదిమైదులక్షల మెనుబదివేలు జనసంఖ్య యనియుఁ జెప్పఁబడినది.

ఫియోర్డు లేక ఫిజోర్డు (Fiord or Fijord)-నార్వే స్వీడన్ దేశములందు భూమి (దేశము)లోనికిం కడుదూరము చొచ్చుకొని పోయియుండునట్లు వెడల్పుతక్కువ సముద్రపు పాయ (భాగము)లు. (దీనింగూర్చి Sea portions ను చూ. లియూ చూడుఁడు.)

ఫిరంగి (Cannon) (శతఘ్ని) — తొలుత ఫిరంగిని చీనావారు కనిపెట్టిరని తెలియుచున్నది. క్రీ. ము. ౬౧౮ నాటి చీనారికార్డులందు వీటిప్రశంస కలదు. గాన అంతకుమున్నె వారు దీనిం గల్గియుందు రని తోఁచెడిని.

Mr. John Owen గారు ఇత్తడి ఫిరంగిని చేసిరని చెప్పఁబడినది. క్రీ. శ. ౧౫౪౭ లో ఇనుముతో ఫిరంగిని ఇంగ్లాండునందు తొలుత చేసిరఁట. తరువాతి గొప్ప యభివృద్ధి నంది యున్నవి. ఇక్కాలమున ఫిరంగులు, గుండ్లను పదునేను మైళ్ళదూరము పంపగలవి కలవు. నూర్గురం జంపఁగలది గాన దీనికి శతఘ్ని యని తొల్లింట పేరు కల్గెను.

ఫిరంగిచెక్క లేక గాలిచెక్క — లా. Smilax China. ఆంగ్ల China root. దీనింగూర్చి సరిగా తెలియరాకున్నది. ఇది దుంప యందురు.

వేఁడిచేసి రక్తమును శుభ్రపఱచుననియు, సర్వపైత్యములు క్రిమిరోగములు సర్వకుష్ఠములు చర్మవ్యాధులు నివారించుననియు, ఇంగిలీక దోషము, రసదోషము నివారించు ననియుఁ జెప్పఁబడినది.

ఫిరంగిచెక్క లోనికిచ్చుటకై దేహమునిం చుక శుష్కింపఁజేసి చులకపఱచి మఱియాయ వలయు ననియు, ఏడుదినములు ప్రయాణము జేయించి శరీరమును లఘువుపఱిచి మఱియు నీయఁదగు ననియుఁ జెప్పఁబడినది. ఇత్తఱి ప్రయాణమనిన సనుపదారి ప్రయాణమును, బంధువులయిండ్లలో భోజనమొనర్చుప్రయాణమును కాదని యెఱుంగవలయును. ఫిరంగి చెక్కను లేహ్యముగ నితరవస్తువులంగల్పి యొనర్చి లోనికిచ్చుట చేయుచున్నారము. యౌవనవంతులు, నిక్కాకఠినత్వముగలవారు, కఠినపథ్యమున కొడంబడకలేనివారు ఫిరంగిచెక్క సేవింపరాదు.

ఫిరోజ్పూరుజిల్లా— ఫిరోజ్పూరునగరము ప్రధానస్థానము (పంజాబు దేశము చూడుఁడు.)

ఫిర్తు—Firth or Frith. స్కాట్లాండు దేశమునఁగలవు. (దీనింగూర్చి Rivers చూ.)

ఫిలాన్త్రఫి (Philanthrophy) — జీవకోటిని ప్రేమించి స్వార్థరహితమగు(యుపకార) చింతతో సేవ చేయుటయే పరమార్థమను సిద్ధాంతము.

ఫిలాసఫీ (Philosophy)-- పాశ్చాత్య దేశములలో ఫిలాసఫీ రెండువిధములు. Natural philosophy (ప్రకృతిసిద్ధము) Moral Philosophy (సత్ప్రవర్తనము) ప్రకృసిద్ధమగు విజ్ఞానము ప్రకృతిశక్తులను మానవుఁడు వినియోగించుకొను మార్గముల నన్వేషించుటకు పరిణమించినది. రెండవది మానవస్వాతంత్ర్య సాధకమైనది.

అసలు "ఫిలాసొఫి"యనఁగ నాత్మజ్ఞానము. ఆత్మయొక్క నిజతత్త్వము, ఆత్మయొక్క సర్వవ్యాపకత్వము పశ్చిమ ఖండములయం దీతత్త్వమును సోక్రెటీస్, ప్లేటో, అరిస్టాటల్ అనువారలు మొదట చింతనజేసి గ్రంథములను రచించిరి. ప్రాచ్య దేశములం దీతత్త్వము పూర్ణముగ ప్రవర్తనమైనది. భారతవర్షమందు ఉపనిషత్తులు, బ్రహ్మసూత్రములు, కర్మసూత్రములు, మీమాంసాశాస్త్రము రచింపఁబడినవి. బుద్ధుఁడు

కుమారిలభట్టు, శంకరుఁడు, రామానుజుఁడు, చైతన్యుఁడు, బసవేశ్వరుఁడు, మొదలగు తత్త్వజ్ఞులు నాచార్యులు ప్రబోధించిరి.

అరబ్బీ దేశమున మహమ్మదువారును, తరువాత వారి తత్త్వమును విపులముగ సూఫీలును ప్రబోధించిరి. ఆత్మజ్ఞానభాగమునందు ప్రాచ్యదేశములును Natural Philosophy యందు పాశ్చాత్యదేశములును ముందంజవేసిన వనుట సత్యదూరము కాదు.

(తత్త్వశాస్త్రమున ఆంగ్లవిధానము చూ.)

ఫిలిప్ డ్రంకు – ఫిలిప్ సోబర్— Appeal from Philip drunk to Philip Sober. ఇర్వురు మర్మజ్ఞులలో నొకఁ డధికారపదవి నందియుండి రెండవవాని నొకకార్యార్థ మర్థించుట కీయుక్తిని ప్రసంగములందు హేళనగ నుడువుచున్నారు.

ఫిలిప్పైన్ ద్వీపములు— ఇవి అనేకములు కలవు. ఓసీనియాయందలి మలేశియా ద్వీప సమూహమునకు జెంది అందలి సుండా ద్వీపములలోనివై యున్నవి. బోర్నియో ద్వీపమున కీశాన్యదిశగా హిందూ మహాసముద్రమునకుఁ జెందిన ట్లుండుద్వీపములు మిగుల ఫలవంతమైన భూములు కలవి. వెనుక స్పానియా దేశపు ఆక్రమణయం దుండెను గాని ఇటీవల నమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రముల వారికిఁ జెంది యున్నవి.

వీనియందు లూజాను ద్వీపము పెద్దది. ఇది ఉత్తరదిశగా నుండును. ఇంకను మిండానావో ద్వీపము దక్షిణ దిశయం దున్నదియు, నైరృతి దిశయందున్న ఫలవాన్ ద్వీపము (ఫలవంత ద్వీపము)ను ఇందు పెద్దవి. ధాన్యము, చెఱకు, పొగాకు, జనపనార ఈ ద్వీపములందు విస్తారముగ పైరుచేయఁబడుచున్నవి. లూజాన్ ద్వీపమునందలి మనిలాపట్టణము వీటికి ప్రభుత్వస్థానము, వర్తకస్థలమునై యున్నది. అటపొగాకు చుట్ట లధికముగాఁ జేయఁబడు చుండును. అందు మూఁడులక్షల ఏఁబదివేల జనులు వసించుచున్నారు.

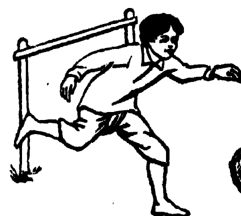
ఫిలిప్పైన్ దీవులు తొలుత క్రీ. శ. ౧౫౨౧ సంవత్సరమున స్పానియా దేశస్థుఁడగు మగెల్లాన్ అను నావికుఁడు కనుఁగొని, స్పానియా దేశాధిపతి యగు రెండవ ఫిలిప్పు భూపతిపేరిడెను. నాఁటినుండియు నాపేరుననే యున్నవి. మగెల్లాన్ నావికుఁడు భూమినిజుట్టి తిరిగి వచ్చినవాఁడనియు, ఈద్వీపములలో నొకదానియందు హత్యచేయఁబడి మృతిఁజెందె ననియుఁ జెప్పఁబడినది.

ఫిలిభిత్ జిల్లా—పిలిభితునగరముప్రధానస్థానము. (ఆగ్రాప్రోవిన్సు చూడుఁడు.)

ఫీ టెయిల్ (Fee Tail)— వాణిజ్యసంబంధపరిభాషాపదము. పన్ను బందెలు లేక సర్వమంబాలామాన్యము. ఇది ఒకవిధమగు వంశానుక్రమమున జరిగెడిని.

ఫీ సింపిల్— వాణిజ్యసంబంధపరిభాషాపదము. Fee Simple నిస్సంశయమని యర్థము. ఏతకరరులు. లేక హక్కుగుభూమి కీపేరు వాడుదురు.

ఫుట్బాల్ ఆట (Foot ball)— ఇది గుల్లగ లోన గాలిగల్గి యుండి, ఇరువదిఎన్మిదంగుళముల చుట్టుకొలతగల్గిన తోలుబంతిని కాలితో తన్నుచు నాడు నాట. ఈయాట ఇరుకక్షుల వారిచేనాడఁబడును. ఆకక్షులకు టీముఁ (Teams) అనిపేరు. ఇదిప్రసిద్ధినందినయాట. గొప్పపందెములతో నాడఁబడునది. ఈయాట

అసోసియేషన్ ఫుట్బా లనియు, రగ్బీఫుట్బా లనియు ద్వివిధమై యొప్పెడిని.

౧ అసోసియేషన్ఫుట్బాలు ఆట- ఇది నూరు మొదలు నూటముప్పది గజములకు తక్కువ గానిపొడవును, ఏబదిమొదలు నూఱుగజముల వఱకుఁగల వెడలువుఁగల మైదానముపై నిరు కక్షులవారిచే నాడఁబడును. ఆటకమ్యస్థాన స్తంభము లొకటికొకటి యెన్మిది గజముల దూరమునను (Goal Posts) టికి అడ్డముగఁ గట్టఁబడు cross bar భూమినుండి ఎన్మిదడుగులయెత్తునను ఏర్పఱుపఁబడును. ఈ రెండు స్తంభములనడుమగ రెండవకొన కొక సరిహద్దుగీత తీయఁబడుదానికి Centre line అనిపేరు. రెండు స్తంభముల మధ్యప్రదేశము నకు Goal mouth అని వాడుకనామము కలదు. ఈ గోల్మాతునుండి పదమూడుగజ ముల దూరమువఱకు Penalty Area యనంబడుతావు గుర్తింపఁబడి యుండును. ఈపినల్టీఏరియాపొడవు నలుబదినాల్గుగజములు. ఆటరంగస్థలితో తిన్నగనె దీని నంటియె యుం డును. రంగస్థలికడహద్దుగీతలకు Touch lines అని పేరు.

ఈఅసోసియేషను ఫుట్బాలాటయం దుప యోగింపఁబడు బంతి చుట్టుకొలత ఇరువది యెన్మిదంగుళము లుండును. ఎదుటికక్షియాట కాం డెప్పుడు తమబంతి నివ్వలి స్తంభముల మధ్యకుం దన్ననుంకించుచుందురు. అంతేకాక తమవైపు గోలుమాతును కాచుచుండు ఆటకా నికి దన్నుగనుండి, ఎదుటకక్షివారిబంతి నీముఖ ద్వారమునకుఁ జేరనీయక నెదురుదన్ని త్రిప్పివేయు చుందురు. ఐనను ఆడుచుండుబంతిని ముఖద్వార రక్షకుండగు నాటకాఁడు తప్ప తక్కినవా రనవ సరముగ నడ్డు దగులరాదని నిబంధన కలదఁట. ఈయాట ఇద్దరు లైన్సుమెన్ (Linesmen) అనంబడు నధికారులచేతను,వారిపై యధికారిగ రిఫరీ (Referee) యనంబడు తీర్మానపు టుద్యోగిచేతను భద్రపఱుపఁబడుచు ధర్మ విధానమున నడుపఁబడుచుండును.

౨ రగ్బీ ఫుట్బాలు ఆట (Rugby) ఈ యాట ఆంగ్లసీమయందు రగ్బీ యనంబడు తావున సుప్రసిద్ధముగను, విస్తారముగను నాడ బడుచుండుట నీపేరందె నఁట. ఇది అసోసియే షను ఫుట్బాలుఆటనుండి ఇంచుక భేదముగల్గియుం డును. విధానమునందునను భేదము గలదట.

రగ్బీఫుట్బా లాటయందలి రంగస్థలము నూటపది గజములపొడవును,డెబ్బదియైదడుగుల వెడలుపును తప్పక గల్గియుండవలెను. మఱియు రంగస్థలికడలందు లోపలనే ఇరువదియైదేసి గజముల ప్రదేశమును గుర్తించియుంచుదురు. దీనిని In goal area అని పిలిచెదరు. ఇం దాడఁబడుబంతి గుండ్రముగా నుండక కోలగ నుండెడిని. పొడవుచుట్టుకొలత ముప్పది లేక ముప్పదియొక అంగుళమును, వలము చుట్టుకొలత ఇరువదియారంగుళములుగల్గి పదునాల్గుఔన్సుల బరు వుండునటులఁ జేయఁబడును. ఆటనాడు ఇరుకక్షులందు టీమున పదునేనుగు రాటకాం డ్రుందురు. గోల్పోస్టుల నడుమప్రదేశమగు ముఖద్వారమువెడల్పు పదునెన్మిదిన్నరయడుగు లుండును. క్రాసుబారు భూమినుండి పదియడు గులయెత్తున వాటికిఁ గట్టఁబడును. స్తంభములు పదునొకండడుగులు భూమిపై నెత్తుగ నుండు నటుల పాతఁబడును.

రగ్బీఫుట్బాలాట, అసోసియేషన్ ఫుట్బా లాటనుండి విధానధర్మములందునను భేదము గల్గియుండును. దీనిపద్ధతులు చక్కఁగ బోధ పఱచుకొనఁదగియుండును. కాని రెండాటలును బంతిని కాలితో తన్నుచు ఇరుకక్షులవారిచే నాడబడునాటలేయని ఎఱుఁగునది.

ఫుల్‌స్టాపు (Full-stop or Period) - ఇది ఆంగ్లభాషాసాంగత్యమునుండి ఆంధ్రభాషలోనికి తెచ్చుకొనినయొకగురుతు. ఒకవాక్యము పరిపూర్తియైనదని తెల్పుటకచటనిడెడి గుండ్ర చుక్క. ఒకసందర్భమునం గల్గిన యూహను దెల్పు వాక్యములసముదాయము ముగిసినదని తెల్పుగురుతు.

ఫూరెయిరిజమ్(Fourierism)-ఫ్రెంచి దేశమున 1772 మొ॥ 1837 (క్రీ. శ.) వఱకు జీవించియుండిన Francois Charles Marie Fourier అనుపేరుగల సాంఘికవాది బోధించిన రాజకీయమతము.

ఈతండు సంఘమును ఏకాభిప్రాయులగు కొందఱను వేర్వేఱుగా విభజించి వేర్వేరు నివాసములు గల్గించిన సౌఖ్యమతిశయించునని బోధించెను. ఇది జయముగాంచలేదంట గాని కొందరిట్టి సిద్ధాంతమును నమ్మువా రున్నారు.

ఫూలెరీ (Foolery)--తాను బుద్ధిహీనునివలె నటించి యన్యులను నవ్వించుకళ. ఇది హాస్య మనంబడును. ఇట్టి విద్యాప్రవీణులు సభలలో వాక్చాతురివలన గూడ నవ్వించుట కలదు. అస విద్యకే Foolery అని పేరు వాడుకయం దున్నది.

ఫూల్స్కేపుకాగితము - వాటరుమార్కు (Foolscap paper)--భరతదేశమున తొల్లింటికాలమున చేయంబడు చుండిన కాగితములపైననే చిహ్నములు తెలుచుగ వేయంబడుట లేకుండెను. కొన్ని దేశములప్రభుత్వపుకాగితములపై నరపాలునిరూపము చిన్నదిగ ముద్రగల్గియుండెడిది. కాశ్మీరదేశపు కాగితములపై నిప్పటికి నీవిధమే యాచరణయం దున్నది.

ఐరోపా దేశములందు,కాగితముల ప్రారంభమగు నాదికాలమున, పెక్కుపొడవు వెడల్పుల (Sizes) కాగితములు చేయంబడుటయు వాట్లపై ననేకరూపములగురులు Water marks వేయం బడుచుండినవి. అందు $8\frac{1}{4} \times 16\frac{1}{2}$ అంగుళములపరిమాణము గల కాగితములకు ఫూల్స్కేపు గుర్తు వేయంబడు నాచార మయ్యెను. ఆకాలమున ఐరోపా దేశములందు హాస్యవచనములను హాస్యనటనలను నవ్వుపుట్టించు పనుల వలనను, జనులను వినోదింపం జేయువానికి "ఫూల్" అని వాడుచుండిరి. ఇట్టి పండితులు రాజాస్థానమున చాల ప్రాముఖ్యముగల్గియుండు వారు. వారు నరపాలురను వినోదింపం జేయుటయం దాఱితేఱినవారై గొప్ప మన్ననల నందుచుండిరి. వారు ధరించు టోపీయొక్క యాకారము గుర్తువేయబడిన కాగితములకు ఫూల్స్కేపు కాగిత మనివాడుచుండిరి. వీటివాడుకయు బహుళమై యుండెను.

కాలములు మాఱి ఆగుర్తు లీకాలమున మానివేయబడినను ఆ పరిమాణమున (size) చేయంబడుకాగితములకు నేటికిని ఫూల్స్కేపు కాగిత మని వాడుక యట్లే నిలిచియున్నది

కాగితములపై వేయంబడునట్టి ఫూల్స్కేపు (Foolscap) మొదలగుగుర్తులు Water marks వేయంబడుతావున కొంచె మెత్తుగ నుండున ట్లొనర్తురు. ఈయెత్తుగనుండు ప్రదేశము ఉల్లిపొరకన్న తక్కువగనే యుంట నేత్రములకుం గానరాక, చేతితో తడవినంగూడ తెలియరాక యుండునది. ఆతావున కాగితము పలుచనగుట నీటిరంగుగ వెలుంగున జూచినం గాననగుచుంట 'Water mark' అనంబడును. ఈ Water mark ఇచ్చవచ్చిన రూపములు ఇచ్చవచ్చినయక్షరముల వేయించ నగును.

కాగితములను మెరుంగుజేయుటకు కొంత వ్యయమగును గాన నెక్కువమెరుగుజేయంబడిన

కాగితములకు ధర యెక్కువయుండును. వార్తా పత్రికలు మొదలగు (చదివి పాఱవేయు) కాగిత ములకు ఎక్కువమెరుగు జేయరు గాన కొంత చౌకగనుండును. నిల్వయుండఁదగిన దస్తావే జులు పెద్దపెద్ద పుస్తకముల కుపయోగించుకాగి తముల నెక్కువమెరుగు జేతురు. మెరుగు తక్కువ గలకాగితములు గాలికి, వెలుగునకు, ఎండకు పాల్పడుకొలఁది కొన్నికొన్ని రసాయనములచే బాధింపఁబడి పచ్చనిరంగుగ మాఱి పటిమ గోల్పోవును.

సాధారణముగ కాగితములను భద్రముగ పెట్టెలలో నుంచిన వేఁగముగ జెడి పటిమ గోల్పోక నిలుచును.

ఫ్యూచర్సు (Futures)— వాణిజ్య సంబంధపరిభాషాపదము. విదేశమునందు ముమ్ముందు పండగలపంటను ముందొకకాలమున స్టీమరుపైఁ దెప్పించుటకుఁగాను ఖరీదుచేయుట మొదలగు Speculative operations. ఇందు చాల చిక్కులగు గడసుతనపురాకడలం గల్గియుండెడిని.

ఫెటిషిజమ్ (Fetishism) - కార్యము సంకల్పించుతఱి నేవస్తు వెదురుగఁ గాననగునో దాని నర్చించి పూజించి యాకార్యము జరుప వీలగుననినమ్మమతము. వీరొకొక్కవస్తువునందు కార్యసిద్ధి గల్గించుశక్తి యుండునని నమ్మెదరు.

ఫెటిషుభక్తి — ఆఫ్రికాదేశపు నీగ్రో జాతివారియం దేదేనియొకవస్తువు తొలుతగనఁబడి దొరకిన దానిని పూజించుదురు. దానివలన క్రియాసిద్ధి కలుగకుండిన దానిని వదలివేతురు. ఒక్కొకవస్తువునందు మాహాత్మ్య ముండునని వారిమతము గానోపు.

ఫెడరేటెడ్‌మలె స్టేట్సు — ఆసియా ఖండమున ఇండూచైనా పెనెన్సులాలోనిది. మలె దేశములోని ౧ పెరాక్ స్టేటు, ౨ సెలాంగోరు స్టేటు, ౩ నెగ్రిస్టేటు, ౪ సెంబిలాన్ స్టేటు, ౫ పాహాంగ్ స్టేటు కలసి ఫెడరేటెడ్మలేస్టేట్సనం బడుచున్నవి. (మలెయాదేశము చూడుఁడు).

ఫెదర్ ఇన్ ది కాప్(Feather in the Cap)— క్రొత్తగఁ గల్గినవిభవమను యర్థము. నైభవోపేతునకును ఈయుక్తిం దెలుపుట గలదు. ఆదినుండియు శిరోవేష్టన (టోపీ లేక పాగ) మందు Feathers ఉంచుకొనుట వైభవచిహ్నము. దానికి భరతభూమియందు తురాయియనియు, కల్గితురాయి యనియు, పేరుకలదు. అమెరికాఇండియను జాతులలో నిది విపరీతముగ నుండును. క్రొత్తశత్రువునుజయించి చంపినతోడనే వేఁకొక క్రొత్త Feathers ను శిరోవేష్టనమందు వారు ధరించుచుండురు గాన వారిలో తఱచుగ పెక్కు Feathers తల యందు ధరించినవారు గానగను చుండురు. వారిలో నెక్కువ Feathers ధరించినవారికి సంఘసభలయందు గౌరవము మెండు.

ఫెనోమినాలిజమ్ (Phenomenalism)- కనిపించెడు జగత్తునకు మఱుగున నుండునవి మానవునకు తెలియఁబడ వనియును, మనము గ్రహించెడి వస్తుయు దృశ్యప్రపంచము నుండియే గ్రహించుట సత్యమనియు నమ్ము సిద్ధాంతము.

ఫెన్ (Fen)—ఇంగ్లాండుదేశమున చదునైన ప్రదేశములు పల్లపుభూములకు ఫెన్సు అనెదరు.

ఫెయిథోన్ రథసారథ్యకథనము- గ్రీకులయొక్క ఆదికాలపు మతకథనములలో నొకటి. ఇది వారి కతఱి సుప్రసిద్ధముగా నుండె నఁట. వారిదేవతలలో ప్రధాని అపోలో దేవుఁడు. ఆయనను గొన్నాళ్లొకకారణమున భూమిపై నివసింప దేవతలు నియమించిరి. ఆక్కాలమున భూమియం దొకస్త్రీరత్నము

వలన నొకపుత్రుడు గల్గెనట. ఆతని పేరు ఫైథన్. అపోలో తననిజవాసమగు ఓలింపియస్ పర్వతోపరిభాగమునఁగల దేవతా నివాసలోకమున కరిగినతఱి నీ ఫైథనును మనుష్య భూమియందే వదలి వెడలిపోవ, నా బాలుం డటనే పెరిగి పెద్దవాఁ డగుచుండెనట.

ఫెయిథోన్ చక్కనిబాలుఁడు. సూర్యపుత్రుండగు అపోలోకును, ఆ తేజశ్శాలిమక్కనలకుం గుఱియగు మానవకాంతారత్నమునకు, జనించిన ముద్దులబిడ్డనికిం జక్కదనము కొఱఁతె యగునా? కాని, యతఁడు గర్విష్ఠి. ఒకరికిం దీసిపోవువాఁడు కాఁడు. తోడిబాలురతో నాడుకొనుచుండ నాతనిదుర్గర్వమున కసూయజెందినవారు "నీవు మానవుఁడవే, నీయాధిక్యమే" మని గర్హించుచుండిరి. ఆతఁడు కోపోద్దీపితుండై ఓలింపసు పర్వతముపై స్వర్ణమయమై నవరత్నఖచితమై సౌఖ్యములకాకరమై విన్నాణములొల్కు తన తండ్రినివాసభవనమునకై బయలువెడలి అనేక కష్టములం గడచి యెట్టకేల కటకుఁజని ఏకాంతమున నానందములఁ దేలుచున్న అపోలో దేవుని గాంచి యాదరణముబడసి తన్నుంజూడ నరుదెంచినబాలునితో తండ్రి "నీకేమి గావలయు నిచ్చెద" నన, భక్తితో జనకా! నాపై నిం మక పుత్రప్రేమ గలదేని యొకదినము దివ్యరథసారథిగా నన్నుండనిండనియు ప్రపంచముంజుట్ట యా రథమును ద్రిప్పుకొనిరా నను మతి దయచేయుండనియుఁగోరెను. అందులకా యపోలో, అది కష్టసాధ్యము గాన వలదని వారించినను వినక, తన దేవత్వము లోకులకుఁ జూప నాతురముతో నదియె ప్రార్థింప నాజనకుండు వగచియుఁ జేయునది లేక ఇయ్యకొనెనట.

ఎట్టకేల కారథమున కుత్తమాశ్వములఁ గట్టించి తానుసారథియై బయల్వెడలెనట. ఆ యశ్వము లగ్నిజ్వాలలను శ్వాసించునవియఁట. అవి యితనిని సరకుగొనక ఈడ్చుకొని యతి త్వరితముగఁబర్విడుచు పంటలను చెట్లు చేమలను దహింపఁజేయు పర్వతశిలలఁ దొరలి పడఁ జేయుచు, బీభత్సమొనరించుచు, వెఱ్ఱిపరుగులు పరుగిడుచుండుతఱి, భూదేవి, దేవతాచక్రవర్తి యగు జ్యూపిటరు (ద్యౌసుపితరుని) గూర్చి మొఱలిడ, నాతఁడు కనికరమంది చేయునది లేక బాలుసమూర్ఖతకు శిక్షగ తనరథసీలను పిడుగుగా విసరెనట. అది రథమును గూల్చద్రోసి భగ్నమొనర్చి సారథియగు ఫైథనును బలి మార్చి శాంతిం గల్గించెనట. నాఁ టాదిగ లోకమునఁ గల్లోలములు పాలొనర్చి కలవరపఱచుచున్న దుష్పరిపాలనముం గూర్చి హేళనగా "ఫైథోను రథసారథ్య" మని వచించు ఉక్తి యొప్పిదే వాడుకయం దున్నది.

ఫెర్నాండో ఫోద్వీపము-(ఆఫ్రికాఖండమునకుం జెందిన పండ్రెండుద్వీపములు చూ).

ఫెల్లా - ఈజిప్టు దేశమున సేద్య మునరించు వారికిని, కార్మికులకును పేరు. దీని బహువచన రూపము ఫెల్లాహీన్. ఏ రా దేశపుజనసమునివాసులఁట. నూటియం దఱువదియిద్దరున్నారఁట.

ఫెరైట్ (Ferrite)— మైనరాలోజీలో Iron hydroxide (binding element in many rocks) నకు పేరు.

కెమిస్ట్రీలో- Iron oxide ను, basic సంబంధముగల ఇతర oxides తోడను కల గలుపులకు పేరు.

మెటలుర్జీ (metallurgy)లో pure iron Constituent of steel నకుఁ బేరు.

ఫెర్రోసియానిడీస్ (Ferrocyanides)- ఫెర్రోసియానిక్ ఆసిడ్ సంబంధములగు salts కుపేరు.$(H_4 Fe) (CN)$ ఇందు ముఖ్యమైనది Potassium ferrocyanide అనంబడునది.

దీనికి yellow prussiate of Potash అనియుఁ బేరు కలదు. దీనితో ప్రష్యన్‌బ్లూ అనంబడునది చేయుదురు.

ఫెర్రౌజు సాల్ట్సు (Ferrous salts)- ఇవి యన్నియు Iron salts అని చెప్పఁ బడును. ఇందు Ferrous sulphate అనంబడు Green vetroe సిరాలు చేయుటయం దుపయోగించు చున్నారు. ఇంకను రంగుల యందు తోళ్ళు పదును చేయుటయందు నుప యోగించును. ప్రష్యన్‌బ్లూ చేయుటయం దుప యోగించు చున్నారు.

Ferrous iodide అనునదియు, Ferrous phosphate అనునదియు, Ferrous carbonate అనునదియు, Pure salt ను, ఔషధ ములం దుపయోగింతురఁట.

ఫేక్టొరీ చిమ్నీలు (Factory Chimneys)**పొడవు**— ఇవి ఆవిరి యంత్రముల పొగను గొంపోయి ఆకాశమువైపు విడుచుపొగ గొట్టములు లేక స్తంభములు. వీట్లను స్టాక్సు Stacksఅని యంత్రశాస్త్రమున వాడుదురు.

అందరెఱిఁగియున్న రీతిని నీటియావిరియంత్ర ములు నడుపుటకు నీటియావిరి కావలయును. ఆవిరిచేయుటకు నీటి నగ్గిచేఁ గాచవలెను. కాలిన యగ్ని కార్బోనిక్ ఏసిడ్ గాస్‌ను Corbonic acid gas కల్గించును. ఇది ప్రాణహానికరము గాన ఎతున కీపొగ గొట్టములగుండా గొం పోయి ఆకాశమునవిడుచుట శ్రేయము. ఇంకను ఇందొక సౌకర్యముగలదు. వేఁడియైనగాలి పైకిలేచుటయందు వెనుదీయదు గాన గొట్టము లగుండా వేఁడియైనగాలిని అనగా నగ్నిచే దగ్ధమైనగాలి నాశనమునకుఁ గొంపోవుట చాల సుకరము. మఱియు నీపొగగొట్టము లెంత పొడవుగ నున్న క్రింద నెక్కువవేఁడి కల్గియుం డును గాన నీటియావిరి నతిసుకరముగ చేసి కొనవచ్చును

అగ్ని ప్రజ్వరిల్లుచో నానేక విస్ఫులింగముల (చిన్న చిన్న మిణుఁగురులు) గలిగించును. ఇవి యన్నియు పొగగొట్టమున పొడవుగ పైకిపోయి ఏయగ్ని ప్రమాదమును గల్గింపకుండును.

ఈపొగగొట్టముల పొడ వాయాదేశముల శాసనములం దన్నరీతిని నిర్ణయింపఁ బడును. కెర్సనైలు మొదలగునవికాల్చు యంత్రముల కీపొగగొట్టములు లేకుండిన ప్రబలమగు నపా యము కల్గెడిని.

ఫేటలిజమ్ (Fatalism) — మనుష్య ప్రయత్నము నిష్ఫలము నుదయు దైవవిధి గాని Chance గాని యెట్లు జరిపిన నట్లు కార్యములు సాగు ననియు నమ్మకము, లేక సిద్ధాంతము.

ఫేనగిరి — సింధునదీముఖద్వారముకడ నీపర్వతము కలదని బృహత్సంహిత ౧౪-౧౮ యందు చెప్పఁబడినది.

ఫేనింగ్ ద్వీపము(Fanning island)- పసిఫిక్కుమహాసముద్రమున హావై కి దక్షిణ మున నున్న పగడపుద్వీపము. గిల్బర్టు ఎల్లిస్ ద్వీపముల కేబిల్,సబ్మెరైన్సుస్టేషనుగలకొలనికి చేర్పఁబడిన ద్వీపము.

ఆస్ట్రేలియా వేన్కోవరుల నడుమ నిది సబ్మె రైన్ కేబిలుస్టేషనుగా నున్నది.

ఫేబియన్ (Fabian)— ఫేబియనుల వ్యూహనిర్మాణచతురత (అనఁగా నోర్పు, సామరస్యచతురత) మొదలగుగడుసుఁదనములు సమయానుకూలమగు సామరస్యముచాలగొప్ప వని పేరందినవి గాన ఫేబియన్‌టాక్టిక్సు అని సామెతగానైనది. (Fabian Tactics)

ఫేవోనియస్ (Favonius) **గాలి**— రోమనుల పురాణములందు నైరృతిదిశనుండి గాని, పశ్చిమమునుండి గాని అకురాల్చు

(Spring) కాలమున వీచు వాయువుల కీ పేరు పెట్టఁబడినది.

గ్రీకుదేశమున నిట్టివాయువే యగు Zephyrus వాయువులకు ఈ దేవత్వగౌరవమే యొసఁగఁబడినది.

ఫేసిజమ్ (Fascism)-- ఇటలీదేశమున నె రోపామహాసంగ్రామానంతరము ప్రజలందు గొప్పయసంతృప్తి కల్గి ప్రజలయం దొకయుద్దేశము బయల్వెడలెను. ప్రజాపరిపాలనము సాగించుకొందమని కొంతమంది తలంచుచుండిరి. ఇది తొలుత 'Political and Social movement' అని చెప్పఁబడినది.

Signore Benito Mussolini అనువారు దీని నాయకత్వము వహించిరి. ఆదియందు కమ్యూనిజమ్ నెదిరించుకొఱకు దీని నేర్పాటు జేసెనట. వీరు సైన్యములను తిరిగి బలపఱుప నిశ్చయించిరి. పిదప రాజును తొలగించి ప్రజాప్రభుత్వమును స్థాపించుకొఱకును వదలుకొనిరి. క్రీ. శ. ౧౯౨౦లో కొందఱు ఫాసిస్టులు చట్టనిర్మాణసభ కెన్నుకొనఁబడిరి. (Chamber of Deputies) కాని౧౯౨౦లోమఱికొన్ని యెన్నికలు జరుగవలసివచ్చుటచేఎక్కువమంది యెన్నుకొనఁబడి, ప్రభుత్వము వారి వశమాయెను. ౧౯౨౨ అక్టోబరు నెలయందు రోమకపురియందు రెండులక్షల ఫాసిస్టులు ఊరేగిరి. ముసులోనీ నియామకునిమాటయె శాసనమను నట్లు విలువగల్గినది మాయెను. ౧౯౨౪ ఎన్నికలవిధానపుశాసన మేర్పడియెను. ఈఫాసిస్టుల వ్యవహారములు Grand national council పరిశీలించుచున్నది. వీరికి నల్లషర్టు చిహ్నము. 'no discussion, only obedience" వాదము లేదు, ఒప్పుదలయె అనునది వీరిMotto అని చెప్పఁబడినది.

జర్మను దేశమున హిట్లరను మహావాదయుని నాయకత్వముక్రింద నిట్టి యేర్పాటు నడుచుచున్నది.

ఫేసిమెలిస్ట్రీ (చేతిపని) (Facsimilestry)—దస్తూరీపోలికగను, దస్కతుపోలికగను, లేక ఒకరూపము లేక ఆకారముయొక్క పోలికను, దేనిపైనను చిత్రించుట గాని చిత్రించి ముద్రింపదగినట్లు చేయుకల.

ఫేసెస్సాఫ్‌దిమూన్ (Phases of the moon)-భూమిపై నున్నవారలకు చంద్రగోళము వృద్ధిక్షయములకు లోఁబడి కన్పించుటకు ఎస్ట్రోనోమీ శాస్త్రమున Phases of the moon అని పేరు. అమావాస్యదినమున సూర్యుఁడు, చంద్రుఁడు భూమి తిన్నగా ఒకేవరుస నుందురు. దానికి Conjunction అని పేరు. ఆనాఁడు చంద్రుఁడు, సూర్యునితోపాటు పగలే సంచరించి సాయంసమయమున నస్తమించును గాన రాత్రియందు కానఁబడఁడు.

ఆమఱునాఁటినుండియు నెలవంక (Cresent) గఁ గాన్పించుచు, దినదినాభివృద్ధి నందుచు, తుదకు పౌర్ణమినాఁటికి పూర్ణకలాయుతుఁడై రాత్రియంతయు పండువెన్నెలలఁ గాయుచు, పౌర్ణమికిఁ బిదప దినదినము కలలు తగ్గిపోవుచు క్రమముగ నమావాస్యనాఁటి కసలె కన్పడక పోయెడిని.

చంద్రవంక (Cresent) సర్వదా సూర్యుని వైపునకే యుండి, సూర్యునివెలుతురునే తాను భూమిపై ప్రతిఫలింపఁజేయునటుల తోఁపఁజేసెడిని. భూమినిజుట్టి తిరుగుచుండు చంద్రుని మార్గము (Orbit) భూమిని కేంద్రస్థానము (Centre)గల్గియుండెడిని గాన,భూమిపైనుండి చూచువారలకు చంద్రుఁ డగపడుటయందు సూర్యకాంతి ప్రసరించిన వెలుగుభాగమును, ప్రసరింపని చీఁకటిభాగమును గన్పట్టుచుంటయు, అది వృద్ధిక్షీణతల నందుచు, హెచ్చు

తగ్గువెన్నెలలను భూమిపై ప్రసరించుచుంటయు, Phases of the moon అను పేరంబరఁగు చుండును. (చంద్రబింబము చూడుఁడు. ఎస్ట్రొనామీ చూడుఁడు. సోలార్ సిస్టమ్ చూడుఁడు.)

ఈ Phases of the moon లను నాలు భాగములుగ నొనర్చి, నాలుగు Quarter లని పేరిడియున్నారు. శుక్లపాడ్యమి మొదలు శుక్ల అష్టమిదినమందలి అర్థభాగముకడకు First quarter అనియు, అటనుండి పౌర్ణమికడకు Second quarter అనియు, బహుళపాడ్యమి మొదలు అష్టమిలో అర్థభాగముకడకు Third quarter అనియు, అటనుండి అమావాస్యాంతమునకు Fourth quarter అనియు నందురు.

సూర్యునివెలుతురు చంద్రునిపైఁ బడుటయున సూర్యునకెదుటనుండు సగముభాగము పైననె పడునుగాన దానిని వెలుతురుభాగము (Bright side) తక్కిన వెనుకనుండు చంద్రుని యర్ధభాగము చీఁకటిభాగము (Dark side) First quarter కడకు Dicholomized అనియెదరు. ఎస్ట్రొనామీ శాస్త్రపరిభాష యందు చంద్రునిరెండుభాగములు Convex గా నుండుటను "Gibbons" అనియెదరు.

ఫేస్ వేల్యూ(Face value)-(వాణిజ్య సంబంధ పరిభాషాపదము.) పత్రముయొక్క ముఖమున వివరింపఁబడిన దానివిలువ దీనిని Nominal value అనియు నందురు. తఱచుగ నిట్టిపత్రములు నిజమగు విలువకన్న తక్కువకు అమ్మబడి (Less than par value) కొంతకాలము గడచినతఱి దానిపై వివరింపఁబడినవిలువ కర్హమైన దగును. ఇట్టిపత్రములకు వేరుగ వడ్డీ యుండదు. వడ్డికిబదులు Discount తొలుతనే వదలఁబడును.

పైరోమీటర్ (Pyrometer)— ఎక్కువ వేఁడిని కొలుచుట కుపయోగపడునట్టి థెర్మామీటరువంటి పరికరము.

ఫైలాలోజీ (Philology)-మాటలు,వాటి ఉచ్చారణము, సాంగత్యములు, వాడుకలవలన వాటికిఁగల్గు మార్పులు మొదలగుసంగతులను వివరించు [illegible]కళ.

దీనిని భాషాశాస్త్ర మనందగును. అక్షర పరిణామములతో స్వరస పుటీకరణము, శబ్దని ర్మాణపరిణామములు, ఇతరభాషాసాదృశ్యముల పరిశోధన శక్తిమార్గములను వివరించు కళ. దీనికి భరతదేశపునిరుక్తము పోల్కి గలది.

ఫోక్ ఎటిమోలజి(Folk etymology) ఒకశబ్దముయొక్క నిజమగు నుత్పత్తి తెలియని తఱి, దాని ననుకూలముగురీతిని దేశకాల పాత్ర ధర్మోచితములుగ నుండునటుల ఉత్పత్త్యర్థము లను గుదిర్చి నిలుపుటనుగూర్చిన కళ.

ఫోటోపెట్రొల్ (Photo patrol)— అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములందు పత్రికలలో బొమ్మలను విస్తారముగ వాడుచుందు రనుట సుప్రసిద్ధమే. తొలుత ఫిలడల్ఫియా నగరమున నొకగొప్ప వార్తాపత్రిక, ఒకగొప్ప ఫోటో కెమేరాయంత్రము నొక ఆటోమోబిల్ బండి (మోటారు) చట్రముపై బిగింపఁజేసి దానిని నగరమంతటఁ ద్రిప్పుచు ఛాయాపటములందీసి వార్తయాకారాదులను పత్రికయందు ముద్రింపించుచుండువారు. అది ప్రబలి యిక్కాలమున దేశమంతటను వ్యాపకము గాంచి ఫోటోపెట్రోలు ఆదేశమున సర్వసాధారణమైనది. ఇటుల దినవార్తలా దేశమున బొమ్మలతో సహా పత్రికలందు ప్రకటింపఁబడుచుండెడిని.

ఫోటో మైక్రోగ్రాఫీ—(Photo micrography) ఫ్రెంచిభాషా జన్యపదము. మిగుల చిన్నఫోటోబొమ్మలను పెద్దవిగ మార్చుటకు చేయు విధానమునకు 'ఫోటోమైక్రోగ్రాఫీ' యనియు ఆపరికరమునకు ఫోటో మైక్రోగ్రాఫ్ అనియుఁ బేరులు.

ఫోనీషియాలిపి—సిరియా (పాలస్తినా) దేశమందలి సముద్రపుటొడ్డుభాగమునకు ఫోనీషియా యనిపేరు. ఫోనీషియాలిపి సెమెటిక్కు-లిపినుండికలిగినది. (సెమెటిక్కు-లిపి చూడుఁడు). ఫోనీషియాలిపి నుండియె ఐరోపాదేశపులిపు లుద్భవమైనవి గాన, నిది వాటికిఁదల్లిగా నెన్నఁదగును. ఫోనీషియనులు క్రీ.పూ. 3000 నాఁడే వర్తకులై భూమిపైన ఓడలపైన ఇండియాతోను ఈజిప్టుతోను బాబిలోనియాతోను వర్తకము చేయుచుండిరి. నాగరికులనియు, కళాకౌశలము గలవారనియుఁ జెప్పఁబడినారు. ఈలిపియందిరువదిరెండక్షరములు. అన్నియు హల్లులే గాని, అచ్చులు లేవు. ఇదియు సెమెటిక్కు-వలెనే కుడినుండి యెడమకు వ్రాయఁబడులిపి.

దీనినుండి గ్రీకు, లాటిను భాషలును, వాటినుండి ఇతర ఐరోపాదేశభాషలును, లిపుల సహితముగఁ గల్గినవి.

ఫోనోగ్రాఫ్ (Phonograph)-ఇది గ్రామాఫోనునకుపూర్వపుఏర్పాటు. పిదప గ్రామాఫోను కైన్యెటోస్కోపు అని పెట్టబడినవి. వాటినుండియే చేయఁబడిన అభివృద్ధిగ సినామెటోగ్రాపుచేయఁబడినది.

ఫోనోగ్రాఫును పరిపూర్ణస్థితికిదెచ్చినవాఁడు Thomas Alva Edison గారు. మిలాన్ నందు క్రీ. శ. ౧౮౪౭ ఫిబ్రవరి ౧౧వ తేదీని జన్మించి, ౧౯౩౧ అక్టోబరు ౧౮ తేదీని మృతినందెను.

ఫోనోలజీ (Phonology)— మానవులు మాట్లాడుభాషలోని స్వరములను పరిశోధించి భాషావర్గములను నిర్ణయించుశాస్త్రము.

ఫోర్‌కేస్టు (Forecast) **వ్రాయుట**— దీని నింకను weather forecast వ్రాయుట యనుట సమంజసముగ నుండును. దేశమునందెల్లెడల సర్వస్థానములందు స్థాపింపఁబడిన మిటిరియాలోజికల్ స్థానములనుండి ప్రధాన కార్యస్థానమునకు జేరినతంత్రివార్తలనుండి బారోమీటరు రీడింగులు, విండు డైరెక్షనులు, గాలియొక్క బలప్రమాణములు, శీతోష్ణస్థితులు, తెలిసి, వాట్లమేరకు చార్టులు వ్రాసి (బారోమీటరు చూడుఁడు. ఐసోబారు చూడుఁడు) వాటిం బరిశీలించుచు, ప్రధానకార్యస్థానమున కాలముయొక్క భవిష్యత్సూచనలు వ్రాయఁబడుచుండును. ఈసందర్భమున నాంగ్ల వాతావరణశాస్త్రమున కొన్ని ధర్మములు, పరిహారములు, పరిభాషాపదములు దెల్పఁబడియున్నవి.

ఉద్ధృతమై బాధాకరమైన వాతావరణమునకు "సైక్లోను" ననియు, ప్రశాంతమై సౌఖ్యప్రదమైన వాతావరణమునకు "ఏంటి సైక్లోను" ననియు లేక ఫెయిర్వెదరనియు పరిభాషాపదములు శాస్త్రమున వాడఁబడుచున్నవి. తుపానునకు డిప్రెషన్ అనియు, డిస్టర్బుకు వెదర్ అనియు వాడుకనామము లిడియున్నారు. కొందరు వాతావరణ శాస్త్రవేత్తలు ౧ Storm ౨ Cyclone ౩ Typhoon ౪ Hurricane అని తుపానులను నాలుగ విభజించిరి.

శాస్త్రమునందు In cyclones the winds blow inward with a twist towards left (anti-clockwise) అనియు In anticyclones the winds blow otherwise అనియు వివరింపఁబడినది. సైక్లోన్లు unsettled weather with rain అనియు శాస్త్రజ్ఞుల యభిప్రాయము.

ఈరెంటియొక్క పూర్వస్థితి, వాట్ల భవిష్యద్గమన వ్యాపకములను గాని అభివృద్ధి క్షీణతలను గాని వివరించును. అటులనే ఐసోబారులలో నొండొకటి సమీపస్థితి నందుటయు, బలమగు గాలికి భవిష్యత్సూచనగా చెప్పఁబడినది. ఈభవిష్యత్సూచనలు ఓడలకు మార్గమున నపా-

యములు కల్గకుండ తప్పించుకొను సాధనము లగుచున్నవి. కర్షకులకు కోతనూర్పు కాలముల నుపయోగించెడిని.

ఫోర్తుబ్రిడ్జి - స్కాట్లండు (Forth Bridge-Scotland)— స్కాట్లండు దేశము నందు ఎడింబరో నగరమునుండి అబ్బర్డీను పుర మున కేగుఇనుపబాట, Firth of Forth, దాటి Fife County గుండా నడుచును. అట్లు దాటుటకు నిర్మింపఁబడినవంతెనకు "ఫోర్తుబ్రిడ్జి" అనిపేరిడియున్నారు. దీనినాంగ్లమున ఎంజనీయ రులు 'One of the most famous engineering feats of the Nineteenth Century" అనిమెదరు. Mr. M Effel పండితుఁడు "The greatest construction in the world" అని యన్నాఁడు.

ఇది క్రీ. శ. ౧౮౮౩ మొదలు ౧౮౯౦ వఱకు, అనఁగా నేడు సంవత్సరములకాలము నిర్మింప నారంభించెను. దీనినిగట్టుటకు మూఁడు మిలియనుల పౌనులు వ్యయ మయ్యెను. దీని పొడవు 2756 గజములు. దీనింగట్టిన ఎంజినీయ రులు Sir John Fowler & Sir Benjamin Baker అను పేర్లుగల సుప్రసిద్ధులు.

ఫోర్తుబ్రిడ్జి కేంటిలీవరు అండ్ సెంట్రల్ గర్డరుపద్ధతివంతెన. దానిబరువే దానిస్థానమున నిలుపునందుకు. మూఁడు కేంటిలీవరులు మూఁడు కెయిజనులపై నానుకొని యుండును. పునాది లోతు ౯౦ అడుగులు. ఎత్తు 328 అడుగులు. పెద్దపెద్దఓడలు నిర్భయముగ దీనిక్రిందనుండిపోఁ గలుగును. మధ్య Span 1700 అడుగులు.

ఇందుగలలోహము 50,000 టన్ను లని అంచనా వేయఁబడినది. నీటిమట్టముపై 154 అడుగుల యెత్తున నినుపబాట నడుపఁబడినది.

ఫోలియో (Folio)—వాణిజ్య సంబంధ పరిభాషాపదము. దీనికి నాల్గు వాడుకలుకలవు. ఒక చిఠావు పుస్తకమున నొకటి కొకటి ఎదురుగ నుండు రెండుపుటలకు Folio అని యందురు. దస్తావేజులవ్రాతయందు డెబ్బదిరెండు మాటల కొక ఫోలియొ అని యందురు. పార్లమెంటు సంబంధ కాగితములందు తొంబదిమాటల కొక ఫోలియో అని యందురు. అచ్చుపనుల (ముద్రాక్షరశాల) యందు రెండుపుటల (పేజినను పరే)యొక్క-సంఖ్య నొకఫోలియో అనెదరు.

ఫోసిలోలొజీ (Fossilology)- భూమి నుండి త్రవ్వితీయు జంతువులచిప్పలు మొదలగు నవి Fossils అనఁబడును. వాట్లంగూర్చినశకళ.

ఫోస్ఫొరిసెంటు లైట్ వెలుతురు- ఇది కొన్నిపదార్థములు సూర్యరశ్మికి బహిరంగ పెట్టుపఁబడుటతోఁ గాని, ఎక్సురే (X-ray) కార్యములపాలు చేయఁబడినట్టితతిఁగాని, రేడి యమ్ (Radium) కార్యములపాలు చేయఁ బడినట్టితత్తిఁగాని, పైకినిడువబడిన వెలుతురునకు ఫోస్ఫొరిసెంటు లైట్ (Phosphoriscent light) అని సాంకేతికనామ మిడి ఆంగ్లరసా యనశాస్త్రమున వాడుచుందురు.

ఇట్టిపరిస్థితులందు వెలుఁగునిచ్చునవి చాల తక్కువగ నుండునని రాసాయనిక శాస్త్రవిదు లనెదరు. ఇట్టిపదార్థము లివియని చెప్ప సింకను వీలుకాకున్నది. Zinc Sulphide mixed with a trace of radium and the flying particles of radium by hitting the zinc sulphide cause it to phosphoriscence అనియు, It will become luminous giving out light అనియు దీనింగూర్చి చెప్పఁబడియున్నది. గాన నీవెలుతురు ఫోస్ఫరస్ వలన కల్గు వెలుతురు గాదని స్పష్టపడఁ గలదు. ఇంతకు నిది చీఁకటి యందు కల్గువెల్తురని చెప్ప వీలుగాకున్నది.

ఫోస్ఫరసునుండి కలుగునట్టి వెలుతురు వేరని యెఱుఁగునది.

ఫోహన్గాడ్పులు (వేఁడిగాలులు)—

ఐరోపా దేశపు ఆల్ప్సుపర్వతములందు అప్పుడప్పుట వీచు వేఁడిగాలి. ఇది ముఖ్యముగ స్విజర్లాండు దేశమున వీచెడిని. ఈగాలి కీవెచ్చదనము సంభవించుట, దక్షిణముగా మధ్యధరా సముద్రమున కవ్వలనున్న ఆఫ్రికాఖండపు సహారాఎడారియందని పరిశీలకు లనుచున్నారు.

Spring కాలమున ప్రారంభమునం దివి కల్గుచుండును. దక్షిణదిశగా కలుగుచుండు నలుచని మేఘములు కన్పట్టును. ఎఱ్ఱని మారాకసమున సూర్యుఁడు తేజోవిహీనుఁడై అస్తమించును. చంద్రోదయకాలమున బింబముచుట్టి యెఱ్ఱనిపరివేష మగును.

వీటిని గాంచిన యనుభవజ్ఞులు ఫోహన్గాడ్పు రానున్నదని జాగ్రత్తగానుచుందురు. నడుమ నడుమ శీతలవాయువులు వీచుచు నాఁగిపోవు చుంటయుఁ గలదు. వాతావరణ మతిస్వచ్ఛమై దూరపుకొండలు సైతము దగ్గరగాఁ గన్పించుచు నుండును. దేశమున నిశ్శబ్దత వ్యాపించినట్లు ధ్వనులు లేకయుండును. పశు పక్షి మృగాది జంతువులు గ్రహించియేమొ తహతహనందిన ట్లుండును. అన్నియు వీలగునంతవఱకు కొకచోగుమిగూడి యుంటఁ గాననగుచుండును. మనుష్యులు ఇంట నగ్నికణములు సైతము లేకుండ నటులనార్పి జాగ్రత పడెదరు. ప్రారంభమున నడవులనుండి యాకులశబ్దము గలగలమని వినఁబడును. వేఁడిగాలి దక్షిణమునుండి వీవ నారంభించును. ఇదియే ఫోహను గాలి.

ఇందు గాలి బలముగ నేవీచును. కొన్నిటిలో ముందు హరికేను గాలివలెమత్తియు బలము యుండును. గొప్పచెట్లం జింపివైచుటయు, ఇండ్లకప్పుల నెత్తివేయుటయు, ఎండాకులఁగాల్చివేయుటయు కూడ కలవందురు. పక్షులు చచ్చును. పశువులు బాధ నొందును. మనుష్యులు నీరసపడుదురు. నరములబాధ యధికమైకన్పించును. ఇది బలము తగ్గిపిచినతతిరెవారముదినములుకూడ వీచునుగాని బలముగ వీచినతటి కొన్ని గంటలలో శమించెడిని. ఇది యనేకోపకారము లొనర్చు గాడ్పు. నిల్వయె వ్యవసాయానష్టముగ నొనర్పఁబడిన మంచుపర్దేశముల నతిత్వరితముగ మంచుగరిఁగించి వ్యవసాయార్హములుగ నొనర్చును. మొక్కలను త్వరితముగను,బలముగను ఎదుగఁజేయును. పొలములందు పంటల నధికముగను, బలముగను పండఁజేయును. ఫోహను కల్గినతరి వాతికాలము సుభిక్షముగ నుండును.

ఫౌంటెన్ పేనాల (కలముల) పాళీలు

ఫౌంటెన్ పేనాల (Fountain Pens) లోన సిరా నిలువచేసి తలవెంట్రుకలావునకన్న నెక్కువ కారనిసిరాధార పాళీలోనికి వచ్చునట్లు కుదుర వ్రాయుదురు. ఈయేర్పాటు మాటిమాటికి సిరాలో కలముముంచునగత్యము లేకుండునట్లును బయటి కేగుతటి సిరాబుడ్డిగూడఁ గొంపోవ నక్కఅలేకుండా ఈ సిరాకలము (Fountain Pen) సిరా కల్గియుండి, సిరాతో వ్రాసినపనినే సమకూర్చెడిని.

పాళీలుచేయు లోహము లన్నియు సిరా సంపర్కమున తుప్పుపట్టి పదును చెడిపోవ నతి త్వరితముగ పాళీలు మార్చుచుండ వలసియుండును గాన, తఱితఱి పాళీమార్చుటచే సన్నముగ ప్రవహించుచుండు సిరాప్రవాహము చెడిపోవును.

బంగారుతో పాళీ చేసినయెడల తుప్పు పట్టదు. గాని చాల మెత్తనిలోహ మగుట నతి త్వరితముగ మొన అరగిపోవుటయు, వ్రాతరాపిడికి పనికిరాకపోవుటయు తప్పదు. గాన పాళీ

బంగారముతోఁ జేసి, కొనను ఇరిడియమ్ (Iridium) అనంబడు గట్టిలోహముతో చేయుదురు.

ఇందువలన వ్రాయుతఱి కాగితమునఁ బర్వుచుచు అరుగుపాళీకొన ఇరిడియమ్ ఉంటంజేసి Gold nib's point tipped with iridium ఒకతలాటమువఱకు అరిగిపోకుండ నిలుచును.

ఫౌండర్సు షేర్సు- వాణిజ్యసంబంధ పరిభాషాపదము. Founder's Shares ఒకసంఘమును (లేక సంస్థను) శ్రమపడి కార్చిభద్రపఱచి ఉద్ధరించినవారికి Founders అనెదరు. అట్టివారికి వారిశ్రమలకు ఫలితముగ కొన్ని వాటాల నిచ్చుటయు, తఱుచుఁగ వారికి కొన్ని సావకాశముల నొసంగుటయు మామూలుగ జరుగుచున్నది. అట్టివాటాల కీపేరు వర్తించును.

ఫౌనా ఫ్లోరా— (ఫ్లోరాఫౌనా చూ.)

ఫౌల్ బిల్ —వాణిజ్యసంబంధపరిభాషాపదము. (Foul Bill) కన్సాలు మొదలగు అధికారముగల ఉద్యోగులు ఒకయోడ రేవును విడచులోపల అంటువ్యాధిసంబంధము దానియందు కల్గిన దని Certify చేసియిచ్చెడి జాగ్రత ఉత్తరువు.

ఫ్రండ్లీ (టొంగో) ద్వీపములు- ఇవి ఓసీనియాయందలి పోలినేసియాద్వీపసమూహమునకుఁ జెందినవి. వీటిని (Captain Cook) కెప్టెన్ కుక్కుగారు క్రీ. వె. ౧౭౭౩ లో కనిపెట్టి అందలిప్రజల దయ, స్నేహభావములఁ గ్రహించి వీటి కీ పేరిడిరఁట. ఇవి ఆస్ట్రేలియాకు తూర్పుగా ౨౦౦౦ మైళ్ళదూరమున పసిఫిక్కుమహాసముద్రమునందున్న చిన్న చిన్న ద్వీపములు. (ఓసీనియా, పోలినేసియా ద్వీపములు చూడుఁడు.) స్వదేశస్థులు వీటిని టొన్గో ద్వీపము లనియెదరు.

ఫ్రాంఛైజు —ప్రభుత్వమునకు ప్రజాప్రతినిధిసభకు సభ్యులగునటుల సమ్మతి (ఓటు) నిచ్చుస్వత్వ. తత్శక్తి కీపేరు ఆంగ్లరాజకీయములందు వాడుచున్నారు.

ఫ్రాంజుజోసెప్‌లాండు (Franz Josep Land)— ఇది ద్వీపసమూహము. ఉత్తర ధ్రువ సముద్రమునందలి ద్వీపసమూహము. ఇందు జనులు నివసించుట లేదు.

ఫ్రాంజు జోసెఫ్ చక్రవర్తి [ఐరోపా మహాయుద్ధకారకుఁడు]- ఈయన హాప్సుబర్గు వంశస్థుఁడు. ఆస్ట్రియా సామ్రాజ్యము నేలిన కడపటి చక్రవర్తి. ప్రజారంజకముగ పాలించినవాఁడు. ఈయన జననము క్రీ. వె. ౧౮౩౦ అనియు, పట్టాభిషేకము ౧౮౪౮ అనియు, సెర్వియాపై యుద్ధప్రకటన (డిక్లరేషను) పత్రముపై నీయన సంతకమిడుట ౧౯౧౪ జూలై ౨౮ తేదీ అనియు, మృతి యుద్ధముజరుగుచున్నకాలమునందు ౧౯౧౬ అనియు తెలిసెడిని. ఈఐరోపామహాయుద్ధమే ప్రపంచసంగ్రామమునకు మూలకారణమై భరతదేశ పరిస్థితులను తాఱుమాఱు జేసెను గావున నీవిషయమిచ్చట యాంధ్రవిజ్ఞానమునఁ గైకొనబడెను.

ఈయుద్ధచరిత్ర ననేకులు వ్రాయుచు ననేకరీతులతమతమ పాఠకాభిప్రాయములను బయలుపఱచుకొనిరి. జర్మనులు, ఇటాలియనులు, ఆంగ్లేయులు, అమెరికాసంయుక్తరాష్ట్రములవారు, ఫ్రెంచివారు, రష్యావారు మున్నగువారనేకులు తమతమవైరులపై తమకుఁగల పూర్వస్పర్థలం దీర్చుకొన సంగ్రామమునఁ జేరి పోరిరి. వీరి కందఱకు మూల మాస్ట్రియా.

ఫ్రాంజు జోసెఫ్ చక్రవర్తి ప్రజానురాగముతో నరువదివత్సరము లాస్ట్రియాసామ్రాజ్యపాలనమొనర్చెననిన నీతఁ డదృష్టశాలియని

స్ఫురించునుగాని, ఈయనకుటుంబచరిత్రను దలిసి కొనినవారి కీతఁడు కడుదురదృష్టవంతుఁడని గూడ తెలియకపోదు. ఈయనసోదరుఁడు మేక్సిమిలియను ఉరిదీయఁబడుటయు, ఆయనభార్య కాలి మృతినందుటయు, నెప్ప్యూ (అన్నగారి కుమారుఁడు) రోగపీడితుఁడై మృతినందుటయుఁ గాక, నతఁ డనేకదుర్గతులపా లయ్యెను.

యువరాజగు రుడాల్ఫు రాకుమారుఁ డీయన వెనుక రాజ్యమునకు దగినవాఁడు. స్టెఫినా రాకుమార్తె ఆయనభార్య. భార్యకుఁ దెలియకుండ యువరాజు బెరోనెస్ మేరీ వెట్సురా యనునామెతోఁ రహస్యసంబంధము గల్గియుండెను. ఈవిషయ మెట్లో స్టెఫెనాకుఁ దెలిసెను. ఆమె చక్రవర్తికడ నీవిషయము దీనయై విన్నవింప, నాయనయు యువరాజును మందలించెనఁట. రుడాల్ఫు రాకుమారుఁ డంతట నింటికరిగి ప్రియురాలగు బెరోనెస్ వెట్సూరాతోఁ గలిసి తనవేఁటవిడిదియగు మేయర్లింగుభవనమున నానాఁ డంతయుఁ గడపెను. మరునాఁడు వారిద్దరి మృతకళేబరములు రక్తసిక్తములై యుంట సేవకులు చక్రవర్తి కెఱింగింప, నాతఁడును "ఒకఅపాయమునకు గురియై యువరాజు మరణించె" నని ప్రకటించి పుత్రశోకమున దుఃఖితుఁడై కాలము గడపుచుండెను. చక్రవర్తిని ఎలిజిబెత్ కూడ పుత్రశోకము భరింపఁజాలని స్థితియందుండెను. రాజ్యపరిస్థితులుకూడ నీకాలమున చక్రవర్తికి స్థిమితము లేకుండఁ జేసినవి.

ఈపరిస్థితులందు జనీవానుండి సముద్రముపైఁ బయనించుచున్న ఎలిజిబెత్ రాజ్ఞిని లింగిలక్వేనీ యనుపేరుగల ఇటలీయువకుఁ డొకఁడు తుపాకితోఁ గాల్చిచంపె నన్నవార్త తెలియఁగనే చక్రవర్తి మరింతఖిన్నుఁడై యిలువీడక రాజ్యమున జరుగనున్న తనజూబిలీఉత్సవములఁ గూడ నాఁపివేయించెనఁట.

యువరాజుగాఁ జేయఁబడిన ఫ్రాంజు ఫెర్డినాండు రాకుమారుఁడు, సోఫీచోటేక్ అనునొక కన్యను పరిణయమాడఁ గోరెను కాని, దానికి పార్లమెం టంగీకరింపలేదు. ఎవ్వ రేమిచెప్పినను వినక, తుదకు తనకు జనించుపిల్లలకుఁ గల రాజ్యార్హతఁ గోలుపోయి, యువరా జామెను వివాహమాడి, మనోవృత్తినందుచు నుండెను. ఇది ౧౯౦౦ సంవత్సరము జూనునెల ౨౮ తేదీ నాఁటి కార్యము.

తరువాత కొంతకాలమునకు ౧౯౧౪ జూను ౨౮ తేదీని యువరాజు భార్యతోఁ గలిసి బోస్నియాదేశ రాజధానియగు సరాజవో పురమున టౌనుహాలున కరుగుచుండ, నొక కార్మికుఁడు వారిపై నొకబాంబు విసరెను. అది పేలకపోవుటచే నపాయము తప్పినను, వారు సభనుండి తిరిగి వచ్చుతఱి నొకవిద్యార్థి వారిద్దరను పిస్తోలుతోఁ జంపెను.

ఆస్ట్రియాప్రభుత్వము తోడనే జూలై ౨౩ వ తేదీని సెర్వియాప్రభుత్వము నీకార్యకార్యమునకు సమాధాన మడిగిరి. పిదప రెండురోజులలో బెల్గ్రేడులోనున్న ఆస్ట్రియారాయబారి వెంటనే స్వదేశమునకు మరలెను. ఆసాయంకాలమే చక్రవర్తి సైన్యసమూహముల నాయత్తపఱచుట కానతిచ్చి, ౧౯౧౪ జూలై ౨౮ తేదీని యుద్ధప్రకటనపత్రముపై సంతకము చేసెను. ౨౮ తేదినే యుద్ధము ప్రకటింపఁబడి ఐరోపాయంతటను జ్వాలలవలె నావరించెను. ఈ ఐరోపాయుద్ధమే ప్రపంచసంగ్రామముగ మారి ప్రపంచము నంతను తారుమారు చేసెను. పిదప రెండుసంవత్సరములకు చక్రవర్తి మృతినందఁగా, వారసులు లేకపోవుటచే ఆస్ట్రియా ప్రజాప్రభుత్వదేశముగా మారిపోయెను.

ఫ్రాన్సుదేశము—దీనిని పరాసుదేశమని యందురు. ఐరోపాఖండములోనిది. వైశాల్యము ౨౦౪౦౦౦ చతురపుమైళ్ళు. ఈ దేశమున ఉత్తరదిశయు పశ్చిమదిశయు సమతలముగను, నైరృతిదిశ సముద్రతీరమున నిసుకబయళ్ళుగను మధ్యను సముద్రపుమట్టముపై 3000 అడుగుల ఎత్తుగల Auvergne అనుపర్వతములసంబంధముగల పీఠభూమిగను, తక్కినది పర్వతప్రదేశములుగను ఉన్నది. Cevennes పర్వతపంక్తియు, Auvergne పర్వతములును, Jura పర్వతములును, Alps పర్వతభాగమును ఫ్రాన్సుదేశమునంగల పర్వతములు. ఆగ్నేయదిక్కున హద్దున Mount Blanc పర్వతశిఖరమును, దక్షిణమున స్పానియా దేశముతో సరిహద్దున Pyranees పర్వతపంక్తియుం గలవు. మధ్యధరా సముద్రమునందుగల కోర్సికా ద్వీపమును, వాయువ్యదిశయందున్న Ushant అనుపేరుగల చిన్నద్వీపమును ఫ్రాన్సుసంబంధముగు ద్వీపములు. సీనునది ఈ దేశముగుండా నడిచి ఇంగ్లీషు ఛానలునందు సంగమించును. ల్వారు (Loire) నది బే ఆఫ్ బిస్కే యందు కలియును. ఇది దేశమున పెద్దనది యని చెప్పంబడినది. గారోన్నది, బే ఆఫ్ బిస్కేయందు జేరుకొనును. ర్హోన్నది మధ్యధరా సముద్రమున పడును. గారోన్నది కుత్తరమున ఛారెంటీనది. బే ఆఫ్ బిస్కేయందు జేరును. ఇవి గాక పెల్టునదియొక్కయు, మ్యూస్నదియొక్కయు, మోసెల్లీనదియొక్కయు పైభాగములు ఈఫ్రాన్సుదేశముగుండా జనుచుండును. ర్హోనునది ఒడుదుడుకుప్రవాహమును అపాయకరమగువఱదలను తఱచు గల్గించుచుండుటకు పేరందినది.

దేశమున శీతోష్ణస్థితియు వేర్వేఱుగా నుండును. దక్షిణమున వేడిగను, ఉత్తరమున శీతలముగనుఉండును. బ్రిటనీచెమ్మగ నుండుసీమ. ఇందు వర్షము లధికము. తూర్పు దేశములందు శీతోష్ణములు రెండును అధికమే. ఫ్రాన్సునందు కొన్నితావులందు ఇనుము, రాతిబొగ్గు దొరకుచున్నది. సైంధవలవణపుగనులచ్చటచ్చట కలవు గాని, ఉపయోగము చాల తక్కువ. వ్యవసాయము దేశమున చక్కగ నభివృద్ధినంది వ్యాపించియున్నది. భూమి సారవంతమని చెప్పదగినది. ఎరువులంజక్కగ నెఱింగినరైతులు గనుక, ఫలవంతమైన గోధుమలు పంచదారకొఱకు బీటుదుంపలు, ఉత్తర దేశమున ముఖ్యములగు పంటలు. మధ్యప్రదేశములందు ద్రాక్షలు, దక్షిణభాగములందు ఓలీవ తోటలు, విస్తారముగ కలవు. ఇంకను రైధాన్యము, జొన్నలు బటాణీలు, పొగాకుపంటలు దేశమున సర్వత్ర కలవు. దక్షిణసీమలందు పట్టుపురుగులం బెంచు మల్బెరీ తోటలు, నారింజతోటలు పెక్కులు కలవు. దేశమున నెప్పుడవసంతము అరణ్యప్రదేశము కలదని చెప్పంబడినది.

ఫ్రెంచివారు, సెల్టిక్కుజాతి తెగవారు, రైనునదీప్రాంతముల నివాస మొనర్చు తొలింటి జర్మను సంతతివారు. నైరృతిదిక్కునులవారు తొల్లింటి స్పానియాదేశస్థుల సంతతివారు. రోమను క్యాథలిక్కు క్రైస్తవమతము దేశమున ముఖ్యమతము. గోత్సు, సెల్ట్సు, దేశమున ఆదిమనివాసులని చెప్పంబడినది. క్రీ. వె. ౫౦ సంవత్సరమున రోమనులవశమైనది. క్రీ. వె. ౪౫౦ సంవత్సరములనాడు ఫ్రాంకులను జర్మను తెగవారీదేశము నాక్రమించి వశపఱచుకొనిరి. Clovis అను నాయకు మొదటిపరాసు భూపాలుండని చెప్పంబడినది. ఫ్రాంకులనుండియె ఫ్రెంచిశబ్ద మేర్పడినదంట. ఫ్రెంచి ప్రభువులపరిపాలనము క్రీ. వె. ౪౮౧ నుండినట్లు నిదర్శనములు కలవు. వారికి స్వేచ్ఛాప్రభుత్వమై యుండి, ఫ్రెంచిరివల్యూషనుతో ప్రజాప్రభుత్వ మేర్పడియున్నది. ఫ్రెంచి

భాష International diplomacy కాగిత ములను రచించు భాషగ నందరంగీకరించిన గౌరవము నందినభాష. అనఁగా ఇంటర్నేషనల్ సంధిపత్రము లీభాషలోనె వ్రాయు చుందురు.

ఫ్రెంచిదేశము సారాయములకు పేరందినది. Champagne, Burgundy, Bordeaux Cognac సారాయము లందు పేరందినవి. చేతిపనులు విస్తారముగ జరుగుచుండు దేశము. ఓడలు పోఁదగిన కాల్వ లన్నినదులం గల్పుచున్నవి. గాన వర్తకపు సదుపాయములు దేశమున చక్కఁగాఁగలవు. ప్రధాననగరమగు పారిస్ నగరము అన్ని దిశలకు ఇనుపబాటలు పోవుచు కూడలిస్థానముగఁ జేయుటచే ప్రధాననగరము ప్రయాణములమధ్యస్థానముగ నున్నది. ఆల్ప్సు పర్వతములగుండా రంధ్రముత్రవ్వి ఇనుపబాటల నిటలీదేశముతో కల్పియున్నారు. పరిపాలనకు ఫ్రాన్సుదేశమును ౮౭ క్రింద భాగించి యున్నారు. ఫ్రెంచివారు తమదేశాతిశయముంగూర్చి గర్వముగ పల్కుచు లా. బెల్లి ఫ్రాంసెయి (Beautiful France) అనియు, ప్రధాన నగరమును పారి యనియు నందురు.

ఫ్రెంచివారి ప్రధాననగరమును ఆంగ్లేయులు పారిస్ అనియెదరు. ఇది సీనునదిపైనున్న నగరము. విశ్వవిద్యాలయస్థానము. గొప్పవర్తకస్థలము. చిత్రకలలకువిగ్రహకలలకు పేరందినది. బలమగు దుర్గము కలదు. గొప్పభవనములు, చూడ వింతగొల్పు కట్టడములును కలవు. Scientific సంస్థ లనేకములు గల తావు.

ఇచటఁగల ఎఫిమె ట్లవరు చూడఁదగినవింత (చూడుఁడు). ఈపరిసరములనేగల వెర్సలీస్ పురమున గొప్పప్రాసాదముకలదు.

Lyons పురము- (రోన్నది, సావోన్నదుల సంగమముకడ) పట్టుపనులకు పేరందినది. St. Etienne ఇనుపపనులకు రిబ్బనులకు పేరందినది. Rouen పురము (సీనునదీతీరము) పత్తి వర్తకమున ప్రధానస్థానము. Lille (లీల్పురము) లినెన్బట్టలు, నూలుబట్టలు నేతయందు ప్రధానస్థానము.

ఫ్రాంసుదేశ మింగ్లాండువలెనే గొప్పవర్తక ప్రదేశ మగుట ఈదేశమందలి రేవులు ముఖ్యములు. మెడిటరేనియన్సముద్రతీరము నందలి మార్సెలీస్పురము ప్రధానమైన గొప్ప రేవు. ఇది కడుపురాతన నగరమై తొల్లింట మస్సీలియా యనుపేరం బరగుచుండినది. దీని ఆసియామైనరునుండి వచ్చిన గ్రీకులు క్రీ. ము. ౬౦౦ సంవత్సరకాలమున నిర్మాణ మొనర్చిరని చెప్పఁబడినది. తరువాత చెప్పఁదగిన రేవుపట్టణము గెరోనునదిపైనున్న బోర్డో నగరము. సారాయములు, బ్రాండీ, నూనెలు, పండ్లు ఇచట ముఖ్యములగు ఎగుమతిసరకులు. లోయర్నదిపైనున్న నాంటీస్పురము గొప్ప వర్తకస్థలమును రేవును కూడ నైయున్నది. సీనునదీముఖద్వారమునందున్న హావ్రి పురము గొప్పరేవుపట్టణము. డోవరుజలసంధిపై నున్న కలే పట్టణము ఒకపాటిరేవు. ఇది కొంతకాల మాంగ్లేయులవశమునందుండినపురము. ఇంకను ఇంగ్లీషుఛానల్ తీరమున దంకిర్కు పురము, బొలోన్పురము, డిప్పీపురము రేవులై యున్నవి. ఇంగ్లీషుఛానల్ అనుపేరు ఇంగ్లీషువా రిడినది. ఫ్రెంచివారు వారిస్వభాషయందు లా. మాంచి యనెదరు. లామాంచి యనిన (Sleeve) అని యర్థము. దానియాకారమునుండి ఆ పేరుగల్గి యుండనోపు.

మధ్యధరాసముద్రతీరమునందున్న టౌలోన్పురమును, అట్లాంటిక్కుమహాసముద్రతీరమున నున్న బ్రెస్టుపురమును, ఇంగ్లీషుఛానల్పైనున్న చెర్బర్గుపురమును, ఫ్రెంచిప్రభుత్వము వారినౌకా

స్థానములైయున్నవి. ఇవిగాక ర్హైయింసుపురపు క్రైస్తవ దేవాలయమున ఫ్రెంచి దేశపు తొల్లింటి భూపతులు కిరీటధారణ మొనర్చి పట్టాభిషేక మందుచుండువారు. గారన్నదీతీరమున టౌల స్పురముకడ క్రీ. శ. ౧౮౧౪ లో ఇంగ్లీషు వారు ఫ్రెంచివారిని యుద్ధమున నోడించిరి. నైరృతిదిశగానున్న బైయోన్పురమున (Bayonne) తొలుత చేయంబడుట Bayonet తన పేరు నందినది. అవిగ్నాన్పురము కొంత కాలము రోమన్ క్రైస్తవమతాధిపతియు, ప్రధానాచార్యుఁడు నగు పోపు నివాసస్థానమై యుండిన తావు. పోపుపురము (Pau), మాంటు పెల్లిరుపురము, కెన్నెసుపురము, నీస్పురము, మెంటోనిపురము సమశీతోష్ణస్థానములు. కోర్సికాద్వీపము ఫ్రాన్సునకుఁ జెందినది (చూడుఁడు). నీస్పుర ప్రాంతమునందున్న మొనాకో స్టేటు స్వతంత్ర (Independent State)మైన సంస్థానము. ఇది చాల చిన్న ప్రదేశమైనను ఐరోపా ప్రభుత్వములు దీనిని నిలిపియున్నవి. (మొనాకో చూడుఁడు.) ఫ్రెంచి దేశమునకును, ఆంగ్లదేశమునకును వలెనే ఫారెన్ పొజిషన్సు పెక్కులు గలవు. (ఫ్రెంచి ఫారెన్ పొజిషన్సు చూడుఁడు.)

ఫ్రాన్సుదేశ ప్రభుత్వము (France)- దీనిని ఫ్రెంచిదేశ మనియు, పరాసుదేశ మనియు నందురు. ఐరోపాఖండమునందలి ప్రజాప్రభుత్వ దేశము. ఫ్రెంచి రివల్యూషన్ జగత్ప్రసిద్ధము.

రెండు లక్షల పన్నెండువేల ఆఱువందల ఆఱువది చతురపుమైళ్ల వైశాల్య మనియు, నాల్గు కోట్ల ఏడులక్షుల ఏఁబదివేల జనసంఖ్యయనియుఁ జెప్పఁబడినది. రాజధాని పారిస్ నగరము.

ఈప్రభుత్వమునకు లోఁబడిన కోలనీ దేశములు పెక్కు గలవు.

ఫ్రారెన్హైటు తెర్మామీటరు—(శీతోష్ణ ముల కొలుచుయంత్రము చూడుఁడు. సింప్లస్ టన్నెలు చూడుఁడు.)

ఫ్రిజిడ్‌జోన్సు ధ్రువ ప్రదేశములు (Frigid Zones)— ఉత్తర దక్షిణధ్రువ ప్రదేశములకు Frigid Zones అని పేరు. ఇవి రెండు. ఉత్తరధ్రువము మొదలు దక్షిణముగ నిరువదిమూఁడున్నర డిగ్రీలదూరమున నుండునట్టుల తలంపఁబడుచున్న ఆర్క్టిక్ సర్కిల్ వఱకుఁ గల ప్రదేశమునకు North Frigid Zone అనియు, దక్షిణధ్రువము మొదలు ఉత్తరముగ నిరువదిమూఁడున్నర డిగ్రీల దూరమున నుండునట్టుల తలంపఁబడుచున్న అంటార్క్టిక్ సర్కిల్ వఱకుఁగల ప్రదేశమునకు South Frigid Zone అనియుఁ బేరు.

వీట్లకే ఆర్క్టిక్ జోన్సు అనియును, పోలార్ రీజన్సు అనియు నందురు. (వీట్లంగూర్చి Arctic circle, Antarctic circle చూడుఁడు.)

ఫ్రీ (Free)— వాణిజ్యసంబంధ పరిభాషాపదము. నిర్బంధమునకు, లేక నిర్బంధపద్ధతులకు లోఁబడని అని యర్థము. దీనికి పలువిధములుగ వినియోగార్థములు గానఁబడుచున్నవి. అందు ముఖ్యమగు భేదములను వివరింతుము గాక. సముద్రమున ఓడపై గొంపోఁబడు సరకు నష్టమగుటయందు, Free of all average అన, కొంతభాగపు నష్టము గాని, average నష్టము గాని కాదనియు, మొత్తమంతయు నష్టమనియు నర్థమగును. మెరైన్ ఇన్స్యూరెన్సు వ్యాపార సందర్భమున Free of capture and Seizure అన, ఓడదొంగలచేతఁ గాని, పగవారిచేతఁగాని చిక్కినచో బాధ్యత లేదని యర్థమగును. ఓడపై సరకుపంపుతఱి Free of expence to ship అన, స్టీమరులో సరకు వేయించుటకు, స్టీమరునుండి దింపుటకు, అగు వ్యయమునందలి అన్ని బాధ్యతలు సరకు పంపు

వారిదే యని అర్థము. మెరైన్ ఇన్స్యూరెన్సు పోలసీ వ్యవహారమునందు Free of General average అన under writer లను General average నుండి తప్పించుట కర్థమగును. మెరైన్ ఇన్స్యూరెన్సు సందర్భమున Free of particular average అన ప్రమాదమువలనఁగాని, అసాధ్యమగు అపాయమువలనఁ సంభవించిననే గాని కలిగెడి కొంత (భాగపు) నష్టమునకు ఇన్స్యూరుచేసిన సంస్థవారు బాధ్యులు కాని యర్థమగును.

సముద్రమున ఓడపై సరకు బంపుతేటి Free over side అన ఓడనుండి సరకుదింపిన తోడనే పిదప సరకునకుఁ గలిగెడినష్టము సరకును కొనినవారే భరింపవలెను గాని, అమ్మినవారిది కాదని యర్థమగును. Free trade అన నిర్బంధములులేని స్వేచ్ఛావర్తక మని అర్థము. Free hold అన పన్నుబందెలులేని సర్వదుంబాలాగా అనుభవించు భూమి మొదలగునవి యని యర్థ మిచ్చును.

ఫ్రీచర్చి (క్రిస్టియానిటీ) — ప్రొటెస్టాంటు ఇవేంజిలికల్ కమ్యూనియన్. ఇది Established Church కాదు. ఫ్రీచర్చాఫ్ ఇంగ్లాండు, ఫ్రీచర్చి ఆఫ్ స్కాట్లాండు, కాంగ్రిగేషనల్ బాప్టిస్టు ఎండ్ మెతడిస్టు చర్చి సొసైటీ ఆఫ్ ఫ్రెండ్సు ఈపేరఁబరఁగు ఫ్రీచర్చియొక్క అనుబంధము లఁట.

ఫ్రీసిటీ (Free City)— ఇది ఐరోపా దేశపు ఏర్పాటు. మధ్యకాలమున ఫ్రీసిటీలు ఒక్కచక్రవర్తియొక్క పాలనకు మాత్రము లోఁబడుచుండినవి. నిజమున చిన్నప్రజాపరిపాలనాపురమై, దానిపద్ధతి ప్రభుత్వము నదియే నడుపుకొనుచు, చక్రవర్తికి మాత్రము లోఁబడియుండినపురమని చెప్పఁబడినది.

ఇక్కాలమున పేరొందగిన ఫ్రీసిటీ డేంజిగ్ (Danzig) పురము. ఇది లీగ్ ఆఫ్ నేషన్సువల్ల రక్షితము. తొల్లి ఇట్టివి ౧౦౦ వఱకు నుండెడివఁట. ఇప్పటి జర్మను రిపబ్లికు ప్రభుత్వమునందు హేంబర్గు, బ్రీమెన్, లాబెక్కు పురములు నిట్టివే యందురు.

ఫ్రెంచిఇండియా-ఫ్రెంచిఇండియా యన ఫ్రెంచిటెరిటరీస్ ఇన్ ఇండియా యని యర్థము ఇవి చెన్నపురి రాజధానియందలి పుదుచ్చేరి ప్రావిన్సు, కర్ణాటకతీరముననేయున్న కారెక్కాలు, మలబారుతీరముననున్న మాహే,గోదావరి గ్లాదరినున్న యానాము, (కనకాలపేటగ్రామముసులోనిది) బంగాళారాజధానిలో హుగ్లీనది పైనున్న చందనాగోరు (చందరి నగరము) నైయున్నవి. ఇంకను కృష్ణాజిల్లాలోని బందరు పట్టణమున నీరి కొలచిన్నప్రదేశము కలదందురు. ఇవియన్నియు వేర్వేరు అడ్మినిస్ట్రేటరులవశమునఁనుండి, పుదుచ్చేరియందుండుగవర్నరుగారి పరిపాలనయం దున్నవి. వీటికి ఫ్రెంచిశలోని యల్ ప్రజాప్రభుత్వ మనియెదరు. ఫ్రెంచివారి క్రిందనున్న దేశమున సైన్యములుగాని,నావెలు గాని లేవు. బ్రిటీషునావెములే కరెన్సీయం దుంచును. న్యాయస్థానములు మొదలగునవి కలవు

ఫ్రెంచికాంగోదేశము— ఆఫ్రికాఖండమున, ఆఫ్రికాపశ్చిమభాగమున,లోవరుగినియా దేశములోనిది. ఇది అప్పర్గినియాలోని జర్మను కామరూన్సు మొదలు, కాంగోఫ్రీస్టేటువఱకు వ్యాపించియున్నది. ఇందు గబూనదియు, ఒగోవాయినదియు రెండునదులు కలవు. కాంగో నదిపైనున్న బ్రిజావిల్లిపురము ప్రధానస్థానము. (లోవర్గినియా చూడుఁడు.)

ఫ్రెంచికొచ్చినైచ్చినా— ఆసియాఖండము ఇండోచైనీస్పెనిన్సులాయందు ఆనాముదేశమునకు వాయవ్యదిశగా నున్నది. ఫ్రెంచిప్రభుత్వ

మువారి కోలనీయైయున్నది. ౭౩౦౦౦ చతురపుమైళ్ల వైశాల్యముకలదని అంచనా వేయఁబడినది. దీనితో ఒకటిన్నర పరిమాణముగల తొల్లింటికాంబోడియా దేశ మిటీవల ఫ్రెంచివారాక్రమించి దీనికింగల్పియున్నారు. మఱియు సయామూదేశమునుండి మెకాంగునదికి తూర్పుననున్న కొంతప్రదేశమును ఆక్రమించి, దీనికిఁ జేర్చియున్నారు. కాంబోడియా అనాముల నడుమ తాలీసాప్ అనుసరస్సుకలదు. దీనికి పెద్దసరస్సని యర్థమట. క్రీ. వె. ౧౮౬౨లో తొల్లింటిఅనాము రాజ్యమునుండి ఫ్రెంచికొచ్చిన్చైనా తీసికొనఁబడినది. కాంబోడియా ఒకప్పుడు బలాఢ్యమగుదేశముగా నుండెను. అందు తొల్లింటికట్టడములు పాడుపడుచుఁగానవచ్చుచున్నవి. ఈ దేశమున గాంబోజి యనుపేరుగల పసుపుపచ్చబంక దొరకుచున్నది. కాంబోడియా తొల్లింటి కాంభోజదేశమై యుండునని తలంపఁబడుచున్నది. ఉడంగుపురము దీనియందు ముఖ్యపట్టణము; తొల్లింటి రాజధాని. ఇప్పటి ఫ్రెంచి కొచ్చిన్చైనాకు సైగోన్పురము ప్రధానపురము. ఇది మెకాంగునదీశాఖపై నున్నపురము.

ఫ్రెంచి గుయానాదేశము

(గుయానా దేశము చూడుఁడు.)

ఫ్రెంచి తాజూరాబే ప్రొటక్టరేటు—

తూర్పు ఆఫ్రికాయం దున్నది. (చూడుఁడు.) ఇది రెడ్సీను ఖముకడనున్న ప్రదేశము. ఒబాక్ దీని ప్రధానస్థానము. రేవుస్థానము.

ఫ్రెంచిదేశపు మారియన్నీబిరుదము-

క్రీ. వె. ౧౭౮౯ సంవత్సరపు ఫ్రెంచిరివల్యూషను సందర్భమున, విప్లవకాలమునందు, వైరులబుఱ్ఱలు తెగవైచుటకుపయోగించినగండ్రగొడ్డలియాయుధమునకు విప్లవకారులు మారియన్నీయను క్రైస్తవనామమును బిరుదముగ నొసంగి భక్తిసల్పిరఁట. పిదప శాంతికల్గినకతన ఆయాయుధమునందు గౌరవము వీడక ఒకబలాఢ్యురాలగు స్త్రీరూపముంగూడ నంటఁగట్టి ప్రజలసుహృద్భావరక్షణము Fraternity, Equality, Liberty ల వివోధులను శిక్షించుటయు లక్షణములుగ నిర్ణయించి ప్రజాపరిపాలన ప్రభుత్వచిహ్నముగ నొకగౌరవమును సాగించుచుండ నేర్పఱచిరఁట.

ఇక్కాలమున Marianne అనుపేరుగల రిపబ్లికను రహస్యసంస్థలుకూడ కొన్ని యేర్పాటైనవి కానవచ్చుచున్నవి.

ఫ్రెంచిపోలిష్ (French Polish)—

తొల్లి నరపాలపరిపాలితమైన దినములలో పరాసుసీను విన్నాణముల కునికిపట్టు. సౌందర్యములకు రాశి. ఆటందావనుల కాస్పదము. అందు కట్టుసామానులు కడురమ్యముగను, ఎక్కువనిచిత్రపుపనితనముతోనుండుటయేగాక, అద్దమునకు పూతపూసినట్లు నునుపుగ నొనర్చి మెఱుఁగిడుట పరాసుపనివారిలకుఁ గల్గెను. రిపనియని లోకులు తలంచునంతటి చతురత

కట్టుసామానులకు మెఱుఁగిడు వార్నీషుపూత కడుప్రసిద్ధము. దానింజూచి ఆంగ్లేయులు తామును అవార్నీషు జేయుటయందు నేర్పరులగుచుండిరి. అందు బాగుగ మెఱుఁగిచ్చు పూతకు ఫ్రెంచిపోలిష్ అనుపేరు సగర్వముగ వాడఁబడుచుండెను. రానురా నదియె ప్రసిద్ధమై నేటికిని ఫ్రెంచిపోలిష్ అని పేరొల్లయున్నది. కాని, అది ఆంగ్లేయులచే చేయఁబడినదైనను ఆపేరె యున్నది.

ఫ్రెంచి ఫారెన్పొజిషన్సు—

ఫ్రెంచి ప్రభుత్వమువారికిని, ఆంగ్ల ప్రభుత్వమువారికిని వలెనేవిదేశములందు Foreign possessions విరివిగా కలవు.

అల్జీరియా—ఇదిఉత్తరాఫ్రికాలోనున్న కోలనీ. సెనిగాల్, నిగర్, కాంగో ఇవి పశ్చిమ ఆఫ్రికాలోనున్న టెరిటరీలు.

గ్రయిన్— ఇది దక్షిణ అమెరికాలో నున్న టెరిటరీ.

మెడగాస్కర్ ద్వీపము, బోర్బొన్ ఇవి ఇండియనోషన్ నందున్న ద్వీపములు.

పుదుచ్చేరి— ఇది ఫ్రెంచి ఇండియా ప్రధాన స్థానము. దక్షిణదేశమున నున్నది. దీనిక్రింద గోదావరీమండలములోని యానాము, బొంబై రాజధానిలోని మాహె, బంగాళములోనిచంద్రనాగూర్, దక్షిణదేశమందలికారిక్కాల్, బందరుపురములోని ఫ్రెంచిపేట యనునొక చిన్న ప్రదేశమును చేరియున్నవి.

టాంకింగు— పసిఫిక్కు మహా సముద్రము లోనిది.

ఫ్రెంచి కొచ్చిన్చినా, న్యూకెలిడోనియా, వెస్టుఇండీస్ లోని కొన్ని ద్వీపములు.

మొరాకోలోనిభాగమును, మొరాకోరక్షిత సంస్థానమును ఫ్రెంచిఫారెన్ పొజిషన్సు.

ట్యూనిస్, అనామ్— ఫ్రెంచిరక్షణయందున్నవి.

ఇంచుమించు ౪౨౦౦౦౦౦ చతురపు మైళ్ళ వైశాల్యము.

ఫ్రెంచిరివొల్యూషన్ (French revolution)—పరాసుదేశపు తిరుగుబాటు విప్లవమునకు పేరు. క్రీ.శ. ౧౭౮౯—౧౭౯౫ మధ్య కాలమునిభావము. అంతకుపూర్వము దేశమున రాజ్యపాలనము ప్రజల కసంతృప్తి గల్గించుచుండెను. రాజబంధువర్గముంతయు సంస్థానమునందు జేరి అధికారగరిమ నెరపుటయే వృత్తిగ జీవనము గడపుచుండెను. భోగలాలసత్వము ప్రభువులను వీడకుండెను. పరిపాలనధర్మమునకు బాధ్యతలేనివారొనర్చువారిచర్యలు విపరీతములుగ బరిణమించెను.

క్రీ. శ. ౧౬౧౪ నుండి వ్యవహారములనుండి తాటస్థ్యము వహించియున్న స్టేట్సు జనరల్ ౧౭౮౯ మేనెలలో తిరుగ సమావేశమయ్యెను. అందు మూడవఎస్టేటు నేషనల్ ఎసంబ్లీగా ప్రకటించెను. ప్రభుత్వమును అట్లె యంగీకరించెను. ఆసంవత్సరమె జూలై ౧౪ తేది తిరుగబాటు దేశమం దంతట నొకరీతి తలసూపెను. ఎటు జూచిన నట మూడురంగుల జండాలు "Fraternity, Equality, Liberty" అను గురుతులతో నెగురవేయబడెను.

ఇట్టిసమయమున నేషనల్ ఎసెంబ్లీసభకూడి, అన్ని అధికారాచారములను రద్దుపఱచి, అందలిసభ్యులు Constituent assembly గా నేర్పడిరి. Nobles అనిపించుకొనుచుండువారగు రాజబంధువర్గమునం దనేకులు దేశము విడిచి పాఱిపోయిరి. కొందరు "Jacobin club" అని ప్రత్యేక సంస్థగా నేర్పడిరి. దేశపరిస్థితి యల్లకల్లోలముగ నడుచుచుండెను. ౧౭౯౧ సంవత్సరమున ఈఅల్లరి నడపుచుండగిన వాడగు Mirabeau మృతినొందెను. అోడనే రాజును, రాజ్ఞియుపారిస్ నగరము(రాజధానిని) విడచి పాఱిపోవుచు Varennesవద్ద నాపివేయబడి తిరుగ తీసుకొనిరా బడిరి. రాజుక్రింద నే అధికారములను తగ్గించిన యొకవిధమగు పరిపాలనావిధాన మేర్పఱుపబడెను. దానిమీద కొకశాసననిర్మాణసభ పిలువబడెను. ఇందు Fenillant పార్టీవారును (వీరు Constitutionalist లనువారు), Giroudin పార్టీవారును, Jacobin పార్టీవారును ఉండిరి. ఇట్టిసందర్భమున ఆస్ట్రియాప్రభువును, ప్రష్యాప్రభువును, పరాసురాజుగారిపక్షమున తిరుగుబాటుప్రజల బెదరించుచు వార్తల నంపించిరి. తిరుగు

బాటుకకువారు యుద్ధము ప్రకటింప సన్నద్ధులైరి గాని యీలోపున ఆస్ట్రియా ప్రష్యావారిబెదరింపుల నుపసంహరించుకొని తటస్థులై యూరకుండిరి. జాకోబినుకకువారు విజృంభించి సర్వమును వశపఱచుకొన నారంభించిరి. National conventionసభ కూడి, ఫరాసురాచరికమును రద్దుపఱచి, ప్రజాప్రభుత్వమును (Repuclic) ప్రకటించెను. క్రీ. శ. ౧౭౯౩ జనవరి ౨౧ తేదీని ప్రభువగు పదునాఱవలూయీప్రభుని శిరచ్ఛేదము జేయఁబడెను. అల్లరులు భయోత్పాతము సర్వత్ర వ్యాపించియుండెను. ౧౭౯౩ అక్టోబరులో Marie Antoinette శిరచ్ఛేదమొనర్పఁబడెను.

తిరుగుబాటువా రన్యోన్యకలహములకుఁ గడంగి, Danton అనువారిని ౧౭౯౪ ఏప్రిల్ ౫ తేదీని Robes pierreగారిని జూలై ౨౮ తేదీని ఉరిదీసిరి. అంతటితో అలరు లడఁగి శాంతి స్థాపింపఁబడి ప్రజాపరిపాలనపద్ధతి యేర్పఱుపఁ బడియెను.

దేశమున దుష్పరిపాలన మంతరింపఁ జేయఁ గల్గిన యీ మహావిప్లవమునకు ముఖ్యకారకులు పండ్రెండుగురని ప్రసిద్ధి కలదు.

1. Louis XVI, 2. Robespierre, 3. Danton, 4. Carnot, 5. Mirabeau, 6. Voltaire, 7. Jean Paul Marat, 8. St. Just, 9. Charlotte Corday, 10. Madame Roland, 11. Lafayette, 12. Diderot గార్లు.

ఫ్రెంచిలీవు (French leavo)— ఆదికాలమున ఫ్రెంచిసైనికులు తాము జయమందిన తావులనుండి ప్రజలయాస్తుల నడుగకుండనే లాగుకొనునాచారమునుండియు, చెప్పకుండ వెడలిపోవునాచారమునుండియు, చెప్పకుండ నుండిపోవుటకు పిదపకాలమున ఫ్రెంచిలీవని పేరు వాడుకయయ్యెను.

ఫ్రెంచి ఐవరీకోస్టు కోలనీ—ఆఫ్రికా ఖండమున, ఆఫ్రికా పశ్చిమభాగమున, అప్పర్గినియా దేశమందున్న సెటల్మెంటు స్టేషను.

ఇందు కేపుకోస్టు సెటల్మెంటు కేసిల్ (Castle)నుఎల్మినాసెటల్మెంటును చేరియున్నవి. ఎల్మినా సెటల్మెంటు అప్పర్గినియా దేశమున, మొదటి ఐరోపా సెటల్మెంటని చెప్పఁబడినది. దానిని డచ్చివారినుండి ౧౮౭౧లో ఫ్రెంచివారు కొనిరని చెప్పఁబడినది. (అప్పర్గినియా దేశము చూడుఁడు.)

ఫ్రెనోలోజీ శాస్త్రము(Phrenology-) ఇది జర్మనుదేశపు శాస్త్రము. భరతదేశపు సాముద్రికమునుబోలినది. జర్మనుభాషయందు Phren అనిన మనశ్శక్తి యనియు, Logos అనిన, శాస్త్రము లేక ఎఱుంగుపిధాన మనియు నర్థములు. ఒకసుప్రసిద్ధ ఫ్రెనోలోజీశాస్త్రవిదుఁడిద్దానిని "This science having for its basis the supposition that mental faculties and traits of character can be gauged from the shape and size of the skull" అని నిర్వచించియుండెను. దీనికిఁగర్త F. J. Gall గారని చెప్పఁబడినది. ఈవిధానమును రచించుతఱి ఈయన మనుష్యకపాలమును (పుఱ్ఱెను) ఇరువదిమూఁడుభాగములుగ విభజించి, ఒక్కొక్కభాగ మొక్కొకమనశ్శక్తి (Mental faculties or talents) కి స్థానముగ వివరించెను. పిదప నొకజర్మనువైద్యుఁడు Johann, Gasper, Spurzheim అనుపేరుగలయాతఁ డీయనకు శిష్యుఁడై, ఈశాస్త్రమును వ్యాపింపఁ జేయుటతో మఱితొమ్మిదింటిని గూడ చేర్చి ముప్పదిరెండు మనశ్శక్తులుగ నుపన్యసించుచు బోధించుచు దేశసంచార మొనర్చెను.

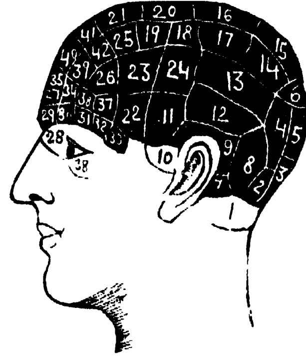
ఈశాస్త్రము బ్రిటీషుదీవులందుంతవఱకు చక్కఁగా వ్యాపించినదనియె చెప్పనయ్యెను ఇటీవలి ఫ్రినోలోజీ శాస్త్రవేత్తలు ముప్పది యైదింటికి మఱి యేడుశక్తులంగూడ చేర్చి, మనుష్యకపాలము నలువదిరెండుశక్తులం గల్గియున్న దని స్థలనిరూపణములు సహా గావించిరి.

ఈశాస్త్రమును బ్రిటీషుసీమలం దింతగ వ్యాపింపజేయఁగల్గుటకు ముఖ్యకారకులు ముగ్గురనియు, స్కాట్లాండు దేశస్థులు George Combe, Andrew Comb యనుసోదరు లిద్దరు తమఉపన్యాసములమూలమునను, Bernard Hollander అనుగ్రంథకర్త M. D. తనగ్రంథములందు వ్రాయుటను వ్యాపించిన దని వెగటుగఁ దెలుపుచు ఇది సరికానివిధాన మని నిరసించువారును కలరు.

ఇంక నిందలి నలువదిరెండు మనశ్శక్తులను వివరించి ముగింతుము గాక.

1. Amativeness, 2. Conjugality, 3. Parentel love, 4. Friendship, 5. Inhabitiveness, 6. Continuity, 7. Love of life, 8. Combativeness, 9. Destructiveness, 10. Alimentiveness, 11. Acquisitiveness, 12. Secretiveness, 13. Cautiousness, 14. Approbativeness, 15. Self-esteem, 16. Firmness, 17. Conscientiousness 18. Hope, 19. Spirituality, 20. Veneration, 21. Benevolence, 22. Constructiveness, 23. Ideality, 24. Sublimity, 25. Imitation, 26. Mirthfullness, 27. Individuality, 28. Form 29. Size, 30. Weight, 31. Colour, 32. Order, 33. Calculation, 34 Locality, 35. Eventuality, 36. Time, 37. Tune, 38. Language, 39. Causality, 40. Comparison, 41. Human nature, 42. Agreeableness.

పుఱ్ఱెయందలి భాగములను (విభాగములను) వివరించిన పటము.

ఫ్రెనోలోజీ (Phrenology)—పుఱ్ఱెను జూచి పరిశీలించి మనస్సు ఎట్టిలక్షణములు కలదో ఎఱుంగువిధానము. ఇది పాశ్చాత్యకల. దీనిని కొందఱు విశ్వసించుచున్నారు.

ఫ్రెటర్నిటీ, ఈక్వాలిటీ, లిబర్టీ—ఫ్రెంచి (ఫరాసు) దేశమున వారి జాతీయ పతాకముపై మూఁడురంగు లుండును. అవి Fraternity సర్వసోదరభావము, Equality సర్వసమత్వభావము, Liberty స్వతంత్రభావములఁ దెల్పు గుఱుతులు. ఈ ఏర్పాటు ఫ్రెంచిరివల్యూషనునకుఁ బిదపప్రజాప్రభుత్వము స్థాపించుకొనుటతో చేసికొనినఏర్పాటు.

కాన, ఫరాసుదేశము నితర దేశస్థులు "Land of Fraternity, Equality and Liberty" అని వాడుటయుఁ గలెను. ఈ మూఁడురంగులు జండాయందు నిలువునతొలుత ఊదా, మధ్యను తెలుపు, కడను ఎఱుపు నై యున్నవి. వీటికి Tricolour అనియుం బేరు కలదఁట.

ఫ్రైట్ (Freight)--వాణిజ్యసంబంధపరిభాషాపదము. సముద్రమున ఓడపైఁగొంపోఁబడు సరకున కగు స్టీమరుఛార్జీ మూల్యము. ఇంకను నట్టిసరకునకుఁగూడ నొక్కొకతఱి వాడుచుందురు. మఱియు Freight charges యొక్క వివరములను తెల్పు పత్రమునకు Freight Note అనిపేరు. ఓడపై సరకు రవానాచేయుతఱి వాట్లకగు Freight స్టీమరు రుసుములు చెల్లింపఁబడినటుల స్టీమరు అధికారులకు రెండుపత్రములు అందఁజేయవలసియుండును. అవి"Freight forward Note, Freight release Note అనఁబడును. కొన్నితావుల నీరెండును నొకేనోటుగ నుండుటయుఁ గలదు.

ఫ్లడ్బ్యాంకులు (Flood banks)—irrigation (పంటకాల్వల) Engineering నందు చెప్పఁబడిన నిర్మాణములు (ఇరిగేషన్ చూడుఁడు.)

ఇవిరక్షణార్థమై నిర్మింపఁబడునవి (Protective works). నీ రెక్కువ యగుతఱి Weir కట్టడమున కపాయము కలుగకుండనిర్మింపఁబడు గట్లు. ఇవి ఆగొప్పవెల్లువను మరల్చి కట్టడమును భద్రముగ నిలువఁ జేయునవి.

ఫ్లాష్ పోయింటు (Flash point)—వాణిజ్యసంబంధ పరిభాషాపదము. నూనె వేఁడికిమండు (tobecome explosive) తావని యర్థము. అనఁగా అంత వేఁడిగల Temperature అనియర్థము. ఇవి వేర్వేరు దేశముల వేర్వేరైయుండునని తలంపఁబడుచున్నది.

ఫ్లేర్ అప్ (Flare up)— ఇంగ్లాండు దేశమున Bristol పురమున Reform riots జరిగిననాఁటనుండి వాడుకలోనికివచ్చెను A riot లేక Disturbance అని భావము. కొట్లాటదొమ్మి కీడు కని వాడుచున్నారు.

ఫ్లోట్ (Floate)- వాణిజ్యసంబంధ పరిభాషాపదము. తేలునట్లొనర్చుట అనియర్థము. రచించుట, కల్పించుట యని భావము. Floaters అనఁగా Bearer securities గా loans ను సిద్ధపఱచి రచించుట. Fixed లేక శాశ్వత మూలధనముగ గాక మామూలు వ్యాపారము నడుపుటయం దవసరమగు ఖర్చు వెచ్చములకుగాను ఒక వర్తకుఁడు గాని, ఒక బ్యాంకి గాని వద్ద నిల్వయుంచుకొనుధనమునకు "Floating Capital" అనిపేరు. ఒక ఓడపైని తీసుకొనిపోఁబడు కొంతసరకు (యొక్క క్షేమము) నకు చేయించఁబడు భీమాకు Floating Policy అనిపేరు. ఒక లిమిటెడ్ కంపెనీయొక్క Security కిగాను దాని ఆస్తులపైచార్జి (chargo) గా అసలు వృద్ధులు చెల్లింపఁబడక తప్పినతఱి బలాత్కరించి అమలుజరుపుదానికి Floating Security అనిపేరు. ఓడ బద్దలై గాని, నష్టపోయి గాని అందలిసరకు నీటిపై తేలుచుండుతఱి, దానికి Floatsam అనిపేరు. (అట్టిసరకులు ఎవరికి దొరకితే వారివి కానేరవు. అసలు యజమానికే చెందెడివి. వాటినిబట్టి తీసి దరిచేర్చిన వారికి అందొక భాగ మీయఁబడును.)

ఫ్లోటింగ్ డెట్-(అన్ఫండెడ్ డెట్ చూ.)

ఫ్లోరా, ఫౌనా--ఇవి ఆంగ్లపదములు. ఫ్లోరా యనిన చెట్టుచేమలు (వృక్షజాతులు). ఫౌనా యనిన జంతుజాలములు. ఇవిసాముదాయికార్థమిచ్చు పదములు. ఆంగ్లభాషాగ్రంథములందు స్వతంత్రోక్తులుగ వాడఁబడుచుండును.

బంకత్ క్షత్రియులు- (చౌహానులు చూడుము).

బంకమట్టి (Clay)— దీని నొకపండితుడు "Saft plastic nonporous rock material in the earth's crust" అని వివరించియున్నాడు. ఇది Iron మొదలగు ఖనిజముల సంపర్కమున ఎఱుపు, నీలపు, ఊదారంగుల నన్నిటినిగాని, కొన్నిటినిగాని అందియుండెడిని. నీరు బంకమట్టిగుండా అవ్వలి కరుగజాలదు. గ్రనైటు మొదలగు Ingneous rocks నుండి [illegible] దినరాళ్ళు పోటికకణముముగ విచ్ఛిన్నపోవుటయు, దానియందున్న [illegible] నీలుగిలసి బంకమట్టిగ నేర్పడజేయును. బంకమట్టిపొరపై ఒత్తిడిగలిగిన దానిని Shab పలకలుగజేయు [illegible] ఒత్తిడియు, కాపుటయు [illegible] వేడిమియు చాల అధికముగు నేని, అది సన్నపలకలు, మాపరాళ్ళుగ నేర్పడును.

ఇందు పరిశుభ్రమగు తెల్లబంకమట్టిని Kaolin అనియు, China Clay యనియు నందురు. దానితో పింగాణీసామానులం జేసి కాల్చుదురు. ఇతరమగు బంకమట్టితో చేసి కాల్చినవి కుండలు ఇటుకలు నగునవి.

బంకించంద్ర ఛటర్జీ (లేక ఛటోపాధ్యాయుడు) [illegible] దేశీయుడు. నవలల నాంధ్రభాషయందు ప్రారంభించిన మొదటిగ్రంథకర్త. మిడ్నాపూర్ (మేదినీపురము) పాఠశాలయందునను హుగ్లీకాలేజియందునను కలకత్తా ప్రెసిడెన్సికాలేజియందునను విద్యాభ్యాసము నేర్చినవాడు. ఈయన పదునొకొండవయేట అక్షరముల నన్నిటిని నేర్చెనని చెప్పెదరు.

కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయపీఠము ౧౮౫౭ లో నేర్పడి బి.ఏ.పరీక్షలు ౧౮౫౮ లో ప్రారంభించిరి. అందుత్తీర్ణులైనవారిలో బంకించంద్రుడే మొదటివాడు. "సంవాదప్రభాకర" అను నాకాలపుపత్రికకు వ్యాసములు వ్రాయుచుండినవాడు. డిప్టీకలెక్టరుపనియందు ౧౮౫౮ లోనె పనిచేయ నారంభించి, ౧౮౯౧ లో పింఛనుపై విశ్రాంతి గైకొనినవాడు. రాయ బహదూరనియు, సి. ఐ. ఇ. అనియు, బిరుదములనందినవాడు. ఉద్యోగకాలమున జెస్సూరునందుండగా దీనబంధుమిత్రబాబు (నాటకకర్తాప్రసిద్ధుడు) [illegible] ని ఈయనకును మైత్రి యేర్పడియెను. పిదప నితడు గైకొని "బంగదర్శన" పత్రికను ప్రారంభించి నడుపుచుండెను. ఇదియే మొదటి మాసపత్రిక యందురు. పిదప వారపత్రికయై వంగదేశాభిప్రాయముల వెల్లడించు పత్రిక యని పేరందెను.

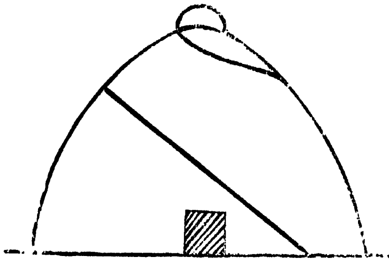
ఈమహాపురుషుడు రచించిన మొదటినవల "Rajamohan's wife" అను నాంగ్లభాషానవల. రెండవది ౧౮౬౫లో బయలువెడలిన దుర్గేశనందిని (Chieftains daughter) అను బంగాళీనవల.

కృష్ణకాంతుని మరణశాసనము (Will) నాంగ్లవబంగాళీనవలగా చెప్పబడినది. వీరి నవలలో "ఆనందమఠ"యనునది ప్రధానమనుచున్నారు. ఇందే సుప్రసిద్ధ జాతీయగీతమగు వందేమాతరమ్ పాట యున్నది.

వీరిజన్మము నైహాతి పట్టణమువద్దనున్న కాంతల్పాడ గ్రామమనియు, జన్మకాలము 1838 అనియు, మృతి 1894 ఏప్రిల్ అనియు చెప్పబడినది.

బంకిపూర్ గోలా కట్టడము—బీహారమున కిప్పటి ప్రధాన నగరమగు పాట్నాకడనున్న బంకిపూర్ నందున్న కట్టడము క్రీ. శ. ౧౭౮౬ లో ధాన్యపుకొట్టుగా నిర్మింపబడిన

దంట. ఇప్పుడేయుపయోగమును లేక పేరందిన

'విస్తరించుగా' అని వాడబడు[illegible]

బంగళా (గృహము) - [illegible] దేశమున [illegible] ములందు [illegible] గల్గియుండు [illegible] గాను ఇట్టిగృహములు [illegible] తాళ్ళు [illegible] యున్నవి [illegible] మనందునను, అమెరికా [illegible] పించుచున్నవి. నాల్గుదెసలందు [illegible] లము లుండుట లక్షణము.

బంగారపు రంగుద్రావకము (Liquid Gold)-దీనిని Gold paint అనియును నెదరు. కాని, సరికాదు.

Bleached Schellac 6 ఔన్సులు, Acetone 9 ఔన్సులు, Gold powder 4½ ఔన్సులు కలుపుటయుం దిది పలచబడ వలెను. చిక్కగనే యుండిన Acetone కొంచె మధిక ముగఁ జేర్పఁబడవలెనని చెప్పుదురు. బంగారపు రంగునందలి వేర్వేఱు Shades వచ్చుటకు Aniline dyes కల్పుదురని చెప్పుదురు. కాని, ఇవి చాల తక్కువగ కలుపుచుండవలెను.

Gold paint చేయుటకు:—

Solvent naphtha 10 గాలన్లు, Gum Dammar 80 పౌనులు, Gumtragacanth 10 పౌనులు, Celluloid అరపౌను. ఇందు 11 పౌనులు Bronze powder ను కల్పుదురు.

ఇది లోహములకు [illegible]. ఇవి మూాల సూత్రముగా [illegible]. వేర్వేఱువిధములుగా చేయుటయు [illegible].

బంగారము: Aurum. [illegible] Gold. [illegible] Or (D[illegible]). [illegible] Gold. డచ్చి Goud. [illegible]

హే[illegible]

ఇది లోహములలో [illegible] లోహము. [illegible]

[illegible] అన్నిటి[illegible] [illegible] లో [illegible]ము.

Chemical Symbol Au. Atomic weight 197.2. Atomic number 79. Specific gravity 19.32. [illegible] ద్రవీభవన [illegible] 1061 [illegible] బంగారము మెఱయుచుండు [illegible] ధాతువు [illegible], [illegible] ఎఱుపుధాతు [illegible] కలియుండును. బంగారమునందు [illegible] మున్నది [illegible]. అందు నాగి మొదలగు [illegible] కొలది [illegible] ఇది సీసముం [illegible] కలితీలేని మువ్వదియదున్నె బంగారము సీసమువలె మెత్తగ సాగునని [illegible]. సాగఁగొట్టినచక్క సాగుగుణమునందునను, సాగఁదీసినచక్కగను మె[illegible] . సాగుగుణమునందునను, బంగార మట్టిదమ్మ [illegible] గల్గియున్నది. ఇతరలోహముల కెట్టి [illegible] లింతయెక్కువగ నుండుట గానము. ఒక వరిగింజయెత్తు బంగారము 56.5 చొకపు అంగుళ ములరేకుగఁ గాని, 500 అడుగులపొడవుతీఁగ గఁగాని చేయవచ్చునని కనిపెట్టఁబడినది.

వ్యాపించుట లేక వంగి గట్టిగ నుండుటయందు బంగారము ఇనుము, ప్లాటినమ్, వెండి, రాగి లోహములతరువాత చెప్పఁదగినది. ఆక్సిజెనుతో కలియునదికాదు. ఎట్టిశీతోష్ణపరిస్థితులయందైనను, వాయువులకుఁగాని, తేమకుఁగాని స్వాధీనమై పోదు. మఱియు నించుమించు చర్న్ని Mineral acids కు నిలిచియుండదు. అనఁగా కొరకబడక, లొంగక నిలిచియుండును. లోహము లన్నిటిలోను నిది మెక్కువ బరువగునది. బంగారము వాడుకనందుచు వాఁడబడినను కాంతి తగ్గదు. ఒక సుప్రసిద్ధుఁడగు నాంధ్రకవి "మేలిమిబంగారము నిప్పున గాఁచినను నఱికి తెగఁగొట్టినను సాచి యూఁదఁగదీసినను (సరకుగొనక) వన్నె తగ్గదు గాని, వట్లగింజలతోను గురివెందగింజలతోను తనను తూఁచునందు సమముగ తూచెదరని మాత్రము విషాదము జెందు" నని చెప్పియున్నాఁడు.

బంగార మన్ని దేశములందు, నన్ని తావులందు దొరకునుగాని, చాల తక్కువగా దొరకుచుండుటచే కిట్టను గాన వదలివేయుచుందురు. ఇది తఱచుగ నితర లోహములతోఁ గలిసి దొరకుచుండును. మఱియు నిది వెండితోడను, ఒకప్పుడు తామ్రముతోడను, ఒక్కొకతఱి Palladium, Rhodium మొదలగువాట్లను గూడి దొరకుటయుఁ గలదు. ఒక్కొకతఱి ఇసుకవలె తిన్నరేణురూపమున గనులలోను, నదీగర్భములను, అందు ఎండిపోయిన ప్రాంత నదిప్రవహించిన ఇసుకలలోను గూడ దొరకును. ముఖ్యముగ Quartz rock,. Alluvial deposits, Telluride ores ఈమూఁడును బంగారము దొరకుప్రదేశము లని చెప్పఁబడినది. అందు మొదటిది రెండింటియందు ప్రధానము. Quartz rock నందు విస్తారముగ దొరకును. గుండగ దొరకు బంగారమునకు పాదరసముం గూర్చి ముద్దగట్టించి, పిదప రెండింటిని విడఁదీసి బంగారము తీసికొందురు. ఇక్కాలమున దక్షిణాఫ్రికాసీమలందు, అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములు, కనడా దేశము, ఆస్ట్రేలియా, భరతదేశములయం దెక్కువబంగారము దొరకుచున్నదని చెప్పుచున్నారు.

ఇతరలోహములకువలెనే బంగారు అనేకములగు Salts గ నున్నది. అందు ముఖ్యమగునది Gold Cyanide. దీనిచేతను బంగారము Ore నుండి వేఱుచేయఁ గల్గుచున్నారు. ఇట్టి ప్రాశస్త్యము వహించిన లోహముగాన బంగారము నాభరణములుగఁ జేయుట యనాదిగ ప్రారంభమైనది. గొప్పగొప్పవారియిండ్ల పళ్ళెములు, చెంబులు మొదలగునవి బంగారువి యుండును. ఇటీవల ప్రభుత్వములు బంగారునాణెములు జేయ మొదలిడినవని పాశ్చాత్యులనెదరు గాని, శ్రీరాములవారి పరిపాలనకాలముననేవాడుకయందుండిన శ్రీరామమాడలనఁబడు బంగారునాణెము లచ్చటచ్చటఁ గానఁబడుచుంట, తొల్లింట నామహారాజు పాలన కాలముననే కోసలదేశమున బంగారునాణెములు ప్రభుత్వ మవలంబించి ముద్రించినట్లు తేలుచున్నది.

తొల్లింటికాలపు ధనసంపద నేఁడు తలంచియుఁ బ్రయోజన ముండదు. ఇటీవల బంగారు నాణెములను ముద్రించుటకు ప్రభుత్వములు మైకొనినసంగతి మున్ను వివరించి యుంటిమి. ప్రపంచమున నేఁటట బయలుదేఱు స్వర్ణమున నాల్గవవంతు వఱకు నాణెములుగ వేర్వేఱు ప్రభుత్వములు ముద్రించుకొనుచుంట లెక్కల వలన తేలుచున్నది. ఇది సుభిక్షకాలములందని యెఱుఁగునది. ప్రపంచయుద్ధ మనిపించుకొనఁదగిన ఆంగ్ల, ఫ్రెంచి, జర్మనుల యుద్ధము బంగారపు పరిస్థితులను చెదరఁ గొట్టివేసెను. బంగారునాణెములు తిరుగుటకు బదులు కాగి

తపునోట్లు ప్రత్యక్షమై తిరుగ నారంభించినవి. కొన్ని కొన్ని దేశములందు బంగారము చేరు కొనెను గాని, అవి ఈనోటును బాపఁ జాలి నవి కావు. త్వరలో పరిస్థితులు తిన్న బడునని ఊహింపఁ బడుచున్నది. ఆంగ్ల సామ్రాజ్యము తనపరిస్థితులుచక్కబఱచుకొనుటతో మన దేశము నకును బంగారు నాణెములు వాడుకలోనికి వచ్చునుగాక.

ఇంగ్లాండు క్రీ. శ. 1925 సంవత్సరమున బంగారు పరిస్థితిని చక్కబఱచెను గాని, అది నిల్వలేదు. చీనా దేశము 1930 లో ప్రారంభిం చెను గాని అదియును కొనసాగకున్నది. అమె రికాయందు బంగారము నిల్వయైయుండుట గాన నగును.

బంగారపుపలుచని రేకులు యంత్ర సాహాయ్య మున జేసియు, కడుసన్నని బంగారము రాపిడియు, శాస్త్రోక్తముగఁ జేసిన బంగారుభస్మమును, గం ధకము మొదలగువాట్లతో వండిన వంట ఔష ధములగుసువర్ణ చంద్రోదయాదులును ఆయుర్వేద వైద్యులువాడుచుందురు. ఇవి ఆరోగ్యకరములు. (పరసవేది చూడుఁడు.)

బంగారు (వరకు) రేకుల పరిశ్రమ

(Gold leaf industry)—బంగారు(వరకు) రేకులు చాల పలచనగా నుండును. ఇవి ఔషధ ములయందు వాడుచుండిరి. భరత దేశమునం దీ వ్యాపారముండెనుగాని, ఇటీవల క్షీణించినది. ఇపు డీపరిశ్రమయందు జర్మనీ దేశ మధిగమించి యున్నది. మిఠాయిలపై నీ రేకును గప్పి, వన్నె కుదుర్చుదురు. మాత్రపై నలంది వాసన పోకుండ నిలుపుట మొదలగు కార్యముల నొన ర్తురు. పాశ్చాత్యవిధానమున నివి రంగునుబట్టి Medium అనియు, Fine అనియు, Deep అనియు, Pale red అనియు, Deep orange అనియు, Lemon pale అనియు, White అనియు తరగతులుగ విభజింపఁబడినది.

Deep gold leaf నందు Alloy అధి కము చేరదు. Medium నందు 42 భాగములు. అసలుబంగారమునకు రెండున్నర భాగములు వెండియు, రెండున్నరభాగములు రాగియుఁ జేర్చుదురు. ఇటులనే తక్కినవియు నుండును.

తొలుత నిట్లు కల్పినబంగారమును $1\frac{1}{8} \times \frac{3}{4}$ అంగుళముల పరిమితిగల Ingots గాఁ జేసి ఇనుపరాట్నమునందు రేకులుగ సాగింతురు. ఆ రేకు 1,800 అంగుళముల దళసరికి సాగును. ఇది అంగుళము వెడలుపుగ నుండెడిని. దీనిని అంగుళము చొకపు రేకులుగ కత్తిరింతురు. ఇట్టివి 150 దళసరికాగితములం జుట్టి ఒక Parchment case నందు అమర్చుదురు. దీనికి "Kutch" అనిపేరు. దీనిని పదునాఱుపౌనుల బరువుగల సుత్తితో మోదుచు సాఁగఁగొట్టి 2 × అంగుళములు(4" Sq.) రేకులుగ నొన ర్తురు. దీనికి First beating అనిపేరు. ఇట్లు 150 రేకులను 600 రేకు లగునట్లు తిరుగ కత్తిరిం తురు.

ఆ రేకులను తిరుగ Gold beater's skin తోఁ జేయఁబడిన యొకపుస్తకమునం దమర్చు దురు. దీనికి "Shoder" అనిపేరు. దానిని తొమ్మిదిపౌనుల బరువుగల సుత్తితో తిరుగ మోదుచుసాఁగఁదీతురు. దీనికి Second beating అనిపేరు. దీనితో నా రేకులుతిరుగ 4" Sq. రేకులుగ సాగి, తిరుగఁ గత్తిరింపఁబడి 2400 అగును.

వీటిని మూఁడుభాగములుగఁ జేసి, ఒక్కొక భాగమున నెన్మిదివందల రేకుల నిడుదురు. తిరుగ వీటిని Gold beater's skin తోఁ జేయఁబ డిన యొకపుస్తకమునం దమర్చుదురు. దీనికి "Mould" అనిపేరు. దాని నేడుపౌనుల బరువు గల సుత్తితో నాల్గుగంటలసేపు మోదుచు సాగఁదీతురు. దీనికి Third beating అని

పేరు. పిదప నా రేకులను 3¼" Sq. రేకులుగ గత్తిరించి కాగితపుపుస్తకములం దుంచ్చి విక్రయమున కాయత్తపఱచెదరు.

ఈ రేకులు 280000 th of an inch దళసరి యనియు, ఒకగ్రెయినుబంగారు [illegible] రేకు 56 చౌకపు అంగుళముల [illegible] యు, Mechanical arts నందు [illegible] పలుచనయగున దిదియే యనియు చెప్పం బడినది.

బంగారు వెండి ఫిరంగులు —

బరోడాసంస్థానమున నొక [illegible] యు, నొక వెండిఫిరంగియుం గలవు. ఇవి [illegible] రాజా ఖండేరావు గైక్వాడుచే చేయింపం బడినవట.

బంగాళాదుంప వ్యవసాయము —

దీనిని హిందుస్థానీభాషయందు ఆలూ యందురు. కొందరు ఆలూగడ్డ అనియు, ఆంధ్రదేశమున ఉరలకిళంగ్ అందురు. గాన కొందరు ఉరలగడ్డ యనియు వాడుచుందురు. దీని కాంగ్లమున పొటేటో (Potato) అని పేరు.

బంగాళాదేశమునుండి యూరోపుభూమికిం దేబడి బంగాళాదుంప యను పేరంబరగుచున్న భోజనపదార్థము. ఇది తొలుత పెరూ దేశము నుండి స్పానియా దేశమునకును, అందుండి ఐరోపాలోని ఇతరదేశములకును జేరినదందురు. Sir. Walter Raleigh అనువానివలన ఆంగ్ల సీమకుం జేరెనని చెప్పంబడిన.

ఇందు వేయిజాతులవఱకుం గలవని తెలియుచున్నది. గాని వీనివ్యవసాయమున తెలుగు ళెక్కువ గాన, ఒకటిరెండు జాతులుతక్క ఈ దేశమున పెరుగుటలేదు. ఇవి వేళ్ళయందు దుంపలు పాఱుజాతి గాన, భూమి గుల్లగనుండు టవశ్యవసరము. భూమి గట్టిపాఱినచో ఎంత సత్తువుగల ప్రదేశమందైనను దుంపలు పెద్దవిగ నెదుగక చిన్నవిగ గిడసబాఱి పోవును. ఒండుమట్టి విస్తారముగను, ఇసుక కొంత తక్కువగను ఉన్న నేలలు [illegible] ప్రదేశము లీపంటకు ప్రశస్తములు. నీరు స్వేచ్ఛగ కాలువలగుండా పోవునదిగ [illegible] యుండవలయును. ఇతరభూములందైనను ఈ పరిస్థితు [illegible] గలిగిన ఈ పైరు [illegible]. [illegible] పైరు [illegible] ఈ [illegible] కలిమి [illegible], [illegible] భూములయందు, [illegible] జేయంబడు [illegible] ను [illegible]. [illegible] వేరు [illegible] రెగు [illegible], [illegible] ములు తినుచున్నారు. [illegible] బంగాళాదుంప వ్యవసాయమునకు [illegible]. సమశీతోష్ణ ప్రదేశములును, [illegible] అనురెండవి మిక్కిలి [illegible] ములు. బంగాళాదుంపచేనుపై [illegible] యున్న [illegible] మిక్కుటముగ ప్రవహించు [illegible] లేని [illegible] రోగములు లేక ఫలమునిచ్చును. భూమియందుక్క [illegible] సలు, గుఱ్ఱపుపెంట, బూడిద మొదలగు ఎరువులు చేర్చుకొనుచు, ఇతరభూములను గూడ [illegible] తేవచ్చునందురు. ఆముదపు [illegible], [illegible] ఈ చెట్లకు మంచిబలము నిచ్చునవి. సున్నము మూండు మాసములుగ భూమియందు ముక్కి, ఘాటు పోయిన పిదప వీనికి సమస్త రోగహారమగు మంచి ఎరువందురు.

సర్వసాధారణముగ ఈ పైరుపెట్టు రైతులు మూండువందలు మొదలు ఆఱువందలమణుగుల పేడయు, నలువదిరెండుమణుగుల ఆముదపు

పిండియు, డెబ్బదియైదు మణుగుల కట్టుబాడి దయు, పొలములం దెరువులుగ వేయుచుందురనియు, ఎముకలపొడి నుపయోగించు రైతులు నాల్గుమణుగులవఱకు వేయుదురనియు అంచనా వేయఁబడినది.

బంగాళాదుంపలు కణుపులనుండి మొలచునవిగాన, దుంప కణుపుకణుపునకు భాగములుగ తెగఁగోసి నాటుదురు. కాని, ఇటీవల పరిశీలనల వలన ఇట్టిపంటయందు పెద్దదుంపలు పాఱునని తేలుచున్నది. చిన్నదుంపలను దుంపలుగనే పాతిరేని పాతెసుదుంపలు పెద్దవై ఎక్కువవిలువగల పెద్దపంట వచ్చునందురు. దుంపనాటినది మొదలు మొలకలు బాగుగ పైకి వచ్చుటకుపూర్వము పెద్దవర్షము పడినయెడల విత్తనముకుళ్ళి నష్టము సంభవింపక తప్పదు. కావునవర్షములు వెనుకబట్టునపుడు ఈవ్యవసాయము ప్రారంభించుట శ్రేయము. మఱియు రైతులు ఈకారణముననే ఎక్కువసారులుగా నీవిత్తనమును కొంతకొంత ప్రదేశము లందు మాత్రమే నాటు చుందురు. పూర్తియగు దుంపలు నాటినచో సంతవేగముగ కుళ్ళి నష్టమై పోవని యనుభవజ్ఞు లనుచున్నారు. ప్రాంతదుంపలలో మెత్తబడని గట్టిదుంపల నే (చిన్నవి) విత్తవలసి యుండును. దుంపలను భూమియందు నాటకపూర్వము వేడిగానుండి గాలితగులు నొకనీడప్రదేశమున, మట్టినేలపై నిసుకపోసి, దుంపల నొకటి కొకటి అంటకుండు నటుల దగ్గరగా పేర్చి, పొడిఇసుకపైన పల్చగ గప్పి, ఎన్మిది దినము లుంచిన దుంపలనుండి మొలకలు బయలుదేఱును. వీటిని నాటుటవలన వర్షపుబాధను తప్పించుకొనవచ్చు నని యనుభవజ్ఞు లనుచున్నారు. ఇంకను శాస్త్రజ్ఞులగువారు అఱు పౌనుల నైట్రేట్ ఆఫ్ పొటాసియమును నిఱువదియైదు గేలనులనీటియందు కలిపి, వాటియందు విత్తనపుదుంపలను తడిపి పైవిధమున పేర్చి యుంచిన మొలక లారోగ్య వంతముగ పెరుఁగునని చెప్పుచున్నారు.

మొక్కలు అడుగడుగుదూరమునకు నాటవలయును. మొలకలు చక్కఁగ లేచి పైకెదుగువఱకు నీరుపెట్ట నవసరము లేదు. చెమ్మయే చాలును. మఱియు నీటికి విత్తనపుదుంప కుళ్ళినను కుళ్ళిపోవచ్చును. భూమి మొక్క స్థితి ననుసరించి నాగమున కొకతడి గాని, రెండునాగముల కొకతడిగాని, నీరుకట్టు చుండవలయును. కలుపు లేకుండ పెరికివేయుచుండవలయును. ఇట్టి నాటి నేరు కిపలకుఁ గుసటు చూచుచుండవలయును. మొక్క బలహీనముగ నున్నచో ద్రవరూపకమైన యెరువు పెట్టవలసియుండును. నీరు పెట్టుచున్నను ఆకులు పండఁబాఱినతోడనే, దుంపల పంట పండినదని గ్రహింపవలయును. కాడలు గూడ ఎండుటతో పంట త్రవ్వనారంభింపవలయును. విత్తనపుదుంపలను వేఱుగ నుంచుకొని, తక్కినదుంపలు (చాలదుంపలు) నిల్వయుండుటకుగాను రెండుపాళ్ళ గంధకపుధ్మతిని, 100 పాళ్ళ నీటిలో చక్కఁగ కలిపి, అందులో 12 గంటలు సేపు దుంపలను నాననిచ్చినచో అందలి విత్తనము చచ్చినను దుంప యము నిల్వ యుండును. తఱచుగ ఎకరమునకు కీనునిమణు గుల విత్తనపుదుంప కావలసియుండును. ఇది 250 మణుగులదుంపలు పండును.

బంగాళాదేశము (Bengal) వంగదేశము - బంగాళాదేశమునకుత్తరమున భూటాను, నేపాళములును, తూర్పున అసాము, బర్మాలును, దక్షిణమున బంగాళాఖాతమును, పశ్చిమమున బీహారుదేశమును ఎల్లలు. 80 వేల మైళ్ళ వైశాల్యము. ఇండియాయం దిది యిరువదియవభాగమని చెప్పఁబడినది. దేశము సమతలము ఫలవంతము; వ్యవసాయసమృద్ధి గలది. ఉత్తరపువైపునను, ఆగ్నేయదిక్కునను కొండలు

కలవు. తక్కినది సమతలము. గంగానది, బ్రహ్మపుత్రానది, వాటి శాఖానదులు దేశమునఁ బ్రవహించుచున్నవి. పశ్చిమపుశాఖానది యగు హుగ్లీ (గంగ) సముద్రసంగమమగు తావుననె సుందరవనమును, అటనే సగరద్వీపమును గలవు. ఇది పుణ్యతీర్థముగ నున్నది. గంగానదియొక్క శాఖలు అనేకము లేర్పడి, అందు భాగీరథి, జాలంగి (జాహ్నవి) శాఖలు కలిసి హుగ్లీనది యేర్పడినది. బంగాళీభాష యందు హూగ్లాయనిన బుడదరెల్లని అర్థము. దానినుండి హుగ్లీ పట్టణమునకును, అది మండలమున ప్రధాన పురమై ఆ మండలమునకును, "హూగ్లా" పేరు కల్గి పిదపఅటనే ప్రవహించు నీశాఖానదికి భాగీరథి పోయి హూగ్లా పేరు వాడుచుండ, ఆంగ్లోచ్చారణయందు హుగ్లీయయ్యెను. పశ్చిమశాఖకు బ్రహ్మపుత్రశాఖతో సంగమమునకుం బిదప పద్మానది యని పేరు కల్గెను. మయునదియు, విభాషోచ్చారణలందు పుడ్డా యనంబడు చున్నది. ఇట్టిదే వేఱొక గంగానదిశాఖయగు మహద్గంగ, ఇప్పుడు మఱి భంగా యనంబడుచు హుగ్లీనదియందే జేరుకొనినది.

ఇంక కుశీనది నేపాలమున జనించి, బీహారు బంగాళముల హద్దుగ నడిచి, గంగానదియందు సంగమించుచున్నది. దామోదరానది బీహారు దేశమున జనించి, ఆగ్నేయవాహినియై గంగానదిలో సంగమించుచున్నది. తీస్తా (ఇప్పటి టీస్టా) నది శిక్కింరాజ్యముగుండా ఆగ్నేయ వాహినియై బ్రహ్మపుత్రానదిలో సంగమించుచున్నది.

బంగాళమునవర్షములు జూనునెలలో ప్రారంభించును. (ఇండియా దేశము చూడుడు.) ఇది జనసమృద్ధిగల దేశము. ఇండియాజనాభాలో బంగాళమున ఏడవవంతు కలరని తెలియుచున్నది. ఆంగ్లవిద్యయందు బంగాళీలు చాల నిపుణులని చెప్పఁబడినవారు. మైలున కీదేశమున ౫౭౦ మంది కలరని లెక్కింపఁ బడినది. గొప్ప వ్యవసాయదేశ మగుట దేశ మంతటను జనులు నివసించుచున్నారు, గాని పెద్దపట్టణము లధికముగఁ గానరావు. పొలములందు నార పంటయు, ధాన్యపుపంటయు నపరిమితము. నీలిమందు, చెఱకు, పొగాకు పంటల కనుకూల ప్రదేశములు కలవు. గంగానది, బ్రహ్మపుత్రానది ఏటేట వెల్లువలై ఇరుదెసల నూరేసిమైళ్ళ దనుక సమతలమున నీరెగఁబొడిచి, ఒండు పోయుచు ఫలవంతముగ నొనర్చుచుండును.

పరిపాలనాసౌకర్యమునకు దేశ మైదు డివిజనులుగఁ జేయఁబడినది. వాటియందు మొత్తమున ౨౮ జిల్లాలు కలవు.

౧ ప్రెసిడెన్సీడివిజను- ౧ కలకత్తా (లేక ఇరువదినాల్గు పరగణాల) జిల్లా. కలకత్తా ప్రధాన స్థానము. ఇది బంగాళమునకు ముఖ్యనగరము. ఇండియా దేశమున పెద్దపట్టణము. బ్రిటీషు సామ్రాజ్యమంతటిలో లండనుతరువాత నెక్కువ జనబాహుళ్యముగల రెండవనగరము. హుగ్లీనదీతీరము. గంగకవ్వల దీని కెదురుగనేయున్న హౌడాపట్టణము తర్వాత జనబాహుళ్యము కలది. ఆలిపూరు బంగాళాగవర్నరుగారి నివాసభవనమున్నతావు. డండం పట్టణము సైన్యములున్నతావు. బరక్పూరు సైన్యస్థానము.

౨ జెస్సూరు జిల్లా- ఇది ఇరువదినాల్గు పరగణాలజిల్లాకు తూర్పున గలదు. ప్రధానస్థానము జెస్సూరు.

3 నద్దియా జిల్లా- ఇది సుందరవనమున కుత్తరమున నున్న జిల్లా. తొల్లింటిపేరు నవద్వీపము. తొల్లింట విద్యాపీఠముండినతావు. ఇప్పుడు చైతన్యమతమునకు ప్రధానస్థానము.

౪ ఖూల్నా జిల్లా-ప్రధానస్థానము ఖూల్నా-

౫ ముర్షిడాబాదు జిల్లా- ప్రధానస్థానము ముర్షిడాబాదు. ఇది జమీందారీ (నవాబు)కు ప్రధానపురము. శాంతిపురము వేఱుపట్టణము.

౨ రాజషాహి డివిషను :—

౧ దినాజపూరుజిల్లా- దినాజపూర్ ప్రధాన స్థానము.

౨ రాజషాహిజిల్లా- గంగాతీరము. ఇందు బురదనేల లధికము. రాంపూరు బోలియా పురము ప్రధానస్థానము.

౩ రంగపూరుజిల్లా- రంగపూరు ప్రధాన స్థానము. ఇది నారింజపంట్లకు పేరందినపురము.

౪ బోగ్రాజిల్లా- ప్రధానస్థానము బోగ్రా పురము.

౫ పాబ్నా జిల్లా-గంగానది శాఖపై నున్న పాబ్నా ప్రధానస్థానము. బ్రహ్మపుత్రా శాఖా నదిపైనున్న శిరాజుగంజు నారవర్తకమునకు పేరందిన తావు.

౬ జల్పాయిగురీజిల్లా- డార్జిలింగున కాగ్నే యదిశగా నున్నది.

౭ డార్జిలింగుజిల్లా- ప్రధానస్థానము డార్జిలింగు. ఇది సానిటేరియమ్ వేసవినివాసము.

౩ ఢక్కా డివిజను:—

౧ ఢక్కా-జిల్లా- మెగ్నానదీతీరము. ఢక్కా-పట్టణము బృహద్గంగాతీరమం దున్నది. తొల్లింట ఢక్కా-మజిలినులను సన్నపుబట్టలాను లకు పేరందినది. దీనికి రేవు నారాయణగంజిపురము.

౨ ఫరీద్పూరుజిల్లా- ఫరీద్పూరు ముఖ్య పట్టణము. గొయిలాంనుపురము వర్తకస్థానము; రేవు.

౩ బాకర్గంజిజిల్లా-బారిసాల్పురము ప్రధాన స్థానము. ఇందు ధాన్యపుపంట యధికము. నిని "Granary of Calcutta" అనెదరు.

౪ మైమన్సింగుజిల్లా-ఇది పెద్దజిల్లా. మైమన్సింగుపురము ప్రధానస్థానము. బ్రహ్మపుత్రా నదిపై నున్నది.

౪ చిట్టగాంగు డివిజను:—

౧ చిట్టగాంగుజిల్లా అడవులు గలది. తీరము లందు సేద్యము లేదు. ప్రజలు బర్మావారిని బోలియుందురు. చిట్టగాంగుపురము ప్రధాన స్థానము. చిట్టగాంగునదీ (ఫిల్లీనది)తీరము. చిట్టగాంగునకు తొల్లింటిపేరు పూలగ్రామము. గొప్ప వర్తకస్థలము. లవణవర్తకము, ఓడల నిర్మాణము కలదు.

౨ నోవాఖోలిజిల్లా- మెగ్నానదీముఖద్వారమున నున్న బురదనేలలజిల్లా. సందీపద్వీపము, మఱికొన్ని దీవులు నిందులోనివి. నవాఖాలీ పురము ప్రధానస్థానము. బుల్లోవాపురము వేఱొకపట్టణము.

౩ టిప్పెరా జిల్లా (త్రిపురమండలం)- ప్రధాన స్థానము కోమిల్లా (తొల్లింటి కోమలా) పురము.

౪ చిట్టగాంగు పర్వతములజిల్లా.

౫ బర్ద్వాన్ డివిజను:—

౧ బర్ద్వాన జిల్లా ధనవంతమైన మండలము. దామోదరా నదీతీరమం దున్న బర్ద్వాన్ (తొల్లింట వర్ధమానపురము) ప్రధానస్థానము. మహారాజాధిరాజు (జమీందారీస్థానము).

౨ హుగ్లీజిల్లా-ఇం దధికజనసంఖ్య కలదు. హుగ్లీపట్టణము (హుగ్లాపురము) ముఖ్య పట్టణము. పరిసరములనేయున్న బిన్సూరాపురము ఒకప్పుడు డచ్చివారికిం జెంది యుండినది. దానికి దక్షిణముననె యున్న చంద్రినాగోరు ఫ్రెంచివారిది. శీరాంపూరు ఒకప్పుడు డేనుల వలన బ్రిటీషువారికి వదలివేయఁబడినది.

కలకత్తా కెదురుగా హుగ్లీనది కవ్వల నున్న హౌరాడాపట్టణము పెద్దపట్టణము.

౩ బంకూరా జిల్లా- ఇందు రాతిసబొగ్గు గనులు కలవు. బంకూరాపురము ముఖ్యపట

ణము. దామోదర నదిపై నున్న రాణీగంజ్ వేలూరు పురము.

౮ బీర్భూమ్‌జిల్లా (వీరభూమి)- ప్రధాన స్థానము సూరీపురము.

౯ మిడ్నాపూర్ (మేదినీ పురము) జిల్లా- ఇది యొకప్పు డుత్కల దేశములోనిదై ఉండెను. దీనికిని, హుగ్లీ జిల్లాకును నడుమ రూపనారాయణ నది కలదు. కెసెయీ తొల్లింట కంసావతీ లేక పిశానదీతీరమున నున్న మిడ్నాపూర్ (మేదినీ పురముముఖ్యపట్టణము.) సువర్ణరేఖానది ఈమండలమున గలదు. రూపనారాయణీనదిపైనున్న తామ్లూకు తమ్రోల్వజపురము వేలూరు పెద్దపట్టణము. యాత్రాస్థలము. (తామ్రలిప్తి దేశము చూడుడు).

బంగాళ (వంగ) దేశపుసామెతలు-

అట్టి పొడుగుండాలంటే గాలి తుపానులకు వెంనవలసి యుండవలసివస్తుంది.

అకాశాన పట్టే గ్రహణ మంతా చూచేదె.

ఆవు రాలేదంటే ఎద్దునుపట్టుకుని పాలు పితుకమన్నాడంట.

ఉద్యోగమున కాసించితే కుక్కపాదము లైన కడుగుటకు సిద్ధపడవలయును.

ఎగరలేకపోయినప్పుడే పక్షి రెక్కలు కొట్టుకోవడము.

ఏకపుత్రుడు గ్రుడ్డివానిచేతికఱ్ఱవంటివాడు.

ఏ చెయ్యి తెగినా బాధ ఒకలాటిదే.

ఒక్కచేతివైనను ఐదు వ్రేళ్ళు సమంగా ఉండవు.

కాగితము,కలము,సిరా, కలిసివచ్చిమనస్సు సమాధానపడితే చేయి ఎన్ని వ్రాతలు వ్రాయమన్నా వ్రాస్తుంది.

కాలమును నిలిపిపట్టుటకు చేతులు చాలవు.

గుఱ్ఱమునుజూచి కుంటినడువనారంభించినట్లు.

గొంతుక మొయ్యా తిని కుల మడిగినట్లు.

చెవిటివాడు గానమును, గ్రుడ్డివాడు నృత్యమును మెచ్చుకొన్నట్లు.

చెవులు పట్టుకు లాగితే బుఱ్ఱ తనంతటతానే కదిలి వస్తుంది.

చేప కనిపించేవఱకు కొంగకు యోగనృష్టి అభ్యాసమె.

దినము లుండవుగాని చేసినపనులు, ఆడిన మాటలు ఉంటాయి.

దేమున్ని చేయబోతే దయ్యం తయారైనట్లు.

నావపైని ఓడకంబమెత్తితే భరించునా?

నీప్రవర్తన నీచేతిలోనె యుండునది.

నీబండిచక్రమునకు ముందు కందినమెక్కించుకో.

నోట పండ్లురానిపిల్ల నవ్వులో మాధుర్య మెక్కువ.

పంచదారబొమ్మలాటి దన్నట్లు.

పనివేళ కనబడకపోయినా భోజనంవేళ తప్పకుండా సిద్ధమే.

పనసపండులో మామిడిపండురసముండునా?

పండ్లు చెట్టుకు భారమా?

పాతిగుడిశకు పేడా మన్నే గిలాబా.

పాముచేసేధ్వని కోడికి తెలుసును.

పాము ముంగిసా స్నేహము.

పుండు మానిన మచ్చ మానదు.

పేర్చవలెనంటే ఒక్కొకటిగానే పేర్చవలసి యుంటుంది.

బండి ఒంటిచక్రముమీద నడువదు.

బురద రాసుకున్న వారికి బుగ్గిభయ మేమిటి?

మామిడికఱ్ఱతోనే గోంకలి చేయడము.

ముల్లుం దీయ ముల్లె ప్రయోగించవలెను.

మూంగివానికల (చెప్పలేడు. ఏమిప్రయోజనము)

యుద్ధకాలమున నక్కకు నలుగురు పెండ్లాలు.

యుద్ధరంగములో నక్కలు నక్కలుగావు పెద్దపులులే.

యోగినీ చేపలు తినదు గాని ఆమెచంక లోనే చేపలమూట ఉన్నది.

సూదికి కన్నమున్నదని జల్లెడ వెక్కిరించినట్లు.

సూదిలాగ ప్రవేశించి నాగటికర్రులాగ మానుకుని బైటికివచ్చినట్లు (అనఁగా బలిసిఅని భావము).

వ్యాఖ్యానములు చేసేవారు చంద్రుని అటుచే తిలో పెడతాననికూడా వ్యాఖ్యానము చెయు 'చు'

బంగెనపల్లిస్టేటు— ఇది కర్నూలుజిల్లాలోని ఒకచిన్న బ్రిటీషుప్రభుత్వరక్షిత సంస్థానము. ప్రభువు నవాబుగారు. మహమ్మదీయుఁడు. బంగెనపల్లి అంటుమామిడిత్రోటలకు పేరందినది.

బండారుచెట్టు— లా. Cinchona excelsa. దీని ఔషధోపయోగములు గ్రహణీ, రక్తగ్రహణులను నివారించునని చెప్పఁబడినది.

బండి అ అక్షరము (శకటరేఫము చూడుఁడు.)

బండి వేగముగఁ బర్విడుతటి చక్రములయాకు లగపడకుండుట (When carriage runs the Spokes of its wheels cannot be seen) - దేనినైనను జూచుటయందు దాని వెలుతురుబింబము చూచువారి నేత్రములందలి తెర (Ratena) పై నానుటయని భావము. ఇట్లానుట ఎంతయో కాల క్షేమక్కఱలేదు. ఒక సెకెండుకాలము నందలి స్వల్పభాగ మైనను జాలును. అత్తటి నది లోని కగపడి తెలిసి మనస్సునం దాయాకారము గ్రహింపనయ్యెడిని. అనఁగా ఆకాలము నకుఁ దోడనే వేఱొకబింబము గ్రహింపసిద్ధమై యుండెడిని.

తాపీగా నడుచుబండ్లచక్రపుటాకులు చూడ వీలుండుట కేమాటంకము నుండదు గాని వేగముగఁ బర్విడుచున్నపుడు బండి చక్రములందు, మోటారుబండ్ల చక్రములందు, ఆకు లతిత్వరిత గమనమునఁ దిరుగుచుఁ బర్విడుచుండ, వాటి వెలుతురు బింబము కంటి రెటీనాయందు దానుటకుఁ గూడ నతివేగమునఁ దిరుగుటయందు మాఱిపోవుచుండు కంటియందు వాటి బింబ మానునే అగదు. కాన, జూడ వీలుకాని స్థితి సంభవించును. ఆవేగము సించుక మందగతిని బోవుతటిఁ జూడ వీలగుచుండును.

పూనవనేత్రము చూడఁజాలనిత్వరిత గతితోఁ గదలుతటిఁ జూడ వీలుకాదని యెఱుంగునది.

బండేల్ఖండ్—(యుక్తరాష్ట్రదేశము చూ.)

బంతి త్రుళ్ళుచుఁ బై కెగురుట—

పైనుండి రబ్బరుబంతిని నేలఁ బడవైచిన, నది త్రుళ్ళి యెగురునని యందఱెఱిఁగినదే. ఈబంతి రబ్బరు దగుచోఁ గట్టిదనను, లోన గుల్లగల్గి వాయువు గల్గియున్నను ఈసందర్భమునం దెట్టిభేదమును ఉండదు. అది త్రుళ్ళుటకు వలయునది ఆంగ్లరసాయన శాస్త్రజ్ఞులు రబ్బరును Elastic పదార్థ మని పేరిడి యున్నారు. బంతి గుండ్రముగనుండి నేలఁ బడ వైచినతటిఁ గ్రిందిభూమికిఁగాని, లేక ఏదేని వేఱువస్తువునకుఁగాని తాఁకి దానిస్వశరీరము కొంచెము లోనికివంగుట సంభవించును. అట్టిది కొంతిబలముతో పైకి లోనుండి త్రోసినట్లు వెలుపటికి తనమామూలు ఆకారముదనుక తిరుగనగుటకే ఈపేరు. అట్లగుపదార్థమునే ఎలాస్టిక్ పదార్థ మనెదరు. రబ్బరే గాక ఎలాస్టిక్ శక్తిగల వనేకములు కలవు. ఇటీవలి పరిశీలనలు ఉక్కు ఎక్కువ ఎలాస్టిక్ శక్తిగల పదార్థమని బయల్పడఁ జేసియున్నవి. ఉక్కుబంతులును

బాగుగనే తుళ్ళి యెగిరెడిని. అట్టిపని కాంగ్ల మున Bounseing అనియెదరు.

బంతి త్రుళ్ళి ఎగురుచుత్రే దానియందు కొంత చలనము లేక చలనశక్తి గలదని భావము. ఆశక్తి నాంగ్లమున Force అనియెదరు. శాస్త్ర గ్రంథములందు దానినే Energy అనియువా యున్నారు. ఆంగ్లరసాయనశాస్త్రవిదు లిట్టిశక్తు లందు ఎకతెగనిశక్తి లేక పట్టుదల (Persistence of power) కలదని చెప్పుచుంట నాధర్మ ముచేరకు నొకతెటి తుళ్ళినబంతి యదేపనిగ నెప్పటికిని తుళ్ళుచునే యుండవలసియుండెడిని, లేక కొంతవడి కాఁగినచో ఆఎలాస్టిక్ శక్తి దానిని వదలిపోయిన దనిగాని, అంతమొంది నశించిన దనిగాని చెప్పవలసియుండును.

బంతి కదలుచుండుతటి పైకని గ్రిందికిని గదలు చుండునని మన మెఱిఁగినదే. ఇంకను అటు కదలుచుండుతటి కోట్లకొలఁదినసంఖ్యాకములగు వాయుపరమాణువులను (Particles of air) ఇటునటు నర్వబలమునఁ ద్రోలఁగఁజేయుచుఁ దాఁనరుగుచుండునని తలఁపనగును. అట్టితటి గ్రమముగ తనశక్తిని గొంతకొంతగఁగోల్పోవు చుంటగాఁ దలంతుముగాక. అట్లగునేని గాలి తీసివేయఁబడిన గుల్లవస్తువునం దీబండిని దుళ్ళఁ జేసిన నది తనశక్తిని గోల్పోవుట సంభవించి యుండదు. కావున నెప్పటికి నట్లే తుళ్లుచు నుండవలసియుండును. లేక అధమము దీర్ఘకాల ముగనైన తుళ్లుచుండవలయును.

మఱియొకరీతిగ యోచించుటకు నొక ఎలాస్టికుశక్తిగల పదార్థముతోఁ జేయఁబడిన బంతిని మెత్తనియిసుక (Loose sand) పైఁగాని, లేక మెత్తని పరుపుపై లేక దిండు పై తుళ్ళఁ జేసినఁ జక్కఁగా తుళ్లక శక్తిని గోల్పోవునని అంద ఱెఱిఁగినదే. అనఁగా దానియొక్క త్ర్ళైన చలనశక్తి పఱుపును గదలఁజేయుట కడుగునను, తక్కిన దెసల వాయుపరమాణువులఁ గదలఁజేయుటయందునను వినియోగపఱుపఁ బడి తగ్గి కడకు వదలిపోవును. మెత్తనియిసుక యందునను ఇట్లే జరుగుచుండును క్రింది ప్రదేశమును బంతియును ఎలాస్టిక్ శక్తియుత ములుగనుండి ప్రక్కలందు, పైని, వాయువు లేకుండినచో నెప్పటికి నట్లే తుళ్లుచు నాఁగకయుండుట సంభవించెడిని. బంతియందు రంధ్రముండి, దానికి చెప్పుతగులునదనున, లోనిగాలి తప్పించుకొన పిలుండునేని, ఆశక్తి క్షీణించుట అందఱును జూచుచున్నదియే. అందలి ఎలాస్టిక్ శక్తి క్షీణించునని భావము.

బందె వట్టమునకు లేక కల్గిననష్టమునకు బందె యందురు ఇట్టినష్టములనువుచ్చుకొనుటకై పశువుల నిడుకొట్టికి బందెలదొడ్డి యనిపేరు.

బంధకి —నైఘంటికముగా నీశబ్దమునకు జారిణి యనియర్థము. ఈశబ్దప్రయోగప్రయోజనములు తెలిసికొనుట కొకపరమసూత్రము ముందుగాఁ దెలియనగును.

స్త్రీల కొక్కఁడే భర్త కావలయును. అట్టి భర్తకు కౌమారుఁ డనిపేరు. ఆపత్తులందు సంతానముకొఱ కన్యుఁడు నియోగింపఁబడును. ఎవతె మూఁడవపురుషుని పొందునో, ఆమెకు ప్రాయశ్చిత్తనియమము కలదు. నాల్గవపురుషుని పొందినస్త్రీ పతితురాలనంబడును. ఈమెకు సంఘమునఁజోటులేదు. అయిదవపురుషుని లేక అయిదుగురు పురుషులఁ పొందినస్త్రీని బంధకి యందురు. ఇట్లైదుగురను పొందుటచే, అనఁగా పంచభర్తృక యగుటచే ద్రౌపదిని బంధకి యని కర్ణుఁ డుద్దేశించి దుశ్శాసనకృత దుర్ణయమును ద్యూతసభలో సమర్థించుటకు గతం బేర్పడెను.

ఈబంధకి యనుశబ్దమేకదా యర్జునుని మనమునకు ములికివలె నాటుకొనియుండుటను శ్రీకృష్ణుఁడు సంజయునితో నొకఘట్టమున

"సరునకు నది వాఙ్మయము
శరమై హృదయంబు నాటి చలియింపక దు
ర్భర వేదనఁ జేయఁగా" నని నుటంకించినాడు.
'బంధకి' యనుశబ్ద మిట్లు నిర్వచింపఁ బడుట
నది పంచభర్తృక యగుస్త్రీకే చెందఁదగును.

బంధుగోత్రము- (భరద్వాజఉపగణము చూడుఁడు.)

బంధుఁడు (లేక) బుధుఁడు-- తృణ బిందునితండ్రి. ఇతఁడు మరుచ్చక్రవర్తిసంతతి లోనివాఁడు.

బంధులగోత్రము-- (ధనంజయగణము చూడుఁడు).

బంపర్ (Bumper)— "పరిపూర్తి యగు" అనియర్థ మిచ్చుచున్నది. దీనికి Full glass అని వాక్యార్థము. Au bon pere (అనఁగా to the good Father అని యర్థము) ఇందు bon అన good అనియు, pere అన Father అనియు నెఱుంగునది. రోమనుసీమలందు తొల్లింట (Pope) పోపులను good Father అని భక్తితో వాడుచుండిరి. పరిపూర్తియగుపంటకు Bumper crop అని యెదరు.

బకధ్యానము— చేప కండ్లఁబడువఱకు కొంగకు తదేకధ్యానదీక్ష యని భావము. (త్రికరణశుద్ధి చూడుఁడు.)

బకః పరమధార్మికః-కుటిలుఁడగువేదాంతినిగూర్చియీసంస్కృతలోకోక్తిని వాడుదురు. కపటవేదాంతి యనిభావము.

బకబంధనన్యాయము-కొంగను బట్టుకొనుటకు దానితలపై వెన్నబెట్టిన నది ఎండకు కరఁగి కాఱి కొంగ నేత్రములందుఁ బడి కనఁబడకుండఁ జేయుననియు, నత్తఱి దానిని బట్టుకొనవచ్చు ననియుఁ దలంచుట యర్థము. జరగనిపని యనియు, నిరర్థకమగు తెలివితక్కువ ప్రయత్న మనియు భావము.

బకవృత్తిన్యాయము— కొంగ పరమ సాధువువలె ధ్యాననిష్ఠాపరాయణుఁడై యుండి, చేప కన్పింపఁగనే పట్టిమింగుచుండును. దుష్టాత్ములయొక్క సాధుప్రవర్తన మనిభావము.

బకా—(మక్కా-పట్టణము చూడుఁడు)

బకింగ్హామ్ పేలస్ (Buckingham Palace)— ఈభవనము బ్రిటీషుచక్రవర్తిగారి లండనునగర నివాసభవనము. అది యందు డ్యూక్ ఆఫ్ బకింగ్హామగనుండిన జాను షెఫ్ఫీల్డుగారికై క్రీ. శ. ౧౭౦౩వసంవత్సరమున నిర్మింపఁబడి, ౧౭౬౧లో మూఁడవజార్జి నృపతి వలన కొనంబడి ౨౧౦౦౦ పౌనులవిలువ పట్టినదట. ౧౮౨౫ మొదలు ౩౬ వఱకు తిరుగఁ గట్టఁబడి ఒకభాగము క్రొత్తది చేర్పఁబడినది ౧౮౪౬లో నని చెప్పఁబడినది. ౧౯౦౩ లో అందమగు గంభీరమైనఎదుటిభాగము నిర్మింపఁబడినది. గొప్పవిలువగల పటములు, సామానులు కలవని చెప్పఁబడినది.

బకెట్ షాపు (Bucket Shops)--(వాణిజ్యసంబంధపరిభాషాపదము) Brokers or commission వర్తకులు సర్వసాధారణముగ Stock exchange సంఘమున సభ్యులై యుందురు. అట్లుండనివారిని Out side Brokers అనెదరు. ఒకసభ్యుఁడగు Broker మూలమున తమకార్యముల నిర్వహించుకొనుచుందురు. ఇట్టి outside Brokers లయొక్క కార్యస్థానముల (offices) ను Bucket shops అనియెదరు.

బక్షు (అక్సుసు) నది- (చక్షునదిచూ.)

బగ్గీ (Buggy)— గుఱ్ఱపుబగ్గీ యని యందఱ మనుచుండినమాటయే. భరతదేశము

నను, ఆస్ట్రేలియాయందునను, కనడా మొదలగు నమెరికాసీమలందునను వాడుకలోనున్న వాహనము. రెండుగాని, నాల్గుగాని చక్రములు గలది. ఒకటిగాని, రెండుగాని గుఱ్ఱములచే లాగఁబడునది.

బచ్చలి (చెట్టు) పాదు — బచ్చలియందు తీఁగగ ప్రాఁకి పందిరి కెక్కు పాదుజాతియు, నేలను దుబ్బు లేక పొట్టకట్టి ప్రాకి అల్లే నిలుచు మట్టుబచ్చలిజాతియు నని రెండు ముఖ్య భేదజాతులు కలవు. ఈ రెంటియందు ఎఱ్ఱరంగుగలవి, తెల్లరంగుగలవి మఱి రెండేసి భేదములుగ నాల్గు ముఖ్యభేదములు కలవని యెఱుంగునది. ఇం దెఱ్ఱజాతి శ్రేష్ఠము, అధికము నై యుండును. తీఁగప్రాఁకు తెల్ల, యెఱ్ఱజాతుల బచ్చలియందు తిరుగ పెద్ద, చిన్న యను భేదజాతులు గలవు. పెద్దజాతిబచ్చలి తెల్ల, యెఱ్ఱజాతులను ప్రసిద్ధముగ పెద్దబచ్చలిపాదనియే వాడుచున్నారు. చిన్నజాతిబచ్చలియం దెఱ్ఱజాతిని తీఁగబచ్చలి యనియు, తెల్లజాతిని పాలబచ్చలి యనియు నందురు.

పాదుప్రాఁకని మట్టుబచ్చలియం దెఱ్ఱ, తెల్లరంగుల భేదములుతప్ప వే ఱంతిర్భేదములు గానరావు. బైటబచ్చలి యనంబడు నధమపు జాతియు, బుఱ్ఱబచ్చలి లేక అడవిబచ్చలి యనంబడు నధమాధమపు జాతియుఁ గూడఁ గలవు. కాని, అవి నిరాకరింపఁ బడుచున్న జాతులు. తీఁగబచ్చలినిగూడ నధమపుజాతిగనే యెంచుదురు.

బచ్చలి భోజనపదార్థమగుట ప్రసిద్ధమే. అది సమూలము నుపయోగకరమే.

పెద్దబచ్చలి—లా. Portulaca Quadrifida.

బచ్చలికూర చక్కఁగ పక్వముచేయఁబడెనేని మేహము, మేహవాతము, పైత్యము, రక్తపైత్యము, శ్లేష్మ తాప విదాహదోషముల నడంచు ననియు, విషదోషమును శమింపఁజేయు ననియు, తొందరగా వండుటలో సరిగా పక్వముచేయఁబడక కక్కుర్తి యయ్యెనేని వైరోగముల నుద్రేకింపఁజేయుననియుఁ జెప్పఁబడినది. బచ్చలియాకులరసమును దు కాలిన చోట మిటను చల్లఁబడఁజేసి మాన్పుశక్తి గలదు. మంచెడికుఱుపులను నిల్లే చల్లార్చును. కణతలకువేసిన తలలోని తీవ్రమైన వేఁడి తగ్గిపోవును. చక్కఁగనిద్రవచ్చును. ఆకులకషాయమునందు మూత్రమును వెడలించుశక్తి గలదు.

ఎఱ్ఱజాతిపెద్దబచ్చలికి రాచబచ్చలి యని కొన్నిసీమలందు వాడుక కలదు. ఇది అపథ్యమనియు, గుల్మత్వముగ నుండి అగ్నిమాంద్య కఫముల నుద్రేకింపఁజేయుననియు నందురు. తీఁగబచ్చలియందు అధికముగ విరేచనము గల్గించుటయు, శ్లేష్మ, వాత, క్రిమిరోగముల నుద్రేకింపఁ జేయుటయు గుణములుగఁ జెప్పఁబడినది. పాలబచ్చలియు నపథ్యకరమై చలవ, శ్లేష్మప్రకోపము గల్గించుచు విరేచము జేయు నందురు.

మట్టుబచ్చలి వాతశ్లేష్మముల నుద్రేకింపఁ జేయును గాని పైత్యమును, మేహమును అడంచునని చెప్పఁబడినది. ఇది అంత అపథ్యకారి కానేరదు. బైటబచ్చలి వాతమును, కఫమును, ఉద్రేకింపఁజేసి, రక్తపైత్యము నడంచి, విరేచనము గావించు ననియు, అడవిజాతిదగు బుఱ్ఱబచ్చలియాకులకు ఆముదము రాచి వెచ్చఁజేసి గడ్డలపైవేసి కట్టిన గుణ మిచ్చునదే గాని, భోజనపదార్థముగ నంగీకరింపఁబడనిది. బచ్చలిపూవు, కాయలు గూడ కూరగఁజేయుదు రఁట. గాని అపథ్యమైనవిగ నెన్నఁబడుచున్నవి.

బచ్చలిపాముశాస్త్రము — (రక్తపుచ్ఛికశాస్త్రము చూడుఁడు.)

బటానీ చెట్టు— లా. Pisum Sativum. ఆంగ్ల. Peas plant. సం. కలాయః, హరేణుః, హరేణుకః. ఇం దాయూస్థలభేదములచే పెక్కుజాతులుకలవు. పెద్దగింజలుగలది శ్రేష్ఠము. దీనిలో అధమపుజాతినే బోడిసెనగ లందురు. బటాణీ భోజనపదార్థము. పలుకులపై నుండు పొట్టు పైత్యము, కడుపుబ్బరము గల్గించును. ఉత్తమజాతిబటాణీపలుకులు దేహపుష్టి, బలము, వీర్యపుష్టి గల్గించుననియు, బోడిసెనగలు మొదలగు నధమపుజాతులు కడుపుబ్బరము,పైత్యోద్రేకము,శ్లేష్మప్రకోపము గూడఁ జేయు ననియు నందురు.

దీనికి తెల్లయుత్తరేణికూరము, నువ్వులు లేక నువ్వులనూనె, శొంఠి విఱుగుడుగఁ జెప్పఁబడినది.

బట్టలు-గంజిబిగి — బట్టలుతుకుతతరి శుభ్రమైనకతన గంజిపెట్టి యారించి యించుక బిరుసెక్కినటుల భరతదేశమున చాలవాణ్లు రొనర్చుచుంట యెల్లరెఱిఁగినదే. లేకున్న నవి వాడిపోయిన కూరాకులచెట్ల వలె కడు మెత్తగనుండెడిని. గంజియందలిపరమాణువులు (Molecules) ఒకటినొకటి హత్తుకొనుశక్తి గల్గినవి గాననే గంజియొక్క Surface tension ఇంచుక బలము గల్గియుండును. గంజియందు రంగు లేకున్న కారణమున బట్టల రంగున కనుకూలించునదిగా నుండును. ఇట్టి గంజిని పలుచగఁజేసి, ఉతికినబట్టలకిడి, యారించిన, నించుకబిరుసుగల్గి ధరించుట కనుకూలించి నిలిచెడిని. ఇట్లనుటవలన నందు జిగురుపదార్థముండదనియు, నొకపలుచనిపొర బట్టనూలునం దేర్పడుననియుం దెలియనగును.

స్టార్చి (Starch) యనంబడుదానియందు నీగుణమే కలదు. ఎండినగంజి జిగురులేని పదార్థ మగుట ఎండినపిదప బట్టలకు నలుగుడు తగిలినకొలఁది పొడియై రాలిపోవుచుండును. తడి దగిలిన చెమ్మగిలుట మనమెఱుఁగుదుము. ఇది గాలియం దెగిరిపోవునది Volatile గాదు.

బడగ (నీలగిరిపర్వతపు అడవి మనుష్యుల) సామెతలు—

ఇంటినుండి సొమ్మని చెప్పనక్కఱ లేదు. లోపల పోగ రగులబెట్టి మిరపకాయలు గొట్టి పెట్టిన అంతా కదలి పోతారు.

ఎద్దునూ, ఎనుపోతునూ ఒకబండికి పూన్తే ఎద్దు ఎండకూ ఎనుపోతు నీడకూ లాగెడిని.

ఏమీ లేనప్పుడు ఆశలుండవు. అన్నీ కల్గిన పిదపనే ఆశ లెక్కువయగుట.

ఒక్క బొగ్గు రగులుకొనదు.

గ్రామంలోయుతి.అడవిలో బందిపోట్లగుదురు.

చేతనున్నంతసేపుకుండచేయిజారితే పెంకులు.

నక్క లఱచినవని ముసలిపశువులు చావవలసిన దేనా?

బడవ - బడబాక్షేత్రము- (ప్రాలా ముఖక్షేత్రము చూడుఁడు).

బడ్డుముండిచెట్టు-దీనింగూర్చి యంతగా తెలియదు. దీనివేరు సువాసనఁగల్గియుండు ననియు, పీనస,వాతము,శిరోవాతముల నడఁచుశక్తి గలదనియు, దీనిని నస్యములో కొంచెము గల్పుచుందురనియు నందురు.

బత్తాయినారింజ(Batavian orange) డచ్చి ఈస్టుఇండీసులోని జావాద్వీపమునసున్న ప్రధాననగరమగు బటేవియానుండి తీసికొని వచ్చినకతన బటేవియానారింజ యనంబడి, బత్తాయినారింజగ మాఱియున్నది.

ఇప్పు డాంధ్రదేశమున చాలచోట్ల ఈ నారింజతోఁటలు కలవు. ముఖ్యముగ గోదావరీ, విశాఖపట్టణమండలముల వ్యాపించి యున్నవి.

బత్తిసాయుధములు— (ధనుర్విద్య చూడుఁడు.)

బదక్షాన్ పరగణాసీమ— ఆఫ్ఘనిస్థానపు టర్కీస్థానమనంబడుసీమ. దీనిదక్షిణపు టెల్లలుగా ఆమూదలయా (ఆక్ససు) నదియును, హిందూకుష్ పర్వతపంక్తియు నుండుననియు, ౮౫౦౦ చతురపుమైళ్ళ వైశాల్యమగుసీమ యనియు, లక్షమందిప్రజ లనియు, వారిలో తేజక్ జాతివా రనియు, పారసీభాష మాటాడువా రనియు, దేశమున కెంపుగనులు, లేజ లకెలీరాతిగనులు కలవనియు, ఫైజాబాదు ప్రధానపురమనియుఁ దెలియుచున్నది.

బదనిక (వదనిక) చెట్టు—లా. Limodorum Spatulatum సం. వృక్షభక్షా, వృక్షరుహా, వృక్షాదనః, వృక్షాదనీ, శేఖరీ.

బదనికచెట్టు మామిడి మొదలగు ననేక వృక్షములపైఁ బుట్టి పెరుఁగును గాని స్వతంత్రముగ భూమిపై పెరుగుట యరుదు. వేర్వేరు వృక్షములపైఁ బుట్టినబదనికలకు వేర్వేరుమహిమలు చెప్పుదురు.

బదనికఆకులరసము చలవజేయు ననియు, వ్రణములు, విషవ్రణములు, గాయములు మాన్పుననియు, చెట్టుచూర్ణము పైత్యశాంతి గల్గించుననియు, మతిచాంచల్యము నివారించి స్తిమితపఱచు ననియు, దీని పచ్చనిపూవుల చూర్ణము పిచ్చి, ఉబ్బసము, క్షయల నివారించు ననియు, ఇది యించుక విరేచనబద్ధము గల్గించుననియు, యోగులు దీనిని సేవించుచు కాయసిద్ధిగల్గించుకొందురనియుఁ జెప్పఁబడినది.

బదరి — బదరి యనునది సౌవీరదేశము నందలి పురము.

బదరీనాథము— బదరీనారాయణము, బదరికాశ్రమము, విశాలబదరి.

ఇది నరనారాయణ క్షేత్రము. అరుణోద శేశ చతురశీతిలింగదేశ మనుపేర తొల్లింట బరఁగిన ఇప్పటి గడవాల్ సంస్థానముహద్దుల లోని (హిమవన్నగముపైనున్న) విష్ణుక్షేత్రము.

బదరికారణ్యము-(అరణ్యములుచూ.)

బదరీకేదార క్షేత్రము-తొల్లింట చతురశీతిలింగదేశమని పేరందిన అరుణోద దేశమగు ఇప్పటి గడవాల్ సంస్థానపు రాజ్యములోని క్షేత్రము. మందాకినీ దుగ్ధగంగానదుల సంగమమునకు దక్షిణముగా నున్న ఒక పర్వతము మీఁది దేవస్థానము. ఈపర్వతము రుద్రహిమాలయపర్వతపంక్తినుండి శాఖగ నేర్పడి, మహాపంథశిఖరమునకుదిగువనుండి, కేదారపర్వతమను పేరఁ బరఁగుచున్నది. ఇచట మందాకినీజన్మస్థానమగు పవిత్రజలసిలయసరోవరమున ఊదారంగుతామరలు కలవు. అది రెండు రోజుల ప్రయాణములో నున్నది. మందాకినీనది రుద్రప్రయాగకడ అలకానందానది యందు సంగమించును.

కేదారశిఖరముండిన పర్వతపరిసరారణ్యమునకు బదరీవన మనియు, బదరికాశ్రమ మనియుఁ బేర్లు కలవు. కేదారనాథశివలింగము. ద్వాదశ తేజో (మహా) లింగములలో నొకటి. ఈగిరిం గూర్చియు శివలింగముంగూర్చియు శివపురాణము- ౧-౪౭ యందు ప్రశంసింపఁబడినది. పాండవు లిట కేదారేశు నర్చించిరని చెప్పఁబడినది.

కేదారేశ్వరశివలింగము లైదు కలవు. వీట్లను పంచకేదారము లందురు. నాల్గుకేదారలింగములు. తక్కినవిపరిసరములనే కొంతకొంత దూరముల నీహిమాలయప్రాంతములనే కలవు. అవి తుంగనాథమున బాహుకేదారశివలింగము, రుద్రనాథమున ముఖకేదారశివలింగము, మధ్యమేశ్వర (మద్మాహేశ్వర)మున నాభికేదార శివలింగము, కల్పేశ్వరమున జటా (లేక శిరః)

కేదారశివలింగమును, ఇచటి కేదారనాథశివలింగముసహా పంచకేదారము లనంబడుచున్నవి. అన్నియు మహాక్షేత్రములే.

దేవాలయపరిసరముననె భైరవఝాం పనంబడుతావున నెత్తగునొకప్రదేశమును క్రింద నొకజలకుండమును గలవు. ఆపవిత్రస్థలియందు భౌతికశరీరము వీడినవారి కైక్యముక్తి సిద్ధించునని చెప్పఁబడినది. తొల్లింటికాలమున లోకవాసనల విరక్తిఁజెందినవా రట శరీరముల వీడి శివైక్యసిద్ధినందుచుండిరని వాడుక కలదు.

అద్వైతసిద్ధాంతబోధాదీక్షాదక్షులగు శంకరభగవత్పాదు లిటనే సిద్ధినొందిరి.

ఈ పరిసరములనే రేతకుండ మని యొక తావు గల దఁట. కార్తికేయుఁడు (కుమారస్వామి) జన్మించిన పవిత్రస్థలిం జూపుదురు. ఈకుండముంగూర్చిన ప్రశంసలు స్కాందపురాణము-మహేశ్వరఖండము౧-౨౭ యందునను, ౨-౨౯ యందునను గలవు.

కొండలదిగువుభాగమున నిచటికి ౩-౨ మైళ్ళ దూరమునఁగల ఉషామఠము (ఉఖిమఠము) శోణితపురములోనిది. బాణాసురభూపతికుమార్తె యగు ఉషానిర్మితమని యందురు. అట మాంధాతయొక్కయు పాండవులయొక్కయు విగ్రహములు కలవు. (ఉషామఠముంగూర్చి శోణితపురము చూడుఁడు.)

ఇచటిపరిసరముల పంచకేదారములు కలవు. అవి ౧ బృహత్కేదారము, ౨ తుంగనాథకేదారము, ౩ మధ్యమమాహేశ్వరము (మద్మాహేశ్వర్), ౪ కాళకేదారము, ౫ కేదారనాథము అనంబడునవి. ఇట భైరవతీర్థమున స్నానము లొనర్తురు. బద్రికేదారము మందాకినీగంగాతీరము. (హిమాలయప్రయాణమార్గములు చూడుఁడు. అరుణోదదేశము చూడుఁడు)

బదరీనాథము — (అరుణోదదేశము చూడుఁడు).

బదరీనారాయణము-ఈచుట్టుపట్లపంచబదరీనారాయణక్షేత్రములు కలవు.

౧ బదరీనాథము- బదరీనారాయణక్షేత్రము.

౨ వృద్ధబదరీనారాయణము.

౩ యోగబదరీనారాయణము(పాండుకేశ్వరము).

౪ ఆదిబదరీనారాయణము.

౫ భవిష్యద్బదరీనారాయణము. జోషిమఠమున కారుమైళ్ళదూరముననున్న తపోవనమున నున్నది. (అరుణోదదేశము చూడుఁడు.)

బద్దెనృపాలుఁడు (లేక బద్దెనకవి)-ఆంధ్రరాజకవులలో పరిగణింపఁబడినవాఁడు. పూర్వకవులలో నొక్కఁడు.

కృష్ణాతీరమున, దక్షిణముప్పహాసాప్రవసీసీమ అనుచిన్న సామంతరాజ్య మేలుచుండిన సామంతరాజు. ఇది ఆంధ్రదేశములోనిదే క్రీ. శ. ౧-౨౬౧ సంవత్సరప్రాంతమున నుండినవాఁడని తేలినది. ఈతఁడు కాకతీయ రుద్రమదేవికి సామంతుఁడై యుండెనఁట. కావ్యబ్రహ్మయను బిరుదము గూడ నుండెనందురు. రచించినది నీతిశాస్త్రముక్తావళి యనంబడు పద్యకావ్యము.

బద్దెపురుగువ్యాధి (Tap worm disease)-ఇది సూక్ష్మజీవుల (worms) జాతికిఁ జెందిన పురుగులనుండి కలుగు అంటువ్యాధి. ఈపురుగు నవారుబద్దెవలెపలుచగ అంగుళమున నలుబదియవభాగము వెడల్పును, అంగుళమున నాల్గవభాగము పొడవును గల్గి శరీరమంతయు నతిసూక్ష్మములగు తునుకల నతికించి చేసినట్లుండును. అట్టిశరీరమున నేత్రములుండు నని తెలినది. మనుష్యులు, పందులు, పశువులు ఈజంతువున కాశ్రయమిచ్చుట కాధారము లఁట.

ఇది పెరిఁగి పెద్దవగుట యను దీనియందలి తునుకలధికసంఖ్యాకములగుటయు, వృద్ధినందుట యను దీనియందలి కొన్ని తునుకలు తెగి వేరై తిరిఁగి పెరిఁగి పెద్ద వగుటయు జరుగుచుండు ననియు, నిది మాంసాహారులందు మాత్రము వ్యాపించునంటు రోగమై, [illegible] పునోత్పత్తులు, క[illegible]ంత వాతము, రక్తస్రావము కల్గుననియు పరిశీలనల వలన తేలినది. (ఏకకణజీవులు చూడుఁడు. అంటువ్యాధులు, సూక్ష్మజీవులు చూడుఁడు.)

బధిరకర్ణోపదేశన్యాయము — చెవిటి వానిచెవియందు దేనిచెప్పినను వానికి వినిపింపదు కదా (న్యాయము) వలెనని.

బధిరము — వినిపింపకుండుట దీనికిఁ జెవుడనియు పేరు. శరీరశాస్త్రజ్ఞులు కర్ణేంద్రియము చెక్కు లోపలి ప్రధాన భాగము పలుచని పొరగా నుండుననియు, దానిపై ధ్వనితరంగములు (Sound waves) తగులుట వలన లోపలికి వినిపించుచుండు ననియు, నదియే కర్ణేంద్రియపుఁబని యనియు నను చు నాపలుచనిపొరకు ఆంగ్లమున "Timpenum" అని పేరిడియున్నారు. ఇదియు ప్రతిజీవజంతు శరీరములోని కర్ణేంద్రియములందు జరగుచుండు పనియైయున్నది. దీనిపై నేదేని కళంకము వ్యాపించి, దళసరియై సరిగ ధ్వనులు విన్పింప కుండుటను బధిర మందురు. దీని కపాయమే వాటిల్లిన [illegible]రు వలె నుండుం గాని వినిపింప కుండెడిని.

చిన్న జీవజంతువు లనేకములం దీకర్ణేంద్రియ శక్తి యుండదనియు, నేత్రములతోఁ జూచి పనులఁ జేయుచుండుననియు, పరిశీలనలు బయ ల్పఱచియున్నవి. ఈ పరిశీలనల నొనర్చిన Lord Avebury పండితుఁ డీసందర్భమున చిరస్మరణీయుఁడు. మానవకర్ణేంద్రియములు విన వీలుండనిమహాధ్వనుల నీకీటకములు గ్రహింపఁ గల్గుననియు, గ్రహించినను సరకుగొన వనియు నామహనీయుఁడు తెల్పుచున్నాఁడు. పరిశీలనలం దాకపూవున తేనె త్రాగుచున్న తేనెటీఁగ కొఱకయైనగులికము మాటిమాటికి ఘీంకారము చేయఁగలుగుచు (ఎప్పుడూ) గీచి ధ్వనియొనర్చినను, అది గ్రహింపఁజాలకుండె నఁట. కాని వెక్కిరింపు ధ్వనిచేసినపరిశీలనలు సహా కీటకము లకు విచిత్రముగు బలమైన గాఢాన్వేశశక్తి కల దనియు, ఆశక్తి కర్ణేంద్రియములేని వాటి శరీరమం దంతట వ్యాపించి యున్నదనియు స్పష్టమైనది. ఈఁగలు నిట్టివే.

బద్ధకథ గోత్రము—(ఋషిగణము చూ.)

బద్ధశిష్ట గోత్రము—(పెద్దశిష్ట చూ.)

బనానా (అనఁటి) ఉపయోగము— అన్ని దేశములవారును అరఁటిచెట్లు నెఱుంగుదురు. అరఁటిపండ్లు రుచికరము గాను పుష్టి గలిగియు నుండును. ఉదయమున నన్నిభాగ ములయందును నది ఫలించును. బహుమూత్రము, గ్రహణి, కొన్ని మూత్రరోగములు మొదలగువాని కది మంచి యౌషధము.

అనఁటినిగూర్చి చేయఁబడిన యాధునిక శాస్త్రపరిశోధనలవలన నందులోపుష్టినిగలిగించు పదార్థము విశేషముగా నున్నదని కనుఁగొనఁ బడినది. ఇది మనప్రాచీనవైద్యశాస్త్రవేత్తలు చెప్పినదానికి పునరుక్తియేగాని క్రొత్తసంగతి కాదు. అరఁటిపండులో 'C' విటమిను లధికము గాను, 'B' విటమిను లోకమాదిరిగాను గలవు. కాని, 'A' విటమిను లున్నవో లేవో యనునది యింకను వివాదాంశము.

అరఁటిపండునందున్న యీ మహత్వమును గుర్తించియే గాఁబోలు దేవప్రసాదముక్రిందను, శుభశోభనములయందు ఫలప్రదానముల క్రిందను దీని ననుశ్రుతముగా నుపయోగించు చున్నారు.

అనంటివే నతిమూత్రమునకుఁ జెప్పిన మందు. స్కంధమునం దనేకములగుపొర లుండును. వానినే దొప్ప లందురు. ఈదొప్పల రసముఁ గూడ నతిమూత్రరోగుల కిత్తురు. నల్లమందు మోతాదునకు మించి పల్లల కీయఁబడినప్పుడుగాని నిద్రమందునకు విఱుగుడుగాఁగాని యీరసము నుపయోగింతురు. మొదట చల్లబఱచినటుల నయితే మీరస మువయోగింపఁబడును. కాలినబొబ్బలకు, స్ఫోటకపుపుండ్లకు, రాచపుండు మొదలగువానికి [illegible] తళాంటిప్రసము. అనంటిపూవు [illegible] చేసిన కూర బహుమూత్రరోగికి [illegible] రక్తమూలవ్యాధుల అనంటిపూవురసము, తేనె [illegible] [illegible] ముగ [illegible] జేయును.

పండ్లకాతులలో [illegible] రుచిగలవి. అతిమూత్రవ్యాధిలో నదిచేయు సహ్యాగమును [illegible] ఒకతులము అనంటిపండుతో [illegible] తులములు ఆమలకరసము కలిపి పుచ్చుకొనినయెడల నది వైరాగిచిటికవలె పనిచేయును.

అరఁటికాయలు విరేచనములు కట్టించుట కుపకరించును. దానిలో లోహ (Iron) ముండుటచే రక్తమును వృద్ధిచేసి పాండురోగమునకు మంచి Tonic వలె పనిచేయును.

బనారస్‌పట్టణము — ఉత్తరదేశమున సంయుక్తరాష్ట్రములందు బనారస్ పట్టణము యాత్రాస్థలములలో ముఖ్యమైనది. గంగానదీతీరము. దీనికి మూఁడునామములు కలవు. అన్నిరసములు కల్పి చేసినపట్టణముగాన "బనారస్" అని పేరయ్యెను. ఇది హిందీశబ్దము. వరుణ అసీనదుల మధ్యగ నుంట "వారణాసి" యని పేరయ్యెను. ఇది సంస్కృతశబ్దము. కాని వ్యాకరణసాంప్రదాయముమేర కీశబ్దము చెల్లదు. ఐనను చిరకాలమునుండి వాడుకయుంట నది వ్యాకరణదోషముగ పాటింపఁబడుట లేదు. ఇంతి నికృష్టములగు [illegible] పట్టణ మన్నిటికి [illegible] నదులు సముద్రమునకు [illegible] దేశము పవిత్ర ప్రదేశమై యాత్రాస్థలము [illegible] జనసమూహము [illegible] పిదప కాశీదేశ [illegible] "కాశి" యను పేరు బరఁగుచున్నది. ఈ పట్టణము [illegible] ముఖ్యముగ యాత్రాస్థలమై యున్నది.

[illegible] కాశి [illegible] యనియు, మఱిరెండు కాశీక్షేత్రములు కలవు. అవియు యాత్రాస్థలములై యున్నవి.

[illegible] కాశీన

([illegible] [illegible] తీర్చి [illegible] యున్నది. [illegible] న్నను, [illegible] దేవాలయములు, శివలింగములు, మందిరములు, మఠములు విస్తారముగఁ గలవు. ధర్మసత్రములును విరివిగ నె యున్నవి. గంగానదియందు స్నానఘట్టములు [illegible] కట్టఁబడి లక్షలకొలఁది జను లనుదినము స్నానము చేయుచుండుట గానవచ్చుచుండును. స్నానఘట్టములందు ముఖ్యమైనవి అసీసంగమఘట్టము, కేదారఘట్టము, దశాశ్వమేధఘట్టము, పంచగంగాఘట్టము, మణికర్ణికాఘట్టము, వరుణాసంగమఘట్టము ననఁబడునవి ప్రధానములుగ యాత్రికులు స్నానము లొనర్చుచుందురు.

దర్శింపఁదగిన దేవస్థానములందు విశ్వేశ్వర శివలింగము ప్రధానదేవస్థానము. ఈయావరణ-

మున నే గల యవిముక్తేశ్వర శివలింగమును, దేవస్థానము వెలుపలనే వేఱొక ప్రత్యేక దేవాలయమునఁగల యన్నపూర్ణా దేవస్థానమును, అటనేగల ఢుంఠివిఘ్నేశుఁడును, యాత్రికులకు దర్శనీయములు. కొంత దూరమునఁగల విశాలాక్షీ దేవస్థానము శక్తిపీఠములలో నొకటిగఁ జెప్పఁబడిన దేవస్థానము.

తరువాతఁ జెప్పఁదగిన దేవస్థానము బిందుమాధవస్వామిది. ఈ ప్రాంతముననే దండపాణేశ్వరుని దేవస్థాన మున్నది. ఇంక భైరోనాథ మనంబడు పట్టణభాగమున కాలభైరవ దేవస్థాన మున్నది. ఇంక పట్టణమునఁగల కాశీదేవీయాలయము, గుహ, గంగయు యాత్రార్థులు దర్శించు తావులు. ఇవి గాక దుర్గా దేవస్థానము (తొల్లింటి దుర్గాసురునివధించిన తావు) మొదలగు చూడఁదగిన తావులు కొన్ని గలవు.

బనారస్ విశ్వవిద్యాలయము తప్పక చూడఁదగినది. ఇది తొలుత డాక్టరు ఏనిబిసెంటమ్మగారిచే స్థాపింపఁబడి, ధనము సమకూర్పఁబడి యొసంగఁబడిన ఉన్నతపాఠశాలగనుండి, మదన మోహనమాళవీయ పండితుని ప్రయత్నముల వలన యూనివర్సిటీగా నొనర్పఁబడినది. బనారస్ పట్టణమునఁగల సంస్కృతకళాశాలయు, తాతేరీ బజారను గంగకవ్వలనున్న తొల్లింటి వ్యాసాశ్రమపు తావున గట్టఁబడిన రామనగరుకోటయు రాజభవనములును, మహాశ్మశానము (తారకేశ్వరశివలింగము) హరిశ్చంద్రశ్మశానము (హరిశ్చంద్రమహారాజు సేవకావృత్తి సల్పిన తావు) మొదలగున వెన్నియో పురమున దర్శనీయములై యుండును.

బన్నుపట్టణము— ఇది కైబరుకనుమ మార్గమున కవ్వలనున్న సైన్యస్థానము. కాబూల్ ప్రభుకుమార్తెకు జావజార్ అనుభర్త వలనఁగల్గిన రుస్తుం ఇట నివసించువాఁడఁట. పిదప వారిసుత (రుస్తుంచెల్లెలు) బాను అను నామెకు వశమై, ఆమెనుండి ఆపే రందెనని చెప్పుదురు. ఇచట చాలరత్నము లానాటివి దొరికెనందురు. ఇప్పు డాంగ్లేయసైన్యస్థానమై యున్నది. (పంజాబు దేశము చూడుఁడు).

బన్నువాడా (బన్నువారా) సంస్థానము-ఇండియా దేశమునందలి రాజపుటానా ఏజన్సీలోని బ్రిటీషురక్షితసంస్థానము ఇరువదింటిలో నొక రాజపుత్రసంస్థానము. (రాజపుటానా ఏజన్సీ చూడుఁడు.) బన్నువాద పురము రాజధాని.

బబ్బుల్ (Bubble)-పైకి చూడ ముచ్చటగను, వింతగనుదోచునుగాని నిజముగ దృఢమై నిలుచునది కాదని భావము. Bubble అన నీటిబుడగ యని యర్థము వె. ౧౭౨౦ సంవత్సర ప్రాంతకాలమున శక్తికిమించిన కార్య ప్రయత్నములు తలపెట్టఁబడి, వాట్లకు నీటిబుడగలని వాడుచుండిరఁట. ఆకాలపు ప్రసంగములందు పైకి మంచివిగఁ దోఁచుచున్నను నిజమునకు నిలుపవని తోఁచిన కార్యముల కీపేరు సామెతగా వాడఁబడుచున్నది.

బభృగోత్రము—(నిధ్రువగణము చూ.)

బభృవసన్నిపాతము — (సన్నిపాత దోషము చూడుఁడు.)

బభ్రువాహనుఁడు-పాండవమధ్యముఁడగు నర్జుననికుమారుఁడు. తల్లి పాండ్యరాజగు మలయధ్వజుని కుమార్తెయగు చిత్రాంగద. ఆతనికి చిత్రవాహనుఁడనియుఁ బేరు కలదు.

బభ్రువు —అత్రిసంతతి. చంద్రవంశక్షత్రియుఁడు. తండ్రి ద్రుహ్యుఁడు. కుమారుఁడు సేతువు.

ఇంకను యదుమహారాజువంశమున విదర్భుని పౌత్రుఁడును, సాత్వతునిపౌత్రుఁడును ఇదే పేర్లు గలవారు.

బమ్మెరపోతరాజు- భాగవతము తెలుఁగున పద్యములుగ రచించినవాఁడు. విద్వత్కవి ఆర్వేలనియోగిబ్రాహ్మణుఁడు. తండ్రి కేసన. కుమారుఁడు మల్లన. నివాసగ్రామ మేకశిలానగరము లేక ఓరుగల్లు (ఇప్పటి వరంగల్లు) కడనున్న బమ్మెర లేక ఒరుగల్లు.

ఈతనినివాసము కడపమండలములోని ఒంటిమిట్టయని పెక్కండ్రు పరిశోధకులు పొరబడిరి గాని అది సరికాదని తేలినది.

పోతరాజువృత్తి వ్యవసాయము. ధనికుఁడు కాఁడు. ఈతని పోతన యనియు, పోతరాజనియు, పోతనామాత్యు డనియు వాడుట కలదు. అమాత్యుఁడనుట ఉద్యోగముకతన గాదు. నియోగియౌట నట్లనుచుండిరి. అనర్గళధారాకవిత్వము రచించుటలో గొప్పవాఁడు. ఈతనింగూర్చి పలుకల్పనాకథలు చిత్రవిచిత్రములు గల్పింపఁబడినవి. వాట్లను వ్రాయుచు పుటల నింపుట మాగ్రంథలక్షణము గాదుగాన వ్రాయక విరమించితిమి.

పోతనకు శ్రీరామునియందు భక్తి మెండు. విష్ణుభక్తుఁడు. ఈతని బావమఱఁది కవిసార్వభౌముఁడగు శ్రీనాథుఁడు. భాగవతము రచించి శ్రీరామున కంకితమొనర్చినవాఁడు. ఈతఁడు రచించిన మఱియొక గ్రంథము వీరభద్రవిజయ మను దక్షాధ్వరధ్వంసకథ. ఇది నరాంకితము చేయఁబడినది. తండ్రిపేరు కొమ్మరాజు. కౌండిన్యసగోత్రము. క్రీ. వె. ౧౪౦౦ లేక ౧౪౬౦ ప్రాంతమువాఁడని తేలుచున్నది. యౌవనమున గొలుగొండసీమలోని రాచకొండదుర్గాధీశుఁడగు రేచర్ల రావుసింగభూపాలప్రీతుఁడై భోగినీదండకము రచించెను. భక్తిమై బొప్పన భాగవతమును ఆంధ్రపద్యకావ్యముగ రచించి, తన ఇష్టదైవమగు శ్రీరామునకుఁ గృతినిచ్చెను. అందు తానొనర్చినశిదూషణలకు వెఱగందుచు దోషపరిహారమునకై వీరభద్రవిజయ మను ప్రబంధము రచించెనని తేలుచున్నది.

పోతన యాంధ్రభాగవత మొట్టలో కొన్ని ప్రతులు శిథిలమాయె నఁట. దానిని గంగన కవియు, వెలిగందల నారయకవియు తిరుగ రచించి పరిపూర్తియొనర్చిరఁట.

పోతనకుమారుఁడు ప్రౌఢకవిమల్లన యని చెప్పఁబడినది. ఈకవినిగూర్చిన చాటుధారా పద్యములు కొన్ని గలవు. అవి సంశయింపఁబడినవి.

మఱియుఁ బోతనామాత్యుని తమ్ముని పేరు తిప్పయ్య. తండ్రిపేరు కేసనమంత్రి. (భార్య లక్కమాంబ). పితామహుఁడు ఎల్లనమంత్రి. (భార్య మాచమ్మ). ప్రపితామహుఁడు సోమరాజు. (భార్య మల్లమ్మ). ప్రప్రపితామహుఁడు అన్నయ్య. (భార్య గౌరాంబ). ఆయనకు తండ్రియు మూలపురుషుఁడు నగు నతఁడు భీమన మంత్రియని తెలియుచున్నది

బయాగ్రఫీ, ఆటోబయాగ్రఫీ—(Biography & Autobiography) ఒకరి జీవచరిత్ర (అన్యులచే వ్రాయఁబడినది) ఆంగ్లమున బయాగ్రఫీ యనంబడును. తనచరిత్రను తానే వ్రాసికొనిన దానికి ఆటోబయాగ్రఫీ (Auto Biography) యని యాంగ్లభాషయందు పేరు

బయోకెమిస్టరీ (Bio-chemistry)- రసాయనశాస్త్రభాగములలో నిది యొక భాగముంగూర్చి తెలుపునట్టి శాస్త్రము. ప్రాణము గల జంతుజాలములు, చెట్లు మొదలగువాని యందలి జీవపదార్థముఁ గూర్చిన శాస్త్రము. శరీరములం దున్నను జీవసంబంధ పదార్థములు కానట్టి ఇతరవస్తువులతో దీనికిసంబంధము లేదు. క్రీ. వె. ౧౯౨౨ లో అక్సుఫర్డునందు బయోకెమిస్టరీపాఠశాలయొకటి స్థాపింపఁబడియున్నది.

బరసున్న—(గెయిసర్సు చూడుఁడు.)

బర్మ్రాటా శాఖ క్షత్రియులు— (ప్రమారశాఖక్షత్రియులు చూడుఁడు.)

బర్మాదేశనివాసులు— ఆదిని మోను లనుజాతివారు హోక్మేర్ జాతివారును, ఐరా వతీనదియందుండి దేశమునది [illegible] చీనాసముద్రమునకు వ్యా[illegible] కాపురము గుదిరి [illegible]యు, నా[illegible] యంన్ జాతిగను, తెనాసిరిమ్[illegible] [illegible]లుక బడ ప్రజలుగ నున్నారనియు [illegible] వారి నాంగ్లమున Wild Wa[illegible] వారిప్పుడు బర్మాతూర్పు[illegible], [illegible] ప్రాంతములను గాపురముచున్నారు. [illegible] టిబెటోబర్మా జాతివా[illegible] క్రీ.ము. ౫౭౩ ప్రాంతములందు [illegible]. వీరు ఐరావతీనదిలోయ [illegible] వారిని తూర్పునకు, దక్షిణమునకు [illegible]. వారిని [illegible] [illegible]యు, [illegible] [illegible] నన [illegible] బర్మాదేశపు [illegible] [illegible] నన పేరొందియున్నారు. [illegible] [illegible] మునకే [illegible] కాపురముగుదిరినవారు సయాం చీనా సంబంధ జాతులవారు. [illegible] [illegible] బర్మాదేశపు ఈశాన్యదిశయందు [illegible] పాన్ స్టేట్సునందు [illegible] [illegible]యు, కారెను లనియుఁ బిలువఁబడువారుగ నున్నారు. కారెను లందు కొంతవఱకు క్రైస్తవమతము వ్యాపించి యున్న దందురు. ఇంకను [illegible] చింగ్పొజాతివారు కొందరు గానవచ్చుచున్నారు. వీరిరాక [illegible]లనో [illegible].

బర్మాదేశము— దీనికి తొల్లింటి బ్రహ్మ దేశమని పేరుండె నందురు. ఇది యిప్పుడు పరిపాలనాసౌకర్యమునకుఁ గాను లోవరుబర్మా యనియు, అప్పరుబర్మా యనియు రెండు భాగ ములుగఁ జేయఁబడియున్నది. బర్మా ప్రజలను చీనా మలయా తెగలంబోలిన మధ్యజాతివా రని కొందరు తలంచుచుందురు. గిల్టుపనులు, లేసగుపనులు చేయుట, కంచుగంటలు పోయుట, విగ్రహములు జేయుట, చిత్రపుపనులు చేయుట, రత్నములనుకోయుట, నునుపుచేయుట వెండి [illegible] చిత్రపుపనులు చేయుటలందునను, [illegible] [illegible] [illegible] పూయుటయందునను [illegible] నేర్పరులు. దీనిని బ్రిటీషు ప్రభుత్వమువారు భారత దేశమునకుఁ గల్పి, [illegible] [illegible] [illegible] దుంచియున్నారు. షాన్ స్టేట్సునందు చీనానా [illegible]. [illegible] స్వాతంత్ర్యములుగల షాన్ స్టేట్సు [illegible]. [illegible] చాల [illegible] వ[illegible]ము [illegible] [illegible]. [illegible] వ్యాపించిన మతము. (ఆసియా ఖండము, [illegible] [illegible] దేశము, అప్పరుబర్మా దేశము చూడుఁడు.)

బర్మాలో కోరంగి శబ్దము— కోరంగి [illegible] గోదావరిమండలములో [illegible] తాలూకాలోని [illegible]ము. గోదావరీనదీ శాఖపై నుంట [illegible] [illegible] జరుగు నుండు [illegible] నున్నది. ఇచటఁగల [illegible] దేవస్థానమును [illegible].

ఇటనుండి ఆదికాలమున బర్మాదేశమున కాదికాలమున [illegible] యాంధ్రులు బర్మాదేశమునకు వలసపోవుచుండిరఁట గాన బర్మాలో తెలుగు[illegible]లకు కోరంగి లను పేరు వాడఁబడుచుండెనఁట. ఇటీవల నది ము[illegible] తెలుఁగు వారినందఱను కోరంగీలనియే బర్మావారు వాడసాగిరఁట. ఇది హేయమైతోఁచి బర్మా ఆంధ్రులు ఈ వాడుకను నిరసించుచున్నారని వినుదుము.

బరోడాసంస్థానరాజ్యము—ఇండియా ప్రభుత్వాధికారమునకు లోఁబడిన వెస్ట

నిండియా స్టేట్సులలో ప్రాముఖ్యమైనది. ఇంచు మించు డెబ్బదివేల చతురపుమైళ్ళ వైశాల్యము గల రాజ్యము. దీనిని గైక్వాడ్స్వామినియన్న అనియు వాడుచున్నారు. తొల్లింట గైక్వాడు మహారాజు పేష్వాలకు సామంతుడుగా నుండిన భూపతి. గాన నేటికిని బరోడారాజ్యాధిపతి యగు మహారాజునకు హిజు హైనెస్ గైక్వాడు మహారాజ బరోడా యను బిరుదము కలదు.

బరోడాపురము రాజధాని. దీని సైన్యస్థానము దీశాపురము. మహారాజు మహారాష్ట్రుడు. గొప్పరాజనీతిజ్ఞుడని పేరొందినవాడు. ఈయన పరిపాలనము చాల సౌఖ్యప్రదమని పేరొందినది.

బర్డు ఇనది హేండ్ (Bird in the hand is worth two in the bush)— ఒకప్పుడు ఎన్నిదవహెన్రీ నరపతిహాస్యముచెప్పు సోమర్సు (Somers) అను వినోదకరుడుండు వాడట. అతని కొకప్పుడు Lord Surrey యొక King Fisher అనుపక్షిని బహుమతిగా నొసగెనట. పిదప నాపక్షిని Lord Northampton కాంక్షించి అడిగెనట. దాని నీయ నొల్లక Somers నిరాకరింప, Lord Surrey దాని "నిచ్చివేయుడు. మీకు నేను రెండు పక్షులంబట్టియిచ్చెద"ననియెనట. దానికావినోదకరుడు పైవాక్యమును ప్రత్యుత్తరముగా బల్కెనట. ఉక్తి నానాటికి ప్రసిద్ధమైనామెతగా ప్రసంగములందు వాడబడుచున్నది.

బర్డెన్ (Burden)- (వాణిజ్యసంబంధపరిభాషాపదము) సరకులనుదీసికొనిపోవునోడయొక్క శక్తి Tonnage అనియు ననెదరు.

బన్ను— పాంచాలములోనిది. ఇప్పుడు దీనిని బన్ను అనుచున్నారు. హ్యూనత్సాంగు దీనిని ఫలను అనివ్రాసెను. పాణిని దీనింగూర్చి ప్రశంసించెను.

బర్బర కొంకణము— సప్తకొంకణము లలో నొకటి. కొంకణదేశము (చూ. ..)

బరత్రి (Barratry)-(వాణిజ్యసంబంధపరిభాషాపదము.) సముద్రములో పోవు పనివా..., ఉద్యోగులు నోడనువదలి అకాలమున పారిపోవుట, ఓడయందలిసరకుల నపహరించుట, ఓడను వా... ముంచివేయుట మొదలగు ...యజమానులకు నష్టముగల్గించు కార్యము లొనర్చు నేరమునకు పేరు.

బరింకచెట్టు— (భ...చెట్టు చూ.)

బర్హర్ (శాఖ) **క్షత్రియులు**—(వర్మా...శాఖక్షత్రియులు చూడుడు.)

బర్హిణాశ్వుడు లేక అమితాశ్వుడు- కృశాశ్వునితండ్రి. ఇక్ష్వాకుసంతతి. సూర్యవంశక్షత్రియుడు.

బర్హిషదుడు (ప్రాచీనబర్హి)— ఈయన గూర్చి నిశేషములు తెలియవు. బర్హిషదు లనంబడువారు దేవతలలో నొక తెగవారు. (పితరులు దేవతలు చూడుడు.)

బర్హిష్మతి —విశ్వకర్మకుమార్తె. ప్రియవ్రతునిభార్య. ఈమెసవతి కర్దమునప్రజాపతికుమార్తెయగు సుకన్య. ఈమెయందు కుమార్తెలిరువురు, కుమాళ్ళు పదిమంది కల్గిరి. (సప్తద్వీపములు చూడుడు.)

బలంధనుడు లేక హాలంధనుడు నాభాగుని కుమారుడు. వత్సప్రీతితండ్రి.

బలధృతిగోత్రము- గవిష్ఠిరగణముచూ.

బలపపురాయి — దీని నాంగ్లమున 'Slate stone' అనియెదరు. ఇందు తెలుపు నలుపు జాతులు కలవు. పలుచని రేకులుగ చీల్పబడదగినరాయి. తొలుత నిది బంకమట్టిపొరలుగ నేర్పడి, **metamorphosed rocks** సంబంధమున అడచబడి, వేడికి గట్టిపడి, శిలా

త్వము వహించియు పొరలుపొరలుగా వచ్చు చుండురాయి. ఇందు తెల్లజాతిరాయి శ్రేష్ఠము దురు. చక్కనిపని నిచ్చును. నల్లజాతి చాల గట్టిపడి పలుచనిపొరలు సైతము గట్టిగనుండెడిని

బలపపురాతి రేకులు ఇండ్లపై కప్పులుగ వైచిన ఎండవేడిమి తెలియకుండ చల్లదనము గల్గించును గాని శీతకాలమున నాయింటియందు చలి మిక్కుటమై యుండును. కొందఱు తెల్లని బలపపురాతి దళసరిపలకలు నేలపై బఱచి యుపయోగింతురు. నల్లబలపపురాతి పలుచని రేకులను కఱ్ఱచట్రములలో బిగించి, బడిపిల్లలకు వ్రాసి కొనవిత్తురు. ఈపలకలపై వ్రాయు సైకుపుల్లలు ఎక్కువ మెత్తగ నరగు నాజాతిరాయిచే చేయ బడి యుండును. మంచిబలపపురాతి గట్టిపలకలు వాతావరణ భేదములకు శీతోష్ణపరిస్థితులకు చెడవు. చులకనై సులభముగ రేకులుగ చీల్చ నగును. బలపపురాతిపొడుము లోనికిచ్చిన పైత్యశాంతిగల్గించి దోషజ్వరములు శూలలు ఆమము నివారించునని చెప్పుదురు.

బలభీపురముంగూర్చిన శాసనము

క్రీ. శ. ౧౮౨౨ జనవరిలో పట్టన్ సోమనాథ మునందు సౌరాష్ట్ర ద్వీపకల్పపు సముద్రతీర మున బయల్పడిన దేవనాగరిఅక్షరముల శాస నమునుండి వల్లభీపురము, అస్హిల్లాపురము అచట పాలించిన రాజవంశములంగూర్చి కొన్ని సంగ తులు తెలియుచున్నవి. వీరు నెహార్వాలా బల్హారభూపతులని చెప్పబడినవారు. ఈశాస నపు ఆంగ్లానువాద మిటుల వివరింపబడినది.

"Adoration to the lord of all – to the light of the universe. (1) Adoration to the form indescribable—him at whose feet all kneel.

In the year of Mahamad 662 Vikrama saka 1320, Srimad Balabhi saka 945, Sivasinga Samvat 151, Sunday the 13th Badi of the month of Asar.

The chiefs of Anhillapur Patan obeyed by numerous princes (ఇట్టి గొన్ని బిరుదావళులు వివరింపబడినవి). Bhataric Srimad Arjunadeva. (3) Of Chalukya vamsa. His minister Sri Matadeva—with all the officers of the Govt. of Ameer Rooknoodin and of Khwaja Ibrahim of Hormuz, son of the admiral Nakhoda Noo-roo-Din Feeroz together with the Chaura chieftains Palookdeva-Ranik Sri Someswaradeva, Ramdeva, Bheemsing and all the Chauras and other tribes of rank being assembled.

Nausi Rajah of the Choura race inhabiting Deo Pattan (5) assembling all the merchants established ordinances for the repairs and the support of the temples in order that flowers 'oil' and water should be regularly supplied to Ratneswara (6) Chouliswara, (7) Pulinda devi and the rest and for the purpose of erecting a wall-round Somnath Temple with gate way to north.

Kuludev son of Modula and Loonsi son of John both of the Chaura race together with the two merchants Balji and Kurna bestowed the weekly profits of the market for this purpose, while sun and moon endure, let it not be resumed.

Feeroz is commanded to see this order obeyed and that the customary offerings on festivals are

continued, and that all surplus offerings and gifts be placed in the treasury for the aforesaid purposes.

The Choura chiefs present and Admiral Nooroodin are commanded to see these orders executed on all classes. Heaven will be the lot of the obedient, Hell to the breaker of this ordinance".

ఇందువలన బాల్కావంశ మనిమెడీ సర పతులు వల్లభీపురము పాలించిరనియు, వీరు సూర్యవంశపుక్షత్రియు లనియు, వీరె బల్హార రాజవంశస్థులనియు, వీరు నెహర్వాలా పురాధి నాథులుగ నుండిరనియు James Todd Lef. Col. పరిశీలకుఁ డభిప్రాయ పడుచున్నాఁడు.

ఇంకను" Renaudot's Arabian Travellers" అను గ్రంథమున బల్హరా [illegible] లే బల్హారవంశస్థులుగ వివరింపఁబడినటుల నా గ్రంథ కర్తయె వివరించెను.

బల మగు నెదురుగాలియందు పొగయోడలు నడుచుట— ఎల్లరు బల మగు నెదురుగాలియం దోడలునడుచుట దుస్త రమని యెఱుంగుదురు. సర్వసాధారణపుటోడల నట్టిగాలి వెనుకకు నెట్టఁజాలును. కాని పొగ యోడలకీకష్టముండదఁట. గాలియందు నుడి లేక బలముగ నుండుతఱి, పరిస్థితుల నొక అట్లాంటిక్కులైనర్ పొగయోడ కప్తాను (The Captain of an Atlantic liner steam ship) సముద్రపుగాలులందలి తనయనుభవ ముల వివరించుచు నిటుల వ్రాసియున్నాఁడు. "నుడిలేని బలమగు నెదురుగాలి పొగయోడ యందలి Stoke hole లోనికి, క్రింది కధిక వాయువుం జొరఁజేయుచుండునుగాన, నచటి ఎంజనునందలి యగ్ని కెక్కువగా ఆక్సిజెను ఆయధికమైన వాయువునుండి లభింప, నాయగ్ని యెక్కువగా నుండుటచే, వేడి నెక్కువగల్గించి, నిటిపూరిడ నధికముగఁ బుట్టించుచు, యంత్ర బలమును దతిశయించి, ఓడను త్వరితగతిని ముందునకుఁ జనఁజేయుచుండెను. ఇట్లనుట నా యెదురుగాలి యంతబలముగ నోడ నెదుర్కొ నుచు ప్రయోగముకన్న [illegible] అంత తక్కువ [illegible] తెలుపు చుండె, ఓడప్రయోగమున మధికముగునని యే చెప్పవలయును.

ఇంకను నౌకాప్రయాణాలకై పనిజేయువారి కధికారము [illegible] చుండుటకలెను, నలసటఁ జెందుటకు [illegible] ఎక్కువపనిని జేయఁగల్గియుండును. దీనినుండి ఇది బలముగు నెదురుగాలిపరిస్థితి [illegible], నుడిగాలి పీడనాలకు నంగీతులు [illegible] నుండునని తెలుపుచున్నది.

బలరాముఁడు(సంకర్షణుఁడు సీరి- బలరాముఁడు యదునందనుఁడు. చంద్రవంశక్షత్రి యుఁడు. తండ్రి వసుదేవుఁడు. తల్లి రోహిణీదేవి. భార్య రేవతీదేవి. సోదరులు శ్రీకృష్ణాదులు. బలరాముఁడు దేవకీదేవిగర్భమునం దుండిన వాఁడు. అత్తఱి యోగమాయాశక్తి సంకర్షించి రోహిణీగర్భమున చేర్చెనుగాన సితనికి సంకర్ష ణుఁడని నామకరణము. గొప్ప బలాఢ్యుఁడు. హలము (నాఁగలి) ఆయుధముగఁగలవాఁడు. కుమార్తె శశిరేఖ. అభిమన్యునిభార్య. ఈతఁ డాదిశేషుని యవతారమనఁ బడిగినవాఁడు. ఉత్తరహిందూస్థానమున బలదేవుఁడనిన ఆదిశే షుని కగ్రమగుచుండును.

బలవంతాన మాఘస్నానములు చేయించుటమా?—మాఘమాసమున చలి లోచన్నీటిస్నానము బాధాకరముగనుండ బలా త్కరించుట యనిభావము. (ఆంధ్రలోకోక్తి).

బలవదపి శిక్షితానా మాత్మన్యప్రత్య యం చేతః ఇతిన్యాయము-ఎంతవిద్యా

ధికుల మనస్సైనను నన్ను తాను నమ్మదని భావము.

బలశిష్టకులగోత్రము — ఆర్యవైశ్యుల ౧౦౨ గోత్రములలో నొకటి. (వైశ్యగోత్రములు చూడుడు.) బలశిష్ట (బలశ్రేష్ఠ బలిశిష్ట) గోత్రము. ఏకార్షేయ (౧౮) గోత్రము. సన్మతిగోత్రము, భరద్వాజస, భరద్వాజగణము, ఆపస్తంబయజుశ్శాఖ, ప్రమాణాగ్రంథము, ఆశ్వలాయనసూత్రము, ధర్మసింధు, నిర్ణయసింధు, భార్గవేశుడు దేవత, భార్య బాలాంబ, పంపాతీరము తపస్థానము, బాలసాగరము తటాకము, జపము లక్ష, దీపములు 30, క్షేత్రసంఖ్య ౪౦, శాటీ దానము, బలుసుకూర వర్జనీయము.

బలాకాస్యుడు —అత్రిసంతతి. చంద్రవంశ క్షత్రియుడు. అజకునికుమారుడు. కుమారుని పేరు కుశికుడు.

బలాకి గోత్రము-(గర్గఉపగణము చూ.)

బలాకుడ ఈపేరుగలవా రిర్వురు గానవచ్చుచున్నారు. సుశర్మభార్య నెత్తుకొని పోయిన రాక్షసునిపేరు బలాకుడు. మఱియు జాతకర్ణశిష్యుడగు బలాకుడని ఋషియొకడు కలడు.

బలాక్ష క్షత్రియులు (హూనులు చూడుడు.)

బలాత్కారపుపని-(కార్వీ చూడుడు).

బలాభిదేశము - ఈపేరుగల రాజ్య మొకప్పు డుండినదని తెలియుటకన్న దీనిం గూర్చి యేమియుం దెలియరాకున్నది.

బలాశ్వుడు లేక కరంధముడు-(కరంధముడు చూడుడు).

బలి— అత్రి సంతతి. చంద్ర వంశము. తండ్రి తితిక్షువు. భార్యపేరు సుదేష్ణాదేవి. ఉతథ్యుని కుమారుడగు దీర్ఘతముడను ఋషి యొక్క తపోమహిమవలన అంగుడు,వంగుడు, కళింగుడు, పుండ్రుడు, సుహ్మడు నను నైదుగురు పుత్రులుం గల్గి, వేర్వేఱు దేశములకధిపతులై వారివారివంశములకుమూలపురుషులైరి.

ఇంకను ప్రహ్లాదునిపుత్రుం డగు విరోచనుని సుతునకు బలిచక్రవర్తి యనిపేరు. భార్య వింధ్యావళి. ఈతడు విష్ణుభక్తుడు. వామనుని (ఉపేంద్రుని) చే రాజ్యభ్రష్టుం డైనవాడు. కొందఱు పరిశోధకులు పొరపడి అంగ, వంగ, కళింగ, పుండ్ర, సుహ్మలను ఈబలిచక్రవర్తి సుతులుగ తలంచిరి గాని యది సరిగాదని తేలుచున్నది. (బలిచక్రవర్తి పాలించిన సామ్రాజ్యము చూడుడు.)

బలిచక్రవర్తి పరిపాలించిన సామ్రాజ్యదేశములు— తొలుత సంయుక్తరాష్ట్రములోని బలిపురము,లేక బలినగరము రాజధానిగాఁగల దేశమని పరిశీలకులు తలంచుచున్నారు. ఇది యిప్పుడు బలియా, లేక బాలియా యనం బరంగుపురముగనున్నది. మఱికొందఱయోధ్యారాష్ట్రమునందలి హార్దోయిపురముకడ నున్న బావన తొల్లింటి బలిపురమని తలంచుచున్నారు. గాని పెక్కండ్రయభిమతము బాలియా యనియె యున్నది.

మహాదాతయు, విష్ణుభక్తుండు నగు నీచక్రవర్తి, వామనావతారమున విష్ణుదేవునిచే పదభ్రష్టుండై, భరుకచ్ఛపురమున (ఇప్పటిబ్రోచి) వేఁడుకయాగ మొనర్చి ప్రసన్నతగల్గించుకొని పాతాళమునకు (బాహ్లికదేశమునకు) ప్రభువై యేలెననియు, బాఘ్లు అనుపేరుగల పురముకడ ఆయనఆనవాళ్ళు కలవనియు తెలిసెడిని. పిదపనో లేక ముందుగనో ఎట్లో యొక్కాలముననో దక్షిణసముద్రములందలి కొన్ని ద్వీపములను పాలించె నట. ఇప్పుడు జావాకడ నున్న

బోర్నియో, సెలిబీస్ అనంబడుచున్న ద్వీపము లలోనొకద్వీపము బలిద్వీపమనంబడునది కలదు. (Bali Island) అం దాచక్రవర్తి వసించువాఁ డఁట. ఇది చక్కఁగఁ బరిశీలింపఁ దగియున్న సంగతి. నిదర్శనములను వెతకి చక్కఁగఁ బరిశీ లింప వలయును.

బాలియా పురముకడ నొకభృగ్వాశ్రమ ముండెడి దఁట. ఇప్పుడట భృగ్వాలయము (దేవస్థానము) కలదు. అది యాత్రాస్థలమై యున్నది. అట భృగుమహర్షి యాగ మొనర్చె నందురు. భరుకచ్ఛదేశము రాజధానికడ నుండిన భృగ్వాశ్రమమును గూడ నీసందర్భ మున నుడివెదరు. (బలిద్వీపములు, బలి చూ.)

బలిజలు — (తెలగాలు చూడుఁడు.).

బలిద్వీపము — ఇది హిందూమహా సముద్రమునందున్న సుమత్రా, జావా (యవ), బోర్నియో, సెలిబిస్ ద్వీపములకడనున్న యొక ద్వీపము. బలిచక్రవర్తిపాలనము నుండి పేరందినదనియొకవాదమునకొందఱుసాఁగించిరి. కాని సరియగు నిదర్శనములు లేవు. ద్వీపమునం దెల్లెడలను వరిపొలములు మాత్రము గానవగు చుండును. డచ్చివారి పరిపాలనమునందున్నది. డెన్పాసారు పురము, బులేలంగు పురము మొద లగు పట్టణములు చాల కొలఁదిగను, పల్లె గ్రామములు విస్తారముగను గలవు. ఇవియె సరియగు జననివాసములనియు, పట్టణములు వర్తకస్థలములే యనియుఁ జెప్పఁబడుచున్నవి. తాటి, కొబ్బరి, రొట్టెపండుచెట్ల తోఁటలు మామిడితోఁటలు, అనఁటితోటలు, బప్పాసప తోఁటలు వీట్లనడుమనీగ్రామములున్నవనితోఁచును. ద్వీపమంతటను ప్రభుత్వమువారు వేయించిన బాట లుత్తరదక్షిణములకును, తూర్పుపడమర లకునుగలవు. ఇంచుమించు గ్రామములన్నియు నాల్గురోడ్డులు కలసిన సంధిని జుట్టి కట్టఁ బడియె యున్నవని చెప్పఁ దగును. సంధించు తావులంజుట్టిగ్రామమునకుమధ్యగా నాగ్రామా ధికారి నివసించు భవనమును, సభలుజరుపు చావడియు, అంగడులుండు తావు,సంతలుగూడు ప్రదేశము మొదలగునవి యుండెడిని. ఈద్వీపము నందెనుబదలమైళ్లుపొడుగున బాటలు కలవఁట. ఇవి వరిపొలములగుండానడిచెడి బాటలకిరు ప్రక్కలను నీడనిచ్చు పెద్ద వృక్షములను నాటి యున్నారు. గ్రామములయందు సంబంధ బాం ధవ్యములుఁ గల్గినవారు ఒకే దేవస్థానమున పూజించుచు, నొకేవంటయందు భుజించుచు, నొకేయావరణమున కలసిమెలసి వసించుచుంటఁ

స్యాడి

గ్రామమధ్యమునందు నాలుబాటలుకలియు చౌకపుమైదానమునకు దేశభాషయందు బట

రు. ఇచట గ్రామరక్షక దేవస్థాన ముండెడిని. దానికి పుర దేశమని దేశ భాషా నామ ము. ఇందలి పెద్దచావడియె గ్రామస్థులసభా స్థానము. ఈచావడిని బేలగంగ అనెదరు. దీనికి వాదోపవాదములని యర్థము. కోడిపందెములు జరుపుటకిట వేఱుగ నొకతావుండును. బలిద్వీప మున ప్రతిమూఁడవదినమునను సంత గూడు చుండును. కొన్ని పెద్దగ్రామములం దనుదినము కొన్ని యంగడు లుండును. పట్టణములం దంగడులు (Markets) కట్టఁబడినవి.

గ్రామరక్షకదేవస్థానమున పొడుగైనగోపుర స్తంభమును,దానితలయందొకగంటయు నుండు ను.దీనినివాయించుచు సభలకెల్లరం బిలుచుట గాని, ఏవేనియాపదలం దెలుపుటగాని చేయుట నీద్వీపమంతట నాచారమై యున్నది. కొన్ని గ్రామములం దూరిబయట గొప్పమఱ్ఱిచెట్ల నీడను సంత గూడుటయుఁ గలదు గాని, సర్వ సాధారణముగ బట్టింగా చౌకులోని మఱ్ఱిచెట్టు నీడనే కూడుట గల్గుచుండును.

ఈ ద్వీపమున పట్టణములందు కొందఱు అరబ్బులు, చీనాదేశస్థులు, వర్తకులుగ నుండు లుంచుదురు గాని ద్వీపమునందలి స్త్రీలే వర్తకము సాగించుచుందురు. ధనము వారిస్వాధీనమందే యుండును. ఇచటి స్త్రీలు గణితవిద్యావిశారదలని తోచకపోదు. ఇచట చీనాదేశపు నాణెములుకూడ వాడుకయం దున్నవి. వాటి నడుమ రంధ్రము [illegible] దారమునకు గ్రుచ్చియుంచుదురు. [illegible] లగున నన్నియు [illegible] టలవలెనే జరిగెడిని.

ఒకేవిధానముగ [illegible] సముదాయము [illegible] ములసమూహమునకు కురెన అనిపేరు. ఈ [illegible] ప్రాంగణముకడనే [illegible] ముల నాయకుడా యిక దేవస్థానము [illegible]. కురెన [illegible] [illegible] (గుమ్మము) వేయబడి [illegible] నిర్మింపబడియుండును. [illegible] ధాన్యాగారములు (ధనవంతులకు) [illegible] యుండును. లోనివారికి బయటి [illegible] లోన నొక యడ్డగోడ యుండును. పిశాచములు లోనికిరాకుండ నిది [illegible]. కురెనమం దంతఃపురగృహ మొకటి దంపతులు [illegible] నుండెడిని. దీనికి "మెటెన్" అనిపేరు.

బలిద్వీపవాసు లందఱు హైందవమతస్థులు. [illegible] గ్రామములకు 'శ్రావాస' మనియెదరు. వంటయింటికి 'పావోన్' యని పేరు. వంటయింటి యందు బ్రహ్మవిగ్రహ ముండును. దీని నగ్ని దేవుఁ డనియెదరు. వంటకము దీనికి నైవేద్య మర్పింతురు. ఈ దేశస్థులు అనఁటిమూకులందు భుజింతురు. అనఁటితోఁట లింపు మెండు. నీరు త్రాగునప్పుడు పీ రెత్తి త్రాగుదురు గాని కఱచిపట్టి త్రాగరు. పాత్రను నోటికిఁ దగుల నీయరు. స్త్రీపురుషులు తలలందు, చెవులపైని, సంపంగిపూవులు ధరింతురు. వాటికి 'జ్ఞంపక' అని పేరు. కల్లుదుకాణములకు "బేల్బండ్జాన్" అనియెదరు. కల్లునిచ్చు జీలుగుచెట్లకు [illegible] లందురు.

ఈ దేశమున మన్నపోతులు రెండుజాతులు. బూడిదగలసిన నల్లరంగుజాతి యొకటియు, [illegible] గాఢమగున ట్లుండు [illegible] రంగుజాతి యొకటియునై యున్నవి. ఆవులు, ఎద్దులు [illegible] జాతివి కలవు. వీటి కాళ్ళు సన్నముగ నుండును. పందులు పెద్దవి. కపుపులు నేల [illegible] పనిచేసెను. ముఖ్యముగ బాతులు [illegible] పెద్దజాతివి; ఇంచుక హంసలంబోలియుండు [illegible]. ఎత్తుగలవిగా నుండును.

[illegible] శాస్త్రవేత్తలు బలిద్వీపము లైదవ యు, [illegible] ద్వీపసమూహము (సుండా ద్వీపసమూహము)నకుఁ జెందిన వనియు, అవి ౧ [illegible] ద్వీపము, ౨ శుంభవద్వీపము, ౩ చందన ద్వీపము, ౪ [illegible] ద్వీపము, ౫ తిమోరు ద్వీపము నని యు నందురు.

శుంభవద్వీపమున [illegible] యను పేరు యగ్నిపర్వతము సుప్రసిద్ధము. క్రీ. శ. ౧౮౧౫ లోని దీనియుద్రేకము వేయిమైళ్ల దూరమునకుఁ గూడ కన్పించిన దఁట. చందన ద్వీపమున మంచిగంధపుకఱ్ఱ అడవు లుంట Sandalwood island అనంబడినది. తిమోరు ద్వీపమున సగముభాగము పోర్చుగీసువారిది.

బలిపురము — బాణాసురునిరాజధాని యగుశోణిత(శోణ)పురమే బలిచక్రవర్తికిని రాజధానియై యుండి, ఆకాలమున నీపేరంబరఁగు చుండెడి నని తెలియుచున్నది. (ఉమావనము. బాణపురము చూడుఁడు.)

బలిపూజనప్రతిపత్తు— ఆశ్వయుజశుద్ధ పాడ్యమి. దీనియందుబలిచక్రవర్తిని బూజింతురు. దేవీనవరాత్రములు లేక శరన్నవరాత్రములకు

ప్రారంభదినము. అనఁగా నాడు మొదలు ద్వితీయ, తృతీయ, చతుర్థి, పంచమి, షష్ఠి, సప్తమి, మహాష్టమి, మహానవమి దినములు నవరాత్రము లనంబడును. (పండుగలు, పర్వతిథులు, వ్రత దినములు చూడుఁడు).

బలురక్కసిచెట్టు లేక బ్రహ్మదండి చెట్టు

-లా. Argemone Mexicana ఇంగ్. Mexican-poppy అనియు Yellow-thistle అనియు Prickly-poppy అనియుం బేర్లు. సం. బ్రహ్మి, బ్రహ్మదండి. కొందరు స్వర్ణగాల కంటకి యనిగూడ వాడియున్నారు

ఇది బలార్కకాశి (ఏనుఁగుచెవిచేమ) కానేరదు. ఆకులకొనల ముండ్లు, పసుపుపచ్చరంగు పూవులు పూచు పాలుగల కాడచెట్టు. ఇది ఏటేట లేచునది. దీనిపాలు పచ్చగ నుండును. ఆపాలు కండ్ల కిడిన కండకలక మొదలగు నేత్రరోగముల శమింపఁజేయును. పైన పూసిన వ్రణములు, పుండ్లు, సవాయిపొక్కులు, గాయములు, కొట్టుకుపోయినటువంటియు చీఁకుపోయినటువంటియు ఎఱ్ఱపుండ్లు మానునందురు. దీనిసమూలరసకషాయములుమూర్ఛరోగమును నిర్మూలించి, శూలల నాఁపి, విరేచనము గావించి, నిద్ర పట్టించునని చెప్పఁబడినది. మఱియు మొండిజాతికుష్ఠులను మాన్పునందురు. పచ్చివేరు తేలువిషమును హరించుననియు, విత్తులచమురు కుష్ఠవ్యాధిని వృత్త మాద మొదలగు శిరోరోగములను, ఎండవలన గల్గిన తలనొప్పిని, తామర, తీట, గజ్జి మొదలగు చర్మరోగములను, కడుపులోని శూలలను నివారించుననియు చెప్పుదురు. విరేచనమును మూత్రమును చక్కఁగ వెడలించును. మంచినిద్ర గల్గించును. దీనిగింజలలో నొకజాతివిషము కలదు. అది వాంతి గల్గించును. పాలు ఎండించి నచూర్ణము ఉబ్బుజాడ్యము, ఉదరరోగములు, చర్మరోగములు నివారించునందురు.

దీనినే ఏనుఁగుచెవిచెట్టు అనియు నందురు.

బలుసుచెట్టు

-లా. Webera Tetrandra. Canthium Pasaiflorum, బలుసు పెద్దబలుసనియు చిఱుబలుసు లేక చిన్న బలుసనియు ద్వివిధము. బలుసుకూర పత్రపీత్రియని హిందూగృహంబుల పత్రాప్సనలందు వండుదురు. కూర, పచ్చడి మొదలగువాట్లకు భోజనపదార్థముగ వాడుదురు.

దీనివేరు, మూలనుచెక్క, లేక ఆకుల రస కషాయచూర్ణములందు అతిసారవిరేచనములు, నిశ్శ్వసరేచనములు,రక్తగ్రహణులంగట్టి క్రిములం జంపి నాటిని వెడలించుశక్తి గలదని చెప్పఁబడినది. బలుసాకు చలవజేసి సమస్తగ్రహణులు, పంచితమేహములు, అస్థిపైత్యములు నివారించి వ్రణము రాకుండ నాపునని చెప్పఁబడినది. బలుసుకాయ పండ్లయందును ఈ గుణములే కలవందురు.

బల్గేరియాదేశప్రభుత్వము

-ఖండమునందలి బాల్కను సంస్థానములలో నొకటి. ముప్పదితొమ్మిదివేల యెన్మిదివందల యెనుబది చతురపుమైళ్ళ వైశాల్యము నియు, ఏబదిమూడులక్షల జనసంఖ్యయనియుఁ జెప్పఁబడినది.

బల్గేరియా స్టేటు

— ఇది టర్కీ ఇన్ యూరపులోనిది. తూర్పురూమెలియాతో కలుపఁబడినది. (తూర్పురుమేలియాస్టేటు చూడుఁడు)

బల్రక్కసిచెట్టు

-(ఏనుఁగుచెవి చేమచెట్టు చూడుఁడు.)

బల్రాకాశిచెట్టు

— (ఏనుఁగుచెవిచేమచెట్టు చూడుఁడు.)

బల్లాల శాఖ క్షత్రియులు

-(క్షత్రియ కులము చూడుఁడు. హొయిసల బల్లాల క్షత్రియులు చూడుఁడు.)

బల్లి పాటు — బల్లిపాటునకు ఫలములు. శిరస్సు కలహము, ముఖము బంధుదర్శనము, కనుబొమలనడుమ రాజానుగ్రహము, పెదవి ధనవ్యయము, క్రిందిపెదవి ధనలాభము, ముక్కుచివర రోగము, కుడిచెవి దీర్ఘాయువు, ఎడమచెవి వర్తకలాభము, నేత్రము క్షేమము, గడ్డము రాజ దండనము, నోరు భయము, కంఠము శత్రుహాని, కుడిభుజము ఆరోగ్యము, ఎడమ భుజము స్త్రీసంగమము, కుడిముంజేయి కీర్తి, ఎడమముంజేయి రోగము, స్తనయుగ్మము దోషము, ఉదరము ధాన్యలాభము, రొమ్ము, నాభి ధనలాభము, ప్రక్కలు సుఖము, పాదము ప్రయాణము, వీపు శుభము, గోళ్ళు ధనవ్యయము, లింగము దారిద్ర్యము, జుట్టుకొన మృత్యువు. ఈ ప్రదేశములయందు తొండ ప్రాకినను ఫల మిట్లేయని తెలియునది.

బ[illegible]పములు — అంటార్కిటికామందలి ఐదుదీవములు. రాతిగుట్టలనుయెత్తుగనుండును. జాన్ బల్లెనీ అనువానిపేరున బరగుచున్నవి. ఆయన ఏటిని తిమింగిలములవేటకై చని కనుగొనెనట. అది క్రీ.శ. ౧౮౩౯ అని చెప్పబడినది.

ఉత్తరాగ్రము (North cape) నుండి ఉత్తరముగా రెండువందల ఇరువదిమైళ్ళదూరమని చెప్పబడినది.

బల్లెములు — తొల్లింటికాలమున కలహములందు వేటలయందు ఈటెలు బల్లెములు వాడబడు యుద్ధపరికరములగు నాయుధములుగ నుండెను. ఇవి యనేకభేదములగు నాకారములతో జేయబడుచుండినవి. భరతదేశమునందే గాక స్కాట్లాండు, స్విజర్లాండు, ఆస్ట్రియా మొదలగు దేశములందుం గూడ వాడుకయందుండినవి.

అందు ఈటెలు పొడుగుపాటి కఱ్ఱలకడ నమర్పబడియుండును. బల్లెము లట్లుగాక విడిచే చేతం బట్ట నైయుండునవి.

బవేరియారాష్ట్రము — ఐరోపాఖండము నందలి జర్మను దేశములోని యొక దేశము. ఇందు తొల్లింటి రెండు టెరిటరీలు కలవు. ఒకటి ఆస్ట్రియా దేశపు పశ్చిమభాగమున నున్నది; రెండవది రైనునదికి పశ్చిమమున నున్నది. ఇది చిన్న టెరిటరీ. దీనిపేరు రెయినిష్ బవేరియా యని యు, పెలాటినేట్ యనియు నందురు. వైశాల్యము 30000 చతురపుమైళ్లు. జర్మనీప్రజా ప్రభుత్వమున చేరియున్నది. (జర్మను దేశము, ఐరోపాఖండము చూడుడు). ప్రజలు రోమను క్యాతలిక్కు క్రైస్తవులు. దేశము పీఠభూమి. అచ్చటచ్చట కొండలు కలవు.

మ్యూనిచ్ పట్టణము — ప్రధానస్థానము. ఇసారునదీతీరము. ఇది నానావిచిత్రములు, చేతచిత్రములు, విస్తారము చేర్చి నిల్వయుంచిన సంస్థ గల్గియుండుటచే పేరొందిన పట్టణము.

ఔగ్సుబర్గు (Augs' burg)— లెక్నదీతీరము. వర్తకస్థలము. రోమనులనాటి నిర్మాణము.

రేటిస్బాన్ పురము — డేన్యూబునదీతీరము. బలవత్తరదుర్గముగల పురము.

నూరెన్బర్గు పురము — ఇందు జేబుగడియారములు తొలుత కనిపెట్టబడెనట. చిన్నపిల్లలు ఆటవస్తువుల నతిసులభముగ నీపురియందు చేయుచుందురు. పసిబాలు రట్టి ఆటవస్తువులు (Toys) చేయుచుంట నచ్చెరువు గొలిపెడిని.

స్పైరీస్ పట్టణము — రైనునదీతీరము. రేవు. ఇట క్రీ. శ. ౧౫౨౯ లో రిఫార్మరు లనంబడు మతసంస్కర్తలు ప్రోటస్టాంట్సు అను పేరు వడసిరి. తర్వాత సర్వత్ర వ్యాపించెనట.

బసవరాజు నాగేంద్రకవి — ఆంధ్రకవులలో నాధునికులందు పరిగణింపబడినవాడు.

ఆఱువేలనియోగి. తండ్రిపేరు పాపరాజు. రచించినది ఆనందసుందరీచాతుర్యవిలాస మను ప్రబంధము.

బసవాచార పండితాచారములు— బసవేశ్వరునివలన ఆచరింపఁబడి ఏర్పఱుపఁబడిన వీరశైవ లింగాయతమతవిధాన శివభక్తికి బసవాచారమనియు. మల్లికార్జున పండితునివలన ఆచరింపఁబడి అదివఱకే ఆచరణయందున్న వేదోక్తమగు ఆగమవిధాన శివభక్తి (ఇప్పుడారాధ్యబ్రాహ్మణు లాచరించుచున్న) పండితాచారమనియు వారినుండియె పేరు లందినవి. (బసవేశ్వరుఁడు చూడుఁడు. మల్లికార్జునపండితులు చూడుఁడు. చిన్మయదీక్ష చూడుఁడు. వీరశైవులు చూడుఁడు. వీరశైవలింగాయతమతము చూడుఁడు. పాలకురికి సోమనాథుఁడు చూ.)

బసవేశ్వరుఁడు (మండ్రంగి బసవరాజు)— ఈమహాత్ముఁడు కన్నడబ్రాహ్మణుఁడుగ జన్మించి, ఉపనయనమును నిరాకరించి, గాయత్రీదీక్ష నదక, వీరశైవ పంచాచార్య సిద్ధాంతమ తావలంబకుఁ మొనర్చుచు, బిజ్జలభూపతి రాజ్యమునకుఁ బ్రధానమంత్రిగ కొంతకాలము పనిచేసి, ఆ మతము నుద్ధరించుచు, శివభక్తిని తనప్రవర్తనముచే బోధించుచు, పెక్కండ్రను లింగాయతమతసంఘమునకు జేర్చినవాఁడు. (వీరశైవలింగాయతమతము చూడుఁడు). ఆ బిజ్జలభూపతిరాజధాని కల్యాణపుర మిప్పటి షోలాపురమున కిరువదిమైళ్ళదూరమునం దున్నది.

లింగాయతు లీమహాత్ముని జగద్దేశికుఁడని భక్తి సల్పుచున్నారు. జంగమదేవరకులజులు లింగబలిజశివయోగకులజులు, దేవాంగ(ఇప్పటి దేవబ్రాహ్మణ) కులజులు, వీరిని మహాభక్తుఁడగు మతోద్ధారకునిగ భక్తిసల్పుచు నందికేశుని యవతారముగ నెమ్ముచున్నారు. ఇంక నారాధ్యబ్రాహ్మణులగు శైవులు "శ్లో. మునియాచనయా శివాజ్ఞయా భువి భక్త్యుద్ధరణార్థ మాగతమ్। వృషరాడపరావతారితా నుహితం శ్రీబసవేశ్వరం భజే" యని శివపూజకుముం దొనర్చుగణస్తవమునందు భజించెదరు.

వీరిది కన్నడదేశోత్తరభాగమున హింగుళేశ్వర (నావాంగుళేశ్వర) పురసీమయందు భాగవాటి యను గ్రామము. అదియె జన్మస్థలము. తండ్రిపేరు మండ్రంగి మాదిరాజు. తల్లి మాదాంబ. జ్యేష్ఠసోదరి నాగాంబ. భార్య పేరు గంగమాంబ. మేనమామ (మాదాంబ సోదరుఁడు) బాలదేవుఁడు. ఈ ప్రముఖుఁడు దేశప్రభుఁడగు బిజ్జల భూపతికడ ప్రధానోద్యోగిగ నుండినవాఁ డనియు, ఆయన యనంతరమే బసవరాజుగారు బిజ్జల భూపతికడ ప్రధానమంత్రియై కొంతకాలము పనిచేసి, మతద్వేషము కలతలుగలుగ ప్రాణములు దక్కించుకొని, పదవిని వదలి స్వస్థానమునకుఁ జేరి మతప్రచారమున కాలముఁ బుచ్చుచుండిరని చెప్పఁబడినది. ఈ మహాత్ముఁడు శివభక్తి నుద్ధరింపఁ జన్మించిన కారణజన్ముఁ డని చెప్పఁబడినది. భాగవాటికి పదిమైళ్ళ దూరమునఁ గల కప్పడి సంగమేశ్వరశివక్షేత్రమునతలిదండ్రులాచరించిన నందికేశ్వరవ్రతఫలితముగ బసవేశ్వరులు వారికి గల్గెననియు, శైవదీక్షాపరుండును, విద్యలు గఱపినదేశికుండును, జంగమమాహేశ్వరరూపధారియునగు సంగమేశ్వరుఁడే యనియుఁ జెప్పఁబడినది. వీరి సహధర్మచారిణి గంగమాంబగారు వీరిమేనమామయగు బాలదేవ పుత్రికయే. వీరి తలిదండ్రులు కన్నడ ఆరాధ్య బ్రాహ్మణులని కొందఱు పరిశీలకు లనిరి. వీరిజన్మకాలము తెలియరాదు. మృతి క్రీ. వె. ౧౦౬౮ లేక ౭౦ ప్రాంతమని సుప్రసిద్ధపరిశీలకు లగు బండారు

తెమ్మయ్య దేవరగారు సిద్ధాంతీకరించిరి. జైనుఁడగు బిజ్జల భూపతి వీరశైవులకుఁగల్గించునొత్తిడి కోర్వఁజాలక జగద్దేవుండను లింగాయతవీరుఁడు బిజ్జలభూపతిని పరిమార్చెనఁట.

బసవేశ్వరుని మేనల్లుఁడు (నాగమాంబ సుతుఁడు) చెన్నబసవేశ్వరుఁడు బసవేశ్వరుల శిష్యుండై, వారికిం బిదప మతవ్యాపకముఁ గడంగి, లింగాయతులు మొదలగు శైవుల నణఁచెను. బసవేశ్వరులు సంగమేశ్వరశివలింగమునం దైక్యమైరని యందురు. (బసవాచారపండితారాధ్యులు, వీరశైవలింగాయతమతము చూ.)

బసుటోలాండు. దక్షిణాఫ్రికాయం దిది చిన్న టెరిటరీ. బ్రిటీషుప్రభుత్వమువారిది. ౧౦౦౦౦ చతురపుమైళ్ళ వైశాల్యము. ఒక రెసిడెంటుకమీషనరు అధికారముక్రింద పరిపాలింపఁబడుచున్నది. (దక్షిణాఫ్రికా చూడుఁడు).

బస్తరుసంస్థానము — (చక్రకోట్య మండలరాజ్యము చూడుఁడు.)

బస్తి (క్రియ) — యోగాభ్యాసమునకు వాతపైత్యశ్లేష్మదోషసంజనితరోగముల నిరోధములు గలుగకుండ నిర్బాధకముగ ప్రాణాయామాభ్యాసము నడుచుచుండుటకు షట్క్రియలు చెప్పఁబడినవి. (యోగాభ్యాసక్రియాషట్కము చూడుఁడు.) అందు బస్తిక్రియ యొకటి. ఇది జలబస్తి యనియు స్థలబస్తి యనియు నిరుతెఱంగులు. ఇవి చాలనేర్పుగా నడుపవలసినక్రియలు.

౧ జలబస్తి- మొలబంటినీట ఉత్కటాసనముననుండి జలమును గుదద్వారముగుండా లోనికి పీల్చి, లోన కడిగి తిరిగి యాద్వారము వనే బయటికి వదలివేయుట.

౨ స్థలబస్తిక్రియ- భూమిపై పశ్చిమతానాసనముననుండి అశ్వనీముద్రతో వాయువును ఆకుంచనప్రసారములుచేయుచు కడుపును నలుముఖముల త్రిప్పుచుండుట.

జలబస్తివలన గుదావర్తాదికములు కొన్ని రోగములు రాకుండ నివారింపఁబడి శరీరకాంతి వృద్ధియగుటయు, స్థలబస్తివలన మలబద్ధము, అజీర్ణము మొదలగు రోగములు రాకుండ జఠరాగ్ని అభివృద్ధినొందుటయుఁ గల్గునని చెప్పఁబడినది.

బహమనీ నృపవంశము — వీరు క్రీ. వె. ౧౩౪౭ మొదలు ౧౪౮౯లో చీలిన వఱకు గుల్బర్గ రాజధానిగ నర్మదానది మొదలు కృష్ణానదివఱకుగల నడుమసీమల నేలిననృపులు. వీరియందు మొదటివాడగు నరపతి అల్లాఉద్దీన్ అనఁబడినన్నృపుఁడు.

క్రీ. వె. ౧౪౮౯ బహమనీరాజ్యము ఐదు-చీలికలై చిన్నరాజ్యములుగ నయ్యెను. ౧ బీరార్, ౨ బిదర్, ౩ అహమ్మద్నగర్, ౪ బిజాపూర్, ౫ గోలకొండ.

బహమా ద్వీపములు (Bahama islands)-ఇవి పశ్చిమగోళార్ధమున పసిఫిక్కు-మహాసముద్రమునందు వెస్టిండీసు అనంబడు ద్వీపములందుఁగల మూఁడు ద్వీపసమూహము లలోని యొకద్వీపసమూహము. బహమాద్వీపములు పెక్కులు కలవు. అన్నియు బ్రిటీషువారివి వీనిలో నొకద్వీపముపైననే క్రిష్టఫర్కొలంబసుగారు తొలుత దిగిరని చెప్పఁబడినది. (వెస్టిండీసు చూడుఁడు).

బహరెయిన్ద్వీపము-- అరేబియాకడనున్న ముత్యాలసలాపముగలద్వీపము. బ్రిటీషు వారిది.

బహరెల్ యహిమన్—ఎఱ్ఱసముద్రమున (Red Sea) కరబ్బు లీపే రిడియున్నారు.

బహవల్పూర్సంస్థానము—పంజాబు దేశమునఁగల బ్రిటీషురక్షితసంస్థానములు ౩౪ లోనొకటి. ఘూరా, సింధు నదులమధ్య నున్నది.

ఘూరానది, విపాశ, సట్లెజినదులు కలిసిన సంయుక్తప్రవాహము. వైశాల్యము ౧౨౦౦౦ చతురపుమైళ్ళు. ఘూరానదీతీరమున నున్న బహావల్పూరు రాజధాని. సట్లెజినదికి తొల్లింటి పేరు శతద్రు.

బహిర్వాహినీనది --(అంతర్వాహినీనది చూడుడు).

బహుచ్ఛిద్రఘటప్రదీపన్యాయము- కన్నములు పడిపోయినకుండలోని దీపమని యర్థము.

బహుతల్పద్వితీయ- శ్రావణ బహుళ ద్వితీయ. పర్వదినము. (పండుగలు, పర్వములు, వ్రతదినములు చూడుడు.)

బహువింధగోత్రము -(శాండిలగణము చూడుడు.)

బహుమాత్రము-(ఋషియాగ్రము చూ)

బహురథుఁడు— పూరుసంతతి. చంద్రవంశక్షత్రియుఁడు. తండ్రి పురంజయుఁడు

బహురాజకదేశన్యాయము ఒకదేశమునందనేకరాజు లధికారమునకై కలహించుచుండుతఱి, దేశప్రజల కొట్లాడి గల్గి బాధాకరమై యుండును. అట్టిదుస్స్థితిం దెల్పున్యాయము.

బహుళ — ఉత్తానపాదుని సుతుఁడైన ఉత్తముని భార్య. ఈమెఅయోగ్యురాలని చెప్పఁబడినది.

బహుళాశ్వుఁడు- మిథిల దేశాధీశుఁడు. శ్రీకృష్ణుని కాలమునాటివాఁడు. విష్ణుభక్తుఁడు. ఆకాలముననే మిథిలానగరమున శ్రుతదేవుఁడను మఱియొక విష్ణుభక్తుఁ డుండెననియు, ఇద్దరికు నొకేసారి శ్రీకృష్ణుఁడు దర్శన మిచ్చె ననియుఁ జెప్పఁబడినది.

బహూదక సన్న్యాసాశ్రమము- (ఆశ్రమచతుష్టయము చూడుడు.)

బహూదకి బహూదరి గోత్రము — (శాండిలగణము చూడుడు.)

బహూనా మనురోధేన్యాయము— అందఱను సంతోషపెట్టుట దుష్కరకార్యమని భావము.

బహూనామనుగ్రహేన్యాయము- కొందఱు కలిసిచేయుపని యతివేగముగ జయమగును. నూలుదారములు తాళ్ళై బలపడి తెగక నిలుచును.

బహూనామనుమరణన్యాయము సంఘమునగానుం దొకవిధమగు శాంతి యుండును గాని ఉగ్రత యుండదని భావము.

బహ్వృచోపనిషత్తు-ఇందు శరీరపురుష బ్రహ్మవాదము, ఛందఃపురుష బ్రహ్మవాదము, వేదపురుష బ్రహ్మవాదము, మహాపురుష బ్రహ్మవాదము అని నాల్గు బ్రహ్మవాదములు చెప్పఁబడినవి. ఈన్యాయమువలన నామార్థములను ననుసరించి, ఆ నామ ముఖ్యార్థములు చేతు [illegible] ములంగూర్చి యెఱుంగఁదగునని భావము.

బళ్ళారిజిల్లా—ఆంధ్ర కర్నాటక దేశములందు వ్యాపించియున్న జిల్లా. బళ్ళారి ముఖ్యపట్టణము. ప్రత్తిపంటకు పేరొందినది. వజ్రక స్థలము. ఇట శ్రీకృష్ణరాయ సార్వభౌమునినాటి [illegible] కలదు. హొసపేట యనుపట్టణ కూడలిస్థానము. ఇటనే ఆంధ్రకర్నాటక సామ్రాజ్యపు తొల్లింటి రాజధానిగ నుండిన జీర్ణవిజయనగరపు పాడు కలదు. (విజయనగరరాజ్యము చూడుడు). ఆదోని గొప్ప దుర్గస్థానము. రాయదుర్గము, కొత్తూరు, సామేహాల్లీ, ఆలూరు వేఱుపట్టణములు. దీనిని రాయలసీమ యనియు ననుచుందురు.

బాంకిరేటు (Bank rate)--ధాన్యము మొదలగుదినుసులు స్థానమునం దెంతవఱకు

 బాంకివ్యాపారము

నిల్వయున్నవో దానింబట్టియును, ఆవస్తువు లన్యస్థానముల కెంతవఱకు విక్రయింపఁబడనుండునో దానింబట్టియు, వెళ్ళుట కెంతవ్యయమగునో దానింబట్టియు వాట్లవిలువ లప్పటప్పట హెచ్చుచు తగ్గుచు, మాఱు నందుచుండును. ఇదియె తత్కాలమున వస్తువులయొక్కవిలువ.

ఇటులనే వర్తకపుటవసరములకు సమ్మకసులగువర్తకులకు హామీపై బాంకి వ్యాపారమొనర్చు (వడ్డీకి అప్పిచ్చు) సంస్థలు(బహుళ్ళు) అప్పిచ్చుచుండును. వారును తమయవసరములగనుపుకొని, తిరుగ ద్రవ్యము తమకుఁ జేరిన తోడనె అప్పిచ్చినవారికి వడ్డీతో నామూల్యమును దీర్చివేయుచుందురు. ఇటుల నిల్వయున్న ద్రవ్యముంబట్టియు, అప్పుతీసికొనినవారి అవసరముల ఒత్తిడినుండియు, అప్పిచ్చుబాంకి మొదలగుసంస్థలు తామిచ్చుమూల్యమునకు వడ్డీ నేర్పఱచుచుందురు. అవసరము లధికమగు వర్తకాధిక్యకాలమున వడ్డీరేటును ఎచ్చుచేయుచు, తగ్గియుండియు డబ్బు నిల్వయైయున్నతఱిని వడ్డీ రేటును తగ్గించుచు, మార్చుకొనుచుందురు. దీనికి బాంకిరే టనిపేరు. అనఁగా బాంకివారు తత్కాలమున కప్పిచ్చుచుచో తీసికొను వడ్డీరేటు అని భావము.

బాంకివ్యాపారము (Banking business సొమ్ము నిల్వయుంచి, దానిలావాదేవీ (ఇచ్చిపుచ్చుకొనుట) వ్యాపారములను నడుపుసంస్థకు బాంకి యనెదరు. అనఁగా బదులిచ్చుటయు, తిరుగ రాఁబట్టుటయు నని భావము. దీని నిజతత్త్వమేమన భద్రమగు తావుగాన ప్రజలు నమ్మి తమనిలువద్రవ్యమునట దాచుకొందురు. ఇట్టివారు కొందఱు వడ్డీ కాసజెందక కేవలము భద్రతకే అటనిల్వయుంచుటయు, కొందరు స్వల్పమగువడ్డీకి బాంకికి బదులిచ్చుటయు నైయున్నది.

అట్టి మూల్యమును బాంకి అర్హులగువారికి జాగ్రతయగుహామీపై నెక్కువవడ్డీకి బదులిచ్చి లాభము బొందుచుండును. ఇందు వడ్డీలేని మొదటి పద్ధతికి కరెంటుఎకౌంటనియు, వడ్డీగల రెండవపద్ధతికి డిపాజిట్టనియు నందురు. దానిందీసికొనుటకు Withdrawal అనెదరు. ఇంక నీబాంకివ్యాపారములు పలువిధములుగ నుండెడివి. అందైదు ముఖ్యములు.

౧ సేవింగ్సుబాంకి- ప్రజలు స్వల్పమొత్తములు దాచుకొనుట కేర్పాటైనది. దీనికై వారికి స్వల్పవడ్డీ మాత్ర మిచ్చుచు, తక్కువ మొత్తములుగూడ వారినుండి గైకొనుచు, వారి కవసరమగుతఱి తిరుగ నిచ్చివేయుచుందురు. బాంకివారికి ఎక్కువవడ్డీ అన్యులనుండి వచ్చుట వలన లాభము చేకూరుచుండును.

జాయంటుస్టాకు బాంకి- ఇవి ఏయేతావులందు ఏయేదేశములందు వ్యాపారమొనర్ప నిశ్చయించుకొని యుండునో, అచ్చటచ్చట శాఖలు (Branches) గల్గి లావాదేవి కొనుగోలు (కొనుట,అమ్ముట)వ్యాపారము లొనర్చుచుండెడివి. ఛార్టర్డుబాంకి ఆఫ్ ఇండియా ఇట్టిదే.

౩ ఇంటర్నేషనల్ బాంకి- అన్యరాజ్యములతో వ్యాపారపు లావాదేవిలను సల్పుసంస్థ. ఇట్టిది క్రీ. వె. ౧౯౩౦ లో బేసెల్పురమం దేర్పాటుచేయఁబడిన బాంకివంటిది. అన్యదేశ వ్యాపారముల బాకీపైసలాతీర్మానములు దీనికి ముఖ్యములు.

౪ స్టేట్ (సంస్థానపు) బాంకులు-ఇవి ప్రభుత్వమువారే వర్తకాభివృద్ధికై యేర్పఱచిన సంస్థలు. అమెరికాసంయుక్తరాష్ట్రములందలి ఫెడరల్ రిజర్వుబాంకియు, ఆస్ట్రేలియాయందలి కామన్వెల్తు బాంకియు నిట్టివియె.

౫ ఫారెన్ బిజనెస్ బాంకులు- అన్యదేశపు లావాదేవీలే ప్రధానముగాఁ గలవి. ఇంగ్లాండు

నందలి రాత్ ఛీల్డ్సు బాంకియు, బేరింగ్సు బాంకియు నిట్టివియె.

ఇంక నిట్టిబాంకుల వ్యాపారమున కొన్ని పరిభాషాపదములును కలవు. (బాంకి ఆఫ్ ఇంగ్లండు చూడుడు).

బాండు (పత్రము లేక దస్తావేజు) Bond– (వాణిజ్యపరిభాషాపదము) సర్వసాధారణముగ పత్రము నియమము. ఇందు జరుగఁగల జరగుపనిని చేసినవారిని ముందు విధులు మొదలగునవి వివరింపఁబడి, దస్కత్తు మొహరులు మొదలగునవి యుంచఁబడి, అవసరమగునేని సాక్షిసంతకములు, రిజస్ట్రేషను చేయఁబడియు నుండునది. రసీదులు మొదలగు నన్ని కాగితములను పత్రము (Bond) లనుచుందురు. ప్రభుత్వముగాని, ఒక Corporation సంఘముగాని, అప్పు పుచ్చుకొన్నటుల Issue చేసినపత్రపు అప్పులకు "Bonded Debt" అనిపేరు. కస్టమ్సుడ్యూటీ చెల్లింపఁబడవలసిన సరకులను, నిల్వయుంచు Godown లేక నిల్వసాలకు "Bonded warehouse" అనిపేరు. ఇందునుండి సరకులు తీసుకొనిపోఁబడుతఱి "Customs duty" చెల్లింపఁబడవలెను. ఇటులనే భూమియందు త్రవ్వఁబడి సారాయములు మొదలగువానిని నిల్వయుంచుకొనునట్టి "Under ground cellars" కు "Bonded Vaults" అనిపేరు. Bonded ware house నందుంచఁబడియున్న సరకులకు "Bonded goods" అనిపేరు. Bonded goods వేఱొకరేవున కెగుమతిచేయుటకుఁగాని, వేఱొకగొడౌనుకు తీసికొనిపోవలయునని గాని, Customs house ఉద్యోగుల యనుమతిపత్రమునకు "Bond note" అనిపేరు.

బాండాద్వీపములు— డచ్చి ఈస్టుఇండీసునకుం జెంది ఆసమీపముననే యున్న పండ్రెండు చిన్న అగ్నిపర్వతసంబంధద్వీపములు. బాండానియరాయందున్న బాండా పురము ప్రధానపట్టణము. కొంతవఱకిట జాజికాయలు, సగ్గుబియ్యమువర్తకము జరగుచున్నది. మఱియు నాపురమున పదివేలజనులు వసించుచున్నారు.

బాంబరాగ్రేస్టేటు— ఇది ఆఫ్రికాఖండపు నిగ్రిటియా యనంబడు సౌడాను దేశపు నీగ్రో స్టేటులలో నొకటి. సెగోపురము రాజధాని. ఇది సెగోకు (సగ్గుబియ్యమునకు) పేరందినది. సెగోబియ్యమె మనదేశమున సగ్గుబియ్యమనంబడుచున్నవి. ఇవి సెగోచెటనుండి చేయఁబడుచున్నవి. ఇది ఫ్రెంచి సౌడాను దేశములోనిది. (నిగ్రిటియా లేక సౌడాన్ చూ. ఆఫ్రికా ఖండము చూడుఁడు.)

బాకర్గంజిజిల్లా— బారీసాల్పట్టము ప్రధానస్థానము. దీనిని "గ్రానరీఆఫ్ బెంగాల్" యనియందురు. (బంగాళాదేశము చూడుఁడు.)

బాకుపట్టణము— కాస్పియను సముద్రతీరమునందున్న రేవుస్థలము. ఇప్పుడు సోవియటురష్యాప్రభుత్వమునఁ జేరియున్నది. ఈ ప్రాంతములు కిరసనైలుగను లున్నవి. పారశీకుల అగ్నిదేవాలయమొకటి బాకానందున్నటుల చెప్పఁబడినది.

బాక్‌గేమ్మన్ ఆట (Backgammon)– ఇది పాశ్చాత్యులనుండి మనము నేర్చినయాట. ఒకపలకను సరియగు రెండుభాగములుగ విభజించి, ఒక్కొకభాగమును నొకటివిడిచి యొకటిగ రెండు వేర్వేఱురంగులతో పండ్రెండేసి గదులుగ విభజింపఁబడి యుండును. ఇందు పదునేను (౧౫) ఆటకాయలతో (ఒక్కొక భాగమున) ఇర్వురు ఆడుదురు. ఆటలో జయమునకు 'Hit' అనియు, ఎదుటికతువారిపై జయమునకు 'Gammon' అనియు పేరిడి

యున్నారు. మూఁడాటలలో రెంటజయము లందినవారీయాట గెలిచినట్లు తెలంపఁబడును. దానికి 'Rubber' అనిపేరు.

బాక్సింగు డే (Boxing day) — ఇంగ్లాండు దేశమున క్రిస్టుమసుపండుగ గడచిన తెల్లవారుదినము. ఈదినమున సేవకులకు బహుమానము లొసంగునాచారము కలదు.

బాగిర్మీ స్టేటు ఆఫ్రికాఖండమున సౌడాన్ లేక నిగ్రిటియా దేశమున నున్న స్టేటులలో నొకటి. స్వతంత్రరాజ్యములోనిదై కినెమ్ వాడై స్టేటులతో కలిసి ఒకసుల్తాను క్రిందనుండి ఏలుబడిలో నున్నది. (ఆఫ్రికాఖండము, సౌడాన లేక నిగ్రిటియా దేశము, కినెమ్‌స్టేటు, వాడై స్టేటు చూ.)

బాగురాయణ గోత్రము— (ఉపమన్యుగణము చూడుఁడు.)

బాగేటిల్ లేక బాగేటిల్లి (Bagatelle) ఇది పాశ్చాత్త్యులనుండి మనము నేర్చిన యాట. బిలియర్డ్సు ఆటను బోలినది. ఐదడుగుల పొడవు అడుగున్నర వెడలుపు గల యొక బల్లపై నాడుదురు. బల్లయొక్క- ఒకకడను తొమ్మిది పల్లపుగుంట లుండును. వాటి కొకటి మొదలు తొమ్మిదివఱకు సంఖ్యలు గుర్తువేయఁబడి యుండును. ఆగుంటలు గుండ్రనివై యుండును. ఆ మొదటిగుంట కడ్డముగ నుంచఁబడిన నల్లబంతిని గొట్టి, మొదటిబంతి మొదటిగుంటయందు పడునట్లు త్రోయఁబడును, పిదప నిల్లి తక్కిన గుంటలకు గుఱిచేయఁబడుచుండును. అన్నియు నిట్లు చేసిన జయమందినట్లు (ఆట గెల్చినట్లు) ఎంచఁబడును.

బాగ్దాదుపట్టణమున రాజ్య మేలిన ఖలీఫాలు-వీరుఅబ్బాసైదువంశస్థులు౩౭గురు.

౧ అబుల్ అబాస్ అల్‌సఫా ౭౫౦-౭౫౪, ౨ అల్‌మన్సూర్ ౭౭౫ వఱకు, ౩ మహదీ ౭౮౫, ౪ అల్హాదీ ౭౮౬, ౫ హారూన్-అల్-రషీదు(అరబియన్ నైట్సుకథాప్రసిద్ధిఁగలవాఁడు) ౮౦౯, ౬ అల్‌అమీన్ ౮౧౩, ౭ అల్మమూన్ ౮౩౩, ౮ అల్ముతాసిం ౮౪౨, ౯ అల్వాథిక్ ౮౪౬, ౧౦ అల్ ముతవక్కి-లలల్లా ౮౬౧, ౧౧ అల్మున్తసిర్ ౮౬౨, ౧౨ ము స్తయీన్బిల్లా ౮౬౬, ౧౩ అల్ముతజ్ ౮౬౮, ౧౪ అల్ముహ్తాదీబిల్లా ౮౭౦, ౧౫ అల్ముతమిదల్లా ౮౯౨, ౧౬ అల్ముతాజీద్ ౯౦౨, ౧౭ అల్ముక్తఫీ ౧౮ అల్ముక్తదిర్‌బిల్లా ౯౩౨, ౧౯ అల్కాహిర్ ౯౩౪ వఱకు, ౨౦ అర్రాడీబిల్లా ౯౪౦, ౨౧ అల్ముత్తకీబిల్లా ౯౪౪, ౨౨ ముస్తక్ఫీబిల్లా ౯౪౬, ౨౩ అల్ముతీబిల్లా ౯౭౪, ౨౪ అల్తాయిలీ అమ్రిల్లా ౯౯౧, ౨౫ కాదిర్బిల్లా ౧౦౩౧, ౨౬ అల్కాయిమ్‌బి అమ్రిల్లా ౧౦౭౫, ౨౭ అల్ముక్తదీ బి అమ్రిల్లా ౧౦౮౪, ౨౮ అల్ముస్తజ్హిర్బిల్లా ౧౧౧౮, ౨౯ అల్ముస్తర్షిద్బిల్లా ౧౧౩౫, ౩౦ రాషిద్బిల్లా ౧౧౩౬, ౩౧ ముక్తఫీలి అమ్రిల్లా ౧౧౪౬, ౩౨ అల్ముస్తన్జిద్‌బిల్లా ౧౧౭౦, ౩౩ ముస్తజీబి అమ్రిల్లా ౧౧౮౦, ౩౪ నాశిరలీ దీనిల్లా ౧౨౨౫, ౩౫ జాహిర్బి అమ్రిల్లా ౧౨౨౬, ౩౬ ముస్తన్సిర్బిల్లా ౧౨౪౨, ౩౭ ముతసింబిల్లా ౧౨౫౮.

బాగ్దాదుపురము— చాల పురాతనపు పట్టణము. అరేబియన్ నైట్సులో ప్రసిద్ధము. తొల్లింట మహమ్మదీయసామ్రాజ్యమునకు రాజధాని. ఇప్పుడిరాకు దేశమున టైగ్రిసునదీతీరమందున్న పట్టణము. పరిసరము లన్నియు తాడిచెట్లు, ఖర్జూరపుతోఁటలతో నుండును. దూరమునుండి స్తంభములు, డోములు, మేడలుగలిగి అతిసుందరమగు పురముగాఁ గానఁగును గాని లోనికేగ నిఱుకువీధులు, ముఱికియిండ్లు చికాకుగ నుండును.

ఇందు చూడఁదగినవి కేలిఫ అరూన్

అల్రషీదు ధర్మపత్ని యగు బోబెయిదా బేగం కోరియును, తాలిస్మా స్త్రర్వాజాయును ముఖ్యములు. ఇట వర్తకము కొంతవఱకు బాగుగనె యున్నది. బాగ్దాదుండినచోట తొల్లింట నాది కాలమున సెలెయూసియా యనియు, టెసిఫాన్ అనియు రెండుగ్రామము లుండెననియు, వాటిని బడఁగొట్టి కేలిఫ్ అల్మన్సూర్ అబ్బాసైయద్ అనుపేరుగల భూపతి ౭౬౩ ప్రాంతమున బాగ్దాదుపురనిర్మాణము గావించెననియుఁ జెప్పబడినది గాని కాలము సరిగా కుదురుకున్నది. క్రీ. శ. ౧౯౧౭లో ఆంగ్లాక్రమణము జరిగెను. స్తంబూల్ (కాన్స్టాంటినోపిల్) నగరమున కవ్వలియొస్కునుండి హైదరుపాషా అనఁబడుతావు నుండి ఆసియామైనరు, ఉత్తరమెసపొటేమియా గుండా బాగ్దాదువఱకు ఇనుపబాట కలదు. దానిని బాగ్దాదురెయిల్వే యనుచున్నారు.

బాగ్దాదు మసౌల్ ఇనుపదారి— (Iraq Railway) వాడుకయం దిట్లున్నను నిజమున దీనిపేరు ఇరాక్ రెయిల్వే యని యున్నది కాని, భరతదేశమునం దాపేరు వాడుకలో లేదు గాన బాగ్దాదుమసౌల్ ఇనుపబాట యని వ్రాసితిమి. ఇవి మెసపొటేమియా దేశమునందు టైగ్రిస్ నదీతీరమందున్న పడవల రేవులును, ఒకపాటి వర్తకస్థలములు నైయున్నవి. బాగ్దాదు కేలీఫాలనగర మని, (కేలిఫాల రాజధానిగ నుండినతావని) అరేబియనునైట్సు కథల నుండి యెల్ల రెఱుఁగుదురు. దీనిప్రాముఖ్య మాంధ్రదేశమున కంతగా తెలియకున్నను, కొంచెము తెనువాయిగ నైరోపాఖండమున కరుగు భూమార్గ మగుట నాంధ్రు లెఱుంగఁ దగినది. బాగ్దాదున కుత్తరముగా ౨౨౦ మైళ్ళదూరమున మసౌల్పుర మున్నది. టైగ్రిసునది పశ్చిమపు టొడ్డునపోవును. ఈఅయోమార్గము పూర్వపు కార్వానామార్గముల ప్రాముఖ్యమును తగ్గించినదని చెప్పక తప్పదు.

మెసపొటేమియా దేశము టైగ్రిసుయూఫ్రటీసునదులమధ్య నుండు గొప్ప ఫలవంతప్రదేశము. ఇరాకురెయిల్వే పారశీకసంయుక్తాగ్రిగుడమునందలి బసా రేవునుండి బయలుదేఱి, కిర్కూ సంధి మీఁదుగా మసౌల్ చేరి, దక్షిణాభిముఖమై బాగ్దాదున కరుగును. కిర్కూసంధినుండి ఐరోపా కరుగుట కిదివఱకే యనుపబాటలు కలవు. లండనునుండి కిర్కూ-సంధి మసౌలుపురమునందలి రేవులమీఁదుగా బాగ్దాదునకు ౩౫౮౦ మైళ్లుండు నని చెప్పఁబడినది. ఇంక కిర్కూ-సంధి బాగ్దాదుపురములకు నడుమ నుండు క్వారఘూనుసంధిలో బండ్లు మార్చుకొని, వేఱు తెనుపె నటనుండి ౧౨౫ మైళ్ళదూరమున నున్న ఖానికిని పురమున కేగి, అటనుండి ౫౦౦ మైళ్ళదూరమందున్న రాజధాని ఖాఇరాన (టెహరాను) నగరమున కరుగ మోటారుపర్వాట్లు కలవు. ఖానికాపురము పారశీకరాజ్యమున హద్దుననే యున్నతావు. (మసౌల్ పురము చూడుఁడు. పారశీకదేశము చూడుఁడు.)

బాహోలుశాఖక్షత్రియులు- (బాహుక్షత్రియులు చూడుఁడు.)

బాటపై నడుచుపద్ధతి- భారతదేశమున తొల్లింటికాలమున బాటపై నడుచుపద్ధతి అధికులు కుడిప్రక్కనుండియు, తక్కువవారు ఎడమప్రక్కనుండియు నడుచుట ఆచారముగ నుండెను. ఒకరి నొకరు ఎదుర్కొనుటయు నిదే పద్ధతి. ఐరోపాదేశమునందలి పెక్కుదేశములం దిదియె విధానము. ఇంక ఇంగ్లాండునందు గుఱ్ఱములపై స్వారిచేయుట తొల్లి ప్రయాణవిధానముగాన, గుఱ్ఱమును గుఱ్ఱపువాఁడు పట్టుకొను నెడమవైపునుండియె గుఱ్ఱము నెక్కుటయు నాచారమగుటతో నడుచుటయు, నెడమవైపునుండి ఏర్పడెను. మఱియు నెదురుగనడిచినవచ్చువారు కుడివైపున నడుచునట్లు (వారికిని అది

ఎడమవైపే యగును.) తమకుడివైపు సగము బాట వదలివేయఁబడుచుండుట యాచారమై కడకు English High ways Act of 1835 వలన పద్ధతియయ్యెను. ఆంగ్లపాలనమున భరత దేశమునకు విధింపఁబడి నేటికిని జరుగుచున్నది. ఇటలీ, ఫ్రాన్సు మొదలగు నితర ఐరోపా దేశముల బాటకు కుడివైపునుండి నడచుట పద్ధతి.

ఇంక నదులయందు సాధారణముగా కుడి వైపునుండియె పడవలు నడచును. స్టీముపడవగాని, మోటారుపడవగాని గలయోడలుతోఁగిఁ బలమును లేక గెడలతోఁగాని, తెడ్లతోఁగాని, తెరచాఁప వలనఁగాని నడుపఁబడుపడవలకు మార్గమీయ వలయును.

తెరచాఁపవలన బలముగ పరుగిడుచుండు పడవ, తెడ్లవలన గెడలవలన నడుపఁబడుచుండు పడవలకు తావిచ్చి తొలఁగవలయును. తిప్పకొనవెత్తి నీటిప్రవాహమువెంట వచ్చుపడవల నడుము నుండవలయును. వాట్ల నెదుర్కొను (నీటిప్రవాహమున కెదురేగు పడవలు ప్రక్కల నుండి నడువవలయును. ఇది భరతదేశమునందములలోనున్న పద్ధతి.

బాడిదచెట్టు— తెల్లపువ్వులు పూచునది తెల్లబాడిద యనియు, ఎఱ్ఱపూవులు పూచునది ఎఱ్ఱబాడిద యనియు, పచ్చపూవులు పూచునది పచ్చబాడిది యనియు త్రివిధభేదములు గలది. లా. Erythrina Indica. సం. పారిభద్రః, బహుపుష్పః, రక్తపుష్పః. (ఎఱ్ఱబాడిదచెట్టు.) దీనిచెక్క ఆకుల రసకషాయములు నేత్రరోగమును నివారించు ననియు, కర్ణరోగములు,క్రిమి విషదోషముల హరించుననియుఁ జెప్పఁబడినది.

బాడిదకఱ్ఱబల్లలు చాల తేలిక (చులకన) గానుండునుగాన సవారీలకు, టంజనులకు వాడుదురు. బాడిదలందు తెల్లపూవులు పూచుజాతి ఎక్కువగుణము చేయు నందురు. పచ్చజాతి చాల అరుదు. ఎచ్చటనోగాని గానరాకున్నది. బాడిదపూవుల రస కషాయములు కడుపులోని బల్లలు కరగించి, శూలనొప్పుల నివారించును.

బాడెన (గ్రాండుడచ్చీ) దేశము— దీనిని సర్వసాధారణముగ బాడెన్ దేశము లేక బాడెన్ రాష్ట్రమనియెదరు. ఐరోపాఖండమునందు జర్మనీదేశములోనిది. ౫౮౦౦ చతురపుమైళ్ళ వైశాల్యము కలదు.

రైనునదీతీరమునకు సమీపముననె యున్న కార్లుస్రూహెపురము ప్రధానస్థానము. నెకార్నది రైనునదిలో సంగమించుతావున నున్న మాన్హైయిమ్పురము గొప్పవర్తకస్థలము. నెకార్నదీతీరమందున్న హైయిడెల్బర్గుపురము పురాతనపు సుప్రసిద్ధ విశ్వవిద్యాలయమున్న తావు. రైనునదీతీరమందున్న బాడెన్పురము సుప్రసిద్ధమగు Baths ఉన్నతావు. కాన్స్టన్సుసరస్సు తీరముననున్న కాన్స్టన్సుపురము వర్తకస్థానము. (ఐరోపాఖండము, జర్మనీదేశము చూడుఁడు.)

బాణసంచావిద్య — దీనికి సరియగు దేశీయశబ్దము "సంచు" అని చెప్పఁబడినది. సంస్కృతమున అగ్నిబాణవిద్య యనఁబడినది. ఆంగ్లమున నీకళకు "Pyroteching" అనియెదరు. భరతదేశపు చతుష్షష్టికళలలో నిది అగ్నిస్తంభనవిద్యకుఁ జెందినయొకశాఖ. అగ్నిని స్తంభింపఁజేసి (స్వాధీనపఱచుకొని) ఉపయోగించుకొనుట యనిభావము. చూడ వినోదముగను, నేత్రానందకరముగను నగ్నిని బ్రదర్శించుట యీవిద్యానిపుణతకు ప్రయోజనమైయున్నది.

ఐరోపాదేశములం దగ్నివిద్య యుద్ధములం దుపయోగించుకతన భరతదేశమున, కొల్లలో ఆసంగతి చేరి, అగ్నిబాణవిద్యగ కొందఱచే దలంపఁబడియుండనోపును, గాని యాదినామమగ్నిస్తంభనవిద్య యనియే యుండెను.

ఐరోపా దేశములందుఁగూడ బాణసంచా వినోదములు వాడుకయందే యుండెను. గైఫాక్సను నొకవిప్లవకారుఁడాంగ్ల దేశము నరాజకము పాల్సేయఁ బ్రియత్నించుచు, పార్లమెంటుసభా భవనముక్రింద సొరంగమును త్రివ్వి తుపాకి మందును కూరి నిప్పంటింపఁ బ్రియత్నించుచో పట్టువడెనఁట. ఇది క్రీ.వె. ౧౬౦౫ నవంబరు ౫ తేదియఁట. నాఁడాదిగ నేఁటట నవంబరైదవ తేదీని బాణసంచాలు కాల్చుచు గొప్పసందడి చేయుపండుగఁగ నేర్పాటు చేసికొనిరి.

చీనా దేశమునం దనాదిగ క్రీస్తు పుట్టుటకు మున్నే బాణసంచావిద్యయం దారితేఱినవా రుండిరి. నేఁటికిని చీనాజపాను దేశస్థు లీవిద్యయం దితరదేశస్థు లెవ్వ రెఱుంగని చిత్రప్రదర్శనముల బాణసంచావిద్యయం దొనర్చుచున్నా రనుట కంద ఱంగీకరింతురు. చీనానుండి భరతదేశస్థు లాదిని అగ్నిస్తంభనకళ కొకశాఖగ బాణసంచా చేయుటయందలి మెలకువలు నేర్చి రని కొంద ఱందురు. ఐరోపా దేశములందు గ్రీకులు తొలుత నేర్చిరఁట. వారు యుద్ధములందు గ్రీకు ఫైర్ అనంబడు మండెడి ద్రావకమును సంగరములం దుపయోగించిరఁట. క్రీ.వె. ౧౩ శతాబ్దప్రారంభమున పలుగ్రంథము లీవిద్య బయలు దేఱెనఁట. ఫ్రెంచి దేశపుగ్రంథము నను వదించి యాంగ్లేయభాషయందు వెల్లడించిరఁట. ఆదియందు సైనికోద్యోగస్థులే బాణసంచా చిత్రములు చేసి యిచ్చెడివారఁట కాని, రాను రాను వర్తకసంఘములు చేయ మొదలిడినవఁట. ఇట్లైరోపాయం దభివృద్ధినొందిన దఁట.

ఇంక భరతఖండముంగూర్చి యసూయచే నెవ్వ రేమని వచించినను సరకుగొనుటకన్న యజుర్వేదము నందు, మహాభారతము నందు ఆగ్నేయాస్త్రములం గూర్చినప్రశంస లుంటయు, అశోకుని శిలాశాసనములందు నాల్గవ శాసనమున నొక యుత్సవమునం దగ్నివర్షము ప్రదర్శింపఁబడుట వివరింపఁబడి యుంటయు, సూచించుచు ముందునకుఁ జనుట సమంజసము.

భారతీయవిధానమున నగ్నిచూర్ణము(తుపాకి మందు) చేయు యోగ మిట వివరింతుము.

శ్లో॥ "సువర్చిలవణా త్పంచ పలాని గంధకా త్పలమ్
అంతర్ధూమవిపక్వార్కస్నుహ్యా ద్యంగారతః పలమ్
శుద్ధా త్సంగ్రాహ్య సంచూర్ణ్య సమ్మీల్య ప్రపుటే ద్రవైః
స్నుహ్యర్కాణాం రసో నస్య శోషయే దాతపేన చ
పిష్ట్వా శర్కరావ చ్చైత దగ్నిచూర్ణం భవే త్ఖలు
సువర్చిలవణా ద్భాగాః షడ్వా చత్వార ఏవవా
నాళాస్త్రార్థాగ్నిచూర్ణేతు గంధాంగారేతు పూర్వవత్."

అనఁగా సురేకారము ఐదుపలములును, గంధకము ఒకపలమును, పొగ పైకిపోకుండఁ గాల్చిన జిల్లేడు, చెముడు వేళ్ళ బొగ్గుచూర్ణము ఒకపల మెత్తును, పాళ్ళుగనుండి, అందు జిల్లేడు మొదలగువాని వేళ్ళ బొగ్గుపొడి, అనఁగా వేళ్ళను గాని, బొగ్గుపొడిని గాని వెల్లులిరసముతో తడిపి నెండబెట్టి పంచదారంబోలిన చూర్ణముగఁ జేసిన నది అగ్నిచూర్ణమగునని చెప్పఁబడినది. ఇదియే అస్త్రవిధానమని మా యభిప్రాయ మెంతమాత్రమును గాదు. ఆకాలమున నట్లు తెలుపఁబడినది. ఇక్కాలమున నాంగ్ల ప్రభుత్వమువా రనేక పరిశీలనలఁ జేయుంచుచు దీనియోగము నభివృద్ధి పఱచుట మేముగుర్తింపకపోలేదు. ఆదికాలమున భరతదేశమున లేదనుట కీసంగతి నిట నుదహరించితిమి.

ఇంతియేగాక శుక్రనీతిలోనిఅగ్ని బాణయోగ

మిటులఁ జెప్పఁబడినది. ఇది రంగులనుట, కాంతులనుట బాణసంచా సంబంధముగ స్ఫురింపక పోదు. "బొగ్గు, గంధకము, సురేకారము, మణిశిల, హరిదళము, సీసభస్మము, ఇంగిలీకము, ఉక్కుబీడు, మైలతుత్తము, లక్క, నీలిమందు, సరళ (తెల్లతేగడచెట్లలోనిబంక) వీటి భాగములను వివిధములుగమార్చుచు, వేర్వేరువిధములగు బాణముల పెక్కు రంగులుకలుగఁ జేయనిచ్చును."

బాణసంచావిద్య కించుక రసాయనశాస్త్రజ్ఞానమును, హస్తకౌశలమును ప్రధానములు. ఇవి కాలునప్పుడు పెక్కునకాంతియు, రంగులను, ప్రదర్శనములను రాణింపఁజేయును. ఇట్టిరంగులతోడనే ప్రాణవాయువుంగూర్చి స్ఫురింపక పోదు. అది లేనిదే అగ్ని ప్రకాశింపదనుట సర్వసామాన్యపుపలుకే గాన బాణసంచాయందు ప్రాణవాయువును ఇచ్చునది, దానిని గైకొని మండఁజేయునట్టి రెండు ద్రవ్యములుండవలసి యుండెడిని.

గంధకాదులు కట్టెలకన్న నతివేగముగ నిప్పంటుకొని మండుననియు, సమురుగల వెక్కువదీప్తితో మండుననియు, ఎల్లరెఱిగినదే. వేగముగ నిప్పంటుకొనుట, తేజోవంతమగుదీప్తితో మండుట ఇందు ప్రధానములుగాన నిట్టివస్తువుల సంపుటీకరణమే బాణసంచాయందు ప్రధానము. ఇంక వివిధములగు రంగులతో కాలుట విచిత్రము గాన, పసుపుపచ్చరంగునుగల్గించు సముద్రలవణము, అతివేగముగ జ్వాలంగల్గించుగుగ్గిలపుపొడి, స్పాసము, తామ్రసంబంధపదార్థములనుండి యాకుపచ్చ, మబ్బు రంగులు, నీలిమందువలననీలిరంగులు, Calcium salts కలుపుటవలన లేతయెఱుపు, సిందూరరంగులును Strontium nitrate కలుపుటవలన వివిధములగు నెఱుపురంగులు, Barium nitrate(లేక బెరైటా) కల్పుటవలన వివిధములగు నాకుపచ్చరంగులు, అగ్నియందు కలుగును గానవీట్లం జేర్చుట బాణసంచాకగు నలంకారములనియు, ఈవిద్యకు మూలసూత్రమనియు తలంపఁ దగును.

గాలియందున్న ప్రాణవాయువు బాణసంచాకార్యములకు చాలదు గాన నైసర్గికముగ దీప్తి తగ్గుట తటస్థించును. ప్రాణవాయువునిచ్చు నీరు, భూమి, రాళ్ళు, చెట్లు వీటి కుపచరించునవి కావు గాన, ప్రాణవాయువును నిర్బంధించి తమయందిముడ్చుకొనియుండి అగ్నిసంపర్కమున ప్రాణవాయువును వదలివేయు పదార్థములగు Potassium nitrate (లేక సురేకారము, లేక పెట్లుప్పు)ను Potassium chlorate (లేక పోటాష్, లేక పొటాషుహరితము) మొదలగు వస్తువులను ప్రాణవాయువు గల్గించి యిచ్చు ద్రవ్యములుగను, ప్రాణవాయువును దీసికొను ద్రవ్యములలో నసఁగా ప్రాణవాయుసంయోగమునమండు పదార్థములకుగాను బొగ్గుపొడి, గంధకము మొదలగునవియు బాణసంచా చేయుటలో ముఖ్యద్రవ్యములుగ నుండును.

బాణసంచా విచిత్రవిషయము ముక్కుపొడిని వాడుట (ఉక్కుబీడు) అగ్నికణములను విస్ఫులింగములవలె తాము కాలి వెదజల్లుచు, కాకరపువ్వొత్తులు మొదలగువాటియందుపయోగించును. ఇంకఁ గాల్చినచోటనే గిరగిర తిరుగు చక్రపటాకీలు, చక్రబాణాలు మొదలగునవియు, కాల్చినచోట నుండక పైకెగసిపోవుచుండు తారాజువ్వలు, అవ్వాయిచువ్వలు, గొప్ప ధ్వనితో ప్రేలి విభ్రమముంగల్గించెడి అగాదాలు మొదలగునవియు, ఉన్నచోటనుండియే చెట్లంబోలి ప్రకాశమానముగఁ గాలు చిచ్చుబుడ్లు మొదలగునవియు, ఆకాశమున కెగసి యటఁ బేలి రంగులదీపములను వెదఁజల్లు వెన్నముద్దలు, వెలగకాయలు, మొదలగునవియు

ఉపాయములచే నట్లు చేయున ట్లొనర్పఁబడినవి. ఉదాహరణముగ నొకఫిరంగి కాల్చుతఱి తక్కువ బరువుగల ఫిరంగిగుండు ముందునకు దూరమరుగుటయు, అతిభారమగు ఫిరంగిబండి ఒకటిరెండడుగుల దూరము వెనుకకు (తన్ని) జరుగుటయు నెల్లరెఱింగినదే. అట్లే ఒక గొట్టమునందు రెండువైపులనుండి మందు దట్టించి కొనలు మూసి రెండువైపులందు ఒకకొన నొకవైపునను, రెండవకొన రెండవవైపునను రంధ్రములు చేసి అగ్ని ముట్టించిన, వెనుకకు రెండుకొనలనుండి త్రోయఁబడుట గిరగిర తిరుగుడిని. తక్కినవియు నిట్లే యూహింపఁదగినవి. బాణసంచానిర్మాణమున నేవస్తువున కావస్తువునే గుండనూరి, పిదప పాళ్ళు కలుపవలయును గాని, కల్పి నూరరాదు. అది యొక్కొకతూరి ప్రాణాపాయముగూడఁ గల్గించినది.

బాణసంచావిచిత్రము లిన్నియని నిర్ణయింప ముకాదు. దేశదేశముల వేర్వేఱుగనుంటయె గాక, పనివాండ్ర బుద్ధికుశలతనుండి, వారి అనుభవములనుండి కల్గినజ్ఞానములనుండి వేర్వేఱుగ నుండునుగాన సామగ్రిలభాగముల నన్నిటిని వివరించుట యెవరికిని శక్యము గానిదిగనే యుండును.

బాణసంచాచేయుకార్యమును ముఖ్యముగ నాల్గుభాగములుగ విభజించి యున్నారు. ౧ భాగములు గల్పి మందు తయారుచేయుట, ౨ మతాబులు, కాకరపూవువత్తులు మొదలగువాటికి గొట్టములు చేయుట, ౩ మందు దట్టించుట, ౪ అవసరమగువాటికికాల్చువత్తులు, జానకిత్రాడు లేక కాల్చుతావులం దిడవలసిన వేఱురకము మందు అని నాల్గుభాగములుగఁ జెప్పియున్నారు.

౧ భాగములు గల్పి మందు తయారుచేయుట. ఈ కలుపవలసినభాగములం గూర్చి అనేకవిధములుగ నున్నందున ఎవ్వరివో ఒకరిద్దరుచెప్పిన భాగములను మేమిట వివరించుట సరికానేరదు గాన, దానిని ప్రయత్నించువారలకు వదలివేయుదుము గాక.

౨ మందు దట్టించుటకు గొట్టములు మొదలగువాటిని జేయుట. మతాబాలకు, కాకరపూవువత్తులకు నగుకాగితపుగొట్టములు, చిచ్చుబుడ్లకు కుండగొట్టములు మొద
యగుకొలతల మేరకు జేయఁబడనిచో చీలిపోవుట, జాఱుట, సరిగానిలిచి కాలకపోవుట మొదలగు బాధలు సంభవించునుగాన పద్ధతిమేరకు చేయవలసియుండును.

అవాంతరాలు చేయుతఱి గొట్టము నంగుళము మందమునందుచో రెండున్నరగుళముల మందు దట్టింపఁగల పొడవును, అఱంగుళముల తోకయు నుండవలయునని విధికలదు. ఇది సర్వసాధారణపుపద్ధతి. ఇంతకం టనేక పరిమాణములం దీ అవాంతరములు చేయుదురు. కొన్ని గొట్టము లట్టలతోను, కొన్ని కాగితముల యంటింపుతోను చేయుదురు. పటాకులు తాటియాకులచే బిగించుపద్ధతి భరతదేశమునను, దళసరికాగితపుగొట్టములందు చేయుపద్ధతి చీనాదేశమునందునను ఆదినుండియు నున్నది. చిచ్చుబుడ్లు మట్టిమూసలతో కూరుటకలదు. తోటాలు కొకొందీలు పలుచనిత్రోలుతో చుట్టుదురు. ఇవి అనుభవపూర్వకజ్ఞానము లేనివారు చేసిన నపాయకరము లగ్యుడిని.

నీటిబాణములని కొన్ని కలవు. అవి నీటికాకులవలెనే కాల్చి నీటఁబడవైచిన నీట మున్గుచు పైకెగురుచు తిరుగ నీటంబడుచు కాలును. నీటఁబడియు నివి నానిపోవు. ఆరిపోక నిలుచును. వీటియందు తుపాకిమందుపాలెక్కువకలియునంట.

ఇంక నధికవిద్యావంతులగు రసాయనశాస్త్రజ్ఞులిక్కాలమున వింతవింతబాణసంచా చిత్రములు చేయుచున్నారు. మనుష్యాకార

ములు, సభలు, మృగములు, అతిరసముదాయ ములు, పువ్వులు మొదలగున వెన్నియో పాశ్చాత్య దేశములందు బాణసంచాగా చేయఁ బడుట వింతగాల్పెడివి. చింతకట్టెబొగ్గు, జిల్లేడు బొగ్గు మొదలగువాటి కొక్కాలమున సారాయ మునుగూడఁ గల్పుదురు.

బాణపురము—దీని నిప్పుడు మహాబలి పుర మనియు,చతురంగపట్టణమనియు నందురు. ఆంగ్లులు సాడ్రాస్ అనుచుందురు.

చెంగల్పట్టుమండలములో నున్నది. కొంత కాలము పాండ్యరాజులకు నివాసముగ నుండె నఁట. ఇట ఏకశిలయందు చెక్కఁబడిన దేవళ ములు, రథములు కలవు. చెక్కడచిత్రములగు పనులును గలవు. బాణాసురుని రాజధానియగు శోణితపురమున కీపేరుండెనని తెలియుచున్నది. (ఉమావనము చూడుఁడు.)

బాణాగ్రములు పది విధములు — ౧ ఆరాముఖము, ౨ ద్విభల్లకము, ౩ వత్స దూతము, ౪ కర్ణికము, ౫ కాకతుండము, ౬ తురపత్రము, ౭ గోపుచ్ఛము, ౮ అర్ధచం ద్రము, ౯ సూచీముఖము, ౧౦ భల్లము.(ధను ర్విద్య చూడుఁడు).

బాణాసురభూపతిరాజ్యము,శోణిత పురరాజ్యము, దేవీకోటరాజ్యము— సంయుక్తరాష్ట్రములలోని కుమాన్ డివిజనునకుఁ జేరి కేదారగంగ యనఁబడు మందాకినీనదీతీర మున ఉషామఠము (ఇప్పటి ఉఖీమఠ్) నుండి ఆఱుమైళ్ళ దూరమునను గుప్తకాశీక్షేత్రము నకుఁ గొంతదూరమునను శోణితపుర ముండిన దని పోల్పఁబడినది. అచటిపర్వతముపైఁ గల పాడుపడిన కోటజాగాను బాణాసురునిదుర్గ మని చూపుచున్నారు. ఈప్రాంతసీమ యంతయుఁ దొల్లింట ఉమావన మనంబరఁగునరణ్యమఁట. శోణితపుర మాదికాలమున విశాలమై, అచటికిఁ గొంతదూరమునఁ గల గుప్తకాశీవఱకు వ్యాపిం చియుండె నఁట. గుప్తకాశీశివలింగము బాణా సురమహీపాలుని ప్రతిష్ఠగ హరివంశము ౧౭౪ యందుఁ జెప్పఁబడినది. బాణాసురరాజపుత్రిక యగు ఉషాదేవి అనిరుద్ధునిభార్యయామెను ఈమెయే తనపేర నిర్మించిన ఉషామఠము, నేఁటికి ఉఖీమఠమై బరఁగుచున్న దఁట. ఉమా వనప్రశంస హేమకోశము, త్రికాండ శేషనిఘం టువులయందుఁ గానఁగనగును. పెద్దకుమార్తె చంపావతీదేవి సద్గురాలు. చంపావతీపుర మామె యాశ్రయపుతావు.

బాణాసురుని కింకను ఇప్పటి కుమాన్‌డివిజను సందులో హావతికడ 'సూయి' యనంబడు గ్రామ ముకడ వేఁటకదుర్గ ముండెడిది. ఇది నేఁటికిని ఆయనపేరఁ బరఁగుచు పాడగుచున్న స్థితియం దున్నది. సూయిగ్రామముకడనున్న అంబాదేవీ దేవాలయము నాటిదేయందురు. పెక్కండ్రు పరి శోధకులిది శోణితపురమని భ్రమపడిరి కాని,యూ తనిరాజ్య మింతదనుక నుండెడి దని తోఁచెడిని.

మత్స్యపురాణము ౧౧౬ యందు బాణుని నివాసము త్రిపురమని చెప్పఁబడినది. ఇది పైవ వివరింపఁబడిన ఉమావనమందు కొండపై నున్న దుర్గమునకు పేరై యుండనోపు. కొందఱు పరిశీల కులు తొల్లింటి త్రిపుర మిప్పుడు తియోర రనఁ బరఁగుచుంట, నర్మదానదీతీరమున (పునర్భవా తీరము) దినాజపూరునకుదక్షిణమున పదునాల్గు మైళ్ళలో పాడుపడినదుర్గమూ యని యనుమా నించుచుందురు. అచటివారును దానిని 'బాణరా జాకా ఘడ్' అని వాడుచుందుట గానఁగనగుచుం డును. దీనింగూర్చి యీదుర్గమందే గల యొక శిలాశాసనము చక్కఁగా పరిశీలించుటతో దానినిర్మాణ మొక గౌడరాజునకుఁ జెప్పఁబడి యుంటచే నాతనికో లేక వానిసంతతివా రెవ్వ రికో బాణరాజనుపేరుండి యుండనోపునదియు,

ఇది బాణాసురునికోట కాదనియుఁ దేలుచున్నది. (బాణుఁడు చూడుఁడు.)

బాణుఁడు— దానవుఁడు. భూపతి. తండ్రి బలిచక్రవర్తి. శివభక్తుఁడు. ఈతనికుమార్తె ఉష. శ్రీకృష్ణునిపౌత్రుఁడగు అనిరుద్ధుని వలచి వివాహ మాడెను.

హిమాలయముపై ఇప్పటి గడవాలుసంస్థాన రాజ్యమున బదరీకేదారమున కేగుమార్గమున ఉఖీమఠమునకు కొంతదూరమున నున్నదియున్న శోణితపురమే ఈతని రాజధాని. ఈతనికి సంయుక్త రాష్ట్రములలోని కుమాన్ డివిజనులో నిప్పుడు చేరియున్న లోహాఘాట్ (వతి)కి కొంచెముదవ్వు నఁగల వేలోకశోణితపురమును, అందొక ఏక శిలాదుర్గమును ఉండెను. అచట నిప్పుడున్న 'సూయి' అనంబడు గ్రామమునకంటియున్న దేవ స్థానమునందున్న భగవతీదేవి బాణాసురుని యిలువేల్పని యందురు. ఈయేకశిలాదుర్గముకడ బాణాసురుఁడు శ్రీకృష్ణునితో యుద్ధమొనర్చె నఁట. ఆదుర్గము నిప్పుడు బిసంకట గ్రామము కడ కోటల్గర్హా యనఁబడుచున్నది. లోహావతీ నదీతీరము. యుద్ధరక్తముజాతి నది నెఱ్ఱబడ జేసిన లోహావతియని నదికి పేరయ్యెను. బాణాసురుని ... సిద్ధురాలయ్యెను. ఆమెపేరు చంపావతి. ఇంకనువసుదేవుని కనిష్ఠసోదరుఁడగు అనీకుని మూఁడవసుతునకు బాణుఁడని పేరు కలదు. కాదంబరియను గ్రంథము రచించిన కవిని బాణుఁడనియు, బాణభట్టనియు నందురు. ఈబాణకవి హర్షచరిత్ర యను గొప్పకావ్యమునుగూడ రచించినవాఁడు. బాణకవి చెప్పక విడిచిపెట్టిన కవిత్వరచనావిశేషములు వేఱుగ లేవని యతిశయోక్తిగ "బాణోచ్ఛిష్టం జగత్సర్వమ్" అనియెదరు. (బాణాసురభూపతి రాజ్యము చూడుఁడు.)

బాణులు లేక బాణవంశనృపతులు— మైసూరుప్రాంతరాజ్యమును తొల్లింట నేలినభూపతులు.

బాత్ (Bath) కుర్చీ (Chair)- క్రీ. శ. 1740 సం॥ ప్రాంతమున ఇంగ్లాండులోని ఇతి రనగరము లెప్పియు నెంచుఁగనిమహాత్మవై భవము లండననుభవింపసాఁగెను. లండనునగరమునకు పిదప బాత్ నగరము నరపాలకాది ధనికుల కందఱకు నారోగ్యమొసఁగఁగలతావని తోఁచి, యందఱు నటకేగి వసింపఁదొడఁగిరి.

ఆకాలమున రోడ్లు వేయఁబడక, మార్గములు బురదగనో యుండి, నడుచుట కష్టతరమైయుండెను. ధనికులు సి (Sedan Chair) అనంబడుచు నెనమండ్రుగురు బోయీ లచే కష్టమున మోసికొనిపోఁబడెడి కుర్చీయం దాసీనులై ప్రయాణమొనర్చుచుండిరి. ఆకుర్చీ దండెలు చాల బరువుగను కూర్చుండుట కష్టతరముగను నుండెను.

ఆకాలమున బాత్ నగరమున వసించుచుండిన జేమ్సుహీత్ (Mr. James Heath) అనునాయన తేలికయు, గట్టియుఁగూడ గల్గి ప్రయాణమున కూర్చుండుటకు సౌఖ్యముగ నుండు నొకవిధమగు కుర్చీని తయారుచేసెను. అది యందఱిచే మోదముం బడసి, యెక్కువగ వాడుకలోనికి వచ్చి, యందఱిచేతను "బాత్ ఛైరు" అని వాడఁబడసాఁగెను. నేటికి నాపేరు ననె ఆమోస్తరుకుర్చీలన్నియు బరఁగుచున్నవి.

బాదంతిగోత్రము-(ఆత్రేయగణముచూ.)

బాదము— సం. బాదామ, వాతవైరిః, నేత్రోపమఫలః. బాదామము సంస్కృత సమము; బాదాము- ఇది బాదము అనుశబ్దము యొక్క రూపాంతరము. బాదము— ఇది వైకృతము. అనఁగా ప్రాకృతసమమును, సంస్కృత ప్రాకృతభవమును నగుపద మిది.

లా. Amygdalus Communis Prunus amygdalus. ఆంగ్ల Almond.

బాదమునందు పెక్కుజాతులు కలవు. 1 దేశవాళీ బాదము, 2 సీమ బాదము, 3 ఏనుగు బాదము లేక అడవిబాదము, 4 చీనాబాదము.

సాధారణముగా గృహస్థుల పెరళ్ళలో నీ దేశవాళీ బాదము పెరుగును. చక్కగా పండినపండు, తనకుఁ దానే నేల రాలిన పిదప అట్లే కాలము నిలువ యుంచినను లోపలి పలుకు చెడక, రుచిని గోల్పోక, అట్లే ఉండును. కాయ కొంచెక్కు పలుకే యుండును. కాని నూటనొకట రెండుపలుకులు గూడ నుండుట చూచుచున్నాము.

2. సీమ బాదము:— ఈతరగతిలో లెక్కలే నన్ని జాతిభేదములు కలవు. గుండ్రనిజాతికాయ యందు చేదుకోల వాటపు పిక్క లుండును. ఇందు చేదు అధికము.

ఇంకొకజాతి మన కిపుడు బజారులో దొరకు నదే. ఇందు కాగ్జిబాద మనునది శ్రేష్ఠము. దీని పై పెంకులుగట్టివికావు. గట్టిపెంకులుగలజాతిఅధమపుజాతిగ నెన్నఁబడుచున్నది. మఱియు చిన్న పిక్కలను వ్రేళ్లతోనొక్కిన చిటికిపోవు పెంకులు గలజాతిని "పేపర్ షెల్ బాద"మనియెదరు.దీని ధర అధికము. ఇంకను "జార్డను బాదము" అను నది గింజ పొడుగుగా నుండును. ఇది పాల స్తైనులో విరివిగా దొరకును. దీనిరుచియును ధరయునుగూడ నధికమే.

ఈ సీమబాదము ఆఫ్ఘనిస్థానము, బెలూచిస్థానము మొదలగు ప్రదేశములలోను ముఖ్యముగా కాబూల్, కాంధార్, హీరట్, కాశ్మీరము మొదలగుస్థలములలోను, హిమాలయాన్ తరాయి (మన్య) స్థలములలోను విరివిగా పెరుగును.

రుచి(Taste)-బాదంపప్పు కమ్మదనమును, తీయందనమును, మిశ్రితమైన లలితమగురుచి గలదిగా నుండును.

Effects- ధాతువృద్ధియు, దేహపుష్టియు, బలమును కలుగఁజేసి, స్నాయుదౌర్బల్యమును పోఁగొట్టుట కీబాదముపప్పు పాలతో మిళితముచేసి సేవించుచుందురు. బాదముపప్పు నుండి తీసినచమురు (Almond Oil) మేహ వాతము నడంచును. అవయవదౌర్బల్యము పోఁగొట్టును. అకాలమున సుశ్కిపోయిన పురుషాంగముపై నీతైలము మర్దించినచో యథారూపముపొందును. దేహదౌర్బల్యముచే సుశ్కిన ఉరోజములపై నీతైలము మర్దించినచో, నవియును పూర్వావస్థను పొందును. మూత్రమును పరిశుభ్రపఱచుశక్తి బాదము పప్పునకు కలదు.

బాదమునందున్న పైత్యోద్రేకగుణమునకు శర్కరయును, అంజూరపండ్లును, రూమీమస్తకియును పరిహారములు. (విఱుగుళ్లు). బాదము పిక్కలపైనున్న పెంకుకాల్చినబూడిద దంతరోగముల నివారించును. బాదమువేరునకు విరేచనకారకశక్తి కలదని చెప్పఁబడినది.

చేదుబాదముపలుకులు దృష్టికి బలమొసంగునని యు, నిద్రపట్టించుననియు, స్త్రీల ఋతురక్తమును చక్కఁగ వెడలించుననియు, చర్మరోగముల నివృత్తిచేయుననియు చెప్పఁబడినది.

అడవిబాద మనునది చిన్నకొబ్బరికాయ యంత యుండి, పైడిప్ప గాఢమైనయెఱుపు రంగు గలదిగా నుండును. దీని కాపుకాలము వేసవి. సాధారణముగ నీపండ్లు చెట్టునుండఁగనే పగులును. అందున్న పెద్దతామరగింజలవలె మిక్కిలిగాఢమైననల్లనిరంగుగలగింజలు20మొ॥ 25 వఱకును నేల రాలును. ఈగింజలు పగులఁ గొట్టినచో అందున్న పలుకులు భుజింప నర్హము

గానుండును. ఈగింజలు పగులఁగొట్టకున్నచో నిలువయుంచుకొనఁ దగియుండును. దీని పలుకు లకు "నీరుడివిత్తు లని" కూడ వాడుక కలదు. ఈతరగతిపప్పునుండి తీసిననూనెకు కుష్ఠరోగని వారకశక్తి కలదనియు, నితర దారుణచర్మరోగ ములపై,నేత్రరోగములపై చక్కఁగ పనిచేయఁ గల దనియుఁ జెప్పఁబడియున్నది. ఈపలుకుల యందు వికారముగలిగించుగుణమును, తలది మ్మెక్కించుశక్తియుఁ గలదందురు. ఈపలుకులు చేఁపలెంతో ఆప్యాయముగ భుజించును.

ఇక మిగిలినది "చీనాబాదము" లేక "చైనాబాదము." ఈతరగతి వ్యవసాయము తొల్లి చీనా దేశమున ప్రారంభింపఁబడెను. ఇది పెసరచేనువలె భూమిపైఁ బ్రాఁకును. భూమిలోపల తనవేరునంటియే గుత్తు గుత్తులుగ కాయలు కాయుచుండును. ఒక్కొక్క వేరునంటి కాచిన కాయలు సుమారు రొకసేరు వఱకును లభించును. ప్రతికాయకును సెనగ గింజలవలె సుమారు 4 మొ॥ 6 వఱకును గింజ లుండును. ప్రతిగింజకునుగల పైపొరదీసి భుజించి నచో నది బాదముపప్పురుచి ననుకరించును. చైనాదేశమునుండి వచ్చినపంట యగుటను, దీనికి బాదముపప్పురుచి యుండుటను, దీనిని చైనాబాదము, లేక చీనీబాదము అనియు, వేరునంటిసెనగగింజలవలె చిన్న చిన్న గింజలుగా కాచుటవలన వేరుసెనగయనియు, భూతలమున ఫలించి సెనగగింజలఁ బోలినదగుట భూసెనగ లేక బూశనగ యనియు వాడుకలోనికి వచ్చినది.

ఈ నాల్గుతరగతులకును పైత్యము నభివృద్ధి చేయుగుణమును, వదలిపెట్టలేని రుచియు సమానధర్మములె యయ్యును, ఈ చీనాబాదము నందు, అనఁగా వేరుసెనగయందు మాత్రము పైత్యాధిక్యము కలిగించుగుణము అత్యధికమై యున్నది.

ఇపుడిపుడు కొందఱు పచ్చివేరుసెనగపప్పు (చీనా బాదముపప్పు) మితముగ భుజించి, పాలుసేవించు నాహారనియమము ననుసరించు చున్నారు.

బాదామీ (తొల్లింటి వాతాపిపురము):- ఇల్వలవాతాపు లను రాక్షసప్రముఖుల పేళ్లు ఎల్ల రెఱింగినవే. వీ రగస్త్యమహర్షిచే నిహతు లైనవారు. వాతాపి ఇట వసించువాఁడఁట. ఇచటి కాఱుమైళ్ళదూరమున నేర్పడిన పరేష్ గాడను గ్రామముకడ నున్న శివలింగమును, భాణశాంకరీదేవీదేవస్థానమును వాతాపి (రక్క సునినాఁటివి) పూజించుచుండినవనియు అచటివా రనెదరు. అక్కాలమున నీప్రాంత మంతయు నరణ్యముగ నాఁటినిదిగ నుం నఁట.

పిదప మహారాష్ట్రభూపతి పులికేశిమహా రాజు వాతాపీపురనిర్మాత యనియు, అది నానాఁటికి మాఱుచు బాదామీయాయెననియు, పరిశీలకులనుచున్నారు. ఇక్కాలమున బాదామీ బొంబై రాజధానియందు బిజాపూరు మండ లమునం దున్నది. ఇచట చూడఁదగినవి జైనులనాటిగుహలు. అందు మూఁడు గుహలు హిందువుల దేవస్థానములుగ నున్నవి. ఒకదాని యందు నరసింహ (విష్ణుదేవుని) విగ్రహము పూజింపఁబడుచున్నది. కొన్నింటి పనితనము, ంభములందలి విగ్రహచిత్రము చక్కనిపని తనమును బ్రదర్శించుచు, హిందువుల రచన యని తెలియఁజేయుచున్నది. ఒకగుహయందలి శాసనము క్రీ. శ. ౫౭౮ సంవత్సరమును సూచిం చెడిని. ఇవి కొండపైనున్న గుహలు. ఎక్కుటకు సోపానములు అరిగిపోయినవి కలవు. పెద్దది యగు గుహ ౩౦ అడుగుల నెడల్పును, ౧౮ అడుగుల లోఁతును గలది గలదు.

బాదరాయణ గోత్రము--(ఆత్రేయ గణము చూడుఁడు.)

బాధ కొంకకాలము భాగ్యాన కింకొక కాలము—(ఆంధ్రలోకోక్తి.)

బాధ కొన్నాళ్లు భాగ్యం కొన్నాళ్లు—(ఆంధ్ర లోకోక్తి.)

బాధయందు నులుచుకొనుట— అతాత్తుగా బాధకల్గునేని నులుచుకొనుట కొంత అప్రయత్నముగను, కొంత ప్రయత్నముగను గూడ జరగెడిని. అతాత్తుగా సంభవించు బాధకు విస్మయవిషాదములు కలుగఁగ, ఏమియుఁ దోచక మనస్సు నిలువక నులుచుకొందుము. తెలిసియు నా బాధనుండి తప్పించుకొనుటకు సాధనముగ బిగించుటకై నులుచుకొందుము.

ప్రతిక్రియ తెలియమి చేయుపని ఇది. తెలియునేని దానినే యాచరింతుము.

బాధర్స్టు సెటిల్మెంటు— దేశమున పశ్చిమఆఫ్రికా యనంబడు దేశమునఁ గల బ్రిటీషుసెటిల్మెంటు గాంబియానదీముఖద్వారమునకడ నున్నది. (ఆఫ్రికాఖండము, పశ్చిమఆఫ్రికాదేశము చూడుఁడు).

బానిసనృపవంశము (Slave dynasty)— వీరు మహమ్మదుఘోరీకిఁ బిదప రాజ్యమునకు వచ్చిరి. క్రీ. శ. ౧౨౦౬ మొదలు ౧౨౯౦ వఱకు మహమ్మద్ గోరీ ఏలినరాజ్యమును పాలించిరి. అనఁగా నెనుబదివత్సరములు. కుతుబుద్దీన్, ఇతనియల్లుఁడగు అల్తమష్, అతని కూతురగు సుల్తానారిజయా, అమెకుమారుఁడగు నాజరుద్దీన్ బల్బన్ అనువార లీవంశమున ముఖ్యులు. వీరికి బానిసప్రభువు లని (Slave Kings) అనునామము ప్రసిద్ధమయ్యెను. (మహమ్మదుఘోరీ చూడుఁడు).

బాప్టిస్టుక్రైస్తవమతశాఖ-అదిని ప్రొటెస్టాంటువారినుండి చీలిన అంతశ్శాఖగనుండినది. పిదప స్వాతంత్ర్యత నందినది. వీరు బాప్టిజము బాలుర కీయఁదగదందురు. వారికి జ్ఞానము కల్గి భక్తి కుదిరినపిదప నే క్రైస్తవమతదీక్ష నీయవలసియుండు నందురు.

బాబరు చక్రవర్తి— ఈతఁడు మొదట మొగలాయిచక్రవర్తి. పేరు జహరుద్దీనుమహమ్మదు. బాబరనుపదము బిరుదము. పానిపట్టుయుద్ధమున జయించి భరతదేశమున ప్రభుత్వము గైకొనెను. ఇతఁడు తైమూరుసంతతివాఁ డని యందురు. చెంఘీఖాని అఫ్ఘానిస్థానాధిపతియై యుండినవాఁడు. క్రీ. శ. ౧౫౨౬ లో ఉత్తర హిందూస్థానమున సింహాసనమెక్కెను. కుమారుఁడు హుమయూన్ చక్రవర్తి. బాబరుగోరీ సమరఖండునం దున్నది.

బాబిలోనియానగరము— (బేబిలన్ చూడుఁడు.)

బాబిలోనియాశాసనము—(Babylonian Inscription) దీనికాలము వివరింపఁబడకున్నను, వివరింపఁబడినసంగతులనుండి తేలుచున్నది. ఇంగ్లాండుదేశమున లండనునగరమునందలి బ్రిటిషుమ్యూజియమునం దుంపఁబడి క్రీ. శ. 1905 లో ఇంగ్లీషుభాషలోని కనువదింపఁబడినది.

"ఏడవసంవత్సరమునందలి శివాన్మాసపు ఇరువదియాఱవదినమున పగలు రాత్రిగ మాఱి, ఆకాశమధ్యమునం దంతరాళమున నగ్ని ప్రజ్వలించినది" అనియుండెను. దీనిభావ మాదినమున (బహుశః అపరాహ్ణకాలమున) సంపూర్ణసూర్యగ్రహణముసంభవించి,చీఁకటిగల్గుటయు, కొరొనాదృశ్యమగుటయు ఆఏడవసంవత్సరమన క్రీ.పూ.౧౦౬౨ సంవత్సరమనియు నైయున్నది. (ఎస్ట్రానామీ శాస్త్రము, గ్రహణములు, కొరొనా చూడుఁడు.)

బాబిలోనియా సింహము (జ్ఞాపకచిహ్నము)— బాబిలోనియానగరముండిన

తావు పరిసరములం దొక యున్నతప్రదేశమున నొకవేదికపై బోర్లపరుండియున్న యొక మనుష్యునివలెను, ఆతనిపై నిలిచియుండు నొక సింహమువలెను రాతితో జ్ఞాపకచిహ్నముగఁ గాఁబోలు గొప్పవిగ్రహము కలదు. ఇది శిలాతలము. అచటనే అట్లు మరల్చి మలిచిరని కొందఱు పరిశీలకు లనెదరు.

కొందఱు పరిశీలకు లిది చరిత్రాత్మకము గాదనియు, అక్కాలమున నీప్రాంతమున నధిక వ్యాప్తిని గ[illegible] సింహముల బాధను సూచించుటకు రాతి నిటుల మలచినారనియు నని తలంచుచున్నారు. ఇంకఁ గొందరిది డానియల్ జ్ఞాపకచిహ్నమని తలంచుచున్నారు.

బాభ్రవ్యగోత్రము-(కుశికగణము చూ.)

బామ్రి (బవేరు)— బేబిలను. (బాబిలోనియా చూడుఁడు.)

బార్ (Bar)— Bar of Sand or Sand Bank. నదీముఖద్వారమున నుండు ఇసుక గట్టు. ఇది అడ్డముగా నుండునది. (Rivers నదులు చూ.)

బారన్ గౌరవబిరుదము--ఇది బ్రిటిష్ బిరుదము. పీరేజిబిరుదములైదింటిలో మొదటి చిన్న బిరుదము. ఇది యాదిని బ్రిటిష్‌సీమలందు ప్రభుసన్మానవస్తులకీయఁబడుచుండెడిది. డర్హామ్ బిషపుగారికిఁగూడనిట్టిబారన్సు ఉండెడివారఁట. వంశపరంపరగా నీ బిరుదము వహించువారికిక్కాలమున "బేరనెట్"అని వాడుచున్నారు వీరికి సర్ బిరుదము పేరునకుముందుగను, పేరునకు పిదప "Bart" అని గాని, Bt. అని గాని వ్రాయఁబడుచుండును. ఇచట పేరనిన క్రిస్టియన్ నామమని క్రైస్తవులకుఁగా నెఱుంగునది.

బారాతావా (నర్మదాసంగమము)- భోపాల్ రాజ్యమునకును బ్రిటీషిండియాలోనిదగు హోషంగాబాద్ పురమునకును నడుమ నర్మదానది ప్రవహించుతావున బారాతావా నది ఒకశివాలయమునకెదురుగ సంగమించుపవిత్రస్థలము కలదు. ఇట దీనిని బిందభ్రాన అని వాడుచున్నారు. ఏటేట కార్తీకశుద్ధమున నిట యాత్ర జరుగుచున్నది.

బారానగర్ (ఆనందపురము)--దీనికి "హాటకము" అని పేరుండెను. (సముత్కాలిపురము చూడుఁడు).

బారామూలాపురము—తొల్లింటి వరాహమూలపురము (కాశ్మీరదేశము చూడుఁడు.)

బారింకచెట్టు—ఇది తెల్లబారింక, నల్లబారింక, ఎఱ్ఱబారింక యని మూఁడు భేదములు గలది. అందు తెల్లబారింక శ్రేష్ఠమందురు. ఎఱ్ఱబారింక చాల అరుదు. లా Ficus Benjamina.

బారింకచెక్క కషాయముతో నేత్రములు కడిగించిన నేత్రరోగములును, నోట పుక్కిలించిన దంతరోగములును, చెవిలోఁబోసిన కర్ణరోగములును, లోనికిచ్చిన మూత్రనిరోధరోగమును, పైనిపూసిన చర్మరోగములును, లోనికి బైటకుంగూడ ననుదిన ముపయోగించుచుండిన కుష్ఠరోగమును నివారణమగునని చెప్పఁబడినది.

బారీదువంశనృపులు—తొల్లింట బహమనీరాజ్యము క్రీ. శ. ౧౪౮౯ లో ఐదుచిన్నరాజ్యములుగ చీలుటతో నేర్పడినరాజ్యములలో నొకటి యగు బిదరు రాజ్యము నేలిన ముసల్మానునృపులు. వీరిలో పేర్కొనఁదగినవాఁడు అహమద్షా.

బారోగ్రాఫ్ (Barograph) — ఫ్రెంచి భాషాజన్యపదము. వాతావరణమందలి (Atmosphere) Pressure ను కొలిచి ముందురాఁగలవర్షము మొదలగు కాలపరిస్థితుల నెఱుంగఁజేయు పరికరమునకు బారోగ్రాఫ్

అనియు, వీరిచయల్సానోమీటరు (Arieroid barometer) అనియు వాడెదరు.

ఈవిద్యకు (కలకు) బారోగ్రాఫీ యనిపేరు.

బారోథెర్మోగ్రాఫ్ (Barothermography)--జర్మనుపదసంబంధము. వాతావరణము (Atmosphere) నందలి వేడిని, Pressure ను, వాట్లమార్పులను Charts పై Record చేసి గుర్తించుపరికరమునకు బారోథెర్మోగ్రాఫ్ అనియు, మఱియు ఈవిధానవిద్యకు బారోథెర్మోగ్రాఫీ అనియు పేరు.

బారోమీటరు (Barometer)— దీనిని పాశ్చాత్యులు "Weather glass" అనియు నందురు. ఇది గాలియొక్క బరువు ననుసరించి రాఁగలపరిస్థితులఁ దెల్పు పరికరయంత్రము. ఇందువలన రాఁగలవర్షము, గాలివాన మొదలగుకాలవిజ్ఞానము నెఱుఁగ వీలగుచుండును. ఇంతియె గాక సముద్రపుమట్టముపై నింతయెత్తునుండు గాలి, ఇంత భారము నుండునని లెక్కగలదు. గాన పర్వతములు మొదలగు ఎత్తగుప్రదేశములపై నెక్కి, అచటి వాతావరణము యొక్క భారము నీబారోమీటరు మూలమున నెఱింగి,ఆప్రదేశము సముద్రపుమట్టముపై నెంతయెత్తుగ నున్నదో తెలియ వీలగుచున్నది. ఇది ఆయాప్రదేశములనిమ్నోన్నతలనెఱుంగఁ జేయుయంత్రము క్రీ. శ. ౧౬౪౩ సంవత్సరమున ఫ్లారెన్సు దేశస్థుఁడగు Evangelisa Torricelli అనువారు కనిపెట్టిరి. Galilio Pascal అనువారు తొలుతనభివృద్ధిపఱచిరఁట. ౧౬౪౫ పిదప ననేకులు దీనిని మార్పు జెందించుచు నభివృద్ధిపఱచి రనియు చెప్పఁబడినది. Wheel Barometer యంత్రమును ౧౬౬౫ లో కనిపెట్టిరఁట. Pendant Barometer ౧౬౯౫ లో కనిపెట్టఁ బడినది. Marine Barometer క్రీ. శ. ౧౭౦౦లో కనిపెట్టఁబడినది. Prof. Guyot అనువారు (Princeton University పండితుఁడు) పర్వత ప్రదేశముల నిమ్నోన్నతములను లెక్కించు విధము, దీని నుపయోగించు విధము తెల్పి, బహిరంగ పఱచినవాఁడని చెప్పఁబడినది. ఇది వాతావరణపుఒత్తిడి నెఱింగించునొకయంత్రపరికరము. ఱఱమగ ముప్పదియొకఅంగుళము పొడవుగలగాజుగొట్టమున కొకవైపున పాదరసముంచుకొను నిలయమున గల్గి యుండును. గొట్టము యొక్క రెండవవైపుకొన వాతావరణపు గాలి యంటునట్లు తెఱచి యుంట గాలిలోని పాదరసమున కంటియుండెడిని. (ఇసోబార్ చూడుఁడు. వాతావరణపుఒత్తిడి చూడుఁడు.)

గొట్టములోని పాదరసమునకు గాలితగులుట యను వాతావరణపుఒత్తిడి సహితమైన గాలి తగులుటయె యగునుగాన, ఆఒత్తిడి అధికమగుతఱి గొట్టమునందలి పాదరసమును పైకెత్తుటఁగాని అల్పమైనతఱి పాదరసమును క్రిందికి దిగఁజేయుటఁగాని జేయుచుండెడిని. ఇది దానికిఁగల శక్తిగ నెఱుఁగుదుము గాక. బారోమీటరు Fall అనినను, Raise అనినను ఇదియేభావము. ఇదియె బారోమీటరు వాతావరణపు ఒత్తిడి కొలుచుటయై యున్నది.

ఈకొలతవిధానమునే గొట్టమునందు గీతలు గీచి, వాతావరణపుఒత్తిడినుండి పైకిలేచుటగాని, క్రిందికితగ్గుటగాని కొలువఁగల సావకాశము నేర్పఱచి, అట్లు కొలుచుచు ప్రధానకార్యస్థానమునకు తంత్రులమూలమునఁదెలియ పఱచుచుండుటకు దేశమంతటను అర్థస్థానములందెల్ల Meteorological Stations నేర్పఱచియున్నారు. అచటి యుద్యోగులు దినమునకు రెండుమూఁడుసారులు వీటినితంతిమూలమునఁ దెల్పుచుందురు. ఈతంత్రీవార్తలన్నియు ప్రధానకార్యాస్థానముకుఁ జేర, అచట నవి-

ఇసోబారులుగ లిఖింపఁబడుచుండును. ఇప్పుడు భరత దేశపు ప్రధానకార్యస్థానము పూనానగరమునం దున్నది.

వాతావరణపుటొత్తిడి గాలులువీచుదిక్కులను దెల్పును. గాలులు వర్షములఁ గల్గించుట కారకములు. (ఫోరు కేస్టు–భవిష్యత్సూచనలు చూ.)

ఇంక నీబారోమీటరునుగూర్చిన ఇతరసంగతులు విచారింతము. సర్వసాధారణముగ బారోమీటరునందు గోచరించు నెమ్మదియైనమార్పు (Slow change)నిశ్చితపరిస్థితులు (Settled weather)ను, హఠాత్తుగఁ గల్గిన మార్పు (Sudden change) అనిశ్చితకాలపరిస్థితులను దెల్పును. పైకి పాదరసము లేచుచుంట మంచి కాలపరిస్థితి (Fine weather), క్రిందికి దిగుట, తడి, తేమ (Wet weather) పరిస్థితుల నెఱిఁగించును.

ఈసందర్భమున నింకొక్క–సంగతి.ఎఱుంగఁదగినది కలదు. Warm air (వేఁడిగాలి)కన్న Cold air శీతలవాయువును Moist air (తేమగల్గిన గాలి)కన్న పొడిగాలియు, భారముగ దూఁగును. కాన నె బారోమీటరు అధికపుకొలత Dry నుండియు, అధమపుకొలత Damp warm air నుండియు పరిగణించుచున్నారు.

కాని, వాతావరణశాస్త్రమునం దీవిజ్ఞానము నిశ్చయమని చెప్పవీలు లేదనియు, వీటి కతాత్తుగా మార్పులు గలుగ, పెక్కు–మార్గములు కలవనియు, వీటిని భవిష్యత్కాల సూచనలుగ మాత్రము గైకొనఁదగు ననియు వివరింపఁబడుట Indications అనంబడుచున్నవి. బారోమీటరుపైఁగల గురుతులు.

31″ very dry అనియు, 30⅔″ settled అనియు,30⅓″ Fine అనియు, 30″ variable అనియు, 29⅔″ Rain and wind అనియు, 29⅓″ much rain అనియు, 29″ Storm అనియు నైయున్నవి.

కాన బారోమీటరురాఁగలకాలపువర్షము, గాలి, శీతోష్ణములు, వాతావరణపు టొత్తిడి నుండి సూచించునని తెలియుచున్నది.

బారోమెట్రోగ్రాఫీ (Barometrography)—జర్మనుభాషయందు Baros = బరువు (గాలియనిభావము) Metrou = కొలత.ఇది గాలియొక్క ఒత్తిడిని కొలిచి ముందు రాఁగల కాలలక్షణసూచనల నెఱుంగుట. ఇట్టి యంత్రము నకు Barometer అనిపెదరు. దానిం దెలుపు కల.

Barometer లు రెండురకములు కలవు. Mercury (పాదరసము) Barometer అనియు, Aneroid Barometer అనియు.

1 Mercury Barometer:- ఇది ఇటలీ దేశస్థుఁడగు Evangelista Torricelli అను పండితునిచే క్రీ. శ. 1643 సం. కనిపెట్టఁబడినది. ఇందుఁగల నిలువుగొట్టమున పాదరసము పోసి,పైకొసనుమూసి నిర్బంధింతురు. క్రిందికొన నొక పాదరసపుబుడ్డి లోపలికి తెఱచియుండునట్లు ముంచి యుంచెదరు. పాదరసమునకుపైగా గొట్టమున గాలి యుండనేరదు గాన, గాలియొక్క ఒత్తిడబరువే పని చేయును. అనఁగా గాలియందలి ఒత్తిడిబరువు ననుసరించి లేచుట గాని, తగ్గుటగాని జరుగుచుండును. ఇందువల్ల పాదరసము వేఁడివలన పైకిలేచుతఱి స్వచ్ఛమగు కాలమనియు, తగ్గి క్రిందికి దిగిన వర్షముగాని తుపానుగాని మొదలగునవి రానున్నవనియు తెలిసెడిని.

2. Aneroid Barometer. ఇందు చదునైన (Flat) Surface గల Crinkled metal గది యుండును. అందలిగాలి కొంతతీసివేయఁబడుట గాలియందలి Pressure పైమాత

వైపు లోనికి పైకి దుముకుచు కదలెడిని. ఆకదలిక ఒక Pointer కు తగిలి, ఒక ఫలక ముపై ఆడుచుండును. Barometer లోని పాదరసము లేచుట మంచి వర్షమునకు దనియు, తగ్గుట వర్షసూచకమనియు తెలియనగును.

ఇంకను ఇట్టి గాలిబత్తికి లేచుట దిగుట మూలముగ మనము పర్వతప్రదేశముల యెత్తును గూడ నెఱుంగనగును. సముద్రమట్టమునకు ఎంతయెత్తునను న్నామో తెలిసికొనగను మన్నది. ఈశాస్త్రమునకు Barometography అని పేరు.

బార్తొలోమ్యూ బార్టిలీ (Bartholomew Bartly)

—హీబ్రూ పదము. ప్రియ మిత్రుని సుపుత్రుడని యర్థము. ఆగస్టు 24 తేదీని జరుపబడెడి St. Bartholomew ఋషి పండుగ. ఇతని ముద్దుపేరు Bart అని పురుష నామము. (క్రైస్తవ పురుషనామములు చూ.)

బార్లిధాన్యము

— (యవధాన్యపు చెట్టు చూడుడు.)

బార్ష్యాణ్యగోత్రము

—(ఔతథ్య ఉపగణము చూడుడు.)

బార్సోప్ (Bar Soap) పరిశ్రమ

—క్రొవ్వు (Tallow) 50 సేర్లు, వేరుసెనగనూనె 20 సేర్లు, గుగ్గిలము (Rosin) 30 సేర్లు, కాస్టిక్ సోడా 36° Be. 50 సేర్లు. పదిసేర్ల కాస్టిక్ సోడా 10 సేర్ల నీటిలో కలిపి అందులో గుగ్గిలము వేసి సబ్బువలె నగువఱకు నుంచవలయును. సబ్బువలె నైనతరువాత క్రొవ్వు (Tallow)ను వేరుసెనగనూనెయు కలిపివేయునది. మిగిలిన Caustic Soda గూడ దానిలో పడవైచి కళపెళ మరగించునది. తరువాత దానిని Crutching Pan లోపోసి కావలసిన పరిమాణమునకు Bars తయారుచేయునది.

ఇంతకన్న చౌకరకపు Bar Soap కొంచెము Selicate అందులోచేర్చి కలియబెట్టునది. జాగ్రత్తగ కలియబెట్టనిచో సిలికేటు భారమైనపదార్థమగుటచే అడుగున గడ్డకట్టుకొనిపోవును. Selicate వేసినయెడల నూటికి 10 వంతులు Caustic Soda అదనముగా వేయవలయును. Soapstone పొడినిగాని, China Clay గాని కలుపుదురు. అట్టిసబ్బు బరువుగాను కాంతిహీనముగాను ఉండును.

బార్హ గోత్రము

— (జమదగ్నివత్సఉపగణము చూడుడు.)

బార్హద్రథులు లేక బార్హద్రథక్షత్రియ ప్రభువులు

— వీరు చంద్రవంశపురాజులు. బృహద్రథునివలనవెలసినారు గాన బార్హద్రథులనబడిరి. బృహద్రథుడు ఉపరిచరవసువు కుమారుడు. వీరు మగధరాజ్యమేలినవారు.

౧ జరాసంధుడు, ౨ సహదేవుడు ౩ మార్జాలి, ౪ శ్రుతశ్రవుడు, ౫ ఐతాయువు, ౬ నిరమిత్రుడు, ౭ సునక్షత్రుడు, ౮ బృహత్సేనుడు, ౯ కర్మజిత్తు, ౧౦ శృతంజయుడు, ౧౧ విప్రమహారాజు, ౧౨ శుచి, ౧౩ క్షేముడు, ౧౪ సువ్రతుడు, ౧౫ ధర్మసూత్రుడు, ౧౬ సముడు, ౧౭ దృఢసేనుడు, ౧౮ సుమతి, ౧౯ సుబలుడు, ౨౦ సునీథుడు, ౨౧ సత్యజిత్తు, ౨౨ విశ్వజిత్తు, ౨౩ పురంజయుడు లేక రిపుంజయుడు.

పురంజయుడు మంత్రిచే జంపబడినవాడు. అప్పటికి కలియుగమున వేయిసంవత్సరములాయెనని చెప్పబడినది.

బార్హద్రథులు — మగధరాజ వంశావళి.

అత్రిసంతతి. చంద్రవంశము - పురూరవ చక్రవర్తి - నహుషమహారాజు
పూరుమహారాజు - హస్తిమహారాజు (హస్తినాపురనిర్మాత.)

అజామీఢుఁడు (మువ్వురు సోదరులు)

ఋక్షుఁడు (మువ్వురు సోదరులు.)

సంవరణుఁడు

కురువు

పరీక్షిత్తు — నిషధుఁడు — సుధనుస్సు — జహ్నువు

జహ్నువు (ఈ సంతతివారు పాండవులు కౌరవులు వంశావళి చూడుఁడు.)

సుధనుస్సు → ఉపరిచరవసువు

ఉపరిచరవసువు → (కుమార్తె) సత్యవతి — కుసుంబుఁడు — **బృహద్రథుఁడు** — మత్స్యుఁడు — ప్రత్యగ్రుఁడు — చేదిపుఁడు

బార్హద్రథుల మూలపురుషుఁడు.
బృహద్రథుని సంతతివారికి ఆయననుండి బార్హద్రథులని పేరువచ్చెను.

బృహద్రథుఁడు → ౧ జరాసంధుఁడు — కుశాగ్రుఁడు

౧ జరాసంధుఁడు → (కుమార్తె) కంసునిభార్య — ౨ సహదేవుఁడు

౨ సహదేవుఁడు

౩ మార్జాలి

౪ శ్రుతశ్రవుఁడు

౫ ఐతాయువు

౬ నిరమిత్రుఁడు

౭ సునక్షత్రుఁడు

బృహత్సేనుఁడు

|

౯ కర్మజిత్తు

౧౦ శ్రుతింజయుఁడు

౧౧ విప్రుఁడు

౧౨ శుచి

౧౩ క్షేముఁడు

౧౪ సువ్రతుఁడు

౧౫ ధర్మసూత్రుఁడు

౧౬ సముఁడు

౧౭ దృఢసేనుఁడు

౧౮ సుమతి

౧౯ సుబలుఁడు

౨౦ సునీథుఁడు

౨౧ సత్యజిత్తు

౨౨ విశ్వజిత్తు

|

౨౩ పురంజయుఁడు (రిపుంజయుఁడు)

పురంజయుని మంత్రి శునకుఁడు, పురంజయుని మాయచేఁజంపి తనపుత్రుండగు ప్రద్యోతునకు మగధరాజ్యము నిచ్చెను. ఇక్కాలమునకుఁ గలియుగమున వేయి సం॥రము లాయెను.

బార్హదిషులు—బృహదిషునిసంతతివారు. చంద్రవంశ క్షత్రియులు. పూరుసంతతి. అజమీఢునికుమారుఁడు బృహదిషుఁడు. బార్హదిషులలో కడపటినరపతి భల్లాదుఁడు.

బార్హస్పత్యమానము— బృహస్పతి (గురుఁడు) భూమినిజుట్టి తిరుగున ట్లగపడుచుండు రీతింబట్టి కాలమును లెక్కించుట బార్హస్పత్యమానము. ఇది వింధ్యపర్వతము మొదలు సమస్తోత్తర దేశములందు పరిగణింపఁబడుచున్నది. (చాంద్రమానము, సౌరమానము చూడుఁడు.) నర్మదానది కుత్తరమునం దిది ప్రారంభమగును.

బార్హస్పత్యమానమున కితరమానములతో కొన్ని భేదములు కలవు. ప్రభవాది షష్టిసంవత్సరములే బార్హస్పత్య చాంద్రమానములు. రెండును వాడుచున్నను, బార్హస్పత్యమానమాసము పౌర్ణమి వెళ్ళిన పాడ్యమితో ప్రారంభమై పౌర్ణమితో అంతమగును. సంవత్సర పరిగణము నందు ౧౪ సం. లు ముందుగ నడుచును.

ఇంక రెండు మాసములందు అయనములో కేవిధమున పాటింపఁబడుచున్నవి. మాసములు చైత్రాదిఫాల్గుణాంతముగనె రెండుమాసములుఁ వాడఁబడుచున్నను, చాంద్రమానమున శుద్ధ పాడ్యమి మొదలు అమావాస్యతోనంతమగును. బార్హస్పత్యమానమున బహుళపాడ్యమి నుండి ప్రారంభమై పౌర్ణమితో నెల యంతమగును. అనఁగా ప్రతి బార్హస్పత్యమాసము నందునను తొలుతకృష్ణపక్షమును, తరువాత శుక్లపక్షమును నడుచుచుండును. (మాసములు చూ.)

అనఁగా మాసాంతమున వచ్చు పౌర్ణమి ఆమాసమునందే చేరును. మాసాంతపుపౌర్ణమి నాటి నక్షత్రముపేరనే ఆమాసమును దనరెడిని. చాంద్రమానపు ప్రభవ సంవత్సరము బార్హస్పత్యమానపు విక్రమసంవత్సరముగ పరిగణింపఁబడెడిని. ఇటుల బార్హస్పత్యమానము ౧౪ వత్సరములు ముందుగ నడుచును.

బార్హదిషుల (బృహదిషుని) వంశావళి.

అత్రిసంతతి - చంద్రవంశము - పురూరవచక్రవర్తి - నహుషమహారాజు
పూరుమహారాజు - హస్తిమహారాజు సంతతి.

- హస్తిమహారాజు
  - అజామీఢుఁడు
    - బృహదిషుఁడు (బృహదిషునినుండి వీరిసంతతివారు బార్హాదిషు లనంబడిరి.)
      - భల్లాదుఁడు (ఈతనికి బృహద్ధనువని కూడ పేరు.)
        - బృహత్కర్ముఁడు (బృహత్కాయుఁడు)
          - జయద్రథుఁడు
            - విశ్వజిత్తు
              - సేనజిత్తు
                - రుచిరాశ్వుఁడు
                  - ప్రాజ్ఞుఁడు
                    - పృథుసేనుఁడు
                      - పారుఁడు
                        - నీపుఁడు (ఇతనికి నూర్వురు సుతులు. అందు జ్యేష్ఠుఁడు సమరుఁడు-కంపిల్యాధిపతి.)
                          - సమరుఁడు (కంపిల్యాధిపతి.)
                            - సదశ్వుఁడు
                            - సుపారుఁడు
                            - పారుఁడు
                              - పృథువు
                                - సుకృతి
                - దృఢహనువు
                - కాశ్యుఁడు
                - వత్సుఁడు
    - నీలుఁడు (ద్రుపదమహారాజు వంశావళి)
    - ఋక్షుఁడు (కురుపాండవ వంశావళి)

బాలకల్వాటోపి— దీనికి సరియగు పేరు "Balaclava Cap" అనియై యున్నది. సెవాస్తపూల్ సైన్యస్థానమునకు నైరృతిదిశగా నేడుమైళ్ళదూరమున బ్లాక్సి సముద్రమున రేవుస్థలమగు బాలక్లావాపురమున తొలుత చేయఁబడుట పేరంది, చలికాలమున సైన్యములకు వాడఁబడుటకు నిర్ణయింపఁబడిన ఉన్నిటోపీ. చక్కఁగా విప్పిన నదురునందలి కొంతభాగమును ముక్కు-క్రిందనుండి మెడదనుక కప్పవెచ్చగ నుండును. ముడిచిన టోపీవలె నగును.

బాలకి గోత్రము— (ఉపమన్యుగోత్రము చూడుఁడు.)

బాలక్లావాటోపి-(బాలకల్వాటోపీచూ.)

బాలనాయకము బహునాయకముం బోలినదియె — (ఆంధ్రలోకోక్తి.)

బాలపాపచిహ్నము— ఆంగ్ల. Convulsions of children. బాలపాపచిహ్నలందురు. ఇది రెండుసంవత్సరములలోపు బాలురకు నరములబలహీనత, వాతప్రకోప శ్లేష్మప్రకోపములవలన సంభవించు. నపాయకరమగుజబ్బు.

బాలవత్స--ద్యుమత్సేనుని భార్య. కుమారుఁడు సత్యవంతుఁడు.

బాలవైద్యము —(కుమారతంత్ర బాల వైద్యము చూడుఁడు.)

బాలసరస్వతి— నన్నయ భట్టారకుని శిష్యుఁడు. రాజమహేంద్రవర నివాసియని కొందరు తలంచుచున్నారు. నన్నయభట్టీయ వ్యాకరణమునకు వ్యాఖ్య వ్రాసినవాఁడు. దీనికి "బాలసరస్వతీయ"మని పేరు.

బాలస్య ప్రదీపకలికాక్రీడాయైవ నగర దాహారితిన్యాయము— పిల్లవానిచేతిదీపముతో వాఁడాడుకొనినయాట నగరమునంతను గాల్చివేసిన ట్లని యర్థము.

బాలుఁడు దీపముతో నాడుకొనిన యాట క్రమముగ నగర మంతయుఁ గాల్చునంతటి యపాయకర మాయెననుట దీని భావము.

బాలాసుందరీదేవిక్షేత్రము — నైనిటాల్ జిల్లా, కాత్ గోడంస్టేషనునుండి, కొంతదూరమునఁగల కాశీపూరను పట్టణమున కాగ్నేయదిశగా మూఁడుమైళ్ళదూరమునఁ గల యీ దేవళము సుప్రసిద్ధమైనది. ఇట చైత్రశుద్ధపాడ్యమినుండి గొప్పయాత్రయు, ఉత్సవములు జరిగి, శుద్ధదశమిదినమున కాశీపూరుబజారులోనికిం జేరి, అట గొప్పవర్తకపుసంత ప్రారంభమగును. లక్ష జను లేతెంతురఁట.

ఇచటికోట పాండవులు ద్రోణాచార్యునికై నిర్మించి రని యాప్రదేశమును జూపుదురు. మఱియు నిట ననేక సరస్సులు కలవు. అందు ద్రోణసాగరము కడుపవిత్రమని ప్రసిద్ధి కలదు. అందు స్నానయాత్ర జరుగుచుండును.

బాలాకిగోత్రము- జమదగ్నివత్స ఉపగోత్రము చూడుఁడు).

బాలారిష్టములు — జాతకచక్రమున బాలునకు చంద్రుఁడెనిమిదింటను, కుజుఁడేడవయింటను, రాహువు తొమ్మిదింటను, శని లగ్నమందునను, గురుఁడు మూఁడింటను, రవి ద్వాదశమందునను, శుక్రుఁడారింటను, బుధుఁ డేడింటను, కేతువులగ్నమందునను ఉండుట బాలారిష్టదోష మనియు, బాలున కల్పజీవన మనియు జ్యోతిషశాస్త్రమునందుఁ జెప్పఁబడినది.

బాలింతబోలు— లా. Balsamodendron myrrhar. ఆంగ్ల. Myrrh. ఫ్రెంచ్ Myrrhe. జర్మను Myrrha. అరబిక్ భాష. Murr. బాలింతబోలును బోళ మనియు నందురు. సువాసన కలది. ఇది అరేబియా, అబ్సీనియా దేశములందునను, ఆప్రాంతసీమలను పెరుగు Balsamodendron చెట్లనుండి

తీయుబంక. కొందఱ తెట్టివే యగు కొన్ని యితరవృక్షములుకూడ నిట్టి బంకనిచ్చునందురు. సువాసనద్రవ్యముగ పరిమళములందు చేర్చుటయు ఔషధములందు, గల్పుటయు నుపయోగములు. ఏసుక్రీస్తుప్రభుఁడు జన్మించినప్పుడు మాగి ఆబాలునకు సమర్పించిన కానుకలలో నొకటి బాలింతబోలని చెప్పఁబడినది.

బాలింతబోలు నూరి పైనపట్టువేసిన గడ్డలు, కంతులు హరించుననియు,లోనికిచ్చిన కంతులు, పొత్తికడుపులోని శూలలు, మూలవ్యాధి, గ్రంథులు, గ్రహణి, కడుపులోని గుల్మరోగము, వ్రణములు, క్షయదగ్గు, ఉబ్బసముదగ్గు, అతిసారము నడంచుననియు, లోనికిచ్చిన అరాత్తుగా నాడీలో వేగముగలిం చుగుణముగలది గాన జాగ్రతగలోనికియ్యఁవగుననియు చెప్పఁబడినది

బాలిసి గోత్రము—(వసిష్ఠగణము చూ.)

బాల్టిస్థానము(చిన్నటిబెట్టు)(Little Tibet)

—కాశ్మీరమున కుత్తరదిశగా కొండలమయమగు దేశము. హిమాలయ పర్వతపంక్తికి కారకోరంపర్వతములకు నడుమనున్న సీమ. సింధునదియొక్క పైభాగములోనికి దీనికి వచ్చుజలములు చేరునటుల ఏటవాలుగా నుండును. ఇందలి పర్వతశిఖరము ౨౮౨౫౦ అడుగుల యెత్తు గల దందురు. దానిని K 2 అనియు గాడ్విన్‌శిఖర మనియు నందురు. ఇంకను ఇది గౌరీశంకర (Everest) శిఖరమునకుఁ బిదప నెక్కువ ఎత్తైన దనియు ప్రపంచమున రెండవది యనియుఁ జెప్పఁబడినది.

ఇస్కార్డో లేక స్కార్డో ప్రధానపురము. బాల్టిస్థానమును స్వదేశస్థులు బోలోరని వాడుచుందురు. బాల్టిస్థాన్ అనునది మహమ్మదీయులిడిన పేరు. ఆంగ్లేయులు (Little Tibet) అనెదరు.

బాల్డ్విన్ బాల్డివిన్ — (Baldwin Baldwyn)

ట్యూటానిక్కు నామము Princis, Friend అని యర్థము. (క్రైస్తవ పురుష నామములు చూడుఁడు.)

బాలురెదిగితే పాత్రములు ఎదుగవ లసినదే.

(ఆంధ్రలోకోక్తి.)

బాలువాహినీనది

బుందేలఖండము (బుండేల్ఖండ్) లోని యొకనది. దీనిని భాగినినది లేక బాగాన్ నది అనియు నందురు. ఇది యమునానదిలోఁ జేరును. ఇదిస్కాందపురాణ అవన్త్యఖండమున నుడువఁబడినది. రేవాఖండమునఁ గూడ దీని ప్రశంస కలదు.

బాలేయుగోత్రము— (ఆత్రేయగణము చూడుఁడు.)

బాల్ దైవము నారాధించుట —

క్రైస్తవమతము వ్యాపించియున్న ఐరోపా మొదలగు పశ్చిమ దేశములందు కొన్నిటిలో ఈదేవతారాధన ముండెడిది. క్రైస్తవులైన పిదప నెనుకటిమతమువారింగూర్చి తమమతగ్రంథములో "Heathen" అని హీనపదము వాడుట ప్రారంభమాయెనఁట. నేటికి క్రైస్తవులుకాని యన్యమతములవారికి కొంచము లక్ష్య మీయక వాడుటయుఁ గలదు. అటిమతములలో బాల్దైవతారాధన మొకటి. బాల్ శబ్దమునకు "స్వామి" యని యర్థమఁట. వేర్వేఱుపేరులుగల పెక్కుదేవతల నారాధించుచున్నను బాల్ దేవతమతమే యఁట. తొల్లింటి బాబిలోనియా, బాల్దైవతారాధనమును, ఈ మతసముదాయములందలిదే యందురు. కొందఱు దీనిని "Nature worship" అని వివరించియున్నారు.

సిరియా దేశమున దమస్కసుపురముమండి ముప్పదిమైళ్ళదూరమునందున్న బాల్బెక్కుపురము తొల్లింట బాల్దైవతారాధనకుఁ

చేరందియుండెను. అక్కాలపు జ్యూసుపితర్ దేవాలయము, బెచ్చస్ దేవళమును, ఇటీవల త్రవ్వఁబడి బయల్పడినవి. ఇవి రోమనులనాటి వని కొందఱనెదరు.

బాలోక్షి దేశము బెలూచిస్థానము

భరతదేశమునకుఁ దొల్లింట జేఁ వాయువ్య దిశగా నున్న భూమి. బాలోచి, బెలూచి యైన దేశం. ప్రజలు బాలోచులు కాలాగతిన్నె బెలూచీ లనఁ బడుచున్నారందురు. దీనినిగూర్చి ఏ పురాణ గ్రంథములందునను ప్రశంసలు గా రావు ప్ర ధానకల్పలతయందు ౫౭ ప్రకరణమున, దీనిం గూర్చి యించుక చెప్పఁబడినది. రాజధాని కలా న్నగరము. ఇక్కాలపు స్వదేశీయులచె కలాత్ అనఁబడుచు ఆంగ్లులచే కీలట్ అనంబడుచున్నది.

కలాత్ నగరమునం దొక కాళికాదేవాలయ మున్నది. అది కడుపురాతనపు కట్టడము. ఈ దేశము శతద్వీప మనియు, సంగద్వీప మనియు చెప్పఁబడునది. ఇందు అస్తులాదేవి యనఁబడు కాళీదేవస్థానము గలదు. దీని కింకను కల్యాణ ద్వీపమని పేరుండె నందురు గాని నిదర్శన ములు గానరావు. ఇందు తొల్లింట జనులు వసించువా రనియు, ఒకప్పు డందు నడిచిన ఘోరకృత్యముకతన కాళీదేవి నిర్మానుష్యముగ నొనర్చె ననియుఁ జెప్పెదరు. అట నెవ్వరు వసించుట లేదు.

ఈ దేశమునఁ గనఁదగినది హింగుళాదేవి దేవస్థానము. ఇది హింగ్లా పర్వతపంక్తికిమొక్క కడభాగమున అఘోరనంబడుచున్న (తొల్లింటి హింగ్లా నది యఁట) నదీ తీర ప్రాంతసీమను ఒకలోవయం దొక గుహాలో హింగ్లాదేవి దేవస్థానము కలదు. ఇది ౫౨ శక్తిపీఠము లలో నొకటిగఁ జెప్పఁబడిన పీఠము. సతీదేవి బ్రహ్మరంధ్రస్థానము పడినతావుగ తంత్రచూడా మణియందు చెప్పఁబడియున్నది. ఈ దేవత నాప్రాంతమువారు మహామాయ యనియు, మహమ్మదీయులు నానీ యనియు వాడుచుం డుట గలదు. ఈపర్వతమునకు హారపర్వత మను తొల్లింటిపేరు ఇప్పటికిని వాడుకయందు కలదు. ఇచటి సమీపగ్రామమునకు ఉష్మానా యని పేరు.

మఱియు నీప్రాంతములవారీహింగుళా దేవి హిమవత్పర్వతశాఖయగు కాశ్మాచలమున కేగినదనియుఁ జెప్పెదురు. సంయుక్తరాష్ట్రము లలోని కుమాన్ డివిజనునందలి చంపావతీపురము కడ హింగుళాదేవస్థానమును ఉన్నది. అల్లసాని పెద్దనామాత్యుఁ డీరెండవతావునే మనుచరిత్ర యందు "హింగుళాపాదాంభోరుహముల్" అని వచించినది. (కాశ్మాచలదేశము చూడుఁడు).

ఇంకను ఈదేశమున ముస్తాంగనంబడుపుర మునకడ నొక శివలింగము కలదు. అద్దానిని 'హాందేవ్' అనిచెప్పెదురు. పర్వతమునకు హార పర్వత మని మున్నె చెప్పఁబడినది.

బాల్కనురాష్ట్రములు—

ఐరోపా ఖండమున బాల్కనుపర్వత ప్రాంత దేశమును, బాల్కను దేశమందలి రాష్ట్రములు, బాల్కను రాష్ట్రములు లేక బాల్కనుస్టేట్సుగను పేరంది నవి. ఇక్కాలమునవవి బాల్కనుస్టేట్సుగ నెఱుంగఁబడుచు వేర్వేఱు దేశములందు సంయుక్తమై కొన్నియు, స్వతంత్రమై కొన్నియు, సంయుక్తంబడసి వేఱునామముంచఁబడినవి కొన్నియు నున్నవి.

౧ రూమేనియా— ఇప్పుడు బాల్కనురాష్ట్ర ముగనే యున్నది. ఇందు వలాబియా, మోల్డేవియా యనంబడు రెండు స్టేట్సు సంయుక్తమై పైపేరఁ బరఁగుచున్నవి. (రూమేనియా చూ.)

౨ సెర్వియా— ఇప్పుడు బాల్కనురాష్ట్ర ముగనే యున్నది. (సెర్వియాస్టేటు చూడుఁడు).

3 మాంటినీగ్రో— ఇప్పుడు బాల్కనురాష్ట్ర

ముగనే యున్నది. (మాంటెనీగ్రో చూడుఁడు.)

౪ బొసినియా స్టేటు- ఇప్పు డిది ఆస్ట్రి యాకుఁ జేరిపోయియున్నది. (ఆస్ట్రియా దేశము చూడుఁడు. బొసినియాస్టేటు చూడుఁడు).

౫ హెర్జిగోవినాస్టేటు- ఇప్పు డిది ఆస్ట్రి యాకుఁ జేరిపోయియున్నది. (ఆస్ట్రియా దేశము చూఁడుడు. హెర్జిగోవినాస్టేటు చూడుఁడు)

౬ బల్గేరియాస్టేటు- ఇప్పు డిది టర్కీ ఇ న్యూరపునందు చేరియున్నది. (టర్కీదేశము చూడుఁడు. బల్గేరియా చూడుఁడు).

౭ తూర్పురూమేలియాస్టేటు— ఇప్పు డిది టర్కీ ఇ న్యూరపునందు చేరియున్నది. (టర్కీ- దేశము చూడుఁడు).

౮ మెసిడోనియా- ఇది గ్రీసు దేశమునందు చేరిపోయియున్నది. (గ్రీసు దేశము చూడుఁడు. మెసిడోనియా చూడుఁడు.)

౯ రూమేలియాస్టేటు- ఇప్పు డిది టర్కీ ఇ న్యూరపునందు చేరిపోయియున్నది. (టర్కీదే శము చూడుఁడు. రూమేలియాస్టేటు చూ.)

౧౦ అల్బేనియా- ఇప్పు డిది టర్కీ ఇన్యూ రపునందు చేరిపోయియున్నది. (టర్కీదేశము చూడుఁడు. అల్బేనియాస్టేటు చూడుఁడు.)

బాల్ఖు పరగణా-పశ్చిమోత్తరసరిహద్దున కవ్వల ఆఫ్ఘనుస్థానపు ప్రాంతముల నీసీమ కలదు. దీనిని గ్రీకులు బాక్ట్రియా యని వాడి యున్నారు. బాల్ఖుపురము రాజధాని; ప్రధాన నగరము. ఇది తొల్లింట బలిచక్రవర్తి పాలించిన రాజ్యములోని దని తెలినది. ఆనాటినివాసభ వనపుదిబ్బలు జూపుచున్నారు. (పాతాళరా జ్యము చూడుఁడు.)

బాల్యగోత్రము—(అత్రిపుత్రికాపుత్రుల గణము చూడుఁడు.)

బాల్యము-జ్ఞాపకశక్తి — బాల్యమున శక్తినఅవయవములందలిశక్తితోపాటుగనే జ్ఞాప కశక్తియు బలపడియుండదు గాన, పెద్దవాఁడైన పిదప తన అయిదవయేటనుండి జరిగినసంగతులు మాత్రము సర్వసాధారణముగ జ్ఞాపకమునం దుంచుకొనఁగల్గునని కనిపెట్టఁబడినది. కొందఱు దృఢమగుజ్ఞాపకశక్తి గల్గినవారు రెండవసంవత్స రమునుండి జరిగినవాట్లను స్వప్నమునఁ జూచిన సంగతులవలె జ్ఞాపకముంచుకొనినవారును గల రని తెలియుచున్నది. కాని అట్టివిశేషములు చాల యరుదని చెప్పవలయును.

ఇంతకును అతిబాల్యపుసంగతులు ప్రాము ఖ్యములేనివగుట జ్ఞాపకముంచుకొనుట ప్రయో జనహీనము గాన తెలియగ మఱచిపోవుటయె సంభవించెనేని. ప్రయోజనముగలసంగతులనే జ్ఞాపకముంచుకొనుటయు, ప్రయోజనహీనముల గుసంగతులను మఱచిపోవుటయు, పెద్దవారైన పిదపఁగూడ జరుగుచుంట ప్రసిద్ధమే.

బాల్యోద గోత్రము — (ఔతథ్యఉప గణము చూడుఁడు.)

బావంచాల చెట్టు— లా. Psoralea Corylifolia, Vernonia Anthelmintica ఇంగ్ల. Pabchi (seed) tree. సం. కృష్ణా, సోమరాజికా, సోమరాజీ, సోమరాట్, సోమ ఖండా, వాకుచికా, వాకుచీ.

బావంచాలలో భేదజాతులు కలవని చెప్పఁ బడినది గాని యెచ్చటను గానరావు. వాటినిగూర్చి యేమియుఁ దెలియదు. వీటికి కారుచెచ్చవిత్తులు, కారుబోగివిత్తులు, కాల గింజలు, కాలగింజలు నని వాడుకనామములు లచ్చ టచ్చటఁ గలవఁట. మఱియు దీనికి కుష్ఠఘ్ని యని పేరుకూడ కలదఁట.

దీని చూర్ణరసకషాయములు, కుష్ఠ శ్వేతకుష్ఠ ముల నిర్మూలించుననియు, మలమూత్రముల వెడలించుననియు, అంతర్గతజ్వరముల నడంచు ననియుఁ జెప్పఁబడినది

బావమఱది బ్రతుకఁ గోరును. దాయాది చావఁగోరును — (ఇది యాంధ్రలోకోక్తి.)

బాష్కలి— ఋషి. తండ్రి బాష్కలుఁడు. శిష్యులు గార్గ్యాదులు. వీనికి వాలఖిల్యసంహితను బోధించినవాఁడు.

బాష్కలుఁడు—ఋషి. ఇంద్రప్రమితి శిష్యుఁడు. ఋగ్వేదాధ్యేతకుమారుఁడు బాష్కలి. మఱియు దైత్యుఁడగు అనుహ్లాదునిసుతుఁడొకఁడు బాష్కలుఁడను పేరు కలవాఁడే.

బాహిక లేక వాహికదేశము — దీనిని బాహ్లిక లేక వాహ్లికదేశముగా పొరపడరాదు. బాహిక, బాహ్లికలు (అనఁగా వాహిక వాహ్లికలు) వేఱు దేశములని యెఱుఁగునది.

బీయాస్ (తొల్లింటి విపాశ) నదికిని, శెట్లజ్ (తొల్లింటి శతద్రు) నదికిని నడుమనుండు దేశమును బాహిక లేక వాహికదేశముగా పోల్చియున్నారు. దీనికి దక్షిణపుటెల్ల కేకయదేశముగను, ఈ దేశము పాంచాలములోనిదిగను జెప్పఁబడినది. ఈ దేశము నకులుఁడు జయించినటుల మహాభారతము- కర్ణపర్వము- ౮౮ యందు చెప్పఁబడినది.

పాణిని పతంజలులీ దేశము పాంచాలములోనిదే యనిరి. రామాయణము, అయోధ్యాకాండ ౭౦ యందిది అయోధ్యా కేకయదేశములనడుమ నుండెనని చెప్పఁబడినది. ఇది బహుశః అక్కాలమున నొకప్పుడు వ్యాపించియుండనోపు. అసలు దేశము కానేరదు.

మహాభారతము కర్ణపర్వము ౮౫ యందు బాహి లేక బాహికుఁడను రక్కసుని పరిపాలన నుండియీ దేశమునకీ పేరయ్యెనని చెప్పఁబడినది. దానినే అనుసరించుచు ఆర్కియాలోజికల్ సర్వే రిపోర్టు ౪౫వ సంపుటమునఁగూడ వివరింపఁబడినది.

ఈ దేశపు ఇప్పటిప్రజ లనార్యజాతివారుగాను, తొల్లింటి బాహ్లిక (ఇప్పటి బాక్ట్రియా లేక బాల్ఖు)ప్రదేశముల నుండినజాతివారివంటివారుగను నుండుట తొల్లింటివాహికు లితరదేశములకు వెడలిపోయిరని తలంపఁ బడుచున్నది. తొల్లింటి రాజధాని శకలపురము లేక శాకలపురము. త్రికాండశేషమున వాహిక త్రిగర్తలొకే దేశముగఁ జెప్పఁబడుటయు, గ్రీకుచరిత్రకారులు వ్రాసిన చరిత్రయందు "మద్రదేశపు రాజధానియగు శకలపురము లేక సంగలపురమనుటను, అచటిప్రజలకు వాహికు లనిపేరనుటను కొంతశంకకల్గుటకు కారణమగునుగాని, అక్కాలమున మద్రదేశముచే వాహికదేశమో, లేక వాహికదేశముచే మద్రదేశమో ఆక్రమింపఁబడి, ఒకటియుం దొకటి చేరి యుండినదేమోయని స్ఫురింపక పోదు. కాని, డిల్లీయందలి ఇనుపస్తంభమందు చెక్కఁబడిన శాసనమువలన బాహిక సిందుదేశసంబంధమనుట అక్కాలమునందు వాహికము సిందుదేశమునకు లోఁబడియుండెనా యని తోచెడిని.

బాహుకర్ణి గోత్రము—(ఔతథ్య ఉపగణము చూడుఁడు.)

బాహు గోత్రము— (కుండిన గణము చూడుఁడు.)

బాహుతంత్రిగోత్రము—(ఆత్రేయ గణము చూడుఁడు.)

బాహుదానది (ధబలానది) — దీనినిప్పుడు 'ధుమేలా'యనుచున్నారు. బృహద్రత్తి (బర్హారత్తి) యనియుఁ బేరుండెను. అయోధ్యారాష్ట్రములోనిది. లిఖితర్షియొక్క ఖండితబాహు లీనదీస్నానఫలముగ బాగుపడుటంజేసి యీ పేరందెనని మహాభారతము శాంతిపర్వము ౨౨ అధ్యాయమున, హరివంశము ౧౨ అధ్యాయముననుచెప్పఁబడినది.

బాహుమిత్ర గోత్రము- (అ[illegible] గణము చూడుఁడు.)

బాహుమిత్రాయణ గోత్రము — (జమదగ్ని వత్స ఉపగణము చూ.)

బాహులకి గోత్రము—(గర్గఉపగణము చూడుఁడు)

బాహుషిగోత్రము--(అత్రేయగణము చూడుడు.)

బాహ్లేలదేశము--ఇది తొల్లింటి కరూశ లేక అధిరాజదేశము. వేల్కోకి కాలమునను పరిపాలనవు మార్పునను గల్గియుండిన పేరు గానోవు. బాహేల భాగల్ ఖండుగా మాటీ యుండనోవు. వింధ్యపర్వత పాదముననుండినది. దీనిప్రశంస వామనపురాణము ౧౩ యందు కలదు. (కరూశ లేక అధిరాజదేశము చూ.)

బాహ్యగోత్రము--(ఔతథ్యఉపగణము చూడుఁడు).

బాహ్లికదేశము — (పాతాళరాజ్యము చూడుఁడు.)

బాహ్లికుఁడు — అత్రి చంద్ర పూరు కురు సంతతిక్షత్రియుఁడు. తండ్రి ప్రదీపుఁడు. పితామహుఁడు జహ్నువు. సోదరులు శంతనుఁడు, దేవాపి. సుతుఁడు సోమదత్తుఁడు.

ఈతనినుండి ఈతఁడేలిన దేశమునకు బాహ్లికదేశమని పేరయ్యెను. బాహ్లికుఁడు భారతయుద్ధమున నిహతుఁడాయెను.

బాహ్యాంతర గోత్రము — (ఆత్రేయ గణము చూడుఁడు.)

బి "B" అక్షరమునకుం జెందిన క్రైస్తవ పురుషనామములు—

Bache- నవీన కల్పితనామము.

Baldemar- ట్యూటానిక్కు-నామము. Princely fame అని యర్థము.

Baldwin, Baldwyn- ట్యూటానిక్కు నామము. Prince's friend అనియర్థము.

Balfour- నవీననామము. (౧౦౦)

Bamford- నవీననామము.

Baptiste, Baptist- గ్రీకునామము. Baptizer అనియర్థము.

Bardolf, Bardolph- ట్యూటానిక్కు-నామము. Bright Wolf అనియర్థము.

Barnabas, Barnaby- హీబ్రూనామము. Son of Consolation అనియర్థము. ఇందున్న ముద్దుపేరు Barnie.

Barnard, Barney- ట్యూటానిక్కు-పేరు. Firm Bear అనియర్థము.

Barrett- నవీననామము.

Barrington-నవీననామము. ఇది Barry యొక్క- విరూపమని కొందరు.

Barry- ఐరిషునామము. సరిగా గురి చూచువాఁడని యర్థము.

Bartholomew, Bartley- హీబ్రూపదము. ప్రియమిత్రుని సుతుఁడని యర్థము. ఆగస్టు 24 తేదీని పూజింపఁబడెడి St. Bartholomew ఋషిపేరు. ఇందలి ముద్దుపేరు Bart అని.

Basil- గ్రీకునామము. రాజసంబంధము.

Bayford- నవీననామము.

Beauchamp-దీనిని Bee-cham అనియునందురు. నవీనకల్పితనామము.

Beaufoy- నవీనకల్పితనామము. Bofoy అనియు నందురు.

Beilby- నవీనకల్పితనామము.

Benedict లేక **Bennet**- లాటిన్‌నామము. దీవింపఁబడిన యని యర్థము.

Benjamin- హీబ్రూనామము. Son of my right hand అని యర్థము. ఈ పేరున

జాకబు రాహేలులు తమపుత్రుని పిలుచుచుండిరట. ఇంధలి ముద్దుపేరులు Ben, Benny

Bently-లాటిన్ పదము. దీవింపబడినవాడని.

Berangor, Berenger- ట్యూటోనిక్కుపదము. బల్లెము ధరించువాఁడని యర్థము.

Beresford- ఐరిషునామము.

Berkeley- దీనిని Barkley అనియు నందురు. నవీనకల్పిత నామము.

Bernard, Bernal, Bernhard-ట్యూటోనిక్కుపదము. with bear's heart, Pucky అని యర్థములు.

Bertram, Bertrand- ట్యూటోనిక్కుపేరు. Bright Raven అని యర్థము.

Bethune లేక Beeton- నవీననామము.

Biddulph- ట్యూటోనిక్కుపదము Commanding Woulf అనియర్థము.

Blake- నవీనకల్పితనామము. (పసిఁడిగు నొక ఆంగ్లనావికసైన్యాధిపతియనియు నందురు.

Bob- Robert యొక్క ముద్దుపేరు.

Bohun - నవీననామము. ముద్దుపేరు Boone.

Boileau - నవీననామము. ముద్దుపేరు Bwalo.

Boling broke-నవీననామము.

Bolton-నవీననామము

Boniface - లాటిన్ పేరు. మంచినొనర్చువాఁడు అనియర్థము. (ఉపకారి)

Boris - రష్యనునామము. యుద్ధవీరుఁడని.

Borlase-నవీననామము.

Bosvile-నవీననామము.

Botolph-ట్యూటోనిక్ నామము. Commanding Woulf అనియర్థము.

Bourchier-నవీనకల్పితనామము. ముద్దుపేరు Bowcher.

Boyd-స్కాచినామము. Yellow అని.

Brand,Brandon-ట్యూటోనిక్.ఖడ్గము.

Bransby-నవీననామము. Brandయొక్క విరూపమని కొందరమతము.

Breretan-నవీననామము.

Brian, Bryan, Brien-ఐరిష్ నామము. బలమున కర్థము.

Brooke-నవీననామము.

Bruce-నవీననామము. Robert Bruce (జయశీలుని) పేరు.

Brunton- నవీననామము.

Bruno- ట్యూటోనిక్కునామము ఖడ్గము.

Brynmor- వెల్షునామము.

Burnett- నవీననామము.

Burney నవీననామము.

బి "B" అక్షరమునకుం జెందిన క్రైస్తవస్త్రీల నామములు —

Barbara, Barbora- గ్రీకుపదము. Stranger అని యర్థము. దీని యందలి ముద్దుపేరులు Bab, Babs, Babbie.

Basilia, Basile-గ్రీకుపదము. Kingly అని యర్థము. Basil స్త్రీవాచకపదము.

Bathilda, Bathilde-ట్యూటోనిక్కుపదము. Commanding little maid అని.

Bathsheba-హిబ్రూపదము. Seventh daughter అని యర్థము.

Beatrice, Beatrica, Beatrix, Beata Beate-లాటిన్పదము. Blesser అనియర్థము. దీనిముద్దుపేరు Trixy అనునది.

Becky- హిబ్రూపదము.Noosed Card అని యర్థము. Rebecca వంటిపదము.

Bega -సెల్టిక్కుపదము. life అని యర్థము.

Belinda-పురాతనపుఇటాలియ న్పదము. పాము అని యర్థము.

Bella, Belle -లాటి న్పదము. fairఅని.

Bellona -లాటి న్పదము. warlike అని యర్థము.

Benedetta, Benedicta, Benedictine, Benita-లాటిన్పదము. Blessed అనిఅర్థము. Benidict యొక్క స్త్రీవాచకపదము.

Beringaria, Beneguela ట్యూటానిక్కు పదము. Bear spear అని యర్థము.

Bernardina, Bernardine, Bernhardine-ట్యూటానిక్కు పదము. Boldasbear అని యర్థము. Bernard యొక్క స్త్రీవాచక పదము.

Bernice- గ్రీకుపదము. జయప్రారంభమని యర్థము.

Bertha, Berthe, Berthilda, Bertalda, Berta- ట్యూటానిక్కు-పదము. స్ఫురదాకారముగల పడుచని అర్థము. దీనినుండి కల్గిన ముద్దుపేరులు Bertie, Berty.

Beryl-గ్రీకుపదము. ఆభరణమని యర్థము. దీనినుండి కల్గిన ముద్దుపేరు Beril, Bessie, Bessy, Bess, Bet, Beta, Betsey, Bettine, Bettina, Betty హీబ్రూపదములు. దేవుని ప్రమాణమని యర్థము. దీనినుండి కల్గిన ముద్దుపేరు Elizabeth.

Beth, Bethia-సెల్టిక్కు-పదములు. జీవనమనియు ప్రాణమనియు నర్థములు.

Billie- ఇది Billy అను పదముయొక్క-స్త్రీవాచకపదము. William అని ఆంగ్లరూపము. Welhelmina అనియుం గలదు. ట్యూటానిక్కు- పదము. నిశ్చయముయొక్క-శిరోవేష్టమని యర్థము.

Blanche, Bianca, Blanca. Blaudina- ట్యూటానిక్కు-పదములు. స్వచ్ఛమైన తెల్లని అని యర్థములు.

Blenda- ట్యూటానిక్కు-పదము. ప్రకాశించు అనియర్థము.

Boadicea- సెల్టిక్కు-పదము. జయమని యర్థము. దీనినుండి కల్గిన ముద్దుపేరు Bodicea.

Bona-లాటిన్పదము. మంచియనియర్థము.

Brenda-ట్యూటానిక్కు-పదము. ఖడ్గము.

Bridget, Brydget, Brighid, Brigida, Brigide, Brigitta- ఐరిషుపదములు. బలమని యర్థము. దీనినుండిగల్గిన ముద్దుపేరు Biddy.

Burella దీనికి Bu-rella- దీనింగూర్చి ఏమియుం దెలియదు.

బిందుమతీదేవి—తండ్రి శశిబిందుమహారాజు. భర్త మాంధాతృచక్రవర్తి.

బిందుమాలిని తాళము- (తాళములు చూడుము.)

బిందువాసినీ క్షేత్రము— (వసంతికా క్షేత్రము చూ.)

బింద్రబాణతీర్థస్థలము—(బారాతావా-నర్మదాసంగమము చూడుము.)

బింబసారుడు-మగధభూపతి. బుద్ధభగవానుని సమకాలికుడు. ఈయనసుతుఁడజాతశత్రువు. ఆతని మనుమఁడు చంద్రగుప్తమహారాజు. ఆతని సుతుఁడు బిందుసారుడు. ఆతని సుతుఁ డశోకచక్రవర్తి. వీరు మౌర్యులు. (మగధదేశము చూడుము.)

బికనీరు సంస్థానము- ఇండియాదేశములోని రాజపుటానాఏజన్సీలో ౨౦ సంస్థానములలో నొకస్వదేశసంస్థానము. పెద్దరాజ్యమే గాని చాల మెరకదేశము. నూతు లొక్కొకచో ౨౦౦ లేక ౩౦౦ అడుగులలోఁతుండును. బికనీరుపురము రాజధాని.

బిగాట్రీ (Bigotry)— దురభిమానము, మూర్ఖతయుఁగల పక్షపాతమనిభావము. పర

సహనములేకుండినదాని కీపేరు వచ్చుచుందురు Charles the Simple అను భూపతియొక్క కుమార్తె నొక Duke of Normandy (ఫ్రెంచిసీమ) పరిణయ మగుకతన మామగారి పాదములను ముద్దుపెట్టుకొనవలయునని అక్కాలపు మర్యాదమేర కిచటనున్న పెద్దలు చెప్ప, ఆ Duke నిరాకరించి వినకుండెను. దానిని హేళన యొనర్చుచు Charles ప్రభుసిమను ష్యులు Bigot అని గేలిచేసిరట. ఆమాట కట్టి యర్థముగల్గి దురభిమానపక్షపాతముగల మూర్ఖత కన్వయింబసాగెను. ఈశబ్దమున కిట్టి వ్యుత్పత్తి గానరాకున్నది.

బిగ్బెన్ గడియారము—(Big Ben) ఇది లండనునగరమున పార్లమెంటు భవనము నందుఎత్తుగ నిర్మింపబడిన గోపురమునందమ ర్చబడిన గొప్ప గడియారము. జగత్ప్రసిద్ధమైన నిష్ఠ గలిగినది. రాయల్ అబ్జర్వేటరీ విద్వాంసుడు సంవత్సరములో నిరువదిరెండుదినములు మాత్రి మొక సెకండు(తెప్పపాటు)కాలము తేడావచ్చు నని తెలిపియున్నాడు. దీనిపెండ్యులముబిళ్ళకు దిగువ నొక ఉయ్యెలగానున్న యొకతావున (తప్పవచ్చునను కాలముగుర్తించి) నొకపెన్నీ నాణెముగాని అరపెన్నీగాని ఉంచి, అది సరి పోవుచుండుకాలమున దానిని దీసివేయుచుందు రట. అట్టితెడాకాలము సెకండునం దెదవ భాగ ముండునందురు.

గోపురవుగంటస్తంభ మెత్తగునది గాన గంటలుకొట్టుతట్టి భూమి కాధ్వని సెకండునం దైదవవంతు కాలమునను, నగరమునందలి కొన్నిభాగములకు విన్పించుటకు రెండుసెకం డ్లును పట్టునట.

బిగ్బెన్ గంట (Big Ben)- ఇంగ్లాండు దేశమున లండనునగరమందలి పార్లమెంటు భవనముపై నమర్చబడి, గడియారమునకు సంబంధించి గంటలుకొట్టి నమర్చబడిన గంట. Big అనిన మహద్వాచకము పెద్దది యని యర్థము. Ben అనునది పేరు.

ఇది "Sir Benjamin Hall' అనబడిన Commissioner of works పేరున బరగుచున్నది. బెంజామిన్ శబ్దమునుండి సగ్గించినరూపమె బెన్. క్రీ. శ. ౧౮౫౬ లో నమర్చబడినది. పదమూడున్నర టన్నులబరువు కలది. అప్పటివిలువ నలుబదివేలపౌనులని చెప్పబడినది.

బిజాపూర్ (విజయపురవు) గోల్గుంబుజ్—బిజాపూర్ రిప్పాను బొంబై రాజధాని యందున్న పాతుదిబ్బలపట్టణమయ్యు, జిల్లా యందు ముఖ్యస్థానమై యున్నది. ఆదిని త్రిలింగ (వంగలు) రాజులక్రింద నుండినతటి విజయపురమని పేరుండెను. "గోల్" అనిన గుండ్రని యని యర్థము. "గుంబుజ్" అనిన నాంగ్లమున Dome అనియెదరు. ప్రపంచమున నిట్టిడోము లలో నిది పెద్దదియని చెప్పబడినది. కొందఱు పరిశీలకులు పొరపడి దీనికన్న రోమకపురియం దలి పేంథియానునందలి డోము పెద్దదియని లెక్కించిరి కాని, అది సరికానేరదు. దాని లోపలిభాగము వృత్తాకారము (Circular). ౧౭౨ అడుగుల దయామీటరు గల్గియుంట నట్లనిరి కాబోలును. గోల్గుంబుజ్ లోపలి భాగము చతురమై యేపక్కగ గొలిచినను ౧౩౫ అడుగుల ౬ అంగుళములుండెడిని. ఇది భూమిపై నానించిన ౧౮౩౩౭ చతురపుటడుగుల ప్రదేశమును, పేంథియనుడోము ౧౫౮౩౩ చతురపుటడుగుల ప్రదేశమును ఆక్రమించెడిని. గాన గోల్గుంబుజే పెద్దది.

దీనినిర్మాత బిజాపూరు బహామనీసుల్తాను మహమ్మదుషా కడుసునాయాసముగ దీనిపనిని పూర్తిచేయుటకు గొప్ప యదృష్టశాలి యనిరి.

ఏలయన విజయనగరసామ్రాజ్య మస్తమించినంతనే అటఁదోచుకొని తెచ్చినద్రవ్యము, పరికరములు, అచటి నేర్పరులైన పనివాండ్రు, శిల్పులు, తనకు వశులై పనిచేయ నధికప్రయత్నము లేకయే అనాయాసముగ నీనిర్మాణము పూర్తియాయె నఁట. నిర్మాణకాలమునందాయనకు నగ్బరుచక్రవర్తితో సంభవించిన సంగరమున నోటమియు, ప్రాథేయపూర్వకసఖ్యమును కూడ నీగోల్గుంబుజు నిర్మాణమును కొంతకాలమైన నాఁపనవసరము గలుగఁజేయలే దఁట. ఇందు వలయుశిల్పనైపుణ్యము ప్రదర్శింపఁబడలేదనియు, తాజ్మహాలు డోమునందలి సౌందర్యముం బోలిన సౌందర్య మెందుఁ గానరాదనియు, దరినుండి చూచినవారి కీకట్టడము చూడ ముచ్చటగనుండక, అధమ మొకయరమైలు దూరముననుండి చూచిననే దీనియాధిక్యము గన్పట్టెడి ననియు, పదునేనుమైళ్ళదూరమునకుఁ జందమామ వలె డోము కన్పట్టి, దరికరుగుకొలఁది పెద్దదిగనగుచుఁ జూడఁదగి యుండు ననియు పరిశీలనదృష్టితోఁ జూచినవారికిఁ దోఁపకపోదు. ఇందు మార్బిలురాళ్ళు మొదలగు నలంకారములు లేక కేవలము రాయి, ఇటుక, సున్నములతో నిర్మింపఁబడిన భవనము. భూమినుండి ౧౯౮ అడుగులయెత్తు గలది. పండువెన్నెలయందునను, ఉషఃకాలమునను, ఒక్కొకనాటిసాయంకాలమునను దీని నిజాకారము చక్కనిదృశ్యమై కన్పట్టెడిని. సుప్రసిద్ధపరిశీలకుఁ డగు ఫెరుగ్సన్ పండితుఁడు దీనింగూర్చి ఇటులవ్రాసియున్నాఁడు.

"At a height of 57 feet from the floor line, the hall begins to con·tract by a series of pendatives as ingenious as they are beautiful to a circular opening 97 feet in diameter. On the platform of these pendatives at a height of 109 feet 6 inches; the dome is erected 125 feet in diameter thus has a 12 feet wide interior; Internally the dome is 178 feet above the floor and externally the dome is 193 feet from outside the platform, its thickness at the springing is 10 feet and at the Crown is 9 feet."

గోల్గుంబుజుక్రింది కట్టడము చౌకముగ రావియాకువంటి యాకారముగల పంద్రెండులాదులు (దెసకు మూఁడువంతున) పైగోల్గుంబుజు (డోము) ర్మింపఁబడినది. పిదప కాలమున సీలాదు లిటుకపనితో కప్పివేయఁబడి, మధ్యలాదునందు ద్వారము లుంపఁబడినవి. నాల్గుమూలలందు నాల్గుస్తంభములంబోలిన Tower బురుజులు కట్టడముపొడవున నాటేసిపలకలుగను, ఏడేసి యంతస్తులుగను నిర్మింపఁబడి తలపై గోల్గుంబుజు డోమువంటి పోల్కియొగల (నాల్గుమూలలను నాల్గు) చిన్నడోములతో ముగింపఁబడియున్నవి.

మధ్యనున్న పెద్దడోములోపలి భాగము గుల్లగనుండి ప్రతిధ్వనులిచ్చు Whispering gallery కలదు. అందు ప్రతిమాటయు ధ్వని, ప్రతిధ్వను లెన్మిదిసారులుగ స్పష్టమై వినఁబడుచు (అనఁగా చుట్టు ధ్వనినడుచుచు) వింతగొల్పెడిని.

బిజాపూరుజిల్లా—బాగల్కోటపురము ప్రధానస్థానము. (బొంబై రాజధాని చూ.)

బిజిక్ఆట (Bezique)—ఇదియు చీట్ల పేకలతో నాడు నాటయె. ఇర్వుర ఆటకే ఇది తొలుత నేర్పడి, పిదప ముగ్గురు, లేక నల్గురు ఆటకుఁగూడ వీలు కలుగఁజేయఁబడినది. ముప్పదిరెండేసి ముక్కలుగల రెండు పేకదస్తాలతో దీనినాడుదురు. అనఁగా రెండు మొదలు

ఆరు ముక్కలు వీటినుండి తీసివేయఁబడుట ముప్పదిరెండు నిలుచును. తక్కినవాటికి వరుసగా Ace, పది, రాజు, రాణి, జాకి, తొమ్మిది, ఎనిమిది, ఏడు పంక్తుల ముక్కల నెంచుదురు. ఏడవపంక్తి ముక్కను త్రిప్పి Trump (తురుపు)గా నేర్పఱచి యాడుదురు. పేకలఁ గలిపివైచి ఒక్కొక్కరికి కెనిమిదేసి పంచుదురు. పంచుటయందు తొలుత మూఁడే సియు, పిదప రెండేసియు, పిమ్మటఁ దిరుగ మూఁడేసియు నిట్లు పంచుదురు. ఒకే పేకయైన ని ట్లగును. రెండుపేకలైన దీనికి రెట్టింపుగ నయ్యెడిని. ఏడవపంక్తితురుపునుబహిరంగపఱచి నడుమవైచి తక్కినవి గోప్యముగ నుంచుకొందురు. ఆటయందు పోయింట్సు ఈక్రిందివిధమున పరిగణింతురు.

రాజురాణి Common marriage of the same suit Points 20. Royal marriage of trumps (తురుపులు) 40. Single Bezique (queen of spades (ఇస్పేటు) Jack of Diamonds (డైమాన్) 40. Double Bezique- same combination as single bezique again declared in the course of same hand by same player but with fresh cards scores 500. Four Jacks duly declared 40 Four Queens duly declared scores 60. Four Kings duly declared scores 80. Four Aces duly declared scores 100. వరుసగ ఏస్-రాజు-రాణి-జాకీ-పదిపంక్తి. తురుపులు పోయింట్లు 250. ఏడుతురుపులుఆడఁబడిగాని త్రిప్పి చూపఁబడి గాని పోయింట్సు10 తర్వాతిఏడును duly declared scores 10- Every Ace and ten in the captured hand (Bezique) Counts 10. For taking the last trick awarded Points 10

To score these points necessary cards should be at the players hands at the same time they must be duly declared and laid on the table. The score is kept by means of Bezique makers having two dials with pointers One showing tens up to 100- and the other showing hundreds up to Thousand.

బిజ్జలభూపతి— రెండవ తైలపునికడ (మహారాష్ట్రభూపతి) మంత్రిగనుండి సింహాసన మాక్రమించి కల్యాణ(కుంతల)పురమున గ...వి వఱకు రాజ్యమేలెను. కల్యాణపురము షోలాపురప్రాంతము. ఈతఁడు జైనుఁడు. ఈతనికడ నె బసవేశ్వరుఁడు మంత్రిగ నుండినవాఁడు. బిజ్జలుని ఒక లింగాయతవీరశైవు డాతనినగరునందే చంపివైచెనని చెప్పఁబడినది.

బిడ్(Bid)— వాణిజ్యసంబంధపరిభాషా పదము. ఒకక్రయమునందుగాని, ఏలమునందుఁ గాని, తాను కొనఁదలఁచిన ద్రవ్యమూల్యము నెఱుకపఱచుటకు 'To bid' అనియెదరు. దాని నమ్మునాతఁడు లేక ఏలము వేయునాతఁ డంగీకరించులోపల వదలుకొనవచ్చును.

బిడాది గోత్రము — (ముద్గలఉపగణము చూడుఁడు.)

బిత్తరి — ఆఁడుపిల్లలను, మగపిల్లలకు సంబంధములు విచారించునదనున యుక్తవయస్సునందుచున్న పిల్లలను "బిత్తరి వలె నున్నది" అనివాడుచుందురు. నైఘంటికముగ బిత్తరి యన ఆఁడుది యనియు, శృంగారచేష్టగలయాఁడుది యనియు నర్థము గాన జవ్వన మంకురించుచున్న బాలిక యని భావముగా తేలుచున్నది.

బిదర్ పట్టణదుర్గము - దీనిని విదర్భ యని కొందఱును, ఇంక వేర్వేఱు పేరులతో కొందఱును పరిశీలకులు పోల్పఁ బ్రయత్నించిరి.

కాని, ఏదియునుగాదు. ఇది నైజాము రాజ్యము నం దిప్పటి హైదరాబాదునగరమున కెనుబది మైళ్ళదూరమునం దొక పీఠభూమిపై సముద్రపు నీటిమట్టమునుండి ౨౩౩౦ అడుగులయెత్తున నున్నయొకదుర్గము. బహమినీరాజ్యముండిననాటి నిర్మాణమని తెలుచున్నది. మంచి మోటార్లు నడుచుబాటయు, ఇనుపదారియు, రెయిల్వే స్టేషనును కలవు. వాతావరణ మారోగ్యప్రద మనియు నించుక ఉష్ణాధిక్య మిట తగ్గి యుండుననియు పేరందినది.

దుర్గము A. C. ౧౪౩౦ సంవత్సరమునను, ఇచటిమహమ్మదీయ సర్వకళాశాలా (మద్రాసా యె మహమూ ద్గవాన్) భవనము ౧౪౭౨ సం వత్సరమునను నిర్మింపఁబడిన వఁట. దుర్గమున రాజనివాసభవనము లున్నవి.

బిధాగోత్రము—(జమదగ్ని బి: ఉప గణము చూడుఁడు.)

బియోజెనిసిస్ (Biogenesis)- సిద్ధాంతము. జీవపదార్థము లన్నియు నిర్జీవపదార్థములం నుండి కలుగనివనియుఁ గాన,జీవపదార్థస్థానము లగు Cells లేనితఱి నచట మఱియొక పురాతనపు Cell ఉండియు అది జీవపదార్థసంబంధమేయై యుండియుండవలె నను సిద్ధాంతము జీవపదార్థవితతియే జీవనమునకు మూలమను ఈసిద్ధాంతవాదుల యభిప్రాయము.

బిరుదాంకపురము— దీని నిప్పుడు బిక్కవో లనుచున్నారు. ఆంధ్రదేశమున తూర్పు గోదావరి మండలమునం దున్నగ్రామము. ఇట పెద్దాపుర సంస్థానమునకు మొదటిప్రభు వగు ముసలితిమ్మరాజుగారు త్రవ్వించిన పెద్దచెఱువు కలదు.

బిలభృత్ గోత్రము - (జమదగ్ని వత్స ఉపగణము చూడుఁడు.)

బిలింబిచెట్టు— ఇది నఉసిరిక వంటి చెట్టు. కాయలు పుల్లగను, తియ్యగను ఉండు భేదములచే రెండుగ నున్నది. కాయలందు నీ రుండును. కాయలు భోజనపదార్థము. కాయలు చలవజేసి, ఆఁకలి పుట్టించి మేహశాంతియు, పైత్యశాంతియుఁ గల్గించుచు బలము నధిక పఱచుననియు, పండు దుర్గుణములను రేపి దగ్గు నుద్రేకింపఁజేయు గుణముకలది యనియుఁ దెలియుచున్నది. దీనికిపేరులుగుడు గనగసాలం; కషాయములు.

బిలియన్ లెక్క (Billion)- మిలియన్ అన అందఱెఱిఁగినదే. 1000000 పదిలక్షలని మన మనుచున్నాము. దాని కాంగ్లమున Million అనిపేరు. అమెరికా దేశమున Million times million is Billion అనెదరు. అనఁగా 1000000 x 1000000 = 1000000000000. దీనిని భరతదేశపు సంఖ్యా మానమున శంఖ మనియెదరు. (న్యూమరికల్సు చూడుఁడు.)

బిలియర్డ్సు ఆట (Billiards) — ఇది పాశ్చాత్యులనుండి మనము నేర్చిన ఆట. క్లబ్బులు మొదలగు తావులందు వినోదకాల క్షేపముగ నాడఁబడుచున్నది. పండ్రెండు అడుగులపొడవును, ఆఱడుగుల ఒకటిన్నర అంగుళ ములవెడల్పునుగల మేజాబల్లపై, స్లేటు పలకపై పొరగ నమర్చి, దానిపై ఆకుపచ్చ బనాతుగుడ్డ నంటించి చుట్టు నంచులు రెండున్నర అంగుళ ముల ఎత్తున పనుపుగ నమర్చి, మూలలందు నాల్గును, ప్రక్కలందు రెండును, ఆఱు చిక్కపు సంచులను క్రిందికి (pockets) అమర్చి, ఆ మేజాపై బంతుల నుంచి యాడుదురు. ఈ బంతులుస్వదంతముతోఁ గాని లేక అట్టిదే యగు కాంపోజిషనతోఁ గాని చేయఁబడి ఇంచుక బరువుగ నుండును. ఒకపాటి పొడవుగల కఱ్ఱల

కడను తోలుముక్కల నంటించి వాటితో బంతులు త్రోయుచు నాడుదురు. బంతులలో తెల్లరంగువిగను, నలుపు లేక ఎఱుపురంగులవిగను ఇరు తెగలుగ నుండెడిని.

ఇం దెఱ్ఱ లేక నల్లబంతుల నెప్పుడు కఱ్ఱతో పొడిచి త్రోయుట యుండదు. కాని పీటనుంచుటకు విధింపఁబడిన తావులందు వీటి నుంచుదురు. ఒకబంతి నొకచిక్కమునందుకు పడఁద్రోయు నుద్దేశ్యముతో తెల్లబంతిని కఱ్ఱతో పొడుతురు. దానికి హాజార్డని (Hazard) పేరు. ఒక బంతిదెబ్బ రెండుబంతులకుఁ దగిలెనేని దానికి కేనన్ (Cannon) అనిపేరు. బల్కులైన్ అనంబడు గీత కవ్వలివైపున నొకతావునుండి తెల్లబంతిని బొడుచుటకు బ్రేక్ (Break) అనియెదరు. అత్తఱి నెఱ్ఱబంతి చిక్కములోఁ బడినను గాని లేక సొంతబంతి ఎఱ్ఱబంతిని దాఁకి తాను చిక్కమునఁ బడినను తనకు మూఁడు లెక్కకు వచ్చును. (అనఁగా Score అగును.)

అట్లు రెండుబంతులును చిక్కమునఁబడిన ఆఱు లెక్కకువచ్చును. (అనఁగా Score అగును). అట్లు పడిన ఎఱ్ఱ లేక నల్లబంతిని బైకిఁ దీసియుంచి, తనబంతి యెటనుండి విశ్రాంతిఁ గొననగునో అటనుండి దానిని బొడువ నగును.

ఆడుచుండు నాతఁడు తనబంతితో నితరమగు బంతిని దాఁకింపలేకపోయిన, నది అవతలి వారి కొక Point లెక్కకువచ్చును. అంతటితో నాతఁడు (1 పాయింటు లెక్కకువచ్చినవారు) ఆట నాడనగును.

ఒకవేళ మొదటియాటకానిబంతి రెండవ వారిబంతిని దాఁకక తప్పిపోయి, చిక్కమునఁ బడినచో నది యటనుండి పోఁదగినది యగుటయె గాక ఎవ్వనిబంతిని దాఁకక తప్పిపోయెనో వానికి మూఁడు లెక్కకువచ్చును. (అనఁగా మూఁడు పాయింటులు Score అగును.) ఇంక నత్తఱి నెఱ్ఱబంతి యొక్కటియే దుర్గతికి మిగులును.

బిలో పార్ (Below par)— వాణిజ్య సంబంధపరిభాషాపదము Par అనిన ఒకపత్రమున లిఖింపఁబడినదానివిలువ (Face value) యనియర్థము. దానికిఁ దక్కువవిలువ కాపత్రి మమ్ముడుపోవుటకు "Below par" అని పేరు. (Above par చూడుఁడు.)

బిల్లాతిగోత్రము- (సంకృతి ఉపగణము చూడుఁడు.)

బిల్లాఫ్ ఎక్స్ఛేంజి చెక్కు బిల్లు

(Bill of exchange cheque bill)-వర్తక సందర్భమునను మ్రుతిసందర్భమునను తనకుబాకీయున్న వారికి, ఏసందర్భమున బాకీపడెనో దానినించుక వివరించుచు, అట్టిబాకీ చెల్లించుమని కోరుచు పంపుపత్రమునకుబిల్లు(Bill)అని పేరు.

తనకు బాకీయున్న ద్రవ్యమునుండి గాని, తాను దాచుకొనినద్రవ్యమునుండి గాని, ఒక ధనాగారమునకు (Treasury) గాని, బాంకి (Bank)కి గాని, తాను బాకీయున్నవారి కింత సొమ్ము చెల్లింపుఁడనియు, ఆసొమ్ము వారికిఁ గాని,వారియనుమతినిపొందినవారికిఁగాని,చెల్లింపవచ్చుననియు వ్రాసిపంపుపత్రమునకు చెక్కు (Cheque) అనిపేరు.

వర్తకసందర్భమున- A. యనువర్తకుఁడు B. యనువర్తకునకును, B. యనువర్తకుఁడు C. యనువర్తకునకును వెయ్యిరూప్యములు బాకీయియ్యవలెనని యనుకొందము. దాని నొకరివద్ద కొకరు పంపించుకొనుచుండుటకు మాఱుగా B. యనువాఁడు A యనువానికి బాకీ వెయ్యి రూపాయలని వివరించుచు, బిల్ ఆఫ్ ఎక్స్ఛేంజి (Bill of exchange) పత్రమును పంపుటయు, ఆపత్రముపై తన యంగీకారమును దెల్పి,

A. యనువాఁడు సంతకముచేసి చెల్లించు తేది వివరించి, B. యనువాని కందజేయును. దానిని తాను బాకీయున్న C. యనువానికిఁ గాని, వానియనుమతినందినవారికిఁ గాని చెల్లింపవలయునని వ్రాసి సంతకమొనర్చి B. యనువాఁడు C అనువాని కావతి మందజేయును. C అనువాఁడు, దాని నావాయిదాదినమున A అనువాని నుండి ఆ బాకీద్రవ్యమును వసూలుచేసికొనును.

ఒక్కొకప్పుడు C అనువానికి ద్రవ్య మత్యవసరమై యుండునేని అందునుండి కొంచెము ద్రవ్యమును వదలివేసి, వేఁకొకమధ్యవర్తికి విక్రయించి, (Discounted) ఆమధ్యవర్తినుండి తక్కిన సొమ్మును తోడనే తీసికొనును. అటుల Discount ను తనలాభముగ నెంచు మధ్యవర్తియు వాయిదాదినమునఅకు వేచియుండి తనమొత్తమును A అనువర్తకునినుండి వసూలుపఱచుకొనును.

ఇది చాల సులువుగ వర్తకుల కనుకూలించుచుండుటచేత ఈపద్ధతి చాల వ్యాపకము గాంచియున్నది. అట్టి పత్రమునకు "Bill of Exchange" అనిపేరు.

ఈపదతి నోట్లు వ్యాపకములేని ప్రాతరోజులలో, సొమ్ము బరువుగపంపుట కష్టముగ నుండు దినములలో కనిపెట్టఁబడి ప్రారంభింపఁబడియు, నోట్లు వ్యాపించినపిదపగూడ నట్లె ఆచరణయందుండి సాఁగుచున్నది. మఱియు విదేశవ్యాపారములం దీపద్ధతి యెక్కువ పరిపాటియందుండి నట్లు తేలుచున్నది.

ఒకరికి కొంతసొమ్ము నొసఁగుమని బాంకికి వ్రాయుపత్రి మగు చెక్కు, అటులైనను పంపవలయును, లేకున్న దానిని క్రాసు చేసి పంపవచ్చును. మొదటిదానికి 'Open Cheque' అనియును, రెండవదానిని 'Crossed Cheque' అనియు నందురు.

Open Chequeపైని రూకలనందునాతఁడు సొమ్ముముట్టిన యొప్పుదలగా సంతక మొనర్చి మూల్య మందుకొనును. క్రాసుచెక్కులు ఒక బాంకువారిద్వారానే మూర్పు బడవలయును. ఆ చెక్కుపై ఏబాంకివారైనను అని గాని, లేక ఏదో యొక ఫలానిబాంకి అని గాని ఏర్పాటు ంపవలయును. దాని నాబాంకివారికిడి వారిద్వారానే మూల్యము నందవలసి యుండును. ఇది కొంత అనవసరపుచీకాకుపనిగ దోపనోపును గాని, ఒకబాంకివారిద్వారా యూతంతు నడుచుటంజేసి, తస్కరులకు స్వాధీనము గాకుంటయె గాక లిఖిత నిదర్శనములు గల్గెడిని. తొల్లింటి కాలమున స్క్రాసుచేయుట × ఒకటిపై నొకటి నడ్డుగీతలను గీచి, "& Co" అని ముద్రచేసికొని ముద్రించు చుండువారు. ఇందు క్రాసుకు పిదప & Co అనునది Fashion గా నెంచఁబడునదే గాని, నిజముగా సంఘము కానితటి నర్థము లేనిదై నిష్ప్రయోజనమే యగును.

బిల్వములు — పంచబిల్వములు లేక బిల్వపంచకము. బిల్వ మన పూజార్హమగు పత్రియని భావము.

౧ తులసి (పత్రి), ౨ బిల్వము (మారేడు పత్రి), ౩ నిర్గుండి (వావిలిపత్రి), ౪ అపామార్గము (ఉత్తరేణిపత్రి), ౫ కపిత్థము (వెలగపత్రి).

అష్టబిల్వములు- శ్లో॥ తులసీ బిల్వ నిర్గుండీ అపామార్గ కపిత్థగా శమీ ఆమలకం దూర్వమ్ అష్టబిల్వాః ప్రకీర్తితాః॥ ౬ శమీ (జమ్మిపత్రి), ౭ ఆమలకము (ఉశిరికపత్రి), ౮ దూర్వము (గరిక) ఇవి అష్టబిల్వము లనంబడును.

బిల్వాయూపి లేక బైల్వాయూపిగోత్రము—(పరాశరగణము చూడుఁడు).

• **బిల్వవిభజనన్యాయము**—మారేడు పండును విభజించుట యని యర్థము. తెలియని

పని జేయఁబూనుటను దెల్పుట కీన్యాయమును వాడుచుందురు.

బిల్హణమహాకవి— ఈతఁడు కాశ్మీర దేశనివాసియగు రాజకలశుని మనుమఁడు. మహాభాష్యవ్యాఖ్యాత యగు జ్యేష్ఠకలశుని కుమారుఁడు. కౌశికగోత్రుఁడు. బ్రాహ్మణుఁడు. వీరు మువ్వురు సోదరులు. తల్లి నాగాదేవి. ఈతఁడు బాల్యముననే సకలవిద్యల నభ్యసించినవాఁడు. యౌవ్వనమున కాశ్మీర దేశాధిపతి యగు ననంతవర్మమహీపాలుని కుమారుఁడగు కలశదేవుఁడు కాశ్మీరదేశ మేలుచున్నకాలమున దేశసంచారము చేయుచు మథుర, బృందావన, కాన్యకుబ్జ, కాశి, ప్రయాగ, అయోధ్య, దాహల (బుందేల్ఖండ్), ఘూర్జర, సోమనాథపురాదిస్థలంబులు తిరిగి, ఆయాయిప్రభువుల సన్మానములఁ బడసినవాఁడు. దక్షిణదేశమందలి చాళుక్యులరాజధాని యగు కల్యాణపురముందుండి (షోలాపురి ప్రాంతము) ప్రభువగు త్రిభువనమల్లుఁ డనఁబడిన ఆహవమల్లునిచే "విద్యాపతి" బిరుదముఁ బడసినవాఁడు. ఆ యాస్థానముననే ఆహవమల్లుని కుమారుఁడగు విక్రమాంకదేవ రాజుకాలమునఁ గూడ నుండినవాఁడై 'విక్రమాంకదేవ" చరిత్ర మను మహాకావ్యమును రచియించియుండెను. ఇంతియె గాక 1070-1094 వత్సరప్రాంతమున నుండిన అనహిల్లాపురము రాజధానిగానుండిన దాహలదేశాధీశ్వరుఁడగు కర్ణరాజుచే సన్మానంబులు బడసి, ఆభూపతిపేరుగా "కర్ణసుందరనాటిక" యను గ్రంథమును రచించినవాఁడు. ఇంకను "పంచాశిక" యనుగ్రంథమును గూడ రచించినవాఁడు. ఈకవి 1088 సంవత్సరమున కలశభూపతికుమారుఁడు హర్షదేవునికాలమువఱకుండి 1100 సంవత్సరప్రాంతమున చనిపోయినట్లూహింపఁబడుచున్నది. యామినీపూర్ణతిలకయను రాకుమారిత నీతఁడు పరిణయ మయినటులు వ్రాయఁబడిన బిల్హణీయాదిగ్రంథము లన్యులచే వినోదార్థము వ్రాయఁబడినవి గాని నిజములు గావని యిటీవలిపరిశీలకులుగొందఱనుచున్నారు.

బిల్ ఆఫ్ ఎక్సుఛేంజి(Bill of Exchange)- వాణిజ్యసంబంధపరిభాషాపదము.) హుండీ ఒకరిపై నొకరు కొంతసొమ్ము ఫలానా వారిపరముగ చెల్లింపుమని వ్రాసినపత్రము. దీనిని వర్తకులు కొని కొంతకమీషనులాభము నకు అమ్ముదురు. వసూలునిమిత్తము పంపుదురు. ఇందు దర్శన (చూడఁగనె సొమ్మిచ్చు) హుండీలకు "Demand draft" అనియు నందురు.

బిల్ ఆఫ్ ఎంట్రీ (Bill of Entry)-(వాణిజ్యసంబంధపరిభాషాపదము). ఎగుమతినిమిత్తమునిల్వవేయఁబడినవి గాని, దిగుమతియై వచ్చిచేరినవి గాని, ఒక Custom House నందు నమోదుచేయఁబడిన పత్రము.

బిల్ ఆఫ్ సఫరెన్సు Bill of Sufferance)—వాణిజ్యసంబంధపరిభాషాపదము. ఒక బ్రిటీషుఓడ (ఒక బ్రిటీషు రేవునుండి వేఱొక బ్రిటీషు రేవుల కేగుచు) dutiable goods తో వర్తకము చేయవచ్చుననియు, ఆసరకులు Bonded warehouse నందు దింపఁబడి, తీసికొనిపోఁబడునపుడు Duty వసూలుచేయవచ్చుననియు, ఉద్యోగపు అనుమతి పత్రము (Official permit).

బిల్ ఆఫ్ సేల్ (Bill of Sale) వాణిజ్యసంబంధపరిభాషాపదము. సరకు అమ్మఁబడుటను దెలుపు నిశ్చయపత్రము.

బిల్ ఆఫ్ స్టోర్ (Bill of Store)— వాణిజ్యసంబంధ పరిభాషాపదము. బ్రిటీషు దేశములందుఁ జేయఁబడిన (ఉత్పత్తిగల) సరకు

లితర దేశములకుఁ గొంపోఁబడి అమ్ముడుపోనిచో తిరుగ నైదేండ్లలో జన్మదేశమునకు మరలు నేని Customs duty అక్కఱయుండదని శాసనము చేయఁబడినది. దానికొఱకు అట్లు సిద్ధపఱుపఁబడిన లెక్కపత్రము.

బిల్ బ్రోకర్ (Bill broker)--వాణిజ్య సంబంధపరిభాషాపదము. హుండీలను ప్రోనోట్లను కొనుచు అమ్ముచు వ్యాపారమొనర్చు వాఁడు.

బిల్ ఆఫ్ విక్చ్యుయల్లింగ్ (Bills Victualling)—సముద్రమున సబురుచేయుతఱి భోజనాదివ్యయముల కుపయోగించుకొనుటకు వలయుసరకులను ఓడపై (పన్ను, బందీ, మోతఛార్జి లేమియుం దగులకుండ) గొంపోఁబడుట కీయఁబడు లైసెన్సు. దీనిని సర్వసాధారణముగ 'Victualling Bill' అనుచున్నారు.

బిల్ ఆఫ్ లాండింగ్ (Bill of Landing)— వాణిజ్యసంబంధ పరిభాషాపదము. ఫలానితావున దింపుటకుఁగాను ఇంతసరకు తనకు ముట్టినదనియు, దానిఛార్జి యింతి చెల్లింపఁబడినదనియు, ఎగుమతియొనర్చినవాని కొసంగఁబడిన పత్రము.

బిషప్పు రింగు (Bishop's ring)--ఇది సూర్యునిఁజుట్టి కన్పించు పరివేషములలో నొకటి. ఇందు రంగు లుండెడిని. ఇది తోఁకచుక్కలతో సంబంధము కలదియని చెప్పఁబడినది. క్రీ. వె. ౧౮౧౦ సంవత్సరమునఁ గనపడిన తోఁకచుక్క ఆకసమునం దగపడు చుండుతఱి బ్రిటీషుదీవులం దగపడుచుండినది.

బిస్కట్ (ద్విసకత్తు) (Biscuit)—Bis అనిన రెండుసారులనియు, Coctus అనిన కాల్పఁబడిన దనియు నర్థము. రెండు సారులు అగ్నిచే కాల్పఁబడినదని భావము. తొల్లి రోమను లకాలమున పటాలపుర్రొట్టెలు రెండుసార్లు అగ్నిచే పూర్తిగా నొనర్పఁబడుచుండెడి వఁట. ఇప్పుడు రెండుసార్లు శుద్ధియొనర్ప దానికీపేరు ప్రసంగములం దుక్తిగా నునుపుచుందురు.

బిహేవియరిజమ్ (Behaviourism)-మనుష్యులయొక్కగాని జంతువులయొక్కగాని ప్రవర్తనను, అంతఃకరణమును నెఱుఁగు శాస్త్రము.

ఇది అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రము లందు కొంతవఱకు వ్యాపించియున్నదని వినుము.

బీజావాపనపరీక్ష— వ్యవసాయమున వి త్తనములు చల్లుటకు ఈ క్రిందిగుణదోష పరీక్షయు, గ్రహబలమును, అన్నాకార్తెలను గమనించుటయూనవశ్యక మని రెట్టదెవజ్ఞుఁడు బుషులనుతమును జనులకు వెల్లడించి యున్నాఁడు. (కాలవిజ్ఞానశాస్త్రము చూడుఁడు.)

మూలానక్షత్రము బీజావాపమునకు కడు శ్రేష్ఠమనియు, పుష్యమి పునర్వసులు, వరిచాములకు శ్రేష్ఠమనియుఁ జెప్పఁబడినది.

లగ్నమునఁ గాని, లగ్నమున కేడవస్థానమునఁగాని శుక్రుఁ డుండఁజూచి వి త్తనములు వేయుట శ్రేయమనియు, చంద్రుఁడు ౧, ౪, ౭, ౧౦ స్థానములం దున్నతఱిని గాని, క్రూరగ్రహములుబలహీనము లైనతఱినిగాని, వి త్తనములు నాటిన చక్కఁగ ఫలించుననియు, అందు ముఖ్యముగ చంద్రుఁడు లగ్నమం దుండుతఱిని వితులు నాటుట శ్రేయ మనియు, దానిని సూర్యుఁడుచూచుచుండినఇంకను శ్రేయమనియు రవి ఆర్ద్రాప్రవేశ మైనదిమొదలు నాటినపైరులు చక్కఁగ ఫలించుననియు, ఉత్తర, అనూరాధ, మూల, రోహిణి, రేవతి నక్షత్రములు పైరు పెట్టుటకు శ్రేష్ఠములగు నక్షత్రములనియు చెప్పఁబడినది. మకర, సింహ, వృషభ, మీన, కర్కాటక రాసులు శ్రేష్ఠములగు రాసులు.

మఱియు నీరాసులందు గురు, బుధ, శుక్రులు (శుభగ్రహములు) ఉండుట మిగుల శ్రేయ మనియు,

బుధుఁడుగాని, శుక్రుఁడుగాని యుంబులగ్న మందైనను లేక వారుండు నవాంశయందైనను విత్తనములు నాటినను చక్కఁగ ఫలించు ననియు,

గురుఁడు లగ్నమందుగాని, నాల్గవ ఏడవ ఇండ్లలో నెచటనైనఁగాని యుండుతేని విత్తిన మంచిఫలము గల్గుననియు,

క్రూరగ్రహము లుండు నక్షత్రములందు నను, గ్రహణము గల్గిన నక్షత్రమునను, పాప గ్రహములందు, రాసులందు, వారు చూచు రాసులందు నాటిన పైరులు ఫలింపవనియు, జ్యేష్ఠ, విశాఖ, కృత్తిక, చిత్త, ఆర్ద్ర, భరణి, పుబ్బ, పూర్వాషాఢ, పూర్వాభాద్ర నక్షత్రములందు విత్తనములు నాటిన పైరు నిష్ఫల మగుననియు,

విత్తనములు వేయ నేగుతరి పైఁడికంటి దాపల రొప్పినను, కాకి గాని, ముంగి గాని, గాడిదగాని వెలుపలికి పోయినను, కుక్క ఎడమ దిక్కున కేగినను, మంచిశకునము లనియు, స్త్రీలు మంగళప్రదమగు మాటలు, పాటలు విన్పించినను, వేదాధ్యయనము చెవినిఁబడినను, ఎద్దు ఎడమతట్టుగా చాలువోసినను, మంచిశకునము లనియు, విత్తనములు చల్లి తిరిగివచ్చునపుడు వాయనము తీర్చుట మహాఫలప్రద మనియు,

పండినపంట కోయుట కేగునపుడు వెలుపల కాకి యఱచినను, ఏనుఁగులు, అద్దములు, అరఁటి స్తంభములు, పూర్ణకుంభములు, చిత్రవర్ణముల చీరెలు ధరించినస్త్రీలు ఎదురగుట సుశకునము లనియు,

విత్తనములునాట నేగుతఱి పగ్గము మోకు తెగుట, ఎద్దులు రొప్పుట, లేక క్రిందపడుట, అపశకునము లనియు, పంటకోయ నేగుతరి వితంతువు, కుందేలు, అగ్ని, కనవు, తెలికుల నూనెంగాని, తెలకపిండిగాని యెదురగుట అప శకునమనియు, చెప్పఁబడినది.

౧ ధాన్యములు- వీటిని నాటుటకు అశ్వని, ఆర్ద్ర, పుబ్బ, అనూరాధ, పూర్వాషాఢ, పూర్వాభాద్ర కార్తెలు శ్రేష్ఠములు.

౨ గోధుమలు - వీటిని నాటుటకు భరణి కార్తె శ్రేష్ఠము. మృగశిర తగదని చెప్పఁబడినది. జ్యేష్ఠయందు ఫలింపదు. ఫలించినను దక్కదని పెద్దలు చెప్పుదురు.

౩ జొన్నలు- వీటిని నాటుటకు ఉత్తర, అనూరాధ, రోహిణి, రేవతి నక్షత్రములు మంచివి. అశ్వని, ధనిష్ఠ, శతభిషం, శ్రవణం, పునర్వసు మధ్యమములు. తక్కిన నక్షత్రముల నాల్గవ వంతు పంటకన్న నెక్కుడు కల్గదు. శని మేష రాశియందు, బృహస్పతి వృషభరాశియందు నుండుతఱిని, ధనుర్మాసము మొదలు మాఘ మాసమువఱకు స్వాతి, మూల, అనూరాధ నక్షత్రములు, మకర, మీన కర్కాటకరాసులు గల్గఁజూచి, విత్తిన మంచిపంట ఫలించునని చెప్పఁ బడినది.

౪ చెన్నంగివరి-, ఇది నాటుటకు శ్రవణ నక్షత్రము శ్రేష్ఠము.

౫ రాజనాలు- భరణి, రోహిణి, ఆర్ద్ర, పునర్వసు, పుష్యమి, మఖ నక్షత్రములు శ్రేష్ఠ ములు. శ్రవణమున విత్తిన స్వల్పముగ పండు నని చెప్పఁబడినది.

౬ పత్తి- ఇది నాటుటకు అశ్వని, ఆర్ద్ర, పుబ్బ, అనూరాధ, పూర్వాషాఢ, పూర్వాభాద్ర నక్షత్రములు శ్రేష్ఠములు.

ఆ శ్రేష్ఠయందు నాటినపంట స్వల్పమనియు, స్వాతియు మంచినక్షత్రమె యనియు, చంద్రుఁడున్న నక్షత్రము శ్రేష్ఠమనియు చెప్పఁబడినది.

౭ దుంపపైరులు, చెఱకు, ఇవి నాటుటకు శతభిషము, విశాఖ మంచివి.

౮ సెనగలు- ఇవి నాటుటకు కృత్తికా, హస్తలు మంచివి. పుబ్బ, ఆర్ద్ర, చిత్తలు అయోగ్యములు.

౯ కందులు-నాటుటకు మూల ప్రశస్తము.

౧౦ పెసలు- నాటుటకు హస్త ప్రశస్తము.

౧౧ అనుములు-నాటుటకు జ్యేష్ఠ ప్రశస్తము.

౧౨ నువ్వులు-నాటుటకు ఆర్ద్ర ప్రశస్తము.

౧౩ అలచందలు- ఇవి నాటుటకు పూర్వాషాఢ మంచిది.

౧౪ అవిసెలు, మునగ- ఇవి నాటుటకు అశ్విని ప్రశస్తము. శతభిషము,విశాఖలయందు పురుగుబట్టి చెడిపోవును.

౧౫ తములపాకులతీఁగె-ఉత్తరప్రశస్తము.

౧౬ అరఁటితోఁట- దీనికి చంద్రుఁడు లగ్నమందుండుటతి శ్రేష్ఠము.

అంగారకుఁడు చూచుచుండు లగ్నము నుయోగ్యమె. రాహువు లగ్నముంజూచుచుండిన చీడపట్టును. చంద్రుఁడు లగ్నమందుండియు, ఆలగ్నమును సూర్యుఁడు చూచుచుండిన చాల శ్రేష్ఠము.

బీజవృక్షన్యాయము—విత్తు ముందా? లేక చెట్టు ముందా? యని వితర్కించుట నిరర్థకవాద మని భావము.

బీజాంకురన్యాయము — విత్తనము, అంకురము నను రెండును కారణకార్యములు. రెండును ప్రధానములు. అవినాభావ సంబంధముం దెల్పుటకై నీన్యాయమును వాడుదురు.

బీబాశాఖ క్షత్రియులు —(ప్రమారశాఖ క్షత్రియులు చూడుఁడు.)

బీమ్(బ్రిడ్జి)వంతెన(Beam bridge) (వంతెనలు చూడుఁడు.)

బీమ్ సిస్టమ్ (Beam system) — ఇది Wireless Telegraphy లోనిది. దీనిని "Directional Wireless Telegraphy" అనెదరు. ఇందు ఎలక్ట్రిసిటీఅలలనుఏకమొనర్చి బీమ్ వలె ఆవైపునకుఁ బంపుటతో పని నడుచును. బ్రిటిష్ దీవులనుండి కెనడా దేశమునకీపద్ధతిని తంతీవార్తలను నడుపుచున్నారు.

బీరకాయ—తీయబీఱ, చేదుబీఱ, నేతిబీఱ, లేక పుల్లబీఱ అనునవి ముఖ్యజాతులు మూఁడు. తీయబీఱయందు పెద్దబీఱ,లేక ఏనుఁగుబీఱ, చిన్నబీఱ, గుత్తిబీఱ (గుత్తులుగుత్తులుగఁగాచు కోలజాతి) అను మూఁడును కోలకాయలుగలజాతులు. ఇంకను పొట్టికాయలుగల (అనఁగా గుండ్రని బీరకాయలు గాచు) జాతి బరంపురప్రాంతములఁ గానగుచున్నది. ఇది తీయబీఱజాతియె.చేదుబీఱకాయలించుక చేదుగనుండుటయాహారమునకు నిరసించుచుందురు. దీని నధమపుజాతిగ నెన్నుదురు. నేతిబీఱ లేక పుల్లబీఱ యనంబను జాతియందు లెక్కలేని భేదములు కలవు. తీఁగలుపొడవుగ చెట్లపైకిఁ ప్రాకికాచు దేశవాళీ నేతిబీరయు,పొట్టితీఁగెలతో ప్రాకికాచు Vegetabla marrow జాతియు, ఇంకనెన్ని యోరకములు కాయలు కాచుభేదజాతులిందుఁ గలవు.

నిరర్థకుఁడైనవాసికి పెద్ద పేరుగాని, బిరుదములుగాని ఉండునేని హేళనగా నేతిబీఱకాయవాట మని వాడుచుందురు. అనఁగా నేనిబీరకాయకు నేతితో సంబంధము గాని, పుల్లబీరకాయ యనుపేరున కందు పులుపుగాని లేకుండుట నిరర్థకనామ మని యుండలి భావము. బీరకాయ సమధాతువు గల్గించు భోజనపదార్థముగాన పథ్యముగా నెన్నఁబడుచున్నది. బీరకాయపైగీచిన పొట్టునందు వాతగుణమును, కడుపుబ్బరము గల్గించుగుణమును

గలదందురు. బీరఆకులపసరు గాఢమగు ఆకుపచ్చరంగుగలది గాన దోషయుక్తమై గాఢమగు ఆకుపసరురంగును బీరాకుపసరుతో పోల్చుదురు. మఱియు నిందు పైత్యమును శాంతింపఁజేసి ఉబ్బుజాడ్యము నడంచుశక్తి గలదందురు. శరీరమందలి చెడురక్తమును శుభ్రపఱచుగుణమిందుఁగల దందురు. తియ్యబీరయందలి ఇతరభేదజాతుల కివియె గుణములు.

చేదుబీరపాదునకు లా. Luffa amara Luffa plucketiuna. సం. సుతిక్తా, కృతిరాదనీ అనిపేర్లు. చేదుబీరయందు వైద్యోపయోగగుణములు కొన్ని గలవు గాన భోజనపదార్థముగఁ గాకున్నను ఉపయోగింతురు. దీని సమూలరసకషాయములు ఉష్ణము జేసి మూత్రము వెడలించియు, అధికమైన వమనముచేసియు, కడుపులోని బల్ల, పాండురోగము, ఉబ్బుజాడ్యము, శ్వాసకాసలు, మూలవ్యాధి, కుష్ఠరోగముల నివారించుననియు, సర్పవిషమును హరించుననియు, చెప్పఁబడినది. పెట్టుమందు కక్కించుట కీకషాయము లోని కిచ్చెదరు. అన్నివాతములు, సన్నిపాతవాతము సహా నివారించునందురు.

చేదుబీరకాయముక్క లాముదమున వెచ్చఁజేసి తలకుఁ గట్టుచుండిన సన్నిపాతము నివారణమగుననియు, ఆముదములో చేదుబీరగింజల చమురు కల్పి రుద్దిన సర్వవాతములనొప్పులు, వాతదోషములు నివారణమగుననియు, నరములకు సత్తువనిచ్చి పడిపోయినకాళ్ళు, చేతులు బలపడుననియు, పచ్చికాడల కషాయము నందు మన్యపుజ్వరదోషమునఁ గల్గిన లోపలి నరముల ఉబ్బుగాసి, తిత్తులఉబ్బుగాసి నివారణ జేయుశక్తి గలదనియుఁ జెప్పఁబడినది.

నేతిబీర లేక పుల్లబీరయందు విషదోషము హరించి ఎక్కిళ్ళుకట్టి ప్రమేహము, పైత్యములనడంచి విషమజ్వరము నివారించి యించుకవాతమును రేఁపి, చలవజేయుగుణములు గలవనియుఁ జెప్పఁబడినది.

బీర అధమాధమపుజాతియో లేక వేఱుజాతియో బుడ్డబీర యనఁబడుజాతి కలదు. ఇది అడవిజాతిబీర యని కొందఱందురు. కొందఱదియె గుత్తిబీర యందురు. దీనింగూర్చి సరిగా తెలియరాదు.

బీరకాయకు సంస్కృతపుపేర్లు, కృతచ్ఛిద్రా కృతబంధనః, కృతవేధనా, కోశాతకీ అనునవి బీరసామాన్యమునకును, కృతవేధనః, ఘృతకోశీ యనునవి నేతిబీరకును, కృతవేధనః అనునది తెల్లపూవులుపూచెడి బీరజాతికిని సుతిక్తా యను పదము చేదుజాతిబీరకును, కృతరాదనీ యను పేరు బీరజాతిభేదమునకును చెప్పఁబడినవి.

బీరార్సు ప్రోవిన్సు (Berars Province)—ఇండియాదేశమున మధ్యరాష్ట్రములకు పశ్చిమముగ నున్న సీమ ౧౮౫౩ లో ఋణములకుఁగాను నైజాముప్రభుత్వము బ్రిటీషు ప్రభుత్వము వారికి వశపఱచి యుండెను గాన 'హైదరాబాదు ఎసైన్డు డిస్ట్రిక్ట్సు'' అనికూడ వాడుచుందురు. వైశాల్యము ౧౭౭౬౦ చతురపుమైళ్లు. దీనియందు మిగిలినస్వామ్యము నిజాము ప్రభుత్వమువారి కొసంగఁబడియున్నది. హైదరాబాదు రెసిడెంటుగారు దీని కమీషనరుగాఁగూడ నుందురు. ఇప్పుడు మధ్యరాష్ట్రముల మునకు జేర్చఁబడియున్నది. ఇందు ప్రత్తిపంట యధికము. (మధ్యరాష్ట్రములు మహారాష్ట్రము హిందీదేశభాషలు చూడుడు). పరిపాలనకిది తూర్పుబీరారనియు, పశ్చిమబీరారనియు రెండు డివిజనులుగఁ జేయఁబడినది. అకోలా పట్టణము ప్రధానపురము. అమరావతి ప్రత్తివర్తకము విశేషముగఁ గల పురము. ఎరిచపూరు మహమ్మదీయపరిపాలన

కాలమున ప్రధానస్థానముగ నుండినపురము. తొల్లింటి విదర్భదేశ ముండినకాలమున కుండిన పురము రాజధానిగ నుండినతావు. (విదర్భ దేశము చూడుఁడు). శ్రీకృష్ణునిరాణి యగు రుక్మిణీదేవి కిది జన్మభూమి. ఆమె గౌరీతపం బొనర్చిన అంబాభవానీ దేవస్థానము కలదు. ఖామ్గాంవుపురము ప్రత్తివర్తకము విశేషముగ నడుచుచుండుతావు. (హైదరాబాదురాజ్యము, ఇండియాదేశము చూడుఁడు).

బీర్ (Bear)--వాణిజ్యసంబంధపరిభాషా పదము. తనకడ నిల్వలేనిసరకులనమ్మి, ఆసరకు ధర తగ్గిపోవఁగోరుచు, నందుకు వలయు ప్రయత్నము లొనర్చుచు (ధర తగ్గినతఱి తాను చౌకధరకుఁ గొని అదివఱకు తా నమ్మియుండిన హెచ్చుధరవలన లాభముఁ బడయఁ దలఁచిన) వర్తకుని Bear అనెదరు. అట్టివాని లెక్కకు 'Bear Account' అందురు.

బీర్సు ఎండ్ బుల్సు (Bears and Bulls)— వర్తకవ్యాపార సంబంధమున.నకారణముగ వర్తకపుసరకులధరలఁ బెంచుటకుఁగాని దిగఁదీయుటకుఁ గాని ధరలుపెరిగినవనియు, పడిపోయిన వనియు, ప్రవాదములు సాగించి గడబిడలుచేయుచుండువారి కీపేరు పరిహాసాస్పదముగ వాడుచున్నారు.

బీర్ ఎండ్ బెల్ (Bear & Bell)— గుంపులుగుంపులుగా నుండు పశువులు, మేఁకలు, గొఱ్ఱెలు మొదలగుజంతువుల గుంపులలో పెద్దదానిమెడకు గంటకట్టి, అశబ్దమువలన తక్కిన వాట్లను విడిపోకుండ కల్పి యుంతురు. అట్లు కట్టుటకు అర్థాకాలమున 'bell weather' అనిపేరు. ఒకరిద్వారా వారివారింగూర్చి పని చేయించుట కీఉక్తిని వాడుచున్నారు.

బీహార (విహార) దేశము — ఇది తొల్లింటిమగధదేశము,(బిటీషుఇండియాలోనిది. ఫలవంతమగు దేశము. జనబాహుళ్యము కలది. రాజమహాల్పర్వతములు నైరృతిదిశగావ్యాపించి యున్నవి. గంగానది దేశముగుండా ప్రవహించు నది. ఉత్తరమున హిమాలయమునుండి గండకి నదియు, దక్షిణమునుండి శోణభద్రయు, కర్మనాశానదియు గంగయందు సంగమించు నుపనదులు. గోదుమలు, ధాన్యము, జొన్నలు, బార్లి పైరగుచున్నవి. ల్లమందు చేయఁబడుచున్నది. నూలుబట్టలనేత విస్తారము చేయఁబడుచున్నది. హిందువులు హిందీభాషను, మహమ్మదీయులురుదుభాషను మాట్లాడు చుందురు. కొందఱు బంగాళీలును కలరు. మైలునకు ౫౭౫ గురు వసించు చున్నారని లెక్కింపఁ బడినది. జనబాహుళ్యముగల దేశము. భరతదేశ మంతటిలో నిది యెక్కువ జనులుగలదేశమని చెప్పఁబడినది. ఇందు భాగల్పూరుడివిజను, పాట్నాడివిజను అని రెండు డివిజనులు కలవు. భాగల్పూరుడివిజనులందు భాగల్పూరుజిల్లా, మాంఘిరుజిల్లా, మాల్టా జిల్లా, పూర్ణియాజిల్లా, సంతాల్పరగణాజిల్లా లైనను, పాట్నాడివిజనునందు పాట్నాజిల్లా, గయాజిల్లా, షహాబాదుజిల్లా, దర్భాంగజిల్లా, ముజఫర్పూరుజిల్లా, సారాన్జిల్లా, చంపారన్జిల్లా లేను కలవు. ఇందు క్రీ.వె. ౧౯౧౨లో మాల్టా బంగాళమునుండి బీహారమునకుఁ జేర్పఁబడినది. ఇది చాల చిన్నదియగుటయె గాక జనాభా చాల తక్కువగాఁగలది. సంతాల్పరగణా చాల వైశాల్యముకల కొండల దేశము. సారాన్ నందు జను లధికము. మైలునకు ౯౨౦మంది నివసించుచున్నారు. తర్వాతఁ జెప్పఁదగినది దర్భాంగ మండలము. ఇందు జనాభా యెక్కువ

పాట్నా (తొల్లింటి పాటలీపుత్రము) ముఖ్యపట్టణము. ఇది గంగాతీర పరిసరముల నున్న బంకిపూర్ సివిల్ స్టేషను దినపూరు మిలిటరీస్టేషను

లు గలదై యున్నది. గయ గొప్ప పితృక్షేత్రము. ఇది ఫల్గుణీనదీతీరము. ఈపరిసరములనే యున్న బుద్ధగయ, బోధివృక్షము క్రింద బుద్ధ భగవానుఁడు బుద్ధుఁడైన తావు. బౌద్ధులపుణ్యక్షేత్రము. బీహారుపురమునుండియె దేశమున కీపేరుగలిగినది. అది యొకప్పుడు ప్రధానస్థానమై యుండిన తావు. భాగల్పూరు గంగాతీరమం దున్న పట్టణము. వర్తకస్థానము. ఇట గంగానది యేడు మైళ్ళ వెడల్పున నున్నది. మాంఘీరుపురము (తొల్లింటి మోదగిరి) కడు పురాతనస్థలము. గంగాతీరము. ఇట బలమైన దుర్గము కలదు

పశ్చిమ తిరుహూతు డివిజనులో ముజఫరుపూరు పెద్దపట్టణము. తూర్పుతిరుహూతునందు దర్భాంగపురము పెద్దది. ఇది జమీందారీ సంస్థానమున ప్రధానస్థానము. దర్భాంగ సంస్థానము సుప్రసిద్ధము. తిరుహూతు ప్రాంతము తొల్లింటి మిథిలదేశములోనిది. ఇట నీలిమందధికముగఁ జేయఁబడు చున్నది. అరాలేక ఆరాపురము (తొల్లింటి ఏకచక్రపురము) షహాబాదుజిల్లాయందు ప్రధానపట్టణము. బక్సారుపురము (తొల్లింటి వాక్సారపురము) గొప్ప యుద్ధము జరిగిన తావు. ఆదికాలమున వామనావతారస్థలము. విశ్వామిత్రునుహర్షి యాశ్రమమిటనే యుండెను. (బక్సారుయుద్ధము క్రీ. వె. ౧౭౬౪.) సారన్మండలమున చుప్రా ప్రధానపురము. గంగాతీరము.

మాల్డాజిల్లాయందు మాల్డా ముఖ్యపట్టణము. ఈజిల్లాయందే తొల్లి బంగాళ దేశమున రాజధానిగ నుండిన గౌరీపురముపాడు కలదు. ఇది గంగాతీరమున నున్నది. సంతాల్పరగణాలందు ముఖ్యపట్టణము రాజమహల్పురము. ఇట తొల్లింటి రాజమహల్ భవనము పాడై ఉన్నది. ఇట నివాసప్రజలు సంతాలుజాతివారును, పహారీజాతివారును నై యున్నారు. పహారీలు ద్రావిడజాతి తెగ యనెదరు.

బీచ్—(తీరములు చూడుఁడు).

బుందేలుఖండము— (యుజాభుక్తిదేశము చూడుఁడు.)

బుందేల్ఖండ్‌సంస్థానములు- సెంట్రలిండియా ఏజన్సీలోని బ్రిటీషురక్షితసంస్థానములలో నొకటి. బుందేలారాజపుత్రుల దేశము. ఇం దిప్పుడు చాలభాగము బ్రిటీషుఇండియాలోఁ జేరిపోయి, తక్కినది ౩౫ చిన్న చిన్న సంస్థానములుగను, జాగీర్లుగను నున్నది. ముఖ్యములైనవి కావు. బుందేలారాజపుత్రక్షత్రియు లీదేశము నాక్రమించుట నీపే రందినదందురు.

(సెంట్రలిండియా ఏజన్సీ సంస్థానములు బుందేల్ఖండము చూడుఁడు).

బుందేల్ఖండీభాష—(హిందీభాష చూడు ప్రాంతభాషలు చూడుఁడు.)

బుకోవియా-(ఆస్ట్రియా దేశము చూ.)

బుక్ క్రెడిట్సు (లేక బుక్కు క్రెడిట్లు) బుక్కు డెట్సు—వాణిజ్యసంబంధపరిభాషా పదములు. Book Credits- ఒకవర్తకుని కాతాకు కొంతసొమ్ము ఇతరమైనతావుల చెల్లింపబడినకతన, అతని Credit (అప్పు ఈయఁదగు విలువమొత్తము) నకు దానిని గలుపుట. అనఁగా ఇతరతావులనుండి ప్రత్యేకముగసొమ్ము తెప్పింపఁబడి ఇచటవేరుగ జమ ఈయఁబడ నక్కఱలేని బాంకిప్రాప్తు.

Book debts- దీనిని 'Book debits' అనియు నందురు. ఒకవర్తకుని పేర (కాతాకు) ఇతరమగు తావుల కర్చువ్రాయఁబడినకతన, అతని Credit (అప్పు ఈయఁదగు విలువ మొత్తము) నుండి దానిని తగ్గించుట, అనఁగా ఇక్కడనుండి ద్రవ్యము ప్రత్యేకముగ తీసికొనఁబడి, ఇతరతావుల చెల్లింపఁబడుటకు మాఱుగ జరుపఁబడు బాంకిప్రాప్తు.

బుడుబుడుక్కలకులము — వీరిని శకున పక్షులనియుఁ బిలిచెదరు. వీరిఁగూర్చి తెలుపు గ్రంథములు లేకున్నను, వీరియందనుశ్రుతముగ జ్ఞాపకపరంపరచే పోషింపఁబడుచున్న వీరి జాతికథ మిట్లున్నది. వీరిని సృష్టించినది సదాశివుఁడు. ఆదేవునిశక్తికి అంబాభవానీ యని పేరు. వీరిసృష్టికాలము అపరాహ్ణోత్పూర్వ మని యెదరు. అట్లు సృష్టింపఁబడినవాఁడే మూలపురుషుఁడు. ఈతనిసంతతివారే బుడుబుడుక్కలకులము వారు. అంబాభవాని ఆతనికి ప్రసన్నురాలై "వత్సా ఇది సదాశివుని వాద్యపరికరముగుడక్క. దీనిని నీవువాయించుచుండిన నీకు త్రికాలజ్ఞానము గల్గుచుండును. అది నీకు వృత్తియగుఁగాక" అని దీవించెను. నాఁడాదిగ నాతనిసంతతివారంబా భవానిని గొల్చుకొనుచు అతీతానాగతములదెల్పు వృత్తి గలవారుగ నున్నారు.

బుడ్డ కాకరచెట్టు- లా. Cardiospermum halicacabum ఆంగ్ల. Heart Pea.

దీనింగూర్చి సరిగా తెలియరాకున్నది. దీని సమూలకషాయము గాని, వేరు లేక ఆకులరసకషాయములు గాని విరేచనము జేసి కామిల, మూత్రదోషము, రక్తపైత్యము, క్షయరోగము నడంచు ననియు, ఆకునందు వ్రణములుమాన్పుటయు, మేహవాతపునొప్పుల నడంచుటయు పైత్యసంబంధ మగు దద్దుర్లను మాన్పుటయు గుణములు.

బుధనకులగోత్రము — ఆర్యవైశ్యుల ౧౦౨ గోత్రములలో నొకటి. (వైశ్యగోత్రములు చూడుఁడు). బుధనకుల (బుద్ధికుల-బుద్ధి) గోత్రము. ఏకార్షేయ (౧) గోత్రము. సంస్కృతగోత్రము. బోధాయనస, బుధగణము. భార్గవర్షి. ఆపస్తంబయజుశ్శాఖ, ప్రమాణగ్రంథమాద్యప్రవరఖండ సమానగోత్రములు, భార్గవస, బొద్ధాయనస, నాగేశుఁడు దేవత. కమలాంబ భార్య. తపస్స్థానము కనకాద్రి. తటాకము నాశికాంబుధి. జపము లక్ష. దీపములు ౭౯. క్షేత్రసంఖ్య ౭౯. గోదానము. నిమ్మపండ్లు వర్జనీయము.

బుధరుక్ష్కకులగోత్రము — ఆర్యవైశ్యుల ౧౦౨ గోత్రములలో నొకటి. (వైశ్యగోత్రములు చూడుఁడు.) బుధరుక్ష్కకుల(బుధరు. బుధరుకుల) గోత్రము. ఏకార్షేయ (౩౦) గోత్రము. సంస్కృతగోత్రము. సౌపర్ణస సుపర్ణగణము. బోధాయనర్షి. ఆపస్తంబ యజుశ్శాఖ. ప్రమాణగ్రంథమాద్య ప్రవరఖండ. సమానగోత్రము బోధాయనస. బ్రహ్మేశుఁడు దేవత. భ్రమరాంబ భార్య. మేరుపర్వతము తపస్స్థానము. కమలజాంబుధి తటాకము. జపము లక్షవేలు. దీపములు ౫౦. క్షేత్రసంఖ్య ౨౬. భూమిదానము. శివమల్లి వర్జనీయము.

బుధవారము (Wednesday)— ఇది చంద్రగ్రహముయొక్క సుతుఁడగు బుధునిపేరఁ బరఁగువారము. నాల్గవ దినము.

స్కాండినేవియా ద్వీపకల్పవాసుల ప్రధానదైవమగు 'Woden' పేరఁ బరఁగు వారము. ఆయనను కొన్నిదేశములవారు 'Oden' అనియు ననుచుండిరి. ఆయనసుహృద్భావము, దయామయత్వముమొదలగు సుగుణములు కలవాఁడు. ఆయననివాసభవనమునకు 'Valhalla' యని పేరు. అది వెండిబంగారులతోఁ జేయఁబడినది. ఆయనచేతులపై మూలకాకు లుండుననియు, అవి లోకమంతయు సంచరించుచు వార్తల నాయనకుఁ దెల్పుచుండుననియుఁ జెప్పఁబడినది.

నాయుధపాణులైన యోధవను లాయనకొల్వున వేచియుండుదురు. వీరికి 'Valkyries' అనిపేరు. వీరు యుద్ధనిహతులగువీరుల నాయన కడకుఁ గొంపోవుచుందురు. ఆదేవుఁడును వారిని బహూకరించుచు, విందొసంగుచుండును. ఇట్లు

ఆయన బద్ధకములేక పనిచేయువారు, శ్రద్ధగఁ జదువుకొనువారు నగు బాలురను రాఁబంచి విందొసఁగుచుండును. జనులను పనిచేయుఁడని హెచ్చరించుచుండువాఁడైన వీఁతఁడే.

బైబిలునందు బుధవారమున ఆరిన నేల, (భూమి) సముద్రములు, వృక్షజాతులు, గడ్డి జాతులు సృష్టింపఁ బడినట్లుగఁ జెప్పఁబడినది.

బుధుఁడు — నవగ్రహములలో నొక గ్రహము. బుధునకు తండ్రి చంద్రుఁడు. తల్లి బృహస్పతిభార్యయగు తార. భార్య వైవస్వతమనుపుత్రికయగు ఇళాదేవి. కుమారుఁడు పురూరవశ్చక్రవర్తి. బుధునిసంతతి క్షత్రియులను చంద్రవంశమువారందురు.

బుధోదరిగోత్రము- (అగస్త్యఉపగణము చూడుఁడు).

బుద్ధగయ— బీహారములోని గయాజిల్లా. గయనుండి చక్కనిబాటను ఏడుమైళ్ళదూరము. ఇది బౌద్ధమతస్థుల ప్రధానక్షేత్రము. ఇట వారి బోధివృక్షమును, బుద్ధుని దేవాలయమును, ఆయన కూర్చుండిన పవిత్రస్థానమును, నిలచినపాదముల ఆనికలతావులును గలక్షేత్రము.

చీనాదేశపుయాత్రికు లగు హ్యూయనత్సాంగును, ఫాహియానును దీనిని దర్శించిరి. ఫాహియానువ్రాసిన పూర్తి యనుకొనలేము. హ్యూయనత్సాంగు క్రీ. శ. ౬-౨౯ దీనిని దర్శించి తనయాత్రాచరితమునం దిటుల వ్రాసికొనెను. “బుద్ధభగవానుఁడాకాలమున (బోధివృక్షముక్రింద జ్ఞానవంతుఁ డగు బుద్ధుఁడుగఁ గాకుండిన తఱి) బోధిసత్త్వుఁడై యుండెను. అత్తఱి బుద్ధుఁడగు తలంపు గలిగి, ప్రాగ్బోధిపర్వతము పైకెక్క, నాపర్వతదేవత ఆయనను నిరుత్సాహపఱచి వారించెను. ఆయన అటనుండి నైరృతి దిశగా ఆ పర్వతమునుండి దిగిపోవుచుండెను. సగముదూరము దిగువఱ కొక గుహ కన్పింప నం దలసి కూర్చుండెను. కాని మఱియొక అధిదేవత అదియుం దగినతావు కాదనిన ధ్వని యాయనకు విన్పించెను. తా నెటకుఁ బోనగు నని యా బోధిసత్త్వుఁడు ప్రశ్నింప, నాధ్వని “యింకను నైరృతిదిశకే ఒకపిప్పల (రావి)వృక్షమువఱకుఁ జను” మని చెప్పెను. కాని, యాగుహయందు వసించుచున్న వృద్ధనాగము (ముసలిపాము) ఖిన్నతదోఁప, “స్వామీ! యీగుహ పరిశుద్ధమైనది. లోకమునందరియందును వ్యాపింపఁ జేయఁదగిన మీకనికరమును నాయందించుక వ్యాపింపఁ జేసి, పవిత్రవంతముగు భవద్వాంఛాపరిపూర్తి యిటనే గావింతురు గాక” యని వేఁడుకొన మెచ్చి యామహాత్ముఁడు తననీడ నట నుంచి తాను నడుచుచుఁ బోయి, బోధివృక్షముఁ జేరెను. దానిక్రింద తపంబొనరించి జ్ఞానవంతుఁడగుబుద్ధుఁడాయెను. అదియె నాబోధివృక్షము.

ఆదినుండిన బోధివృక్షమె ఇది యని బౌద్ధులనుచున్నారు. విమతస్థులు దానిసంతతివృక్షమనెదరు. ఇప్పుడు దానికొమ్మలనుండి పాలీభాషలో వ్రాయఁబడినమంత్రములు, ప్రార్థనలు మొదలగునవి వ్రేలాడుచు, ఎగురుచు నుండును. అందు కొన్ని జాతకములుకూడ కలవు. దీని కొమ్మనే అశోకచక్రవర్తికొమరిత సంఘమిత్రి యనునామె సింహళమునకుఁ గొంపోయె నఁట.

బోధివృక్షముకడనుండి దక్షిణముగా చుట్టు దిరిగి యేగిన బుద్ధవిహారస్థలము కలదు. అది యేఁబదియడుగులపొడవుగల తిన్నని ప్రదేశము. ఇందు జ్ఞానవంతుఁడైనపిదప బుద్ధభగవానుఁ డేఁడుదినము లొకకడ నుండి, రెండవకడవఱకు నటునిటు పచారు చేయుచు, యోచించుకొనుచుండెనని మహావంశమునందు చెప్పఁబడినది. ఇం దాయన అప్పటప్పట నిలచిన తావులు, పాదములయానవాళ్ళు రాళ్ళపై చిత్రింపఁబడి

యున్నవి. ఇది భూమిపై నాల్గడుగుల యెత్తున నెక్కువ వెడల్పు లేక ఏఁబదియడుగుల పొడవు గల రాతిపనిదిమ్మయని చెప్పవలెను. ఈ పవిత్రస్థలి బుద్ధదేవాలయమున కుత్తరదిశగా నున్నది. దేవాలయము నూటయేబదియడుగుల యెత్తు గలది. ఇందుఁగల యొకశాసనముమేర కీది ౧౨౯౯ సంవత్సరమున బర్మాబౌద్ధులు పునర్నిర్మాణ మొనర్చినటుల తెలిసెడిని. ఇది బర్మాభాషలోనున్న శాసనము. ఇది యేశకమో తెలియదు. కాని క్రీ. వె. ౧౪వ శతాబ్దమున అమరుఁడను విప్రుఁ డీదేవాలయము పునరుద్ధరించెననియు నదివఱ కశోకనిర్మితమగు దేవళ ముండెననియుఁ జెప్పఁబడినది.

క్రీ. వె. ౧౮౮౦ సంవత్సరమునందు ఎనుబది వేలరూప్యముల వ్యయమున దేవస్థానము మరమ్మతు చేయఁబడినది. లోన నొకవేదికపై నపరంజిపూత పూయఁబడిన బుద్ధభగవానుని విగ్రహము కలదు. అది బర్మావారివ్యయమున నపరంజి పూయఁబడిన దందురు. అశోకనిర్మిత విహారమును జుట్టియుండు రాతివానసపుపని పురాతనమైనది; చూడఁ దగినది.

బుద్ధగయాస్టేషను— మార్గమునఁగల బరచార్ కొండలయందుఁగల నాలుగు గుహాలు నశోకచక్రవర్తి అజీవకబౌద్ధుల కిచ్చెనఁట. వీరు మంఖాలీపుత్త్రగోశాలుని సిద్ధాంతప్రవర్తకబౌద్ధులఁట. ఇటఁగల నాగార్జునపర్వతముపై నున్న మూఁడుగుహలను అశోకునిమనుమఁడు దశరథుఁడు అజీవకబౌద్ధుల కొసంగెనఁట. నాగార్జునపర్వతమున కొన్ని శిలాశాసనములు గానవచ్చెడిని. అందు కొన్ని దశరథునివి గలవు.

బుద్ధగయయందు బౌద్ధక్షేత్రములలో ముఖ్యములు బోధివృక్షమును, బుద్ధదేవాలయమును, బుద్ధకుండమును, బుద్ధుఁడై నపిదప నా బుద్ధభగవానుఁడు పచారుచేసిన మార్గమును బోధివృక్షముక్రింద తొల్లింటికాలమునందు నద్దానిపై బుద్ధభగవానుఁడు కూర్చుండి తప మొనర్చుచుండిన గుండ్రపు శిలాఫలకమును, (ఇది యిప్పుడు భాగీశ్వర దేవాలయపుముందుగదియం దుంచఁబడియున్నది.) వజ్రపాణిబోధిసత్త్వ విగ్రహమును, తారాదేవి దేవాలయమును (తారాదేవి పద్మపాణిబోధిసత్త్వుని విగ్రహమేయని పెక్కండ్రు తలంచుచున్నారు.) ఈ బుద్ధభగవానుని దేవాలయము చాల గొప్పది.

ఈ దేవస్థానము హిందూమహంతుపరిపాలనయం దున్నది. ఆయన అటనేగల పేఁగోకమఠమున వసించుచుండును. క్రీ. వె. పదునెన్మిదవ శతాబ్దప్రారంభకాలమున మహాదేవమహంతు, ఆమఠమును నిర్మించినటుల అందొకశాసనము కలదు.

క్రీ. వె. ౪౦౪ సంవత్సరమున ఫాహియాన్, బుద్ధగయను దర్శించుతఱి, బౌద్ధులచే వదలివేయఁబడి నిర్మానుష్యమైయున్నటుల గనుఁగొనెను. పిదప క్రీ. వె. ౬౩౭ సంవత్సరమున హ్యూనత్సాంగు దర్శించుతఱి బలవత్తరమగు హిందూపట్టణముగను, బలమగు రక్షణమునుగల్గి యుజేయమై రమారమి యొకేసంతతివారగు వేయిబ్రాహ్మణకుటుంబము లట నివసించుచుండుట వివరించెను. ఆ వేయిబ్రాహ్మణ కుటుంబములన గయావళీలని తోఁచెడిని.

బుద్ధ దంతము- సింహళద్వీపమునందలి కేండీపురమున 'దాలదమాలిగావా' యను పేరు గల పవిత్రగృహమున నొక గొప్పవిలువగల పేటికయందు భద్రపఱుపఁబడినది. దీని నాంగ్ల శరీరశాస్త్రవిదులు "Right Canine Tooth" అనుచుందురు. ఈ దంతము రెండున్నరఅంగుళముల పొడవు కలది గాన నిది మానవశరీర సంబంధము గాదనియు, కృతక మనియు, క్రైస్తవ మతబోధకు లనుచుందురు గాని,

బౌద్ధులు బుద్ధభగవానునితో సంబంధగౌరవమునను, బౌద్ధేతరులు "Oldest historical relec of the world" అని గౌరవమునను దీనిని సంభావించుచున్నారు. దీని నేఁటట కేండీపురమునం దూరేగించుచుందురు. ఈయూరేగింపుటుత్సవమున దీనిని భద్రపఱచు నధికారులగు కేండీప్రముఖులుగూడ నుందురు. వీరికి స్వదేశభాషయందు రతెమాహాత్మేయు లనియెదరు (Candian chief). కేండీపురము బౌద్ధస్థలమై యున్నది. ఇట పెక్కు బౌద్ధ శిలాశాలలు గలవు. బౌద్ధుల యాత్రాస్థలమును "World's show place" గను చెప్పఁబడినది. ఇటనొకసరస్సుకలదు. మహావళి గంగయనంబడు బౌద్ధుల పవిత్ర నది యిటకు సమీపము.

బుద్ధనీలకంఠ దేవస్థానము — ఇది నేపాలదేశమునందు హిమవన్నగముపై నున్న దేవస్థానము. E.B.S.R. రెక్సాల్సంధియందు దిగి, నేపాలదేశప్రభుత్వమువారి చిన్న యినుపదారిబాటపై నరిగి భీమ్‌పేడి మీఁదుగా చంద్రకోనలోవమార్గముగుండా కట్మాండూ నగరమున కరుగు మార్గమునందు, చంద్రకోనలోవ కనతిదూరమునమార్గము నంటియున్న దేవస్థానము. ఈప్రాంతమున నేప్రసిద్ధ పట్టణమును లేకుంట నిది యింతదూరమని చెప్ప వీలులేదు. కొండలలో బాటలునుకొలువఁబడకయు కొండ లెక్కుట దిగుటలతో దూరమును వివరింప వీలులేక యుంటయు, దరినున్న గ్రామములు బలహీనములై సుప్రసిద్ధములు గాక యుంటయు, నింతటితో వదలుట సమంజసము. దీనిని నేపాలమహారాజు గానెప్పుడు దర్శింపఁగూడనియాచారముకలదు. ఇట వారికే వేఱొక దేవస్థాన మేర్పఱచి యున్నారు.

నేపాలదేశభాషయందుపరమేశ్వరుని నారాయణ శబ్దముచే వాడుట సర్వసాధారణమే. అనఁగా విష్ణుపారమ్య మని యిట యర్థముగాదు. దేవుఁడు అనుతఱి నెవ్వరికైనను పరమేశ్వరుని కర్థ మగునటుల, నారాయణ శబ్దము ఎవ్వరైనను పరమేశ్వరునకే ఈదేశమున వాడుచుందురు. అట్లె ఇచటి నీలకంఠదేవుని నారాయణుఁ డనుచుందురు. కాని,యిది శివదేవస్థానమని యెఱుఁగునది. ఇది శయనవిగ్రహము గాని శివలింగము కాదు.

సముద్రమథనమునసముద్భవించిన హాలాహలమును భక్షించి కంఠమం దుంచుకొనిన పరమేశ్వరుండగుశివుని శయనించినవిగ్రహ మొకచిన్నజలకుండముప్రక్క నుండి జలకుండములోనికి వ్యాపించి యున్నది. ఆజలకుండమునకు "నీలకంఠకుండ" మని పేరు. అందు పరుండిన నీలకంఠేశ్వరుని నాల్గుమూలలనున్న నాల్గుస్తంభము లొకప్పుడు వాటిపై నేరూపముననో నొకప్పం దుండియుండవలెననియు, అది మధ్యకాలమున ధ్వంసమైనదేమో యనియు స్ఫురించెడిని. విదాహము కలుగ, పరమేశ్వరుఁ డాకొండప్రక్కగ తన త్రిశూలమును గ్రుచ్చి మూఁడుజలధారలు గల్గించి, నీరు ద్రావి, యటకాజలధారలు ప్రవహించుచు పల్లమున కుండమేర్పడ నందు శయనించినయవస్థయనియచటివారనెదరు. అదిహిందూదేవస్థానమయ్యు బౌద్ధులగు నేపాలీయులపూజలుగూడ నందుచున్నది. పెక్కం డ్రిట తపంబు లొనరించుచుందురు. దేవునినుదుట విభూతిరేఖలు మూఁడు కలవు. గళము నీలవర్ణము. శరీరమంతయుఁ దెలుపు. రాతివిగ్రహము. ఆప్రాంతపర్వతప్రదేశమునకు 'గోసాయిన్ తాన్' (గోసాయి స్థానము) అనిపేరు.

దీనికి నకలుగ నేపాలభూపతులు పూజించు విగ్రహముండు ప్రదేశ మటకుఁ గొంతదూర

మున నున్నది. ఆతావునకు, నచ్చటి దేవునకుం గూడ 'బాలాజీ' యని వాడుకగలదు. బుద్ధనీల కంఠస్వామి శయనవిగ్రహ మొక రైతునకు తనపొలము దున్నుతఱి నీవారసీమయందే నేపాలదేశమున నాఁగలికిం దగిలె ననియు, దానిని విని నేపాలదేశపు రాణా (ప్రధాన మంత్రి) దానిం ద్రవ్వించి బయలుపఱచి యట దేవస్థానము నేర్పఱచె ననియు, నీప్రాంతముల బలమగు ప్రతీతి కలదు. దేవాలయమున తపం బొనర్చువారి మెల్లనిధ్వనులు, గువ్వలకూఁతలు, పావురముల గుబగుబలు, నితరపక్షుల పాటలు సదా యొకపాటి యోంకారధ్వనిగ కలిసి యేర్పడి సర్వకాలములందు వినఁబడుచుంట వింతగ నుండును. ఇట కోఁతులు మెండుగఁ గలవు. పరిసరముల జలపాతములు కొన్ని కలవు. ప్రశాంతమైన తావు. జనబాహుళ్య స్థలముకాదు. తపమున కర్హస్థల మనిపించును. (నేపాలదేశము చూడుఁడు).

బుద్ధభగవానుఁడు— ఈ మహాత్ముఁడు బౌద్ధమతకర్త. వీరికి తల్లిదండ్రు లిడినపేరు సిద్ధార్థుఁడు. తండ్రిపేరు శుద్ధోదనమహారాజు. తల్లిపేరు మాయాదేవి. సవతితల్లిపేరు గౌతమీదేవి. సిద్ధార్థతల్లి పుట్టినయేడవనాఁడు మాయాదేవి మరణింప గౌతమీదేవి సిద్ధార్థుని పెంచెను. సిద్ధార్థునికి సర్వార్థసిద్ధి యనియుఁ బేరు కలదు. భార్యపేరు యశోధర. కుమారునిపేరు రాహులుఁడు. విశ్వామిత్రుఁ డనుపండితునికడ విద్యాభ్యాస మొనర్చినవాఁడు. తొల్లింటి యుత్తరకోసలదేశమున, రోహిణీనదీతీరమందు కపిలవస్తుపురము రాజధానిగఁగల యాప్రాంతసీమకు తండ్రియగు శుద్ధోదనమహారాజు పరిపాలకుఁడై యుండెను. సర్వార్థసిద్ధుఁడు యువరాజు. వీరు సూర్యవంశక్షత్రియు లనియు, ఇక్ష్వాకుసంతతియందు గౌతమవంశస్థు లనియు, శాక్య లని వంశపరంపరగ నామ మనియుఁ జెప్పఁబడినది. కపిల మహర్షి యాశ్రమ మీతావున సుప్రసిద్ధమైన తావై యుంట, నాయననుండి కపిలవస్తుపురము పేరందెనఁట. ఇప్పు డానగరము పాడై ఇటుక దిబ్బలమయముగనై బెంగాల్ నార్తువెస్ట్రను రెయిల్వే గోరక్పూర్ (గోరక్షకపురము) నుండి ఏఁబదినాల్గు మైళ్ళ దూరమునఁ గల గోగ్ (రెయిల్వే) స్టేషనునుండి పడమరగా రెండు మైళ్ళదూరమునఁగల చందోతలావు (సరస్సు) తీరమునుండి భూయిలాతలావు (సరస్సు) తీరము దనుక నుండినది. క్రీ. వె. ౪౦౦ సంవత్సరమున ఫాహియానను చీనాయాత్రికుఁ డీతావును దర్శించుతఱి పట్టణము వదలివేయఁబడి పాడగు నిరుపడియుండెను, కొందఱు బౌద్ధ భిక్షువులునుమాత్ర ముండిరని వ్రాసెను. పిదప ౬౪౦లో హ్యూనత్సాంగు దర్శించుతఱి పాడై సర్వశూన్యమై యుండెనని వ్రాసియున్నాఁడు.

సర్వార్థసిద్ధి గర్భమం దుండుతఱి, తల్లియగు మాయాదేవి నదికవ్వల నున్న తన పుట్టినింటికి పురుటికిఁ బోవుచు మార్గమధ్యమున లుంబినీవనమున ప్రసవమయ్యె నఁట. కాన లుంబిని వనమే బుద్ధభగవానుని జన్మస్థానము. అట నిప్పుడు అశోక స్తంభమును, శాసనమును గలవు. లుంబినివనము కపిలవస్తుపుర ముండిన తావునకుఁ దూర్పుగా పదిమైళ్ళదూరమున నున్నది. వీరి జననము క్రీ. పూ. ౫౬౭ అని యందురు.

యువరాజగు సర్వార్థసిద్ధి యొకనాఁటి నిశీథమున నిద్ర మేల్కాంచి లేచి తన చెలికాఁడగు సంతకుని తా నెక్కుగుఱ్ఱమును తెప్పింపుమని పల్కెనఁట. దాని నధిష్ఠించి కొంతద వ్వేగి, అనోమానదిని గుఱ్ఱముపైనుండియె కుప్పించి దాఁటి, (ఇప్పటి కుడ్వానది) మున దిగి, తానదివఱకు ధరించియుండిన వస్త్రములందీసివైచి, సన్యాసివలెవస్త్రముల ధరించి,

శిఖాయజ్ఞోపవీతములు దీసివైచి 'సన్యాసోఽస్మి' యని పల్కి అనుచరులను గుఱ్ఱమును వెనుకకుఁ బంపివైచె నఁట. ఆసన్యాసస్వీకరణ మొనర్చిన తావిప్పుడు మాగ్హార్ (రెయిల్వే) స్టేషనునకు నైరృతిదిశగా రెండున్నర మైళ్ల దూరమున నున్నది. అత్తావున నశోకచక్రవర్తి స్థూప నిర్మాణ మొనర్చెనుగాని అది పాడైయున్నది.

పిదప ననేకతావుల తపంబొనర్చి కడకు గయానగరమునకుఁ గొంతదూరమున నొక బోధివృక్షము (రావిచెట్టు)క్రింద తపంబొనర్చి, జ్ఞానవంతుఁడగు బుద్ధుఁడనంబడెఁగె నఁట. దీని నిప్పుడు బుద్ధగయ యనుచున్నారు. ఇట గొప్ప బుద్ధదేవాలయము నిర్మింపఁబడి బౌద్ధక్షేత్రమై యున్నది పిదప బుద్ధభగవానుఁడు బనారస్ పట్టణమున కైదుమైళ్ళ దూరముననున్న సారనాథ మనుతావున (ఇప్పటి సర్నాథ్) మొట్ట మొదట తనమతమును బోధించె నఁట. ఆ ప్రబోధమును బౌద్ధులు ధర్మచక్రమునుద్రిప్పుట యనెదరు. మఱియు సన్యాసస్వీకరణమున కిల్లు విడచి వచ్చుటను బౌద్ధమతస్థులు భక్తితో మహానిష్క్రమణ మనియు వాడుచున్నారు.

బుద్ధభగవానునకు శిష్యు లసంఖ్యాకులుగ నగుచుండిరి. రాజ్యాధిపతులు శిష్యులై. మతావలంబకులలో గొప్పవిద్వాంసులు కల్గు కతన మతగ్రంథములు పెక్కులు వ్రాయఁబడెను. వీరు కుశినగర (ఇప్పు కాశియా గ్రామము) కడ నిర్వాణపదమందిరి. ఈతావున కొన్ని స్థూపములు నిర్మింపఁబడినవి. ఇత్తావు బనారస్ పట్టణమునుండి నూటపదునాలుమైళ్లు.

వీరికాలమునాటిచర్యలు, తావులు లెక్కలేక వ్రాయఁబడినవి. అవి పెక్కులు పోల్పఁబడినవి. అవి యన్నియు నీగ్రంథమునకు మితిమీఱుట యుంట వదలివేయఁబడినవి.

బుద్ధవనము—బీహారములోని గయజిల్లాలోని తపోవన మనంబడుతావున కుత్తరముగ నాలుమైళ్లదూరమున 'బుద్ధైన్' అనుపేరఁబరఁగు ప్రదేశము.

బుద్ధానది—పంజాబునందలి లూధియానాపురముప్రక్కఁబడి ప్రవహించునదికి 'బుద్ధానది'యనిపేరు. ఇందు చైత్రమాసమున స్నానయాత్ర జరగునఁట.

బుద్ధానుస్మృతి—(దశబౌద్ధానుస్మృతులుచూడుఁడు.)

బుద్ధి—(మోహానంతోపదుఃఖములుచూ.)

బుద్ధి లేక బుద్ధికులగోత్రము—(బుధనకుల చూడుఁడు.)

బుద్ధి సప్త విధములు (సప్తవిధ బుద్ధులు)—౧ పండబుద్ధి-జ్ఞానము నెఱుంగు నాసక్తిగలబుద్ధి, ౨ మేధాబుద్ధి-వినినసంగతుల నవలోకన మొనర్చుకొనుబుద్ధి, ౩ చార్వీకబుద్ధి-మనంబున నూహించునేర్పుఎక్కువగాగలబుద్ధి, ౪ చత్వాబుద్ధి-సంశయములను నివృత్తిచేసికొనుచుండుబుద్ధి, ౫ గృహీతబుద్ధి-శ్రద్ధగా వినుటయు వినినదానిని మఱవక గ్రహించుటయుఁగలబుద్ధి, ౬ శ్రౌతబుద్ధి-శుశ్రూష లొనర్చునాసక్తి గల్గిన బుద్ధి, ౭ ప్రతిభాబుద్ధి-బోధించు నేర్పు గల్గియు, నితరులు తన్ను ప్రశ్నింపకుండునటుల తానె స్పష్టపఱచుచు విపులముగ బోధింప నేర్పుగలిగినబుద్ధి.

బుద్ధోక్తసాంకేతపరిభాషాపదములు—బుద్ధభగవానుని బోధనలనుండి సంపాదింపఁబడినవి గాన, వీట్లను మాధ్యమిక, యోగాచార, సౌత్రాంతిక, వైభాషిక బౌద్ధులు నాల్గు తెగలవారు గౌరవించుచుందురు. ఇందు వివరింపఁబడినసాంకేతికములు, పరిభాషాపదములు నిరువది కలవు.

౧ ఓఘచతుష్టయము- ఓఘ మన ప్రవాహ మని యర్థము. అవి ౧ కామోఘము, ౨ భవోఘము, ౩ దృష్ట్యోఘము, ౪ అవిద్యోఘము. ఇవి ఉత్తీర్యములని(అనఁగా వీట్లలోఁబ్రవేసించి సరకుచేయక దాఁటవలయునని)బుద్ధభగవానుఁ డనియెను. కామము, సంసారము, దృష్టి, అవిద్య ఈ నాల్గును జలప్రవాహము వలె నెడతెగక నడుచుచుండునవి గాని, ఒకహద్దుతో నంతమగునవి కావు. ఈనాల్గింటిని జయించినవానిని ఓఘతీర్ణుఁ డందురు.

౨ ప్రకోపత్రయము - ౧ కాయప్రకోపము- శరీరముచేయు హింస, స్తేయము, జారత్వము మొదలగుతప్పులు(ప్రకోపకార్యములు). ౨ వాక్ప్రకోపము - వాక్కుచేయు మృషావాదము, పైశున్యవాదము, దూషణము, పరుషవాక్కులు మొదలగుతప్పులు ౩ మనఃప్రకోపము- అనఁగా దుశ్చింతలని భావము. ఈ మూఁడింటిని జేయరాదని బుద్ధభగవానుఁ డనియెను.

౩ క్లేశపంచకము- ౧ కామము, ౨ క్రోధము ౩ అవివేకము, ౪ అహంకారము, ౫ గర్వము. ఈయైదింటిని బాపుకొనవలయునని బుద్ధభగవానుఁ డనియెను.

౪ నాశ్యపంచకము- ౧ కామము, ౨ ద్వేషము, ౩ స్వకాయదృష్టి, ౪ విచికిత్స, ౫ శీలవ్రతపరామర్శ. ఇవి అనర్థము లనియు, రూపుమాప వలసినవనియుఁ బుద్ధభగవానుఁ డనియెను.

౫ పరిత్యాజ్యపంచకము-౧ రూపరాగము, ౨ అరూపరాగము,౩ గర్వము,౪ ఔద్ధత్యము, ౫ అవిద్య. ఈయైదింటిని పరిత్యజింపవలయునని బుద్ధుఁడు చెప్పెను.

౬ సంగపంచకము-౧ రాగము, ౨ ద్వేషము, ౩ మోహము, ౪ గర్వము, ౫ దృష్టి. ఇవి సంగమము లనంబడును.

౭ ప్రతిబంధకపంచకము- ౧ కామము, ౨ ద్రోహము, ౩ స్త్యానము (సోమరితనము), ౪ గర్వయుక్తమగు చెడునడత, ౫ సంశయము. ఈయైదు వ్యాఘ్రములవంటివనియు, ఇవి యున్నమార్గమున నడుప నెఱచురీతిని వీట్లకు వెఱువవలెననియు బుద్ధభగవానుఁ డనియెను.

౮ మననపంచకము-౧ శ్రద్ధ, ౨ స్మృతి, ౩ వీర్యము,౪ సమాధి,౫ ప్రజ్ఞ. వీటిని మననము చేయుఁ డని బుద్ధభగవానుఁ డుపదేశించెను.

౯ ప్రధానధర్మత్రయము-౧ శీలము (పాపకార్యముల గావింప కుండుట), ౨ సమాధి (పుణ్యకార్యాచరణము), ౩ ప్రజ్ఞ (మనోనైర్మల్యము గల్గియుండుట). ఇవి బౌద్ధులకు తప్పని నియమములని బుద్ధభగవానుఁ డనియెను.

౧౦ పంచశీలములు- ౧ అహింసాశీలము, ౨ అసత్యమాడకుండుట, ౩ అదత్తదానాపరిగ్రహశీలము, ౪ పరదారాగమన వర్జనశీలము, ౫ సురాపానవర్జనశీలము. వీట్లకు పంచశిక్షాపథములని పేరు. ఇవి బౌద్ధులకు ముఖ్యశీలము లని బుద్ధభగవానుఁ డనియెను.

౧౧ స్రోతషట్త్రింశతి- మూఁడశాయనములు (౧౨). ఒక్కొక్కటి కామతృష్ణ, భవ (సంసార) తృష్ణ, విభవతృష్ణ అని త్రివిధములుగఁ దనరుచు ౩౬ అగుచున్నవి. వీట్లకు స్రోతస్సులని పేరు.

౧౨ సంబోధిసప్తకము-౧ స్మృతి, ౨ ధర్మవిచారము, ౩ వీర్యము, ౪ ప్రీతి, ౫ ప్రశాంతి, ౬ సమాధి, ౭ ఉపేక్ష యను నీయేడును హృదయమున నాటుకొని వికసించునటుల సర్వప్రయత్నము లొనర్పుఁడని బుద్ధభగవానుఁ డనియెను.

౧౩ చతురార్యసత్యములు:—

(౧) దుఃఖము- జగత్తు దుఃఖమయమనుట.

(౨) దుఃఖసముదయము - దుఃఖము

నకు జాతి జరా మరణములు కారణమనుట.

(౩) దుఃఖనిరోధము- అష్టవిధులచే దుఃఖమును నిరోధించుట నభ్యాసమొనర్చుట.

(౪) దుఃఖనిరోధగామినీప్రతిపదము- దుఃఖకారణములను పూర్తిగ నడఁగద్రొక్కుట నశింపఁజేయుట.

౧౪ ఆర్యాష్టాంగమార్గము-౧ సమ్యగ్దృష్టి, ౨ సమ్యక్సంకల్పము, ౩ సమ్యగ్వాక్కు, ౪ సమ్యక్కర్మము. ౫ సమ్యగ్జీవనము, ౬ సమ్యగ్వ్యాయామము, ౭ సమ్యగ్విచారము, ౮ సమ్యక్సమాధి. ఈ యెనిమిదియు 'ఆర్యాష్టాంగమార్గము' లనియు, నివి బౌద్ధభిక్షుకధర్మము లనియు, వీట్ని నన్వీతి నుంచవలయునే నవియు బుద్ధభగవానుఁ డుపదేశించెను.

౧౫ రత్నత్రయము - శరణత్రయము. ౧ బుద్ధభగవానుఁడు, ౨ ఆతఁడుపదేశించిన బౌద్ధధర్మములు, ౩ బౌద్ధసంఘము. ఈమూఁటికి 'రత్నత్రయ' మని పేరు. మఱియు "బుద్ధం శరణం గచ్ఛామి" (బుద్ధుని శరణు పొందుచున్నాను.) ౨ "ధర్మం శరణం గచ్ఛామి" (బౌద్ధధర్మము శరణు పొందుచున్నాను) ౩ "సంఘం శరణం గచ్ఛామి" (బౌద్ధసంఘమును శరణు పొందుచున్నాను) అని తాను పై మూఁటిని శరణొందుట శరణత్రయ మని బౌద్ధగ్రంథములందు చెప్పఁబడినది.

౧౬ బంధత్రయము- ౧ ఆగామిబంధము, (భవిష్యత్కర్మము. అనఁగా ముందు తానొనర్పనున్న పనులఫలమును భావము). ౨ సంచితకర్మబంధము. (వర్తమానమున తానొనర్పు పనులఫల మని భావము). ౩ ప్రారబ్ధకర్మము. (వెనుక తానొనర్చినపనులఫల మని భావము). ఈమూఁడును బంధత్రయ మని బుద్ధభగవానుఁ డనియెను.

౧౭ దశాచతుష్టయము-(అనుభవింపవలసిన యవస్థలు).

(౧) స్రోతాపన్నదశ- (జననమరణప్రవాహమునఁ బడియుండి, ఈఁదుకొనుచుండురీతిని ప్రయత్నము లొనర్చుచు, నిర్వాణము నందులోపున ఏడుజన్మము లెత్తవలయునను నిబంధనము).

(౨) సకృదాగామిదశ- (పిదప నాతఁడు మానవులందుఁ గాని దేవతలందుఁ గాని వేఱొకసారి జన్మింపవలయునను నిబంధనము).

(౩) అనాగామిదశ-(పిదప నాతఁడు బ్రాహ్మణుఁడై (అజ్ఞానిగ) యొకజన్మము నెత్తవలయు ననునిబంధనము.)

(౪) అర్హతదశ (పిదప నాతఁడు నిర్వాణపథమునకుఁ దగ్గరగ నధిగమింపనుండునవస్థకు అర్హతదశయని పేరు).

ఇవి బౌద్ధాచార్యుఁడగు భిక్షువు నిర్వాణము జెందుటకుఁ బూర్వ మనుభవించు నని బుద్ధభగవానుఁ డనియెను.

౧౮ చత్వారింశతి కర్మస్థానములు- కృత్స్నకర్మస్థానములు పది. అశుభకర్మస్థానములు పది. అనుస్మృతికర్మస్థానములు పది. బ్రహ్మవిహారకర్మస్థానములునాలుగు. అరూప్యకర్మస్థానములు నాలుగు. సంజ్ఞాకర్మస్థాన మొకటి. వ్యవస్థాకర్మస్థాన మొకటి.

౧౯ దశానుస్మృతులు - ౧ బుద్ధానుస్మృతి, ౨ ధర్మానుస్మృతి, ౩ సంఘానుస్మృతి, ౪ శీలానుస్మృతి, ౫ త్యాగానుస్మృతి, ౬ దేవతానుస్మృతి, ౭ మరణానుస్మృతి, ౮ కాయగతానుస్మృతి, ౯ అనాపాన (అనఁగా ఉచ్ఛ్వాసనిశ్వాస) స్మృతి, ౧౦ ఉపశమానుస్మృతి. ఇవి కర్మస్థానములలోని వనియు(విశుద్ధమార్గములు), ఇందు బుద్ధానుస్మృతి, ధర్మానుస్మృతి, సంఘానుస్మృతులు మూఁడు ప్రధానము లనియు బుద్ధభగవానుఁ డనెను. (అనుస్మృతి యనుస్మరణము లేక జ్ఞాపకము).

-౨౦ బుద్ధులు పెక్కండ్రు కలరనియు, వారికి తదాగతు లనియు, బుద్ధులు తత్త్వవేత్తలు, జిన దేవులు, బోధిసత్త్వులు, గురూత్తములు, బుద్ధదేవులు, అర్హతులు, ఆర్యులు, భగవానులు అనిపేర్లు గలవనియుఁ జెప్పఁబడినవి.

బురదగుంటలోనిపంది వలె-(ఆంధ్ర లోకోక్తి).

బురదలోని కుమ్మరిపురుగు వలె- కుమ్మరిపురుగునకు బురదలో నున్నను బంక మన్నైనను అంటదు. (ఆంధ్రలోకోక్తి.)

బుద్ధికొకగుణము జిహ్వకొకరుచి - (ఆంధ్రలోకోక్తి.)

బుద్ధికొకగుణము ముఖమునకొక రూపు— (ఒకగుణమనియు ఒకరుచియనియు భావము.) (ఆంధ్రలోకోక్తి.)

బుల్ (Bull) — వాణిజ్యసంబంధ పరిభాషాపదము. ముందు ధర హెచ్చు కాగలదనునిరీక్షణచేసి వాటాలను కొని (లేక కొనకంట్రాక్టు చేసికొని), అట్లు ధర లేచిన పిదప లాభములఁ బడయువర్తకుఁడు. ఈతనిలెక్కలకు 'Bull accounts' అనెదరు.

బులాండ్ షహర్ — (ఉచ్చనగరము చూడుఁడు.)

బుల్డాగ్ కుక్క (Bull dog)— ఇది బ్రిటీషుదేశపుకుక్క యందురు. క్రీ. శ. ౧౮ శతాబ్దము వఱకు Bull fights యందు దుపయోగపడుచుండుట నాపేరాయెనఁట. ఈ జాతి కుక్కలు కావలికిఁ బనికిరాని వందురు. బుఱ్ఱ పెద్దదియు మూతి పొట్టిదియుగనుంట దీనిలక్షణము.

ఈజాతికలహప్రియత్వము నానాటికి చాల తగ్గిపోయినను తలపై చేయివైచిన తప్పక కఱచుట మామూలె నదఁట.

బుల్లార్ శాఖ క్షత్రియులు--(ప్రమార శాఖ క్షత్రియులు చూడుఁడు.)

బుల్లియన్ (Bullion)— వెండి గాని, బంగారము గాని వర్తకసందర్భమునకుఁ జేయఁబడు నాకారమునకు బుల్లియన్ అనుపేరు వాడుదురు.

ఇటుకలయాకారముగ నొనర్చనదిబుల్లియన్ అనంబడుచుండును. ఇది కల్తీలేని పరిశుద్ధమగు లోహమని తలంపఁబడుచున్నది.

నగలుగాఁ గాని నాణెములుగాఁగాని చేయబడిన వెండిబంగారములను బుల్లియన్ అనరు.

బుల్లెటిన్ (Bulletin)—యథార్థమగు వార్తలను దెలుపుపత్రముల కీపేరు వాడుచున్నారు. Proclamation Dispatch అని భావము. ఇందు Bulla యనిన సిక్కాముద్ర (Seal) అనియర్థము. ప్రకటనీయమగు యథార్థపత్రి మని తాత్పర్యము.

బుషాహీరుసంస్థానము — పంజాబులోని బ్రిటీషురక్షిత సంస్థానములు ౩౮ లో నొకటి. సట్లెజ (శతద్రు) నది దీనిగుండా నడుచును. బుషాహీరు రాజధాని. ఇది కొండల రాజ్యము.

బూందీపురము రాజపుత్రస్థానము నందలి బూందీసంస్థానపు రాజధానీపురము. అజ్మీరునుండి నూఱుమైళ్ల దూరమునను కోటానుండి ఇరువదిమైళ్ల దూరమునను ఉనంకొండల లోవయందున్నది. ఆలోవకు ఒకేమార్గముగ నున్న రెండుపర్వతపంక్తులు సమీపించుమూలను నాల్గువందలగజముల వెడలుపుగల ప్రదేశమున బూందిపట్టణమునుజుట్టిన దుర్గద్వారము (ఏనుఁగుల దర్వాజా) నుండి ప్రారంభమై లోవలో పట్టణము కలదు. ఇచట పురమును జుట్టియున్న దుర్గద్వారము జేరుదనుక పట్టణమున్నజాడయే కానరాదు. లోవను జుట్టియున్న కొండలవరుసలు మహారణ్యమయములుగను, భయంకర

క్రూరమృగ నివాసములుగను నుండుటచే రక్షణార్థకై యిట్టితావునం దాది నీదుర్గము నిర్మింపఁబడియుండ నోవు.

ఈ తావు (రెండుకొండలనడుమ దుర్గద్వారమున కెదుటనున్న ఒకపాటి బయలుప్రదేశము) నకు చౌగాన్ అని పేరు. తొల్లింట నీలోవ యంతయు మైనాజాతివారింగల వశమునం దుండెడిది. (తేజదశమి చూడుఁడు). వీరు దోఁపిడి గాండ్రు. ఈప్రాంతముల నీరిభయ మధికము. వీరిని జయించి చౌహా (చతుర్హస్త) శాఖ క్షత్రియవంశోత్తంసుఁడని చెప్పఁబడిన భారవంశస్థుఁడగు రావుదేవ భూపతి ఈలోవనుండి వీరిని దక్షిమువెచి తనరాజధాని నిందే ఏర్పఱచుకొని పురమునుజుట్టి దుర్గమును గట్టి దాని కామైనాజాతి ప్రధాననాయకుఁడగు బుందీ యనువాని పే రిడెనఁట. అందొకకొండపై నదివఱకేయుండిన తారాఘుడ మను పర్వతవనదుర్గమును తనరక్షకసైన్యస్థానముగ నమర్చి ఆకొండప్రక్క నేటవాలుప్రదేశమునందు దిగువనుండి ఒకటికన్న నొకటి ఎత్తుగనుండునట్లు ఏర్పఱుపఁబడిన సమతలప్రదేశముల తనప్రాసాదనిర్మాణ మొనర్ప నారంభించెను. తరువాతిమహారాజులు సమతలప్రదేశముల (Terrace) వేర్వేఱుప్రాసాదములు కట్ట నానాఁటికి మైనాపాంగలతారాఘుడమున కించుమించుగాఁ జేరునంతటి దయ్యెను. బూందీలోన సముద్రపునీటిమట్టముపై ౧౭౦౦అడుగుల ఎత్తున నున్నది.

ఈనిర్మాత హారవంశపు రావుదేవప్రభువు వె. ౧౩౦౦ కాలమువాఁడఁట. కొందఱు పదునాల్గవశతాబ్దపు మధ్యకాలమువఱ కుండిన వాఁ డందురు. అక్బరుచక్రవర్తికాలమున వీరికి ౧౫౭౬లో ఆయనతో సంధి నడిచెనఁట. ఒకప్పుడు రావుబుద్సింగ్ అను బూందీమహారాజునకును జైపూర్ జయసింగుమహారాజునకును గలహముగల్గి సంగరమున నోడి బూందీనృపాలుఁడు తనకోటను వీడి పాఱిపోయెనఁట. పిదప నాతనిసుతుఁడగు ఉమేద్సింగు నృపాలుఁడు తిరుగ ముట్టడించి ౧౭౪౯లో బూందీ నాక్రమించెనఁట. వానిసంతతి (హారవంశపుక్షత్రియులే) నేఁటికిని భూపతులై యున్నారు.

ఇచటి యాయుధశాల రాజపుత్రస్థానమున గొప్పది యందురు. చిత్రశాల యొకటి ౧౭౭౦ లో ... కట్టఁబడి పురమునకు రెండుమైళ్ళదూరమునందున షికారుబురుజుభవనము (ఆభూపతి తపస్థలము), ఫూల్ సాగరము, హిందోళీ (ఉయ్యాల) భవనము, నవాల్ సింగుమహారాజు త్రవ్వించిన నవాల్సాగరము, జైత్సింగుమహారాజు త్రవ్వించిన జైత్సాగరము, నతవత్ జీ మహారాజ్ఞి కట్టించిన తూర్పుద్వారమున కవ్వలనున్న బాప్రారి యనంబడు దిగుడుబావి, ఉమేద్సింగు మహారాజు పూజించిన గొప్ప ఆంజనేయవిగ్రహము నిచట జూడఁదగిన వింతలు.

బూందీసంస్థానము — ఇండియాదేశమండలి రాజపుటానా ఏజన్సీలోని బ్రిటీషు రక్షితసంస్థానము లిరువదింటిలో నొకరాజపుత్ర సంస్థానము. (రాజపుటానాఏజన్సీచూడుఁడు) బూందీపురము రాజధాని.

బూడాపెస్టునగరము — (హంగేరీ దేశముచూడుఁడు.)

బూడిదలోపోసినపన్నీరు — (ఆంధ్రలోకోక్తి).

బూతపిల్లిగడ్డ — ఇది పూత మనంబడు నొకజాతి అడవిపిల్లి శరీరాంగ మనియు, ఇందు సువాసనగలదనియు నందురు. పసిబాలుర కర గఁదీసి పట్టిన పెక్కురోగములు, రొంపలు,

జ్వరములు నివారించును. దీని సేవవలన అతిసారము, తలనొప్పి, తాపము, వాతము, శ్లేష్మము తగ్గునందురు. పిల్లలతల్లులు తమకడ దీనినితప్పక యుంచుకొందురు. కొందఱు మంచి గంధముతో నరగఁదీసి మేనఁ బూసికొందురని తెలియుచున్నది.

బూతులబుంగ— బుంగయనిన బుట్ట యనియర్థము. ప్రసంగించుతఱి నాడఁదగని (బూతు) మాటల నాడుచుండువానిని హేయముగ బూతులబుంగ యనుచుందురు. కాని నిజముగ బుంగ మాత్రముకాదు.

బూ (భూ) శనగ—(బాదము చూ.)

బూరుగ(దూది) చెట్టు—లా. Bombax Malabaricum, Bombax Heptaphylla. ఆంగ్ల Silk cotton tree. సం. చిరజీవీ, నిర్గంధపుష్పా, శాల్మలః, శాల్మలీ, ఆపూరణి, కంటకారీ, కుక్కుటీ, కుకూటీ, తూలినీ, తూలిఫలా, దీర్ఘాయుః, దురారోహః (ముళ్ళబూరుగ), కదలా, పిచ్ఛిలా, పూరణీ, బహువీర్యః, మోచా, మోచనీ, మోచాఖ్యః, యమద్రుమః, రక్తపుష్పా, రక్తోత్పలః, శాల్మలకః, శాల్మలీ, స్థిరాయుః. కొందఱు బభ్రూజ యనియు వాడిరి.

బూరుగుచెట్లయందు ముండ్లుగలవి, ముండ్లులేనివి యని రెండుభేదములు కలవు. ఈ రెండును తెల్లనిపూవులు పూచునది, ఎఱ్ఱనిపూవులు పూచునది యని తిరుగ ద్వివిధము. వీట్లలో సీమజాతి, దేశవాళీజాతి యనియు భేదములు కలవు. దేశవాళీజాతిచెట్టు వలముగను, సీమజాతి సన్నముగను ఎదుగును. ముండ్లుగలజాతియు, తెల్లపూవులు పూచుజాతియు నిందు శ్రేష్ఠమని ఆయుర్వేదవైద్యు లందురు. బూరుగుచెట్ల ముఖ్యోపయోగము బూరుగ దూదికొఱకే. ఇది పత్తిదూదికన్న చాల మెత్తగ నుండును. కావున సౌఖ్యాభిలాషులచే నెక్కువ యాదరణ మందుచు పఱుపులు, దిండ్లు, తలగడలు మొదలగువాట్ల నుంచఁబడుచుండును. గాన విలువ గల్గి యున్నవి.

బూరుగచెక్క రసకషాయములు వేఁడియు, నించుకపైత్యము జేసి, విరేచనబద్ధము గల్గించి, మూత్రమును వెడలించు ననియు, ఉబ్బరోగము, గజ్జి, జ్వరదోషము, నెత్తురుగడ్డలు, రక్తపైత్యము, రక్తశ్లేష్మము, వాతము, విసర్పి, క్షయ నివారించు ననియు, అతిమూత్రము నడంచు ననియు, శుక్లవృద్ధి, దేహపుష్టి గల్గించు ననియుఁ జెప్పఁబడినది. గుప్పెడులావైపూవులు పూయకుండినతఱి, లేఁతచెట్టువేఱు ఇనుము తగులకుండఁ దీసి విఱిచి ముక్కలుచేసి నీడ నెండించి గంధముతీసి ఆరించి చూర్ణముచేసి పటికపంచదారతోఁ గల్పి లోని కిచ్చిన ధాతుపుష్టిచేసి మూత్రముతో నింద్రియముపడుట స్వప్నస్ఖలనరోగముల నద్భుతముగ నివారించి పైత్యవిరేచనములు, రక్తవిరేచనములు ఆఁపి నిగ్గాక, ఒడలుమంటనివారించుననిచెప్పఁబడినది బూరుగవేఱునకుఁ గంటుపెట్టి, కాఱినసీరు పట్టి తీసి దానిని సేవించిన నించుక వాతముజేసి మూత్రము నెక్కువజేసి దేహపుష్టి, వీర్యవృద్ధి గల్గించి, స్త్రీల రక్తకుసుమరోగము, రక్తకాస, రక్తదోషము, రక్తపైత్యము, వాపులు, సర్పిరోగము నివారించు నని చెప్పఁబడినది.

బూరుగపూవులందు వాతపైత్యముల నివారించి మేహశాంతి గల్గించి గ్రాహణి కట్టుగుణము కల దనియు, బూరుగబంకయందు గ్రాహణి, స్త్రీల కుసుమరోగము నివారించి, మేహవాతములు శమింపఁజేసి వీర్యవృద్ధి, వీర్యపటుత్వము వీర్యస్తంభనము గల్గించుగుణము గలదనియు నందురు.

బృందావనము--(అరణ్యములు చూ.)

బృందావనమహోద్యానము —

మైసూరురాజ్యము ఉద్యానవనములకుఁ బేరందినది. అందు కృష్ణరాజసాగరమనెడు కావేరీ నది కడ్డముగ కుడివైపున బెలగులగ్రామము, ఎడమవైపున కన్నంబాడిగ్రామముల నడుమ నిర్మింపఁబడిన జలస్తంభననిర్మాణము (Dam) కడనే ఆనీటినదుపాయమున నిర్మింపఁబడిన బృందావనమహోద్యానవన మగ్రగణ్యమని చెప్పనొప్పును. ఇది యెత్తగుతావు. ఒకప్రక్కను అంతరాయములుగ సమతలప్రదేశములఁ జేసి వాటియందు పూలమళ్లు(Flower Beds), జలోద్ధృతచిత్రములు (Fountains), విగ్రహములు అమర్చి యున్నారు. ఇట్టితోఁటల కాంగ్లమున 'Terraced Gardens' అనెదరు. రాత్రులందు రంగురంగుల విద్యుద్దీపకళికలను వేర్వేఱురంగులకాంతులతో ఔత్థానాజలము లెగురుచు, దీపావళియందురంగులు మాఱుతితి తమజలమురంగులమార్పుల జూపుచు, చూచు వారలకు వినోదమెగాక యచ్చెరువుగొల్పెడిని.

ప్రధానముఖద్వారమునుండి నాల్గు ఫర్లాంగులదూర మరిగిన క్రిందికిఁ బూఁదోఁటలోనికి దిగు సోపానపంక్తి కలదు. కొంత దిగినతోడనే సోపానమార్గము రెండుగఁ జీలి, ఇరుదెసలకు దిగుతావు (నడుమ)నందు కావేరీ (నదీదేవత) దేవివిగ్రహ మైదడుగులుయెత్తుగలది కలదు. అద్దానిపాదములనుండి చిన్నజలధార లుద్భవించి,సన్నముగ బాఱుచు నొకవృత్తకుండంబునఁ జేరుట ప్రదర్శింపఁ బడినది. అటకుఁ గొంత దూరమున నొక మరుగుప్రదేశమున యౌవ్వనసౌందర్యవతి యగు నొకస్త్రీవిగ్రహమును, దానింజూచి భ్రమజెందక నిలువఁబడియుండు విరాగివిగ్రహమును ప్రతిష్ఠింపఁబడినవి. వీట్లరచయిత మైసూరురాజ్యనివాసి యగు సిద్ధలింగస్వామి యని యట చెక్కఁబడినది.

ఈఅంతరాయపుంబూఁదోఁట లన్నిటికి నిలువునను అడ్డమునను పూరితజలమార్గములగు కాలువలు, నడుమనడుమ జలోద్ధృతయంత్రచిత్రములు, నడుచుటకు,విశాలములగుబాటలు, ఇరుదెసల ఛాయావృక్షములు, ప్రక్కల పూలమళ్ళు, కూర్చుండుటకు అర్ధ స్థలములశిలావేదికలు మొదలగుసలంకారములు నిండియున్నవి. వీటిపని యద్భుతమై తోఁచెడిని. అహోరాత్రము లాకేరీతిని జలముల నెగురఁగొట్టు జలోద్ధృతయంత్రములవింత రాత్రులందు రంగులతో నినుమడించియుంట చూడఁదగినదే కాని వ్రాయ శక్యము గాదు.

దీనిచక్కఁదనముఁజూడ పెక్కుదేశములవారు వచ్చి చూచిపోవుచు మెచ్చుకొనుచుంట నిది ప్రపంచమున వింతలలోఁ జెప్పఁదగియుండునేమో యనిపించెడిని. వచ్చినవారలసదుపాయమునకు వసతిగృహములు, హోటళ్ళు, అంగడులు మొదలగునేర్పాటులు కలవు

మైసూరునుండి వచ్చుబాట నదియొడ్డుననే ముగియును. డాము నంటియె పైనుండి ముందున కరుగుతఱి నొకదెస నిర్బంధితజలములు, వేఱొకదెస మహోద్యానాంత రాయములు వింత గొల్పెడిని.ముఖద్వారముకడనే త్రవ్వుటయందు బయల్పడిన శిలాఫలకశాసన మమర్చఁబడినది. దానిప్రాముఖ్య మేమియు లేకున్నను క్రీ. శ. ౧౭౮౨-౧౭౯౯ ఈరాజ్యమేలిన టిప్పుసుల్తాను నిర్మాణముల ప్రాముఖ్యము నెఱిఁగియుండెనని మాత్రము తెలియఁగలదు.

భరతదేశపుడాములలో రెండవదిగఁ జెప్పఁబడిన యీజలస్తంభననిర్మాణము ౭౬౦౦ గజములు రెండడుగులపొడవనియు, ౧౪౦ అడుగులయెత్తనియుఁ జెప్పఁబడినది. ఇది ఆపినసీరు నదియం దేఁబది చతురపుమైళ్ళ ప్రదేశమున నిలుచుననియు, అయ్యది ౪౮౦౦౦ మిలియనుల

ఘనపుటడుగుల పరిమాణ మగుననియు లెక్కించియున్నారు. దీనినుండి వెల్వడు ముఖ్యవ్యవసాయకుల్య యగు ఇర్విన్నకాలువ ౨౭ మైళ్ళదనుక మెరకపల్లములగుండా నడిచి, మెరకప్రదేశమగు మాండ్య తాలూకానంతటిని దడుపుచు దీని వేర్వేరుతావులనుండి ఏర్పడి, ౨౦౦ మైళ్ళపొడవుగల పిల్లకాలువలు పెక్కుపొలములకు బాఱి, మొత్తమున ౧-౨౦౦౦౦ యకరములు తడుపుచు, చెఱకు, వరి మొదలగుపంటల కగుటయె గాక నదియందుదిగువ నేఁబదిమైళ్ళ దూరమునయున్న శివసముద్రజలపాత విద్యుచ్ఛక్తిస్థానమున కధికముగనీటి నొసంగుచు, తొల్లింటి పదివేలకన్న నింక నధికముగముప్పదియాఱువేల హార్సుపవరు (శక్తి) నధికపఱచుచున్నదని చెప్పఁబడినది.

బృహత్కథ—ఇది గుణాఢ్యవర్మ యను వానిచే పైశాచిలిపియందు వ్రాయఁబడిన ఒక యుద్గ్రంథము. దీనిని గుణాఢ్యున కెఱిఁగించి, కాణభూతి యను నొక ప్రమరుఁడు శాపవిమోచనము నొందెననియు, పుష్పదంతుఁడు (వరరుచి) ఈకథను కాణభూతి కెఱిఁగించి తనశాపమునుండి విముక్తి జెందె ననియు, గుణాఢ్యుఁడు బృహత్కథను ఏడులక్షలగ్రంథముగ మహారణ్యమధ్యమునందు తనగ్రంథమును విద్యాధరు లపహరింపకుండుటకును, అరణ్యములో సిరా దొరకమిని స్వరక్తముచే నేఁడులక్షల గ్రంథముగా పైశాచీలిపియందు వ్రాసి, తనభటుల (పిశాచరూపుల) చే అప్పుడు తమదేశమును పాలించుచున్న శాతవాహనునియొద్దకు పంపె ననియు, ఆరాజు గ్రంథము పిశాచలిపియందు వ్రాయఁబడి యుండుటచేతను, మనుష్యరక్తము సిరాగా నుపయోగించి లిఖింపఁబడుటచేతను, పిశాచరూపములతో నున్న భటులచే తనయొద్దకు పంపబడుటచేతను, దానిని కృతినందుట కంగీకరింపక నిరాకరించి యాభటులను పరిభవించె ననియు, రా జిట్లు తానింత శ్రమనొంది వ్రాసిన గ్రంథమును తృణీకరించి తన్నవమానపఱచుటకు స్వాభిమానపరుఁడగు గుణాఢ్యుఁడు సహింపఁజాలక, తనశాపమోక్షమునందు ఆశాభంగము కలిగినవాఁడై, ఆగ్రంథము నాశనము చేయుటకు నిశ్చయించి, కష్టపడి వ్రాసినగ్రంథమునందుఁగల యభిమానముచే గ్రంథనిర్మూలనము చేయుటకు ముందు తనశిష్యులకైనను వినిపింపవలయునని యెంచి, ఒక్కొకలక్ష గ్రంథము చదువుట పూర్తికాఁగానే దాని నగ్నిలోఁ బడవైచి దగ్ధముచేయుట కారంభించె ననియు, అతఁ డా గ్రంథము నట్లు చదువుచుండఁగా నాయరణ్యములోని పశుపక్ష్యాదులువచ్చి వినుచు, గ్రంథము వినుటయందలి యభిరుచిచేపరవశత్వము నొంది, ఆహారవిహారములమాట మఱచి, నిలువుగ వాని చుట్టును నిలిచి తదేకచిత్తముతో నాగ్రంథము వినుచుండెననియు ఆగ్రంథమునందే చెప్పఁబడి యున్నది.

ఇట్లు కొన్నిదినములు గడచెనఁట. శాతవాహనునిశరీరమునం దస్వస్థతకలిగి దినదినము నీరసించిపోవుచుండె నఁట. రాజవైద్యులు వచ్చి రాజుగారిశరీరస్థితి పరిశీలించి యీయస్వస్థతకుఁ గారణము నీరసమృగమాంసభక్షణము గాక మఱియొండు కాదని దృఢముగాఁ జెప్పిరఁట. అందుపైని రాజుగారు తమకు మాంసమును తెచ్చియిచ్చుకిరాతకులను రావించి, నీరసమృగమాంసమును పంపుటకు కారణ మేమని వారిని ప్రశ్నించి బెదరింప, వారు అరణ్యములో జరిగినవిధమంతయు విన్నవించిరి. వెంటనే రాజు మంత్రిసామంతులతో సపరివారముగా బయలుదేఱి ఆస్థలమునకుఁబోయి చూడఁగా గుణాఢ్యుఁడుతనగ్రంథముచదివియచ్చటిపశుపక్ష్యాదులకు వినిపించుచు, ఒక్కొక్కలక్ష పూర్తియైన వెంటనే యగ్నిహోత్రుని కాహుతిచేయు